Ξυνόν ἐστι πᾶσι τὸ φρονεῖν.

Ἡράκλειτος
B 113

[illegible]

[illegible]

Frankfurt am Main, Nov. 52

~~[illegible] 15.8.[illegible]~~

XENOPHONTIS

DE

CYRI MINORIS

EXPEDITIONE

LIBRI VII

ET ALIA

OPVSCVLA

GRAECE ET LATINE

EX RECENSIONE

EDVARDI WELLS.

LIPSIAE

EX OFFICINA LIBRARIA GLEDITSCHIANA

CIƆIƆCCCIV

CATALOGVS
OPERVM XENOPHONTEORVM
HVIVS TOMI.

DISSERTATIO,

IN QVA

I. Agitur de ΚΥΡΟΥ ΑΝΑΒΑΣΕΩΣ *auctore: II. de toto, quod Graeci confecerunt, itinere.*

I. Pauca quaedam de huius Operis auctore iam olim [1] adtuli: adlata, loco citato, si breuiter adstrinxeris, huc tandem redeunt — — Veterum vtique, si non omnium, at longe plurimorum tamen, [2] auctorum consensu ΚΥΡΟΥ ΑΝΑΒΑΣΙΝ in numerum librorum, quos scripsit Xenophon, esse relatam.

Quod si quis a testibus, idoneis quidem illis et locupletibus, ad scripturae genus, quo vsus est auctor, animum traduxerit; id vero esse tale certissimis indiciis comperiet, quod a Xenophonte fluxisse, cito tutoque crediderit aequus rerum aestimator. Hoc enim in libro vnus et idem videtur esse habitus et quasi color orationis, quibus alii [3] libri a Xenophonte, intercedente nemine, conscripti, distinguuntur et ornantur.

Cum autem dicendi forma, tum ea, quae in ΑΝΑΒΑΣΕΙ leguntur, ipsa Xenophontem prae se ferunt auctorem. Nam quid quoque die acciderit, itinera singula, res quasque gestas adcurate adeo et diligenter persequutus est Historicus, vt ipsum iis interfuisse semper, saepius etiam praefuisse, facillime lector, paulo attentior, perspicere possit. Haud pauca certe de Xenophonte ipso memoriae tradidit, quae Xenophon ipse solus scire potuit, solusque adeo literis consignasse videatur.

Porro, quanquam eo potissimum duce atque auctore, Graeci per tot rerum discrimina tandem incolumes euasere plerique, qua tamen laude tam insigni cumulatum eum exhibet haec historia? Tantum sane abest, vt in ea verbis effe-

ratur,

1) Diss. I. κ. π. praemissae p. 11. (16.) et seq.

2) His adde *Photium;* cuius in Lex. Graeco inedito saepe laudatur Xenophon, in vocibus ex Ἀναβάσει petitis. Hoc me nuper docuit vir eruditiss. *I. Alberti,* Glossar. Gr. p. 372 et sq. Alios libens praetereo: quippe quorum vulgata sint scripta et satis nota.

3) Conferantur modo (alia vt omittam multa) quae in κ. α. inter p. 90 et 103. (61 et 69) reperiuntur, cum iis, quae de Cyro Socrates itidem cum Critobulo differit, haud ita longe ab initio libelli

ratur, vt facta quidem eius egregia memorentur multa, nulla gloriosius praedicentur. At vero de talis tantique viri laude tam parce scribendi ratio,[1] Xenophontis vt ipsius cum verecundia praeclare congruit, ita certe, si quis eam alius vsurpasset, inuidiae vix ac ne vix quidem is absoluendus esset.

Cum denique is esset Xenophon, cui tum facultas tum voluntas facinora nobiliora monumentis prodendi contigit, quam scribendi argumentum illud illustre, ΚΥΡΟΥ quod suppeditauit ΑΝΑΒΑΣΙΣ, optatius haud quidquam ei potuerit offerri; oblatum eum adripuisse, consentaneum est. Quin idcirco forsan caeteris se Graecis, in Asiam interiorem iamiam profecturis, libentius adiunxit, quod curiosis oculis terras alio sole calentes lustrare, multorum mores hominum perspicere, materiam denique stilum exercendi nouam vberioremque adeo sibi comparare vellet.

Haec fere sunt argumenta, quae Xenophonti opus hoc adiudicandum esse doceant.

Ad ea vero, quae contrariam in partem,[2] ex Xenophonte in primis ipso et Suida, proferri solent, paucis[3] alias respondi: quibus haec velim addas — — (1) Themistogenem nimirum illum, cuius, libro adpellato, meminit Xenophon, de Κύρȣ ἀναβάσει reuera forsan quaedam literis mandasse. (2) Xenophontem suam tunc temporis eiusdem Αναβάσεως historiam non absoluisse: (3) quamuis etiam illud, quod inchoauerat, ad exitum perduxisset opus, tamen prae singulari ea, qua erat, modestia, librum illum, cui dederat argumentum ipse praecipuum, alienum potius quam suum nomen praeferre voluit. Huic certe simile fuit Adriani Caesaris institutum, *qui* ([4] Ael. Spartiani verba legis) *libros vitae suae scriptos a se, libertis suis literatis dedit, iubens vt eos suis nominibus publicarent: nam Phlegontis libri Adriani esse dicuntur.*

Quod ad Suidae demum testimonium attinet, id vero [1] te-

libelli istius Xenophontei, qui inscribitur οἰκονομικός.

1) Vide sis Diss. κ. π. praemiss. p. 7. (10.)

2) *Hist. Gr.* l. 3. ineunte.

3) Diss. κ. π. praem. p. 11. (16.)

4) De *Adriano Imp.* Hist. Augustae Script. T. I. p. 50.

[1] testis ipse non eleuauit modo, verum etiam refellit. Itaque laude tandem sua fruatur Xenophon: laudem quippe non facta solum, sed et scripta sua ferant ei insignem oportet. Atque adeo, qui beatissimorum [2] Plinianorum in numero collocentur, dignus habeatur, cui tum facere scribenda, tum scribere legenda datum est.

De Operis auctore haec hactenus: quibus ipso de Opere iam pauca libet subnectere. *Ξενοφῶντα δὲ ἔγωγε* (verba sunt [3] *Dionis Chrysost.*) *ἡγοῦμαι, ἀνδρὶ πολιτικῷ, καὶ μόνον τῶν παλαιῶν ἐξαρκεῖν δύνασθαι. εἴτε ἐν πολέμῳ τὶς στρατηγῶν, εἴτε πόλεως ἀφηγούμενος, εἴτε ἐν δήμῳ λέγων, εἴτε ἐν βουλευτηρίῳ, μὴ ὡς ῥήτωρ ἐθέλοι μόνον, ἀλλὰ καὶ ὡς πολιτικὸς καὶ βασιλικὸς ἀνὴρ, τὰ τοιούτῳ προσήκοντα ἐν δίκῃ εἰπεῖν, πάντων ἄριστος ἐμοὶ καὶ λυσιτελέστατος πρὸς ταῦτα πάντα Ξενοφῶν.* Τά *τε γὰρ διανοήματα, σαφῆ καὶ ἁπλᾶ, καὶ παντὶ ῥάδια φαινόμενα· τό τε εἶδος τῆς ἀπαγγελίας προσηνὲς, καὶ κεχαρισμένον, καὶ πιστικὸν, πολλὴν μὲν ἔχον πιθανότητα, πολλὴν δὲ χάριν καὶ ἐπιβολήν· ὥστε μὴ λόγων δεινότητι μόνον, ἀλλὰ καὶ γοητείᾳ ἐοικέναι τὴν δύναμιν.* Εἰ *γοῦν ἐθελήσειας αὐτοῦ τῇ περὶ τὴν* Ἀνά*βασιν πραγματείᾳ σφόδρα ἐπιμελῶς ἐντυχεῖν, οὐδένα λόγον εὑρήσεις τῶν ὑπὸ σοῦ λεχθῆναι δυνησομένων, ὃ οὐ διείληπται, καὶ κανόνος ἂν τρόπον ὑπόσχοιτο, τὸ πρὸς αὐτὸν ἀπευθῆναι ἢ μιμήσασθαι βουλομένῳ.* Εἴ*τε γὰρ θαῤῥῦναι τοὺς σφόδρα καταπεπτωκότας χρήσιμον πολιτικῷ ἀνδρὶ, καὶ πολλάκις ὡς χρὴ τοῦτο ποιεῖν δείκνυσιν· εἴτε προτρέψαι καὶ παρακαλέσαι, οὐδεὶς* Ελλ*ηνικῆς φωνῆς ἐπαΐων, οὐκ ἂν ἐπαρθείη τοῖς προτρεπτικοῖς Ξενοφῶντος λόγοις.* Ε*μοιγ᾽ οὖν κινεῖται ἡ διάνοια, καὶ ἐνιότε δακρύω μεταξὺ τοσούτων ἔργων, τοῖς λόγοις ἐντυγχάνων.* Εἴ*τε μεγαλοφρονοῦσι καὶ ἐπηρμένοις ὁμιλῆσαι φρονίμως, καὶ μήτε παθεῖν τι ὑπ᾽ αὐτῶν δυσχερανάντων, μήτε ἀπρεπῶς δουλῶσαι τὴν αὐτοῦ διάνοιαν, καὶ τὸ ἐκείνοις κεχωρισμένον ἐκ παντὸς ποιῆσαι, καὶ ταῦτα ἔνεστι·* Καὶ *ἀποῤῥήτοις δὲ λόγοις ὡς προσήκει χρήσασθαι, καὶ πρὸς στρατηγοὺς ἄνευ πλήθους, καὶ πρὸς πλῆθος κατὰ ταυτό. καὶ βα-*

1) Conferantur inter se ea, quae ad v. θεμιστογένης et ξενοφῶν scripsit.

2) Plin. l. 6. ep. 16.

3) Orat. 18. p. 257 et seq.

βασιλικῶς τίνα τρόπον διαλεχθῆναι, καὶ ἐξαπατῆσαι ὅπως πολεμίους μὲν ἐπὶ βλάβῃ, φίλους δ' ἐπὶ τῷ συμφέροντι· καὶ μάτην ταραττομένοις ἀλύπως τἀληθὲς καὶ πιστῶς εἰπεῖν· καὶ τὸ μὴ ῥαδίως πιστεύειν τοῖς ὑπερέχουσι· καὶ οἷς ἐξαπατῶσιν οἱ ὑπερέχοντες· καὶ οἷς καταστρατηγοῦσι καὶ καταστρατηγοῦνται οἱ ἄνθρωποι, πάντα ταῦτα ἱκανῶς τὸ σύνταγμα περιέχει. Ἅτε γάρ, οἶμαι, μιγνὺς ταῖς πράξεσι τοὺς λόγους, οὐκ ἐξ ἀκοῆς παραλαβών, οὐδὲ μιμησάμενος, ἀλλ' αὐτὸς πράξας ἅμα καὶ εἰπών, πιθανωτάτους ἐποίησεν ἐν ἅπασί τε τοῖς συντάγμασι, καὶ ἐν τούτῳ μάλιστα, οὗ ἐπιμνησθεὶς ἐτύγχανον. Καὶ εὖ ἴσθι, οὐδένα σοι τρόπον μεταμελήσει· ἀλλὰ καὶ ἐν δήμῳ, ὀρέγοντός σοι χεῖρα αἰσθήσῃ τοῦ ἀνδρός, εἰ αὐτῷ προθύμως καὶ φιλοτίμως ἐντυγχάνοις.

II. Iam vero, vt ab auctore ad iter illud, quod ipse, Graecis Cyrum sequutis adiunctus, confecit descripsitque, transeam, me monet instituti ratio. [1] Fidem autem vt liberem, priusquam ad ipsum iter lustrandum ingrediar, pauca de CASTOLI planitie, cuius, ineunte fere historia, meminit Xenophon, adferenda sunt. Pro ΚΑΣΤΩΛΟΥ nonnulli *καστάλου*, alii Πακτωλοῦ legendum existimarunt. At cum alibi etiam eiusdem illius apud auctorem loci facta sit mentio, vulgatam ipse quidem scripturam omnino retinendam censuerim. Haud ita nempe procul a fine [2] libri primi verba leguntur haec: *στρατηγὸς δὲ καὶ πάντων ἀπεδείχθη* (Cyrus,) *οἷς καθήκει εἰς Καστωλοῦ πεδίον ἀθροίζεσθαι*, etc. vbi cum neque exemplaria de voce ista varient, et eandem rem exponat auctor, quam [3] supra adtigerat, nihil est, vti mea fert opinio, quod quis nouam lectionem excogitet. Quin et illa [4] verba, quibus Artaxerxem vtentem facit Noster, eodem spectantia, Καστωλοῦ recte scribi abunde docent, *Καταπέμπω* Κῦρον *κάρανον τῶν ἐς* Καστωλὸν *ἀθροιζομένων*. Accedit huc, quod *Stephanus* Byzant. tum vocem, tum auctorem agnoscat; Καστωλοῦ, inquit, *πεδίον Δωριέων, ὡς Ξενοφῶν· ἐκλήθη δὲ ὅτι Καστωλοὺς τοὺς Δωριεῖς οἱ Λύδοι φασιν· ἦν δὲ πόλις ἐν Λυδίᾳ* Καστωλός.

Hacte-

1) Vide K. A. p. 2. n. 3. (p. 2, lin. 1.)
2) P. 93. (p. 62.)
3) P. 2. (p. 2.)
4) *Hist. Gr.* L. 1. fere med.

Hactenus de cursu paululum digressus, *Castoli* illius apud Xenophontem nec temere factam esse mentionem, et cui regioni tribuendus esset, ostendere volui: nunc ad Cyrum exercitumque eius Sardis veniendum.

[1] SARDIS autem vrbs magna et satis antiqua fuit, in latere Tmoli montis, qua Lydia celebrabatur maxime. Loci celebritatem auxit [2] tum Lydorum regia, tum ager ille Cyri minoris consceptus et diligenter consitus, in quo proceritates arborum, et directos in quincuncem ordines, et humum subactam atque puram, et suauitatem odorum, qui afflarentur e floribus, admiratus est Lysander.

[3] Hinc Cyrus cum copiis suis mouens, per [4] LYDIAM, flexuosi amnis MAEANDRI recursibus perfusam, tertiis castris, parasangas viginti duas progreditur. Amnis ille, cuius duum erat plethrorum latitudo, [5] ortus e lacu in monte Aulocrene, plurimisque adfusus oppidis, et repletus fluminibus crebris, ita sinuosus flexibus, vt saepe credatur reuerti: Apamenam primum peruagatur regionem, mox Eumeneticam, ac dein Bargyleticos campos; postremo Cariam placidus, omnesque eos agros fertilissima rigans limo, ad decimum a Mileto stadium lenis illabitur mari.

[6] Transgressus Maeandrum, per Phrygiam castris vnis, parasangis octo confectis, COLOSSAS venit. [7] Vrbs haec Phrygiae erat frequens incolis, opulenta et magna. Maxime autem eam nobilitauit epistola, quam ad incolas eius scripsit D. Paulus.

Re-

1) *Strabo* l. 13. p. 928. *Plin.* H. N. l. 5. c. 29.

2) *Strabo* l. c. *Horat.* Epist. l. 1. ep. 11. v. 2. *Cicer.* de senect. c. 17. *Xenoph* οἰκονομ. p. 484. edit. *Steph.* (c. 4. §. 20 seq.)

3) K. A. p. 9. (p. 7 fin. et 8. init.) De tempore, quo suscepta est Ἀνάβασις, non vna est auctorum sententia. *Diodoro Sic.* l. 14. p. 249 teste, Olymp. 94. anno 4to: ante aeram Christianam 401. ex mente *Vsserii* et *Prideaux*, nec non *Dodwelli*: cuius vide Chronolog. Xenoph. ad Olymp. cit. *Palmer.* comment. ad Marm. Arundel. 1. p. 218. ed. Maitt. *Lydiat.* ad idem Marmor p. 279 et seq. *Prideaux* in idem Marmor p. 438 et 450.

4) *Plin.* N. Hist. l. 5. c. 29.

5) Idem l. c. *Strabo* l. 12. p. 866. *Liu.* l. 38. c. 13.

6) K. A. p. 10. (8.)

7) K. A. l. c. *Herodot.* l. 7. c. 30. *Plin.* N. H. l. 5. c. 32. *Strabo* l. 12. p. 864.

Relictis Colossis, [2] ad vrbem CELAENAS, castris tertiis, parasangas viginti progressus, exercitum adduxit. [3] Mediam illa tempestate interfluebat Marsyas amnis, fabulosis Graecorum carminibus inclitus. [3] Vrbs autem illa caput quondam Phrygiae fuit, ab incolis opibusque felix, tum regis Persici tum Cyri regia nobilis.

Caeterum [4] MARSYAS, quinque ac viginti pedum latitudine, haud procul a Maeandri fontibus oriens, in Maeandrum cadit. Famaque ita tenet, Celaenis Marsyam cum Apolline tibiarum cantu certasse; eiusque ab Apolline victi caesique nomen amni fuisse inditum.

A [5] Celaenis castris alteris, parasangas decem progreditur ad PELTAS, [6] vrbem Phrygiae magnae, incolis frequentem.

[7] Egressum Peltis eum, altera post castra confectasque duodecim parasangas, CERAMORVM FORVM excepit; vrbs itidem οἰκουμένη, terrae vero Mysiae vltima. Κεράμων qui-

1) K. A. l. c.

2) *Q. Curtius* l. 3. c. 1.

3) K. A. l. c. *Liu.* l. 38. c. 13. Adde *Plin.* l. 5. c. 32. *Salmas.* exerc. in *Solin.* p. 580. et Cl. *Schwarz* ad *Cellar.* l. 3. c. 4. sect. 71.

4) K. A. p. 11. (9.) *Liu.* l. c. *Plin.* N. H. l. 5. c. 29. *Diodor. Sic.* l. 3. p. 192 seq. K. A. p. 11. n. 2. (p. 9. lin. 3 seq.) et *Aristid.* T. 2. p. 526 seq.

5) K. A. p. 12 et seq. (9. 10)

6) *Ptolem.* l. 5. c. 2. *Strabo* l. 12. p. 864. *Steph. Byz.*

7) K. A. p. 13. (10.) Omnia, quae hac in pagina reperiuntur, turbata esse, aut male sana censuit *Palmerius*, Exercitat. in Auctores Graecos p. 59. *Mysiam extendit* (verba sunt viri eruditi) *vltra Celaenas et Peltas duodecim parasangas orientem versus: quis hoc credat? Caystri pedium vrbem vocat, et eam ponit vltra Maeandri fontes parasangas quinquaginta duo. Quod si verum est, non renuo, quin vapulem. Certe in hac pagella nihil est sani: quaedam sunt corrupta, vel loco mota: forte pro* Καΰστρου πεδίον *legendum* Κεράμων πεδίον*: aut si Xenophon scripsit* Καΰστρου πεδίον*, procul dubio mota est loco ea vox. Nam si Cyrus per Caystri campum exercitum duxit, occurrebat illi Caystri campus ante Maeandrum. Tum, quis vnquam Caystri campum vrbem fuisse dixit? — multum fallit coniectura, nisi aliquod vrbis nomen latet sub illa voce* Καΰστρου πεδίον. Haec *Palmer.* Mihi nihil mutandum videtur: neque enim mirum est, si Mysiae de terminis Xenophonti cum auctoribus aliis quaedam intercesserit dissensio. Nam ipse olim *Strabo* l. 13. p. 932 scripsit, τὰ Φρύγια, καὶ τὰ Λύδια, καὶ τὰ Καρικὰ, καὶ ἔτι τὰ τῶν Μυσῶν δυσδιάκριτα εἶναι, παραπίπτοντα εἰς ἄλληλα. Dici autem videtur vrbs *Ceramorum Forum*, perinde atque oppida illa *Plin.* N. H. l. 3. c. 15. memorata, *Forum Clodii, Liuii, Popilii*, etc. Apud *Cic.* ad Attic. l. 2. ep. 10. etiam *Appii Forum*: ad Famil. l. 10. ep. 17. *Forum Iulii, Forum Voconii*. Sic saepe alias.

quidem, Cariae oppidi, [1] mentio eſt ſatis crebra: quod Doridi tribuit [2] Ptolemaeus. At ſitus iſte loci cum itineris Cyri ratione minus conuenit; rectius autem in illam Myſiae vrbem quadrat *Ceranae*, Phrygiae vulgo adſcriptum oppidum; de quo [4] Plinius, memoratis ibidem Celaenis et Coloſſis, mentionem facit.

[5] Inde Cyrus caſtris tribus, paraſangas triginta progreſſus, in CAYSTRI campum peruenit; cui nomen etiam vrbis cum incolis tribuit Xenophon. Hoc autem Καΰστρου πεδίον eſt ab illo longe diſiunctum, cuius [6] Euſtathius, [7] Stephanus Byz. [8] Strabo, [9] Ptolemaeus, [10] Xenophon, aliique paſſim meminere: atque adeo fruſtra fuit [10] Palmerius, qui Cyrum Cayſtri prius campum, quam ad Maeandrum veniſſet, adtigiſſe cenſuerit. Porro, quamuis hac de vrbe ſileant alia veterum annalium monumenta, tamen ab exemplaribus oculati teſtis ad nouum aliquod nomen, ex coniectura petitum, non niſi temere, opinor, tranſire poteris. At vero pluribus vrbibus vnum et idem inditum eſſe ſaepe nomen, id certe notius eſt, quam vt exemplis adlatis confirmari debeat. Quidni ergo CAYSTRI CAMPVM in Phrygia quoque ſuperiore poſueris? At *quis vnquam*, inquit Palmerius, *Cayſtri campum vrbem fuiſſe dixit*? Ideo forſan vrbem eam campi nomine deſignauit Xenophon, quod in regione ſita fuerit campeſtri. Haud ita diſſimili de cauſa, multae [8] *Caſtra* dictae fuerunt vrbes, propterea quod ibi conditae fuerunt, vbi caſtra dux celebrior aliquis habuerat.

Hinc tandem [12] THYMBRIVM, vrbem incolis frequentem, concedamus. A Cayſtrio campo paraſangas decem aberat THYMBRIVM, quo Cyrus caſtris alteris peruenit. Phrygiae autem vrbibus adnumerandum eſſe docent [13] *Stephanus*

1) Apud *Heſych. Strabo* l. 14. p. 969. *Plin.* N. H. l. 5. c. 29.
2) L. 5. c. 2.
3) N. H. l. 5. c. 32. vbi forſan legendum *Ceramae.*
4) Κ. Α. p. 13. (10.)
5) Ad Dionyſ. v. 837.
6) In voce Καΰστριον.
7) L. 13. p. 9[illegible]8. et l. 15. p. 1015.
8) L. 5. c. 2.
9) Κ. Π. p. 102. (87.)
10) Loc. cit.
11) *Caeſar* de B. C. l. 2. c. 25. Adde *Freinſh.* ad *Q. Curt.* l. 4. c. 7. p. 206.
12) Κ. Α. p. 14. (11.) vbi vide n. 4. (ad lin. 4.) et Κ. Π. p. 492. (411.)
13) Ad v. Ἄγκυρα cum *Pauſan.* l. 1. c. 4. coll.

phanus Byz. et *Pausanias*; si cum iis modo, quae de Midae fonte scripsit hoc loco Xenophon, *Pausaniae* verba conferantur. Loci huius incolas Thymbrianos adpellat [1] *Plinius*.

Iam [2] TYRIAEVM inuenis, interuallo decem parasangarum Thymbrio distans; quo castris itidem alteris peruentum est. Tyriaeo quoque sui erant incolae, [3] *Plinio* Tyrienses adpellati. Vrbs [4] *Hierocli* Grammatico ΤΥΡΑΙΟΝ dicta est et Pisidiae adscripta: [5] *Stephano* ΤΥΡΟΣ, opinor, est; πόλις itidem, eodem auctore, καὶ Λυδίας, καὶ Πισιδίας: [6] *Straboni* Τυριάϊον, vel potius ex fide MSS. ΤΥΡΙΑΙΟΝ.

Ad Phrygiae tandem vrbem vltimam, [7] ICONIVM, venit Cyrus, itinere trium dierum, parasangarum viginti, confecto. ICONIVM autem [8] Lycaoniae tribuitur. Fabulosam nominis [9] originem libens praetereo.

[10] Mox Lycaoniam quinque dierum iter, triginta parasangas emensus, per Cappadociam deinde quartis castris, parasangas viginti quinque DANAM vsque processit Cyrus, vrbem amplam et opulentam. ΔΑΝΑ vtique Xenophonteis in exemplaribus legitur, cuius locum [11] scriptores apud alios ADANA tenere solet. Et Ciliciae quidem vrbs ab iisdem dicitur: eam vero Xenophon quam proxime Ciliciam, in Cappadocia tamen, collocasse videtur. Hac de vrbe quae scripsit eruditissimus [12] *Ger. Vossius*, lectu nequaquam sunt indigna.

Ciliciam tandem ingressus, et per planitiem quatuor castris, parasangas quinque et viginti progressus, [13] TARSVM per-

1) N. H. l. 5. c. 27. Add. *Hierocl. Gram.* p. 673. edit. *Wessel.*
2) κ. α. p. 15. (11.)
4) N. H. l. 5 c. 27.
3) p. 672. ed. *Wessel.* MS. Eton. etiam dat Τυραῖον.
5) Ad v.
6) L. 14. p. 979.
7) κ. α. p. 17. (13.)
8) *Ptolem.* l. 5. c. 6. *Strabo* l. 12. p. 853. *Steph.* Byz. *Plin.* N. H. l. 5. c. 27. *Hierocl.* Gram. p. 675. *Eustath.* ad *Dionys.* v. 857.
9) De qua *Steph.* Byz. *Eustath.* l. c. et auctor Etymol. m.
10) κ. α. p. 17.
11) *Ptolem.* l. 5. c. 8. *Scylac.* Peripl. p. 40. *Plin.* N. H. l. 5. c. 27. *Steph.* Byz. *Appianus* de bello Mithrid. p. 237. edit. *Steph.* Quare apud Xenoph. etiam Ἄδανα recte forsan reposueris. Adde *Procop.* l. 5. *Aedific.* c. 5. et *Antonin.* Itiner. p. 580.
12) De orig. et progr. idol. l. 1. c. 38.
13) κ. α. p. 19. (14. 15.) *Strabo* l. 14. p. 990 et seq. *Q. Curtius* l. 3. c. 4. extr. *Steph.* Byz. *Solin.* Polyhist. c. 38. *Plin.* l. 5. c. 27. *Mela*

peruenit Cyrus; vrbem Ciliciae tum opibus tum amplitudine celeberrimam. Erat multorum insignium virorum [1] locus natalis, ortu b. Pauli in primis illustratus. Nominis originem, quam finxere veteres, si cui scire libet, adeat velim *Stephanum Byz.* et *Eustathium* ad *Dionysium* Perieg.

Tarsum autem mediam interfluit [2] CYDNVS, amnis inclytus, duum plethrorum latitudine. Cydnus non spatio aquarum, sed liquore memorabilis: quippe leni tractu e fontibus labens, puro solo excipitur: nec torrentes incurrunt, qui placide manantis alueum turbent. Itaque incorruptus, idemque frigidissimus: quippe multa riparum amoenitate inumbratus, vbique fontibus suis similis in mare euadit.

[3] Hinc castris alteris, parasangas decem ad SARVM amnem, cuius trium erat plethrorum latitudo, pergit Cyrus. Hoc vero de fluuio, Xenophonti modo restituto, [4] iam dictum est. Quod si nomen vnde duxit, audire velis, [5] *Stephanum* ne te consulere pigeat.

Diei itinere, parasangis quinque confectis, [6] ad PYRAMVM amnem, cuius aequat latitudo stadium, venit Cyrus. Huius etiam Ciliciae [7] fluminis multi meminerunt [8] auctores: quod et inclytum vocat [9] *Q. Curtius*, nauigerum [10] *Strabo*.

A Pyramo castris binis, parasangas quindecim progreditur [11] ISSON, vltimam Ciliciae vrbem, amplam et opulentam. Apud [12] *Diodorum* etiam Siculum ἀξιόλογος audit; apud [13] *Strabonem* tantum πολίχνιον. Hic itaque de statu, quo locus erat iste aetate sua, loquitur: alium autem atque adeo meliorem obtinuerat antea. Vtrumque memorauit [14] Mela: *At in recessu*, inquit, *intimo locus est magni aliquando*

l. 1. c. 13. *Ammian. Marcell.* l. 14. c. 8.

1) *Strabo* l. c.

2) v. 870.

3) K. A. p. 20. (15.) *Q. Curtius* l. 3. c. 5. init. et ibid. c. 4. *Arrian.* de exped. Alex. l. 2. c. 4. *Dion. Chrysost.* Orat. 33. p. 394. *Tibull.* l. 1. el. 8. v. 13 et seq. *Plin.* et *Mela* locis cit. *Strabo* l. 14. p. 990.

4) K. A. p. 33. (25.)

5) Ibid. in not.

6) In v. Ἄδανα.

7) K. A. p. 33. (25.)

8) *Ptolem.* l. 5. c. 8. *Steph. Byz.* *Plin.* N. H. l. 5. c. 27. *Mela* l. 1. c. 13. *Arrian* l. 2. c. 5. aliique.

9) L. 3. c. 4.

10) L. 12. p. 809.

11) K. A. p. 34. (25.)

12) L. 17. p. 512.

13) L. 14. p. 994.

14) L. 1. c. 13. Adde *Steph. Byz.* *Q. Curt.* l. 3. c. 7 et 8. *Strabo* et

quando diſcriminis, fuſorum ab Alexandro Perſarum, fugientiſque Darii ſpectator ac teſtis. Nunc ne minime quidem, tunc ingenti vrbe celebris Iſſo fuit, etc.

Hinc caſtris vnis, paraſangas quinque, ad [1] PORTAS CILICIAE SYRIAEque progreditur. Erant hae duo caſtella; quorum in Ciliciam alterum, alterum in Syriam erat obuerſum: ſpatium autem inter vtrumque medium trium erat ſtadiorum. Quas vero Xenophon Ciliciae portas adpellat, hae [2] *Ptolemaeo* fuiſſe *pylae* videntur *Amanicae;* ſeu anguſtiae iſtae, qua ex Amano monte atque interiore Cilicia in Syriam adiri poterat. At tum Ciliciae tum Amani portas, tanquam diuerſas, recenſet [3] *Plinius*. In cornu montis illius praerupti, quo Cilicia includitur, aſperi tres, auctore *Q. Curtio*, aditus et peranguſti ſunt: primus ſcilicet, interprete [4] *Cellario*, a Septentrione ex Cappadocia per *Ciliciae Pylas:* ſecundus per *Amani Pylas* ex Syriae ſuperioribus partibus, vbi in Armeniam itur: tertius per *Syriae portas*, ad Sinum Iſſicum, quibus ex Antiochene aditur. Pylas autem, a Xenophonte memoratas, [5] *Strabo ὅριον* Κιλίκων *τε καὶ Σύρων* adpellat. [6] Medio inter caſtella illa, ſeu muros, loco fluit CERSVS amnis, latitudine plethri: cuius cum mihi nomen alias videre non contigerit, eum crebris iis, quorum meminit [7] *Q. Curtius*, riuis Ciliciae planitiem, qua vergit ad mare, diſtinguentibus adnumerandum cenſuerim.

Per Syriam deinde, portis tranſitis, vnius diei itinere, paraſangis quinque confectis, [8] MYRIANDRVM peruentum eſt, vrbem Phoenicibus habitatam, atque ita ſitam, vt ſtationem nauibus onerariis praeberet. In ſinu Iſſico eam collocat [9] *Strabo*, quippe quod ſinus iſte in Syriam etiam per-

Diodor. locis cit. *Euſtath.* ad *Dionyſ.* v. 118. *Plin.* N. H. l. 5. c. 27. et *Ptolem.* l. 5. c. 8.

1) K. A. p. 35. (26.)

2) L. 5. c. 8. extr.

3) Loco cit. πύλαι, inquit *Euſtathius* ad *Dionyſ.* v. 1034. στενότατον τόπον δηλοῖ — *Q. Curt.* itidem l. 3. c. 4. ſunt *iugi fauces.*

4) Ad *Curt.* l. 3. c. 4. p. 84. Adde *Ammian. Marcell.* l. 22. c. 9. *Cic.* ad Fam. l. 14. ep. 4. *Arrian.* de exped. Alex. l. 2. c. 6. et quae ex *Diodoro Sic.* adtulimus K. A. p. 35. (26. lin. penult.) not.

5) L. 14. p. 994. Adde *Plin.* N. H. l. 5. c. 22.

6) K. A. l. c.

7) L. 3. c. 4.

8) K. A. p. 36. (27.)

9) L. 14. p. 994. quocum conſentit *Agathem.* l. 1. c. 4.

pertingeret; *Stephano* Byz. Μυρίανδρος est πόλις Συρίας, πρὸς τῇ Φοινίκῃ, ὡς Ξενοφῶν ἐν πρώτῳ Ἀναβάσεως. [1] *Scylax* etiam Μυριάνδρου Φοινίκων meminit: quam [2] *Plinius* vrbem Syriae vocat, in Issico sinu positam.

Inde castris quartis, parasangas viginti progreditur ad [3] CHALVM amnem, plethrum latitudine aequantem, magnis mansuetisque piscibus refertum, [4] quos Syri pro diis habent. Huius amnis haud alibi nomen reperies. [5] Cl. *Delisle*, coniectura ex ipso Cyri itinere facta, eum fuisse suspicatur, cui hodie nomen est *Alep*; coniecturae praesidium petit ex voce *Alep*, seu *Chalib*, qua prioris loco vtuntur Arabes: nam *Chalib*, inquit idem vir doctus, *a Chalo* Xenophonteo deriuari videtur. Prope hunc, auctore Xenophonte, siti erant Parysatidis vici, in cingulum ei donati.

Castris inde quintis, parasangas triginta progressus, ad [6] DARADACIS, fluuii quoque scriptoribus aliis ignoti, fontes peruenit. Plethri latitudinem ei tribuit Xenophon. Hic forsan est, quem *Marsyam* nominat [7] *Plinius*. Locum ornabant Belesios, Syriae praefecti, regia et hortus admodum elegans.

Hinc castris tertiis, parasangas quindecim, ad eam [8] EVPHRATIS partem, vbi quatuor stadiis latus erat, et vrbs rèperiebatur ampla locuplesque, nomine THAPSACVS. Vrbs haec, aetate [10] *Plinii*, *Amphipolis* dicebatur: eam [11] *Ptolemaeus* iuxta Euphraten quidem, at in Arabia deserta, posuit: quam [12] *Stephanus* et [13] *Plinius* Syriae tribuerunt. Eius etiam meminerunt [14] *Strabo* et [15] *Arrianus*. Nobilis euasit transitu Euphratis. Ad vrbem quidem, quae *Zeugma* ad-

1) p. 40.

2) N. H. l. 2. c. 108. Adde eiusdem l. 5. c. 22. *Ptolem.* l. 5. c. 15. *Mela* l. 1. c. 12. extr. *Arrianus* de exped. l. 2. c. 6.

3) κ. α. p. 39. (29.)

4) Vide κ. α. p. 40. (29. lin. 9.) not. et pro *Diodor. Sic.* l. 2. p. 207. lege *Diodor. Sic.* l. 2. p. 92.

5) In Differt. de situ etc. locorum, quae Cyrus Graecique peragrarunt.

6) κ. α. p. 40. (29.) In MS. Etonensi pro [illegible] legitur [illegible].

7) N. H. l. 5. c. 23, 34.

8) κ. α. p. 41. (30.)

9) N. H. l. 5. c. 24.

10) L. 5. c. 19.

11) In v.

12) Loco cit.

13) L. 2. p. 130 et seq. l. 16. p. 1076 et seq.

14) De exped. l. 2. c. 13. et l. 3. c. 7. Add. *Cellar.* l. 3. c. 12. sect. 63.

adpellatur, quaeque, [1] *Strabone* teſte, duobus ſtadiorum millibus a Thapſaco diſtat, Alexandrum Euphraten tranſiviſſe ſcribunt [2] *Plinius* et [3] *Stephanus Byz.* De diuerſis nimirum expeditionibus intelligendae videntur diſcrepantes auctorum narrationes.

EVPHRATE (quem infra adtingemus) traiecto, [4] per SYRIAM caſtris nouem, paraſangas quinquaginta confectis, ad Araxen fluuium perueniunt. Vides autem Xenophontem vltra Euphraten protuliſſe Syriam. [5] Similiter etiam Scriptores ſacri Syros in Meſopotamia collocarunt: ויצא את־ארם אשר בעבר הנהר, vbi ארם denotare Syros, et [6] נהר Euphraten, ſatis norunt harum literarum periti. [7] *Plinii* verba de regione illa libet adferre: *Iuxta Syria litus occupat, quondam terrarum maxima, et pluribus diſtincta nominibus. Namque Palaeſtina vocabatur, qua contingit Arabas, et Iudaea, et Caele, dein Phoenice: et qua recedit intus, Damaſcena: ac magis etiamnum meridiana, Babylonia. Et eadem Meſopotamia, inter Euphraten et Tigrim* etc. [8] Idem Xenophontis narrationi congruenter regionem hanc *vicatim diſperſam* fuiſſe ſcribit. Caeterum, ARAXES ille [9] Ptolemaeo (vti quidem eruditiſſ. [10] Bochartus et [11] Delisle ſtatuerunt) eſt Ἀβώῤῥας: [12] Straboni Ἀβόῤῥας: [13] Ammiano Marc. *Aboras*. [14] *Cellario* iudice, is amnis erat, quem [15] Ptolemaeus *Saocoran* vocat. Cum autem, [16] Ptolemaeo auctore, alii etiam, praeter memoratos, amnes per Meſopotamiam

1) L. 16. p. 1083.

2) N. H. l. 5. c. 24. et l. 34. c. 15.

3) In voce Ζεῦγμα: adde *Lucan.* l. 8. v. 237.

4) Κ. Α. p. 45. (33.)

5) 2 Sam. X, 16. Adde Targum *Ionath* ad loc. et Gen. XXVIII, 6. 7. vbi interpretes LXX habent Μεσοποταμίαν Συρίας: ſic et *Ariſtot.* περὶ Θαυμασ. Ακουσμ. extr. ἐν δὲ τῇ Μεσοποταμίᾳ τῆς Συρίας etc. *Ioſeph* A. I. l. 7. c. 6. τῶν πέραν Εὐφράτου Σύρων.

6) In regionibus vtique vbi vnus eſt fluuius, aut vnus ſaltem eximius, adpellari ſolet ille, non proprio nomine, ſed plerumque communi *fluuius.*

7) L. 5. c. 12. Adde *Mel.* l. 11. c. 11. *Bochart.* G. S. l. 2. c. 6. *Spanhem.* de numiſm. T. I. p. 605.

8) L. 6. c. 26.

9) L. 5. c. 18.

10) G. S. l. 2. c. 6.

11) Diſſ. ſupra laud.

12) L. 16. p. 1084.

13) L. 14. c. 3.

14) L. 3. c. 15. ſect. 15.

15) L. 5. c. 18.

16) Loc. cit.

potamiam fluxerint, quorum non adduxit nomina, difficile dictu videtur, quis ille fuerit, quem *Araxis* nomine designauit Xenophon. Sed hac de re plura mox, cum ad Mascam peruenerimus.

Illinc [1] per ARABIAM, cum Euphrates ad dextram ei esset, quina desertis in locis castra metatus, parasangas triginta quinque, cum suis progressus est Cyrus. Campi quidem, quos ibi tum peragrarunt, absinthio abundabant, aequorisque in modum late patebant. Quin et fruticum genera seu arundinum, quae ibi reperiebantur, aromatum instar, suaues diffundebant odores. Sed operae pretium erit, [2] ipsum auctorem de iis omnibus, quibus siue ornata siue instructa erat ea regio, verba facientem audire. Redeamus ad nomen eius, cuius origo petenda videtur ab incolis, qui *Arabes Scenitae* solent adpellari. Quippe, [3] *Strabone* auctore, *τὰ πρὸς μεσημβρίαν κεκλιμένα τῆς Μεσοποταμίας, καὶ ἀποτέρω τῶν ὀρῶν, ἄνυδρα καὶ λυπρὰ ὄντα ἔχουσιν οἱ Σκηνῖται Ἄραβες.* Multi autem Arabes, qui in aliis atque aliis habitabant locis, ita [4] a tabernaculis cognominati sunt, quae ciliciis mutabantur, vbi libuit. Sed nobis ARABIAE illius nomen vnde fuerit deductum, his etiam verbis indicauit [5] *Strabo: Τὸ γὰρ τῶν Ἀρμενίων ἔθνος, καὶ τὸ τῶν Σύρων, καὶ τῶν Ἀράβων, πολλὴν ὁμοφυλίαν ἐμφαίνει κατά τε τὴν διάλεκτον, καὶ τοὺς βίους, καὶ τοὺς τῶν σωμάτων χαρακτῆρας, καὶ μάλιστα καθὸ πλησιώχωροι εἰσί· δηλοῖ δ' ἡ Μεσοποταμία ἐκ τῶν τριῶν συνεστῶσα τούτων ἐθνῶν.* En itaque Arabia in Mesopotamia!

Facto autem per regionem hanc itinere, ad [6] MASCAM perueniunt amnem, cuius plethrum aequabat latitudo. A [7] Ptolemaeo *Saocoran* adpellatum fuisse censuit eruditissimus [8] *Bochartus*. Huius vero sententia [9] *Cellario*, viro quoque doctissimo, minus est probata; quippe cui Ptolemaei *Saocoras* idem esse videbatur, atque Xenophontis *Araxes*, supra paulo

1) K. A. p. 45. (33.)
2) P. 45 46, 47, 48 (33 et seqq.) et conf. *Diodor. Sic.* l. 2. p. 132 seq.
3) L. 16. p. 1084.
4) *Plin.* N. Hist. l. 6. c. 28.
5) L. 1. p. 70.
6) K. A. p. 48. (34.)
7) L. 5. c. 18.
8) Geogr. S. l. 2. c. 6, 11.
9) L. 3. c. 15.

paulo memoratus. Idcirco autem Cellarius *Araxen* illum *Saocorae* potius quam *Chaborae* nomen apud Ptolemaeum nactum esse putauit, quod propior *Chaboras* esset Thapsaco, quam pro spatio definiti itineris; quinquaginta nempe parasangarum. Sed maius forsan Thapsacum et *Chaborae* alveum diuidit interuallum, quam quantum in tabulis geographicis vulgo repraesentari solet. Ab ARAXE quidem CHABORAS, SAOCORAS a MASCA satis magnam habent scripturae dissimilitudinem: verum maiores etiam in propriis eorundem tum oppidorum tum amnium nominibus haud raro reperiuntur varietates. Alias vt omittam, studio vtique literarum deditis passim obuias, ipsum nomen *Araxes* aliquando *Peneo* Thessaliae fluuio, datum fuisse scribit [1] *Eustathius*. [2] Caeterum Masca CORSOTES, vrbs ampla quidem, sed deserta, cincta erat. Haec mihi sane fuit vnum apud Xenophontem obuia. Itaque, per hanc ne mora sit, [3] ad PYLAS pergamus; quo Cyrus castris decimis tertiis, parasangas nonaginta per loca inculta, Euphrate ad dextram fluente, progressus, cum suis pervenit. PYLAE in finibus exstant Mesopotamiae, seu *Arabiae* desertae, qua Babyloniam adtingit.

[4] Per BABYLONIAM tribus castris, parasangas duodecim progressus, [5] Graecorum recensum agit, exercitumque adeo armis instruendum curat. Mox [6] castris vnis, parasangas tres progreditur ad [7] locum, vbi pugna tandem commissa est.

b 2 Iam

1) Ad *Dionys.* v. 739. vbi de *Araxe* Armeniae fluuio agitur. Adi etiam quae infra scripta sunt de *Physco* p. 19

2) K. A p. 49. (35.) Voce autem ἔρημος non semper locum plane asperum, in quo nihil praeter sabulum, saxa, ferasque reperias, significari, satis inde liquet, quod Graeci apud Corsoten, quae ἐρήμη dicitur, triduum manebant, eodemque ex agro cibaria quaerebant. Vide sis doctiss. *Wolf* ad Luc. XV, 4. et Marc. 6, 31. Adde *Reland.* Palaest. l. 1. c. 56.

3) K. A. l. c. nominis rationem exponit *Eustathius* ad *Dionys.* v. 43

4) K. A. p. 65. (45.)

5) K. A. p. 69. (49.) De eorum numero vide, praeter auctores memoratos p. 70. n. 3. (p. 49 ad lin. 12) *I. Frontin.* l. 4. c. 2. sect. 7. *Arrian.* de exped. Alex. l. 4. c. 11. et l. 1. c. 12.

6) K. A. p. 71. (50.)

7) *Plut.* in vita Artax. p. 1014. Κούναξα καλεῖται.

Iam vero [1] Xenophon menſuram itineris hucuſque confecti, caſtrorumque interea poſitorum numerum ita collegit: ab Epheſo ad locum, in quo pugnatum eſt,

Caſtra	— — —	93
Paraſangae	— —	535
Stadia	— —	16050

Quod ſi caſtrorum paraſangarumque numerum, quem hiſtoriae ſeriem ſequutus, vbique verbis expreſſi, inire velis, eum ſic ſe habere, ni fallor, inuenies:

Caſtra — — 85.

Paraſangae — 517, ex quibus efficientur *ſtadia* 15510: datis vtique paraſangae cuique triginta ſtadiis. Cum vero, non a Sardibus, [2] vti ſupra, ſed ab Epheſo iam itineris initium duxit auctor, plura ponamus oportet caſtra, pluresque adeo paraſangas, ab Epheſo nimirum Sardes vſque progredientibus conficiendas. Huius itaque ſpatii, quod Epheſum Sardeſque interiacet, emetiendi cauſa, ſi *caſtra* demus *octo*, ipſumque *paraſangis duodeuiginti* conſtare fingamus, iam numerus numero reſpondebit; et adcurate ſcribi reperies, [3] quae modo ex auctore de itineris hucuſque menſura protulimus.

Poſtero die, quam pugna erat commiſſa Cyruſque occiſus, [4] Graeci ſe ad Ariaei contulere caſtra. [5] Inde, alia luce orta, in Babyloniae vicos deuenere, compluresque ibi dies commorati ſunt. Inſtituto tandem confectoque trium caſtrorum itinere, ad [6] Mediae murum peruenerunt: intra quem cum penetraſſent, [7] caſtris alteris, paraſangas octo progreſſi ſunt; atque binis alueis, e Tigri qui ducti fuerant, traiectis, ad Tigrin ipſum perueniunt; prope quem [8] vrbs extructa erat magna et incolis repleta, cui nomen SITACE.

Si-

1) K. A. p. 126. (85.)
2) K. A. p. 9 (7.)
3) p 126 (85.) Quae mox deinde legis, ἀπὸ δὲ τῆς μάχης ἐλέγοντο εἶναι εἰς Βαβυλῶνα, ςάδιοι ἑξήκοντα καὶ τρισχίλιοι — ea vero corrupta eſſe quidam ſuſpicati ſunt: quippe quia. *Plutarcho* auctore, in *Artox.* p. 1015. Κούναξα, vbi pugnatum eſt, Βαβυλῶνος ἀπέχει ςαδίους tantum πεντακοσίους: quare pro εἰς Βαβυλῶνα, *Iac. Cappellus* εἰς Σοῦσα legendum eſſe apud Xenophontem putauit.
4) K. A. p. 127. (85.)
5) p. 129. (87.)
6) p. 149. (102.) et ſeq.
7) p. 150. (102.)
8) p. 151. (103.)

Sitace autem, quae dicitur, apud [1] *Ptolemaeum* et [2] *Plinium* in Aſſyria fere media collocatur. Eandem eſſe vrbem putavit ὁ πάνυ [3] *Bochartus*, quae a *Stephano* Ψιττακὴ, πόλις vtique παρὰ τῷ Τιγρίδι adpellatur.

Ponte nauigiis triginta ſeptem facto, Tigri qui fuerat impoſitus, traiecto, caſtris quartis, paraſangas viginti ad [4] Phyſcum vſque amnem, latitudine plethri, progreſſi ſunt. PHYSCVS autem, inquit [5] *Stephanus*, ἐςὶ καὶ ποταμὸς, καθά φησι Σοφαίνετος ἐν Κύρου ἀναβάσει. Multis apud veteres, ex mente eruditiſſimi [6] *Bocharti*, nominibus inclaruit *Phyſcus:* nimirum [7] Strabo et [8] Ptolemaeus Κάπρον, [9] Arrianus Βούμηλον, (Βουμαδον, opinor, voluit) [10] Curtius *Bumello* (ſcrib. *Bumado*), [11] Plinius *Abſitrin*, [12] Ammianus *Adiauam*, Bocharto iudice, adpellat Ibi vrbs magna erat, nomine OPIS. Ἡ δὲ Ὦπις, inquit [13] *Strabo*, κώμη, ἐμπορεῖον τῶν κύκλῳ πάντων. At [14] *Herodoto* πόλις dicitur; ſimiliter [15] *Arriano*, πόλις ἐπὶ τοῦ Τίγρητος ᾠκισμένη.

Per Mediam deinde dies ſex, per loca minus culta, paraſangas triginta, Paryſatidis ad vicos, rerum ad vſus vitae neceſſariarum copia locupletes, progreſſi ſunt. Inde caſtra quinque locis in incultis metati, paraſangis interea viginti confectis, ad opulentam magnamque, cui [16] CAENAE nomen, vrbem peruenere. Hanc ſane agnoſcit *Stephanus*, nomine paulum mutato: ἔςι καὶ πόλις, inquit, Κάναι Τίγρητος ποταμοῦ. Hac autem in voce aqua, vt aiunt, *Stephani* interpretibus haeſit. Voluit hic, opinor, locum, quem deſcribit Xenophon; atque adeo pro Κάναι repono Καιναὶ, vti apud Xenophontem ſcribi ſolet [17].

Mox

1) L. 6. c. 1.
2) N. H. l. 6. c. 27.
3) G. S. l. 4. c. 17.
4) K. A. p. 154. (106.)
5) Alias etiam adlatis, quae in K. A. reperiuntur, vocibus, Sophaenetum illum citat.
6) G. S. l. 4. c. 19.
7) L. 16 p. 1072.
8) L 6. c. 1.
9) L. 3. c. 8.
10) L. 4. c. 9.
11) L. 6. c. 26.
12) L. 23. c. 6. Vide ſis *Bochart.* G. S. l. c. vbi nominibus iſtis explicandis operam dat; et adde Cl. *Schwarz.* ad *Cellar.* l. 3. c. 17. ſect. 7.
13) L. 16. p. 1074.
14) L. 1. c. 189.
15) L. 7. c 7.
16) K. A. p. 156. (107.)
17) Hinc forſan emendandus etiam *Ptolemaeus* l. 6. c. 1. et pro Βίννα, vel, vt libri quidam, Κίννα, reſcribendum Καιναί.

Mox [1] ad ZABATVM fluuium, quatuor plethrorum latitudine, ducum Graecorum caede nobilem, veniunt. Hodie, auctore [2] Cl. *Delisle*, vocatur ZAB. Ζάβατος autem (verba sunt doctiss. [3] *Bocharti*) factum videtur ex constructo דיבת. Existimauit etiam [4] *Bochartus*, Ζαβατον hunc eundem esse fluuium, qui *Lyci* nomine apud [5] *Ptolemaeum*, [6] *Strabonem*, [7] *Arrianum*, [8] *Curtium*, [9] *Plinium* venire solet; quique [10] *Ammiano* dictus est *Diabas* vel *Diauas*. Eius [11] infra meminit Xenophon: vbi tamen cum in quibusdam exemplaribus Ζάτην et Ζάθην male scriberetur, [12] doctiss. *Fullerus* Ζάτην et Ζάβατον in Xenophonte putauit esse diuersos amnes. Sed "certum est, (verba legis [13] *Bocharti*) Zaten „fluuium Xenophontis libro tertio, eundem esse cum Za„bato, de quo libro secundo egerat. Ibi enim narrat Grae„cos, e Parysatidis vicis cum excessissent, fluuium Zabaton „attigisse, ad quem cum moras necterent, Clearchum im„peratorem suum et praecipuos plerosque duces, Tissa„phernis artibus in Persarum castra pellectos, insigni prodi„tione fuisse interemtos. Haec libro secundo Xenophon. „Tertio deinde telam retexens institutae narrationis, refert „Graecos hoc casu, vt par erat, valde perculsos, et incer„tos quid agerent, tandem oratione sua erectos et recreatos, „animos resumpsisse, atque in mortuorum locum alios suf„fecisse duces. Quo facto demum *Zaten*, id est *Zabaton*, „de quo prius, instructo agmine traiecisse. *Zaten* porro, „seu *Zabaton*, eundem esse cum Lyco patet cum ex ampli„tudine, (nam describitur latus quatuor plethris) id est, pe„dibus quadringentis) tum quia, illo traiecto, nullus alius „occurrit Graecis vsque ad montes Carduchiorum, praeter „torrentem sine nomine. „ Hactenus ille.

[14] Traiecto Zabato, [15] Χαράδραν deinde quandam repererere

1) K. A. p. 156. (108.)
2) In Diss. supra laud.
3) G. S. l. 4. c. 19.
4) Loco cit.
5) L. 6. c. 1. vbi pro Λευκὸς scribendum Λύκος.
6) L. 16. p. 1072.
7) L. 3. c. 15.
8) L. 4. c. 9.
9) L. 6. c. 26.
10) L. 23. c. 6.
11) p. 226. (160.) vbi vide not.
12) Miscell. sacr. l. 3. c. 6.
13) G. S. l. 4. c. 19.
14) K. A. p. 226. (160.)
15) p. 233. (165.)

rere; quem [1] Plinii *Zerbin* esse putauit, [2] *Bochartus.* Nomen a verbo זרב *zerab* vel *zarab* deducit vir doctissimus; "quo „non Chaldaei solum, inquit, sed et Hebraei vtuntur et „Arabes. Proprie significat *effluere more torrentis.*"

[3] Itinere vltra Χαβαδραν facto, ad LARISSAM vrbem magnam, desertam tamen, prope Tigrin sitam, peruenere. Eam Medi priscis temporibus incoluerant: de qua legas velim, quae scripsit auctor. *Larissae* autem fuere multae, quas enumerant [4] *Strabo* et [5] *Stephanus:* earum tamen nulla reperitur in regione hac, de qua Noster agit. Quare *Bocharto* videtur accedendum, qui putat Xenophontis *Larissam* esse *Resen*, de qua Moses Gen. X, 12. En eius verba — — "Hanc vrbem (scil. *Larissam*, cuius meminit Xenophon) „vt suspicer esse *Resen*, multa me mouent. *Primo*, situs „prorsus conuenit, si vere Ninus fuit inter Lycum et Caprum, „vt hodie docti contendunt. *Secundo*, Larissa μεγάλη πό-„λις moeniumque latitudine et altitudine conspicua; am-„bitu etiam, quem Xenophon duabus parasangis definit. — „ — *Tertio*, videtur Xenophon *Resen* mutasse in Λάρισσαν, „propter vocum allusionem. Saltem hoc certum, Larissae „vocabulum plane esse Graecum, atque vrbes huius nomi-„nis in Graecia plures exstitisse; et si quae alibi fuerunt ex-„tra Graeciam, eas pro Graecis esse habitas — — At in „Assyria Graecae vrbes, aeuo Xenophontis, id est, ante Ale-„xandrum, nullae fuere: proinde nec vlla Larissa. Omnino „igitur vrbis huius verum nomen interpolauit Xenophon, „vt ad Graecam elegantiam accommodaret. Et verisimile „est, Graecis rogantibus, cuius vrbis essent rudera, Assyrios „respondisse לרסן *Leresen*, addito *le*, genitiui nota, — — „atque illud *Leresen* mutatum esse in Λάρισσαν.„ Haec ille: quocum consentit Cl. [6] *Clericus.*

[7] Inde castris vnis, parasangas sex ad castellum quoddam progressi sunt, propter vrbem situm, cui nomen MESPILA; de

1) N. H. l. 6. c. 26.
2) Loco cit.
3) K. A. p. 235. (166.)
4) L. 9. p. 672.
5) In voce. Adde *Schol.* in *Apollon.* Rhod. v. 40.
6) Ad Gen. X, 12.
7) K. A. p. 237. (167.)

de quibus legenda ſunt, quae ſcripſit Xenophon. Vrbis meminit *Stephanus*, apud quem tamen ſcribitur *Μίσπιλα*.

Mox poſitis caſtris aliis atque aliis, ad CARDVCHIOS tandem venere montes. Carduchos Mediae tribuit [1] *Stephanus*, Parthiae [2] *Strabo*. Adiabenis, inquit [3] *Plinius*, connectuntur Carduchi quondam dicti, nunc Cordueni, praefluente Tigri. [4] Xenophon eos in confiniis Armeniae Auſtralibus habitaſſe docet. Hodie, teſte Cl. [5] *Delisle*, *Curdes* adpellantur. Multis olim nominibus erant dicti, [6] *Gordiaei* ſcilicet, *Gordi*, *Cordaei*, *Cardueni*. In CARDVCHIIS autem montibus arcam Noae ſubſtitiſſe non leuibus de cauſis ſtatuere [7] viri eruditi.

A montibus illis, [8] quibus in peragrandis ſeptem dies Graeci conſumpſere, ſtadia circiter ſex ſeptemue diſtabat fluuius [9] CENTRITES, latus bina fere plethra, qui Armeniam a Carduchorum agro ſeparat. [10] *Diodorus* etiam *Siculus* amnis retinuit nomen; quod a גתרי *Gethere* vel *Getere* duci ſuſpicatus eſt [11] *Bochartus*. Eo traiecto, [12] factoque deinde per Armeniam itinere, ad vicum peruenere, vbi ſatrapae erat regia, et larga commeatus copia.

[13] Hinc caſtris alteris, paraſangas decem progreſſi, Tigris ſupra fontes euaſerunt. De his autem fontibus auctores alii alia ſcripſere. [14] *Plinius* haec: *Oritur Tigris in regione Armeniae maioris, fonte conſpicuo in planitie.* [15] *Strabone* teſte, a Tauro monte in Seleuciam delatus eſt. Plures Tigres adfert [16] Herodotus: Πρῶτος μὲν, inquit, Τιγρης· *μετὰ δὲ, δεύτερός τε καὶ τρίτος ὡϋτὸς ονομαζόμενος, ὀυκ ὡϋτὸς ἐὼν ποταμος, ὀυδὲ ἐκ τοῦ αὐτοῦ ῥέων.* Xenophontem eius

1) In voce.
2) L. 16 p. 1083.
3) L. 5. c. 15.
4) P. 283. (201. 202.)
5) Differt. laud.
6) *Stephanus* in v. Γορδυαῖα. Adde *Bochart.* G. S l. 1. c. 3. et *Fuller.* Miſcell. S. l. 1. c. 4. et *Tellier.* ad *Curt.* l 4. c. 10. p. 242
7) Vide auctores proxime laudat. l. c. et *Grot.* ad Gen. VIII, 4.
8) K. A. p. 284. (202.) et *Diodor. Sic.* l. 14. p. 257.
9) K. A. p. 283. (202.)
10) L. 14. p. 258.
11) G. S. l. 2. c. 10.
12) K. A. p. 297. (211.)
13) Ibid. (212.)
14) N. H. l. 6. c. 27.
15) L. 11. p. 792.
16) L. 5. c. 52.

eius voluisse fontes, qui ad orientem vergit, cum Cl.[1] *Delisle* censuerim.

[2] Inde castris tertiis, parasangas quindecim, ad TELEBOAM progressi sunt. Pulchellus autem hic fluuius Euphratis esse brachium videtur, qua orientem maxime spectat. Locus, vnde duxit ortum, ARMENIA dicebatur ἡ πρὸς ἑσπέραν: seu, eorum regio, qui Εσπεριδῶν nomine veniunt, Αναβάσει extrema.

[3] Castris deinde tertiis, per planitiem parasangas quindecim progressi, tandem in vicos diuerterunt: [4] iugo mox superato, castrisque ter apud inculta loca positis, [5] EVPHRATIS adpropinquarunt fontibus. *Oritur* autem *Euphrates*, auctore [6] Plinio, *in praefectura Armeniae maioris Caranitide, vt prodidere ex iis, qui proxime viderant; Domitius Corbulo, in monte Aba: Licinius Mucianus, sub radicibus montis, quem Capoten adpellant, supra Zimaram, XII. M. pass. initio Pyxurates nominatus.* In septentrionalibus Tauri partibus fontes eius posuit [7] *Strabo.* [8] Apud Xenophontem quidem dicuntur non longe a Tigris fontibus abesse: at referente [9] *Strabone*, διέχουσιν ἀλλήλων αἱ πηγαὶ, τοῦ τε Εὐφράτου καὶ τοῦ Τίγριδος, περὶ δισχιλίους καὶ πεντακοσίους σταδίους. Diuersas vtique Euphratis partes intellexerunt; ille fontes designat, qua orientem spectat amnis; hic a brachio quodam occidentali, cum spatium inter eum et Tigrim definiuit, initae mensurae fecit initium.

Euphratis fontibus a tergo relictis, [10] per niuem altam, septentrionem versus iter faciunt: [11] niuem vix tandem eluctati, in vicos quosdam diuerterunt Armeniae; vbi repererunt equos, [12] qui tributi nomine regi alebantur.

[13] Consumptis ibi septem diebus, octauo demum motis septies

1) Diss. saepius laud.
2) K. A. p. 297. (212) et seq.
3) p. 299. (213) et seq.
4) p. 304. (217.)
5) p. 305. (217.)
6) N. H. l. 5 c. 24.
7) L. 11. p. 792.
8) K. A. p. 26.. (186.)
9) L. 11. p. 792. Adde *Salmas.* Plin. exerc. p. 438. *Ptolem.* l. 5. c. 13. et *Eustath.* ad *Dionys.* v. 976.
10) K. A. p. 306 (219)
11) p. 312. (223) et seq.
12) p. 318. (226. 227.) Adde *Strab.* l. 11. p. 796.
13) K. A. p. 319. (227. seq.)

ſepties caſtris, paraſangas quinque ſingulos in dies, ad [1] PHASIN amnem, latitudine fere plethri, progreſſi ſunt. Alius autem hic, atque [2] clariſſimus ille Ponti *Phaſis*, intelligendus eſt. Ad Xenophontis itaque narrationem optime conuenire videtur ille *Phaſis*, cuius [3] *Conſtantinus Porphyrogenetus* meminit, cuique nomen ERAX etiam inditum erat. Tam ea enim ſimilitudo quae in vocibus *Erax* et *Araxes* inuenitur, quam quae ſcriptor iſte memoriae prodidit, ad Phaſin minus conuenientia, recte [4] Cl. *Delisle* adduxiſſe videntur, vt *Araxen*, qui in mare Caſpium delabitur, eundem eſſe fluuium exiſtimaret, quem Xenophon hic loci *Phaſin* adpellauit.

[5] Hinc caſtris binis, paraſangas decem per iuga montium progreſſi, in planitiem tandem, fugatis hoſtibus, deſcenderunt. [6] Mox caſtris quinquies poſitis, paraſangisque triginta confectis, ad TAOCHORVM regionem (vbi hodie TAOCHIR in Tabula *Georgiae* ponitur, teſte Cl. *Delisle*) peruenerunt: [7] inde per CHALYBVM agros caſtris ſeptem, paraſangas quinquaginta progreſſi ſunt. Eos [8] Diodorus Siculus *Chalcidenſes* vocat. Sed pro Χαλκιδέαν, quod exemplaria *Diodori* repraeſentant, legi mallem Χαλδαίαν: qua ſcripturae mutatione facta, iam nulla erit Diodoro cum Xenophonte diſcordia: nam [9] *Strabone* teſte, Χαλδαῖοι, Χάλυβες τὸ παλαιὸν ὠνομάζοντο.

Ab his digreſſi, ad amnem HARPASVM, cuius erat quatuor plethrorum latitudo, peruenerunt. Apud auctores autem recentiores, ſua qui ſcriptis mandarunt itinera, fluuium

1) K. A. p. 320. (228. 229.)

2) De quo *Strabo* l. *L*. p. 457. et l. 11. p. 801. *Plin*. N. H. l. 6. c. 4. *Dionyſ*. v. 691. *Apollon*. Rhod. l. 2. v. 403. *Agathem*. l. 2. c. 1. aliique paſſim.

3) Imper. Orient. c. 45. Cl. *Delisle* citat *Procopium* etiam: cum vero auctorum nec verba ſoleat adferre, nec indicare loca, vbi reperiantur, ipſe quidem *Procopium* teſtem in hanc rem citare nolui, cum neque locum, quem vir doctus huc facere cenſuerit, inuenire potuerim, et alias auctorem illum Phaſin amnem Colchicum adpellaſſe, atque adeo in Pontum Euxinum deduxiſſe, nouerim. Vide ſis eius de Bello Perſ. l. 1. c. 15. et de Bello Goth. l. 4. c. 2 et 6.

4) Diſſ. ſaepe cit.

5) K. A. p. 321, 328. (229, 235.)

6) p. 328. (235.) et ſeq. reſpice K. A. p. 321. (229.) not. (ad lin. 3.)

7) K. A. p. 334. (239.)

8) L. 14. p. 259.

9) L. 12. p. 826.

vium hunc HARPASON nomine venire testatur [1] Cl. *Delisle*. Caeterum *Diodoro Siculo* restituendum est nomen Ἅρπαζος cuius vtique locum occupauit [2] Ἅρπαγος.

[3] Hinc per SCYTHINORVM agrum castris quartis, parasangas viginti ad vicos progressi sunt; apud quos triduum manserunt. Pro Σκυθινῶν in [4] *Diodoro* male legitur Γασκηνῶν: in *Stephano* Σκυθηνοὶ reperitur. Porro SCYTHINI forsan barbaris illis Ἑπτακωμήταις, quorum meminit [5] *Strabo*, adnumerandi sunt. Castra deinde quater metati, vigintique parasangas emensi, [6] ad vrbem venere magnam, tam opibus quam incolis abundantem, cui nomen GYMNIAS: eadem [7] *Diodoro* dicitur GYMNASIA.

Paucis autem diebus interiectis, [8] THECHEN adtigere, montem sacrum; vnde Graeci mare, summa non sine laetitia, tandem conspexerunt. Apud [9] *Diodorum* mons hic vocatur Χήνιον; in Mss. quibusdam Xenophontis exemplaribus legitur Ἥχης. [10] *Arrianus* Ἱερὸν ὄρος inter Cerasuntem et Trapezuntem collocauit. Eundem hunc montem intellexisse videtur [11] *Apollonius Rhodius:* Ἱερὸν δ' αὖτ' ἐπὶ τοῖσιν ὄρος — *Schol.* Ὄρος οὕτω καλούμενον τὸ καθῆκον εἰς Εὔξεινον πόντον.

[12] Hinc per MACRONVM regionem castris tribus, parasangas decem progressi sunt. Hi postea, [13] *Strabone* teste, Σάννοι dicti erant. Similiter [14] *Eustathius:* οἱ Μάκρωνες ἔθνος Ποντικὸν, Βεχείρων νοτιώτερον· τούτους νῦν Σάννους φαμὲν, ἰδιωτικώτερον δὲ Τζάνους — [15] *Arrianus* autem *Drilas*, quos vocat Xenophon, *Sannas* nominat.

Tridui itinere confecto, [16] COLCHORVM ad montes Grae-

1) Diss. supra memor.
2) L. 14. p. 259. edit. *Rhodom.*
3) K. A. p. 336. (240, 241.)
4) Loco cit. Adde K. A. p. 336. not. (p. 240 ad lin. antepen.)
5) L. 12. p. 825. iisdem videntur addendi, quos Xenophon ΚΟΙΤΟΙΣ p. 616. (462.) vocat.
6) K. A. p. 336. (241.)
7) L. 14. p. 259.
8) K. A. p. 337. (241.)
9) Loco proxime cit.
10) Peripl. P. E. p. 129. edit. *Blanc.*
11) Ἀργον. β'. v. 1017.
12) K. A. p. 340. (243.)
13) L. 12. p. 852.
14) Ad *Dionys.* v. 766. Adde *Apollon.* Rhod. l. 2. v. 396, et *Plin.* N. H. l. 6. c 4.
15) P. E. Peripl. p. 123.
16) K. A. p. 343. (246)

Graecos deduxere Macrones, Colchisque in fugam versis, in vicos illi commeatus copia abundantes diuerterunt. Iis autem, quae de vi mellis, quod ibi repercre Graeci, scripsit Xenophon, similia memoriae tradidit [1] Plinius: *Aliud genus*, inquit, *in eodem Ponti situ, gente Sannorum, mellis, quod ab insania, quam gignit,* maenomenon *vocant. Id existimatur contrahi flore Rhododendri, quo scatent siluae.*

[2] Ab his vicis, castra bis metati, progressique adeo parasangas septem, ad TRAPEZVNTEM, Graecam vrbem, coloniam Sinopensium, in Colchorum regione, Pontum ad Euxinum sitam, peruenere. Colchos etiam [3] *Arrianus* Τραπεζȣντίοις ὁμόρȣς adpellat. [4] *Straboni* et [5] *Scylaci* TRAPEZVS est πόλις Ἑλληνίς: eademque [6] *Melae* illustris; [7] *Eustathio*, κτίσμα Σινωπέων, μεγα ἐμπόριον: [8] *Tacito*, vetusta Asiae ciuitas, a Graecis in extremo Ponticae orae condita: [9] *Plinio*, liberum, scil. oppidum. Hic dies circiter triginta commorati sunt Graeci; et [10] Trapezuntiis ducibus, in DRILARVM fines incursiones fecere. Δριλαὶ autem, ait *Stephanus*, (lege Δρίλαι) συνοικία τῆς Ποντικῆς Τραπεζȣ̃ντος ȣ̓ πόῤῥω, ὡς Ξενοφῶν ἐν Αναβάσεως πεμπτω. Quibus [11] *Arriani* verba libet haec adiungere: Τραπεζȣντιοις μὲν, καθαπερ καὶ Ξενοφῶν λέγει, Κόλχοι ὅμοροι· καὶ ȣ̔ς λέγει τȣ̀ς μαχιμωτάτȣς καὶ ἐχθρωτάτȣς εἶναι τοῖς Τραπεζȣντίοις, ἐκεῖνος μὲν Δρίλλας (repone Δριλας) ὀνομάζει, [12] ἐμοὶ δὲ δοκȣ̃σιν οἱ Σάννοι ȣ̔̃τοι εἶναι· καὶ γὰρ μαχιμώτατοί εἰσιν εἰς τȣ̃το ἔτι, καὶ τοῖς Τραπεζȣντιοις ἐχθρωτατοι, καὶ τὰ χωρία ὀχυρὰ οἰκȣ̃σι, καὶ ἔθνος ἀβασίλευτον.

Graecos inde profectos excepit tandem [13] CERASVS, vrbs etiam Graeca, prope mare Euxinum sita, in Colchide. Illustris et haec apud [14] *Melam* audit: nomen autem, [1] *Eu-*

1) N. H. l. 21. c. 13. Adde *Strab.* l. 12. p. 826.
2) Κ. Α. p. 348. (250.)
3) Peripl. P. E. p. 123.
4) L. 12 p. 824.
5) p. 33.
6) L. 1. c. 19.
7) Ad *Dionys.* v. 687.
8) *Hist.* l. 3. c. 4. Adde *Steph.* 7
9) H. N. l. 6. c. 4.
10) Κ. Α. p. 361. (259.)
11) Peripl. P. E. p. 11. edit. *Oxon.*
12) Sed respice supra paulo scripta de Macronibus.
13) Κ. Α. p. 372. (268)
14) L. 1. c. 19.

[1] *Eustathio* si modo fidem habeas, ἀπὸ τῶν φυτῶν τῶν κεράσων accepit. Quae vero Colchidis, Xenophontis aeuo, vrbs erat, postea [2] Ponto tribui solebat. Porro, [3] *Arriano* auctore, αὕτη ἡ Φαρνακεία πάλαι Κερασοῦς ἐκαλεῖτο, Σινωπέων καὶ αὕτη ἄποικος. Sed [4] *Ptolemaeus*, [5] *Strabo*, [6] *Plinius* Pharnaciae (seu Pharnaceae) et Cerasuntis, tanquam diuersarum vrbium, meminerunt. Imo vero, [7] *Strabone* teste, ex Cotyora συνῳκίσθη ἡ Φαρνακία.

[8] A Cerasunte digressi, MOSYNOECORVM in agrum penetrarunt: de quibus ita [9] *Strabo:* Εἰσὶ δ᾽ ἅπαντες μὲν οἱ ὄρειοι τούτων ἄγριοι τελέως, ὑπερβέβληνται δὲ τοὺς ἄλλους οἱ Ἑπτὰ καμῆται· τινὲς δὲ καὶ ἐπὶ δένδρεσιν ἢ πυργίοις οἰκοῦσι διὸ καὶ Μοσυνοίκους ἐκάλουν οἱ παλαιοί, τῶν πύργων μοσύνων λεγομένων. ζῶσι δ᾽ ἀπὸ θηρείων σαρκῶν καὶ τῶν ἀκροδρύων. Sed et mores hominum istorum et nominis originem, locis modo citatis, indicaui.

[10] Per eam autem, quam incoluere MOSYNOECI, regionem, castris octies positis, ad CHALYBAS progressi sunt Graeci. Iam vero [11] supra gentem vidimus, id cui nominis contigit, hac longo satis interuallo distantem. Solebant vtique barbari isti passim per inculta loca palari; nomenque adeo suum in aliis atque aliis, quae sedem iis aliquamdiu praebuere, locis inueniri, non est quod miretur aliquis. Chalybum etiam intra Halyn amnem sitorum meminit [12] *Herodotus:* similiter [13] *Ephorus*, quem ea de causa [14] *Strabo* frustra

1) Ad Dionys. v. 453.

2) *Pomp Mela* l. 1. c. 19. *Amm. Marcell.* l. 22. c. 8. *Strabo* l. 12. p. 825. *Ptolem.* l. 5. c. 6. *Hierocl.* p. 702. *Scylax* p. 33. Assyriae eam adscribit.

3) Peripl. P. E. p. 17. ed. *Oxon.*

4) L. 5. c. 6.

5) L. 12. p. 825.

6) L. 6. c. 4.

7) Loco cit.

8) K. A. p. 379. (272.) et seq. vbi vide not. (ad lin. penult.) et p. 389. not. 2 et 3. (279 ad lin. 4, 5) nec non p. 392. not. 4, 5, 7. (280. lin. 15. vlt. et p. 281. lin. 1.) p. 393. n. 1. (p. 281. lin. 5.)

9) L. 12. p. 825.

10) K. A. p. 394. (281 sq.)

11) p. 14.

12) L. 1. c. 28.

13) Apud *Strab.* l. 14. p. 996.

14) Loco cit. vbi vide quae notauit *Palmerius*. Quin et *Pomp. Mela* l. 1. c. 19. facta de Harmene, quae Paphlagoniam finit, mentione; *Chalybes* mox inquit, *proximi vrbium clarissimas habent Amison et Sinopen — amnium Halyn et Thermodonta.* Adde *Plin.* N. H. l. 6. c. 3. extr.

ſtra caſtigat. Nam iſti forſan, mutatis iam, Strabonis aetate, ſedibus, orientem verſus habitatum commigrauerant. Ii quidem Chalybes, de quibus [1] antea mentionem fecit Xenophon, longe erant fortiſſimi, Harpaſum vltra fluuium ſiti: iam vero memorat alios, numero exiguos, et Moſynoecorum, quibus erant vicini, ſubiectos imperio. Hos agnoſcit [2] *Euſtathius:* Οἰκοῦσι δὲ, (Tibareni ſcil.) inquit, *καθὰ καὶ οἱ Χαλδαῖοι, μέχρι τῆς μικρᾶς Ἀρμενίας — ἐφ' οἷς οἱ Χάλυβες εἰσι — τούτους τοὺς Χάλυβας ἄλλοι Χαλδαίους ἐκάλεσαν (ἔθνος δε εἰσι Ποντικὸν παρὰ τῷ Θερμώδοντι):* deinde, paucis interiectis, *Ξενοφῶν δὲ,* ait, *ὀλίγους δὲ αὐτοὺς εἶναι λέγει, καὶ τῶν Μοσυνοίκων ὑπηκόους.* [3] Hos quoque *Strabo* Chaldaeorum nomine deſignaſſe videtur.

Chalybas adtingunt [4] TIBARENI; ad [5] quorum deinde ventum eſt agrum; quibus in riſu luſuque ſummum bonum eſt, [6] auctore *Mela*; [7] his ſimilia tradit *Ephorus:* ſed Moſynoecos hic et Tibarenos inter ſe confudiſſe [8] videtur. Tibarenos etiam [9] *Strabo* cum Chaldaeis (qui Noſtro ſunt Chalybes) et Sannis (qui olim Macrones dicebantur) coniungit. [10] Ἄγχι δὲ (*ſcil.* prope Chalybas) *ναιετάουσι πολύρρηνες Τιβαρηνοὶ*

Ζηνὸς etc. Similiter [11] *Dionyſius.*

Cum [12] biduum per horum agrum perrexiſſent, ad COTYORA peruenerunt, vrbem Graecam, in regione Tibarenorum poſitam cuius incolae erant Sinopenſium coloni. *Ταύτης,* inquit [13] *Arrianus, ὡς πόλεως Ξενοφῶν ἐμνημόνευσεν, καὶ λέγει Σινωπέων ἄποικον εἶναι· νῦν δὲ κώμη ἐστὶ, καὶ οὐδὲ αὐτὴ μεγάλη.* Apud [14] *Strabonem* dicitur *πολίχνη:* apud *Stephanum Byz. κώμη πρὸς τῷ Πόντῳ.* [15] *Ptolemaei* exem-

1) K. A. p. 334. (239.)
2) Ad *Dion.* v. 467.
3) L. 12. p. 825.
4) *Mela* l. 1. c. 19.
5) K. A. p. 394. (282.)
6) L. 1. c. 19.
7) Apud *Steph.* Byz. in v. *Τιβαρηνία.*
8) Vide ſis K. A. p. 393. (281.)
9) L. 12. p. 825 et 832.
10) *Apollon.* Rhod. l. 2. v. 377. Adde *Herodot.* l. 3. c. 94. et *Scylac.* p. 33.
11) v. 767, vbi vide *Euſtath.* Adde *Plin.* N. H. l. 6. c. 4.
12) K. A. p. 395. (282.)
13) Peripl. P. E. p. 17.
14) L. 12. p. 825.
15) L. 5. c. 6.

exemplaria Κυτέωρον: [1] *Plinii*, COTYORVM, exhibent. Ex veteribus etiam libris [2] *Strabonis* editores adferunt Κύτωρος et Κύτωρος: eadem videtur vrbs, quae [3] *Melae* vocata est *Cotyros*. In [4] *Diodoro* reperitur eadem atque in Xenophonte scriptura. Hucusque autem pedibus iter fecere Graeci: positis eum inter locum, in quo pugna fuerat commissa, et *Cotyora*, castris centum et viginti duobus, parasangis interea sexcentis viginti, stadiis duodeviginti mille viginti, mensibus octo confectis. [5] Hos vtique numeros repraesentare solent libri vulgati. Quod si parasangis singulis stadia triginta, [6] vti supra, tribuamus, iam vero augendus erit stadiorum numerus, et ex memoratis

parasangis, scilicet — 620 colligenda
stadia — — — 18000

Quapropter mendosa mihi videtur vulgata loci laudati scriptura, et pro στάδιοι μύριοι ὀκτακισχίλιοι εἴκοσι legerim, fide nixus MStorum Eton. et reg. Paris. στάδιοι μύριοι καὶ ὀκτακισχίλιοι καὶ ἑξακόσιοι.

Inde cum, nauigiis comparatis, soluissent [7] litusque Iasonium haud procul spectassent, Thermodonti primum, mox Irios, Halyos deinde fluuiorum ostia praeteruecti, ad Harmenem tandem Sinopes portum adpulere.

[8] THERMODON amnis Ponti Polemoniaci, cuius erat trium plethrorum latitudo, [9] ortus ad castellum, quod vocant Phanaroeam, praeterque radices Amazonii montis lapsus, [10] fuit Amazonibus, vt fama erat, accolis inclitus. Huic

1) N. H. l. 6. c. 4.

2) Loco cit.

3) L. 1. c. 19. Vide tamen *Scylac.* p. 34. *Marcian.* Heracl. p. 71. *Strabo* l. 12. p. 820. et *Berkel.* ad *Steph.* in v. Κωτύωρα et Κύτωρος.

4) L. 14. p. 261.

5) K. A. p. 395 et seq. (283.)

6) Diss. huius p. 10. (18.)

7) *Straboni* l. 12. p. 825. et *Arriano* Peripl. p. 17. est ἄκρα Ιασόνιον: *Ptolemaeo* l. 5. c. 6. Ιασώνιον ἄκρον: *Plinio* N. H. l. 6. c. 4. flumen Iasonium.

8) K. A. p. 406. (291) 458. (331) *Ptolem.* l. 5. c. 6.

9) *Plin.* N. H. l. 6. c. 3. extr.

10) *Virgil.* Aen. l. 11. v. 659. *Propert.* l. 3. el. 12. v. 15 et seq. *Valer. Flacc.* l. 4. v. 601. *Dionys.* Perieg. v. 773 et seq. et *Eustath.* in loc. Adde *Apollon.* Rhod. l. 2. v. 370 et seq. *Strab.* l. 12. p. 823. *Arrian.* Peripl. P. E. p. 16. *Scylac.* p. 33. *Mel.* l. 1. c. 19. et *Ammian. Marcell.* l. 22. c. 8.

[1] Huic proximus est IRIS; de quo sic [2] *Strabo*: ἄλλος δὲ, scil. *fluuius*, τούτῳ (i. e. *Thermodonti*) πάρισος ῥέων ἐκ τῆς καλουμένης Φαναροίας, τὸ αὐτὸ διέξεισι πεδίον, (την Θεμίσκυραν) καλεῖται δὲ Ἶρις. Ἔχει δὲ τὰς πηγὰς ἐν αὐτῷ τῷ Πόντῳ. Ῥυεὶς δὲ δια — — et caetera ibi legenda. Eiusdem meminerunt [3] *Ptolemaeus*, [4] *Apollonius*, [5] *Dionysius*, [6] *Arrianus*, [7] *Marcianus*, [8] *Plinius*, [9] *Ammianus*. [10] HALYS deinde fluuius oram Ponti seu P·phl·goniae legentibus sese offert. De quo simul et binis illis modo memoratis ita cecinit [11] *Apollonius*:

— πόλεος δ' ἐπὶ πείρασι αἰγιαλοῖο
Ἀκτῇ ἐπι προβλῆτι ῥοαὶ Ἅλυος ποταμοῖο
Δεινὸν ἐρεύγονται. μετὰ τόνδ' ἀγχίῤῥοος Ἶρις
Μειότερος λευκῇσιν ἑλίσσεται εἰς ἅλα δίναις.
— ἐπὶ δὲ στόμα Θερμώδοντος
Κόλπῳ εὐδιόωντι Θεμισκύρειον ὑπ' ἄκρην
Μύρεται, εὐρείης διαειμενος ἠπείροιο.

Et [12] *Dionysius*:

— ἀπ' οὔρεος Ἀρμενίοιο
Λευκὸν ὕδωρ προίησιν Ἐνυάλιος Θερμώδων,
Ὅς ποτ' —
Ἶρις δ' ἑξείης καθαρὸν ῥόον εἰς ἅλα βάλλει.
Τῷ δ' ἐπιμορμύρουσι ῥοαὶ Ἅλυος ποταμοῖο,
Ἑλκόμεναι βορεῆνδε, etc.

Quibus addenda haec [11] *Arriani* verba: οὗτος ὁ ποταμὸς (scil. *Halys*) πάλαι μὲν ὅρος ἦν τῆς Κροίσου βασιλείας καὶ Περσῶν, νῦν ὑπὸ τῇ Ῥωμαίων ἐπικρατείᾳ ῥέει, οὐκ ἀπὸ με-

1) K. A. p. 406. (191.)
2) L. 12. p. 823.
3) L. 5. c. 6.
4) L. 2. v. 367.
5) v. 783.
6) p. 16.
7) p. 74.
8) L. 6. c. 3. extr.
9) L. 22. c. 8. Obiter autem emendandus est *Eustathius*, cuius in *Dion.* v. 976. sic legantur verba: ἔτι δὲ Τίγρις καὶ Παφλαγονικὸς ποταμός, περὶ οὗ φησι Ξενοφῶν, πρῶτον μὲν Θερμώδοντα, εὖρος τριῶν πλέθρων· δεύτερον δὲ Τίγριν, τρίπλεθρον ὡσαύτως. τρίτον δὲ Ἅλυν. Repone, δεύτερον δὲ Ἶριν.
8) K. A. p. 407. (291.)
9) *Argon* l. 2. v. 365 et seq.
10) v. 773 et seq. Confer. *Val. Flacc.* l. 5. v. 120 et seq.
11) Peripl. P. E. p. 16.

μεσημβρίας, ὡς λέγει [1] Ἡρόδοτος, ἀλλὰ ἀπὸ ἀνίσχοντος ἡλίου. καθότι δὲ εἰσβάλλει εἰς τὸν Πόντον, ὁρίζει τὰ Σινωπέων καὶ Ἀμισηνῶν ἔργα. [2] *Strabo* tum nominis originem, tum fontes eius indicat: ὠνόμασται δ' ἀπὸ τῶν ἁλῶν, ἃς παραῤῥεῖ· ἔχει δὲ τὰς πηγὰς ἐν τῇ μεγάλῃ Καππαδοκίᾳ τῆς Ποντικῆς πλησίον, κατὰ τὴν Καμβυσηνήν.

[3] Graecos istorum amnium ostia praeteruectos excipit tandem HARMENE, πόλις Ἑλληνὶς, auctore [4] *Scylace*, καὶ λιμήν. Similiter [5] *Arrianus:* ἀπὸ δὲ Λεπτῆς ἄκρας ἐς Ἀρμένην, ἑξήκοντα, scil. στάδιοι· λιμὴν αὐτόθι· καὶ Ξενοφῶν τῆς Ἀρμένης ἐμνημόνευσεν. Dicitur etiam [6] κώμη τῶν Σινωπέων, ἔχουσα λιμένα: et [7] κώμη Παφλαγονίας: vrbs etiam, quae, [8] *Mela* teste, Paphlagoniam finit. Sed vltra eam regionis illius terminos extendit Xenophon.

[9] Ab Harmene stadia quinquaginta, *Strabone* et [10] *Marciano* auctoribus, distat SINOPE, ἀξιολογωτάτη τῶν ταύτῃ πόλεων. ἔκτισαν μὲν οὖν αὐτὴν Μιλήσιοι. Apud [11] *Stephanum* quoque audit πόλις διαφανεστάτη τοῦ Πόντου. Nomen vnde duxit, si quis scire cupiat, adeat velim [12] *Apollonium* et [11] *Dionysium*. Fuit antiqua quidem vrbs, sed ante deductam eo Milesiorum coloniam minus firma, minusque clara; εἶθ' ὕστερον, verba sunt [13] *Strabonis*, Μιλήσιοι τὴν εὐφυΐαν ἰδόντες, καὶ τὴν ἀσθένειαν τῶν ἐνοικούντων, ἐξιδιάσαντο, καὶ ἐποίκους ἔστειλαν.

[14] Postea, PARTHENIVM praeteruecti, ad Heracleam perueniunt. PARTHENIVS autem amnis, auctore [15] *Strabone*,

1) Vide *Herodot.* l. 1. c. 72.
2) L. 12. p. 822.
3) Κ. Α. p. 450. (324.)
4) p. 33. Scribitur etiam Ἀρμένη cum spiritu leni, nonnunquam *Armine*.
5) Peripl. P. E. p. 15.
6) *Strabo* l. 12. p. 821.
7) *Steph. Byz.* in v.
8) L. 1. c. 19. Adde *Plin.* N. H. l. 6. c. 2. et *Ptolem.* l. 5. c. 4.
9) *Strab.* l. c. Κ. Α. p. 450. (324.) Adde *Mel.* l. 1. c. 19.
10) p. 72. *Arriano* autem teste, Peripl. P. E. p. 15. ἔνθεν εἰς Σινώπην, στάδιοι τεσσαράκοντα.
11) Ἀργον. l. 2. v. 948 et seq. vbi vide *Schol.*
12) Perieg. v. 775 et seq. Vide sis etiam *Eustath.* ad v. 772. Conf. *Valer. Flacc.* l. 5. v. 110 et seq. et *Scymn.* Fragm. v. 204.
13) L. 12. p. 822. Ea autem de colonia Milesiorum agit illustris. *Spanh.* Numism. T. 1. p. 487. 575. T. 2. p. 601.
14) Κ. Α. p. 458. (331.)
15) L. 12. p. 818.

bone, διὰ χωρίων ἀνθηρῶν φερόμενος· καὶ διὰ τοῦτο τοῦ ὀνόματος ταύτου τετυχηκώς, ἐν αὐτῇ ἡ Παφλαγονία τὰς πηγὰς ἔχει. Eiusdem meminerunt [1] *Mela*, [2] *Plinius*, [3] *Arrianus*, [4] *Marcianus*, [5] *Scylax*, [6] *Scymnus*, alii. Caeterum a *Strabone* nonnihil discedit *Stephanus Byz.* quippe huic Παρθένιος est ποταμὸς ἐν μέσῳ τῶν Αμαστριανῶν πόλεως ῥέων. Εκλήθη δ' ἐκ τοῦ συνεχῶς περὶ αὐτὸν τὴν παρθένον Αρτεμιν κυνηγετεῖν· ἢ διὰ τὸ ἠρεμαῖον καὶ παρθενῶδες τοῦ ῥεύματος,

Ως ἀπαλὰ προρέων, ὡς ἀβρὴ παρθένος εἶσι.

τινὲς, ὅτι ἐν αὐτῷ ἔπεσεν ἡ παρθένος — τῷ δὲ ποταμῷ Παρθένιον ὄνομα τὰς προσχώρους θέσθαι, ἐπὶ τῷ πάθει τῆς παρθένου. [7] *Valerio* etiam *Flacco* auctore, Parthenius is est,

— *ante alios Triuiae qui creditur amnes*
Fidus, et Inopi materna gratior vnda.

[8] Porro autem HERACLEA vrbs erat Graeca, Megarensium colonia, in Maryandenorum agro sita. [9] *Ptolemaeo* dicitur Πόντου Ηράκλεια: sic etiam [10] in nummis vocari solet, vt ab aliis eiusdem nominis vrbibus distingueretur. [11] *Plinius* quidem scriptum reliquit, Heracleam esse oppidum Lyco flumini adpositum · minus adcurate, si fides vtique [12] *Arriano* sit habenda. Nam, ἀπὸ Λύκου (verba legis *Arriani*) εἰς Ηράκλειαν, πόλιν Ελληνίδα Δωρικήν, Μεγαρέων ἄποικον, στάδιοι εἴκοσι. [13] *Straboni* est πόλις εὐλίμενος, καὶ ἄλλως ἀξιόλογος: [14] a quo paulo ante dicitur Μιλησίων κτίσμα: cum tamen Xenophonti, qui Heracleam Μεγαρέων ἄποικον adpellat, haud pauci, iidemque fide digni, adstipulentur [15] auctores. Quocirca, pro Μιλησίων, le-

1) L. 1. c. 19.
2) L. 6. c. 2.
3) Peripl. P. E. p. 14.
4) p. 71.
5) p. 34.
6) Fragm. v. 226. Add. *Apollon.* Rhod. l. 2. v. 938. et *Schol.* ad loc. nec non *Ptolem.* l. 5. c. 1. et *Ammian. Marcell.* l. 22. c. 8.
7) L. 5. v. 107.
8) K. A. p. 458. (331.)
9) L. 5. c. 1.
10) Vide *Harduin.* Numm. antiqu. illustr. p. 194. et *Spanhem.* Numism. T. 1. p. 265.
11) N. H. l. 6. c. 1.
12) Peripl. P. E. p. 14.
13) L. 12. p. 817.
14) L. 12. p. 516.
15) *Arriano* adde *Scholiasten* ad *Apollon.* l. 2 v. 448. *Diodor. Sic.* l. 14. p. 261. *Pausan.* l. 5. c. 26.

legendum Μεγαρέων, apud *Strabonem*, recte censuisse mihi videntur *Casaubonus* et *Palmerius*. Caeterum, quae de Heraclea simul et CHERRONESO ACHERVSIADE, [1] cuius etiam et Herculis ad Cerberum descensus meminit Xenophon, [2] *Mela* scripsit, his libet adiungere: *In eo* (Ponto *scil.* Euxino) *primum Mariandyni vrbem habitant, ab Argiuo* (*vt ferunt*) *Hercule datam. Heraclea vocitatur: id famae fidem adiicit. Iuxta specus est Acherusia, ad Manes* (*vt aiunt*) *peruius, atque inde extractum Cerberum existimant.* Haec *Mela*; cuius verba fere [3] *Solinus* exscripsit. [4] At vero ὅτι ἡ περὶ Ἡράκλειαν Ἀχερουσιὰς καλουμένη, πανταχόθεν ἐκ θαλάσσης ἐστὶν ὑψηλή τε καὶ ἀπόκρημνος, καὶ ἀπονένευκεν εἰς δυσμὰς εἰς τὸ πρὸ τῆς Βιθυνίας πέλαγος· καὶ ὅτι προσπίπτον αὐτῇ τὸ κῦμα σφοδροὺς ἀποτελεῖ ἤχους· καὶ περὶ τῶν ἐπ' ἄκρας αὐτῆς πεφυκυιῶν πλατάνων, καὶ τοῦ ἐπ' αὐτῇ πεδίου· καὶ ὅτι δοκεῖ αὐτόθι κατάβασις εἰς ᾅδου ὑπάρχειν, Νύμφις ἐν τῷ περὶ Ἡρακλείας ά φησί. [5] Labitur autem ibi per planitiem LYCVS amnis, duo fere plethra latus, [6] qui viginti stadiis abest ab Heraclea. Eius meminerunt [7] *Arrianus*, [8] *Plinius*, [9] *Ouidius*, [10] *Apollonius*.

[11] Hinc digressi partim pedibus, partim nauibus CALPES portum, qui in Thracia reperitur Asiatica venere Graeci. Huius meminit [12] *Arrianus*, citato Xenophonte; eundem agnoscit quoque [13] *Plinius*, nec non [14] *Stephanus Byz.* Nomen forsan a fluuio Calpa, de quo [15] *Ptolemaeus*, [16] *Strabo*,

 et

1) K. A. p. 458. (331.)
2) L. 1. c. 19.
3) Polyhist. c. 43.
4) Verba sunt *Schol.* et *Apollon.* l. 2. v. 730 et seq. Vide sis etiam *Plin.* N.H. l. 6. c. 1. et *Salmas.* Plin. exerc. p. 623. *Amm. Marcell.* l. 22. c. 8. *Spanhem.* numism. T. I. p. 263 et seq. *Val. Flacc.* l. 4. v. 595 et sq. K. A. p. 458. (331) n. 2. (ad lin. 11.)
5) K. A. p. 459. (332.)
6) *Arrian.* Peripl. P. E. p. 14.
7) Loco cit.
8) N. H. l. 6. c. 1.
9) L. 4. ex Ponto, el. 10. v. 47.
10) L. 2. v. 726. vbi *Schol.* Λύκος, ποταμὸς ὁμώνυμος τῷ βασιλεῖ· ῥεῖ δὲ διὰ τῆς Μαριανδυνῶν χώρας. Adde sis *Eusthath.* ad *Dionys.* v 787.
11) K. A. p. 464. (336.) 467. (339.) 473. (344) et seq.
12) Peripl. P. E. p. 3 et 13. conf. K. A. p. 483. (351, 352.)
13) N. H. l. 6. c. 1.
14) In voce Κάλπαι.
15) L. 5. c. 1.
16) L. 12. p. 818. vbi pro Χάλπας ex *Ptolemaei* l. c. et *Marciani* p. 69 rescribendum Κάλπας.

et [1] *Marcianus*, accepit. Ο δὲ Κάλπης λιμὴν (verbis [2] *Arriani* vtor) ὁποῖόν τι χωρίον ἐςὶν, καὶ ὁποῖος ὅρμος, καὶ ὅτι πηγὴ ἐν αὐτῷ ψυχρᾶ καὶ καθαρᾶ ὕδατος, καὶ ὅτι ὗλαι πρὸς τῇ θαλάσσῃ ξύλων ναυπηγησίμων, καὶ αὗται εὔθηροι, ταῦτα Ξενοφῶντι τῷ πρεσβυτέρῳ λέλεκται. Sed cum lectu dignissima sint ea, quae de portu hoc memoriae prodidit Xenophon, eius loca modo adpellata velim adeas. De THRACIA autem illa, vbi situs erat Calpes portus, [3] *Eustathius* haec: Ὅτι Θρᾶκες ἂ μόνον Εὐρωπαῖοι, ἀλλὰ καὶ Ἀσιανοὶ, κατὰ τὴν τᾶ Ἀῤῥιανᾶ ἱςορίαν λέγοντες, ὥσπερ Φρύγας καὶ Μυσὰς, ἅτας δὴ καὶ Θρᾶκας ἐξ Εὐρώπης διαβῆναι εἰς Ἀσίαν, μετὰ Πατάρα τινὸς ἡγεμόνος, ὅτε οἱ Κιμμέριοι τὴν Ἀσίαν κατέτρεχον· ὃς ἐκβαλόντες ἐκ Βιθυνίας οἱ Θρᾶκες ᾤκησαν αὐτοί. Vides, opinor, qua de causa THRACES isti a Xenophonte vocantur etiam [4] BITHYNI. Deinde, haud paucis interiectis, pergit *Eustathius*: [5] Ἡρόδοτος δὲ ἱςορεῖ καὶ ὑπὸ τῷ Κροίσῳ Θρᾶκας εἶναί τινας, λέγων ὅτι ὁ Κροῖσος κατεςρέψατο Χάλυβας, Παφλαγόνας, Θρᾶκας, Θυνὰς, Βιθυνὰς, καὶ τὰ ἑξῆς. Καὶ Ξενοφῶν δὲ οἶδεν Ἀσιανὴν τινα Θρᾴκην ἀρξαμένην ἀπὸ τᾶ ςόματος τᾶ Πόντα, μέχρις Ἡρακλείας, ἐπὶ τὰ δεξιὰ εἰσπλέοντι. [6] *Arrianus* etiam istorum Thracum Bithynorum meminit. [7] Idem haec alibi: Μέχρι τᾶδε (i. e. vsque ad Parthenium amnem, [8] de quo supra) Θρᾶκες οἱ Βιθυνοὶ νέμονται, ὧν καὶ Ξενοφῶν ἐν τῇ συγγραφῇ μνήμην ἐποιήσατο, ὅτι μαχιμώτατοι εἶεν τῶν κατὰ τὴν Ἀσίαν, καὶ τὰ πολλὰ κακὰ ἡ ςρατιὰ τῶν Ἑλλήνων ὅτι ἐν τῇδε τῇ χώρᾳ ἔπαθεν, [9] ἐπειδὴ ἀπεχωρίσθησαν οἱ Ἀρκάδες ἀπό τε τῆς Χειρισόφα καὶ τῆς Ξενοφῶντος μερίδος. Τὰ δὲ ἀπὸ τᾶδε ἤδη Παφλαγονία.

[10] Itinere per Thraciam Asiaticam seu Bithynorum agrum facto, ad Chrysopolin sexto demum die ventum est. CHRY-

SO-

1) Loco cit.
2) Peripl. P. E. p. 13.
3) Ad *Dionys.* v. 322.
4) K. A. p. 474. (345) vbi vide not. coll. cum p. 466. (338.) 467. (339.) 496 (361.) 512 (374.)
5) Respicit *Herodot.* l. 1. c. 28. Adde eiusd. l. 3. c. 90. et l. 7. c. 75.
6) De exped. l. 1. extr. Adde *Strab.* l. 12. p. 816.
7) Peripl. P. E. p. 14.
8) Diss. p. 18. (31.)
9) Respicit ea, quae exstant K. A. p. 462-466 467 (334-339.)
10) K. A. p. 512. (374 fin. 375.) et seq.

SOPOLIS autem erat oppidum Chalcedoniae; [1] vltra Chalcedona ſeptentrionem verſus, e regione Byzantii, in Bithynia poſitum; ita dictum, ex nonnullorum ſententia, [2] quod ibi Perſae τȣ͂ χρυσȣ͂ ἀπὸ τῶν πόλεων προσιόντος ἀθροισμὸν fecerunt; plures autem ἀπὸ Χρυσȣ͂, vel Χρύσης, παιδὸς Χρυσηΐδος καὶ Ἀγαμέμνονος, nomen deducunt.

[3] Mox in BYZANTIVM, [4] vrbem in Boſporo ſatis notam, traiiciunt Graeci. [5] Deinde profecti ſunt ad PERINTHVM, [6] vrbem cum portu in Propontide ſitam, latitudine CC paſſuum, continenti adnexam: quam *Heracleam*, auctore [7] *Marcellino*, poſteritas dixit; quamque adeo, [8] eodem *Marcellino* teſte, Hercules conditam Perinthi comitis ſui memoriae dedicauit. [9] *Stephanus* autem Perinthum, non ab Herculis comite, ſed a Perintho Epidaurio, qui cum Oreſte militauerat, accepiſſe nomen perhibet.

[10] Poſtea Seuthae, ([11] is vtique erat Thracum in Europa ſitorum praefectus) qui ſibi imperium in [12] Melandeptas, et Thynos, et Thranipſas, olim patris ipſius imperio ſubiectos, vindicabat, adiunxere ſe Graeci. Iamque ſuſcepto bello adverſus Thracas illos, ſupra Byzantium ſitos, [13] aliis atque aliis nominibus diſtinctos, [14] ad locum, qui DELTA adpellatur, penetrarunt. Id autem nominis locis pluribus (for-

1) *Plin.* N. H. l. 5. c. vlt. *Steph.* Byz. *Amm. Marcell.* l. 22. c. 8. et *Diodor. Sic.* l. 14. p. 261.

2) Etymol. m. et *Steph.* Byz.

3) K. A. p. 516. (378.)

4) *Mela* l. 2. c. 2. *Plin.* N. H. l. 4. c. 11. *Arrian.* Peripl. P. E. p. 12, 25. *Euſtath.* ad *Dionyſ.* v. 803. *Steph.* Byz. *Strab.* l. 7. p. 492 et ſq. *Amm. Marcell.* l. 22. c. 8. *Ptolem.* l. 3. c. 11.

5) K. A. p. 531. (390) et ſeq.

6) *Plin.* N. H. l. 4. c. 11. *Mela* l. 2. c. 2. *Scylax* p. 28. *Scym.* v. 714.

7) L. 27. c. 4. Adde *Antonini* Itiner. p. 323. et quae ibi notauit Cl. *Weſſel.* et *Ptolem.* l. 3. c. 11.

8) L. 22. c. 8.

9) In voce.

10) K. A. p. 541. (398) et ſq.

11) Ibid. p. 616. (462.)

12) Doctiſſ. *Holſten.* in *Steph.* Byz. pro ΜΕΛΑΝΔΙΑ, χώρα Σικυωνίας, ex MSS. reponendum cenſuit — Σιθωνίας: quomodo vocatur *Thraciae* regio apud *Herodot.* l. 7. c. 122. Cum autem τὰ ἐθνικὰ ſint Μελάνδιος, καὶ Μελανδία, idem *Holſtenius* apud Xenophontem . c. Μελανδέπται in Μελανδῖται mutandum putauit. Hanc ſane ſcripturam, quam maluit *Holſtenius*, exhibent MSS. Eton. et reg. Pariſ. Mihi tamen regio, de qua *Stephanus*, minus huc conuenire videtur.

13) *Herodot.* l. 5. c. 3. de Thracibus ſcriptum reliquit, ὀνόματα δὲ πολλὰ ἔχουσι κατὰ χώρας ἕκαστοι. Adde *Mel.* l. 2. c. 2.

14) K. A. p. 568. (421.)

(forsan ἀπὸ τῆς τȣ̃ σχήματος ὁμοιότητος, quae [1] *Stephani Byz.* verba sunt) inditum fuisse docent [2] *Plinius*, [3] *Stephanus* et [4] *Strabo*. His addendus *Eustathius*, cuius [5] apud ὑπομνήματα leguntur haec: Ἰστέον δὲ ὅτι ὁ Ξενοφῶν ἱστορεῖ καὶ τῆς Θράκης τόπον εἶναί τινα Δέλτα καλȣ́μενον.

Caeterum ab itinere Graecorum iam paulum ad loca, quorum etiam meminit [6] Xenophon, Bisanthen, Ganum, Nouum Castellum seu Murum digrediendum est. BISANTHE dicta et Ῥαίδεστον, auctore [7] *Ptolemaeo*, prope mare sita erat, [8] in Thracia. Errasse autem *Stephanum*, qui eam in Macedonia posuit, auctores infra citati demonstrant, atque Cl. etiam [9] *Holstenius* olim monuit. [10] Apud *Plinium* simul reperiuntur *Cipsella, Bisanthe, Macron Tichos dictum, qua a Propontide ad Melanem sinum inter duo maria porrectus murus procurrentem excludit Cherronesum.* Haec parum, opinor, accepit [11] *Surita*; quippe qui putauerit *Bisanthen* a Plinio *Macrontichos* esse dictam. Verum ea, tanquam loca diuersa, recensent [12] *Ptolemaeus* et [13] *Mela*. Quin plura τείχεα hic loci exstitisse scribit etiam [14] *Herodotus*.

Huic proximus est GANVS, quem oppidis quoque Thraciae [15] *Scylax* adnumerat, et fuisse scribit [16] *Plinius*. Ibidem νέον τεῖχος, quod, [17] *Plinium* imitatus, *Nouum Tichos* dixeris. Huius etiam meminit [18] *Scylax*. Vtrum autem vocem τεῖχος verteris *castellum* an *murum*, haud multum interest; cum et [19] *murus* denotet *arcem*, *propugnaculum*.

Iam vero ad Graecos, per [20] Thracum MELINOPHAGORVM agrum Salmydesson vsque progressos, redeamus.

De

1) In v. Δέλτα.
2) N. H. l. 3. c. 16.
3) Loco cit.
4) L. 15. p. 1026.
5) In *Dionys.* v. 242.
6) p. 569 (422.)
7) L. 3 c. 11.
8) *Plutarch.* in Alcibiade p. 211. edit. Paris. *Herodotus* l. 7. c. 137. eam in Hellesponto; *Ptolemaeus* l. c. in Propontide collocat. Adde *Mel.* l. 2. c. 2.
9) Not. et castig. in *Steph.* p. 68.
10) N. H. l. 4. c. 11.
11) Ad Antonini Itin. p. 176. edit. *Wessel.*
12) L. 3. c. 11.
13) L. 2. c. 2.
14) L. 6. c. 33.
15) p. 28.
16) N. H. l. 4. c. 11.
17) Loco cit.
18) p. 28.
19) Vide sis quae doctiss. *Wessel.* scripsit ad *Anton.* Itin. p. 446. et ad *Hierocl.* p. 681.
20) K. A p. 571. (424.) Vide sis etiam de nomine p. praeced.

De SALMYDESSO nonnihil variare videntur auctores. [1] *Melae* vrbs erat HALMYDESSOS; eadem apud [2] *Plinium* quoque nominis reperitur scriptura. [3] *Ptolemaeo* dicitur Ἁλμυδισσὸς αἰγιαλός. Est et Σαλμυδησσὸς, inquit [4] *Lycophronis* interpres, ποταμὸς Θράκης, εἰσβάλλων εἰς τὸν Εὔξεινον Πόντον. A *Stephano* scribitur Σαλμυδησσὸς κόλπος τȣ̃ Πόντȣ. [5] Apud *Scymnum* invenitur αἰγιαλός τις Σαλμυδησσὸς λεγόμενος.

Ἐφ' ἑπτακόσια στάδια, τεναγώδης ἄγαν
Καὶ δυσπρόσορμος ἀλίμενός τε παντελῶς,
Παρατέταται, ταῖς ναυσὶν ἐχθρότατος τόπος.

Cum his velim ea conferas, quae de eodem loco memoriae prodidit [6] Xenophon. Ἀπὸ δὲ Θυνιάδος ([7] *Arriani* verba legis) εἰς Σαλμυδησσὸν, στάδιοι διακόσιοι· τȣ́τȣ τȣ̃ χωρίȣ μνήμην πεποίηται Ξενοφῶν ὁ πρεσβύτερος. Sed de nomine et natura loci, vt vt variant exempla, inter se auctores reuera consentiunt: nam et vrbis, inquit doctiss. [8] *Cellarius*, et litoris et sinus commune nomen fuit: vrbe excisa, litoris et sinus nomen apud scriptores posterioris aeui mansit.

[9] Mox lectori occurrit SELYMBRIA: quae [10] *Ptolemaeo* Σηλυβρία vocata est, et in Propontide collocata, [11] *Scymno* auctore — ἐχομένη (*scil.* finitima Perintho) ἡ Σηλυμβρία

Ἣν οἱ Μεγαρεῖς κτίζȣσι πρὶν Βυζαντίȣ,

In Propontide, ait [12] *Mela*, SELYMBRIA, *Perinthus* — similiter [13] *Plinius*. [14] *Scylaci* Σηλυμβρία est πόλις καὶ λιμήν.

Graeci, [15] data commeatui parando prius opera, [16] nauigiis in Lampsacum transierunt LAMPSACVS a [17] *Ptolemaeo*

1) L. 2. c. 2.
2) N. H. l. 4. c. 11.
3) L. 3. c. 11.
4) Ad *Alex.* v. 186.
5) v. 723 et seq. vbi vide annotat. *Hudson.*
6) K. A. p. 571. (424.)
7) Peripl. P. E. extr. vbi lege sis, quae ex Xenophonte desumsit. Adde Auctorem anonym. Peripl. P. E. p. 15. *Strab* l. 1. p. 86. *Herodot.* l. 4. c. 93. *Diodor. Sic.* l. 14. p. 265.
8) Geogr. Ant. l. 2. c. 15.
9) K. A. p. 572. (425.)
10) L. 3. c. 11.
11) v. 714 et seq.
12) L. 2. c. 2.
13) N. H. l. 4. c. 11. His adde K. A. p. 538. (396) n. 2. (ad lin. 11)
14) p. 28 Vide sis etiam *Xenoph.* Hist. Gr. l. 1. p. 256. edit. Steph. (p. 21.) *Amm. Marcell* l. 22. c. 8.
15) K. A. p. 589. (440.)
16) p. 607 (456.)
17) L. 5. c. 2.

maco in Propontide Myſiae, quae in Helleſponto eſt, [1] a *Scylace* in Phrygia, collocatur. [2] *Et Helleſpontus*, (quae ſunt Plinii verba) *ſeptem ſtadiis Europam ab Aſia diuidens, quatuor inter ſe contrarias vrbes habet; in Europa Callipolin et Seſton: et in Aſia* Lampſacum *et Abydon.* LAMPSACVS autem ([3] *Melae* modo ſi creduli ſimus) *Phocaeis adpellantibus, nomen ex eo traxit, quod conſulentibus in quasnam terras potiſſimum tenderent, reſponſum erat, vbi primum fulſiſſet, ibi ſedem capeſſerent.* His ſimilia repraeſentat auctor Etymol. m.: diſſimilia *Stephanus*, cui *Λάμψακος πόλις* eſt, *κατὰ τὴν Προποντίδα, ἀπὸ Λαμψάκης ἐπιχωρίας τινὸς κόρης. Ἔστι δὲ Φωκαέων κτίσμα, πάλαι Πιτύεσσα λεγομένη* — Cum hoc autem de nominis origine conſentiunt [4] *Polyaenus* et [5] *Plutarchus*; a quibus adducta eſt etiam cauſa, cur puellae nomen vrbi fuit impoſitum. Lampſaco proximum eſt [6] OPHRYNIVM; in quo, auctore [7] *Strabone*, erat *τὸ τοῦ Ἕκτορος ἄλσος ἐν περιφανεῖ τόπῳ.* Ab eodem atque etiam [8] *Herodoto*, prope Dardanum ponitur OPHRYNIVM.

[9] Hinc per TROIAM profecti ſunt Graeci, et ſuperata Ida, primo ad Antandrum perueniunt; deinde itinere Lydiae propter mare facto, ad Thebes campum. Pro ΤΡΟΙΑΣ autem, quae in vulgatis comparet libris, MSS. Eton. et reg. Pariſ. exhibent ΤΡΩΑΔΟΣ. Verum, ſiue vrbem, quae fuit, intellexeris, ſiue regionem ei vicinam, ſcriptura recepta loco minime mouenda eſt. [10] Nam illa tota regio proprie TROIA dicitur; *Ilium*, princeps in eadem vrbs — *ἀγλαὸν ἄστυ παλαιγενέων ἡρώων.* Adpoſite ad hanc rem declarandam etiam [11] *Strabo* ſcripſit: *Ἐκ δὴ τῶν ὑπὸ τοῦ ποιητοῦ λεγομένων, εἰκάζουσιν οἱ φροντίσαντες περὶ τούτου πλεῖον τι πᾶσαν τὴν παραλίαν ταύτην ὑπὸ τοῖς Τρωσὶ γεγονέναι· ὠνομασμένην*

1) p. 35.
2) N. H. l. 4. c. 11.
3) L. 1. c. 19. vbi vide not. 6. Cl. *Gronou.*
4) L. 8. c. 38.
5) Γυναικ. ἀρετ. p. 255. Adde *Amm. Marcell.* l. 22. c. 8.
6) κ. α. p. 608. (457.)
7) L. 13. p. 589.
8) L. 7. c. 43. vbi ſcribitur ὀφρύνειον.
9) κ. α. p. 609. (457.)
10) Vide ibid. not. 2. (ad lin. penult.)
11) L. 13. p. 875. Adde *Steph.* in v. Ἴλιον.

μένην μὲν εἰς δυναστείας ἐννέα, ὑπὸ δὲ τῷ Πριάμῳ τεταγμένην κατὰ τὸν Ἰλιακὸν πόλεμον, καὶ λεγομένην ΤΡΟΙΑΝ.

Caeterum, IDA, [1] mons TROIAE, (Myſiae etiam ex mente [2] *Melae* Aeolidiſue) *vetere diuarum certamine, et iudicio Paridis memoratus, orientem ſolem, aliter quam in aliis terris ſolet adſpici, oſtentat.* Namque et caetera apud [3] auctorem legenda. [4] *Is autem mons primo paruis vrbibus adſperſus eſt, — Gremio interiore campus THEBE nomine; ADRAMYTTION, Aſtyram, Chryſam, oppida, eodem quo dicta ſunt ordine adiacentia, continet; in altero latere ANTANDRVM. Duplex cauſa nominis iactatur. Alii Aſcanium, Aeneae filium, cum ibi regnaret, captum a Pelaſgis, ea ſe redemiſſe commemorant: alii ab iis putant conditam, quos ex Andro inſula vis et ſeditio exegerat. Hi ANTANDRVM, quaſi pro Andro, illi quaſi pro* viro, *accipi volunt.* At vero ANTANDROS πόλις (ſic vtique *Stephanus*) ὑπὸ τὴν Ἴδην τῇ Μυσίᾳ τῆς Αἰολίδος, ἀπὸ Ἀντάνδρου τοῦ στρατηγοῦ Αἰολέων. Sed, quod et de aliis plerumque oppidorum nominibus dici poteſt,

[5] *Nominis in dubio cauſa eſt:* —

Porro, [6] ἀπὸ τοῦ Ἀντάνδρου καὶ τῆς Ἰδαίας τὸ κάτω ἦν πρότερον μὲν δὴ αὐτὴν ἡ χώρα Μυσία μέχρι Τευθρανίας, νῦν δὲ ΛΥΔΙΑ. Hinc illud MARE LYDIAE, cuius meminit [7] Xenophon. Huc faciunt etiam verba [8] *Strabonis* haec: Τὸ δὲ ΘΗΒΗΣ ΠΕΔΙΟΝ Λυδοὶ ſcil. ἐπῴκησαν. Itaque nihil eſt quod ex mente *Leunclauii*, vt ei fauent MSS. Eton. et reg. Pariſ. pro τῆς Λυδίας ſcribamus τῆς Ἀσίας. In eodem etiam hoc tractu THEBEN eiuſque campum, πλησίον Τροίας, agnoſcunt, praeter [9] *Melam* et [10] *Strabonem* ſupra modo citatos, [11] *Stephanus*, [12] *Herodotus*, [13] *Plinius*.

Inde

1) *Steph. Byz.*
2) L. 1. c. 18.
3) *Mela* l. 1. c. 18. extr. adde *Plin.* N. H. l. 5. c. 30. et *Strabon.* l. 13. p. 875.
4) *Mel.* l. c. Adde *Virgil.* Aen. l. 3. v. 6.
5) *Ouid.* Faſt. l. 3. v. 859.
6) *Scylac.* p. 36. Locus eſt corruptiſſimus, atque ita forſan emendandus: ἀπὸ Ἀντάνδρου καὶ τῆς Ἴδης, καὶ τὸ κάτω, ἦν πρότερον μὲν δὴ αὕτη ἡ χώρα Μυσία μέχρι Τευθρανίας, νῦν δὲ Λυδία. Vide ſis etiam *Voſſ.* et *Palmer.* ad loc.
7) K. A. p. 609. (458)
8) L. 13. p. 877.
9) L. 1. c. 18.
10) L. 13. p. 877, 879.
11) In voce.
12) L. 7. c. 42.
13) N. H. l. 5. c. 30. adde *Liu.* l. 37. c. 19.

[1] Inde per Adramyttium et Certonium, a quibus haud procul erat Atarne, ad Caïci campum, mox et Pergamum, profecti sunt Graeci: ΑΔΡΑΜΥΤΤΕΙΟΝ δὲ (sic vtique apud *Stephanum* et [2] *Herodotum* scribitur) est πόλις τῆς κατὰ Κάϊκον Μυσίας· ἡ γραφὴ διχῶς, (inquit *Stephanus*) διὰ τοῦ τ, καὶ διὰ τοῦ δ, καὶ διὰ διφθόγγου, καὶ διὰ τοῦ ι, καὶ δι᾽ ἑνὸς τ, καὶ διὰ δύο· ἀλλὰ καὶ δι᾽ ἑνὸς τ, ὅταν ἔχει δίφθογγον, καὶ διὰ δύο, τῷ ι μόνως. Apud [3] *Scylacem* reperitur Ἀδραμύτιον: apud [4] *Strabonem* Ἀτραμύττιον. In Phrygia maiore [5] *Ptolemaeus* collocat Ἀδραμύττιον. Huic proximum est CERTONIVM, quod apud [6] *Herodotum* Καρήνη adpellari videtur. Sic autem ille de Xerxis exercitu: Ἐποιέετο δὲ τὴν ὁδὸν ἐκ τῆς Λυδίης ὁ στρατὸς ἐπί τε ποταμὸν Κάϊκον καὶ τὴν γῆν Μυσίην· ἀπὸ δὲ Καΐκου ὁρμεώμενος, Κάνης ὄρος ἔχων ἐν ἀριστερῇ, διὰ τοῦ Αταρνέος ἐς Καρίνην πόλιν. Situm eundem, qui in Xenophonteam narrationem satis conuenit, obtinet etiam apud [7] *Plinium* CARENE; quam iuxta *Atarneam* posuit. ATARNEVS autem ([8] nam alio atque alio modo scribitur) est, auctore *Stephano*, πόλις μεταξὺ Μυσίας καὶ Λυδίας, πλησίον Λέσβου. Porro, CAICI campus ille Mysorum erat, [9] *Herodoto* teste: cui accedit [10] *Strabo*: Ἡ δὲ Μυσία, inquit, κατὰ τὴν μεσόγαιαν ἀπὸ τῆς Ὀλυμπηνῆς ἐπὶ τὴν Περγαμηνὴν καθήκει καὶ τὸ Καΐκου λεγόμενον πεδίον. Graecos hinc profectos excepit [11] PERGAMVM, oppidum longe clarissimum: quod Mysiae

1) K. A. p. 609. (458.)

2) L. 7. c. 42.

3) p. 36.

4) L. 13. p. 872.

5) L. 5. c. 2. adde *Mel.* l. 1. c. 18. *Plin.* N. H. l. 5. c. 3. a quo *Adramytteos* dicitur; a *Liuio* l. 37. c. 19. *Adramytteum.*

6) L. 7. c. 42. vbi adfertur etiam ex MSto Κάρηνη; *Stephanus* autem exhibet Καρήνη, citato *Herodoto*, in voce.

7) H. N. l. 5. c. 30. Caeterum *Stephanus* ex Theopompo adfert vrbem, nomine Κυτώνιον, μεταξὺ Μυσίας καὶ Λυδίας: quam, cum eius scriptura minus a Xenophonteo Κερτωνίῳ discedat, forsan hic aliquis libentius intellexerit.

8) *Stephano* est Ἀτάρνα: *Straboni* l. 13. p. 872 et 904. *Herodoto* l. 7. c. 42. *Scylaci* p. 37. *Aristoteli* Πολιτ. l. 2. c. 7. *Isocrati* Panegyr. p. 70. edit. *Steph.* et Nostro *Hist. Gr.* l. 3. Ἀταρνεύς: *Plinio* l. c. *Atarnea*, in casu recto.

9) L. 6. c. 28.

10) L. 12. p. 863.

11) K. A. p. 609. (458.)

ſiac tribuendum docet [1] *Plinius*: cuius plura verba, iis etiam quae infra ſcripſit [2] Xenophon illuſtrandis apta, libet adſerre: *Supra Aeolida*, inquit, *et partem Troadis, in mediterraneo eſt, quae vocatur TEVTHRANIA, quam Myſi antiquitus tenuere. Ibi CAICVS amnis iam dictus oritur. Gens ampla per ſe, etiam cum totum Myſia adpellaretur.* In ea — [3] *HALISERNE — PARTHENIVM — APOLLONIA, longeque clariſſimum Aſiae PERGAMVM.* — — [4] Mox deinde Xenophon copias ad PARTHENIVM vſque oppidum ducebat; ibique capto Aſidate, Pergamum cum ſuis reuerſus eſt. [5] Parthenii ſupra meminerat Xenophon: idem etiam in eodem hoc tractu a [6] *Plinio* collocatum vides. Quare, pro ὑπὸ τὸ Παρθενικὸν πόλισμα, quae in libris editis comparere ſolent, ὑπὸ τὸ Παρθένιον πόλισμα, MSti regii Pariſienſis auctoritate nixus, reponi tandem debere cenſeo.

[7] Iam vero Thymbroni Lacedaemonio, bellum in Tiſſaphernem et Pharnabazum intendenti, Graeci reduces ſeſe adiunxerunt: atque ita demum finita eſt expeditio, in quam Cyrus eos eduxerat; quamque, illo mortuo, menſibus quindecim, auctore potiſſimum et duce Xenophonte, confecerunt.

En autem itineris totius menſura, ipſe quam hiſtoriae ſubtexuit [8] Xenophon —

Paraſangae	—	—	1150
Stadia	—	—	34255

At

1) *Plin.* N. H. l. 5. c. 30. Adde *Strab.* l. 13. p. 924. Scribitur autem et Πέργαμον et Πέργαμος. In Phrygia maiore a *Ptolemaeo*, l. 5. c. 2. collocatur Πέργαμος. Tu vide ſis Diſſ. huius p. 10. n. 3. et K. A. p. 609. (458. ad lin. 3.) not. 4. vbi pro τῆς Ἀσίας lege τῆς Λυδίας: ſic enim edit. *Ald. Flor. Steph. Leuncl.* In vno tantum exemplari inueni τῆς Ἀσίας. At lectionem, quam auctori reſtitui, ſcil. τῆς Μυσίας, MSS. reg. Pariſ. et Eton. exhibent. Confer. *Spanhem.* Numiſm. T. 1. p. 622.

2) K. A. p. 612. (460.)

2) Scribitur et Ἀλίσαρνα apud *Stephanum* cum ſpiritu leni; cum aſpero, apud Xenoph. Hiſt. Gr. l. 3. haud longe ab initio, Ἁλισαρνία: apud *Strab.* l. 14. p. 971. Ἁλίσαρνα. Adde *Mel.* l. 1. c. 18. *Scylac.* p. 36 et ſeq. *Strabon.* l. 13. p. 915. *Ptolem.* l. 5. c. 2. *Herodot.* l. 7. c. 42. *Steph.* in v. Τευθρανία.

4) K. A. p. 614. (461.)

5) p. 612. (460.)

6) Loco cit.

7) K. A. p. 615. (462.)

8) K. A. p. 616. (463.)

At vero ſi dederis, vt [1] alias, paraſangis ſingulis ſtadia triginta, videbis illico ſtadiorum augendum eſſe numerum, atque adeo ex

Paraſangis — — 1150 elicienda eſſe
Stadia — — — 34500.

Ad conciliandas iſtas inter ſe menſuras adiumenti nihil ſubminiſtrant libri manu exarati: [2] imo vero minuendo ſtadiorum numero diſſidium earum augere videntur. Itaque tentare libet an, mutata ſcriptura loci, nodus expediri poſſit: a MSto nimirum Etonenſi cum abſit plane *διακόσια*, vera lectio in *πεντήκοντα πέντε* latere, atque adeo locus ita legi debere, videatur, *ϛάδια τρισμύρια τετρακισχίλια, πεντακόσια.* Sic vtique ſtadiorum is exorietur numerus, quem dictae modo paraſangae poſtulant. Attamen, quod diſſimulandum non eſt, ſi reſpexeris collegeriſque paraſangas [3] ſupra memoratas, ſcil.

Ab *Epheſo* ad locum, vbi pugnatum erat, 535
A pugnae loco ad *Cotyora* — 620

Graecis confectas, pro paraſangis illis 1150, quarum *Ἀναβάσει* extrema reperitur mentio, ſeſe tibi exhibebunt 1155. Quamobrem numeri forſan ita demum ſunt in integrum reſtituendi — *παρασάγγαι χίλιοι ἑκατὸν πεντήκοντα πέντε, ϛάδια τρισμύρια τετρακισχίλια, ἑξακόσια πεντήκοντα.* Haud ita praeceps hoc, loco quod a menſurarum iſtarum inter ſe diſcordia laboranti oblatum eſt, remedium, opinor, habebitur animo ſi quis ſecum cogitauerit, [4] id duarum tantum literarum commutatione, et [5] vocis vnius translatione niti. Me quidem minime fugit, menſuras itinerum apud antiquitatis monumenta paſſim, pro varietate temporum regionumque, variare. Sed inde nullum ſane lectioni vulgatae praeſidium adferri poteſt; cum vis menſurarum nominibus eadem

1) Diſſert. p. 16. (29.)

2) Quippe MS. Eton. pro *ϛάδια τρισμύρια τετρακισχίλια, διακόσια πεντήκοντα πέντε*, repraeſentant *ϛάδια μύρια τετρακισχίλια πεντήκοντα πέντε*: MS. reg. Pariſ. itidem — *ϛάδια μύρια* etc. libris editis congruenter.

3) Diſſ. p. 9 et 16. (18 et 29.)

4) Scil. *διακόσια* in *ἑξακόσια*.

5) Scil. *πέντε*, quae ſtadiis ſubnecti ſolet, ad paraſangarum numerum.

eadem vbique, apud eundem vtique auctorem (ipſe niſi moneat, vt aliter ea atque aliter ſubinde accipias) tribuenda videatur. Iam vero Xenophonteis paraſangis (vti ex collatis inter ſe nominibus numeriſque, [1] ſupra adductis, conſtat) ſtadia contineri ſolent triginta: proinde, quo numeri inter ſe cohaereant apte, ſic tandem ſubducendi videntur —

ab Epheſo ad Cotyora { *paraſangae* 1155
[2] *ſtadia* — 34650: ex ſcriptura ſcilicet, quam auctori reſtituendam putaui. Verum de illa tuo vtere iudicio: nihil enim impedio.

Quamuis autem tibi dubia forſan adhuc et impedita, [3] tum tempus in itinere conficiendo conſumptum, tum iter ipſum et loca peragrata, quaedam obiecerint, id tamen nullo negotio perſpicies, auctorem vtique tuae paſſim conſuluiſſe delectationi ſimul et vtilitati. [4] De regionibus certe, vrbibus, vicis, fluuiis, iniecta ſubinde mentione adcurata, facinorum ita diſtinxit hiſtoriam, vt lectioni taedium viſque fallat leuetue, ſuaui varietate ſuam orationem ornet, perutili rerum cognitione lectoris animum paſcat perfundatque.

1) p. 9 et 16. (18 et 29.)

2) Quae milliarium noſtrorum, plus minus, efficient 4331.

3) Vide ſis quae viri eruditiſſ. *Dupin.* Biblioth. vniuerſ. Hiſtor. c. 29. *Deliſle* Diſſ. ſaepius laud. et *Rollin* Hiſt. antiq. T. 4. c. 2. ſect. 6, ſcripſere.

4) *Ariſtid.* T. 2. p. 511. Κάλλη δὲ προσλαμβάνει ὁ λόγος ἀφελὴς καὶ ἐκ τόπων, ἂν οὕτω τύχῃ, καὶ ἐξ ἄλλων τῶν παρακολουθούντων· οἷον, ὅταν πόλιν λέγῃ μεγάλην καὶ εὐδαίμονα· ὅταν ποταμὸν ἢ ὅθεν ῥεῖ, ἢ ὅσον τὸ εὖρος, ἀεὶ τὰ τοιαῦτα κάλλος προστίθησι τῷ λόγῳ.

SERIES

SERIES

REGVM PERSICORVM

a Cyro Cambysis F. ad Artaxerxis Mnemonis vsque tempora deducta

Iuxta Calculum *Th. Hutchinsoni.*

I. CYRVS septuagenarius vita functus est, postquam Persici et Medici exercitus imperator declaratus est 30 annis; post captam Babylonem 9; post initam monarchiam 7, cum mense vno aut altero. Anni autem illi nouem, ducto scilicet ab anno mundi 3466 initio, desinunt in annum mundi 3475, ante Christum 525, ante aeram vulgarem 529.

II. CAMBYSES, qui in Cyri patris imperium successit, annos regnauit 7, cum mensibus 5. His si septem illos menses, quos, Cambyse mortuo, in imperio exegit siue Smerdis, siue Magus quidam Smerdin mentitus, exorientur anni 8, qui in Canone astronomico Cambysi tribuuntur. Obiit anno mundi 3482, ante Christum 518, ante aeram vulgarem 522.

III. DARIVS *Hystaspis* f. imperium deinde adeptus, illud annis administrauit 36, *scil.* ab anno mundi 3482, ad eius annum 3519; ante Christum 48, ante aeram vulgarem 485. Hoc mortuo

IV. XERXES I. rerum potitus, regnauit annos 12: *scil.* ab anno mundi 3519, ad eius annum 3531; ante Christum 469, ante aeram vulgarem 473. Ei fraude Artabani occiso succedit

V. ARTAXERXES *μακρόχειρ* nominatus, cuius regno dantur anni 48; inito *scil.* anno mundi 3531, finito 3579: ante Christum 421, ante aeram vulgarem 425. Hoc mortuo

VI. XERXES II. ad vnum duntaxat annum imperio potitus est. At SOGDIANO, qui SECVNDIANVS etiam dictus est, fratri eius et interfectori, fuit imperium non vltra sex septemue menses productum. Necatus siquidem est ab OCHO fratre, qui postea dictus etiam

VII.

VII. DARIVS II. siue NOTHVS, regnauit annos 19: *scil.* ab anno mundi 3581, ad annum 3600; ante Christum 400, ante aeram vulgarem 361. Dario autem morienti succedit

VIII. ARTAXERXES II. siue MNEMON, aduersus quem bellum comparauit frater eius minor natu Cyrus. Regnauit Artaxerxes hic annos 43; *scil.* ab anno mundi 3600 ad annum 3643; ante Christum 357, ante aeram vulgarem 361.

SERIES CHRONOLOGICA

IMPERATORVM PERSICORVM

ad Xenophontis historiam spectantium.

Iuxta Calculum *Dodwellianum*.

EX EDITIONE WELLSIANA.

	Ante Chr. Epoch. vulg.
Cyrus Cambysis Persarum Regis filius (cuius de institutione Xenophon scripsit Libros Octo, *Ol.* 55. 1. ante *Chr.* Epoch. vulg 560.) Croesum et Sardes cepit (*lib. VII. Instit. cap.* 2.) [1] *Ol.* 58. 1, *hoc est*, ante *Chr* Epoch. vulg.	548.
Babylonem cepit, adeoque totius Asiae imperium obtinuit	[2] 539
Post captam Babylonem regnauit annos 9, ideoque in vniuersum 30.	
Cambyses Cyri filius natu maior patri mortuo succedit, *lib. VIII. Instit. p.* 544.	[3] 530
Darius Hystaspis (cui Cyrus Gobryae filiam vxorem dedit, *Instit. lib. VIII. cap.* 4 *sect.* 11. 12.) filius, post Cambysem imperio Persarum potitus est	[4] 522
Xerxes Darii filius regnare coepit	[5] 486

Ar-

1) Vide *Marsham.* sed 59. 1. *Petav.* Ego *Marshamo* potius assentior.

2) Post Ian. 5. *Thoth.* anni *Nab.* 209.

3) Post *Thoth* anni *Nab.* 218. Ian. 3.

4) Addend. ad Diss. *Dodwellianam* de Cycl. p. 906.

5) Annal. *Thucyd.* p. 43.

Artaxerxes Xerxis filius, cognomine Longimanus, regnare coepit	[6]	465
Hoc regnante (*viz.* Artaxerxe) bellum Peloponnesiacum coepit	[7]	431
Darius, cognomento Nothus, (et Artaxerxis Cyrique cognomine iunioris pater, *lib. I. cap.* 1. §. 1. Αναβ.) regnare coepit	[8]	424
Artaxerxes, cognomine Mnemon, patri defuncto succedit, *lib. I. cap.* 1 §. 3. Αναβ.	[9]	405
Cyrus copias ducit aduersus fratrem Artaxerxem in Asiam superiorem, *lib. I. cap* 2. Αναβ.	[10]	401
Ochus Artaxerxi mortuo succedit	[11]	359

Xenophon [12] mortem obiit anno 359, vel superiori *Olymp.* 105. 1. *Laërt.*

6) Annal. *Thucyd.* Ante-*Pelop.* p. 78 etc.

7) Vide Ann. *Thucyd* p. 118.

8) Vide Ann. belli *Pelop.* VII XX.

9) Ante Dec. 2. *Thoth* anni *Nab.* 344. vide *Petau.* doct. temp. X. 29.

10) Vide Chronolog. Xenophont.

11) Post Nou. 21. *Thoth* an. *Nab.* 389. anno Iulian. sup. e Canone astronomic.

12) Vide plura in Apparatu *Dodwelliano* ad Annales *Thucydidis.*

ΞΕΝΟ-

ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ
ΚΥΡΟΥ [a] ΑΝΑΒΑΣΕΩΣ ΙΣΤΟΡΙΩΝ,
ΒΙΒΛΙΟΝ ΠΡΩΤΟΝ

ΚΕΦ. α΄.

Δαρείου [b] καὶ Παρυσάτιδος γίγνονται παῖδες δύο· πρεσβύτερος μὲν [c] Ἀρταξέρξης, νεώτερος δὲ Κῦρος. ἐπεὶ δὲ ἠσθένει Δαρεῖος, καὶ ὑπώπτευε τελευτὴν τοῦ βίου, ἐβούλετο τὼ παῖδε ἀμφοτέρω παρεῖναι.

β΄. Ὁ μὲν οὖν πρεσβύτερος παρὼν ἐτύγχανε· Κῦρον δὲ μεταπέμπεται [d] ἀπὸ τῆς ἀρχῆς, ἧς αὐτὸν σατράπην ἐποίησε, καὶ

XENOPHONTIS
DE CYRI EXPEDITIONE HISTORIARVM,
LIBER PRIMVS.

CAP. I.

Darii et Paryſatidis filii duo fuere: quorum natu maior Artaxerxes, minor Cyrus erat. Quum autem Darius aeger vitae ſibi finem adeſſe ſuſpicaretur, filium vtrumque ad ſe venire voluit.

2. Ac maior quidem natu forte tunc aderat; Cyrum arceſſit a praefectura, quam ei cum ſatrapae titulo conceſſerat; ſed

a) Expeditio haec a Xenophonte nuncupatur Ἀνάβασις, quia tendebat Cyrus cum ab Aſia maritima (ſeu minori, Dionyſ. Perieg. v. 799.) tum ad imperii Perſici metropolin, hoc eſt, Babylonem. Pari ratione reditus Xenophontis aliorumque Graecorum militum dicitur Κατάβασις Lib. vlt. cap. vlt. Sect. vlt.

b) Darii, cognomento Nothi. Conſule ſeriem Regum Perſicorum.

c) Artaxerxes cognomento Mnemon.

d) Quaenam fuerit haec praefectura liquet ex Hiſtor. Gr. Lib. I. c. 4. §. 1. Κῦρος ἄρξων πάντων τῶν ἐπὶ θαλάττῃ etc.

καὶ ϛρατηγὸν δὲ αὐτὸν ἀπέδειξε πάντων, ὅσοι εἰς * Καϛωλȣ̃ πεδίον ἀθροίζονται. ἀναβαίνει ȣ̓̃ν ὁ Κῦρος, λαβὼν Τισσαφέρνην ὡς φίλον· καὶ τῶν Ελλήνων δὲ ἔχων ὁπλίτας ἀνέβη τριακοσίȣς, ἄρχοντα δὲ αὐτῶν Ξενίαν Παῤῥάσιον.

γ´. Επειδὴ δὲ ἐτελεύτησε Δαρεῖος, καὶ κατέϛη εἰς τὴν βασίλειαν Αρταξέρξης, Τισσαφέρνης διαβάλλει τὸν Κῦρον πρὸς τὸν ἀδελφὸν, ὡς ἐπιβȣλεύοι αὐτῷ. ὁ δὲ πείθεταί τε, καὶ συλλαμβάνει Κῦρον, ὡς ἀποκτενῶν. ἡ δὲ μήτηρ ἐξαιτησαμένη αὐτὸν ἀποπέμπει πάλιν ἐπὶ τὴν ἀρχήν.

δ´. Ο δ᾽ ὡς ἀπῆλθε κινδυνεύσας καὶ ἀτιμασθεὶς, βȣλεύεται ὅπως μήποτε ἔτι ἔϛαι ἐπὶ τῷ ἀδελφῷ, ἀλλ᾽ ἢν δύνηται, βασιλεύσει ἀντ᾽ ἐκείνȣ. Παρύσατις μὲν δὴ μήτηρ ὑπῆρχε τῷ Κύρῳ, φιλȣ̃σα αὐτὸν μᾶλλον, ἢ τὸν βασιλεύοντα Αρταξέρξην.

έ. Οϛις δ᾽ ἀφικνεῖτο τῶν παρὰ βασιλέως πρὸς αὐτὸν, πάντας ȣ̓́τω διατιθεὶς ἀνεπέμπετο, ὥσθ᾽ ἑαυτῷ μᾶλλον φίλȣς εἶναι, ἢ βασιλεῖ. καὶ τῶν παρ᾽ ἑαυτῷ

ſed et praetorem eum deſignaverat omnium, quicunque ad Caſtoli planitiem congregari ſolent. Itaque Cyrus aſcendit, Tiſſapherne tanquam amico ſibi adiuncto, cum trecentis gravis armaturae militibus Graecis, quibus Xenias Parrhaſius praeerat.

3. Poſteaquam Darius viuendi finem fecit, et Artaxerxes regno potitus eſt; Tiſſaphernes Cyrum apud fratrem criminatur, quaſi is illi inſidiaretur. Adhibet ille fidem, et Cyrum, interficiendi conſilio, comprehendit: ſed matre precibus intercedente liberatur, et ad praefecturam ſuam remittitur.

4. Is vbi periculo objectus, et affectus contumelia, euaſit; conſilia init, quo pacto ſe deinceps e poteſtate fratris eximeret; atque etiam, ſi fieri poſſet, eius loco regno potiretur. Et Paryſatis quidem mater a Cyri partibus ſtetit, quippe quae magis hunc, quam Artaxerxem regem, diligeret.

5. Ipſe autem, ſi quis ad ſe a rege veniret, eos omnes ſic affectos ab ſe remittebat, vt ei, quam regi, eſſe amici mallent. Praeterea

* Alias Καϛαλȣ̃. Forte legendum Πακτωλȣ̃.

ἑαυτῷ δὲ βαρβάρων ἐπιμελεῖτο, ὡς πολεμεῖν τε ἱκανοὶ εἴησαν, καὶ εὐνοϊκῶς ἔχοιεν αὐτῷ.

ς′. Τὴν δὲ Ἑλληνικὴν δύναμιν ἤθροιζεν, ὡς μάλιστα 6
ἐδύνατο ἐπικρυπτόμενος, ὅπως ὅτι ἀπαρασκευότατον λάβοι βασιλέα. ὅτε οὖν ἐποιεῖτο τὴν συλλογὴν, ὁπόσους εἶχε φύλακας ἐν ταῖς πόλεσι, παρήγγειλε τοῖς φρουράρχοις ἑκάστοις λαμβάνειν ἄνδρας Πελοποννησίους ὅτι πλείστους καὶ βελτίστους, ὡς ἐπιβουλεύοντος Τισσαφέρνους ταῖς πόλεσι. καὶ γὰρ ἦσαν Ἰωνικαὶ πόλεις Τισσαφέρνους τὸ ἀρχαῖον, ἐκ βασιλέως δεδομέναι, τότε δ' ἀπέστησαν πρὸς Κῦρον πᾶσαι, πλὴν Μιλήτου.

ζ′. Ἐν Μιλήτῳ δ' ὁ Τισσαφέρνης προαισθόμενος τὰ 7
αὐτὰ ταῦτα βουλευομένους, ἀποστῆναι πρὸς Κῦρον, τοὺς μὲν ἀπέκτεινε, τοὺς δ' ἐξέβαλεν. ὁ δὲ Κῦρος ὑπολαβὼν τοὺς φεύγοντας, συλλέξας στράτευμα, ἐπολιόρκει Μίλητον καὶ κατὰ γῆν, καὶ κατὰ θάλατταν, καὶ ἐπειρᾶτο κατάγειν τοὺς ἐκπεπτωκότας· αὕτη οὖν ἄλλη πρόφασις ἦν αὐτῷ τοῦ ἀθροίζειν στράτευμα.

η′. Πρὸς

ea curabat vt barbari, quos habebat fecum, et ad gerendum bellum idonei effent, et ipfum beneuolentia complecterentur.

6. Graecas copias, quam poterat occultiffime, cogebat, vt regem imparatiffimum offenderet. Quoties igitur delectum haberet eorum militum praefidiariorum, quicunque ei in vrbibus erant, toties fingulis eorum praefectis mandabat, vt e Peloponnefo et plurimos et optimos quofque euocarent, quafi Tiffaphernes vrbibus infidiaretur. Nam vrbes Ionicae fuerant illae quidem prius Tiffapherni a rege traditae, fed hoc tempore omnes, excepta Mileto, ad Cyrum defecerant.

7. Quum enim Tiffaphernes Mileti praefenfiffet, Milefios eandem ad Cyrum defectionem moliri; partim eos occiderat, partim eiecerat. Hos Cyrus in exilium actos quum excepiffet, exercitu comparato, terra marique Miletum obfidebat, et eiectos reducere conabatur. Atque haec erat ei cauffa cogendi militis altera.

 8. Mit-

η΄. Πρὸς δὲ βασιλέα πέμπων, ἠξίου, ἀδελφὸς ὢν αὐτοῦ, δοθῆναί οἱ ταύτας τὰς πόλεις μᾶλλον, ἢ Τισσαφέρνην ἄρχειν αὐτῶν· καὶ ἡ μήτηρ συνέπραττεν αὐτῷ ταῦτα· ὥστε βασιλεὺς τῆς πρὸς ἑαυτὸν ἐπιβουλῆς οὐκ ᾐσθάνετο, Τισσαφέρνει δὲ ἐνόμιζε πολεμοῦντα αὐτὸν ἀμφὶ τὰ στρατεύματα δαπανᾶν· ὥστε οὐδὲν ἤχθετο αὐτῶν πολεμούντων. καὶ γὰρ ὁ Κῦρος ἀπέπεμπε τοὺς γιγνομένους δασμοὺς βασιλεῖ ἐκ τῶν πόλεων, ὧν ὁ Τισσαφέρνης ἐτύγχανεν ἔχων.

θ΄. Ἄλλο δὲ στράτευμα συνελέγετο αὐτῷ, ἐν Χεῤῥονήσῳ τῆς καταντιπέρας Ἀβύδου, τόνδε τὸν τρόπον· Κλέαρχος ἦν Λακεδαιμόνιος φυγάς· τούτῳ συγγενόμενος ὁ Κῦρος, ἠγάσθη τε αὐτὸν, καὶ δίδωσιν αὐτῷ μυρίους Δαρεικούς. ὁ δὲ λαβὼν τὸ χρυσίον, στράτευμα συνέλεξεν ἀπὸ τούτων τῶν χρημάτων· καὶ ἐπολέμει, ἐκ Χεῤῥονήσου ὁρμώμενος, τοῖς Θραξὶ τοῖς ὑπὲρ Ἑλλήσποντον οἰκοῦσι, καὶ ὠφέλει τοὺς Ἕλληνας· ὥστε καὶ χρήματα συνεβάλλοντο αὐτῷ εἰς τὴν τροφὴν τῶν στρατιωτῶν αἱ Ἑλλησποντιακαὶ πόλεις ἑκοῦσαι.

8. Mittebat et ad regem, atque orabat, vt fratri potius quam Tiſſapherni concedere in eas vrbes imperium vellet: qua in re matris etiam ſtudio adiuuabatur. Itaque accidit, vt rex inſidias ſibi ſtrui non animaduerteret; ſed exiſtimaret Cyrum idcirco copias alere, quia Tiſſapherni bellum faceret: adeoque moleſte non ferret, bellum inter ipſos geri. Nam et Cyrus mittebat tributum regi debitum iis ex vrbibus, quas Tiſſaphernes habuerat.

9. Cogebantur et aliae copiae Cyro in Cherſoneſo, e regione Abydi, idque in hunc modum: Cum Clearcho Lacedaemonio exule congreſſus Cyrus, admiratus eſt hominem, ac decem millia Daricorum nummorum ei donauit. Quo ille auro accepto, copias iiſdem pecuniis cogit, ac progreſſus e Cherſoneſo, Thracibus iis, quibus ſupra Helleſpontum ſedes ſunt, bellum infert. Quae res quia Graecis commodo erat, etiam ſponte ſua ciuitates Helleſponticae pecunias ad alendum hunc militem conferebant.

σαι. τοῦτο δ' αὖ οὕτω τρεφόμενον ἐλάνθανεν αὐτῷ τὸ στράτευμα.

ι'. Ἀρίστιππος δὲ ὁ Θετταλὸς ἐτύγχανε ξένος ὢν αὐτῷ, καὶ πιεζόμενος ὑπὸ τῶν οἴκοι ἀντιστασιωτῶν, ἔρχεται πρὸς τὸν Κῦρον, καὶ αἰτεῖται αὐτὸν εἰς δισχιλίους ξένους, καὶ τριῶν μηνῶν μισθὸν, ὡς οὕτω περιγενόμενος ἂν τῶν ἀντιστασιωτῶν. ὁ δὲ Κῦρος δίδωσιν αὐτῷ εἰς τετρακισχιλίους, καὶ ἓξ μηνῶν μισθὸν, καὶ δεῖται αὐτοῦ μὴ πρόσθεν καταλῦσαι πρὸς τοὺς ἀντιστασιώτας, πρὶν ἂν αὐτῷ συμβουλεύσηται. οὕτω δὲ αὖ τὸ ἐν Θετταλίᾳ ἐλάνθανεν αὐτῷ τρεφόμενον στράτευμα. 10

ια'. Πρόξενον δὲ τὸν Βοιώτιον, φίλον ὄντα αὐτῷ, ἐκέλευσε λαβόντα ἄνδρας ὅτι πλείστους παραγενέσθαι, ὡς ἐπὶ Πεισίδας βουλόμενος στρατεύεσθαι, ὡς πράγματα παρεχόντων Πεισιδῶν τῇ ἑαυτοῦ χώρᾳ. Σοφαίνετον δὲ τὸν Στυμφάλιον, καὶ Σωκράτην τὸν Ἀχαιὸν, ξένους ὄντας καὶ τούτους, ἐκέλευσεν ἄνδρας λαβόντας ἐλθεῖν ὅτι πλείστους, ὡς πολεμήσων 11

ferebent. Quapropter et hae copiae Cyro clam alebantur.

10. Aristippus vero Thessalus, hospes Cyri, quum domi factione aduersaria premeretur, venit ad eum, externosque milites ab eo circiter bis mille, cum trium mensium stipendio petit; quod se hoc pacto facile superiorem inimicis fore consideret. Huic Cyrus ad quatuor millia concessit, et in sex menses stipendium; quum illud etiam peteret, vt prius cum aduersariae factionis hominibus non transigeret, quam secum consilia communicasset. Atque hoc modo clam in Thessalia quoque exercitus ei alebatur.

11. Etiam Proxenum Boeotium, hominem amicum, cum quanto posset maximo militum numero venire iussit; quasi vellet aduersus Pisidas, agrum ipsius infestantes, exercitum ducere. Sophaenetum quoque Stymphalium, et Socratem Achaeum, hospites itidem suos, cum quanta maxima possent manu venire iussit, quasi cum Milesiis exulibus

μήσων Τισσαφέρνη σὺν τοῖς φυγάσι τῶν Μιλησίων. καὶ ἐποίουν οὕτως οὗτοι.

ΚΕΦ. β΄.

Ἐπεὶ δ' ἐδόκει αὐτῷ ἤδη πορεύεσθαι ἄνω, τὴν μὲν πρόφασιν ἐποιεῖτο, ὡς Πεισίδας βουλόμενος ἐκβαλεῖν παντάπασιν ἐκ τῆς χώρας· καὶ ἀθροίζει ὡς ἐπὶ τούτους τό, τε βαρβαρικὸν καὶ τὸ Ἑλληνικὸν ἐνταῦθα στράτευμα· καὶ παραγγέλλει τῷ τε Κλεάρχῳ λαβόντι ἥκειν ὅσον ἦν αὐτῷ στράτευμα· καὶ τῷ Ἀριστίππῳ, συναλλαγέντι πρὸς τοὺς οἴκοι, ἀποπέμψαι πρὸς ἑαυτὸν ὃ εἶχε στράτευμα· καὶ Ξενίᾳ τῷ Ἀρκάδι, ὃς αὐτῷ προειστήκει τοῦ ἐν ταῖς πόλεσι ξενικοῦ, ἥκειν παρήγγειλε, λαβόντα τοὺς ἄνδρας, πλὴν ὁπόσοι ἱκανοὶ εἴησαν τὰς ἀκροπόλεις φυλάττειν.

β΄. Ἐκάλεσε δὲ καὶ τοὺς Μίλητον πολιορκοῦντας, καὶ τοὺς φυγάδας ἐκέλευσε σὺν αὐτῷ στρατεύεσθαι, ὑποσχόμενος αὐτοῖς, εἰ καλῶς καταπράξειεν ἐφ' ἃ ἐστρατεύετο, μὴ πρόσθεν παύσασθαι, πρὶν αὐτοὺς καταγάγοι οἴκαδε.

οἱ

libus Tiſſaphernem oppugnare vellet. Ac hi quidem ita faciebant.

CAP. II.

Cyrus quum in ſuperiorem Aſiam mouere ſtatuiſſet, cauſſam belli eam prae ſe ferebat, quaſi Piſidas vellet omnino ex regione ſua eiicere. Itaque aduerſus hos ſimulat ſe barbaricas et Graecas copias cogere, Clearchoque denuntiat, vt cum exercitu, quem haberet, ad ſe pergeret; et Ariſtippo, vt poſteaquam tranſegiſſet cum ciuibus, copias ſuas ad ſe mitteret: Xeniae Arcadi, qui praeerat copiis exteris, quas in ciuitatibus alebat, imperat vt ad ſe cum ſuis veniret, relictis iis, qui tuendis arcibus ſatis eſſent.

2. Arceſſiuit et illos, qui Miletum obſidebant, ipſoſque Mileſios exules expeditioni adeſſe iuſſit; pollicitus ſe, ſi bellum, quod tunc ſuſciperet, ex ſententia conſiceretur, non conquieturum prius, quam eos domum reduxiſſet. Parebant

illi

οἱ δὲ ἡδέως ἐπείθοντο· (ἐπίστευον γὰρ αὐτῷ) καὶ λαβόντες τὰ ὅπλα, προσῄεσαν εἰς Σάρδεις.

γʹ. Ξενίας μὲν δὴ τοὺς ἐκ τῶν πόλεων λαβὼν παρεγένετο εἰς Σάρδεις, ὁπλίτας εἰς τετρακισχιλίους· Πρόξενος δὲ παρῆν ἔχων ὁπλίτας μὲν εἰς πεντακοσίους καὶ χιλίους, γυμνῆτας δὲ πεντακοσίους· Σοφαίνετος δὲ ὁ Στυμφάλιος, ὁπλίτας ἔχων χιλίους· Σωκράτης δὲ ὁ Ἀχαιὸς, ὁπλίτας ἔχων ὡς πεντακοσίους· Πασίων δὲ ὁ Μεγαρεὺς εἰς ἑπτακοσίους ἔχων ἄνδρας παρεγένετο. ἦν δὲ καὶ οὗτος καὶ ὁ Σωκράτης τῶν ἀμφὶ Μίλητον στρατευομένων. 3

δʹ. Οὗτοι μὲν εἰς Σάρδεις αὐτῷ ἀφίκοντο. Τισσαφέρνης δὲ κατανοήσας ταῦτα, καὶ μείζονα ἡγησάμενος εἶναι, ἢ ὡς ἐπὶ Πεισίδας, τὴν παρασκευὴν, πορεύεται ὡς βασιλέα ᾗ ἐδύνατο τάχιστα, ἱππέας ἔχων ὡς πεντακοσίους. 4

εʹ. Καὶ βασιλεὺς μὲν δὴ ἐπεὶ ἤκουσε παρὰ Τισσαφέρνους τὸν Κύρου στόλον, ἀντιπαρεσκευάζετο. Κῦρος δὲ ἔχων οὓς εἶπον, ὡρμᾶτο ἀπὸ Σάρδεων· καὶ ἐξελαύνει διὰ τῆς Λυδίας, σταθμοὺς τρεῖς, παρασάγγας εἴκοσι καὶ δύο, ἐπὶ τὸν Μαί- 5

illi perlubenter, quippe qui Cyro fidem haberent; ac ſumtis armis Sardes acceſſerunt.

3. Eodem Xenias, cum iis qui ex vrbibus colligebantur, quatuor fere peditum grauis armaturae millibus venit: Proxenus, cum grauis armaturae militibus mille quingentis, et quingentis expeditis: Sophaenetus Stymphalius, cum grauis armaturae mille: Socrates Achaeus, cum grauis armaturae circiter quingentis: Paſion Megarenſis cum ſeptingentis fere venit. Erat autem hic cum Socrate de illorum numero, qui Miletum oppugnabant.

4. Atque hi quidem Sardes ad Cyrum veniebant. Quae Tiſſaphernes quum animaduertiſſet, apparatum maiorem arbitratus, quam qui aduerſus Piſidas inſtitueretur; quam celerrime poterat, cum quingentis equitibus ad regem contendit.

5. Rex poſteaquam de exercitu Cyri ex Tiſſapherne cognouit, et ipſe ad bellum ſe parat. Cyrus cum iis, quas dixi, copiis Sardibus mouet, et per Lydiam tertiis caſtris, paraſangas viginti duas progreſſus, ad Maean-

Μαίανδρον ποταμόν. τούτου τὸ εὖρος δύο πλέθρα· γέφυρα δὲ ἐπῆν ἐζευγμένη πλοίοις ἑπτά.

ς'. Τοῦτον διαβὰς, ἐξελαύνει διὰ Φρυγίας σταθμὸν ἕνα, παρασάγγας ὀκτὼ, εἰς Κολοσσὰς, πόλιν οἰκουμένην, εὐδαίμονα καὶ μεγάλην. ἐνταῦθα ἔμεινεν ἡμέρας ἑπτά. καὶ ἧκει Μένων ὁ Θετταλὸς, ἔχων ὁπλίτας χιλίους, καὶ πελταστὰς πεντακοσίους, Δόλοπας καὶ Αἰνιᾶνας καὶ Ὀλυνθίους.

ζ'. Ἐντεῦθεν ἐξελαύνει σταθμοὺς τρεῖς, παρασάγγας εἴκοσιν, εἰς Κελαινὰς, τῆς Φρυγίας πόλιν οἰκουμένην, μεγάλην καὶ εὐδαίμονα. ἐνταῦθα Κύρῳ βασίλεια ἦν, καὶ παράδεισος μέγας, ἀγρίων θηρίων πλήρης, ἃ ἐκεῖνος ἐθήρευεν ἀπὸ ἵππου, ὁπότε γυμνάσαι βούλοιτο ἑαυτόν τε καὶ τοὺς ἵππους. διὰ μέσου δὲ τοῦ παραδείσου ῥεῖ ὁ Μαίανδρος ποταμός. αἱ δὲ πηγαὶ αὐτοῦ εἰσὶν ἐκ τῶν βασιλείων· ῥεῖ δὲ καὶ διὰ τῆς Κελαινῶν πόλεως.

η'. Ἔστι δὲ καὶ μεγάλου βασιλέως βασίλεια ἐν Κελαιναῖς ἐρυμνὰ, ἐπὶ ταῖς πηγαῖς τοῦ Μαρσύου ποταμοῦ, ὑπὸ

τῇ

Maeandrum fluuium peruenit. Is latitudinem duûm plethrorum habet, et ponte, quem nauigia septem sustinebant, erat iunctus.

6. Hunc quum traiecisset, per Phrygiam castris vnis, parasangis octo confectis, Colossas venit, vrbem incolis frequentem, magnam et opulentam. Heic dies septem quum subsistisset, Menon Thessalus cum mille grauis armaturae peditibus venit, cetratis quingentis, qui Dolopes, et Aenianenses, et Olynthii erant.

7. Inde castris tertiis, parasangas viginti pergit Celaenas, vrbem Phrygiae, frequentem incolis, magnam, opulentam. Erat heic Cyro regia, et ingens hortus, refertus feris belluis, quas eques ipse insectabatur, si quando seipsum et equos exercere vellet. Medium hortum Maeander fluuius perlabitur, cuius fontes ex ipsa regia oriuntur. Amnis ipse etiam per Celaenas oppidum fluit.

8. Est et magni regis munita Celaenis regia, ad Marsyae fluminis fontes, sub arce.

Labitur

τῇ ἀκροπόλει· ῥεῖ δὲ καὶ οὗτος διὰ τῆς πόλεως, καὶ ἐμβάλλει εἰς τὸν Μαίανδρον. τοῦ δὲ Μαρσύου τὸ εὖρός ἐστιν εἴκοσι καὶ πέντε ποδῶν· ἐνταῦθα λέγεται Ἀπόλλων ἐκδεῖραι Μαρσύαν, νικήσας ἐρίζοντά οἱ περὶ σοφίας, καὶ τὸ δέρμα κρεμάσαι ἐν τῷ ἄντρῳ, ὅθεν αἱ πηγαί· διὰ δὲ τοῦτο ὁ ποταμὸς καλεῖται Μαρσύας.

θ΄. Ἐνταῦθα Ξέρξης, ὅτε ἐκ τῆς Ἑλλάδος ἡττηθεὶς τῇ μάχῃ ἀπεχώρει, λέγεται οἰκοδομῆσαι ταῦτά τε τὰ βασίλεια, καὶ τὴν Κελαινῶν ἀκρόπολιν. ἐνταῦθα ἔμεινε Κῦρος ἡμέρας τριάκοντα, καὶ ἧκε Κλέαρχος ὁ Λακεδαιμόνιος, φυγὰς, ἔχων ὁπλίτας χιλίους, καὶ πελταστὰς Θρᾷκας ὀκτακοσίους, καὶ τοξότας Κρῆτας διακοσίους. ἅμα δὲ καὶ * Σωσίας παρῆν ὁ Συρακούσιος, ἔχων ὁπλίτας ** χιλίους· καὶ Σοφαίνετος ὁ Ἀρκὰς, ἔχων ὁπλίτας χιλίους. ἐνταῦθα Κῦρος ἐξέτασιν καὶ ἀριθμὸν τῶν Ἑλλήνων ἐποίησεν ἐν τῷ παραδείσῳ, καὶ ἐγένοντο οἱ σύμπαντες, ὁπλῖται μὲν μύριοι καὶ χίλιοι, πελτασταὶ δὲ ἀμφὶ τοὺς δισχιλίους.

ι΄. Ἐντεῦθεν ἐξελαύνει σταθμοὺς δύο, παρασάγγας δέκα, 10.

εἰς

Labitur hic quoque per vrbem, et in Maeandrum sese exonerat, et quinque ac viginti pedum latitudinem habet. Heic Apollo Marsyam victum ab se, dicitur excoriasse, quum is de sapientia cum ipso contenderet; ac in antro cutem suspendisse, ex quo sunt amnis fontes. Ea caussa est, cur fluuius Marsyae nomen habet.

9. Hoc loco Xerxes, quum pugna victus retrocederet e Graecia, regiam hanc, et Celaenarum arcem, extruxisse dicitur. Cyrus heic triginta dies mansit, intra quos Clearchus Lacedaemonius exul cum peditibus mille grauis armaturae, et octingentis cetratis e Thracia, ducentisque sagittariis Cretensibus ad eum venit. Aderat et Sosias Syracusanus cum mille grauis armaturae militibus: et cum totidem Sophaenetus Arcas. Heic Cyrus Graecum in horto militem recensuit, atque in vniuersum censa sunt armaturae grauis militum vndecim millia, cetratorum fere duo.

10. Inde castris alteris, parasangas decem progreditur ad

oppidum

* Al. Σωκράτης.

** Al. τριακοσίους.

εἰς Πέλτας, πόλιν οἰκουμένην. ἐνταῦθα ἔμεινεν ἡμέρας τρεῖς, ἐν αἷς Ξενίας ὁ Ἀρκὰς τὰ Λύκαια ἔθυσε, καὶ ἀγῶνα ἔθηκε· τὰ δὲ ἆθλα ἦσαν στλεγγίδες χρυσαῖ· ἐθεώρει δὲ τὸν ἀγῶνα καὶ Κῦρος. ἐντεῦθεν ἐξελαύνει σταθμοὺς δύο, παρασάγγας δώδεκα, εἰς Κεραμῶν ἀγορὰν, πόλιν οἰκουμένην, ἐσχάτην ἐν τῇ Μυσίᾳ χώρᾳ.

11 ια'. Ἐντεῦθεν ἐξελαύνει σταθμοὺς τρεῖς, παρασάγγας τριάκοντα, εἰς Καΰστρου πεδίον, πόλιν οἰκουμένην. ἐνταῦθα ἔμεινεν ἡμέρας πέντε· καὶ τοῖς στρατιώταις ὠφείλετο μισθὸς, πλέον ἢ τριῶν μηνῶν. καὶ πολλάκις ἰόντες ἐπὶ τὰς θύρας, ἀπῄτουν. ὁ δὲ, ἐλπίδας λέγων διῆγε, καὶ δῆλος ἦν ἀνιώμενος. οὐ γὰρ ἦν πρὸς τοῦ Κύρου τρόπου, ἔχοντα μὴ ἀποδιδόναι.

12 ιβ'. Ἐνταῦθα ἀφικνεῖται Ἐπύαξα, ἡ Συεννέσιος γυνὴ τοῦ Κιλίκων βασιλέως, παρὰ Κῦρον, καὶ ἐλέγετο Κύρῳ δοῦναι χρήματα πολλά. τῇ οὖν στρατιᾷ τότε ἀπέδωκε Κῦρος μισθὸν τεττάρων μηνῶν. εἶχε δὲ ἡ Κίλισσα καὶ φύλα-

κας

oppidum incolis frequens Peltas, vbi dies tres commoratus eſt; quibus Arcas ille Xenias Lupercalia, inſtitutis ſacrificiis et ludis, celebrauit: victoribus praemia erant aureae ſtrigiles. Ludos etiam Cyrus ipſe ſpectabat. Hinc pergit alteris caſtris, duodecim paraſangas, ad Forum Ceramorum, vrbem incolis frequentem, vltimam terrae Myſiae.

11. Inde caſtris tribus, triginta paraſangas, ad Cayſtri campum procedit, vrbem frequentem. Hic dies quinque commoratus eſt: et quum militi trimeſtre ſtipendium, atque eo maius deberetur, frequens ille poſtulatum hoc ad portas aderat. Cyrus autem non niſi ſpem vſque propoſuit, neque ſollicitudinem animi diſſimulare potuit. Nec enim erat is Cyri mos, vt, quoties haberet ſtipendia, ea non daret.

12. Interim Epyaxa, Syenneſis Cilicum regis vxor, ad Cyrum venit, quae illi magnam pecuniae vim dare ferebatur. Itaque tunc exercitui Cyrus ſalarium quatuor menſium perſoluit. Habebat ſecum haec femina

κας περὶ αὐτὴν Κίλικας, καὶ Ασπενδίυς. ἐλέγετο δὲ Κῦρον καὶ συγγίνεσθαι τῇ Κιλίσσῃ.

ιγ΄. Εντεῦθεν ἐξελαύνει ςαθμὺς δύο, παρασάγγας δέκα, * εἰς Θύμβριον, πόλιν οἰκυμένην. ἐνταῦθα ἦν παρὰ τὴν ὁδὸν κρήνη ἡ Μίδυ καλυμένη, τῦ Φρυγῶν βασιλέως, ἐφ' ᾗ λέγεται Μίδας [f] τὸν Σάτυρον θηρεῦσαι, οἴνῳ κεράσας αὐτήν.

ιδ΄. Εντεῦθεν ἐξελαύνει ςαθμὺς δύο, παρασάγγας δέκα, εἰς Τυριαῖον πόλιν οἰκυμένην. ἐνταῦθα ἔμεινεν ἡμέρας τρεῖς. καὶ λέγεται δεηθῆναι ἡ Κίλισσα Κύρυ ἐπιδεῖξαι τὸ ςράτευμα ἑαυτῇ. βυλόμενος ὖν ἐπιδεῖξαι, ἐξέτασιν ποιεῖται ἐν τῷ πεδίῳ τῶν Ελλήνων καὶ τῶν βαρβάρων.

ιέ. Εκέλευσε δὲ τὺς Ελληνας, ὡς νόμος αὐτοῖς, εἰς μάχην ὕτω ταχθῆναι καὶ ςῆναι, συντάξαι δὲ ἕκαςον τὺς ἑαυτῦ. ἐτάχθησαν ὖν ἐπὶ τεττάρων· εἶχε δὲ τὸ μὲν δεξιὸν Μένων καὶ οἱ σὺν αὐτῷ, τὸ δ' εὐώνυμον Κλέαρχος καὶ οἱ ἐκείνυ, τὸ δὲ μέσον οἱ ἄλλοι ςρατηγοί.

ις΄.

mina Cilicum et Aſpendiorum ſatellitum comitatum, ac Cyrus conſueſcere cum ea dicebatur.

13. Inde caſtris alteris, paraſangas decem progreditur ad oppidum frequens, cui nomen Thymbrium. Heic propter viam fons erat, qui Midae Phrygum regis fons dicebatur, et ad quem Midas Satyrum illum venatus eſſe fertur, quum fontem vino miſcuiſſet.

14. Hinc caſtris alteris, paraſangas decem pergit ad frequens oppidum Tyriaeum, quo loco triduum manſit: rogaſſeque Cyrum Ciliciae regina perhibetur, vt ſibi exercitum oſtenderet: quod quum ille facere cogitaret, tam Graecos quam barbaros in campo luſtrabat.

15. Graecis autem mandabat, vt more ſuo ad pugnam inſtructi ſtarent, ac quiſque ſuos diſponeret. Itaque in quaternos diſpoſiti ſunt; et dextrum quidem Menon cum ſuis obtinebat. laeuum cum ſuis Clearchus, in medio caeteri duces erant.

15. Cy-

* Al. Θυμβραίαν.

f) Intellige Silenum. De fonte Midae conſule Pauſaniam in Atticis, vnde conſtat in editionibus nonnullis male legi οἴνῳ κεράσας αὐτόν.

ιϛʹ. Ἐθεώρει οὖν ὁ Κῦρος πρῶτον μὲν τοὺς βαρβάρους, (οἱ δὲ παρήλαυνον τεταγμένοι κατ' ἴλας καὶ κατὰ τάξεις·) εἶτα δὲ τοὺς Ἕλληνας, παρελαύνων ἐφ' ἅρματος, καὶ ἡ Κίλισσα ἐφ' ἁρμαμάξης. εἶχον δὲ πάντες κράνη χαλκᾶ, καὶ χιτῶνας φοινικοῦς, καὶ κνημῖδας, καὶ τὰς ἀσπίδας ἐκκεκαθαρμένας.

ιζʹ. Ἐπεὶ δὲ πάντας παρήλασε, στήσας τὸ ἅρμα πρὸ τῆς φάλαγγος μέσης, πέμψας Πίγρητα τὸν ἑρμηνέα παρὰ τοὺς στρατηγοὺς τῶν Ἑλλήνων, ἐκέλευσε προβαλέσθαι τὰ ὅπλα, καὶ ἐπιχωρῆσαι ὅλην τὴν φάλαγγα. οἱ δὲ ταῦτα προεῖπον τοῖς στρατιώταις· καὶ ἐπεὶ ἐσάλπιγξε, προβαλλόμενοι τὰ ὅπλα ἐπῄεσαν. ἐκ δὲ τούτου θᾶττον προϊόντων σὺν κραυγῇ, ἀπὸ τοῦ αὐτομάτου δρόμος ἐγένετο τοῖς στρατιώταις ἐπὶ τὰς σκηνάς.

ιηʹ. Τῶν δὲ βαρβάρων φόβος πολλοῖς τε καὶ ἄλλοις, καὶ ἥτε Κίλισσα ἔφυγεν ἐκ τῆς ἁρμαμάξης· καὶ οἱ ἐκ τῆς ἀγορᾶς, καταλιπόντες τὰ ὤνια ἔφευγον. οἱ δ' Ἕλληνες σὺν γέλωτι ἐπὶ τὰς σκηνὰς ἦλθον. ἡ δὲ Κίλισσα ἰδοῦσα τὴν λαμπρότητα καὶ τὴν τάξιν τοῦ στρατεύματος, ἐθαύμαζε·

16. Cyrus primum barbaros ſpectabat, qui in turmas et cohortes inſtructi progrediebantur: deinde Graecos, quos ipſe in curru praeteruehebatur, Ciliſſa vero in carpento. Habebant autem omnes aereas galeas, et tunicas puniceas, et ocreas, et ſcuta deterſa.

17. Quum praeteruectus omnes eſſet, currum ante phalangem mediam ſiſtit. ac Pigrete interprete ad Graecorum duces miſſo, mandat; vt arma obverterent, totamque phalangem promouerent. Atque illi quidem militibus haec denunciabant. Vbi claſſicum cecinisſet, armis obuerſis, procedebant: quumque celerius cum clamore progrederentur, vltro milites ad tabernacula curſu ſe conferebant.

18. Barbari vero cum alii terrebantur, tum Ciliſſa fugiebat e carpento, et turba forenſis, relictis rebus venalibus, itidem eſt dilapſa, Graecis cum riſu ad tabernacula ſe recipientibus. Ciliſſa ſplendorem atque ordinem copiarum, quem viderat, admirabatur.

μαζε· Κῦρος δὲ ἥσθη, τὸν ἐκ τῶν Ἑλλήνων εἰς τοὺς βαρβάρους φόβον ἰδών.

ιθ. Ἐντεῦθεν ἐξελαύνει σταθμοὺς τρεῖς, παρασάγγας εἴκοσιν, εἰς Ἰκόνιον, τῆς Φρυγίας πόλιν ἐσχάτην. ἐνταῦθα ἔμεινε τρεῖς ἡμέρας· ἐντεῦθεν ἐξελαύνει διὰ τῆς Λυκαονίας, σταθμοὺς πέντε, παρασάγγας τριάκοντα. ταύτην τὴν χώραν ἐπέτρεψε διαρπάσαι τοῖς Ἕλλησιν, ὡς πολεμίαν οὖσαν.

κ'. Ἐντεῦθεν ὁ Κῦρος τὴν Κίλισσαν εἰς Κιλικίαν ἀποπέμπει τὴν ταχίστην ὁδὸν, καὶ συνέπεμψεν αὐτῇ στρατιώτας, οὓς Μένων εἶχε, καὶ αὐτὸν Μένωνα τὸν Θεσσαλόν. Κῦρος δὲ μετὰ τῶν ἄλλων ἐξελαύνει διὰ Καππαδοκίας, σταθμοὺς τέσσαρας, παρασάγγας εἴκοσι καὶ πέντε, πρὸς Δάναν, πόλιν οἰκουμένην, μεγάλην καὶ εὐδαίμονα. ἐνταῦθα ἔμεινεν ἡμέρας τρεῖς, ἐν αἷς Κῦρος ἀπέκτεινεν ἄνδρα Πέρσην, Μεγαφέρνην, φοινικιστὴν βασίλειον, καὶ ἕτερόν τινα τῶν ὑπάρχων δυνάστην, αἰτιασάμενος ἐπιβουλεύειν αὐτῷ.

κα'. Ἐν-

batur. Cyrus vero magnam voluptatem cepit, quum barbaris metum a Graecis iniectum cerneret.

19. Inde caſtris tribus, viginti paraſangas progreditur, ad vltimam Phrygiae vrbem Iconium. Heic triduum commoratus, per Lycaoniam caſtris quinque, triginta paraſangas progreditur. Huius regionis agrum Graecis diripiendum conceſſit, quod hoſtilis eſſet.

20. Hinc Cyrus in Ciliciam via breuiſſima Ciliſſam, adiunctis ei militibus Menonis, et ipſo etiam Menone Theſſalo, dimittit. Cum caeteris per Cappadociam caſtris quatuor, viginti et quinque paraſangas progreditur ad frequentem incolis vrbem, eandemque tum amplam, tum opulentam, Danam. Heic triduum ſubſtitit: et interea Megaphernem, hominem Perſam, regium purpurae tinctorem, et alium quendam magnae inter praefectos potentiae, inſidiarum ab ipſis ſibi ſtructarum titulo interfecit.

21. Hinc

κα΄. Εντεῦθεν ἐπειρῶντο ἐσβάλλειν εἰς τὴν Κιλικίαν. ἡ δὲ εἰσβολὴ ἦν ὁδὸς ἁμαξιτὸς, ὀρθία ἰσχυρῶς, καὶ ἀμήχανος εἰσελθεῖν στρατεύματι, εἴ τις ἐκώλυεν. ἐλέγετο δὲ καὶ Συέννεσιν εἶναι ἐπὶ τῶν ἄκρων, φυλάττοντα τὴν εἰσβολήν. δι' ὃ ἔμεινεν ἡμέραν ἐν τῷ πεδίῳ. τῇ δ' ὑστεραίᾳ ἧκεν ἄγγελος, λέγων, ὅτι λελοιπὼς εἴη Συέννεσις τὰ ἄκρα, ἐπεὶ ᾔσθετο τό, τε Μένωνος στράτευμα, ὅτι ἐν Κιλικίᾳ εἴη εἴσω τῶν ὀρέων, καὶ ὅτι τριήρεις ἤκουε περιπλεούσας ἀπὸ Ἰωνίας εἰς Κιλικίαν Τάμων ἔχοντα, τὰς Λακεδαιμονίων καὶ αὐτοῦ Κύρου.

κβ΄. Κῦρος δὲ ἀνέβη ἐπὶ τὰ ὄρη, οὐδενὸς κωλύοντος, καὶ εἶδε * τὰς σκηνὰς, οὗ ἐφύλαττον οἱ Κίλικες. ἐντεῦθεν δὲ κατέβαινεν εἰς πεδίον μέγα, καλὸν καὶ ἐπίῤῥυτον, καὶ δένδρων παντοδαπῶν ἔμπλεων καὶ ἀμπέλων· πολὺ δὲ καὶ σήσαμον καὶ μελίνην καὶ κέγχρον καὶ πυροὺς καὶ κριθὰς φέρει. ὄρος δ' αὐτὸ περιέχει ὀχυρὸν καὶ ὑψηλὸν πάντη ἐκ θαλάττης εἰς θάλατταν.

κγ΄. Καταβὰς δὲ διὰ τούτου τοῦ πεδίου, ἤλασε σταθμοὺς τέσ-

21. Hinc in Ciliciam irrumpere conabantur. Verum qua irrumpendum erat, via est plaustro tantum peruia, praeceps admodum, et exercitui non penetrabilis, si quis arceat. Et Syennesis aditum summis in iugis custodire ferebatur: quae caussa fuit, cur in planitie diem vnum subsisteret. Postridie nuntius venit, qui reliquisse vertices Syennesim renuntiabat, postea quam animaduertisset, Menonis copias cis montes in Cilicia esse, ac Tamon audisset cum Lacedaemoniorum etipsius Cyri triremibus in Ciliciam ex Ionia nauigare.

22. Cyrus, nemine prohibente, montes conscendit, et conspectis tabernaculis, in quibus Cilices iuga custodiuerant, magnam in planitiem descendit, eamque amoenam et irriguam, omnis generis arboribus ac vitibus plenam, sesamique, panici, milii, tritici, hordei feracem. Hanc mons vndique munitus et arduus a mari ad mare amplectitur.

23. Quum descendisset per istam planitiem quatuor castris, parasangas

* Forte melius, cum Mureto: εἷλε, *cepit tabernacula.*

τέσσαρας, παρασάγγας πέντε καὶ εἴκοσιν, εἰς Ταρσοὺς, πόλιν τῆς Κιλικίας μεγάλην καὶ εὐδαίμονα. ἐνταῦθα ἦσαν τὰ Συεννέσιος βασίλεια, τοῦ Κιλίκων βασιλέως· διὰ μέσης δὲ τῆς πόλεως ῥεῖ ποταμὸς, Κύδνος ὄνομα, εὖρος δύο πλέθρων.

κδ΄. Ταύτην τὴν πόλιν ἐξέλιπον οἱ ἐνοικοῦντες, μετὰ Συεννέσιος, * εἰς χωρίον ὀχυρὸν ἐπὶ τὰ ὄρη, πλὴν οἱ τὰ καπηλεῖα ἔχοντες. ἔμειναν δὲ καὶ οἱ παρὰ τὴν θάλατταν οἰκοῦντες ἐν Σόλοις καὶ ἐν Ἰσσοῖς.

κε΄. Ἐπύαξα δὲ, ἡ Συεννέσιος γυνὴ, προτέρα Κύρου πέντε ἡμέρας, εἰς Ταρσοὺς ἀφίκετο. ἐν δὲ τῇ ὑπερβολῇ τῶν ὀρῶν τῶν εἰς τὸ πεδίον, δύο λόχοι τοῦ Μένωνος στρατεύματος ἀπώλοντο· οἱ μὲν ἔφασαν ἁρπάζοντάς τι κατακοπῆναι ὑπὸ τῶν Κιλίκων· οἱ δὲ, ὑπολειφθέντας, καὶ οὐ δυναμένους εὑρεῖν τὸ ἄλλο στράτευμα, οὐδὲ τὰς ὁδοὺς, εἶτα πλανωμένους ἀπολέσθαι. ἦσαν δὲ οὗτοι ἑκατὸν ὁπλῖται.

κϛ΄. Οἱ δ' ἄλλοι ἐπειδὴ ἧκον, τήν τε πόλιν τοὺς Ταρσοὺς διήρ-

parasangas quinque et viginti progressus, Tarsum venit, amplam Ciliciae opulentamque vrbem. Heic regia Syennesis Cilicum regis erat: ac per vrbem mediam fluuius labitur, cui nomen Cydnus, duûm plethrorum latitudine.

24. Hac ex vrbe incolae, vna cum Syennesi, munitum ad locum in montes discesserunt; exceptis iis, qui stabula cauponasue tenerent. Nec illi fuga dilapsi erant, qui propter mare Solos et Issos oppida inhabitabant.

25. Epyaxa quidem, Syennesis vxor, quinque ante Cyrum diebus Tarsum venerat; quae dum montes ad planitiem tendentes superaret, duo de Menonis exercitu cunei periere: quos aiebant alii quadam in direptione a Cilicibus fuisse caesos: alii, relictos a tergo, quum reperire copias caeteras, et vias non possent, sic deinde palantes periisse. Et erant hi grauis armaturae milites centum.

26. Reliqui, posteaquam Tarsum venere, diripiunt vrbem, ira

* Legendum censet Leuncl. εἰς χωρ. ὀχ. φυγόντες, πλὴν οἱ.

διήρπασαν, διὰ τὸν ὄλεθρον τῶν συστρατιωτῶν ὀργιζόμενοι, καὶ τὰ βασίλεια τὰ ἐν αὐτῇ. Κῦρος δὲ, ἐπεὶ εἰσήλασεν εἰς τὴν πόλιν, μετεπέμπετο Συέννεσιν πρὸς ἑαυτόν. ὁ δὲ οὔτε πρότερον οὐδενί πω κρείττονι ἑαυτοῦ εἰς χεῖρας ἐλθεῖν ἔφη, οὔτε τότε Κύρῳ ἰέναι ἤθελε· πρὶν ἡ γυνὴ αὐτὸν ἔπεισε, καὶ πίστεις ἔλαβε.

κζ'. Μετὰ δὲ ταῦτα ἐπεὶ συνεγένοντο ἀλλήλοις, Συέννεσις μὲν Κύρῳ ἔδωκε χρήματα πολλὰ εἰς τὴν στρατιὰν, Κῦρος δ' ἐκείνῳ δῶρα, ἃ νομίζεται παρὰ βασιλεῦσι τίμια, ἵππον χρυσοχάλινον, καὶ στρεπτὸν χρυσοῦν, καὶ ψέλλια, καὶ ἀκινάκην χρυσοῦν, καὶ στολὴν Περσικὴν, καὶ τὴν χώραν μηκέτι ἁρπάζεσθαι· τὰ δὲ ἡρπασμένα ἀνδράποδα, ἤν που ἐντυγχάνωσιν, ἀπολαμβάνειν.

ΚΕΦ. γ'.

Ἐνταῦθ' ἔμεινε Κῦρος καὶ ἡ στρατιὰ ἡμέρας εἴκοσιν. οἱ γὰρ στρατιῶται οὐκ ἔφασαν ἰέναι τοῦ πρόσω.

ira propter commilitonum cladem accenſi, ipſamque cum vrbe regiam. Cyrus vrbem ingreſſus eques, Syenneſim ad ſe arceſſit. Ille, quod ne antehac quidem ſe potentioris alicuius in manus veniſſe diceret, venire tum quoque prius ad Cyrum recuſabat; quam ſuaſu vxoris adductus eſſet, et fidem ab Cyro accepiſſet.

27. Poſt haec congreſſi quum eſſent, Syenneſis Cyro ingentem pro exercitu pecuniam donat, et Cyrus illi viciſſim ea munera, quae magni ſunt apud reges pretii; nimirum fraenis aureis inſignem equum, et torquem aureum, et armillas, et acinacem aureum, cum veſtitu Perſico. Praeterea non amplius agrum direptum iri, ac direpta mancipia, ſicubi in ea incidiſſet, recepturum.

CAP. III.

Heic Cyrus cum exercitu dies viginti ſubſtitit, quod negarent ſe milites vlterius perg-

σω. ὑπόπτευον γὰρ ἤδη ἐπὶ βασιλέα ἰέναι, μισθωθῆναι δὲ οὐκ ἐπὶ τούτῳ ἔφασαν. πρῶτος δὲ Κλέαρχος τοὺς αὑτοῦ στρατιώτας ἐβιάζετο ἰέναι. οἱ δὲ αὐτόν τε ἔβαλλον, καὶ τὰ ὑποζύγια τὰ ἐκείνου, ἐπεὶ ἤρξατο προϊέναι.

β΄. Κλέαρχος δὲ τότε μὲν μικρὸν ἐξέφυγε τοῦ μὴ καταπετρωθῆναι, ὕστερον δὲ, ἐπεὶ ἔγνω ὅτι οὐ δυνήσεται βιάσασθαι, συνήγαγεν ἐκκλησίαν τῶν αὑτοῦ στρατιωτῶν· καὶ πρῶτον μὲν ἐδάκρυε πολὺν χρόνον ἑστώς· οἱ δὲ ὁρῶντες ἐθαύμαζον, καὶ ἐσιώπων, εἶτα ἔλεξε τοιάδε·

γ΄. Ἄνδρες στρατιῶται, μὴ θαυμάζετε, ὅτι χαλεπῶς φέρω τοῖς παροῦσι πράγμασιν. ἐμοὶ γὰρ Κῦρος ξένος ἐγένετο, καί με φεύγοντα ἐκ τῆς πατρίδος τά τε ἄλλα ἐτίμησε, καὶ μυρίους ἔδωκε Δαρεικούς· οὓς ἐγὼ λαβὼν, οὐκ εἰς τὸ ἴδιον κατεθέμην ἐμοὶ, ἀλλ᾽ οὐδὲ καθηδυπάθησα, ἀλλ᾽ εἰς ὑμᾶς ἐδαπάνων.

δ΄. Καὶ πρῶτον μὲν πρὸς τοὺς Θρᾶκας ἐπολέμησα,

cturos. Iam enim ſuſpicabantur, contra regem ſe duci, aduerſus quem ſtipendio ſe conductos negabant. Clearchus primus ſuos vi propellere, vt pergerent, volebat. At illi tum in ipſum procedere incipientem, tum in ipſius iumenta, lapides coniiciunt.

2. Quo factum, vt parum abeſſet, quin lapidibus obrueretur. Tandem quum vi ſe nihil perſecturum animaduerteret, militem ſuum ad concionem vocat; ac primum diu multis cum lacrumis ſtabat: quod quidem illi quum cernerent, cum ſilentio mirabantur, deinde in hunc modum eſt loquutus.

3. Ne vobis mirum ſit, milites, me praeſentem rerum ſtatum grauiter moleſteque ferre. Cyrus enim hoſpitii ius mecum iniit, meque exulantem a patria cum aliis ornauit honoribus, tum Daricorum nummûm decem millibus donauit. Eos poſteaquam accepi, non in commodum meum, nec voluptatem meam verti, ſed in vos expendi.

4. Ac primum quidem Thraci-

μησα, καὶ ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος ἐτιμωρέμην μεθ' ὑμῶν, ἐκ τῆς Χερρονήσε αὐτὲς ἐξελαύνων, βελομένες ἀφαιρεῖσθαι τὲς ἐνοικᾶντας Ἕλληνας τὴν γῆν. ἐπειδὴ δὲ Κῦρος ἐκάλει, λαβὼν ὑμᾶς ἐπορευόμην, ἵνα, εἴ τι δέοιτο, ὠφελοίην αὐτὸν, ἀνθ' ὧν εὖ ἔπαθον ὑπ' ἐκείνε.

ε. Ἐπεὶ δὲ ὑμεῖς ἐ βέλεσθε συμπορεύεσθαι, ἀνάγκη δέ μοι ἢ ὑμᾶς προδόντα τῇ Κύρε φιλίᾳ χρῆσθαι, ἢ πρὸς ἐκεῖνον ψευσάμενον μεθ' ὑμῶν εἶναι. εἰ μὲν δὴ δίκαια ποιήσω, ἐκ οἶδα· αἱρήσομαι δ' ἐν ὑμᾶς, καὶ σὺν ὑμῖν ὅ, τι ἂν δέῃ, πείσομαι· καὶ ἔποτ' ἐρεῖ ἐδεὶς, ὡς ἐγὼ Ἕλληνας ἀγαγὼν εἰς τὲς βαρβάρες, προδὲς τὲς Ἕλληνας, τὴν τῶν βαρβάρων φιλίαν εἱλόμην.

ς'. Ἀλλὰ ἐπεὶ ὑμεῖς ἐμοὶ ἐκ ἐθέλετε πείθεσθαι, ἐδὲ ἕπεσθαι, ἐγὼ σὺν ὑμῖν ἕψομαι, καὶ ὅ, τι ἂν δέῃ, πείσομαι. νομίζω γὰρ ὑμᾶς ἐμοὶ εἶναι πατρίδα, καὶ φίλες, καὶ συμμάχες, καὶ σὺν ὑμῖν μὲν ἂν εἶναι τίμιος, ὅπε ἐὰν ὦ· ὑμῶν

bus bellum intuli, et vobiscum eos, Graeciae cauſſa ſuſcepta, ſum vltus. Nam quum Graecis colonis Cherſoneſum eripere vellent, ego hoc ipſo eos agro expuli. Poſteaquam deinde me Cyrus arceſſiuit, vobiſcum ad eum veni, vt pro ipſius in me beneficiis ei, ſi ita vſus poſceret, commodarem.

5. Nunc quum vos nobiſcum hoc iter ſuſcipere non velitis, ac me neceſſe ſit vel vobis deſertis amicitia Cyri vti, vel ſpem illius fruſtratum, vobiſcum eſſe: tametſi haud ſcio, an iuſte facturus ſim, nec ne; vos quidem certe praeferam, vobiſcum, quidquid opus erit, feram. Nec vnquam quiſquam dicturus eſt, me poſtea quam Graecos barbaricum in ſolum abduxerim, deſertis ipſis amicitiam barbarorum amplexum eſſe:

6. Sed quia vobis morem mihi gerere, ac me ſequi non lubet, ſequar ego vos, ac quidquid ferendum erit, feram. Vos ego mihi patriam, vos amicos, vos ſocios duco; vobiſcum, vbicunque fuero, honoratum me fore exiſtimo: a vobis

ὑμῶν δ' ἐρημωθεὶς, ἐκ ἂν ἱκανὸς εἶναι οἶμαι ἔτ' ἂν φίλοι ὠφελῆσαι, ἔτ' ἂν ἐχθρὸν ἀλεξήσασθαι. ὡς ἐμὲ ἐν ἰόντος ὅπη ἂν καὶ ὑμεῖς, ἔτω τὴν γνώμην ἔχετε.,,

ζ'. Ταῦτα εἶπεν· οἱ δὲ στρατιῶται, οἵ τε αὐτᾶ ἐκείνε, καὶ οἱ ἄλλοι, ταῦτα ἀκέσαντες, ὅτι ἐ φαίη παρὰ βασιλέα πορεύεσθαι, ἐπήνεσαν· παρὰ δὲ Ξενίε καὶ Πασίωνος πλείες ἢ δισχίλιοι, λαβόντες τὰ ὅπλα καὶ τὰ σκευοφόρα, ἐστρατοπεδεύσαντο παρὰ Κλεάρχῳ.

η'. Κῦρος δὲ τέτοις ἀπορῶν τε καὶ λυπέμενος, μετεπέμπετο τὸν Κλέαρχον. ὁ δ' ἰέναι μὲν ἐκ ἤθελε, λάθρα δὲ τῶν στρατιωτῶν πέμπων αὐτῷ ἄγγελον, ἔλεγε θαῤῥεῖν, ὡς καταστησομένων τέτων εἰς τὸ δέον· μεταπέμπεσθαι δ' ἐκέλευεν αὐτὸν, αὐτὸς δὲ ἐκ ἔφη ἰέναι.

θ'. Μετὰ δὲ ταῦτα συναγαγὼν τὲς αὐτᾶ στρατιώτας, καὶ τὲς προσελθόντας αὐτῷ, καὶ τῶν ἄλλων τὸν βελόμενον, ἔλεξε τοιάδε. "Ἄνδρες στρατιῶται, τὰ μὲν

a vobis si destitutus sim, neque vel amico quidquam afferre me commodi posse arbitror, vel hostem vlcisci. Quamobrem ea vos esse in sententia debetis, iturum me, quocunque vos perrexeritis.

7. Haec ille ait. Quae quum et ipsius et caeteri milites audiissent; laudarunt id quod diceret, aduersus regem se non proficisci. A Xenia quidem, ac Pasione, plures duobus millibus, sumtis armis et impedimentis, in Clearchi castra transierunt.

8. Cyrus ob haec inops consilii et moestus, Clearchum ad se vocabat. Is iturum se quidem negabat, sed clam tamen militibus misso ad ipsum nuntio, praesenti vt animo sit, hortatur. Nam fore, vt haec ita, vti expediat, componantur: se modo iterum arcesseret, quantumuis se venturum negaret.

9. Post haec conuocatis in concionem militibus, tam suis quam qui ad ipsum se contulerant, atque etiam ex aliis, cuicunque liberet, huiusmodi orationem habuit: Ea nos, mei milites, polliceri

μὲν δὴ Κύρου δηλονότι οὕτως ἔχει πρὸς ἡμᾶς, ὥσπερ τὰ ἡμέτερα πρὸς ἐκεῖνον. οὔτε γὰρ ἡμεῖς ἔτι ἐκείνου στρατιῶται, ἐπεί γε οὐ συνεπόμεθα αὐτῷ· οὔτε ἐκεῖνος ἡμῖν ἔτι μισθοδότης.

ι΄. Ὅτι μέντοι ἀδικεῖσθαι νομίζει ὑφ᾽ ἡμῶν, οἶδα· ὥστε καὶ μεταπεμπομένου αὐτοῦ, οὐκ ἐθέλω ἐλθεῖν, τὸ μὲν μέγιστον, αἰσχυνόμενος, ὅτι σύνοιδα ἐμαυτῷ πάντα ἐψευσμένος αὐτόν· ἔπειτα δὲ καὶ δεδιὼς, μὴ λαβών με δίκην ἐπιθῇ, ὧν νομίζει ὑπ᾽ ἐμοῦ ἠδικῆσθαι.

ιά. Ἐμοὶ οὖν δοκεῖ οὐχ ὥρα εἶναι ἡμῖν καθεύδειν, οὐδ᾽ ἀμελεῖν ἡμῶν αὐτῶν, ἀλλὰ βουλεύεσθαι ὅ, τι χρὴ ποιεῖν ἐκ τούτων. καὶ εἴτε μένομεν οὖν, σκεπτέον μοι δοκεῖ εἶναι, ὅπως ἀσφαλέστατα ἀπίωμεν, καὶ ὅπως τὰ ἐπιτήδεια ἕξομεν. ἄνευ γὰρ τούτων οὔτε στρατηγοῦ, οὔτε ἰδιώτου ὄφελος οὐδέν.

ιβ΄. Ὁ δὲ ἀνὴρ πολλοῦ μὲν ἄξιος φίλος, ᾧ ἂν φίλος ᾖ· χα-

certi nobis de Cyro iam debemus, quae sibi de nobis ipse pollicetur. Nam neque nos amplius Cyri milites sumus, quum ipsum non sequamur; neque nobis ille stipendium numerat.

10. Scio equidem illum existimare, iniurios nos in ipsum esse; quo fit vt, tametsi me arcessat, venire tamen nolim; maxime, quia pudet me mihimet esse conscium, deceptum illum a me prorsus esse. Deinde metuo, ne si me comprehenderit, ob ea me multet, quae a me per iniuriam existimat in se commissa.

11. Quamobrem nobis hoc tempore minime dormiendum arbitror, ne nos ipsos negligamus: sed deliberandum, quid deinceps facturi simus. Ac si quidem heic manebimus, considerandum existimo, quo pacto quam tutissime mansuri simus: sin discedendum videtur, quo pacto quam minimo cum periculo discesserimus, etiam a commeatu satis instructi. Nam absque hoc sit, nec imperatoris, nec priuati militis vsus vllus fuerit.

12. Et Cyrus, cui quidem amicus est, quantiuis est amicus pretii:

χαλεπώτατος δ' ἐχθρὸς, ᾧ ἂν πολέμιος ᾖ. ἔτι δὲ δύναμιν ἔχει καὶ πεζὴν, καὶ ἱππικὴν, καὶ ναυτικὴν, ἣν πάντες ὁμοίως ὁρῶμέν τε καὶ ἐπιστάμεθα. καὶ γὰρ οὐδὲ πόῤῥω δοκοῦμέν μοι αὐτοῦ καθέζεσθαι· ὥστε ὥρα λέγειν ὅ, τι τις γιγνώσκει ἄριστον εἶναι."

ιγ'. Ταῦτ' εἰπὼν, ἐπαύσατο. ἐκ δὲ τούτου ἀνίσταντο οἱ μὲν ἐκ τοῦ αὐτομάτου, λέξοντες ἃ ἐγίγνωσκων, οἱ δὲ, καὶ ὑπ' ἐκείνου ἐγκέλευστοι, ἐπιδεικνύντες οἷα εἴη ἀπορία, ἄνευ τῆς Κύρου γνώμης, καὶ μένειν καὶ ἀπιέναι. 13.

ιδ'. Εἷς δὲ δὴ εἶπε, προσποιούμενος σπεύδειν ὡς τάχιστα πορεύεσθαι εἰς τὴν Ἑλλάδα, στρατηγοὺς μὲν ἑλέσθαι ἄλλους ὡς τάχιστα, εἰ μὴ βούλεται Κλέαρχος ἀπάγειν· τὰ δ' ἐπιτήδεια ἀγοράζεσθαι, (ἡ δ' ἀγορὰ ἦν ἐν τῷ βαρβαρικῷ στρατεύματι) καὶ συσκευάζεσθαι. ἐλθόντας δὲ Κῦρον αἰτεῖν πλοῖα, ὡς ἀποπλέοιεν· ἐὰν δὲ μὴ διδῷ ταῦτα, ἡγεμόνα αἰτεῖν Κῦρον, 14

tii: grauiſſimus autem hoſtis illi, cum quo inimicitias exercet. Praeterea copias et pedeſtres, et equeſtres, et nauales habet, quas nos omnes pariter et videmus et nouimus. Nam non longe mihi ab ipſo videmur conſidere. Quapropter tempus eſt indicandi, quod quiſque factu optimum eſſe ſtatuit.

13. Haec loquutus, dicendi finem fecit. Deinceps ſurgebant alii quidem ſua ſponte, ſententiam ſuam expoſituri; alii iuſſu Clearchi, quanta difficultas futura eſſet, demonſtrabant; ſi praeter Cyri voluntatem vel manere, vel diſcedere vellent.

14. Unus quidam properationem ſimulans, vt quamprimum Graeciam verſus iter faceret, ait quam primum deligendos eſſe praetores alios, ſi Clearchus ipſos recuſaret abducere: commeatum emendum eſſe, (et erat barbarorum in exercitu rerum venalium forum) ac vaſa colligenda. Eundum deinde ad Cyrum, petitum nauigia, quibus aueherentur. Quod ſi ea non daret, poſtulandum ab Cyro

Κῦρον, ὅστις ὡς διὰ φιλίας τῆς χώρας ἀπάξει. ἐὰν δὲ μηδὲ ἡγεμόνα διδῷ, συντάττεσθαι τὴν ταχίστην· πέμψαι δὲ καὶ προκαταληψομένους τὰ ἄκρα, ὅπως μὴ * φθάσωσι μήτε ὁ Κῦρος, μήτε οἱ Κίλικες καταλαβόντες, ὧν πολλοὺς καὶ πολλὰ χρήματα ἔχομεν ἡρπακότες.

ιε. [Οὗτος μὲν δὴ τοιαῦτα εἶπε·] μετὰ δὲ τοῦτον Κλέαρχος εἶπε τοσοῦτον· "Ὡς μὲν στρατηγήσοντα ἐμὲ ταύτην τὴν στρατηγίαν, μηδεὶς ὑμῶν λεγέτω· (πολλὰ γὰρ ἐνορῶ, δι' ἃ ἐμοὶ τοῦτο οὐ ποιητέον·) ὡς δὲ τῷ ἀνδρὶ, ὃν ἂν ἕλησθε, πείσομαι ᾗ δυνατὸν μάλιστα· ἵνα εἰδῆτε, ὅτι καὶ ἄρχεσθαι ἐπίσταμαι, ὥς τις καὶ ἄλλος μάλιστα ἀνθρώπων."

ιϛ'. Μετὰ δὲ τοῦτον ἄλλος ἀνέστη, ἐπιδεικνὺς μὲν τὴν εὐήθειαν τοῦ τὰ πλοῖα αἰτεῖν κελεύοντος, ὥσπερ πάλιν στόλον Κύρου μὴ ποιουμένου, ἐπιδεικνὺς δὲ ὡς εὔηθες εἴη ἡγεμόνα αἰτεῖν παρὰ τούτου, ᾧ λυμαινόμεθα τὴν πρᾶξιν. εἰ δέ

Cyro ducem esse, qui per regionem pacatam eos abduceret. Quod si ne ducem quidem daret, quamprimum struendam esse aciem, ac mittendos, qui montium vertices antecaperent: vt nec Cyrus nos anteuertat occupandis hisce iugis, nec Cilices, quorum permultos habemus, multis cum opibus abreptos.

15. Huiusmodi fuit illius hominis oratio: Post quem Clearchus tantum dixit: Nemo vestrûm dicat mihi de imperatorio munere suscipiendo, quod permulta videam, quamobrem id fieri per me non debeat; sed vt ei, quem vos delegeritis, pro viribus obtemperem: quo videatis, me alterius imperio parendi scientia, nemini mortalium cedere.

16. Post hunc surrexit alius, qui partim eius stoliditaem commonstrabat, qui poscendas naues esse dixerat a Cyro, velut expeditionem aliam deinceps non suscepturo; partim commonstrabat, quam stultum esset, ducem ab eo petere, cuius nos institutum ad nihilum redigimus. Quod si

* Al. βλάψωσι.

δέ τι καὶ τῷ ἡγεμόνι πιςεύσομεν, ᾧ ἂν Κῦρος δῷ, τί κωλύει καὶ τὰ ἄκρα ἡμῖν κελεύειν Κῦρον προκαταλαμβάνειν;

ιζ΄. Ἐγὼ γὰρ ὀκνοίην μὲν ἂν εἰς τὰ πλοῖα ἐμβαίνειν, ἃ ἡμῖν δοίη, μὴ ἡμᾶς αὐταῖς ταῖς τριήρεσι καταδύσῃ· φοβοίμην δ' ἂν τῷ ἡγεμόνι, ᾧ ἂν δοίη, ἕπεσθαι, μὴ ἡμᾶς ἀγάγοι, ὅθεν οὐχ οἷόν τε ἔςαι ἐξελθεῖν. βουλοίμην δ' ἂν, ἄκοντος ἀπιὼν Κύρου, λαθὼν αὐτὸν ἀπελθεῖν. ὃ οὐ δυνατόν ἐςιν. 17.

ιη΄. Ἀλλ' ἔγωγε φημὶ, ταῦτα μὲν φλυαρίας εἶναι· δοκεῖ δέ μοι, ἄνδρας ἐλθόντας πρὸς Κῦρον (οἵτινες ἐπιτήδειοι) σὺν Κλεάρχῳ, ἐρωτᾶν ἐκεῖνον, τί βούλεται ἡμῖν χρήσασθαι. κἂν μὲν ᾖ ἡ πρᾶξις παραπλησία, οἵαπερ καὶ πρότερον ἐχρῆτο τοῖς ξένοις, ἕπεσθαι καὶ ἡμᾶς, καὶ μὴ κακίους εἶναι τῶν πρόσθεν τούτῳ συναβάντων. 18.

ιθ΄. Ἐὰν δὲ μείζων ἡ πρᾶξις τῆς πρόσθεν φαίνηται, καὶ ἐπιπονωτέρα, καὶ ἐπικινδυνωτέρα, ἀξιοῦν ἢ πείσαντα 19.

ἡμᾶς

ſi duci fidem habebimus, quem nobis Cyrus dederit, quid vetat quo minus etiam vertices ipſos nobis occupari ab Cyro iubeamus?

17. Equidem naues conſcendere, quos ille nobis dederit, plane reformidauero, ne cum ipſis nos triremibus demergat. Itidem ſequi ducem metuero, quem ille nobis adiunxerit; ne nos eo ducat, vnde non ſit exeundi facultas. Malim inuito Cyro clam diſcedere, ſed hoc fieri nequit.

18. Quamobrem has equidem nugas eſſe cenſeo. Quin potius arbitror, debere nonnullos homines idoneos vna cum Clearcho Cyrum conuenire, qui de ipſo quaerant, quam ad rem noſtra vti opera velit. Quod ſi nihil a nobis aliud, quam a conductitiis militibus antehac, petet; ſequamur cenſeo, nec iis ignauiores ſimus, qui prius iter hoc cum ipſo ſuſceperunt.

19. Sin erit res maior, quam prior illa, grauiorisque tum laboris tum periculi; petamus vt vel nos ſuam in ſententiam pertractos ſecum ducat, vel ipſe noſtram

ἡμᾶς ἄγειν, ἢ πεισθέντα πρὸς φιλίαν ἀφιέναι· οὕτω γὰρ καὶ ἑπόμενοι ἂν φίλοι αὐτῷ καὶ πρόθυμοι ἑποίμεθα, καὶ ἀπιόντες, ἀσφαλῶς ἂν ἀποίημεν· ὅ, τι δ' ἂν πρὸς ταῦτα λέγῃ, ἀπαγγεῖλαι δεῦρο· ἡμᾶς δὲ ἀκούσαντας πρὸς ταῦτα βουλεύεσθαι."

κ'. Ἔδοξε δὲ ταῦτα· καὶ ἄνδρας ἑλόμενοι σὺν Κλεάρχῳ πέμπουσιν, οἳ ἠρώτων Κῦρον τὰ δόξαντα τῇ στρατιᾷ. ὁ δ' ἀπεκρίνατο, ὅτι ἀκούοι * Ἀβροκόμαν, ἐχθρὸν ἄνδρα, ἐπὶ τῷ Εὐφράτῃ ποταμῷ εἶναι, ἀπέχοντα δώδεκα σταθμούς. πρὸς τοῦτον οὖν ἔφη βούλεσθαι ἐλθεῖν· κἂν μὲν ᾖ ἐκεῖ, τὴν δίκην ἔφη χρῄζειν ἐπιθεῖναι αὐτῷ· ἢν δὲ φεύγῃ, ἡμεῖς ἐκεῖ πρὸς ταῦτα βουλευσόμεθα.

κα'. Ἀκούσαντες δὲ ταῦτα οἱ αἱρετοὶ, ἀναγγέλλουσι τοῖς στρατιώταις. τοῖς δὲ ὑποψία μὲν ἦν, ὅτι ἄγει πρὸς βασιλέα, ὅμως δὲ ἐδόκει ἕπεσθαι· προσαιτοῦσι δὲ μισθὸν ὁ Κῦρος ὑπισχνεῖται ἡμιόλιον πᾶσι

stram in sententiam concedens, in regionem pacatam nos dimittat. Sic enim fiet vt, siue sequamur ipsum, amicis et alacribus animis sequuturi simus; siue discedamus, tuto simus discessuri. Quidquid ad haec responderit, huc renuntiandum censeo; quod vbi nos audierimus, nostra ad id consilia facile accommodabimus.

20. Hac sententia comprobata, lectos homines cum Clearcho mittunt, qui Cyrum de iis, quae decreuerat exercitus, interrogabant. Respondebat ille, Audire se, hostem suum Abrocomam ad fluuium Euphratem esse, ad quem perveniri castris duodecimis possit. Aduersus hunc velle se pergere, ac si quidem istic eum offendat, poenas se de ipso sumturum: sin fugae se dederit, nos istic de re tota consultabimus.

21. Haec audita militibus illi delecti renuntiant. Milites vero, licet suspicarentur, Cyrum aduersus regem ducere; tamen sequendum decernebant. Quumque stipendium amplius poscerent, Cyrus se salarii pristini sesquiplum daturum

* Al. Ἀκρεκόμα.

πᾶσι δώσειν ὃ πρότερον ἔφερον, ἀντὶ Δαρεικοῦ τρία ἡμιδαρεικὰ τοῦ μηνὸς τῷ στρατιώτῃ. ὅτι δ' ἐπὶ βασιλέα ἄγοι, οὐδ' ἐνταῦθ' ἤκουεν οὐδεὶς, ἔν γε τῷ φανερῷ.

ΚΕΦ. δ'.

Ἐντεῦθεν ἐξελαύνει σταθμοὺς δύο, παρασάγγας δέκα, 1
ἐπὶ τὸν Φάρον ποταμὸν, οὗ ἦν τὸ εὖρος τρία πλέθρα. ἐντεῦθεν ἐξελαύνει σταθμὸν ἕνα, παρασάγγας πέντε, ἐπὶ τὸν Πύραμον ποταμὸν, οὗ τὸ εὖρος στάδιον. ἐντεῦθεν ἐξελαύνει σταθμοὺς δύο, παρασάγγας πεντεκαίδεκα, εἰς Ἰσσοὺς, τῆς Κιλικίας ἐσχάτην πόλιν, ἐπὶ τῇ θαλάττῃ, οἰκουμένην, μεγάλην καὶ εὐδαίμονα.

β'. Ἐνταῦθα ἔμεινεν ἡμέρας τρεῖς· καὶ Κύρῳ παρῆ- 2
σαν ἐκ Πελοποννήσου νῆες τριάκοντα καὶ πέντε, καὶ ἐπὶ ταύταις ναύαρχος Πυθαγόρας Λακεδαιμόνιος. ἡγεῖτο δ' αὐτῶν Ταμὼς Αἰγύπτιος ἐξ Ἐφέσου, ἔχων ναῦς ἑτέρας Κύρου πέντε καὶ εἴκοσιν, αἷς ἐπολιόρκει Μίλητον,

ὅτι

daturum omnibus pollicetur, nimirum pro nummo Darico tres dimidiatos Daricos menstruos in singulos milites. Duci autem ipsos aduersus regem, ne quidem ibi quisquam audiuit publice.

CAP. IV.

Hinc castris alteris, decem parasangas, ad Pharum flumen pergit, cuius est trium plethrorum latitudo. Inde castris vnis, parasangas quinque progreditur, ad Pyramum fluuium, cuius aequat latitudo stadium. Inde castris secundis, xv parasangas progressus, Issos, vrbem extremam Ciliciae, maritimam, frequentem incolis, amplam et opulentam, venit.

2. Heic dies tres substitit, quibus ad Cyrum ex Peloponneso xxxv naues venere, quarum erat nauarchus Pythagoras Lacedaemonius. Dux earum inde vsque ab Epheso Tamos Aegyptius erat, qui naues etiam alias Cyri xxv adducebat: quibus Miletum obsederat;

quod

* Al. ψάρον· fortassis rectius Hutchinsonus Σάρον.

ὅτι Τισσαφέρνη φίλη ἦν, καὶ συνεπολέμει Κύρῳ πρὸς αὐτόν.

γ΄. Παρῆν δὲ καὶ Χειρίσοφος ὁ Λακεδαιμόνιος ἐπὶ τῶν νεῶν, μετάπεμπτος ὑπὸ Κύρου, ἑπτακοσίους ἔχων ὁπλίτας, ὧν ἐστρατήγει παρὰ Κύρῳ. αἱ δὲ νῆες ὥρμουν παρὰ τὴν Κύρου σκηνήν. ἐνταῦθα καὶ οἱ παρ᾽ Ἀβροκόμα μισθοφόροι Ἕλληνες ἀποστάντες ἦλθον παρὰ Κῦρον, τετρακόσιοι ὁπλῖται, καὶ συνεστρατεύοντο ἐπὶ βασιλέα.

δ΄. Ἐντεῦθεν ἐξελαύνει σταθμὸν ἕνα, παρασάγγας πέντε, ἐπὶ πύλας τῆς Κιλικίας καὶ τῆς Συρίας. ἦσαν δὲ ταῦτα δύο τείχη, καὶ τὸ μὲν ἔσωθεν, πρὸ τῆς Κιλικίας, Συέννεσις εἶχε καὶ Κιλίκων φυλακή· τὸ δ᾽ ἔξω, τὸ πρὸ τῆς Συρίας, βασιλέως ἐλέγετο φυλακὴ φυλάττειν. διὰ μέσου δὲ τούτων ῥεῖ ποταμὸς, * Κέρσος ὄνομα, εὖρος πλέθρου. ἅπαν δὲ τὸ μέσον τῶν τειχῶν ἦσαν στάδιοι τρεῖς· καὶ παρελθεῖν οὐκ ἦν βίᾳ. ἦν γὰρ ἡ πάροδος στενὴ, καὶ τὰ τείχη εἰς τὴν θάλατταν καθήκοντα, ὕπερθεν δὲ ἦσαν πέτραι

quod vrbs ea Tiſſapherni fa-verat, aduerſus quem cum Cyro Tamos bellum gerebat.

3. Aderat item iis in nauibus Cheriſophus Lacedaemonius, euocatus a Cyro, cum DCC grauis armaturae militibus, quorum apud Cyrum dux erat. Naues ipſae propter Cyri tentorium appulerunt. Hoc loco etiam ſtipendiarii Graeci CCCC grauis armaturae, qui Abrocomae militabant, ab eo deficiunt, et contra regem ſigna Cyri ſequuntur.

4. Hinc vnius itinere diei, paraſangas quinque conficit, ad portas vſque tum Ciliciae, tum Syriae. Erant hae, duo caſtella: quorum citerius obuerſum Ciliciae, Syenneſis ac Cilicum praeſidium tenebat: vlterius, obuerſum Syriae, dicebatur regis praeſidium cuſtodire. Medio inter haec loco Cerſus amnis fluit, latitudine plethri. Totum vero ſpatium inter caſtella medium, trium erat ſtadiorum, neque tranſiri vi poterat. Nam tranſitus anguſtus erat, ac muri ad mare pertinebant, et ſaxa deſuper

* Al. Κάρσος.

πέτραι ἠλίβατοι. ἐπὶ δὲ τοῖς τείχεσιν ἀμφοτέροις ἐφειστήκεσαν πύλαι.

ε΄. Ταύτης ἕνεκα τῆς παρόδου Κῦρος τὰς ναῦς μετεπέμψατο, ὅπως ὁπλίτας ἀποβιβάσειεν εἴσω καὶ ἔξω τῶν πυλῶν, καὶ βιασάμενοι τοὺς πολεμίους παρέλθοιεν, εἰ φυλάττοιεν ἐπὶ ταῖς Συρίαις πύλαις· ὅπερ ᾤετο ποιήσειν τὸν Ἀβροκόμαν ὁ Κῦρος, ἔχοντα πολὺ στράτευμα. Ἀβροκόμας δὲ οὐ τοῦτο ἐποιήσατο, ἀλλ᾽ ἐπεὶ ἤκουε Κῦρον, ἐν Κιλικίᾳ ὄντα, ἀναστρέψας ἐκ Φοινίκης παρὰ βασιλέα ἀπήλαυνεν, ἔχων, ὡς ἐλέγετο, τριάκοντα μυριάδας στρατιᾶς.

ς΄. Ἐντεῦθεν ἐξελαύνει διὰ Συρίας σταθμὸν ἕνα, παρασάγγας πέντε, εἰς Μυρίανδρον, πόλιν οἰκουμένην ὑπὸ Φοινίκων, ἐν τῇ θαλάττῃ. ἐμπόριον δ᾽ ἦν τὸ χωρίον, καὶ ὥρμουν αὐτόθι ὁλκάδες πολλαί.

ζ΄. Ἐνταῦθ᾽ ἔμειναν ἡμέρας ἑπτά· καὶ Ξενίας ὁ Ἀρκὰς στρατηγὸς, καὶ Πασίων ὁ Μεγαρεὺς, ἐμβάντες εἰς πλοῖον, καὶ τὰ πλείστου ἄξια ἐνθέμενοι, ἀπέπλευ-

σαν

deſuper erant inacceſſa. Supra caſtellum vtrumque fauces illae ſiue portae prominebant.

5. Hic erat ille tranſitus, cuius cauſſa naues Cyrus adduci iuſſerat; quo tranſmiſſis citra et vltra portas grauis armaturae peditibus, atque hoſtibus loco pulſis, tranſire poſſent, ſi quos forte Syriacas portas praeſidio tuentes reperiſſent. Nam hoc facturum Abrocomam Cyrus, inſtructum magnis copiis, arbitrabatur. Non tamen hoc fecit Abrocomas, ſed quod Cyrum in Cilicia eſſe audierat, relicta Phoenicia, perrexit ad regem cum trecentis hominum millibus, quemadmodum quidem ferebatur.

6. Inde per Syriam vnius itinere diei, paraſangas quinque confecit, Myriandrum vſque Phoenicum vrbem maritimam. Hic locus emporium erat, quo tunc onerariae naues permultae appulerant.

7. Heic ac ſeptimum vſque diem ſubſtiterunt: et dux ille Xenias ex Arcadia cum Paſione Megarenſi, conſcenſa naui, et in eam maximi pretii rebus inpoſi-

tis.

σαν (ὡς μέντοι πλείστοις ἐδόκει) φιλοτιμηθέντες, ὅτι τοὺς στρατιώτας αὐτῶν παρὰ Κλέαρχον ἀπελθόντας, ὡς ἀπιόντας εἰς τὴν Ελλάδα πάλιν, καὶ οὐ πρὸς βασιλέα, εἴα Κῦρος τὸν Κλέαρχον ἔχειν. ἐπεὶ δ' οὖν ἦσαν ἀφανεῖς, διῆλθεν ὁ λόγος, ὅτι διώκει αὐτοὺς Κῦρος τριήρεσι. καὶ οἱ μὲν εὔχοντο ὡς δολίους ὄντας αὐτοὺς ληφθῆναι· οἱ δ' ᾤκτειρον εἰ ἁλώσοιντο.

η΄. Κῦρος δὲ συγκαλέσας τοὺς στρατηγοὺς, εἶπεν· Ἀπολελοίπασιν ἡμᾶς Ξενίας καὶ Πασίων· ἀλλ' εὖγε μέντοι ἐπιστάθωσαν, ὅτι οὔτε ἀποδεδράκασιν· (οἶδα γὰρ ὅπη οἴχονται) οὔτε ἀποπεφεύγασιν· ἔχω γὰρ τριήρεις, ὥστε ἑλεῖν τὸ ἐκείνων πλοῖον. ἀλλὰ μὰ τοὺς Θεοὺς, οὐκ ἔγωγε αὐτοὺς διώξω, οὐδὲ ἐρεῖ οὐδεὶς, ὡς ἐγὼ, ἕως μὲν ἂν παρῇ τις, χρῶμαι· ἐπειδὰν δὲ ἀπιέναι βούληται, συλλαβὼν καὶ αὐτοὺς κακῶς ποιῶ, καὶ τὰ χρήματα ἀποσυλῶ. ἀλλὰ ἰόντων ἂν, εἰδότες ὅτι κακίους εἰσὶ περὶ ἡμᾶς, ἢ ἡμεῖς περὶ ἐκείνους. καί τοι

tis, diſceſſerunt: aemulatione ducti, quemadmodum compluribus videbatur, quod milites ſuos, qui ad Clearchum ſe contulerant, quaſi qui eſſent in Graeciam redituri, ac non adverſus regem perrecturi, penes Clearchum manere Cyrus permitteret. Quum prorſus ex hominum ſe conſpectu ſubduxiſſent, rumor eſt diditus, quaſi triremibus eos Cyrus perſequeretur; et nonnulli optabant, vt, quia fraude mala egiſſent, caperentur: alii, ne caperentur, ex commiſeratione metuebant.

8. Cyrus autem, collectis ducibus, ait: Deſeruere nos Xenias et Paſion; verum certo ſciant, nec clam ſe fugiſſe, quum egomet, quo ſeceſſerint, norim; nec effugiſſe, quum mihi triremes ſint, quibus ipſorum nauigium capere poſſum. Sed ego ipſos profecto non perſequar, neque quiſquam dicturus eſt, me hominum opera, dum adſunt, vti; poſteaquam abire voluerint, comprehenſos et laedere, et fortunis ſuis ſpoliare. Abeant vero, ac ſe ſciant iniquius nobiscum, quam nos cum ipſis agere. Nam

τοι ἔχω γε αὐτῶν καὶ τέκνα καὶ γυναῖκας, ἐν Τράλλεσι φρȣρȣ́μενα. ἀλλ᾽ ȣ̓δὲ τȣ́των ςερήσονται, ἀλλ᾽ ἀπολήψονται, τῆς πρόσθεν ἕνεκα περὶ ἐμὲ ἀρετῆς.„

θ΄. Καὶ ὁ μὲν ταῦτα εἶπεν· οἱ δ᾽ Ἕλληνες, εἴ τις καὶ ἀθυμότερος ἦν πρὸς τὴν ἀνάβασιν, ἀκȣ́σαντες τὴν Κύρȣ ἀρετὴν, ἥδιον καὶ προθυμότερον συνεπορεύοντο. μετὰ δὲ ταῦτα Κῦρος ἐξελαύνει ςαθμȣ̀ς τέσσαρας, παρασάγγας εἴκοσιν, ἐπὶ τὸν Χάλον ποταμὸν, ὄντα τὸ εὖρος πλέθρȣ, πλήρη δ᾽ ἰχθύων μεγάλων καὶ πραέων, ȣ̔̀ς οἱ Σύροι Θεȣ̀ς ἐνόμιζον, καὶ ἀδικεῖν ȣ̓κ εἴων, ȣ̓δὲ τὰς περιςεράς. αἱ δὲ κῶμαι ἐν αἷς ἐσκήνȣν, Παρυσάτιδος ἦσαν, * εἰς ζωὴν δεδομέναι.

ι΄. Ἐντεῦθεν ἐξελαύνει ςαθμȣ̀ς πέντε, παρασάγγας τριάκοντα, ἐπὶ τὰς πηγὰς τȣ̃ ** Δαράδακος ποταμȣ̃, ȣ̔̃ τὸ εὖρος πλέθρȣ. ἐνταῦθα ἦσαν τὰ Βελέσιος βασίλεια, τȣ̃ Συρίας ἄρξαντος, καὶ παράδεισος πάνυ μέγας καὶ καλὸς, ἔχων πάντα, ὅσα ὧραι φύȣσι.

Κῦρος

Nam equidem ipforum et liberos et vxores Trallibus praefidio feptos habeo, quibus ipfis etiam non carebunt, fed virtuti erga me priftinae condonabuntur.

9. Haec Cyrus ait. At e Graecis, fi qui erant minus ad expeditionem alacri animo, perfpecta ipfius virtute, lubentius et alacrius eum fequebantur. Poft haec Cyrus caftris quartis, parafangas viginti ad Chalum fluuium, cuius erat vnius plethri latitudo, progreditur. Erat is magnis manfuetisque pifcibus refertus, quos Syri pro Diis habebant, neque laedi eos patiebantur, ficuti ne columbas quidem. Vici, in quibus caftra metabantur, Parryfatidi erant ad vitae fumtus attributi.

10. Hinc caftris quintis, parafangas triginta, ad Daradacis fluvii fontes pergit, cuius erat vnius plethri latitudo. Heic Belefis erat regia, qui Syriae cum imperio praefuerat, et ingens admodum elegansque hortus, quo continebantur omnia, quaecunque anni tempora proferunt.

* Alii malunt εἰς ζώνην.

** Al. Δάρδητος.

Κῦρος δ' αὐτὸν ἐξέκοψε, καὶ τὰ βασίλεια κατέκαυσεν.

ια'. Ἐντεῦθεν ἐξελαύνει σταθμοὺς τρεῖς, παρασάγγας πεντεκαίδεκα, ἐπὶ τὸν Εὐφράτην ποταμόν, ὄντα τὸ εὖρος τεττάρων σταδίων. καὶ πόλις αὐτόθι ᾠκεῖτο, μεγάλη καὶ εὐδαίμων, Θάψακος ὀνόματι. ἐνταῦθα ἔμειναν ἡμέρας πέντε· καὶ Κῦρος μεταπεμψάμενος τοὺς στρατηγοὺς τῶν Ἑλλήνων, ἔλεγεν, ὅτι ἡ ὁδὸς ἔσοιτο πρὸς βασιλέα μέγαν, εἰς Βαβυλῶνα, καὶ κελεύει αὐτοὺς λέγειν ταῦτα τοῖς στρατιώταις, καὶ ἀναπείθειν ἕπεσθαι.

ιβ'. Οἱ δὲ, ποιήσαντες ἐκκλησίαν, ἀπήγγελλον ταῦτα· οἱ δὲ στρατιῶται ἐχαλέπαινον τοῖς στρατηγοῖς, καὶ ἔφασαν αὐτοὺς πάλαι ταῦτα εἰδότας κρύπτειν. καὶ οὐκ ἔφασαν ἰέναι, ἂν μή τις αὐτοῖς χρήματα διδῷ, ὥσπερ καὶ τοῖς προτέροις μετὰ Κύρου ἀναβᾶσι παρὰ τὸν πατέρα τοῦ Κύρου, καὶ ταῦτα, οὐκ ἐπὶ μάχην ἰόντων, ἀλλὰ καλοῦντος τοῦ πατρὸς Κῦρον.

ιγ'. Ταῦτα οἱ στρατηγοὶ ἀπήγγελλον, ὁ δ' ὑπέσχετο ἀνδρὶ ἑκάστῳ δώσειν πέντε ἀργυρίου μνᾶς, ἐπὰν εἰς

runt. Hunc Cyrus excidit, et regiam cremauit.

11. Inde caſtris tertiis, paraſangas quindecim, ad Euphratem fluuium procedit, cuius erat quatuor ſtadiorum latitudo. Ibidem vrbs ampla et locuples erat, cui nomen Thapſacus. Heic dies quinque ſunt commorati, et Cyrus arceſſitis Graecorum ducibus, iter hoc inſtitui Babylonem aiebat aduerſus magnum regem, idque tum dici militibus iubet, tum perſuaderi eisdem, vt ſequerentur.

12. Illi, coacta concione, quum haec renuntiarent, milites ducibus ſuccenſebant, et aiebant haec ipſos dudum perſpecta habuiſſe, atque occultaſſe. Negabant itidem progreſſuros ſe, niſi data pecunia, quae illis Graecis data fuiſſet, qui cum Cyro ad patrem prius iter fecerant; praeſertim quum illi nullam ad pugnam exiiſſent, ſed patre Cyrum arceſſente.

13. Haec Cyro renuntiant duces, qui ſe in ſingulos daturum minas argenti quinque pollicetur.

εἰς Βαβυλῶνα ἥκωσι, καὶ τὸν μισθὸν ἐντελῆ, μέχρις ἂν καταστήσῃ τοὺς Ἕλληνας εἰς Ἰωνίαν πάλιν. τὸ μὲν δὴ πολὺ τοῦ Ἑλληνικοῦ οὕτως ἐπείσθη. Μένων δὲ, πρὶν δῆλον εἶναι τί ποιήσουσιν οἱ ἄλλοι στρατιῶται, πότερον ἕψονται Κύρῳ, ἢ οὔ, συνέλεξε τὸ αὑτοῦ στράτευμα χωρὶς τῶν ἄλλων καὶ ἔλεξε τάδε·

ιδ'. Ἄνδρες, ἐὰν ἐμοὶ πεισθῆτε, οὔτε κινδυνεύ- 14
σαντες, οὔτε πονήσαντες τῶν ἄλλων πλέον προτιμήσεσθε στρατιωτῶν ὑπὸ Κύρου. τί οὖν κελεύω ποιῆσαι; νῦν δεῖται Κῦρος ἕπεσθαι τοὺς Ἕλληνας ἐπὶ βασιλέα. ἐγὼ οὖν φημὶ ἡμᾶς χρῆναι διαβῆναι τὸν Εὐφράτην ποταμὸν, πρὶν δῆλον εἶναι, ὅ, τι οἱ ἄλλοι Ἕλληνες ἀποκρινοῦνται Κύρῳ. ἢν μὲν γὰρ ψηφίσωνται 15
ἕπεσθαι, ὑμεῖς δόξετε αἴτιοι εἶναι, ἄρξαντες τοῦ διαβαίνειν, καὶ ὡς προθυμοτάτοις ὑμῖν οὖσι χάριν εἴσεται Κῦρος, καὶ ἀποδώσει· (ἐπίσταται δ' εἴ τις καὶ ἄλλος·) ἢν δ' ἀποψηφίσωνται οἱ ἄλλοι, ἄπιμεν μὲν πάν-

tur, quamprimum Babylonem venissent; itemque stipendium integrum, tamdiu, donec ipsos in Ioniam reduxisset. Huic conditioni bona Graecorum pars acquieuit. Menon autem prius quam pateret, quid milites caeteri facturi essent, sequuturine Cyrum, an non; copias suas seorsum cogit, et hac eos oratione compellat.

14. Si mihi parueritis, milites, nullo nec periculo, nec labore vestro consequemini, vt maiori vos Cyrus honore, quam caeteros milites, afficiat. Quid ergo faciundum censeo? Rogat nunc Cyrus, vt aduersus regem se Graeci sequantur. Ego vero aio debere nos Euphratem fluuium traiicere, prius quam quid reliqui Graeci responsuri Cyro sint, constet. Quod si decreverint, sequendum esse; vos illi totius rei auctores extitisse videbimini, a quibus traiiciendi factum fuerit initium: atque adeo gratiam vobis Cyrus, vt gratificandi sibi studiosissimis, habebit ac referet; quod quidem, si quisquam alius, ipse certe facere nouit. Sin caeteri secus statuerint, vniversi

πάντες εἰς τȣ̓́μπαλιν· ὑμῖν δ' ὡς μόνοις πειθομένοις, πιστοτάτοις χρήσεται καὶ εἰς φρȣ́ρια καὶ εἰς λοχαγίας, καὶ ἄλλȣ ȣ̔͂ τινος ἂν δέησθε, οἶδα ὅτι ὡς φίλȣ τεύξεσθε Κύρȣ.

ιέ. Ἀκȣ́σαντες ταῦτα, ἐπείθοντο, καὶ διέβησαν, πρὶν τȣ̀ς ἄλλȣς ἀποκρίνασθαι. Κῦρος δ' ἐπεὶ ᾔσθετο διαβεβηκότας, ἥσθη τε, καὶ τῷ στρατεύματι πέμψας Γλȣ͂ν, εἶπεν· "Ἐγὼ μὲν, ὦ ἄνδρες, ἤδη ὑμᾶς ἐπαινῶ. ὅπως δὲ καὶ ὑμεῖς ἐμὲ ἐπαινέσητε, ἐμοὶ μελήσει, ἢ μηκέτι με Κῦρον νομίζετε."

ιϛ΄. Οἱ μὲν δὴ στρατιῶται, ἐν ἐλπίσι μεγάλαις ὄντες, εὔχοντο αὐτὸν εὐτυχῆσαι· Μένωνι δὲ καὶ δῶρα ἐλέγετο πέμψαι μεγαλοπρεπῆ. ταῦτα δὲ ποιήσας, διέβαινε· συνείπετο δὲ καὶ τὸ ἄλλο στράτευμα αὐτῷ ἅπαν, καὶ τῶν διαβαινόντων τὸν ποταμὸν ȣ̓δεὶς ἐβρέχθη ἀνωτέρω τῶν μαστῶν ὑπὸ τȣ͂ ποταμȣ͂.

ιζ. Οἱ δὲ Θαψακηνοὶ ἔλεγον, ὅτι ȣ̓ πώποθ' ȣ̔͂τος ὁ ποταμὸς

versi quidem domum reuertemur; sed vos tamen, vt solos dicto audientes, fidissimorum loco habebit, et ad praesidia, et ad praefecturas cohortium, ac si quidem aliud etiam quid fuerit, quod requiretis, scio vos ab Cyro, vestri studioso, impetraturos.

15. Quae quum illi audissent, obtemperabant; ac prius, quam alii responderent, traiiciebant. Quos vbi Cyrus transmisisse animaduerteret, magnam voluptatem cepit, ac statim ad eas copias Glun cum his verbis misit: Equidem vos iam laudo, verum vt vos vicissim me laudetis, mihi curae erit, aut pro Cyro me non amplius habebitis.

16. Milites magna spe concepta, fausta feliciaque ipsi omnia precabantur. Menoni etiam magnifica munera misisse ferebatur. Quibus peractis, et ipse transmittebat, et vniuersus eum exercitus sequebatur; ac nemo ex iis, qui amnem traiiciebant, supra mamillas madefactus fuit.

17. Affirmabant Thapsaceni, nunquam alias id flumen pedibus

ταμὸς διαβατὸς γένοιτο πεζῇ, εἰ μὴ τότε, ἀλλὰ πλοίοις· ἃ τότε Ἀβροκόμας προϊὼν κατέκαυσεν, ἵνα μὴ Κῦρος διαβῇ. ἐδόκει δὲ θεῖον εἶναι, καὶ σαφῶς ὑποχωρῆσαι τὸν ποταμὸν Κύρῳ, ὡς βασιλεύσοντι.

ιή. Ἐντεῦθεν ἐξελαύνει διὰ τῆς Συρίας σταθμοὺς ἐννέα, 17.
παρασάγγας πεντήκοντα, καὶ ἀφικνοῦνται πρὸς τὸν Ἀράξην ποταμόν. ἐνταῦθα ἦσαν κῶμαι πολλαὶ, μεσταὶ σίτου καὶ οἴνου. ἐνταῦθα ἔμειναν ἡμέρας τρεῖς, καὶ ἐπεσιτίσαντο.

ΚΕΦ. έ.

Ἐντεῦθεν ἐξελαύνει διὰ τῆς Ἀραβίας, τὸν Εὐφράτην πο- 1.
ταμὸν ἐν δεξιᾷ ἔχων, σταθμοὺς ἐρήμους πέντε, παρασάγγας τριάκοντα καὶ πέντε. ἐν τούτῳ δὲ τῷ τόπῳ ἦν μὲν ἡ γῆ πεδίον, ἅπαν ὁμαλὸν ὥσπερ θάλαττα, ἀψινθίου δὲ πλῆρες. εἰ δέ τι καὶ ἄλλο ἐνῆν ὕλης ἢ καλάμου, ἅπαντα ἦσαν εὐώδη, ὥσπερ ἀρώματα.

β'. Δένδρον δ' οὐδὲν ἐνῆν· θηρία δὲ, πλεῖστοι μὲν οἱ ἄγριοι 2.

ὄνοι,

bus transmissum fuisse, quam hoc tempore: quippe quod navigiis tantum traiiciatur, quae praecedens ante ipsos Abrocomas exusserat, ne Cyrus traiiceret. Res quidem ipsa diuinitus accidere visa est, quasi fluuius ipse Cyro regnaturo cederet.

18. Deinceps per Syriam progreditur castris IX, parasangas L, et ad Araxem fluuium perueniunt. Heic vici multi erant, frumento et vino referti. Quamobrem triduum ibidem haerent, et commeatum comparant.

CAP. V.

Hinc per Arabiam, quum Euphratem haberet ad dextram, castris quinque, parasangas XXXV per solitudinem conficit. Hoc loco planities tota maris instar aequabilis erat, absinthio plena. Si quid aliud habebat vel fruticeti, vel arundinum, ea vero vniuersa instar aromatum erant fragrantia.

2. Arbor quidem certe nulla erat. Ex feris habebat syluestres

ὄνοι, οὐκ ὀλίγαι δὲ στρουθοὶ αἱ μεγάλαι· ἐνῆσαν δὲ καὶ ὠτίδες καὶ δορκάδες. ταῦτα δὲ τὰ θηρία οἱ ἱππεῖς ἐδίωκον ἐνίοτε. καὶ οἱ μὲν ὄνοι, ἐπεί τις διώκοι, προδραμόντες ἀνειστήκεσαν· (πολὺ γὰρ τοῦ ἵππου θᾶττον ἔτρεχον) καὶ πάλιν ἐπεὶ πλησιάζοι ὁ ἵππος, ταυτὰ ἐποίουν. ὥστε οὐκ ἦν λαβεῖν, εἰ μὴ διαστάντες οἱ ἱππεῖς θηρῷεν διαδεχόμενοι τοῖς ἵπποις. τὰ δὲ κρέα τῶν ἁλισκομένων ἦν παραπλήσια τοῖς ἐλαφείοις, ἁπαλώτερα δέ.

γ'. Στρουθὸν δὲ οὐδεὶς ἔλαβεν. οἱ δὲ διώξαντες τῶν ἱππέων ταχὺ ἐπαύοντο· πολὺ γὰρ ἀπέπτα ἀποφεύγουσα, τοῖς μὲν ποσὶ δρόμῳ, ταῖς δὲ πτέρυξιν ἄρασα, ὥσπερ ἱστίῳ χρωμένη. τὰς δὲ ὠτίδας, ἄν τις ταχὺ ἀνιστῇ, ἔστι λαμβάνειν· πέτονται γὰρ βραχὺ, ὥσπερ πέρδικες, καὶ ταχὺ ἀπαγορεύουσι· τὰ δὲ κρέα αὐτῶν ἥδιστα ἦν.

δ'. Πορευόμενοι δὲ διὰ ταύτης τῆς χώρας, ἀφικνοῦνται ἐπὶ τὸν Μασκᾶν ποταμὸν, τὸ εὖρος πλεθριαῖον. ἐν-

aſinos quamplurimos, ac ſtruthiocamelos grandes haud paucos. Erant heic et otides et damae. Atque has feras equites nonnunquam inſectabantur. Aſini quidem iſti, ſi quis perſequeretur, praecurrebant, ac deinde reſtitabant, quod multo velocius equo currerent; et rurſus equo propius accedente, idem factitabant. Itaque capi non poterant, niſi ex interuallo diſtarent equites, atque aliis alii ſuccedentes, eos venando vrgerent. Si quae caperentur, carnes habebant ceruinis quidem illas conſimiles, ſed aliquanto teneriores.

3. Struthiocamelum nemo cepit, adeoque qui perſequuti eos fuerant equites, cito deſierunt. Nam volando fugiebat, quum et pedum curſu, et alis expanſis pro velo vteretur. Otidas, ſi quis celeriter ſuſcitet, licet capere. Nam breue ad interuallum, tanquam perdices, volant, et celeriter defatigantur. Carnes harum ſuauiſſimae erant.

4. Facto per hanc regionem itinere, ad Maſcam fluuium perueniunt, cuius erat latitudo plethri

ἐνταῦθα ἦν πόλις ἐρήμη μεγάλη, ὄνομα δὲ αὐτῇ Κορσωτή, περιεῤῥεῖτο δὲ αὕτη ὑπὸ τοῦ Μασκᾶ κύκλῳ. ἐνταῦθα ἔμειναν ἡμέρας τρεῖς, καὶ ἐπεσιτίσατο τὸ στράτευμα.

έ. Ἐντεῦθεν ἐξελαύνει σταθμοὺς ἐρήμους τρεισκαίδεκα, παρασάγγας ἐνενήκοντα, τὸν Εὐφράτην ποταμὸν ἐν δεξιᾷ ἔχων, καὶ ἀφικνεῖται ἐπὶ πύλας. ἐν τούτοις τοῖς σταθμοῖς πολλὰ τῶν ὑποζυγίων ἀπώλετο ὑπὸ τοῦ λιμοῦ· οὐ γὰρ ἦν χόρτος, οὐδὲ ἄλλο δένδρον οὐδέν, ἀλλὰ ψιλὴ ἦν ἅπασα ἡ χώρα. οἱ δὲ ἐνοικοῦντες, ὄνους ἀλέτας περὶ τὸν ποταμόν ὀρύττοντες, καὶ ποιοῦντες, εἰς Βαβυλῶνα ἦγον καὶ ἐπώλουν, καὶ ἀνταγοράζοντες σῖτον ἔζων. 5.

ϛ΄. Τὸ δὲ στράτευμα ὁ σῖτος ἐπέλιπε, καὶ πρίασθαι οὐκ ἦν, εἰ μὴ ἐν τῇ Λυδίᾳ ἀγορᾷ, ἐν τῷ Κύρου βαρβαρικῷ, τὴν καπίθην ἀλεύρων ἢ ἀλφίτων, τεττάρων σίγλων. ὁ δὲ σίγλος δύναται ἑπτὰ ὀβολοὺς καὶ ἡμιωβόλιον Ἀττικούς. ἡ δὲ καπίθη δύο χοίνικας Ἀττικοὺς ἐχώ-

thri vnius. Heic vrbs erat ampla quidem illa, ſed deſerta, cui nomen Corſote, et quam Maſcas vndique circumfluebát. Manſerunt hoc loco triduum, et exercitui frumentatione proſpiciebatur.

5. Hinc caſtris decimis tertiis, per loca deſerta, paraſangas nonaginta conficit, Euphratem flumium ad dextram retinens, et ad portas ſiue fauces montium peruenit. In his ſtationibus multa iumenta fame peribant. Nam neque pabulum heic erat, neque vlla vſquam arbor; ſed regio vniverſa nuda erat et vacua. Incolae vero lapides molares propter flumen effodiebant, et formatos, Babylonemque vectos vendebant: proque hoc pretio frumento comparato, vitam ſuſtinebant.

6. Iam frumentum milites defecerat, neque coëmendi eius facultas erat reliqua, niſi in foro Lydio, illorum barbarorum in caſtris, qui Cyrum ſequebantur: vbi farinae capitha ſiclis quatuor vendebatur. Siclus ſeptem Atticis obolis et ſemiſſe valet, ac duos choenices Atticos capitha continebat.

ἐχώρει. κρέα ȣ̃ν ἐσθίοντες οἱ ϛρατιῶται διεγίγνοντο.

7. ζ΄. Ἦν δὲ τȣ́των τῶν ϛαθμῶν, ȣ̔̀ς πάνυ μακρȣ̀ς ἤλαυνεν, ὁπότε ἢ πρὸς ὕδωρ βȣ́λοιτο διατελέσαι, ἢ πρὸς χιλόν. καὶ δή ποτε ϛενοχωρίας καὶ πηλȣ̃ φανέντος ταῖς ἁμάξαις δυσπορεύτȣ, ἐπέϛη ὁ Κῦρος σὺν τοῖς περὶ αὐτὸν ἀρίϛοις καὶ εὐδαιμονεϛάτοις, καὶ ἔταξε Γλȣ̃ν καὶ Πίγρητα, λαβόντας τȣ̃ βαρβαρικȣ̃ ϛρατȣ̃ συνεκβιβάζειν τὰς ἁμάξας.

8. η΄. Ἐπεὶ δὲ ἐδόκει αὐτῷ σχολαίως ποιεῖν, ὥσπερ ὀργῇ ἐκέλευσε τȣ̀ς περὶ αὐτὸν Πέρσας τȣ̀ς κρατίϛȣς συνεπισπεῦσαι τὰς ἁμάξας. ἔνθα δὴ μέρος τι τῆς εὐταξίας ἦν θεάσασθαι. ῥίψαντες γὰρ τȣ̀ς πορφυρȣ̃ς κάνδυς, ὅπȣ ἕκαϛος ἔτυχεν ἑϛηκὼς, ἵεντο, (ὥσπερ ἂν δράμοι τις περὶ νίκης,) καὶ μάλα κατὰ πρανȣ̃ς γηλόφȣ, ἔχοντες τȣ́τȣς τε τȣ̀ς πολυτελεῖς χιτῶνας, καὶ τὰς ποικίλας ἀναξυρίδας. ἔνιοι δὲ καὶ

nebat. Quamobrem ſe carnibus milites ſuſtentabant.

7. Et nonnullae ex his ſtationibus admodum longo ex interuallo diſtabant, quoties vel ad aquam, vel ad pabulum peruenire ſuos volebat. Quin aliquando, quum vias anguſtias, lutumque offenderent, quod a plauſtris penetrari non poſſet, Cyrus cum eis, quos ſecum habebat praeſtantiſſimos et fortunatiſſimos, reſtitit; ac Clun Pigretemque cum barbarorum copiis, extrahere de luto plauſtra iuſſit.

8. Quum autem illi hoc lente Cyro facere viderentur, quaſi indignabundus, ſumma penes ſe auctoritate Perſas currus expedire celeriter coniunctis operis mandabat. Heic vero non omnino nullum parentis imperio modeſtiae indicium videre licuiſſet. Nam purpureis veſtibus, quas candyas vocant, abiectis eo loco, quo forte quilibet ſtabat, quaſi quiſpiam de victoria curreret, collem admodum etiam praecipitem ſubibant; quum magni pretii tunicas haberent, et variis coloribus caligas

καὶ στρεπτὸς περὶ τῷ τραχήλῳ, καὶ ψέλλια ἐπὶ τῶν χειρῶν. εὐθὺς δὲ σὺν τούτοις εἰσπηδήσαντες εἰς τὸν πηλὸν, θᾶττον ἢ ὥς τις ἂν ᾤετο, μετεώρους ἐξεκόμισαν τὰς ἁμάξας.

θ'. Τὸ δὲ σύμπαν, δῆλος ἦν Κῦρος σπεύδων πᾶσαν τὴν ὁδὸν, καὶ οὐ διατρίβων, ὅπου μὴ ἐπισιτισμοῦ ἕνεκα, ἤ τινος ἄλλου ἀναγκαίου ἐκαθέζετο· νομίζων, ὅσῳ μὲν ἂν θᾶττον ἔλθοι, τοσούτῳ ἀπαρασκευαστοτέρῳ βασιλεῖ μαχεῖσθαι, ὅσῳ δὲ σχολαιότερον, τοσούτῳ πλέον βασιλεῖ συναγείρεσθαι στράτευμα. καὶ συνιδεῖν δ' ἦν τῷ προσέχοντι τὸν νοῦν, ἡ βασιλέως ἀρχὴ πλήθει μὲν χώρας καὶ ἀνθρώπων ἰσχυρὰ οὖσα, τῷ δὲ μήκει τῶν ὁδῶν, καὶ τῷ διεσπάσθαι τὰς δυνάμεις, ἀσθενὴς, εἴ τις διὰ ταχέων τὸν πόλεμον ποιοῖτο.

ι. Πέραν δὲ τοῦ Εὐφράτου, κατὰ τοὺς ἐρήμους σταθμοὺς, ἦν πόλις εὐδαίμων καὶ μεγάλη, ὄνομα δὲ Καρμάνδη. ἐκ ταύτης οἱ στρατιῶται ἠγόραζον τὰ ἐπιτήδεια, σχε-

gas, nonnulli etiam torques circa collum, et circum manus armillas. Nihilominus ſtatim cum his in lutum inſilientes, citius opinione cuiuſquam, plauſtra in ſublime ſublata exportabant.

9. Ad ſummam, res ipſa declarabat, Cyrum itineri feſtinationem addere, neque diutius vſquam haerere, niſi frumentationis vel alterius neceſſariae rei cauſſa alicubi ſubſiſteret. Exiſtimabat enim, tanto ſe imparatiore cum rege dimicaturum, quanto celerius ipſe acceſſiſſet: quanto autem tardius, tanto maiores regi copias coactum iri. Neque non intelligere poterat, quicunque rem attentius conſideraret, regis imperium, regionis quidem illud amplitudine, hominumque copia firmum eſſe: verum et ob itinerum prolixitatem, et quia copiae hinc inde diuulſae ſint, idem illud imbecillum eſſe, ſi quis celeriter bellum gerat.

10. Vltra Euphratem, verſus illas ſtationes deſertas, tum opulenta tum magna vrbs erat, cui nomen Carmanda. Ex hac ſibi milites commeatum comparabant, dum

σχεδίαις διαβαίνοντες ὧδε. διφθέρας, ἃς εἶχον στεγάσματα, ἐπίμπλασαν χόρτου κούφου. εἶτα συνῆγον καὶ συνέσπων, ὡς μὴ ἅπτεσθαι* τῆς κάρφης τὸ ὕδωρ. ἐπὶ τούτων διέβαινον, καὶ ἐλάμβανον τὰ ἐπιτήδεια, οἶόν τε ἐκ τῆς βαλάνου πεποιημένον τῆς ἀπὸ τοῦ φοίνικος, καὶ σῖτον μελίνης. τοῦτο γὰρ ἦν ἐν τῇ χώρᾳ πλεῖστον.

ια΄. Ἀμφιλεξάντων δέ τι ἐνταῦθα τῶν τε τοῦ Μένωνος στρατιωτῶν καὶ τοῦ Κλεάρχου, ὁ Κλέαρχος κρίνας ἀδικεῖν τὸν τοῦ Μένωνος, πληγὰς ἐνέβαλεν· ὁ δ᾽ ἐλθὼν πρὸς τὸ ἑαυτοῦ στράτευμα, ἔλεγεν. ἀκούσαντες δ᾽ οἱ στρατιῶται, ἐχαλέπαινον, καὶ ὠργίζοντο ἰσχυρῶς τῷ Κλεάρχῳ.

ιβ΄. Τῇ δ᾽ αὐτῇ ἡμέρᾳ Κλέαρχος ἐλθὼν ἐπὶ τὴν διάβασιν τοῦ ποταμοῦ, καὶ ἐκεῖ κατασκεψάμενος τὴν ἀγορὰν, ἀφιππεύει ἐπὶ τὴν αὑτοῦ σκηνὴν διὰ τοῦ Μένωνος στρατεύματος, σὺν ὀλίγοις τοῖς περὶ αὐτόν. Κῦρος δ᾽ οὔπω ἧκεν, ἀλλ᾽ ἔτι προσήλαυνε. τῶν δὲ Μένωνος στρατιωτῶν ξύλα

dum ratibus, opera tumultuaria confectis, in hunc modum traiiciebant: pelles eas, quibus vtebantur pro tegumentis, leui foeno referciebant; ac deinde futuris arctius iunctis prohibebant, ne aqua pertingere ad paleas poſſet. His ergo traiiciebant, commeatumque comportabant; videlicet vinum ex palmulis factum, et panici frumentum. Nam huius in ea regione maxima erat copia.

11. Caeterum orta inter Menonis et Clearchi milites hoc loco controuerſia, Clearchus Menonis militem, iudicio ſuo illatae reum iniuriae, verberibus caedi iuſſit. Is ad exercitum ſuum reuerſus, rem exponit. Quo milites cognito, moleſte ferebant, et Clearcho ſuccenſebant grauiter.

12. Eodem die Clearchus, quum ad traiectum fluminis acceſſiſſet, foro venalium rerum ibidem inſpecto, ad tabernaculum ſuum per Menonis caſtra cum ſuis perpaucis equo reuehebatur. Cyrus autem necdum venerat, ſed adhuc erat in itinere, vt accederet. Quum vero quidam e Menonis militibus ligna

* Al. κορυφῆς.

ξύλα σχίζων τις, ὡς εἶδε τὸν Κλέαρχον διελαύνοντα, ἵησι τῇ ἀξίνῃ. καὶ οὗτος μὲν αὐτοῦ ἥμαρτεν, ἄλλος δὲ λίθῳ, καὶ ἄλλος, εἶτα πολλοί, κραυγῆς γενομένης.

ιγʹ. Ὁ δὲ καταφεύγει εἰς τὸ ἑαυτοῦ στράτευμα, καὶ εὐθὺς παραγγέλλει εἰς τὰ ὅπλα, καὶ τοὺς μὲν ὁπλίτας ἐκέλευσεν αὐτοῦ μεῖναι, τὰς ἀσπίδας πρὸς τὰ γόνατα θέντας· αὐτὸς δὲ λαβὼν τοὺς Θρᾷκας καὶ τοὺς ἱππέας, οἳ ἦσαν αὐτῷ ἐν τῷ στρατεύματι πλείους ἢ τετταράκοντα, (τούτων δ' οἱ πλεῖστοι Θρᾷκες) ἤλαυνεν ἐπὶ τοὺς Μένωνος, ὥστε ἐκείνους ἐκπεπλῆχθαι, καὶ αὐτὸν Μένωνα, καὶ τρέχειν ἐπὶ τὰ ὅπλα. οἱ δὲ καὶ ἕστασαν ἀποροῦντες τῷ πράγματι. 13.

ιδʹ. Ὁ δὲ Πρόξενος (ἔτυχε γὰρ ὕστερον προσιών, καὶ τάξις αὐτῷ ἑπομένη τῶν ὁπλιτῶν) εὐθὺς οὖν εἰς τὸ μέσον ἀμφοτέρων ἄγων, ἔθετο τὰ ὅπλα, καὶ ἐδεῖτο τοῦ Κλεάρχου μὴ ποιεῖν ταῦτα. ὁ δὲ ἐχαλέπαινεν, ὅτι αὐτοῦ ὀλίγου δεήσαντος καταλευσθῆναι, πρᾴως λέγοι τὸ αὐτοῦ πάθος· ἐκέλευέ τε αὐτὸν ἐκ τοῦ μέσου ἐξίστασθαι. 14.

ιέ. Ἐν

ligna scinderet, viso Clearcho, qui eques transiret, securim in eum coniicit, et ab illo quidem hic aberrat: verum alius eum lapide petebat, et item alius, excitatoque clamore permulti.

13. Clearchus sua in castra fuga elabitur, ac statim arma capi mandat, grauisque armaturae militibus istic subsistere iussis, et ante pedes scuta collocare; cum Thracibus et equitibus ipse, quos in agmine suo supra quadraginta habebat, et eos maxima ex parte Thraces, sic aduersus Menonis milites prouehitur, vt et illi vna cum ipso Menone terrore perculsi ad arma concurrerent. Stabant autem nonnulli, incerti prorsus quid agerent.

14. Proxenus autem, qui tandem forte cum grauis armaturae militum acie accesserat, statim ductis inter vtrosque copiis, arma deponebat †, et Clearchum rogabat, ne haec faceret. Ferebat ille grauiter, quod, cum parum absuisset, quin lapidibus obrutus periisset, lenibus verbis acerbum casum suum extenuaret. Denique de medio excederet, iubebat.

15. In-

† Al. armatus constitit, s. armis rite dispositis constitit.

15 ιέ. Εν τούτῳ δὲ, ἐπεὶ ἧκε Κῦρος, καὶ ἐπύθετο τὸ πρᾶγμα, εὐθὺς ἔλαβε τὰ ὅπλα εἰς τὰς χεῖρας, καὶ σὺν τοῖς παροῦσι τῶν πλείστων * ἧκεν ἐλαύνων εἰς τὸ μέσον,
16 καὶ λέγει ὧδε· „Κλέαρχε, καὶ Πρόξενε, καὶ οἱ ἄλλοι οἱ παρόντες Ἕλληνες, οὐκ ἴστε ὅ, τι ποιεῖτε. εἰ γάρ τινα ἀλλήλοις μάχην συνάψετε, νομίζετε ἐν τῇδε τῇ ἡμέρᾳ ἐμέ τε κατακεκόψεσθαι, καὶ ὑμᾶς οὐ πολὺ ἐμοῦ ὕστερον· κακῶς γὰρ τῶν ἡμετέρων ἐχόντων, πάντες οὗτοι, οὓς ὁρᾶτε, βάρβαροι πολεμιώτεροι ἡμῖν ἔσονται τῶν παρὰ βασιλεῖ ὄντων.„
17 ἀκούσας ταῦτα ὁ Κλέαρχος, ἐν ἑαυτῷ ἐγένετο, καὶ παυσάμενοι ἀμφότεροι κατὰ χώραν ἔθεντο τὰ ὅπλα.

ΚΕΦ. ς´.

1 Ἐντεῦθεν προϊόντων, ἐφαίνετο ἴχνη ἵππων καὶ κόπρος· εἰκάζετο δὲ εἶναι ὁ στίβος ὡς δισχιλίων ἵππων. οὗτοι προϊόντες ἔκαιον καὶ χιλὸν, καὶ εἴ τι ἄλλο χρήσιμον

15. Interea quum aduenisset Cyrus, ac rem totam percepisset, mox sumtis in manus armis, vna cum maxima illorum manu, qui aderant, in medium aduehitur, et huiusmodi quaedam inquit: Nescitis plane, quid agatis, Clearche, tuque Proxene, ac Graeci caeteri, qui adestis. Nam si proelio inter vos congrediemini, existimare debetis, et me hoc ipso die, et vos non multo post, ad internecionem caesum iri. Nam si non recte nostrae res affectae fuerint, omnes hi barbari, quos cernitis, nobis infensiores erunt; quam ii qui regis partes tuentur. Quae verba quum Clearchus audiisset, ad se rediit; et ambo, facto irascendi fine, arma (*suo loco*) deponebant.

CAP. VI.

Inde quum procederent, ex equorum vestigiis et stercore, quae conspiciebantur, coniecturam faciebant, fuisse istic iter tritum pedibus equorum ad duo millia. Hi praeeundo, tum pabulum, tum si quid aliud esset vsui

* Muretus vult: σὺν τοῖς πλείστοις τῶν παρόντων. Hutchinsonus coniicit: Περσῶν, pro πλείστων.

σιμον ἦν. Ὀρόντας δὲ Πέρσης ἀνὴρ, γένει τε προσήκων βασιλεῖ, καὶ τὰ * πολέμια λεγόμενος ἐν τοῖς ἀρίστοις Περσῶν, ἐπιβουλεύει Κύρῳ, καὶ πρόσθεν πολεμήσας.

β΄. Καταλλαγεὶς δὲ οὗτος Κύρῳ, εἶπεν· εἰ αὐτῷ δοίη ἱππέας χιλίους, ὅτι τοὺς προκατακαίοντας ἱππέας ἢ κατακαίνοι ἂν ἐνεδρεύσας, ἢ ζῶντας πολλοὺς αὐτῶν ἕλοι, καὶ κωλύσειε τοῦ καίειν ἐπιόντας, καὶ ποιήσειεν ὥστε μή ποτε δύνασθαι αὐτοὺς, ἰδόντας τὸ Κύρου στράτευμα, βασιλεῖ διαγγεῖλαι. τῷ δὲ Κύρῳ ἀκούσαντι ταῦτα ἐδόκει ὠφέλιμα εἶναι· καὶ ἐκέλευεν αὐτὸν λαμβάνειν μέρος παρ᾽ ἑκάστου τῶν ἡγεμόνων. 2

γ΄. Ὁ δὲ Ὀρόντας, νομίσας ἑτοίμους αὐτῷ εἶναι τοὺς ἱππέας, γράφει ἐπιστολὴν παρὰ βασιλέα, ὅτι ἥξοι ἔχων ἱππέας ὡς ἂν δύνηται πλείστους· ἀλλὰ φράσαι τοῖς ἑαυτοῦ ἱππεῦσιν ἐκέλευεν, ὡς φίλιον αὐτὸν ὑποδέχεσθαι. ἐνῆν δ᾽ ἐν τῇ ἐπιστολῇ καὶ τῆς πρόσθεν φιλίας ὑπομνήματα, καὶ πίστεως. 3

vſui futurum, exurebant. Erat quidam Orontas Perſa, qui genere familiam regis attingebat, et inter Perſas rerum bellicarum peritia excellere ferebatur. Is Cyro inſidias facere inſtituit, atque etiam ante hoc tempus arma contra Cyrum ceperat.

2. Tamen modo reconciliatus, aiebat; ſi mille ſibi equites traderet, aut ſtructis inſidiis, equites illos incendiis omnia vaſtantes ſe interemturum, aut multos in poteſtatem ſuam vivos redacturum; prohibiturumque, ne accedendo reliqua incenderent: facturum denique ne vlli vnquam renuntiare regi poſſent, quod vidiſſent Cyri exercitum. Quae quum audiiſſet Cyrus, viſa ei ſunt e re ſua futura. Quamobrem iuſſit, vt a ſingulis ducibus copiarum partem acciperet.

3. Orontes, qui exiſtimaret, paratos ſibi equites fore, literas ad regem ſcribit, venturum ſe cum equitatu quam poſſet maximo: ſaltem dici iuberet equitibus ſuis, vt ſe tanquam amicum exciperent. Eadem in epiſtola priſtinam regi amicitiam ac fidem in memoriam reuoca-

* Al. verius πολεμικά.

πίστεως. ταύτην τὴν ἐπιστολὴν δίδωσι πιστῷ ἀνδρὶ, ὡς ᾤετο.

δ'. Ὁ δὲ λαβὼν, Κύρῳ δείκνυσιν. ἀναγνοὺς δὲ αὐτὴν Κῦρος, συλλαμβάνει Ὀρόντην, καὶ συγκαλεῖ εἰς τὴν αὐτοῦ σκηνὴν Περσῶν τοὺς ἀρίστους τῶν περὶ αὐτὸν ἑπτά· καὶ τοὺς τῶν Ἑλλήνων στρατηγοὺς ἐκέλευεν ὁπλίτας ἀγαγεῖν, τούτους δὲ θέσθαι τὰ ὅπλα περὶ τὴν αὐτοῦ σκηνήν. οἱ δὲ ταῦτα ἐποίησαν, ἀγαγόντες ὡς τρισχιλίους ὁπλίτας.

5 ε'. Κλέαρχον δὲ καὶ εἴσω παρεκάλεσε σύμβουλον, ὅς γε καὶ αὐτῷ καὶ τοῖς ἄλλοις ἐδόκει προτιμηθῆναι μάλιστα τῶν Ἑλλήνων. ἐπεὶ δ' ἐξῆλθεν, ἐξήγγειλε τοῖς φίλοις τὴν κρίσιν τοῦ Ὀρόντου, ὡς ἐγένετο. οὐ γὰρ ἀπόρρητον ἦν. ἔφη δὲ Κῦρον ἄρχειν τοῦ λόγου ὧδε.

ς'. Παρεκάλεσα ὑμᾶς, ἄνδρες φίλοι, ὅπως σὺν ὑμῖν βουλευόμενος ὅ, τι δικαιότατον καὶ πρὸς θεῶν καὶ πρὸς ἀνθρώπων, τοῦτο πράξω περὶ Ὀρόντου τουτουΐ. τοῦτον γὰρ πρῶ-

reuocabat, eamque homini, quemadmodum ipse existimabat, fideli tradebat.

4. Is quum primum eam accepisset, Cyro ostendit: qui ea lecta, comprehendit Orontam; et ad tabernaculum suum Persas septem, auctoritate apud se praestantissimos, arcessit; Graecorumque duces iubet grauis armaturae milites adducere, qui cum armis tabernaculum suum circumsisterent. Parebant illi, circiterque militum armaturae grauis tria millia ducebant.

5. Clearchum intro vocatum etiam in consilium adhibebat, quod is tum ipsi, tum caeteris, Graecos longe dignitate videretur antecellere. Quumque post ille de tabernaculo exiisset, quo pacto de Oronta iudicium factum fuisset, amicis narrabat: quippe qui rem silentio tegere iussus non esset. Aiebat autem, Cyrum fecisse dicendi principium huiusmodi quoddam:

6. Equidem vos, amici, huc aduocari volui, quo de vestri consilii sententia, de hoc Oronta id statuam, quod et ad Deos, et ad homines aequissimum fuerit. Hunc primum pater

πρῶτον μὲν ὁ ἐμὸς πατὴρ ἔδωκεν ὑπήκοον ἐμοὶ εἶναι. ἐπεὶ δὲ ταχθεὶς, ὡς ἔφη αὐτὸς, ὑπὸ τοῦ ἐμοῦ ἀδελφοῦ, οὗτος ἐπολέμησεν ἐμοὶ, ἔχων τὴν ἐν Σάρδεσιν ἀκρόπολιν, καὶ ἐγὼ αὐτὸν προσπολεμῶν ἐποίησα, ὥστε δόξαι τούτῳ τοῦ πρὸς ἐμὲ πολέμου παύσασθαι, καὶ δεξιὰν ἔλαβον καὶ ἔδωκα.

ζ'. Μετὰ ταῦτα, ἔφη, Ορόντα, ἔστιν ὅ, τι σε ἠδίκησα; ὁ δὲ ἀπεκρίνατο, ὅτι οὔ. πάλιν ὁ Κῦρος ἠρώτα· οὐκοῦν ὕστερον, ὡς αὐτὸς σὺ ὁμολογεῖς, οὐδὲ ὑπ' ἐμοῦ ἀδικούμενος, ἀποστὰς εἰς Μυσοὺς, κακῶς ἐποίεις τὴν ἐμὴν χώραν, ὅ, τι ἐδύνω; ἔφη ὁ Ορόντης. οὐκοῦν, ἔφη ὁ Κῦρος. ὁπότ' αὖ ἔγνως τὴν σεαυτοῦ δύναμιν, ἐλθὼν ἐπὶ τὸν τῆς Ἀρτέμιδος βωμὸν μεταμεμελῆσθαί σοι ἔφησθα, καὶ πείσας ἐμὲ, πιστὰ πάλιν ἔδωκάς μοι, καὶ ἔλαβες παρ' ἐμοῦ; καὶ ταῦθ' ὡμολόγει ὁ Ορόντης.

η'. Τί οὖν, ἔφη ὁ Κῦρος, ἀδικηθεὶς ὑπ' ἐμοῦ, νῦν τοτρίτον ἐπιβουλεύων μοι φανερὸς γέγονας; εἰπόντος δὲ τοῦ Ορόν-

του

pater meo sub imperio esse voluit. Postea fratris mei iussu, quemadmodum ipse fassus est, aduersum me arma cepit. Sardium arce occupata. Ego vero bello hominem persequens, effeci, vt abstinendum sibi a bello aduersus me putaret; adeoque dextram ipsi et dedi, et accepi.

7. Post haec, ait, vllane te iniuria affeci, Oronta? Quum is respondisset, Nulla; rursus interrogat Cyrus: Ergo deinceps, vt quidem ipse profiteris, nulla a me laesus, nonne facta ad Mysos defectione, agrum meum, quacunque ratione poteras, infestum habuisti? Factum, Orontes ait. Ergo quum rursus, quae tuae vires essent, agnosceres; nonne ad aram Dianae accessisti, ac poenituisse te facinoris tui dixisti, mihique persuaso fidem dedisti, et accepisti? Haec itidem Orontes fassus est.

8. Quanam igitur, ait Cyrus, affectus a me iniuria, tertium modo mihi deprehensus es insidias struere? Quum nulla se affectum Orontes iniuria dicerei;

του ὅτι οὐδὲν ἀδικηθεὶς, ἠρώτησεν ὁ Κῦρος αὐτὸν, ὁμολογεῖς οὖν περὶ ἐμὲ ἄδικος εἶναι; ἦ γὰρ ἀνάγκη, ἔφη ὁ Ορόντης. ἐκ τούτου πάλιν ἠρώτησεν ὁ Κῦρος· ἔτι οὖν ἂν γένοιο τῷ ἐμῷ ἀδελφῷ πολέμιος, ἐμοὶ δὲ καὶ φίλος καὶ πιστός; ὁ δὲ ἀπεκρίνατο, ὅτι οὐδ' εἰ γενοίμην, ὦ Κῦρε, σοί γ' ἂν ἔτι ποτὲ δόξαιμι.

θ'. Πρὸς ταῦτα ὁ Κῦρος εἶπε τοῖς παροῦσιν· ὁ μὲν ἀνὴρ τοιαῦτα μὲν πεποίηκε, ταῦτα δὲ λέγει· ὑμῶν δὲ σὺ πρῶτος, ὦ Κλέαρχε, ἀπόφηναι γνώμην ὅ, τι σοι δοκεῖ. Κλέαρχος δὲ εἶπε τάδε· Συμβουλεύω ἐγὼ τὸν ἄνδρα τοῦτον ἐκποδὼν ποιεῖσθαι ὡς τάχιστα· ὡς μηκέτι δέοι τοῦτον φυλάττεσθαι, ἀλλὰ σχολὴ ἡμῖν, τὸ κατὰ τοῦτον εἶναι, τοὺς ἐθέλοντας φίλους τούτους εὖ ποιεῖν.„

ι'. Ταύτῃ δὲ τῇ γνώμῃ ἔφη καὶ τοὺς ἄλλους προσθέσθαι. μετὰ ταῦτα κελεύοντος Κύρου ἐλάβοντο τῆς ζώνης τὸν Ορόντην, ἐπὶ θανάτῳ, ἅπαντες ἀναστάντες, καὶ οἱ συγγενεῖς. εἶτα δὲ ἐξῆγον αὐτὸν οἷς προσετάχθη. ἐπεὶ δὲ εἶδον

ret, Cyrus eum interrogat: Ergone te fateris in me iniurium eſſe? Id quidem neceſſe eſt, ait Orontes. Tum rurſum Cyrus: Etiamne deinceps fratri meo hoſtis fueris, mihique amicus et fidus? Cui ille: Tametſi maxime ſim, reſpondit: tibi tamen, Cyre, non amplius ſidus videbor.

9. Ad quae verba Cyrus iis, qui aderant, ait: Hic quidem huiuſmodi tum fecit, tum fatetur: veſtrûm vero tu primus dicito, Clearche, ſententiam tuam. Et Clearchus: Equidem cenſeo, ait, hunc hominem quamprimum e medio tollendum eſſe, ne deinceps neceſſe ſit ab ipſo nos cauere; ſed otium nobis ſit, quod hunc attinet, de iis, qui amici nobis eſſe volunt, bene promerendi.

10. Ad hanc ſententiam Clearchus aiebat et caeteros acceſſiſſe. Poſt haec ſurgentes vniverſi, atque in his etiam propinqui hominis, Cyro ſic iubente, cum indicio necis, zonam Orontae prehenderunt. Deinde quibus hoc negotii datum erat, ipſum educebant: quem quum viderent ii, qui prius

εἶδον αὐτὸν οἵπερ πρόσθεν προσεκύνουν, καὶ τότε προσεκύνησαν, καίπερ εἰδότες ὅτι ἐπὶ θανάτῳ ἄγοιτο.

ια΄. Ἐπεὶ δὲ εἰς τὴν Ἀρταπάτα σκηνὴν εἰσήχθη, τοῦ πιστοτάτου τῶν Κύρου σκηπτούχων, μετὰ ταῦτα οὔτε ζῶντα Ὀρόντην, οὔτε τεθνεῶτα οὐδεὶς πώποτε εἶδεν, οὐδ᾽ ὅπως ἀπέθανεν οὐδεὶς εἰδὼς ἔλεγεν. εἴκαζον δ᾽ ἄλλοι ἄλλως. τάφος δ᾽ οὐδεὶς πώποτε αὐτοῦ ἐφάνη.

ΚΕΦ. δ΄.

Ἐντεῦθεν ἐξελαύνει διὰ τῆς Βαβυλωνίας σταθμοὺς τρεῖς, παρασάγγας δώδεκα. ἐν δὲ τῷ τρίτῳ σταθμῷ Κῦρος ἐξέτασιν ποιεῖται τῶν Ἑλλήνων καὶ τῶν βαρβάρων ἐν τῷ πεδίῳ, περὶ μέσας νύκτας· (ἐδόκει γὰρ εἰς τὴν ἐπιοῦσαν ἕω ἥξειν βασιλέα σὺν τῷ στρατεύματι μαχούμενον) καὶ ἐκέλευε Κλέαρχον μὲν τοῦ δεξιοῦ κέρως ἡγεῖσθαι, Μένωνα δὲ τὸν Θετταλὸν τοῦ εὐωνύμου. αὐτὸς δὲ τοὺς ἑαυτοῦ διέταττε.

β΄. Με-

prius eum ſummiſſe venerabantur, etiam tunc eundem illi venerationis honorem exhibebant, tametſi hominem duci ad mortem intelligerent.

11. Poſteaquam introductus in Artapatae, quo Cyrus vno ſceptrigerorum fideliſſimo vtebatur, tabernaculum fuiſſet; nemo deinceps Orontam vel viuum vel mortuum vnquam vidit, aut dicere certo potuit, quo pacto extinctus eſſet; aliter aliis ſuſpicantibus. Ne quidem vnquam ſepulchri ipſius vllum veſtigium extitit.

CAP. VII.

Inde per agrum Babylonium caſtris tertiis, paraſangas XII conficit. Quum caſtra tertia metatus eſſet; tam Graecas quam barbaras copias in planitie luſtrabat, idque nocte media: exiſtimabat enim regem poſtridie mane, ineundi proelii cauſſa, cum copiis adfuturum. Et Clearchum quidem dextrum cornu ducere iubet: Menonem Theſſalum, ſiniſtrum. Suos ſtruebat ipſe.

2. Poſtea-

β΄. Μετὰ δὲ τὴν ἐξέτασιν, ἅμα τῇ ἐπιούσῃ ἡμέρᾳ αὐτόμολοι παρὰ μεγάλου βασιλέως ἥκοντες ἀπήγγελλον Κύρῳ περὶ τῆς βασιλέως στρατιᾶς. Κῦρος δὲ συγκαλέσας τοὺς στρατηγοὺς καὶ λοχαγοὺς τῶν Ἑλλήνων, συνεβούλευε τότε, πῶς ἂν τὴν μάχην ποιοῖτο· καὶ αὐτοὺς * παρῄνει θαῤῥύνων τοιάδε·

γ΄. Ὦ ἄνδρες Ἕλληνες, οὐκ ἀνθρώπων ἀπορῶν βαρβάρων συμμάχους ὑμᾶς ἄγω, ἀλλὰ νομίζων ἀμείνονας καὶ κρείττους πολλῶν βαρβάρων ὑμᾶς εἶναι, διὰ τοῦτο προσέλαβον. ὅπως οὖν ἔσεσθε ἄνδρες ἄξιοι τῆς ἐλευθερίας, ἧς κέκτησθε, καὶ ὑπὲρ ἧς ὑμᾶς ἐγὼ εὐδαιμονίζω. εὖ γὰρ ἴστε, ὅτι τὴν ἐλευθερίαν ἑλοίμην ἂν ἀντὶ ὧν ἔχω πάντων καὶ ἄλλων πολλαπλασίων.

δ΄. Ὅπως δὲ εἰδῆτε εἰς οἷον ἔρχεσθε ἀγῶνα, ἐγὼ ὑμᾶς διδάξω. τὸ μὲν πλῆθος πολὺ, καὶ πολλῇ κραυγῇ ἐπίασιν. ἂν δὲ ταῦτα ἀνάσχησθε, τἄλλα καὶ αἰσχύνεσθαί μοι

2. Posteaquam lustratae copiae fuissent, aderant postridie magno a rege transfugae, qui de exercitu regis Cyro nuntios adferebant. Is, aduocatis Graecorum praetoribus, et cohortium praefectis, quo pacto pugnam institueret, consultabat; simulque cohortatus ipsos, huiusmodi verbis fiduciam addebat:

3. Ego vos, Graeci, non quod barbarorum mihi deesset copia, socios belli huc adduxi; sed quod praestare multis vos barbaris existimarem, idcirco mecum sumendos putaui. Quamobrem date quaeso operam, vt vos eos exhibeatis, qui libertate, quam obtinetis, et cuius gratia vos equidem beatos arbitror, digni sitis. Nam scire vos volo, me libertatem rebus vniuersis anteferre, quas possideo, multoque etiam maioribus aliis.

4. Verum vt intelligatis, quale vobis in certamen sit descendendum; rem omnem vobis aperiam. Hostium multitudo ingens est, et ingenti cum clamore aduersarios inuadunt. Quae si pertuleritis, quoad caetera pudet me dicere,

* Al. αὐτὸς.

μοι δοκῶ οἵους ἡμῶν γνώσεσθε τοὺς ἐν τῇ χώρᾳ ὄντας ἀνθρώπους. ὑμῶν δὲ ἀνδρῶν ὄντων, καὶ εὐτόλμων γενομένων, ἐγὼ ὑμῶν τὸν μὲν οἴκαδε βουλόμενον ἀπιέναι τοῖς οἴκοι ζηλωτὸν ποιήσω ἀπελθεῖν, πολλοὺς δ' οἶμαι ποιήσειν τὰ παρ' ἐμοὶ αἱρήσεσθαι ἀντὶ τῶν οἴκοι.„

ε΄. Ἐνταῦθα Γαυλίτης παρὼν, φυγὰς Σάμιος, πιστὸς 5
δὲ Κύρῳ, εἶπε· "καὶ μὴν, ὦ Κῦρε, λέγουσί τινες, ὅτι πολλὰ ὑπισχνῇ νῦν, διὰ τὸ ἐν τοιούτῳ εἶναι τοῦ κινδύνου τοῦ προσιόντος· ἂν δ' εὖ γένηταί τι, οὐ μεμνῆσθαί σε. ἔνιοι δὲ, οὐδ' εἰ μέμνοιό τε καὶ βούλοιο, δύνασθαι ἂν ἀποδοῦναι, ὅσα ὑπισχνῇ.„

ϛ΄. Ἀκούσας ταῦτα ἔλεξεν ὁ Κῦρος· "ἀλλ' ἔστι 6
μὲν ἡμῖν, ὦ ἄνδρες, ἡ ἀρχὴ ἡ πατρῴα, πρὸς μὲν τὴν μεσημβρίαν, μέχρις οὗ διὰ καῦμα οὐ δύνανται οἰκεῖν οἱ ἄνθρωποι· πρὸς δὲ ἄρκτον, μέχρις ὅτου διὰ χειμῶνα. τὰ δ' ἐν μέσῳ τούτων ἅπαντα σατραπεύουσιν οἱ τοῦ ἐμοῦ ἀδελφοῦ φίλοι.⌋ ἢν δ' ἡμεῖς νικήσω- 7
μεν,

dicere, quales eſſe noſtros in his terris homines experiemini. Vos ſi, vt viri eſtis, etiam audentes voſmet exhibueritis: faciam, vt, quicunque domum redire voluerit, ciuibus ſuis ſuſpiciendus redeat: quamquam etiam effecturum me arbitrer, vt multi rebus patriis oblatas a me rationes ſint antepoſituri.

5. Heic quum Gaulites quidam Samius exul adeſſet, Cyro fidus: Atqui, ait, nonnulli te dicunt, Cyre, multa polliceri hoc tempore, quod tali verſeris in periculo, eoque iam imminente. Sed ſi fortuna proſpera vtare, nullius te rei memorem fore. Nonnulli etiam aiunt te, ſi et memineris, et velis, minime tamen poſſe praeſtare, quae te praeſtaturum polliceare.

6. Quae quum Cyrus audiſſet: Nobis, inquit, paternum regnum, milites, pertingit verſus meridiem ad ea loca, in quibus caloris cauſſa homines habitare nequeunt; verſus ſeptentriones ad ea, in quibus nemo hyemis cauſſa habitat. Quae his interiecta ſunt omnia, fratris amici, ſatraparum cum titulo et poteſtate, obtinent. Quod ſi nos vicerimus,

μεν, ὑμᾶς δεῖ τοὺς ἡμετέρους φίλους τούτων ἐγκρατεῖς ποιῆσαι. ὥστε οὐ τοῦτο δέδοικα, μὴ οὐκ ἔχω ὅ, τι δῶ ἑκάστῳ τῶν φίλων, ἂν εὖ γένηται, ἀλλὰ μὴ οὐκ ἔχω ἱκανοὺς, οἷς δῶ. ὑμῶν δὲ τῶν Ἑλλήνων καὶ στέφανον ἑκάστῳ χρυσοῦν δώσω."

ζ΄. Οἱ δὲ, ταῦτα ἀκούσαντες, αὐτοί τε ἦσαν πολὺ προθυμότεροι, καὶ τοῖς ἄλλοις ἐξήγγελλον. εἰσῄεσαν δὲ παρ' αὐτὸν οἵ τε στρατηγοὶ, καὶ τῶν ἄλλων Ἑλλήνων τινὲς, ἀξιοῦντες εἰδέναι, τί σφίσιν ἔσται, ἐὰν κρατήσωσιν. ὁ δὲ, ἐμπιπλὰς ἁπάντων τὴν γνώμην, ἀπέπεμπε.

η΄. Παρεκελεύοντο δ' αὐτῷ πάντες, ὅσοιπερ διελέγοντο, μὴ μάχεσθαι, ἀλλ' ὄπισθεν ἑαυτῶν τάττεσθαι. ἐν δὲ τῷ καιρῷ τούτῳ Κλέαρχος ὧδέ πως ἤρετο Κῦρον· "οἴει γάρ σοι, ὦ Κῦρε, μαχεῖσθαι τὸν ἀδελφόν; νὴ Δί', ἔφη ὁ Κῦρος, εἴπερ γε Δαρείου καὶ Παρυσάτιδός ἐστι παῖς, καὶ ἐμὸς ἀδελφὸς, οὐκ ἀμαχεὶ ταῦτα ἐγὼ λήψομαι."

θ΄. Ἐν-

vicerimus, vos amicos noſtros his per me potiri aequum eſt. Quapropter non eſt quod metuam, ne, quod amicis ſingulis largiar, ſi quidem res ſucceſſerint, habeam: ſed ne non ſatis multos habiturus ſim, quibus dem. Vobis quidem Graecis etiam coronam ſingulis auream dabo.

7. Quae quum illi audiſſent, non ſolum ſuo nomine multo alacriores erant, ſed eadem aliis quoque renuntiabant. Ingreſſi deinde ad ipſum partim duces, partim quidam de Graecis caeteris, ſcire cupiebant, quid eſſent habituri, ſi vincerent. Hos omnes Cyrus, animis ſpe refertis, dimittit.

8. Quotquot autem cum ipſo colloquerentur, hortabantur eum, ne proeliaretur ipſe, ſed poſt aciem ſuam ſubſiſteret. Atque hoc ipſo tempore Clearchus eum interrogabat, in hanc ſententiam: Exiſtimaſne, Cyre, fratrem tuum proelio tecum decertaturum? Profecto, inquit Cyrus, ſiquidem Darii et Paryſatidis filius eſt, et frater meus, non ſine proelio equidem haec conſequar.

9. Cae-

θ΄. Ἐνταῦθα δὴ ἐν τῇ ἐξοπλισίᾳ ἀριθμὸς ἐγένετο τῶν μὲν Ἑλλήνων, ἀσπὶς μυρία καὶ τετρακοσία· πελτασταὶ δὲ δισχίλιοι καὶ * τετρακόσιοι· τῶν δὲ μετὰ Κύρου βαρβάρων δέκα μυριάδες, καὶ ἅρματα δρεπανηφόρα ἀμφὶ τὰ εἴκοσι. 10
τῶν δὲ πολεμίων ἐλέγοντο εἶναι ἑκατὸν καὶ εἴκοσι μυριάδες, καὶ ἅρματα δρεπανηφόρα διακόσια. ἄλλοι δὲ ἦσαν ἑξακισχίλιοι ἱππεῖς, ὧν ** Ἀρταγέρσης ἦρχεν. οὗτοι δὲ πρὸ αὐτοῦ βασιλέως τεταγμένοι ἦσαν. 11

ι΄. Τοῦ δὲ βασιλέως στρατεύματος ἦσαν ἄρχοντες, καὶ στρατηγοὶ, καὶ ἡγεμόνες τέτταρες, τριάκοντα μυριάδες ἕκαστος, *** Ἀβροκόμας, Τισσαφέρνης, Γωβρύας, Ἀρβάκης. τούτων δὲ παρεγένοντο ἐν τῇ μάχῃ ἐνενήκοντα μυριάδες, καὶ ἅρματα δρεπανηφόρα ἑκατὸν καὶ πεντήκοντα. Ἀβροκόμας γὰρ ὑστέρησε τῆς μάχης ἡμέρας πέντε, ἐκ Φοινίκης ἐλαύνων. 12
ταῦτα δὲ ἤγγελλον πρὸς Κῦρον οἱ αὐτομολήσαντες ἐκ τῶν πολεμίων παρὰ μεγάλου βασιλέως πρὸ τῆς μάχης· καὶ μετὰ τὴν μάχην οἳ ὕστερον ἐλήφθησαν τῶν πολεμίων, ταὐτὰ ἤγγελλον. 13

ια΄. Εν-

9. Caeterum quum exercitus armaretur, cenſa ſunt Graecorum CCIƆƆ et CCCC, qui ſcutati erant; cetratorum, IICIƆ et CCCC. Barbarorum, qui Cyro militabant, erant CCCIƆƆƆ, currus falcati fere XX. Hoſtium numerus eſſe ferebatur duodecies centena millia, currus falcati CC. Item equitum millia ſex, quibus Artagerſes cum imperio praeerat; et hi ante regem diſpoſiti erant.

10. Regiarum copiarum imperatores, et praetores, et duces quatuor, trecentis millibus ſinguli praeerant Abrocomas, Tiſſaphernes, Gobryas, Arbaces. Verum ex hac multitudine tantum noningenta millia proelio interfuerunt. et currus falcati CL. Nam Abrocomas ſerius ex Phoenicia venit, nimirum die quinto a pugna. Etenim haec Cyro renuntiabant transfugae quidam, qui e caſtris magni Regis ante proelium exceſſerant: et qui, commiſſo iam proelio, deinceps intercepti fuerunt, eadem commemorabant.

11. Hinc

* Al. πεντακόσιοι.
** Al. Ἀνταγέρσης.
*** Al. Ἀβροκόμας, Τισσ, Γωβρύας, Ἀρχάβης.

ιά. Εντεῦθεν δὲ Κῦρος ἐξελαύνει σταθμὸν ἕνα, παρασάγγας τρεῖς, συντεταγμένῳ τῷ στρατεύματι παντὶ, καὶ τῷ Ελληνικῷ καὶ τῷ βαρβαρικῷ. ᾤετο γὰρ ταύτῃ τῇ ἡμέρᾳ μαχεῖσθαι βασιλέα. κατὰ γὰρ μέσον τὸν σταθμὸν τοῦτον τάφρος ἦν ὀρυκτὴ, βαθεῖα, τὸ μὲν εὖρος ὀργυιαὶ πέντε, τὸ δὲ βάθος ὀργυιαὶ τρεῖς.

ιβ'. Παρετέτατο δὲ ἡ τάφρος ἄνω διὰ τοῦ πεδίου ἐπὶ δώδεκα παρασάγγας, μέχρι τοῦ Μηδίας τείχους. ἔνθα δὴ εἰσὶν αἱ διώρυχες ἀπὸ τοῦ Τίγρητος ποταμοῦ ῥέουσαι. εἰσὶ δὲ τέτταρες, τὸ μὲν εὖρος πλεθριαῖαι, βαθεῖαι δὲ ἰσχυρῶς, καὶ πλοῖα πλεῖ ἐν αὐταῖς σιταγωγά. εἰσβάλλουσι δὲ εἰς τὸν Ευφράτην, διαλείπουσι δὲ ἑκάστη παρασάγγην, γέφυραι δὲ ἔπεισιν.

ιγ'. Ην δὲ παρ' αὐτὸν τὸν Ευφράτην πάροδος στενὴ, μεταξὺ τοῦ ποταμοῦ καὶ τῆς τάφρου, ὡς εἴκοσι ποδῶν τὸ εὖρος. ταύτην δὲ τὴν τάφρον βασιλεὺς μέγας ποιεῖ ἀντὶ ἐρύματος, ἐπειδὴ πυνθάνεται Κῦρον προσελαύνοντα. ταύτην δὴ τὴν πάροδον Κῦρός τε καὶ ἡ στρατιὰ παρῆλθε, καὶ

11. Hinc Cyrus caſtris vnis, paraſangas tres progreditur, quum copias vniuerſas, tum Graecas tum barbaras, inſtructas duceret. Nam hoc die regem proelium commiſſurum exiſtimabat. Etenim non longius quam dimidii diei itinere foſſa aberat alta, latitudine quinque orgyarum, altitudine trium.

12. Ea per campos ſurſum verſus ad paraſangas XII, nimirum vſque ad Mediae caſtellum, porrigebatur. Quo loco ſunt aluei numero quatuor, latitudine plethri, profunditate ingenti; qui ex Tigri fluuio deriuantur, atque etiam naues in eis agi frumentariae poſſunt. Iidem in Euphratem influunt, et paraſangae interuallo diſtant inter ſe, pontibuſque ſtrati ſunt.

13. Propter ipſum Euphratem tranſitus erat arctus, inter fluuium ac foſſam, latitudine fere XX pedum. Hanc foſſam magnus Rex pro munimento fecit, poſteaquam inaudiſſet, Cyrum cum exercitu aduentare. Sed tranſitum hunc Cyrus cum exercitu ſuperauit, atque

καὶ ἐγένοντο εἴσω τῆς τάφρου. ταύτῃ μὲν οὖν τῇ ἡμέρᾳ οὐκ 17
ἐμαχέσατο βασιλεὺς, ἀλλ' ὑποχωρούντων φανερὰ ἦσαν
καὶ ἵππων καὶ ἀνθρώπων ἴχνη πολλά.

ιδ'. Ενταῦθα Κῦρον Σιλανὸν καλέσας τὸν Αμβρακιώ- 18
την μάντιν, ἔδωκεν αὐτῷ Δαρεικοὺς τρισχιλίους, ὅτι τῇ ἑν-
δεκάτῃ ἀπ' ἐκείνης τῆς ἡμέρας πρότερον * θυόμενος, εἶπέν
αὐτῷ, ὅτι βασιλεὺς οὐ μαχεῖται δέκα ἡμερῶν. Κῦρος δ' εἶ-
πεν· οὐκ ἄρα ἔτι μαχεῖται, εἰ μὴ ἐν ταύταις ταῖς ἡμέραις
μαχεῖται. ἐὰν δ' ἀληθεύσῃς, ὑπισχνοῦμαι σοι δέκα τά-
λαντα. τοῦτο τὸ χρυσίον τότε ἀπέδωκεν, ἐπεὶ παρῆλθον
αἱ δέκα ἡμέραι.

ιε'. Επεὶ ** τῇ τάφρῳ οὐκ ἐκώλυε βασιλεὺς τὸ Κύρου 19.
στράτευμα διαβαίνειν, ἔδοξε καὶ Κύρῳ καὶ τοῖς ἄλλοις
ἀπεγνωκέναι τοῦ μαχεῖσθαι· ὥστε τῇ ὑστεραίᾳ Κῦρος ἐπο-
ρεύετο ἠμελημένως μᾶλλον. τῇ δὲ τρίτῃ ἐπί τε τοῦ ἅρμα- 20.
τος καθήμενος τὴν πορείαν ἐποιεῖτο, καὶ ὀλίγους ἐν τάξει
ἔχων πρὸ αὐτοῦ τὸ δὲ πολὺ αὐτῷ ἀνατεταραγμένον
ἐπο-

atque intra fossam sese recepit. Ac Rex quidem eo die pugnam non commisit, sed tum equorum tum hominum retrocedentium multa vestigia manifesto cernebantur.

14. Heic Cyrus, arcessito Silano Ambraciota vate, Daricis eum ııı ci ɔ donauit, quod Cyro, die ante eum diem vndecimo, consultis prius extis, dixisset, regem diebus decem proximis proelium non commissurum. Quo tempore Cyrus respondit, non amplius subiturum aleam proelii, si diebus iis non proeliaretur. Quod si tu verum dixeris, decem tibi talenta polliceor. Quapropter quum dies illi x praeteriissent, aurum hoc ei tunc dedit.

15. Rex vbi Cyri copias fossam traiicere non prohiberet, visum est Cyro et caeteris, ipsum pugnandi consilium abiecisse. Quamobrem postridie Cyrus negligentius iter faciebat. Die tertio etiam in curru sedens proficiscebatur, paucis acie instructa praeeuntibus. Ipsum militum vulgus, confu-

D 2 sis

* Al. πυθόμενος.

** Al. forte melius: ἐπεὶ δ' ἐπὶ τῇ etc. *vbi vero iuxta fossam rex Cyri copias transitu non prohiberet etc.*

ἐπορεύετο, καὶ τῶν ὅπλων τοῖς στρατιώταις πολλὰ ἐπὶ ἁμαξῶν καὶ ὑποζυγίων ἤγετο.

ΚΕΦ. ή.

Καὶ ἤδη τε ἦν ἀμφὶ ἀγορὰν πλήθουσαν, καὶ πλησίον ἦν ὁ σταθμὸς, ἔνθα ἔμελλε καταλύσειν, ἡνίκα Παταγύας, ἀνὴρ Πέρσης, τῶν ἀμφὶ Κῦρον * πιστὸς, προφαίνεται ἐλαύνων κατὰ κράτος ἱδροῦντι τῷ ἵππῳ, καὶ εὐθὺς πᾶσιν, οἷς ἐνετύγχανεν, ἐβόα καὶ βαρβαρικῶς καὶ Ἑλληνικῶς, ὅτι βασιλεὺς σὺν στρατεύματι πολλῷ προσέρχεται, ὡς εἰς μάχην παρασκευασμένος.

β΄. Ἔνθα δὴ πολὺς τάραχος ἐγένετο. αὐτίκα γὰρ ἐδόκουν οἱ Ἕλληνες, καὶ πάντες δὲ, ἀτάκτοις σφίσιν ἐπιπεσεῖσθαι. καὶ Κῦρός τε καταπηδήσας ἐκ τοῦ ἅρματος τὸν θώρακα ἐνέδυ, καὶ ἀναβὰς ἐπὶ τὸν ἵππον, τὰ παλτὰ εἰς χεῖρας ἔλαβε, τοῖς τε ἄλλοις πᾶσι παρήγγελλεν ἐξοπλίζεσθαι, καὶ καθίστασθαι εἰς τὴν ἑαυτοῦ τάξιν ἕκαστον.

γ΄. Ἔνθα

fis copiis pergebat, ac plerique in plauftris et iumentis arma vehebant.

CAP. VIII.

Iamque adeo id temporis erat, quo forum frequenti hominum turba refertum effe confueuit, et locus erat in proximo, quo metatis caftris fubfiftere volebat; quum Patagyas Perfa, vir ex familiaribus imprimis Cyro fidus, aduehi totis viribus e longinquo confpicitur equo fudante, ftatimque ad omnes, in quos incideret, clamabat tum barbaricis tum Graecis verbis, regem magno cum exercitu aduentare, paratum proelio congredi.

2. Tum vero tumultus ingens exortus eft, Graecis et caeteris omnibus futurum exiftimantibus, vt in ipfos non inftructos ftatim irrueret. Atque Cyrus etiam e curru defiliens loricam induebat, equoque confcenfo, et arreptis tragulis, denuntiabat vniuerfis, vt arma caperent, et fuo quifque fe loco fifteret.

3. Ibi

* Al. πιστῶν.

γ'. Ενθα δὴ σὺν πολλῇ σπουδῇ καθίςαντο, Κλέαρχος μὲν τὰ δεξιὰ τοῦ κέρατος ἔχων, πρὸς τῷ Ευφράτῃ ποταμῷ, Πρόξενος δὲ ἐχόμενος· οἱ δ' ἄλλοι, μετὰ τοῦτον· Μένων δὲ, καὶ τὸ ςράτευμα, τὸ εὐώνυμον κέρας εἶχε τοῦ Ελληνικοῦ. τοῦ δὲ βαρβαρικοῦ, ἱππεῖς μὲν Παφλαγόνες εἰς χιλίους παρὰ Κλέαρχον ἔςασαν ἐν τῷ δεξιῷ, καὶ τὸ Ελληνικὸν πελταςικόν· ἐν δὲ τῷ εὐωνύμῳ, Αριαῖός τε ὁ Κύρου ὕπαρχος, καὶ τὸ ἄλλο βαρβαρικόν.

δ'. Κῦρος δὲ, καὶ ἱππεῖς μετ' αὐτοῦ ἑξακόσιοι, * κατὰ τὸ μέσον, ὁπλισμένοι θώραξι μεγάλοις, καὶ παραμηριδίοις, καὶ κράνεσι πάντες, πλὴν Κύρου· Κῦρος δὲ ψιλὴν ἔχων τὴν κεφαλὴν εἰς τὴν μάχην καθίςατο. λέγεται δὲ καὶ τοὺς ἄλλους Πέρσας ψιλαῖς ταῖς κεφαλαῖς ἐν τῷ πολέμῳ διακινδυνεύειν. οἱ δ' ἵπποι ἅπαντες, οἱ μετὰ Κύρου, εἶχον καὶ προμετωπίδια καὶ προςερνίδια· εἶχον δὲ καὶ μαχαίρας οἱ ἱππεῖς Ελληνικάς.

έ. Καὶ ἤδη τε ἦν μέσον ἡμέρας, καὶ οὔπω καταφανεῖς ἦσαν οἱ πολέμιοι. ἡνίκα δὲ δείλη ἐγένετο, ἐφάνη κονιορτὸς,

3. Ibi tum impigre conſtiterunt; Clearchus quidem ad cornu dextrum propter Euphratem fluuium, cui Proxenus contiguus erat, ac poſt eum ſtabant caeteri: laeuum cornu Graecarum copiarum obtinebat Menon, et ipſius agmen. De barbaris, equites mille Paphlagones ad dextrum cornu, propter Clearchum ſteterunt, itemque Graeci, qui cetris vtebantur. In cornu ſiniſtro Ariaeus, Cyri praefectus, cum barbaricis copiis erat.

4. Cyrus cum equitibus 1oc in medio, qui omnes grandibus loricis muniti erant, et femorum tegumentis, et galeis; vnus Cyrus nudo capite, pugnam expectans conſtitit. Aiunt caeteros etiam Perſas capitibus nudis aleam proelii ſubire. Habebant et equi omnes, in exercitu Cyri, frontium pectorumque munimenta, et equites ipſi gladios Graecos.

5. Iam meridies erat, nec hoſtes adhuc conſpiciebantur. Verum vbi poſtmeridianum tempus appetiiſſet, puluis quidam viſus

* Deſideratur in aliis ed. κατὰ τὸ μέσον.

τὸς, ὥσπερ νεφέλη λευκὴ, χρόνῳ δὲ * συχνῷ ὕστερον, ὥσπερ μελανία τις ἐν τῷ πεδίῳ ἐπιπολύ. ὅτε δὲ ἐγγύτερον ἐγίγνοντο, τάχα δὴ καὶ χαλκός τις ἤστραπτε, καὶ αἱ λόγχαι, καὶ αἱ τάξεις καταφανεῖς ἐγίγνοντο.

ϛ'. Καὶ ἦσαν ἱππεῖς μὲν λευκοθώρακες ἐπὶ τοῦ εὐωνύμου τῶν πολεμίων· (Τισσαφέρνης ἐλέγετο τούτων ἄρχειν) ἐχόμενοι δὲ τούτων, γερροφόροι· ἐχόμενοι δὲ ὁπλῖται σὺν ποδήρεσι ξυλίναις ἀσπίσιν· (Αἰγύπτιοι δὲ οὗτοι ἐλέγοντο εἶναι) ἄλλοι δὲ ἱππεῖς· ἄλλοι τοξόται. πάντες δὲ οὗτοι κατὰ ἔθνη, ἐν πλαισίῳ πλήρει ἀνθρώπων ἕκαστον ἔθνος ἐπορεύετο.

ζ'. Πρὸ δ' αὐτῶν, ἅρματα διαλείποντα συχνὸν ἀπ' ἀλλήλων, τὰ δρεπανηφόρα λεγόμενα. εἶχον δὲ τὰ δρέπανα ἐκ τῶν ἀξόνων εἰς πλάγιον ἀποτεταμένα, καὶ ὑπὸ τοῖς δίφροις εἰς γῆν βλέποντα, ὡς διακόπτειν ὅτῳ ἐντύχοιεν. ἡ δὲ γνώμη ἦν, ὡς εἰς τὰς τάξεις

visus est, tanquam nubes albicans, et tempore magno interiecto, tanquam nigredo quaedam, diu totum campum occupauit. Quum propius accessissent, statim et aes fulsit, et hastae, et ordines palam conspiciebantur.

6. Ac laeua quidem in parte copiarum hostilium equites erant, loricis albis induti: quibus cum imperio praeesse Tissaphernes perhibebatur. His erant proximi, qui scuta Persica gestabant; succedebant grauis armaturae pedites, cum scutis ligneis, ad pedes vsque tendentibus, qui esse ferebantur Aegyptii. Succedebant et alii tum equites, tum sagittarii. Atque hi omnes per gentes dispositi, agminibus quadratis, iisque plenis, singillatim incedebant.

7. Praeibant currus, qui magnis a se distabant interuallis, et falcati appellabantur. Ii falces habebant, ab ipsis axibus in obliquum porrectas, et sub curruum sellis in terram spectantes, vt, in quamcunque rem incidissent, eam discinderent. Erat autem hoc ipsis consilii, quod currus hos in ordines

* Al. οὐ συχνῷ.

τάξεις τῶν Ἑλλήνων ἐλόντων καὶ διακοψόντων.

ή. Ὁ μέντοι Κῦρος εἶπεν, ὅτε καλέσας παρεκελεύετο τοῖς Ἕλλησι τὴν κραυγὴν τῶν βαρβάρων ἀνασχέσθαι, ἐψεύσθη τȣ̃το. ȣ̓ γὰρ κραυγῇ, ἀλλὰ σιγῇ ὡς ἀνυστὸν, καὶ ἡσυχῇ, ἐν ἴσῳ καὶ βραδέως προσῄεσαν· καὶ ἐν τȣ́τῳ Κῦρος παρελαύνων αὐτὸς σὺν Πίγρητι τῷ ἑρμηνεῖ, καὶ ἄλλοις τρισὶν ἢ τέτταρσι, τῷ Κλεάρχῳ ἐβόα, ἄγειν τὸ στράτευμα κατὰ μέσον τὸ τῶν πολεμίων, ὅτι ἐκεῖ βασιλεὺς εἴη. κἂν τȣ̃τ', ἔφη, νικῶμεν, πάνθ' ἡμῖν πεποίηται.

θ'. Ὁρῶν δὲ ὁ Κλέαρχος τὸ μέσον στίφος, καὶ ἀκȣ́ων Κύρȣ ἔξω ὄντα τȣ̃ Ἑλληνικȣ̃ εὐωνύμȣ βασιλέα, (τοσȣ́τῳ γὰρ πλήθει περιῆν βασιλεὺς, ὥστε μέσον τὸ ἑαυτȣ̃ ἔχων, τȣ̃ Κύρȣ εὐωνύμȣ ἔξω ἦν) ἀλλ' ὅμως ὁ Κλέαρχος ȣ̓κ ἤθελεν ἀποσπάσαι ἀπὸ τȣ̃ ποταμȣ̃ τὸ δεξιὸν κέρας, φοβȣ́μενος μὴ κυκλωθείη ἑκατέρωθεν. τῷ δὲ Κύρῳ ἀπε-

dines Graecorum acturi essent, eosque disturbaturi.

8. Enimuero Cyrus in eo, quod dixerat, quum Graecos adhortaretur, vt barbarorum clamores sustinerent, falsus est. Non enim cum clamore, sed quanto maxime silentio poterant, sedate, incessu aequabili, atque etiam lente ad proelium accedebant. Heic Cyrus, cum Pigrete interprete, aliisque tribus aut quatuor, praeteruectus equo, clamore significabat Clearcho, vt aduersus mediam hostium aciem copias suas duceret, quod istic Rex esset. Eam, inquit, si vicerimus, omnia nobis confecta erunt.

9. Clearchus, tametsi medium illum globum videret, ac de Cyro audiret, Regem longe vltra Graecorum cornu laeuum esse; (nam tanta Rex multitudine hominum superabat, vt, tametsi suorum aciem mediam obtineret, tamen laeuum Cyri cornu, ex aduerso sibi oppositum, non haberet) non tamen volebat Clearchus cornu dextrum a flumine auellere, quia metueret, ne ex vtraque parte circumdaretur. Cyro quidem re-

ἀπεκρίνατο, ὅτι αὐτῷ μέλοι, ὅπως καλῶς ἔχοι.

ί. Καὶ ἐν τούτῳ τῷ καιρῷ τὸ μὲν βαρβαρικὸν στράτευμα ὁμαλῶς προῄει· τὸ δ' Ἑλληνικὸν, ἅτ' ἔτι ἐν τῷ αὐτῷ μένον, συνετάττετο ἐκ τῶν ἔτι * προσιόντων. καὶ ὁ Κῦρος παρελαύνων οὐ πάνυ πρὸς αὐτῷ τῷ στρατεύματι, κατεθεᾶτο ἑκατέρους ἄποθεν, τούς τε πολεμίους ἀποβλέπων, τούς τε φιλίους.

ιά. Ἰδὼν δὲ αὐτὸν ἀπὸ τοῦ Ἑλληνικοῦ Ξενοφῶν Ἀθηναῖος, ὑπελάσας ὡς συναντῆσαι, ἤρετο εἴ τι παραγγέλλοι· ὁ δ' ἐπιστήσας εἶπε, καὶ λέγειν ἐκέλευε πᾶσιν, ὅτι τὰ ἱερὰ καὶ τὰ σφάγια καλὰ εἴη. ταῦτα δὲ λέγων, θορύβου ἤκουσε διὰ τῶν τάξεων ἰόντος, καὶ ἤρετο τίς ὁ θόρυβος· ὁ δὲ Ξενοφῶν εἶπεν, ὅτι τὸ σύνθημα παρέρχεται δεύτερον ἤδη. καὶ ὃς ἐθαύμασε, τίς παραγγέλλει, καὶ ἤρετο ὅ, τι καὶ εἴη τὸ σύνθημα. ὁ δὲ ἀπεκρίνατο, ὅτι Ζεὺς Σωτὴρ καὶ Νίκη. ὁ δὲ Κῦρος ἀκούσας· ἀλλὰ δέχομαί τε, ἔφη, καὶ τοῦτο ἔστω.

ιβ'. Ταῦ-

ſpondebat, curae ſibi futurum, vt res praeclare gereretur.

10. Interea barbari aequabiliter procedunt, et Graecorum ordines, quamdiu adhuc eodem loco ſubſiſtebant, ex iis, qui ſubinde accedebant, inſtruebantur. Cyrus autem copias modico ex interuallo praeteruectus, vtrosque ſpectabat eminus, tum conuerſis in hoſtes oculis, tum in ſuarum partium milites.

11. Quem de Graecorum exercitu Xenophon Athenienſis vbi vidiſſet, equo nonnihil adacto, vt ei occurreret, num aliquid imperaret, quaerit. Cyrus paulum ſubſiſtens, dici iubet ad omnes, exta et hoſtias perpulchre ſibi addicere. Quae proferens, tumultum quendam ordines peruagari audiit; et, quis eſſet ille fremitus, interrogauit. Reſpondit Xenophon, iterum iam teſſeram dari. Mirum Cyro videri, quis eam dediſſet. Quapropter interrogat, quaenam ſit teſſera. Cui Xenophon: Iupiter, inquit, Seruator, et Victoria. Quod vbi Cyrus audiſſet: Accipio teſſeram hanc, ait, atque ita ſane eſto.

12. Quae

* Al. προϊόντων.

ιβ'. Ταῦτα δὲ εἰπὼν, εἰς τὴν ἑαυτοῦ χώραν ἀπήλαυνε·
καὶ οὐκέτι τρία ἢ τέτταρα στάδια ἀπειχέτην τὼ φάλαγγε
ἀπ' ἀλλήλων, ἡνίκα ἐπαιάνιζόν τε οἱ Ελληνες, καὶ ἤρχον-
το ἀντίοι ἰέναι τοῖς πολεμίοις. ὡς δὲ πορευομένων ἐξεκύ- 18.
μαινέ τι τῆς φάλαγγος, τὸ ἐπιλειπόμενον ἤρξατο δρόμῳ
θεῖν, καὶ ἅμα ἐφθέγξαντο πάντες, οἷόν περ τῷ Ενυαλίῳ
ἐλελίζουσι, καὶ πάντες δὲ ἔθεον.

ιγ'. Λέγουσι δέ τινες, ὡς καὶ ταῖς ἀσπίσι πρὸς τὰ
δόρατα ἐδούπησαν, φόβον ποιοῦντες τοῖς ἵπποις. πρὶν δὲ 19
τόξευμα ἐξικνεῖσθαι, ἐκκλίνουσιν οἱ βάρβαροι τοῖς ἵπποις
καὶ φεύγουσι. καὶ ἐνταῦθα δὴ ἐδίωκον μὲν κατὰ κράτος
οἱ Ελληνες, ἐβόων δὲ ἀλλήλοις, μὴ θεῖν δρόμῳ, ἀλλ' ἐν
τάξει ἕπεσθαι.

ιδ'. Τὰ δὲ ἅρματα ἐφέρετο τὰ μὲν δι' αὐτῶν τῶν 20.
πολεμίων, τὰ δὲ καὶ δι' αὐτῶν* τῶν Ελλήνων, κενὰ ἡνιό-
χων. οἱ δὲ, ἐπεὶ προΐδοιεν, ἵσταντο· ἔστι δ' ὅς τις καὶ κα-
τελήφθη, ὥσπερ ἐν ἱπποδρόμῳ, ἐκπλαγείς. καὶ οὐδὲν
μέντοι

12. Quae loquutus, suum ad locum se recepit. Iamque adeo non vltra tria quatuorue stadia phalanges ambae ab se inuicem distabant, quum Graeci paeanem canunt, et in hostes aduersos incipiunt pergere. Quumque progredientibus ipsis, pars aciei quaedam fluctus instar prorueret: qui relicti a tergo erant, cursu ferri coeperunt. Simul vniuersi, dum currerent, conclamabant; quemadmodum Martiae vlulationes fieri consueuerunt.

13. Nonnulli aiunt, eos etiam, scutis ad hastas allisis, strepitum excitasse, quo equis terrorem incuterent. Priusquam intra ictum teli ventum esset, barbari conuersis equis fugiunt. Tum vero totis viribus Graeci persequendo incumbunt, et acclamant alter alteri, ne cursu ferrentur, sed ordine non perturbato sequerentur hostem.

14. Currus partim per hostium ipsorum aciem agebantur, partim per Graecos, aurigis vacui. Quos quia Graeci nonnulli praeuiderant, subsistebant: nonnulli territi, sicut in equestri curriculo fieri solet, a curribus adacti fuere: quibus ta-

* Muretus et alii rectius omittunt: αὐτῶν.

μέντοι ὐδὲ τῦτον παθεῖν ἔφασαν, ὐδὲ ἄλλος δὲ τῶν Ἑλλήνων ἐν ταύτῃ τῇ μάχῃ ἔπαθεν ὐδεὶς ὐδὲν, πλὴν ἐπὶ τῷ εὐωνύμῳ τοξευθῆναί τις ἐλέγετο.

ιέ. Κῦρος δὲ, ὁρῶν τὺς Ἕλληνας νικῶντας τὸ καθ' αὑτὺς καὶ διώκοντας, ἡδόμενος καὶ προσκυνύμενος ἤδη ὡς βασιλεὺς ὑπὸ τῶν ἀμφ' αὐτὸν, ὐδ' ὧς ἐξήχθη διώκειν. ἀλλὰ συνεσπειραμένην ἔχων τὴν τῶν σὺν ἑαυτῷ ἑξακοσίων ἱππέων τάξιν, ἐπεμελεῖτο ὅ, τι ποιήσει βασιλεύς. καὶ γὰρ ᾔδει αὐτὸν, ὅτι μέσον ἔχοι τῦ Περσικῦ στρατεύματος.

ιϛ΄. Καὶ πάντες δὲ οἱ τῶν βαρβάρων ἄρχοντες μέσον ἔχοντες τὸ αὑτῶν ἡγῦντο, νομίζοντες ὕτως ἐν ἀσφαλεστάτῳ εἶναι, ἢν ἡ ἰσχὺς αὐτῶν ἑκατέρωθεν ᾖ, καὶ εἴ τι παραγγεῖλαι χρῄζοιεν, ἡμισει ἐν χρόνῳ αἰσθάνεσθαι τὸ στράτευμα.

ιζ΄. Καὶ βασιλεὺς δὴ τότε μέσον ἔχων τῆς ἑαυτῦ στρα-

men nihil accidiſſe mali proditum eſt; ſicuti nec quiſquam alius Graecorum hac in pugna perpeſſus eſt aliquid, extra quam quod a latere laeuo quidam ſagitta vulneratus fuiſſe dicebatur.

15. Cyrus quum Graecos a parte ſua victores euaſiſſe cerneret, eoſdemque iam hoſtes perſequi, voluptatem magnam capiebat: iamque nonnulli eorum, qui apud ipſum erant, tanquam regem eum adorabant. Neque tamen ad perſequendum propterea fuit euagatus, ſed ſtipatus conferto 10c equitum globo, quos apud ſe habebat, quid Rex facturus eſſet, ſtudioſe obſeruabat. Norat enim, hunc mediam exercitus Perſici aciem obtinere.

16. Quin etiam caeteri barbarorum praefecti ſic ſuos ducebant, vt ipſi media in acie eſſent; quod exiſtimarent, hoc pacto ſe quam tutiſſimo loco futuros, ſi ex vtraque parte robur ſuum haberent, et animadverſum iri duplo citius ab exercitu putarent, ſi quid oporteret imperari.

17. Rex autem, quanquam id tem-

ςρατιᾶς, ὅμως ἔξω ἐγένετο τȣ̃ Κύρȣ εὐωνύμȣ κέρατος. ἐπεὶ δὲ ȣ̓δεὶς αὐτῷ ἐμάχετο ἐκ τȣ̃ ἐναντίȣ, ȣ̓δὲ τοῖς αὐτȣ̃ τεταγμένοις ἔμπροσθεν, ἐπέκαμπτεν ὡς εἰς κύκλωσιν. ἔνθα δὴ Κῦρος δείσας, μὴ ὄπισθεν γενόμενος κατακόψῃ τὸ Ελληνικὸν, ἐλαύνει ἀντίος· καὶ ἐμβαλὼν σὺν τοῖς ἑξακοσίοις, νικᾷ τȣ̀ς πρὸ βασιλέως τεταγμένȣς, καὶ εἰς φυγὴν ἔτρεψε ἑξακισχιλίȣς· καὶ ἀποκτεῖναι λέγεται αὐτὸς τῇ ἑαυτȣ̃ χειρὶ Αρταγέρσην τὸν ἄρχοντα αὐτῶν.

ιή. Ως δὲ ἡ τροπὴ ἐγένετο, διασπείρονται καὶ οἱ Κύρȣ ἑξακόσιοι, εἰς τὸ διώκειν ὁρμήσαντες· πλὴν πάνυ ὀλίγοι ἀμφ' αὐτὸν κατελείφθησαν, σχεδὸν οἱ ὁμοτράπεζοι καλȣ́μενοι. σὺν τȣ́τοις δὲ ὢν, καθορᾷ βασιλέα καὶ τὸ ἀμφ' ἐκεῖνον ςῖφος· καὶ εὐθὺς ȣ̓κ ἠνέσχετο, ἀλλ' εἰπὼν, Ορῶ τὸν ἄνδρα, ἵετο ἐπ' αὐτὸν, καὶ παίει κατὰ τὸ ςέρνον, καὶ τιτρώσει διὰ τȣ̃ θώρακος, ὥς φησὶ

Κτη-

temporis aciem ſuam mediam obtineret, tamen vltra Cyri laeuum cornu erat. Quum autem nemo in ipſum acie pugnaret aduerſa, nec in eos, quos ante ſe collocatos habebat: inflectendo ſe mouit, tanquam hoſtes circumdaturus. Ibi vero metuens Cyrus, ne, poſteaquam a tergo ſuos inuaderet, Graecum agmen caederet; aduerſus irruit, et facta cum ıↄc illis impreſſione, vincit eos, qui ante regem collocati erant, adeoque illa equitum ᴠɪↄıↄ in fugam vertit. Quin et ipſe manu ſua Artagerſen, horum praefectum, interfeciſſe dicitur.

18. Poſteaquam illi terga vertere, Cyri etiam illi ıↄc equites perſequendi ſtudio diſſipantur, praeter paucos admodum, qui reliqui apud ipſum erant, fere qui menſae participes dicebantur. Hos quum apud ſe haberet, regem cum globo ſuo conſpicit; et mox, quia ſe continere non poterat: Video, inquit, hominem. Itaque, facto in ipſum impetu, pectus ei ferit, et per ipſam loricam fratrem vulnerat, quemadmodum Cteſias medi-

cus

Κτησίας ὁ ἰατρὸς, καὶ ἰᾶσθαι αὐτὸς τὸ τραῦμά φησι.

ιθ΄. Παίοντα δ᾽ αὐτὸν ἀκοντίζει τις παλτῷ ὑπὸ τὸν ὀφθαλμὸν βιαίως· καὶ ἐνταῦθα μαχόμενοι καὶ βασιλεὺς καὶ Κῦρος, καὶ οἱ ἀμφ᾽ αὐτοὺς ὑπὲρ ἑκατέρου, ὁπόσοι μὲν τῶν ἀμφὶ βασιλέα ἀπέθανον, Κτησίας λέγει· (παρ᾽ ἐκείνῳ γὰρ ἦν) Κῦρος δὲ, αὐτός τε ἀπέθανε, καὶ ὀκτὼ οἱ ἄριστοι τῶν περὶ αὐτὸν ἔκειντο ἐπ᾽ αὐτῷ.

κ΄. Ἀρταπάτης δὲ, ὁ πιστότατος αὐτῷ τῶν σκηπτούχων θεράπων, λέγεται, ἐπειδὴ εἶδε πεπτωκότα Κῦρον, καταπηδήσας ἀπὸ τοῦ ἵππου, περιπεσεῖν αὐτῷ. καὶ οἱ μέν φασι βασιλέα κελεῦσαί τινα ἐπισφάξαι αὐτὸν Κύρῳ· οἱ δὲ, ἑαυτὸν ἐπισφάξαι, σπασάμενον τὸν ἀκινάκην· εἶχε γὰρ χρυσοῦν. καὶ στρεπτὸν δὲ ἐφόρει, καὶ ψέλλια, καὶ τὰ ἄλλα, ὥσπερ οἱ ἄριστοι τῶν Περσῶν. ἐτετίμητο γὰρ ὑπὸ Κύρου δι᾽ εὔνοιάν τε καὶ πιστότητα.

ΚΕΦ.

cus memoriae prodidit, qui ſe etiam vulnus illud curaſſe commemorat.

19. Dum fratrem Cyrus ferit, quidam magna vi haſtam vibrans, ſub oculum eius adigit. Ibi dum et Rex et Cyrus inter ſe dimicant, et qui vtrumque tutabantur; quot homines ex parte regis perierint, Cteſias refert, qui apud regem tunc erat. Cyrus et ipſe interfectus eſt, et ſupra ipſum octo longe fortiſſimi ſtipatores eius iacuerunt.

20. Artapatas autem, miniſter vnus Cyro inter ſceptrigeros fideliſſimus; poſteaquam humi cecidiſſe Cyrum vidit, ab equo deſiliens, ad ipſum ſe abieciſſe fertur. Atque hunc, ſunt qui dicant, iuſſu regis a quodam ſupra Cyri cadauer iugulatum eſſe. Alii tradunt, eum, ſtricto, quem aureum habebat, acinace, manus ipſe ſibi attuliſſe. Nam torquem etiam geſtabat, et armillas, et alia, vt quiuis e Perſarum praeſtantiſſima dignitate viris. Erat enim apud Cyrum in honore tum ob beneuolentiam, tum fidem.

CAP.

ΚΕΦ. θ'.

Κῦρος μὲν οὖν οὕτως ἐτελεύτησεν, ἀνὴρ ὢν Περσῶν, τῶν μετὰ Κῦρον τὸν ἀρχαῖον γενομένων βασιλικώτατός τε καὶ ἄρχειν ἀξιώτατος, ὡς παρὰ πάντων ὁμολογεῖται τῶν Κύρου δοκούντων ἐν πείρᾳ γενέσθαι· πρῶτον μὲν γὰρ παῖς ἔτι ὤν, ὅτε ἐπαιδεύετο καὶ σὺν τῷ ἀδελφῷ, καὶ τοῖς ἄλλοις παισὶ, πάντων πάντα κράτιστος ἐνομίζετο.

β'. Πάντες γὰρ οἱ τῶν ἀρίστων Περσῶν παῖδες ἐν ταῖς βασιλεως θύραις παιδεύονται, ἔνθα πολλὴν μὲν σωφροσύνην καταμάθοι ἄν τις, αἰσχρὸν δ' οὐδὲν οὔτε ἀκοῦσαι οὔτ' ἰδεῖν ἐστι. Θεῶνται δ' οἱ παῖδες καὶ τοὺς τιμωμένους ὑπὸ βασιλέως, καὶ ἀκούουσι, καὶ ἄλλους ἀτιμαζομένους· ὥστ' εὐθὺς παῖδες ὄντες μανθάνουσιν ἄρχειν τε καὶ ἄρχεσθαι.

γ'. Ενθα Κῦρος * εὐμαθέστατος μὲν πρῶτον τῶν ἡλίκων ἐδόκει εἶναι, τοῖς τε πρεσβυτέροις καὶ τῶν ἑαυτοῦ ὑποδεεστέρων

CAP. IX.

Hic Cyri fuit exitus, qui vir inter Perfas, confentiente omnium iudicio, qui vfi eius confuetudine fuiffent, poft Cyrum illum prifcum, maxime regia fuit indole, ac imperio digniffimus. Primo, quum puer adhuc effet, ac vna cum fratre, caeterifque pueris inftitueretur, omnium in omnibus vifus eft effe praeftantiffimus.

2. Nam fumma dignitate hominum apud Perfas liberi Regis ad portam educantur; vbi magnam continentiam animadvertere licet, nec eft quidquam iftic turpe vel audire, vel videre. Quinetiam fpectant pueri tum eos, qui a rege ornantur, deque iis audiunt; tum alios, qui ignominia notantur. Quo fit, vt mox a prima pueritia parendi et imperandi leges difcant.

3. Heic primum Cyrus maxime vifus eft effe inter æquales docilis, et fenibus etiam obedientior, quam illi, qui fortuna longe

* Al. αἰδημονέστατος.

δεεςέρων μᾶλλον πείθεσθαι· ἔπειτα δὲ Φιλιππότατος, καὶ τοῖς ἵπποις ἄριςα χρῆσθαι. ἔκρινον δ᾽ αὐτὸν καὶ τῶν εἰς τὸν πόλεμον ἔργων, τοξικῆς τε καὶ ἀκοντίσεως, Φιλομαθέςατον εἶναι, καὶ μελετηρότατον.

δ΄. Ἐπεὶ δὲ τῇ ἡλικίᾳ ἔπρεπε, καὶ Φιλοθηρότατος ἦν, καὶ πρὸς τὰ θηρία μέντοι Φιλοκινδυνώτατος. καὶ ἄρκτον ποτὲ ἐπιΦερομένην ȣκ ἔτρεσεν, ἀλλὰ συμπεσὼν κατεσπάσθη ἀπὸ τȣ̃ ἵππȣ· καὶ τὰ μὲν ἔπαθεν, ὧν καὶ τὰς ὠτειλὰς Φανερὰς εἶχε, τέλος δὲ κατέκτανε. καὶ τὸν πρῶτον μέντοι βοηθήσαντα πολλοῖς μακαριςὸν εἶναι ἐποίησεν.

έ. Ἐπεὶ δὲ κατεπέμΦθη ὑπὸ τȣ̃ πατρὸς σατράπης Λυδίας τε, καὶ Φρυγίας μεγάλης, καὶ Καππαδοκίας, ςρατηγὸς δὲ πάντων ἀπεδείχθη, οἷς καθήκει εἰς Καςωλȣ̃ πεδίον ἀθροίζεσθαι, πρῶτον μὲν ἐπέδειξεν αὑτὸν, ὅτι περὶ πλείςȣ ποιοῖτο, εἴ τῳ σπείσαιτο, καὶ εἴ τῳ συνθεῖτο, καὶ εἴ τῳ ὑπόσχοιτό τι, μηδὲν ψεύ-

longe impari eſſent. Deinde rei equeſtris ſtudioſiſſimus, equiſque vti quam optime viſus eſt. Exiſtimabatur etiam in pertinentibus ad arma ſtudiis, ſagittis ac iaculis mittendis, admodum docilis, et in exercitationibus tolerantiſſimus.

4. Ipſo in adoleſcentiae flore, venandi maximo deſiderio tenebatur, et in pugnando adverſus belluas pericula nulla defugiebat. Etiam vrſum aliquando irruentem non extimuit, ſed cum eo congreſſus, et auulſus ab equo, accepit ea vulnera, quorum in eo cicatrices cernebantur, quum quidem ad extremum feram occideret. Quin et illum, qui tum ei primus opem tulit, iis muneribus ornauit, vt ab omnibus fortunatus praedicaretur.

5. Poſteaquam a patre in Lydiam, Phrygiam magnam, Cappadociam cum ſatrapae titulo miſſus, et eorum omnium, quos ex officio neceſſe eſt in Caſtoli campum conuenire, praetor deſignatus fuit: primum declarauit, ſibi nihil antiquius eſſe, quam ne falleret, ſi quis eſſet forte, quocum vel foedus iniiſſet, vel eſſet pactus, vel aliquid pol-

ψεύδεσθαι· καὶ γὰρ οὖν ἐπίστευον μὲν αὐτῷ αἱ πόλεις ἐπιτρεπόμεναι, ἐπίστευον δ' οἱ ἄνδρες· καὶ εἴ τις πολέμιος ἐγένετο σπεισαμένου Κύρου ἐπίστευε μηδὲν ἂν παρὰ τὰς σπονδὰς παθεῖν.

ϛ'. Τοιγαροῦν ἐπεὶ Τισσαφέρνει ἐπολέμησε, πᾶσαι αἱ πόλεις ἑκοῦσαι Κῦρον εἵλοντο ἀντὶ Τισσαφέρνους, πλὴν Μιλησίων. οὗτοι δὲ, ὅτι οὐκ ἤθελε τοὺς φεύγοντας προέσθαι, ἐφοβοῦντο αὐτόν. καὶ γὰρ ἔργῳ ἐπεδείκνυτο, καὶ ἔλεγεν, ὅτι οὐκ ἄν ποτε προεῖτο, ἐπεὶ ἅπαξ αὐτοῖς φίλος ἐγένετο, οὐδ' εἰ ἔτι μὲν μείους γένοιντο, ἔτι δὲ καὶ κάκιον πράξειαν.

ζ'. Φανερὸς δ' ἦν, καὶ εἴ τις ἀγαθὸν ἢ κακὸν ποιήσειεν αὐτὸν, νικᾷν πειρώμενος· καὶ εὐχὴν δέ τινες αὐτοῦ ἐξέφερον, ὡς εὔχοιτο τοσοῦτον χρόνον ζῆν, ἔς τε νικῴη καὶ τοὺς εὖ καὶ τοὺς κακῶς ποιοῦντας ἀλεξόμενος· καὶ γὰρ οὖν πλεῖστοι αὐτῶν * ἑνί γε ἀνδρὶ τῶν ἐφ' ἡμῶν ἐπεθύμησαν καὶ χρήματα, καὶ πόλεις, καὶ τὰ ἑαυτῶν σώματα προέσθαι.

η'. Οὐ

pollicitus. Quapropter et ciuitates, quae erant ipſius curae creditae, fidem habebant ei, ſicut et homines ipſi. Immo hoſtes, poſteaquam pacta conuenta eſſent, nihil ſibi metuebant, ne quid praeter pacta accideret.

6. Quare, poſteaquam bellum aduerſus Tiſſaphernem mouiſſet, vrbes omnes, extra ſolos Mileſios, vltro Tiſſapherni Cyrum praetulerunt. Nam illi metuebant eum, quod exulum cauſſam negligere nollet. Etenim tum reapſe declarabat, tum verbis, nunquam ſe illos deſerturum, quos ſemel in amicitiam receperat; ne ſi pauciores quidem forent, ac fortuna magis aduerſa premerentur.

7. Praeterea palam adnitebatur, vt eis ſuperior euaderet, quicunque ipſum vel affeciſſent beneficio, vel iniuria. Nonnulli etiam votum eius protulerunt, optare ſe, vt tamdiu viueret, donec et bene de ſe promeritos beneficiis, et hoſtes vlciſcendo vinceret. Quamobrem vni huic ex omnibus aetatis noſtræ hominibus quamplurimi et fortunas, et vrbes, et corpora ſua credere cupiebant.

8. Ne-

η'. Οὐ μὲν δὴ οὐδὲ τοῦτ' ἄν τις εἴποι, ὡς τοὺς κακούργους καὶ ἀδίκους εἴα καταγελᾶν, ἀλλ' ἀφειδέστατα πάντων ἐτιμωρεῖτο. πολλάκις δ' ἦν ἰδεῖν παρὰ τὰς στειβομένας ὁδοὺς, καὶ ποδῶν καὶ χειρῶν καὶ ὀφθαλμῶν στερουμένους ἀνθρώπους· ὥστε ἐν τῇ τοῦ Κύρου ἀρχῇ ἐγένετο, καὶ Ἕλληνι καὶ βαρβάρῳ μηδὲν ἀδικοῦντι ἀδεῶς πορεύεσθαι, ὅποι τις ἤθελεν, ἔχοντι ὅ, τι προχωροίη.

θ'. Τοὺς μέντοι γε ἀγαθοὺς εἰς πόλεμον ὡμολόγητο διαφερόντως τιμᾶν. καὶ πρῶτον μὲν ἦν αὐτῷ πόλεμος πρὸς Πεισίδας καὶ Μυσούς. στρατευόμενος οὖν καὶ αὐτὸς εἰς ταύτας τὰς χώρας, οὓς ἑώρα ἐθέλοντας κινδυνεύειν, τούτους καὶ ἄρχοντας ἐποίει ἧς κατεστρέφετο χώρας, καὶ ἄλλοις δώροις ἐτίμα· ὥστε φαίνεσθαι τοὺς μὲν ἀγαθοὺς εὐδαιμονεστάτους, τοὺς δὲ κακοὺς, δούλους τούτων ἀξιοῦσθαι εἶναι. τοιγαροῦν πολλὴ ἦν ἀφθονία τῶν ἐθελόντων

8. Neque tamen hoc etiam dici poteſt, quod improbis et ſceleratis illudere ſibi permiſerit: ſed ita in eos animaduertebat, vt prorſus ipſis non parceret. Ac ſaepenumero tritis in viis erat cernere quosdam homines, qui pedibus, manibus, oculis multati eſſent. Quo factum, vt in iis locis, vbi Cyrus imperaret, cuiuis tam Graeco quam barbaro neminem laedenti, ſecure liceret iter facere, quocunque vellet, et quidquid tandem ſecum ipſi geſtare commodum eſſet.

9. Militari quidem certe virtute praeditos, omnium conſenſu, eximiis honoribus ornabat. Primum bellum aduerſus Piſidas et Myſos geſſit. Aduerſus has regiones ſuſceptae expeditioni quum et ipſe intereſſet, quoſcunque ſponte ſua ſalutem in diſcrimen coniicere videbat, eos partim illi agro, quem occupauerat, cum imperio praeficiebat, partim aliis praemiis ornabat. Qua re fiebat, vt viri fortes longe fortunatiſſimi omnium in oculis eſſent; ignaui vero, pro ſeruis horum ducerentur. Enimuero magna erat illorum copia, qui adire

λόντων κινδυνεύειν, ὅπȣ τις οἴοιτο Κῦρον αἰσθήσεσθαι.

ί. Εἴς γε μὴν δικαιοσύνην εἴ τις αὐτῷ φανερὸς γένοιτο ἐπιδείκνυσθαι βȣλόμενος, περὶ παντὸς ἐποιεῖτο τȣ́τȣς πλȣσιωτέρȣς ποιεῖν τῶν ἐκ τȣ̃ ἀδίκȣ φιλοκερδȣ́ντων. καὶ γὰρ ȣ̃ν ἄλλα τε πολλὰ δικαίως αὐτῷ διεχειρίζετο, καὶ στρατεύματι ἀληθινῷ ἐχρήσατο. καὶ γὰρ στρατηγοὶ καὶ λοχαγοὶ ȣ̓ χρημάτων ἕνεκα πρὸς ἐκεῖνον ἔπλευσαν, ἀλλ' ἐπεὶ ἔγνωσαν κερδαλεώτερον εἶναι Κύρῳ καλῶς πειθαρχεῖν, ἢ τὸ κατὰ μῆνα κέρδος· ἀλλὰ μὴν εἴ τις γέ τοι αὐτῷ προστάξαντι καλῶς ὑπηρετήσειεν, ȣ̓δὲν * πώποτε ἀχάριστον εἴασε τὴν προθυμίαν. τοιγαρȣ̃ν κράτιστοι δὴ ὑπηρέται παντὸς ἔργȣ Κύρῳ ἐλέχθησαν γενέσθαι.

ιά. Εἰ δέ τινα ὁρῴη δεινὸν ὄντα οἰκονόμον ἐκ τȣ̃ δικαίȣ, καὶ κατασκευάζοντά τε ἧς ἄρχοι χώρας, καὶ προσόδȣς ποιȣ̃ντα, ȣ̓δένα ἂν πώποτε

τε

re pericula vellent, ſicubi quis animaduerſurum id Cyrum arbitraretur.

10. Quod ſi qui iuſtitiae dediſſent illuſtre documentum, eos exiſtimabat omnibus modis locupletiores reddendos eſſe, quam ii forent, qui rationibus iniuſtis lucrum facerent. Itaque cum alia multa iuſte ab ipſo adminiſtrabantur, tum illum habebat exercitum, qui vere exercitus dici mereretur. Nam et legionum praetores et cohortium praefecti non pecuniae cauſſa ad ipſum nauigabant: ſed quod eſſe fructuoſius exiſtimarent, Cyri imperio recte parere, quam menſtruo lucro ditari. Quod ſi quis, ipſo aliquid mandante, egregie imperata feciſſet; hanc ipſam animi promtitudinem nequaquam praemio carere patiebatur. Quapropter in rebus omnibus habuiſſe Cyrus adminiſtros longe praeſtantiſſimos perhibetur.

11. Si quem iuſta ratione rem familiarem mirifice augere videret, aut regionem, cui cum imperio praeeſſet, ornando longe prouentu fructuoſiorem facere; tantum abeſt.

* Alii praeferunt: ȣ̓δὲν.

τε ἀφείλατο *, ἀλλὰ καὶ πλείω προσεδίδου· ὥστε καὶ ἡδέως ἐπόνουν, καὶ θαῤῥαλέως ἐκτῶντο, καὶ ἃ πέπατο αὖ τις, ἥκιστα Κῦρον ἔκρυπτεν· οὐ γὰρ φθονῶν τοῖς φανερῶς πλουτοῦσιν ἐφαίνετο, ἀλλὰ πειρώμενος χρῆσθαι τοῖς τῶν ὑποκρυπτομένων χρήμασι.

ιβ΄. Φίλους γε μὴν ὅσους ποιήσαιτο, καὶ εὔνους γνοίη ὄντας, καὶ ἱκανοὺς κρίνειε συνεργοὺς εἶναι ὅ,τι τυγχάνει βουλόμενος κατεργάζεσθαι, ὁμολογεῖται πρὸς πάντων κράτιστος δὴ γενέσθαι θεραπεύειν. καὶ γὰρ αὐτὸ τοῦτο, οὗπερ αὐτὸς ἕνεκα φίλων ᾤετο δεῖσθαι, ὡς συνεργοὺς ἔχοι, καὶ αὐτὸς ἐπειρᾶτο συνεργὸς τοῖς φίλοις κράτιστος εἶναι τούτου, ὅτου ἕκαστον αἰσθάνοιτο ἐπιθυμοῦντα.

ιγ΄. Δῶρα δὲ πλεῖστα μὲν, οἶμαι, εἷς γε ἀνὴρ ὢν, ἐλάμβανε διὰ πολλά. ταῦτα δὲ δὴ πάντα μάλιστα τοῖς φίλοις ἐδίδου, πρὸς τὸν τρόπον ἑκάστου σκοπῶν, καὶ ὅτου μάλιστα ὁρῴη ἕκαστον δεόμενον. καὶ ὅσα τῷ σώμα-

τι

est, vt huic aliquid adimeret, etiam addebat plura. Quo fiebat, vt illi cum voluptate labores perferrent, et fidenter bona pararent, et quae quisque possideret, ea Cyrum haudquaquam celarent. Nec enim iis, qui se diuites esse profitebantur, inuidere videbatur; sed illorum vti pecuniis conabatur, qui eas occultarent.

12. Amicos certe quoscunque sibi adiungeret, sibique beneuolos esse animaduerteret, ac iudicaret idoneos ad eas res secum efficiundas esse, quas confici cuperet; omnium consensu obsequiis demereri studiosissime solebat. Nam ea ipsa de caussa, ob quam sibi existimabat amicis opus esse, nimirum vt gerendarum rerum adiutores haberet; etiam ipse conabatur amicis operam suam egregie probare, quidquid tandem singulos cupere persentisceret.

13. Vnus ipse plurimis donis cumulabatur multas ob caussas. Verum ea potissimum amicis, considerato cuiusque ingenio, et quo quemque maxime videret egere, largiebatur. Praeterea de iis, quaecunque

* Alii praeferunt: ἀφείλετο.

τι αὐτῷ κόσμον πέμποι τις, ἢ ὡς εἰς πόλεμον, ἢ ὡς εἰς καλλωπισμὸν, καὶ περὶ τούτων λέγειν αὐτὸν ἔφασαν, ὅτι τὸ μὲν ἑαυτοῦ σῶμα οὐκ ἂν δύναιτο τούτοις πᾶσι κοσμηθῆναι, φίλους δὲ καλῶς κεκοσμημένους, μέγιστον κόσμον ἀνδρὶ νομίζοι.

ιδ'. Καὶ τὸ μὲν τὰ μεγάλα νικᾷν τοὺς φίλους εὖ ποιοῦντα, οὐδὲν θαυμαστὸν, ἐπειδή γε καὶ δυνατώτερος ἦν· τὸ δὲ τῇ ἐπιμελείᾳ περιεῖναι τῶν φίλων, καὶ τῷ προθυμεῖσθαι χαρίζεσθαι, ταῦτα μᾶλλον ἔμοιγε δοκεῖ ἀγαστὰ εἶναι. Κῦρος γὰρ ἔπεμπε βίκους οἴνου ἡμιδεεῖς πολλάκις, ὁπότε πάνυ ἡδὺν λάβοι, λέγων, ὅτι οὔπω δὴ πολλοῦ χρόνου τούτου ἡδίονι οἴνῳ ἐπιτύχοι. τοῦτο οὖν σοι ἔπεμψε, καὶ δεῖταί σου τοῦτον ἐκπιεῖν τήμερον σὺν οἷς μάλιστα φιλεῖς. πολλάκις δὲ χῆνας ἡμιβρώτους ἔπεμπε, καὶ ἄρτων ἡμίσεα, καὶ ἄλλα τοιαῦτα, ἐπιλέγειν κελεύων τὸν φέροντα· τούτοις ἥσθη Κῦρος· βούλεται οὖν καὶ σὲ τούτων γεύσασθαι.

ιε. Ὅπου δὲ χιλὸς σπάνιος πάνυ εἴη, αὐτὸς δὲ ἐδύνατο

cunque ad ornatum corporis ipsi mitterentur, vel ad vsum belli, vel ad elegantiam vestitus, dicere solitum accepimus: Non posse suum corpus omnibus his ornari, sed praeclare ornatos amicos se maximum hominis ornamentum ducere.

14. Et magnis quidem beneficiis quod amicos vinceret, qui longe potentior esset, nihil mirum erat: at quod et cura de ipsis, et gratificandi cupiditate eos superabat, haec vero mihi potius admiranda videntur. Nam saepenumero eis orcas vini semiplenas mittebat, quoties vinum admodum suaue nactus esset; addens, longo iam tempore se suauius vinum adeptum non esse. Quamobrem illud tibi Cyrus misit, teque rogat, vt illud hodie, cum quibus gratissimum erit tibi, bibas. Saepenumero semesos etiam anseres mittebat, et panes dimidiatos, et huius generis alia, quum addere iuberet eum, cui ferenda dabat: Cyrus his delectatus est, eaque de caussa vult haec te quoque gustare.

15. Quod si pabuli esset ingens penuria, quod ipsi paratu esse

τὸ παρασκευάσασθαι, διὰ δὲ πολλὲς ἔχειν υπηρέτας, καὶ διὰ τὴν ἐπιμέλειαν, διαπέμπων ἐκέλευε τὲς Φίλες τοῖς τὰ ἑαυτῶν σώματα ἄγεσιν ἵπποις ἐμβάλλειν τῦτον τὸν χιλὸν, ὡς μὴ πεινῶντες τὲς ἑαυτῦ Φίλες ἄγωσιν. εἰ δὲ δή ποτε πορεύοιτο, καὶ πλεῖσοι μέλλοιεν ὄψεσθαι, προσκαλῶν τὲς Φίλες ἐσπεδαιολογεῖτο, ὡς δηλοίη ὓς τιμᾷ· ὥςε ἔγωγε, ἐξ ὧν ἀκέω, ἐδένα κρίνω ὑπὸ πλειόνων πεΦιλῆσθαι, ὔτε Ἑλλήνων ὔτε βαρβάρων.

ιϛ΄. Τεκμήριον δὲ τέτε καὶ τόδε. παρὰ μὲν Κύρε, δέλε ὄντος, ἐδεὶς ἀπήει πρὸς βασιλέα· πλὴν Ορόντας ἐπεχείρησε· καὶ ἔτος δὲ, ὃν ᾤετο πισόν οἱ εἶναι, ταχὺ αὐτὸν εὗρε Κύρῳ Φιλαίτερον, ἢ ἑαυτῷ. παρὰ δὲ βασιλέως πολλοὶ πρὸς Κῦρον ἀπῆλθον, ἐπεὶ πολέμιοι ἀλλήλοις ἐγένοντο. καὶ ἔτοι μέντοι, οἱ μάλισα ὑπ' αὐτῦ ἀγαπώμενοι, νομίζοντες παρὰ Κύρῳ ὄντες ἀγαθοὶ, ἀξιωτέρας ἂν τιμῆς τυγχάνειν, ἢ παρὰ βασιλεῖ.

ιζ΄.

esset facile, propter ministrorum copiam ac diligentiam; hinc inde aliquid mittens, hortabatur, vt hoc pabulum amici equis illis, quibus eorum corpora veherentur, obiicerent: ne illi amicos suos fame confecti gestarent. Si aliquando quopiam proficisceretur, ac multos se spectaturos sciret: arcessitis ad se amicis, data opera cum eis serio disserebat; vt quos honore maximo dignaretur, significaret. Quo fit, vt neminem eorum, de quibus equidem auditione accepi, pluribus tum Graecis tum barbaris carum fuisse iudicem.

16. Cuius rei hoc quoque argumentum est, quod ab Cyro, qui alteri seruiebat, nemo ad regem defecerit, extra vnum Orontam, qui saltem hoc facere conatus fuit: quanquam illum Rex, dum sibi fidelem putat, pene Cyro, quam sibi, amiciorem reperit. At vero a rege permulti ad Cyrum transierunt, postea quam fratres hostiliter inuadere se coeperunt, et quidem ii, quos Rex maximo amore complectebatur. Existimabant enim fore, vt virtuti suae apud Cyrum plus honoris ac praemiorum deferretur, quam apud regem.

17.

ιζ'. Μέγα δὲ τεκμήριον καὶ τὸ ἐν τῇ τελευτῇ τοῦ βίου αὐτῷ γενόμενον, ὅτι καὶ αὐτὸς ἦν ἀγαθὸς, καὶ κρίνειν ὀρθῶς ἐδύνατο τοὺς πιστοὺς καὶ εὔνους καὶ βεβαίους. ἀποθνήσκοντος γὰρ αὐτοῦ, πάντες οἱ παρ᾽ αὐτὸν φίλοι, καὶ συντράπεζοι, μαχόμενοι ἀπέθανον ὑπὲρ Κύρου, πλὴν Ἀριαίου. οὗτος δὲ τεταγμένος ἐτύγχανεν ἐπὶ τῷ εὐωνύμῳ τοῦ ἱππικοῦ ἄρχων. ὡς δ᾽ ᾔσθετο Κῦρον πεπτωκότα, ἔφυγεν ἔχων καὶ τὸ στράτευμα πᾶν, οὗ ἡγεῖτο.

ΚΕΦ. ί.

Ἐνταῦθα δὴ Κύρου ἀποτέμνεται ἡ κεφαλὴ καὶ χεὶρ ἡ δεξιά. βασιλεὺς δὲ, καὶ οἱ σὺν αὐτῷ, διώκων εἰσπίπτει εἰς τὸ Κυρεῖον στρατόπεδον· καὶ οἱ μὲν μετὰ Ἀριαίου οὐκέτι ἵστανται, ἀλλὰ φεύγουσι διὰ τοῦ αὐτῶν στρατοπέδου εἰς τὸν σταθμὸν, ἐν ᾧ * ὥρμηντο. τέτταρες δὲ ἐλέγοντο παρασάγγαι τῆς ὁδοῦ εἶναι.

β'. Βα-

17. Magnum et illud argumentum eſt, quod in exitu vitae ipſi accidit, tum ipſum fuiſſe bonum, tum recte iudicare potuiſſe, quoſnam et fideles, et beneuolos, et conſtantes haberet. Nam quum vitam amitteret, omnes apud eum amici et menſae participes, pro eo pugnantes mortem oppetierunt, extra vnum Ariaeum. Is forte copiis equeſtribus, ad laeuum aciei cornu, praeeſſe ſuo loco iuſſus fuerat: quumque cecidiſſe Cyrum comperiſſent, integro cum agmine ſuo fugam arripuit.

CAP. X.

Et Cyro quidem tunc et caput et dextra praeciſa fuit, Rex autem cum ſuis dum hoſtes perſequitur, in caſtra Cyriana incidit. Heic Ariaei milites nequaquam ſubſiſtunt, ſed per caſtra ſua ſtationem ad illam, vnde paulo ante diſceſſerant, diffugiunt. Id iter quatuor eſſe paraſangarum ferebatur.

2. Rex

* Al. ἐξ οὗ, al. ἔνθα ſiue ἔνθεν, Muretus ἐν ᾧ ὥρμων.

β'. Βασιλεὺς δὲ, καὶ οἱ σὺν αὐτῷ, τά τε ἄλλα πολλὰ διαρπάζουσι, καὶ τὴν Φωκαΐδα, τὴν Κύρου παλλακίδα, τὴν σοφὴν καὶ καλὴν λεγομένην εἶναι, λαμβάνει. ἡ δὲ Μιλησία ἡ νεωτέρα, ληφθεῖσα ὑπὸ τῶν ἀμφὶ βασιλέα, ἐκφεύγει γυμνὴ πρὸς τῶν Ελλήνων, οἳ ἔτυχον ἐν τοῖς σκευοφόροις ὅπλα ἔχοντες· καὶ ἀντιταχθέντες, πολλοὺς μὲν τῶν διαρπαζόντων, ἀπέκτειναν, οἱ δὲ καὶ αὐτῶν ἀπέθανον· οὐ μὴν ἔφυγόν γε, ἀλλὰ καὶ ταύτην ἔσωσαν, καὶ τἄλλα, ὅσα ἐντὸς αὐτῶν, καὶ χρήματα, καὶ ἄνθρωποι, ἐγένοντο, πάντα ἔσωσαν.

γ'. Ενταῦθα διέσχον ἀλλήλων βασιλεύς τε καὶ οἱ Ελληνες ὡς τριάκοντα στάδια, οἱ μὲν διώκοντες τοὺς καθ' ἑαυτοὺς, ὡς πάντας νικῶντες. οἱ δὲ ἁρπάζοντες, ὡς ἤδη πάντες νικῶντες. ὡς δὲ ᾔσθοντο οἱ μὲν Ελληνες, ὅτι βασιλεὺς σὺν στρατεύματι ἐν τοῖς σκευοφόροις εἴη, βασιλεὺς δ' αὖ ἤκουσε Τισσαφέρνους, ὅτι οἱ Ελληνες νικῷεν τὸ καθ' ἑαυτοὺς, καὶ εἰς τὸ πρόσθεν οἴχοιντο διώκοντες, ἐνταῦθα δὴ βα-

2. Rex cum ſuis praeter alia, quae diripiebant, etiam Cyri concubinam, patria Phocaeenſem, quae ſapiens et elegans appellabatur, cepit. Etenim altera natu minor, Mileſia, quum eſſet et ipſa regiis a militibus capta, nuda profugit ad Graecos, qui armati apud impedimenta erant. Nam ii Perſis reſiſtentes, partim multos, qui caſtra populabantur, interficiebant; partim et ipſi occidebantur. Neque tamen terga dedere, ſed et mulierem hanc ſaluam eripuerunt, et alia, quae intus habebant, ipſos ſcilicet cum facultatibus homines conſeruarunt.

3. Erat heic inter Regem et Graecos triginta fere ſtadiorum interuallum, quum hi oppoſitos ſibi hoſtes perſequerentur, quaſi qui vniuerſos viciſſent: illi caſtra diriperent, quaſi totus ipſorum exercitus victoriam adeptus eſſet. Verum poſteaquam Graeci regem cum copiis eſſe apud impedimenta ſua perſentiſcerent, et Rex de Tiſſapherne audiiſſet, Graecos aciem oppoſitam ſibi viciſſe, ac perſequi fuſos vlterius: tum vero

βασιλεὺς μὲν ἀθροίζει τὰς ἑαυτοῦ, καὶ συντάττεται. ὁ δὲ Κλέαρχος ἐβουλεύετο, Πρόξενον καλέσας, (πλησιαίτατος γὰρ ἦν) εἰ πέμποιέν τινας, ἢ πάντες ἴοιεν ἐπὶ τὸ στρατόπεδον ἀρήξοντες.

δ'. Ἐν τούτῳ βασιλεὺς πάλιν δῆλος ἦν προσιὼν, ὡς ἐδόκει, ὄπισθεν· καὶ οἱ μὲν Ἕλληνες συστραφέντες παρασκευάζονται, ὡς ταύτῃ προσιόντες καὶ δεξόμενοι. ὁ δὲ βασιλεὺς ταύτῃ μὲν οὐκ ἦγεν, ᾗ δὲ παρῆλθεν ἔξω τοῦ εὐωνύμου κέρατος, ταύτῃ καὶ ἀπήγαγεν, ἀναλαβὼν καὶ τοὺς ἐν τῇ μάχῃ πρὸς τοὺς Ἕλληνας αὐτομολήσαντας, καὶ Τισσαφέρνην, καὶ τοὺς σὺν αὐτῷ.

ε'. Ὁ γὰρ Τισσαφέρνης ἐν τῇ πρώτῃ συνόδῳ οὐκ ἔφυγεν, ἀλλὰ διήλασε καὶ παρὰ τὸν ποταμὸν κατὰ τοὺς Ἕλληνας πελταστάς· διελαύνων δὲ κατέκτανε μὲν οὐδένα, διαστάντες δὲ οἱ Ἕλληνες ἔπαιον καὶ ἠκόντιζον αὐτούς. Ἐπισθένης δὲ * Ἀμφιπολίτης ἦρχε τῶν πελταστῶν, καὶ ἐλέγετο φρόνιμος γενέσθαι.

ς'. Ὁ οὖν Τισσαφέρνης ὡς μεῖον ἔχων ἀπηλλάγη·

vero fuos Rex collectos inftruit. Clearchus autem, vocato ad fe Proxeno, qui ei proximus erat, num quofdam mitteret, deliberabat, an potius omnes ad caftrorum defenfionem pergerent

4. Interea Rex iterum accedere palam vifus eft, et quidem a tergo, vti putabatur. Graeci, vt, acie conuerfa, regem adorirentur et fuftinerent, fefe comparant. Rex autem non hac ducebat, fed qua progreffus vltra cornu laeuum fuerat, eadem retroceffit; receptis ad fe iis, qui ad Graecos in proelio perfugerant, ipfoque etiam Tiffapherne cum fuis.

5. Nam Tiffaphernes primo in conflictu non fugerat, fed ad flumen ipfum cum equitatu penetrarat aduerfus Graecos, qui cetris vtebantur. Quo in conatu penetrandi, neminem quidem interfecit ipfe: fed Graeci, duas in partes diuifi, Tiffaphernis copias caedebant et premebant iaculis. Cetratorum praefectus erat Epifthenes Amphipolitanus; vir, vti ferebatur, prudens.

6. Itaque Tiffaphernes, qui fe in-

γῃ· εἰς δὲ τὸ στρατόπεδον ἀφικόμενος τῶν Ἑλλήνων, ἐκεῖ συντυγχάνει βασιλεῖ, καὶ ὁμοῦ δὴ πάλιν συνταξάμενοι ἐπορεύοντο. ἐπεὶ δ' ἦσαν κατὰ τὸ εὐώνυμον τῶν Ἑλλήνων κέρας, ἔδεισαν οἱ Ἕλληνες, μὴ προσάγοιεν πρὸς τὸ κέρας, καὶ περιπτύξαντες ἀμφοτέρωθεν αὐτοὺς διακόψειαν· καὶ ἐδόκει αὐτοῖς ἀναπτύσσειν τὸ κέρας, καὶ ποιήσασθαι ὄπισθεν τὸν ποταμόν.

ζ'. Ἐν ᾧ δὲ ταῦτα ἐβουλεύοντο, καὶ δὴ βασιλεὺς παραμειψάμενος εἰς τὸ αὐτὸ σχῆμα, κατέστησεν ἐναντίαν τὴν φάλαγγα, ὥσπερ τὸ πρῶτον μαχούμενος συνήει. ὡς δὲ εἶδον οἱ Ἕλληνες ἐγγύς τε ὄντας καὶ παρατεταγμένους, αὖθις παιανίσαντες ἐπῄεσαν πολὺ ἔτι προθυμότερον, ἢ τοπρόσθεν.

η'. Οἱ δ' αὖ βάρβαροι οὐκ ἐδέχοντο, ἀλλ' ἐκ πλείονος, ἢ τοπρόσθεν, ἔφευγον. οἱ δ' ἐπεδίωκον μέχρι κώμης τινός. ἐνταῦθα δὲ ἔστησαν οἱ Ἕλληνες. ὑπὲρ γὰρ τῆς κώμης γήλοφος ἦν, ἐφ' οὗ ἀνεστράφησαν οἱ ἀμφὶ βασιλέα· πεζοὶ μὲν οὐκέτι, τῶν δὲ ἱππέων ὁ λόφος ἐνεπλήσθη, ὥστε τὸ

inferiorem esse cerneret, discessit; quumque Graecorum in castra peruenisset, ibidem forte in regem incidit. Quo factum, vt ambo simul de integro instructis suis abirent. Ad laevum Graecorum cornu quum peruenissent, verebantur Graeci, ne cornua sua inuaderent, et vtrinque circumuentos caederent. Quare visum est ipsis, ita cornu hoc explicandum esse, vt a tergo flumen haberent.

7. Hoc illi dum consilii capiunt, Rex, ad pristinam aciei formam, qua primum hostes adortus fuerat, reducta phalange, aduersus constitit. Quum autem Graeci, hostes iam et instructos, et in propinquo cernerent, rursum paeanem exorsi, multo alacrius quam antea, in eos pergunt.

8. Horum impetum barbari non sustinent, sed effusius quam prius, fugam arripiunt. Graeci eos vsque ad vicum quendam persequuntur, vbi demum subsistunt. Nam vico quidam collis imminebat, in quo se conuertebant ii, qui erant cum rege; complente collem equitatu, qui pedites secum

τὸ ποιούμενον μὴ γιγνώσκειν· καὶ τὸ βασίλειον σημεῖον ὁρᾶν ἔφασαν, ἀετόν τινα χρυσοῦν * ἐπὶ πέλτης, ἐπὶ ξύλου ἀνατεταμένον.

θ'. Ἐπεὶ δὲ καὶ ἐνταῦθα ἐχώρουν οἱ Ἕλληνες, λείπουσι 13
δὴ καὶ τὸν λόφον οἱ ἱππεῖς. οὐ μέντοι ἔτι ἀθρόοι, ἀλλ' ἄλ-
λοι ἄλλοθεν. ἐψιλοῦτο δ' ὁ λόφος τῶν ἱππέων· τέλος δὲ
καὶ πάντες ἀπεχώρησαν. ὁ οὖν Κλέαρχος οὐκ ἀνεβίβαζεν 14
ἐπὶ τὸν λόφον, ἀλλ' ὑπὸ αὐτὸν στήσας τὸ στράτευμα, πέμ-
πει Λύκιον τὸν Συρακούσιον, καὶ ἄλλον ἐπὶ τὸν λόφον, καὶ
κελεύει κατιδόντας τὰ ὑπὲρ τοῦ λόφου, τί ἐστι, ἀπαγγεῖ-
λαι. καὶ ὁ Λύκιος ἤλασε, καὶ ἰδὼν ἀπαγγέλλει, ὅτι 15
φεύγουσιν ἀνὰ κράτος.

ι'. Σχεδὸν δ', ὅτε ταῦτα ἦν, καὶ ἥλιος ἐδύετο. ἐνταῦθα 16
δ' ἔστησαν οἱ Ελληνες, καὶ θέμενοι τὰ ὅπλα ἀνεπαύοντο· καὶ ἅμα μὲν ἐθαύμαζον, ὅτι οὐδαμοῦ Κῦρος φαίνοιτο, οὐδ' ἄλλος ἀπ' αὐτοῦ οὐδεὶς παρείη. οὐ γὰρ ᾔδεσαν αὐτὸν τεθνηκότα,

secum nullos habebat. Quo factum, vt Graeci, quid rerum ageretur, haud scirent. Etiam signum regium videre se dicebant, auream quandam aquilam in hasta extensam.

9. Quum autem Graeci huc etiam tenderent, deserunt collem equites, non confertis copiis, sed passim alii alio: nudabaturque adeo collis equitum copiis, donec omnes discessissent. Clearchus tamen non continuo militem promouit in collem, sed copiis sub ipso collocatis, Lycium Syracusanum mittit cum alio quodam, atque imperat, vt speculati, quae essent in colle, omnia sibi renuntiarent. Lycius quum adequitasset, et omnia vidisset, fugere ipsos totis viribus renuntiat.

10. Quum haec gererentur, sol propemodum occidebat. Atque heic Graeci subsistebant, et armis collocatis † quiescebant; neque non mirari poterant, quamobrem nec Cyrus vsquam appareret, nec alius ab ipso quisquam adesset. Nam mortuum esse

* Legendum videtur ἐπὶ πάλτου ἀνατεταμένον, et quae sequuntur (ἐπὶ ξύλου) tanquam scholion esse delenda, vel in marginem reiicienda. Sed Hutchinsonus pro ξύλου legit ξυστοῦ.

† Al. θέμενοι τὰ ὅπλα vertit *sub armis.*

κότα, ἀλλ' εἴκαζον ἢ διώκοντα οἴχεσθαι, ἢ καταληψόμενόν τι προσεληλακέναι *. καὶ αὐτοὶ ἐβουλεύοντο, εἰ αὐτοῦ μείναντες τὰ σκευοφόρα ἐνταῦθα ἀγάγοιντο, ἢ ἀπίοιεν ἐπὶ τὸ στρατόπεδον. ἔδοξεν οὖν αὐτοῖς ἀπιέναι. καὶ ἀφικνοῦνται ἀμφὶ δόρπιστον ἐπὶ τὰς σκηνάς. ταύτης μὲν τῆς ἡμέρας τοῦτο τὸ τέλος ἐγένετο.

ιά. Καταλαμβάνουσι δὲ τῶν τε ἄλλων χρημάτων τὰ πλεῖστα διηρπασμένα, καὶ εἴ τι σιτίον ἢ ποτὸν ἦν, καὶ τὰς ἁμάξας μεστὰς ἀλεύρων καὶ οἴνου, ἃς παρεσκευάσατο Κῦρος, ἵνα εἴ ποτε σφοδρὰ λάβοι τὸ στρατόπεδον ἔνδεια, διαδιδοίη τοῖς Ἕλλησιν. ἦσαν δ' αὗται, ὡς ἐλέγοντο, τετρακόσιαι ἅμαξαι. καὶ ταύτας τότε οἱ σὺν βασιλεῖ διήρπασαν· ὥστε ἄδειπνοι ἦσαν οἱ πλεῖστοι τῶν Ἑλλήνων· ἦσαν δὲ καὶ ἀνάριστοι. πρὶν γὰρ δὴ καταλῦσαι τὸ στράτευμα πρὸς ἄριστον, βασιλεὺς ἐφάνη. ταύτην μὲν οὖν τὴν νύκτα οὕτω διεγένοντο.

ΞΕΝΟ-

esse ignorabant, atque adeo suspicabantur, eum vel hostes persequi, vel ad occupandum aliquid pronectum esse. Consultabant autem inter se, num illic potius manendum esset, adductis eo impedimentis: an ad castra pergendum. Ad extremum placuit in castra redire, ac sub coenae tempus ad tentoria perueniunt. Et hic quidem eius diei fuit exitus.

11. Offendunt autem cum alias fortunas suas maxima ex parte direptas, tum quidquid potulentum esculentumue fuerat, et plaustra farina vinoque onusta, quae Cyrus sibi parauerat; vt, si quando graui in exercitu penuria rerum laboraretur, inter Graecos ea distribueret. Plaustra ipsa numero fuisse cccc dicuntur, quae tum regiae copiae diripuerunt, eaque de caussa maxima Graecorum pars coena carebat, quum ne quidem pransi fuissent. Nam priusquam ad prandendum accedere in castra potuisset exercitus, rex sese ostenderat. Atque hanc quidem noctem sic exegerunt.

XENO-

* Plerique malunt: προεληλακέναι.

ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ

ΚΥΡΟΥ ΑΝΑΒΑΣΕΩΣ

ΙΣΤΟΡΙΩΝ,

ΒΙΒΛΙΟΝ ΔΕΥΤΕΡΟΝ.

ΚΕΦ. α'.

Ὡς μὲν οὖν ἠθροίσθη Κύρῳ τὸ Ἑλληνικὸν, ὁπότε ἐπὶ τὸν ἀδελφὸν Ἀρταξέρξην ἐστρατεύετο, καὶ ὅσα ἐν τῇ ἀνόδῳ ἐπράχθη, καὶ ὡς ἡ μάχη ἐγένετο, καὶ ὡς Κῦρος ἐτελεύτησε, καὶ ὡς ἐπὶ τὸ στρατόπεδον ἐλθόντες οἱ Ἕλληνες ἐκοιμήθησαν, οἰόμενοι πάντα νικᾶν, καὶ Κῦρον ζῆν· ἐν τῷ ἔμπροσθεν λόγῳ δεδήλωται.

β'. Ἅμα

XENOPHONTIS

DE CYRI EXPEDITIONE

HISTORIARVM,

LIBER SECVNDVS.

CAP. I.

Quemadmodum igitur Graecas Cyrus copias coëgerit, quo tempore aduerſus Artaxerxem fratrem expeditionem ſuſcepit, et quae in itinere, dum aſcenderetur, geſta fuerint; quo pacto pugna fuerit commiſſa, et Cyrus occubuerit, Graecique ad caſtra ſua reuerſi, quieti ſe dederint, quod viciſſe ſe omnino exiſtimarent, et Cyrum eſſe ſuperſtitem; ſuperiore libro declarauimus.

2. Mane

2. β'. Ἅμα δὲ τῇ ἡμέρᾳ συνελθόντες οἱ στρατηγοὶ ἐθαύμαζον, ὅτι Κῦρος οὔτε ἄλλον πέμποι σημανοῦντα, ὅ, τι χρὴ ποιεῖν, οὔτ' αὐτὸς φαίνοιτο. ἔδοξεν οὖν αὐτοῖς, συσκευασαμένοις ἃ εἶχον, καὶ ἐξοπλισαμένοις, προϊέναι εἰς τὸ πρόσθεν, ὡς Κύρῳ συμμίξειαν.

3. γ'. Ἤδη καὶ ἐν ὁρμῇ ὄντων, ἅμ' ἡλίῳ ἀνίσχοντι ἦλθε Προκλῆς, ὁ Τευθρανίας ἄρχων γεγονὼς, ἀπὸ Δαμαράτου τοῦ Λάκωνος, καὶ Γλοῦς ὁ * Ταμών. οὗτοι ἔλεγον, ὅτι Κῦρος μὲν τέθνηκεν, Ἀριαῖος δὲ πεφευγὼς ἐν τῷ σταθμῷ εἴη μετὰ τῶν ἄλλων βαρβάρων, ὅθεν τῇ προτέρᾳ ὁρμῶντο. καὶ λέγοι, ὅτι ταύτην μὲν τὴν ἡμέραν περιμείνειεν ἂν αὐτοὺς, εἰ μέλλοιεν ἥκειν. τῇ δὲ ἄλλῃ ἀπιέναι φαίη ἐπὶ Ἰωνίας, ὅθενπερ ἦλθε.

4 δ'. Ταῦτα πυνθανόμενοι οἱ στρατηγοὶ, καὶ οἱ ἄλλοι Ἕλληνες, βαρέως ἔφερον. Κλέαρχος δὲ τάδε εἶπεν· ἀλλ' ὤφελε μὲν Κῦρος ζῆν· ἐπεὶ δὲ τετελεύτηκεν, ἀπαγγέλλετε Ἀριαίῳ, ὅτι ἡμεῖς γε νικῶμεν βασιλέα, καὶ, ὡς ὁρᾶτε,

2. Mane ſummo quum coiuiſſent duces, mirabantur, a Cyro nec alium quenquam mitti, qui ſignificaret, ecquid agendum eſſet, nec ipſum in conſpectum prodire. Quamobrem viſum eſt eis, vt, collectís impedimentis, armati procederent, donec cum Cyro ſe coniungerent.

3. Quum iam progredi coepiſſent, ſub ipſum ſolis ortum, Procles Teuthraniae praetor, ex Damarati Lacedaemonii poſteritate ortus, et Tami filius Glus, veniunt. Narrant hi, Cyrum vitam cum morte commutaſſe: Ariaeum, qui fugae ſe dediſſet, iis eſſe in caſtris, cum reliquis barbaris, e quibus pridie profecti fuiſſent. dicere hunc, velle ſe diem illum Graecos expectare, ſi venturi eſſent: poſtridie perrecturum in Ioniam, vnde veniſſet.

4. Haec quum duces perciperent, itemque Graeci caeteri, grauiter ſane ferebant. Clearchus quidem certe: Vtinam Cyrus, ait, viueret: verum quia mortuus eſt, Ariaeo renuntiate, vicisse nos regem, neque quenquam

* Al. Ταμῶ.

ὁρᾶτε, οὐδεὶς ἡμῖν ἔτι μάχεται· καὶ εἰ μὴ ὑμεῖς ἤλθετε, ἐπορευόμεθα ἂν ἐπὶ βασιλέα. ἐπαγγελλόμεθα δὲ Ἀριαίῳ, ἐὰν ἐνθάδε ἔλθῃ, εἰς τὸν θρόνον τὸν βασίλειον αὐτὸν καθιεῖν. τῶν γὰρ μάχην νικώντων καὶ τὸ ἄρχειν ἐστί.

ε΄. Ταῦτ' εἰπὼν ἀποστέλλει τοὺς ἀγγέλους, καὶ σὺν 5
αὐτοῖς Χειρίσοφον τὸν Λάκωνα, καὶ Μένωνα τὸν Θετταλόν· καὶ γὰρ αὐτὸς ὁ Μένων ἐβούλετο· ἦν γὰρ φίλος καὶ ξένος Ἀριαίου. οἱ μὲν ᾤχοντο, Κλέαρχος δὲ περιέμενε. τὸ 6.
δὲ στράτευμα ἐπορίζετο σῖτον, ὅπως ἐδύνατο, ἐκ τῶν ὑποζυγίων, κόπτοντες τοὺς βοῦς καὶ ὄνους. ξύλοις δ' ἐχρῶντο, μικρὸν προϊόντες ἀπὸ τῆς φάλαγγος, οὗ ἡ μάχη ἐγένετο, τοῖς τε οἰστοῖς, πολλοῖς οὖσιν, (οὓς ἠνάγκαζον οἱ Ἕλληνες ἐκβάλλειν τοὺς αὐτομολοῦντας παρὰ βασιλέως) καὶ τοῖς γέρροις, καὶ ταῖς ξυλίναις ἀσπίσι ταῖς Αἰγυπτίαις. πολλαὶ δὲ καὶ πέλται, καὶ ἅμαξαι ἦσαν φέρεσθαι ἔρημοι· οἷς πᾶσι χρώμενοι, κρέα ἕψαντες ἤσθιον ἐκείνην τὴν ἡμέραν.

ς΄. Καὶ

quam amplius restare, quemadmodum videtis, qui aduersus nos pugnet. Quod nisi vos venissetis, aduersus ipsum regem perrexissemus. Simul Ariaeo pollicemur, si huc venerit, nos ipsum regium in solium collocaturos. Nam iis, qui proelio superiores euadunt, regnum etiam debetur.

5. Quum haec dixisset, nuncios ablegat, adiunctis Cherisopho Lacedaemonio, et Thessalo Menone. Nam Menon ipse sic volebat, quippe cui cum Ariaeo et hospitii ius intercederet, et amicitiae. Et hi quidem iter sunt ingressi, quum Clearchus subsisteret. Exercitus interea iumentis victitabat, vt poterat, ac boues et asinos mactabat. Progressique parumper ab aciei loco, quo loco proelium commissum fuerat, pro lignis vtebantur sagittis, quarum magna erat copia, coactis iis, qui a rege perfugerant, vt eas euellerent †; itemque scutis Persicis, et ligneis scutis Aegyptiacis. Erant et cetrae passim, et plaustra vacua, quibus vsi omnibus, elixabant carnes, iisque famem illo die leuabant.

6. Et

† Al. ἐκβάλλειν ἠνάγκαζον vertit: proiicere coëgerant.

ς'. Καὶ ἤδη τε ἦν περὶ πλήθουσαν ἀγορὰν, καὶ ἔρχονται παρὰ βασιλέως καὶ Τισσαφέρνους κήρυκες, οἱ μὲν ἄλλοι, βάρβαροι· ἦν δὲ αὐτῶν * Φαλῖνος εἷς Ἕλλην, ὃς ἐτύγχανε παρὰ Τισσαφέρνει ὢν, καὶ ἐντίμως ἔχων. καὶ γὰρ προσεποιεῖτο ἐπιστήμων εἶναι τῶν περὶ τὰς τάξεις τε καὶ ὁπλομαχίαν. οὗτοι δὲ προσελθόντες, καὶ καλέσαντες τοὺς τῶν Ἑλλήνων ἄρχοντας, λέγουσιν ὅτι βασιλεὺς κελεύει, τοὺς Ἕλληνας, ἐπεὶ νικῶν τυγχάνει, καὶ Κῦρον ἀπέκτονε, παραδόντας τὰ ὅπλα, ἰόντας ἐπὶ τὰς βασιλέως θύρας, εὑρίσκεσθαι ἤν τι δύνωνται ἀγαθόν.

ζ'. Ταῦτα μὲν εἶπον οἱ βασιλέως κήρυκες. οἱ δὲ Ἕλληνες βαρέως μὲν ἤκουσαν. ὅμως δὲ Κλέαρχος τοσοῦτον εἶπεν· "ὅτι οὐ τῶν νικώντων εἴη τὰ ὅπλα παραδιδόναι· ἀλλ' (ἔφη) ὑμεῖς μὲν, ὦ ἄνδρες στρατηγοὶ, τούτοις ἀποκρίνασθε ὅ,τι κάλλιστόν τε καὶ ἄριστον ἔχετε· ἐγὼ δὲ αὐτίκα ἥξω." ἐκάλεσε γάρ τις αὐτὸν τῶν υπηρετῶν, ὅπως ἴδοι τὰ ἱερὰ ἐξῃρημένα. ἔτυχε γὰρ θυόμενος.

η'. Ἔνθα

6. Et iam id erat temporis, quo forum maxima hominum multitudine frequens erat, quum a Rege ac Tiſſapherne caduceatores veniunt, alii quidem barbari, vnus Graecus Phalinus; qui apud Tiſſaphernem erat, et quidem honeſto loco, quod aciei ſtruendae, et gladiatoriae peritiam ſibi vindicaret. Hi quum acceſſiſſent, Graecorumque praefectos euocaſſent; mandare aiunt regem, quia Cyro interfecto, penes ſe victoria ſit, arma traderent, et regis ad portam profecti periculum facerent, ſi quid forte commodi poſſent impetrare.

7. Haec regii caduceatores aiebant; quae audita tametſi grauiter moleſteque Graeci ferrent, Clearchus tamen id vnum reſpondit: non eſſe illorum, qui viciſſent, arma tradere. Verum vos duces, ait, hoc eis reſpondete, quod honeſtiſſimum et optimum vobis in mentem venerit: Ego mox reuertar. Nam vnus ex apparitoribus eum arceſſiuerat, vt exta iam exemta inſpiceret, quod id temporis forte rem ſacram faceret

8. Ibi

* Al. Φαλῦνος.

η'. Ἔνθα δὲ ἀπεκρίνατο Κλεάνωρ μὲν ὁ Ἀρκὰς, πρεσβύτατος ὢν, ὅτι πρόσθεν ἂν ἀποθάνοιεν, ἢ τὰ ὅπλα παραδοῖεν. Πρόξενος ὁ Θηβαῖος, Ἀλλ' ἐγὼ, ἔφη, ὦ Φαλῖνε, θαυμάζω πότερα ὡς κρατῶν βασιλεὺς αἰτεῖ τὰ ὅπλα, ἢ ὡς διὰ φιλίαν καὶ δῶρα. εἰ μὲν γὰρ ὡς κρατῶν, τί δεῖ αὐτὸν αἰτεῖν, ἀλλ' οὐ λαβεῖν ἐλθόντα; εἰ δὲ πείσας βούλεται λαβεῖν, λεγέτω τί ἔσται τοῖς στρατιώταις, ἐὰν αὐτῷ ταῦτα χαρίσωνται; 10

θ'. Πρὸς ταῦτα Φαλῖνος εἶπε· βασιλεὺς νικᾷν ἡγεῖται, ἐπεὶ Κῦρον ἀπέκτονε. τίς γὰρ αὐτῷ ἐστὶν, ὅστις ἀρχῆς ἀντιποιεῖται; νομίζει δὲ καὶ ὑμᾶς αὐτοῦ εἶναι, ἔχων ἐν μέσῃ τῇ αὐτοῦ χώρᾳ, καὶ ποταμῶν ἐντὸς ἀδιαβάτων· καὶ πλῆθος ἀνθρώπων ἐφ' ὑμᾶς δυνάμενος ἀγαγεῖν, ὅσον, οὐδ' εἰ παρέχοι ὑμῖν, δύναισθ' ἂν ἀποκτεῖναι. 11

ι'. Μετὰ τοῦτον Ξενοφῶν Ἀθηναῖος εἶπεν· ὦ Φαλῖνε, νῦν, ὡς σὺ ὁρᾷς, ἡμῖν οὐδὲν ἄλλο ἐστὶν ἀγαθὸν, εἰ μὴ ὅπλα καὶ 12

8. Ibi Cleanor Arcas, natu maximus omnium, reſpondet: Prius ſe morituros, quam arma traderent. Proxenus vero Thebanus, Equidem miror, inquit, Phaline, vtrum ſic arma Rex poſtulet, vt qui vicerit, an amicitiae ac munerum cauſſa. Nam ſi ea victoriae nomine poſtulat, quid opus eſt ea petere? cur non potius ereptum venit? Sin perſuadendo putat ea ſe conſequuturum, dicat nobis, quid habituri milites ſint, vbi in hoc ei gratificati fuerint?

9. Ad haec Phalinus: Rex, inquit, viciſſe ſe arbitratur, quia Cyrum occiderit. Nam quis eſt hominum, qui ſibi regnum hoc praeterea vindicet? Vos etiam pro ſuis ducit, quos, media in regione ſua concluſos, tenet intra flumina traiectu difficillima; et aduerſus quos hominum eam multitudinem ducere poteſt, quam vos ne perimere quidam poſſetis, ſi poteſtatem eius vobis faceret.

10. Tum Xenophon Athenienſis: Nobis iam, inquit, Phaline, nullius boni, ceu vides, copia eſt, extra ſola haec arma, et

καὶ ἀρετή. καὶ ὅπλα μὲν οὖν ἔχοντες, οἰόμεθα ἂν καὶ τῇ ἀρετῇ χρῆσθαι· παραδόντες δ' ἂν ταῦτα, καὶ τῶν σωμάτων στερηθῆναι. μὴ οὖν οἴου τὰ μόνα ἡμῖν ἀγαθὰ ὄντα ἡμᾶς παραδώσειν· ἀλλὰ σὺν τούτοις καὶ περὶ τῶν * ὑμετέρων
13 ἀγαθῶν μαχούμεθα. ἀκούσας δὲ ταῦτα ὁ Φαλῖνος ἐγέλασε, καὶ εἶπεν· ἀλλὰ φιλοσόφῳ μὲν ἔοικας, ὦ νεανίσκε, καὶ λέγεις οὐκ ἀχάριστα. ἴσθι μέντοι ἀνόητος ὤν, εἰ οἴει ἂν τὴν ὑμετέραν ἀρετὴν περιγενέσθαι τῆς βασιλέως δυνάμεως.

14 ιά. Ἄλλους δέ τινας ἔφασαν λέγειν ὑπομαλακιζομένους, ὡς καὶ Κύρῳ πιστοὶ γένοιντο, καὶ βασιλεῖ γ' ἂν πολλοῦ ἄξιοι γένωνται, εἰ βούλοιτο φίλος γενέσθαι· καὶ εἴ τέ τι ἄλλο βούλεται χρῆσθαι, εἴτ' ἐπ' Αἴγυπτον στρατεύειν, συγκαταστρέψαιντ' ἂν αὐτῷ. ἐν τούτῳ καὶ Κλέαρχος ἧκε, καὶ ἠρώτησεν, εἰ ἤδη ἀποκεκριμένοι εἶεν. Φαλῖνος δ' ὑπολαβών, εἶπεν·

et virtutem. Quamobrem, quamdiu arma retinebimus, virtutem vsui nobis fore putabimus: eadem si tradiderimus, veremur corpora nobis ereptum iri. Quamobrem non existimes, ea nos bona, quae sola nobis reliqua sunt, tradituros: sed horum ipsorum ope, de bonis etiam vestris pugnaturos. Quae quum Phalinus audiisset: cum risu, Tu quidem, ait, philosophi speciem prae te fers, adolescens, et non iniucunda quaedam profers. Sed enim stultum te esse scito, si fortitudinem vestram viribus regis superiorem fore speras.

11. Alios autem nonnullos ferebatur animis nonnihil remissis fuisse, qui Cyro se fidos fuisse dicerent; atque etiam regi maximo commodo futuros, si recipere ipsos in amicitiam vellet. Nam et in aliis quibusuis expeditionibus affuturos, in quibus vsurus ipsorum esset opera; et, si debellare Aegyptum vellet, vna cum ipso eam expugnaturos. Interea Clearchus reuertens, ecquid iam respondissent, quaerebat. Eius sermonem Phalinus excipiens: Horum, inquit,

* Al. ἡμετέρων.

πεῖ. οὗτοι μὲν, ὦ Κλέαρχε, ἄλλος ἄλλα λέγει. σὺ δ' ἡμῖν εἰπὲ, τί λέγεις.

ιβ'. Ὁ δ' εἶπεν. ἐγώ σε, ὦ Φαλῖνε, ἄσμενος ἑώρακα, 16.
οἶμαι δὲ καὶ οἱ ἄλλοι πάντες οὗτοι. σύ τε γὰρ Ἕλλην εἶ, καὶ ἡμεῖς, τοσοῦτοι ὄντες, ὅσους σὺ ὁρᾷς· ἐν τοιούτοις δὲ ὄντες πράγμασι, συμβουλευόμεθά σοι, τί χρὴ ποιεῖν περὶ ὧν λέγεις.] σὺ οὖν, πρὸς Θεῶν, συμβούλευσον ἡμῖν 17
ὅ, τι σοι δοκεῖ κάλλιστον καὶ ἄριστον εἶναι, καὶ ὅ σοι τιμὴν οἴσει εἰς τὸν ἔπειτα χρόνον ἀναλεγόμενον, ὅτι Φαλῖνος ποτὲ πεμφθεὶς παρὰ βασιλέως, κελεύσων τοὺς Ἕλληνας τὰ ὅπλα παραδοῦναι, συνεβουλευόμενος συμβούλευσεν αὐτοῖς τάδε. οἶσθα δὲ, ὅτι ἀνάγκη λέγεσθαι ἐν τῇ Ἑλλάδι, ὃ ἂν συμβουλεύσῃς.

ιγ'. Ὁ δὲ Κλέαρχος ταῦτα ὑπήγετο, βουλόμενος καὶ 18
αὐτὸν τὸν παρὰ βασιλέως πρεσβεύοντα συμβουλεῦσαι μὴ παραδιδόναι τὰ ὅπλα, ὅπως εὐέλπιδες μᾶλλον οἱ Ἕλληνες εἶεν. Φαλῖνος δὲ ὑποστρέψας, παρὰ τὴν δόξαν αὐτοῦ εἶπεν·

quit, alius aliud ait, Clearche. Tu quid dicas, exponito.

12. Et ille: Ego vero Phaline, ait, lubens te vidi, atque itidem omnes hi, mea quidem sententia. Nam et tu perinde Graecus es, ac nos, qui tot numero sumus, quot ipse vides, et hoc rerum nostrarum statu, consilium abs te de eo, quod nobis agendum sit illa in caussa, quam affers, poscimus. Quamobrem, per Deos immortales, te obtestamur, vt consulas nobis, quod tibi pulcherrimum et optimum factu videbitur, et quod sequuturis temporibus repetitum commemoratumque honorem tibi afferet: Phalinum videlicet, a rege missum olim, vt Graecos arma tradere iuberet, haec et illa ipsis consuluisse. Scis autem necessario futurum, vt eius consilii, quod dederis, in Graecia mentio fiat.

13. Haec Clearchus adiiciebat, quia vellet, illum ipsum, qui legationem regis obiret, hoc ipsis consilii dare, ne arma traderent, vt Graeci spem meliorem conciperent. Phalinus autem (secedens) vbi reversisset, praeter ipsius opinionem

13 εἶπεν ὧδε· "Ἐγώ, εἰ μὲν τῶν μυρίων ἐλπίδων μία τις ὑμῖν ἐστι σωθῆναι πολεμοῦντας βασιλεῖ, συμβουλεύω μὴ παραδιδόναι τὰ ὅπλα· εἰ μέντοι μηδεμιᾶς * σωτηρίας ἐστὶν ἐλπὶς ἄκοντος βασιλέως, συμβουλεύω σώζεσθαι ὅπῃ δυνατόν.,,

14 ιδ'. Κλέαρχος δὲ πρὸς ταῦτα εἶπεν· ἀλλὰ ταῦτα μὲν δὴ σὺ λέγεις· παρ' ἡμῶν δὲ ἀπάγγελλε ταῦτα, ὅτι ἡμεῖς οἰόμεθα, εἰ μὲν δέοι βασιλεῖ φίλους εἶναι, πλείονος ἂν ἄξιοι εἶναι φίλοι, ἔχοντες τὰ ὅπλα, ἢ παραδόντες ἄλλῳ· εἰ δὲ δέοι πολεμεῖν, ἄμεινον ἂν πολεμεῖν ἔχοντες τὰ ὅπλα, ἢ ἄλλῳ παραδόντες.

15 ιε'. Ὁ δὲ Φαλῖνος εἶπε· ταῦτα μὲν δὴ ἀπαγγελοῦμεν· ἀλλὰ καὶ τάδε ὑμῖν ἐκέλευσεν εἰπεῖν βασιλεύς, ὅτι μένουσι μὲν ὑμῖν αὐτοῦ, σπονδαὶ εἴησαν, προϊοῦσι δὲ καὶ ἀπιοῦσι, πόλεμος. εἴπατε οὖν καὶ περὶ τούτου, πότερα μενεῖτε καὶ σπονδαί εἰσιν, ἢ ὡς πολέμου ὄντος παρ' ὑμῶν ἀπαγγελῶ.

16 Κλέαρχος δ' ἔλεξεν· ἀπάγγελλε τοίνυν καὶ περὶ τούτων, ὅτι καὶ ἡμῖν ταυτὰ ** δοκεῖ, ἅπερ βασιλεῖ.

ις'. Τί

nem hoc modo respondit: Ego, si vel vna spes de mille vobis est reliqua, fore vos saluos, si bellum cum rege geratis; hoc consilii do, ne tradatis arma: Sin rege inuito nulla vobis spes salutis superest, salutem amplectendam esse consulo, quacunque ratione poteritis.

14. Ad ea Clearchus: Dicis tu quidem haec, inquit. Verum nostris verbis renuntiato, existimare nos, si regi amicos esse oporteat, multo nos ipsi futuros vtiliores amicos, quum arma retinebimus, quam si alteri ea tradiderimus. Sin bellum cum ipso gerendum erit, melius id geremus armis instructi, quam iisdem alii traditis.

15. Renuntiabimus haec, ait Phalinus: sed et illa dici Rex iussit, se vobis heic manentibus, foedera; discedentibus ac progredientibus, bellum offerre. Quamobrem de hoc etiam respondete, num manendo iniri foedera velitis, an bellum vos anteponere nuntiandum sit? Et Clearchus: Hac etiam in parte, inquit, renuntiato, nobis eadem, quae regi, videri.

16. At

* Al. μηδεμία etc. quod rectius opponatur antec. τῶν μυρίων etc.

** Alii malunt ταυτὰ etc.

ιϛ'. Τί οὖν ταῦτ' ἐστί; ἔφη ὁ Φαλῖνος. ἀπεκρίνατο Κλέαρχος· ἢν μὲν μένωμεν, σπονδαί· ἀπιοῦσι δὲ καὶ προϊοῦσι, πόλεμος. ὁ δὲ πάλιν ἠρώτησε· σπονδὰς ἢ πόλεμον 23. ἀπαγγελῶ; Κλέαρχος δὲ ταῦτα * πάλιν ἀπεκρίνατο· σπονδαὶ μὲν μένουσιν, ἀπιοῦσι δὲ ἢ προϊοῦσι πόλεμος. ὅ,τι δὲ ποιήσει, οὐ διεσήμανε.

ΚΕΦ. β'.

Φαλῖνος μὲν δὴ ᾤχετο, καὶ οἱ σὺν αὐτῷ. οἱ δὲ παρὰ Ἀριαίου ἧκον, Προκλῆς καὶ Χειρίσοφος· Μένων δὲ αὐτοῦ ἔμεινε παρὰ Ἀριαίῳ. οὗτοι δ' ἔλεγον, ὅτι πολλοὺς φαίη Ἀριαῖος εἶναι Πέρσας ἑαυτοῦ βελτίους, οὓς οὐκ ἂν ἀνασχέσθαι αὐτοῦ βασιλεύοντος. ἀλλ' εἰ βούλεσθε συναπιέναι, ἥκειν ἤδη κελεύει τῆς νυκτός. εἰ δὲ μή, αὐτὸς πρωῒ ἀπιέναι φησίν. ὁ δὲ Κλέαρχος εἶπεν· ἀλλ' οὕτω χρὴ ποιεῖν, ἂν μὲν ἥκωμεν, ὥσπερ λέγετε. εἰ δὲ μή, πράττετε ὁποῖον ἄν τι ὑμῖν

16. At quae ſunt illa? ſubiecit Phalinus. Si manebimus, ait Clearchus, foedera nos facturos: ſin abeamus ac progrediamur, bellum. Et Phalinus iterum quaerit: Foedera ne, an bellum renuntiabo? Clearchus rurſum: Foedera quidem manentibus; diſcedentibus autem, vel progredientibus, bellum eſto. Quid autem ipſe facturus eſſet, non ſignificabat.

CAP. II.

Quapropter Phalinus cum ſuis abibat. Procles vero, et Cheriſophus, ab Ariaeo quum rediſſent, Menone apud Ariaeum remanente: aiebant dixiſſe Ariaeum, multos Perſas ſibi longe praeſtare dignitate, qui laturi non ſint, vt rerum ipſe potiatur. Verum ſi vultis cum ipſo diſcedere, noctu iam venire nos iubet: ſin autem, ſcire vos vult, prima ſe luce cras diſceſſurum. Et Clearchus; Sic faciendum eſt, inquit, ſi ad ipſum accedere volumus, quemadmodum vos dicitis: ſin autem, facite id, quod vobis maxime profuturum exiſtimatis.

* Al. ταυτᾶ etc.

ὑμῖν οἴησθε μάλιϛα συμφέρειν. ὅ, τι δὲ ποιήσει, ȣ̓δὲ τȣ́τοις εἶπε.

β'. Μετὰ δὲ ταῦτα, ἤδη ἡλίȣ δύνοντος συγκαλέσας τȣ̀ς ϛρατηγȣ̀ς καὶ λοχαγȣ̀ς, ἔλεξε τοιάδε. "Ἐμοὶ, ὦ ἄνδρες, θυομένῳ ἰέναι ἐπὶ βασιλέα, ȣ̓κ ἐγίγνετο τὰ ἱερά. καὶ εἰκότως ἄρα ȣ̓κ ἐγίγνετο. ὡς γὰρ ἐγὼ νῦν πυνθάνομαι, ἐν μέσῳ ἡμῶν καὶ βασιλέως ὁ Τίγρης ποταμός ἐϛι ναυσίπορος, ὃν ȣ̓κ ἂν δυναίμεθα ἄνευ πλοίων διαβῆναι· πλοῖα δ' ἡμεῖς ȣ̓κ ἔχομεν. ȣ̓ μὲν δὴ αὐτȣ̃ γε μένειν οἷόν τε. τὰ γὰρ ἐπιτήδεια ȣ̓κ ἔϛιν. ἰέναι δὲ παρὰ τȣ̀ς Κύρȣ φίλȣς, πάνυ καλὰ ἡμῖν τὰ ἱερὰ ἦν. ὧδε ȣ̃ν χρὴ ποιεῖν. ἀπιόντας δειπνεῖν, ὅ,τι τὶς ἔχει· ἐπειδὰν δὲ σημήνῃ τῷ κέρατι ὡς ἀναπαύεσθαι, συσκευάζεσθε· ἐπειδὰν δὲ τὸ δεύτερον, ἀνατίθεσθε ἐπὶ τὰ ὑποζύγια· ἐπὶ δὲ τῷ τρίτῳ, ἕπεσθε τῷ ἡγȣμένῳ, τὰ μὲν ὑποζύγια ἔχοντες πρὸ τȣ̃ ποταμȣ̃, τὰ δὲ ὅπλα ἔξω."

γ'.

tis. Ipſe quid facturus eſſet, non indicabat.

2. Poſt haec, ſole iam occidente, conuocatis praetoribus et cohortium praefectis, huiusmodi quaedam loquutus eſt: Sacram mihi rem facienti, milites, expeditionis aduerſus regem ſuſcipiendae cauſa, exta abdixerunt, et merito quidem. Nam vt ego iam comperio, medio inter regem et nos loco Tigris fluuius intereſt, qui nauibus tantum traiici poteſt: ideoque traiici a nobis abſque nauigiis haudquaquam poterit, quod a nauibus deſtituimur. Heic autem fieri non potest vt ſubſiſtamus, quod commeatus nos deficit. Caeterum de profectione ad amicos Cyri, auſpicata nobis exta imprimis obtigerunt. Quamobrem ſic res eſt agenda: abite, ac coenam, pro copia quiſque ſua, capite: deinde quum eo modo, quo quieſcendi tempus ſignificatur, datum cornu ſignum fuerit, colligite res veſtras: quum ſignum alterum dabitur, iumentis eas imponite: ad ſignum tertium, ducentem ſic ſequimini, vt ſecundum flumen iumenta ſint, exterius armati.

3.

γʹ. Ταῦτα ἀκούσαντες οἱ στρατηγοὶ καὶ οἱ λοχαγοὶ ἀπῆλθον, καὶ ἐποίουν οὕτω· καὶ τὸ λοιπὸν ὁ μὲν ἦρχεν, οἱ δ᾽ ἐπείθοντο, οὐχ ἑλόμενοι, ἀλλ᾽ ὁρῶντες, ὅτι μόνος ἐφρόνει οἷα δεῖ τὸν ἄρχοντα, οἱ δὲ ἄλλοι ἄπειροι ἦσαν. ἀριθμὸς δὲ τῆς ὁδοῦ, ἣν ἦλθον ἐξ Ἐφέσου τῆς Ἰωνίας μέχρι τῆς μάχης, σταθμοὶ τρεῖς καὶ ἐνενήκοντα, παρασάγγαι πέντε καὶ τριάκοντα καὶ πεντακόσιοι, στάδιοι πεντήκοντα καὶ ἑξακισχίλιοι καὶ μύριοι. ἀπὸ δὲ τῆς μάχης ἐλέγοντο εἶναι εἰς Βαβυλῶνα, στάδιοι ἑξήκοντα καὶ τρισχίλιοι.

δʹ. Ἐντεῦθεν δὴ ἐπεὶ σκότος ἐγένετο, Μιλτοκύθης μὲν ὁ Θρᾷξ, ἔχων τούς τε ἱππέας τοὺς μεθ᾽ ἑαυτοῦ εἰς τεσσαράκοντα, καὶ τῶν πεζῶν Θρακῶν ὡς τριακοσίους, ηὐτομόλησε πρὸς βασιλέα. Κλέαρχος δὲ τοῖς ἄλλοις ἡγεῖτο, κατὰ τὰ παρηγγελμένα, οἱ δ᾽ εἵποντο. καὶ ἀφικνοῦνται εἰς τὸν πρῶτον σταθμὸν παρὰ Ἀριαῖον καὶ τὴν ἐκείνου στρατιὰν, ἀμφὶ μέσας νύκτας, καὶ ἐν τάξει θέμενοι τὰ ὅπλα, συν-

3. Quae quum duces audiiſſent, itemque praefecti cohortium, abeunt, et imperata faciunt. Atque ex hoc tempore Clearchus imperium obtinebat, parebant illi, non quod eum ad hoc delegiſſent, ſed quia viderent ſolum ſic ſapere, vt principem in exercitu virum oporteat, quum alii rerum vſum nullum haberent. Iter, quod ab Epheſo Ioniae oppido ad proelii tempus vſque confecerant, caſtris XCIII abſoluerant, quae paraſangae ſunt IↃXXXV, ſtadia vero XVICIↃ, et L. A pugna dicebantur Babylonem vſque reſtare tria millia ſtadiorum et ſexaginta.

4. Inde quum aduesperaſſet, Miltocythes Thrax cum XL equitibus, et circiter CCC e Thracia peditibus, ad regem perfugit. Caeterorum dux erat Clearchus, quemadmodum conuenerat. Qui quum eum ſequerentur, ad caſtra prima perveniunt prope Ariaeum, et ipſius exercitum, circa medium noctis. Quumque † armatorum acies inſtructa eſſet, Graecorum prae-

† Al. vertit: *arma ordine diſpoſuiſſent.*

συνῆλθον οἱ στρατηγοὶ καὶ οἱ λοχαγοὶ τῶν Ελλήνων παρὰ Ἀριαῖον, καὶ ὤμοσαν οἵ τε Ελληνες, καὶ Ἀριαῖος, καὶ τῶν συν αὐτῷ οἱ κράτιστοι, μήτε προδώσειν ἀλλήλους, σύμμαχοί τε ἔσεσθαι· οἱ δὲ βάρβαροι προσώμοσαν, καὶ ἡγήσεσθαι ἀδόλως· ταῦτα δ' ὤμοσαν, σφάξαντες κάπρον, καὶ ταῦρον, καὶ λύκον, καὶ κριὸν, εἰς ἀσπίδα βάπτοντες οἱ μὲν Ελληνες ξίφος, οἱ δὲ βάρβαροι λόγχην.

10 ε΄. Επεὶ δὲ τὰ πιστὰ ἐγένετο, εἶπεν ὁ Κλέαρχος· ἄγε δὴ, ὦ Ἀριαῖε, ἐπείπερ ὁ αὐτὸς ἡμῖν στόλος ἐστὶ καὶ ὑμῖν, εἰπὲ τίνα γνώμην ἔχεις περὶ τῆς πορείας· πότερον ἄπιμεν ἥνπερ ἤλθομεν, ἢ ἄλλην τινὰ ἐννενοηκέναι δοκεῖς ὁδὸν
11 κρείττω; ὁ δ' εἶπε· ἣν μὲν ἤλθομεν ἀπιόντες, πάντες ἂν ὑπὸ λιμοῦ ἀπολοίμεθα. ὑπάρχει γὰρ νῦν ἡμῖν οὐδὲν τῶν ἐπιτηδείων. ἑπτακαίδεκα γὰρ σταθμῶν τῶν ἐγγυτάτω οὐδὲ δεῦρο ἰόντες ἐκ τῆς χώρας οὐδὲν εἴχομεν λαμβάνειν· ἔνθα δ' εἴ τι ἦν, ἡμεῖς διαπορευόμενοι κατεδαπανήσαμεν. νῦν

praetores, et praefecti cohortium, apud Ariaeum conueniunt; et tam Graeci, quam Ariaeus, cum aliis apud hunc dignitate praeſtantiſſima viris, iuramento confirmant: non prodituros ſe mutuo, ſed in ſocietate conſtanter permanſuros; addentibus hoc ſacramentum barbaris; ſine fraude ſe itineris duces futuros. Haec ſacramenta ſic conceperunt, vt apro, tauro, lupo, ariete, mactatis; Graeci gladium, barbari haſtam in ſcutum tingerent.

5. Poſteaquam fidei ſacramento ſe obligaſſent, Clearchus inquit: Age vero, mi Ariaee, quando eadem nobis et vobis expeditio ſuſcipitur, dic mihi, quae ſententia tua ſit de itinere: eademne redeundum nobis via ſit, qua venimus, an aliam animaduertiſſe tibi potiorem videris? Et Ariaeus: Si viam, qua venimus, inquit, fuerimus ingreſſi, omnes fame peribimus: quippe qui commeatum nullum habeamus. Nam totis denis ſeptenis caſtris proximis, ne tum quidem, quum huc pergeremus, quidquam ex ipſa regione habere potuimus; et ſi quid ſane iſtic

νῦν δ' ἐπινοοῦμεν πορεύεσθαι μακροτέραν μὲν, τῶν δ' ἐπιτηδείων οὐκ ἀπορήσομεν. πορευτέον δ' ἡμῖν τοὺς πρώτους σταθμοὺς, 12.
ὡς ἂν δυνώμεθα, μακροτάτους, ἵνα ὡς πλεῖστον ἀποσπασθῶμεν τοῦ βασιλικοῦ στρατεύματος. ἢν γὰρ ἅπαξ δυοῖν ἢ τριῶν ἡμερῶν ὁδὸν ἀπόσχωμεν, οὐκέτι μὴ δύναται βασιλεὺς ἡμᾶς καταλαβεῖν. ὀλίγῳ μὲν γὰρ στρατεύματι οὐ τολμήσει ἐφέπεσθαι· πολὺν δ' ἔχων στόλον, οὐ δυνήσεται ταχὺ πορεύεσθαι· ἴσως δὲ καὶ τῶν ἐπιτηδείων σπανιεῖ. ταύτην, ἔφη, γνώμην ἔχω.

ϛ'. Ην δὲ αὕτη ἡ στρατηγία οὐδὲν ἄλλο δυναμένη, 13
ἢ ἀποδρᾶναι, ἢ ἀποφυγεῖν· ἡ δὲ τύχη ἐστρατήγησε κάλλιον. ἐπεὶ γὰρ ἡμέρα ἐγένετο, ἐπορεύοντο ἐν δεξιᾷ ἔχοντες τὸν ἥλιον, λογιζόμενοι ἥξειν ἅμα ἡλίῳ δύνοντι εἰς κώμας τῆς Βαβυλωνίας χώρας. καὶ τοῦτο μὲν οὐκ ἐψεύσθησαν.

ζ'. Ετι δὲ ἀμφὶ δείλην ἔδοξαν πολεμίους ὁρᾶν 14.
ἱπ-

iſtic fuit, nos quum iter illac faceremus, totum abſumſimus. Iam vero cogitamus via longiore quidem illa proficiſci, ſed in qua commeatus nobis haud deerit. Ac caſtra quidem prima, quam fieri poterit, longiſſime promouenda erunt; vt quam maxime regiis a copiis diuellamur. Nam ſi ſemel bidui vel tridui ab ipſis itinere abfuerimus, non iam Rex amplius nos aſſequi poterit: Nam paruis cum copiis ſequi nos minime audebit, et magno cum exercitu celeriter progredi non poterit, atque etiam fortaſſe commeatus inopia laborabit. Haec mea, inquit, ſententia eſt.

6. Caeterum hoc, de ducendo exercitu, conſilium ad nihil aliud, quam ad receſſum et fugam, accommodatum erat. Verumeninuero fortuna melius ducis eſt officio functa. Nam vbi primum illuxiſſet, ſic iter faciebant, vt ſolem haberent ad dextram. Exiſtimabant enim, occidente ſole ad vicos agri Babylonici ſe peruenturos; in quo ſane haudquaquam falſi ſunt.

7. Verum circa veſperam hoſtiles

 ſtiles

ἱππέας· καὶ τῶν τε Ἑλλήνων οἳ μὴ ἔτυχον ἐν ταῖς τάξεσιν ὄντες, εἰς τὰς τάξεις ἔθεον, καὶ Ἀριαῖος (ἐτύγχανε γὰρ ἐφ' ἁμάξης πορευόμενος, διότι ἐτέτρωτο) καταβὰς ἐθωρακίζετο, καὶ οἱ σὺν αὐτῷ. ἐν ᾧ δὲ ὡπλίζοντο, ἧκον λέγοντες οἱ προπεμφθέντες σκοποὶ, ὅτι οὐχ ἱππεῖς εἰσὶν, ἀλλὰ ὑποζύγια νέμοιτο. καὶ εὐθὺς ἔγνωσαν πάντες, ὅτι ἐγγύς που ἐστρατοπεδεύετο βασιλεύς. καὶ γὰρ καὶ καπνὸς ἐφαίνετο ἐν κώμαις οὐ πρόσω.

η΄. Κλέαρχος δὲ, ἐπὶ μὲν τοὺς πολεμίους οὐκ ἦγεν· (ᾔδει γὰρ καὶ ἀπειρηκότας τοὺς στρατιώτας, καὶ ἀσίτους ὄντας. ἤδη δὲ καὶ ὀψὲ ἦν) οὐ μέντοι οὐδ' ἀπέκλινε, φυλαττόμενος μὴ δοκοίη φεύγειν· ἀλλ' εὐθύωρον ἄγων, ἅμα τῷ ἡλίῳ δυομένῳ εἰς τὰς ἐγγυτάτω κώμας τοὺς πρώτους ἔχων κατεσκήνωσεν, ἐξ ὧν διήρπαστο ὑπὸ τοῦ βασιλικοῦ στρατεύματος καὶ αὐτὰ τὰ ἀπὸ τῶν οἰκιῶν ξύλα.

θ΄. Οἱ μὲν οὖν πρῶτοι ὁμοίῳ τρόπῳ τινὶ ἐστρατοπεδεύοντο,

ſtiles equitum copias videre viſi ſunt. Quare tum Graeci, qui extra ordines incedebant, curſu ſe ad eos receperunt: tum Ariaeus, qui forte curru faciebat iter, quod vulneratus eſſet, deſcendens de eo, lorica ſe muniebat vna cum ſuis. Interea dum armis illi ſe induerent, ſpeculatores praemiſſi redeunt, ac non equites hos eſſe renunciant, ſed iumenta paſtum quaerentia. Quapropter omnes animaduertebant, regem alicubi in propinquo habere caſtra. Nam et fumus non magno ex interuallo in vicis conſpiciebatur.

8. Ibi Clearchus, tametſi in hoſtem non duceret, quod norat, milites tantum non animos deſpondiſſe, atque etiam affligi inedia; quum praeterea dies quoque declinaſſet admodum: non tamen etiam deflectebat, quod caueret, ne fugere videretur; ſed recto ducens tramite, ſole iam occidente, cum iis, qui erant in fronte, proximis in vicis caſtra locat. Erant autem ex illis ab agmine regio direpta etiam ipſa aedificiorum ligna.

9. Ac primi quidem tali quodam modo caſtra ſunt metati:

δεύοντο, οἱ δ' ὕστεροι σκοταῖοι προσιόντες, ὡς ἐτύγχανον ἕκαστοι ηὐλίζοντο, καὶ κραυγὴν πολλὴν ἐποίουν καλοῦντες ἀλλήλους, ὥστε καὶ τοὺς πολεμίους ἀκούειν. ὥστε οἱ μὲν ἐγγύτατα τῶν πολεμίων καὶ ἔφυγον ἐκ τῶν σκηνωμάτων. δῆλον δὲ τοῦτο τῇ ὑστεραίᾳ ἐγένετο. οὔτε γὰρ ὑποζύγιον ἔτι οὐδὲν ἐφάνη, οὔτε στρατόπεδον οὐδὲ καπνὸς οὐδαμοῦ πλησίον. ἐξεπλάγη δὲ, ὡς ἔοικε, καὶ βασιλεὺς τῇ ἐφόδῳ τοῦ στρατεύματος. ἐδήλωσε δὲ τοῦτο, οἷς τῇ ὑστεραίᾳ ἔπραττε.

ι. Προϊούσης μέντοι τῆς νυκτὸς ταύτης, καὶ τοῖς Ἕλλησι φόβος ἐμπίπτει, καὶ θόρυβος, καὶ δοῦπος ἦν, οἷον εἰκὸς, φόβου ἐμπεσόντος, γίγνεσθαι. Κλέαρχος δὲ Τολμίδην Ἠλεῖον, ὃν ἐτύγχανεν ἔχων παρ' ἑαυτῷ κήρυκα, ἄριστον τῶν τότε, τοῦτον ἀνειπεῖν ἐκέλευσε, σιγὴν κατακηρύξαντα, ὅτι προαγορεύουσιν οἱ ἄρχοντες, ὃς ἂν * τὸν ἀφιέντα τὸν ὄνον εἰς τὰ ὅπλα καταμηνύσῃ, ὅτι λήψεται μισθὸν τάλαντον

tati: posteriores quia nocte obscura venerant, quo forte quilibet loco erat, cubabant; ac mutuo se appellando, tantum clamorem excitabant, vt is ab hostibus etiam audiretur. Quo factum est, vt hostium proximi suis e tentoriis fugerent. Satis hoc postridie animaduersum fuit. Nam neque iumentum vllum vsquam apparuit, neque castra, neque fumus vllus in proximo. Quin et rex ipse nostri exercitus recessu, quemadmodum videbatur, perterritus fuit: idque satis declarauit quae altero die fecit.

10. Sed tamen eadem nocte procedente, Graecos etiam terror ac tumultus quidam inuasit, tantusque strepitus erat, quantum esse consentaneum est tum, quum terror aliquis incidit. Clearchus vero Tolmidem, Eleum, quem longe praestantissimum eius temporis praeconem apud se forte tunc habebat, pronuntiare iussit, silentio prius indicto: Significare duces omnibus, eum, qui indicarit a quo fuerit immissus in exercitum asinus, pro mercede talentum argenti accepturum. Id postea quam proclamatum

* Legendum videtur ὃς ἂν τὸν ἀφιέντα τὸν φόβον etc. Nam paulo supra dicitur τοῖς Ἑλλ. φόβος ἐμπίπτει, et mox ὅτι κενὸς ὁ φόβος εἴη.

2 τον ἀργυρίου. ἐπὶ δὲ ταῦτα ἐκηρύχθη, ἔγνωσαν οἱ στρατιῶται, ὅτι κενὸς ὁ φόβος εἴη, καὶ οἱ ἄρχοντες σῶοι. ἅμα δὲ ὄρθρῳ παρήγγειλε Κλέαρχος εἰς τάξιν τὰ ὅπλα τίθεσθαι τοὺς Ἕλληνας, ἧπερ εἶχον, ὅτε ἦν ἡ μάχη.

ΚΕΦ. γ'.

1 Ὃ δὲ δὴ ἔγραψα, ὅτι βασιλεὺς ἐξεπλάγη τῇ ἐφόδῳ τῇδε, δῆλον ἦν. τῇ μὲν γὰρ πρόσθεν ἡμέρᾳ πέμπων τὰ ὅπλα παραδιδόναι ἐκέλευε, τότε δὲ ἅμα ἡλίῳ ἀνατέλ-
2 λοντι κήρυκας ἔπεμψε περὶ σπονδῶν. οἱ δ' ἐπεὶ ἦλθον πρὸς τοὺς προφύλακας, ἐζήτουν τοὺς ἄρχοντας. ἐπεὶ δ' ἀπήγγειλαν οἱ προφύλακες, Κλέαρχος τυχὼν τότε τὰς τάξεις ἐπισκοπῶν, εἶπε τοῖς προφύλαξι, κελεύειν τοὺς κήρυκας περιμένειν, ἄχρις ἂν σχολάσῃ.

3 β'. Ἐπεὶ δὲ κατέστησε τὸ στράτευμα, ὥστε καλῶς ἔχειν ὁρᾶσθαι πάντῃ φάλαγγα πυκνὴν, τῶν δὲ ἀόπλων μη-

clamatum per praeconem fuit, intellexere milites terrorem vanum fuiſſe, ac duces ſaluos eſſe. Sub primam lucem Clearchus Graecis imperat, vt armati illum in ordinem ſe collocarent, quo in proelio priori conſtiterant.

CAP. III.

Caeterum quod paullo ante ſcripſi, regem hoc aduentu noſtro exterritum fuiſſe; id ſano manifeſtum erat. Nam miſſis ad nos quibuſdam pridie eius diei, poſtulabat arma ſibi tradi: tunc vero ſub ortum ſolis per caduceatores de foederibus agebat. Illi quum ad primas excubias veniſſent, duces quaerere ſe aiebant. Quod vbi renuntiatum a cuſtodibus eſſet, forte Clearchus id temporis ordines luſtrans, cuſtodibus ait; mandarent eis, vt opperirentur, donec ſibi otium eſſet.

2. Quum autem ſic inſtruxiſſet exercitum, vt omni ex parte pulcherrimam denſæ phalangis ſpeciem exhiberet, nec quisquam

μηδένα καταφανῆ εἶναι, ἐκάλεσε τοὺς ἀγγέλους, καὶ αὐτός τε προῆλθε τούς τε εὐοπλοτάτους ἔχων, καὶ εὐειδεστάτους τῶν αὑτοῦ στρατιωτῶν, καὶ τοῖς ἄλλοις στρατηγοῖς ταῦτα ἔφρασεν.

γ'. Ἐπεὶ δὲ πρὸς τοῖς ἀγγέλοις ἦσαν, ἠρώτα τί βού- 4
λοιντο. οἱ δ' ἔλεγον, ὅτι περὶ σπονδῶν ἥκοιεν ἄνδρες, οἵ-
τινες ἱκανοὶ ἔσονται τά τε παρὰ βασιλέως τοῖς Ἕλλησιν
ἀπαγγεῖλαι, καὶ τὰ παρὰ τῶν Ἑλλήνων, βασιλεῖ. ὁ δὲ 5
ἀπεκρίνατο· ἀπαγγέλλετε τοίνυν αὐτῷ, ὅτι μάχης δεῖ πρῶτον. ἄριστον γὰρ οὐκ ἔστιν, οὐδὲ ὁ τολμήσων περὶ σπονδῶν τοῖς Ἕλλησι λέγειν, μὴ πορίσας ἄριστον.

δ'. Ταῦτα ἀκούσαντες οἱ ἄγγελοι ἀπήλαυνον, καὶ 6
ἧκον ταχύ· ᾧ καὶ δῆλον ἦν, ὅτι ἐγγύς που ἦν βασιλεύς, ἢ ἄλλος τις, ᾧ ἐπετέτακτο ταῦτα πράττειν. ἔλεγον δέ, ὅτι εἰκότα δοκοῖεν λέγειν βασιλεῖ, καὶ ἥκοιεν ἡγεμόνας ἔχοντες, οἳ αὐτούς, ἐὰν σπονδαὶ γένωνται, ἄξουσιν

ἔνθεν

quam inermis esset in conspectu: nuntios arcessit, ac tum ipse progreditur aliquantum cum parte militum suorum armis instructissima, visuque pulcherrima; tum aliis haec ducibus denuntiat.

3. Posteaquam ad nuntios peruentum esset, quid vellent, interrogat. Respondent illi, missos esse homines, idoneos ineundorum foederum caussa, qui et Graecis renuntiare mandata regis possent, et Graecorum mandata regi. Quibus Clearchus: Ergo renuntiate regi, ait, primum proelio decertandum esse. Nam et prandium nusquam nobis est, et nemo est hominum, qui apud Graecos mentionem facere foederum audeat, nisi prandium praebeat.

4. His nuntii auditis abequitant, ac statim redeunt: vnde constabat in propinquo regem alicubi esse, vel quendam alium, cui huius rei perficiendae negotium datum esset. Respondent autem, regi videri aequa esse, quae proponerent: itaque venire se cum ducibus itinerum, qui eos, si foedera inirentur, ducturi essent, vbi com-

meatum

7 ἔνθεν ἕξουσι τὰ ἐπιτήδεια. ὁ δ' ἠρώτα, εἰ αὐτοῖς τοῖς ἀνδράσι σπένδοιτο ἰοῦσι καὶ ἀπιοῦσιν, ἢ καὶ τοῖς ἄλλοις ἔσονται σπονδαί. οἱ δὲ, πᾶσιν, ἔφασαν, μέχρις ἂν βασιλεῖ τὰ παρ' ὑμῶν διαγγελθῇ.

8 έ. Ἐπεὶ δὲ ταῦτα εἶπον, μεταστησάμενος αὐτοὺς ὁ Κλέαρχος, ἐβουλεύετο· καὶ ἐδόκει ταχὺ τὰς σπονδὰς ποιεῖσθαι, καὶ καθ' ἡσυχίαν ἐλθεῖν τε ἐπὶ τὰ ἐπιτήδεια, καὶ
9 λαβεῖν. ὁ δὲ Κλέαρχος εἶπε· δοκεῖ μὲν καὶ ἐμοὶ ταῦτα· οὐ μέντοι ταχύ γε ἀπαγγελῶ, ἀλλὰ διατρίψω, ἔστ' ἂν ὀκνήσωσιν οἱ ἄγγελοι, μὴ ἀποδόξῃ ὑμῖν τὰς σπονδὰς ποιήσασθαι. οἶμαί γε μέντοι, ἔφη, καὶ τοῖς ἡμετέροις στρατιώταις τὸν αὐτὸν φόβον παρέσεσθαι. ἐπεὶ δὲ ἐδόκει καιρὸς εἶναι, ἀπήγγελλεν ὅτι σπένδοιτο, καὶ εὐθὺς ἡγεῖσθαι ἐκέλευε πρὸς τὰ ἐπιτήδεια· καὶ οἱ μὲν ἡγοῦντο.

10 ς'. Κλέαρχος μέντοι ἐπορεύετο, τὰς μὲν σπονδὰς ποιησόμενος, τὸ δὲ στράτευμα ἔχων ἐν τάξει, καὶ αὐτὸς ὠπισθο-

meatum abunde habituri essent. Quos vicissim Clearchus interrogabat, an iis tantum foedera polliceretur, qui ad ipsum ituri ac redituri essent: an futurum sit, vt omnes iisdem foederibus comprehendantur. Respondent illi, pacem omnibus promitti, quousque a vobis proposita ad regem referantur.

5. Quae quum dixissent, Clearchus, nonnihil summotis ipsis, de tota re consultabat; decretumque est, quam primum foedera ineunda esse, vt pacate perueniri ad capiendum commeatum posset. Idem sibi placere Clearchus aiebat; sed tamen hoc confestim ipsis non significabo, sed cunctabor aliquandiu, donec legati vereantur, ne foederum ineundorum ratio a nobis repudietur. Equidem nostros etiam milites eodem in metu futuros arbitror. Posteaquam visum est illi esse commodum, percussurum se foedus ait, statimque duci ad commeatum parandum se iussit. Praeibant illi.

6. Clearchus foedera percussurus, copiis instructis iter faciebat, quarum ipse partem vltimam

ὠπισθοφυλάκει. καὶ ἐνετύγχανον τάφροις καὶ αὐλῶσι πλήρεσιν ὕδατος, ὡς μὴ δύνασθαι διαβαίνειν ἄνευ γεφυρῶν· ἀλλ' ἐποιȣ̃ντο διαβάσεις ἐκ τῶν φοινίκων, οἳ ἦσαν ἐκπεπτωκότες, τȣ̀ς δὲ καὶ ἐξέκοπτον.

ζ'. Καὶ ἐνταῦθα ἦν Κλέαρχον καταμαθεῖν ὡς ἐπεστά- 11.
τει, ἐν μὲν τῇ ἀριστερᾷ χειρὶ τὸ δόρυ ἔχων, ἐν δὲ τῇ δεξιᾷ βακτηρίαν. καὶ εἴ τις αὐτῷ δοκοίη τῶν πρὸς τȣ̃το τεταγμένων βλακεύειν, ἐκλεγόμενος τὸν ἐπιτήδειον * ἔπαυσεν ἄν, καὶ ἅμα αὐτὸς προσελάμβανεν εἰς τὸν πηλὸν ἐμβαίνων, ὥστε πᾶσιν αἰσχύνην εἶναι, μὴ ȣ̓ σπȣδάζειν.

ή. Καὶ ἐτάχθησαν μὲν πρὸς αὐτὸν οἱ τριάκοντα ἔτη 12.
γεγονότες· ἐπεὶ δὲ καὶ Κλέαρχον ἑώρων σπȣδάζοντα, προσελάμβανον καὶ οἱ πρεσβύτεροι. πολὺ δὲ μᾶλλον ὁ Κλέαρχος ἔσπευδεν, ὑποπτεύων μὴ αἰεὶ ȣ̔́τω πλήρεις εἶναι τὰς τάφρȣς ὕδατος. (ȣ̓ γὰρ ἦν ὥρα οἵα τὸ πεδίον ἄρ-

mam cuſtodiebat. Incidunt autem in foſſas et alueos aqua plenos, quos abſque pontibus tranſire non poterant. Sed tamen eos palmarum adiumento traiiciebant, quae partim humi ſtratae iacebant, partim ab ipſis caedebantur.

7. Atque heic animaduerti poterat, quo pacto Clearchus praeeſſet. Nam manu laeua tenebat haſtam, dextra baculum: ac ſi quis ei videretur illorum, quibus hoc negotii dederat, ignauius ſe gerere; mox idoneum eligens, illum alterum remouebat: quum quidem ipſe deſcendens in coenum, cum aliis manum operi admoveret. Quo fiebat, vt omnes dedecori ſibi fore ducerent, ſi non et ipſi magno ſtudio rem maturarent.

8. Quanquam autem apud ſe triginta tantum annos natos conſtituiſſet, tamen etiam aetate prouectiores, poſteaquam Clearchum maturantem opus viderunt, et ipſi manus admouerunt. Multo certe magis Clearchus feſtinabat, quod foſſas in hunc modum non ſemper aqua plenas eſſe ſuſpicaretur: quippe quum illud anni tempus non

* Al. Ἔπαισεν.

ἄρδειν) ἀλλ' ἵνα πολλὰ τὰ ἄπορα φαίνοιτο τοῖς Ελλησιν εἶναι εἰς τὴν πορείαν, τούτου ἕνεκα βασιλέα ὑπόπτευεν ἐπὶ τὸ πεδίον τὸ ὕδωρ ἀφεικέναι.

θ'. Πορευόμενοι δὲ ἀφίκοντο εἰς κώμας, ὅθεν ἀπέδει-
ξαν οἱ ἡγεμόνες λαμβάνειν τὰ ἐπιτήδεια. ἐνῆν δὲ σῖτος
πολὺς, καὶ οἶνος φοινίκων, καὶ ὄξος ἑψητὸν ἀπὸ τῶν αὐ-
15. τῶν. αὗται δὲ αἱ βάλανοι τῶν φοινίκων, οἵας μὴ * ἐν
τοῖς Ελλησιν ἔστιν ἰδεῖν, τοῖς οἰκέταις ἀπέκειντο· αἱ δὲ
τοῖς δεσπόταις ἀποκείμεναι, ἦσαν ἀπόλεκτοι, θαυμασίαι
τὸ κάλλος καὶ τὸ μέγεθος· ἡ δὲ ὄψις ἠλέκτρου οὐδὲν διέ-
φερε. τὰς δέ τινες ** ξηραίνοντες, τραγήματα ἀπετί-
θεσαν. καὶ ἦν καὶ παρὰ πότον ἡδὺ μὲν, κεφαλαλγὲς
16. δέ. ἐνταῦθα καὶ τὸν ἐγκέφαλον τοῦ φοίνικος πρῶτον ἔφα-
γον οἱ στρατιῶται, καὶ οἱ πολλοὶ ἐθαύμαζον τό, τε εἶδος,
καὶ τὴν ἰδιότητα τῆς ἡδονῆς. ἦν δὲ σφόδρα καὶ τοῦτο
κε-

non eſſet, quo campi rigari ſolerent. Exiſtimabat nimirum regem idcirco aquam campo immiſiſſe, quo multa Graecis in itinere difficultatem allatura viderentur.

9. Confecto itinere, ad vicos veniunt, e quibus duces viae commeatum capiendum eſſe demonſtrauerant. Erat heic magna frumenti copia. et vinum expreſſum de palmulis, cum aceto, quod de iiſdem palmulis decoctum erat. Hae palmarum glandes, cuiuſmodi (non) inuenias in Graecia, famulis reſeruabantur. Quae autem dominorum in vſum ſervabantur, delectae cum cura erant, admirabili tum pulchritudine, tum magnitudine. Aſpectu nihil ab electro diſſerebant. Nonnullas exſiccatas pro bellariis repoſuerant. Et erant ad potum ſuaues quidem illae, ſed capitis tamen dolorem excitabant. Hoc loco primum milites etiam medulla palmae veſci coeperunt, multis et genus ipſum, et propriam quandam in hoc cibo ſuauitatem admirantibus. Sed tamen idem hoc etiam capiti vehementer infeſtum erat. Palma ipſa,

* Al. pro μὴ legunt μὲν, cui reſpondet δὲ, quod proxime ſequitur.
** Al. τὰς δέ τινας, ſiue τάςδε τινὲς.

κεφαλαλγές. ὁ δὲ φοίνιξ, ὅθεν ἐξαιρεθείη ὁ ἐγκέφαλος,
ὅλος αὐαίνετο.

ί. Ἐνταῦθα δὲ ἔμειναν ἡμέρας τρεῖς. καὶ παρὰ μεγά- 17
λου βασιλέως ἧκε Τισσαφέρνης, καὶ ὁ τῆς βασιλέως γυ-
ναικὸς ἀδελφὸς, καὶ ἄλλοι Πέρσαι τρεῖς· δοῦλοι δὲ πολ-
λοὶ εἵποντο. ἐπεὶ δὲ ἀπήντησαν αὐτοῖς οἱ τῶν Ἑλλήνων
στρατηγοὶ, ἔλεγε πρῶτον Τισσαφέρνης δι' ἑρμηνέως τοιάδε.

ιά. Ἐγὼ, ὦ ἄνδρες Ἕλληνες, γείτων οἰκῶ τῇ Ἑλλάδι. 18
καὶ ἐπεὶ ὑμᾶς εἶδον εἰς πολλὰ κακὰ καὶ ἀμήχανα πεπτω-
κότας, εὕρημα ἐποιησάμην, εἴ πως δυναίμην παρὰ βα-
σιλέως αἰτήσασθαι δοῦναί μοι ἀποσῶσαι εἰς τὴν Ἑλλάδα
ὑμᾶς. οἶμαι γὰρ, οὐκ ἀχαρίστως μοι ἕξειν οὔτε πρὸς ὑμῶν,
οὔτε πρὸς τῆς Ἑλλάδος ἁπάσης. ταῦτα δὲ γνοὺς, ᾐτούμην 19
βασιλέα, λέγων αὐτῷ, ὅτι δικαίως ἄν μοι χαρίζοιτο, ὅτι
αὐτῷ Κῦρόν τε ἐπιστρατεύοντα πρῶτος ἤγγειλα, καὶ βοή-
θειαν ἔχων ἅμα τῇ ἀγγελίᾳ ἀφικόμην, καὶ μόνος τῶν
κατὰ τοὺς Ἕλληνας τεταγμένων οὐκ ἔφυγον, ἀλλὰ διή-
λασα καὶ συνέμιξα βασιλεῖ ἐν τῷ ὑμετέρῳ στρατοπέδῳ,
ἔνθα

ipsa, cui medulla esset adempta, prorsus exarescebat.

10. Tres heic dies commorati sunt, et interea Tissaphernes a magno rege venit, cum coniugis regiae fratre, ac tribus aliis Persis, quos multi servi sequebantur. His quum duces Graecorum obuiam processissent, prior Tissaphernes haec per interpretem loquutus est:

11. Equidem, Graeci, proximus vestrae sum Graeciae, et quia videbam vos in multa et inexplicabilia mala incidisse; reperiundum mihi aliquid duxi, si qua ratione petere a rege possem, vt vos per ipsum mihi liceret saluos in Graeciam reducere. Pro quo quum intelligerem, tum vos, tum Graeciam vniuersam erga me non ingratam fore: petii hoc a rege, simulque dixi, iure ipsum hac in parte mihi gratificaturum, qui primus de Cyri expeditione ad ipsum retulerim, et vna cum nuntio mecum etiam attulerim copias auxiliares; ac solus ex iis, qui oppositi Graecis fuere, non fugerim; sed aciem perruperim, ac cum rege, vestris in castris, me con-

ἔνθα βασιλεὺς ἀφίκετο, ἐπεὶ Κῦρον ἀπέκτεινε· καὶ τοὺς σὺν Κύρῳ βαρβάρους ἐδίωξα σὺν τοῖσδε τοῖς παροῦσι νῦν μετ' ἐμοῦ, οἵπερ αὐτῷ εἰσὶ πιστότατοι. καὶ περὶ μὲν τούτων ὑπέσχετό μοι βουλεύσασθαι. ἐρέσθαι δέ με ὑμᾶς ἐκέλευσεν ἐλθόντα, τίνος ἕνεκα ἐστρατεύσατε ἐπ' αὐτόν· καὶ συμβουλεύω ὑμῖν μετρίως ἀποκρίνασθαι, ἵνα μοι εὐπρακτότερον ᾖ, ἐάν τι δύνωμαι ἀγαθὸν ὑμῖν παρ' αὐτοῦ διαπράξασθαι."

ιβ'. Πρὸς ταῦτα μεταστάντες οἱ Ελληνες ἐβουλεύοντο, καὶ ἀπεκρίναντο. Κλέαρχος δὲ ἔλεγεν· "Ἡμεῖς οὔτε συνήλθομεν ὡς βασιλεῖ πολεμήσοντες, οὔτ' ἐπορευόμεθα ἐπὶ βασιλέα. ἀλλὰ πολλὰς προφάσεις Κῦρος εὕρισκεν, ὡς καὶ σὺ εὖ οἶσθα, ἵνα ὑμᾶς τε ἀπαρασκευάστους λάβοι, καὶ ἡμᾶς ἐνθάδε ἀναγάγοι. ἐπεὶ μέντοι ἤδη ἑωρῶμεν αὐτὸν ἐν δεινῷ ὄντα, ᾐσχύνθημεν καὶ Θεοὺς καὶ ἀνθρώπους προδοῦναι αὐτόν, ἐν τῷ πρόσθεν χρόνῳ παρέχοντες ἡμᾶς αὐτοὺς εὖ ποιεῖν. ἐπεὶ δὲ

coniunxerim, in quae rex, Cyro iam interfecto, venerat: qui denique barbaros ex parte Cyri, cum iis ipſis, quas nunc mecum habeo, fidiſſimas ipſi, copiis proſequutus fuerim. Itaque mihi pollicitus eſt, ſe de his deliberaturum. Sed tamen quaeri ex vobis iuſſit, quamobrem aduerſus ipſum arma ceperitis. Equidem vobis ſuadeo, moderate reſpondeatis; vt mihi facilius ſit, quantum quidem potero boni, vobis ab ipſo impetrare.

12. Ad quae verba Graeci, nonnihil ſecedentes, quum inter ſe conſultaſſent, Clearchi verbis in hanc ſententiam reſpondent; Nos neque propterea coiuimus, vt bellum regi faceremus, neque aduerſus regem profecti ſumus: ſed, quod ipſe noſti, multos Cyrus praetextus inueniebat, vt et vos imparatos offenderet, et nos huc perduceret. Poſteaquam vero circumuentum iam ipſum difficilibus periculis videremus Deos atque homines ueriti ſumus, ne ipſum desereremus: praeſertim qui ſuperioribus temporibus ipſius beneficia non fuiſſemus aſpernati. Poſteaquam

δὲ Κῦρος τέθνηκεν, οὔτε ἀντιποιούμεθα βασιλεῖ τῆς ἀρχῆς, οὔτ' ἔστιν οὗ ἕνεκ' ἂν βουλοίμεθα τὴν βασιλέως χώραν κακῶς ποιεῖν. οὐδ' αὐτὸν ἀποκτεῖναι ἂν ἐθέλοιμεν, πορευοίμεθα δὲ ἂν οἴκαδε, εἴ τις ἡμᾶς μὴ λυποίη. ἀδικοῦντα μέντοι πειρασόμεθα σὺν τοῖς Θεοῖς ἀμύνασθαι, ἐὰν μέντοι τις ἡμᾶς καὶ εὖ ποιῶν ὑπάρχῃ, καὶ τούτου εἴς γε δύναμιν οὐχ ἡττησόμεθα εὖ ποιοῦντες.„

ιγ'. Ο μὲν οὕτως εἶπεν. ἀκούσας δὲ ὁ Τισσαφέρνης, ἔφη· "Ταῦτα ἐγὼ ἀπαγγελῶ βασιλεῖ, καὶ ὑμῖν πάλιν τὰ παρ' ἐκείνου. μέχρι δ' ἂν ἐγὼ ἥκω, αἱ σπονδαὶ μενόντων. ἀγορὰν δὲ ἡμεῖς παρέξομεν. καὶ εἰς μὲν τὴν ὑστεραίαν οὐχ ἧκεν· ὥσθ' οἱ Ελληνες ἐφρόντιζον· τῇ δὲ τρίτῃ ἥκων ἔλεγεν, ὅτι διαπεπραγμένος ἥκοι παρὰ βασιλέως δοθῆναι αὐτῷ σώζειν τοὺς Ελληνας, καίπερ πάνυ πολλῶν ἀντιλεγόντων, ὡς οὐκ ἄξιον εἴη βασιλεῖ, ἀφεῖναι τοὺς ἐφ' ἑαυτὸν στρατευσαμένους. τέλος δ' εἶπε· καὶ νῦν ἔξεστιν ὑμῖν

eaquam Cyrus e viuis excessit, neque de regno cum rege contendimus; neque quidquam habuimus caussae, cur ipsius agrum infestare vellemus; nec eum tollere de medio cupimus, modo liceat domum sine cuiusquam molestia redire. Quod si quis iniurius erit, in hunc cum Deum ope vindicare conabimur. Si quis etiam beneficiis nos prosequatur, ab illo superari nos benefaciendo, pro viribus nostris, haud patiemur.

13. Haec Clearchus; quae Tissaphernes quum audisset, inquit: Equidem haec regi nuntiabo, vicissimque mandata ipsius vobis. Sunto autem induciae, donec ego rediero. Itidem forum vobis nos suppeditabimus. Postridie non rediit: quae res sane sollicitos Graecos habuit. Die tertio quum venisset, ait perfecisse se apud regem, vt sibi facultas Graecos incolumes domum reducendi concessa sit; tametsi quamplurimi fuissent, qui contradicerent, non ex regis esse dignitate, qui aduersus ipsum arma cepissent, dimittere. Ad extremum: Licet iam, ait, fidem a nobis

ὑμῖν πιστὰ λαβεῖν παρ᾽ ἡμῶν, ἦ μὴν φιλίαν ὑμῖν παρέξειν τὴν χώραν, καὶ ἀδόλως ἀπάξειν εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἀγο- ρὰν παρέχοντας. ὅπου δ᾽ ἂν μὴ παρέχωμεν ἀγορὰν, λαμ-
27 βάνειν ὑμᾶς ἐκ τῆς χώρας ἐάσομεν τὰ ἐπιτήδεια. ὑμᾶς δ᾽ αὖ ἡμῖν δεήσει ὀμόσαι, ἦ μὴν πορεύεσθαι ὡς διὰ φιλίας ἀσινῶς, σῖτα καὶ ποτὰ λαμβάνοντας, ὁπόταν μὴ παρέ- χωμεν ἀγοράν. ἐὰν δὲ παρέχωμεν ἀγορὰν, ὠνουμένους ἕξειν τὰ ἐπιτήδεια·

28. ιδ΄. Ταῦτα ἔδοξε, καὶ ὤμοσαν, καὶ δεξιὰς ἔδοσαν Τισσαφέρνης, καὶ ὁ τῆς βασιλέως γυναικὸς ἀδελφὸς τοῖς τῶν Ἑλλήνων στρατηγοῖς καὶ λοχαγοῖς, καὶ ἔλαβον
29. παρὰ τῶν Ἑλλήνων. μετὰ δὲ ταῦτα Τισσαφέρνης εἶπε· νῦν μὲν δὴ ἄπειμι ὡς βασιλέα· ἐπειδὰν δὲ διαπράξωμαι ἃ δέομαι, ἥξω συσκευασάμενος, ὡς ἀπάξων ὑμᾶς εἰς τὴν Ἑλλάδα, καὶ αὐτὸς ἀπιὼν ἐπὶ τὴν ἐμαυτοῦ ἀρ- χήν.„

ΚΕΦ.

a nobis accipiatis, certo nos ditionem regis pacatam vobis reddituros; et suppeditato commeatu, sine fraude vos ducturos in Graeciam: Sicubi forum non suppeditauerimus, potestatem vobis faciemus, commeatum ex regione nostra sumendi: Vos vicissim nobis iureiurando sancte pollicebimini, tanquam per regionem amicorum, sine vllo damno vos iter facturos; ac si forum non praebuerimus, esculenta et potulenta sumturos: sin forum instituatur, commeatum pretio numerato redemturos.

14. Decreta sunt haec, et iureiurando sancita; quum Tissaphernes, et coniugis regiae frater, Graecorum ducibus ac praefectis cohortium manus dextras porrigerent, ac vicissim a Graecis acciperent. Post haec Tissaphernes: Equidem, ait, ad regem me iam confero. Postea quam vero perfecero, quae perfici necesse erit; redibo, paratis omnibus, deductum vos in Graeciam, et meam in prouinciam memet receptum.

CAP.

ΚΕΦ. δ'.

Μετὰ ταῦτα περιέμενον Τισσαφέρνην οἵ τε Ελληνες καὶ Αριαῖος, ἐγγὺς ἀλλήλων ἐστρατοπεδευμένοι, ἡμέρας πλείους ἢ εἴκοσιν. ἐν δὲ ταύταις ἀφικνοῦνται πρὸς Αριαῖον καὶ οἱ ἀδελφοὶ καὶ οἱ ἄλλοι ἀναγκαῖοι, καὶ πρὸς τοὺς σὺν ἐκείνῳ Περσῶν τινες παραθαρρύνοντές τε καὶ δεξιὰς ἔνιοι παρὰ βασιλέως φέροντες, μὴ μνησικακήσειν βασιλέα αὐτοῖς τῆς σὺν Κύρῳ ἐπιστρατείας, μηδὲ ἄλλου μηδενὸς τῶν παροιχομένων. τούτων δὲ γιγνομένων, ἔνδηλοι ἦσαν οἱ περὶ τὸν Αριαῖον ἧττον τοῖς Ελλησι προσέχοντες τὸν νοῦν. ὥστε καὶ τοῦτο τοῖς μὲν πολλοῖς τῶν Ελλήνων οὐκ ἤρεσκεν, ἀλλὰ προσιόντες τῷ Κλεάρχῳ ἔλεγον, καὶ τοῖς ἄλλοις στρατηγοῖς·

β'. "Τί μένομεν; ἢ οὐκ ἐπιστάμεθα, ὅτι βασιλεὺς ἡμᾶς ἀπολέσαι περὶ παντὸς ἂν ποιήσαιτο, ἵνα καὶ τοῖς ἄλλοις Ελλησι φόβος ᾖ ἐπὶ βασιλέα στρατεύειν; καὶ νῦν μὲν

CAP. IV.

Hinc iam et Graeci, et Ariaeus, castris in proximo locatis, Tissaphernem amplius viginti diebus opperiebantur. Interea veniunt ad Ariaeum fratres, et propinqui caeteri, itemque nonnulli Persarum ad ipsius milites, qui animum eis addebant, nonnullis a a rege fidem datam significantibus, non fore memorem eius iniuriae regem, quod in armis cum Cyro fuissent, nec vllius alterius rei praeteritae. Quae quum ita fierent, palam animaduerti poterat, Ariaeum cum suis minus iam Graecis addictos esse: vt iam illud ipsum plerisque Graecorum non placeret, qui Clearchum quum accessissent, ac duces caeteros:

2. Quid, inquiunt, heic expectamus? an nescimus, nihil regem malle, quam nos perditos, vt Graecis etiam caeteris metum incutiat, ne adversus ipsum arma capiant? Nimirum iam dedita opera nos

μὲν ἡμᾶς ὑπάγεται μένειν, διὰ τὸ διεσπάρθαι αὐτῷ τὸ ςράτευμα· ἐπειδὰν δὲ πάλιν ἀλισθῇ αὐτῷ ἡ ςρατιὰ, ὐκ ἔςιν ὅπως ὐκ ἐπιθήσεται ἡμῖν. ἴσως δέ πυ ἢ ἀποσκάπτει τι, ἢ ἀποτειχίζει, ὡς ἄπορος ᾖ ἡ ὁδός. ὐ γάρ ποτε ἑκὼν γε βυλήσεται ἡμᾶς ἐλθόντας εἰς τὴν Ἑλλάδα ἀπαγγεῖλαι, ὡς ἡμεῖς τοσοίδε ὄντες ἐνικῶμεν τὴν βασιλέως δύναμιν ἐπὶ ταῖς θύραις αὐτῦ, καὶ καταγελάσαντες ἀπήλθομεν."

γ'. Κλέαρχος δὲ ἀπεκρίνατο τοῖς ταῦτα λέγυσιν· "Ἐγὼ ἐνθυμῦμαι μὲν καὶ ταῦτα πάντα. ἐννοῶ δὲ, ὅτι εἰ νῦν ἄπιμεν, δόξομεν ἐπὶ πολέμῳ ἀπιέναι, καὶ παρὰ τὰς σπονδὰς ποιεῖν. ἔπειτα πρῶτον μὲν ἀγορὰν ὐδεὶς ἡμῖν παρέξει, ὐδ' ὁπόθεν ἐπισιτιύμεθα. αὖθις δὲ ὁ ἡγησόμενος ὐδεὶς ἔςαι. καὶ ἅμα ταῦτα ποιύντων ἡμῶν εὐθὺς Ἀριαῖος ἀφεςήξει. ὥςε φίλος ἡμῶν ὐδεὶς λελείψεται, ἀλλ' οἱ καὶ πρόσθεν ὄντες, πολέμιοι ἡμῖν ἔσονται. ποταμὸς δὲ εἰ μέν

nos heic retinere conatur, quum exercitum hinc inde dispersum habeat. Verum quamprimum is de integro collectus fuerit, fieri non potest, quin nos adoriatur. Fortassis etiam alicubi vel fossus struit, vel munimenta, vt nobis iter nullum pateat. Neque enim fiet ipso volente, vt nos in Graeciam reuersi nuntium afferamus, tam exiguas copias nostras regiam potentiam, non procul a portis eius, fregisse, ac, illuso rege, rediisse.

3. Clearchus autem iis, qui haec aiebant: Equidem, respondebat, haec omnia cum animo meo perpendo: sed tamen illud etiam cogito, si iam discedamus, futurum, vt videamur ita voluisse discedere, quasi bellum expetamus, et contra foedera facere velimus. Deinde forum nemo nobis praebebit, neque frumentandi copia suppetet. Praeterea ducem itineris neminem habebimus. Etiam Ariaeus mox a nobis deficiet, si hoc fecerimus. Quo fiet, vt neminem amicum simus habituri reliquum: sed illi etiam futuri sint hostes, qui prius amici erant. Fluuius quidem

μέν τις καὶ ἄλλος ἄρα ἡμῖν ἐστι διαβατέος, οὐκ οἶδα· τὸν δ᾽ οὖν Εὐφράτην ἴσμεν ὅτι ἀδύνατον διαβῆναι, κολυόντων πολεμίων. οὐ μὲν δὴ ἂν μάχεσθαι δέῃ, ἱππεῖς εἰσιν ἡμῖν σύμμαχοι. τῶν δὲ πολεμίων ἱππεῖς εἰσιν οἱ πλεῖστοι καὶ πλείστου ἄξιοι· ὥστε νικῶντες μὲν τίνα ἂν ἀποκτείναιμεν; ἡττομένων δὲ μὴν οὐδένα οἷόν τε σωθῆναι. ἐγὼ μὲν οὖν βασιλέα, 7. ᾧ πολλὰ οὕτως ἐστὶ τὰ σύμμαχα, εἴπερ προθυμεῖται ἡμᾶς ἀπολέσαι, οὐκ οἶδα ὅ, τι δεῖ αὐτὸν ὀμόσαι, καὶ δεξιὰν δοῦναι, καὶ Θεοὺς ἐπιορκῆσαι, καὶ τὰ ἑαυτοῦ πιστὰ ἄπιστα ποιῆσαι Ἕλλησι καὶ βαρβάροις.„

δ΄. Τοιαῦτα ἔλεγε πολλά. ἐν δὲ τούτῳ Τισσαφέρνης ἧκεν, ἔχων τὴν ἑαυτοῦ δύναμιν, ὡς εἰς οἶκον ἀπιών, καὶ Ὀρόντας τὴν ἑαυτοῦ δύναμιν. ἦγε δὲ καὶ τὴν θυγατέρα τοῦ βασιλέως ἐπὶ γάμῳ. ἐντεῦθεν δὲ Τισσαφέρνους ἡγουμένου, καὶ ἀγορὰν παρέχοντος ἐπορεύοντο. ἐπορεύετο δὲ καὶ Ἀριαῖος, ἔχων τὸ Κύρου βαρ-

dem num traiiciendus ſit nobis alius, haud ſcio: Euphratem certe ſcimus, hoſte impediente, nullo modo tranſiri poſſe. Nec equites habemus auxiliarios, ſi pugnam res poſcat. At hoſti tum ampliſſimus, tum pretii quantiuis equitatus eſt. Quemnam igitur interficiemus, ſit maxime ſuperiores in pugna ſimus? certe ſi vincemur, nemo ſaluus euadere poterit. Equidem haud ſcio, cur regem, perdere nos cupientem, iusiurandum praeſtare neceſſe fuerit, ac dare dextram, Deosque iurisiurandi teſtes implorare †, datam denique tum Graecis tum barbaris fidem irritam facere, quum a tam multis ipſe auxiliis inſtructus ſit.

4. Multa in hanc ſententiam dicebat. Interea Tiſſaphernes cum copiis ſuis aderat, quaſi domum profecturus, itemque cum copiis ſuis Orontas. Etiam regis filiam Orontas, matrimonio ſibi iunctam, ſecum ducebat. Itaque deinceps Tiſſapherne praeeunte, ac forum ſuppeditante, proficiſcebantur. Comitabatur et Ariaeus Tiſſaphernem ac Orontam, cum copiis

† Al. *per deos fallendi animo et dolo malo iurare.*

βαρβαρικὸν στράτευμα, ἅμα Τισσαφέρνει καὶ Ὀρόντα, καὶ συνεστρατοπεδεύετο σὺν ἐκείνοις.

10 ε΄. Οἱ δὲ Ἕλληνες ὑφορῶντες τούτους, αὐτοὶ ἐφ' ἑαυτῶν ἐχώρουν, ἡγεμόνας ἔχοντες. ἐστρατοπεδεύοντο δὲ ἑκάστοτε ἀπέχοντες ἀλλήλων παρασάγγην, καὶ μεῖον· ἐφυλάττοντο δὲ οἱ ἀμφότεροι, ὥσπερ πολεμίους, ἀλλήλους, καὶ εὐθὺς
11 τοῦτο ὑποψίαν παρεῖχεν. ἐνίοτε δὲ καὶ ξυλιζόμενοι ἐκ τοῦ αὐτοῦ, καὶ χόρτον καὶ ἄλλα τοιαῦτα συλλέγοντες, πληγὰς ἐνέτεινον ἀλλήλοις· ὥστε καὶ τοῦτο ἔχθραν παρεῖχε.

12 ς΄. Διελθόντες δὲ τρεῖς σταθμοὺς, ἀφίκοντο πρὸς τὸ Μηδίας τεῖχος, καὶ παρῆλθον αὐτοῦ εἴσω· ἦν δὲ ᾠκοδομημένον πλίνθοις ὀπταῖς ἐν ἀσφάλτῳ κειμέναις, εὖρος εἴκοσι ποδῶν, ὕψος δὲ ἑκατόν· μῆκος δὲ ἐλέγετο εἶναι εἴκοσι παρασαγγῶν. ἀπεῖχε δὲ Βαβυλῶνος οὐ πολύ.

13 ζ΄. Ἐντεῦθεν δ' ἐπορεύθησαν σταθμοὺς δύο, παρασάγγας ὀκτὼ, καὶ διέβησαν διώρυχας δύο, τὴν μὲν ἐπὶ γεφύρας, τὴν δ', ἐζευγμένην πλοίοις ἑπτά. αὗται δὲ ἦσαν ἀπὸ

piis, quas de barbaris Cyrus conſcripſerat; et erant illis caſtra communia.

5. Graeci, quum eos ſuſpectos haberent, ſeorſum cum itineris ducibus ſuis pergebant. Semper ita metabantur caſtra, vt aliquando minus vna paraſanga ab ſe inuicem diſtarent. Praeterea cauebant alterutri ſibi ab alteris, tanquam hoſtibus; quae res ſtatim ſuſpicioni anſam praebuit. Nonnunquam inter lignandum eodem loco, vel inter pabulandum, vel colligendum eius generis alia, verberibus ſeſe multabant. Quae res et ipſa inimicitias excitabat.

6. Quum caſtra ter habuiſſent, ad Mediae murum perveniunt, quem et ingreſſi ſunt, extructum opere latericio, et bitumine, quum latitudinem haberet xx pedum, altitudinem c. longitudo ferebatur eſſe paraſangarum xx, neque procul a Babylone aberat.

7. Inde caſtris alteris, quum paraſangas confeciſſent octo, binos alueos, manu factos, traiecere, ponte alterum, alterum nauigiis ſeptem iunctum. Ducti erant hi a Tigri

ἀπὸ τοῦ Τίγρητος ποταμοῦ. (κατετέτμηντο δὲ ἐξ αὐτῶν καὶ τάφροι ἐπὶ τὴν χώραν, αἱ μὲν πρῶται, μεγάλαι, ἔπειτα δ' ἐλάσσους, τέλος δὲ καὶ μικροὶ ὀχετοί, ὥσπερ ἐν τῇ Ελλάδι ἐπὶ τὰς μελίνας) καὶ ἀφικνοῦνται ἐπὶ τὸν Τίγρητα ποταμόν, πρὸς ᾧ πόλις ἦν μεγάλη καὶ πολυάνθρωπος, ᾗ ὄνομα Σιτάκη, ἀπέχουσα τοῦ ποταμοῦ σταδίους πεντεκαίδεκα.

ή. Οἱ μὲν οὖν Ελληνες παρ' αὐτὴν ἐσκήνωσαν, ἐγγὺς 14
παραδείσου καλοῦ καὶ μεγάλου, καὶ δασέος παντοίων δένδρων. οἱ δὲ βάρβαροι διαβεβηκότες τὸν Τίγρητα, οὐ μέντοι γε καταφανεῖς ἦσαν. μετὰ δὲ τὸ δεῖπνον ἔτυχον ἐν 15
περιπάτῳ ὄντες πρὸ τῶν ὅπλων Πρόξενος καὶ Ξενοφῶν· καὶ προσελθὼν ἠρώτησεν ἄνθρωπός τις τοὺς προφύλακας, ποῦ ἂν ἤδοι Πρόξενον ἢ Κλέαρχον. Μένωνα δὲ οὐκ ἐζήτει, καὶ ταῦτα, παρὰ Αριαίου ὢν τοῦ Μένωνος ξένου.

θ'. Επεὶ δὲ Πρόξενος εἶπεν, ὅτι αὐτὸς εἴη, ὃν ζητεῖ, 16
εἶπεν ὁ ἄνθρωπος· "ἔπεμψάν με Αριαῖος καὶ Αρτάεζος, πιστοὶ ὄντες Κύρῳ, καὶ ὑμῖν εὖνοι, καὶ κελεύουσι φυλάττεσθαι,

gri fluuio, et ab his fossae per totam illam regionem erant deriuatae, primae maiores, deinde minores, tandem etiam exigui canales, cuiusmodi ad panici segetem in Graecia ducuntur. Hinc ad Tigrim fluuium perueniunt, propter quem vrbs erat ingens et populosa, cui nomen Sitaca, interuallo stadiorum xv a flumine remota.

8. Heic ad vrbem Graeci non procul ab horto castra locant, qui et elegans erat, et amplus, et multis arboribus densus. Barbari quum Tigrim transiissent, conspici amplius haud poterant. A coena forte Proxenus et Xenophon pro castris ambulabant, quum quidam accedens, excubias primas interrogat, vbinam vel Proxenum vel Clearchum reperiret. De Menone non quaerebat, quamquam ab Ariaeo veniret, Menonis hospite.

9. Quum respondisset Proxenus, se illum esse, quem quaereret: Ariaeus, inquit, et Artaëzus, fideles olim Cyro, et vobis beneuoli, me miserunt; cauendumque

σθαι, μὴ ὑμῖν ἐπιθῶνται τῆς νυκτὸς οἱ βάρβαροι. ἔστι δὲ
17 στράτευμα πολὺ ἐν τῷ πλησίον παραδείσῳ. καὶ ἐπὶ τὴν
γέφυραν τοῦ Τίγρητος ποταμοῦ πέμψαι κελεύουσι φυλα-
κήν, ὅτι διανοεῖται λῦσαι αὐτὴν Τισσαφέρνης τῆς νυκτός,
ἤνπερ δύνηται, ὡς μὴ διαβῆτε, ἀλλ' ἐν μέσῳ ἀποληφθῆτε
τοῦ ποταμοῦ καὶ τῆς διώρυχος."

18 ι. Ἀκούσαντες ταῦτα ἄγουσιν αὐτὸν παρὰ τὸν Κλέαρ-
χον, καὶ φράζουσιν ἃ λέγει. ὁ δὲ Κλέαρχος ἀκούσας ἐτα-
19 ράχθη, καὶ ἐφοβεῖτο σφόδρα. νεανίσκος δέ τις τῶν παρ-
όντων ἐννοήσας, εἶπεν ὡς οὐκ ἀκόλουθα εἴη, τό, τε ἐπιθή-
σεσθαι, καὶ τὸ λύσειν τὴν γέφυραν. δῆλον γάρ, ὅτι ἐπι-
τιθεμένους ἢ νικᾶν δεήσει αὐτοὺς, ἢ ἡττᾶσθαι. ἐὰν μὲν οὖν
νικῶσι, τί δεῖ αὐτοὺς λύειν τὴν γέφυραν; οὐδὲ γάρ, ἂν πολ-
λαὶ γέφυραι ὦσιν, ἔχοιμεν ἄν, ὅποι φυγόντες ἡμεῖς σω-
20 θῶμεν. ἂν δ' αὖ ἡμεῖς νικῶμεν, λελυμένης τῆς γεφύρας
οὐχ ἕξουσιν ἐκεῖνοι, ὅποι ἂν φύγωσιν· οὐδὲ μὴν βοηθῆ-
σαι,

dumque vobis esse denuntiant, ne barbari noctu vos adoriantur. Etenim numerosae copiae in vicino vobis horto sunt. Praeterea vos hortantur, vt ad pontem Tigris fluminis praesidium mittatis. Nam Tissaphernes noctu eum soluere cogitat, vt, si fieri possit, non transeatis; sed inter Tigrim et alueum intercludamini.

10, Quae quum illi audiissent, ducunt hominem ad Clearchum; et quae diceret, exponunt. Perturbatus ille hoc nuntio, mirifico in metu erat; quum adolescens quidam ex iis, qui aderant, re considerata, nequaquam esse aiebat consentanea, quod diceretur ipsos adoriturus Tissaphernes, et pontem etiam soluturus. Nam necesse est, eos, si nos adoriantur, vel vincere vel vinci. Si ergo vicerint, quid opus est pontem soluere? Tametsi enim complures pontes fuerint, non tamen erit, quo fugientes euadere salui possimus. Sin e contrario, nos victores fuerimus, soluto ponte, nulla fugiendi facultas ipsis erit reliqua; ne quidem ferre quisquam

σαι, πολλῶν ὄντων πέραν, οὐδεὶς αὐτοῖς δυνήσεται, λελυ-
μένης τῆς γεφύρας.

ιά. Ἀκούσας δὲ ταῦτα ὁ Κλέαρχος, ἤρετο τὸν ἄγγε- 11
λον, πόση τις εἴη χώρα ἡ ἐν μέσῳ τοῦ Τίγρητος καὶ τῆς
διώρυχος. ὁ δὲ εἶπεν, ὅτι πολλὴ, καὶ κῶμαι ἔνεισι, καὶ
πόλεις πολλαὶ καὶ μεγάλαι. τότε δὲ καὶ ἐγνώσθη, ὅτι οἱ 12
βάρβαροι τὸν ἄνθρωπον ὑποπέμψαιεν, ὀκνοῦντες μὴ οἱ Ἑλ-
ληνες διελθόντες τὴν γέφυραν, μένοιεν ἐν τῇ νήσῳ, ἐρύματα
ἔχοντες, ἔνθεν μὲν τὸν Τίγρητα ποταμὸν, ἔνθεν δὲ τὴν
διώρυχα· τὰ δ' ἐπιτήδεια ἔχοιεν ἐκ τῆς ἐν μέσῳ χώρας,
πολλῆς καὶ ἀγαθῆς οὔσης, καὶ τῶν ἐργασομένων ἐνόντων·
εἶτα δὲ καὶ ἀποστροφὴ γένοιτο, εἴ τις βούλοιτο βασιλέα
κακῶς ποιεῖν.

ιβ'. Μετὰ ταῦτα ἀνεπαύοντο, ἐπὶ μέντοι τὴν γέφυραν 13
ὅμως φυλακὴν ἔπεμψαν. καὶ οὔτε ἐπέθετο οὐδεὶς οὐδαμό-
θεν, οὔτε πρὸς τὴν γέφυραν οὐδεὶς ἦλθε τῶν πολεμίων, ὡς
οἱ

quam ipsis auxilium poterit, deiecto ponte, quantumuis trans amnem multi sint.

11. Quae quum Clearchus audiisset, quaerit de nuntio, quam late pateret ea regio, quae Tigri et alueo sit interiecta. Respondit is, amplam esse, multosque vicos, multas et magnas vrbes habere. Tum vero animaduersum est, clam submissum a barbaris hominem fuisse; qui vererentur, ne Graeci pontem transirent, ac in insula manerent, in qua ex parte vna Tigri fluuio, ex altera alueo pro munimentis vterentur: commeatum ex agro his interiecto haberent, qui et latus esset, et fertilis, praesertim non defuturis etiam, qui eum colerent. Quo loco pro refugio vterentur, si qui regem petere bello vellent.

12. Secundum haec quieti se dabant, ac nihilo minus ad pontem praesidium mittunt. Verum nec vlla ex parte quisquam eos inuasit, nec ad pontem vllus hostium venit; quemadmodum ii, qui praesidii caussa locati ad eum fue-

οἱ φυλάττοντες ἀπήγγελλον. ἐπειδὴ δὲ ἕως ἐγένετο, διέβησαν τὴν γέφυραν ἐζευγμένην πλοίοις τριάκοντα καὶ ἑπτὰ, ὡς οἷόν τε μάλιστα πεφυλαγμένως. ἐξήγγελλον γάρ τινες τῶν παρὰ Τισσαφέρνους Ἑλλήνων, ὡς διαβαινόντων μέλλοιεν ἐπιτίθεσθαι· ἀλλὰ ταῦτα μὲν ψευδῆ ἦν. διαβαινόντων μέντοι Γλοῦς αὐτοῖς ἐπεφάνη μετ' ἄλλων, σκοπῶν εἰ διαβαίνοιεν τὸν ποταμόν. ἐπεὶ δὲ εἶδεν, ᾤχετο ἀπελαύνων.

ιγ'. Ἀπὸ δὲ τοῦ Τίγρητος ἐπορεύθησαν σταθμοὺς τέτταρας, παρασάγγας εἴκοσιν, ἐπὶ τὸν Φύσκον ποταμὸν, τὸ εὖρος πλέθρου. ἐπῆν δὲ γέφυρα, καὶ ἐνταῦθα ᾤκεῖτο πόλις μεγάλη, ᾗ ὄνομα Ὦπις· πρὸς ἣν ἀπήντησε τοῖς Ἕλλησιν ὁ Κύρου καὶ Ἀρταξέρξου νόθος ἀδελφὸς, ἀπὸ Σούσων καὶ Ἐκβατάνων στρατιὰν πολλὴν ἄγων, ὡς βοηθήσων βασιλεῖ· καὶ στήσας τὸ ἑαυτοῦ στράτευμα, παρερχομένους ἐθεώρει τοὺς Ἕλληνας.

ιδ'. Ὁ δὲ Κλέαρχος ἡγεῖτο μὲν εἰς δύο, ἐπορεύετο δ' ἄλλοτε καὶ ἄλλοτε ἐφιστάμενος. ὅσον δ' ἂν χρόνον τὸ ἡγούμενον

fuerant, nuntiarunt. Mane prima aurora pontem, XXXVII nauigiis iunctum, quam cautiſſime fieri poſſet, tranſeunt. Nam quidam apud Tiſſaphernem Graeci futuros nuntiarant, qui tranſeuntes adorirentur; quod ſane falſum fuit: niſi quod in ipſo tranſitu Glus, cum quibuſdam aliis, conſpectus ab eis fuit, qui, num amnem tranſirent, ſpecularetur: quod quum Graecos facere videret, ſtatim abequitabat.

13. A Tigri fluuio caſtris quartis, paraſangas XX confecerunt, vſque ad Phyſcum amnem, qui eſt latitudine plethri. Habebat et pontem, ac non procul aberat ampla ciuitas, cui nomen Opis. Ad eam quum veniſſent, obuiam habuere Cyri et Artaxerxis fratrem nothum; qui vt opem regi ferret, a Suſis et Ecbatanis numeroſas copias ducebat. Has quum ſubſiſtere iuſſiſſet, Graecos tranſeuntes ſpectabat.

14. Ducebat exercitum in binos Clearchus, et ſic faciebat iter, vt nonnunquam inſiſteret. Quantiſper autem pars copiarum

μενον τῦ στρατεύματος ἐπιστῇ, τοσῦτον ἀνάγκη χρόνον δι' ὅλυ τῦ στρατεύματς γίγνεσθαι τὴν ἐπίστασιν· ὥστε τὸ στράτευμα καὶ * αὐτοῖς τοῖς Ἕλλησι δόξαι πάμπολυ εἶναι, καὶ τὸν Πέρσην ἐκπεπλῆχθαι θεωρῦντα.

ιέ. Εντεῦθεν δὲ ἐπορεύθησαν διὰ τῆς Μηδίας σταθμὺς ἐρήμυς ἕξ, παρασάγγας τριάκοντα, εἰς τὰς Παρυσάτιδος κώμας, τῆς Κύρυ καὶ βασιλέως μητρός. ταύτας Τισσαφέρνης Κύρῳ ἐπεγγελῶν διαρπάσαι τοῖς Ἕλλησιν ἐπέτρεψε, πλὴν ἀνδραπόδων. ἐνῆν δὲ σῖτος πολὺς, καὶ πρόβατα, καὶ ἄλλα χρήματα.

ιϛ'. Εντεῦθεν δ' ἐπορεύθησαν σταθμὺς ἐρήμυς πέντε, παρασάγγας εἴκοσι, τὸν Τίγρητα ποταμὸν ἐν ἀριστερᾷ ἔχοντες. ἐν δὲ τῷ πρώτῳ σταθμῷ, πέραν τῦ ποταμῦ, πόλις ᾠκεῖτο μεγάλη καὶ εὐδαίμων, ὄνομα Καιναὶ, ἐξ ἧς οἱ βάρβαροι διῆγον ἐπὶ ** σχεδίαις διφθερῶν ἄρτυς, τυρὸν, οἶνον.

ΚΕΦ.

rrum anterior subsisteret, tantisper etiam, per omnem exercitum, inhibitionem ab itinere fieri necesse erat. Quo factum est, vt ipsis etiam Graecis ingentes esse copiae viderentur, et hic Persa spectans eas obstupesceret.

15. Inde per Mediam in solitudine castris sextis, parasangas xxx progressi, ad Parysatidis, quae Cyri ac regis mater erat, vicos perueniunt. Tissaphernes, vt Cyro illuderet, eos diripiendi potestatem Graecis fecit, exceptis mancipiis. Erat autem in eis magna frumenti, pecudum, caeterarum rerum copia.

16. Hinc per solitudinem itinere facto, castris quintis, parasangas xx confecerunt, quum Tigrim amnem ad laevam haberent. Ad castra prima, trans flumen, vrbs ampla et opulenta erat, cui nomen Caenae, ex qua barbari ratibus coriaceis panes, caseum, vinum aduehebant.

CAP.

* Al. αὐτοῖς τοῖς ἐχθροῖς. ** Al. σχεδίαις.

ΚΕΦ. ε'.

Μετὰ ταῦτα ἀφίκοντο ἐπὶ τὸν Σάβατον ποταμὸν, τὸ εὖρος τεττάρων πλέθρων. καὶ ἐνταῦθα ἔμειναν ἡμέρας τρεῖς· ἐν δὲ ταύταις ὑποψίαι μὲν ἦσαν, φανερὰ δ' οὐδεμία ἐφαίνετο ἐπιβουλή. ἔδοξεν οὖν τῷ Κλεάρχῳ συγγενέσθαι Τισσαφέρνει, καὶ εἴ πως δύναιτο, παῦσαι τὰς ὑποψίας, πρὶν ἐξ αὐτῶν πόλεμον γενέσθαι. καὶ ἔπεμψέ τινα ἐροῦντα, ὅτι συγγενέσθαι αὐτῷ χρῄζοι. ὁ δὲ ἑτοίμως
3 ἐκέλευσεν ἥκειν. ἐπειδὴ δὲ συνῆλθον, λέγει ὁ Κλέαρχος τάδε·

β'. "Ἐγὼ, ὦ Τισσαφέρνη, οἶδα μὲν ἡμῖν ὅρκους γεγενημένους, καὶ δεξιὰς δεδομένας, μὴ ἀδικήσειν ἀλλήλους· φυλαττόμενον δέ σε ὁρῶ ὡς πολεμίους ἡμᾶς· καὶ ἡμεῖς ὁρῶντες ταῦτα ἀντιφυλαττόμεθα. ἐπεὶ δὲ σκοπῶν οὐδὲν δύναμαι οὔτε σε αἰσθέσθαι πειρώμενον ἡμᾶς κακοποιεῖν, ἐγὼ

CAP. V.

Deinde ad Zabatum fluuium veniunt, qui erat plethrorum quatuor latitudine. Heic dies tres sunt commorati, quibus nonnullae suspiciones ortae sunt, nullae tamen apparebant insidiae manifestae. Quamobrem Clearcho visum est conuenire Tissaphernem, et si qua ratione posset, suspiciones prius extinguere; quam bellum ex eis oriretur. Mitti ergo, qui diceret, cupere Clearchum cum ipso congredi. Respondit is promte, vt modo veniret. Quum conuenissent, Clearchus hac oratione vsus est:

2. Noui ego, Tissaphernes sacramentis nos mutuo deuinctos esse, datasque dextras, ne iniuriam alter alteri faciat. Sed tamen cauere te tibimet a nobis, tanquam ab hostibus, video: nosque vicissim, quum id videamus, nobis abs te cauemus. Quia vero mecum ipse dispiciens, nihil animaduertere possem, in quo tu nos laedere coneris; et ipse certe

ἐγώ τε σαφῶς οἶδα, ὅτι ἡμεῖς γε οὐδ' ἐπινοοῦμεν οὐδὲν τοιοῦ-
τον, ἔδοξέ μοι εἰς λόγους σοι ἐλθεῖν, ὅπως, εἰ δυναί-
μεθα, ἐξέλοιμεν ἀλλήλων τὴν ἀπιστίαν. καὶ γὰρ οἶδα 5
ἤδη ἀνθρώπους, τοὺς μὲν ἐκ διαβολῆς, τοὺς δὲ ἐξ ὑπο-
ψίας, οἳ φοβηθέντες ἀλλήλους, φθάσαι βουλόμενοι
πρὶν παθεῖν, ἐποίησαν ἀνήκεστα κακὰ τοὺς οὔτε μελ-
λοντας, οὔτε βουλομένους τοιοῦτον οὐδέν. τὰς οὖν τοι- 6
αύτας ἀγνωμοσύνας νομίζων συνουσίαις μάλιστα ἂν
παύεσθαι, ἥκω, καὶ διδάσκειν σε βούλομαι, ὡς σὺ
ἡμῖν οὐκ ὀρθῶς ἀπιστεῖς. πρῶτον μὲν γὰρ καὶ μέ- 7
γιστον, οἱ Θεῶν ὅρκοι ἡμᾶς κωλύουσι πολεμίους εἶναι
ἀλλήλοις. ὅστις δὲ τούτων σύνοιδεν αὑτῷ παρημελη-
κώς, τοῦτον ἐγὼ οὔποτ' ἂν εὐδαιμονίσαιμι. τὸν γὰρ
Θεῶν πόλεμον * οὐκ οἶδα οὔτ' ἀπὸ ποίου ἂν τά-
χους φεύγων τις ἀποφύγοι, οὔτ' εἰς ποῖον ἂν σκό-
τος ἀποδραίη, οὔθ' ὅπως ἂν εἰς ἐχυρὸν χωρίον ἀπο-
σταίη. πάντῃ γὰρ πάντα τοῖς Θεοῖς ὕποχα, καὶ παν-

ταχῆ

certo ſcio, nos nihil tale ne quidem cogitare: putaui tibi mihi colloquendi cauſſa conueniendum eſſe, vt, ſi qua ratione poſſemus, finem mutuo diffidendi nobis faceremus. Nam noui equidem homines, qui quum vel propter criminationes, vel ſuſpicionem, mutuo ſeſe metuerent, prius quam quid ipſis accideret, anteuertendi conatu atrociſſimis malis eos afficerent, qui nihil tale nec expectarent, nec vellent. Quare quum huiuſmodi errores exiſtimarem maxime familiari conſuetudine ſopiri, ad te venio, teque docere cupio, non recte nobis te diffidere. Quod enim primum eſt et maximum, ipſa nos iuriſiurandi religio nobis inuicem infeſtos eſſe non patitur: quam ſi quis parui ſe feciſſe ſibimet conſcius eſt, eum equidem beatum praedicare non poſſum. Nam haud ſcio, quo pacto quis bellum ſibi a Diis illatum vlla celeritate poſſit effugere, nec quibus ab eo ſe latebris tegere poſſit, vel propugnaculis includere. Nimirum vbiuis locorum omnia Diis ſubiecta ſunt,

et

* Al. οὐκ οἶδα ὑφ' ὁποίου.

8 ταχῇ πάντων ἴσον οἱ Θεοὶ κρατοῦσι. περὶ μὲν δὴ τῶν Θεῶν τε καὶ τῶν ὅρκων οὕτω γιγνώσκω, παρ' οὓς ἡμεῖς τὴν φιλίαν συνθέμενοι κατεθέμεθα. τῶν δὲ ἀνθρωπίνων σε ἔγωγε ἐν τῷ παρόντι νομίζω μέγιςον ἡμῖν
9 εἶναι ἀγαθόν. σὺν μὲν γάρ σοι πᾶσα ἡμῖν ὁδὸς εὔπορος, πᾶς ποταμὸς διαβατὸς, τῶν δ' ἐπιτηδείων οὐκ ἀπορία. ἄνευ δέ σου πᾶσα μὲν ἡ ὁδὸς διὰ σκότους, (οὐδὲν γὰρ αὐτῆς ἐπιςάμεθα) πᾶς δὲ ποταμὸς δύσπορος, πᾶς δ' ὄχλος φοβερός· φοβερώτατον δ' ἐρημία· μεςὴ γὰρ πολλῆς ἀπο-
10 ρίας ἐςίν. εἰ δὲ δὴ καὶ μανέντες σε κατακτείναιμεν, ἄλλο τι ἂν, ἢ τὸν εὐεργέτην κατακτείναντες, πρὸς βασιλέα τὸν μέγιςον ἔφεδρον ἀγωνιζοίμεθα; ὅσων δὲ δὴ καὶ οἵων ἐλπίδων ἐμαυτὸν ἂν ςερήσαιμι, εἴ σέ τι κακὸν ἐπιχειρήσαιμι ποιεῖν, ταῦτα
11 λέξω. ἐγὼ γὰρ Κῦρον ἐπεθύμησά μοι φίλον γενέσθαι, νομίζων τῶν τότε ἱκανώτατον εἶναι εὖ ποιεῖν ὃν

et vbique Dii pari ratione omnia ſua poteſtate continent. Atque haec eſt mea de Diis ac iureiurando ſententia, apud quos initam nos amicitiam depoſuimus. Quod humanas autem res attinet, equidem te nobis in hoc tempore longe maximum eſſe bonum ſtatuo. Nam per te nobis omnis via tranſitu facilis eſt, omne flumen permeabile, nulla commeatus inopia: abſque eodem ſit, iter omne caliginoſum erit, (quippe cuius ignari plane ſimus) flumen omne traiectu difficile, amnis turba terribilis, multoque maxime terribilis ſolitudo, quippe quae variis difficultatibus referta ſit. Quod ſi te furore impulſi occidamus, quid aliud fecerimus, quam quod, occiſo homine de nobis bene promerito, aduerſus regem maximum, vindicem tuum, decertabimus? Equidem quas et quales mihi ſpes facturus ſim irritas, ſi quid aduerſus te mali ſtruere coner, exponam ipſe. Cyri amicitiam ego expetiui, quod illum vnum arbitrarer inter homines ſui temporis idoneum maxime ad bene merendum, de quibus

ὃν ἂν βούλοιτο. σὲ δὲ νῦν ὁρῶ τήν τε Κύρου δύναμιν
καὶ χώραν ἔχοντα, καὶ τὴν σεαυτοῦ ἀρχὴν σώζοντα, τὴν
δὲ βασιλέως δύναμιν, ᾗ Κῦρος πολεμίᾳ ἐχρῆτο,
σοὶ ταύτην σύμμαχον οὖσαν. τούτων δὲ τοιούτων ὄν- 12
των, τίς οὕτω μαίνεται, ὅστις οὐ σοὶ βούλεται φίλος
εἶναι; ἀλλὰ μὴν ἐρῶ γὰρ καὶ ταῦτα, ἐξ ὧν ἔχω ἐλ-
πίδας, καί σε βουλήσεσθαι φίλον ἡμῖν εἶναι. οἶδα μὲν 13
γὰρ ὑμῖν Μυσοὺς λυπηροὺς ὄντας, οὓς ἐλπίζω ἂν σὺν
τῇ παρούσῃ δυνάμει ταπεινοὺς ὑμῖν παρασχεῖν· οἶδα
δὲ καὶ Πεισίδας· ἀκούω δὲ καὶ ἄλλα ἔθνη πολλὰ
τοιαῦτα εἶναι, ἃ οἶμαι ἂν παῦσαι ἐνοχλοῦντα ἀεὶ τῇ
ὑμετέρᾳ εὐδαιμονίᾳ. Αἰγυπτίους δὲ, οἷς μάλιστα ὑμᾶς
νῦν γιγνώσκω τεθυμωμένους, οὐχ ὁρῶ ποίᾳ δυνά-
μει συμμάχῳ χρησάμενοι μᾶλλον ἂν κολάσεσθε τῆς
νῦν σὺν ἐμοὶ οὔσης. ἀλλὰ μὴν ἔν γε τοῖς πέριξ 14
οἰκοῦσι σὺ, εἰ μὲν βούλοιό τῳ φίλος εἶναι, ὡς με-
γιστος ἂν εἴης· εἰ δέ τίς σε λυποίη, ὡς δεσπότης
ἀνα-

quibus ipſi viſum eſſet. Nunc te video potitum et potentia et ditione Cyri, quum nihilominus integrum tibi ſit imperium tuum, atque etiam poteſtas regia, quam Cyrus infeſtam expertus eſt, tibi praeſidio ſit. Quae quum ita ſe habeant, quis vſque adeo inſaniat: vt eſſe tibi nolit amicus? Enimvero dicam etiam, vnde ſpem ipſe concipiam, fore te quoque nobis amicum. Scio Myſos vobis moleſtos eſſe, quos equidem bona in ſpe ſum, me harum copiarum adiumento vobis ſubiecturum. Scio idem de Piſidis; atque etiam alias nationes permultas eiuſmodi eſſe audio, quas cohibiturum me arbitror, quominus ſemper veſtrae felicitati moleſtiae nonnihil exhibeant. In Aegyptios quidem certe, quibus nunc maxime vos infenſos eſſe intelligo, quarum copiarum auxiliarium ope freti, quam quas ego iam habeo, facilius animaduertere poſſitis, equidem non video. Nimirum ſi cui finitimorum tu amicus eſſe velles, longe eſſes maximus: ſin quis aliquid tibi moleſtiae crearet, eum tanquam

ἀναστρέφοιο, ἔχων ἡμᾶς ὑπηρέτας, οἵ σοι οὐκ ἂν τοῦ μισθοῦ ἕνεκα μόνον ὑπηρετοῖμεν, ἀλλὰ καὶ τῆς χάριτος, ἣν σωθέντες ὑπὸ σοῦ σοὶ ἂν ἔχοιμεν δικαίως. ἐμοὶ μὲν ταῦτα πάντα ἐνθυμουμένῳ οὕτω δοκεῖ θαυμαστὸν εἶναι τό σε ἡμῖν ἀπιστεῖν, ὥστε καὶ ἥδιστ' ἂν ἀκούσαιμι τοὔνομα, τίς ἐστιν οὕτω δεινὸς λέγειν, ὥστε πεῖσαι λέγων, ὡς ἡμεῖς σοι ἐπιβουλεύοιμεν.

γ΄. Κλέαρχος μὲν οὖν τοσαῦτα εἶπε· Τισσαφέρνης δὲ
16. ὧδε ἀπημείφθη. "Ἀλλ' ἥδομαι μὲν, ὦ Κλέαρχε, ἀκούων σου φρονίμους λόγους. ταῦτα γὰρ γιγνώσκων, εἴ τι ἐμοὶ κακὸν βουλεύοις, ἅμα ἄν μοι δοκῇς καὶ σεαυτῷ κακόνους εἶναι. ὡς δ' ἂν μάθῃς, ὅτι οὐδ' ἂν ὑμεῖς δικαίως οὔτε βα-
17 σιλεῖ οὔτ' ἐμοὶ ἀποσταίητε *, ἀντάκουσον. εἰ γὰρ ὑμᾶς ἐβουλόμεθα ἀπολέσαι, πότερά σοι δοκοῦμεν ἱππέων πλήθους ἀπορεῖν, ἢ πεζῶν, ἢ ὁπλίσεως· ἐν ᾗ ὑμᾶς μὲν βλάπτειν ἱκανοὶ ἂν ἦμεν, ἀντιπάσχειν δὲ οὐδεὶς κίν-
18 δυνος; ἀλλὰ χωρίων ἐπιτηδείων ὑμῖν ἐπιτίθεσθαι ἀπο-

quam dominus tibi peſſundares, idque opera noſtra, qui non tantum ſubſeruiremus ſtipendii cauſſa; ſed etiam gratiae, quam abs te incolumes conſeruati merito tuo tibi haberemus. Mihi quidem certe cuncta haec cum animo meo perpendenti adeo mirum eſſe videtur, te fidem nobis non habere: vt lubentiſſime nomen eius etiam ſim auditurus, qui tantum dicendo valeat, vt oratione ſua perſuadere poſſit, tibi nos inſidiari.

3. Haec Clearchus: ad quae Tiſſaphernes in hunc modum reſpondit: Equidem Clearche, de prudente tua oratione magnam voluptatem capio. Nam quum haec intelligas, ſi quid in me mali moliris, mala mihi contra teipſum agitare conſilia videris. Verum vt intelligas, non iure vos vel a rege, vel a me deficere poſſe, me viciſſim audi. Nam ſi vos perdere vellemus, num arbitraris equitum nobis defuturam copiam? num peditum? num armatorum? quibus ſane vos laedere ſine vllo periculo noſtro poſſemus. Num locorum, quae ad inuadendum vos idonea ſint,

* Al. optius: ἀπιστοίητε.

ἀπορεῖν ἄν σοι δοκοῦμεν; οὐ τοσαῦτα μὲν πεδία ὑμῖν
φιλία ὄντα σὺν πολλῷ πόνῳ διαπορεύεσθε, τοσαῦτα
δὲ ὄρη ὑμῖν ὁρᾶται ὄντα πορευτέα, ἃ ἡμῖν ἔξε-
στι προκαταλαβοῦσιν ἄπορα ὑμῖν παρέχειν; τοσοῦτοι
δέ εἰσι ποταμοὶ, ἐξ ὧν ἔξεστιν ἡμῖν ταμιεύεσθαι ὁπό-
σοις ἂν ὑμῶν βουλοίμεθα μάχεσθαι; εἰσὶ δ' αὐτῶν,
οὓς οὐδ' ἂν παντάπασι διαβαίητε, εἰ μὴ ἡμεῖς
ὑμᾶς διαπορεύοιμεν. εἰ δὲ ἐν πᾶσι τούτοις ἡττώ- 19
μεθα, ἀλλά τό γε πῦρ τοῦ καρποῦ κρεῖττόν ἐστιν, ὃν
ἡμεῖς δυναίμεθ' ἂν κατακαύσαντες, λιμὸν ὑμῖν ἀντι-
τάξαι. ᾧ ὑμεῖς, οὐδ' εἰ πάνυ ἀγαθοὶ εἴητε, μάχε-
σθαι ἂν δύνησθε. πῶς οὖν ἂν ἔχοντες τοσούτους πό- 20
ρους πρὸς τὸ ὑμῖν πολεμεῖν, καὶ τούτων μηδένα ἡμῖν
ἐπικίνδυνον, ἔπειτα ἐκ τούτων πάντων τοῦτον ἂν
τὸν τρόπον ἐξελοίμεθα, ὃς μόνος μὲν πρὸς Θεῶν
ἀσεβὴς, μόνος δὲ πρὸς ἀνθρώπων αἰσχρός; παντά- 21
πασι δὲ ἀπόρων ἐστὶ, καὶ ἀμηχάνων, καὶ ἀνάγκῃ ἐχο-
μένων,

ſint, copiam nobis deeſſe putas? Nonne vos per tot campos pacatos nobis, magno cum labore iter facietis, ac tot montes in conſpectu ſunt, qui vobis tranſeundi ſunt, et ſi a nobis praeoccupentur, intercluſi eritis? nonne tot flumina ſunt, quorum adiumento liceat nobis, velut e penu, depromere, cum quantis veſtrum copiis ipſi velimus dimicare? Immo nonnulla ſunt, quae ne tranſmittere quidem poſſitis, niſi noſtra ope traieceritis. Sed enim fac rebus hiſce omnibus inferiores ſimus, ignis certe fructibus eſt ſuperior: quibus nos concrematis, famem vobis tanquam in acie poſſemus opponere? aduerſus quam, tametſi vel fortiſſimi ſitis, pugnare tamen non poſſetis. Qui ergo, quum tot rationes nobis ſuppetant ad bellum aduerſus vos gerendum, quarum etiam nulla noſtro ſit cum periculo coniuncta, ſaltem illam de omnibus eligeremus, quae vna ſit ad Deos impia, turpis ad homines? quaeque adeo illorum ſit, qui et conſilii ſunt inopes, et difficultatibus objectis ac neceſſitate prae-

*μένων, καὶ τούτων πονηρῶν, οἵτινες ἐθέλουσι δι' ἐπιορκίας τε πρὸς Θεοὺς, καὶ ἀπιστίας πρὸς ἀνθρώπους, πράττειν τι; οὐχ οὕτως ἡμεῖς, ὦ Κλέαρχε, οὔτε ἠλίθιοι, οὔτε ἀλόγιστοι ἐσμέν. ἀλλὰ τί δὴ, ὑμᾶς ἐξὸν ἀπολέσαι, οὐκ ἐπὶ * τούτῳ ἤλθομεν; εὖ ἴσθι, ὅτι ὁ ἐμὸς ἔρως τούτου αἴτιος, τοῦ τοῖς Ελλησιν ἐμὲ πιστὸν γενέσθαι, καὶ ᾧ Κῦρος ἀνέβη ξενικῷ διὰ μισθοδοσίαν πιστεύων, τούτῳ ἐμὲ καταβῆναι δι' εὐεργεσίας ἰσχυρόν. ὅσα δέ μοι ὑμεῖς χρήσιμοι ἐστὲ, τὰ μὲν καὶ σὺ εἶπες, τὸ δὲ μέγιστον ἐγὼ οἶδα. τὴν μὲν γὰρ ἐπὶ τῇ κεφαλῇ τιάραν βασιλεῖ μόνῳ ἔξεστιν ὀρθὴν ἔχειν, τὴν δ' ἐπὶ τῇ καρδίᾳ ἴσως ἂν ὑμῶν παρόντων καὶ ἕτερος εὐπετῶς ἔχοι.,,*

δ'. Ταῦτα εἰπὼν ἔδοξε τῷ Κλεάρχῳ ἀληθῆ λέγειν· καὶ εἶπεν· οὐκοῦν, ἔφη, οἵτινες, τοιούτων ἡμῖν εἰς φιλίαν ὑπαρχόντων, πειρῶνται διαβάλλοντες πολε-

μίους

pediuntur, atque etiam ſunt improbi, quippe qui periurio erga Deos, et fidei erga homines violatione perficere aliquid cupiunt? Non adeo vecordes vel rationis expertes ſumus, Clearche. Verumenim vero quum noſtra eſſet in poteſtate vos perdere, cur id aggreſſi non ſumus? A meo profectum hoc ſtudio ſcire debes, vt nimirum fidum me Graecis declararem, ac viciſſim ipſe cum externis copiis, quibus Cyrus ſtipendio conductis fretus huc aſcendit, ſat beneficentia mea munitus, in Aſiam inferiorem deſcenderem. Quas vero ad res veſtra mihi opportuna ſit opera, quanquam tu fere commemoraſti; tamen ego id, quod eſt maximum, noui. Nimirum vni regi fas eſt tiaram in capite rectam geſtare, verum eandem in corde gerere, ſi vos adiunctos ſibi habeat, fortaſſis alteri quoque non difficulter licuerit.

4. Quae quum dixiſſet, verum Clearcho dicere viſus eſt. Quamobrem ſubiecit: Si ergo res huiuſmodi nobis ad amicitiam mutuam ſuppetunt, extremis ſuppliciis digni ſunt,

qui

* Al. malunt: ἐπὶ τοῦτο.

μίȣς ποιῆσαι ἡμᾶς, ἄξιοί εἰσι τὰ ἔσχατα παθεῖν. καὶ 15
ἐγὼ μὲν, ἔφη ὁ Τισσαφέρνης, εἰ βȣλεσθέ μοι οἵ τε στρατηγοὶ καὶ οἱ λοχαγοὶ ἐν τῷ ἐμφανεῖ ἐλθεῖν, λέξω τȣς πρὸς ἐμὲ λέγοντας, ὡς σὺ ἐπιβȣλεύεις ἐμοί τε καὶ τῇ σὺν ἐμοὶ στρατιᾷ. ἐγὼ δ', ἔφη ὁ Κλέαρχος, ἄξω πάντας· καὶ σοὶ 16
αὖ ἐγὼ δηλώσω, ὅθεν ἐγὼ περὶ σȣ ἀκȣ́ω.

ε´. Ἐκ τȣ́των δὴ τῶν λόγων ὁ Τισσαφέρνης φιλοφρο- 17
νȣ́μενος, τότε μὲν μένειν τε αὐτὸν ἐκέλευσε, καὶ σύνδειπνον ἐποιήσατο. τῇ δ' ὑστεραίᾳ Κλέαρχος ἐλθὼν ἐπὶ τὸ στρατόπεδον, δῆλός τε ἦν πάνυ φιλικῶς οἰόμενος διακεῖσθαι τῷ Τισσαφέρνει, καὶ ἔλεγεν ἃ ἐκεῖνος ἀπήγγελλεν· ἔφη τε χρῆναι ἰέναι παρὰ Τισσαφέρνει ȣ̔̀ς ἐκέλευσε, καὶ οἳ ἂν ἐξελεγχθῶσι διαβάλλοντες τῶν Ἑλλήνων, ὡς προδότας αὐτȣ̀ς, καὶ κακόνȣς τοῖς Ἕλλησιν ὄντας, τιμωρηθῆναι. ὑπώπτευε δὲ εἶναι τὸν διαβάλλοντα Μένωνα, εἰδὼς 18
αὐτὸν καὶ συγγεγενημένον Τισσαφέρνει μετὰ Ἀριαίȣ,

καὶ

qui criminando nobis infestos mutuo nosmet reddere conantur. Et Tissaphernes: Equidem, ait, si vos praetores, et cohortium praefecti, palam ad me venire volueritis, indicabo eos, qui dicant, te mihi et exercitui meo insidiari. Ego vero, inquit Clearchus, omnes abducam, atque etiam significabo tibi, a quibus de te audierim.

5. Post haec verba comiter Clearchum Tissaphernes excipiens, iussit eum apud se manere: ac mensae suae adhibuit. Postridie reuersus ille in castra, manifesto prae se ferebat, quasi admodum Tissapherni amicus esset, et quae ille nuntiasset, exponebat. Praeter haec aiebat, ad Tissaphernem iis eundum esse, quos ipse iussisset: quique Graecorum conuicti fuerint, suspectos et inuisos alios velle reddere, hi tanquam proditores, et improba consilia contra Graecos agitantes, suppliciis multabuntur. Suspicabatur vero Menonem esse illum, qui calumniis alios exponeret. Norat enim, hunc se contulisse ad Tissaphernem cum Ariaeo,

 eundem-

καὶ στασιάζοντα αὐτῷ, καὶ ἐπιβουλεύοντα αὐτῷ, ὅπως τὸ στράτευμα ἅπαν πρὸς ἑαυτὸν λαβών, φίλος ᾖ Τισσαφέρνει.

29 *ϛ'. Εβούλετο δὲ καὶ ὁ Κλέαρχος ἅπαν τὸ στράτευμα πρὸς ἑαυτὸν ἔχειν τὴν γνώμην, καὶ τοὺς παραλυποῦντας ἐκποδὼν εἶναι. τῶν δὲ στρατιωτῶν ἀντέλεγόν τινες αὐτῷ, μὴ ἰέναι πάντας τοὺς λοχαγοὺς καὶ στρατηγούς, μηδὲ πι-*
30 *στεύειν Τισσαφέρνει. ὁ δὲ Κλέαρχος ἰσχυρῶς κατέτεινεν, ἔστε διεπράξατο, πέντε μὲν στρατηγοὺς ἰέναι, εἴκοσι δὲ λοχαγούς. συνηκολούθησαν δέ, ὡς εἰς ἀγοράν, καὶ τῶν ἄλλων στρατιωτῶν ὡς διακόσιοι.*

31 *ζ'. Επεὶ δ' ἦσαν ἐπὶ ταῖς θύραις Τισσαφέρνους, οἱ μὲν στρατηγοὶ παρεκλήθησαν εἴσω, Πρόξενος Βοιώτιος, Μένων Θετταλός, Αγίας Αρκάς, Κλέαρχος Λάκων, Σωκράτης Αχαιός. οἱ δὲ λοχαγοὶ ἐπὶ θύ-*
32 *ραις ἔμενον. οὐ πολλῷ δὲ ὕστερον ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ σημείου*

eundemque ſecum inimicitias exercere, ac eas inſidias ſtruere, quibus exercitu vniuerſo ſuas in partes traducto, cum Tiſſapherne amicitiam coleret.

6. Volebat et Clearchus totius agminis animos in ſe reſpicere, ac eos, quos graues moleſtoſque ſibi experiretur, remouere. Aduerſabantur ei milites plerique, qui dicerent, duces omnes, omneſque cohortium praefectos, nequaquam pergere ad Tiſſaphernem debere, neque illi fidem habendam eſſe. Verum Clearchus tam diu vehementiſſime contendit, donec perfecit, vt duces quinque cum xx praefectis cohortium, ad Tiſſaphernem irent. Hos vna caeteris ex militibus circiter cc ſequuti ſunt, quaſi ad rerum venalium forum pergerent.

7. Poſteaquam ad praetorium Tiſſaphernis peruentum eſſet, duces intro arceſſiti ſunt, Proxenus Boeotius, Menon Theſſalus, Agias ex Arcadia, Clearchus Lacedaemonius, Socrates Achaeus. Praefecti cohortium ad portas ſubſtiterunt. Neque multo poſt, ad idem ſignum

μείου οἵ τε ἔνδον συνελαμβάνοντο, καὶ οἱ ἔξω κατεκόπησαν. μετὰ δὲ ταῦτα τῶν βαρβάρων τινὲς ἱππέων διὰ τοῦ πεδίου ἐλαύνοντες, ᾧτινι ἐντυγχάνοιεν Ἕλληνι ἢ δούλῳ, ἢ ἐλευθέρῳ, πάντας ἔκτεινον.

η'. Οἱ δὲ Ἕλληνες τήν τε ἱππασίαν αὐτῶν ἐθαύμαζον, 33
ἐκ τοῦ στρατοπέδου ὁρῶντες, καὶ ὅ, τι ἐποίουν ἠμφιγνόουν,
πρὶν Νίκαρχος Ἀρκὰς ἧκε φεύγων, τετρωμένος εἰς τὴν
γαστέρα, καὶ τὰ ἔντερα ἐν ταῖς χερσὶν ἔχων, καὶ εἶπε πάν-
τα τὰ γεγενημένα. ἐκ τούτου δὴ οἱ Ἕλληνες ἔθεον ἐπὶ τὰ 34
ὅπλα πάντες ἐκπεπληγμένοι, καὶ νομίζοντες αὐτίκα ἥξειν
αὐτοὺς ἐπὶ τὸ στρατόπεδον.

θ'. Οἱ δὲ πάντες μὲν οὐκ ἦλθον, Ἀριαῖος δὲ καὶ Ἀρτά- 35
οζος καὶ Μιθραδάτης, οἳ ἦσαν Κύρῳ πιστότατοι. ὁ δὲ τῶν Ἑλλήνων ἑρμηνεὺς ἔφη, καὶ τὸν Τισσαφέρνους ἀδελφὸν σὺν αὐτοῖς ὁρᾶν καὶ γιγνώσκειν. συνηκολούθουν δὲ καὶ ἄλλοι Πέρσαι τεθωρακισμένοι, εἰς τριακοσίους.

ι'. Οὗτοι, ἐπεὶ ἐγγὺς ἦσαν, προσελθεῖν ἐκέλευον εἴ 36
τις

ſignum tam ii qui intus erant, comprehenſi fuere; quam qui foris, caeſi. Tum deinde barbari quidam equites, per campum diſcurrentes, in quemcunque Graecum, ſiue ſeruum, ſeu ingenuum indiciſſent, omnes trucidarunt.

8. Horum Graecis et obequitatio admirationi erat, quam e caſtris ſpectabant; et quid illud eſſet, quod ageretur, ambigebant: donec Nicarchus Arcas fuga dilapſus venit, quum, vulnere in ventre accepto, manibus inteſtina geſtaret. Is omnia quae geſta erant commemorat. Quare Graeci ad arma currebant, quum omnes exanimati eſſent, et hoſtes mox ad caſtra venturos exiſtimarent.

9. At illi toto cum agmine non venerunt, ſed tantum Ariaeus, et Artaozus, et Mithradates, qui Cyro fide maxima coniuncti fuerant. Et Graecorum interpres vna cum eis ſe Tiſſaphernis etiam fratrem videre atque agnoſcere aiebat. Praeterea quidam ex Perſis alii numero ccc loricati hos ſequebantur.

10. Poſteaquam propius acceſſiſſent, venire iubebant omnes,

τις εἴη τῶν Ἑλλήνων ἢ στρατηγὸς ἢ λοχαγὸς, ἵνα ἀπαγγείλωσι τὰ παρὰ βασιλέως. μετὰ ταῦτα ἐξῆλθον τῶν Ἑλλήνων φυλαττόμενοι, στρατηγοὶ μὲν, Κλεάνωρ Ὀρχομένιος, καὶ Σοφαίνετος Στυμφάλιος, σὺν αὐτοῖς δὲ Ξενοφῶν Ἀθηναῖος, ὅπως μάθῃ τὰ περὶ Προξένου. Χειρίσοφος δ' ἐτύγχανεν ἀπὼν, ἐν κώμῃ τινὶ σὺν ἄλλοις ἐπισιτιζόμενος.

38 ια΄. Ἐπεὶ δ' ἔστησαν εἰς ἐπήκοον, λέγει Ἀριαῖος· "Κλέαρχος μὲν, ὦ ἄνδρες Ἕλληνες, ἐπεὶ ἐπιορκῶν τε ἐφάνη, καὶ τὰς σπονδὰς λύων, ἔχει τὴν δίκην καὶ τέθνηκε. Πρόξενος δὲ καὶ Μένων, ὅτι κατήγγειλαν * αὐτῷ τὴν ἐπιβουλὴν, ἐν μεγάλῃ τιμῇ εἰσιν. ὑμᾶς δὲ βασιλεὺς τὰ ὅπλα ἀπαιτεῖ· ἑαυτοῦ γὰρ εἶναί φησιν, ἐπείπερ Κύρου ἦσαν, τοῦ ἐκείνου δούλου."

39 ιβ΄. Πρὸς ταῦτα ἀπεκρίναντο οἱ Ἕλληνες· ἔλεγε δὲ Κλεάνωρ ὁ Ὀρχομένιος· "Ὦ κάκιστε ἀνθρώπων Ἀριαῖε, καὶ ἄλλοι, ὅσοι ἦτε Κύρου φίλοι, οὐκ αἰσχύνεσθε οὔτε θεοὺς, οὔτε ἀν-

omnes, quicunque Graecorum vel praetores, vel praefecti cohortium essent; vt eis, quae a rege mandata haberent, exponerent. Prodeunt ergo Graeci, quum sibi sat cauissent, duces quidem, Cleanor Orchomenius, Sophaenetus Stymphalius, et cum eis Xenophon Atheniensis, qui, Proxeno quid accidisset, cognoscere cupiebat. Cherisophus forte aberat, cum aliis, commeatus parandi caussa, quendam in vicum profectus.

11. Posteaquam eo loco constitere, de quo audiri poterant, Ariaeus inquit: Clearchus sane, viri Graeci, quia palam et iusiurandum et foedera violauit, morte poenas meritas luit. Proxenus et Menon, quod insidias eius detulerint, magno sunt in honore. Caeterum a vobis Rex arma postulat. Nam ea sibi deberi statuit, quippe quae Cyri, serui sui, fuerint.

12. Ad ea respondit, Graecorum nomine, Cleanor Orchomenius: Sceleratissime hominum Ariaee, vosque caeteri, qui Cyro amicitia coniuncti eratis, non Deos atque homines reueremini?

* Al. αὐτοῦ τ. ἐπ. ἐς μέγα τιμῆς.

ἀνθρώπους, οἵτινες ὀμόσαντες ἡμῖν τοὺς αὐτοὺς φίλους καὶ ἐχθροὺς νομιεῖν, προδόντες ἡμᾶς σὺν Τισσαφέρνει τῷ ἀθεωτάτῳ τε καὶ πανουργοτάτῳ, τούς τε ἄνδρας αὐτοὺς, οἷς ὤμνυτε, ὡς ἀπολωλέκατε, καὶ τοὺς ἄλλους ἡμᾶς προδεδωκότες, σὺν τοῖς πολεμίοις ἔρχεσθε ἐφ' ἡμᾶς; ὁ δὲ Ἀριαῖος εἶπε· Κλέαρχος γὰρ πρόσθεν ἐπιβουλεύων φανερὸς ἐγένετο 10
Τισσαφέρνει τε, καὶ Ὀρόντᾳ, καὶ πᾶσιν ἡμῖν τοῖς σὺν τούτοις.

ιγ΄. Ἐπὶ τούτοις δὲ Ξενοφῶν τάδε εἶπε· Κλέαρχος μὲν 11
τοίνυν, εἰ παρὰ τοὺς ὅρκους ἔλυε τὰς σπονδὰς, τὴν δίκην ἔχει. δίκαιον γὰρ ἀπόλλυσθαι τοὺς ἐπιορκοῦντας. Πρόξενος δὲ, καὶ Μένων, ἐπείπερ εἰσὶν ὑμέτεροί τε εὐεργέται, ἡμέτεροί τε στρατηγοὶ, πέμψατε αὐτοὺς δεῦρο. δῆλοι γὰρ, ὅτι φίλοι γε ὄντες ἀμφοτέροις, πειράσονται καὶ ὑμῖν καὶ ἡμῖν τὰ βέλτιστα συμβουλεύειν. πρὸς ταῦτα οἱ βάρβαροι, 12
πολὺν χρόνον διαλεχθέντες ἀλλήλοις, ἀπῆλθον, οὐδὲν ἀποκρινόμενοι.

ΚΕΦ.

ni? qui quum iureiurando vosmet obligaueritis, eosdem vos nobiscum et amicos et hostes ducturos, iam cum Tissapherne, homine omnium impiissimo et vaferrimo, nos etiam proditis; ac posteaquam eos, quibus sacramento confirmabatis, vos plane periisse †, cum nobis vniuersis deseruistis, iam cum hostibus etiam aduersus nos tenditis? Ad quae Ariaeus: Atqui Clearchus, inquit, antea deprehensus est, Tissapherni, et Orontae, et nobis omnibus, qui cum ipsis eramus, insidias moliri.

13. Heic Xenophon ait: Si ergo Clearchus praeter religionem iurisiurandi foedera rupit, merito poenas dedit. Iustum est enim, periuros interire. At Proxenum et Menonem, qui bene de vobis promeriti, ac duces nostri sunt, nobis huc remittite. Manifestum est enim, eos, quia vtrisque amici sunt, conaturos, tam vobis quam nobis id dare consilii, quod optimum facto fuerit. Ad quae barbari, quum diu colloquuti inter se essent, nullo responso dato, discesserunt.

† Al. *quibus dedistis iusiurandum, perdidistis.*

ΚΕΦ. ς'.

Οἱ μὲν δὴ ϛρατηγοὶ ὕτω ληφθέντες, ἀνήχθησαν ὡς βασιλέα, καὶ ἀποτμηθέντες τὰς κεφαλὰς ἐτελεύτησαν. εἷς μὲν αὐτῶν Κλέαρχος, ὁμολογυμένως ἐκ πάντων τῶν ἐμπείρως αὐτῦ ἐχόντων, δόξας γενέσθαι ἀνὴρ καὶ πολεμικὸς καὶ φιλοπόλεμος ἐσχάτως.

β'. Καὶ γὰρ δὴ ἕως μὲν πόλεμος ἦν τοῖς Λακεδαιμονίοις πρὸς τὺς Ἀθηναίυς, παρέμεινεν. ἐπεὶ δ' εἰρήνη ἐγένετο, πείσας τὴν αὐτῦ πόλιν, ὡς οἱ Θρᾶκες ἀδικῦσι τὺς Ἕλληνας· καὶ διαπραξάμενος ὡς ἐδύνατο παρὰ τῶν Ἐφόρων, ἐξέπλει ὡς πολεμήσων τοῖς ὑπὲρ Χεῤῥονήσυ καὶ Περίνθυ Θραξίν. ἐπεὶ δὲ μεταγνόντες πως οἱ Ἔφοροι, ἤδη ἔξω ὄντος αὐτῦ, ἀποϛρέφειν αὐτὸν ἐπειρῶντο ἐξ Ἰσθμῦ, ἐνταῦθα ὑκέτι πείθεται, ἀλλ' ᾤχετο πλέων εἰς Ἑλλήσποντον. ἐκ τύτυ καὶ ἐθανατώθη

CAP. VI.

Duces quidem ipſi, hoc pacto comprehenſi, ad regem deducti ſunt, et capitibus abſciſſis viuendi finem fecerunt. Ex eis Clearchus omnium conſenſu, qui vſu eum norant, viſus eſt fuiſſe vir et peritus rerum bellicarum, et earundem ſupra modum cupidus.

2. Etenim quamdiu bellum inter ſe Lacedaemonii et Athenienſes gerebant, non deſeruit ſuos: pace conſtituta, ciuibus ſuis perſuaſit, Thraces aduerſus Graecos iniurios eſſe; reque ab Ephoris, quanto poterat conatu, impetrata, claſſem Thracibus iis, qui ſupra Cherſoneſum et Perinthum ſedes habent, bellum illaturus eduxit. Poſteaquam vero Ephori, mutata quodammodo ſententia, quum iam domo profectus eſſet, ex Iſthmo reuocare ipſum niterentur; non iam amplius obtemperauit, ſed nauigare in Helleſpontum perrexit. Ex eo factum, vt Spartani magiſtratus

θη ὑπὸ τῶν ἐν τῇ Σπάρτῃ τελῶν, ὡς ἀπειθῶν.

γ'. Ἤδη δὲ Φυγὰς ὢν ἔρχεται πρὸς Κῦρον, καὶ ὁποίοις μὲν λόγοις ἔπεισε Κῦρον, ἀλλαχοῦ γέγραπται· δίδωσι δ' αὐτῷ Κῦρος μυρίους Δαρεικούς. ὁ δὲ λαβὼν, οὐκ 5
ἐπὶ ῥαθυμίαν ἐτράπετο, ἀλλ' ἀπὸ τούτων τῶν χρημάτων συλλέξας στράτευμα, ἐπολέμει τοῖς Θρᾳξί· καὶ μάχῃ τε ἐνίκησε, καὶ ἀπὸ τούτου ἔφερε, καὶ ἦγεν αὐτούς· καὶ πολεμῶν διεγένετο, μέχρις οὗ Κῦρος ἐδεήθη τοῦ στρατεύματος. τότε δ' ἀπῆλθεν, ὡς σὺν ἐκείνῳ αὖ πολεμήσων.

δ'. Ταῦτα οὖν Φιλοπολέμου δοκεῖ ἀνδρὸς ἔργα 6
εἶναι, ὅστις, ἐξὸν μὲν εἰρήνην ἔχειν ἄνευ αἰσχύνης, καὶ βλάβης, αἱρεῖται πολεμεῖν· ἐξὸν δὲ ῥαθυμεῖν, βούλεται πονεῖν ὥστε πολεμεῖν· ἐξὸν δὲ χρήματα ἔχειν ἀκινδύνως, αἱρεῖται πολεμῶν μείονα ταῦτα ποιεῖν. ἐκεῖνος δὲ, ὥσπερ εἰς παιδικὰ, ἢ εἰς ἄλ-

λην

gistratus hominem morti addicerent, quasi qui parere noluisset.

3. Quapropter in exilio quum ageret, Cyrum accedit, quem cuiusmodi rationibus sibi conciliauerit, alibi perscriptum a nobis est. Cyrus quidem ei Daricorum nummorum CCIↃↃ quum donasset, non ille, auro accepto, secordiae se dedit; sed collectis hac pecunia copiis, Thracibus bellum intulit, quos et proelio vicit, et deinceps populatus est, continuato adversus eos bello, donec Cyrus exercitu eius egeret. Tunc enim discessit e Thracia, vt qui vna cum Cyro ad bellum gerendum se coniuncturus esset.

4. Haec igitur satis apparet opera fuisse hominis ad belli studia propensi, qui cum citra ignominiam et detrimentum suum pacem colere posset, bellum gerere malebat: quum secordiae se dare posset, labores suscipere malebat, vt bello interesset: quum extra omne periculum in re lauta esse posset, potius fortunas suas deminuendas bellicis sumtibus statuebat. Quapropter in bellum pecunias

λην τινὰ ἡδονὴν, ἤθελε διαπανᾷν εἰς πόλεμον. οὕτω μὲν φιλοπόλεμος ἦν.

έ. Πολεμικὸς δὲ αὖ ταύτῃ εἶναι ἐδόκει, ὅτι φιλοκίνδυνός τε ἦν, καὶ ἡμέρας καὶ νυκτὸς ἄγων ἐπὶ τοὺς πολεμίους, καὶ ἐν τοῖς δεινοῖς φρόνιμος, ὡς οἱ παρόντες πανταχοῦ πάντες ὡμολόγουν. καὶ ἀρχικὸς δὲ ἐλέγετο εἶναι, ὡς δυνατὸν, ἐκ τοῦ τοιούτου τρόπου, οἷον καὶ ἐκεῖνος εἶχεν. ἱκανὸς μὲν γὰρ, ὥς τις καὶ ἄλλος, φροντίζειν ἦν, ὅπως ἕξει ἡ στρατιὰ αὐτοῦ τὰ ἐπιτήδεια, καὶ παρασκευάζειν ταῦτα. ἱκανὸς δὲ καὶ ἐμποιῆσαι τοῖς παροῦσιν, ὡς οὐκ ἀπιστέον * εἴη Κλεάρχῳ.

ϛ'. Τοῦτο δὲ ἐποίει ἐκ τοῦ χαλεπὸς εἶναι. Καὶ γὰρ ὁρᾶν στυγνὸς ἦν, καὶ τῇ φωνῇ τραχὺς, ἐκόλαζέ τε αἰεὶ ἰσχυρῶς, καὶ ὀργῇ ἐνίοτε, ὥστε καὶ αὐτῷ μεταμέλειν ἔσθ᾽ ὅτε. καὶ γνώμῃ δὲ ἐκόλαζεν. ἀκολάστου γὰρ στρατεύματος οὐδὲν ἡγεῖτο ὄφελος εἶναι. "ἀλλὰ καὶ λέγειν αὐ-

erogabat, atque ſi eas in amores et voluptates alias expenderet. Tantum in eo belli ſtudium erat.

5. Peritus autem bellicarum rerum fuiſſe viſus eſt ex eo, quod pericula non reformidaret, et noctu dieque in hoſtem duceret, inque rebus formidoloſis prudens eſſet: quemadmodum ii, qui cum eo fuerunt, omnes vbique faſſi ſunt. Praeterea imperandi artem egregie tenere dicebatur, pro illo ingenio, quo ipſo praeditus erat. Nam ſi quis alius, Clearchus certe procurare poterat, vt exercitus a commeatu inſtructus eſſet, ac eundem compararet. Idem militum animis hoc ipſum indere poterat, vt imperium Clearchi minime detrectandum ſtatuerent.

6. Atque hoc acerba duritie ſua conſequebatur. Nam et triſtis erat in eius vultu ſeueritas, et aſperitas in voce. Semper puniebat grauiter, nonnunquam iracunde, vt etiam aliquando ipſum ſupplicii poeniteret. Sed tamen etiam certo animi iudicio poenas ſumebat. Nam exercitus impuniti nullum eſſe putabat vſum. Quin dicere ſolitum

* Al. ἀπιστεῖν eodem ſenſu.

αὐτὸν ἔφασαν, ὡς δέοι τὸν στρατιώτην φοβεῖσθαι μᾶλλον τὸν ἄρχοντα, ἢ τοὺς πολεμίους, εἰ μέλλοι ἢ φυλακὰς φυλάξειν, ἢ φίλων ἀφέξεσθαι, * μὴ ἀπροφασίστως ἰέναι πρὸς τοὺς πολεμίους."

ζ'. Ἐν μὲν οὖν τοῖς δεινοῖς ἤθελον αὐτοῦ ἀκούειν σφό- 11
δρα, καὶ οὐκ ἄλλον ᾑροῦντο οἱ στρατιῶται. καὶ γὰρ τὸ
στυγνὸν τότε φαιδρὸν αὐτοῦ ἐν τοῖς προσώποις ἔφασαν
φαίνεσθαι, καὶ τὸ χαλεπὸν, ἐρρωμένον πρὸς τοὺς πολεμίους
ἐδόκει εἶναι. ὥστε σωτήριον καὶ οὐκέτι χαλεπὸν ἐφαίνετο.
ὅτε δ' ἔξω τοῦ δεινοῦ γένοιντο, καὶ ἐξείη πρὸς ἄλλους ἀρχο- 12
μένους ἀπιέναι, πολλοὶ αὐτὸν ἀπέλειπον. τὸ γὰρ ἐπίχαρι
οὐκ εἶχεν, ἀλλὰ ἀεὶ χαλεπὸς καὶ ὠμὸς ἦν. ὥστε διέκειντο
πρὸς αὐτὸν οἱ στρατιῶται ὥσπερ παῖδες πρὸς διδάσκαλον.
καὶ γὰρ οὖν φιλίᾳ μὲν καὶ εὐνοίᾳ ἑπομένους οὐδέ 13
ποτ' εἶχεν· οἵτινες δὲ ἢ ὑπὸ πόλεως τεταγμένοι,
ἢ

ſolitum aiunt, militem metuere magis imperatorem debere, quam hoſtem; ſi quidem vel excubias recte ſit obiturus, vel abſtinenter in amicos ſe geſturus, vel ſine recuſatione perrecturus in hoſtem.

7. In periculoſis quidem rebus milites admodum ipſius orationem expetebant, neque quemquam alium ei praeferebant. Nam pro ſeueritate illa triſti, aiebant tum quandam hilaritatem ex eius vultu relucere, et acerbitas videbatur aliquid habere roboris aduerſus hoſtem. Quo ſiebat, vt non iam amplius acerbitas illa moleſta, ſed eſſe ſalutaris exiſtimaretur. Verum poſteaquam periculis liberati erant, et iam ad aliorum imperia conferendi ſe poteſtatem habebant, complures eum relinquebant. Nam ſuauitas in eo morum nulla erat, ſed ſemper eſſe grauis ac ſaeuus pergebat. Denique militum erat is erga Clearchum animus, qui puerorum eſt erga magiſtrum. Quippe nunquam eum ſequuti ſunt propter quandam erga ipſum beneuolentiam et amorem. Qui autem vel a republica ipſi erant

* Al. ἢ pro μὴ.

ἢ ὑπὸ τȣ̃ δεῖσθαι, ἢ ἄλλῃ τινὶ ἀνάγκῃ κατεχόμενοι παρείησαν αὐτῷ, σφόδρα πειθομένοις ἐχρῆτο.

η'. Ἐπειδὴ δὲ καὶ ἤρξαντο νικᾶν σὺν αὐτῷ τȣ̀ς πολεμίȣς, μεγάλα ἤδη ἦν τὰ χρησίμȣς ποιȣ̃ντα εἶναι τȣ̀ς σὺν αὐτῷ ϛρατιώτας. τό, τε γὰρ πρὸς τȣ̀ς πολεμίȣς θαῤῥαλέως ἔχειν παρῆν, καὶ τὸ τὴν παρ᾽ ἐκείνȣ τιμωρίαν φοβεῖσθαι, αὐτȣ̀ς εὐτάκτȣς ἐποίει. τοιȣ̃τος μὲν δὴ ἄρχων ἦν· ἄρχεσθαι δ᾽ ὑπὸ ἄλλων ȣ̓ μάλα ἐθέλειν ἐλέγετο. ἦν δὲ, ὅτε ἐτελεύτα, ἀμφὶ τὰ πεντήκοντα ἔτη.

θ'. Πρόξενος δὲ ὁ Βοιώτιος, εὐθὺς μὲν μειράκιον ὢν, ἐπεθύμει γενέσθαι ἀνὴρ τὰ μεγάλα πράττειν ἱκανὸς, καὶ διὰ ταύτην τὴν ἐπιθυμίαν ἔδωκε Γοργίᾳ ἀργύριον τῷ Λεοντίνῳ. ἐπεὶ δὲ συνεγένετο ἐκείνῳ, ἱκανὸς ἤδη νομίσας εἶναι καὶ ἄρχειν, καὶ, φίλος ὢν τοῖς πρώτοις, μὴ ἡττᾶσθαι εὐεργετῶν, ἦλθεν εἰς ταύτας τὰς σὺν Κύρῳ πράξεις, καὶ ᾤετο κτήσεσθαι ἐκ τȣ́των

erant attributi, vel egerent, vel necessitate quadam alia coacti aderant: hos admodum in officio continere poterat.

8. Posteaquam vero milites etiam hostes vincere vna cum ipso coeperunt, tum vero deinde permulta ipsi suppetebant, quibus milites suos frugi redderet. Nam et praesentibus aduersus hostes animis erant, et quia supplicia ducis metuerent, magis obseruantes ordinis. Huiusmodi Clearchus imperator extitit. Caeterum alterius imperio non lubenter parere ferebatur. Annum agebat, quum migraret e vita, circiter quinquagesimum.

9. Proxenus autem Boeotius, mox inde a prima aetate, in eum virum euadere cupiebat, qui magnis rebus gerendis idoneus esset. Qua cupiditate ductus, Georgiae Leontino mercedem dedit; cuius vbi consuetudine vsus esset, ac se iam idoneum arbitraretur, qui in alios imperium obtineret, atque etiam sic principibus viris amicus esset, vt beneficiis superari se non pateretur: his Cyri negotiis sese implicauit, paraturumque de iis clarum

τέτων ὄνομα μέγα, καὶ δύναμιν μεγάλην, καὶ χρήματα πολλά. τέτων δ' ἐπιθυμῶν, σφόδρα ἔνδηλον αὖ καὶ τῦτο εἶχεν, ὅτι τέτων ἐδὲν ἂν θέλοι κτᾶσθαι μετὰ ἀδικίας, ἀλλὰ σὺν τῷ δικαίῳ καὶ καλῷ ᾤετο δεῖν τέτων τυγχάνειν, ἄνευ δὲ τέτων μή.

ί. Ἄρχειν δὲ καλῶν μὲν καὶ ἀγαθῶν ἱκανὸς ἦν· ἐ μέντοι ἐδ' αἰδῶ τοῖς στρατιώταις ἑαυτῦ ἔτε φόβον ἱκανὸς ἐμποιῆσαι, ἀλλὰ καὶ ᾐσχύνετο μᾶλλον τὲς στρατιώτας, ἢ οἱ ἀρχόμενοι ἐκεῖνον, καὶ φοβέμενος μᾶλλον ἦν φανερὸς τὸ ἀπεχθάνεσθαι τοῖς στρατιώταις, ἢ οἱ στρατιῶται, τὸ ἀπιστεῖν ἐκείνῳ. ᾤετο δὲ ἀρκεῖν πρὸς τὸ ἀρχικὸν εἶναι καὶ δοκεῖν, τὸν μὲν καλῶς ποιῦντα ἐπαινεῖν, τὸν δὲ ἀδικῦντα μὴ ἐπαινεῖν. τοιγαρῦν αὐτῷ οἱ μὲν καλοὶ κἀγαθοὶ τῶν συνόντων εὖνοι ἦσαν, οἱ δ' ἄδικοι ἐπεβέλευον, ὡς εὐμεταχειρίστῳ ὄντι. ὅτε δὲ ἀπέθνησκεν, ἦν ἐτῶν ὡς τριάκοντα.

ιά. Μένων δὲ ὁ Θετταλὸς δῆλος ἦν ἐπιθυμῶν μὲν

clarum se nomen, et potentiam insignem, et fortunas amplas existimabat. Quas res quamquam expeteret, tamen palam animaduerti poterat, nolle ipsum quidquam horum per iniuriam apisci: sed cum iustitia et rationibus honestis, non sine his, consequenda putabat.

10. Caeterum imperare poterat ille quidem bonis et egregiis militibus, sed tamen pudorem vel metum incutere suis haud poterat, sed magis subiectos imperio suo reuerebatur, quam illi ipsum: magisque metuere palam animaduertebatur, ne militum odium incurreret, quam metuerent milites, ne parum ei parerent. Idem existimabat, ad hoc, vt imperandi peritus et esset et videretur, sufficere; si honeste se gerentem collaudaret, iniustum non laudaret. Enimuero praeclari et egregii milites, qui cum ipso viuebant, propenso erant in ipsum animo: iniusti tanquam ei, qui circumueniri facile posset, insidiabantur. Annum agebat trigesimum fere, quum mortem obiret.

11. Menon Thessalus ingentem

μὲν πλούτου ἰσχυρῶς, ἐπιθυμῶν δὲ ἄρχειν, ὅπως πλείω λαμβάνοι· ἐπιθυμῶν δὲ τιμᾶσθαι, ἵνα πλείω κερδάνοι. Φίλος τ' ἐβούλετο εἶναι τοῖς μέγιστον δυναμένοις, ἵνα ἀδι-
22 κῶν μὴ διδοίη δίκην. ἐπὶ δὲ τὸ κατεργάζεσθαι, ὧν ἐπιθυμοίη, συντομωτάτην ὁδὸν ᾤετο εἶναι διὰ τοῦ ἐπιορκεῖν τε, καὶ ψεύδεσθαι, καὶ ἐξαπατᾶν. τὸ δὲ ἁπλοῦν τε καὶ ἀληθὲς, τὸ αὐτὸ τῷ ἠλιθίῳ εἶναι.

23 ιβ'. Στέργων δὲ φανερὸς μὲν ἦν οὐδένα, ὅτῳ δὲ φαίη φίλος εἶναι, τούτῳ ἔνδηλος ἦν ἐπιβουλεύων. καὶ πολεμίου μὲν οὐδενὸς κατεγέλα, τῶν δὲ συνόντων πάντων ὡς κατα-
24 γελῶν αἰεὶ διελέγετο. καὶ τοῖς μὲν τῶν πολεμίων κτήμασιν οὐκ ἐπεβούλευε. (χαλεπὸν γὰρ ᾤετο εἶναι τὰ τῶν φυλαττομένων λαμβάνειν) τὰ δὲ τῶν φίλων μόνος ᾤετο εἰδέναι ὅτι ῥᾷστον ἀφύλακτα λαμβάνειν.

25 ιγ'. Καὶ ὅσους μὲν ᾐσθάνετο ἐπιόρκους καὶ ἀδίκους, ὡς εὖ ὡπλισμένους ἐφοβεῖτο· τοῖς δ' ὁσίοις καὶ ἀλήθειαν

ἀσκοῦ-

tem opum cupiditatem aperte prae se ferebat, et non minus imperii cupidus erat, vt plura consequeretur; et esse in honore volebat, vt plus lucri faceret. Potentissimis quibusque amicus esse volebat, vt iniuriarum poenas non daret. Viam maxime compendiariam arbitrabatur esse ad efficiundum ea quae concupisceret, si peieraret, et mentiretur, et falleret. Simplicem et candidum esse, pro eo ducebat, atque si quis sit stupidus.

12. Neminem ex animo diligebat: ac si cui amicum se profiteretur, ei palam insidiabatur. Hostem nullum irridebat, verum de iis, quibuscum esset, ita semper loquebatur, vt quos haberet ludibrio. Itidem bonis hostium non insidiabatur, quod difficile putabat esse, facultates eorum, qui sibi cauerent, consequi; sed amicorum res, quia non admodum seruantur solus intelligere videri volebat, captu facillimas esse.

13. Quoscunque periuros et iniustos esse animaduerteret, quasi satis munitos formidabat: religionis ac pietatis studiosis,

tanquai

ἀσκοῦσιν, ὡς ἀνάνδροις ἐπειρᾶτο χρῆσθαι. ὥσπερ δέ τις ἀγάλλεται ἐπὶ θεοσεβείᾳ, καὶ ἀληθείᾳ, καὶ δικαιότητι, οὕτω καὶ Μένων ἠγάλλετο τῷ ἐξαπατᾷν δύνασθαι, τῷ πλάσασθαι ψευδῆ, τῷ φίλους διαγελᾷν, τὸν δὲ μὴ πανοῦργον, ἀπαίδευτον ἐνόμιζεν εἶναι. καὶ παρ' οἷς μὲν ἐπεχείρει πρωτεύειν φιλίᾳ, διαβάλλων τοὺς πρώτους, τούτους ᾤετο δεῖν κτήσασθαι.

ιδʹ. Τὸ δὲ πειθομένους τοὺς στρατιώτας παρέχεσθαι, ἐκ τοῦ συναδικεῖν αὐτοῖς ἐμηχανᾶτο. τιμᾶσθαι δὲ καὶ θεραπεύεσθαι ἠξίου, ἐπιδεικνύμενος ὅτι πλεῖστα δύναιτο καὶ ἐθέλοι ἂν ἀδικεῖν. εὐεργεσίαν δὲ κατέλεγεν, ὁπότε τὶς αὐτοῦ ἀφίστατο, ὅτι χρώμενος αὐτῷ οὐκ ἀπώλεσεν αὐτόν. καὶ τὰ μὲν δὴ ἀφανῆ ἔξεστι περὶ αὐτοῦ ψεύδεσθαι. ἃ δὲ πάντες ἴσασι, τάδ' ἐστί.

ιεʹ. Παρὰ Ἀριστίππῳ μὲν, ἔτι ὡραῖος ὢν, στρατηγεῖν διεπράξατο τῶν ξένων. Ἀριαίῳ δὲ βαρβάρῳ ὄντι,

tanquam minime virilibus pro libidine vtebatur. Et quemadmodum alius quispiam propter pietatem erga Deum, veritatem, iustitiam gestit; sic Menon iactabat se, quod circumscribere posset alios, quod mendacia fingere, quod amicos irridere. Si quis vafer non esset, eum rudem et imperitum esse censebat. Apud quos in amicitia loco volebat esse principe, hos sibi conciliandos putabat, criminationibus illorum qui principes apud eos essent.

14. Iniuriarum societate milites sibi obsequentes reddebat. Affici se honore atque coli propterea volebat, quod demonstraret, et posse, et velle se plurimum iniuriae inferre. Illis, qui ab se defecissent, obiiciebat hoc beneficii loco; quod id temporis, quum ipsorum vteretur opera, non eos perdidisset. Ac obscura quidem, ficta videri possunt; quae autem norunt omnes, haec sunt.

15. Apud Aristippum, forma et aetate adhuc commendatus, stipendiariorum praeturam impetrauit. Idem Ariaeo, barbaro homini,

τι, ὅτι μειρακίοις καλοῖς ἥδετο, οἰκειότατος ἔτι ὡραῖος ὢν ἐγένετο. αὐτὸς δὲ παιδικὰ εἶχε Θαρύπαν, ἀγένειος ὢν γενειῶντα.

ιϛ'. Ἀποθνησκόντων δὲ τῶν στρατηγῶν, ὅτι ἐστράτευσαν ἐπὶ βασιλέα σὺν Κύρῳ, τὰ αὐτὰ πεποιηκὼς οὐκ ἀπέθανε. μετὰ δὲ τὸν τῶν ἄλλων θάνατον στρατηγῶν, τιμωρηθεὶς ὑπὸ βασιλέως ἀπέθανεν, οὐχ ὥσπερ Κλέαρχος καὶ ἄλλοι στρατηγοὶ ἀποτμηθέντες τὰς κεφαλὰς, ὅσπερ κάλλιστος θανάτων ἐδόκει εἶναι. ἀλλὰ ζῶν αἰκισθεὶς ἐνιαυτὸν, ὡς πονηρὸς, λέγεται τελευτῆς τυχεῖν.

ιζ'. Ἀγίας δὲ ὁ Ἀρκὰς, καὶ Σωκράτης ὁ Ἀχαιὸς καὶ τούτω ἀπεθανέτην. τούτων δὲ οὐδεὶς οὔθ' ὡς ἐν πολέμῳ κακῶν κατεγέλα, οὔτ' ἐς φιλίαν αὐτοὺς ἐμέμφετο. ἤστην τε ἄμφω ἀμφὶ * τετταράκοντα ἔτη ἀπὸ γενεᾶς.

ΞΕΝΟ-

homini, eodem in aetatis flore, maxime familiaris fuit, quod ille formoſis adoleſcentibus delectabatur. Ipſe imperbis adhuc, Tharypam barbeſcentem in deliciis habebat.

16. Quum autem duces Graeci necarentur, propterea quod aduerſus regem cum Cyro expeditionem ſuſceperant, quanquam eadem culpa teneretur, non tamen eſt interfectus. Sed necatis iam ducibus caeteris, et ipſe a rege mortis poena multatus eſt, non ille quidem, vt Clearchus, et duces caeteri, quibus praeciſa ſunt capita, quae mors eſſe videbatur honeſtiſſima; ſed vt homo conſceleratus, anno toto excruciatus viuus, tandem expiraſſe dicitur.

17. Sunt et Agias ille Arcas, et Socrates Achaeus interfecti, quos nemo vnquam vt ignauos in bello irriſit, vel in amicitia colenda reprehendit. Vterque XL aetatis annos fere habebat.

XENO-

* Al. τὰ πέντε καὶ τριάκοντα.

ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ
ΚΥΡΟΥ ΑΝΑΒΑΣΕΩΣ
ΙΣΤΟΡΙΩΝ,
ΒΙΒΛΙΟΝ ΤΡΙΤΟΝ.

ΚΕΦ. α΄.

Ὅσα μὲν δὴ ἐν τῇ ἀναβάσει * μετὰ Κύρου οἱ Ἕλληνες ἔπραξαν μέχρι τῆς μάχης, καὶ ὅσα (ἐπεὶ Κῦρος ἐτελεύτησεν) ἐγένετο, ἀπιόντων τῶν Ἑλλήνων σὺν Τισσαφέρνει ἐν ταῖς σπονδαῖς, ἐν τῷ πρόσθεν λόγῳ δεδήλωται.

β΄. Ἐπεὶ δὲ οἵ τε στρατηγοὶ συνειλημμένοι ἦσαν, καὶ τῶν λοχαγῶν καὶ στρατιωτῶν οἱ συνεπόμενοι ἀπολώλεσαν,

ἐν

XENOPHONTIS
DE CYRI EXPEDITIONE
HISTORIARVM,
LIBER TERTIVS.

CAP. I.

Quae Graeci in expeditione cum Cyro ad pugnam vſque geſſerint, quaeque poſt obitum Cyri acciderint, diſcedentibus ipſis per inducias cum Tiſſapherne, ſuperiore libro eſt expoſitum.

2. Poſteaquam vero duces comprehenſi erant, et qui eos ſequuti fuerant praefecti cohortium atque milites periiſſent:

magnis

* Al. ἀναβάσει τῇ μετὰ.

ἐν πολλῇ δὴ ἀπορίᾳ ἦσαν οἱ Ἕλληνες, ἐνθυμούμενοι ὅτι ἐπὶ ταῖς βασιλέως θύραις ἦσαν, κύκλῳ δ' αὐτοῖς πάντη πολλὰ καὶ ἔθνη καὶ πόλεις πολέμιαι ἦσαν, ἀγορὰν δὲ οὐδεὶς ἔτι παρέξειν ἔμελλεν, ἀπεῖχον δὲ τῆς Ἑλλάδος πλέον ἢ μύρια στάδια, ἡγεμὼν δ' οὐδεὶς τῆς ὁδοῦ ἦν, ποταμοὶ δὲ διεῖργον ἀδιάβατοι ἐν μέσῳ τῆς οἴκαδε ὁδοῦ, προδεδώκασι δὲ αὐτοὺς καὶ οἱ σὺν Κύρῳ ἀναβάντες βάρβαροι, μόνοι δὲ καταλελειμμένοι ἦσαν, οὐδὲ ἱππέα οὐδένα σύμμαχον ἔχοντες· ὥστ' εὔδηλον ἦν, ὅτι νικῶντες μὲν οὐδ' ἂν ἕνα * φεύγοντα κατακαίνοιεν, ἡττηθέντων δὲ αὐτῶν οὐδεὶς ἂν λειφθείη.

γ'. Ταῦτα ἐννοούμενοι, καὶ ἀθύμως ἔχοντες, ὀλίγοι μὲν αὐτῶν εἰς τὴν ἑσπέραν σίτου ἐγεύσαντο, ὀλίγοι δὲ πυρὰν ** ἔκαυσαν, ἐπὶ δὲ τὰ ὅπλα πολλοὶ οὐκ ἦλθον ταύτῃ τῇ νυκτί. ἀνεπαύετο δὲ ὅπου ἐτύγχανεν ἕκαστος, οὐ δυνάμενοι καθεύδειν ὑπὸ λύπης, καὶ πόθου πατρίδων, γονέων,

magnis rerum difficultatibus Graeci vrgebantur, quum se prope a porta regis abesse cogitarent: multas vndique tum nationes, tum vrbis infestas esse: annonam neminem deinceps suppeditaturum: se a Graecia stadiis amplius cɪↄↄ abesse: ducem itineris desiderari: fluuios medio in itinere patriam versus complures se arcere, qui transiri vado non possent: proditos se ab illis etiam barbaris esse, qui cum Cyro in Asiam ascenderant: solos iam relictos esse, ac nullas habere copias auxiliarias equestres: vnde manifesto pateret, neque si vincerent, vel vnum fugientem interfectuin ros: et si vincerentur, ne vnum quidem viuum relictum iri.

3. Haec quum apud animos suos expenderent, ac moerore afficerentur; pauci sub vesperam cibum cepere, pauci accenderunt ignes, multis ea nocte ne quidem ad armatos ordines accedentibus. Quisque requieti se illo dabat loco, in quem forte fortuna incidisset, quum prae animi aegritudine, ac desiderio patriae, parentum, vxorum,

* Desiderari videtur in aliis cdd. φεύγοντα.
** Al. πυρά.

νέων, γυναικῶν, παίδων, ὓς ὄ ποτε ἐνόμιζον ἔτι ὄψεσθαι.

δ'. Οὕτω μὲν διακείμενοι πάντες ἀνεπαύοντο. ἦν δέ τις ἐν τῇ στρατιᾷ Ξενοφῶν Ἀθηναῖος, ὃς ὄτε στρατηγὸς, ὄτε λοχαγὸς, ὄτε στρατιώτης ὢν συνηκολούθει, ἀλλὰ Πρόξενος αὐτὸν μετεπέμψατο οἴκοθεν, ξένος ὢν ἀρχαῖος· ὑπισχνεῖτο δὲ αὐτῷ, εἰ ἔλθοι, φίλον Κύρῳ ποιήσειν, ὃν αὐτὸς ἔφη κρείττω ἑαυτῷ νομίζειν τῆς πατρίδος.

έ. Ο μέντοι Ξενοφῶν ἀναγνὸς τὴν ἐπιστολὴν, ἀνακοινοῦται Σωκράτει τῷ Ἀθηναίῳ περὶ τῆς πορείας. καὶ ὁ Σωκράτης ὑποπτεύσας, μή τι πρὸς τῆς πόλεώς οἱ ὑπαίτιον εἴη Κύρῳ φίλον γενέσθαι, ὅτι ἐδόκει ὁ Κῦρος προθύμως τοῖς Λακεδαιμονίοις ἐπὶ τὰς Ἀθήνας συμπολεμῆσαι, συμβουλεύει τῷ Ξενοφῶντι, ἐλθόντι εἰς Δελφοὺς ἀνακοινῶσαι τῷ Θεῷ περὶ τῆς πορείας. ἐλθὼν δὲ ὁ Ξενοφῶν ἐπήρετο τὸν Ἀπόλλω, τίνι ἂν Θεῶν θύων καὶ εὐχόμενος

rum, liberum, quos nunquam ſe deinceps viſuros arbitrabantur, ſomnum nullum caperent.

4. His illi tum animis omnes quieſcebant. Erat autem quidam in exercitu Xenophon Athenienſis, qui neque ducis, neque cohortis alicuius praefecti, neque militis nomine ſequutus agmen erat: ſed e patria Proxenus ipſum euocarat, cum iam olim erat hoſpitii iure coniunctus. Pollicebatur hic ei, ſi ad ſe veniret, amicitiam illi ſe cum Cyro conciliaturum, quem ipſe ſibi vtiliorem videri, quam patriam, diceret.

5. Hanc epiſtolam quum Xenophon legiſſet, de hoc itinere ſuo Socratem Athenienſem conſulit. Socrates veritus ne ſuos apud ciues ei fraudi amicitia cum Cyro ineunda foret, quia Cyrus alacriter Lacedaemonios in eo bello iuuerat, quod aduerſus Athenienſes illi geſſerant: hoc dat Xenophonti conſilii, vt Delphos profectus, Deum illum de itinere conſuleret. Eo quum Xenophon profectus eſſet, Apollinem interrogat, cui Deûm rem ſacram faceret, quem comprecaretur, vt iter, quod apud

μενος κάλλιστ' ἂν καὶ ἄριστα ἔλθοι τὴν ὁδὸν, ἣν ἐπινοεῖ, καὶ καλῶς πράξας σωθείη. καὶ ἀνεῖλεν αὐτῷ ὁ Ἀπόλλων, Θεοῖς οἷς ἔδει θύειν.

ϛ'. Ἐπεὶ δὲ πάλιν ἦλθε, λέγει τὴν μαντείαν τῷ Σωκράτει. ὁ δ' ἀκούσας ᾐτιᾶτο αὐτὸν, ὅτι οὐ τοῦτο πρότερον ἠρώτα, πότερον λῷον αὐτῷ εἴη πορεύεσθαι, ἢ μένειν, ἀλλ' αὐτὸς κρίνας ἰτέον εἶναι, τοῦτο ἐπυνθάνετο, ὅπως ἂν κάλλιστα πορευθείη. ἐπεὶ μέντοι οὕτως ἤρου, ταῦτ', (ἔφη) χρὴ ποιεῖν, ὅσα ὁ Θεὸς ἐκέλευσεν.

ζ'. Ὁ μὲν δὴ Ξενοφῶν οὕτω θυσάμενος οἷς ἀνεῖλεν ὁ Θεὸς, ἐξέπλει, καὶ καταλαμβάνει ἐν Σάρδεσι Πρόξενον καὶ Κῦρον, μέλλοντας ἤδη ὁρμᾶν τὴν ἄνω ὁδόν. καὶ συνεστάθη Κύρῳ. προθυμουμένου δὲ τοῦ Προξένου, καὶ ὁ Κῦρος συμπρουθυμεῖτο, μεῖναι αὐτόν. εἶπε δὲ, ὅτι, ἐπειδὰν τάχιστα ἡ στρατεία λήξῃ, εὐθὺς ἀποπέμψει αὐτόν. ἐλέγετο δὲ ὁ στόλος εἶναι εἰς Πεισίδας.

η'. Ἐστρα-

apud animum inſtituiſſet, pulcherrime ac honeſtiſſime perficeret, reque praeclare geſta ſaluus rediret. Reſpondit ei per oraculum Apollo, Diis ſacrificaret, quibus id deberetur.

6. Athenas reuerſus, oraculum Socrati aperit. Qui quum illud audiiſſet, reprehendit in eo, quod non ante omnia quaeſiiſſet, vtrum ſibi conſultius eſſet, iter hoc ſuſcipere, an manere domi: ſed quum ipſe prius ſtatuiſſet, eundum eſſe, interrogaſſet; quo pacto quam pulcherrime profectionem inſtitueret. Sed quando ita quaeſiiſti, ait, faciunda ſunt, quae Deus imperauit.

7. Quare Xenophon Diis illis quum ſacrificaſſet, quos Apollo per oraculum ſignificarat, nauem conſcendit, ac Sardibus Proxenum et Cyrum aſſequitur, qui iamiam aſcenſuri in Aſiam erant, ſtatimque Cyro commendatur. Quumque contenderet Proxenus, vt ſecum maneret; vna Cyrus magno ſtudio idem contendebat. Addebat, ſe eum ſtatim poſt expeditionem ablegaturum. Expeditio ipſa ferebatur aduerſus Piſidas inſtitui.

8. Hoc

η'. Εστρατεύετο μὲν δὴ, ὕτως ἐξαπατηθεὶς, ὐχ ὑπὸ τῦ Προξένῦ· ὐ γὰρ ᾔδει τὴν ἐπὶ βασιλέα ὁρμὴν, ὐδ' ἄλλος ὐδεὶς τῶν Ελλήνων, πλὴν Κλεάρχυ. ἐπεὶ μέντοι εἰς Κιλικίαν ἦλθον, σαφὲς πᾶσιν ἐδόκει εἶναι, ὅτι ο στόλος εἴη ἐπὶ βασιλέα. Φοβύμενοι δὲ τὴν ὁδὸν, καὶ ἄκοντες, ὅμως οἱ πολλοὶ δι' αἰσχύνην καὶ ἀλλήλων καὶ Κύρυ συνηκολύθησαν· ὧν εἷς καὶ Ξενοφῶν ἦν.

θ'. Επεὶ δ' ἀπορία ἦν, ἐλυπεῖτο μὲν σὺν τοῖς ἄλλοις, καὶ ὐκ ἐδύνατο καθεύδειν. μικρὸν δὲ ὕπνυ λαχὼν, εἶδεν ὄναρ· ἔδοξεν αὐτῷ, βροντῆς γενομένης, σκηπτὸς πεσεῖν εἰς τὴν πατρῴαν οἰκίαν, καὶ ἐκ τύτυ λάμπεσθαι πᾶσαν. περίφοβος δ' εὐθὺς ἀνηγέρθη, καὶ τὸ ὄναρ πῇ μὲν ἔκρινεν ἀγαθὸν, (ὅτι ἐν πόνοις ὢν καὶ κινδύνοις φῶς μέγα ἐκ Διὸς ἰδεῖν ἔδοξε) πῇ δὲ καὶ ἐφοβεῖτο, (ὅτι ἀπὸ Διὸς μὲν βασιλέως τὸ ὄναρ ἐδόκει αὐτῷ εἶναι, κύκλῳ δ' ἐδόκει λάμπεσθαι τὸ πῦρ) μὴ ὐ δύναιτο ἐκ τῆς χώ-

8. Hoc modo Xenophon militiae dat nomen, deceptus ille quidem, ſed non a Proxeno. Nam is aduerſus regem quidquam moliri Cyrum ignorabat, quemadmodum et Graeci caeteri, extra vnum Clearchum. Verum vbi in Ciliciam peruentum eſſet, perſpicuum vniuerſis eſſe videbatur, aduerſus regem arma capi. Ac tum quidem plerique, tametſi hoc iter formidarent, et inuiti ſuſciperent; partim tamen mutua, partim Cyri reuerentia retenti, vna ſequebantur. Eorum vnus erat Xenophon.

9. Quum autem haec rerum difficultas eſſet, moeſtus quidem ille cum caeteris, dormire non poterat: ſed tamen paullum conſopitus, ſomnium vidit. Videbatur ei telum fulminis in domum paternam deferri, ac mox vniuerſam coruſcare. Prae metu confeſtim excitatus eſt e ſomno, atque ipſum inſomnium partim fauſtum indicabat; (quod quum laboribus et periculis premeretur, magnam lucem a Ioue ortam videre viſus eſſet) partim (quod ſomnium hoc a Ioue rege profectum putaret, et quod viſus eſſet ignis vndique lucere) metuebat, ne extra ditionem

χώρας ἐξελθεῖν τῆς βασιλέως, ἀλλ' εἴργοιτο πάντοθεν ὑπό τινων ἀποριῶν.

ί. Ὁποῖόν τι μὲν δή ἐστι τὸ τοιοῦτον ὄναρ ἰδεῖν, ἔξεστι σκοπεῖν ἐκ τῶν συμβάντων μετὰ τὸ ὄναρ. γίγνεται γὰρ τάδε εὐθὺς, ἐπειδὴ ἀνηγέρθη. πρῶτον μὲν ἔννοια αὐτῷ ἐμπίπτει, τί κατάκειμαι; ἡ δὲ νὺξ προβαίνει· ἅμα δὲ τῇ ἡμέρᾳ εἰκὸς τοὺς πολεμίους ἥξειν. εἰ δὲ γενησόμεθα ἐπὶ βασιλεῖ, τί ἐμποδὼν, μὴ οὐχὶ πάντα μὲν τὰ χαλεπώτατα ἐπιδόντας, πάντα δὲ τὰ δεινότατα παθόντας, ὑβριζομένους ἀποθανεῖν; ὅπως δὲ ἀμυνούμεθα, οὐδεὶς παρασκευάζεται, οὐδ' ἐπιμελεῖται, ἀλλὰ κατακείμεθα, ὥσπερ ἐξὸν ἡσυχίαν ἔχειν. ἐγὼ οὖν τὸν ἐκ ποίας πόλεως στρατὸν * προσδοκῶ ταῦτα πράξειν; ποίαν δ' ἡλικίαν ἐμαυτῷ ἐλθεῖν ἀναμένω; οὐ γὰρ ἔγωγ' ἔτι πρεσβύτερος ἔσομαι, ἐὰν τήμερον προδῶ ἐμαυτὸν τοῖς πολεμίοις.

ιά. Ἐκ τούτου ἀνίσταται, καὶ συγκαλεῖ τοὺς Προξένου πρῶτον λοχαγούς. ἐπεὶ δὲ συνῆλθον, ἔλεξεν· Ἐγὼ, ὦ ἄνδρες

nem regis euadere non posset, sed vndique difficultatibus quibusdam praepediretur.

10. Caeterum quale fuerit hoc somnium, animaduertere de euentis licet. Nam statim haec acciderunt: Posteaquam excitatus esset, primum coepit ipse secum cogitare: Quid heic iaceo? nox progreditur, et quamprimum illuxerit, consentaneum est, hostes aduenturos. Quod si regis in potestatem deuenerimus, quid prohibet, quominus grauissima quaeque aspiciamus, et in primis terribilia perpetiamur, et contumeliis affecti necemur? Quo pacto nosmet tutari debeamus, ad id se nemo comparat, neque res vlli curae est: sed heic ita iacemus, quasi nobis otiosis esse liceat. Atenim quanam ex vrbe ducem haec facturum expecto? quam aetatem mihimet ipsi venturam opperior? nec enim maturiorem ad aetatem perueniam, si hostibus hodie me dedidero.

11. Post haec surgit, et primum conuocatis Proxeni cohortium praefectis, ait: Equidem,

* Plerique malunt στρατηγόν.

δρες λοχαγοὶ, οὔτε καθεύδειν δύναμαι, (ὥσπερ, οἶμαι, οὐδ' ὑμεῖς) οὔτε κατακεῖσθαι ἔτι, ὁρῶν ἐν οἵοις ἐσμέν. οἱ μὲν γὰρ δὴ πολέμιοι δηλονότι οὐ πρότερον πρὸς ἡμᾶς τὸν πόλεμον ἐξέφηναν, πρὶν ἐνόμισαν τὰ ἑαυτῶν καλῶς παρασκευάσθαι. ἡμῶν δ' οὐδεὶς οὐδὲ ἀντεπιμελεῖται, ὅπως ὡς κάλλιστα ἀγωνιούμεθα.

ιβ'. Καὶ μὴν εἰ ὑφησόμεθα, καὶ ἐπὶ βασιλεῖ γενησόμεθα, τί οἰόμεθα πείσεσθαι; ὃς καὶ τοῦ ὁμομητρίου καὶ ὁμοπατρίου ἀδελφοῦ, καὶ τεθνηκότος ἤδη, ἀποτεμὼν τὴν κεφαλὴν καὶ τὴν χεῖρα ἀνεσταύρωσεν. ἡμᾶς δὲ, οἷς κηδεμὼν μὲν οὐδεὶς πάρεστιν, ἐστρατεύσαμεν δ' ἐπ' αὐτὸν, ὡς δοῦλον ἀντὶ βασιλέως ποιήσαντες, καὶ ἀποκτενοῦντες, εἰ δυναίμεθα, τί ἂν οἰόμεθα παθεῖν; ἆρ' οὐκ ἐπίπαν * ἔλθοι, ὡς ἡμᾶς τὰ αἴσχιστα αἰκισάμενος, πᾶσιν ἀνθρώποις φόβον παράσχῃ τοῦ στρατεῦσαί ποτε ἐφ' ἑαυτόν; ἀλλ' ὅπως τοι μὴ ἐπ' ἐκείνῳ γενησόμεθα, πάντα ποιητέον.

ιγ'. Ἐγὼ

dem, praefecti cohortium, neque dormire poſſum, quod et vobis vſuuenire arbitror; neque iacere amplius; dum qui rerum, in quibus verſamur, ſtatus ſit, video. Nimirum hoſtes non prius bellum nobis aperte denuntiarunt, quam res ſuas bene comparatas eſſe putarent. At ex aduerſo, noſtrûm nemini curae eſt, vt quam praeclariſſime in certamen deſcendamus.

12. Atqui ſi nos ſummittemus, et regi in poteſtatem trademus; quid tandem nobis euenturum exiſtimamus? quum is tum germani, tum vterini fratris, eiusque iam interfecti et caput abſciſſum, et manum, palo ſuffixerit. Nobis vero, quibus nullus adeſt, de nobis ſollicitus, qui aduerſus ipſum arma cepimus, qui pro rege ſeruum facere voluimus, atque etiam occidere, ſi licuiſſet, quid euenturum exiſtimamus? An non omnino veniet, vt, poſteaquam nos indigniſſimis modis exceperit, vniuerſis hominibus terrorem incutiat, ne aliquando aduerſus ipſum arma capiant? Enimuero ne in eius poteſtate ſimus, quiduis faciendum.

 13. Equi-

* Al. diſiunctim ἐπὶ πᾶν, et vertunt: *omni adgredietur via, vt* etc.

ιγ΄. Ἐγὼ μὲν οὖν, ἔστ᾽ ἂν μὲν αἱ σπονδαὶ ἦσαν, οὔποτε ἐπαυόμην ἡμᾶς μὲν οἰκτείρων, βασιλέα δὲ καὶ τοὺς σὺν αὐτῷ μακαρίζων, διαθεώμενος αὐτῶν ὅσην μὲν χώραν καὶ οἵαν ἔχοιεν, ὡς δὲ ἄφθονα τὰ ἐπιτήδεια, ὅσους δὲ θεράποντας, ὅσα δὲ κτήνη, χρυσὸν δὲ, ἐσθῆτα δέ. τὰ δ᾽ αὖ τῶν στρατιωτῶν ὁπότε ἐνθυμοίμην, ὅτι τῶν μὲν ἀγαθῶν πάντων οὐδενὸς ἡμῖν μετείη, εἰ μὴ πριαίμεθα, ὅτου δὲ ὠνησόμεθα, ᾔδειν ὅτι * ὀλίγους ἔχοντας, ἄλλως δέ πως πορίζεσθαι τὰ ἐπιτήδεια, ἢ ὠνουμένους, ὅρκους ἤδη κατέχοντας ἡμᾶς· ταῦτ᾽ οὖν λογιζόμενος ἐνίοτε, τὰς σπονδὰς μᾶλλον ἐφοβούμην, ἢ νῦν τὸν πόλεμον.

ιδ΄. Ἐπεὶ μέντοι ἐκεῖνοι ἔλυσαν τὰς σπονδὰς, λελύσθαι μὲν δοκεῖ καὶ ἡ ἐκείνων ὕβρις, καὶ ἡ ἡμετέρα ὑποψία. ἐν μέσῳ γὰρ ἤδη κεῖται ταῦτα τὰ ἀγαθὰ, ἆθλα, ὁπότεροι ἂν ἡμῶν ἄνδρες ἀμείνονες ὦσιν. ἀγωνοθέται δ᾽ οἱ Θεοί εἰσιν, οἳ σὺν ἡμῖν, ὡς τὸ εἰκὸς, ἔσονται. οὗτοι μὲν γὰρ αὐ-

13. Equidem quamdiu durabant induciae, nunquam non nostram sortem deplorabam, regemque cum suis felicem praedicabam; quum considerarem, qualem et quantam ipsi regionem haberent, quam commeatus copiam, quot famulos, quot iumenta, quantum auri, quantum vestium. E diuerso si militum nostrorum conditionem meo cum animo expenderem, nullius videlicet boni copiam nobis esse, nisi pretio redimeremus, quod quidem ipsum paucos habere scirem: ac si rationem aliam parandi commeatus, extra emtionem, vsurparemus, futurum, vt foederis religione prohiberemur: haec igitur nonnunquam mecum ipse reputans, magis tum foedera, quam modo bellum metuebam.

14. Verum postea quam foedera ipsi violarunt, arbitror et ipsorum insolentiam, et suspicionem nostram finem habere. Nam ea nunc bona, tanquam praemia illorum, qui fortiter vtrinque se gesserint, in medio proposita sunt. Ipsi Dii certaminis sunt praesides, qui quidem a partibus nostris, ceu par est, stabunt.

* Al. ὅτι ὀλίγους.

αὐτὰς ἐπιωρκήκασιν. ἡμεῖς δὲ, πολλὰ ὁρῶντες ἀγαθὰ, ςερρῶς αὐτῶν ἀπειχόμεθα, διὰ τὰς τῶν Θεῶν ὅρκας. ὥςε ἐξεῖναί μοι δοκεῖ ἰέναι ἐπὶ τὸν ἀγῶνα πολὺ σὺν Φρονήματι μείζονι, ἢ τάτοις.

ιέ. Ἔτι δὲ ἔχομεν σώματα ἱκανώτερα τάτων καὶ ψύχη, καὶ θάλπη, καὶ πόνας Φέρειν· ἔχομέν τε καὶ ψυχὰς σὺν τοῖς Θεοῖς ἀμείνονας. οἱ δὲ ἄνδρες καὶ τρωτοὶ καὶ θνητοὶ μᾶλλον ἡμῶν, ἢν οἱ Θεοὶ, ὥσπερ τοπρόσθεν, νίκην ἡμῖν διδῶσιν. ἀλλ' ἴσως γὰρ καὶ ἄλλοι ταῦτα ἐνθυμᾶνται.

ις΄. Πρὸς τῶν Θεῶν, μὴ ἀναμένωμεν ἄλλας ἐφ' ἡμᾶς ἐλθεῖν, παρακαλᾶντας ἐπὶ τὰ κάλλιςα ἔργα, ἀλλ' ἡμεῖς ἄρξωμεν τᾶ ἐξορμῆσαι καὶ τὰς ἄλλας ἐπὶ τὴν ἀρετήν. Φάνητε τῶν λοχαγῶν ἄριςοι, καὶ τῶν ςρατηγῶν ἀξιοςρατηγότεροι. κἀγὼ δὲ, εἰ μὲν ὑμεῖς ἐθέλετε ἐξορμᾷν ἐπὶ ταῦτα, ἕπεσθαι ὑμῖν βάλομαι

εἰ

bunt. Nam hi peierarunt, nos quum multa bona videremus, firmiter ab eis abſtinuimus, idque propter illa, quae Diis teſtibus erant praeſtita, ſacramenta. Quo ſit, vt iure me multo maiori cum ſpiritu, quam hos, ad certamen deſcenſurum exiſtimem.

15. Praeterea nobis corpora ſunt, quae multo magis, quam illorum corpora, ad frigora, calores, labores perferendos valeant. Itidem animi noſtri, Deum beneficio, generoſiores. Milites ipſi, facilius quam nos, et vulneribus et caedibus peribunt; ſi quidem Dii victoriam nobis ita, vt antehac, dederint. Verum haec fortaſſis etiam aliis in mentem veniunt.

16. Per Deos immortales, non expectemus, donec ad nos alii veniant, qui nos ad facinora praeclariſſima cohortentur; ſed ipſimet auctores aliis ſimus, vt et ipſi ad virtutem ſemet excitent. Exhibete vos tales, qui inter cohortium praefectos praeſtantiſſimi ſint, et inter duces imperatorio munere digniſſimi. Equidem ſi vos ad haec alacriter ducetis, lubens vos ſequar;

εἰ δὲ ὑμεῖς τάττετέ με ἡγεῖσθαι, ὐδὲν προφασίζομαι τὴν ἡλικίαν, ἀλλὰ καὶ ἀκμάζειν ἡγῦμαι ἐρύκειν ἀπ᾽ ἐμαυτῦ τὰ κακά.„

ιζ´. Ο μὲν ταῦτα ἔλεξεν. οἱ δὲ λοχαγοὶ ἀκύσαντες ταῦτα, ἡγεῖσθαι ἐκέλευον ἅπαντες· πλὴν Απολλωνίδης τις ἦν, βοιωτιάζων τῇ φωνῇ. ὗτος δ᾽ εἶπεν, ὅτι φλυαροίη, ὅςις λέγοι ἄλλως πως σωτηρίας ἂν τυχεῖν, ἢ βασιλέα πείσας, εἰ δύναιτο, καὶ ἅμα ἤρχετο λέγειν τὰς ἀπορίας. ὁ μέντοι Ξενοφῶν μεταξὺ ὑπολαβὼν, ἔλεξεν ὧδε·

ιη´. "Ω θαυμασιώτατε ἄνθρωπε, σύ γε ὐδ᾽ ὁρῶν γιγνώσκεις, ὐδ᾽ ἀκύων μέμνησαι. ἐν ταυτῷ γε μέντοι ἦσθα τύτοις, ὅτε βασιλεὺς, ἐπεὶ Κῦρος ἀπέθανε, μέγα φρονήσας ἐπὶ τύτῳ, πέμπων ἐκέλευε παραδιδόναι τὰ ὅπλα· ἐπειδὴ δὲ ἡμεῖς ὐ παραδόντες, ἀλλ᾽ ἐξωπλισμένοι ἐλθόντες παρεσκηνήσαμεν αὐτῷ, τί ὐκ ἐποίησε πρέσβεις πέμπων,

quar: ſi me ducis munere fungi iubetis, aetatis excuſatione nequaquam vtar, ſed adoleſcentiae vigorem ad propulſandum mala mihi profuturum arbitrabor.

17. Haec fuit eius oratio: quam poſteaquam praefecti cohortium audiiſſent; vniuerſi cenſebant huic ducis munus eſſe tribuendum. Vnus erat Apollonides, Boeoticum quid ſonans, qui aiebat nugari eos, qui alia ratione dicerent ipſos ſalutem conſequi poſſe, quam ſi Rex perſuaderetur, modo id fieri poſſet: ſimul difficultates explicare incipiebat. Cuius ſermone interrupto, Xenophon inquit:

18. Vir admiratione digniſſime, tu neque quod vides, intelligis; neque quod audis, memoria tenes. Nimirum aeque tu, atque hi, praeſens adfuiſti; quum Rex, Cyro interfecto, eam ipſam ob cauſſam magnos ſpiritus gerens, ad nos mitteret, atque arma poſceret. Verum quum nos ea non modo non traderemus, ſed etiam armati propter ipſius tabernacula caſtra locaremus, quid non ille per legatos ad nos miſſos fecit? quum

σπονδὰς αἰτῶν, καὶ παρέχων τὰ ἐπιτήδεια, ἔστ' ἂν σπονδῶν ἔτυχεν;

ιθ'. Επεὶ δ' αὖ οἱ στρατηγοὶ καὶ λοχαγοὶ, ὥσπερ δὴ καὶ σὺ κελεύεις, εἰς λόγους αὐτοῖς ἄνευ ὅπλων ἦλθον, πιστεύσαντες ταῖς σπονδαῖς, οὐ νῦν ἐκεῖνοι παιόμενοι, κεντούμενοι, ὑβριζόμενοι, οὐδ' ἀποθανεῖν οἱ τλήμονες δύνανται, καὶ μάλ' (οἶμαι) ἐρῶντες τούτου; ἃ σὺ πάντα εἰδὼς, τοὺς μὲν ἀμύνεσθαι κελεύοντας φλυαρεῖν φῄς, πείθειν δὲ πάλιν κελεύεις ἰόντας;

κ'. Εμοὶ δὲ, ὦ ἄνδρες, δοκεῖ, τὸν ἄνθρωπον τοῦτον μήτε προσίεσθαι εἰς ταυτὸ ἡμῖν αὐτοῖς, ἀφελομένους τε τὴν λοχαγίαν, σκεύη ἀναθέντας, ὡς τοιούτῳ χρῆσθαι. οὗτος γὰρ καὶ τὴν πατρίδα καταισχύνει, καὶ πᾶσαν τὴν Ελλάδα, ὅτι Ελλην ὤν, τοιοῦτός ἐστιν.,,

κά. Εντεῦθεν ὑπολαβὼν Αγασίας Στυμφάλιος, εἶπεν. ἀλλὰ τούτῳ γε οὔτε τῆς Βοιωτίας προσήκει οὐδὲν, οὔτε τῆς Ελλάδος παντάπασιν. ἐπεὶ ἐγὼ αὐτὸν εἶδον,

quum et foedus ipſe peteret, et ſuppeditaret commeatum, donec tandem foedus a nobis impetraret?

19. Poſteaquam vero duces ac praefecti cohortium, quemadmodum tu quoque fieri iam vis, foederibus freti, colloquutum ad eos inermes venerunt; annon plagis, vulneribus, iniuriis atrocibus affecti, ne mortem quidem oppetere miſeri poſſunt, quod quidem imprimis, vt arbitror, expetunt? Haec omnia quum tu noris, illos tamen, qui ad defenſionem milites hortantur, nugari dicis, ac rurſum nobis hoſtes adeundos ais, vt eos perſuadeamus?

20. Ego vero, commilitones, exiſtimo nobis hunc hominem poſthac in communitatem hanc noſtram admittendum non eſſe, ademtaque praefectura cohortis, impedimentis eſſe onerandum. Nam et patriae dedecus affert, et vniuerſae Graeciae; quum, natione Graecus, ita ſe gerat.

21. Et Agaſias Stymphalius: Huic vero, inquit, nihil omnino neque cum Boeotia, neque Græcia commune eſt. Nam vidi vtramque

εἶδον, ὥσπερ Λυδὸν, ἀμφότερα τὰ ὦτα τετρυπημένον· καὶ εἶχεν ὅτως.

κβ'. Τὅτον μὲν ὅν ἀπήλασαν· οἱ δ' ἄλλοι παρὰ τὰς τάξεις ἰόντες, ὅπȣ μὲν ϛρατηγὸς σῶος εἴη, τὸν ϛρατηγὸν παρεκάλȣν. ὁπόθεν δὲ οἴχοιτο, τὸν ὑποϛράτηγον. ὅπȣ δὲ λοχαγὸς σῶος εἴη, τὸν λοχαγόν. ἐπεὶ δὲ πάντες συνῆλθον, εἰς τὸ πρόσθεν τῶν ὅπλων ἐκαθέζοντο· καὶ ἐγένοντο οἱ συνελθόντες ϛρατηγοὶ καὶ λοχαγοὶ ἀμφὶ τȣ̀ς ἑκατόν. ὅτε δὲ ταῦτα ἦν, σχεδὸν ἦσαν μέσαι νύκτες.

κγ'. Ενταῦθα Ιερώνυμος Ηλεῖος, πρεσβύτατος ὢν τῶν Προξένȣ λοχαγῶν, ἤρχετο λέγειν ὧδε· Ημῖν, ὦ ἄνδρες ϛρατηγοὶ καὶ λοχαγοὶ, ὁρῶσι τὰ παρόντα ἔδοξε καὶ αὐτοῖς συνελθεῖν, καὶ ὑμᾶς παρακαλέσαι, ὅπως βȣλευσαίμεθα, εἴ τι δυναίμεθα, ἀγαθόν. λέξον δ' ἔφη, καὶ σὺ ὦ Ξενοφῶν, ἅπερ καὶ πρὸς ἡμᾶς.

κδ'. Εκ τȣ́τȣ λέγει τάδε Ξενοφῶν. Αλλὰ ταῦτα μὲν ἅπαντες ἐπιϛάμεθα, ὅτι βασιλεὺς καὶ Τισσαφέρνης, ȣ̀ς μὲν

vtramque aurem ei, perinde ac Lydo, perforatam esse. Quod quidem ita reuera erat.

22. Quare quum hominem abegissent, caeteri per ordines incedentes; vbicunque praetor saluus esset, praetorem euocabant; vbi ille periisset, propraetorem; vbi praefectus cohortis superstes erat, cohortis praefectum. Quum omnes conuenissent, prima in acie consederunt, et erant duces ac praefecti cohortium, qui conuenerant, fere centum. Media prope nocte res gerebatur.

22. Atque heic Hieronymus Eleus, inter Proxeni cohortium praefectos natu maximus; in hunc modum dicere coepit: Visum est nobis, duces, ac vos praefecti cohortium, praesentem rerum nostrarum statum intuentibus, conuenire ac vos arcessere; vt deliberemus, ecquid inuenire consilii nobis vtilis possimus. Etiam vero tu Xenophon, ait, ea dicito, quae ad nos modo dicebas.

24. Tum ille: Nouimus omnes, inquit, Regem et Tissaphernem, ex nobis eos quos potuerunt,

μὲν ἐδυνήθησαν, συνειλήφασιν ὑμῶν, τοῖς δ' ἄλλοις δηλονότι * ἐπιβουλεύουσιν, ὡς, ἢν δύνωνται, ἀπολέσωσιν. ἡμῖν δέ γ' οἶμαι πάντα ποιητέα, ὡς μήποτ' ἐπὶ τοῖς βαρβάροις γενόμεθα, ἀλλὰ μᾶλλον, ἢν δυνώμεθα, ἐκεῖνοι ἐφ' ἡμῖν.

κέ. Εὖ τοίνυν ἐπίσταθε, ὅτι ὑμεῖς τοσοῦτοι ὄντες ὅσοι νῦν συνεληλύθατε, μέγιστον ἔχετε καιρόν. οἱ γὰρ στρατιῶται οὗτοι πάντες πρὸς ὑμᾶς ἀποβλέπουσι. κἂν μὲν ὑμᾶς ὁρῶσιν ἀθυμοῦντας, πάντες κακοὶ ἔσονται· ἢν δὲ ὑμεῖς αὐτοί τε παρασκευαζόμενοι φανεροὶ ἦτε ἐπὶ τοὺς πολεμίους, καὶ τοὺς ἄλλους παρακαλῆτε, εὖ ἴστε, ὅτι ἕψονται ὑμῖν, καὶ πειράσονται μιμεῖσθαι.

κς'. Ἴσως δέ τοι καὶ δίκαιόν ἐστιν ὑμᾶς διαφέρειν τι τούτων. ὑμεῖς γάρ ἐστε στρατηγοί, ὑμεῖς ταξίαρχοι καὶ λοχαγοί. καὶ ὅτε εἰρήνη ἦν, ὑμεῖς καὶ χρήμασι καὶ τιμαῖς τούτων ἐπλεονεκτῆτε· καὶ νῦν τοίνυν, ἐπὶ πόλεμός ἐστιν, ἀξιοῦν δεῖ ὑμᾶς αὐτοὺς ἀμείνους τε τοῦ πλήθους εἶναι, καὶ προβουλεύειν τούτων, καὶ προπονεῖν, ἤν που δέῃ.

κζ. Καὶ

tuerunt, comprehendisse: caeteris haud dubie insidiantur, vt, si quidem possint, nos interimant. Ego vero faciundum quiduis arbitror, ne vnquam barbarorum in potestatem veniamus: sed illi potius, si fieri possit, nostra sint in potestate.

25. Quamobrem scire vos volo, plurimum in vobis esse situm †, quotquot sane iam conuenistis. Nam hi milites vniuersi vos intuentur: quos si fractos animis esse viderint, omnes desides erunt: sin et vos in oculis omnium contra hostes parare se animaduertent, et caeteros excitare; scitote sequuturos, et daturos operam, vt vos imitentur.

26. Et vero aequum est, vos hisce nonnihil praestare. Vos enim duces estis, vos ordinum, vos cohortium praefecti: vos pacatis temporibus, et fortunis et honoribus potiores his fuistis. Quare nunc etiam pugnae tempore vos ipsos arbitrari debetis militum vulgo praestantiores esse, adeoque horum caussa vobis et capienda esse consilia, et labores suscipiendos, sicubi vsus postulet.

27. Iam

* Al. δῆλον ὅτι.

† Al. *opportunissimam vos habere occasionem.*

κζ'. Καὶ νῦν πρῶτον μὲν οἶμαι ἂν ὑμᾶς μέγα ὀνῆσαι τὸ ςράτευμα, εἰ ἐπιμεληθείητε, ὅπως ἀντὶ τῶν ἀπολωλότων ὡς τάχιςα ςρατηγοὶ καὶ λοχαγοὶ καταςαθῶσιν. ἄνευ γὰρ ἀρχόντων ὀδὲν ἂν ὄτε καλὸν ὄτε ἀγαθὸν γένοιτο, ὡς μὲν συνελόντι εἰπεῖν, ὀδαμοῦ, ἐν δὲ δὴ τοῖς πολεμικοῖς, παντάπασιν. ἡ μὲν γὰρ εὐταξία σώζειν δοκεῖ, ἡ δὲ ἀταξία πολλοὺς ἤδη ἀπολώλεκεν.

κή. Επειδὰν δὲ καταςήσησθε τοὺς ἄρχοντας, ὅσους δεῖ, καὶ ἢν τοὺς ἄλλους ςρατιώτας συλλέγητε, καὶ παραθαῤῥύνητε, οἶμαι ὑμᾶς πάνυ ἂν ἐν καιρῷ ποιῆσαι. νῦν μὲν γὰρ ἴσως καὶ ὑμεῖς αἰσθάνεσθε, ὡς ἀθύμως μὲν ἦλθον ἐπὶ τὰ ὅπλα, ἀθύμως δὲ πρὸς τὰς φυλακάς. ὥςε οὕτω γε ἐχόντων, οὐκ οἶδα ὅ, τι ἄν τις χρήσαιτο αὐτοῖς, εἴτε νυκτὸς δέοι τι, εἴτε καὶ ἡμέρας.

κθ'. Ην δέ τις αὐτῶν τρέψῃ τὰς γνώμας, ὡς μὴ τοῦτο μόνον ἐννοῶνται, τί πείσονται, ἀλλὰ καὶ τί ποιήσουσι, πολὺ εὐ-

27. Iam quidem certe primum arbitror, magno vos exercitui commodo futuros, si curaueritis, vt in locum eorum, qui perierunt, praetores ac praefecti cohortium quamprimum subrogentur. Nam absque iis sit, qui imperent, nihil neque praeclarum, neque vtile geri potest vsquam, vt summatim dicam, et bellica in administratione inprimis. Etenim ordinis obseruatio salutaris est, eiusdem perturbatio multis iam dudum perniciem attulit.

28. Vbi subrogati tot duces fuerint, quot esse necesse est; admodum vos opportune facturos arbitror, si caeteris etiam militibus collectis animos addideritis. Nam animaduertitis ipsi, quanto cum animorum languore ad arma veniant, quanta cum anxietate ad excubias. Quo fit, vt, si hoc pacto affecti sint, haud sciam, quis eorum futurus sit vsus siue noctu, seu interdiu.

29. Sin eorum quis animos flexerit, vt non solum cogitent, quid perpessuri sint, verum etiam quid facturi; multo alacriores

εὐθυμότεροι ἔσονται. ἐπίςαθε γὰρ δήπȣ, ὅτι ȣ̓́τε πλῆθός ἐςιν, ȣ̓́τε ἰσχὺς ἡ ἐν τῷ πολέμῳ τὰς νίκας ποιȣ̃σα· ἀλλ' ὁπότεροι ἂν σὺν τοῖς Θεοῖς ταῖς ψυχαῖς ἐῤῥωμενέςεροι ἴωσιν ἐπὶ τȣ̀ς πολεμίȣς, τȣ́τȣς ὡς ἐπιτοπολὺ οἱ ἐναντίοι ȣ̓ δέχονται.

λ'. Ἐντεθύμημαι δ' ἔγωγε, ὦ ἄνδρες, καὶ τȣ̃το, ὅτι ὁπόσοι μὲν μαςεύȣσι ζῆν ἐκ παντὸς τρόπȣ ἐν τοῖς πολεμικοῖς, ȣ̓̃τοι κακῶς τε καὶ αἰσχρῶς ὡς ἐπιπολὺ ἀποθνήσκȣσιν. ὁπόσοι δὲ τὸν μὲν θάνατον ἔγνωσαν πᾶσι κοινὸν εἶναι καὶ ἀναγκαῖον ἀνθρώποις, περὶ δὲ τȣ̃ καλῶς ἀποθνήσκειν ἀγωνίζονται, τȣ́τȣς ὁρῶ μᾶλλόν πως εἰς τὸ γῆρας ἀφικνȣμένȣς, καὶ, ἕως ἂν ζῶσιν, εὐδαιμονέςερον διάγοντας. ἃ καὶ ἡμᾶς δεῖ νῦν καταμαθόντας, (ἐν τοιȣ́τῳ γὰρ καιρῷ ἐσμεν) αὐτȣ́ς τε ἀγαθȣ̀ς ἄνδρας εἶναι, καὶ τȣ̀ς ἄλλȣς παρακαλεῖν.„

λά. Ὁ μὲν ταῦτ' εἰπὼν, ἐπαύσατο. μετὰ τȣ̃τον δ' εἶπε Χειρίσοφος· Ἀλλὰ πρόσθεν μὲν, ὦ Ξενοφῶν, τοσȣ̃τον μόνον σε ἐγίγνωσκον, ὅσον ἤκȣον Ἀθηναῖον εἶναι. νῦν δὲ καὶ ἐπαινῶ σε ἐφ' οἷς λέγεις τε καὶ πράττεις, καὶ βȣλοίμην

criores erunt. Scitis enim, non multitudinem esse, non robur, quod victoriam in bellis parit: sed eos, qui Diis adiuuantibus, firmioribus animis hostes adoriuntur, plerumque illi non sustinent.

30. Venit et hoc in mentem mihi, eos, qui bellicis in rebus quoquo modo vitam quaerant, ignaue turpiterque vt plurimum mori. Qui vero mortem communem hominibus vniuersis esse, ac necessariam statuunt, tantumque de eo solliciti sunt, vt praeclare mortem obeant: eos equidem video magis ad senectam peruenire, ac quamdiu viuunt, maiore felicitate frui. Quae vos et animaduertite, quandoquidem ita temporis ratio postulat: et quum ipsi viri fortes sitis, tum alios cohortamini.

31. Quae quum dixisset, finem fecit: ac post ipsum Cherisophus: Ego vero antehac, inquit, saltem ex eo te noram, mi Xenophon, quod Atheniensem esse inaudieram. Nunc et orationem, et facta tua laudo, ac tui similes quamplurimos esse

μην ἂν ὅτι πλείστους εἶναι τοιούτους. κοινὸν γὰρ ἂν εἴη τὸ ἀγαθόν. καὶ νῦν, ἔφη, μὴ μέλλωμεν, ὦ ἄνδρες, ἀλλ' ἀπελθόντες ἤδη αἱρεῖσθε οἱ δεόμενοι ἄρχοντας, καὶ ἑλόμενοι ἥκετε εἰς τὸ μέσον τοῦ στρατοπέδου, καὶ τοὺς αἱρεθέντας ἄγετε. ἔπειτα ἐκεῖ συγκαλοῦμεν τοὺς ἄλλους στρατιώτας. παρέστω δ' ἡμῖν, ἔφη, καὶ Τολμίδης ὁ κήρυξ."

λβ'. Καὶ ἅμα ταῦτα εἰπὼν ἀνέστη, ὡς μὴ μέλλοιτο, ἀλλὰ περαίνοιτο τὰ δέοντα. ἐκ τούτου ἡρέθησαν ἄρχοντες, ἀντὶ μὲν Κλεάρχου Τιμασίων Δαρδανεὺς, ἀντὶ δὲ Σωκράτους Ξανθικλῆς Ἀχαιὸς, ἀντὶ δὲ Ἀγίου Ἀρκάδος Κλεάνωρ Ὀρχομένιος, ἀντὶ δὲ Μένωνος Φιλήσιος Ἀχαιὸς, ἀντὶ δὲ Προξένου Ξενοφῶν Ἀθηναῖος.

ΚΕΦ. β'.

Ἐπεὶ δὲ ᾕρηντο, ἡμέρα τε σχεδὸν ὑπέφαινε, καὶ εἰς τὸ μέσον ἧκον οἱ ἄρχοντες, ἔδοξεν αὐτοῖς, προφύλακας καταστήσαντας, συγκαλεῖν τοὺς στρατιώτας. ἐπεὶ δὲ καὶ οἱ ἄλλοι στρα-

esse opto. Nam ea res bono publico seruiret. Enimuero ne cessemus, amici, sed discedite, ac quicunque magistratibus egetis, eos designate. Designati quum fuerint, media in castra reuertimini, et quos delegeritis, adducite. Nam deinde milites etiam caeteros aduocabimus. Adsit etiam nobis Tolmides praeco.

32. Haec vbi dixisset, surrexit: vt ne differrentur ea, quae confici necesse erat, sed absoluerentur quamprimum. Deinde praetores lecti sunt, pro Clearcho, Timasion Dardanensis; pro Socrate, Xanthicles Achaeus; pro Agia Arcade, Cleanor Orchomenius; pro Menone, Philesius Achaeus; Proxeni loco, Xenophon Atheniensis.

CAP. II.

Dum illi legerentur, ac prope iam illucesceret, ac duces in medium prodirent; habito consilio statuunt, collocatis ante castra excubiis, militem conuocandum esse: qui vbi conuenisset,

ϛρατιῶται συνῆλθον, ἀνέϛη πρῶτον μὲν Χειρίσοφος ὁ Λακεδαιμόνιος, καὶ ἔλεξεν ὧδε·

β′. Ω ἄνδρες ϛρατιῶται, χαλεπὰ μὲν τὰ παρόντα, ὁπότε ἀνδρῶν ϛρατηγῶν τοιέτων ϛερόμεθα, καὶ ϛρατιωτῶν *. πρὸς δ' ἔτι, καὶ οἱ ἀμφὶ Αριαῖον, οἱ πρόσθεν σύμμαχοι ὄντες, προδεδώκασιν ἡμᾶς. ὅμως δὲ δὴ ἐκ τῶν παρόντων ἄνδρας ἀγαθὲς τε ἐλθεῖν, καὶ μὴ ὑφίεσθαι, ἀλλὰ πειρᾶσθαι, ὅπως, ἢν μὲν δυνάμεθα, καλῶς νικῶντες σωζώμεθα· εἰ δὲ μὴ, ἀλλὰ καλῶς γε ἀποθνήσκωμεν, ὑποχείριοι δὲ μή ποτε γενόμεθα ζῶντες τοῖς πολεμίοις. οἶμαι γὰρ ἂν ἡμᾶς τοιαῦτα παθεῖν, οἷα τὲς ἐχθρὲς οἱ Θεοὶ ποιήσειαν.„

γ′. Επὶ τέτῳ Κλεάνωρ Ορχομένιος ἀνέϛη, καὶ ἔλεξεν ὧδε· "Αλλ' ὁρᾶτε μὲν, ὦ ἄνδρες, τὴν βασιλέως ἐπιορκίαν καὶ ἀσέβειαν· ὁρᾶτε δὲ τὴν Τισσαφέρνες ἀπιϛίαν, ὅϛις λέγων, ὡς γείτων τε εἴη τῆς Ελλάδος, καὶ περὶ πλείϛε ἂν ποι-

nisset, primus Cherisophus Lacedaemonius surgens, in hunc modum verba fecit:

2. Difficilis est, milites, rerum praesentium status, quum eiusmodi ducibus, et cohortium praefectis, et militibus orbati simus. Praeterea copiae Ariaei, quae nobis antea societate coniunctae erant, iam nos deseruerunt. Sed tamen e praesentibus hisce malis, vt viros fortes decet, emergendum nobis erit, ac nequaquam abiiciendi animi: quin potius danda opera, vt, si quidem poterimus, praeclare vincendo salutem consequamur: sin autem, saltem praeclare mortem obeamus, ac nunquam hostium in potestatem viui perueniamus. Etenim, ea nos perpessuros arbitror, quae in ipsos hostes Dii conuertant.

3. Post hunc Orchomenius ille Cleanor surgens, in hanc sententiam verba fecit: Videtis, inquit, milites, periurium regis et impietatem, itemque Tissaphernis perfidiam videtis, qui dum se vicinum Graeciae praedicat, ac plurimi hoc ipsum se facturum ait, quod incolumes

* Al. καὶ λοχαγῶν καὶ ϛρατιωτῶν.

ποιήσαιτο σῶσαι ἡμᾶς, καὶ ἐπὶ τούτοις αὐτὸς ὀμόσας ἡμῖν, αὐτὸς δεξιὰς δοὺς, αὐτὸς ἐξαπατήσας, συνέλαβε τοὺς στρατηγούς· καὶ οὐδὲ Δία Ξένιον ᾐδέσθη, ἀλλὰ Κλεάρχῳ καὶ ὁμοτράπεζος γενόμενος, αὐτοῖς τούτοις ἐξαπατήσας τοὺς ἄνδρας ἀπολώλεκεν. Ἀριαῖος δὲ, ὃν ἡμεῖς ἠθέλομεν βασιλέα καθιστάναι, καὶ ἐδώκαμεν καὶ ἐλάβομεν πιστὰ, μὴ προδώσειν ἀλλήλους, καὶ οὗτος οὔτε τοὺς Θεοὺς δείσας, οὔτε Κῦρον τὸν τεθνηκότα αἰδεσθεὶς, τιμώμενος μάλιστα ὑπὸ Κύρου ζῶντος, νῦν πρὸς τοὺς ἐκείνου ἐχθίστους ἀποστὰς, ἡμᾶς τοὺς Κύρου φίλους κακῶς ποιεῖν πειρᾶται. ἀλλὰ τούτους μὲν οἱ Θεοὶ ἀποτίσαιντο· ἡμᾶς δὲ δεῖ ταῦτα ὁρῶντας, μήποτε ἐξαπατηθῆναι ἔτι ὑπὸ τούτων, ἀλλὰ μαχομένους ὡς ἂν δυνώμεθα κράτιστα, τοῦτο, ὅ, τι ἂν δοκῇ τοῖς Θεοῖς, πάσχειν.,,

δ΄. Ἐκ τούτου Ξενοφῶν ἀνίσταται, ἐσταλμένος εἰς πόλεμον ὡς ἐδύνατο κάλλιστα· νομίζων, εἴτε νίκην διδοῖεν οἱ Θεοὶ, τὸν κάλλιστον κόσμον τῷ νικᾷν πρέπειν·

incolumes nos abducere possit: idem nobis iureiurando sese obstrinxit, idem dextram dedit, idem in fraudem duces illexit, et comprehendit. Nec Iouem hospitalem reueritus, Clearchum conuiuam excepit, et his artibus omnes circumscriptos perdidit. Etiam Ariaeus, quem nos ad regnum euehere voluimus, cui nos fidem dedimus, ac vicissim accepimus, de nobis mutuo non deserendis, etiam hic neque Deos metuens, neque Cyrum mortuum reueritus, a quo, dum viueret, maximis erat honoribus ornatus, ad homines Cyro infestissimos defecit; ac nos, amicos Cyri, affligere nititur. Verum de his Dii merita supplicia sumant. Nos autem, quum haec videamus, cauere debemus, ne ab eis amplius decipiamur; sed, vbi fortissimis animis dimicaverimus, quidquid Diis visum fuerit, feramus.

4. Hinc Xenophon surgit, quam elegantissime potuit, ad pugnam ornatus. Existimabat enim, si Dii victoriam largirentur, pulcherrimum ornatum victoriae conuenire: sin moriendum

πειν· εἴ τε τελευτᾷν δέοι, ὀρθῶς ἔχειν, τῶν καλλίστων ἑαυτὸν ἀξιώσαντα, ἐν τούτοις τῆς τελευτῆς τυγχάνειν. τοῦ δὲ λόγου ἤρχετο ὧδε· "Τὴν μὲν τῶν βαρβάρων ἐπιορκίαν τε καὶ ἀπιστίαν λέγει Κλεάνωρ, ἐπίστασθε δὲ, οἶμαι, καὶ ὑμεῖς. εἰ μὲν οὖν βουλευόμεθα πάλιν αὐτοῖς διὰ φιλίας ἰέναι, ἀνάγκη ἡμᾶς πολλὴν ἀθυμίαν ἔχειν, ὁρῶντας τοὺς στρατηγοὺς, οἳ διὰ πίστεως αὐτοῖς ἑαυτοὺς ἐνεχείρισαν, οἷα πεπόνθασιν. εἰ μέντοι διανοούμεθα σὺν τοῖς ὅπλοις ὧν τε πεποιήκασι δίκην ἐπιθεῖναι αὐτοῖς, καὶ τὸ λοιπὸν διὰ παντὸς πολέμου αὐτοῖς ἰέναι, σὺν τοῖς Θεοῖς, πολλαὶ ἡμῖν καὶ καλαὶ ἐλπίδες εἰσὶ σωτηρίας."

έ. Τοῦτο δὲ λέγοντος αὐτοῦ, πτάρνυταί τις. ἀκούσαντες δὲ οἱ στρατιῶται, πάντες μιᾷ ὁρμῇ προσεκύνησαν τὸν Θεόν. καὶ Ξενοφῶν εἶπε· "δοκεῖ μοι, ὦ ἄνδρες, ἐπεὶ περὶ σωτηρίας ἡμῶν λεγόντων οἰωνὸς τοῦ Διὸς τοῦ Σωτῆρος ἐφάνη, εὔξασθαι τῷ Θεῷ τούτῳ θύσειν σωτήρια. ὅπου ἂν

moriendum eſſet, elegantiſſimo ſe dignum cultu indicabat, quo ornatus diem in terris extremum clauderet. Is in hunc modum exorſus eſt: Cleanor barbarorum nobis et periuria et perfidiam expoſuit, quae quidem vobis etiam nota eſſe arbitror. Quod ſi ergo rurſum amice cum ipſis agere conſilium eſt, neceſſe eſt id magna cum demiſſione animi faciamus; quum videamus, qualia ducibus, qui ſe ipſis accepta fide tradiderunt, acciderint. Sin de ipſis, armata manu, poenas eorum quae perpetrarunt, exigere cogitamus, et omni genere belli eos perſequi: multae, Diis iuuantibus, ac praeclarae ſe nobis ſpes ſalutis oſtendunt.

5. Haec eo loquente, quidam ſternuit. Id quum audiiſſent, vniuerſi milites vno impetu Deum adorant. Et Xenophon ait: Quando, milites, nobis de ſalute loquentibus, ſaluatoris Iouis augurium oblatum eſt: equidem arbitror, huic Deo votum nuncupandum eſſe, mactaturos nos victimas, quibus nos gratos ob conſeruatio-

 nem

ἂν πρῶτων εἰς Φιλίαν χώραν ἀφικώμεθα· συνεπεύξασθαι δὲ καὶ τοῖς ἄλλοις Θεοῖς θύσειν κατὰ δύναμιν. καὶ ὅτῳ δοκεῖ ταῦτ', ἔφη, ἀνατεινάτω τὴν χεῖρα.„ καὶ ἀνέτειναν ἅπαντες. ἐκ τέτε εὔξαντο καὶ ἐπαιάνισαν.

ϛ'. Επεὶ δὲ τὰ τῶν Θεῶν καλῶς εἶχεν, ἤρχετο πάλιν ὧδε. Ετύγχανον λέγων, ὅτι πολλαὶ καὶ καλαὶ ἐλπίδες ἡμῖν εἶεν σωτηρίας. πρῶτον μὲν γὰρ ἡμεῖς μὲν ἐμπεδῦμεν τὲς τῶν Θεῶν ὅρκες, οἱ δὲ πολέμιοι ἐπιωρκήσασί τε, καὶ καὶ τὰς σπονδὰς καὶ τὲς ὅρκες λελύκασιν. ὅτω δ' ἐχόντων, εἰκὸς τοῖς μὲν πολεμίοις ἐναντίες εἶναι τὲς Θεὲς, ἡμῖν δὲ συμμάχες, οἵπερ ἱκανοί εἰσι καὶ τὲς μεγάλες ταχὺ μικρὲς ποιεῖν, καὶ τὲς μικρὲς, κἂν ἐν δεινοῖς ὦσι, σώζειν εὐπετῶς, ὅταν θέλωνται.

ζ'. Επειτα δὲ, ἀναμνήσω γὰρ ὑμᾶς καὶ τὲς τῶν προγόνων τῶν ἡμετέρων κινδύνες· ἵν' εἰδῆτε ὡς ἀγαθοῖς τε ὑμῖν προσήκει εἶναι, σώζονταί τε σὺν τοῖς Θεοῖς καὶ ἐκ

nem nostri declarabimus, quamprimum in regionem pacatam peruenerimus. Praeterea Diis caeteris votum faciamus, sacrificaturos nos pro facultatibus nostris. Haec cuicunque placuerint, manum tollat. Sustulerunt omnes. ac deinde, voto concepto, paeanem exorsi sunt.

6. Peractis rite omnibus, quae ad Deorum cultum pertinebant, rursus ita coepit dicere: Aiebam modo, multas ac praeclaras spes salutis se nobis ostendere. Primum enim sacramenta, Diis testibus concepta, rata habuimus; quum hostes, peierando, tum foederum tum iurisiurandi religionem omnem violarint. Quae quum ita sint, consentaneum est, hostibus nostris Deos infensos esse, nobis praesidio. Possunt autem Dii tum ex magnis subito paruos facere, tum paruos, etiamsi periculis iactentur, facile conseruare, quum volunt.

7. Libet hoc loco maiorum etiam nostrorum pericula vobis in mentem revocare, vt sciatis et vestrum esse, vt viri fortes sitis, et strenuos homines Deum ope, gra-

ἐκ πάνυ δεινῶν οἱ ἀγαθοί. ἐλθόντων μὲν γὰρ Περσῶν καὶ τῶν σὺν αὐτοῖς παμπληθεῖ στόλῳ ὡς ἀφανιούντων τὰς Ἀθήνας, ὑποστῆναι αὐτοῖς Ἀθηναῖοι τολμήσαντες ἐνίκησαν αὐτούς. καὶ εὐξάμενοι τῇ Ἀρτέμιδι, ὁπόσους ἂν κατακάνοιεν τῶν πολεμίων, τοσαύτας χιμαίρας καταθύσειν τῇ Θεῷ, ἐπεὶ οὐκ εἶχον ἱκανὰς εὑρεῖν, ἔδοξεν αὐτοῖς κατ' ἐνιαυτὸν πεντακοσίας θύειν· καὶ ἔτι καὶ νῦν ἀποθύουσιν.

ή. Ἔπειτα ὅτε Ξέρξης ὕστερον ἀγείρας τὴν ἀναρίθμητον στρατιὰν ἦλθεν ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα, καὶ τότε ἐνίκων οἱ ἡμέτεροι πρόγονοι τοὺς τούτων προγόνους, καὶ κατὰ γῆν καὶ κατὰ θάλατταν. ὧν ἔστι μὲν τεκμήρια ὁρᾷν τὰ τρόπαια, μέγιστον δὲ μαρτύριον ἡ ἐλευθερία τῶν πόλεων, ἐν αἷς ὑμεῖς ἐγένεσθε καὶ ἐτράφητε· οὐδένα γὰρ ἄνθρωπον δεσπότην, ἀλλὰ τοὺς Θεοὺς προσκυνεῖτε.

θ'. Τοιούτων μέν ἐστε προγόνων. οὐ μὲν δὴ τοῦτό γε ἐρῶ, ὡς ὑμεῖς καταισχύνετε αὐτούς· ἀλλ' οὔπω πολλαὶ

grauiſſimis etiam in periculis, ſeruari. Nam quum Perſae vna cum aliis, quos adiunxerant ſibi, ingente cum exercitu venirent, vt Athenas delerent: auſi Athenienſes ipſis ſe obiicere, victoria potiti ſunt. Quumque votum Dianae feciſſent, quot hoſtes occidiſſent, tot ſe illi Deae capras mactaturos, quia ſatis multas inuenire non poterant: decretum factum eſt, vt ſingulos in annos 5ɔ mactarentur, quas etiam quotannis hac tempeſtate mactant.

8. Deinde quum ſubſequentibus annis Xerxes, coacto illo innumerabili exercitu, in Graeciam profectus eſſet; tum quoque maiores noſtri horum maiores terra marique vicerunt. Licet eius rei tanquam argumenta videre, quae tum conſtituta ſunt, tropaea; longeque maximum teſtimonium eſt ipſa libertas vrbium, in quibus vos, et in lucem editi, et alti eſtis. Nec enim vllum hominem pro domino, ſed Deo adoratis.

9. Huiuſmodi maioribus prognati eſtis. Neque tamen eis vos dedecori eſſe dixerim: quippe nec-

λαὶ ἡμέραι, ἀφ᾽ οὗ ἀντιταξάμενοι τούτοις τοῖς ἐκείνων ἐκγόνοις, πολλαπλασίους ὑμῶν αὐτῶν ἐνικᾶτε σὺν τοῖς Θεοῖς. καὶ τότε μὲν δὴ περὶ τῆς Κύρου βασιλείας ἄνδρες ἦτε ἀγαθοί. νῦν δ᾽, ὁπότε περὶ τῆς ἡμετέρας σωτηρίας ὁ ἀγών ἐστι, πολὺ δήπου ὑμᾶς προσήκει καὶ ἀμείνονας καὶ προθυμοτέρους εἶναι. ἀλλὰ μὴν καὶ θαῤῥαλεωτέρους νῦν πρέπει εἶναι πρὸς τοὺς πολεμίους.

ι. Τότε μὲν γὰρ ἄπειροι ὄντες αὐτῶν, τό, τε πλῆθος ἄμετρον ὁρῶντες, ὅμως ἐτολμήσατε σὺν τῷ πατρίῳ φρονήματι ἰέναι εἰς αὐτούς· νῦν δ᾽ ὁπότε καὶ πεῖραν ἤδη ἔχετε αὐτῶν, ὅτι θέλουσι, καὶ πολλαπλάσιοι ὄντες, μὴ δέχεσθαι ὑμᾶς, τί ὑμῖν ἔτι προσήκει τούτους φοβεῖσθαι; μηδὲ μέντοι τοῦτο μεῖον δόξητε ἔχειν, εἰ οἱ Κύρειοι, πρόσθεν σὺν ὑμῖν ταττόμενοι, νῦν ἀφεστήκασιν. ἔτι γὰρ οὗτοι κακίονες εἰσι τῶν ὑφ᾽ ἡμῶν ἡττομένων. ἔφευγον οὖν πρὸς ἐκείνους, καταλιπόντες ὑμᾶς. τοὺς δὲ ἐθέλοντας φυγῆς ἄρχειν, πολὺ κρεῖττον, σὺν τοῖς πολεμίοις ταττομένους, ἢ ἐν τῇ ὑμετέρᾳ τάξει, ὁρᾶν.

ια΄. Εἰ

necdum multi dies abiere, quum aduerſus hos, illorum poſteros, acie congreſſi, Deûm ope multo, quam vos eſſetis, plures ſuperaſtis. Atque id ſane temporis, pro Cyri regno viros vos fortes praeſtitiſtis: nunc quum de ſalute veſtra certamen propoſitum ſit, multo vos et meliores et alacriores eſſe par eſt, atque etiam aduerſus hoſtem fidentiores.

10. Nam ſi tum, quum nullum adhuc de ipſis periculum feciſſetis, conſpecta ipſorum immenſa multitudine, nihilominus patrio ſpiritu pergere aduerſus eos auſi eſtis: nunc quum periculum feceritis, ipſos ne quidem multo pluribus cum copiis vos ſuſtinere velle, quid cauſſae fuerit, cur eos adhuc metuatis? Enimuero non ideo vos deteriore loco eſſe putetis, quod Cyriani, prius a veſtris partibus ſtantes, iam defecerint. Nam illi etiam his ignauiores ſunt, quos nos vicimus. Etenim, nobis relictis, ad ipſos fugerunt. At eos, qui facere fugae initium velint, multo melius eſt, hoſtium in acie quam noſtra, cernere.

11. Quod

ιά. Εἰ δέ τις αὖ ὑμῶν ἀθυμεῖ, ὅτι ὑμῖν μὲν ἐκ εἰσὶν ἱππεῖς, τοῖς δὲ πολεμίοις πολλοὶ πάρεισιν, ἐνθυμήθητε, ὅτι οἱ μύριοι ἱππεῖς ἐδὲν ἄλλο, ἢ μύριοι ἄνθρωποι εἰσίν. ὑπὸ μὲν γὰρ ἵππε ἐν μάχῃ ἐδεὶς πώποτε ἔτε δηχθεὶς ἔτε λακτισθεὶς ἀπέθανεν· οἱ δ' ἄνδρες εἰσὶν οἱ ποιῆντες ὅ, τὶ ἂν ἐν ταῖς μάχαις γίγνηται. ἐκῆν τῶν γε ἱππέων πολὺ ἡμεῖς ἐπ' ἀσφαλεςέρε ὀχήματος ἐσμέν. οἱ μὲν γὰρ ἐφ' ἵππων κρέμανται, φοβέμενοι ἐχ ἡμᾶς μόνον, ἀλλὰ καὶ τὸ καταπεσεῖν· ἡμεῖς δ' ἐπὶ τῆς γῆς βεβηκότες, πολὺ μὲν ἰσχυρότερον παίσομεν, ἤν τις προσίῃ, πολὺ δ' ἔτι μᾶλλον, ὅτε ἂν ἐθέλωμεν, τευξόμεθα. ἑνὶ μόνῳ προέχεσιν ἡμᾶς οἱ ἱππεῖς· φεύγειν αὐτοῖς ἀσφαλέςερόν ἐςιν, ἢ ἡμῖν.

ιβ'. Εἰ δὲ δὴ τὰς μὲν μάχας θαῤῥεῖτε, ὅτι δ' ἐκέτι ἡμῖν Τισσαφέρνης ἡγήσεται, ἐδὲ βασιλεὺς ἀγορὰν παρέξει, τῆτο ἄχθεσθε, σκέψασθε πότερον κρεῖττον, Τισσαφέρ-

11. Quod si quis vestrûm minus praesenti est animo, propterea quod ab equitibus destituti simus, quorum copiam hostes habent: cogitetis velim, equites ccIↃↃ nihilo plus esse quam ccIↃↃ homines. Nam ab equi vel morsu, vel calcitratione, nemo vnquam in proelio periit: viri sunt, per quos in pugnis omnia geruntur: ac nos quidem multo, quam equites, tutiore vehiculo vtimur. Nam illi ab equis pendent, neque nos tantum metuunt, sed illud etiam, ne ab equis excutiantur: nos terrae firmiter innixi, longe vehementius feriemus, si quis accedat, et multo magis id attingemus, quod voluerimus. Vna tantum re nobis equites praestant: securius quam nos, fugam arripiunt.

12. Quod si ad pugnam quidem animi vestri satis sunt confidentes, sed illud vobis graue est, quod non amplius Tissaphernem ducem habituri sitis, neque rex posthac rerum venalium forum est suppeditaturus: considerare, vtrum potius sit, Tissaphernem du-

 cem

φέρνην ἡγεμόνα ἔχειν, ὃς ἐπιβουλεύων ἡμῖν φανερός ἐστιν, ἢ οὓς ἂν ἡμεῖς ἄνδρας λαβόντες ἡγεῖσθαι κελεύωμεν, οἳ εἴσονται, ὅτι, ἤν τι περὶ ἡμᾶς ἁμαρτάνωσι, περὶ τὰς ἑαυτῶν ψυχὰς καὶ τὰ σώματα ἁμαρτάνουσι. τὰ δ' ἐπιτήδεια πότερον ὠνεῖσθαι κρεῖττον ἐκ τῆς ἀγορᾶς, ἧς οὗτοι παρεῖχον, μικρὰ μέτρα πολλοῦ ἀργυρίου, μηδὲ τοῦτο ἔτι ἔχοντας αὐτοὺς, λαμβάνειν· ἢ, ἤνπερ κρατῶμεν, μέτρῳ χρωμένους, ὁπόσῳ ἂν ἕκαστος βούληται.

ιγ'. Εἰ δὲ ταῦτα μὲν γιγνώσκετε, ὅτι οὕτω κρεῖττον, τοὺς δὲ ποταμοὺς ἄπορον νομίζετε εἶναι, καὶ μεγάλως ἡγεῖσθε ἐξαπατηθῆναι διαβάντες, σκέψασθε εἰ ἄρα τοῦτο καὶ μωρότατον πεποιήκασιν οἱ βάρβαροι. πάντες μὲν γὰρ οἱ ποταμοὶ, ἢν πρόσω τῶν πηγῶν ἄποροι ὦσι, προϊοῦσι πρὸς τὰς πηγὰς διαβατοὶ γίγνονται, οὐδὲ τὸ γόνυ βρέχοντες.

ιδ'. Εἰ δὲ μήθ' οἱ ποταμοὶ διήσουσιν, ἡγεμών τε μηδεὶς

cem habere, qui nobis insidiari deprehensus est: an eos, quos delectos nosmet duces esse iussimus; et qui se intelligent, si quid committant, adversus animos suos, suaque corpora committere. Item considerate, num commeatum satius sit eo foro emere, cuius hi nobis copiam fecerunt, magna nimirum pecunia mensuras paruas, quum quidem vnde posthac argentum sumamus, non habeamus; an, victoria potitos, vti mensura, quam magna lubitum fuerit.

13. Quod si intelligitis, haec melius hoc quidem modo habitura, verum flumina esse quiddam, quod traiici nequeat, existimatis; atque ea vos transisse, magnae vobis esse fraudi ducitis; considerate quaeso, an non illud ipsum longe stultissime barbari fecerint. Quamvis enim omnes fluuii procul a fontibus suis transiri nequeant, tamen ab iis, qui ad fontes ipsos progrediuntur, sic transiri possunt, vt ne genu quidem ab aqua humectetur.

14. Iam si nec amnes nos transmissuri sint, et dux nullus vsquam

δεὶς φανεῖται, ὐδ᾽ ὡς ἡμῖν γε ἀθυμητέον. ἐπιςάμεθα γὰρ Μυσὺς, ὓς ὐκ ἂν ἡμῶν φαίημεν βελτίυς εἶναι, οἳ βασιλέως ἄκοντος ἐν τῇ βασιλέως χώρᾳ πολλάς τε, καὶ μεγάλας, καὶ εὐδαίμονας πόλεις οἰκῦσιν. ἐπιςάμεθα δὲ Πεισίδας ὡσαύτως. Λυκάονας δὲ καὶ αὐτοὶ εἴδομεν ὅτι, ἐν τοῖς πεδίοις τὰ ἐρυμνὰ καταλαβόντες, τὴν τύτυ χώραν καρπῦνται.

ιε´. Καὶ ἡμᾶς δ᾽ ἂν ἔφην * ἔγωγε χρῆναι μήπω φανερὺς εἶναι οἴκαδε ὡρμημένυς, ἀλλὰ κατασκευάζεσθαι, ὡς αὐτῦ πυ οἰκήσοντας. οἶδα γὰρ, ὅτι καὶ Μυσοῖς βασιλεὺς πολλὺς μὲν ἡγεμόνας ἂν δοίη, πολλὺς δ᾽ ἂν ὁμήρυς τῦ ἀδόλως ἐκπέμψειν· καὶ ὁδοποιήσειέ γ᾽ ἂν αὐτὺς, καὶ εἰ σὺν τεθρίπποις βύλοιντο ἀπιέναι. καὶ ἡμῖν γ᾽ ἂν οἶδ᾽ ὅτι τρισάσμενος ταῦτα ἐποίει, εἰ ἑώρα ἡμᾶς μένειν παρασκευαζομένυς.

ις´. Ἀλλὰ γὰρ δέδοικα μὴ, ἂν ἅπαξ μάθωμεν ἀργοὶ ζῆν, καὶ ἐν ἀφθόνοις βιοτεύειν, καὶ Μήδων δὲ καὶ Περσῶν κα-

vſquam compareat; non tamen ne ſic quidem animum deſpondere debemus. Scimus enim, Myſos, quos dicere nobis praeſtantiores non poſſumus, inuito rege, in ipſius ditione multas, et amplas, et opulentas vrbes incolere. Idem de Piſidis ſcimus. Lycaonas ipſi vidimus, occupatis munitis in planitie locis, regiae ditionis fructus percipere.

15. Atque equidem haudquaquam dixero, debere nos palam profiteri, quaſi domum pergamus: ſed potius ſimulandum exiſtimo, quaſi heic alicubi velimus habere ſedes ac domicilia. Scio certe regem Myſis permultos duces daturum eſſe, permultos obſides, ſine fraude ſe eos dimiſſurum. Immo etiam viam ipſis ſtrueret, etiamſi vel in quadrigis diſcedere vellent. Quae quidem ipſa, ſat ſcio, lubentiſſime nobis etiam praeſtaret, ſi nos videret ita noſmet parare, quaſi manſuri heic eſſemus.

16. Verum metuo ne, ſi ſemel ignauiter, et in omnium rerum copia viuere conſueſcamus, atque etiam Perſarum et Medorum

* Al. φαίην.

καλαῖς καὶ μεγάλαις γυναιξὶ καὶ παρθένοις ὁμιλεῖν, μὴ, ὥσπερ οἱ λωτοφάγοι, ἐπιλαθώμεθα τῆς οἴκαδε ὁδοῦ. δοκεῖ οὖν μοι εἰκὸς καὶ δίκαιον εἶναι, πρῶτον εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ πρὸς τοὺς οἰκείους πειρᾶσθαι ἀφικνεῖσθαι, καὶ ἐπιδεῖξαι τοῖς Ἕλλησιν, ὅτι ἑκόντες πένονται, ἐξὸν αὐτοῖς τοὺς νῦν οἴκοι ἀκλήρους πολιτεύοντας, ἐνθάδε κομισαμένους, πλουσίους ὁρᾷν. ἀλλὰ γὰρ, ὦ ἄνδρες, πάντα ταῦτ' ἀγαθὰ δηλονότι τῶν κρατούντων ἐστί.

ιζ'. Τοῦτο δὴ δεῖ λέγειν, πῶς ἂν πορευοίμεθά τε ὡς ἀσφαλέστατα, καὶ, εἰ μάχεσθαι δέοι, ὡς κράτιστα μαχοίμεθα. πρῶτα μὲν τοίνυν, ἔφη, δοκεῖ μοι κατακαῦσαι τὰς ἁμάξας, ἃς ἔχομεν, ἵνα μὴ τὰ ζεύγη ἡμῶν στρατηγῇ, ἀλλὰ πορευώμεθα ὅποι ἂν τῇ στρατιᾷ συμφέρῃ. ἔπειτα καὶ τὰς σκηνὰς συγκατακαῦσαι. αὗται γὰρ αὖ ὄχλον μὲν παρέχουσιν ἄγειν, συνωφελοῦσι δὲ οὐδὲν οὔτε εἰς τὸ μάχεσθαι, οὔτ' εἰς τὸ τὰ ἐπιτήδεια ἔχειν.

ιή. Ἔτι

rum proceris et elegantibus feminis ac puellis familiares esse coeperimus, Lotophagorum in morem, suscipiendi in patriam itineris obliuiscamur. Quamobrem consentaneum et aequum mihi videtur esse, primum, vt in Graeciam et ad propinquos redire conemur, ac Graecis ostendamus, sua ipsos sponte pauperes esse; quum liceat eis, qui domi iam vitam inopem agunt, si huc pergant, palam opulentis esse. Sed enim, milites, haec omnia bona sunt eorum, qui victores euadunt.

17. De eo iam dicendum erit, quo pacto quam tutissime profecturi simus, ac, si proelio decertandum sit, quam optime proelium ineamus. Itaque primum plaustra nobis exurenda censeo, ne impedimentorum vehicula nobis imperent; sed quocunque visum erit exercitui conducere, pergamus: Deinde etiam tabernacula concremanda esse. Nam eorum vectura negotium nobis facessit, neque quidquam vel ad pugnam, vel ad commeatum comparandum adiumenti afferunt.

18. Prae-

ιή. Ἔτι δὲ τῶν ἄλλων σκευῶν τὰ περιττὰ ἀπαλλάξωμεν, πλὴν ὅσα πολέμου ἕνεκεν, ἢ σίτων, ἢ ποτῶν ἔχομεν· ἵν' ὡς πλεῖστοι μὲν ἡμῶν ἐν τοῖς ὅπλοις ὦσιν, ὡς ἐλάχιστοι δὲ σκευοφορῶσι. κρατουμένων μὲν γὰρ ἐπίστασθε ὅτι πάντα τὰ * ἀλλότρια· ἢν δὲ κρατῶμεν, καὶ τοὺς πολεμίους δεῖ σκευοφόρους ἡμετέρους νομίζειν.

ιθ'. Λοιπόν μοι εἰπεῖν, ὅπερ καὶ μέγιστον νομίζω εἶναι· ὁρᾶτε γὰρ καὶ τοὺς πολεμίους, ὅτι οὐ πρόσθεν ἐξενεγκεῖν ἐτόλμησαν πρὸς ἡμᾶς πόλεμον, πρὶν τοὺς στρατηγοὺς ἡμῶν συνέλαβον, νομίζοντες ὄντων μὲν τῶν ἀρχόντων, καὶ ἡμῶν πειθομένων, ἱκανοὺς εἶναι ἡμᾶς περιγενέσθαι τῷ πολέμῳ· λαβόντας δὲ τοὺς ἄρχοντας, ἀναρχίᾳ καὶ ἀταξίᾳ ἐνόμιζον ἡμᾶς ἀπολέσθαι.

κ'. Δεῖ οὖν πολὺ μὲν τοὺς ἄρχοντας ἐπιμελεστέρους γενέσθαι τοὺς νῦν τῶν πρόσθεν, πολὺ δὲ τοὺς ἀρχομένους εὐτακτοτέρους, καὶ πειθομένους μᾶλλον τοῖς ἄρ-

18. Praeterea vaſorum reliquorum, quae ſuperuacanea ſunt, onere noſmet liberabimus; exceptis iis, quae vel ad bellicos vſus, vel cibi, vel potus habemus: vt quamplurimi noſtrûm inter armatos ſint, pauci admodum impedimenta vehant. Noſtis enim, fortunas omnes illorum, qui vincuntur, alienam in poteſtatem tranſire. Adeoque ſi vicerimus, exiſtimare debemus, hoſtes ipſos impedimenta noſtra vecturos

19. Reſtat, vt de eo dicam, quod eſſe mihi videtur maximum: Videtis etiam hoſtes non ante, bello nos auſos fuiſſe laceſſere, quam duces noſtros cepiſſent. Exiſtimabant enim, quamdiu duces habituri eſſemus, ac nos ipſis obtemperaturi; ſatis fore virium nobis ad hoc, vt ſuperiores in bello euaderemus: verum vbi duces cepiſſent, eorundem orbitate, ac perturbatione ordinis, futurum arbitrabantur vt periremus.

20. Quamobrem et duces iam deſignatos, neceſſe eſt iis, quos antehac habuimus, multo eſſe diligentiores: et milites ordinum obſeruantiores

* Alii omittunt τὰ.

ἄρχουσι νῦν, ἢ καὶ πρόσθεν. ἢν δέ τις ἀπειθῇ, ἢν ψηφίσεσθε τὸν ἀεὶ ὑμῶν ἐντυγχάνοντα σὺν τῷ ἄρχοντι κολάζειν, οὕτως οἱ πολέμιοι πλεῖστον ἐψευσμένοι ἔσονται· τῇδε γὰρ τῇ ἡμέρᾳ μυρίους ὄψονται ἀνθ' ἑνὸς Κλεάρχους, τοὺς οὐδενὶ ἐπιτρέψοντας κακῷ εἶναι.

κά. Ἀλλὰ γὰρ καὶ περαίνειν ἤδη ὥρα. ἴσως γὰρ οἱ πολέμιοι αὐτίκα παρέσονται. ὅ, τι μὲν οὖν τούτων δοκεῖ καλῶς ἔχειν, ἐπικυρώσατε ὡς τάχιστα, ἵν' ἔργῳ περαίνητε. εἰ δέ τις τί εἶδε τῶν ἄλλων βέλτιον ἢ ταύτῃ, τολμάτω καὶ ὁ ἰδιώτης διδάσκειν. πάντες γὰρ κοινῆς σωτηρίας δεόμεθα."

κβ'. Μετὰ δὲ ταῦτα Χειρίσοφος εἶπεν· "Ἀλλ' εἰ μέν τινος ἄλλου δεῖ πρὸς τούτοις, οἷς λέγει Ξενοφῶν, καὶ αὐτίκα ἔξεστι ποιεῖν. ἃ δὲ νῦν εἴρηκε, δοκεῖ μοι ὡς τάχιστα ψηφίσασθαι ἄριστον εἶναι. καὶ ὅτῳ δοκεῖ

res, et ad parendum praefectis promptiores modo quam antehac. Quod si decreueritis, vt, si quis dicto non fuerit audiens, semper liceat ei, qui e vobis forte adfuerit, in hunc, vna cum praefecto, exemplum statuere; tum nimirum hostes plane spe sua excident. Nam hodierno die Clearchos vel sexcentos pro vno conspecturi sunt, per quos nemini esse ignauo liceat.

21. Sed iam tempus est, vt ad finem haec perducamus. Nam fortassis hostes mox aderunt. Quidquid autem horum vobis recte dictum videtur, quamprimum ratum habete, quo reipsa perficiatur. Quod si quis aliorum meliorem hac rationem perspicit, etiamsi priuatus gregariusque miles sit, tamen eam nobis commonstrare ne vereatur. Omnes enim communiter salutis et incolumitatis egemus.

22. Post haec Cherisophus: Enimuero, inquit, si quid aliud necessarium erit, quod Xenophon omiserit, statim fieri poterit. Quae autem iam dixit, quamprimum decerni optimum esse duco:

δοκεῖ ταῦτα, ἀνατεινάτω τὴν χεῖρα.,, ἀνέτειναν ἅπαντες.

κγ΄. Ἀναςὰς δὲ πάλιν εἶπε Ξενοφῶν· "ὦ ἄνδρες, ἀκȣ́σατε ὧν προσδοκῶν δοκεῖ μοι. δηλονότι πορεύεσθαι ἡμᾶς δεῖ, ὅπȣ ἕξομεν τὰ ἐπιτήδεια. ἀκȣ́ω δὲ κώμας εἶναι καλὰς, ȣ̓ πλεῖον εἴκοσι ςαδίων ἀπεχȣ́σας. ȣ̓κ ἂν ȣ̓͂ν θαυμάζοιμι, εἰ οἱ πολέμιοι, ὥσπερ οἱ δειλοὶ κύνες, τȣ̀ς μὲν παριόντας διώκȣσί τε καὶ δάκνȣσιν, ἢν δύνωνται, τȣ̀ς δὲ διώκοντας φεύγȣσιν· εἰ καὶ αὐτοὶ ἡμῖν ἀπιȣ̃σιν ἐπακολȣθοῖεν.

κδ΄. Ἴσως ȣ̓͂ν ἀσφαλέςερον ἡμῖν πορεύεσθαι πλαίσιον ποιησαμένȣς τῶν ὅπλων, ἵνα τὰ σκευοφόρα, καὶ ὁ πολὺς ὄχλος ἐν ἀσφαλεςέρῳ ᾖ. εἰ ȣ̓͂ν νῦν ἀποδειχθείη, τίνα χρὴ ἡγεῖσθαι τȣ̃ πλαισίȣ, καὶ τὰ πρόσθεν κοσμεῖν, καὶ τίνας ἐπὶ τῶν πλευρῶν ἑκατέρων εἶναι, καὶ τίνας ὀπισθοφυλακεῖν, ȣ̓κ ἂν, ὁπότε οἱ πολέμιοι ἔλθοιεν, βȣλεύεσθαι ὑμᾶς δέοι, ἀλλὰ χρῴμεθ᾽ ἂν εὐθὺς τοῖς τεταγμένοις.

κέ. Εἰ

duco: et vero cui probantur, is manum tollat. Mox fuſtulerunt omnes.

23. Et Xenophon, quum iterum adſurrexiſſet: Audite, inquit, milites, quae nobis metuenda putem. Patet, eundum nobis eſſe ad ea loca, in quibus commeatum habeamus. Ego vero pulcherrimos audio vicos non vltra xx ſtadia hinc abeſſe. Quare nihil mirer, ſi, quemadmodum timidi canes praetereuntes et inſectantur et mordent, ſi poſſunt; perſequentes fugiunt; ſic etiam hoſtes iſti nos diſcedentes a tergo ſequantur.

24. Itaque ſecurius fortaſſis iter fecerimus, ſi in quadratum agmen diſpoſitis armatis incedamus, vt impedimenta, et omnis turba loco ſit tutiore. Quod ſi iam ſtatuerimus, quem a fronte curare, quem ab vtroque laterum, quem a tergo quadrati agminis eſſe oporteat; non neceſſe ſit tum nos deliberare, quum hoſtes aduenerint, ſed milite iam inſtructo licebit vti.

25. Si

κέ. Εἰ μὲν οὖν ἄλλος τις βέλτιον ὁρᾷ, ἄλλως ἐχέτω· εἰ δὲ μὴ, Χειρίσοφος μὲν ἡγοῖτο, ἐπειδὴ καὶ Λακεδαιμόνιός ἐστι. τῶν δὲ πλευρῶν ἑκατέρων δύο τῶν πρεσβυτάτων στρατηγὼ ἐπιμελοίσθην, ὀπισθοφυλακῶμεν δὲ ἡμεῖς οἱ νεώτατοι, ἐγώ τε καὶ Τιμασίων, τὸ νῦν εἶναι. τὸ δὲ λοιπὸν, πειρώμενοι ταύτης τῆς τάξεως, βουλευσόμεθα ὅ, τι ἂν ἀεὶ κράτιστον δοκοίη εἶναι. εἰ δέ τις ἄλλο βέλτιον ὁρᾷ, λεξάτω.„

κς'. Ἐπεὶ δὲ οὐδεὶς ἀντέλεγεν, εἶπεν, ὅτῳ δοκεῖ ταῦτα, ἀνατεινάτω τὴν χεῖρα. ἔδοξε ταῦτα. "νῦν, ἔφη, ἀπιόντας ποιεῖν δεῖ τὰ δεδογμένα. καὶ ὅστις τε ἡμῶν τοὺς οἰκείους ἐπιθυμεῖ ἰδεῖν, μεμνήσθω ἀνὴρ ἀγαθὸς εἶναι. οὐ γὰρ ἔστιν ἄλλως τούτου τυχεῖν. ὅστις τε ζῆν ἐπιθυμεῖ, πειράσθω νικᾷν. τῶν μὲν γὰρ νικόντων, τὸ κατακαίνειν, τῶν δὲ ἡττωμένων, ἀποθνήσκειν ἐστί. καὶ εἴ τις γε χρημάτων ἐπιθυμεῖ, κρατεῖν πειράσθω. τῶν γὰρ νικόντων ἐστὶ καὶ τὰ ἑαυτῶν σώζειν, καὶ τὰ τῶν ἡττωμένων λαμβάνειν.

ΚΕΦ.

25. Si quid igitur ab alio rectius perſpicitur, aliter res inſtituitor: ſin autem, Cheriſophus fronti praeſit, praeſertim quum ſit Lacedaemonius. Vtriuſque lateris, duo natu maximi duces, curam habeant: tergum nos aetate minores cuſtodiamus, ego ſcilicet ac Timaſion, vti nunc quidem res habet. Quod ſupereſt, poſteaquam huius ordinis periculum fecerimus, quidquid ſemper optimum factu videbitur, id conſilii capiemus. Si quis meliorem rationem perſpicit, eam exponat.

26. Quum nemo aduerſaretur, ait: Cui probantur haec, manum tollat. Itaque res decreta fuit. Et Xenophon: Praeſtanda iam ſunt, inquit, reipſa, quae a nobis decreta ſunt. Qui ſuos videre deſiderat, meminerit debere ſe virum fortem eſſe. Nam caeteroqui nequit hoc adipiſci. Qui item vita cupit frui, det operam vt vincat. Victoribus enim, caedes hoſtium; victis, mors eſt propoſita. Si denique opum quis cupiditate ducitur, id conetur, vt ſuperior euadat. Etenim victorum eſt. et ſua tueri; et ea, quae victi poſſident, ſibi vindicare.

CAP.

ΚΕΦ. γ'.

Τούτων λεχθέντων ἀνέστησαν, καὶ ἀπελθόντες κατέκαιον τὰς ἁμάξας καὶ τὰς σκηνάς. τῶν δὲ περιττῶν, ὅτου μὲν δέοιτό τις, μετεδίδοσαν ἀλλήλοις, τὰ δὲ ἄλλα εἰς τὸ πῦρ ἐῤῥίπτουν. ταῦτα ποιήσαντες ἠριστοποιοῦντο. ἀριστοποιουμένων δὲ αὐτῶν ἔρχεται Μιθραδάτης σὺν ἱππεῦσιν ὡς τριάκοντα, καὶ καλεσάμενος τοὺς στρατηγοὺς εἰς ἐπήκοον, λέγει ὧδε·

β'. Ἐγὼ, ὦ ἄνδρες Ἕλληνες, καὶ Κύρῳ πιστὸς ἦν, ὡς ὑμεῖς ἐπίστασθε, καὶ νῦν ὑμῖν εὔνους· καὶ ἐνθάδε εἰμὶ σὺν πολλῷ φόβῳ διάγων. εἰ οὖν ὁρῴην ὑμᾶς σωτήριόν τι βουλευομένους, ἔλθοιμι ἂν πρὸς ὑμᾶς, καὶ τοὺς θεράποντας πάντας ἄγων. λέξατε οὖν, ἔφη, πρός με, τί ἐν νῷ ἔχετε, ὡς πρὸς φίλον τε καὶ εὔνουν, βουλόμενον κοινῇ σὺν ὑμῖν τὸν στόλον ποιεῖσθαι.„

γ'. Βουλευομένοις τοῖς στρατηγοῖς ἔδοξεν ἀποκρίνασθαι τάδε, καὶ ἔλεγε Χειρίσοφος, Ἡμῖν δοκεῖ, ἢν μέν τις

CAP. III.

Quae quum ab Xenophonte dicta fuissent, surrexerunt omnes, et quum abiissent, plaustra tentoriaque cremarunt. Deinde vasa superuacanea cum indigentibus communicant, caetera in ignem abiiciunt. Post haec prandent, quo tempore Mithradates cum equitibus triginta circiter venit: ac ducibus, in locum, vnde posset exaudiri, vocatis, ait:

2. Equidem Cyro, Graeci, quemadmodum vobis constat, fidelis fui, et vobis nunc optime volo, adeoque heic magno cum metu versor. Itaque si quid vos consilii salutaris habere videro, ad vos me cum ministris omnibus conferam. Quare quid vobis animi sit, mihi et amico, et vestri studioso, et vobiscum proficiscendi cupido, exponite.

3. Duces, re deliberata, statuerunt respondendum esse verbis Cherisophi: Decreuimus per hanc

τις ἐᾷ ἡμᾶς ἀπιέναι οἴκαδε διαπορεύεσθαι τὴν χώραν, ὡς ἂν δυνώμεθα, ἀσινέστατα· ἢν δέ τις ἡμᾶς τῆς ὁδοῦ ἀποκωλύῃ, διαπολεμεῖν τούτῳ, ὡς ἂν δυνώμεθα κράτιστα.

δ´. Ἐκ τούτου ἐπειρᾶτο Μιθραδάτης διδάσκειν, ὡς ἄπορον εἴη, βασιλέως ἄκοντος, σωθῆναι· ἔνθα δὴ ἐγιγνώσκετο, ὅτι ὕποπτος εἴη. καὶ γὰρ τῶν Τισσαφέρνους τις οἰκείων παρηκολούθει πίστεως ἕνεκα. καὶ ἐκ τούτου ἐδόκει τοῖς στρατηγοῖς, βέλτιον εἶναι, δόγμα ποιήσασθαι, τὸν πόλεμον ἀκήρυκτον εἶναι, ἕς τε ἐν τῇ πολεμίᾳ εἶεν. διέφθειρον γὰρ προσιόντες τοὺς στρατιώτας, καὶ ἕνα γε λοχαγὸν διέφθειραν, Νίκαρχον Ἀρκάδα· καὶ ᾤχετο ἀπιὼν νυκτὸς σὺν ἀνθρώποις ὡς εἴκοσι.

έ. Μετὰ δὲ ταῦτα ἀριστήσαντες, καὶ διαβάντες τὸν Ζάθην* ποταμὸν, ἐπορεύοντο τεταγμένοι, τὰ ὑποζύγια καὶ τὸν ὄχλον ἐν μέσῳ ἔχοντες. οὐ πολὺ δὲ προεληλυθότων αὐτῶν, ἐπιφαίνεται πάλιν ὁ Μιθραδάτης, ἱππέας ἔχων ὡς διακοσίους, καὶ τοξότας καὶ σφενδονήτας ὡς τετρακοσίους, μάλα ἐλα-

hanc regionem quam pacatiſſime domum iter facere, ſi per alios liceat. Sin quis iter impediat, eum pro viribus fortiter bello petemus.

4. Tum vero Mithradates oſtendere nitebatur, nullam, inuito rege, ſalutis iniri poſſe rationem: deque hoc intellectum eſt, ſidem ei non habendam. Nam et Tiſſaphernis familiaris quidam, ſidei cauſſa, Mithradati aderat. Proinde viſum eſt ducibus, nihil ſtatui melius poſſe, quam ſi, quam diu ſint in hoſtico, bellum, praeconibus nullis interuenientibus, gererent. Nam illi accedendo militum animos corrumpebant, atque inter alios Nicarchum Arcadem, cohortis praefectum, qui noctu cum viginti hominibus diſceſſit.

5. Poſt haec pranſi Zathen fluuium traiiciunt, et inſtructi pergunt, iumentis ac turba inermi in medium recepta. Non longe progreſſi quum eſſent, prodit iterum Mithradates hic in conſpectum, cum cc equitibus, ſagittariis et funditoribus agilibus et expeditis

* Al. Ζάβατον.

ἐλαφρὲς καὶ εὐζώνες· καὶ πρεσήει μὲν, ὡς φίλος ὢν, πρὸς τὲς Ἕλληνας.

ϛ'. Ἐπεὶ δὲ ἐγγὺς ἐγένετο, ἐξαπίνης οἱ μὲν αὐτῶν ἐτόξευον καὶ ἱππεῖς καὶ πεζοὶ, οἱ δ' ἐσφενδόνων καὶ ἐτίτρωσκον. οἱ δ' ὀπισθοφύλακες τῶν Ἑλλήνων ἔπασχον μὲν κακῶς, ἀντεποίεν δὲ ἐδέν. οἵ τε γὰρ Κρῆτες βραχύτερα τῶν Περσῶν ἐτόξευον, καὶ ἅμα ψιλοὶ ὄντες εἴσω τῶν ὅπλων κατεκέκλειντο· οἵ τε ἀκοντιςαὶ βραχύτερα ἠκόντιζον ἢ ὡς ἐξικνεῖσθαι τῶν σφενδονητῶν.

ζ'. Ἐκ τέτε Ξενοφῶντι ἐδόκει διωκτέν εἶναι, καὶ ἐδίωκον τῶν δὲ ὁπλιτῶν καὶ τῶν πελταςῶν οἱ ἔτυχον σὺν αὐτῷ ὀπισθοφυλακὲντες· διώκοντες δὲ ἐδένα κατελάμβανον τῶν πολεμίων. ἔτε γὰρ ἱππεῖς ἦσαν τοῖς Ἕλλησιν, ἔτε οἱ πεζοὶ τὲς πεζὲς ἐκ πολλε φεύγοντας ἐδύναντο καταλαμβάνειν ἐν ὀλίγῳ χωρίῳ. πολὺ γὰρ ἐχ οἷόν τε ἦν ἀπὸ τε ἄλλε ςρατεύματος διώκειν. οἱ δὲ βάρβαροι ἱππεῖς καὶ φεύγοντες ἅμα ἐτίτρωσκον, εἰς

ditis admodum cccc, ſimulans ſe Graecis amicum, accedere.

6. Quum propius abeſſet, et ſubito equites ipſorum, et pedites partim emittebant tela, partim fundis noſtros vulnerabant. Graeci autem qui extremo erant in agmine, feriebantur impune, quum ipſi nihil nocerent. Nam Cretenſes minus ad interuallum, quam Perſae, ſagittas mittebant; et quia nudi eſſent, intra grauis armaturae milites ſe recipiebant. Itidem iaculatores minus longe tela emittebant, vt attingere funditores haud poſſent.

7. Tum vero Xenophonti viſum eſt perſequendum eſſe hoſtem, adeoque grauis armaturae milites, et cetrati, qui cum ipſo erant, extremo in agmine, tametſi perſequerentur, nullum tamen ex hoſtibus ceperunt. Nam equites Graeci nullos habebant, et pedites fugientem e longinquo peditatum hoſtium, exiguo in campo, capere non poterant. Non enim longe a copiis caeteris perſequi licebat. Praeterea barbari equites etiam quum fugerent, nihilominus vulnerabant ſequentes, quip-

 pe

εἰς τοὔπισθεν τοξεύοντες ἀπὸ τῶν ἵππων. ὁπόσον δὲ προδιώξειαν οἱ Ἕλληνες, τοσοῦτο πάλιν ἐπαναχωρεῖν μαχομένους ἔδει.

η'. Ὥστε τῆς ἡμέρας ὅλης διῆλθον οὐ πλέον πέντε καὶ εἴκοσι σταδίων, ἀλλὰ δείλης ἀφίκοντο εἰς τὰς κώμας. ἔνθα δὴ πάλιν ἀθυμία ἦν. καὶ Χειρίσοφος καὶ πρεσβύτατοι τῶν στρατηγῶν Ξενοφῶντα ᾐτιῶντο, ὅτι ἐδίωκεν ἀπὸ τῆς φάλαγγος, καὶ αὐτός τε ἐκινδύνευε, καὶ τοὺς πολεμίους οὐδὲν μᾶλλον ἐδύνατο βλάπτειν.

θ'. Ἀκούσας δὲ ὁ Ξενοφῶν ἔλεγεν, ὅτι ὀρθῶς ᾐτιῶντο, καὶ αὐτὸ τὸ ἔργον αὐτοῖς μαρτυροίη· "ἀλλ' ἐγὼ ἠναγκάσθην διώκειν, ἐπεὶ ἑώρων ἡμᾶς ἐν τῷ μένειν κακῶς μὲν πάσχοντας, ἀντιποιεῖν δ' οὐδὲν δυναμένους. ἐπειδὴ δὲ ἐδιώκομεν, ἀληθῆ, ἔφη, ὑμεῖς λέγετε. κακῶς μὲν γὰρ οὐδὲν ποιεῖν μᾶλλον ἐδυνάμεθα τοὺς πολεμίους, ἀνεχωροῦμεν δὲ πάνυ χαλεπῶς. τοῖς οὖν Θεοῖς χάρις, ὅτι οὐ

pe qui ab equis a tergo sagittas speiacularentur. Et quantum spatii persequendo Graeci progrediebantur, tantundem eos pugnando retrocedere necesse erat.

8. Quo factum est, vt die toto non plura quam xxv stadia conficerent; et sub vesperam in vicos peruenirent. Heic vero noua erat anxietas. Cherisophus et ii, qui inter duces maximi natu erant, Xenophontem reprehendebant, quod a phalange longius hostem persequutus fuisset; neque id vllo cum hostium incommodo, et suo cum periculo.

9. Quae quum audiret Xenophon, recte se reprehendi aiebat, ipsa re orationi eorum testimonium perhibente: Verum equidem inquit, necessitate adductus sum, vt ipsos persequerer. Nam videbam nos grauiter affligi, dum consisteremus; quum nihil ipsi possemus afferre hostibus detrimenti. Quum primum autem persequi coepimus, acciderunt illa sane nobis, quae dicitis. Etenim nulla re hostem laedebamus, et difficulter admodum retrocedebatur. Quare Diis habeo gratiam, quod non

οὐ σὺν πολλῇ ῥώμῃ, ἀλλὰ σὺν ὀλίγοις ἦλθον· ὥστε βλάψαι μὲν μὴ μεγάλα, δηλῶσαι δὲ ὧν δεόμεθα.

ί. Νῦν γὰρ οἱ μὲν πολέμιοι τοξεύουσι καὶ σφενδονῶσιν ὅσον οὔτε οἱ Κρῆτες ἀντιτοξεύειν δύνανται, οὔτε οἱ ἐκ χειρὸς βάλλοντες ἐξικνεῖσθαι. ὅταν δὲ αὐτοὺς διώκωμεν, πολὺ μὲν οὐχ οἷόν τε χωρίον ἀπὸ τοῦ στρατεύματος διώκειν, ὀλίγον δέ· ἔνθα οὐδ᾽ εἰ ταχὺς εἴη πεζὸς, πεζὸν ἂν διώκων καταλάβοι ἐκ τόξου ῥύματος. ἡμεῖς μὲν οὖν, εἰ μέλλομεν τούτους εἴργειν, ὥστε μὴ δύνασθαι βλάπτειν ἡμᾶς πορευομένους, σφενδονητῶν τε τὴν ταχίστην δεῖ καὶ ἱππέων.

ιά. Ἀκούω δ᾽ εἶναι ἐν τῷ στρατεύματι ἡμῶν Ῥοδίους, ὧν τοὺς πολλούς φασιν ἐπίστασθαι σφενδονᾶν, καὶ τὸ βέλος αὐτῶν καὶ διπλάσιον φέρεσθαι τῶν Περσικῶν σφενδονῶν. ἐκεῖναι γὰρ, διὰ τὸ χειροπλήθεσι τοῖς λίθοις σφενδονᾶν,

non copiosa cum manu, sed cum paucis venerint: vt magnum quidem rebus nostris damnum afferre non possent, quid vero nobis esset ex vsu, significarent.

10. Nam sagittis et fundis vtuntur hostes aduersus nos, tanto ex interuallo, vt neque Cretenses vicissim eos sagittis petere possint, neque ad eos pertingere alii, qui manu tela torquent. Quod si eos persequi volumus, fieri non potest, vt longo spatio ab exercitu ipsos persequamur. Vbi vero spatium exiguum est, ibi pedes, ne quidem si celer fuerit, peditem persequendo assequi intra sagittae iactum potest. Quare si hos impedire volumus, ne nobis iter facientibus detrimentum afferre possint; quamprimum nos et funditores et equites habere necesse est.

11. Ac nostris quidem in castris esse Rhodios audio, quorum complures fundae vsum habere cognitum aiunt, eorumque telum duplo tendere longius perhibent, quam fundae Persicae soleant. Nam hae propterea, quod lapides eiaculentur eos, qui manus implent,

δονᾶν, ἐπὶ βραχὺ ἐξικνοῦνται. οἱ δέ γε Ῥόδιοι καὶ ταῖς μολιβδίσιν ἐπίστανται χρῆσθαι. ἢν οὖν αὐτῶν ἐπισκεψώμεθα τίνες πέπανται σφενδόνας, καὶ τούτων τῷ μὲν δῶμεν αὐτῶν ἀργύριον, τῷ δὲ ἄλλας πλέκειν ἐθέλοντι ἄλλο ἀργύριον τελῶμεν, καὶ τῷ σφενδονᾷν ἐντεταγμένῳ ἐθέλοντι ἄλλην τινὰ ἀτέλειαν εὑρίσκωμεν, ἴσως τινὲς φανοῦνται ἱκανοὶ ἡμᾶς ὠφελεῖν.

ιβʹ. Ὁρῶ δὲ καὶ ἵππους ἐν τῷ στρατεύματι, τοὺς μέν τινας παρ' ἐμοί, τοὺς δὲ τῷ Κλεάρχῳ καταλελειμμένους, πολλοὺς δὲ καὶ ἄλλους αἰχμαλώτους σκευοφοροῦντας. ἂν οὖν τούτους πάντας ἐκλέξαντες, σκευοφόρα μὲν ἀντιδῶμεν, τοὺς δὲ ἵππους εἰς ἱππέας κατασκευάσωμεν, ἴσως καὶ οὗτοι τοὺς φεύγοντας ἀνιάσωσιν.„ ἔδοξε ταῦτα, καὶ ταύτης τῆς νυκτὸς σφενδονῆται μὲν εἰς διακοσίους ἐγένοντο, ἵπποι δὲ καὶ ἱππεῖς ἐδοκιμάσθησαν τῇ ὑστεραίᾳ εἰς πεντήκοντα, καὶ στολάδες καὶ θώρακες αὐτοῖς ἐπορίσθησαν, καὶ ἵππαρχος ἐπεστάθη Λύκιος ὁ Πολυστράτου, Ἀθηναῖος.

ΚΕΦ.

ad breue ſpatium pertingunt: Rhodii glandibus etiam plumbeis vti norunt. Quod ſi ergo conſiderauerimus, quinam eorum fundas habeant, atque his partim argentum dederimus, partim alias pretio faciundas locauerimus, et receptis in funditorum ordinem (*iis qui velint*) immunitatis aliam quoque rationem inuenerimus; fortaſſe nonnulli exhibebunt ſe, qui eſſe nobis vſui poterunt.

12. Praeterea video in caſtris equos, partim apud me, partim a Clearcho relictos, partim alios bello captos, quibus impedimenta vehuntur. Horum igitur omnium delectu habito, ſi pro eis iumenta ſubſtituemus vehendis impedimentis idonea, et equos ipſos equitibus adornabimus; fortaſſis et illi hoſtibus fugientibus aliquid moleſtiae exhibuerint. Probata haec eſt ſententia, ſtatimque nocte illa funditores circiter cc facti ſunt, ac poſtridie tum equi, tum equites quinquaginta lecti, eisque confectae ſtolades et loricae. Equitibus praefectus datus eſt Lycius, Polyſtrati filius, Athenienſis.

C A P.

ΚΕΦ. δ'.

Μείναντες δὲ ταύτην τὴν ἡμέραν, τῇ ἄλλῃ ἐπορεύοντο, πρωϊαίτερον ἀναστάντες. χαράδραν γὰρ αὐτοὺς ἔδει διαβῆναι, ἐφ' ᾗ ἐφοβοῦντο μὴ ἐπιθοῖντο αὐτοῖς διαβαίνουσιν οἱ πολέμιοι. διαβεβηκόσι δὲ αὐτοῖς ἐπιφαίνεται ὁ Μιθραδάτης πάλιν, ἔχων ἱππέας χιλίους, τοξότας δὲ καὶ σφενδονήτας εἰς τετρακισχιλίους. τοσούτους γὰρ ᾔτησε Τισσαφέρνην, καὶ ἔλαβεν, ὑποσχόμενος, ἢν τούτους λάβῃ, παραδώσειν αὐτῷ τοὺς Ελληνας· καταφρονήσας, ὅτι ἐν τῇ ἔμπροσθεν προσβολῇ ὀλίγους ἔχων, ἔπαθε μὲν οὐδεν, πολλὰ δὲ κακὰ ἐνόμισε ποιῆσαι.

β'. Ἐπεὶ δὲ οἱ Ελληνες διαβεβηκότες ἀπεῖχον τῆς χαράδρας ὅσον ὀκτὼ σταδίους, διέβαινε καὶ ὁ Μιθραδάτης, ἔχων τὴν δύναμιν. παρήγγελτο δὲ, τῶν τε πελταστῶν οὓς ἔδει διώ-

CAP. IV.

Quum autem hoc die, quo ſubſtiterant, loco manſiſſent; poſtridie mane, quum maturius aliquanto ſurrexiſſent, profecti ſunt. Erat enim vallis quaedam eis tranſeunda, quam dum tranſirent, ne hoſtes ipſos adorirentur, metuebant. Quum iam tranſiiſſent, offert illis in conſpectum ſe rurſus Mithradates cum CIↃ equitibus, ſagittariis et funditoribus IIIICIↃ. Tot enim a Tiſſapherne petierat et impetrarat: quippe qui pollicitus fuerat, ſe, ſi tantas ſibi copias daret, in eius poteſtatem Graecos traditurum. Etenim iam ipſi contemtui erant, quod priore incurſu, paucis inſtructus, nihil detrimenti accepiſſet, ac grauiter ſe laeſiſſe nos arbitraretur.

2. Quum ergo Graeci, tranſita valle, ſtadia circiter IIX ab ea diſtarent; etiam Mithradates ſuis cum copiis tranſit. Erat autem praeceptum noſtris, quinam perſequi hoſtem ceſtrati deberent, quique grauis armaturae mili-

διώκειν, καὶ τῶν ὁπλιτῶν, καὶ τοῖς ἱππεῦσιν εἴρητο θαῤῥοῦσι διώκειν, ὡς ἐφεψομένης ἱκανῆς δυνάμεως.

γʹ. Ἐπεὶ δὲ ὁ Μιθραδάτης κατειλήφει, καὶ ἤδη σφενδόναι καὶ τοξεύματα ἐξικνοῦντο, ἐσήμηνε τοῖς Ἕλλησι τῇ σάλπιγγι, καὶ εὐθὺς ἔθεον ὁμόσε οἷς εἴρητο, καὶ οἱ ἱππεῖς ἤλαυνον. οἱ δὲ οὐκ ἐδέξαντο, ἀλλ᾽ ἔφευγον ἐπὶ τὴν χαράδραν. ἐν ταύτῃ τῇ διώξει τοῖς βαρβάροις τῶν τε πεζῶν ἀπέθανον πολλοὶ, καὶ τῶν ἱππέων ἐν τῇ χαράδρᾳ ζωοὶ ἐλήφθησαν ὡς ὀκτωκαίδεκα. τοὺς δ᾽ ἀποθανόντας αὐτοκέλευστοι οἱ Ἕλληνες ᾐκίσαντο, ὡς ὅτι φοβερώτερον τοῖς πολεμίοις εἴη ὁρᾶν.

δʹ. Καὶ οἱ μὲν πολέμιοι οὕτω πράξαντες ἀπῆλθον, οἱ δ᾽ Ἕλληνες ἀσφαλῶς πορευόμενοι τὸ λοιπὸν τῆς ἡμέρας, ἀφίκοντο ἐπὶ τὸν Τίγρητα ποταμόν. ἐνταῦθα πόλις ἦν ἐρήμη, μεγάλη, ὄνομα δ᾽ αὐτῇ ἦν Λάρισσα· ᾤκουν δ᾽ αὐτὴν τὸ παλαιὸν Μῆδοι. τοῦ δὲ τείχους ἦν αὐτῆς τὸ εὖρος πέντε καὶ εἴκοσι πόδες, ὕψος δ᾽

milites; et mandatum equitibus, vt fidenter in eos proueherentur: quippe ſequuturas ſatis magnas copias.

3. Iam Mithradates Graecos aſſecutus erat, ac fundae cum telis ad hoſtem pertingebant, quum ſignum Graecis tuba datum eſt: itaque mox in hoſtem illi curſu feruntur, quibus hoc mandatum erat, equitibus etiam in aduerſos ſe fundentibus. Illi vero impetum haud ſuſtinebant, ſed ad vallem ſe recipiebant fuga. Multos hac in perſecutione barbari pedites amiſerunt, equites in valle viui capti ſunt ad XIIX. Caeſos Graeci, neminis iuſſu, ſed ſponte ſua, foede lacerarunt; vt maiori cum terrore ab hoſtibus ſpectarentur.

4. Atque hoſtes, hoc modo re geſta, diſcedebant. Graeci, quod reliquum diei erat, ſecure pergendo quum confeciſſent, ad Tigrim amnem perueniunt. Eo loco deſerta quaedam vrbs erat ampla, cuius nomen Lariſſa. Habitauerant eam priſcis temporibus Medi. Murus habebat XXV pedum latitudinem,

δ' ἑκατόν. τοῦ δὲ κύκλου ἡ περίοδος δύο παρασάγγαι· ᾠκοδόμητο δὲ πλίνθοις κεραμίαις· κρηπὶς δὲ ὑπῆν λιθίνη τὸ ὕψος εἴκοσι ποδῶν.

έ. Ταύτην βασιλεὺς ὁ Περσῶν, ὅτε παρὰ Μήδων ἐλάμβανον τὴν ἀρχὴν Πέρσαι, πολιορκῶν, οὐδενὶ τρόπῳ ἐδύνατο ἑλεῖν. ἥλιος δὲ νεφέλην προκαλύψας * ἠφάνισε, μέχρις οἱ ἄνθρωποι ἐξέλιπον, καὶ οὕτως ἑάλω. παρ' αὐτὴν τὴν πόλιν ἦν πυραμὶς λιθίνη, τὸ μὲν εὖρος ἑνὸς πλέθρου, τὸ δὲ ὕψος δύο πλέθρων. ἐπὶ ταύτης πολλοὶ τῶν βαρβάρων ἦσαν ἐκ τῶν πλησίον κωμῶν ἀποπεφευγότες.

ς'. Ἐντεῦθεν ἐπορεύθησαν σταθμὸν ἕνα, παρασάγγας ἕξ, πρὸς τεῖχος ἔρημον, μέγα, πρὸς τῇ πόλει κείμενον· ὄνομα δ' ἦν τῇ πόλει Μέσπιλα. Μῆδοι αὐτήν ποτε ᾤκουν. ἦν δὲ ἡ μὲν κρηπὶς λίθου ξεστοῦ κογχυλιάτου, τὸ εὖρος πεντήκοντα ποδῶν, καὶ τὸ ὕψος πεντήκοντα. ἐπὶ δὲ ταύτῃ ἐπῳκοδόμητο πλίνθινον τεῖχος, τὸ μὲν εὖρος πεντήκοντα ποδῶν, τὸ δὲ ὕψος ἑκατόν. τοῦ δὲ κύκλου περίοδος ἓξ παρα-

latitudinem, altitudinem c. Ambitus ad parasangas duas se explicabat. Laterculis fictilibus exstructus erat, et fundamentum suberat lapideum, xx pedum altitudine.

5. Hanc Persarum Rex, quo tempore Medis imperium Persae eripiebant, obsessam capere nullo modo poterat. Sol vero nube obtectus non apparuit, donec homines desecissent; atque ita capta fuit. Propter vrbem ipsam pyramis erat lapidea, quae vnius plethri latitudinem habebat, altitudinem duorum. In hac complures erant barbari, qui eo de vicinis pagis confugerant.

6. Inde castris vnis, parasangas vi, progressi ad castellum quoddam magnum, idque desertum, perueniunt, situm propter vrbem, cui nomen erat Mespila, quondam a Medis habitata. Huius crepido de polito lapide conchyliato erat, latitudine L pedum, totidemque pedum altitudine. Supra hanc murus lateribus extructus erat, cuius habebat latitudo pedes L, altitudo c. Ambitus erat para-

sangarum

* Al. ἥλιον δὲ νεφέλη προκαλύψασα etc.

παρασάγγαι. ἐνταῦθα ἐλέγετο Μηδία γυνὴ βασιλέως φυγεῖν, ὅτε ἀπώλλυσαν * τὴν ἀρχὴν ὑπὸ Περσῶν Μῆδοι, ταύτην δὲ τὴν πόλιν πολιορκῶν ὁ Περσῶν βασιλεὺς, οὐκ ἐδύνατο οὔτε χρόνῳ ἑλεῖν, οὔτε βίᾳ. Ζεὺς δὲ ἐμβροντήτους ποιεῖ τοὺς ἐνοικοῦντας, καὶ οὕτως ἑάλω.

ζ΄. Ἐντεῦθεν δ' ἐπορεύοντο σταθμὸν ἕνα, παρασάγγας τέτταρας. εἰς τοῦτον δὲ τὸν σταθμὸν Τισσαφέρνης ἐπεφάνη, οὓς ** τε αὐτὸς ἦλθεν ἱππέας ἔχων, καὶ τὴν Ὀρόντου δύναμιν, τοῦ τὴν βασιλέως θυγατέρα ἔχοντος, καὶ οὓς Κῦρος ἔχων ἀνέβη βαρβάρους, καὶ οὓς ὁ βασιλέως ἀδελφὸς ἔχων βασιλεῖ ἐβοήθει, καὶ πρὸς τούτοις, ὅσους βασιλεὺς ἔδωκεν αὐτῷ· ὥστε τὸ στράτευμα πάμπολυ ἐφάνη. ἐπεὶ δὲ ἐγγὺς ἐγένετο, τὰς μὲν τῶν τάξεων εἶχεν ὄπισθεν καταστήσας, τὰς δὲ εἰς τὰ πλάγια παραγαγὼν, ἐμβάλλειν μὲν οὐκ ἐτόλμησεν, οὐδ' ἐβούλετο διακινδυνεύειν· σφενδονᾷν δὲ παρήγγελε καὶ τοξεύειν.

η΄. Ἐπεὶ δὲ διαταχθέντες οἱ Ῥόδιοι ἐσφενδόνησαν, καὶ

ſangarum VI.] Huc ferebatur Media regis vxor fugiſſe, quo tempore Medis ademtum fuit a Perſis imperium. Vrbem ipſam Perſarum Rex quum obſideret, neque temporis diuturnitate, neque vi capere poterat. Tandem Iupiter habitatores eius attonitos reddidit: atque ita capta eſt.

7. Inde paraſangas IV vnis caſtris abſoluerunt. Ad ea caſtra Tiſſaphernes eis ſe obtulit, cum equeſtribus copiis ſuis, et Orontae exercitu: cum quo regis erat nupta filia: itidemque cum barbaris, quos ſecum Cyrus in Aſiam ſuperiorem duxerat, et cum quibus regis frater, opem fratri laturus, venerat; ac praeter hos cum iis etiam, quoſcunque Rex ei dederat, vt ingens adeo videretur eſſe exercitus. Quum propius acceſſiſſet, nonnullos ſuorum globos a tergo conſtituebat: nonnullos ad latera transferebat: neque tamen adoriri Graecos audebat, quod periculo ſe nollet exponere: tantum fundis ſuos, et ſagittis vti iubebat.

8. Poſteaquam Rhodii, hinc inde diſpoſiti, fundis vti coeperunt,

* Al. ἀπώλεσαν.

** Al. οἷς, quod eſt pro σὺν οἷς.

καὶ οἱ Σκυθοτοξόται ἐτόξευσαν, καὶ ὐδεὶς ἡμάρτανεν ἀνδρὸς, (ὐδὲ γὰρ, εἰ πάνυ πρὐθυμεῖτο, ῥάδιον ἦν) καὶ ὁ Τισσαφέρνης μάλα ταχέως ἔξω βελῶν ἀπεχώρει, καὶ ἄλλαι τάξεις ἀπεχώρησαν· καὶ τὸ λοιπὸν τῆς ἡμέρας οἱ μὲν ἐπορεύοντο, οἱ δ' εἵποντο, καὶ ὐκέτι ἐπέκειντο οἱ βάρβαροι τῇ τότε ἀκροβολίσει. μακρότερον γὰρ οἵ τε Ρόδιοι τῶν Περσῶν ἐσφενδόνων, καὶ τῶν πλείςων τοξοτῶν.

θ'. Μεγάλα δὲ καὶ τὰ τόξα τὰ Περσικά ἐςιν· ὥςε χρήσιμα ἦν, ὁπόσα ἁλίσκοιτο τῶν τοξευμάτων τοῖς Κρησὶ, καὶ διετέλυν χρώμενοι τοῖς τῶν πολεμίων τοξεύμασι, καὶ ἐμελέτων τοξεύειν ἄνω ἱέντες μακράν. εὑρίσκετο δὲ καὶ νεῦρα πολλὰ ἐν ταῖς κώμαις, καὶ μόλυβδος. ὥςε χρῆσθαι εἰς τὰς σφενδόνας.

ι. Καὶ ταύτῃ μὲν τῇ ἡμέρᾳ, ἐπεὶ κατεςρατοπεδεύοντο οἱ Ελληνες κώμαις ἐπιτυχόντες, ἀπῆλθον οἱ βάρβαροι, μεῖον ἔχοντες ἐν τῇ τότε ἀκροβολίσει. τὴν δὲ ἐπιὖσαν ἡμέ-

runt, et ſagittarii Scythas imitantes, ſagittas eiaculari, quorum nemo ab hoſte aberrabat (vti ſane id facile fieri non poterat, etiamſi quis etiam magnopere cuperet) Tiſſaphernes celerrime ſe extra iactum telorum, item et caeteris eius globis facientibus, recepit: quodque diei reliquum erat, illi progrediebantur, ſequebantur hi; nec ſemel tunc coepta velitatione barbari amplius eis incumbebant. Nam Rhodii longius, quam Perſae ac plurimi illi ſagittarii, tela mittebant.

9. Sunt et Perſici arcus ingentes. Itaque ſi quae ſagittae hoſtium interciperentur, eae Cretenſibus etiam vſui erant; qui nunquam non ſagittis hoſtium vtebantur, easque ſurſum excutiendo, longum ad intervallum eiaculari diſcebant. Praeterea permulti nerui, et plumbi copia in vicis reperiebantur, quae vſui ad fundas erant.

10. Atque hoc die Graeci, quum in vicos delati, caſtra in eis locaſſent; barbari diſcedebant, ea velitatione ſuperati. Poſtridie Graeci eodem loco fru-

ἡμέραν ἔμειναν οἱ Ἕλληνες, καὶ ἐπεσιτίσαντο. ἦν γὰρ πολὺς σῖτος ἐν ταῖς κώμαις. τῇ δ' ὑστεραίᾳ ἐπορεύοντο διὰ τοῦ πεδίου, καὶ Τισσαφέρνης εἵπετο ἀκροβολιζόμενος.

ιά. Ἔνθα δὴ οἱ Ἕλληνες ἔγνωσαν, ὅτι πλαίσιον ἰσόπλευρον πονηρὰ τάξις εἴη πολεμίων ἑπομένων. ἀνάγκη γάρ ἐστιν, ἢν μὲν συγκύπτῃ τὰ κέρατα τοῦ πλαισίου, ἢ ὁδοῦ στενοτέρας οὔσης, ἢ ὀρέων ἀναγκαζόντων, ἢ γεφύρας, ἐκθλίβεσθαι τοὺς ὁπλίτας, καὶ πορεύεσθαι πονήρως, ἅμα μὲν πιεζομένους, ἅμα δὲ καὶ ταραττομένους· ὥστε δυσχρήστους εἶναι ἀνάγκη, ἀτάκτους ὄντας.

ιβ΄. Ὅταν δ' αὖ διασχῇ τὰ κέρατα, ἀνάγκη διασπᾶσθαι τοὺς τότε ἐκθλιβομένους, καὶ κενὸν γίγνεσθαι τὸ μέσον τῶν κεράτων, καὶ ἀθυμεῖν τοὺς ταῦτα πάσχοντας, τῶν πολεμίων ἑπομένων. καὶ ὁπότε δέοι γέφυραν διαβαίνειν, ἢ ἄλλην τινὰ διάβασιν, ἔσπευδεν ἕκαστος, βουλόμενος φθάσαι

mentationis cauſſa commorabantur, quod illis in vicis magna eſſet frumenti copia. Atque ita poſtridie per planitiem faciebant iter, ſubſequente ipſos Tiſſapherne, ac velitationibus laceſſente.

11. Ibi tum animaduerſum a Graecis eſt, agmen quadratum aequalium laterum non ſatis eſſe commodam aciem, ſi hoſtes pone ſequantur. Neceſſe eſt enim, vt, ſi quadrati latera coierint, quum vel anguſta via eſt, vel montes ita facere cogunt, vel pontes, grauis armaturae milites loco ſuo excludantur, aegreque procedant, quum partim premantur, partim perturbentur. Quo ſit, vt, ordinibus turbatis, neceſſario nullus eorum ſit vſus.

12. Vbi vero cornua rurſus explicantur, diuelli eos neceſſe eſt, qui ante in arctum redacti, loco ſuo excludebantur; adeoque medium inter cornua ſpatium vacuum eſſe, moleſtiaque milites affici, quibus hoc accidat, hoſte ſequente. Quod ſi pons tranſeundus eſſet, aut alia quaepiam via difficilis; vnusquiſque properabat, et caeteros primus anteuertere conabatur.

φθάσαι πρῶτος· καὶ εὐεπίθετον ἦν ἐνταῦθα τοῖς πολεμίοις.

ιγ'. Ἐπεὶ δὲ ταῦτα ἔγνωσαν οἱ στρατηγοὶ, ἐποιήσαντο ἓξ λόχους ἀνὰ ἑκατὸν ἄνδρας, καὶ λοχαγοὺς ἐπέστησαν, καὶ ἄλλους πεντηκοντῆρας, καὶ ἄλλους ἐνωμοτάρχας. οὗτοι δὲ πορευόμενοι οἱ λοχαγοὶ, ὁπότε μὲν συγκύπτοι τὰ κέρατα, ὑπέμενον ὕστεροι, ὥστε μὴ ἐνοχλεῖν τοῖς κέρασι. τότε παρῆγον ἔξωθεν τῶν κεράτων.

ιδ'. Ὁπότε δὲ διάσχοιεν αἱ πλευραὶ τοῦ πλαισίου, τὸ μέσον ἀνεξεπίμπλασαν, εἰ μὲν στενότερον εἴη τὸ διέχον, κατὰ λόχους· εἰ δὲ πλατύτερον, κατὰ πεντηκοστῦς. εἰ δὲ πάνυ πλατὺ, κατ' ἐνωμοτίας· ὥστε ἀεὶ ἔκπλεων εἶναι τὸ μέσον. εἰ δὲ καὶ διαβαίνειν τινὰ δέοι διάβασιν ἢ γέφυραν, οὐκ ἐταράττοντο, ἀλλ' ἐν τῷ μέρει οἱ λοχαγοὶ διέβαινον. καὶ εἴ που δέοι τι τῆς φάλαγγος, ἐπιπαρῆσαν οὗτοι. τούτῳ τῷ τρόπῳ ἐπορεύθησαν σταθμοὺς τέτταρας.

ιε. Ἡνίκα δὲ τὸν πέμπτον ἐπορεύοντο σταθμὸν, εἶδον

batur. Quo fiebat, vt tum quoque facilius inuadi ab hostibus possent.

13. Haec quum duces animaduertissent, cohortes sex instituebant, quarum singulae milites centum haberent, eisque ductores praeficiebant: et alios quinquagenûm praefectos, et manipularios duces. Hi cohortium praefecti quum progrediebantur, si quidem coirent cornua, postremi subsistebant, vt nequid cornibus molestiae crearetur. Itaque etiam extra cornua ducebant.

14. Sin quadrati agminis latera laxarentur, complebant medium, et quidem per cohortes, si arctius esset id, quod laxatum erat: sin latius, per quinquagenos: sin latissimum, per manipulos; vt semper id, quod in medio loco contineretur, confertum esset. Quo fiebat, vt, si quis locus vel pons transeundus esset, non perturbarentur; sed vicissim singuli cohortium ductores transirent: itemque si phalange opus esset, aderant. Hac ratione ad quarta castra progressi sunt.

15. Ad quinta quum pergerent,

δον βασίλειόν τι, καὶ περὶ αὐτὸ κώμας πολλὰς τήν τε ὁδὸν πρὸς τὸ χωρίον τοῦτο διὰ γηλόφων ὑψηλῶν γιγνομένην, οἳ καθῆκον ἀπὸ τοῦ ὄρους, ὑφ᾽ ᾧ ἦν κώμη· καὶ εἶδον μὲν τοὺς γηλόφους ἄσμενοι οἱ Ἕλληνες, ὡς εἰκὸς τῶν πολεμίων ὄντων ἱππέων. ἐπεὶ δὲ πορευόμενοι ἐκ τοῦ πεδίου ἀνέβησαν ἐπὶ τὸν πρῶτον γήλοφον, κατέβαινον ὡς ἐπὶ τὸν ἕτερον ἀναβαῖεν.

ιϛ′. Ἐνταῦθα παραγίνονται οἱ βάρβαροι, καὶ ἀπὸ τοῦ ὑψηλοῦ ἐπὶ τὸ πρανὲς ἔβαλλον, ἐσφενδόνων, ἐτόξευον ὑπὸ μαστίγων, καὶ πολλοὺς κατετίτρωσκον, καὶ ἐκράτησαν τῶν Ἑλλήνων γυμνητῶν, καὶ κατέκλεισαν αὐτοὺς εἴσω τῶν ὅπλων· ὥστε παντάπασι ταύτην τὴν ἡμέραν ἄχρηστοι ἦσαν, ἐν τῷ ὄχλῳ ὄντες, καὶ οἱ σφενδονῆται καὶ οἱ τοξόται.

ιζ′. Ἐπεὶ δὲ πιεζόμενοι οἱ Ἕλληνες ἐπεχείρησαν διώκειν, σχολῇ μὲν ἐπὶ τὸ ἄκρον ἀφικνοῦνται, ὁπλῖται ὄντες· οἱ δὲ πολέμιοι ταχὺ ἀνεπήδων. πάλιν δὲ,

rent, regiam quandam conſpexerunt, et circum eam multos vicos: via, quae tendebat ad hunc locum, per editos colles ducente, qui colles a monte, ſub quo vicus erat, oriebantur. Eos colles Graeci lubentes videbant, vt conſentaneum erat, qui hoſtes haberent equites: ſed tamen, quum in itinere de planitie primum in collem aſcendiſſent, rurſum deſcendebant, vt in alterum aſcenderent.

16. Tum vero barbari adeſſe, deque ſuperiore loco deorſum iacere, fundas torquere, ſagittas mittere; verberibus ad hoc compulſi. Quare multi vulnerabantur, ac Graeci, qui expediti erant, diſcedebant inferiores, intra grauis armaturae militum ordines concluſi. Adeoque nulli eo die vſui erant funditores et ſagittarii Graeci, quum intra militum ſe turbam abderent.

17. Ita quum vrgerentur Graeci, ac propterea hoſtes perſequi niterentur; tarde in cliuum perueniebant, vt qui graui etiam armatura onerarentur, hoſte interim retrorſum celeriter reſiliente. Idem ipſis

δὲ, ὁπότε ἀπίοιεν πρὸς τὸ ἄλλο ϛράτευμα, ταυτὰ ἔπασχον· καὶ ἐπὶ τȣ̃ δευτέρȣ γηλόφȣ ταυτὰ ἐγίγνετο· ὥϛε ἀπὸ τȣ̃ τρίτȣ γηλόφȣ ἔδοξεν αὐτοῖς μὴ κινεῖν τȣ̀ς ϛρατιώτας· πλὴν ἀπὸ τῆς δεξιᾶς πλευρᾶς τȣ̃ πλαισίȣ ἀνήγαγον πελταϛὰς πρὸς τὸ ὄρος.

ιή. Επεὶ δ' ȣ̃τοι ἐγένοντο ὑπὲρ τῶν ἑπομένων πολεμίων, ȣ̓κέτι ἐπετίθεντο οἱ πολέμιοι τοῖς καταβαίνȣσι, δεδοικότες μὴ ἀποτμηθείησαν, καὶ ἀμφοτέρωθεν αὐτῶν γένοιντο οἱ πολέμιοι. ȣ̃τω τὸ λοιπὸν τῆς ἡμέρας πορευόμενοι, οἱ μὲν τῇ ὁδῷ κατὰ τȣ̀ς γηλόφȣς, οἱ δὲ κατὰ τὸ ὄρος ἐπιπαριόντες, ἀφίκοντο εἰς τὰς κώμας, καὶ ἰατρȣ̀ς κατέϛησαν ὀκτώ. πολλοὶ γὰρ ἦσαν οἱ τετρωμένοι.

ιθ'. Ενταῦθα ἔμειναν ἡμέρας τρεῖς, καὶ τῶν τετρωμένων ἕνεκα, καὶ ἅμα ἐπιτήδεια πολλὰ εἶχον, ἄλευρα, οἶνον, κριθὰς ἵπποις συμβεβλημένας πολλάς. ταῦτα δὲ συνηγμένα ἦν τῷ σατραπεύοντι τῆς χώρας. τετάρτῃ δ' ἡμέρᾳ καταβαίνȣσιν εἰς τὸ πεδίον.

κ'. Επεὶ

ipſis accidebat, quum ad aliud agmen hoſtium tendebant. Quumque hoc etiam altero in colle ipſis vſuveniret, viſum eſt de cliuo tertio milites mouendos non eſſe: tantum a latere dextro quadrati agminis cetratos in montem ducebant.

18. Illi quum ſupra hoſtes euaſiſſent, qui a tergo ipſos ſequebantur: non iam amplius ii deſcendentes inuadebant. Metuebant enim, ne a ſuis abſciſſi, vtraque parte hoſtes haberent. Ita tum id, quod diei reliquum erat, in itinere quum conſumpſiſſent; aliis via, quae per colles ducebat, aliis per montem proficiſcentibus, ad vicos perueniunt. Heic medicos octo conſtituunt, quod permulti vulnerati eſſent.

19. Ibidem triduum ſunt commorati, partim vulneratorum cauſſa, partim quia commeatus magna erat his locis copia, farinae, vini, hordei, quod equis congeſtum fuerat. Nam haec vniuerſa in vſum eius, qui regionis erat ſatrapa, fuerant comportata. Die quarto in campum deſcendunt.

20. Quum-

κ΄. Ἐπεὶ δὲ κατέλαβεν αὐτοὺς Τισσαφέρνης σὺν τῇ δυνάμει, ἐδίδαξε τοὺς Ἕλληνας τῇ ἀνάγκῃ κατασκηνῆσαι οὗ πρῶτον εἶδον κώμην, καὶ μὴ πορεύεσθαι ἔτι μαχομένους. πολλοὶ γὰρ ἦσαν ἀπόμαχοι, τετρωμένοι, καὶ οἱ ἐκείνους φέροντες, καὶ οἱ τῶν φερόντων τὰ ὅπλα δεξάμενοι. ἐπεὶ δὲ κατεσκήνησαν, καὶ ἐπεχείρησαν αὐτοῖς ἀκροβολίζεσθαι οἱ βάρβαροι πρὸς τὴν κώμην προσιόντες, πολὺ περιῆσαν οἱ Ἕλληνες. πολὺ γὰρ διέφερεν ἐκ τῆς χώρας ὁρμῶντας ἀλέξασθαι, εἰ πορευομένους ἐπιοῦσι τοῖς πολεμίοις μάχεσθαι.

κά. Ἡνίκα δ᾽ ἦν ἤδη δείλη, ὥρα ἦν ἀπιέναι τοῖς πολεμίοις. οὔποτε γὰρ μεῖον ἀπεστρατοπεδεύοντο οἱ βάρβαροι τοῦ Ἑλληνικοῦ ἑξήκοντα σταδίων, φοβούμενοι μὴ τῆς νυκτὸς ἐπιθοῖντο αὐτοῖς. πονηρὸν γὰρ νυκτός ἐστι στράτευμα Περσικόν. οἵτε γὰρ ἵπποι αὐτοῖς δέδενται, καὶ ὡς ἐπιτοπολὺ πεποδισμένοι εἰσὶ, τοῦ μὴ φεύγειν ἕνεκα, εἰ λυθείησαν. ἐάν τε τὶς θόρυβος γίγνηται, δεῖ ἐπισάξαι τὸν

20. Quumque Tiſſaphernes, ſuis cum copiis, eos aſſecutus eſſet, docuit ipſos, vt neceſſario caſtra collocarent in primo quoque vico, qui ſe offerret, neque inter eundum proeliarentur. Permulti enim ad pugnam, propter vulnera, invtiles erant; itidemque illi, qui vulneratos geſtabant; ac rurſum, qui horum geſtabant arma. Quum iam caſtra metati eſſent, ac barbari ad velitationes eos laceſſerent, ad ipſum vſque vicum delati, longe ſuperiores erant Graeci. Nam multo praeſtabat, facto ex vico impetu hoſtem reprimere; quam inter proficiſcendum aduerſus eos irruentes dimicare.

21. Quum adueſperaſceret, abeundi hoſtibus viſum eſt eſſe tempus. Non enim vnquam barbari intra LX ſtadia a Graecis caſtra metabantur. Etenim metuebant, ne Graeci noctu ipſos inuaderent. Sunt certe Perſarum caſtra noctu perincommoda. Nam et equi ipſorum alligantur, ac plerumque pedicis conſtricti tenentur, ne, ſi ſoluti ſint, aufugiant. Quod ſi quis tumultus incidat, neceſſe eſt homini

τὸν ἵππον Πέρσῃ ἀνδρὶ, καὶ χαλινῶσαι δεῖ, καὶ θωρακισθέντα ἀναβῆναι ἐπὶ τὸν ἵππον. ταῦτα δὲ πάντα χαλεπὸν νυκτὸς, ἅτε καὶ θορύβου ὄντος, ποιεῖν. τούτου ἕνεκα πόρρω ἀπεσκήνουν τῶν Ἑλλήνων.

κβ'. Ἐπεὶ δὲ ἐγίγνωσκον αὐτοὺς οἱ Ἕλληνες βουλομένους ἀπιέναι καὶ διαγγελλομένους, ἐκήρυξε τοῖς Ἕλλησι παρασκευάζεσθαι, ἀκουόντων τῶν πολεμίων. καὶ χρόνον μέν τινα ἐπέσχον τῆς πορείας οἱ βάρβαροι· ἐπειδὴ δὲ ὀψὲ ἐγίγνετο ἀπῄεσαν. οὐ γὰρ ἐδόκει λυσιτελεῖν αὐτοῖς νυκτὸς πορεύεσθαι, καὶ κατάγεσθαι ἐπὶ τὸ στρατόπεδον.

κγ'. Ἐπειδὴ δὲ σαφῶς ἀπιόντας ἤδη ἑώρων οἱ Ἕλληνες, ἐπορεύοντο καὶ αὐτοὶ ἀναζεύξαντες, καὶ διῆλθον ὅσον ἑξήκοντα σταδίους· καὶ γίγνεται τοσοῦτον μεταξὺ τῶν στρατευμάτων, ὥστε τῇ ὑστεραίᾳ οὐκ ἐφάνησαν οἱ πολέμιοι, οὐδὲ τῇ τρίτῃ· τῇ δὲ τετάρτῃ, νυκτὸς προσελθόντες *, καταλαμβάνουσι χωρίον ὑπερδέξιον οἱ βάρβαροι, ᾗ ἔμελλον οἱ Ἕλληνες

mini Perſico equus inſternatur, neceſſe eſt fraenetur, atque vbi iam quis lorica ſe munierit, equum conſcendat neceſſe eſt. Ea vero vniuerſa noctu difficulter fiunt, quo tempore tumultus eſſe ſolent. Haec erat cauſſa, quamobrem longe a Graecis caſtra ſua remouerent.

22. Quum autem Graeci animaduerterent, velle ipſos diſcedere, idque denuntiari: per praecones ſuis indicabant, vt quiſque ſe pararet, idque ſic, vt audiri ab hoſtibus poſſet. Itaque barbari aliquamdiu ab itinere faciundo ſe cohibebant, verum nocte iam imminente abierunt. Non enim conducere ſibi putabant, vt noctu profecti in caſtra reuerterentur.

23. Quum eos Graeci iam certo diſcedere viderent, etiam ipſi caſtris motis pergebant, et ad LX ſtadia progrediebantur. Quo factum eſt, vt tanto ex interuallo caſtra diſtarent, vt neque die altero, neque tertio hoſtes vſquam apparerent. Quarto tandem barbari, quum noctu eos anteuertiſſent, locum altitudine ſua peropportunum occupant, qua Graeci tranſituri

* Al. προελθόντες,

νες παριέναι, ἀκρωνυχίαν ὄρους, ὑφ' ἣν ἡ κατάβασις ἦν εἰς τὸ πεδίον.

κδ'. Ἐπειδὴ δὲ ἑώρα Χειρίσοφος προκατειλημμένην τὴν ἀκρωνυχίαν, καλεῖ Ξενοφῶντα ἀπὸ τῆς οὐρᾶς· καὶ κελεύει λαβόντα τοὺς πελταστὰς παραγενέσθαι εἰς τὸ πρόσθεν. ὁ δὲ Ξενοφῶν τοὺς μὲν πελταστὰς οὐκ ἦγεν. (ἐπιφαινόμενον γὰρ ἑώρα Τισσαφέρνην, καὶ τὸ στράτευμα πᾶν) αὐτὸς δὲ προσελάσας ἠρώτα, τί καλεῖς; ὁ δὲ λέγει αὐτῷ· ἔξεστιν ὁρᾷν. προκατείληπται γὰρ ἡμῖν ὁ ὑπὲρ τῆς καταβάσεως λόφος, καὶ οὐκ ἔστι παρελθεῖν, εἰ μὴ τούτους ἀποκόψομεν. ἀλλὰ τί οὐκ ἦγες τοὺς πελταστάς; ὁ δὲ λέγει, ὅτι οὐκ ἐδόκει αὐτῷ ἔρημα καταλιπεῖν τὰ ὄπισθεν ἐπιφαινομένων τῶν πολεμίων. ἀλλὰ μὴν ὥρα γ', ἔφη, βουλεύεσθαι, πῶς τις τοὺς ἄνδρας ἀπελᾷ τοῦ λόφου.

κε. Ἐνταῦθα Ξενοφῶν ὁρᾷ τοῦ ὄρους τὴν κορυφὴν ὑπὲρ τοῦ ἑαυτοῦ στρατεύματος οὖσαν, καὶ ἀπὸ ταύτης ἔφοδον ἐπὶ τὸν λόφον, ἔνθα ἦσαν οἱ πολέμιοι. καὶ λέγει· κρά-

transituri erant; nimirum montis iugum, sub quo descensus ad planitiem patebat.

24. Cherisophus vbi vidisset iugum montis eos antecepisse, Xenophontem ab agmine extremo arcessit, eumque cum cetratis ad primam aciem adesse iussit. Verum Xenophon cetratos non duxit, quod Tissaphernem cum copiis ostendere se videret: sed ipse aduectus equo ad Cherisophum, Quamobrem me arcessis? inquit. Id vero tibi vel videre licet, ait. Nam occupatus est collis ille, qui viae imminet, qua descendendum erit: neque transire nobis licebit, si non hos vi deiiciemus. Tu vero cur cetratos non adduxisti? Quod, inquit, visum non fuisset relinquere posterius agmen desertum, quum hostes se ostenderent. Sed enim tempus est consultandi, quo pacto quis eos de colle deiiciat.

25. Ibi tum Xenophon videt montis verticem copiis suis imminere, atque ab hoc ad collem illum, in quo erant hostes, aditum quendam esse. Itaque mox: Optimum

κράτιστον, ὦ Χειρίσοφε, ἡμῖν ἵεσθαι ὡς τάχιστα ἐπὶ τὸ ἄκρον. ἐὰν γὰρ τοῦτο λάβωμεν, οὐ δυνήσονται μένειν ὑπὲρ τῆς ὁδοῦ. ἀλλ᾽, εἰ βούλει, μένε ἐπὶ τῷ στρατεύματι· ἐγὼ δὲ ἐθέλω πορεύεσθαι. εἰ δὲ χρῄζεις, πορεύου ἐπὶ τὸ ὄρος· ἐγὼ δὲ μενῶ αὐτοῦ. ἀλλὰ δίδωμί σοι, ἔφη ὁ Χειρίσοφος, ὁπότερον βούλει, ἑλέσθαι.

κϛʹ. Εἰπὼν ὁ Ξενοφῶν, ὅτι νεώτερός ἐστιν, αἱρεῖται πορεύεσθαι· κελεύει δὲ οἱ συμπέμψαι ἀπὸ τοῦ στόματος ἄνδρας· μακρὰν γὰρ ἦν ἀπὸ τῆς οὐραγίας * λαβεῖν. καὶ ὁ Χειρίσοφος συμπέμπει τοὺς ἀπὸ τοῦ στόματος πελταστάς. ἔλαβε δὲ τοὺς κατὰ μέσον τοῦ πλαισίου. συνέπεσθαι δ᾽ ἐκέλευσεν αὐτῷ καὶ τοὺς τριακοσίους ὁ Χειρίσοφος, οὓς αὐτὸς εἶχε τῶν ἐπιλέκτων ἐπὶ τῷ στόματι τοῦ πλαισίου.

κζʹ. Ἐντεῦθεν ἐπορεύοντο ὡς ἐδύναντο τάχιστα. οἱ δ᾽ ἐπὶ τοῦ λόφου πολέμιοι ὡς ἐνόησαν αὐτῶν τὴν πορείαν ἐπὶ τὸ ἄκρον, εὐθὺς καὶ αὐτοὶ ὥρμησαν ἁμιλ-

Optimum fuerit, inquit, Cherisophe, quamprimum nos ad illud cacumen tendere. Nam illo occupato, viae non poterunt imminere amplius. Tu, si ita videtur, ad exercitum maneto: equidem eo tendere cogito. Sin hoc mauis, tu in montem pergito, atque ego heic subsistam. Equidem tibi, ait Cherisophus, optionem do, vtrum velis, eligendi.

26. Xenophon quum se minorem natu diceret, proficiscendi munus sibi poposcit. Milites tantum quosdam ex fronte sibi adiungi iubet. Nam longum erat, aliquos ab agmine extremo sumere. Et Cherisophus vna cum ipso cetratos, qui erant primo in agmine, mittit; atque etiam sumtos de quadratae aciei medio. Praeterea iussit, vt eum illi ccc sequerentur, quos habebat ipse lectos milites in fronte quadrati agminis.

27. Inde, quam poterant celerrime, progressi sunt. Hostes, qui erant in colle, quum iter ipsorum, quod ad cacumen tenderet, animaduerterent; mox et ipsi

* Al. ἀπὸ τῆς οὐρᾶς.

ἁμιλλᾶσθαι ἐπὶ τὸ ἄκρον. καὶ ἐνταῦθα πολλὴ μὲν κραυγὴ ἦν τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατεύματος, διακελευομένων τοῖς ἑαυτῶν· πολλὴ δὲ κραυγὴ τῶν ἀμφὶ Τισσαφέρνην τοῖς ἑαυτῶν διακελευομένων.

κη'. Ξενοφῶν δὲ παρελαύνων ἐπὶ τοῦ ἵππου, παρεκελεύετο· ἄνδρες, νῦν εἰς τὴν Ἑλλάδα νομίζετε ἁμιλλᾶσθαι, νῦν πρὸς παῖδας καὶ γυναῖκας· νῦν ὀλίγον πονήσαντες χρόνον, ἀμαχεὶ τὴν λοιπὴν πορευσόμεθα. Σωτηρίδας δὲ ὁ Σικυώνιος εἶπεν· οὐκ ἐξ ἴσου, ὦ Ξενοφῶν, ἐσμέν. σὺ μὲν γὰρ ἐφ' ἵππου ὀχῇ, ἐγὼ δὲ χαλεπῶς κάμνω, τὴν ἀσπίδα φέρων.

κθ'. Καὶ ὅς, ἀκούσας ταῦτα, καταπηδήσας ἀπὸ τοῦ ἵππου, ὠθεῖτο αὐτὸν ἐκ τῆς τάξεως, καὶ τὴν ἀσπίδα ἀφελόμενος, ὡς ἐδύνατο τάχιστα ἐπορεύετο. ἐτύγχανε δὲ καὶ θώρακα ἔχων τὸν ἱππικόν, ὥστε ἐπιέζετο. καὶ τοῖς μὲν ἔμπροσθεν ὑπάγειν παρεκελεύετο, τοῖς δὲ ὄπισθεν, παριέναι, μόγις ἑπομένοις.

λ'. Οἱ

ipſi certatim eo ſe conferre coeperunt. Ingens tum clamor Graeci exercitus audiri, cohortantis ſuos: ingens eorum, qui cum Tiſſapherne erant, ac ſuos itidem excitabant.

28. Xenophon autem obequitans, hoc modo ſuos exhortabatur: Nunc vobis, milites, de reditu in Graeciam, nunc de reditu ad vxores ac liberos, propoſitum eſſe certamen exiſtimate: nunc ſi exiguum ad tempus laboris tolerantes fuerimus, deinceps ſine proelio licebit iter facere. Heic Soteridas Sicyonius: Non aequa, inquit, noſtrûm eſt conditio, Xenophon. Nam tu equo veheris; ego ſcutum portans, graviter defatigor.

29. Quae quum audiiſſet Xenophon, ex equo deſilit, et homini, loco proturbato, clupeum adimit, quamque celerrime poterat, pergit. Forte tunc etiam lorica equeſtri indutus erat, qua licet premeretur, nihilo tamen ſequius et anteriores exhortabatur, vt procederent: et poſteriores, qui vix ſequebantur, vti pergerent.

30. Mili-

λ'. Οἱ δ' ἄλλοι στρατιῶται παίουσι, καὶ βάλλουσι, καὶ λιθοροῦσι τὸν Σωτηρίδαν, ἕως ἠνάγκασαν λαβόντα, τὴν ἀσπίδα πορεύεσθαι. ὁ δὲ ἀναβὰς, ἐπὶ τοῦ ἵππου, ἕως μὲν βάσιμα ἦν, ἦγεν. ἐπὶ δὲ ἄβατα ἦν, καταλιπὼν τὸν ἵππον, ἔσπευδε πεζῇ. καὶ φθάνουσιν ἐπὶ τῷ ἄκρῳ γενόμενοι τοὺς πολεμίους.

ΚΕΦ. ε'.

Ἔνθα δὴ οἱ μὲν βάρβαροι στραφέντες ἔφευγον, ᾗ ἕκαστος ἐδύνατο, οἱ δὲ Ἕλληνες εἶχον τὸ ἄκρον. οἱ δὲ ἀμφὶ Τισσαφέρνην καὶ Ἀριαῖον ἀποτρεπόμενοι ἄλλην ὁδὸν ᾤχοντο· οἱ δὲ ἀμφὶ Χειρίσοφον, καταβάντες εἰς τὸ πεδίον, ἐστρατοπεδεύσαντο ἐν κώμῃ μεστῇ πολλῶν ἀγαθῶν. ἦσαν δὲ καὶ ἄλλαι κῶμαι πολλαὶ, πλήρεις πολλῶν ἀγαθῶν, ἐν τούτῳ τῷ πεδίῳ, παρὰ τὸν Τίγρητα ποταμόν.

β'. Ηνίκα δ' ἦν δείλη, ἐξαπίνης ἐπιφαίνονται οἱ πολέμιοι ἐν τῷ πεδίῳ, καὶ τῶν Ἑλλήνων κατέκοψάν τινας τῶν ἐσκεδασμένων ἐν τῷ πεδίῳ καθ' ἁρπαγήν.

30. Milites caeteri Soteridam caedendo, iaciendo, conviciis profcindendo, tandem cogunt, recepto clupeo, pergere, Xenophon, equo confcenfo, quam quidem diu loca haec equitationi idonea erant, eques praeibat: quum inacceffa fieri coepiffent, equo relicto, pedes feftinabat. Quo factum, vt citius, quam hoftes, in cacumen peruenirent.

CAP. V.

Tum vero conuerfi barbari, qua quifque poterat, fugiebant, Grdecis verticem obtinentibus. Tiffaphernis et Ariaei milites aliam ad viam fe vertentes, abibant. Cherifophi copiae, quum in planitiem defcendiffent, quodam in vico caftra locabant, qui copiis omnibus refertiffimus effet. Erant et alii vici plures in planitie, fecundum Tigrim fluvium fita, omni rerum vtilium genere plane referti.

2. Vefpere fe hoftes in planitie fubito oftendunt, ac nonnullos Graecos, ad praedam per campum hinc inde fparfos, interficiunt.

γήν. καὶ γὰρ νομαὶ πολλαὶ βοσκημάτων διαβιβαζόμεναι εἰς τὸ πέραν τῦ ποταμῦ κατελήφθησαν.

γ'. Ενταῦθα Τισσαφέρνης, καὶ οἱ σὺν αὐτῷ, καίειν ἐπεχείρησαν τὰς κώμας. καὶ τῶν Ελλήνων μάλα ἠθύμησάν τινες, ἐννοῦμενοι μὴ τὰ ἐπιτήδεια, εἰ καύσειεν, ὑκ ἔχοιεν ὁπόθεν λαμβάνοιεν. καὶ οἱ μὲν ἀμφὶ Χειρίσοφον ἀπῄεσαν ἐκ βοηθείας. ὁ δὲ Ξενοφῶν, ἐπὶ κατέβη, παρελαύνων ἐπὶ τὰς τάξεις, ἡνίκα ἀπὸ τῆς βοηθείας ἀπῄεσαν οἱ Ελληνες, ἔλεγεν·

δ'. Ορᾶτε, ὦ ἄνδρες Ελληνες, ὑφιέντας τὴν χώραν ἤδη ἡμετέραν εἶναι· ἃ γὰρ, ὅτε ἐσπένδοντο, διεπράττοντο, μὴ κάειν τὴν βασιλέως χώραν, νῦν αὐτοὶ κάοσιν ὡς ἀλλοτρίαν. ἀλλὰ ἐάν πȣ καταλίπωσί γε αὐτοῖς τὰ ἐπιτήδεια, ὄψονται καὶ ἡμᾶς ἐνταῦθα πορευομένȣς. ἀλλ', ὦ Χειρίσοφε, ἔφη, δοκεῖ μοι βοηθεῖν ἐπὶ τȣ̀ς κάοντας, ὡς ὑπὲρ τῆς ἡμετέρας. ὁ δὲ Χειρίσοφος εἶπεν· ȣ̓κȣν ἔμοιγε δοκεῖ· ἀλλὰ

terficiunt. Nam pecorum agmina complura, translata trans fluuium, heic capta sunt.

3. Tissaphernes cum suis vicos exurere conabatur. Quo factum, vt Graeci quidam mirifice deiectis animis essent, qui cogitarent, si commeatus incenderetur, non habituros vnde alium sumerent. Et Cherisophi quidem milites, posteaquam suis opem tulissent, redibant. Xenophon vero quum descendisset, ordines obequitans, Graecis ope lata redeuntibus, dixit:

4. Videtis, concedere nobis barbaros, regionem totam nostram esse. Nam quae a nobis impetrabant id temporis, quum foedera nobiscum sancirent, ne quis scilicet regis agrum exurendo perderet: ea nunc ipsi faciunt, quasi si ditionem alienam exurerent. Quod si alicubi commeatum vllum sibi ipsis reliquerint, videbunt nos etiam eo proficisci. Enimuero, mi Cherisophe, arbitror equidem aduersus exurentes opem ferendam esse, ac si regio haec nostra foret. Ego vero non arbitror, ait Cherisophus; sed potius nos etiam excitemus

ἀλλὰ καὶ ἡμεῖς, ἔφη, κάωμεν, καὶ ὅτω θᾶττον παύσονται.

β'. Ἐπεὶ δὲ ἐπὶ τὰς σκηνὰς ἀπῆλθον, οἱ μὲν ἄλλοι περὶ τὰ ἐπιτήδεια ἦσαν, ςρατηγοὶ δὲ καὶ λοχαγοὶ συνῆλθον. καὶ ἐνταῦθα πολλὴ ἀπορία ἦν. ἔνθεν μὲν γὰρ ὄρη ἦν ὑπερύψηλα, ἔνθεν δὲ ποταμὸς τοσῦτος τὸ βάθος, ὡς μηδὲ τὰ δόρατα ὑπερέχειν πειρωμένοις τῦ βάθους. ἀπορυμένοις δὲ αὐτοῖς προσελθών τις ἀνὴρ Ῥόδιος, εἶπε· ἐγὼ θέλω ὑμᾶς, ὦ ἄνδρες, διαβιβάσαι κατὰ τετρακισχιλίους ὁπλίτας, ἢν μοι ὧν δέομαι ὑπηρετήσητε, καὶ τάλαντόν μισθὸν πορίσητε.

ς'. Ἐρωτώμενος δὲ, ὅτυ δεήσοιτο, ἀσκῶν, ἔφη, δισχιλίων δεήσομαι. πολλὰ δὲ ὁρῶ ταῦτα πρόβατα, καὶ αἶγας, καὶ βόας, καὶ ὄνυς, ἃ ἀποδαρέντα καὶ φυσηθέντα, ῥαδίως ἂν παρέχοι τὴν διάβασιν. δεήσομαι δὲ καὶ τῶν δεσμῶν, οἷς χρῆσθε περὶ τὰ ὑποζύγια. τύτοις δ', ἔφη, ζεύξας τὺς ἀσκὺς, πρὸς ἀλλήλυς ἁρμόσας ἕκαςον ἀσκὸν, λίθυς ἀρ-

citemus incendia, quo fiet, vt citius ipsi desinant.

5. Ad tabernacula ventum quum esset, commeatui conquirendo reliqui intenti erant: at duces, cohortiumque praefecti, conueniebant. Erat enim magna rerum difficultas. Ex parte vna montes praearduì cernebantur, ex altera flumen tantae altitudinis, vt ne hastae quidem, quibus vadum tentaretur, quidquam extarent. Hac rerum in difficultate quum haererent, Rhodius quidam accedens: Ego vero, inquit, traiicere ad quater mille grauis armaturae pedites volo, si mihi suppeditaueritis ea, quibus opus erit, ac pro mercede prabueritis talentum.

6. Interrogatus, quibus rebus egeret: Vtribus, ait, bis mille. Video autem heic permultas pecudes, et capras, et boues, et asinos; quibus si coria detrahantur et inflentur, facilem nobis traiectum praestabunt. Etiam vinculis iis mihi opus erit, quibus ad iumenta vtimini. His vbi vtres connexuero, quolibet eorum ad alterum applicato, appensis lapidibus, iisque ancora-

ἀφεὶς ὥσπερ ἀγκύρας, εἰς τὸ ὕδωρ δὲ ἀγαγὼν, καὶ ἀμφοτέρωθεν δήσας, ἐπιβαλῶ ὕλην, καὶ γῆν ἐπιφορήσω. ὅτι μὲν οὖν οὐ καταδύσεσθε, αὐτίκα μάλα εἴσεσθε. ὁ γὰρ ἀσκὸς δύο ἄνδρας ἕξει τοῦ μὴ καταδῦναι· ὥστε δὲ μὴ ὀλισθάνειν, ἡ ὕλη καὶ ἡ γῆ σχήσει.

ζ΄. Ἀκούσασι ταῦτα τοῖς στρατηγοῖς τὸ μὲν ἐνθύμημα χάριεν ἐδόκει εἶναι, τὸ δὲ ἔργον ἀδύνατον. ἦσαν γὰρ οἱ κωλύσοντες πέραν πολλοὶ ἱππεῖς, οἳ εὐθὺς τοῖς πρώτοις οὐδὲν ἂν ἐπέτρεπον τούτων ποιεῖν.

η΄. Ἐνταῦθα τὴν μὲν ὑστεραίαν ἐπανεχώρουν εἰς τοὔμπαλιν ἢ πρὸς Βαβυλῶνα, εἰς τὰς ἀκαύστους κώμας, κατακαύσαντες ἔνθεν ἐξῄεσαν. ὥστε οἱ πολέμιοι οὐ προσήλαυνον, ἀλλὰ ἐθεῶντο, καὶ ὅμοιοι ἦσαν θαυμάζοντες, ὅποι ποτὲ τρέψονται οἱ Ἕλληνες, καὶ τί ἐν νῷ ἔχοιεν.

θ΄. Ἐνταῦθα οἱ μὲν ἄλλοι στρατιῶται ἀμφὶ τὰ ἐπιτήδεια ἦσαν· οἱ δὲ στρατηγοὶ καὶ οἱ λοχαγοὶ πά-

ancorarum ritu demiſſis, deinde deductis in aquam vtribus, et vtraque parte colligatis, virgulta imponam, et terram ingeram. Statim quidem certe intelligetis, nequaquam futurum, vt mergamini. Nam vtres ſinguli binos facile ſuſtinebunt, quominus mergantur. Vt autem non vacillent, tum virgulta tum terra impedient.

7. Quod quum duces audiiſſent, viſum eſt eis inuentum non inelegans eſſe; facinus ipſum tale, quod perſici non poſſet. Nam permulti equites trans flumen erant, qui ipſos eſſent impedituri; ac ne primis quidem conceſſuri, vt quidquam horum molirentur.

8. Itaque poſtridie retrocedebant auerſa a Babylone via, non exuſtos ad pagos; quum eos, de quibus exierant, accendiſſent. Quo factum, vt hoſtes non adequitarent, ſed Graecos ſpectarent, admirantibus ſimiles, quo illi perrecturi eſſent, et quid haberent in animo.

9. Erant tunc milites caeteri commeatui colligendo intenti, duces vero, et cohortium praefecti,

πάλιν συνῆλθον· καὶ συναγαγόντες τοὺς αἰχμαλώτους, ἤλεγχον τὴν κύκλῳ πᾶσαν χώραν τίς ἑκάστη εἴη. οἱ δ' ἔλεγον, ὅτι τὰ μὲν πρὸς μεσημβρίαν, τῆς ἐπὶ Βαβυλῶνα εἴη καὶ Μηδίαν, δι' ἧσπερ ἥκοιεν· ἡ δὲ πρὸς ἕω, ἐπὶ Σοῦσά τε καὶ Ἐκβάτανα φέροι, ἔνθα θερίζειν καὶ ἐαρίζειν λέγεται βασιλεύς· ἡ δὲ διαβάντι τὸν ποταμὸν πρὸς ἑσπέραν, ἐπὶ Λυδίαν, καὶ Ἰωνίαν φέροι· ἡ δὲ διὰ τῶν ὀρέων καὶ πρὸς ἄρκτον τετραμμένη, ὅτι εἰς Καρδούχους ἄγοι.

ί. Τούτους δ' ἔφασαν οἰκεῖν ἀνὰ τὰ ὄρη, καὶ πολεμικοὺς εἶναι, καὶ βασιλέως οὐκ ἀκούειν· ἀλλὰ καὶ ἐμβαλεῖν ποτὲ εἰς αὐτοὺς βασιλικὴν στρατιὰν, δώδεκα μυριάδας. τούτων δὲ οὐδένα ἀπονοστῆσαι διὰ τὴν δυσχωρίαν. ὁπότε μέντοι πρὸς τὸν σατράπην τὸν ἐν τῷ πεδίῳ σπείσαιντο, καὶ ἐπιμίγνυσθαι σφῶν τε πρὸς ἐκείνους, καὶ ἐκείνων πρὸς αὐτούς.

ιά. Ἀκούσαντες δὲ ταῦτα οἱ στρατηγοὶ, ἐκάθισαν χωρὶς τοὺς ἑκασταχόσε φάσκοντας εἰδέναι, οὐδὲν δῆλον ποιήσαντες,

fecti, rurſum conueniebant; et captiuis coactis, quaenam eſſet quaelibet quauis ex parte regio, percunctabantur. Aiebant illi, meridiem verſus, viam Babylonem atque in Mediam ducere, qua ipſi veniſſent: ad orientem Solem quae ſit, Suſa et Ecbatana ducere; vbi rex aeſtatem et ver exigere dicitur: tertiam, quae trans fluuium ad occidentem tendat, verſus Lydiam et Ioniam ducere: Quae denique per montes ad ſeptentriones vergat, ad Carduchos pertinere.

10. Hos aiebant in montibus habitare, ac bellicoſos eſſe, neque regis imperio parere. Immo copias aliquando regias, quae centies et vicies mille hominibus conſtarent, eos inuaſiſſe; quorum nemo, propter ſummam locorum difficultatem, domum redierit. Quod ſi foedera inter ſatrapam regionis campeſtris et ipſos intercedant, eſſe libera inter vtroſque commercia.

11. Quae quum duces audiiſſent, ſeorſum collocatis, qui ſinguli ſingulos regionum tractus ſibi cognitos aiebant, et plane non indica-

σαντες, ὅποι πορεύεσθαι ἔμελλον. ἐδόκει δὲ τοῖς στρατηγοῖς ἀναγκαῖον εἶναι, διὰ τῶν ὀρέων εἰς Καρδούχους ἐμβάλλειν. τούτους γὰρ διελθόντες, ἔφασαν εἰς Ἀρμενίαν ἥξειν, ἧς Ὀρόντας ἦρχε, πολλῆς καὶ εὐδαίμονος. ἐντεῦθεν δὲ εὔπορον ἔφασαν εἶναι, ὅποι τις ἐθέλει πορεύεσθαι.

ιβ΄. Ἐπὶ τούτοις ἐθύσαντο, ὅπως, ἡνίκα δοκοίη τῆς ὥρας, τὴν πορείαν ποιοῖντο. τὴν γὰρ ὑπερβολὴν τῶν ὀρῶν ἐδεδοίκησαν μὴ καταληφθείη. καὶ παρήγγειλαν ἐπειδὴ δειπνήσειαν, συνεσκευασμένους πάντας ἀναπαύεσθαι, καὶ ἕπεσθαι ἡνίκ' ἄν τις παραγγείλῃ.

ΞΕΝΟ-

runt, quo profecturi essent. Ipsi inter se necessarium esse statuebant, vt per montes in Carduchos pergerent. Nam postea quam per illorum regionem penetrassent, perventuros dixerant captiui in Armeniam; cui Orontas cum imperio praeesset; regioni certe amplae ac opulentae. Inde dixerant pergi, quo quis vellet, sine difficultate posse.

12. Post haec rem sacram faciunt, vt, quamprimum videretur commodum, iter ingrederentur. Metuebant enim, ne iuga montium, per quae pergendum esset, occuparentur. Imperant etiam militibus, vt postea quam coenassent, et omnes sua comportassent, se quieti darent; et, vbi significatum esset, sequerentur.

XENO-

ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ
ΚΥΡΟΥ ΑΝΑΒΑΣΕΩΣ
ΙΣΤΟΡΙΩΝ,
ΒΙΒΛΙΟΝ ΤΕΤΑΡΤΟΝ.

ΚΕΦ. α΄.

Ὅσα μὲν δὴ ἐν τῇ ἀναβάσει ἐγένετο μέχρι τῆς μάχης, καὶ ὅσα μετὰ τὴν μάχην ἐν ταῖς σπονδαῖς, ἃς βασιλεὺς καὶ οἱ σὺν Κύρῳ ἀναβάντες Ἕλληνες ἐσπείσαντο, καὶ ὅσα, παραβάντος τὰς σπονδὰς βασιλέως καὶ Τισσαφέρνους, ἐπολεμήθη πρὸς τοὺς Ἕλληνας, ἐπακολουθοῦντος τοῦ Περσῶν στρατεύματος, ἐν τῷ πρόσθεν λόγῳ δεδήλωται.

β΄. Ἐπεὶ

XENOPHONTIS
DE CYRI EXPEDITIONE
HISTORIARVM,
LIBER QVARTVS.

CAP. I.

Quaecunque in expeditione Cyri aſcendentis in Aſiam, vſque ad id tempus, quo proelium commiſſum fuit, geſta ſint; et quae a proelio, quamdiu foedera ſeruata ſunt, inter regem et Graecos, qui cum Cyro aſcenderant, inita; quae aduerſus Graecos, inſequente ipſos Perſarum exercitu, hoſtiliter facta ſint, poſteaquam rex ac Tiſſaphernes foedera violaſſent; ſuperioribus commentariis expoſuimus.

β'. Ἐπεὶ δὲ ἀφίκοντο, ἔνθα ὁ μὲν Τίγρης ποταμὸς παντάπασιν ἄπορος ἦν διὰ τὸ βάθος καὶ μέγεθος, πάροδος δ' οὐκ ἦν, ἀλλὰ τὰ Καρδούχια ὄρη ἀπότομα ὑπὲρ αὐτοῦ τοῦ ποταμοῦ ἐκρέματο, ἐδόκει τοῖς στρατιώταις* διὰ τῶν ὀρέων πορευτέον εἶναι.

γ'. Ἤκουον γὰρ τῶν ἁλισκομένων, ὅτι, εἰ διέλθοιεν τὰ Καρδούχια ὄρη, ἐν τῇ Ἀρμενίᾳ τὰς πηγὰς τοῦ Τίγρητος ποταμοῦ, ἢν μὲν βούλωνται, διαβήσονται· ἢν δὲ μὴ βούλωνται, περιίασι. καὶ τοῦ Εὐφράτου τε τὰς πηγὰς ἐλέγετο οὐ πρόσω τοῦ Τίγρητος εἶναι· καὶ ἔστιν οὕτω τὸ στενόν.

δ'. Τὴν δὲ εἰς τοὺς Καρδούχους ἐμβολὴν ὧδε ποιοῦνται, ἅμα μὲν λαθεῖν πειρώμενοι, ἅμα δὲ φθάσαι πρὶν τοὺς πολεμίους καταλαβεῖν τὰ ἄκρα. ἡνίκα δ' ἦν ἀμφὶ τὴν τελευταίαν φυλακήν, καὶ ἐλείπετο τῆς νυκτὸς ὅσον σκοταίους διελθεῖν τὸ πεδίον, τηνικαῦτα ἀναστάντες, ἀπὸ παραγγέλσεως πορευόμενοι ἀφικνοῦνται ἅμα τῇ ἡμέρᾳ πρὸς τὸ ὄρος.

ε'. Ἔνθα

2. Quum autem ad Tigrim fluuium veniſſent. qua is propter altitudinem et magnitudinem tranſiri non poteſt; neque tranſitus alius eſſet, quod montes Carduchii praerupti fluuio imminerent; videbatur ducibus, eſſe per hos montes iter faciundum.

3. Nam futurum audiebant. de iis quos ceperant, vt, ſi Carduchios montes peragraſſent, Tigris fluuii fontes in Armenia, ſi ita liberet, tranſirent: ſin autem, eos circumirent. Etiam Euphratis fontes non longe a Tigris fontibus abeſſe dicebatur: Nonnullis quidem in locis anguſtias eſſe.

4. Itaque in Carduchos hoc modo mouerunt, partim quod quam occultiſſime proficiſci vellent, partim quod anteuertere cacuminum occupationem, priuſquam id ab hoſtibus fieret. Quum excubiae poſtremae haberentur, tantumque noctis reliquum eſſet, quantum ſufficeret, vt per tenebras planitiem peragrarent; tunc et loco ſe mouent. et vti denuntiatum fuerat, iter ingreſſi prima luce ad montem perueniunt.

5. Erat

* Al. στρατηγοῖς.

ε′. Ενθα δὴ Χειρίσοφος μὲν ἡγεῖτο τȣ̃ ςρατεύματος, λαβὼν τὸ ἀμφ᾽ αὐτὸν, καὶ τȣ̀ς γυμνῆτας πάντας· Ξενοφῶν σὺν τοῖς ὀπισθοφύλαξιν ὁπλίταις εἵπετο, ȣ̓δένα ἔχων γυμνῆτα. ȣ̓δεὶς γὰρ ἐδόκει κίνδυνος εἶναι, μή τις ἄνω πορευομένων ἐκ τȣ̃ ὄπισθεν ἐπίσποιτο· καὶ ἐπὶ μὲν τὸ ἄκρον ἀναβαίνει Χειρίσοφος, πρίν τινα αἰσθέσθαι τῶν πολεμίων· ἔπειτα δὲ ὑφηγεῖτο, ἐφείπετο δὲ ἀεὶ τὸ ὑπερβάλλον τȣ̃ ςρατεύματος, εἰς τὰς κώμας τὰς ἐν τοῖς ἄγκεσι τε καὶ μυχοῖς τῶν ὀρέων.

ϛ′. Ενθα δὴ οἱ μὲν Καρδȣ̃χοι ἐκλιπόντες τὰς οἰκίας, ἔχοντες καὶ γυναῖκας, καὶ παῖδας, ἔφευγον ἐπὶ τὰ ὄρη. τὰ δ᾽ ἐπιτήδεια πολλὰ ἦν λαμβάνειν· ἦσαν δὲ καὶ χαλκώμασι παμπόλλοις κατεσκευασμέναι αἱ οἰκίαι, ὧν ȣ̓δὲν ἔφερον οἱ Ελληνες, ȣ̓δὲ τȣ̀ς ἀνθρώπȣς ἐδίωκον, ὑποφειδόμενοι, εἴ πως ἂν ἐθελήσειαν οἱ Καρδȣ̃χοι διεῖναι αὐτȣ̀ς ὡς διὰ φιλίας τῆς χώρας, ἐπείπερ βασιλεῖ πολέμιοι ἦσαν. τὰ μέντοι ἐπιτήδεια, ὅτῳ τις ἐπιτυγχάνοι, ἐλάμβανον· ἀνάγκη γὰρ ἦν.

ζ′. Οἱ

5. Erat in exercitus fronte Cheriſophus cum copiis ſuis, et omnibus expeditis militibus: Xenophon agmine poſtremo cum grauisarmaturae militibus, nullis autem expeditis, ſequebatur. Nam nihil eſſe periculi videbatur, ne quis ſurſum tendentes a tergo ſequeretur. Ac Cheriſophus, prius quam quisquam hoſtium animaduerteret, in verticem aſcendit: deinde modice praeibat ad vicos, qui in conuallibus et anfractibus montium ſiti erant, reliqua exercitus parte ſemper ſubſequente †.

6. Carduchi, deſertis aedibus, cum vxoribus ac liberis in montes fugiunt. Magna heic erat commeatus copia, aedes ipſae vaſis aheneis multis inſtructae, de quibus Graeci nihil auferebant, nec homines perſequebantur. Parcebant enim ipſis, vt periculum facerent, an Carduchi poteſtatem eis facturi eſſent tranſeundi per ipſorum fines, tanquam per regionem pacatam, maxime quia regi infeſti erant. Commeatum ſolum, quocunque quis loco poterat, ſumebat; quod ita neceſſitas poſceret.

7. At

† Al. cum exercitus pars ea ſemper ſubſequeretur, quae verticem ſuperarat.

ζ'. Οἱ δὲ Καρδοῦχοι οὔτε καλούντων ὑπήκουον, οὔτε ἄλλο φιλικὸν οὐδὲν ἐποίουν. ὅτε δὲ οἱ τελευταῖοι τῶν Ἑλλήνων κατέβαινον εἰς τὰς κώμας ἀπὸ τοῦ ἄκρου ἤδη σκοταῖοι, (διὰ γὰρ τὸ στενὴν εἶναι τὴν ὁδὸν, ὅλην τὴν ἡμέραν ἡ ἀνάβασις αὐτοῖς ἐγένετο καὶ κατάβασις εἰς τὰς κώμας) τότε δὴ συλλεγέντες τινὲς τῶν Καρδούχων τοῖς τελευταίοις ἐπετίθεντο, καὶ ἀπέκτεινον τινὰς, καὶ λίθοις καὶ τοξεύμασι κατέτρωσαν ὀλίγοι τινὲς ὄντες.

η'. Ἐξ ἀπροσδοκήτου γὰρ αὐτοῖς ἐπέπεσε τὸ Ἑλληνικόν. εἰ μέντοι τότε πλείους συνελέγησαν, ἐκινδύνευσεν ἂν διαφθαρῆναι πολλὰ τοῦ στρατεύματος. καὶ ταύτην μὲν τὴν νύκτα οὕτως ἐν ταῖς κώμαις ηὐλίσθησαν. οἱ δὲ Καρδοῦχοι κύκλῳ πυρὰ ἔκαιον ἐπὶ τῶν ὀρέων, καὶ συνεώρων ἀλλήλους.

θ'. Ἅμα δὲ τῇ ἡμέρᾳ συνελθοῦσι τοῖς στρατηγοῖς καὶ λοχαγοῖς τῶν Ἑλλήνων ἔδοξε, τῶν τε ὑποζυγίων τὰ ἀναγκαῖα καὶ τὰ δυνατώτατα πορεύεσθαι ἔχον-

7. At Carduchi nec vocati obtemperabant, nec vllum aliud beneuolentiae signum dabant. Quum autem Graecorum vltimi, iam tenebris obortis, de vertice montis ad vicos descenderent, quandoquidem ob angustiam viae diem totum ascendendo, ac vicissim ad vicos descendendo contriverant: tum vero collecti nonnulli ex Carduchis, vltimos invasere, ac peremtis quibusdam, alios lapidibus et sagittis sauciabant, homines alioqui numero perpauci.

8. Nam Graecorum exercitus nec-opinato casu ipsorum ditionem ingressus erat. Quod si plures eorum collecti fuissent, res non caruisset periculo, ne magna pars exercitus interiisset. Atque hanc quidem noctem ita in vicos diuerterunt. Carduchi vndique in montibus ignes accendebant, seque mutuo aspectabant.

9. Quum illuxisset, visum est Graecis ducibus et cohortium praefectis, posteaquam conuenissent, sic iter faciendum esse; vt tantum iumenta necessaria, et maxime ad iter conficiundum idonea secum sumerent,

ἔχοντας, καταλιπόντας τὰ ἄλλα, καὶ ὁπόσα ἦν νεωστὶ αἰχμάλωτα ἀνδράποδα ἐν τῇ στρατιᾷ, πάντα ἀφεῖναι.

ι'. Σχολαίαν γὰρ ἐποιοῦντο τὴν πορείαν πολλὰ ὄντα τὰ ὑποζύγια καὶ τὰ αἰχμάλωτα· καὶ πολλοὶ δὴ αὐτῶν, οἱ ἐπὶ τούτοις ὄντες, ἀπόμαχοι ἦσαν, διπλάσιά τε τὰ ἐπιτήδεια ἔδει πορίζεσθαι καὶ φέρεσθαι, πολλῶν τῶν ἀνθρώπων ὄντων. δόξαν δὲ ταῦτα, ἐκήρυξαν οὕτω ποιεῖν.

ια'. Επειδὴ δὲ ἀριστήσαντες ἐπορεύοντο, ὑποστάντες ἐν στενῷ οἱ στρατηγοὶ, εἴ τι εὑρίσκοιεν τῶν εἰρημένων, μὴ ἀφιέμενον, ἀφῃροῦντο. οἱ δ' ἐπίθοντο, πλὴν εἴ τις τὶ ἔκλεψεν, ἢ παιδὸς ἐπιθυμήσας, ἢ γυναικὸς τῶν εὐπρεπῶν. καὶ ταύτην μέν τὴν ἡμέραν οὕτως ἐπορεύθησαν, τὰ μεν τι μαχόμενοι, τὰ δὲ καὶ ἀναπαυόμενοι.

ιβ'. Εἰς δὲ τὴν ὑστεραίαν χειμὼν γίνεται πολὺς, ἀναγκαῖον δ' ἦν πορεύεσθαι· οὐ γὰρ ἦν ἱκανὰ τὰ ἐπιτήδεια. καὶ ἡγεῖτο μὲν Χειρίσοφος, ὀπισθοφυλάκει δὲ Ξε-

ſumerent, caetera relinquerent, dimiſſis etiam mancipiis in exercitu recens captis.

10. Nam multa illa iumenta et mancipia profectioni moram afferebant. Quin etiam multi, his praefecti, ad pugnandum propterea inutiles erant; quum quidem duplo quoque maior commeatus parandus eſſet, et portandus, pro tanta hominum turba. Quod vbi decretum fuiſſet, praeconis eſt voce denuntiatum, ita eſſe faciundum.

11. Poſteaquam pranſi iam iter facere coepiſſent, arcto quodam in loco duces ſubſiſtebant; ac ei, qui non dimitteret id, quod imperatum fuerat, auferebant. Parebant illis in omnibus milites, extraquam ſi quis furtim aliquid retineret, vel pueri cupiditate, vel formoſae mulieris accenſus. Atque hoc modo diem hunc in itinere conſumebant, partim dimicantes, partim requieſcentes.

12. Poſtridie vehemens tempeſtas erat, ſed tamen pergendum erat neceſſario, quod a commeatu inſtructi non eſſent. Erat in fronte Cheriſophus, et agmen vltimum Xeno-

Ξενοφῶν. καὶ οἱ πολέμιοι ἰσχυρῶς ἐπετίθεντο, καὶ ϛενῶν ὄντων τῶν χωρίων, ἐγγὺς προσιόντες ἐτόξευον, καὶ ἐσφενδόνων· ὥϛε ἠναγκάζοντο οἱ Ἕλληνες ἐπιδιώκοντες, καὶ πάλιν ἀναχάζοντες, σχολῇ πορεύεσθαι· καὶ θαμινὰ παρήγγειλεν ὁ Ξενοφῶν ὑπομένειν, ὅτε οἱ πολέμιοι ἰσχυρῶς ἐπικέοιντο.

ιγ'. Ἔνθα ὁ Χειρίσοφος, ἄλλοτε μὲν, ὅτε παρεγγυῷτο, ὑπέμενε, τότε δὲ ἐχ ὑπέμενεν, ἀλλ' ἦγε ταχέως, καὶ παρηγγύα ἕπεσθαι. ὥϛε δῆλον ἦν, ὅτι πρᾶγμά τι εἴη. σχολὴ δὲ ἐκ ἦν ἰδεῖν παρελθόντι τὸ αἴτιον τῆς σπεδῆς· ὥϛε ἡ πορεία ὁμοία φυγῆς ἐγίνετο τοῖς ὀπισθοφύλαξι. καὶ ἐνταῦθα ἀποθνήσκει ἀνὴρ ἀγαθὸς Λακωνικὸς Κλεώνυμος, τοξευθεὶς διὰ τῆς ἀσπίδος καὶ τῆς ϛολάδος εἰς τὰς πλευρὰς, καὶ Βασίας Ἀρκὰς, διαμπερὲς εἰς τὴν κεφαλήν.

ιδ'. Ἐπεὶ δὲ ἀφίκοντο ἐπὶ ϛαθμὸν, εὐθὺς ὥσπερ εἶχεν ὁ Ξενοφῶν ἐλθὼν πρὸς τὸν Χειρίσοφον, ᾐτιᾶτο αὐ-

Xenophon ducebat, quum hostes acriter Graecos inuadunt: et quia loca per erant angusta, propius accedebant, et tum sagittis petebant, tum fundis. Quo fiebat, vt, dum Graeci necessario persequerentur hostem, ac deinde rursus cederent, tarde progrederentur. Saepe Xenophon etiam denuntiabat expectandum esse, quoties hostis eum grauiter vrgeret.

13. Forte Cherisophus, qui alias, quum denuntiabatur, expectabat, tum non subsistebat, sed ducebat celeriter, suisque vt sequerentur, imperabat. Adeoque manifestum erat, aliquam rem molestiam superuenisse. Nec erat otium, vt ad ipsum quis pergeret, ac quae festinationis esset caussa, videret. Denique fugae similis erat haec agminis vltimi profectio. In ea vir fortis periit Cleonymus Lacedaemonius, sagitta adacta, per clupeum et indumentum, in ipsas costas: itemque Basias ex Arcadia, capite transfixus.

14. Ad locum castris locandis idoneum quum peruenissent, Xenophon ita, vt instructus erat, ad

αὐτὸν, ὅτι οὐχ ὑπέμεινεν, ἀλλ' ἠναγκάζοντο φεύγοντες ἅμα μάχεσθαι· καὶ νῦν δύο καλώ τε κἀγαθὼ ἄνδρε τεθνάτην, καὶ οὔτε ἀναλέσθαι, οὔτε θάψαι αὐτὼ ἐδυνάμεθα.

ιε'. Ἀποκρίνεται πρὸς ταῦτα ὁ Χειρίσοφος· βλέψον, ἔφη, εἰς τὰ ὄρη, καὶ ἴδε ὡς ἄβατα πάντα ἐστί. μία δὲ αὕτη ὁδὸς, ἣν ὁρᾷς, ὀρθία· καὶ ἐπὶ ταύτην ὁρᾷν ἀνθρώπων ἔξεστί σοι ὄχλον τοσοῦτον, οἳ κατειληφότες φυλάττουσι τὴν ἔκβασιν. ταῦτα ἐγὼ ἔσπευδον, καὶ διὰ τοῦτό σε οὐχ ὑπέμενον, εἴ πως δυναίμην φθάσαι, πρὶν κατειλῆφθαι τὴν ὑπερβολήν· οἱ δὲ ἡγεμόνες, οὓς ἔχομεν, οὔ φασιν εἶναι ἄλλην ὁδόν.

ις'. Ὁ δὲ Ξενοφῶν λέγει· ἀλλ' ἐγὼ ἔχω δύο ἄνδρας. ἐπεὶ γὰρ ἡμῖν πράγματα παρεῖχον, ἐνηδρεύσαμεν, ὅπερ ἡμᾶς καὶ ἀναπνεῦσαι ἐποίησε, καὶ ἀπεκτείναμεν μέν τινας αὐτῶν, καὶ ζῶντας προὐθυμήθημεν λαβεῖν,

ad Cheriſophum venit, eumque incuſat, quod non ſubſtitiſſet; quo quidem factum eſſet, vt in ipſa fuga coacti fuerint dimicare. Duo quidem iam, inquit, praeclari ac fortes viri occubuerunt; quos neque nobiſcum tollere, neque terrae mandare potuimus.

15. Ad ea reſpondens Cheriſophus: Reſpice, ait, ad montes, ac vide, quam ad eos omnes difficilis ſit aditus. Nimirum haec vna via eſt, quam vides, ardua. Ad eandem, quantam videre eſt hominum multitudinem, hanc occupatam praeſidio tenentium, ne quis euadat? Haec cauſſa feſtinationis meae fuit, et cur te non expectarim: nimirum an praecipere conatum hoſtium poſſem prius, quam tranſitus ille occuparetur. Duces quidem ii, quos habemus, aliam viam eſſe negant.

16. Ego vero, inquit Xenophon, duos homines habeo. Nam quum negotia nobis faceſſerent, inſidias ſtruximus, quae ipſa res nobis etiam reſpirandi facultatem dedit; ac nonnullos ex eis occidimus: nonnullos viuos vt caperemus,

βεῖν, αὐτῷ τούτου ἕνεκεν, ὅπως ἡγεμόσιν εἰδόσι τὴν χώραν χρησώμεθα.

ιζ'. Καὶ εὐθὺς ἀγαγόντες τοὺς ἀνθρώπους, ἤλεγχον διαλαβόντες, εἴ τινα εἰδεῖεν ἄλλην ὁδὸν, ἢ τὴν φανεράν. ὁ μὲν οὖν ἕτερος οὐκ ἔφη, καὶ μάλα πολλῶν φόβων προσαγομένων· ἐπειδὴ δὲ οὐδὲν ὠφέλιμον ἔλεγεν, ὁρῶντος τοῦ ἑτέρου κατεσφάγη. ὁ δὲ λοιπὸς ἔλεξεν, ὅτι οὗτος μὲν διὰ ταῦτα οὐ φαίη εἰδέναι, ὅτι αὐτῷ τυγχάνει θυγάτηρ ἐκεῖ παρ' ἀνδρὶ ἐκδεδομένη. αὐτὸς δ' ἔφη ἡγήσεσθαι καὶ ὑποζυγίοις πορευέσθαι ὁδόν.

ιή. Ἐρωτώμενος δ', εἰ εἴη τι ἐν αὐτῇ δύσβατον χωρίον, ἔφη εἶναι ἄκρον, ὃ, εἰ μή τις προκαταλήψοιτο, ἀδύνατον ἔσεσθαι παρελθεῖν. ἐνταῦθα ἐδόκει, συγκαλέσαντας λοχαγοὺς, καὶ πελταστὰς, καὶ τῶν ὁπλιτῶν, λέγειν τε τὰ παρόντα, καὶ ἐρωτᾷν, εἴ τις ἐστὶν, ὅστις ἀνὴρ ἀγαθὸς ἐθέλοι γενέσθαι, καὶ ὑποστὰς ἐθελοντὴς πορεύεσθαι.

ιθ'. Ὑφι-

mus, hac ipsa* de caussa dedimus operam, vt ipsis pro itinerum ducibus vteremur, quibus esset haec regio nota.

17. Statim adducti sunt homines, et quaesitum ex eis separatim sumtis, ecquam viam aliam nossent, praeter eam, quae vulgo nota esset. Horum alter nihil aiebat, quantumuis multi terrores ipsi incuterentur. Quum nihil diceret, quod in rem esset, alterius in conspectu iugulatus est. Alter ille superstes aiebat, eum propterea nihil prodidisse, quod istic filiam cum viro nuptam haberet. Se vero dicebat ducem itineris futurum, quo etiam pergere iumenta possent.

18. Interrogatus, ecquid esset in ea via loci difficilis transitu: verticem quendam esse inquit, quem nisi quis occupando anteuerteret hostes, fieri non posse, vt transiretur. Heic vero visum est, conuocatis cohortium praefectis, et cetratis, et grauis armaturae militibus, praesentem rerum statum indicandum esse; ac quaerendum, ecquis sit, qui se virum fortem praestare velit, hac profectione sponte.

19. Polli-

* Al. τίς αὐτῶν ἐστιν.

ιθ΄. Ὑφίςανται τῶν μὲν ὁπλιτῶν Αριςώνυμος Μεθυδριεὺς Αρκὰς, καὶ Αγασιας Στυμφάλιος Αρκάς. * αντεςασιαζον δὲ αὐτοῖς Καλλίμαχος Παῤῥάσιος Αρκὰς, καὶ Αγασίας Στυμφάλιος Αρκάς. καὶ ὗτος ἔφη ἐθέλειν πορεύεσθαι, προσλαβὼν ἐθελοντὰς ἐκ παντὸς τȣ̃ ςρατεύματος. εὖ γὰρ οἶδα, ἔφη, ὅτι ἕψονται πολλοὶ τῶν νέων ἐμȣ̃ ἡγȣμένȣ. ἐκ τȣ́τȣ ἐρωτῶσιν, εἴ τις καὶ τῶν γυμνητῶν ἢ ταξιαρχῶν ἐθέλοι συμπορεύεσθαι. ὑφίςαται ** Αριςέας Χῖος, ὃς πολλαχȣ̃ πολλȣ̃ ἄξιος τῇ ςρατιᾷ εἰς τὰ τοιαῦτα ἐγένετο.

ΚΕΦ. β΄.

Καὶ ἦν μὲν δείλη, ἤδη δ᾽ ἐκέλευον αὐτȣ̀ς ἐμφαγόντας πορεύεσθαι. καὶ τὸν ἡγεμόνα δήσαντες, παραδιδόασιν αὐτοῖς, καὶ συντίθενται, τὴν μὲν νύκτα, ἢν λάβωσι τὸ ἄκρον, τὸ χωρίον φυλάττειν. ἅμα δὲ τῇ ἡμέρᾳ τῇ

19. Polliciti ſunt operam ſuam ex grauis armaturae militibus, Ariſtonymus Methydrienſis Arcas, et Agaſias Stymphalius ex eadem Arcadia. Imprimis inter ſe contendebant Callimachus Parrhaſius, et Agaſias Stymphalius, ambo Arcades. Et is quidem aiebat, ire ſe velle cum iis, qui de toto exercitu ſe ad ipſum ſponte aggregaturi eſſent. Nam ſat ſcio, inquit, multos iuuenes ſequuturos; ſi ego dux ſim. Poſt haec interrogant, num quis expeditorum militum, vel ordinibus praefectorum vna cum his ire velit. Heic Ariſteas Chius operam ſuam offert, qui in re eiusmodi perſaepe fuit exercitui quantiuis pretii homo.

CAP. II.

Iam adueſperauerat, et milites, ſumto cibo, proficiſci iubebantur. Itaque ducem viae, conſtrictum vinculis, eis tradunt, et rem ita componunt; vt, ſiquidem iugum occuparent, noctu illud cuſtodirent, et quamprimum illuceſceret, tuba ſignum darent:

* Al. ἀντιςασιάζων δ. αὐτ. Κ. Π. Αρκὰς καὶ ὗτος ἔφη.
** Al. Αρίςαρχος.

τῇ σάλπιγγι σημαίνειν· καὶ τοὺς μὲν ἄνω ὄντας ἰέναι ἐπὶ τοὺς κατέχοντας τὴν φανερὰν ἔκβασιν. αὐτοὶ δὲ συμβουλῆς ἕνεκεν * ἐκβαίνοντες ὡς ἂν δύνωνται τάχιστα. ταῦτα συνθέμενοι, οἱ μὲν ἐπορεύοντο, πλῆθος ὡς δισχίλιοι. καὶ ὕδωρ πολὺ ἦν ἐξ οὐρανοῦ.

β′. Ξενοφῶν δὲ ἔχων τοὺς ὀπισθοφύλακας ἡγεῖτο πρὸς τὴν φανερὰν ἔκβασιν, ὅπως ταύτῃ τῇ ὁδῷ οἱ πολέμιοι προσέχοιεν τὸν νοῦν, καὶ ὡς μάλιστα λάθοιεν οἱ περιόντες. ἐπεὶ δὲ ἦσαν ἐπὶ χαράδρᾳ οἱ ὀπισθοφύλακες, ἣν ἔδει διαβάντας πρὸς τὸ ὄρθιον ἐκβαίνειν, τηνικαῦτα ἐκύλινδουν οἱ βάρβαροι ὁλοτρόχους ἁμαξιαίους, καὶ μείζους καὶ ἐλάττους λίθους, οἳ φερόμενοι παίοντες πρὸς τὰς πέτρας διεσφενδονῶντο· καὶ παντάπασιν οὐδὲ πελάσαι οἷόν τ᾽ ἦν τῇ ὁδῷ.

γ′. Ενιοι δὲ τῶν λοχαγῶν, εἰ μὴ ταύτῃ δύναιντο, ἄλλῃ ἐπειρῶντο· καὶ ταῦτα ἐποίουν, μέχρι σκότος ἐγένετο. ἐπεὶ

rent: ac deinde qui superiori essent loco, tenderent aduersus eos, qui transitum illum manifestum obsiderent: ipsi cum iisdem se coniungerent in montem euadendo, quam celerrime possent. His ita compositis, illi proficiscebantur, numero circiter bis mille. Magni tum erant imbres.

2. Et Xenophon, cum extremi agminis custodibus, ad exitum illum vulgo notum pergebat, vt hostes huic duntaxat viae intenti essent, ac maxime occulti essent ii, qui alio tendebant. Postea quam ad cavum quendam alueum postremum agmen accessisset, quem vbi permeassent, in aduersum montem arduum ascendendum erat: barbari rotunda saxa, quae vel singula plaustrum onerassent, et maiores minoresque lapides deuoluebant. Illi delati et allisi ad saxa, tanquam e funda contorquebantur: quo fiebat, vt propius ad viam ne quidem accessus pateret.

3. Nonnulli cohortium praefecti, quum hac non liceret, alia via pergere tentabant, idque ad obortas vsque tenebras. Quum

* Al. αὐτοὶ δὲ συμβοηθήσειν. Al. α. δ. συμβοηθεῖν. Al. αὐτὸς δὲ συμβοηθήσειν ἐκβαίνοντας etc.

ἐπεὶ δὲ ᾤοντο ἀφανεῖς εἶναι ἀπιόντες, τότε ἀπῆλθον ἐπὶ τὸ δεῖπνον. ἐτύγχανον δὲ καὶ ἀνάριστοι ὄντες αὐτῶν οἱ ὀπισθοφυλακήσαντες. οἱ μέντοι πολέμιοι ὐδ' ἀνεπαύσαντο ὅλης τῆς νυκτὸς κυλινδῦντες τὺς λίθυς. τεκμήρασθαι δ' ἦν τῷ ψόφῳ.

δ'. Οἱ δὲ ἔχοντες τὸν ἡγεμόνα, καὶ τὰ κύκλῳ περιϊόντες, καταλαμβάνυσι τὺς φύλακας ἀμφὶ πῦρ καθημένυς· καὶ τὺς μὲν ἀποκτείναντες, τὺς δὲ καταδιώξαντες, αὐτοὶ ἐνταῦθα ἔμενον, ὡς κατέχοντες τὸ ἄκρον. οἱ δ' ὐ κατεῖχον, ἀλλὰ μαςὸς ἦν ὑπὲρ αὐτῶν, παρ' ὃν ἦν ἡ ςενὴ αὕτη ὁδὸς, ἐφ' ᾗ ἐκάθηντο οἱ φύλακες. ἔφοδος μέντοι αὐτόθεν ἐπὶ τὺς πολεμίυς ἦν, οἱ ἐπὶ τῇ φανερᾷ ὁδῷ ἐκάθηντο.

έ. Καὶ τὴν μὲν νύκτα ἐνταῦθα διήγαγον. ἐπεὶ δὲ ἡμέρα ὑπέφαινεν, ἐπορεύοντο σιγῇ συντεταγμένοι ἐπὶ τὺς πολεμίυς, καὶ γὰρ ὁμίχλη ἐγένετο· ὥςε ἔλαθον ἐγγὺς προσελθόντες. ἐπεὶ δὲ εἶδον ἀλλήλυς, ἥτε σάλπιγξ ἐφ-

Quum iam ſe diſcedentes conſpici amplius non poſſe putarent, ad coenam abeunt. Nonnulli in extremo agmine milites ne pranſi quidem fuerant. Hoſtes noctem totam lapides deuoluere non ceſſabant: cuius rei argumentum erat ipſe fragor.

4. At milites noſtri, qui ſecum itineris ducem habebant, poſt longos circuitus, praeſidiarios hoſtium ad ignem ſedentes offendunt; quorum quum alios occidiſſent, alios perſequendo deieciſſent; ibidem ipſi manebant, quaſi verticem tenerent. Minime tamen eum tenebant, ſed erat ſupra ipſos iugum eminens quoddam montis, propter quod anguſta illa via erat, ad quam hoſtium praeſidiarii ſedebant. Aditus quidem inde patebat ad hoſtes, qui ad viam manifeſtam conſederant.

5. Eo loco illi tum pernoctabant. Quum illuxiſſet, inſtructi tacite in hoſtem pergunt; et quia caligo quaedam incidebat, tamdiu occulti erant, donec iam prope abeſſent. Poſteaquam ſe mutuo intuiti eſſent, ac tuba clan-

geret,

ἐφθέγξατο, καὶ ἀλαλάξαντες οἱ Ἑλληνες ἵεντο εἰς τοὺς ἀνθρώπους· οἱ δ' οὐκ ἐδέξαντο, ἀλλὰ καταλιπόντες τὴν ὁδὸν, φεύγοντες ὀλίγοι ἀπέθνησκον· εὔζωνοι γὰρ ἦσαν.

ϛ'. Οἱ δ' ἀμφὶ Χειρίσοφον, ἀκούσαντες τῆς σάλπιγγος, εὐθὺς ἵεντο ἄνω κατὰ τὴν φανερὰν ὁδόν. ἄλλοι δὲ τῶν στρατηγῶν κατὰ ἀτριβεῖς ὁδοὺς ἐπορεύοντο ᾗ ἔτυχον ἕκαστοι ὄντες· καὶ ἀναβάντες ὡς ἐδύναντο, ἀνίμων ἀλλήλους τοῖς δόρασι, καὶ οὗτοι μόνοι* πρῶτοι συνέμιξαν τοῖς προκαταλαβοῦσι τι χωρίον.

ζ'. Ξενοφῶν δὲ, ἔχων τῶν ὀπισθοφυλάκων τοὺς ἡμίσεις, ἐπορεύετο ᾗπερ οἱ τὸν ἡγεμόνα ἔχοντες, (εὐοδωτάτη γὰρ ἦν τοῖς ὑποζυγίοις) τοὺς δ' ἡμήσεις ὄπισθεν τῶν ὑποζυγίων ἔταξε. πορευόμενοι δ' ἐντυγχάνουσι λόφῳ ὑπὲρ τῆς ὁδοῦ, κατειλημμένῳ ὑπὸ τῶν πολεμίων, οὓς ἢ ἀποκόψαι ἦν ἀνάγκη, ἢ διεζεῦχθαι ἀπὸ τῶν ἄλλων Ἑλλήνων.

ή. Καὶ

geret, Graeci, ſublato clamore, ipſos adoriebantur. At impetum illi non ſuſtinuerunt, ſed relicta via, dilapſi fuga ſunt, paucis interfectis. Erant enim homines expediti.

6. Cheriſophi copiae quum tubam audiiſſent, mox furſum via manifeſta tendebant. praetoribus caeteris per tramites non tritos, qua quisque forte fortuna peruenerat, pro viribus furſum pergentibus, haſtiſque ſe mutuo ſubleuantibus. Hi primi ſe cum iis, qui locum occuparant, coniunxere.

7. Xenophon autem, cum dimidia copiarum extremarum parte, ea via faciebat iter; qua illi, qui ducem habuerant. Etenim ea iumentis commodiſſima erat. Alteram partem dimidiam poſt iumenta diſpoſuerat. Forte hoc in itinere in collem incidunt, qui viae imminebat, et occupatus erat ab hoſtibus; qui vel pellendi loco vi erant, vel a Graecis caeteris neceſſario ſe diuulſum iri videbant.

8. Po-

* μόνοι in al. deeſt.

ή. Καὶ αὐτοὶ μὲν ἂν ἐπορεύθησαν, ᾗπερ οἱ ἄλλοι, τὰ δ' ὑποζύγια ὐκ ἦν ἄλλῃ ἢ ταύτῃ ἐκβῆναι. ἐνθα δὴ παρακελευσάμενοι ἀλλήλοις, προσβάλλυσι πρὸς τὸν λόφον ὀρθίοις τοῖς λόχοις, ὐ κύκλῳ, ἀλλὰ καταλιπόντες ἄφοδον τοῖς πολεμίοις, εἰ βύλοιντο φεύγειν. καὶ ὁρῶντες αὐτὺς ἀναβαίνοντας, ὅπῃ ἐδύναντο ἕκαςος, οἱ βάρβαροι ὔτε ἐτόξευον, ὔτε ἔβαλλον ἐγγὺς ὁδῦ προσιόντας, ἀλλὰ φυγῇ λείπυσι τὸ χωρίον.

θ'. Καὶ τῦτόν τε παρεληλύθεισαν, οἱ Ελληνες, καὶ ἕτερον ὁρῶσιν ἔμπροσθεν λόφον κατεχόμενον, ἐπὶ τῦτον αὖθις ἐδόκει πορεύεσθαι. ἐννοήσας δ' ὁ Ξενοφῶν, μὴ, εἰ ἔρημον καταλείποι τὸν ἡλωκότα λόφον, καὶ πάλιν λαβόντες οἱ πολέμιοι ἐπιθοῖντο τοῖς ὑποζυγίοις παριῦσιν, (ἐπιπολὺ δὲ ἦν τὰ ὑποζύγια, ἅτε διὰ ςενῆς τῆς ὁδῦ πορευόμενα) καταλείπει ἐπὶ τῦ λόφυ λοχαγὺς Κηφισόδωρον Κηφισιφῶντος, Αθηναῖον, καὶ Αρχαγόραν Αργεῖον φυγάδα. αὐτὸς δὲ

8. Potuissent quidem viam ingredi eam, qua ingressi reliqui fuerant; sed iumenta non poterant alia via, quam hac, euadere. Heic ergo mutuo se cohortati, cohortibus rectis in collem impetum faciunt, non omni tamen ex parte; sed hostibus exitu relicto, si fugam arripere vellent. Barbari quum eos ascendere, qua quisque poterat, vidissent: neque sagittis petebant, neque iaculis eos, qui prope viam accedebant, sed locum fuga dilapsi relinquunt.

9. Quare hunc etiam collem Graeci transeunt, et quum ante se alium quendam conspicerent, qui et ipse teneretur ab hostibus; visum est ad illum quoque recta pergendum esse. Xenophon autem, quum futurum animaduerteret, vt, si verticem, quem ceperant, deseruisset, hostes eum reciperent, ac iumenta transeuntia adorirentur: (et erant ea longius explicata, quippe quae per iter angustum incederent) Cephisodorum Cephisiphontis filium, Athenienfem, et Archagoram Argiuum exulem, cohortium praefectos, in eo relinquit. Ipse cum reliquis ad verticem alterum tendit, quem

δὲ σὺν τοῖς λοιποῖς ἐπορεύετο ἐπὶ τὸν δεύτερον λόφον, καὶ τῷ αὐτῷ τρόπῳ καὶ τοῦτον αἱροῦσιν.

ί. Ετι δ' αὐτοῖς τρίτος μαστὸς λοιπὸς ἦν πολὺ ὀρθιώτατος, ὁ ὑπὲρ τῆς ἐπὶ τῷ πυρὶ καταληφθείσης φυλακῆς τῆς νυκτὸς ὑπὸ τῶν προελθόντων. ἐπεὶ δ' ἐγγὺς ἦγον οἱ Ελληνες, λείπουσιν οἱ βάρβαροι ἀμαχητὶ τὸν μαστόν. ὥστε θαυμαστὸν γενέσθαι πᾶσι, καὶ ὑπώπτευον δείσαντας αὐτοὺς μὴ κυκλωθέντες πολιορκοῖντο, ἀπολείπειν. οἱ δὲ ἄρα ἀπὸ τοῦ ἄκρου καθορῶντες τὰ ὄπισθεν γιγνόμενα, πάντες ἐπὶ τοὺς ὀπισθοφύλακας ἐχώρουν.

ιά. Καὶ Ξενοφῶν μὲν σὺν τοῖς νεωτάτοις ἀνέβαινεν ἐπὶ τὸ ἄκρον, τοὺς δ' ἄλλους ἐκέλευσεν ὑπάγειν, ὅπως οἱ τελευταῖοι λοχαγοὶ προσμίξειαν, καὶ προσελθόντας κατὰ τὴν ὁδὸν ἐν τῷ ὁμαλῷ θέσθαι τὰ ὅπλα εἶπεν· καὶ ἐν τούτῳ τῷ χρόνῳ ἦλθεν Αρχαγόρας ὁ Αργεῖος πεφευγὼς, καὶ λέγει ὡς ἀπεκόπησαν ἀπὸ τοῦ πρώτου λόφου, καὶ ὅτι τεθνᾶσι Κηφισόδωρος καὶ Αμφικράτης, καὶ ἄλλοι, ὅσοι μὴ ἀλλόμενοι κατὰ τῆς

quem quidem eodem modo capiunt.

10. Reſtabat iugum tertium, maxime praeruptum, quod imminebat excubiis, quas ad ignem deprehenderant ii, qui noctu illuc contenderant. Quum autem prope Graeci cum copiis abeſſent, barbari ſine proelio iugum relinquunt. Quae res omnibus admirationi fuit, atque adeo ſuſpicabantur, eos locum propterea relinquere, quod vererentur, ne circumventi vndique obſiderentur. Verum hi ſummo de vertice deſpicientes ea quae a tergo gererentur, omnes in extremum agmen tendebant.

11. Xenophon cum iunioribus in iugum aſcendebat, caeteros ſubſequi iubebat, vt extremae cohortes cum ipſis coniungere ſe poſſent: quae vbi acceſſiſſent, edixit, vt in via loco aequabili in armis conſiſterent. Ibi tum Archagoras Argiuus elapſus fuga venit, ac ſe cum ſuis de primo colle vi pulſum narrat, et Cephiſodorum, Amphicratem, caeteros peremtos ait, quicunque de ſaxo non de-

τῆς πέτρας πρὸς τοὺς ὀπισθοφύλακας ἀφίκοντο.

ιβ'. Ταῦτα δὲ διαπραξάμενοι οἱ βάρβαροι, ἧκον ἐπ' ἀντίπορον λόφον τῷ μαστῷ· καὶ Ξενοφῶν διελέγετο αὐτοῖς δι' ἑρμηνέως περὶ σπονδῶν, καὶ τοὺς νεκροὺς ἀπῄτει. οἱ δ' ἔφασαν ἀποδώσειν, ἐφ' ᾧ μὴ καίειν τὰς κώμας. συνωμολόγει ταῦτα ὁ Ξενοφῶν. ἐν ᾧ δὲ τὸ μὲν ἄλλο στράτευμα παρῄει, οἱ δὲ ταῦτα διελέγοντο, πάντες οἱ ἐκ τούτου τοῦ τόπου συνερρύησαν.

ιγ'. Ἐνταῦθα ἵσταντο οἱ πολέμιοι, καὶ ἐπεὶ ἤρξαντο καταβαίνειν ἀπὸ τοῦ μαστοῦ πρὸς τοὺς ἄλλους, ἔνθα τὰ ὅπλα ἔκειντο, ἵεντο δὴ οἱ πολέμιοι πολλῷ πλήθει καὶ θορύβῳ. καὶ ἐπεὶ ἐγένοντο ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ μαστοῦ, ἀφ' οὗ Ξενοφῶν κατέβαινεν, ἐκυλίνδουν πέτρας, καὶ ἑνὸς μὲν κατέαξαν τὸ σκέλος· Ξενοφῶντα δὲ ὁ ὑπασπιστὴς, ἔχων τὴν ἀσπίδα, ἀπέλιπεν· Εὐρύλοχος δὲ Λουσιεὺς Ἀρκὰς προσέδραμεν αὐτῷ ὁπλίτης, καὶ πρὸ ἀμφοῖν προβεβλημένος ἀπεχώρει, καὶ οἱ ἄλλοι πρὸς τοὺς συντεταγμένους ἀπῆλθον.

ιδ'. Ἐκ

deſiliiſſent, et ad extremi agminis ſubſidia peruenillent.

12. Qua re confecta, barbari ad collem tendunt oppoſitum vertici. Eos Xenophon, induciarum nomine, per interpretem compellat, et interfectorum corpora poſcit. Aiunt illi, reddituros ea ſe, modo vicos non exurerent. Aſſentitur in hoc ipſis Xenophon. Interea vero, dum copiae caeterae praetereunt, atque inter ſe de conditionibus diſſerunt: omnes eo de loco confluxerant.

13. Tum vero ſubſtiterunt hoſtes; quumque Graeci deſcendere de iugo ad alios coepiſſent, vbi milites in armis ſtabant, pergunt magno numero ac tumultu barbari, conſcenſoque vertice iugi, de quo Xenophon deſcenderat, ſaxa deuoluebant: quorum vi crus vni fractum fuit. Aberat a Xenophonte, cum ſcuto, ipſius ſatelles: verum Eurylochus Luſienſis Arcas, grauis armaturae miles, ad ipſum accurrit, ac, pro vtroque ſcuto hoſtibus obiecto, pedem referebat, caeteris etiam ad illos, qui ſtabant inſtructi, pergentibus.

14. Ita

ιδ'. Εκ δὲ τέτε πᾶν ὁμȣ̃ ἐγένετο τὸ Ελληνικὸν, καὶ ἐσκήνησαν αὐτȣ̃ ἐν πολλαῖς καὶ καλαῖς οἰκίαις, καὶ ἐπιτηδείοις δαψιλέσι. καὶ γὰρ οἶνος πολὺς ἦν, ὥςε ἐν λάκκοις κονιατοῖς εἶχον. Ξενοφῶν δὲ καὶ Χειρίσοφος διεπράξαντο, ὥςε λαβόντες τȣ̀ς νεκρȣ̀ς ἀποδȣ̃ναι τὸν ἡγεμόνα, καὶ πάντα ἐποίησαν τοῖς ἀποθανȣ̃σιν ἐκ τῶν δυνατῶν, ὥσπερ νομίζεται ἀνδράσιν ἀγαθοῖς.

ιέ. Τῇ δ' ὑςεραίᾳ ἄνευ ἡγεμόνος ἐπορεύοντο. μαχόμενοι δ' οἱ πολέμιοι, καὶ ὅπῃ εἴη ςενὸν χωρίον προκαταλαμβάνοντες, ἐκώλυον τὰς παρόδȣς. ὁπότε μὲν ȣ̃ν τȣ̀ς πρώτȣς κωλύοιεν, Ξενοφῶν ὄπισθεν ἐκβαίνων πρὸς τὰ ὄρη, ἔλυε τὴν ἀπόφραξιν τῆς παρόδȣ τοῖς πρώτοις, ἀνωτέρω πειρώμενος γίγνεσθαι τῶν κωλυόντων. ὁπότε δὲ τοῖς ὄπισθεν ἐπιθοῖντο, Χειρίσοφος ἐκβαίνων, καὶ πειρώμενος ἀνωτέρω γίγνεσθαι τῶν κωλυόντων, ἔλυε τὴν ἀπόφραξιν τῆς παρόδȣ τοῖς ὄπισθεν. καὶ ἀεὶ ȣ̃τοι ἐβοήθȣν ἀλλήλοις, καὶ ἰσχυρῶς ἀλλήλων ἐπεμελȣ̃ντο.

ις'. Ην

14. Ita tunc omnes Graecae copiae conuenerunt eodem loco, proque tabernaculis multas et elegantes domos habuerunt, cum largo commeatu. Nam tanta vini erat heic copia, vt etiam cisternis illitis opere tectorio contineretur. Perfecerunt autem Xenophon et Cherisophus, vt tradito itineris duce, mortuorum corpora reciperent. Eis iusta pro viribus facta, quae fieri viris fortibus in more est.

15. Postridie sine duce proficiscebantur. Hostes autem partim pugnando, partim loca, si qua essent angusta, antecapiendo, transitu nostros arcebant. Quod si ergo primos impediebant, Xenophon a tergo montes conscendens efficiebat, vt viae primis obstructae aperirentur; quum operam daret, vt altius iis, qui arcebant, ascenderet: sin vltimum agmen adorirentur, Cherisophus ascendens, operam dabat, vt arcentibus altior euaderet, atque ita viam vltimis obseptam aperiebat. Hoc modo semper opem sibi mutuam ferebant, et nauiter admodum alter alterius curam gerebat.

16. Non-

ιϛʹ. Ην δὲ ὁπότε καὶ αὐτοῖς τοῖς ἀναβᾶσι πολλὰ πράγματα παρεῖχον οἱ βάρβαροι πάλιν καταβαίνȣσιν. ἐλαφροὶ γὰρ ἦσαν. ὥϛε καὶ ἐγγύθεν φεύγοντες ἀποφεύγειν. ȣδὲν γὰρ ἄλλο εἶχον, ἢ τόξα καὶ σφενδόνας. ἄριϛοι δὲ τοξόται ἦσαν· εἶχον δὲ τόξα ἐγγὺς τριπήχη, τὰ δὲ τοξεύματα πλέον ἢ διπήχη. ἧλκον δὲ τὰς νευρὰς, ὁπότε τοξεύοιεν, πρὸς τὸ κάτω τȣ̃ τόξȣ, τῷ ἀριϛερῷ ποδὶ προβαίνοντες. τὰ δὲ τοξεύματα ἐχώρει διὰ τῶν ἀσπίδων καὶ διὰ τῶν θωράκων. ἐχρῶντο δὲ αὐτοῖς οἱ Ελληνες ἐπιλαβόμενοι ἀκοντίοις ἐναγκυλῶντες. ἐν τȣ́τοις τοῖς χωρίοις οἱ Κρῆτες χρησιμώτατοι ἐγένοντο· ἦρχε δὲ αὐτῶν Στρατοκλῆς Κρής.

ΚΕΦ. γʹ.

Ταύτην δ᾽ αὖ τὴν ἡμέραν ηὐλίσθησαν ἐν ταῖς κώμαις ταῖς ὑπὲρ τȣ̃ πεδίȣ τȣ̃ παρὰ τὸν Κεντρίτην ποταμὸν, εὖρος ὡς δίπλεθρον, ὃς ὁρίζει τὴν Αρμενίαν καὶ τὴν τῶν Καρ-

16. Nonnunquam barbari, quum iam montes ſuperaſſent, deſcendentibus negotium faciebant. Erant enim adeo expediti, vt etiam, quam proxime acceſſiſſent, poſſent effugere. Neque ſane quidquam praeter arcus et fundas geſtabant, quum quidem ſagittarii longe peritiſſimi eſſent. Arcus ternûm fere cubitûm habebant, ſagittas binis cubitis longiores. Neruos, emiſſuri ſagittas, verſus imam partem arcus tendebant, pedem ſiniſtrum applicantes. Sagittae ipſos clupeos et loricas penetrabant. Eas ſi Graeci nacti eſſent, amentabant; et deinde loco iaculorum eis vtebantur. His in locis maximo vſui Cretenſes fuere, quibus Stratocles, ipſorum ciuis, praeerat.

CAP. III.

Atque eo quidem die in vicis commorati ſunt, vltra planitiem, propter Centritem fluuium ſitam. Habet is duûm plethrûm latitudinem, et Armeniam a Carduchorum agro

Καρδέχων χώραν. καὶ οἱ Ἕλληνες ἐνταῦθα ἀνεπαύσαντο. ἀπεῖχε δὲ τῶν ὀρέων ὁ ποταμὸς ὡς ἓξ ἢ ἑπτὰ ςάδια τῶν Καρδέχων.

β'. Τότε μὲν ἔν ηὐλίσθησαν μάλα ἡδέως, καὶ τὰ ἐπιτήδεια ἔχοντες, καὶ πολλὰ τῶν παρεληλυθότων πόνων μνημονεύοντες. ἑπτὰ γὰρ ἡμέρας, ὅσας περ ἐπορεύθησαν διὰ τῶν Καρδέχων, πάσας μαχόμενοι διετέλεσαν, καὶ ἔπαθον κακὰ οἷα ἐδὲ τὰ σύμπαντα ὑπὸ βασιλέως καὶ Τισσαφέρνες.

γ'. Ὡς ἔν ἀπηλλαγμένοι τέτων, ἡδέως ἐκοιμήθησαν. ἅμα δὲ τῇ ἡμέρᾳ ὁρῶσιν ἱππέας πέραν τε ποταμε ἐξωπλισμένες, ὡς κωλύσοντας διαβαίνειν· πεζὲς δ' ἐπὶ ταῖς ὄχθαις παρατεταγμένες ἄνω τῶν ἱππέων, ὡς κωλύσοντας εἰς τὴν Ἀρμενίαν ἐκβαίνειν.

δ'. Ἦσαν δὲ ὅτοι Ὀρόντε καὶ Ἀρτέχε, Ἀρμένιοι καὶ Μυγδόνιοι καὶ Χαλδαῖοι μισθοφόροι. ἐλέγοντο δὲ οἱ Χαλδαῖοι ἐλεύθεροι καὶ ἄλκιμοι εἶναι· ὅπλα δ' εἶχον, γέῤῥα μακρὰ, καὶ λόγχας· αἱ δὲ ὄχθαι αὗται,

agro feparat. Hoc loco Graeci fe quieti dabant. A Carduchorum montibus amnis ipfe circiter fex vel feptem ftadiis aberat.

2. Sunt autem heic iucundiffimo diuerforio vfi, quum et commeatum haberent, et praeteritorum laborum multum recordarentur. Nam dies totos feptem, quibus per Carduchos profecti erant, perpetuis exerciti proeliis fuerant, eaque perpeffi mala, quae vniuerfa ab rege et Tiffapherne illata incommoda aequare nequeant.

3. Quamobrem, quafi liberati ab his effent, iucunde fomno fe recrearunt. Exoriente iam die trans fluuium equites armatos vident, tanquam fi tranfitum impedituri effent. Supra equites in ripis fluminis pedites inftructi ftabant, impedituri, ne in Armeniam deflecterent.

4. Erant hi ab Oronta et Artucho conducti ftipendio milites ex Armenia, Mygdonia, et Chaldaea. Chaldaei quidem liberi ac bellicofi effe ferebantur. Gerris oblongis, et haftis armorum loco vtebantur. Altiores illae ripae, in

ται, ἐφ᾽ ὧν παρατεταγμένοι ἦτοι ἦσαν, τρία ἢ τέτταρα πλέθρα ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ ἀπεῖχον. ὁδὸς δὲ μία ἡ ὁρωμένη ἦν, ἄγουσα ἄνω, ὥσπερ χειροποίητος.

έ. Ταύτῃ ἐπειρῶντο διαβαίνειν οἱ Ἕλληνες. ἐπεὶ δὲ πειρωμένοις τό, τε ὕδωρ ὑπὲρ τῶν μαστῶν ἐφαίνετο, καὶ τραχὺς ἦν ὁ ποταμὸς μεγάλοις λίθοις καὶ ὀλισθηροῖς, καὶ οὔτε ἐν τῷ ὕδατι τὰ ὅπλα ἦν ἔχειν· εἰ δὲ μή, ἥρπαζεν ὁ ποταμός· ἐπί τε τῆς κεφαλῆς τὰ ὅπλα εἴ τις φέροι, γυμνοὶ ἐφέροντο πρὸς τὰ τοξεύματα καὶ τὰ ἄλλα βέλη· ἀνεχώρησαν *, καὶ αὐτοῦ ἐστρατοπεδεύσαντο παρὰ τὸν ποταμόν.

ϛ'. Ενθα δὲ αὐτοὶ τὴν πρόσθεν νύκτα ἦσαν ἐπὶ τοῦ ὄρους, ἑώρων τοὺς Καρδούχους πολλοὺς συνειλεγμένους σὺν τοῖς ὅπλοις. ἐνταῦθα δὴ πολλὴ ἀθυμία ἦν τοῖς Ἕλλησιν, ὁρῶσι μὲν τοῦ ποταμοῦ τὴν δυσπορίαν, ὁρῶσι δὲ τοὺς διαβαίνειν κωλύσοντας, ὁρῶσι δὲ τοῖς διαβαίνουσιν ἐπικεισομένους τοὺς Καρδούχους ὄπισθεν. ταύτην μὲν οὖν τὴν ἡμέραν καὶ τὴν νύκτα ἔμενον ἐν πολλῇ ἀπορίᾳ ὄντες.

ζ'. Ξε-

in quibus hi inſtructi ſtabant, tres vel quatuor plethris ab amne aberant. Via, quae quidem cerneretur, vna erat, eaque ſurſum ducebat, quaſi manu facta.

5. Hac Graeci tranſire conabantur. In hoc conatu quum aqua mamillas ſuperaſſet, ac flumen propter ingentia ſaxa, eaque lubrica, eſſet aſperum; armaque in aqua geſtari non poſſent, quod caeteroqui flumen eos abriperet; ac ſi quis in capite geſtare vellet, nudos incedere aduerſus ſagittas et tela reliqua oporteret; retroceſſerunt, atque ibi propter amnem caſtra metati ſunt.

6. In monte autem, in quo nocte ſuperiore ipſi fuerant, videbant multos Carduchos collectos, eoſque armatos. Itaque tum Graeci admodum exanimati erant, quum et in amne traiiciendo difficultatem cernerent, et cernerent eos, qui traiectum impedituri eſſent, et Carduchos denique cernerent, qui traiicientibus a tergo moleſti futuri eſſent. Quamobrem hunc diem ac noctem in tanta rerum difficultate exigunt.

7. In-

* Al. ἀνεχώρησαν οὖν, καὶ etc.

ζ΄. Ξενοφῶν δὲ ὄναρ εἶδεν. ἔδοξεν ἐν πέδαις δεδέσθαι, αὗται δὲ αὐτῷ αὐτόματοι περιῤῥαγῆναι, ὥστε λυθῆναι, καὶ διαβαίνειν ὁπόσον ἐβούλετο. ἐπεὶ δὲ ὄρθρος ἦν, ἔρχεται πρὸς τὸν Χειρίσοφον, καὶ λέγει, ὅτι ἐλπίδας ἔχει καλῶς ἔσεσθαι· καὶ διηγεῖται αὐτῷ τὸ ὄναρ. ὁ δὲ ἥδετό τε, καὶ ὡς τάχιστα, ἕως ὑπέφαινεν, ἐθύοντο πάντες παρόντες οἱ στρατηγοί· καὶ τὰ ἱερὰ καλὰ ἦν εὐθὺς ἀπὸ τοῦ πρώτου· καὶ ἀπιόντες ἀπὸ τῶν ἱερῶν οἱ στρατηγοὶ καὶ λοχαγοὶ παρήγγελλον τῇ στρατιᾷ ἀριστοποιεῖσθαι.

η΄. Ἀριστῶντι δὲ τῷ Ξενοφῶντι προσετρέχετον δύο νεανίσκω. ᾔδεσαν γὰρ πάντες, ὅτι ἐξείη αὐτῷ καὶ ἀριστῶντι καὶ δειπνοῦντι προσελθεῖν, καὶ, εἰ καθεύδοι, ἐπεγείραντα εἰπεῖν, εἴ τι τὶς ἔχοι τῶν πρὸς τὸν πόλεμον. καὶ τότε ἔλεγον, ὅτι τυγχάνοιεν φρύγανα συλλέγοντες ὡς ἐπὶ πῦρ, κἄπειτα κατίδοιεν ἐν τῷ πέραν ἐν ταῖς πέτραις καθηκούσαις ἐπ' αὐτὸν τὸν ποταμὸν

7. Interea Xenophon per ſomnium ſibi compedibus conſtrictus eſſe viſus eſt, quae ſua ſponte deinde rumperentur. Itaque ſolutus deinde fuiſſe, ac pro lubitu per omnia euaſiſſe. Quare diluculo ad Cheriſophum venit, ac bona ſe cum ſpe eſſe dicit, bene rem habituram: ſimulque ſomnium commemorat. Delectatus eo Cheriſophus eſt, et mox dum necdum plane illuxiſſet, duces omnes rem ſacram faciunt. Ibi tum ſtatim ab initio perlitatum. Itaque diſcedunt a ſacrificiis duces et cohortium praefecti, militique denuntiant prandendum eſſe.

8. Eo tempore ad Xenophontem adhuc prandentem iuuenes duo adcurrunt. Norant enim vniuerſi, licere militibus, vt ad ipſum accederent, ſiue adeo pranderet, ſiue coenaret: atque etiam ſi dormiret, vt excitato dicerent, quidquid haberet aliquis, quod ſciri bellicae rei cauſſa intereſſet. Itaque tunc illi quoque commemorabant, forte ſe, dum ad ignem ſarmenta colligerent, vltra flumen in ſaxis ad amnem ipſum pertinentibus

ταμὸν γέροντά τε, καὶ γυναῖκα, καὶ παιδίσκας, ὥσπερ μαρσίππους ἱματίων κατατιθεμένους ἐν πέτρᾳ ἀντρώδει.

θ΄. Ἰδοῦσι δὲ σφίσι δόξαι, ἀσφαλὲς εἶναι διαβῆναι· οὐδὲ γὰρ τοῖς πολεμίοις ἱππεῦσι πρόσβατον εἶναι κατὰ τοῦτο. ἐκδύντες δὲ, ἔφασαν ἔχοντες τὰ ἐγχειρίδια γυμνὰ ὡς νευσούμενοι διαβαίνειν· πορευόμενοι δὲ, πρόσθεν διαβῆναι πρὶν βρέξαι τὰ αἰδοῖα· καὶ διαβάντες, καὶ λαβόντες τὰ ἱμάτια, πάλιν ἥκειν.

ι΄. Εὐθὺς οὖν ὁ Ξενοφῶν αὐτός τε ἔσπενδε, καὶ τοῖς νεανίσκοις ἐγχεῖν ἐκέλευσε, καὶ εὔχεσθαι τοῖς φήνασι θεοῖς τά τε ὀνείρατα καὶ τὸν πόρον, καὶ τὰ λοιπὰ ἀγαθὰ ἐπιτελέσαι. σπείσας δὲ, εὐθὺς μὲν ἦγε τοὺς νεανίσκους παρὰ τὸν Χειρίσοφον, καὶ διηγοῦνται ταῦτα.

ια΄. Ἀκούσας δὲ ὁ Χειρίσοφος, σπονδὰς ἐποίει· σπείσαντες δὲ, τοῖς μὲν ἄλλοις παρήγγελλον συσκευάζεσθαι, αὐτοὶ δὲ συγκαλέσαντες τοὺς στρατηγοὺς, ἐβουλεύσαντο ὅπως

nentibus vidiſſe ſenem, et foeminam, et ancillas, quae in ſpecu quoſdam quaſi veſtimentorum ſaccos deponerent.

9. Quamobrem viſum ipſis fuiſſe tuto tranſiri amnem poſſe: Nec enim fieri poſſe, vt hac parte hoſtium equeſtres copiae accederent. Igitur ſe exutos cum pugionibus nudis, quaſi qui nataturi eſſent, traiicere coepiſſe narrant. Quum autem pergerent, prius ſe tranſiiſſe, quam pudenda madefacerent. Hoc modo quum amnem tranſiiſſent, et veſtimenta illa accepiſſent, eodem vado reuerſos.

10. Heic Xenophon ſtatim libationem inſtituit, et infundi adoleſcentibus hiſce iubet, atque etiam votum nuncupare, aliaque perſoluere Diis, qui tum ſomnia, tum vadum amnis commonſtraſſent. Libatione facta, ducit ad Cheriſophum adoleſcentes, eique rem narrant.

11. Ille, cognitis omnibus, et ipſe libationes inſtituit: quibus abſolutis, denuntiant caeteris, vt vaſa colligerent: ipſi, conuocatis ducibus, quo pacto quam

ὅπως ἂν κάλλιϛα διαβαῖεν, καὶ τὲς τε πρόσθεν νικῷεν, καὶ ὑπὸ τῶν ὄπισθεν μηδὲν κακὸν πάσχοιεν.

ιβ'. Καὶ ἔδοξεν αὐτοῖς, Χειρίσοφον μὲν ἡγεῖσθαι, καὶ διαβαίνειν, ἔχοντα τὸ ἥμισυ τὲ ϛρατεύματος, τὸ δὲ ἥμισυ ὑπομένειν σὺν Ξενοφῶντι· τὰ δὲ ὑποζύγια, καὶ τὸν ὄχλον, ἐν μέσῳ τέτων διαβαίνειν. ἐπεὶ δὲ καλῶς ταῦτα εἶχε, ἐπορεύοντο· ἡγεῖντο δὲ οἱ νεανίσκοι, ἐν ἀριϛερᾷ ἔχοντες τὸν ποταμόν. ὁδὸς δὲ ἦν ἐπὶ τὴν διάβασιν ὡς τέτταρα ϛάδια.

ιγ'. Πορευομένων δ' αὐτῶν ἀντιπαρῄεσαν αἱ τάξεις τῶν ἱππέων. ἐπεὶ δ' ἦσαν κατὰ τὴν διάβασιν, καὶ τὰς ὄχθας τὲ ποταμὲ, ἔθεντο τὰ ὅπλα, καὶ αὐτὸς πρῶτος Χειρίσοφος ἐϛεφανωμένος καὶ ἀποδὺς ἐλάμβανε τὰ ὅπλα, καὶ τοῖς ἄλλοις πᾶσι παρήγγελλε· καὶ τὲς λοχαγὲς ἐκέλευεν ἄγειν τὲς ὀρθίες, τὲς μὲν ἐν ἀριϛερᾷ, τὲς δὲ ἐν δεξιᾷ ἑαυτὲ.

ιδ'. Καὶ οἱ μὲν μάντεις ἐσφαγιάζοντο εἰς τὸν ποταμόν·

quam tutiſſime tranſirent, et tum aduerſos hoſtes vincerent, tum a ſubſequentibus a tergo nihil detrimenti acciperent, deliberant.

12. Decretum eſt tandem, Cheriſophum debere prima in fronte eſſe, ac dimidia cum exercitus parte tranſire; reliquae parti dimidiae cum Xenophonte a tergo manendum eſſe. Iumenta, cum imbelli turba, debere medio inter hos loco transiicere. His ita recte conſtitutis, pergunt: adoleſcentibus illis praeeuntibus, quum quidem amnis ad laeuam ipſis eſſet. Via, quae ducebat ad vadum, ſtadiorum fere quatuor erat.

13. Quum proficiſci coepiſſent, pergunt aduerſus eos equitem turmae. Ad locum traiectus vbi peruentum eſſet, ac fluminis ripas; arma ponunt †, et primus Cheriſophus redimitus ſerto, ac veſte poſita, iterum arma capit, idemque caeteris omnibus faciundum imperat: praeterea cohortium praefectis mandat, vt cohortes rectas vtrinque tum ad dextram ſuam, tum ad laeuam ducerent.

14. Ibi vates, hoſtiis ad amnem caeſis,

† Al. armati ſubſtiterunt aciei inſtruendae cauſa.

μόν. οἱ δὲ πολέμιοι ἐτόξευόν τε καὶ ἐσφενδόνων· ἀλλ' ὔπω ἐξικνῦντο. ἐπεὶ δὲ καλὰ ἦν τὰ σφάγια, ἐπαιάνιζον πάντες οἱ ϛρατιῶται, καὶ ἀνηλάλαζον, συνωλόλυζον δὲ καὶ αἱ γυναῖκες ἅπασαι. πολλαὶ γὰρ ἦσαν ἑταῖραι ἐν τῷ ϛρατεύματι.

ιέ. Καὶ Χειρίσοφος μὲν ἐνέβαινε καὶ οἱ σὺν αὐτῷ· ὁ δὲ Ξενοφῶν, λαβὼν τῶν ὀπισθοφυλάκων τῦς εὐζωνοτάτυς, ἔθει ἀνὰ κράτος πάλιν ἐπὶ τὸν πόρον τὸν κατὰ τὴν ἔκβασιν τὴν εἰς τὰ τῶν Ἀρμενίων ὄρη, προσποιύμενος ταύτῃ διαβὰς ἀποκλείσειν τῦς παρὰ τὸν ποταμὸν ἱππεῖς.

ιϛ΄. Οἱ δὲ πολέμιοι, ὁρῶντες μὲν τῦς ἀμφὶ Χειρίσοφον εὐπετῶς τὸ ὕδωρ διαπερῶντας, ὁρῶντες δὲ τῦς ἀμφὶ Ξενοφῶντα θέοντας εἰς τὔμπαλιν, δείσαντες μὴ ἀποκλεισθείησαν, φεύγυσιν ἀνὰ κράτος πρὸς τὴν ἀπὸ τῦ ποταμῦ ἔκβασιν ἄνω. ἐπεὶ δὲ κατὰ τὴν ὁδὸν ἐγένοντο, ἔτεινον ἄνω πρὸς τὸ ὄρος.

ιζ. Λύκιος δὲ ὁ τὴν τάξιν ἔχων τῶν ἱππέων, καὶ Αἰσχίνης ὁ τὴν τάξιν ἔχων τῶν πελταϛῶν τῶν ἀμφὶ

Λε-

caesis, sacrificabant. Hostes tametsi sagittis et fundis vterentur, nec dum tamen ad nos pertingere poterant. Posteaquam perlitatum fuisset, milites vniversi paeane inchoato iubilabant, clamitantibus vna mulierculis omnibus. Erant enim permulta in exercitu scorta.

15. Heic quum Cherisophus cum suis amnem ingrederetur, Xenophon cum expeditissimis in extremo agmine, velocissimo cursu ad vadum contendit, quod erat propter aditum, ducentem Armeniorum in montes. Simulare nimirum volebat, hac se transiturum, et intercluſurum equites, qui secundum flumen erant.

16. Hostes vbi Cherisophi copias amnem videbant nullo negotio traiicere, Xenophontis autem milites retro currere: metu perculsi, ne intercluderentur, totis viribus ad eum tramitem fugiunt, qui a flumio sursum tendebat. Eam in viam quum peruenissent, sursum in montem pergebant.

17. Hos quum Lycius, equestris agminis praefectus, et Aeschines praefectus cetratorum,

qui

Χειρίσοφον, ἐπεὶ ἑώρων ἀνὰ κράτος φεύγοντας, ἕποντο· οἱ δὲ στρατιῶται ἐβόων μὴ ἀπολείπεσθαι, ἀλλὰ συνεκβαίνειν ἐπὶ τὸ ὄρος. Χειρίσοφος δὲ αὖ ἐπεὶ διέβη, τοὺς μὲν ἱππέας οὐκ ἐδίωκεν, εὐθὺς δὲ κατὰ τὰς προσηκούσας ὄχθας ἐπὶ τὸν ποταμὸν ἐξέβαινεν ἐπὶ τοὺς ἄνω πολεμίους. οἱ δὲ ἄνω, ὁρῶντες μὲν τοὺς ἑαυτῶν ἱππέας φεύγοντας, ὁρῶντες δὲ ὁπλίτας ἐπιόντας σφίσιν, ἐκλείπουσι τὰ ὑπὲρ τοῦ ποταμοῦ ἄκρα.

ιή. Ξενοφῶν δὲ, ἐπεὶ τὰ πέραν ἑώρα καλῶς γιγνόμενα, ἀπεχώρει τὴν ταχίστην πρὸς τὸ διαβαῖνον στράτευμα. καὶ γὰρ οἱ Καρδοῦχοι φανεροὶ ἤδη ἦσαν εἰς τὸ πεδίον καταβαίνοντες, ὡς ἐπιθησόμενοι τοῖς τελευταίοις· καὶ Χειρίσοφος μὲν τὰ ἄνω κατεῖχε, Λύκιος δὲ σὺν ὀλίγοις ἐπιχειρήσας ἐπιδιῶξαι, ἔλαβε τῶν σκευοφόρων τὰ ὑπολειπόμενα, καὶ μετὰ τούτων ἐσθῆτά τε καλὴν, καὶ ἐκπώματα.

ιθ'. Καὶ τὰ μὲν σκευοφόρα τῶν Ἑλλήνων καὶ ὁ ὄχλος ἀκμὴν διέβαινε· Ξενοφῶν δὲ στρέψας καὶ τοὺς * Καρ-

qui cum Cherifopho erant, fugere viderent, fequebantur. Milites caeteri clamabant, fe illos haud deferturos, fed vna cum eis in montem euafuros. Cherifophus vbi tranfiiffet, non ille quidem equites infequebatur; fed ftatim per altiores ad amnem fe porrigentes ripas aduerfus hoftiles copias, fuperioribus in locis fubfiftentes, euadit. Illi quum equites fuos fugere cernerent, et grauis armaturae milites aduerfus fe pergere; iuga fluuio imminentia deferunt.

18. Interim Xenophon, qui videret in aduerfa ripa rem bene fucceffiffe, quam celerrime ad copias amnem transeuntes reuertitur. Nam Carduchi palam in planitiem defcendebant, quafi qui extremum agmen inuafuri effent. Tenebat iam fuperiora loca Cherifophus, et Lycius cum paucis perfequi hoftes aggreffus, impedimenta tardius vecta ceperat, et in his veftes perpulchras cum poculis.

19. Tranfibant adhuc Graecorum impedimenta et turba, quum Xenophon acie conuerfa in

* Al. στρέψας πρὸς τοὺς Κ.

*Καρδούχους, ἀντία τὰ ὅπλα ἔθετο, καὶ παρήγγειλε τοῖς λοχαγοῖς κατ᾽ ἐνωμοτίας ποιήσασθαι ἕκαστον τὸν ἑαυτοῦ λόχον, † παρ᾽ ἀσπίδας παραγαγόντας τὴν ἐνωμοτίαν ἐπὶ φάλαγγος. καὶ τοὺς μὲν λοχαγοὺς καὶ τοὺς ἐνωμοτάρχας πρὸς τῶν Καρδούχων ἰέναι, οὐραγοὺς δὲ καταστήσασθαι πρὸς τοῦ ποταμοῦ.

κ΄. Οἱ δὲ Καρδοῦχοι, ὡς ἑώρων τοὺς ὀπισθοφύλακας τοῦ ὄχλου ψιλουμένους, καὶ ὀλίγους ἤδη φαινομένους, θᾶττον δὴ ἐπῄεσαν, ᾠδάς τινας ᾄδοντες· ὁ δὲ Χειρίσοφος, ἐπεὶ τὰ παρ᾽ αὐτῷ ἀσφαλῶς εἶχε, πέμπει παρὰ Ξενοφῶντα τοὺς πελταστὰς καὶ σφενδονήτας καὶ τοξότας, καὶ κελεύει ποιεῖν ὅ, τι ἂν παραγγέλλῃ.

κά. Ἰδὼν δὲ αὐτοὺς ** διαβαίνοντας ὁ Ξενοφῶν, πέμψας ἄγγελον κελεύει αὐτοῦ μεῖναι ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ διαβάντας· ὅταν δ᾽ ἄρξωνται αὐτοὶ διαβαίνειν, ἐναντίους ἔνθεν καὶ ἔνθεν σφῶν ἐκβαίνειν ὡς διαβησομένους, διηγκυλισμένους τοὺς

in aduerſos Carduchos pergit, *acie inſtructa*, ac praefectis cohortium imperat, vt quiſque cohortem ſuam per manipulos inſtrueret, ac verſus clupeos manipulum in phalangem ducerent. Deinde cohortium praefecti et manipularii duces in Carduchos pergerent, a tergo curantibus iuxta flumen conſtitutis.

20. Carduchi poſteaquam cernerent, agmen extremum a multitudine nudari, iamque paucos adeo videri: celerrime hos inuadunt, ſimulque neſcio quid canebant. Heic Cheriſophus, conſtitutis in tuto ſuis, cetratos et funditores et ſagittarios ad Xenophontem mittit; vtque facerent, quidquid ille iuberet, imperat.

21. Eos Xenophon iam tranſire quum videret, miſſo nuntio mandat, vt illic ad amnem ſubſiſterent; ac vbi ſe cum ſuis tranſire viderent, tunc etiam ipſi ex aduerſo parte vtraque pergerent, tanquam tranſituri; iaculatores amentis haſtarum prehenſis, ſagittarii cum ſagittis in

* Al. κατὰ τοὺς Καρδούχους.

† Hoc eſt, verſus ſiniſtram, iuxta Suidam. Sed ἐπὶ δόρυ p ſeq eſt ad dextram.

** Al. καταβαίνοντας deſcendentes, et lin. ſeq. καταβάντας malunt.

τὺς ἀκοντιςὰς, καὶ ἐπιβεβλημένυς τὺς τοξότας μὴ πρόσω δὲ τῦ ποταμῦ προδιαβαίνειν.

κβ'. Τοῖς δὲ παρ' ἑαυτῷ παρήγγειλεν, ἐπειδὰν σφενδόνη ἐξικνῆται, καὶ ἀσπὶς ψοφῇ, παιανίσαντας θεῖν ἀεὶ ἐς τὺς πολεμίυς· ἐπειδὰν δὲ ἀναςρέψωσιν οἱ πολεμιοι, καὶ ἐκ τῦ ποταμῦ ὁ σαλπιγκτὴς σημήνῃ τὸ πολεμικὸν, ἀναςρέψαντας [1] ἐπὶ δόρυ ἡγεῖσθαι μὲν τὺς ὑραγὺς, θεῖν δὲ πάντας ὁτιτάχιςα, καὶ διαβαίνειν ᾗ ἕκαςος τὴν τάξιν εἶχεν, ὡς μὴ ἐμποδίζειν ἀλλήλυς· ὅτι ὗτος ἄριςος ἔσοιτο, ὃς ἂν πρῶτος ἐν τῷ πέραν γένηται.

κγ'. Οἱ δὲ Καρδῦχοι, ὁρῶντες ὀλίγυς ἤδη τὺς λοιπὺς, (πολλοὶ γὰρ καὶ τῶν μένειν τεταγμένων ᾤχοντο ἐπιμελησόμενοι οἱ μὲν ὑποζυγίων, οἱ δὲ σκευοφόρων, οἱ δὲ ἑταίρων) ἐνταῦθα δὴ ἐπέκειντο θρασέως, καὶ ἤρξαντο σφενδονᾶν καὶ τοξεύειν. οἱ δὲ Ἕλληνες παιανίσαντες ὥρμησαν δρόμῳ ἐπ' αὐτύς· οἱ δ' ὐκ ἐδέξαντο. καὶ γὰρ ἦσαν ὡπλισμένοι, ὡς

in neruos impositis: procul tamen in fluminis transitu non progrederentur.

22. Eis vero, quos secum habebat, mandabat; vti quam primum fundae perstingerent, et clupei complosi creparent, paeanem exorsi, cursu semper in hostes ferrentur: Illis se auertentibus, ac tubicine classicum a fluuio canente, tunc et ipsis versus hastam conuersis, a tergo curantes praeirent, et concitatissimo cursu omnes procederent, ac suo quisque loco transiret, ne sibi mutuo impedimento essent. Nimirum qui primus in aduersam ripam euaderet, eum se pro maxime strenuo habiturum.

23. Carduchi quum paucos esse reliquos viderent, quandoquidem multi etiam illorum, qui fuerant iussi manere, curaturi partim iumenta, partim impedimenta, partim res alias, discedebant; audacter in eos irruunt, fundisque ac sagittis incipiunt vti. Verum Graeci paeanem exorsi, pleno cursu eos adoriuntur; quos illi nequaquam sustinebant, quod ratione montium satis ad incursiones et fugam armati essent: sed ad sustinendos ho-

1) Hoc est: ad dextram, Suid. Sed παρ' ἀσπίδας v. p. antec.

ὡς μὲν ἐν τοῖς ὄρεσιν, ἱκανῶς πρὸς τὸ ἐπιδραμεῖν καὶ φεύγειν, πρὸς δὲ τὸ εἰς χεῖρας δέχεσθαι, ὀχ ἱκανῶς.

κδ΄. Ἐν τότῳ σημαίνει ὁ σαλπιγκτής, καὶ οἱ μὲν πολέμιοι ἔφευγον πολὺ ἔτι θᾶττον· οἱ δ' Ἕλληνες τὰ ἐναντία σρέψαντες, ἔφευγον διὰ τῦ ποταμῦ ὅτι τάχισα. τῶν δὲ πολεμίων οἱ μέν τινες αἰσθανόμενοι, πάλιν ἔδραμον ἐπὶ τὸν ποταμὸν, καὶ τοξεύοντες ὀλίγους ἔτρωσαν. οἱ δὲ πολλοὶ, καὶ πέραν ὄντων τῶν Ἑλλήνων, ἔτι φανεροὶ ἦσαν φεύγοντες. οἱ δὲ ὑπαντήσαντες, ἀνδριζόμενοι, καὶ προσωτέρω τῦ καιρῦ προϊόντες, ὕσερον τῶν μετὰ Ξενοφῶντος διέβησαν πάλιν· καὶ ἐτρώθησάν τινες καὶ τότων.

ΚΕΦ. δ΄.

Ἐπεὶ δὲ διέβησαν ἀμφὶ μέσον ἡμέρας, συνταξάμενοι ἐπορεύθησαν διὰ τῆς Ἀρμενίας πεδίον ἅπαν, καὶ λείους γηλόφους, ὀ μεῖον ἢ πέντε παρασάγγας. ὀ γὰρ ἦσαν ἐγγὺς τῦ ποταμῦ κῶμαι, διὰ

hostes, qui manum consererent, nequaquam satis muniti.

24. Atque heic tubicine classicum canente, multo etiam celerius hostes fugam arripiunt: et Graeci diuersam in partem abeuntes, quam citissime per amnem aufugiunt. Re tamen a nonnullis ex hostibus animaduersa, rursus ab eis ad fluuium concursus factus est, sagittisque nonnulli nostrorum vulnerati. Maior quidem pars etiam tunc, quum Graeci in aduersam ripam euasissent, adhuc fugere cernebatur. Qui autem e nostris hosti obuiam tendebant, quum, sumtis animis, vlterius quam commodum esset, progrederentur; aliquanto post illos, qui cum Xenophonte traiecerant, et ipsi transierunt. Eorum item aliqui vulnerati sunt.

CAP. IV.

Quum autem vniuersi iam transiissent sub ipsam meridiem, dispositis ordinibus, per Armeniam via prorsus campestri, perque colles leniter surgentes iter faciunt, non minus quinque parasangis. Nec enim propius flumen

vlli

διὰ τοὺς πολέμους τοὺς πρὸς Καρδούχους. εἰς δὲ ἣν ἀφίκοντο κώμην μεγάλη τε ἦν, καὶ βασίλειόν τε εἶχε τῷ σατράπῃ, καὶ ἐπὶ ταῖς πλείσταις οἰκίαις τύρσεις ἐπῆσαν· ἐπιτήδεια δ᾽ ἦν δαψιλῆ.

β΄. Ἐντεῦθεν δ᾽ ἐπορεύθησαν σταθμοὺς δύο, παρασάγγας δέκα, μέχρις ὑπερῆλθον τὰς πηγὰς τοῦ Τίγρητος ποταμοῦ. ἐντεῦθεν δ᾽ ἐπορεύθησαν σταθμοὺς τρεῖς, παρασάγγας πεντεκαίδεκα, ἐπὶ τὸν Τηλεβόαν ποταμόν. οὗτος δ᾽ ἦν καλὸς μὲν, μέγας δ᾽ οὔ. * κῶμαι δὲ πολλαὶ περὶ τὸν ποταμὸν ἦσαν. ὁ δὲ τόπος οὗτος Ἀρμενία ἐκαλεῖτο ἡ πρὸς ἑσπέραν.

γ΄. Ὕπαρχος δ᾽ αὐτῆς ἦν Τηρίβαζος, ὁ καὶ βασιλεῖ φίλος γενόμενος· καὶ ὁπότε παρείη, οὐδεὶς ἄλλος βασιλέα ἐπὶ τὸν ἵππον ἀνέβαλλεν. οὗτος προσήλασεν ἱππέας ἔχων, καὶ προπέμψας ἑρμηνέα, εἶπεν ὅτι βούλοιτο διαλεχθῆναι τοῖς ἄρχουσι. τοῖς δὲ στρατηγοῖς ἔδοξεν ἀκοῦσαι· καὶ προσελθόντες εἰς ἐπήκοον, ἠρώτων τί θέλοι. ὁ δὲ ἔλεγεν

vlli erant vici, propter ea, quae cum Carduchis gerebantur, bella. Vicus autem, ad quem venere, magnus erat, et regiam continebat in vſum ſatrapae. Domus pleraeque turres habebant. Commeatus larga erat copia.

2. Inde caſtris alteris, paraſangas decem conficiunt, donec Tigris fluuii fontes traiecissent. Inde caſtris tertiis, paraſangas quindecim progreſſi, ad Teleboam fluuium, pulchrum quidem illum, ſed non magnum, perueniunt. Multi circum amnem vici. Locus hic appellabatur Armenia verſus occidentem.

3. Praeerat ei cum poteſtate Teribazus, amicus regis. Quoties is regi aderat, nemo praeter ipſum, regem in equum tollebat. Atque hic cum equeſtribus copiis adequitabat, praemiſſoque interprete, velle ſe cum ducibus colloqui ſignificabat. Illis audiendum eſſe hominem videbatur, quumque ad locum acceſſiſſent, e quo audiri, quidquid diceretur, poſſet: quid vellet, interrogabant. Reſpondet, hac ſe conditione cupidum

* Al. verbis transpoſitis οὗτος δ᾽ ἦν μέγας μὲν οὔ, καλὸς δέ.

γεν' ὅτι σπείσασθαι βȣ́λοιτο, ἐφ' ᾧ μήτ' αὐτὸς τȣ̀ς Ἕλληνας ἀδικεῖν, μήτ' ἐκείνȣς καίειν τὰς οἰκίας, λαμβάνειν τε τὰ ἐπιτήδεια, ὅσων δέοιντο. ἔδοξε ταῦτα τοῖς ϛρατηγοῖς, καὶ ἐσπείσαντο ἐπὶ τȣ́τοις.

δ'. Ἐντεῦθεν ἐπορεύθησαν ϛαθμȣ̀ς τρεῖς, διὰ τȣ̃ πεδίȣ, παρασάγγας πεντεκαίδεκα· καὶ Τηρίβαζος παρηκολȣ́θει, ἔχων τὴν ἑαυτȣ̃ δύναμιν, ἀπέχων ὡς δέκα ϛαδίȣς· καὶ ἀφίκοντο εἰς βασίλεια καὶ κώμας περιξ πολλὰς, πολλῶν τῶν ἐπιτηδείων μεϛάς.

έ. Στρατοπεδευομένων δ' αὐτῶν γίγνεται τῆς νυκτὸς χιὼν πολλή· καὶ ἕωθεν ἔδοξε διασκηνῆσαι τὰς τάξεις καὶ τȣ̀ς ϛρατηγȣ̀ς κατὰ τὰς κώμας. ȣ̓ γὰρ ἑώρων πολέμιον ȣ̓δένα, καὶ ἀσφαλὲς ἐδόκει εἶναι, διὰ τὸ πλῆθος τῆς χιόνος. ἐνταῦθα εἶχον πάντα τὰ ἐπιτήδεια, ὅσα ἐϛὶν ἀγαθὰ, ἱερεῖα, σῖτον, οἴνȣς παλαιȣ̀ς, εὐώδεις, ἀϛαφίδας, ὄσπρια παντοδαπά.

ϛ'. Τῶν δὲ ἀποσκεδαννυμένων τινὲς ἀπὸ τȣ̃ ϛρατοπέδȣ ἐλε-

dum eſſe incundi cum ipſis foederis, vt nec ipſe Graecos laederet, nec Graeci domos exurerent: ſaltem commeatum, quantum eis indigerent, caperent. Comprobata ſunt haec a ducibus, et iis conditionibus foedus initum.

4. Inde caſtris tertiis, paraſangarum quindecim iter per planitiem conficiunt, ſubſequente ſuis cum copiis Teribazo, fere decem ſtadiorum ex interuallo. Atque heic ad regiam perueniunt, circum quam permulti vici erant, magno rerum omnium commeatu referti.

5. Quum autem in caſtris degerent, magna niuis copia in eos decidit. Quare primo mane viſum eſt, militum cohortes ac duces hinc inde per vicos diſtribuendos eſſe. Nec enim hoſtem vllum cernebant, et quia magna niuis eſſet copia, tutum facto videbatur. Erant etiam heic vniuerſae res vſibus ipſorum neceſſariae, victimae, frumentum, vina vetera, eaque fragrantia, vuae paſſae, omnis generis legumina.

6. Quum autem nonnulli a caſtris longius palarentur, exer-

citum

ἔλεγον, ὅτι κατίδοιεν ϛράτευμα, καὶ νύκτωρ πολλὰ πυρὰ φαίνοιτο. ἐδόκει δὴ τοῖς ϛρατηγοῖς ȣ̓κ ἀσφαλὲς εἶναι διασκηνȣ͂ν, ἀλλὰ συναγαγεῖν τὸ ϛράτευμα. πάλιν ἐντεῦθεν συνῆλθον. καὶ γὰρ ἐδόκει διαιθριάζειν.

ζ'. Νυκτερευόντων δ' αὐτῶν ἐνταῦθα, ἐπιπίπτει χιὼν ἄπλετος, ὥϛε ἀπέκρυψε καὶ τὰ ὅπλα, καὶ τȣ̀ς ἀνθρώπȣς κατακειμένȣς. καὶ τὰ ὑποζύγια συνεπέδησεν ἡ χιών, καὶ πολὺς ὄκνος ἦν ἀνίϛασθαι. κατακειμένων δὲ ἐλεεινὸν ἦν χιὼν ἐπιπεπτωκυῖα ὅτῳ μὴ παραῤῥυείη.

ή. Επεὶ δὲ Ξενοφῶν ἐτόλμησε γυμνὸς ἀναϛὰς σχίζειν ξύλα, τάχα ἀναϛάς τις καὶ ἄλλος ἐκείνȣ ἀφελόμενος ἔσχισεν. ἐκ δὲ τȣ́τȣ καὶ οἱ ἄλλοι ἀναϛάντες πῦρ ἔκαιον καὶ ἐχρίοντο. πολὺ γὰρ ἐνταῦθα ηὕρισκον τὸ χρίσμα, ᾧ ἐχρῶντο ἀντ' ἐλαίȣ, σύειον, καὶ σησάμινον, καὶ ἀμυγδάλινον, ἐκ τῶν πικρῶν, καὶ τερεβίνθινον. ἐκ δὲ τῶν αὐτῶν τȣ́των καὶ μῦρον εὑρίσκετο.

θ'. Μετὰ

citum fe videre dicebant, et noctu multos ignes lucere. Quare vifum eft ducibus haudquaquam tutum effe, milites hinc inde diuertere; fed potius copias rurfus effe cogendas. Itaque rurfum conueniunt, quum quidem fub dio commorandum effe cenferent.

7. Verum ita pernoctantibus ipfis, tam copiofa nix in eos cecidit, vt ab ea tum arma, tum milites ipfi, qui humi iacebant, tegerentur. Etiam iumenta nix conftrinxerat, vt diu furgere nequirent. Miferabile certe erat illos intueri, in quos iacentes delapfa nix non defluxerat.

8. Sed pofteaquam Xenophon furgens nudus, aufus eft ligna findere; tum vero et alius quifpiam furgens, a Xenophonte hunc fibi laborem depopofcit. Itaque dein factum, vt et alii confurgentes, igne accenfo, femet vngerent. Nam magnam heic vnguenti copiam reperere, quo vtebantur olei loco; fcil. fuilli, fefamini, amygdalini, de amaris amygdalis facti, terebinthini. De iifdem rebus confectum etiam vnguentum fragrans inueniebatur.

9. Se-

θ'. Μετὰ ταῦτα πάλιν ἐδόκει διασκηνητέον εἶναι* τὰς κώμας εἰς στέγας. ἔνθα δὴ οἱ στρατιῶται σὺν πολλῇ κραυγῇ καὶ ἡδονῇ ᾔεσαν ἐπὶ τὰς στέγας καὶ τὰ ἐπιτήδεια. ὅσοι δὲ, ὅτε τοπρότερον ἀπῄεσαν, τὰς οἰκίας ἐνέπρησαν, ὑπὸ τῆς αἰθρίας δίκην ἐδίδοσαν, κακῶς σκηνοῦντες.

ι'. Εντεῦθεν ἔπεμψαν τῆς νυκτὸς Δημοκράτην Τεμενίτην, ἄνδρας δόντες, ἐπὶ τὰ ὄρη, ἔνθα ἔφασαν οἱ ἀποσκεδαννύμενοι καθορᾷν τὰ πυρά. οὗτος γὰρ ἐδόκει καὶ πρότερον πολλὰ ἤδη ἀληθεῦσαι τοιαῦτα, τὰ ὄντα τε ὡς ὄντα, καὶ τὰ μὴ ὄντα ὡς οὐκ ὄντα. πορευθεὶς δὲ, τὰ μὲν πυρὰ οὐκ ἔφη ἰδεῖν, ἄνδρα δὲ συλλαβὼν ἧκεν ἄγων, ἔχοντα τόξον Περσικὸν, καὶ φαρέτραν, καὶ σάγαριν, οἵανπερ καὶ Αμαζόνες ἔχουσιν.

ιά. Ερωτώμενος δὲ τὸ, ποδαπὸς εἴη, Πέρσης μὲν ἔφη εἶναι, πορεύεσθαι δὲ ἀπὸ τοῦ Τηριβάζου στρατεύματος ὅπως ἐπιτήδεια λάβοι. οἱ δ' ἠρώτων αὐτὸν, τὸ στράτευμα ὁπό-

9. Secundum haec iterum fub tectis per vicos hinc inde diuertendum effe decreuerunt. Quare milites magno cum clamore ac voluptate ad tecta et commeatum tendebant. Quotquot autem id temporis, quo prius e tectis migrarant, exuffe-rant domos: hi poenas illas dederunt, vt fub dio miferè cubarent.

10. Inde noctu Democratem Temeniten, adiuncta ei militum manu, in montes eos mittunt, in quibus hinc inde palati milites videre fe ignés dixerant. Nam is iam antea faepenumero in huiusmodi rebus dixiffe verum exiftimabatur: itaque rem expofuiffe, vti vel erat, vel non erat. Hic quum eo profectus effet, ignes fe vidiffe negabat; hominem tamen captum fecum afferebat, qui arcum habebat Perficum, et pharetram, et fecurim, quali vtuntur Amazones.

11. Quum interrogaretur cuias effet; Perfam fe effe refpondit, et a Teribazi caftris profectum parandi commeatus cauffa. Quaerentibus iifdem, quantae Teribazi ef-fent

* Al. κατὰ τὰς.

ὁπόσον τε εἴη, καὶ ἐπὶ τίνι συνειλεγμένον. ὁ δὲ εἶπεν, ὅτι Τηρίβαζος εἴη ἔχων τήν τε ἑαυτοῦ δύναμιν, καὶ μισθοφόρους Χάλυβας καὶ Ταόχους. παρεσκευάσθαι δὲ αὐτὸν ἔφη, ὡς ἐπὶ τῇ ὑπερβολῇ τοῦ ὄρους ἐν τοῖς στενοῖς, ᾗπερ μοναχῇ εἴη πορεία, ἐνταῦθα ἐπιθησόμενον τοῖς Ἕλλησιν.

ιβ'. Ἀκούσασι τοῖς στρατηγοῖς ταῦτα ἔδοξεν τὸ στράτευμα συναγαγεῖν. καὶ εὐθὺς καταλιπόντες φύλακας, καὶ στρατηγὸν ἐπὶ τοῖς μένουσι Σοφαίνετον Στυμφάλιον, ἐπορεύοντο ἔχοντες ἡγεμόνα τὸν ἁλόντα ἄνθρωπον. ἐπειδὴ δὲ ὑπερέβαλον τὰ ὄρη, οἱ πελτασταὶ προϊόντες, καὶ κατιδόντες τὸ στρατόπεδον, οὐκ ἔμειναν τοὺς ὁπλίτας, ἀλλ' ἀνακραγόντες ἔθεον ἐπὶ τὸ στρατόπεδον.

ιγ'. Οἱ δὲ βάρβαροι ἀκούσαντες τὸν θόρυβον, οὐχ ὑπέμειναν, ἀλλ' ἔφευγον· ὅμως δὲ ἀπέθανον τινὲς τῶν βαρβάρων, καὶ ἵπποι ἥλωσαν ὡς εἴκοσι, καὶ ἡ σκηνὴ Τηριβάζου ἑάλω, καὶ ἐν αὐτῇ κλίναι ἀργυρόποδες, καὶ ἐκπώματα, καὶ οἱ ἀρτοποιοὶ, καὶ οἱ οἰνοχόοι φάσκοντες εἶναι·

ιδ'. Ἐπεὶ

ſent copiae, quaue de cauſſa collectae: reſpondit, adeſſe ſuo cum exercitu Teribazum, militeſque ſtipendiarios Chalybes et Taochos conduxiſſe, ac paratum eſſe in montium anguſtiis, qua vnicus tantum exitus pateret, Graecos adoriri.

12. Quae quum duces audiiſſent, viſum eſt colligere copias: ac mox adeo relictis excubitoribus, et duce remanentibus iſtic dato Sophaeneto Stymphalio, pergunt cum itineris duce, homine illo captiuo. Poſteaquam montes ſuperaſſent, cetrati progreſſi aliquantulum, quum adſpicerent caſtra, grauis armaturae militem nequaquam expectant, ſed ſublato clamore, caſtra curſu inuadunt.

13. Eo tumultu barbari percepto non ſubſiſtunt, ſed in fugam ſe coniiciunt. Nonnulli ex eis interfecti, capti equi circiter viginti, vna cum Teribazi tentorio, in quo lectuli erant innixi pedibus argenteis, et pocula, et nonnulli, qui ſe panum conficiundorum artifices, ac pincernas eſſe dicerent.

14. Quae

ιδ'. Ἐπεὶ δὲ ἐπύθοντο πάντα οἱ τῶν ὁπλιτῶν ϛρατηγοὶ, δοκεῖ αὐτοῖς ἀπιέναι τὴν ταχίϛην ἐπὶ τὸ ϛρατόπεδον, μή τις ἐπίθεσις γένηται τοῖς καταλελειμμένοις. καὶ εὐθὺς ἀνακαλεσάμενοι τῇ σάλπιγγι ἀπῄεσαν, καὶ ἀφικνοῦνται αὐθημερὸν ἐπὶ τὸ ϛρατόπεδον.

ΚΕΦ. ε'.

Τῇ δ' ὑϛεραίᾳ πορευτέον ἐδόκει εἶναι, ᾗ δύναιντο τάχιϛα, πρὶν συλλεγῆναι τὸ ϛράτευμα πάλιν, καὶ καταλαβεῖν τὰ ϛενά. συσκευασάμενοι δ' εὐθὺς, ἐπορεύοντο διὰ χιόνος πολλῆς, ἡγεμόνας ἔχοντες πολλούς. καὶ αὐθημερὸν ὑπερβαλόντες τὸ ἄκρον, ἐφ' ᾧ ἔμελλεν ἐπιτίθεσθαι Τηρίβαζος, κατεϛρατοπεδεύσαντο.

β'. Ἐντεῦθεν ἐπορεύθησαν ϛαθμοὺς ἐρήμους * τρεῖς, παρὰ τὸν Εὐφράτην ποταμόν. καὶ διέβαινον αὐτὸν βρεχόμενοι πρὸς τὸν ὀμφαλόν. ἐλέγοντο δὲ αὐτοῦ αἱ πηγαὶ οὐ πρόσω εἶναι. ἐντεῦθεν ἐπορεύοντο διὰ χιόνος πολλῆς καὶ ϛαθμοὺς τρεῖς, παρασάγγας πεντεκαίδεκα.

γ'. Ο

14. Quae omnia quum grauis armaturae militum duces percepiſſent, quamprimum ad caſtra pergendum ſtatuunt, ne quis relictas copias adoriretur. Itaque ſtatim ſtuba receptui canentes, diſcedunt, eodemque die ad caſtra reuertuntur.

CAP. V.

Poſtridie, quanta fieri celeritate poſſet, pergere viſum eſt prius, quam hoſtilis exercitus de integro cogeretur, anguſtiaque loca illa occuparet. Itaque mox collectis vaſis, per largam niuem proficiſcuntur, quum ab itinerum ducibus multis inſtructi eſſent; eodemque die iugo illo ſuperato, in quo Teribazus ipſos aggredi voluerat, caſtra metantur.

2. Inde habitis caſtris in ſolitudine tertiis, ad Euphratem perueniunt; eum ſaltem ad vmbilicum vſque ſe madefacientes tranſeunt. Ferebantur ab eo loco fontes eius haud procul abeſſe. Inde per multas niues, et planitiem, caſtris tertiis, paraſangas xv progreſſi ſunt.

3. Ac

γ'. Ο δὲ τρίτος ἐγένετο χαλεπὸς, καὶ ἄνεμος βοῤῥᾶς ἐναντίος ἔπνει, παντάπασιν * ἀποκαίων καὶ πηγνὺς τοὺς ἀνθρώπους. ἔνθα δὴ τῶν μάντεών τις εἶπε σφαγιάσασθαι τῷ ἀνέμῳ· καὶ σφαγιάζεται· καὶ πᾶσι περιφανῶς ἔδοξε λῆξαι τὸ χαλεπὸν τοῦ πνεύματος.

δ'. Ην δὲ τῆς χιόνος τὸ βάθος, ὀργυιά· ὥστε καὶ τῶν ὑποζυγίων καὶ τῶν ἀνδραπόδων πολλὰ ἀπώλετο, καὶ τῶν στρατιωτῶν ὡς τριάκοντα. διεγένοντο δὲ τὴν νύκτα πῦρ καίοντες. ξύλα δ' ἦν ἐν τῷ σταθμῷ πολλά. οἱ δὲ ὀψὲ προϊόντες, ξύλα οὐκ εἶχον.

έ. Οἱ οὖν πάλαι ἥκοντες, καὶ πῦρ καίοντες, οὐ προσίεσαν πρὸς τὸ πῦρ τοὺς ὀψίζοντας, εἰ μὴ μεταδοῖεν αὐτοῖς πυροὺς, ἢ ἄλλο τι ὧν ἔχοιεν βρωτῶν. ἔνθα δὴ μετεδίδοσαν ἀλλήλοις ὧν εἶχον ἕκαστοι. ἔνθα δὲ πῦρ ἐκαίετο, διατηκομένης τῆς χιόνος, βόθροι ἐγίγνοντο μεγάλοι ἔς τε ἐπὶ τὸ δάπεδον, οὗ δὴ παρῆν μετρεῖν τὸ βάθος τῆς χιόνος.

ς'. Ευ-

3. Ac tertii quidem diei perdifficile fuit iter, aduerſo borea flante, ac omnino tum vrente homines, tum congelante. Ibi tum quidam e vatibus rem ſacram vento faciendam eſſe praecipit. Quo facto, nemini non manifeſto viſum eſt, moleſtum illum et aſperum flatum deſinere.

4. Nix altitudinem habebat orgyae: quo fiebat, vt et iumenta et mancipia multa interirent, atque etiam milites fere triginta. Noctem integram ignes accendebant, quod in caſtrorum loco lignorum eſſet copia. Qui tamen ſerius proceſſerant, a lignis deſtituebantur.

5. Quamobrem illi, qui iamdudum huc venerant, et habebant accenſos ignes, ſerius venientes non admittebant; niſi ſi vel triticum, vel quid aliud eſculentae rei cum eis communicaſſent. Atque heic mutuo ſibi, quidquid habebant ſinguli, impertiebantur. Quibus locis ignes accendebantur, niue liquata, ſcrobes ingentes efficiebantur ad ſolum vſque, de quo niuis altitudinem metiri erat.

6. Inde

* Al. ἀποκαίων πάντα καὶ πηγ.

ϛʹ. Ἐντεῦθεν δὲ τὴν ἐπιοῦσαν ἡμέραν ὅλην ἐπορεύοντο διὰ χιόνος, καὶ πολλοὶ τῶν ἀνθρώπων ἐβουλιμίασαν. Ξενοφῶν δὲ ὀπισθοφυλακῶν, καὶ καταλαμβάνων τοὺς πίπτοντας τῶν ἀνθρώπων, ἠγνόει ὅ, τι τὸ πάθος εἴη.

ζʹ. Ἐπειδὴ δὲ εἶπέ τις αὐτῷ τῶν ἐμπείρων, ὅτι σαφῶς βουλιμιῶσι, καὶ ἐάν τι φάγωσιν, ἀναστήσονται, περιιὼν ἐπὶ τὰ ὑποζύγια, εἴ που ποτὸν ἢ βρωτὸν ὁρῴη, ἐδίδου, καὶ διέπεμπε διδόντας τοὺς δυναμένους παρατρέχειν τοῖς βουλιμιῶσιν. ἐπειδὴ δέ τι ἐμφάγοιεν ἀνίσταντο καὶ ἐπορεύοντο.

ηʹ. Πορευομένων δὲ, Χειρίσοφος μὲν ἀμφὶ κνέφας πρὸς κώμην ἀφικνεῖται, καὶ ὑδροφορούσας ἐκ τῆς κώμης γυναῖκας καὶ κόρας πρὸς τῇ κρήνῃ καταλαμβάνει ἔμπροσθεν τοῦ ἐρύματος. αὗται ἠρώτων αὐτοὺς τίνες εἶεν. ὁ δὲ ἑρμηνεὺς εἶπε Περσιστί· ὅτι παρὰ βασιλέως πορεύοιντο πρὸς τὸν σατράπην. αἱ δὲ ἀπεκρίναντο, ὅτι οὐκ ἐνταῦθα εἴη, ἀλλ' ἀπέχει ὅσον παρασάγγην.

θʹ. Οἱ

6. Inde toto ſubſequente die per niuem iter faciunt, multis hominibus prae ingenti fame deficientibus. Xenophon autem, qui extremo in agmine curabat, vbi homines offenderet, qui humi iacerent; primum, quid illud morbi eſſet, ignorabat.

7. Quum vero quidam vſu rerum valens dixiſſet, eos homines plane prae ingenti fame deficere, ac ſi quid ederent, ſurrecturos: ad iumenta pergens, ſi quid vel potus, vel cibi cerneret, id partim ex fame deficientibus ipſe dabat; partim, qui hinc inde diſcurrere poſſent, et iiſdem dare, mittebat. Quam primum quid illi ſibi guſtaſſent, ſurgebant, et in itinere pergebant.

8. Hoc modo quum proficiſcerentur, Cheriſophus ſub ipſum crepuſculum ad vicum quendam venit, ac de vico mulieres et puellas, aquam ferentes, propter fontem ante munitionem ipſam offendit. Interrogant hae, Quinam hominum eſſent: quibus interpres lingua Perſica reſpondit, a rege ſe ad ſatrapam venire. Subiiciunt illae, non iam ipſum eſſe hoc loco, ſed abeſſe paraſangae vnius intervallo.

9. Quia

θ´. Οἱ δ᾽, ἐπεὶ ὀψὲ ἦν, πρὸς τὴν κωμάρχην συνεισέρχονται εἰς τὸ ἔρυμα σὺν ταῖς ὑδροφόροις. Χειρίσοφος μὲν οὖν καὶ ὅσοι ἐδυνήθησαν τοῦ στρατεύματος, ἐνταῦθα ἐστρατοπεδεύσαντο· τῶν δ᾽ ἄλλων στρατιωτῶν οἱ μὴ δυνάμενοι διατελέσαι * ἐν τῇ ὁδῷ, ἐνυκτέρευσαν ἄσιτοι καὶ ἄνευ πυρός. καὶ ἐνταῦθά τινες ἀπώλοντο τῶν στρατιωτῶν.

ι´. Εφείποντο δὲ τῶν πολεμίων συνειλεγμένοι τινὲς· καὶ τὰ μὴ δυνάμενα τῶν ὑποζυγίων ἥρπαζον, καὶ ἀλλήλοις ἐμάχοντο περὶ αὐτῶν. ἐλείποντο δὲ καὶ τῶν στρατιωτῶν οἵ τε διεφθαρμένοι ὑπὸ τῆς χιόνος τοὺς ὀφθαλμοὺς, οἵ τε ὑπὸ τοῦ ψύχους τοὺς δακτύλους τῶν ποδῶν ἀποσεσηπότες.

ιά. Ην δὲ τοῖς μὲν ὀφθαλμοῖς ἐπικούρημα τῆς χιόνος εἴ τις μέλαν τι ἔχων πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν πορεύοιτο· τῶν δὲ ποδῶν, εἴ τις κινοῖτο, καὶ μηδέποτε ἡσυχίαν ἔχειν **, καὶ εἰ τὴν νύκτα ὑπολύοιτο. ὅσοι δὲ ὑποδεδεμένοι ἐκοιμῶντο, εἰσεδύοντο εἰς τοὺς πόδας οἱ ἱμάντες, καὶ τὰ ὑποδήματα περι-

9. Quia vero serius veniebant, vna cum mulierculis, aquam gestantibus, in munitionem ad vici praefectum ingrediuntur. Heic ergo tum Cherisophus, tum quotquot poterant, castra habuerunt: caeteri milites, qui tantum itineris conficere non poterant, absque cibis et ignibus pernoctarunt; eoque factum est, vt nonnulli perirent.

10. Praeterea quidam ex hostibus collecti sequebantur, et iumenta imbecilla rapiebant, deque iis inter se dimicabant. Relinquebantur a tergo milites etiam quidam, quibus partim ex niue corrupti erant oculi, partim ex frigore pedum digiti putruerant.

11. Ferebat autem opem aduersus niuem, si quis ita pergeret, vt nigri aliquid ante oculos haberet: pedibus, si quis se commoueret, ac nunquam interquiesceret, noctuque calceamenta solueret. Quotquot autem calceati cubabant, iis lora in pedes imprimebantur, et calcei pedibus adhaerelce-

* Al. τὴν ὁδόν.

** Al. ἔχοι.

περιεπύγνυντο. καὶ γὰρ ἦσαν, ἐπειδὴ ἀπέλιπε τὰ ἀρχαῖα ὑποδήματα, καρβάτιναι πεποιημέναι ἐκ τῶν νεοδάρτων βοῶν.

ιβ'. Διὰ τὰς τοιαύτας οὖν ἀνάγκας ὑπελίποντό * τινες τῶν στρατιωτῶν, καὶ ἰδόντες μέλαν τι χωρίον, διὰ τὸ ἐκλελοιπέναι αὐτόθεν τὴν χιόνα, εἴκαζον τετηκέναι τὴν χιόνα. καὶ ἐτετήκει διὰ κρήνην τινά, ἣ πλησίον ἦν ἀτμίζουσα ἐν νάπει. ἐνταῦθα ἐκτραπόμενοι ἐκάθηντο, καὶ οὐκ ἔφασαν πορεύεσθαι.

ιγ'. Ο δὲ Ξενοφῶν, ἔχων ὀπισθοφύλακας, ὡς ᾔσθετο, ἐδεῖτο αὐτῶν πάσῃ τέχνῃ καὶ μηχανῇ, μὴ ἀπολείπεσθαι· λέγων, ὅτι ἕπονται πολλοὶ πολέμιοι συνειλεγμένοι· καὶ τελευτῶν ἐχαλέπαινεν· οἱ δὲ σφάττειν ἐκέλευον· οὐδὲ γὰρ ἂν δύνασθαι πορευθῆναι.

ιδ'. Ενταῦθα ἔδοξε κράτιστον εἶναι τοὺς ἑπομένους πολεμίους φοβῆσαι, εἴ τις δύναιτο, μὴ ἐπιπέσοιεν τοῖς κάμνουσι. καὶ ἦν μὲν σκότος, οἱ δὲ προσῄεσαν πολλῷ θορύβῳ,

reſcebant. Habebant enim, poſteaquam veteres calcei defeciſſent, carbatinas factas de corio recens bobus detracto.

12. Ob neceſſitates igitur huiusmodi, milites quidam remanebant a tergo; quumque locum quendam nigrum conſpexiſſent, quod iſtic niues defeciſſent, liquatas eas exiſtimabant. Et erant ſane liquatae propter fontem quendam, qui non procul inde exhalabat in valle quadam. Quare quum huc e via deflexiſſent, conſidebant, ac perrecturos ſe negabant.

13. Id quum Xenophon agminis extremi ductor intellexiſſet, quouis artificio et molitione obſecrabat eos, ne a tergo manerent: addens, hoſtes collectos magno numero ſequi. Tandem etiam indignabundus obiurgabat. Illi iugulare iubebant, quod fieri non poſſet, vt pergerent.

14. Viſum eſt igitur optimum facto, vt ſequentibus hoſtibus terror incuteretur, ſi quidem fieri poſſet, ne illi in defatigatos irruerent. Erant iam noctis tenebrae, et hoſtes magno cum tumultu acce-

* Al. ὑπελίποντό etc.

ρύβῳ, ἀμφὶ ἃ εἶχον διαφερόμενοι. ἔνθα δὴ οἱ μὲν ὀπισθοφύλακες ἐξαναστάντες, ἅτε ὑγιαίνοντες, ἔδραμον εἰς τοὺς πολεμίους· οἱ δὲ κάμνοντες, ἀνακραγόντες ὅσον ἐδύναντο μέγιστον, τὰς ἀσπίδας πρὸς τὰ δόρατα ἔκρουσαν. οἱ δὲ πολέμιοι δείσαντες, ἧκαν ἑαυτοὺς κατὰ τῆς χιόνος, εἰς τὴν νάπην, καὶ οὐδεὶς ἔτι οὐδαμοῦ ἐφθέγξατο.

ιέ. Καὶ Ξενοφῶν μὲν καὶ οἱ σὺν αὐτῷ, εἰπόντες τοῖς ἀσθενοῦσιν ὅτι τῇ ὑστεραίᾳ ἥξουσί τινες ἐπ' αὐτοὺς πορευόμενοι, πρὶν τέτταρα στάδια διελθεῖν, ἐντυγχάνουσιν ἐν τῇ ὁδῷ ἀναπαυομένοις ἐπὶ τῆς χιόνος τοῖς στρατιώταις ἐγκεκαλυμμένοις, καὶ οὐδὲ φυλακὴ οὐδεμία καθειστήκει. καὶ ἀνίστασαν αὐτούς. οἱ δ' ἔλεγον, ὅτι οἱ ἔμπροσθεν οὐχ ὑποχωροῖεν.

ις΄. Ο δὲ παριὼν, καὶ παραπέμπων τῶν πελταστῶν τοὺς ἰσχυροτάτους, ἐκέλευε σκέψασθαι, τί εἴη τὸ κωλύον. οἱ δὲ ἀπήγγελλον, ὅτι ὅλον οὕτως ἀναπαύοιτο τὸ στράτευμα. ἐνταῦθα καὶ οἱ περὶ Ξενοφῶντα ηὐλίσθησαν αὐτοῦ ἄνευ

cedebant, qui de rebus, quas haberent, inter se diffidebant. Ibi tum extremi agminis milites furgunt, qui valetudine adhuc erant integra, et curfu feruntur in hoftes, et quotquot erant ex defatigatione debiles, fublato clamore, quam poffent maximo, clupeos ad haftas pulfant. Hoftes metu perciti, per niuem, in hanc ipfam conuallem fe dimittunt, nec vllius deinde vfquam vox audita eft.

15. Xenophon, et qui aderant ei milites, vbi fignificasfent aegris illis, poftridie venturos quosdam ad ipfos, priusquam ftadia quatuor confeciffent, in milites paffim in via fupra niues requiefcentes, eosque tectos, incidunt, nullis excubiis conftitutis. Hi excitati aiebant, eos qui praeceffiffent, de via non cedere.

16. At Xenophon tum ipfe praetergreffus, tum robuftiffimum quemque de cetratorum numero praemittens, confiderare iubet, quid illud effet, a quo impedirentur. Renuntiant illi, copias vniuerfas hoc modo quiefcere. Quapropter et illi, qui circum Xenophontem

ἄνευ πυρὸς καὶ ἄδειπνοι, φυλακὰς οἵας ἐδύναντο καταστησάμενοι. ἐπειδὴ δὲ πρὸς ἡμέραν ἦν, ὁ Ξενοφῶν πέμψας πρὸς τοὺς ἀσθενοῦντας τοὺς νεωτάτους, ἀναστήσοντας, ἐκέλευσεν ἀναγκάζειν προϊέναι.

ιζ'. Εν δὲ τούτῳ Χειρίσοφος πέμπει τοὺς ἐκ τῆς κώμης, πευσομένους πῶς ἔχοιεν οἱ τελευταῖοι. οἱ δὲ, ἄσμενοι ἰδόντες, τοὺς μὲν ἀσθενοῦντας τούτοις παρέδοσαν κομίζειν ἐπὶ τὸ στρατόπεδον, αὐτοὶ δὲ ἐπορεύοντο. καὶ πρὶν εἴκοσι στάδια διεληλυθέναι, ἦσαν ἐν τῇ κώμῃ, ᾗ Χειρίσοφος ηὐλίζετο.

ιή. Επεὶ δὲ συνεγίγνοντο ἀλλήλοις, ἔδοξε κατὰ τὰς κώμας ἀσφαλὲς εἶναι τὰς τάξεις σκηνοῦν. καὶ Χειρίσοφος μὲν αὐτοῦ ὑπέμεινεν, οἱ δὲ ἄλλοι, διαλαχόντες ἃς ἑώρων κώμας, ἐπορεύοντο ἕκαστοι τὰς ἑαυτῶν ἔχοντες. ἔνθα δὴ * Πολυκράτης Αθηναῖος λοχαγὸς ἐκέλευσεν ἀφιέναι αὐτόν. καὶ λαβὼν αὐτὸς τοὺς εὐζώνους, θέων ἐπὶ τὴν κώμην, ἣν εἰλήχει Ξενοφῶν, κα-

tem erant, ibidem incoenati, abſque igne, conſtitutis, quales ſane poterant, excubiis, commorati ſunt. Quum prope dies adeſſet, mittit Xenophon ad aegrotantes, aetate quoſdam maxime vegetos, qui eos excitarent; mandans etiam, vt ad pergendum cogerent.

17. Interea Cheriſophus quoſdam ex vico mittit, qui, quo pacto extremi agminis milites ſe haberent, quaererent. Hos vltimi perlubenter viderunt, et iiſdem aegrotos tradiderunt ad caſtra perferendos. Ipſi deinde pergunt in itinere, ac prius quam ſtadia viginti confeciſſent, erant in vico, ad quem Cheriſophus diverterat.

18. Poſteaquam conueniſſent, viſum eſt ſat tutum fore, ſi cohortes per vicos locarent. Manebat eodem loco Cheriſophus; caeteri, de vicis, quos cernebant, quoſcunque ſorte cepiſſent, ad eos quiſque pergebat. Ibi tum Polycrates Athenienſis, cohortis ductor, abeundi poteſtatem ſieri ſibi poſtulat; itaque nonnullos expeditos homines ſecum ſumens, atque ad vicum currens, qui Xenophonti

* Al. Πολυβώτης.

καταλαμβάνει πάντας ἔνδον τὰς κωμήτας καὶ τὸν κωμάρχην, καὶ πώλους εἰς δασμὸν βασιλεῖ τρεφομένους ἑπτακαίδεκα, καὶ τὴν θυγατέρα τοῦ κωμάρχου, ἐννάτην ἡμέραν γεγαμημένην. ὁ δὲ ἀνὴρ αὐτῆς λαγὼς ᾤχετο θηράσων, καὶ οὐχ ἥλω ἐν ταῖς κώμαις.

ιθ'. Αἱ δ' οἰκίαι ἦσαν κατάγειοι, τὸ μὲν στόμα ὥσπερ φρέατος, κάτω δ' εὐρεῖαι. αἱ δ' εἴσοδοι τοῖς μὲν ὑποζυγίοις ὀρυκταὶ, οἱ δὲ ἄνθρωποι κατὰ κλίμακας κατέβαινον. ἐν δὲ ταῖς οἰκίαις ἦσαν αἶγες, ὄϊες, βόες, ὄρνιθες, καὶ τὰ ἔγγονα τούτων· τὰ δὲ κτήνη πάντα χιλῷ ἔνδον ἐτρέφετο. ἦσαν δὲ καὶ πυροὶ, καὶ κριθαὶ, καὶ ὄσπρια, καὶ οἶνος κρίθινος ἐν κρατῆρσιν· ἐνῆσαν δὲ καὶ αὐταὶ αἱ κριθαὶ ἰσοχειλεῖς, καὶ κάλαμοι ἐνέκειντο, οἱ μὲν, μείζους, οἱ δὲ, ἐλάττους, γόνατα οὐκ ἔχοντες. τούτους δ' ἔδει, ὁπότε τις διψῴη, λαβόντα εἰς τὸ στόμα ἀμύζειν· καὶ πάνυ ἄκρατος ἦν, εἰ μή τις ὕδωρ ἐπιχέοι· καὶ μάλα ἡδὺ πῶμα συμμαθόντι ἦν.

κ'. Ο

nophonti forte obtigerat, tum vicanos omnes in eo, tum ipſum vici praefectum offendit: praeterea pullos equinos ſeptendecim, qui regi tributi nomine alebantur, et praefecti filiam, quae ante diem nonum cum viro nupta fuerat. Aberat is in leporum venatione, nec in vicis vſquam captus fuit.

19. Domus heic erant ſubterraneae, quarum oſtia puteorum oſtiis erant conſimilia, quum in imo latae eſſent. Iumenta per aditus foſſos ingrediebantur, homines per ſcalas deſcendebant. Ipſis in aedibus et caprae, et oues erant, et boves, et gallinae, cum ſuis quaeque foetibus. Iumenta pabulo nutriebantur. Nec triticum, aut hordeum, aut legumina deerant, nec vinum hordeaceum in crateribus. Hordeum ipſum vaſorum labra aequabat. Iacebant heic et calami partim maiores, partim minores, enodes. Hos ſugere neceſſe erat in os ſumtos, ſi quis ſitiret: ac potus is admodum erat fortis, ſi non aquam aliquis affunderet, et plane ſuauis, ſi ei quis adſueuiſſet.

20. Xe-

κ'. Ὁ δὲ Ξενοφῶν τὸν μὲν ἄρχοντα τῆς κώμης ταύτης σύνδειπνον ἐποιήσατο, καὶ θαῤῥεῖν ἐκέλευεν αὐτὸν, λέγων ὅτι οὔτε τῶν τέκνων στερήσοιτο, τήν τε οἰκίαν αὐτοῦ ἀντεμπλήσαντες τῶν ἐπιτηδείων ἀπίασιν, ἢν ἀγαθόν τι τῷ στρατεύματι ἐξηγησόμενος * φαίνηται, ἔστ᾽ ἂν ἐν ἄλλῳ ἔθνει γένωνται. ὁ δὲ ταῦτα ὑπισχνεῖτο, καὶ φιλοφρονούμενος, οἶνον ἔφρασεν ἔνθα ἦν κατορωρυγμένος. ταύτην μὲν οὖν τὴν νύκτα διασκηνήσαντες οὕτως ἐκοιμήθησαν ἐν πᾶσιν ἀφθόνοις ἀγαθοῖς οἱ στρατιῶται, ἐν φυλακῇ ἔχοντες τὸν κωμάρχην, καὶ τὰ τέκνα αὐτοῦ ὁμοῦ ἐν ὀφθαλμοῖς.

κα'. Τῇ δ᾽ ἐπιούσῃ ἡμέρᾳ Ξενοφῶν λαβὼν τὸν κωμάρχην, πρὸς τὸν Χειρίσοφον ἐπορεύετο. ὅπου δὲ παρίοι κώμην, ἐτρέπετο πρὸς τοὺς ἐν ταῖς κώμαις, καὶ κατελάμβανε πανταχοῦ εὐωχουμένους, καὶ εὐθυμουμένους, καὶ οὐδαμόθεν ἀφίεσαν, πρὶν παραθεῖεν αὐτῷ ἄριστον. οὐκ ἦν δ᾽ ὅπου οὐ παρετίθεσαν ἐπὶ τὴν αὐτὴν τράπεζαν κρέα ἄρνεια, ἐρίφεια,

χοι-

20. Xenophon vici praefectum, menſae ſuae adhibitum, bono eſſe animo iubet: quippe nec liberos amiſſurum, et ſe domum eius, quum abituri eſſent, viciſſim omni commeatu refartúros; ſi quidem exercitui Graeco, donec is ad nationem aliam perueniſſet, boni alicuius auctor extitiſſe viſus eſſet. Pollicebatur hic operam ad ea ſuam: atque vt beneuolentiam ſuam declararet, quo loco vinum defoſſum eſſet, indicabat. Hac igitur nocte milites hinc inde diuerterunt, eamque in rerum omnium copia exegerunt; quum interea tam vici praefectum in cuſtodia, quam liberos eius in oculis et conſpectu haberent.

21. Poſtridie Xenophon cum praefecto ad Cheriſophum pergit, ac quacunque vicum aliquem praeteriret, ad eos, qui paſſim in vicis erant, diuertebat. Vbique milites conuiuiis ſeſe exhilarantes offendit, et quidem nuſquam eum prius dimittebant, quam prandium adpoſuiſſent. Nuſquam non eadem in menſa carnes agninae, hoedinae, ſuillae, vitulinae, gallinaceae.

* Al. ἐξηγησάμενος

χοίρεια, μόσχεια, ὀρνίθεια, σὺν πολλοῖς ἄρτοις, τοῖς μὲν, πυρίνοις, τοῖς δὲ, κριθίνοις.

κβ'. Ὁπότε δέ τις φιλοφρονούμενός τῳ βούλοιτο προπιεῖν, εἷλκεν ἐπὶ τὸν κρατῆρα, ἔνθα κύψαντα ἔδει ῥοφοῦντα πιεῖν ὥσπερ βοῦν. καὶ τῷ κωμάρχῃ ἐδίδοσαν λαμβάνειν ὅ, τι βούλοιτο. ὁ δὲ ἄλλο μὲν οὐδὲν ἐδέχετο· ὅπου δέ τινα τῶν συγγενῶν ἴδοι, πρὸς ἑαυτὸν ἀεὶ ἐλάμβανεν.

κγ'. Ἐπεὶ δὲ ἦλθον πρὸς Χειρίσοφον, κατελάμβανον καὶ ἐκείνους σκηνοῦντας, ἐστεφανωμένους τοῦ ξηροῦ χιλοῦ στεφάνους, καὶ διακονοῦντας Ἀρμενίους παῖδας σὺν ταῖς βαρβαρικαῖς στολαῖς· τοῖς δὲ παισὶν ἐδείκνυσαν ὥσπερ ἐνεοῖς ὅ, τι δέοι ποιεῖν. ἐπεὶ δὲ ἀλλήλους ἐφιλοφρονήσαντο Χειρίσοφος καὶ Ξενοφῶν, κοινῇ δὲ ἀνηρώτων τὸν κωμάρχην διὰ τοῦ περσίζοντος ἑρμηνέως, τίς εἴη ἡ χώρα, ὁ δ' ἔλεγεν, ὅτι Ἀρμενία. καὶ πάλιν ἠρώτων, τίνι ἵπποι τρέφοιντο. ὁ δ' ἔλε-

naceae, multis cum panibus partim triticeis partim hordeaceis apponebantur.

22. Quod ſi quis, declarandae beneuolentiae ſtudio, propinare alii vellet, eum ad craterem trahebat, de quo capite demiſſo bouis inſtar ſorbentem bibere neceſſe erat. Etiam praefecto vici, quidquid vellet, ſumenti poteſtatem faciebant. Is vero aliud quidem nihil accipiebat, ſed ſicubi cognatum aliquem videret, eum ad ſe recipiebat.

23. Ad Cheriſophum quum perueniſſent, illos etiam milites ſub tectis reperiunt, ſertis ex arido gramine redimitos, quibus pueri Armenii, barbaricis ſtolis amicti, miniſtrabant. Atque hiſce pueris tanquam ſurdis, quid opus facto eſſet, oſtendebant. Poſteaquam ſe Xenophon et Cheriſophus comiter excepiſſent, communiter vici praefectum, per interpretem Perſice callentem, interrogant, quaenam haec eſſet regio. Qui cum Armeniam eſſe reſpondiſſet, rurſum quaerunt, cuinam equi alerentur. Regi hos tributi nomine

ἔλεγεν, ὅτι βασιλεῖ δασμός. τὴν δὲ πλησίον χώραν ἔφη εἶναι Χάλυβας, καὶ τὴν ὁδὸν ἔφραζεν, ᾗ εἴη.

κδ΄. Καὶ αὐτὸν τότε μὲν ᾤχετο ἄγων Ξενοφῶν πρὸς τοὺς ἑαυτοῦ οἰκέτας, καὶ ἵππον, ὃν εἰλήφει, παλαιότερον δίδωσι τῷ κωμάρχῃ ἀναθρέψαντι καταθῦσαι, (ὅτι ἤκουσεν αὐτὸν ἱερὸν εἶναι τοῦ ἡλίου) δεδιὼς μὴ ἀποθάνῃ. ἐκεκάκωτο γὰρ ὑπὸ τῆς πορείας. αὐτὸς δὲ τῶν πώλων λαμβάνει, καὶ τῶν ἄλλων στρατηγῶν καὶ λοχαγῶν ἔδωκεν ἑκάστῳ πῶλον. ἦσαν δὲ οἱ ταύτῃ ἵπποι μείονες μὲν τῶν Περσικῶν, θυμοειδέστεροι δὲ πολλῷ. ἐνταῦθα δὴ καὶ διδάσκει ὁ κωμάρχης περὶ τοὺς πόδας τῶν ἵππων καὶ ὑποζυγίων σακκία περιδεῖν, ὅταν διὰ τῆς χιόνος ἄγωσιν. ἄνευ γὰρ τῶν σακκίων κατεδύοντο μέχρι τῆς γαστρός.

ΚΕΦ. ϛ΄.

Ἐπεὶ δὲ ἡμέρα ἦν ὀγδόη, τὸν μὲν ἡγεμόνα παραδίδωσι Χειρισόφῳ, τοὺς δ᾽ οἰκέτας καταλείπει τῷ

nomine ali, reſpondet. Addit, regionem proximam eſſe Chalybum; ſimul viam, quae illuc duceret, indicat.

24. Tunc Xenophon eum ad familiam ſuam reducit: equumque vetulum, quem acceperat, ei tradit paſcendum, et in ſacrificio mactandum. Inaudierat enim Soli ſacrum eſſe, ac metuebat, ne ab itinere debilitatus moreretur. Ipſe de iſtis equuleis quoſdam accipit, ac ſingulis ducibus cohortiumque praefectis equuleum donat. Erant autem equi hoc loco minores quidem illi Perſicis, ſed multo tamen animoſiores. Docuit tunc vici praefectus eos, vt equorum et iumentorum pedes ſacculis obligarent, quoties ea per niues acturi eſſent. Nam absque ſaccis ad ventrem vſque in niuem demergebantur.

CAP. VI.

Erat etiam dies octauus, quum Xenophon vici praefectum Cheriſopho ducem itineris tradit.

τῷ κωμάρχῃ, πλὴν τȣ̃ υἱȣ̃ ἄρτι ἡβάσκοντος. τȣ̃τον δ' * Ἐπισθένει Ἀμφιπολίτῃ παραδίδωσι φυλάττειν, ὅπως, εἰ καλῶς ἡγήσαιτο, ἔχων καὶ τȣ̃τον ἀπίοι. καὶ εἰς τὴν οἰκίαν αὐτȣ̃ εἰσεφόρησαν ὡς ἐδύναντο πλεῖστα, καὶ ἀναζεύξαντες ἐπορεύοντο.

β'. Ἡγεῖτο δ' αὐτοῖς ὁ κωμάρχης λελυμένος διὰ χιόνος. καὶ ἤδη τ' ἦν ἐν τῷ τρίτῳ σταθμῷ, καὶ ὁ Χειρίσοφος αὐτῷ ἐχαλεπάνθη, ὅτι ȣ̓κ εἰς κώμας ἦγεν. ὁ δ' ἔλεγεν, ὅτι ȣ̓κ εἶεν ἐν τῷ τόπῳ τȣ́τῳ. ὁ δὲ Χειρίσοφος αὐτὸν ἔπαισε μὲν, ἔδησε δ' ȣ̓. ἀπὸ δὲ τȣ́τȣ ἐκεῖνος τῆς νυκτὸς ἀποδρὰς ᾤχετο καταλιπὼν τὸν υἱόν. τȣ̃τό τε ** δὴ Χειρισόφῳ καὶ Ξενοφῶντι μόνον διάφορον ἐν τῇ πορείᾳ ἐγένετο, ἡ τȣ̃ ἡγεμόνος κάκωσις καὶ ἀμέλεια. Ἐπισθένης δὲ ἠράσθη τε τȣ̃ παιδὸς, καὶ οἴκαδε κομίσας πιστοτάτῳ ἐχρῆτο.

γ'. Μετὰ τȣ̃το σταθμȣ̀ς ἑπτὰ ἐπορεύθησαν, ἀνὰ πέντε παρασάγγας τῆς ἡμέρας, παρὰ τὸν Φᾶσιν ποταμὸν, εὖρος ὡς

dit, relictis ei domesticis, praeter vnum filium iam pubescentem. Hunc Episthenei Amphipolitano tradit adseruandum; vt, si recte ductoris functus esset officio, recepto illo, domum pater rediret. Praeterea in domum eius, quam poterant plurima, congerebant: atque ita motis castris pergebant.

2. Praeibat per niuem praefectus vici solutus, iamque tertiis in castris erant; quum Cherisophus ei succenset, propterea quod non ad vicos duceret. Negabat ille vicos hoc esse loco. Quare Cherisophus hominem caedit, neque tamen vincit. Tum ille noctu, relicto filio, profugit. Hoc vnicum inter Cherisophum et Xenophontem hoc toto itinere dissidium extitit, quod nimirum ille ducem itineris per iniuriam ceciderat, et negligenter tamen adseruarat. Filium autem huius Episthenes adamauit, et vbi domum eum secum adduxisset, fidelissimo est vsus.

3. Post haec castris septimis ad Phasin amnem perueniunt, confectis in dies singulos quinque parasangis. Erat is latitudine

* Al. Κλεισθένει. ** Al. τȣ̃τί γε.

ὡς πλεθριαῖον. ἐντεῦθεν ἐπορεύθησαν ςαθμὲς δύο, παρασάγγας δέκα· ἐπὶ δὲ τῇ εἰς τὸ πεδίον ὑπερβολῇ ἀπήντησαν αὐτοῖς Χάλυβες καὶ Τάοχοι καὶ Φασιανοί.

δ΄. Χειρίσοφος δὲ, ἐπεὶ κατεῖδε τὲς πολεμίες ἐπὶ τῇ ὑπερβολῇ, ἐπαύσατο πορευόμενος, ἀπέχων ὡς * τριάκοντα ςαδίες· ἵνα μὴ κατὰ κέρας ἄγων πλησιάσῃ τοῖς πολεμίοις. παρήγγειλε δὲ τοῖς ἄλλοις παράγειν τὲς λόχες, ὅπως ἐπὶ φάλαγγος γένοιτο τὸ ςράτευμα. ἐπεὶ δὲ ἦλθον οἱ ὀπισθοφύλακες, συνεκάλεσε τὲς ςρατηγὲς καὶ λοχαγὲς καὶ ἔλεξε ὧδε·

έ. Οἱ μὲν πολέμιοι, ὡς ὁρᾶτε, κατέχεσι τὰς ὑπερβολὰς τῦ ὄρεος, ὥρα δὲ βελεύεσθαι, ὅπως ὡς κάλλιςα ἀγωνιέμεθα. ἐμοὶ μὲν ὖν δοκεῖ παραγγέλλειν μὲν ἀριςοποιεῖσθαι τοῖς ςρατιώταις, ἡμᾶς δὲ βελεύεσθαι, εἴτε τήμερον, εἴτε αὔριον δοκεῖ ὑπερβάλλειν τὸ ὄρος.

ς΄. Εμοὶ δέ γε, ἔφη ὁ Κλεάνωρ, δοκεῖ, ἐπὰν ὡς τάχιςα ἀριςήσωμεν, ἐξοπλισαμένες ὡς τάχιςα ἰέναι

dine plethri. Hinc castris alteris, decem parasangas procedunt, quo tempore conantibus ipsis in planitiem, montibus superatis, descendere, Chalybes et Taochi et Phasiani occurrunt.

4. Posteaquam in eo loco, quo transeundum erat, hostes conspexit Cherisophus; desinit progredi, quum triginta stadiorum interuallo abesset: ne ducta in cornu acie propius ad hostem accederet. Aliis mandat, cohortes adducerent, vt vniuersae copiae in phalangem coirent. Posteaquam extremum agmen adesset, ducibus et cohortium praefectis conuocatis, in hunc modum loquutus est:

5. Tenent hostes, vti videtis, editas montis partes, et tempus ipsum postulat, vt deliberemus, quo pacto quam honestissime aduersus eos dimicemus. Equidem arbitror militi denuntiandum esse, vt prandeat: nobis autem consultandum, hodiene potius, an cras hic mons superandus videatur.

6. Mihi vero, subiecit Cleanor, videtur, quamprimum pransi fuerimus, summa celeritate

* Al. πεντήκοντα.

ναι ἐπὶ τοὺς ἄνδρας. εἰ γὰρ διατρίψομεν τὴν τήμερον ἡμέραν, οἵ τε νῦν ὁρῶντες ἡμᾶς πολέμιοι θαρσαλεώτεροι ἔσονται, καὶ ἄλλους εἰκὸς, τούτων θαῤῥούντων, πλέους προσγενέσθαι.

ζ'. Μετὰ τοῦτον Ξενοφῶν εἶπεν· ἐγὼ δ' οὕτω γινώσκω· εἰ μὲν ἀνάγκη ἐστὶ μάχεσθαι, τοῦτο δὴ * παρασκευάσασθαι, ὅπως ὡς κράτιστα μαχούμεθα· εἰ δὲ βουλόμεθα ὡς ῥᾶστα ὑπερβάλλειν, τοῦτό μοι δοκεῖ σκεπτέον εἶναι, ὅπως ἐλάχιστα μὲν τραύματα λάβοιμεν, ὡς ἐλάχιστα δὲ σώματα ἀνδρῶν ἀποβάλοιμεν.

ή. Τὸ μὲν οὖν ὄρος ἐστὶ τὸ ὁρώμενων πλέον ἢ ἐφ' ἑξήκοντα στάδια, ἄνδρες δ' οὐδαμῆ φυλάττοντες ἡμᾶς φανεροί εἰσιν, ἀλλ' ἢ κατὰ ταύτην τὴν ὁδόν. πολὺ οὖν κρεῖττον τοῦ ἐρήμου ὄρους καὶ κλέψαι τι πειρᾶσθαι λαθόντας, καὶ ἁρπάσαι φθάσαντας, ἢν δυνώμεθα, μᾶλλον, ἢ πρὸς ἰσχυρὰ χωρία καὶ ἄνδρας παρεσκευασμένους μάχεσθαι.

θ'. Πολὺ γὰρ ῥᾶον ὄρθιον ἀμαχεὶ ἰέναι, ἢ ὁμαλὸν, ἔνθεν

tate capienda esse arma, et adversus eos pergendum. Nam si diem hodiernum contriuerimus, partim hostes, qui iam nos adspiciunt, fidentiores erunt: partim horum exemplo animatos alios, consentaneum est, plures accessuros.

7. Post eum Xenophon: Equidem statuo, inquit, si pugnandum necessario sit, ita nos parare nosmet debere, vt quam fortissimis animis pugnemus: sin quam facillima ratione montem superare lubet, hoc mihi considerandum arbitror, vt quam minimum vulneremur, et paucissimos amittamus.

8. Ac mons quidem hic, quem intuemur, amplius quam ad stadia sexaginta porrigitur: quum nulli vsquam homines, qui nos obseruent, appareant, praeterquam in hac via. Quapropter multo potius fuerit, aliquam deserti montis partem clam ipsis furtim nos occupare, (*et ipsis, si poterimus, praeripere*); quam simul et aduersus munita loca, et homines paratos dimicare.

9. Nam longe facilius est, sine proelio in locum arduum euadere: quam per planum et aequabilem

* Al. δεῖ.

θεν καὶ ἔνθεν πολεμίων ὄντων. καὶ νύκτωρ ἀμαχεὶ μᾶλλον ἂν τὰ πρὸ ποδῶν ὁρῴη τις, ἢ μεθ' ἡμέραν μαχόμενος· καὶ ἡ τραχεῖα τοῖς ποσὶν, ἀμαχεὶ ἰοῦσιν εὐμενεστέρα, ἢ ὁμαλὴ, τὰς κεφαλὰς βαλλομένοις.

ί. Κλέψαι δὲ οὐκ ἀδύνατόν μοι δοκεῖ εἶναι, ἐξὸν μὲν νυκτὸς ἰέναι, ὡς μὴ δύνασθαι ὁρᾶσθαι· ἐξὸν δὲ ἀπελθεῖν τοσοῦτον, ὡς μὴ αἴσθησιν παρέχειν. δοκοῦμεν δ' ἂν μοι, ταύτῃ προσποιούμενοι προσβαλεῖν, ἐρημοτέρῳ ἂν τῷ ἄλλῳ ὄρει χρῆσθαι. μένοιεν γὰρ αὐτοῦ μᾶλλον ἀθρόοι οἱ πολέμιοι.

ιά. Ἀτὰρ τί ἐγὼ περὶ κλοπῆς συμβάλλομαι; ὑμᾶς γὰρ ἔγωγε, ὦ Χειρίσοφε, ἀκούω τοὺς Λακεδαιμονίους, ὅσοι ἐστὲ τῶν ὁμοίων, εὐθὺς ἐκ παίδων κλέπτειν μελετᾶν. καὶ οὐκ αἰσχρὸν εἶναι, ἀλλὰ ἀναγκαῖον κλέπτειν, ὅσα μὴ κωλύει νόμος. ὅπως δὲ ὡς κράτιστα κλέπτητε καὶ πειρᾶσθε λανθάνειν,

bilem incedere, si hostes vtrinque inmineant. Praeterea noctu quae ante pedes sunt, multo cernuntur rectius, si absque pugna pergere liceat; quam si quis interdiu iter inter dimicandum faciat. Denique aspera via sine proelio, longe pedibus aequior est; quam aequabilis, si capita iaciendo laedantur.

10. Posse autem hac in parte furtim agi, mihi quidem videtur, quum noctu pergere liceat, quo tempore nemo nos videre poterit: et liceat tanto ex interuallo seiunctos ab eis iter facere, vt ipsis nullum itineris nostri indicium praebeamus. Quod si etiam hac parte nos eos inuasuros simulemus, reliquas montis partes longe desertiores reperiemus. Nam heic malent hostes conferti subsistere.

11. Verum quid ego de furto in medium affero? nam vos Lacedaemonios, Cherisophe, quotquot vestrum pares estis, statim a pueris furta meditari audio: nec esse turpe, furto quid adimere; immo potius necessarium, modo ne quid lex auferre vetet. Atqui vt quam sollertissime furta committatis,

νειν, νόμιμον ἄρα ὑμῖν ἐςιν, ἐὰν ληφθῆτε κλέπτοντες, μαςιγοῦσθαι. νῦν οὖν μάλα σοι καιρός ἐςιν ἐπιδείξασθαι τὴν παιδείαν, καὶ φυλάττεσθαι μέντοι, μὴ ληφθῶμεν κλέπτοντες τοῦ ὄρους, ὡς μὴ πολλὰς πληγὰς λάβωμεν.

ιβ'. Ἀλλὰ μέντοι, ἔφη ὁ Χειρίσοφος, ἐγὼ ὑμᾶς ἀκούω τοὺς Ἀθηναίους δεινοὺς εἶναι κλέπτειν τὰ δημόσια, (καὶ μάλα ὄντος δεινοῦ τοῦ κινδύνου τῷ κλέπτοντι) καὶ τοὺς κρατίςους μέντοι μάλιςα, εἴπερ ὑμῖν οἱ κράτιςοι ἄρχειν ἀξιοῦνται· ὥςε ὥρα καὶ σοὶ ἐπιδείκνυσθαι τὴν παιδείαν.

ιγ'. Ἐγὼ μὲν τοίνυν, ἔφη ὁ Ξενοφῶν, ἕτοιμός εἰμι, τοὺς ὀπισθοφύλακας ἔχων, ἐπειδὰν δειπνήσωμεν, ἰέναι καταληψόμενος τὸ ὄρος. ἔχω δὲ καὶ ἡγεμόνας. οἱ γὰρ γυμνῆται τῶν ἐφεπομένων ἡμῖν κλοπῶν ἔλαβόν τινας ἐνεδρεύσαντες τούτων.* καὶ πυνθάνομαι,

mittatis, operamque detis, quo clam perpetretis ea; legibus apud vos ſancitum eſt, vt in furto deprehenſi flagris caedantur. Quamobrem opportuniſſimum modo fuerit, vt inſtitutionis ſpecimen edas; ſic tamen, quo caueamus, ne deprehendamur, dum partem aliquem montis furtim inuadere voluerimus. Nam grauiter caeteroqui vapularemus.

12. Et Cheriſophus: Equidem, inquit, etiam vos Athenienſes audio peritiſſimos eſſe depeculandi publicas opes, quamquam graue ſit periculum peculatoribus propoſitum, et quidem hoc in optimum quemque potiſſimum cadere: ſiquidem optimi quique apud vos gerere rempublicam volunt. Quapropter tempus eſt oblatum iam tibi quoque edendi inſtitutionis veſtrae ſpecimen.

13. Ego vero, ait Xenophon, paratus ſum, vt, poſteaquam pranſi fuerimus, cum extremo agmine pergam, ac montem occupem. Etiam duces itineris habeo, quippe milites in exercitu noſtro expediti quosdam fures de illorum numero, qui nos ſequuntur, ex inſidiis ceperunt.

* Al. ἔλαβόν τινας καὶ τούτων πυνθάνομαι etc.

θάνομαι, ὅτι ἐκ ἄβατόν ἐςι τὸ ὄρος, ἀλλὰ νέμεται καὶ αἰξὶ καὶ βȣσιν· ὥςε, ἤνπερ ἅπαξ λάβωμέν τι τȣ͂ ὄρȣς, βατὰ καὶ τοῖς ὑποζυγίοις ἔςαι. ἐλπίζω μέντοι ȣ̓δὲ τȣ̀ς πολεμίȣς μένειν * ἔτι, ἐπειδὰν ἴδωσιν ἡμᾶς ἐν τῷ ὁμοίῳ ἐπὶ τῶν ἄκρων. ȣ̓δὲ γὰρ νῦν ἐθέλȣσι καταβαίνειν εἰς τὸ ἴσον ἡμῖν. ὁ δὲ Χειρίσοφος εἶπε· καὶ τί δεῖ σε ἰέναι καὶ λείπειν τὴν ὀπισθοφυλακίαν; ἀλλ' ἄλλȣς πέμψον, ἐὰν μή τινες ἐθελȣ́σιοι φαίνωνται.

ιδ'. Ἐκ τȣ́τȣ Ἀριςώνυμος Μεθυδριεὺς ἔρχεται ὁπλίτας ἔχων, καὶ Ἀριςέας Χῖος γυμνῆτας, καὶ Νικόμαχος ** Οἰταῖος γυμνῆτας· καὶ σύνθημα ἐποιήσαντο, ὁπότε ἔχοιεν τὰ ἄκρα, πυρὰ καίειν πολλά. ταῦτα συνθέμενοι ἠρίςων· ἐκ δὲ τȣ͂ ἀρίςȣ προήγαγεν *** Ἀριςώνυμος τὸ ςράτευμα πᾶν ὡς δέκα ςάδια πρὸς τȣ̀ς πολεμίȣς, ὅπως ὡς μάλιςα δοκοίη ταύτῃ προσάξειν.

ιέ. Ἐπεὶ

perunt. Praeterea montem audio non esse inaccessum adeo, sed tum capras, tum boues passium in eo quaerere. Quare si semel aliquam eius partem ceperimus, iumenta etiam peragrare eum poterunt. Quamquam ego ne quidem hostes in eo mansuros diutius arbitrer, postea quam nos eandem ad altitudinem conscendisse viderint. Nam etiam in hoc tempore nobiscum aequo loco congredi nolunt. Et Cherisophus: Cur autem, inquit, necesse sit te ire, et agminis extremi curam relinquere? si nulli erunt, qui sponte se obtulerint, alios quosdam mittito.

14. Tum vero Methydriensis Aristonymus cum grauis armaturae militibus accedit, et Aristaeas Chius cum expeditis, itemque cum expeditis Nicomachus Oetaeus. Inter hos conventum, vt, postea quam cacumen occupassent, multos ignes excitarent. Quae pacti prandent, et a prandio copias omnes Aristonymus producit, vt decem iam solis stadiis ab hostibus abessent, volebat enim existimari, hac ipsum maxime copias adducturum.

 15. Coe-

* Al. μενεῖν. ** Al. Τήϊος. *** Al. ὁ Χειρίσοφος.

ιέ. Επεὶ δὲ ἐδείπνησαν, καὶ νὺξ ἐγένετο, οἱ μὲν ταχθέντες ᾤχοντο, καὶ καταλαμβάνουσι τὸ ὄρος. οἱ δ᾽ ἄλλοι αὐτοῦ ἀνεπαύοντο. οἱ δὲ πολέμιοι ὡς ᾔσθοντο ἐχόμενον τὸ ὄρος, ἐγρηγόρησαν, καὶ ἔκαιον πυρὰ πολλὰ διὰ νυκτός.

ις΄. Επεὶ δὲ ἡμέρα ἐγένετο, Χειρίσοφος μὲν θυσάμενος ἦγε κατὰ τὴν ὁδόν. οἱ δὲ, τὸ ὄρος καταλαβόντες, καὶ τὰ ἄκρα, ἐπῄεσαν. τῶν δ᾽ αὖ πολεμίων τὸ μὲν πολὺ ἔμενεν ἐπὶ τῇ ὑπερβολῇ τοῦ ὄρους, μέρος δ᾽ αὐτῶν ἀπήντα τοῖς κατὰ τὰ ἄκρα. πρὶν δὲ ὁμοῦ εἶναι τοὺς πολεμίους, ἀλλήλοις συμμιγνύουσιν οἱ κατὰ τὰ ἄκρα, καὶ νικῶσιν οἱ Ελληνες, καὶ διώκουσιν.

ιζ΄. Εν τούτῳ δὲ καὶ οἱ ἐκ τοῦ πεδίου οἱ μὲν πελτασταὶ τῶν Ελλήνων δρόμῳ ἔθεον πρὸς τοὺς παρατεταγμένους· Χειρίσοφος δὲ βάδην ταχὺ ἐφείπετο σὺν τοῖς ὁπλίταις. οἱ δὲ πολέμιοι οἱ ἐν τῇ ὁδῷ, ἐπειδὴ τὸ ἄνω ἑώρων ἡττώμενον, φεύγουσι· καὶ ἀπέθανον μὲν οἱ πολλοὶ αὐτῶν, γέῤῥα δὲ πάμπολλα ἐλήφθη· ἃ οἱ Ελληνες ταῖς μαχαίραις κόπτοντες

15. Coenati quum essent, ac nox aduenisset; profecti sunt ii, quibus erat hoc datum negotii, montemque occupant. Caeteri sub monte quiescunt. Hostes vbi montem occupatum intellexere, accensis nocte tota ignibus, excubant.

16. Quum dies appetiisset, Cherisophus, facta re sacra, pergit. Qui autem montem occuparant cum verticibus, in hostes contendunt. Hostium vero pars magna montis in superiore aditu manebat, altera pars iis qui iuga tenebant, obuiam ibat. Prius vero quam hostes congrederentur, confligunt inter se custodes cacuminum. Eo in proelio Graeci superiores euadunt, hostesque persequuntur.

17. Interea etiam de planitie Graeci, qui cetris vtebantur, ad suos cum hoste congressos, cursu feruntur; et Cherisophus celeri passu † cum grauis armaturae militibus subsequebatur. Hostes, qui viam obsidebant, quum victos esse suos suprema in parte montis cernerent, fugam arripiunt. Multi ex eis periere, multaque scuta capta sunt. Eas Graeci gladiis caesas effecere

† Al. gradatim quidem, sed celeriter.

πτοντες, ἀχρεῖα ἐποίȣν. ὡς δ' ἀνέβησαν, θύσαντες, καὶ τρόπαιον στησάμενοι, κατέβησαν εἰς τὸ πεδίον καὶ κώμας πολλῶν ἀγαθῶν γεμȣσας.

ΚΕΦ. ζ'.

Ἐκ δὲ τȣτων ἐπορεύθησαν εἰς Ταόχȣς, σαθμȣς πέντε, παρασάγγας * τριάκοντα, καὶ τὰ ἐπιτήδεια ἐπέλιπε. χωρία γὰρ ᾤκȣν ἰσχυρὰ οἱ Τάοχοι, ἐν οἷς καὶ τὰ ἐπιτήδεια πάντα εἶχον ἀνακεκομισμένοι. ἐπεὶ δὲ ἀφίκοντο εἰς χωρίον, ὃ πόλιν μὲν ȣκ εἶχεν, ȣδ' οἰκίας, συνεληλυθότες δὲ ἦσαν αὐτόσε καὶ ἄνδρες καὶ γυναῖκες καὶ κτήνη πολλὰ, Χειρίσοφος μὲν πρὸς τȣτο προσέβαλλεν εὐθὺς ἥκων. ἐπεὶ δὲ ἡ πρώτη τάξις ἔκαμνεν, ἄλλη προσῄει, καὶ αὖθις ἄλλη. ȣ γὰρ ἦν ἀθρόοις περιστῆναι, ἀλλ' ἀπότομον ἦν κύκλῳ.

β'. Ἐπεὶ δὲ Ξενοφῶν ἦλθε σὺν τοῖς ὀπισθοφύλαξι καὶ πελτασαῖς καὶ ὁπλίταις, ἐνταῦθα δὴ λέγει

effecere tales, vt hostibus vsui amplius non essent. Quumque ascendissent, ac rem diuinam fecissent, tropaeo constituto, in planitiem et vicos, rebus vtilibus refertos, descendunt.

CAP. VII.

Post haec ad Taochos pergunt, confectis parasangis triginta, castris quinque. Heic vero commeatus deficiebat. Nam Taochi munitis in locis habitabant, in quae commeatum omnem comportauerant. Delati autem quum essent ad locum quendam, in quo tametsi nullum erat oppidum, nullae domus, tamen eo conuenerant et viri, et mulieres, et iumenta magno numero: Cherisophus hunc, quam primum eo venit, adortus est ita, vt, ordine primo defatigato, succederet alius, ac rursum alius. Nam conferti simul locum circumsistere non poterant, vndique praeruptum.

2. Vbi vero Xenophon cum extremo agmine, et cetratis, grauisque armaturae militibus venit:

* Al. πεντήκοντα.

γει Χειρίσοφος· εἰς καλὸν ἥκεις. τὸ γὰρ χωρίον αἱρετέον. τῇ γὰρ στρατιᾷ οὐκ ἔστι τὰ ἐπιτήδεια, εἰ μὴ ληψόμεθα τὸ χωρίον.

γ'. Ενταῦθα δὴ κοινῇ ἐβουλεύοντο, καὶ τοῦ Ξενοφῶντος ἐρωτῶντος, τί τὸ κωλύον εἴη εἰσελθεῖν, εἶπεν ὁ Χειρίσοφος· ἀλλὰ μία αὕτη ἐστὶ πάροδος, ἣν ὁρᾷς· ὅταν δέ τις ταύτῃ πειρᾶται παριέναι, κυλινδοῦσι λίθους ὑπὲρ ταύτης τῆς ὑπερεχούσης πέτρας· ὃς δ' ἂν καταλειφθείη, οὕτω διατίθεται. ἅμα δ' ἔδειξεν αὐτῷ συντετριμμένους ἀνθρώπους καὶ σκέλη καὶ πλευράς.

δ'. Ην δὲ τοὺς λίθους ἀναλώσουσιν, ἔφη ὁ Ξενοφῶν, ἄλλο τι ἢ οὐδὲν κωλύει παριέναι; οὐ γὰρ δὴ ἐκ τοῦ ἐναντίου ὁρῶμεν, εἰ μὴ ὀλίγους τούτους ἀνθρώπους, καὶ τούτων δύο ἢ τρεῖς ὡπλισμένους. τὸ δὲ χωρίον, ὡς καὶ σὺ ὁρᾷς, σχεδὸν τρία ἡμίπλεθρά ἐστιν, ἃ δεῖ βαλλομένους παρελθεῖν. τούτου δὲ ὅσον πλέθρον δασὺ πίτυσι διαλειπούσαις

venit: Opportune, ait Cherisophus, ades. Nam locus hic nobis capiendus est, quem nisi ceperimus, commeatum exercitus nullum habiturus est.

3. Itaque consilia sua inter se communicabant: quumque Xenophon interrogaret, quidnam esset illud, quod prohiberet, quominus caperetur, respondit Cherisophus: Nimirum hic vnus aditus est, quem vides. Per hunc si quis nostrum ascendere conatur, lapides de saxo illo eminente deuoluunt; qui homines, quos attingunt, in hunc modum excipiunt. Simul ei quosdam demonstrabat, quibus et crura et costae confractae essent.

4. Quod si lapides, ait Xenophon, omnes insumserint, numquid erit aliud, quod nos, quominus perueniamus, impediat? Nec enim aduersos nobis vllos videmus, praeter paucos hosce, quorum duo tresue tantum armati sunt. Locus, vt ipse vides, fere sesquiplethrum patet, per quem nobis inter hos ictus eundum erit. Eius spatii tantum, quantum aequet intervallum plethri, pinis ingentibus,

πάσαις μεγάλαις, ἀνθ' ὧν ἑστηκότες ἄνδρες τί ἂν πάσχοιεν ἢ ὑπὸ τῶν φερομένων λίθων, ἢ ὑπὸ τῶν κυλινδουμένων; τὸ λοιπὸν οὖν ἤδη γίγνεται ὡς ἡμίπλεθρον, ὃ δεῖ, ὅταν λωφήσωσιν οἱ λίθοι, παραδραμεῖν.

ε'. Ἀλλ' εὐθέως, ἔφη ὁ Χειρίσοφος, ἐπειδὰν ἀρξώμεθα εἰς τὸ δασὺ παριέναι, φέρονται οἱ λίθοι πολλοί. αὐτὸ ἂν, ἔφη, τὸ δέον εἴη. θᾶττον γὰρ ἀληθῶς ἀναλώσουσι τοὺς λίθους. ἀλλὰ πορευώμεθα ἔνθεν ἡμῖν μικρὸν ὕστερόν τι παραδραμεῖν ἔσται, ἢν δυνώμεθα, καὶ ἀπελθεῖν ῥᾴδιον, ἢν βουλώμεθα.

ς'. Ἐντεῦθεν ἐπορεύοντο Χειρίσοφος, καὶ Ξενοφῶν, καὶ Καλλίμαχος Παῤῥάσιος, λοχαγός· (τούτου γὰρ ἡγεμονία ἦν τῶν ὀπισθοφυλάκων λοχαγῶν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ) οἱ δὲ ἄλλοι λοχαγοὶ ἔμενον ἐν τῷ ἀσφαλεῖ. μετὰ τοῦτο οὖν ἀπῆλθον ὑπὸ τὰ δένδρα ἄνθρωποι εἰς τοὺς ἑβδομήκοντα, οὐκ ἀθρόοι, ἀλλὰ καθ' ἕνα, ἕκαστος φυλαττό-

μενος

bus, per interualla diiunctis, denſum eſt: ad quas ſi milites conſiſtant, quid vel a iactis, vel deuolutis ſaxis incommodi tulerint? Reſtat ſemis plethri, quod quidem ſpatium, vbi lapides ceſſauerint, curſu conficiendum erit.

5. At enim, ait Cheriſophus, vbi primum pergere ad locum illum denſum coeperimus, magna in nos lapidum copia torquebitur. Immo, inquit Xenophon, fieri hoc ipſum debet. Nam eo citius lapidum copiam amittent. Verum age iam ad locum eum accedamus, a quo parum reſtet curſu conficiundum, ſi quidem poterimus: et a quo regredi facile fuerit, ſi ita libebit.

6. Poſt haec et Cheriſophus, et Xenophon, et Callimachus Parrhaſius cohortis ductor pergebant: (nam Callimachus eo die ducis inter extremi agminis cohortium praefectos munus obtinebat) caeteri praefecti cohortium, in tuto ſubſiſtebant. Hinc igitur viri ſere ſeptuaginta ad arbores ſeſe conferebant, non conferti, ſed ſingulatim, cauente ſibi vnoquoque, quan-

to

μένος ὡς ἐδύνατο. Ἀγασίας δὲ ὁ Στυμφάλιος, καὶ Ἀριστώνυμος Μεθυδριεὺς, καὶ οὗτοι τῶν ὀπισθοφυλάκων λοχαγοὶ ὄντες, καὶ ἄλλοι δὲ, ἐφίστασαν ἔξω τῶν δένδρων. οὐ γὰρ ἦν ἀσφαλὲς ἐν τοῖς δένδροις ἑστάναι πλεῖον, ἢ τὸν ἕνα λόχον.

ζ'. Ἔνθα δὴ καὶ Καλλίμαχος μηχανᾶταί τι. προέτρεχεν ἀπὸ τοῦ δένδρου, ὑφ' ᾧ ἦν αὐτὸς, δύο ἢ τρία βήματα. ἐπεὶ δὲ οἱ λίθοι φέροιντο, ἀνεχάζετο εὐπετῶς. ἐφ' ἑκάστης δὲ προδρομῆς πλέον ἢ δέκα ἅμαξαι πετρῶν ἀνηλίσκοντο. ὁ δὲ Ἀγασίας, ὡς ὁρᾷ τὸν Καλλίμαχον, ἃ ἐποίει, καὶ τὸ στράτευμα πᾶν θεώμενον, δείσας μὴ οὐ πρῶτος παραδράμοι εἰς τὸ χωρίον, οὔτε τὸν Ἀριστώνυμον πλησίον ὄντα παρακαλέσας, οὐδὲ Εὐρύλοχον τὸν Λουσιέα, ἑταίρους ὄντας, οὐδ' ἄλλον οὐδένα, χωρεῖ αὐτὸς, καὶ παρέρχεται πάντας.

η'. Ὁ δὲ Καλλίμαχος, ὡς ὁρᾷ αὐτὸν παριόντα, ἐπιλαμβάνεται αὐτοῦ τῆς ἴτυος. ἐν δὲ τούτῳ παρέθει αὐτοὺς Ἀριστώνυμος Μεθυδριεὺς, καὶ μετὰ τοῦτον Εὐρύλοχος Λουσιεύς.

to ſtudio poſſet. Agaſias autem Stymphalius, et Ariſtonymus Methydrienſis, qui et ipſi poſtremi agminis cohortium ductores erant, vna cum quibuſdam aliis, remoti ab arboribus ſtabant. Non enim poterant plures vna cohorte ab arboribus tegi.

7. Heic quiddam molitur Callimachus. Etenim ab arbore, ad quam ſtabat, paſſus duos aut tres procurrebat: quamprimum vero lapides iacerentur, agiliter ſe in tutum recipiebat. Quoties autem procurreret, toties lapidum plures, quam decem currus inſumebantur. Quod vbi Callimachum facere, toto exercitu ſpectante, videret Agaſias: metuens, ne primus in locum euaderet, nec Ariſtonymo ſibi proximo aduocato, nec Eurylocho Luſienſe, qui ſodales eius erant, nec quoquam alio, progreditur, et anteuertit omnes.

8. Quem vbi ſe praeteruntem Callimachus vidit, vmbonem clupei ipſius apprehendit: et interea Methydrienſis Ariſtonymus vtrumque curſu praecedit, ac poſt ipſum Eurylochus Luſienſis. Nam

εύς. πάντες γὰρ ὗτοι ἀντεποιοῦντο ἀρετῆς, καὶ διηγωνίζοντο πρὸς ἀλλήλους, καὶ οὕτως ἐρίζοντες αἱροῦσι τὸ χωρίον. ὡς γὰρ ἅπαξ * εἷς ἐπέδραμεν, οὐδεὶς ἔτι πέτρος ἄνωθεν ἠνέχθη.

θ'. Ἐνταῦθα δὴ δεινὸν ἦν θέαμα· αἱ γὰρ γυναῖκες, ῥίπτουσαι τὰ παιδία, εἶτα καὶ ἑαυτὰς ἐπικατεῤῥίπτουν, καὶ οἱ ἄνδρες ὡσαύτως. ἔνθα δὴ καὶ Αἰνέας ὁ Στυμφάλιος λοχαγὸς, ἰδών τινα θέοντα ὡς ῥίψοντα ἑαυτὸν, στολὴν ἔχοντα καλὴν, ἐπιλαμβάνεται ὡς αὐτὸν κωλύσων. ὁ δ' αὐτὸν ἐπισπᾶται, καὶ ἀμφότεροι ᾤχοντο κατὰ τῶν πετρῶν φερόμενοι, καὶ ἀπέθανον. ἐντεῦθεν ἄνθρωποι μὲν ὀλίγοι πάνυ ἐλήφθησαν, βόες δὲ καὶ ὄνοι καὶ πρόβατα πολλά.

ι. Ἐντεῦθεν ἐπορεύθησαν διὰ Χαλύβων σταθμοὺς ἑπτὰ, παρασάγγας πεντήκοντα. οὗτοι ἦσαν ὧν διῆλθον ἀλκιμώτατοι, καὶ εἰς χεῖρας ᾔεσαν. εἶχον δὲ θώρακας

Nam hi omnes virtutis gloriam ſibi vindicabant, deque hac inter ſe certabant: in qua quidem contentione locum capiunt. Nam poſteaquam vnus eorum ſemel irruiſſet, ex eo nullus lapis amplius deuoluebatur.

9. Erat autem heic tum videre triſte ſpectaculum. Nam mulieres abiectis liberis, ſuper eos ſeipſas deinde praecipitabant, idem viris etiam factitantibus. Quo tempore cohortis praefectus Aeneas Stymphalius, quum currentem quendam videret, vt ſe praecipitem ageret, elegante indutum amictu; prehendit hominem, ne id perpetraret impediturus. Verum is ſecum Aeneam impellit, et vterque per ſaxa praeceps actus interiit. Capti ſunt deinde hoc loco perpauci homines, boum vero, et aſinorum, et pecudum ingens copia.

10. Inde per Chalybum agros caſtris ſeptem, paraſangas quinquaginta conficiunt. Erat ea natio omnium, per quas Graeci fecerunt iter, longe fortiſſima, et quae cum eis congredi eſt auſa. Loricis

* Al. εἰσέδραμον οὐδεὶς ἔτι πέτρ.

ρακας λινοῦς μέχρι τοῦ ἤτρου· ἀντὶ δὲ τῶν πτερυγίων σπάρτα πυκνὰ ἐστραμμένα.

ιά. Εἶχον δὲ καὶ κνημῖδας, καὶ κράνη, καὶ παρὰ τὴν ζώνην μαχαίριον, ὅσον ξυήλην Λακωνικὴν, ᾧ ἔσφαττον ὧν κρατεῖν δύναιντο· καὶ ἀποτέμνοντες καὶ ἔχοντες τὰς κεφαλὰς ἐπορεύοντο*, καὶ ᾖδον, καὶ ἐχόρευον, ὁπότε οἱ πολέμιοι ὄψεσθαι αὐτοὺς ἔμελλον. εἶχον δὲ καὶ δόρυ ὡς πεντεκαίδεκα πηχῶν, μίαν λόγχην ἔχον.

ιβ'. Οὗτοι ἐνέμενον ἐν τοῖς πολίσμασιν. ἐπεὶ δὲ παρέλθοιεν οἱ Ἕλληνες, εἵποντο ἀεὶ μαχόμενοι· ** ᾤχοντο δὲ ἐν τοῖς ὀχυροῖς· καὶ τὰ ἐπιτήδεια ἐν τούτοις ἀνακεκομισμένοι ἦσαν· ὥστε μηδὲν λαμβάνειν αὐτόθεν τοὺς Ἕλληνας, ἀλλὰ διετράφησαν τοῖς κτήνεσιν, ἃ ἐκ τῶν Ταόχων ἔλαβον.

ιγ'. Ἐκ τούτου οἱ Ἕλληνες ἀφίκοντο ἐπὶ τὸν Ἅρπασον ποταμὸν, εὖρος τεττάρων πλέθρων. ἐντεῦθεν ἐπορεύθησαν διὰ Σκυθινῶν σταθμοὺς τέτταρας, παρασάγγας εἴ-

cis lineis ad ventrem imum vſque tendentibus vtebantur, ac pro alis habebant funes denſos contortos.

11. Erant eis et tibiarum tegumenta, et galeae, ac iuxta cingulum ſica, inſtar Laconici gladioli ſalcati. Eo, quotquot in poteſtatem ſuam redegiſſent, iugulabant: capitaque reſecantes, et tenentes, ad ſuos cum cantu et ſaltatione reuertebantur, praeſertim ſi ab hoſtibus conſpicerentur. Habebant et haſtam quindecim fere cubitorum, cum vno mucrone.

12. Manebant illi quidem in oppidis, verum quamprimum Graeci tranſiiſſent, ſequebantur a tergo, et continenter dimicabant. Elabebantur autem in illis natura munitis locis, in quae commeatum etiam omnem comportauerant. Quo factum, vt nihil ex ea regione Graeci acciperent; ſed iis iumentis ad cibum vterentur, quae Taochis eripuerant.

13. Inde ad amnem Harpaſum perueniunt, cuius erat quatuor plethrorum latitudo. Hinc per Scythinos caſtris quartis, paraſangas

* Al. καὶ ἀποτέμνοντες ἂν τὰς κεφαλὰς, ἔχοντες ἐπορεύοντο· καὶ etc.
** Al. ᾤκουν δὲ ἐν etc. Stephanus legit ἐλοχῶντο

εἴκοσι, διὰ πεδίϰ εἰς κώμας, ἐν αἷς ἔμειναν ἡμέρας τρεῖς, καὶ ἐπεσιτίσαντο.

ιδ′. Ἐντεῦθεν δὲ ἦλθον σαθμὸς τέτταρας, παρασάγγας εἴκοσι, πρὸς πόλιν μεγάλην καὶ εὐδαίμονα, οἰκϰμένην· ἐκαλεῖτο δὲ Γυμνίας· ἐκ ταύτης τῆς χώρας ὁ ἄρχων τοῖς Ἕλλησι ἡγεμόνα πέμπει, ὅπως διὰ τῆς ἑαυτῶν πολεμίας χώρας ἐπάγει αὐτϰς.

ιέ. Ἐλθὼν δὲ αὐτὸς λέγει, ὅτι ἄξει αὐτϰς εἰς χωρίον, ὅθεν πέντε ἡμερῶν ὄψονται θάλατταν· εἰ δὲ μὴ, τεθνάναι ἐπηγγέλλετο. καὶ ἡγϰμενος, ἐπεὶ δὲ ἐνέβαλεν * εἰς τὴν ἑαυτοῖς πολεμίαν, παρεκελεύετο αἴθειν καὶ φθείρειν τὴν χώραν. ᾧ καὶ δῆλον ἐγένετο, ὅτι τϰτϰ ἕνεκα ἔλθοι, ϰ τῆς τῶν Ἑλλήνων εὐνοίας.

ις′. Καὶ ἀφικνϰνται ἐπὶ τὸ ἱερὸν ὄρος τῇ πέμπτῃ ἡμέρᾳ. ὄνομα δ᾽ ἦν τῷ ὄρει ** Θήχης. ἐπειδὴ δὲ οἱ πρῶτοι ἐγένοντο ἐπὶ τϰ ὄρϰς, καὶ κατεῖδον τὴν θάλατταν, πολλὴ κραυγὴ ἐγένετο. ἀκϰσας δὲ ὁ Ξενοφῶν καὶ

ſangas viginti conficiunt, ac planicie peragrata in vicos perveniunt. In eis frumentationis cauſſa triduum permanſerunt.

14. Inde caſtris quatuor, paraſangas viginti progreſſi, ad vrbem amplam, et opulentam, et incolis frequentem, veniunt, cui nomen erat Gymnias. Huius regionis princeps itineris ducem Graecis mittit, qui eos per agrum ſibi hoſtilem duceret.

15. Ipſe etiam quum veniſſet, ſe ducturum eos ad locum aiebat, a quo dierum quinque ſpatio mare conſpecturi eſſent: id niſi praeſtaret, mortem ſe perpeſſurum aiebat. Simul eos ducens, poſtquam in hoſtile ſibi ſolum immiſiſſet; hortabatur, vt igni et ferro regionem vaſtarent: de quo patuit, eum hac de cauſſa veniſſe, non propter aliquam erga Graecos beneuolentiam.

16. Die quinto ſacrum ad montem veniunt, cui nomen Teches. Quum autem primae aciei milites iam in montem euaſiſſent, ac mare conſpicerent; magnus eorum clamor extitit. Eum Xenophon, et extremi

* Al. καὶ ἡγϰμενος δὲ, ἐπεὶ ἐνέβαλεν etc.

** Al. Θηχης.

καὶ οἱ ὀπισθοφύλακες, ᾠήθησαν καὶ ἔμπροσθεν ἄλλους ἐπιτίθεσθαι πολεμίους. εἵποντο γὰρ καὶ οἱ ὄπισθεν ἐκ * τῆς καιομένης χώρας, καὶ αὐτῶν οἱ ὀπισθοφύλακες ἀπέκτεινάν τε τινὰς καὶ ἐζώγρησαν, ἐνέδραν ποιησάμενοι· καὶ γέῤῥα ἔλαβον δασέων βοῶν ὠμοβόεια ** ἀμφὶ τὰ εἴκοσιν.

ιζ'. Ἐπειδὴ δὲ βοὴ πλεῖόν τε ἐγίγνετο καὶ ἐγγύτερον, καὶ οἱ ἀεὶ ἐπιόντες ἔθεον δρόμον *** ἐπὶ τοὺς ἀεὶ βοῶντας, καὶ πολλῷ μείζων ἐγίγνετο βοή, ὅσῳ δὴ πλείους ἐγίγνοντο, ἐδόκει δὴ μεῖζόν τι εἶναι τῷ Ξενοφῶντι. καὶ ἀναβὰς ἐφ' ἵππον, καὶ Λύκιον καὶ τοὺς ἱππέας ἀναλαβὼν, παρεβοήθει. καὶ τάχα δὴ ἀκούουσι βοώντων τῶν στρατιωτῶν, Θάλαττα θάλαττα, καὶ παρεγγυώντων. ἔνθα δὴ ἔθεον ἅπαντες, καὶ οἱ ὀπισθοφύλακες, καὶ τὰ ὑποζύγια ἠλαύνετο, καὶ οἱ ἵπποι.

ιη'. Ἐπεὶ δὲ ἀφίκοντο πάντες ἐπὶ τὸ ἄκρον, ἐνταῦθα δὴ περιέβαλλον ἀλλήλους, καὶ στρατηγοὺς καὶ λοχαγοὺς, δα-

extremi agminis milites, quum audiiſſent; arbitrabantur reſtare hoſtes alios, qui a fronte premerent. Nam et a tergo nonnulli de exuſta regione ſequebantur, quorum aliquos extremi agminis cuſtodes occiderant, aliquos viuos, locatis inſidiis, ceperant; cum ſcutis fere viginti, ex crudo corio boum hirſutorum confectis.

17. Quum creſceret clamor, ac propius accederet, et qui ſemper ſuccedebant, curſu ferrentur ad illos, qui clamare non deſinebant, ac tanto denique maior efficeretur clamor, quanto plures milites conueniſſent; res aliqua grauior eſſe Xenophonti viſa eſt. Itaque conſcenſo equo, Lycium et equites ſecum ſumit, vt opem ferret. Statim audiunt milites, mare mare inclamantes, ſeipſos cohortari. Tum vero concurſus omnium factus eſt, etiam agminis extremi militum, quum quidem et iumenta et equi eodem agerentur.

18. Poſteaquam vniuerſi ad verticem perueniſſent, tum vero cum lacrumis ſe inuicem, et praetores, et cohortium ductores

* Al. καὶ ὄπισθεν εἰδὼς etc. ** Al. ὠμοβοίων. *** Al. δρόμ.

δακρύοντες. καὶ ἐξαπίνης ὅτου δὴ παρεγγυήσαντος, οἱ στρατιῶται φέρουσι λίθους, καὶ ποιοῦσι κολωνὸν μέγαν. ἐνταῦθα ἀνετίθεσαν πλῆθος δερματίνων ὠμοβοείων, καὶ βακτηρίας, καὶ τὰ αἰχμάλωτα γέρρα· καὶ ὁ ἡγεμὼν αὐτός τε κατέτεμνε τὰ γέρρα, καὶ τοῖς ἄλλοις διεκελεύετο.

ιθ'. Μετὰ ταῦτα τὸν ἡγεμόνα ἀποπέμπουσιν οἱ Ἕλληνες, δῶρα δόντες ἀπὸ κοινοῦ, ἵππον, καὶ φιάλην ἀργυρᾶν, καὶ σκευὴν Περσικὴν, καὶ Δαρεικοὺς δέκα. ᾔτει δὲ μάλιστα τοὺς δακτυλίους, καὶ ἔλαβε πολλοὺς παρὰ τῶν στρατιωτῶν. κώμην δὲ δείξας αὐτοῖς, οὗ σκηνήσουσι, καὶ τὴν ὁδὸν, ᾗ εἰσπορεύσοιντο εἰς Μάκρωνας, ἐπεὶ ἑσπέρα ἐγένετο, ᾤχετο τῆς νυκτὸς ἀπιών.

ΚΕΦ. ή.

Ἐντεῦθεν ἐπορεύθησαν οἱ Ἕλληνες διὰ Μακρώνων σταθμοὺς τρεῖς, παρασάγγας δέκα. τῇ πρώτῃ δὲ ἡμέρα ἀφίκοντο ἐπὶ τὸν ποταμὸν, ὃς ὥριζε τὴν τε τῶν Μακρώνων χώ-

res amplexabantur. Statimque milites, incertam cuius iuſſu, lapides congerunt, et ingentem tumulum excitant. In eum magnam ſcutorum, ex boum corio factorum, copiam imponunt, et baculos, et hoſtibus ereptos clypeos: quas quidem et itineris dux ipſe concidebat, et idem vt alii facerent, hortabatur.

19. Poſt haec Graeci ducem itineris ablegant, quum ei donaſſent ex communi equum, et pateram argenteam, et ornatum Perſicum, et nummos Daricos decem. Imprimis anulos petebat, eorumque magnam copiam a militibus accepit. Quum vicum eis demonſtraſſet, in quo pernoctaturi eſſent, et viam, qua peruenire ad Macrones poſſent; ſub veſperam diſcedit, et noctu iter facit.

CAP. VIII.

Inde Graeci per Macrones caſtris tribus, paraſangas decem progrediuntur. Die primo ad amnem veniunt, qui Macronum et

χώραν καὶ τὴν τῶν Σκυθινῶν. εἶχον δ' ὑπερδέξιον χωρίον οἷον χαλεπώτατον, καὶ ἐξ ἀριστερᾶς ἄλλον ποταμὸν, εἰς ὃν ἐνέβαλλεν ὁ ὁρίζων, δι' οὗ ἔδει διαβαίνειν. ἦν δὲ οὗτος δασὺς δένδροις παχέσι μὲν, οὐ, πυκνοῖς δέ. *

β'. Ταῦτα, ἐπὶ προῆλθον οἱ Ἑλληνες, ἔκοπτον. σπεύδοντες ὡς τάχιστα ἐκ τοῦ χωρίου ἐξελθεῖν. οἱ δὲ Μάκρωνες, ἔχοντες γέῤῥα, καὶ λόγχας, καὶ τριχίνους χιτῶνας, κατ' ἀντιπέραν τῆς διαβάσεως παρατεταγμένοι ἦσαν, καὶ ἀλλήλοις διεκελεύοντο, καὶ λίθους εἰς τὸν ποταμὸν ἔῤῥιπτουν. ἐξικνοῦντο δὲ οὐδὲ οὕτως, οὐδ' ἔβλαπτον οὐδένα.

γ'. Ενθα δὴ προσέρχεται τῷ Ξενοφῶντι τῶν πελταστῶν τις ἀνὴρ, Ἀθήνησι φάσκων δεδουλευκέναι· λέγων, ὅτι γιγνώσκει τὴν φωνὴν τῶν ἀνθρώπων. καὶ οἶμαι, ἔφη, ἐμὴν ταύτην την πατρίδα εἶναι· καὶ εἰ μή τι κωλύει, ἐθέλω αὐτοῖς διαλεχθῆναι.

δ'. Ἀλλ'

et Scythinorum agros difterminabat. Erat Graecis ad textram locus arduus et difficillimus, ad laeuam alius amnis, in quem ille, qui agros vtriusque nationis separabat, influit: atque is fane traiiciendus erat. Spiffus hic erat ex arboribus, quae craffae quidem illae, fed frequentes non erant.

2. Has Graeci, quum accesfiffent, caedebant; omnique ftudio dabant operam, vt de hoc loco celerrime euaderent. Macrones armati fcutis, et haftis, et cilicinis tunicis e pilis, in aduerfo traiectui loco inftructi ftabant, ac fe mutuo cohortabantur, coniectis etiam in flumen faxis: qui tamen ne fic quidem ad Graecos pertingebant, nec ab iis quifquam laedebatur.

3. Accedit heic ad Xenophontem cetratorum e numero quidam, qui feruitutem Athenis fe feruiiffe diceret. Is horum hominum linguam intelligere fe ait. Atque equidem arbitror, inquit, hanc meam effe patriam: ac nifi quid impedit, cupio cum eis colloqui.

4. Nihil

* Al. παχέσι μὲν οὔ, πυκνοῖς δέ.

δ'. Ἀλλ' ὀδὲν κωλύει, ἔφη, ἀλλὰ διαλέγε, καὶ μάθε πρῶτον αὐτῶν, τίνες εἰσίν. οἱ δ' εἶπον, ἐρωτήσαντος, ὅτι Μάκρωνες. ἐρώτα τοίνυν, ἔφη, αὐτὲς, τί ἀντιτετάχασι, καὶ χρήζεσιν ἡμῖν πολέμιοι εἶναι; οἱ δ' ἀπεκρίναντο, ὅτι καὶ ὑμεῖς ἐπὶ τὴν * ἡμετέραν ἔρχεσθε. λέγειν ἐκέλευον οἱ στρατηγοὶ, ὅτι γε ὀ κακῶς ποιήσοντες, ἀλλὰ βασιλεῖ πολεμήσαντες ἀπερχόμεθα εἰς τὴν Ἑλλάδα, καὶ ἐπὶ θάλατταν βελόμεθα ἀφικέσθαι.

έ. Ἠρώτων ἐκεῖνοι, εἰ δοῖεν ἂν τέτων τὰ πιστά. οἱ δ' ἔφασαν καὶ δῦναι καὶ λαβεῖν ἐθέλειν. ἐντεῦθεν διδόασιν οἱ Μάκρωνες βαρβαρικὴν λόγχην τοῖς Ἕλλησιν, οἱ δὲ Ἕλληνες ἐκείνοις Ἑλληνικήν. ταῦτα γὰρ ἔφασαν πιστὰ εἶναι· Θεὲς δ' ἐπεμαρτύραντο ἀμφότεροι.

ς'. Μετὰ δὲ τὰ πιστὰ εὐθὺς οἱ Μάκρωνες τὰ δένδρα συνεξέκοπτον, τήν τε ὁδὸν ὡδοποίεν, ὡς διαβιβάσοντες, ἐν μέσοις ἀναμεμιγμένοι τοῖς Ἕλλησι, καὶ ἀγορὰν οἵαν ἐδύ-

4. Nihil vero impedit, ſubiecit ille: colloquere cum eis, ac primum, quinam hominum ſint, exquirito. Interrogante illo, reſpondent; ſe Macrones eſſe. Quaere igitur, inquit Xenophon, cur aciem aduerſus nos inſtruxerint, et cur hoſtes noſtri eſſe velint? Reſpondent illi: Quia vos quoque noſtram ad regionem acceditis. Et reſponderi duces iubent: Id non eo factum, vt vos vllo damno afficiamus: ſed poſteaquam aduerſus regem bellum geſſimus, redire iam in Graeciam cupimus, et ad mare pergere.

5. Quaerunt illi, num de eo fide data ſibi cauere velint. Velle ſe Graeci et dare fidem, et accipere, inquiunt. Poſt haec Macrones haſtam barbaricam Graecis tradunt, et ipſis Graeci viciſſim Graecam: quod hoc pacto fidem dari apud ſe dicerent. Simul vtrique Deos teſtes implorabant.

6. Poſteaquam fides eſſet data, ſtatim Macrones vna cum Graecis arbores caedebant, et viam ſtruebant, velut transportaturi alteram in ripam, Graecis permiſti; ſuppeditato etiam rerum venalium foro, quale

* Al. ἡμετέραν χώραν ερ.

ἐδύναντο παρεῖχον, καὶ διήγαγον τρισὶν ἡμέραις, ἕως ȣ̓ ἐπὶ τὰ ὄρη τῶν Κόλχων κατέστησαν τȣ̀ς Ελληνας.

ζ'. Ενταῦθα ἦν ὄρος μέγα, προσβατὸν δέ. καὶ ἐπὶ τȣ́τȣ οἱ Κόλχοι παρατεταγμένοι ἦσαν. καὶ τὸ μὲν πρῶτον οἱ Ελληνες ἀντιπαρετάξαντο Φάλαγγα, ὡς ȣ̔́τως ἄξοντες πρὸς τὸ ὄρος. ἔπειτα δὲ ἔδοξε τοῖς στρατηγοῖς συλλεγεῖσι βȣλεύσασθαι, ὅπως ὡς κάλλιστα ἀγωνιȣ̃νται.

η'. Ελεξεν ȣ̓̃ν Ξενοφῶν, ὅτι δοκεῖ, παύσαντας τὴν Φάλαγγα, λόχȣς ὀρθίȣς ποιῆσαι. "ἡ μὲν γὰρ Φάλαγξ διασπασθήσεται εὐθύς. τῇ μὲν γὰρ ἄνοδον, τῇ δὲ εὔοδον εὑρήσομεν τὸ ὄρος. καὶ εὐθὺς τȣ̃το ἀθυμίαν ποιήσει, ὅτι τεταγμένοι εἰς Φάλαγγα, ταύτην διεσπασμένην ὁρῶσιν.

θ'. Επειτα δὲ, ἢν μὲν ἐπὶ πολλȣ̀ς τεταγμένοι προσάγωμεν, περιττεύȣσιν ἡμῶν οἱ πολέμιοι, καὶ τοῖς περιττοῖς χρήσονται ὅ, τι ἂν βȣ́λωνται· ἐὰν δ' ἐπὶ ὀλίγων τεταγμένοι ἴωμεν,

quale quidem poterant. Hoc modo triduum ducebant, donec Graecos in Colchorum montibus sisterent.

7. Erat eo loco mons ingens quidem ille, sed in quem tamen ascendi posset. In eo Colchi cum instructis copiis stabant. Primum Graeci phalangem et ipsi aduersam instruunt, quasi ea montem acie subituri. Sed deinde ducibus collectis placuit deliberandum esse, quo pacto quam praeclarissime dimicaturi essent.

8. Et Xenophon subiecit, videri sibi, omissa phalange, cohortes rectas instruendas esse. Nam phalangem statim diuulsam iri, propterea quod alibi montem ascendi, alibi nequaquam posse reperiemus, inquit. Adeoque mox id ipsum molestiam creabit, quod nostri in phalangem dispositi, hanc ipsam diuelli videbunt.

9. Praeterea si acie densa hostem aggrediemur, superaturi nos illi sunt numero; et illorum opera, quibus nos superant, vsuri sunt ad quamcunque rem visum fuerit. Sin aciem raram habebimus, nihil

ἴωμεν, ὀδὲν ἂν εἴη θαυμαςὸν, εἰ διακοπείη ἡμῶν ἡ φάλαγξ ὑπὸ ἀθρόων πη καὶ βελῶν καὶ ἀνθρώπων συμπεσόντων. εἰ δέ πη τῦτο ἔςαι, τῇ ὅλῃ φάλαγγι κακὸν ἔςαι.

ί. Ἀλλά μοι δοκεῖ, ὀρθίους τοὺς λόχους ποιησαμένους, τοσοῦτον χωρίον κατασχεῖν διαλιπόντας τοὺς λόχους, ὅσον ἔξω τοὺς ἐσχάτους λόχους γενέσθαι τῶν πολεμίων κεράτων· καὶ οὕτως ἐσόμεθα τῆς τε τῶν πολεμίων φάλαγγος ἔξω οἱ ἔσχατοι λόχοι, καὶ ὀρθίους ἄγοντες οἱ κράτιςοι ἡμῶν πρῶτον * προσίασιν· ᾗ τε ἂν εὔοδον ᾖ, ταύτῃ ἕκαςος ἄξει ὁ λόχος.

ιά. Καὶ εἴς τε τὸ διαλεῖπον οὐ ῥᾴδιόν ἐςι ** τοῖς πολεμίοις εἰσελθεῖν, ἔνθεν καὶ ἔνθεν λόχων ὄντων, διακόψαι τε οὐ ῥᾴδιον ἔςαι λόχον ὄρθιον προσιόντα. ἐάν τε τὶς πιέζηται τῶν λόχων, ὁ πλησίον βοηθήσει. ἤν τε πη εἷς δυνηθῇ τῶν λόχων ἐπὶ τὸ ἄκρον ἀναβῆναι, οὐθεὶς μηκέτι μείνῃ τῶν πολεμίων.

ιβ'.

hil mirum fuerit, eam perrumpi a confertim irruentibus tum telis, tum hominibus. Quod si aliqua in aciei parte accidat, totam phalangem laborare necesse erit.

10. Enimuero cohortes nobis rectas instruendas esse arbitror, tantumque complectendum esse spatii per distantes a se inuicem cohortes, vt extremae cohortes extra hostium cornua procurrant. Quo fiet, vt extremae cohortes nostrae sint extra phalangem hostilem: et dum rectas cohortes ducemus, lectissimi quique nostrum primi in hostem pergent: quaque via minus erit difficilis, hac quaelibet cohors incedet.

11. Ne quidem in relicta inter cohortes nostras interualla procliue hosti erit irrumpere, quum ex vtraque parte constitutae sint cohortes: nec erit procliue, cohortem rectam accedentem perrumpere. Quod si cohors aliqua laborabit, opem feret proxima: et si qua poterit ex cohortibus in verticem euadere, tum vero qui subsistat amplius ex hostibus, futurus est nemo.

 12. His

* Al. πρῶτοι.

** Al. ἔςαι.

ιβ'. Ταῦτα ἔδοξε· καὶ ἐποίȣν ὀρθίȣς τȣ̀ς λόχȣς. Ξενοφῶν δὲ ἀπιὼν ἐπὶ τὸ εὐώνυμον ἀπὸ τȣ͂ δεξιȣ͂, εἶπε τοῖς ϛρατιώταις· "Ἄνδρες, ȣ̃τοί εἰσιν, ȣ̀ς ὁρᾶτε μόνοι ἔτι ἡμῖν ἐμποδὼν, τȣ͂ μὴ ἤδη εἶναι, ἔνθα πάλαι σπεύδομεν· τȣ́τȣς, ἤν πως δυνώμεθα, καὶ ὠμȣ̀ς δεῖ καταφαγεῖν.,,

ιγ'. Ἐπεὶ δ' ἐν ταῖς χώραις ἕκαϛοι ἐγένοντο, καὶ τȣ̀ς λόχȣς ὀρθίȣς ἐποιήσαντο, ἐγένοντο μὲν λόχοι τῶν ὁπλιτῶν ἀμφὶ τȣ̀ς ὀγδοήκοντα, ὁ δὲ λόχος ἕκαϛος σχεδὸν εἰς τȣ̀ς ἑκατόν. τȣ̀ς δὲ πελταϛὰς καὶ τȣ̀ς τοξότας τριχῆ ἐποιήσαντο, τȣ̀ς μὲν τȣ͂ εὐωνύμȣ ἔξω, τȣ̀ς δὲ, τȣ͂ δεξιȣ͂, τȣ̀ς δὲ κατὰ μέσον, σχεδὸν ἑξακοσίȣς ἑκάϛȣς.

ιδ'. Ἐκ τȣ́τȣ παρηγγύησαν οἱ ϛρατηγοὶ εὔχεσθαι. εὐξάμενοι δὲ, καὶ παιανίσαντες, ἐπορεύοντο. καὶ Χειρίσοφος μὲν, καὶ Ξενοφῶν, καὶ οἱ σὺν αὐτοῖς πελταϛαὶ, ἔξω γενόμενοι τῆς τῶν πολεμίων φάλαγγος, ἐπορεύοντο. οἱ

12. His comprobatis, rectae cohortes instructae sunt. Et Xenophon a latere dextro ad laeuum pergens, haec habuit ad milites verba: Hi, quos cernitis, milites, soli nobis adhuc impedimento sunt, quominus istic simus, quo iamdudum magno studio tendimus. Eos nobis, si quo modo possimus, vel crudos deuorandos arbitror.

13. Postea quam suo quisque loco constitit, explicata in rectas cohortes acie, grauis armaturae cohortes octoginta circiter fuere, distributis in cohortem quamlibet centenis fere militibus. Cetratos et sagittarios, trifariam diuisos, partim extra laeuum cornu, partim extra dextrum, partim in acie media collocarunt. Turmae singulae propemodum sexcentos habebant.

14. Secundum haec imperant duces, vt milites Deos implorarent. Id vbi factum, inchoato paeane procedunt. Cherisophus et Xenophon cum iis, quos secum habebant, cetratis, ita pergebant, vt extra phalangem hostilem essent. Quos

οἱ δὲ πολέμιοι, ὡς εἶδον αὐτὺς, ἀντιπορεύονται. καὶ οἱ μὲν * ἐπὶ τὸ δεξιὸν, οἱ δὲ ἐπὶ τὸ εὐώνυμον διεσπάσθησαν **, καὶ πολὺ τῆς ἑαυτῶν φάλαγγος ἐν τῷ μέσῳ κενὸν ἐποίησαν.

ιε. Ἰδόντες δὲ αὐτὺς διχάζοντας οἱ κατὰ τὸ Ἀρκαδικὸν πελταςαὶ, ὧν ἦρχεν Αἰσχίνης ὁ Ἀκαρνὰν, νομίσαντες φεύγειν, ἀνὰ κράτος *** ἔθεον· καὶ ὗτοι πρῶτοι ἐπὶ τὸ ὄρος ἀναβαίνυσι. συνεφείπετο δὲ αὐτοῖς καὶ τὸ Ἀρκαδικὸν ὁπλιτικὸν, ὧν ἦρχε Κλεάνωρ ὁ Ὀρχομένιος. οἱ δὲ πολέμιοι, ἐπεὶ ἤρξαντο θεῖν, ὐκέτι ἔςησαν, ἀλλὰ φυγῇ ἄλλος ἄλλῃ ἐτράπετο.

ιϛ'. Οἱ δὲ Ἕλληνες ἀναβάντες, ἐςρατοπεδεύσαντο ἐν πολλαῖς κώμαις, καὶ τὰ ἐπιτήδεια δὲ πολλὰ ἐχύσαις. καὶ τὰ μὲν ἄλλα ὐδὲν ἦν, ὅ, τι καὶ ἐθαύμασαν· τὰ δὲ σμήνη πολλὰ ἦν αὐτόθι, καὶ τῶν κηρίων ὅσοι ἔφαγον τῶν ςρατιωτῶν, πάντες ἄφρονές τε ἐγίγνοντο, καὶ ἤμυν, καὶ κάτω

Quos vbi vidiſſent hoſtes, et ipſi contra perrexere: quumque partim verſus latus dextrum, partim ſiniſtrum, ſe ſcidiſſent, mediam aciem magna ex parte vacuam reliquere.

15. Heic quum inſtructi Arcadico more † cetrati, quibus Aeſchines Acarnan praeerat, hoſtes ſe duas in partes ſcindere conſpexiſſent, quod eos exiſtimarent fugere, totis viribus currebant. Quo factum, vt hi primi in montem euaderent. Subſequebantur hos grauis armaturae copiae Arcadicae, quibus Cleanor Orchomenius praeerat. Hi poſteaquam currere coeperunt, non conſtiterunt amplius hoſtes, ſed alius alio terga dederunt.

16. Graeci, conſcenſo monte, multis in vicis caſtra locarunt, in quibus magna erat commeatus copia. Et in caeteris quidem nihil erat, quod admirationem ipſorum mereretur: tantum illic erant alueraria permulta, de quibus quotquot ex militibus fauos comedebant, omnes ad inſaniam redigebantur, et vomebant, et abſceſſus per inferiora

* Al. αὐτὺς ἀντιθέοντας, οἱ μὲν etc.
** Al. διεσπάρθησαν.
*** Al. ἀνακραγόντες.
† Al. Qui Arcadico erant in agmine.

κάτω διεχώρει αὐτοῖς, καὶ ὀρθὸς οὐδεὶς ἐδύνατο ἵστασθαι· ἀλλ' οἱ μὲν ὀλίγον ἐδηδοκότες, σφόδρα μεθύουσιν ἐῴκεσαν· οἱ δὲ πολὺ, μαινομένοις· οἱ δὲ, καὶ ἀποθνήσκουσιν. ἔκειντο δὲ οὕτω πολλοὶ, ὥσπερ τροπῆς γεγενημένης, καὶ πολλὴ ἦν ἡ ἀθυμία. τῇ δ' ὑστεραίᾳ ἀπέθανε μὲν οὐδεὶς, ἀμφὶ δὲ τὴν αὐτήν που ὥραν ἐφρόνουν *. τρίτῃ δὲ καὶ τετάρτῃ ἀνίσταντο, ὥσπερ ἐκ φαρμακοποσίας.

ιζ'. Ἐντεῦθεν ἐπορεύθησαν δύο σταθμοὺς, ἑπτὰ παρασάγγας, καὶ ἦλθον ἐπὶ θάλατταν, εἰς Τραπεζοῦντα, πόλιν Ἑλληνίδα οἰκουμένην, ἐν τῷ Εὐξείνῳ Πόντῳ, Σινωπέων ἀποικίαν, ἐν τῇ Κόλχων χώρᾳ. ἐνταῦθα ἔμειναν ἡμέρας ἀμφὶ τὰς τριάκοντα, ἐν ταῖς τῶν Κόλχων χώραις. καὶ ἐντεῦθεν μὲν ἐλῄζοντο τὴν Κολχίδα. ἀγορὰν δὲ παρεῖχον ἐν τῷ στρατοπέδῳ Τραπεζούντιοι, καὶ ἐδέξαντό τε τοὺς Ἕλληνας, καὶ ξένια ἔδοσαν, βοῦς, καὶ ἄλφιτα, καὶ οἶνον. συνδιεπράττοντο δὲ καὶ ὑπὲρ τῶν πλησίον Κόλχων τῶν ἐν τῷ πεδίῳ μάλιστα.

inferiora fiebat, et rectus qui ſtare poſſet, erat nemo. Qui parum ederant, admodum ebriis erant ſimiles: qui multum, furioſis: nonnulli, etiam morientibus. Quamobrem ita multi iacebant, ac ſi ſtrages accidiſſet: et magna erat in exercitu militum triſtitia. Poſtridie nemo mortuus erat, ſed eadem prope hora priſtinum ad ſtatum mentis redibant. Die tertio et quarto, tanquam ſi pharmacum hauſiſſent, ſurgebant.

17. Inde caſtris alteris, paraſangas ſeptem progreſſi, ad mare veniunt, et ad vrbem Graecam, Trapezuntem, frequentem incolis, ad Pontum Euxinum, coloniam Sinopenſium, in regione Colchorum ſitam. Heic dies fere triginta Colchorum in agris commorati, praedas e regione Colchorum agebant. Forum in exercitu rerum venalium Trapezuntii ſubminiſtrabant, exceptoſque Graecos hoſpitalibus muneribus donabant: bobus, farina, vino. Iidem cum eis nomine Colchorum finitimorum, qui plerique habitabant in planicie, tranſigebant: a quibus

* Al. ἀνεφρόνουν.

λιστα οἰκȣ́ντων. καὶ ξένια καὶ παρ' ἐκείνων ἦλθον πλέονα, βόες.

ιή. Μετὰ δὲ τȣ̃το τὴν θυσίαν, ἣν εὔξαντο, παρεσκευάζοντο. ἦλθον δὲ αὐτοῖς ἱκανοὶ βόες ἀποθῦσαι τῷ Διῒ τῷ Σωτῆρι, καὶ τῷ Ἡρακλεῖ, ἡγεμόσυνα· καὶ τοῖς ἄλλοις δὲ Θεοῖς ηὔξαντο *. ἐποίησαν δὲ καὶ ἀγῶνα γυμνικὸν ἐν τῷ ὄρει, ἔνθα περ ἐσκήνȣν. εἵλοντο δὲ Δρακόντιον Σπαρτιάτην (ὃς ἔφευγε παῖς ὢν οἴκοθεν, παῖδα ἄκων κατακτανὼν, ξυήλῃ πατάξας) δρόμȣ τε ἐπιμεληθῆναι, καὶ τȣ̃ ἀγῶνος προστατῆσαι.

ιθ. Ἐπειδὴ δὲ ἡ θυσία ἐγένετο, τὰ δέρματα παρέδοσαν τῷ Δρακοντίῳ, καὶ ἡγεῖσθαι ἐκέλευον, ὅπȣ τὸν δρόμον πεποιηκὼς εἴη. ὁ δὲ, δείξας ὅπȣ παρεστηκότες ἐτύγχανον, ȣ̃τος ὁ λόφος, ἔφη, κάλλιστος τρέχειν, ὅπȣ ἂν τις βȣ́ληται. πῶς ȣ̃ν, ἔφασαν, δυνήσονται παλαίειν ἐν σκληρῷ καὶ δασεῖ

bus itidem hoſpitalia dona miſſa ſunt, quae magna ex parte boues erant.

18. Secundum haec ſacrificium voto nuncupatum parant, et boues ad eos allati ſunt, qui ſufficerent ad mactandas Ioui Seruatori et Herculi victimas, quibus gratam animi ſignificationem declararent, quod ipſis duces itineris extitiſſent: itidemque Diis caeteris vota ſunt nuncupata. Praeterea ludos gymnicos illo ipſo in monte inſtituerunt, in quo caſtra habebant. Dracontium vero Spartanum, (qui puer adhuc in exilium abierat, quum puerum falcato gladiolo caeſum imprudens interfeciſſet,) legerunt; vt curam curſus haberet, ac ludis praeeſſet.

19. Poſteaquam ſacrificatum, Dracontio pelles dabant: ſimul eo duceret iubebant, vbi curſus ſpatium deſignaſſet. Ille vero locum, in quo forte conſtiterant, demonſtrans: Hic tumulus, inquit, ad currendum aptiſſimus eſt, quacunque tandem parte quis currere velit. At qui poterunt, reſpondent illi, tam aſpero et ſyluis denſo loco

* Al. θεοῖς, ἃ εὔξαντο conf. p. 253 lin. penult.

δασεῖ οὕτω; ὁ δὲ εἶπεν, μᾶλλόν τι ἀνιάσεται ὁ καταπεσών.

κ'. Ηγωνίζοντο δὲ παῖδες μὲν στάδιον τῶν αἰχμαλώτων οἱ πλεῖστοι, † δόλιχον δὲ Κρῆτες πλείους, ἢ ἑξήκοντα ἔθεον· πάλην δὲ, καὶ πυγμὴν, καὶ παγκράτιον, καλὴ θέα ἐγένετο *. πολλοὶ γὰρ κατέβησαν, καὶ, ἅτε θεωμένων τῶν ἑταίρων, πολλὴ φιλονεικία ἐγίγνετο.

κα'. Εθεον δὲ καὶ ἵπποι, καὶ ἔδει αὐτοὺς κατὰ τοῦ πρανοῦς ἐλάσαντας ἐν τῇ θαλάττῃ, ἀναστρέψαντας πάλιν ἄνω, πρὸς τὸν βωμὸν ἥκειν. καὶ κάτω μὲν οἱ πολλοὶ ἐκυλινδοῦντο· ἄνω δὲ πρὸς τὸ ἰσχυρῶς ὄρθιον μόλις βάδην ἐπορεύοντο οἱ ἵπποι. ἔνθα πολλὴ κραυγὴ, καὶ γέλως, καὶ παρακέλευσις ἐγίγνετο αὐτῶν.

ΞΕΝΟ-

loco lucta congredi? Nimirum is, ait, qui collapsus fuerit, vehementius dolebit.

20. Itaque decertarunt in stadio pueri, maxima ex parte captiui: dolichum Cretenses plures, quam sexaginta currebant: lucta, caestu, pancratio exercebantur alii: et spectaculum sane pulchrum erat. Nam multi in certamen descendebant, et, vt fieri consueuit, spectantibus sodalibus, magna erat ex aemulatione contentio.

21. Decurrebant etiam equi, quibus insidentes oportebat in mare per loca decliuia prouectos, ita deinde sursum reuertendo ad aram accedere. Ac deorsum quidem permulti deuoluebantur, sursum vero ad loca valde ardua vix equi lento gradu pergebant. Erat heic hominum ingens et clamor, et risus, et cohortatio.

† Δολιχὸν est nomen curriculi, cuius spatium ad 24 stadia extendebatur, autore Suida.

* Al. παγκράτιον ἕτεροι· καὶ καλὴ θέα ἐγένετο· πολλοὶ γὰρ etc.

XENO-

ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ
ΚΥΡΟΥ ἈΝΑΒΑΣΕΩΣ
ΙΣΤΟΡΙΩΝ,
ΒΙΒΛΙΟΝ ΠΕΜΠΤΟΝ.

ΚΕΦ. α΄.

Ὅσα μὲν δὴ ἐν τῇ ἀναβάσει τῇ μετὰ Κύρου ἔπραξαν οἱ Ἕλληνες, καὶ ὅσα ἐν τῇ πορείᾳ τῇ μέχρι ἐπὶ θάλατταν τὴν ἐν τῷ Εὐξείνῳ Πόντῳ, καὶ ὡς ἐπὶ Τραπεζοῦντα πόλιν Ἑλληνίδα ἀφίκοντο, καὶ ὡς ἀπέθυσαν, ἃ εὔξαντο σωτήρια θύειν, ἔνθα πρῶτον εἰς φιλίαν γῆν ἥκοιντο, ἐν τῷ πρόσθεν λόγῳ δεδήλωται.

β΄. Ἐκ

XENOPHONTIS
DE CYRI EXPEDITIONE
HISTORIARVM,
LIBER QVINTVS.

CAP. I.

Hactenus expoſuimus hoc commentario, quas Graeci res in expeditione, qua cum Cyro aſcenderant, geſſerint: quae item geſta in itinere fuerint, donec Pontum Euxinum attigerunt: et quo pacto ad vrbem Graecam, Trapezuntem, peruenerint: et quo modo ſacra perfecerint, quae votis pro ſalute conceptis facturos ſe promiſerant, vbi primum pacatam in regionem appuliſſent.

2. Dein-

β΄. Εκ δὲ τέτε συνελθόντες, ἐβελεύοντο περὶ τῆς λοιπῆς πορείας. ἀνέςη δὲ πρῶτος Αντιλέον Θέριος, καὶ ἔλεξεν ὧδε· "Εγὼ μὲν τοίνυν, ἔφη, ὦ ἄνδρες, ἀπείρηκα ἤδη συσκευαζόμενος, καὶ βαδίζων, καὶ τρέχων, καὶ τὰ ὅπλα φέρων, καὶ ἐν τάξει ἰὼν, καὶ φυλακὰς φυλάττων, καὶ μαχόμενος· ἐπιθυμῶ δὲ ἤδη, παυσάμενος τέτων τῶν πόνων, ἐπεὶ θάλατταν ἔχομεν, πλεῖν τὸ λοιπὸν, καὶ εκταθεὶς ὥσπερ * Οδυσσεὺς, καθεύδων ἀφικέσθαι εἰς τὴν Ελλάδα.„

γ΄. Ταῦτα ἀκέσαντες οἱ ςρατιῶται, ἀνεθορύβησαν, ὡς εὖ λέγοι· καὶ ἄλλος ταυτὰ ἔλεγε, καὶ πάντες οἱ παρόντες. ἔπειτα Χειρίσοφος ἀνέςη, καὶ εἶπεν ὧδε· Φίλος μοι ἐςὶν, ὦ ἄνδρες, Αναξίβιος, ναυαρχῶν δὲ τυγχάνει. ἢν ὖν πεμψητέ με, οἶμαι ἂν ἐλθεῖν καὶ τριήρεις ἔχων, καὶ πλοῖα τὰ ὑμᾶς ἄξοντα. ὑμεῖς δ', ἐπείπερ πλεῖν βέλεσθε, περιμένετε ἔςτ' ἂν ἐγὼ ἔλθω· ἥξω δὲ ταχέως.„ ἀκέσαντες ταῦτα οἱ ςρατιῶται, ἥσθησάν τε καὶ ἐψηφίσαντο πλεῖν αὐτὸν ὡς τάχιςα.

δ΄. Μετὰ

2. Deinceps quum conueniſſent, de itinere reliquo deliberabant. Et Antileon Thurius primus ſurgens, in hanc ſententiam loquutus eſt: Equidem, commilitones, iam defatigatus ſum colligendis vaſis, eundo, currendo, ferendis armis, ordinibus obſeruandis, obeundis excubiis, pugnando. Itaque cupio laboribus his liberatus, quando ad mare pervenimus, deinceps nauigare: et Vlyſſis exemplo porrectus, dormiendo in Graeciam appellere.

3. Quae quum milites audiſſent, ſtrepitu excitato, recte hominem dicere ſignificabant. Praeterea repetebat eadem alius, adeoque omnes qui aderant. Poſt haec Cheriſophus ſurgens: Amicum, inquit, Anaxibium, hoc tempore nauarchum, habeo, milites. Quamobrem ſi me ablegaueritis, arbitror me cum triremibus et nauigiis, quae vos vectura ſint, rediturum. Vos quia navigare decreuiſtis, expectate, donec rediero: et redibo citius. His milites cum voluptate auditis, vt quam celerrime navigio diſcederet, decreuere.

4. Poſt

* Odyſſ. ν΄ v. 116. et ſeq.

δ'. Μετὰ τῦτον Ξενοφῶν ἀνέςη, καὶ ἔλεξεν ὧδε. "Χειρίσοφος μὲν ἤδη ἐπὶ πλοῖα ςέλλεται, ἡμεῖς δὲ ἀναμενῦμεν. ὅσα ῦν μοι δοκεῖ καιρὸς εἶναι ποιεῖν ἐν τῇ μονῇ, ταῦτα ἐρῶ. πρῶτον μὲν τὰ ἐπιτήδεια δεῖ πορίζεσθαι ἐκ τῆς πολεμίας· ὔτε γὰρ ἀγορά ἐςιν ἱκανὴ, ὔτε ὅτῳ ὠνησόμεθα πάρεςιν, εἰ μὴ ὀλίγοις, ἥτε χώρα πολεμία. κίνδυνος ῦν πολλὺς ἀπόλλυσθαι, ἢν ἀμελῶς τε καὶ ἀφυλάκτως πορεύωνται ἐπὶ τὰ ἐπιτήδεια. ἀλλά μοι δοκεῖ σὺν προνομαῖς λαμβάνειν τὰ ἐπιτήδεια, ἄλλως δὲ μὴ πλανᾶσθαι, ὡς σώζησθε, ἡμᾶς δὲ τύτων ἐπιμελεῖσθαι.„ ἔδοξε ταῦτα.

έ. "Ετι τοίνυν ἀκύσατε, καὶ τάδε· ἐπὶ λείαν γὰρ ὑμῶν ἐκπορεύσονταί τινες. οἶμαι ῦν βέλτιον εἶναι ἡμῖν εἰπεῖν τὸν μέλλοντα ἐξιέναι, φράζειν δὲ καὶ ὅποι, ἵνα καὶ τὸ πλῆθος ἴδωμεν τῶν ἐξιόντων καὶ τῶν μενόντων, καὶ συμπαρασκευάζωμεν ἐάν τι δέῃ· καὶ βοηθῆσαί

4. Poſt hunc ſurgens Xenophon: Mittitur, inquit, ad nauigia Cheriſophus, et nos eum heic opperiemur. Quamobrem quidquid fieri res noſtrae poſtulant, dum heic commoramur; vobis exponam. Primum copia commeatus ex hoſtico paranda. Quippe nec forum hoc nobis ſufficit, nec eſt quo emamus aliquid, extraquam paucis: et regio infeſta. Quare periculum erit, ne multi pereant, ſi vel negligenter, vel non ſatis caute ad parandum commeatum perrexerint. Mea quidem ſententia eſt, per excurſiones commeatum parandum eſſe: caeteroqui minime obuagandum. vt ſaluti veſtrae conſulatur: adeoque curam commeatus noſtram eſſe debere. Haec ita decreta ſunt.

5. Audite, inquit, etiam haec. Praedatum nonnulli veſtrum exituri ſunt. Quapropter arbitror, optime nos facturos; ſi is, qui exiturus eſt, hoc ipſum indicet: etiam quo pergat, ſignificet: vt et exeuntium et manentium numerum videamus, et vna noſmet paremus, ſi ita res poſcat. Et ſiquando fuerit

θῆσαί τισιν ἂν καιρὸς ᾖ, ἴδωμεν ὅποι δεήσει βοηθεῖν. καὶ ἄν τις τῶν ἀπειροτέρων ἐγχειρῇ τι ποιεῖν, συμβουλεύωμεν, πειρώμενοι εἰδέναι τὴν δύναμιν, ἐφ' οὓς ἂν ἴωσιν." ἔδοξε καὶ ταῦτα.

ς'. Εννοεῖτε δὴ καὶ τόδ', ἔφη. σχολὴ τοῖς πολεμίοις λῄζεσθαι, καὶ δικαίως ἡμῖν ἐπιβουλεύουσιν. ἔχομεν γὰρ τὰ ἐκείνων, ὑπερκάθηνται δ' ἡμῶν. φύλακας δή μοι δοκεῖ δεῖν περὶ τὸ στρατόπεδον εἶναι. ἐὰν οὖν κατὰ μέρος μερισθέντες φυλάττωμεν καὶ σκοπῶμεν, ἧττον δύναιντ' ἂν ἡμᾶς θηρᾶν οἱ πολέμιοι. ἔτι τοίνυν τάδε ὁρᾶτε. εἰ μὲν ἠπιστάμεθα σαφῶς, ὅτι ἥξει πλοῖα Χειρίσοφος ἄγων ἱκανά, οὐδὲν ἂν ἔδει, ὧν μέλλω λέγειν· νῦν δ', ἐπεὶ τοῦτ' ἄδηλον, δοκεῖ μοι πειρᾶσθαι πλοῖα συμπαρασκευάζειν καὶ αὐτόθεν. ἢν μὲν γὰρ ἔλθῃ ὑπαρχόντων ἐνθάδε, ἐν ἀφθονωτέροις πλευσούμεθα. ἐὰν δὲ μὴ ἄγῃ, τοῖς ἐνθάδε χρησόμεθα. ἐγὼ δὲ ὁρῶ πλοῖα πολλάκις παραπλέοντα. εἰ

fuerit opportunum aliquibus opem ferri, vt sciamus, quo ferri expediat. Praeterea si quis minus experientium aliquod aggredi facinus velit, vt consilio eos adiuuemus, data opera, vt eorum vires, quos adoriuntur, exploratas habeamus. Placent et ista.

6. Hoc etiam velim consideretis, inquit, daturos operam hostes, vt praedas a nobis agant: et quidem iure nobis insidiantur. Quippe nos ipsorum res habemus. Imminent vero nobis. Quare necesse videtur circa castra excubitores esse. Si ergo diuisi in praesidiis et speculis vicissim erimus, minus nos venari hostes poterunt. Praeterea videndum vobis hoc quoque: Si certo constat, Cherisophum cum ea nauium copia, quae nobis sufficiet, rediturum: nihil iis verbis opus fore, quae sum prolaturus. Nunc quum illud incertum sit, danda est opera, vt ex hac ipsa regione naues comparemus. Nam si redeunte illo instructi a nauigiis erimus, pluribus vtamur; sin ipse nulla adduxerit, his vtamur. Video autem multa nauigia praeteruehi. Quam

εἰ ἂν αἰτησάμενοι παρὰ Τραπεζȣντίων μακρὰ πλοῖα, κατάγοιμεν καὶ φυλάττοιμεν αὐτὰ, τὰ πηδάλια παραλυόμενοι, ἕως ἂν ἱκανὰ τὰ ἄξοντα γένηται, ἴσως ἂν ȣ̓κ ἀποροίημεν κομιδῆς, οἵας δεόμεθα.„ ἔδοξε καὶ ταῦτα.

ζ΄. "Ἐννοήσατε δ', ἔφη, εἰ εἰκὸς καὶ τρέφειν ἀπὸ κοινȣ̃ ȣ̔̀ς ἂν καταγάγωμεν, ὅσον ἂν χρόνον ἡμῶν ἕνεκα μένωσι, καὶ ναῦλον συνθέσθαι, ὅπως ὠφελȣ̃ντες καὶ ὠφελῶνται.„ ἔδοξε καὶ ταῦτα. "δοκεῖ τοίνυν μοι, ἔφη, ἢν ἄρα καὶ ταῦτα ἡμῖν μὴ ἐκπεραίνηται, ὥστε ἀρκεῖν πλοῖα, τὰς ὁδȣ̀ς ἃς δυσπόρȣς ἀκȣ́ομεν εἶναι, ταῖς παρὰ θάλατταν οἰκȣμέναις πόλεσιν ἐντείλασθαι ὁδοποιεῖν. πείσονται γὰρ καὶ διὰ τὸ φοβεῖσθαι, καὶ διὰ τὸ βȣ́λεσθαι ἡμᾶς * ἀπαλλαγῆναι.„

ή. Ἐνταῦθα δὴ ἀνέκραγον, ὡς ȣ̓ δέοι ὁδοποιεῖν. ὁ δὲ, ὡς ἔγνω τὴν ἀφροσύνην αὐτῶν, ἐπεψήφισε μὲν ȣ̓δὲν,

Quamobrem si a Trapezuntiis naues longas postulabimus, et per has illa subducemus, ac detractis gubernaculis custodiemus, donec tantum illorum numerum habeamus, vt eis vehi possimus: nimirum vectura nobis haud defutura est talis, qualem nos requirimus. Decreta sunt et ista.

7. Considerandum et hoc, inquit, an aequum sit, eos, quos cum nauigiis subducturi sumus, impensa communi a nobis ali, quam quidem diu nostra causa manserint, atque num etiam merces vecturae sit eis danda, vt pro opera nauata nobis vtili, et ipsi commodum aliquod percipiant. His itidem comprobatis: Quod si, ait, perficere nequiuerimus vt nauigia tot habeamus, quot suffectura sunt: mea sententia ciuitatibus maritimis imperandum erit, vt itinera, quae esse audimus difficilia, nobis muniant. Quippe parebunt nobis tum metu nostri,* tum quod quamprimum nos discedere volent.

8. Heic milites exclamant, non esse cur viae muniantur. Xenophon quum eorum dementiam

* Al. ἡμῶν etc.

ὀδὲν, τὰς δὲ πόλεις ἑκύσας ἔπεισε ποιεῖν τὰς ὁδὺς, λέγων, ὅτι θᾶττον ἀπαλλάξονται, ἢν εὔποροι γένωνται αἱ ὁδοί.

θ'. Ελαβον δὲ καὶ πεντηκόντορον παρὰ Τραπεζυντίων, ἧ ἐπέστησαν Δέξιππον Λακωνικὸν περίοικον. ὗτος ἀμελήσας τῦ συλλαβεῖν πλοῖα, ἀποδρὰς ὤχετο ἔξω τῦ Πόντυ, ἔχων τὴν ναῦν. ὗτος μὲν ὖν δίκαια ἔπαθεν ὕστερον. ἐν Θράκῃ γὰρ παρὰ Σεύθῃ πολυπραγμονῶν τι ἀπέθανεν ὑπὸ Νικάνδρυ τῦ Λακωνικῦ.

ί. Ελαβον δὲ καὶ τριακόντορον, ἧ ἐπεστάθη Πολυκράτης Αθηναῖος. ὃς ὁπόσα λαμβάνοι πλοῖα κατῆγεν ἐπὶ τὸ στρατόπεδον. καὶ τὰ μὲν ἀγώγιμα, ἃ ἐπῆγον, ἐξαιρύμενοι, φύλακας καθίστασαν, ὅπως σῶα εἴη· τοῖς δὲ πλοίοις ἐχρήσαντο εἰς παραγωγήν.

ιά. Εν ᾧ δὲ ταῦτα ἦν, ἐπὶ λείαν ἐξῄεσαν οἱ Ελληνες, καὶ οἱ μὲν ἐνετύγχανον, οἱ δὲ καὶ ὔ. Κλεαίνετος δ' ἐξαγαγὼν καὶ τὸν ἑαυτῦ, καὶ τὸν ἄλλον λόχον πρὸς χω-

mentiam agnofceret, nihil fanxit: fed vrbibus libenter affentientibus vt vias ftruerent perfuafit. Aiebat enim, milites fuos citius difceffuros, fi quidem itinera faciliora redderentur.

9. Acceperunt et quinquaginta remorum nauem a Trapezuntiis, cui Dexippum Laconem e Spartae vicinia praeficiebant. Is, neglecta capiendorum nauigiorum cura, cum naui extra Pontum profugit. Verum deinceps iufto fupplicio affectus fuit. Nam quum apud Seuthem in Thracia nefcio quid rerum nouarum moliretur, a Nicandro Lacedaemonio eft interfectus.

10. Acceperunt et aliam triginta remorum nauem, cui Polycrates Athenienfis eft praefectus. Is quotquot naues caperet, ad caftra fubducebat. Poftea merces, quae illis vehebantur, eximebant milites, et cuftodes conftituebant, vt eae faluae dominis effent: nauigiis ad vectionem vtebantur.

11. Hoc ipfo tempore praedatum exeunt Graeci, quorum alii praeda potiebantur, alii non. Cleaenetus vero, quum et cohortem

χωρίον χαλεπὸν, αὐτός τε ἀπέθανε καὶ ἄλλοι πολλοὶ τῶν σὺν αὐτῷ.

ΚΕΦ. β'.

Ἐπεὶ δὲ τὰ ἐπιτήδεια ὀυκέτι ἦν λαμβάνειν, ὥστε ἀπαυθημερίζειν ἐπὶ τὸ στρατόπεδον, ἐκ τούτου λαβὼν ὁ Ξενοφῶν ἡγεμόνας τῶν Τραπεζουντίων, ἐξάγει εἰς Δρίλας τὸ ἥμισυ τοῦ στρατεύματος, τὸ δὲ ἥμισυ φυλάττειν κατέλιπε τὸ στρατόπεδον. οἱ γὰρ Κόλχοι, ἅτε ἐκπεπτωκότες ἐκ τῶν οἰκιῶν, πολλοὶ ἦσαν ἀθρόοι, καὶ ὑπερεκάθηντο ἐπὶ τῶν ἄκρων.

β'. Οἱ δὲ Τραπεζούντιοι, ὁπόθεν μὲν τὰ ἐπιτήδεια ῥάδιον ἦν λαβεῖν, οὐκ ἦγον· φίλοι γὰρ αὐτοῖς ἦσαν. εἰς τοὺς Δρίλας δὲ προθύμως ἦγον, ὑφ' ὧν κακῶς ἔπασχον. εἰς χωρία τε ὀρεινὰ καὶ δύσβατα, καὶ ἀνθρώπους πολεμικωτάτους τῶν ἐν τῷ Πόντῳ.

γ'. Ἐπεὶ

hortem fuam, et quandam aliam ad locum difficilem adduxiffet; non ipfe modo, fed etiam pleraque militum pars periit.

CAP. II.

Poſteaquam commeatus haberi amplius ita non poterat, vt eodem die milites in caſtra reuerterentur: Xenophon, acceptis ducibus itinerum a Trapezuntiis, dimidiam copiarum partem in Drilas educit, reliquis caſtra cuſtodienda relinquit. Nam Colchi, quod fedibus fuis pulfi effent conferti magno numero in verticibus montium confidebant.

2. Et Trapezuntii non ducebant eos in agros, e quibus commeatum nullo negotio petere licuiffet: quod illis hominibus amicitia coniuncti effent. Aduerfus Drilas perlubenter itineris duces erant, quia laefi ab ipfis fuerant. Praeterea loca haec erant montuofa, et acceffu difficilia: et homines omnium qui Pontum inhabitant, bellicofiffimi.

3. Drilae

ιγ΄. Ἐπεὶ δὲ ἦσαν ἐν τῇ χώρᾳ οἱ Ἕλληνες, ὁποῖα τῶν χωρίων τοῖς Δρίλαις ἁλώσιμα ἐδόκει εἶναι, ἐμπιπράντες ἀπῄεσαν. οὐδὲν * δὲ ἦν λαβεῖν εἰ μὴ ὗς καὶ βοῦς, ἢ ἄλλο τι κτῆνος τὸ πῦρ διαπεφευγός. ἓν δ᾽ ἦν χωρίον, ὃ Μητρόπολις αὐτῶν ἐκαλεῖτο· εἰς τοῦτο πάντες συνερρυήκεσαν· περὶ δὲ τοῦτο ἦν χαράδρα ἰσχυρῶς βαθεῖα, καὶ πρόσοδοι χαλεπαὶ πρὸς τὸ χωρίον.

δ΄. Οἱ δὲ πελτασταὶ προτρέχοντες στάδια πέντε ἢ ἓξ τῶν ὁπλιτῶν, διαβάντες τὴν χαράδραν, ὁρῶντες πρόβατα πολλὰ, καὶ ἄλλα χρήματα, προσέβαλλον πρὸς τὸ χωρίον. συνείποντο δὲ καὶ δορυφόροι πολλοὶ, οἱ ἐπὶ τὰ ἐπιτήδεια ἐξωρμημένοι· ὥστε ἐγένοντο οἱ διαβάντες πλείους, ἢ εἰς δισχιλίους ἀνθρώπους.

ε΄. Ἐπεὶ δὲ μαχόμενοι οὐκ ἐδύναντο λαβεῖν τὸ χωρίον, (καὶ γὰρ τάφρος ἦν περὶ αὐτὸ εὐρεῖα ἀναβεβλημένη, καὶ σκόλοπες ἐπὶ τῆς ἀναβολῆς, καὶ τύρσεις πολλαὶ ξύλιναι πεποιημέναι) ἀπιέναι ἤδη ἐπεχείρουν. οἱ δὲ ἐπέκειντο αὐτοῖς.

ϛ΄. Ὡς

3. Drilae posteaquam Graecos in finibus videre, quaecunque loca posse capi ab hoste putabant, iis incensis cedebant: neque quidquam haberi poterat, extra sues, boues, iumenta alia, si quae vim ignis effugissent. Vnum erat oppidum, quod Metropolim Drilarum appellabant: in id vniuersi confluxerant. Erat hoc profundo admodum alueo cinctum, et aditus vndique difficiles habebat.

4. Quum autem cetrati stadiis quinque vel sex grauem armaturam cursu praecessissent, traiecto alueo, et visa ouium aliarumque rerum magna copia, propius ad oppidum pergunt. Sequebantur hos hastati multi, qui et ipsi commeatus caussa exierant. Itaque omnes, qui transierant alueum, duûm millium numerum superabant.

5. Posteaquam dimicando munitionem capere non poterant, quod et a fossa lata egestaque circumdabatur, et in egesto aggere sudes defixerant, et turres ligneas complures excitauerant; iam de discessu cogitabant, quum hostes eos a tergo aggrediuntur. 6.

* Al. καὶ οὐδὲν ἦν etc.

ϛ'. Ὡς δ' οὐκ ἐδύναντο ἀπελθεῖν, (ἦν γὰρ ἐφ' ἑνὸς ἡ κατάβασις ἐκ τοῦ χωρίου εἰς τὴν χαράδραν) πέμπουσι πρὸς Ξενοφῶντα, ὃς ἡγεῖτο τοῖς ὁπλίταις. ὁ δ' ἐλθὼν, λέγει· ὅτι ἐστὶ χωρίον χρημάτων πολλῶν μεστόν· τοῦτο οὔτε λαβεῖν δυνάμεθα· ἰσχυρὸν γάρ ἐστιν· οὔτε ἀπελθεῖν ῥάδιον. μάχονται γὰρ ἐπεξεληλυθότες, καὶ ἡ ἄφοδος χαλεπή.

ζ'. Ἀκούσας ταῦτα ὁ Ξενοφῶν, προσαγαγὼν πρὸς τὴν χαράδραν, τοὺς μὲν ὁπλίτας ἐκέλευε θέσθαι τὰ ὅπλα· αὐτὸς δὲ διαβὰς σὺν τοῖς λοχαγοῖς, ἐσκοπεῖτο πότερον εἴη κρεῖττον ἀπάγειν καὶ τοὺς διαβεβηκότας, ἢ καὶ τοὺς ὁπλίτας διαβιβάζειν, ὡς ἁλόντος ἂν τοῦ χωρίου.

η'. Ἐδόκει γὰρ τὸ μὲν ἀπάγειν οὐκ εἶναι ἄνευ πολλῶν νεκρῶν, ἑλεῖν δ' ἂν ᾤοντο καὶ οἱ λοχαγοὶ τὸ χωρίον. καὶ ὁ Ξενοφῶν συνεχώρησε, τοῖς ἱεροῖς πιστεύσας. οἱ γὰρ μάντεις ἀποδεδειγμένοι ἦσαν, ὅτι μάχη μὲν εἴη, τὸ δὲ τέλος καλὸν τῆς ἐξόδου.

θ'. Καὶ

6. Quare quum non possent abscedere, (quod vni tantum descensus in alueum ab oppido pateret) ad Xenophontem mittunt, qui grauis armaturae militum dux erat. Nuntius oppidum quoddam ait esse, refertum copia rerum variarum: id neque capi ab ipsis posse, quod munitum esset; neque procliue nobis esse inde recedere, partim quod in nos egressi dimicant, partim quod abscessus sit difficilis.

7. Ita Xenophon quum audiisset, ducto ad alueum milite, grauem armaturam ibi iubet in armis consistere: ipse cum ductoribus cohortium traiicit. ac num esset consultius eos abducere, qui transierant, an grauem etiam armaturam spe capiundae munitionis traiicere, considerabat.

8. Abductio non sine multorum caede fieri posse videbatur. et capi locum posse cohortium quoque ductores existimabant. Assentiebatur his Xenophon, fretus sacrificiis. Nam pugnam quidem vates significarunt, sed profectionis tamen finem praeclarum fore.

9. Ita-

θ΄. Καὶ τοὺς μὲν λοχαγοὺς πέμπει διαβιβάσοντας τοὺς ὁπλίτας, αὐτὸς δ᾽ ἔμενεν ἀναχωρίσας ἅπαντας τοὺς πελταςὰς, καὶ οὐδένα εἴα ἀκροβολίζεσθαι. ἐπεὶ δ᾽ ἧκον οἱ ὁπλῖται, ἐκέλευσε τὸν λόχον ἕκαστον ποιῆσαι τῶν λοχαγῶν, ὡς ἂν κράτιστα οἴηται ἀγωνιεῖσθαι. ἦσαν γὰρ οἱ λοχαγοὶ πλησίον ἀλλήλων, οἳ πάντα τὸν χρόνον ἀλλήλοις περὶ ἀνδραγαθίας ἀντεποιοῦντο.

ι΄. Καὶ οἱ μὲν λοχαγοὶ ταῦτα ἐποίουν· ὁ δὲ τοῖς πελτασταῖς πᾶσι παρήγγελλε διηγκυλισμένους ἰέναι, ὡς, ὁπόταν σημήνῃ, ἀκοντίζειν δεῆσον· καὶ τοὺς τοξότας ἐπιβεβλῆσθαι ἐπὶ ταῖς νευραῖς, ὡς, ὁπόταν σημήνῃ, τοξεύειν δεῆσον. καὶ τοὺς γυμνῆτας λίθων ἔχειν μεστὰς τὰς διφθέρας. καὶ τοὺς ἐπιτηδείους ἔπεμψε τούτων ἐπιμεληθῆναι.

ια΄. Ἐπεὶ δὲ πάντα παρεσκεύαστο, καὶ οἱ λοχαγοὶ καὶ ὑπολοχαγοὶ, καὶ οἱ ἀξιοῦντες τούτων μὴ χείρους εἶναι, πάν-

9. Itaque cohortium ductores mittit, qui grauem armaturam traducerent: ipse subsistebat, et cetratis omnibus vnum in locum collectis, neminem eorum velitatione aduersus hostem vti permittebat. Posteaquam grauis armaturae milites aduenissent, eo modo cohortium ductores singulos instruere cohortem suam iussit, quo se quam optime dimicaturos existimaret. Nam prope a se inuicem aberant illi ductores cohortium, inter quos hoc toto tempore de virtute certamen fuerat.

10. Faciebant imperata praefecti cohortium, quum interea Xenophon cetratos prehensis iaculorum amentis progredi iubet, vt, posteaquam signum ipse dedisset, iacula vibrarent: itidemque sagittarios cum sagittis neruo impositis, vt ipso signum dante sagittas emitterent: velites denique pelles suas lapidibus refertas habere iussit. Misit etiam quosdam idoneos homines, qui, haec vt fierent, curarent.

11. Posteaquam omnia recte comparata erant, et cohortium ductores, et horum legati, et alii.

πάντες παρατεταγμένοι ἦσαν, καὶ ἀλλήλους μὲν συνεώρων· εὐειδὴς γὰρ ἦν ἡ παράταξις διὰ τὸ χωρίον. ἐπεὶ δ' ἐπαιάνισαν, καὶ ἡ σάλπιγξ ἐφθέγξατο, καὶ ἅμα γε τῷ ἐνυαλίῳ ἠλάλαξαν, καὶ ἔθεον δρόμῳ οἱ ὁπλῖται. καὶ τὰ βέλη ὁμοῦ ἐφέρετο, λόγχαι, τοξεύματα, σφενδόναι, πλεῖστοι ἐκ τῶν χειρῶν λίθοι. ἦσαν δὲ οἳ καὶ πῦρ προσέφερον.

ιβ΄. Ὑπὸ δὲ πλήθους τῶν βελῶν ἔλιπον οἱ πολέμιοι τά τε σταυρώματα, καὶ τὰς τύρσεις. ὥστε Ἀγασίας Στυμφάλιος καὶ Φιλόξενος Πελληνεύς, καταθέμενοι τὰ ὅπλα, ἐν χιτῶνι μόνον ἀνέβησαν, καὶ ἄλλος ἄλλον εἷλκε, καὶ ἄλλος ἀναβεβήκει, καὶ ἡλώκει τὸ χωρίον, ὡς ἐδόκει. καὶ οἱ πελτασταὶ καὶ οἱ ψιλοὶ εἰσδραμόντες ἥρπαζον ὅ, τι ἕκαστος ἐδύνατο. ὁ δὲ Ξενοφῶν στὰς κατὰ τὰς πύλας, ὁπόσους ἐδύνατο, κατεκώλυσε τῶν ὁπλιτῶν ἔξω. πολέμιοι γὰρ ἄλλοι ἐφαίνοντο ἐπ' ἄκροις τισὶν ἰσχυροῖς.

ιγ΄. Οὐ

alii, qui ſe nihilo volebant his deteriores haberi, vniuerſi iam in acie diſpoſiti ſtabant, ſeque mutuo intuebantur. Et erat ſane acies ob loci rationem iucunda ſpectatu. Deinde inchoato paeane, clangenteque tuba, Martium milites clamorem tollunt, ac grauis armaturaé pedites curſu in hoſtem tendunt. Simul etiam tela, haſtae, ſagittae, fundarum iacula, quamplurimi e manibus miſſi lapides torquebantur. Ignem quoque nonnulli admouebant.

12. Hoſtes ob telorum multitudinem, et ſepta lignea et turres relinquunt: quo facto, vt Agaſias Stymphalius, et Philoxenus Pellenenſis, poſitis armis, ſola induti tunica aſcenderent, atque alius alium attraheret, quum non nemo iam aſcendiſſet. Ita captum erat oppidum, vti quidem videbatur. Et cetrati cum velitibus irrumpentes curſu, quod quiſque poterat, rapiebant. Xenophon interea ſtabat ad portas, et grauis armaturae milites, quoſcunque poterat, arcebat ingreſſu. Nam hoſtes alii munitis in iugis conſpiciebantur.

13. Nec

ιγ'. Οὐ πολλοῦ δὲ χρόνου μεταξὺ γενομένου, κραυγὴ ἐγίγνετο ἔνδον, καὶ ἔφευγον, οἱ μὲν καὶ ἔχοντες ἃ ἔλαβον, τάχα δέ τις καὶ τετρωμένοις. καὶ πολὺς ἦν ὠθισμὸς ἀμφὶ τὰ θύρετρα. καὶ ἐρωτώμενοι οἱ ἐκπίπτοντες, ἔλεγον, ὅτι ἄκρα τις ἐστὶν ἔνδον, καὶ οἱ πολέμιοι πολλοὶ, οἳ παίουσιν ἐκδεδραμηκότες τοὺς ἔνδον ἀνθρώπους.

ιδ'. Ἐνταῦθα ἀνειπεῖν ἐκέλευσε Τολμίδην τὸν κήρυκα, ἰέναι εἴσω τὸν βουλόμενον τὶ λαμβάνειν. καὶ ἐφέροντο εἴσω πολλοὶ, καὶ νικῶσι τοὺς ἐκπίπτοντας οἱ εἴσω ὠθούμενοι, καὶ κατακλείουσι τοὺς πολεμίους πάλιν εἰς τὴν ἄκραν. καὶ τὰ μὲν ἔξω τῆς ἄκρας πάντα διηρπάσθη καὶ ἐξεκομίσαντο οἱ Ἕλληνες. οἱ δ' ὁπλῖται ἔθεντο τὰ ὅπλα, οἱ μὲν περὶ τὸ σταύρωμα, οἱ δὲ κατὰ τὴν ὁδὸν τὴν ἐπὶ τὴν ἄκραν φέρουσαν.

ιε'. Ὁ δὲ Ξενοφῶν καὶ οἱ λοχαγοὶ ἐσκόπουν, εἰ οἷόν τ' εἴη τὴν ἄκραν λαβεῖν. ἦν γὰρ οὕτω σωτηρία

13. Nec magno interiecto temporis ſpatio, clamor intus extitit, fugientibus aliis cum iis rebus, quas ceperant, nonnullis etiam vulneratis: adeoque magnus ad portas protrudentium ſeſe impetus erat. Qui elabebantur interrogati, aiebant arcem quandam interiorem eſſe, ac magnam hoſtium multitudinem, quae, excurſione facta, milites ingreſſos caederet.

14. Heic Xenophon proclamare Tolmidem præconem iuſſit, vt, quicunque ſpoliorum aliquid capere vellet, ingrederetur. Tum vero permulti cum impetu irruebant, eoque factum, vt qui alios propellendo intro tenderent, erumpentes ex arce ſuperarent. Ita rurſus hoſtes ab eis in arcem concluduntur, diripientibus Graecis, ac ſecum exportantibus omnia, quaecunque extra arcem reperiebantur. Grauis autem armaturae milites partim ad oppidi ſeptum, partim ad viam illam, quae tendebat in arcem, (*in armis*) ſubſiſtebant.

15. Interea Xenophon cum ductoribus cohortium conſiderabat, ecqua ratione capi arx poſ-

ρία ἀσφαλής. ἄλλως δὲ παγχάλεπον ἐδόκει εἶναι ἀπελθεῖν. σκοπουμένοις δ' αὐτοῖς ἔδοξε παντάπασιν ἀνάλωτον εἶναι τὸ χωρίον. ἐνταῦθα παρεσκευάζοντο τὴν ἄφοδον, καὶ τοὺς μὲν σταυροὺς ἕκαστοι τοὺς καθ' αὑτοὺς διῄρουν, καὶ τοὺς * ἀχρείους ἐφ' ἁρπαγὰς ἐξέπεμπον, καὶ τῶν ὁπλιτῶν τὸ πλῆθος· κατέλιπον δὲ οἱ λοχαγοὶ οἷς ἕκαστος ἐπίστευεν.

ιϛ'. Ἐπεὶ δὲ ἤρξαντο ἀποχωρεῖν, ἐπεξέθεον ἔνδοθεν πολλοὶ, γέῤῥα καὶ λόγχας ἔχοντες, καὶ κνημῖδας, καὶ κράνη Παφλαγονικά· καὶ ἄλλοι ἐπὶ τὰς οἰκίας ἀνέβαινον τὰς ἔνθεν καὶ ἔνθεν τῆς εἰς τὴν ἄκραν φερούσης ὁδοῦ· ὥστ' οὐδὲ διώκειν ἀσφαλὲς ἦν αὐτοὺς κατὰ τὰς πύλας τὰς εἰς τὴν ἄκραν φερούσας. καὶ γὰρ ξύλα μεγάλα ἐπεῤῥίπτουν ἄνωθεν, ὥστε χαλεπὸν ἦν καὶ μένειν καὶ ἀπιέναι· καὶ ἡ νὺξ φοβερὰ ἦν ἐπιοῦσα.

ιζ'. Μαχομένων δ' αὐτῶν καὶ ἀπορουμένων, Θεῶν τις

posset. Nam ita si fieret, salutem certam consequunturi erant: caeteroquin per futurus difficilis abscessus videbatur. Hac in consideratione dum versarentur, visum est eum locum plane capi non posse. Quapropter ad discessum sese parabant, ac singuli palos sibi proximos diruebant, emissis inutilibus, vt praedas agerent, cum grauis armaturae maxima parte: retinentibus penes se cohortium ductoribus eos, quibus quisque fidebat.

16. Posteaquam abscedere coeperunt, complures in eos ex arce irruebant, scutis et hastis, et tibiarum tegumentis, et galeis Paphlagonicis armati. Horum alii domos conscendebant ex vtraque viae parte sitas, quae ad arcem tendebat. Quo factum, vt tutum non esset eos ad portas in arcem ducentes persequi. Quippe tigna ingentia de superioribus locis deiiciebant, vt par esset in manendo et discedendo difficultas; praesertim quod nox etiam formidinem augeret, quae tum ingruebat.

17. Hoc modo pugnantibus, et quasdam ad angustias redactis,

* Al. τοὺς φορτία ἔχοντας, al. καὶ τοὺς ἀχρείους καὶ φορτία ἔχοντας ἐξεπέμποντο etc.

τις αὐτοῖς μηχανὴν σωτηρίας δίδωσιν. ἐξαπίνης γὰρ ἀνέλαμψεν οἰκία τῶν δεξιᾷ, ὅτου δὴ ἀνάψαντος. ὡς δ' αὕτη συνέπιπτεν, ἔφευγον οἱ ἀπὸ τῶν ἐν δεξιᾷ οἰκιῶν. ὡς δ' ἔμαθεν ὁ Ξενοφῶν τοῦτο παρὰ τῆς τύχης, ἀνάπτειν ἐκέλευε καὶ τὰς ἐν ἀριστερᾷ οἰκίας. αἱ δὲ, ξύλιναι ἦσαν· ὥστε καὶ ταχὺ ἐκαίοντο· ἔφευγον οὖν καὶ οἱ ἀπὸ τούτων τῶν οἰκιῶν.

ιή. Οἱ δὲ κατὰ στόμα δὴ ἔτι μόνοι ἐλύπουν, καὶ δῆλοι ἦσαν ὅτι ἐπικείσονται ἐπὶ τῇ ἐξόδῳ τε καὶ καταβάσει. ἐνταῦθα παραγγέλλει φορεῖν ξύλα ὅσοι ἐτύγχανον ἔξω ὄντες τῶν βελῶν, εἰς τὸ μέσον ἑαυτῶν καὶ τῶν πολεμίων. ἐπεὶ δὲ ἱκανὰ ἤδη ἦν, ἐνῆψαν. ἐνῆπτον δὲ καὶ τὰς παρ' αὐτὸ τὸ χαράκωμα οἰκίας, ὅπως οἱ πολέμιοι ἀμφὶ ταῦτα ἔχοιεν.

ιθ'. Οὕτω μόλις ἀπῆλθον ἀπὸ τοῦ χωρίου, πῦρ ἐν μέσῳ ἑαυτῶν καὶ τῶν πολεμίων ποιησάμενοι. καὶ κατεκαύθη πᾶσα ἡ πόλις, καὶ αἱ οἰκίαι, καὶ αἱ τύρ-

ctis, Deus quispiam salutis apiscendae rationem offert. Nam subito quaedam ad dextram sita domus exarsit, incertum cuius opera succensa. Haec posteaquam collapsa est, qui erant in aedibus ad dextram sitis, diffugiunt. Illud vbi Xenophon ex re fortuita animadvertisset, etiam succendi sitas ad sinistram domos iubet. Eae quod essent ligneae, celeriter exurebantur. Itaque hostes, qui has occuparant, et ipsi fuga dilabebantur.

18. Soli iam molesti erant illi, quos habebant a fronte. Nam perspici palam poterat, futurum, vt hi Graecis exeuntibus, ac descensuris a tergo incumberent. Heic Xenophon eis, quotquot extra telorum ictus erant, mandat, vt ligna, loco inter ipsos et hostes medio, comportarent. Ea quum satis multa iam congesta essent, succensa sunt. Etiam proximis vallo aedibus ignem iniiciebant, vt his rebus hostes distinerentur.

19. Ita vix tandem ex hoc loco euadebant, igne inter ipsos et hostes excitato: quo et oppidum vniuersum cum aedibus, turribus,

τύρσεις, καὶ τὰ σταυρώματα καὶ τἆλλα πάντα πλὴν τῆς ἄκρας.

ΚΕΦ. γ'.

Τῇ δ' ὑστεραίᾳ ἀπῄεσαν οἱ Ἕλληνες, ἔχοντες τὰ ἐπιτήδεια. ἐπεὶ δὲ τὴν κατάβασιν ἐφοβοῦντο τὴν εἰς Τραπεζοῦντα, (πρανὴς γάρ ἦν καὶ στενὴ) ψευδενέδραν ἐποιήσαντο. καὶ ἀνὴρ Μυσὸς τὸ γένος, καὶ τοὔνομα τοῦτο ἔχων, τῶν Κρητῶν λαβὼν * τέτταρας ἢ πέντε, ἔμενεν ἐν λασίῳ χωρίῳ, καὶ προσεποιεῖτο τοὺς πολεμίους πειρᾶσθαι λανθάνειν· αἱ δὲ πέλται αὐτῶν ἄλλη καὶ ἄλλη διεφαίνοντο, χαλκαῖ οὖσαι. οἱ μὲν οὖν πολέμιοι, ταῦτα διορῶντες, ἐφοβοῦντο ὡς ἐνέδραν οὖσαν· ἡ δὲ στρατιὰ ἐν τούτῳ κατέβαινεν.

β'. Ἐπεὶ δὲ ἐδόκει ἱκανὸν ἤδη ὑπεληλυθέναι τῷ Μυσῷ, ἐσήμηνε φεύγειν ἀνὰ κράτος. καὶ ὃς ἐξαναστὰς φεύγει, καὶ οἱ σὺν αὐτῷ. καὶ οἱ μὲν ἄλλοι Κρῆτες (ἁλίσκεσθαι

turribus, feptis, rebufque caeteris omnibus, arce fola excepta, conflagrauit.

CAP. III.

Poftridie Graeci cum commeatu difcedunt. Sed quia fibi a defcenfu verfus Trapezuntem metuebant, (quod et praeceps et anguftus effet,) fictis infidiis hoftem aggrediuntur. Myfus quidam et patria et nomine, fecum affumtis quatuor aut quinque Cretenfibus, in loco ex arboribus denfo fubfidebat, ac dare fe operam fimulabat, vt iftic clam hoftibus effet. Horum peltae, quae effent aereae, ab hac atque illa parte dilucebant. Quae quum hoftes perfpicerent, tanquam infidiae iftic laterent, metuebant fibi: defcendente interea exercitu noftro.

2. Eum Myfus vbi fatis iam longe proceffiffe putabat, fignum fuis dabat, vt quantis poffent viribus fugerent. Itaque confurgens cum aliis, quos fecum habebat, fugam arripit. Cretenfes caeteri, quod futurum

* Al. δίκα, ἔμενον.

σθαι γὰρ ἔφασαν τῷ δρόμῳ) ἐκπεσόντες ἐκ τῆς ὁδȣ̃, εἰς ὕλην κατὰ τὰς νάπας κυλινδȣ́μενοι ἐσώθησαν· ὁ Μυσὸς δὲ κατὰ τὴν ὁδὸν φεύγων, ἐβόα βοηθεῖν. καὶ ἐβοήθησαν αὐτῷ, καὶ ἀνέλαβον τετρωμένον. καὶ αὐτοὶ ἐπὶ πόδα ἀνεχώρησαν βαλλόμενοι οἱ βοηθήσαντες, καὶ ἀντιτοξεύοντές τινες τῶν Κρητῶν. ȣ̃τως ἀφικνȣ̃νται ἐπὶ τὸ στρατόπεδον, πάντες σῶοι ὄντες:

γ΄. Ἐπεὶ δὲ ȣ̃τε ὁ Χειρίσοφος ἧκεν, ȣ̃τε πλοῖα ἱκανὰ ἦν, ȣ̃τε ἐπιτήδεια ἦν λαμβάνειν ἔτι, ἐδόκει ἀπιτέον εἶναι. καὶ ἐς μὲν τὰ πλοῖα τȣ́ς τε ἀσθενȣ̃ντας ἐνεβίβασαν, καὶ τȣ̀ς ὑπὲρ τετταράκοντα ἔτη, καὶ παῖδας, καὶ γυναῖκας, καὶ τῶν σκευῶν ὅσα μὴ ἀνάγκη ἦν ἔχειν· καὶ Φιλήσιον καὶ Σοφαίνετον τȣ̀ς πρεσβυτάτȣς τῶν στρατηγῶν εἰσβιβάσαντες, τȣ́των ἐκέλευον ἐπιμελεῖσθαι. οἱ δὲ ἄλλοι ἐπορεύοντο. ἡ δὲ ὁδὸς ὡδοποιȣμένη ἦν.

δ΄. Καὶ ἀφικνȣ̃νται πορευόμενοι εἰς Κερασȣ̃ντα τριταῖοι, πό-

futurum fuisse dicerent, vt cursu victi caperentur; de via se proripientes in syluam, perque saltus deuoluti, saluti suae consuluerunt. Mysus in ipsa via fugiebat, et clamando suorum opem implorabat. Ferebant illi auxilium, ac vulneratum recipiebant. Quumque ii etiam, opem qui tulerant, iaculis peterentur, cedendo pedem referebant; nonnullis Cretensibus in hostem sagittas vicissim eiaculantibus. Ita factum, vt omnes salui et incolumes ad castra reuerterentur.

3. Et quia neque Cherisophus redibat, neque nauium satis magna erat copia, neque capi alicunde commeatus deinceps poterat; visum est, discedendum esse. Quapropter in nauigia, laborantes aduersa valetudine, cum iis qui annum quadragesimum excesserant, itemque pueros, mulierculas, vasa, quorum vsus necessarius non erat, imponunt: commissa horum cura Philesio et Sophaeneto, quos eadem in nauigia imposuerant, et qui maximi natu inter praetores erant. Caeteri pedites iter faciebant, iampridem commode munita via.

4. Quum triduum totum proficiscendo consumsissent, Cerasuntem veniunt. Id oppidum Grae-

πόλιν Ελληνίδα, ἐπὶ τῇ θαλάσσῃ, Σινωπέων ἄποικον, ἐν τῇ Κολχίδι χώρα, ἐνταῦθα ἔμειναν ἡμέρας δέκα· καὶ ἐξέτασις ἐν τοῖς ὅπλοις γίνεται καὶ ἀριθμὸς, καὶ ἐγένετο ὀκτακισχίλιοι καὶ ἑξακόσιοι. ὗτοι ἐσώθησαν ἐκ τῶν ἀμφὶ τὺς μυρίυς. οἱ δὲ ἄλλοι ἀπώλοντο ὑπό τε πολεμίων, καὶ χιόνος, καὶ εἴ τις νόσῳ.

έ. Ενταῦθα διαλαμβάνυσι τὸ * διὰ τῶν αἰχμαλώτων γενόμενον ἀργύριον· καὶ τὴν δεκάτην, ἣν τῷ Απόλλωνι ἐξεῖλον, καὶ τῇ Εφεσίᾳ Αρτέμιδι, διέλαβον οἱ ϛρατηγοὶ, τὸ μέρος ἕκαϛος φυλάττειν τοῖς Θεοῖς. ἀντὶ δὲ Χειρισόφυ Νέων ὁ Ασιναῖος ἔλαβε.

ϛ'. Ξενοφῶν ὖν τὸ μὲν τῦ Απόλλωνος ἀνάθημα ποιησάμενος, ἀνατίθησιν εἰς τὸν ἐν Δελφοῖς τῶν Αθηναίων θησαυρὸν, καὶ επεγραψε τό, τε αὐτῦ ὄνομα, καὶ τῦ Προξένυ, ὃς σὺν Κλεάρχῳ ἀπέθανε. ξένος γὰρ ἦν αὐτῦ.

ζ. Τὸ δὲ τῆς Αρτέμιδος τῆς Εφεσίας, ὅτε ἀπῄει σὺν Αγησιλάῳ ἐκ τῆς Ασίας τὴν εἰς Βοιωτὺς ὁδὸν, κατέλιπε παρὰ

Graecum eſt, ad mare ſitum, Sinopenſium in Colchide colonia. Dies heic decem ſubſitere, quibus inſtituta luſtratione, cenſa ſunt militum octo millia, ſexcenti. Hi ex cIↃↃ fere, ſalui euaſerant: quum reliqui partim per hoſtiles incurſiones, partim a niuibus, partim etiam morbo conſumti periiſſent.

5. Ibidem pecuniam, quam ex captiuis redegerant, partiuntur: atque etiam decumam, quam Apollini et Epheſiae Dianae exemerant, ita duces diſtribuunt; vt quilibet ipſorum hiſce Diis aliquam partem eius aſſeruaret. Cheriſophi loco Neoni Aſinenſi pars vna tradita eſt.

6. Xenophon quum donarium Apollini confeciſſet, in theſaurum illud Athenienſium, qui Delphis eſt, conſecratum repoſuit: quum et ſuum, et Proxeni hoſpitis ſui, qui cum Clearcho occubuerat, nomen inſcripſiſſet.

7. Quod vero Dianae dedicatum erat, id, quo tempore cum Ageſilao ex Aſia in Boeotiam proficiſcebatur, apud Megabyzum

* Al. τὸ ἀπὸ τῶν αἰχ.

παρὰ Μεγαβύζῳ τῷ τῆς Ἀρτέμιδος νεωκόρῳ, ὅτι αὐτὸς κινδυνεύσων ἐδόκει ἰέναι μετὰ Ἀγησιλάου ἐν Κορωνείᾳ. καὶ ἐπέστειλεν, ἢν μὲν αὐτὸς σωθῇ, ἑαυτῷ ἀποδοῦναι· εἰ δέ τι πάθοι, ἀναθεῖναι, ποιησάμενον τῇ Ἀρτέμιδι, ὅ, τι οἴοιτο χαριεῖσθαι τῇ Θεῷ.

ή. Ἐπεὶ δ᾽ ἔφυγε Ξενοφῶν, κατοικοῦντος ἤδη αὐτοῦ ἐν Σκιλλοῦντι, ὑπὸ τῶν Λακεδαιμονίων οἰκισθέντι παρὰ τὴν Ὀλυμπίαν, ἀφικνεῖται Μεγάβυζος εἰς Ὀλυμπίαν, θεωρήσων, καὶ ἀποδίδωσι τὴν παρακαταθήκην αὐτῷ. Ξενοφῶν δὲ λαβὼν, χωρίον ὠνεῖται τῇ Θεῷ, ὅπου ἀνεῖλεν ὁ Θεός.

θ΄. Ἔτυχε δὲ διαῤῥέων διὰ τοῦ χωρίου ποταμὸς Σελληνοῦς. καὶ ἐν Ἐφέσῳ δὲ παρὰ τὸν τῆς Ἐφεσίας Ἀρτέμιδος νεὼν Σελληνοῦς ποταμὸς παραῤῥεῖ, καὶ ἰχθύες τε ἐν ἀμφοτέροις εἰσὶ, καὶ κόγχαι. ἐν δὲ τῷ * Σκιλλοῦντι χωρίῳ καὶ θῆραι πάντων, ὁπόσα ἐστὶν ἀγρευόμενα θηρία.

ί. Ἐποί-

zum aedituum Dianae reliquit. Videbatur enim illo itinere aleam proelii cum Agesilao apud Coroneam subiturus. Itaque mandatum dedit, in hanc sententiam: Si saluus ipse euasisset e proelio, restituendam sibi esse pecuniam sacram: sin aliquid humanitus ei accideret, Megabyzus illam Dianae dedicaret, confecto donario, quod Deae gratissimum fore arbitraretur.

8. Postea vero, quum esset in exilio Xenophon, ac iam Scilunte habitaret, quod oppidum a Lacedaemoniis propter Olympiam conditum erat; venit ad Olympiam spectandi gratia Megabyzus, ac depositum Xenophonti restituit. Eo recepto Xenophon, agrum illo loco Deae mercatus est, qui Apollinis oraculo demonstratus erat.

9. Perlabitur eum agrum Sellenus amnis. Itidem apud Ephesum propter aedem Dianae Ephesiae Sellenus fluuius praeterfluit. Vterque pisces habet, et conchas. Praeter haec in eo, qui ad Sciluntem est, agro, venari feras omnes, quaecunque indagando capiuntur, licet.

10. Tem-

* Al. ἐν δὲ τῷ ἐν Σκιλλοῦντι etc.

ί. Εποίησε δὲ καὶ ναὸν, καὶ βωμὸν, ἀπὸ τȣ̃ ἱερȣ̃ ἀργυρίȣ· καὶ τολοιπὸν ἀεὶ δεκατεύων τὰ ἐκ τȣ̃ ἀγρȣ̃ ὡραῖα, θυσίαν ἐποίει τῇ Θεῷ. καὶ πάντες οἱ πολῖται καὶ οἱ πρόσχωροι ἄνδρες καὶ γυναῖκες μετεῖχον τῆς ἑορτῆς. παρέχει δὲ ἡ Θεὸς τοῖς σκηνȣ̃σιν ἄλφιτα, ἄρτȣς, οἶνον, ἀργύρια, τραγήματα, καὶ τῶν θυομένων ἀπὸ τῆς ἱερᾶς νομῆς λάχος, καὶ τῶν θηρευομένων δέ.

ιά. Καὶ γὰρ θήραν ἐποιȣ̃ντο εἰς τὴν ἑορτὴν οἵ τε Ξενοφῶντος παῖδες, καὶ οἱ τῶν ἄλλων πολιτῶν. οἱ δὲ βȣλόμενοι καὶ ἄνδρες συνεθήρων, καὶ ἡλίσκετο τὰ μὲν ἐξ αὐτȣ̃ τȣ̃ ἱερȣ̃ χωρίȣ, τὰ δὲ ἐκ τῆς Φολόης, σύες καὶ δορκάδες καὶ ἔλαφοι.

ιβ΄. Εςι δὲ ὁ τόπος, ῇ ἐκ Λακεδαίμονος εἰς Ολυμπίαν πορεύονται, ὡς εἴκοσι ςάδιοι ἀπὸ τȣ̃ ἐν Ολυμπίᾳ Διὸς ἱερȣ̃. ἔνι δ' ἐν τῷ ἱερῷ τόπῳ * καὶ ἄλση καὶ ὄρη δένδρων μεςὰ, ἱκανὰ καὶ σῦς καὶ αἶγας καὶ ὄϊς τρέφειν, καὶ ἵππȣς, ὥςε καὶ τὰ τῶν εἰς τὴν ἑορτὴν ἰόντων ὑποζύγια

10. Templum etiam, cum ara, de pecunia facra extruxit, ac post id temporis femper confecratis fructuum agri decumis, facrum Deae faciebat. Earum feriarum et municipes, et finitimi, tam viri quam foeminae, participes erant. Et fubminiftrat iis Dea, qui agitant conuiuia, farinas cum panibus, vino, pecunia, bellariis; praeterea partem eorum, quae vel e pafcuis facris mactantur, vel venando capiuntur.

11. Xenophontis enim, et caeterorum municipum filii ad celebritatem hanc venationem inftituebant: quibus etiam viri fe in venando adiungebant, qui vellent. Itaque partim ex agro facro, partim ex Pholoe apri, capreae, cerui capiebantur.

12. Locus ipfe, qua in Olympiam Lacedaemone itur, ad ftadia viginti a Iouis Olympii fano abeft. Idem et nemora complectitur, et montes refertos arboribus; vt in eis et fues, et caprae, et oues, et equi fatis paftus habeant: quo fit, vt eorum, qui ad celebritatem hanc fe conferunt, etiam iumenta

* Al. ἱερῷ καὶ λειμὼν καὶ ἄλση etc.

ζύγια εὐωχεῖσθαι. περὶ δ' αὐτὸν τὸν ναὸν ἄλσος ἡμέρων δένδρων ἐφυτεύθη, ὅσα ἐστὶ τρωκτὰ, ὡραῖα.

ιγ'. Ὁ δὲ ναὸς, ὡς μικρὸς μεγάλῳ, τῷ ἐν Ἐφέσῳ εἴκασται, καὶ τὸ ξόανον ἔοικεν, ὡς κυπαρίσσινον χρυσῷ ὄντι, τῷ ἐν Ἐφέσῳ. καὶ στήλη ἕστηκε παρὰ τὸν ναὸν γράμματα ἔχουσα, ΙΕΡΟΣ Ο ΧΩΡΟΣ ΤΗΣ ΑΡΤΕΜΙΔΟΣ. τὸν δὲ ἔχοντα καὶ καρπούμενον, τὴν μὲν δεκάτην καταθύειν ἑκάστου ἔτους, ἐκ δὲ τοῦ περιττοῦ τὸν ναὸν ἐπισκευάζειν. ἐὰν δέ τις μὴ ποιῇ ταῦτα, τῇ Θεῷ μελήσει.

ΚΕΦ. δ'.

Ἐκ Κερασοῦντος δὲ κατὰ θάλατταν μὲν ἐκομίζοντο οἵπερ καὶ πρόσθεν, οἱ δ' ἄλλοι κατὰ γῆν ἐπορεύοντο. ἐπεὶ δ' ἦσαν ἐπὶ τοῖς Μοσυνοίκων ὁρίοις, πέμπουσιν εἰς αὐτοὺς Τιμησίθεον τὸν Τραπεζούντιον, πρόξενον ὄντα τῶν Μοσυνοίκων, ἐρωτῶντες, πότερον ὡς διὰ φιλίας ἢ ὡς διὰ πο-

λεμίας

ta abunde ſatientur. Propter fanum lucus eſt, hortenſibus arboribus conſitus, in quo erant omnia, quaecunque, poſteaquam maturuerunt, eſculenta ſunt.

13. Fanum ipſum, vt paruum magni, ſimilitudinem Epheſini refert; itemque ſimulacrum, vt cupreſſinum aureo, Epheſino ſimile eſt. Propter fanum pila erecta, quae has litteras continet: FVNDVS DIANAE SACER. Hoc qui poſſeſſor fruitur, quotannis conſecrato decumam: de reliquo fanum ſartum tectum conſeruato. Si quis non fecerit Dea vindex eſto.

CAP. IV.

Poſt haec a Ceraſunte, mari quidem ii, qui prius, vehebantur: caeteri terreſtri itinere pergebant: Poſteaquam Moſynoecorum fines attigiſſent, Timeſitheum Trapezuntium ad eos mittunt, qui erat Moſynoecorum hoſpes. Per hunc interrogant, vtrum tanquam per pacatum, an hoſtilem agrum iter Graecis facien-

λεμίας πορεύσονται τῆς χώρας. οἱ δ' εἶπον, ὅτι ἐ διοίσειεν· ἐπίστευον γὰρ τοῖς χωρίοις.

β'. Εντεῦθεν λέγει Τιμησίθεος, ὅτι πολέμιοί εἰσιν αὐτοῖς οἱ ἐκ τῆ ἐπέκεινα. καὶ ἐδόκει καλέσαι ἐκείνες, εἰ βέλοιντο συμμαχίαν ποιήσασθαι. καὶ πεμφθεὶς ὁ Τιμησίθεος ἧκεν ἄγων τὲς ἄρχοντας. ἐπεὶ δὲ ἀφίκοντο, συνῆλθον οἵ τε τῶν Μοσυνοίκων ἄρχοντες καὶ οἱ στρατηγοὶ τῶν Ελλήνων. καὶ ἔλεγε μὲν Ξενοφῶν, ἡρμήνευε δὲ Τιμησίθεος.

γ'. "Ω ἄνδρες Μοσύνοικοι, ἡμεῖς διελθεῖν βελόμεθα εἰς τὴν Ελλάδα πεζῇ· πλοῖα γὰρ ἐκ ἔχομεν· κωλύεσι δὲ ἔτοι ἡμᾶς, ἓς ἀκέομεν ὑμῖν πολεμίες εἶναι. εἰ ἒν βέλεσθε, ἔξεστιν ὑμῖν ἡμᾶς λαβεῖν συμμάχες, καὶ τιμωρήσασθαι εἴ τι πώποθ' ὑμᾶς ἔτοι ἠδίκησαν, καὶ τολοιπὸν ὑμῶν ὑπηκόες εἶναι τέτες. εἰ δὲ ἡμᾶς ἀφήσετε, σκέψασθε πόθεν αὖθις ἂν τοσαύτην δύναμιν λάβοιτε σύμμαχοι.„ πρὸς ταῦτα

ciendum esset. Illi, quod munitionibus locorum fiderent, sibi perinde fore respondent.

2. Tum Timesitheus narrat, esse his hostes illos, qui vlterius habitarent. Quare visum est, hos esse de ineunda societate belli appellandos. Missus est igitur ad eos Timesitheus, qui cum magistratibus gentis rediit. Posteaquam aduenissent, ac iam tum Mosynoecorum magistratus, tum Graecorum praetores congressi essent; Xenophon hanc orationem habuit, interpretante ipsius verba Timesitheo.

3. Cupimus nos, Mosynoeci, pedestri itinere Graeciam petere, quum a nauigiis destituamur. Verum impedimur ab iis, quos vobiscum inimicitias exercere audimus. Quapropter, si voletis, licet iam vobis nos socios adiungere, iniurias, quibus vnquam vos illi affecerunt, vlcisci: efficere denique, vt in posterum vestro illi imperio pareant. Quod si nos dimiseritis, circumspicite tandem, vnde tantum exercitum accepturi sitis, qui vobis opituletur. Ad ea qui summum apud Mosynoecos magistratum

ταῦτα ἀπεκρίνατο ὁ ἄρχων τῶν Μοσυνοίκων, ὅτι καὶ βούλοιτο ταῦτα, καὶ δέχοιτο τὴν συμμαχίαν.

δ'. Ἄγετε δὴ, ἔφη ὁ Ξενοφῶν, τί ἡμῶν δεήσεσθε χρήσασθαι, ἂν σύμμαχοι ὑμῶν γενώμεθα; καὶ ὑμεῖς ποιοί* τε ἔσεσθε ὑμῖν συμπρᾶξαι περὶ τῆς διόδε;,, οἱ δ' εἶπον, ὅτι ἱκανοί ἐσμὲν εἰς τὴν χώραν εἰσβάλλειν, ἐκ τε ἐπὶ θάτερα, τὴν τῶν ὑμῖν τε καὶ ἡμῖν πολεμίων, καὶ δεῦρο ὑμῖν πέμψαι ναῦς τε καὶ ἄνδρας, οἵτινες ὑμῖν συμμαχεῦνταί τε, καὶ τὴν ὁδὸν ἡγήσονται.

έ. Επὶ τοιέτοις** πιςὰ δόντες, καὶ λαβόντες, ᾤχοντο· καὶ ἧκον τῇ ὑςεραίᾳ ἄγοντες τριακόσια πλοῖα μονόξυλα, καὶ ἐν ἑκάςῳ τρεῖς ἄνδρας, ὧν οἱ μὲν δύο ἐκβάντες, εἰς τάξιν ἔθεντο τὰ ὅπλα. ὁ δὲ εἷς ἔμενε. καὶ οἱ μὲν, λαβόντες τὰ πλοῖα, ἀπέπλευσαν. οἱ δὲ μένοντες ἐξετάξαντο ὅτως.

ϛ'. Εςησαν ὥσπερ, ἀνὰ ἑκατὸν μάλιςα, οἱ χοροὶ, ἀντιςοιχεντες ἀλλήλοις, ἔχοντες γέῤῥα πάντες λευκῶν βοῶν δα-

tum gerebat, ita respondit: vt significaret, et velle se haec. et societatem admittere.

4. Tum Xenophon: Agite vero, ait, quanam in re nostra vobis opus erit opera, si vobiscum belli societatem ineamus? itidem vos quid adiumenti nobis afferre poteritis ad hoc. vt transitus nobis concedatur? Nobis, inquiunt, virium satis est ad invadendum ab altera parte illorum agrum, quos hostes communes habemus: ac nihilo sequius huc ad vos tum naues, tum milites mittemus, qui et auxilio vobis sint, et viam commonstrent.

5. His conditionibus quum vtrinque data et accepta fides esset, ad suos abiere. Postridie cum trecentis lintribus aderant, quibus singulis terni homines continebantur. Ex his duo de lintribus egressi, ad Graecorum aciem se adiungebant: vnus in nauigio manebat. Itaque sumtis lintribus, abnauigarunt: reliqui se hoc modo in aciem disposuerunt.

6. Stabant centuriatim tanquam chori, oppositis sibi seriebus, omnes instructi densis scutis, ex alborum boum coriis, hederae

* Al. καὶ ὑμεῖς τί οἷοί τε.

** Al. ἐπὶ τέτοις.

δασέα, εἰκασμένα κιττοῦ πετάλῳ· ἐν δὲ τῇ δεξιᾷ παλτὸν ὡς ἑξάπηχυ, ἔμπροσθεν μὲν λόγχην ἔχον, ὄπισθεν δὲ αὐτοῦ τοῦ ξύλου σφαιροειδές. χιτωνίσκους δὲ ἐνεδεδύκεσαν ὑπὲρ γονάτων, πάχος ὡς λινοῦ στρωματοδέσμου. ἐπὶ δὲ τῇ κεφαλῇ κράνη σκύτινα, οἷάπερ τὰ Παφλαγονικά, κρωβύλον ἔχοντα κατὰ μέσον ἐγγυτάτω τιαροειδῆ. εἶχον δὲ καὶ σαγάρεις σιδηρᾶς.

ιζ΄. Ἐντεῦθεν ἐξῆρχε μὲν αὐτῶν εἷς, οἱ δ' ἄλλοι πάντες ᾄδοντες ἐπορεύοντο ἐν ῥυθμῷ, καὶ διελθόντες διὰ τῶν τάξεων, καὶ διὰ τῶν ὅπλων τῶν Ἑλλήνων, ἐπορεύοντο εὐθὺς πρὸς τοὺς πολεμίους, ἐπὶ χωρίον, ὃ ἐδόκει ἐπιμαχώτατον εἶναι. ἔκειτο δὲ τοῦτο πρὸ τῆς πόλεως, τῆς Μητροπόλεως καλουμένης αὐτοῖς, καὶ ἐχούσης τὸ ἀκρότατον τῶν Μοσυνοίκων. καὶ περὶ τούτου ὁ πόλεμος ἦν. οἱ γὰρ ἀεὶ τοῦτ' ἔχοντες ἐδόκουν ἐγκρατεῖς πάντων Μοσυνοίκων εἶναι. καὶ ἔφασαν τούτους οὐ δικαίως

hederae folii forma: dextra sex cubitûm tragulam tenebant: cuius anterior pars cuspidem habebat, posterior formam ligni pilarem. Tunicis supra genua induti erant, quarum erat ea crassities, quae lineae fasciae, qua stragula vestis constringitur. In capite coriaceas galeas, Paphlagonicis consimiles gestabant: quarum in medio spira tortilis erat, quam proxime tiarae formam referens. Habebant et secures ferreas.

7. Posthaec quum vnus ex eis praecinuisset, caeteri omnes cum cantu incedebant ad numerum; perque Graecorum ordines et armatos progressi, recta tendebant in hostem, ad castellum, quod expugnari facillime posse videbatur. Situm hoc erat ante oppidum, quod ipsi Metropolim appellabant, et in quo erat imperii quasi arx, de qua bellum inter ipsos gerebatur. Nam quolibet tempore, qui ea potirentur, ii se Mosynoecos vniversos in officio et potestate sua retinere posse arbitrabantur. Atque hoc aiebant Graecorum socii ab hosti-

bus

καίως ἔχειν τῦτο, ἀλλὰ κοινὸν ὂν καταλαβόντας πλεονεκτεῖν.

ή. Εἵποντο δ' αὐτοῖς καὶ τῶν Ἑλλήνων τινὲς, ἐ ταχθέντες ὑπὸ τῶν ςρατηγῶν, ἀλλ' ἁρπαγῆς ἕνεκεν. οἱ δὲ πολέμιοι, προσϊόντων, τέως μὲν ἡσύχαζον· ἐπεὶ δ' ἐγγὺς ἐγένοντο τῦ χωρίυ, ἐκδραμόντες τρέπονται αὐτὺς, καὶ ἀπέκτειναν συχνὺς τῶν βαρβάρων, καὶ τῶν συναβάντων Ἑλλήνων τινάς· καὶ ἐδίωκον, μέχρις ἒ εἶδον τὺς Ἕλληνας βοηθῦντας. εἶτα δὲ ἐκτραπόμενοι ᾤχοντο· καὶ ἀποτεμόντες τὰς κεφαλὰς τῶν νεκρῶν, ἐπεδείκνυσαν τοῖς τε Ἕλλησι καὶ τοῖς ἑαυτῶν πολεμίοις· καὶ ἅμα ἐχόρευον, νόμῳ τινὶ ᾄδοντες.

θ'. Οἱ δ' Ἕλληνες μάλα ἤχθοντο, ὅτι τὺς τε πολεμίυς ἐπεποιήκεσαν θρασυτέρυς, καὶ ὅτι οἱ ἐλθόντες Ἕλληνες σὺν αὐτοῖς ἐπεφεύγεσαν, μάλ' ὄντες συχνοί. ὃ ὔπω πρόσθεν ἐπεποιήκεσαν ἐν τῇ ςρατείᾳ. Ξενοφῶν δὲ συγκαλέσας τὺς Ἕλληνας, εἶπεν.

ί. Αν-

bus nullo iure teneri, qui eo, quod communitatis esset, occupato, aliena vsurparent.

8. Sequebantur hos Graeci quidam, non ex ducum imperio, sed praedae caussa. Hostes accedentibus nostris, primum quiescebant. Quum autem prope a castello abessent, excursione facta, in fugam eos vertunt, ac barbarorum compluresq; Graecorum, qui cum eis ascenderant, nonnullos interficiunt: neque a persequendo desistunt, donec Graecos suis opem ferre viderent. Tum vero conuersi discedebant, et praecisa interfectorum capita tum Graecis tum hostibus suis ostentabant; simulque certo quodam modo cantantes, tripudiabant.

9. Graeci permoleste ferebant, hostes audentiores esse factos; ac Graecos, qui se satis magno numero barbaris adiunxerant, fugisse. Neque enim hac tota in expeditione quidquam huiusmodi commiserant. Atque heic, conuocatis Graecis, Xenophon in hanc sententiam loquutus est:

10. Non

ί. "Ανδρες στρατιῶται, μηδὲν ἀθυμήσετε * ἕνεκα τῶν γεγενημένων. ἔστι γὰρ ὅ, τι καὶ ἀγαθὸν ἢ μεῖον τῦ κακῦ γεγένηται. πρῶτον μὲν γὰρ ἐπίστασθε, ὅτι οἱ μέλλοντες ἡμῖν ἡγεῖσθαι, τῷ ὄντι πολέμιοί εἰσιν οἷσπερ καὶ ἡμᾶς ἀνάγκη. ἔπειτα δὲ τῶν Ἑλλήνων οἱ ἀφροντιστήσαντες τῆς σὺν ἡμῖν τάξεως, καὶ ἡγησάμενοι ἱκανοὶ εἶναι σὺν τοῖς βαρβάροις ταῦτα ** πράττειν, ἅπερ σὺν ἡμῖν, δίκην δεδώκασιν. ὥστε αὖθις ἧττον τῆς ἡμετέρας τάξεως ἀπολείψονται. ἀλλ' ὑμᾶς δεῖ παρασκευάσασθαι, ὅπως καὶ τοῖς φίλοις ὖσι τῶν βαρβάρων δόξετε κρείττυς αὐτῶν εἶναι, καὶ τοῖς πολεμίοις δηλώσετε, ὅτι ὐχ ὁμοίοις ἀνδράσι μαχῦνται νῦν δὲ καὶ ὅτε τοῖς ἀτάκτοις ἐμάχοντο.,,

ιά. Ταύτην μὲν ὖν τὴν ἡμέραν ὕτως διέμειναν. τῇ δ' ὑστεραίᾳ θύσαντες, ἐπεὶ ἐκαλλιέρησαν, ἀριστήσαντες, ὀρθίυς τὺς λόχυς ποιησάμενοι, καὶ τὺς βαρβάρυς ἐπὶ τὸ εὐώνυμον κατὰ ταυτὰ ταξάμενοι, ἐπορεύοντο, τὺς τοξότας με-

10. Non est, milites, cur animis deiectis, ob ea quae accidere, sitis. Quippe non minus boni quam mali vobis contigit. Primum enim certo iam vobis constat, eos, qui futuri sunt itineris nostri duces, reapse hostili esse in illos animo, quos itidem nos hostium loco necessario ducimus. Deinde Graeci nostri, qui acie nostra posthabita, se barbaris adiunctos eadem putarunt gerere posse, quae nobiscum perfecere, poenas dederunt. Quo fiet, vt deinceps minus sint aciem nostram deserturi. Enimuero sic vos parare necesse est, vt tum ii barbari, qui amicitiam nostram amplexi sunt, praestare vos sibi ipsis statuant: tum hostibus declaretis, non iam ipsos cum eiusmodi viris proelio congressuros, quales illi fuere, quos modo nullius ordinis obseruantes sunt adorti.

11. Ita tum hoc die quum quieuissent, postridie facta re sacra, et extis addicentibus, prandent, instructisque cohortibus rectis, ac barbaris itidem ad sinistram collocatis, pergunt; sagittariis intra cohortes

* Al. ἀθυμήσητε.

** Al. ταὐτά.

μεταξὺ τῶν λόχων ὀρθίων ὄντων ἔχοντες, ὑπολειπομένους δὲ μικρὸν τοῦ στόματος τῶν ὁπλιτῶν.

ιβ'. Ἦσαν γὰρ τῶν πολεμίων οἱ εὔζωνοι, οἳ κατατρέχοντες τοῖς λίθοις ἔβαλλον. τούτους οὖν ἀνέστελλον οἱ τοξόται καὶ οἱ πελτασταί. οἱ δ' ἄλλοι βάδην ἐπορεύοντο, πρῶτον μὲν ἐπὶ τὸ χωρίον, ἀφ' οὗ τῇ προτεραίᾳ οἱ βάρβαροι ἐτράπησαν, καὶ οἱ σὺν αὐτοῖς. ἐνταῦθα γὰρ οἱ πολέμιοι ἦσαν ἀντιτεταγμένοι.

ιγ'. Τοὺς μὲν οὖν πελταστὰς ἐδέξαντο οἱ βάρβαροι, καὶ ἐμάχοντο. ἐπεὶ δ' ἐγγὺς ἦσαν οἱ ὁπλῖται, ἐτράποντο. καὶ οἱ μὲν πελτασταὶ εὐθὺς εἵποντο, διώκοντες ἄνω πρὸς τὴν Μητρόπολιν· οἱ δὲ ὁπλῖται ἐν τάξει εἵποντο.

ιδ'. Ἐπεὶ δ' ἄνω ἦσαν πρὸς ταῖς τῆς Μητροπόλεως οἰκίαις, ἐνταῦθα δὴ οἱ πολέμιοι ὁμοῦ δὴ πάντες γενόμενοι ἐμάχοντο, καὶ ἐξηκόντιζον τοῖς παλτοῖς, καὶ ἄλλα δόρατα ἔχοντες παχέα μακρά, ὅσα ἀνὴρ φέροι μό-

hortes rectas receptis, qui aliquo tamen ex interuallo a grauis armaturae peditum fronte abessent.

12. Nam inter hostes expediti nonnulli excurrebant, et lapidibus nostros petebant. Hos sagittarii cum cetratis reprimebant. Caeteri milites gradatim procedebant, ac primo quidem ad eum ipsum locum, de quo pridie barbari, cum iis, qui se ipsis adiunxerant, in fugam acti fuerant. Heic enim hostes acie instructa stabant.

13. Sustinebant cetratorum impetum barbari, contraque hos dimicabant: verum vbi grauis armatura prope iam ab ipsis aberat, terga dabant. Eos a tergo statim cetrati, sursum ad Metropolim tendentes, persequebantur: quum armatura grauis, ordine seruato, succederet.

14. Posteaquam sursum ad ipsas vsque Metropolis domos peruentum esset, tum vero collecti hostes vniuersi dimicabant, ac partim tragulas eiaculabantur, partim hastas alias habebant; easque tanta crassitie ac longitudine, vt vnus eas vix gestare posset. His propulsare

μόλις. τούτοις ἐπειρῶντο ἀμύνεσθαι ἐκ χειρός.

ιε΄. Ἐπεὶ δὲ οὐχ ὑφίεντο οἱ Ἕλληνες, ἀλλ᾽ ὁμόσε ἐχώρουν, ἔφυγον οἱ βάρβαροι, καὶ ἐντεῦθεν ἅπαντες ἔλιπον τὸ χωρίον. ὁ δὲ βασιλεὺς αὐτῶν, ὁ ἐν τῷ μόσυνι τῷ ἐπ᾽ ἄκρου ᾠκοδομημένῳ, ὃν τρέφουσι πάντες κοινῇ αὐτοῦ μένοντα καὶ φυλάττοντα, οὐκ ἤθελεν ἐξελθεῖν, οὐδὲ οἱ ἐν τῷ πρότερον αἱρεθέντι χωρίῳ· ἀλλ᾽ αὐτοῦ σὺν τοῖς Μοσύνοις κατεκαύθησαν.

ιϛ΄. Οἱ δ᾽ Ἕλληνες διαρπάζοντες τὸ χωρίον, εὕρισκον θησαυροὺς ἐν ταῖς οἰκίαις ἄρτων νενημένων πατρίους περυσινῶν, ὡς ἔφασαν οἱ Μοσύνοικοι· τὸν δὲ νέον σῖτον σὺν τῇ καλάμῃ ἀποκείμενον. ἦσαν δὲ ζειαὶ αἱ πλεῖσται. καὶ δελφίνων τεμάχη ἐν ἀμφορεῦσιν εὑρίσκετο τεταριχευμένα, καὶ στέαρ ἐν τεύχεσι τῶν δελφίνων, ᾧ ἐχρῶντο οἱ Μοσύνοικοι, καθάπερ οἱ Ἕλληνες τῷ ἐλαίῳ. † κάρυα δ᾽ ἐπὶ τῶν ἀνωγαίων ἦν πολλὰ τὰ πλατέα, οὐκ ἔχοντα διαφυὴν οὐδεμίαν· τούτοις [illegible] καὶ

ſare vim hoſtium comminus nitebantur.

15. At vero quum Graeci non modo nihil cederent, ſed etiam pergerent ad conferendum cum eis manus, fugam arripiunt barbari, ſtatimque vniuerſi oppidum deſerunt. Eorum rex, qui degebat in turri lignea, loco editiſſimo extructa, in qua manentem, et agentem excubias, communibus impenſis omnes alunt, ex ea prodire nolebat. ac ne illi quidem, qui in caſtello prius capto erant: ſed vna cum aedibus ligneis exuſti fuere.

16. Graeci quum oppidum diriperent, aceruos panum, more gentis congeſtorum, cumulate in aedibus inueniunt. Hi ſuperioris erant anni, quemadmodum aiebant Moſynoeci. Frumentum hornum vna cum ipſo culmo conditum reperiunt, cuius maxima pars erat zea. Reperiebantur et delphinorum fruſta ſale condita, cum eorundem in vaſis adipe; quo Moſynoeci ſic vtebantur, vt Graeci oleo. Superioribus in tabulatis nuces erant caſtaneae, eaeque craſſae, nulla cum fiſſura. His elixan-

 do.

† Pollux ad hunc locum reſpiciens; κάρυα οὐκ ἔχοντα διαφυήν.
* Al. τούτῳ καὶ πλείστῳ.

καὶ πλεῖστον ὡς σίτῳ ἐχρῶντο, ἕψοντες. οἶνος δ' εὑρίσκετο, ὃς ἄκρατος μὲν, ὀξὺς ἐφαίνετο εἶναι ὑπὸ τῆς αὐστηρότητος· κεραθεὶς δὲ, εὐώδης τε καὶ ἡδύς.

ιζ'. Οἱ μὲν δὴ Ἕλληνες ἀριστήσαντες ἐνταῦθα, ἐπορεύοντο εἰς τὸ πρόσω, παραδόντες τὸ χωρίον τοῖς συμμαχήσασι τῶν Μοσυνοίκων. ὁπόσα δὲ καὶ ἄλλα παρῄεσαν χωρία τῶν σὺν τοῖς πολεμίοις ὄντων, τὰ εὐπροσοδώτατα οἱ μὲν ἔλιπον, οἱ δὲ ἑκόντες προσεχώρουν. τὰ δὲ πλεῖστα τοιάδ' ἦν τῶν χωρίων· ἀπεῖχον ἀλλήλων αἱ πόλεις στάδια ὀγδοήκοντα, αἱ δὲ πλεῖον, αἱ δὲ μεῖον, ἀναβοώντων δὲ ἀλλήλων συνήκουον εἰς τὴν ἑτέραν ἐκ τῆς ἑτέρας πόλεως. οὕτως ὑψηλή τε καὶ κοίλη ἡ χώρα ἦν.

ιή. Ἐπεὶ δὲ πορευόμενοι ἐν τοῖς Φιλίοις ἦσαν, ἐπεδείκνυσαν αὐτοῖς παῖδας τῶν εὐδαιμόνων σιτευτοὺς, τεθραμμένους καρύοις ἑφθοῖς, ἁπαλοὺς καὶ λευκοὺς σφόδρα καὶ οὐ πολλοῦ δέοντας ἴσους τὸ πλάτος καὶ τὸ μῆκος εἶναι, ποικίλους δὲ τὰ νῶτα, καὶ τὰ ἔμπροσθεν πάντα ἐστιγμέ-

do coctis, vt plurimum panis loco vescebantur. Vinum etiam reperiebatur, quod merum propter austeritatem videretur acidum esse: dilutum vero, fragrans erat, ac dulce.

17. Hoc loco Graeci quum pransi essent, vlterius pergebant; oppido Mosynoecis, qui pugnae socii fuerant, tradito. Quaecunque autem oppida, quae ab hostium partibus essent, alia praeterirent; eorum accessu facillima, partim a suis deserebantur, partim sponte deditionem faciebant. Magna quidem eorum pars huiusmodi erant. Distabant a se inuicem stadiis octoginta, et nonnulla hoc vel maiore, vel minore spatio. Quod si clamorem tollerent, exaudiri ab oppido vno ad alterum vsque poterant. Tam edita erat, et concaua regio.

18. Posteaquam ad foederatorum fines peruentum esset, ostendebantur eis diuitum filii saginati, qui castaneis elixis nutriti essent; teneri admodum, et candidi, crassitie ac longitudine prepemodum pari, tergis vario colore distinctis, anterioribusque partibus vniuersis pictura

ἐςιγμένες ἀνθέμιον. ἐζήτεν δὲ καὶ ταῖς ἑταίραις αἷς ἦγον οἱ Ἕλληνες, ἐμφανῶς συγγενέσθαι. νόμος γὰρ ἦν σφίσιν ἔτος· λευκοὶ δὲ πάντες οἱ ἄνδρες καὶ αἱ γυναῖκες.

ιθ΄. Τέτες ἔλεγον οἱ στρατευσάμενοι βαρβαρωτάτες διελθεῖν, καὶ πλεῖστον τῶν Ἑλληνικῶν νόμων κεχωρισμένες. ἔν τε γὰρ ὄχλῳ ὄντες, ἐποίεν ἅπερ ἄνθρωποι ἐν ἐρημίᾳ ποιήσειαν, ἄλλως δὲ ἐκ ἂν τολμῷεν· μόνοι τε ὄντες ὅμοια ἔπραττον, ἅπερ ἂν μετ' ἄλλων ὄντες. διελέγοντό τε ἑαυτοῖς, καὶ ἐγέλων ἐφ' ἑαυτοῖς, καὶ ὠρχεντο ἐφιστάμενοι ὅπε τύχοιεν, ὥσπερ ἄλλοις ἐπιδεικνύμενοι.

ΚΕΦ. έ.

Διὰ ταύτης τῆς χώρας οἱ Ἕλληνες, διά τε της πολεμίας, καὶ τῆς φιλίας, ἐπορεύθησαν ὀκτὼ σταθμὲς, καὶ ἀφικνεῖται εἰς Χάλυβας. ἔτοι ὀλίγοι ἦσαν, καὶ ὑπήκοοι τῶν

pictura florida distinctis. Cupiebant et cum scortis, quae Graeci secum ducebant, palam consuescere. Nam hic illis mos erat. Omnes tam viri quam mulieres, colore erant candido.

19. Atque hos censebant, qui hic expeditioni interfuere, maxime barbaros, inter omnes quorum ipsi fines peragrassent; ac plurimum a moribus Graecorum dissidentes. Nam in hominum turba perpetrabant ea, quae homines in solitudine facere consueverunt, neque extra solitudinem vnquam auderent committere: rursum si soli essent, perinde se gerebant, atque si cum aliis essent. Nam et ipsi secum soli colloquebantur, ridebant secum, tripudiabant vbicunque forte libitum fuisset subsistere, quasi si aliis semet ostentarent.

CAP. V.

Per hanc regionem Graeci, tam hostilem quam pacatam, profecti, castris octauis ad Chalybes perueniunt. Erat ea natio non ampla, et Mosynoeccorum

τῶν Μοσυνοίκων, καὶ ὁ βίος ἦν τοῖς πλείςοις αὐτῶν ἀπὸ σιδηρείας.

β΄. Εντεῦθεν ἀφικνοῦνται εἰς Τιβαρηνούς. ἡ δὲ τῶν Τιβαρηνῶν χώρα πολὺ ἦν πεδινωτέρα, καὶ χωρία εἶχεν ἐπὶ θαλάττῃ ἧττον ἐρυμνά. καὶ οἱ ςρατηγοὶ ἔχρῃζον πρὸς τὰ χωρία προσβάλλειν, καὶ τὴν ςρατιὰν ὀνηθῆναί τι. καὶ τὰ ξένια, ἃ ἧκε παρὰ τῶν Τιβαρηνῶν, οὐκ ἐδέχοντο, ἀλλ' ἐπιμεῖναι κελεύσαντες ἔςτε βουλεύσαιντο, ἐθύοντο.

γ΄. Καὶ πολλὰ καταθυσάντων, τέλος ἀπεδείξαντο οἱ μάντεις πάντες γνώμην, ὅτι οὐδαμῇ προσίεντο οἱ Θεοὶ τὸν πόλεμον. ἐντεῦθεν δὴ τὰ ξένια ἐδέξαντο, καὶ ὡς διὰ φιλίας πορευόμενοι δύο ἡμέρας, ἀφίκοντο εἰς Κοτύωρα, πόλιν Ελληνίδα, Σινωπέων ἀποίκους, οἰκοῦντας ἐν τῇ Τιβαρηνῶν χώρᾳ.

δ΄. Μέχρις ἐνταῦθα ἐπέζευσεν ἡ ςρατιά. πλῆθος τῆς καταβάσεως τῆς ὁδοῦ ἀπὸ τῆς ἐν Βαβυλῶνι μάχης ἄχρι

noecorum imperio fubiecta. Maxima pars gentis fe ferro fodiendo alebat.

2. Hinc ad Tibarenos perueniunt. Eorum ager multo magis erat campeftris, et ad mare habebat oppida minus munita. Volebant haec duces adoriri, vt exercitus commodis quibufdam potiretur. Itaque hofpitalia munera, quae a Tibarenis mittebantur, non recipiebant: fed iuffis illis expectare, donec confultaffent, rem facram faciebant.

3. Quum hoftias complures mactaffent, tandem vniuerfi vates hanc fententiam fuam aperuerunt, nullo modo bellum hoc Diis probari. Tum deinde dona hofpitalia funt accepta: biduumque veluti pacato in agro quum perrexiffent, Graecum ad oppidum Cotyora peruenere, Sinopenfium coloniam, Tibarenorum in agro fitam.

4. Huc vfque Graecorum exercitus pedibus itinera confecit. Atque hoc iter, quo ex Afia, poft pugnam Babyloniam, Cotyora vfque defcendere,

ἄχρι εἰς Κοτύωρα, σταθμοὶ ἑκατὸν εἴκοσι δύο, παρασάγγαι ἑξακόσιοι εἴκοσι, στάδια μύριοι ὀκτακισχίλιοι εἴκοσι· χρόνου πλῆθος, ὀκτὼ μῆνες.

ε΄. Ἐνταῦθα ἔμειναν ἡμέρας τετταράκοντα καὶ πέντε. ἐν δὲ ταύταις πρῶτον μὲν τοῖς Θεοῖς ἔθυσαν, καὶ πομπὰς ἐποίησαν κατὰ ἔθνος ἕκαστος τῶν Ἑλλήνων, καὶ ἀγῶνας γυμνικούς. τὰ δὲ ἐπιτήδεια ἐλάμβανον, τὰ μὲν ἐκ τῆς Παφλαγονίας, τὰ δὲ ἐκ τῶν χωρίων τῶν Κοτυωριτῶν. οὐ γὰρ παρεῖχον ἀγορὰν, οὐδ᾽ εἰς τὸ τεῖχος τοὺς ἀσθενοῦντας ἐδέχοντο.

ϛ΄. Ἐν δὲ τούτῳ ἔρχονται ἐκ Σινώπης πρέσβεις, φοβούμενοι περὶ τῶν Κοτυωριτῶν τῆς τε πόλεως, (ἦν γὰρ ἐκείνων, καὶ φόρους ἐκείνοις ἔφερον) καὶ περὶ τῆς χώρας, ὅτι ἤκουον δηουμένην. καὶ ἐλθόντες ἐς τὸ στρατόπεδον, ἔλεγον· (προηγόρει δὲ Ἑκατώνυμος, δεινὸς νομιζόμενος εἶναι λέγειν.)

ζ΄. Ἔπεμψεν ἡμᾶς, ὦ ἄνδρες στρατιῶται, ἡ τῶν Σινωπέων πόλις, ἐπαινέσοντάς τε ὑμᾶς, ὅτι νικᾶτε Ἕλληνες

ὄντες

scendere, tantum fuit; vt castris cxxii parasangas ıↄcxx absolverent, [hoc est] xviiicıↄ et xx stadia. Temporis spatium menses octo complectebatur.

5. Apud Cotyora xlv dies haesere, quibus primum omnium sacra Diis persoluta, et processus solemnes instituti, Graecis per singulas nationes distinctis, itemque ludi gymnici. Commeatum partim e Paphlagonia, partim ex agris Cotyorensium accipiebant. Nam illi forum rerum venalium nullum suppeditabant, nec aegros intra moenia recipiebant.

6. Hoc ipso tempore legati Sinope veniunt. Nam metuebant tum vrbi Cotyorensium, quae ipsorum esset, ac vectigalia eis penderet; tum agro, quem populationibus vexari audierant. Hi quum in castra venissent, huiusmodi orationem habuere, pronuntiante illam ante caeteros Hecatonymo, qui valere dicendo existimabatur.

7. Misit nos, milites, Sinopensium ciuitas, partim collaudatum vos, qui quum Graeci

sitis,

ὄντες βαρβάρους, ἔπειτα δὲ καὶ συνηθησομένους, ὅτι διὰ πολλῶν τε καὶ δεινῶν, ὡς ἡμεῖς ἀκούομεν, πραγμάτων σεσωσμένοι πάρεστε. ἀξιοῦμεν δὲ Ἕλληνες ὄντες καὶ αὐτοὶ, ὑφ᾽ ὑμῶν ὄντων Ἑλλήνων ἀγαθὸν μέν τι πάσχειν, κακὸν δὲ μηδέν. οὐδὲ γὰρ ἡμεῖς ὑμᾶς οὐδὲν πώποθ᾽ ὑπήρξαμεν κακῶς ποιοῦντες· Κοτυωρῖται δὲ οὗτοι εἰσὶ μὲν ἡμέτεροι ἄποικοι, καὶ τὴν χώραν ἡμεῖς αὐτοῖς ταύτην παραδεδώκαμεν, βαρβάρους ἀφελόμενοι. διὸ καὶ δασμὸν ἡμῖν φέρουσιν οὗτοι τεταγμένον, καὶ Κερασούντιοι, καὶ Τραπεζούντιοι ὡσαύτως· ὥσθ᾽ ὅ, τι ἂν τούτους κακὸν ποιήσετε *, ἡ Σινωπέων πόλις νομίζει πάσχειν. νῦν δὲ ἀκούομεν ὑμᾶς εἴς τε τὴν πόλιν βίᾳ παρεληλυθότας, ἐνίους σκηνοῦν ἐν ταῖς οἰκίαις, καὶ ἐκ τῶν χωρίων λαμβάνειν ὧν ἂν δέησθε, οὐ πείθοντας· ταῦτ᾽ οὖν οὐκ ἀξιοῦμεν· εἰ δὲ ταῦτα ποιήσετε, ἀνάγκη ἡμῖν καὶ Κορύλαν, καὶ Παφλαγόνας, καὶ ἄλλον ὅντινα ἂν δυνώμεθα, φίλον ποιεῖσθαι.„

ή. Πρὸς

sitis, barbaros superaueritis: partim vobis gratulatum, quod e multis ac difficilibus rebus, quemadmodum accepimus, incolumes huc euaseritis. Caeterum a vobis Graecis nos, et ipsi Graeci homines, petimus; vti potius aliquo nos commodo quam detrimento afficiatis. Nec enim vnquam vllius erga vos iniuriae auctores extitimus: Hi vero Cotyorenses a nobis in coloniam deducti sunt, qui eis etiam hunc agrum barbaris ademtum tradidimus. Qua de caussa nobis vectigal constitutum perinde, vt Cerasuntii, et Trapezuntii, pendunt. Quidquid igitur his iniuriae a vobis infertur, id sibi accedere Sinopensium respublica ducit. Accepimus autem, vos oppidum vi ingressos esse, ac nonnullis vestrum aedes inhabitandas occupasse, et ex agris ea, quibus vobis opus sit, non persuadendo, sed vi auferre. Haec nos haudquaquam aequa censemus esse. Quod si porro committere huiusmodi perrexeritis, non Corylam solum, et Paphlagones, sed quoscunque potuerimus, adiungere nobis cogemur.

8. All

* Al. ποιήσητε.

η. Πρὸς ταῦτα ἀναςὰς Ξενοφῶν, ὑπὲρ τῶν ςρατιωτῶν εἶπεν· Ἡμεῖς δὲ, ὦ ἄνδρες Σινωπεῖς, ἥκομεν ἀγαπῶντες, ὅτι τὰ σώματα διεσωσάμεθα καὶ τὰ ὅπλα. ȣ γὰρ ἦν ἡμῖν δυνατὸν ἅμα τε χρήματα ἄγειν καὶ φέρειν, καὶ τοῖς πολεμίοις μάχεσθαι. καὶ νῦν, ἐπειδὰν εἰς τὰς Ἑλληνίδας πόλεις ἤλθομεν, ἐν Τραπεζȣ̃ντι μὲν (παρεῖχον γὰρ ἡμῖν ἀγορὰν) ὠνȣ́μενοι εἴχομεν τὰ ἐπιτήδεια, καὶ ἀνθ' ὧν ἐτίμησαν ἡμᾶς, καὶ ξένια ἔδωκαν τῇ ςρατιᾷ, ἀντετιμῶμεν αὐτȣ́ς. καὶ μὴν εἴ τις αὐτοῖς φίλος ἦν τῶν βαρβάρων, τȣ́των ἀπειχόμεθα· τȣ̀ς δὲ πολεμίȣς αὐτῶν, ἐφ' ȣ̔̀ς αὐτοὶ ἡγοῖντο, κακὸν ἐποιȣ̃μεν ὅσον ἐδυνάμεθα. ἐρώτα δὲ αὐτȣ̀ς, ὁποίων τινῶν ἡμῶν ἔτυχον. πάρεισι γὰρ ἐνθάδε, ȣ̔̀ς ἡμῖν ἡγεμόνας διὰ φιλίαν ἡ πόλις συνέπεμψεν.

θ΄. Ὅποι δ' ἂν ἐλθόντες ἀγορὰν μὴ ἔχωμεν, ἄν τε εἰς βάρβαρον γῆν, ἄν τε εἰς Ἑλληνίδα, ȣ̓χ ὕβρει, ἀλλ' ἀνάγκῃ λαμβάνομεν τὰ ἐπιτήδεια. καὶ Καρδȣ́χȣς, καὶ Χαλ-

8. Ad ea surgens Xenophon, in hanc sententiam pro militibus verba fecit: Venimus huc ita, Sinopenses, vt aequi bonique consulamus, corpora cum armis conseruasse. Nec enim simul opes rapere ac ferre potuimus, et aduersus hostes pugnare. Postea quam vero ad vrbes Graecas accessimus, apud Trapezuntem, quae fori nobis copiam faciebat, commeatum pretio redemimus: et quia Trapezuntii nobis honorem exhibuere, missis ad exercitum donis hospitalibus, nos vicissim eos honore prosequuti sumus. Itaque si, quos barbarorum amicitia sibi deuinctos habebant, ab iis abstinuimus: hostes vero, ducibus ipsis adorti, quibuscunque potuimus damnis affecimus. Tu eos interrogato, quales nos experti fuerint. Adsunt enim hoc ipso in loco, quos amicitiae caussa nobiscum vrbs ea duces itineris misit.

9. Quibus autem locis forum nullum reperimus, siue adeo barbarorum in fines, siue Graecorum perueniamus; non petulantia, sed necessitate adducti; commeatum sumimus. Ita Carduchos,

Χαλδαίους, καὶ Ταόχους, καίπερ βασιλέως οὐχ ὑπηκόους ὄντας, ὅμως καὶ μάλα φοβεροὺς ὄντας, πολεμίους ἐκτησάμεθα, διὰ τὸ ἀνάγκην εἶναι λαμβάνειν τὰ ἐπιτήδεια, ἐπεὶ ἀγορὰν οὐ παρεῖχον. Μάκρωνας δέ γε, καὶ βαρβάρους ὄντας, ἐπεὶ ἀγορὰν, οἵαν ἐδύναντο, παρεῖχον, φίλους τε ἐνομίζομεν εἶναι, καὶ βίᾳ οὐδὲν ἐλαμβάνομεν τῶν ἐκείνων.

ί. Κοτυωρίτας δὲ, οὓς ὑμετέρους φατὲ εἶναι, εἴ τι αὐτῶν εἰλήφαμεν, αὐτοὶ αἴτιοι εἰσίν. οὐ γὰρ ὡς φίλοι προσεφέροντο ἡμῖν, ἀλλὰ κλείσαντες τὰς πύλας, οὔτ' εἴσω ἐδέχοντο, οὔτ' ἔξω ἀγορὰν ἔφερον. ᾐτιῶντο δὲ τὸν παρ' ὑμῶν ἁρμοστὴν τούτων αἴτιον εἶναι. ὃ δὲ λέγεις, βίᾳ παρελθόντας σκηνοῦν, ἡμεῖς ἠξιοῦμεν τοὺς κάμνοντας εἰς τὰς στέγας δέξασθαι. ἐπεὶ δὲ οὐκ ἀνέῳγον τὰς πύλας, ᾗ ἡμᾶς οὐκ ἐδέχοντο, αὐτὸ τὸ χωρίον ταύτῃ εἰσελθόντες, ἄλλο μὲν οὐδὲν βίαιον ἐποιήσαμεν· σκηνοῦσι δ' ἐν ταῖς στέγαις οἱ κάμ-

duchos, et Chaldaeos, et Taochos, qui neque regis imperio parent, et admodum sunt formidabiles, nobis hostes reddidimus: quod quum fori nobis copiam non concederent, vrgente necessitate commeatum sumere cogeremur. Macrones quanquam barbari essent, tamen quia forum eiusmodi, quale quidem poterant, subministrabant: amicorum loco duximus, nec quidquam illis vi ademimus.

10. Cotyorensibus, quos vestros nuncupatis, si quid per nos est ademtum, id vero ipsorum est culpa factum. Non enim erga nos se, tanquam amicos, gessere: sed quum portas occlusissent, neque nos in oppidum admisere, neque forum rerum venalium extra muros instituerunt. Et quidem horum omnium culpam in praefectum a vobis datum conferunt. Quod autem ais, nos per vim irrupisse, ac iam in oppido degere; petiuimus nos, vt aegri sub tecta reciperentur. Quum vero portas illi non aperirent, ea parte sumus oppidum ingressi, qua illi nos admittere nolebant: ac nihil sane aliud violenter

κάμνοντες, τὰ ἑαυτῶν δαπανῶντες· καὶ τὰς πύλας φρουρᾶμεν, ὅπως μὴ ἐπὶ τῷ ὑμετέρῳ ἁρμοστῇ ὦσιν οἱ κάμνοντες ἡμῶν, ἀλλ' ἐφ' ἡμῖν ᾖ κομίσασθαι, ὅταν βουλόμεθα. οἱ δ' ἄλλοι, ὡς ὁρᾶτε, σκηνοῦμεν ὑπαίθριοι ἐν τῇ τάξει, παρεσκευασμένοι, ἂν μέν τις εὖ ποιῇ, ἀντευποιεῖν· ἂν δὲ κακῶς, ἀλέξασθαι.

ιά. Α δὲ ἠπείλησας, ὡς, ἢν ὑμῖν δοκῇ, Κορύλαν καὶ Παφλαγόνας συμμάχους ποιήσεσθε ἐφ' ἡμᾶς· ἡμεῖς δὲ, ἢν μὲν ἀνάγκη ᾖ, πολεμήσομεν καὶ ἀμφοτέροις· (ἤδη γὰρ καὶ ἄλλοις πολλαπλασίοις ὑμῶν ἐπολεμήσαμεν) ἂν δὲ δοκῇ ἡμῖν * καὶ φίλον ποιεῖσθαι Κορύλαν, καὶ τὸν Παφλαγόνα ποιούμεθα φίλον. ἀκούομεν δὲ αὐτὸν καὶ ἐπιθυμεῖν τῆς ὑμετέρας πόλεως, καὶ χωρίων τῶν ἐπιθαλαττίων. πειρασόμεθα οὖν, συμπράττοντες αὐτῷ ὧν ἐπιθυμεῖ, φίλοι γενέσθαι.„

ιβ'. Ἐκ

violenter egimus: saltem aegri qui sunt, ipsorum sub tectis agunt, et quidem sumtu suo: praeterea praesidium ad portas habemus, ne nostri milites aegri sint in praefecti vestri potestate; sed nobis eos arbitratu nostro exportare, quum volemus, liceat. Caeteri, quemadmodum videtis, sub dio agimus, et quidem singuli suos apud ordines; parati ad praestanda vicissim iis beneficia, qui bene de nobis merentur: sin quis per iniuriam laedat, ad eam propulsandam.

11. Quod minas tuas attinet, vos, si ita videatur, societatem cum Coryla et Paphlagonibus aduersus nos inituros: scito nos, si necessitas ita poscat, vel cum vtrisque bellum gesturos. Nam aduersus copias, quae vestris essent longe ampliores, iamdudum nobis res fuit. Quod si etiam nobis ita videatur, Paphlagonis illius amicitiae nos adiungemus. Audimus quidem certe, duci hunc cupiditate potiundi tum vrbe vestra, tum locis maritimis. Quare operam dabimus, vt a nobis adiutus in iis, quae expetit, amicitiae nostrae se adiungat.

12. Postea-

* Al. ἡμῖν καὶ φίλον ποιήσομεν τὸν Παφλαγόνα. Ἀκούομεν etc.

ιβ'. Ἐκ τούτου μάλα μὲν δῆλοι ἦσαν οἱ συμπρέσβεις τῷ Ἑκατωνύμῳ χαλεπαίνοντες τοῖς εἰρημένοις. παρελθὼν δ' αὐτῶν ἄλλος, εἶπεν, ὅτι οὐ πόλεμον ποιησόμενοι ἥκοιεν, ἀλλ' ἐπιδείξοντες, ὅτι φίλοι εἰσί. καὶ ξενίοις, ἢν μὲν ἔλθητε πρὸς τὴν Σινωπέων πόλιν, ἐκεῖ δεξόμεθα. νῦν δὲ τοὺς ἐνθάδε κελεύσομεν διδόναι, ἃ δύνανται. ὁρῶμεν γὰρ πάντα ἀληθῆ ὄντα, ἃ λέγετε.

ιγ'. Ἐκ τούτου ξένιά τε ἔπεμπον οἱ Κοτυωρῖται, καὶ οἱ στρατηγοὶ τῶν Ἑλλήνων ἐξένιζον τοὺς τῶν Σινωπέων πρέσβεις, καὶ πρὸς ἀλλήλους πολλὰ δὲ καὶ ἐπιτήδεια διελέγοντο· τά τε ἄλλα, καὶ περὶ τῆς λοιπῆς πορείας ἐπυνθάνοντο, καὶ ὧν ἑκάτεροι ἐδέοντο.

ΚΕΦ. ς'.

Ταύτῃ μὲν τῇ ἡμέρᾳ τοῦτο τὸ τέλος ἐγένετο. τῇ δ' ὑστεραίᾳ συνέλεξαν οἱ στρατηγοὶ τοὺς στρατιώτας, καὶ ἐδόκει αὐτοῖς περὶ τῆς λοιπῆς πορείας παρακαλέσαντας τοὺς Σι-

12. Posteaquam haec dicta fuissent, Hecatonymi in legatione collegae palam declarabant, permoleste se illa ferre, quae ab eo fuissent prolata. Itaque progressus in medium quidam: Non bellum, inquit, denuntiaturi huc venimus, sed significaturi potius, nos vobis amicos esse. Quod si ad Sinopensium vrbem accesseritis, hospitalibus vos donis excipiemus. Interea mandabimus heic nostris, vt vobis, quarum poterint rerum, copiam faciant. Nam vera esse omnia, quae dicitis, coram videmus.

13. Post haec Cotyorenses hospitalia dona mittunt, et praetores Graecorum cum legatis Sinopensium, hospitaliter exceptis, multa colloquebantur, et beneuolentiae plena. Inter alia de itinere, quod restaret, interrogabant; deque vniuersis, quae essent vtrisque ex vsu.

CAP. VI.

Hoc pacto quum is dies exactus esset, postridie militem praetores cogunt; visumque fuit, vt de reliquo itinere Sinopensibus

Σινωπέας, βουλεύεσθαι. εἴτε γὰρ πεζῇ δέοι πορεύεσθαι, χρήσιμον ἂν ἐδόκουν εἶναι οἱ Σινωπεῖς ἡγούμενοι. (ἔμπειροι γὰρ ἦσαν τῆς Παφλαγονίας) εἴτε κατα θάλατταν, προσδεῖν ἐδόκει Σινωπέων. μόνοι γὰρ ἐδόκουν ἱκανοὶ εἶναι πλοῖα παρασχεῖν ἀρκοῦντα τῇ στρατιᾷ. καλέσαντες οὖν τοὺς πρέσβεις συνεβουλεύοντο, καὶ ἠξίουν Ἕλληνας ὄντας Ἕλλησι τούτῳ πρῶτον καλῶς δέχεσθαι, τῷ εὔνους τε εἶναι καὶ τὰ βέλτιστα συμβουλεύειν.

β΄. Ἀναστὰς δὲ Ἑκατώνυμος, πρῶτον μὲν ἀπελογήσατο περὶ οὗ εἶπεν, ὡς τὸν Παφλαγόνα φίλον ποιήσοιντο, ὅτι οὐχ ὡς τοῖς Ἕλλησι πολεμησόντων σφῶν εἴποι, ἀλλ᾽ ὅτι, ἐξὸν τοῖς βαρβάροις φίλους εἶναι, τοὺς Ἕλληνας αἱρήσονται. ἐπεὶ δὲ συμβουλευειν ἐκέλευον, ἐπευξάμενος ὧδε εἶπεν.

γ΄. Ἔι μὲν συμβουλεύοιμι ἃ βέλτιστά μοι δοκεῖ εἶναι, πολλά μοι ἀγαθὰ γένοιτο. εἰ δὲ μὴ, τἀναντία. αυτη γὰρ

penſibus arceſſitis deliberarent. Nam ſiue pedibus iter conficiundum eſſet, ex re ſua futurum putabant, ſi Sinopenſes viae duces haberent, quibus eſſet cognita Paphlagonia: ſiue mari mallent, deſideraturi Sinopenſium opem videbantur, quibus ſolis eſſet tot naues ſuppeditandi facultas, quot exercitui ſufficerent. Itaque legatis arceſſitis conſultabant, rogabantque, vt, Graeci quum eſſent, Graecis tum primum beneuolentia atque conſiliis non deeſſent.

2. Tum Hecatonymus aſſurgit, et ab ſe dicta, de amicitia cum Paphlagone ineunda, purgat: non ita ſe loquutum eſſe, quaſi bellum aduerſus Graecos ipſi geſturi eſſent; ſed quod, quum ipſorum in poteſtate ſit, amicitia barbarorum frui, Graecos tamen iis ſint antelaturi. Quum autem conſilium ſuum exponere iuſſus eſſet, primum precatus Deos, in hanc ſententiam verba fecit:

3. Si vobis id conſilii dedero, quod animo meo viſum fuerit factu optimum, multa mihi proſpera eueniant: ſin autem, diuerſa. Nam

heic

γὰρ ἡ ἱερὰ συμβουλὴ λεγομένη εἶναι δοκεῖ μοι παρεῖναι. νῦν γάρ, ἂν μὲν εὖ συμβουλεύσας φανῶ, πολλοὶ ἔσεσθε οἱ ἐπαινοῦντές με· ἂν δὲ κακῶς, πολλοὶ ἔσεσθε οἱ καταρώμενοι. πράγματα μὲν οὖν οἶδ' ὅτι πολὺ πλείω ἕξομεν, ἐὰν κατὰ θάλατταν κομίζησθε. ἡμᾶς γὰρ δεήσει τὰ πλοῖα πορίζειν. ἢν δὲ κατὰ γῆς στέλλησθε, ὑμᾶς δεήσει τοὺς μαχομένους εἶναι. ὅμως δὲ λεκτέα, ἃ γιγνώσκω. ἔμπειρος γάρ εἰμι καὶ τῆς χώρας τῶν Παφλαγόνων, καὶ τῆς δυνάμεως. ἔχει γὰρ ἡ χώρα ἀμφότερα, καὶ πεδία κάλλιστα, καὶ ὄρη ὑψηλότατα. καὶ πρῶτον μὲν οἶδα εὐθὺς ὅπου τὴν εἰσβολὴν ἀνάγκη ποιεῖσθαι. οὐ γάρ ἐστιν ἄλλῃ, ἢ ᾗ τὰ κέρατα τῆς ὁδοῦ τοῦ ὄρους καθ' ἑκάτερά ἐστιν ὑψηλά· ἃ κρατεῖν κατέχοντες καὶ πάνυ ὀλίγοι δύναιντ' ἄν. τούτων δὲ κατεχομένων, οὐδ' ἂν οἱ πάντες ἄνθρωποι δύναιντο διελθεῖν. ταῦτα δὲ καὶ δείξαιμι ἄν, εἴ μοι τινὰ βούλεσθε συμπέμψαι. ἔπειτα δὲ οἶδα πεδία ὄντα, καὶ ἱππειαν, ἣν αὐτοὶ οἱ βάρβαροι νο-

heic agi de conſilio mihi videtur, quod ſacrum dici ſolet. Etenim ſi recte conſuluiſſe viſus fuero, multi numero eritis, qui me eſtis praedicaturi: ſin male, multi me execrabimini. Non ignoro equidem, longe nos plus moleſtiae habituros, ſi nauigiis domum reuehemini: quippe nos vobis ea ſuppeditemus, neceſſe erit: Sin autem terra proficiſcemini, vobis ſcilicet proeliandi neceſſitas incumbet. Enimuero dicendum nihilominus eſt, quod ſentio. Nam et Paphlagonum regio, et vires mihi notae ſunt. Habet haec vtraque ſimul iſta regio, tum campos pulcherrimos, tum altiſſimos montes. Ante omnia ſcio, qua parte vos eam ingredi neceſſe ſit: nimirum alia nulla, quam qua via per montem ducens vtrinque habet ardua quaedam quaſi cornua. Haec ſi qui occupent, vel pauci tueri poſſint. Eadem ſi teneantur, ne quidem caeteri homines vniuerſi tranſire queant. Demonſtrari haec a me poterint, ſi quem mecum ad ea loca miſeritis. Deinde noui, caetera non niſi plana eſſe: noui equeſtres copias, quas ipſi etiam barbari

νομίζουσι κρείττω εἶναι ἁπάσης τῆς βασιλέως ἱππείας. καὶ νῦν οὗτοι οὐ παρεγένοντο βασιλεῖ καλοῦντι· ἀλλὰ καὶ μεῖζον φρονεῖ ὁ ἄρχων αὐτῶν. ἢν δὲ καὶ δυνηθῆτε τά τε ὄρη κλέψαι, ἢ φθάσαι λαβόντες, καὶ ἐν τῷ πεδίῳ κρατῆτε μαχόμενοι τούς τε ἱππεῖς τούτους καὶ πεζοὺς, μυριάδας πλεον ἢ δώδεκα, ἥξετε ἐπὶ ποταμοὺς, πρῶτον μὲν τὸν Θερμώδοντα, εὖρος τριῶν πλέθρων· ὃν χαλεπὸν οἶμαι διαβαίνειν, ἄλλως τε καὶ πολεμίων πολλῶν μὲν ἔμπροσθεν ὄντων, πολλῶν δὲ ὄπισθεν ἑπομένων· δεύτερον δ' *Ἶριν, τρίπλεθρον ὡσαύτως· τρίτον δὲ Ἅλυν, οὐ μεῖον δυοῖν σταδίοιν, ὃν οὐκ ἂν δύναισθε ἄνευ πλοίων διαβῆναι· πλοῖα δὲ τίς ἔσται ὁ παρέχων; ὡς δ' αὔτως καὶ ὁ Παρθένιος ἄβατος, ἐφ' ὃν ἔλθοιτε ἂν, εἰ τὸν Ἅλυν τοῦτον διαβαίητε. ἐγὼ μὲν οὖν οὐ χαλεπὴν ὑμῖν εἶναι νομίζω τὴν πορείαν, ἀλλὰ παντάπασιν ἀδύνατον. ἂν δὲ

bari vniuerſo regis equitatu potiores ducunt. Atque hoc adeo tempore vocati a rege, non fuiſt ad ipſum profecti: et maiores etiam ſpiritus princeps ipſorum gerit. Quod ſi maxime poteritis vel montes furtim occupare; vel ipſos in occupando anteuertere, atque etiam in planitie peditatum et equitatum horum, qui cxxcIↃ ſuperat, proelio viceritis: ad amnes peruenietis, ac primum omnium Thermodontem, cuius eſt trium plethrorum latitudo. Hunc equidem magna cum difficultate traiici poſſe arbitror, praeſertim ſi magnae hoſtium copiae partim a fronte ſint, partim a tergo ſequantur. Alter amnis erit Iris, trium et ipſe plethrorum latitudine. Tertius, Halys, qui duum duum ſtadiorum latitudinem habeat, traiici a vobis abſque nauibus haudquaquam poterit. At vero quis nauium vobis copiam faciet? Iisdem et Parthenius tranſiri non poterit, ad quem veniendum vobis erit, poſteaquam Halym traieceritis. Quapropter equidem ſtatuo, non iter hoc difficile vobis fore; ſed prorſus a vobis perfici non poſſe.

T 2

* Al. Τίγριν.

δὲ πλέητε, ἔςιν ἐνθένδε μὲν εἰς Σινώπην παραπλεῦσαι, ἐκ Σινώπης δὲ εἰς Ηράκλειαν. ἐξ Ηρακλείας δὲ ὔτε πεζῇ, ὔτε κατὰ θάλατταν ἀπορία. πολλὰ γάρ ἐςι πλοῖα ἐν Ηρακλείᾳ.„

δ΄. Επεὶ δὲ ταῦτα ἔλεξεν, οἱ μὲν ὑπώπτευον φιλίας ἕνεκα τῆς εἰς Κορύλαν * λέγειν, (καὶ γὰρ ἦν πρόξενος αὐτῷ) οἱ δὲ καὶ ὡς δῶρα ληψόμενον διὰ τὴν συμβυλὴν ταύτην. οἱ δ' ὑπώπτευον καὶ τὔτυ ἕνεκα λέγειν, ὡς μὴ πεζῇ ἰόντες τὴν Σινωπέων χώραν κακόν τι ἐργάζοιντο. οἱ δ' ὖν Ελληνες ἐψηφίσαντο κατὰ θάλατταν τὴν πορείαν ποιεῖσθαι.

ε΄. Μετὰ ταῦτα Ξενοφῶν εἶπεν· Ὦ Σινωπεῖς, οἱ μὲν ἄνδρες ᾕρηνται πορείαν, ἣν ὑμεῖς συμβυλεύετε. ὕτω δ' ἔχει, εἰ μὲν μέλλει πλοῖα ἔσεσθαι ἱκανὰ, ὡς ἀριθμῷ ἕνα μὴ καταλείπεσθαι ἐνθάδε, ἡμεῖς ἂν πλέοιμεν· εἰ δὲ μέλλοιμεν οἱ μὲν καταλείψεσθαι, οἱ δὲ πλεύσεσθαι, ὐκ ἂν ἐμβαίημεν εἰς τὰ πλοῖα. γινώσκομεν γὰρ,

ſe. Iam ſi nauigetis, licebit hinc Sinopen nauigio perueniatis, inde Heracleam. Hinc nulla vobis erit difficultas reliqua, ſiue adeo mari, ſiue pedeſtri itinere lubitum fuerit pergere. Quippe nauibus ea ciuitas abundat.

4. Haec vbi protuliſſet, alii ſuſpicabantur ea dici propter amicitiam Corylae, cuius erat hoſpes: alii, quod huius conſilii dati nomine munera eſſet accepturus. Nonnulli fuere, qui ſuſpicarentur, hac etiam de cauſſa fuiſſe ab ipſo huiuſmodi prolata, ne Sinopenſium ager detrimento afficeretur, ſi per eum Graeci tranſirent. Tandem a Graecis decretum factum eſt, mari hoc iter conficiundum.

5. Secundum haec Xenophon in hanc ſententiam loquutus eſt: Aſſenſi ſunt, Sinopenſes, in itinere deligendo, milites noſtri conſilio veſtro: ita tamen, vt, ſi tanta erit nauium copia, quo ne vnus quidem heic relinquatur, nauigemus: ſin alii noſtrûm relinquentur, aliis nauigantibus, nequaquam naues conſcendemus. Non enim futurum

* Al. τῆς Κορύλα λ.

γὰρ, ὅτι ὅπȣ μὲν ἂν κρατῶμεν, δυναίμεθ' ἂν καὶ σώζεσθαι, καὶ τὰ ἐπιτήδεια ἔχειν. εἰ δέ πȣ ἥττȣς τῶν πολεμίων ληφθησόμεθα, εὔδηλον δὴ ὅτι ἐν ἀνδραπόδων χώρᾳ ἐσόμεθα."

ιϛ'. Ακȣ́σαντες ταῦτα οἱ πρέσβεις, πέμπειν ἐκέλευον πρέσβεις. καὶ πέμπȣσι Καλλίμαχον Αρκάδα, καὶ Αρίστωνα Αθηναῖον, καὶ Σαμολᾶν Αχαιόν. καὶ οἱ μὲν ᾤχοντο.

ιζ'. Εν δὲ τȣ́τῳ τῷ χρόνῳ, Ξενοφῶντι, ὁρῶντι μὲν πολλȣ̀ς ὁπλίτας τῶν Ελλήνων, ὁρῶντι δὲ πολλȣ̀ς πελταστὰς, πολλȣ̀ς δὲ καὶ τοξότας, καὶ σφενδονήτας, καὶ ἱππέας δὲ, καὶ μάλα ἤδη διὰ τὴν τριβὴν ἱκανȣ̀ς ὄντας ἐν τῷ Πόντῳ, (ἔνθα ȣ̓κ ἂν ἀπ' ὀλίγων χρημάτων τοσαύτη δύναμις παρεσκευάσθη) καλὸν αὐτῷ ἐδόκει εἶναι καὶ χώραν καὶ δύναμιν τῇ Ελλάδι προσκτήσασθαι, πόλιν κατοικίσαντας. καὶ γενέσθαι ἂν ἐδόκει αὐτῷ μεγάλη, καταλογιζομένῳ τό, τε αὐτῶν πλῆθος, καὶ τȣ̀ς περιοικȣ̃ντας τὸν Πόντον.

ή. Καὶ

rum ignoramus, vt, vbicunque potiores fuerimus, et salui esse, et commeatum habere possimus: sin alicubi hostibus inferiores deprehendamur, cuiuis facile patet, mancipiorum nos conditione futuros.

6. Haec vbi Sinopenses audiissent, mitti legatos iubent. Missi Callimachus Arcas, Aristo Atheniensis, et Samolas Achaeus Sinopen profecti sunt.

7. Interea Xenophon et peditum grauis armaturae Graecorum multitudinem intuens, et cetratorum multitudinem, et sagittariorum, et funditorum, et equitum, qui propter vsum belli peridonei essent in Ponto: quo loco exiguis impensis comparari tantus exercitus non potuisset: rem fore praeclaram existimabat, si deducta colonia, et agri alicuius, et potentiae accessione Graeciam amplificaret. Atque ea colonia futura ipsi magna videbatur, expendenti Graecorum multitudinem, et eorum, qui passim Pontum incolerent.

ή. Καὶ ἐπὶ τούτοις ἐθύετο, πρίν τινι εἰπεῖν τῶν στρατιωτῶν, Σιλανὸν παρακαλέσας τὸν Κύρου μάντιν γενόμενον, τὸν Ἀμπρακιώτην. ὁ δὲ Σιλανὸς, δεδιὼς μὴ γένοιτο ταῦτα, καὶ καταμείνειέ που ἡ στρατιὰ, ἐκφέρει εἰς τὸ στράτευμα λόγον, ὅτι Ξενοφῶν βούλεται καταμεῖναι τὴν στρατιὰν, καὶ πόλιν οἰκίσαι, καὶ ἑαυτῷ ὄνομα καὶ δύναμιν περιποιήσασθαι. αὐτὸς δὲ ὁ Σιλανὸς ἐβούλετο ὅτι τάχιστα εἰς τὴν Ἑλλάδα ἀφικέσθαι. οὓς γὰρ παρὰ Κύρου ἔλαβε τρισχιλίους Δαρεικοὺς, ὅτε τὰς δέκα ἡμέρας ἠλήθευσε † θυόμενος Κύρῳ, διεσεσώκει.

θ'. Τῶν δὲ στρατιωτῶν, ἐπεὶ ἤκουσαν, τοῖς μὲν ἐδόκει βέλτιστον εἶναι καταμεῖναι, τοῖς δὲ πολλοῖς, οὔ. Τιμασίων δὲ ὁ Δαρδανεὺς, καὶ Θώραξ ὁ Βοιώτιος, πρὸς ἐμπόρους τινὰς παρόντας τῶν Ἡρακλεωτῶν καὶ Σινωπέων, λέγουσιν, ὅτι εἰ μὴ ἐκποριοῦσι τῇ στρατιᾷ μισθὸν, ὥστε ἔχειν τὰ ἐπιτήδεια ἐκπλέοντας, ὅτι κινδυνεύσει μεῖναι τοσαύτη δύναμις

8. Hanc ob cauſſam exta conſulebat, arcellito Silano Ambraciota, quo Cyrus vate fuerat vſus: antequam animi ſui inſtitutum vlli militum aperiret. Is vero metuens, ne res ita conſieret, vt iſtic maneret exercitus; auctor rumoris in caſtris extitit, velle Xenophontem iſtic exercitum manere, vrbem extruere ſibi nomen ac potentiam comparare. Cupiebat autem Silanus primo quoque tempore in Graeciam redire, quod hactenus Daricorum illa tria conſeruaſſet, quae id temporis a Cyro acceperat, quum eius nomine conſulens exta, de diebus decem vera praedixiſſet.

9. Poſteaquam res ad milites delata eſſet, aliis viſum eſt optimum, in Ponto manere; aliis non viſum, quorum erat maior numerus. Timaſion quidem Dardanius, ac Thorax Boeotius, cum mercatoribus quibuſdam Heracleenſibus et Sinopenſibus, qui ad exercitum erant, congreſſi; periculum fore aiebant, ne, niſi ſtipendium exercitui darent, quo parare commeatum nauigaturi poſſent, tantae in Ponto

† Vid. ſupra p. 51.

μις ἐν τῷ Πόντῳ. βȣλεύεται γὰρ Ξενοφῶν, καὶ ὑμᾶς παρακαλεῖ, ἐπειδὰν ἔλθῃ τὰ πλοῖα, τότ᾽ εἰπεῖν ἐξαίφνης τῇ ϛρατιᾷ·

ί. "Ανδρες, νῦν μὲν ὁρῶμεν ὑμᾶς ἀπόρȣς ὄντας, καὶ ἐν τῷ ἀπόπλῳ ἔχειν τὰ ἐπιτήδεια, καὶ οἴκαδε ἀπελθόντας ὀνῆσαί τι τȣ̀ς οἴκοι. εἰ δὲ βȣ́λεσθε τῆς κύκλῳ χώρας περὶ τὸν Πόντον οἰκȣμένης ἐκλεξάμενοι ὅπῃ ἂν βȣ́λησθε κατασχεῖν, καὶ τὸν μὲν θέλοντα, ἀπιέναι οἴκαδε, τὸν δὲ ἐθέλοντα, μένειν αὐτȣ̃, πλοῖα δὴ ὑμῖν πάρεστιν, ὥϛε ὅπῃ βȣ́λεσθε ἐξαίφνης ἂν ἐπιπέσοιτε.„

ιά. Ακȣ́σαντες ταῦτα οἱ ἔμποροι ἀπήγγελλον ταῖς πόλεσι· συνεπεμψε δ᾽ αὐτοῖς Τιμασίων ὁ Δαρδανεὺς Ερύμαχόν τε τὸν Δαρδανέα, καὶ Θώρακα τὸν Βοιώτιον, τὰ αὐτὰ ταῦτα ἐξȣ̃ντας. Σινωπεῖς δὲ καὶ Ηρακλεῶται ἀκȣ́σαντες, πέμπȣσι πρὸς Τιμασίωνα, καὶ κελεύȣσι προϛατεῦσαι, λαβόντα χρήματα, ὅπως ἐκπλεύσῃ

Ponto copiae manerent. Nam Xenophon, inquiunt, hoc habet confilii, nofque etiam hortatur, vt, posteaquam adducta nauigia fuerint, fubito in hanc fententiam cum militibus agamus:

10. Videmus iam vos, milites, prae inopia neque commeatum, quum e portu foluendum erit, habere poffe; neque domum reuerfos commodi quidquam veftris praeftare. Quod fi vobis libet agrum aliquem in hoc Ponti ambitu, quemcunque tandem deligere vifum fuerit, occupare; ac deinde domum proficifcendi, fi qui ita velint, vel heic manendi copiam militibus facere: naues iam vobis praefto funt, quibus in quamcunque partem voletis, fubito licebit impetum facere.

11. Haec quum mercatores illi audiiffent, ad fuos referunt: adiungente ipfis Timafione Dardanenfi Erymachum ciuem fuum, et Thoracem Boeotium, qui eadem haec eis exponerent. Sinopenfes et Heraclienfes, re cognita, mittunt ad Timafionem, ac denuntiant: cupere fe, vt ipfe, accepta pecunia, exercitui

πλεύσῃ ἡ ϛρατιά. ὁ δὲ, ἄσμενος ἀκȣ́σας, ἐν συλλόγῳ τῶν ϛρατιωτῶν ὄντων, λέγει τάδε.

ιβ'. "Οὐ δεῖ προσέχειν μονῇ, ὦ ἄνδρες, ȣ̓δὲ τῆς Ἑλλάδος ȣ̓δὲν περὶ πλείονος ποιεῖσθαι. ἀκȣ́ω δέ τινας θύεσθαι ἐπὶ τȣ́τῳ, ȣ̓δ' ὑμῖν λέγοντας. ὑπισχνȣ̃μαι δὲ ὑμῖν, ἐὰν ἐκπλέητε ἀπὸ νȣμηνίας, μισθοφορὰν παρέξειν ὑμῖν Κυζικηνὸν ἑκάϛῳ τȣ̃ μηνός. καὶ ἄξω ὑμᾶς εἰς τὴν Τρῳάδα, ἔνθεν καὶ εἰμὶ φυγάς. καὶ ὑπάρξει ὑμῖν ἡ ἐμὴ πόλις· ἑκόντες γάρ με δέξονται. ἡγήσομαι δὲ αὐτὸς ἐγὼ ἔνθεν πολλὰ χρήματα λήψεσθε. ἔμπειρος δέ εἰμι τῆς Αἰολίδος, καὶ τῆς Φρυγίας, καὶ τῆς Τρῳάδος, καὶ τῆς Φαρναβάζȣ ἀρχῆς πάσης· τῆς μὲν, διὰ τὸ ἐκεῖθεν εἶναι, τῆς δὲ, διὰ τὸ ἐϛρατεῦσθαι ἐν αὐτῇ σὺν Κλεάρχῳ τε καὶ Δερκυλλίδᾳ."

ιγ'. Ἀναϛὰς δ' εὐθὺς Θώραξ ὁ Βοιώτιος, ὃς ἀεὶ περὶ ϛρατηγίας Ξενοφῶντι ἐμάχετο, ἔφη· εἰ ἐξέλθοιεν ἐκ

citui auctor eſſet nauigandi e Ponto. Ille vero libenter iis auditis, quo tempore comitia milites habebant, hac ad ipſos oratione vſus eſt:

12. Non eſt, milites, quod de manſione cogitemus, neque quod quidquam Graecia potius ducamus. Nihilominus quosdam audio, re vobiſcum non communicata, de hoc exta conſulere. Quod ſi vos ab interlunio ſolueritis, equidem vobis ſtipendium menſtruum in ſingulos Cyzicenum vnum polliceor. Ducam autem vos in Troadem, vnde iam exulo: et praeſto vobis erit patria mea, quae me lubenter excipiet. Quinetiam vobis ad ea loca ductor ero, vnde magnam pecuniae vim conſequemini. Nota mihi Aeolum regio eſt, nota Phrygia, Troas, vniuerſa Pharnabazi praefectura: Illa quidem, quod inde ſim oriundus; haec vero, quod iſtic Clearcho et Dercyllida ducibus ſtipendia fecerim.

13. Ibi tum ſurgens ſtatim Thorax Boeotius, cui ſemper de munere praetoris cum Xenophonte fuerat contentio, habituros

ἐκ τοῦ Πόντου, ἕπεσθαι αὐτοῖς Χεῤῥόνησον, χώραν καλὴν καὶ εὐδαίμονα· ὥστε τῷ βουλομένῳ, ἐνοικεῖν, τῷ δὲ μὴ βουλομένῳ, ἀπιέναι οἴκαδε. γελοῖον δ' εἶναι, ἐν τῇ Ἑλλάδι οὔσης χώρας πολλῆς καὶ ἀφθόνου, ἐν τῇ βαρβάρων μαστεύειν. ἔς τε δ' ἄν, ἔφη, ἐκεῖ γένησθε, κἀγὼ, καθάπερ Τιμασίων, ὑπισχνοῦμαι ὑμῖν τὴν μισθοφοράν.

ιδ'. Ταῦτα δ' ἔλεγεν, εἰδὼς ἃ Τιμασίωνι οἱ Ἡρακλεῶται καὶ οἱ Σινωπεῖς ἐπαγγέλοιντο ὥστε ἐκπλεῖν. ὁ δὲ Ξενοφῶν ἐν τούτῳ ἐσίγα. ἀναστὰς δὲ Φιλήσιος καὶ Λύκων οἱ Ἀχαιοὶ, ἔλεγον, ὡς δεινὸν εἴη, ἰδίᾳ μὲν Ξενοφῶντα πείθειν τε καταμένειν, καὶ θύεσθαι ὑπὲρ τῆς μονῆς, μὴ κοινοῦντα τῇ στρατιᾷ. εἰς δὲ κοινὸν μηδὲν ἀγορεύειν περὶ τούτων· ὥστε ἠναγκάσθη ὁ Ξενοφῶν ἀναστῆναι, καὶ εἰπεῖν τάδε·

ιε'. Ἐγὼ, ὦ ἄνδρες, θύομαι μὲν, ὡς ὁρᾶτε ὁπόσα δύ-

tiros, ait, Cherſoneſum, regionem fertilem et opulentam, ſi e Ponto exirent. Itaque ſi quibus ita libeat, illic haberi ſedes poſſe: ſin qui ab hoc conſilio abhorreant, in patriam eos poſſe pergere. Per autem ridiculum eſſe, barbara in regione agrum quaerere, quum et amplius et vberrimus ipſa in Graecia haberi poſſit. Eo donec perueneritis, etiam ipſe Timaſionis exemplo ſtipendium vobis polliceor.

14. Haec Thorax addebat idcirco, quod non ignoraret, quid ab Heraclienſibus et Sinopenſibus Timaſioni promiſſum eſſet, ſi permouiſſet Graecos, vt nauigiis e Ponto diſcederent. Dum haec dicerentur, ſilebat Xenophon. Tum vero ſurgentes Achaei duo, Phileſius et Lycon, graue quiddam aiebant eſſe, Xenophontem priuatim et ſuaſorem eſſe manendi, et exta conſulere de manſione, re cum exercitu non communicata: iam publice de his nihil omnino proloqui. Quibus verbis coactus eſt Xenophon, vt ſurgeret, et hac oratione vteretur:

15. Equidem, milites, quantum

δύναμαι, καὶ ὑπὲρ ὑμῶν καὶ ὑπὲρ ἐμαυτȣ̃, ὅπως ταῦτα τυγχάνω καὶ λέγων καὶ νοῶν καὶ πράττων, ὁποῖα μέλλει τȣ ὑμῖν κάλλιστα καὶ ἄριστα ἔσεσθαι, καὶ ἐμοί. καὶ νῦν ἐθυόμην περὶ αὐτȣ̃ τȣ́τȣ, εἰ ἄμεινον εἴη ἄρχεσθαι λέγειν εἰς ὑμᾶς καὶ πράττειν περὶ τȣ́των, ἢ παντάπασι μηδ' ἅπτεσθαι τȣ̃ πράγματος.

ις´. Σιλανὸς δέ μοι ὁ μάντις ἀπεκρίνατο, τὸ μὲν μέγιστον, τὰ ἱερὰ καλὰ εἶναι· (ᾔδει γὰρ καὶ ἐμὲ ȣ̓κ ἄπειρον ὄντα, διὰ τὸ ἀεὶ παρεῖναι τοῖς ἱεροῖς) ἔλεξε δὲ, ὅτι ἐν τοῖς ἱεροῖς φαίνοιτό τις δόλος καὶ ἐπιβȣλὴ ἐμοί. ὀρθῶς ἄρα γιγνώσκων, ὅτι αὐτὸς ἐπεβȣ́λευε διαβάλλειν με πρὸς ὑμᾶς. ἐξήνεγκε γὰρ τὸν λόγον, ὡς ἐγὼ πράττειν ταῦτα διανοοίμην ἤδη, ȣ̓ πείσας ὑμᾶς.

ιζ´. Εγὼ δὲ, εἰ μὲν ἀπορȣ̃ντας ὑμᾶς ἑώρων, τȣ̃τ' ἂν ἐσκόπȣν, ἀφ' ȣ̃ ἂν γένοιτο, ὥστε λαβόντας ὑμᾶς πόλιν, τὸν μὲν βȣλόμενον, ἀποπλεῖν ἤδη, τὸν δὲ μὴ βȣλόμενον, ἐπεὶ

tum possum, exta consulo, quemadmodum ipsi videtis, tum vestro, tum meo nomine; vt ea loquar, cogitem, geram, quaecunque tam vobis quam mihi futura sint maxime honesta et laudabilia. Atque adeo nunc hac ipsa de caussa consulebam exta, num potius esset, me initium loquendi et agendi vobiscum de his rebus facere; an omnino negotium hoc ne quidem attingere.

16. Vates quidem certe Silanus respondebat, exta, quod maximum est, perpulchra conspici. Norat enim, me quoque hac in parte non esse rudem, qui semper sacris adesse consueuerim. Addebat, in extis significari fraudem et insidias aduersum me. Nimirum recte indicabat, qui secum per insidias me apud vos criminari constituisset. Nam eum rumorem sparsit, quasi ego haec iam facere cogitem, vobis in sententiam meam suadendo non perductis.

17. Ego vero si vos inopia rerum laborare viderem, eo cogitationes meas referrem, quo pacto fieri posset, vt a vobis vrbe aliqua capta, qui vellet, iamiam discederet: qui nol-

ἐπεὶ κτήσαιτο ἱκανὰ, ὥςε καὶ τὺς ἑαυτῦ οἰκείυς ὠφελῆσαι τι. ἐπεὶ δὲ ὁρῶ ὑμῖν καὶ τὰ πλοῖα πέμποντας Ἡρακλεώτας καὶ Σινωπεῖς, καὶ μισθὸν υπισχνυμενυς * ὑμῖν ἄνδρας ἀπὸ νυμηνίας, καλόν μοι δοκεῖ εἶναι σωζομένυς ἔνθα βυλόμεθα, μισθὸν τῆς ποςείας λαμβάνειν. καὶ αὐτός τε αναπαύομαι ἐκείνης τῆς διανοίας, καὶ ὁπόσοι πρός με προσήεσαν, λεγοντες, ὡς χρὴ ταῦτα πράττειν, ἀναπαύσασθαι φημὶ χρῆναι.

ιή. Οὕτω γὰρ γινώσκω. Ομῦ μὲν γὰρ ὄντες ** πολλοὶ, ὥσπερ νυνὶ, δοκεῖτε ἄν μοι καὶ ἔντιμοι εἶναι, καὶ ἔχειν τὰ ἐπιτήδεια. ἐν γὰρ τῷ κρατεῖν ἐςὶ καὶ τὸ λαμβάνειν τὰ τῶν ἡττομένων. διασπασθεντες δὲ, καὶ κατὰ μικρὰ γενομένης τῆς δυνάμεως, ὔτ' ἂν τροφὴν δύναισθε λαμβάνειν, ὔτε χαίροντες ἂν ἀπαλλάξητε ***.

ιθ΄. Δοκεῖ ὖν μοι ἅπερ ὑμῖν, ἐκπορεύεσθαι εἰς τὴν Ελλαδα· καὶ ἄν τις μείνῃ, ἢ ἀπολιπών τι **** ληφθῇ,

nollet, comparatis prius iis rebus, quibus ſuos etiam iuuare nonnihil poſſet, abiret. Nunc quando mitti vobis ab Heraclienſibus ac Sinopenſibus nauigia video, atque etiam nonnullos ab interlunio ſtipendium vobis polliceri: bonum eſſe arbitror, nos ſimul incolumes eo peruenire, quo volumus, et mercedem etiam itineris accipere. Quapropter non ipſe ſolum hanc cogitationem omitto, ſed ab ea deſiſtendum iis etiam aio, qui me hac de re conueniebant.

18. Sic enim ſtatuo, ſi multi vna ſimus, vti nunc ſumus, magno nos in honore futuros, atque etiam commeatu non cariturus. Nam rerum potiri, hoc etiam habet, vt eorum, qui victi ſunt, facultates ad victores tranſeant. Sin diuellamini, et copiae veſtrae in exiguas turmas redigantur: neque alimenta parare poteritis, neque hinc ex animi ſententia diſcedere.

19. Quapropter equidem perinde ac vos, in Graeciam pergendum arbitror; illataeque iniuriae damnandum eum, qui vel man-

* Al. ὑμῖν ὥστε ἐκπλεῖν, ὦ ἄνδρες, ἀπὸ νυμ.

** Al. ὁμῦ μὲν ὄντες etc.

*** Al. ἀπαλλάξαιτε.

**** Al. ἀπολιπὼν τινά.

ληφθῇ, πρὶν ἐν ἀσφαλεῖ εἶναι πᾶν τὸ στράτευμα, κρίνεσθαι αὐτὸν ὡς ἀδικοῦντα. καὶ ὅτῳ δοκεῖ, ἔφη, ταῦτα, αἰρέτω τὴν χεῖρα.„

κ΄. Ἀνέτειναν πάντες. ὁ δὲ Σιλανὸς ἐβόα, καὶ ἐπεχείρει λέγειν, ὡς δίκαιον εἴη ἀπιέναι τὸν βουλόμενον. οἱ δὲ στρατιῶται οὐκ ἠνείχοντο, ἀλλ' ἠπείλουν αὐτῷ, εἰ λήψονται ἀποδιδράσκοντα, ὅτι τὴν δίκην ἐπιθήσοιεν.

κα΄. Ἐντεῦθεν, ἐπεὶ ἔγνωσαν οἱ Ἡρακλεῶται, ὅτι ἐκπλεῖν δεδογμένον εἴη, καὶ Ξενοφῶν αὐτὸς ἐπεψηφικὼς εἴη, τὰ μὲν πλοῖα πέμπουσι, τὰ δὲ χρήματα, ἃ ὑπέσχοντο Τιμασίωνι καὶ Θώρακι, ἐψευσμένοι ἦσαν τῆς μισθοφορᾶς.

κβ΄. Ἐνταῦθα ἐκπεπληγμένοι ἦσαν, καὶ ἐδεδίεσαν τὴν στρατιὰν οἱ τὴν μισθοφορὰν ὑπεσχημένοι. καὶ παραλαβόντες οὗτοι καὶ τοὺς ἄλλους στρατηγοὺς, οἷς ἀνεκεκοίνωντο ἃ πρόσθεν ἔπραττον, (ἅπαντες δ' ἦσαν, πλὴν Νέωνος τοῦ * Ἀσιναίου, ὡς Χειρισόφῳ ὑπεστρατήγει, Χειρίσοφος δὲ οὐ παρ-

suos prius deserere deprehensus fuerit, quam totus exercitus in tuto consiiterit. Quisquis huius est sententiae, manum tollat.

20. Heic quum omnes manum sustulissent, Silanus magno cum clamore dicere conabatur, aequum esse, vt ei, qui vellet, discedendi facultas esset. Non ferebant hoc milites, atque etiam minabantur, se in eum animaduersuros, si fugam ipsum moliri deprehenderent.

21. Ex eo tempore, quum Heraclienses intellexissent, decretum de nauigatione factum esse, quod suffragio suo Xenophon etiam comprobasset: nauigia quidem illi mittunt, sed de pecunia, militi danda in stipendium, quam Timasioni ac Thoraci promiserant, plane spem horum fallunt.

22. Tum vero illi, qui stipendium polliciti fuerant, territi, metuere sibi ab exercitu coeperunt. Quare assumtis hi caeteris etiam praetoribus, quibuscum ea communicata erant, quae prius gesserant, (et erant horum in numero omnes, extra vnum Neonem Asinensem, qui tunc adhuc absentis Cherisophi

* Al. Ἀσινέως.

παρῆν) ἔρχονται πρὸς Ξενοφῶντα, καὶ λέγουσιν ὅτι μεταμέλοι αὐτοῖς, καὶ δοκοίη κράτιστον εἶναι, πλεῖν εἰς Φᾶσιν, ἐπεὶ πλοῖα ἐκεῖ ἐστι, καὶ κατασχεῖν τὴν Φασιανῶν χώραν. Αἰήτου δ' υἱὸς ἐτύγχανε βασιλεύων αὐτῶν.

γ'. Ξενοφῶν δ' ἀπεκρίνατο, ὅτι οὐδὲν ἂν τούτων εἴποι εἰς τὴν στρατιάν· ὑμεῖς δὲ συλλέξαντες, ἔφη, εἰ βούλεσθε, λέγετε. ἐνταῦθα ἀποδείκνυται Τιμασίων ὁ Δαρδανεὺς γνώμην, μὴ ἐκκλησιάζειν, ἀλλὰ τοὺς ἑαυτοῦ ἕκαστον λοχαγοὺς πρώτους πειρᾶσθαι πεῖσαι. καὶ ἀπελθόντες ταῦτα ἐποίουν.

ΚΕΦ. ζ'.

Οἱ δὲ στρατιῶται ἀνεπύθοντο ταῦτα πραττόμενα. καὶ ὁ Νέων λέγει, ὡς Ξενοφῶν ἀναπεπεικὼς τοὺς ἄλλους στρατηγοὺς, διανοεῖται ἄγειν ἐξαπατήσας τοὺς στρατιώτας πάλιν εἰς Φᾶσιν. ἀκούσαντες δὲ οἱ στρατιῶται, χαλεπῶς ἔφε-

ſophi legatus erat) Xenophontem adeunt, ac ſui ſe conſilii poenitere aiunt, optimum iam ſibi videri, vt, quia nauigia non deſint, Phaſin nauigando peterent, ac Phaſianorum agrum occuparent. His id temporis Aetae ſilius cum imperio praeerat.

23. Xenophon ſe de his ad exercitum relaturum negabat. Vos, inquit, ſi quidem ita voletis, aduocatis in concionem militibus haec exponite. Tum Dardanenſis Timaſion, indicata ſententia ſua, vocandum ad concionem militem negat: ſed ſingulos primum adniti debere, vt ſuos cohortium ductores in hanc ſententiam adducerent. Itaque digreſſi a ſe inuicem, quod ille ſuaſerat, agebant,

CAP. VII.

Inaudierant iam milites haec agi, et Neon Xenophontem aiebat, pertractis in ſententiam ſuam ducibus caeteris, rurſum cogitare de hoc, vt milites circumuentos in Phaſin duceret. Quae quum milites intellexiſſent,

* Al. οὐδὲν.

ἔφερον. καὶ σύλλογοι ἐγίγνοντο, καὶ κύκλοι συνίσταντο, καὶ μάλα φοβεροὶ ἦσαν, μὴ ποιήσειαν οἷα καὶ τοὺς τῶν Κόλχων κήρυκας ἐποίησαν, καὶ τοὺς ἀγορανόμους. ὅσοι γὰρ μὴ εἰς τὴν θάλατταν κατέφυγον, κατελεύσθησαν.

β΄. Ἐπεὶ δὲ ᾐσθάνετο ὁ Ξενοφῶν, ἔδοξεν αὐτῷ ὡς τάχιστα συναγαγεῖν αὐτῶν ἀγορὰν, καὶ μὴ ἐᾶσαι συλλεγῆναι αὐτομάτους· καὶ ἐκέλευσε τὸν κήρυκα συλλέξαι ἀγοράν. οἱ δ᾽, ἐπεὶ τοῦ κήρυκος ἤκουσαν, συνέδραμον καὶ μάλα ἑτοίμως. ἐνταῦθα Ξενοφῶν τῶν μὲν στρατηγῶν οὐ κατηγόρει ὅτι ἦλθον πρὸς αὐτόν· λέγει δὲ ὧδε·

γ΄. Ἀκούω τινὰ διαβάλλειν, ὦ ἄνδρες, ἐμὲ, ὡς ἐγὼ ἐξαπατήσας ὑμᾶς μέλλω ἄγειν εἰς Φᾶσιν. ἀκούσατε οὖν μου, πρὸς θεῶν· καὶ ἐὰν μὲν ἐγὼ φαίνωμαι ἀδικῶν, οὐ χρή με ἐνθένδε ἀπελθεῖν, πρὶν ἂν δῶ τὴν δίκην· ἂν δ᾽ ὑμῖν φαίνωνται ἀδικοῦντες οἱ ἐμὲ διαβάλλοντες, οὕτως αὐτοῖς χρῆσθε, ὥσπερ ἄξιον.

δ΄. Ὑ-

ſent, grauiter moleſteque ferebant. Denique coetus haberi, circuli colloquentium inſtitui, formidini omnibus eſſe, ne rurſum id patrarent, quod in Colchorum praecones, annonaeque forenſis praefectos deſignaverant. Nam quotquot eorum in mare non confugerant, lapidibus erant obruti.

2. Xenophon quum rem omnem animaduerteret, viſum eſt ei quamprimum milites ad concionem vocandos eſſe, neque permittendum vt ſponte ſua coirent. Itaque praeconi mandat, vt eos ad concionem aduocarent. Milites, vbi praeconem audiiſſent, cupide admodum concurrebant. Atque heic Xenophon nulla aduerſus praetores, qui eum conuenerant, accuſatione inſtituta, in hanc ſententiam loquutus eſt:

3. Audio, milites, quendam me criminari, quaſi vos fraude, circumuentos ad Phaſin ducturus ſim. Quapropter me dicentem, per Deos immortales, audite, ac ſi quidem apparebit, me iniurium eſſe; nequaquam committendum erit, vt prius hinc diſcedam, quam poenas dedero: ſin illos, qui me calumniantur, iniurios eſſe vos ipſi compereritis, ſic eos tractetis velim, vti merentur.

4. No-

δʹ. Ὑμεῖς δὲ ἐπίςασθε δήπου, ὁπόθεν ὁ ἥλιος ἀνίσχει, καὶ ὅποι δύεται· καὶ ὅτι, ἐὰν μέν τις εἰς τὴν Ελλάδα μέλλῃ ἰέναι, πρὸς ἑσπέραν δεῖ πορεύεσθαι. ἐὰν δέ τις βούληται εἰς τοὺς βαρβάρους, τοὔμπαλιν πρὸς ἕω. ἔςιν οὖν ὅςις τοῦτο δύναιτ' ἂν ὑμᾶς ἐξαπατῆσαι, ὡς ὁ ἥλιος ἔνθα μὲν ἀνίσχει, δύεται δ' ἐνταῦθα· ἔνθεν δὲ δύεται, ἀνίσχει δ' ἐντεῦθεν; ἀλλὰ μὴν καὶ τοῦτό γε ἐπιςάμεθα, ὅτι ὁ βορέας μὲν ἔξω τοῦ Πόντου εἰς τὴν Ελλάδα φέρει, νότος δὲ εἴσω εἰς Φᾶσιν· καὶ ἀεὶ λέγετε *, ὅτι ὁ βοῤῥᾶς πνεῖ, ὥςε καλοὶ πλοῖ εἰσιν εἰς τὴν Ελλάδα. τοῦτο οὖν ἔςιν, ὅπως τὶς ἂν ἐξαπατῆσαι, ὥςτ' ἐμβαίνειν, ὁπόταν νότος πνέῃ;

εʹ. Αλλὰ γὰρ ὑμᾶς, ὁπόταν γαλήνη ᾖ, ἐμβιβῶ **. οὐκ οὖν ἐγὼ μὲν ἐν ἑνὶ πλοίῳ πλεύσομαι, ὑμεῖς δὲ τοὐλάχιςον ἐν ἑκατόν; πῶς ἂν οὖν ὑμᾶς ἐγὼ ἢ βιασαίμην σὺν ἐμοὶ πλεῖν μὴ θέλοντας, ἢ ἐξαπατήσας ἄγοιμι; ποιῶ δὲ ὑμᾶς ἐξαπατηθέντας καὶ καταγοη-

4. Noſtis, vt arbitror, qua parte ſol oriatur, et vbi occidat: praeterea ſi quis in Graeciam tendat, ei verſus occidentem ſolem pergendum eſſe; ſin quis ad barbaros ſe conferre velit, huic vice verſa iter ad ſolis ortum eſſe dirigendum. An ergo quiſquam imponere vobis in eo poſſit, ſi ſolem dicat iſtic oriri, vbi occidit; et occidere, vbi oritur? Quin ne id quidem ignoramus, aquilonem extra Pontum in Graeciam ducere, auſtrum intra Phaſin. Nam flante borea nauigationes in Graeciam ſecundas eſſe dicitis. Ergone fieri poſſit, vt ab aliquo circumuenti nauim, auſtro flante, conſcendatis?

9. At enim vos ſcilicet in naves imponam, quum tranquillum a ventis mare fuerit. Nimirum, ego naui vna vehar. vos vt minimum nauibus centum. Qui poterit ergo fieri, vt vel inuitos vos ego mecum nauigare cogam, vel ducam fraude circumuentos? Verum eſto ſane, de-

* Al. καὶ λέγετε ὅταν ὁ βοῤῥᾶς πνέῃ, ὡς καλοὶ etc.

** Al. ἐμβιβῶ; cum interrogandi nota.

γοητευθέντας ὑπ' ἐμοῦ ἥκειν εἰς Φᾶσιν· καὶ δὴ καὶ ἀποβαίνομεν εἰς τὴν χώραν. γνώσεσθε δήπου, ὅτι οὐκ ἐν τῇ Ἑλλάδι ἐστέ· καὶ ἐγὼ μὲν ἔσομαι ὁ ἐξηπατηκὼς εἰς ὑμᾶς, ὑμεῖς δὲ οἱ ἐξηπατημένοι ἐγγὺς μυρίων, ἔχοντες ὅπλα. πῶς ἂν οὖν εἷς ἀνὴρ μᾶλλον δοίη δίκην, ἢ οὕτω περὶ αὑτοῦ τε καὶ ὑμῶν βουλευόμενος;

ς'. Ἀλλ' οὗτοί εἰσιν οἱ λόγοι ἀνδρῶν ἠλιθίων, καὶ ἐμοὶ φθονούντων, ὅτι ἐγὼ ὑφ' ὑμῶν τιμῶμαι. καί τοι οὐ δικαίως γ' ἂν μοι φθονοῖεν. τίνα γὰρ αὐτῶν κωλύω ἢ λέγειν, εἴ τις τι δύναται, ἀγαθὸν ἐν ὑμῖν, ἢ μάχεσθαι, εἴ τις ἐθέλοι, ὑπὲρ ὑμῶν τε καὶ ἑαυτοῦ, ἢ ἐγρηγορέναι περὶ τῆς ὑμετέρας ἀσφαλείας ἐπιμελόμενον; τί γὰρ, ἄρχοντες αἱρουμένων ὑμῶν ἐγὼ τινι ἐμποδών εἰμι; παρίημι, ἀρχέτω· μόνον ἀγαθόν τι ποιῶν φαινέσθω.

ζ'. Ἀλλὰ γὰρ ἐμοὶ μὲν ἀρκεῖ περὶ τούτων τὰ εἰρημένα. εἰ

decepti, et quibusdam quasi praestigiis a me dementati ad Phasin perueniatis, atque etiam in terram ipsam descendamus. Nimirum vos in Graecia non esse animaduertetis, et ego scilicet is ero, qui vos vnus, hominum fere ad CCIↃↃ, qui quidem armati etiam sint, deceperit. Qui possit vnus homo in supplicii periculum certius se coniicere, quam si hoc pacto tum sibi tum vobis consulat?

6. Enimuero sermones hi stultorum hominum sunt, ac inuidentium mihi, quod honore me prosequamini. At non iure mihi inuident. Nam quem hominum ego impedio, quo minus vel apud vos proferat, si quid, ex vsu quod sit, proferre habeat: vel pro vobis ac seipso pugnet, si ita velit: vel sollicite vestra caussa vigilet, vt vos securi sitis? Quid item, quum vos magistratus legitis, egone cuiquam sum impedimento? Immo vero cedo alii: per me liceat imperet, modo se commodum vestrum procurare declaret.

7. Enimuero satis est mihi, tantum hac in parte dixisse. Quod

εἰ δέ τις ὑμῶν ἢ αὐτὸς ἂν ἐξαπατηθῆναι οἴεται ταῦτα, ἢ ἄλλον ἐξαπατῆσαι ταῦτα λέγων, διδασκέτω *. ὅταν δὲ τέτων ἅλις ἔχητε, μὴ ἀπέλθητε, πρὶν ἂν ἀκέσητε, οἷον ὁρῶ ἐν τῇ στρατιᾷ ἀρχόμενον πρᾶγμα. ὃ εἰ ἔπεισι, καὶ ἔσαι οἷον ἐπιδείκνυσιν, ὥρα ἡμῖν βελεύεσθαι περὶ ἡμῶν αὐτῶν, μὴ κάκιστοί τε καὶ αἴσχιστοι ἄνδρες φανῶμεν καὶ πρὸς Θεῶν, καὶ πρὸς ἀνθρώπων, καὶ φιλίων, καὶ πολεμίων, καὶ καταφρονηθῶμεν.„

η'. Ἀκέσαντες ταῦτα οἱ στρατιῶται, ἐθαύμασάν τε τί εἴη, καὶ λέγειν ἐκέλευον. ἐκ τέτε ἄρχεται πάλιν· "Ἐπίστασθέ πε, ὅτι χωρία ἦν ἐν τοῖς ὄρεσι τοῖς βαρβαρικοῖς φίλια τοῖς Κερασεντίοις, ὅθεν κατιόντες τινὲς καὶ ἱερεῖα ἐπώλεν ἡμῖν, καὶ ἄλλα ὧν εἶχον. δοκῆσι δέ μοι καὶ ὑμῶν τινὲς εἰς τὸ ἐγγυτάτω χωρίον τέτων ἐλθόντες, ἀγοράσαντές τι πάλιν ἐλθεῖν.

θ'. Τῆτο

Quod si quis vestrûm in hoc vel seipsum esse circumuentum putat, vel alium his decipi ait, hoc ipsum exponat. Nunc vbi de his satis actum, ne prius discedite, quam audiveritis, cuiusmodi facinus in exercitu iam coepisse videam; quod si porro serpserit, ac euaserit eo, quo euasurum videtur, tempus est, vt mature nobis consulamus, ne pariter et erga Deos, et homines, et foederatos, et hostes, omnium flagitiosissimos et impurissimos nos declaremus, atque etiam contemnamur.

8. Quae verba quum milites audiissent, quid illud esset, mirati, hortabantur, vt rem omnem exponeret. Tum rursus, initio dicendi facto, Xenophon: Scire vos arbitror, inquit, barbarorum in montibus oppida quaedam fuisse, foedere Cerasuntiis coniuncta, de quibus nonnulli descendebant, ac nobis vendebant victimas, aliasque res, quarum ipsis erat copia. Vestrûm etiam nonnullos existimo in horum oppidum, quod proxime a nobis aberat, profectos emisse quaedam ac deinde in castra reuertisse.

9. Id

* Al. transposita distinctione ταῦτα, λέγων διδασκέτω.

ιθ΄. Τȣ̃το καταμαθὼν Κλεάρατος ὁ λοχαγὸς ὅτι μικρὸν εἴη, καὶ ἀφύλακτον, διὰ τὸ φίλιον νομίζειν εἶναι, ἔρχεται ἐπὶ αὐτȣ̀ς νυκτὸς, ὡς πορθήσων, ȣ̓δενὶ ἡμῶν εἰπών. διενενόητο δὲ, εἰ λάβοι τὸ χωρίον, εἰς μὲν ςράτευμα μηκέτι ἐλθεῖν, ἐμβὰς δ᾽ εἰς πλοῖον, ἐν ᾧ ἐτύγχανον οἱ σύσκηνοι αὐτȣ̃ παραπλέοντες, καὶ ἐνθέμενος εἴ τι λάβοι, ἀποπλέων οἴχεσθαι ἔξω τȣ̃ Πόντȣ.

ί. Καὶ ταῦτα συνωμολόγησαν αὐτῷ οἱ ἐν τῷ πλοίῳ σύσκηνοι, ὡς ἐγὼ νῦν αἰσθάνομαι. παρακαλέσας ȣ̓̃ν ὁπόσȣς ἔπειθεν, ἦγεν ἐπὶ τὸ χωρίον. πορευόμενον δὲ αὐτὸν φθάνει ἡμέρα γενομένη, καὶ συςάντες οἱ ἄνθρωποι, ἀπὸ ἰσχυρῶν τόπων βάλλοντες καὶ παίοντες, τόν τε Κλεάρατον ἀποκτείνȣσι, καὶ τῶν ἄλλων συχνȣ̀ς. οἱ δέ τινες καὶ εἰς Κερασȣ̃ντα αὐτῶν ἀποχωρȣ̃σι.

ιά. Ταῦτα δ᾽ ἦν τῇ ἡμέρᾳ, ᾗ ἡμεῖς δεῦρο ἐξωρμῶμεν πεζῇ.

9. Id vero paruum esse, posteaquam cohortis ductor Clearatus animaduertisset, itemque nullo praesidio munitum, quod nobis illi se amicos esse crederent; noctu ad homines spe direptionis accedit, re cum nemine nostrûm communicata. Et erat ipsius ea sententia, vt, si cepisset oppidum, nunquam in castra rediret: sed conscensa naui, qua contubernales ipsius forte tum litus legebant, inque hac ipsa rebus iis, quas cepisset, impositis, extra Pontum nauigando se proriperet.

10. Ac de his ita inter ipsum et contubernales in naui conuenerat, vti nunc animaduerto. Quum igitur concitasset, quoscunque persuadendo adducere poterat, ad oppidum eos duxit. Interea dum in itinere pergit, dies ipsum anteuertit, hominumque concursu facto, qui de locis munitis et iaculis hos, et ictibus petebant, non Clearatus solum, sed cum eo complures ex aliis etiam occumbunt, nonnullis Cerasuntem se recipientibus.

11. Haec eo gesta sunt die, quo nos huc itinere pedestri per-

πεζῇ. τῶν δὲ παραπλεόντων ἔτι τινὲς ἦσαν ἐν Κερασοῦντι, οὔπω ἀνηγμένοι. μετὰ τοῦτο, ὡς οἱ Κερασούντιοι λέγουσιν, ἀφικνοῦνται τῶν ἐκ τοῦ χωρίου τρεῖς ἄνδρες τῶν γεραιτέρων, πρὸς τὸ κοινὸν τὸ ἡμέτερον χρῄζοντες ἐλθεῖν.

ιβ'. Ἐπεὶ δὲ ἡμᾶς οὐ κατέλαβον, πρὸς τοὺς Κερασουντίους ἔλεγον, ὅτι θαυμάζοιεν, τί ἡμῖν δόξειεν ἐλθεῖν πρὸς αὐτούς. ἐπεὶ μέντοι σφᾶς λέγειν ἔφασαν, ὅτι οὐκ ἀπὸ κοινοῦ γένοιτο τὸ πρᾶγμα, ἥδεσθαί τε αὐτοὺς, καὶ μέλλειν πλεῖν δεῦρο, ὡς ὑμῖν * λέξειαν τὰ γενόμενα, καὶ τοὺς νεκροὺς θάπτειν αὐτοὺς κελεύειν λαβόντας τοὺς τούτου δεομένους. τῶν δ' ἀποφυγόντων τινὲς Ἕλληνες ἔτυχον ἔτι ὄντες ἐν Κερασοῦντι. αἰσθόμενοι δὲ τοὺς βαρβάρους ὅποι ἴοιεν, αὐτοί τε ἐτόλμησαν βάλλειν τοῖς λίθοις, καὶ τοῖς ἄλλοις διεκελεύοντο. καὶ οἱ ἄνδρες ἀποθνήσκουσι, τρεῖς ὄντες, οἱ πρέσβεις, καταλευσθέντες.

ιγ'. Ἐπεὶ

pergere coepimus. Eorum vero, quibus litus legendum erat, nonnulli necdum Cerasunte soluerant, sed adhuc istic haerebant. Nec multo post, vti quidem Cerasuntii narrant, ab oppido tres viri aetate graues veniunt, qui communitatem hanc nostram conuenire vellent.

12. Hi quum nos istic non offendissent, aiunt ad Cerasuntios, mirari se, quamobrem visum nobis fuerit ipsos inuadere. Quum Cerasuntii respondissent, non communi exercitus consilio facinus admissum esse; gratum hoc sibi esse dicunt, adeoque nauigaturos huc ad nos, vt quid accidisset, nobis exponerent, et cadauera recipere ad sepulturam iuberent, eos qui vellent. Erant tunc adhuc Cerasunte Graeci quidam, ex eis qui eo fuga se receperant. Hi quum animaduertissent, quo barbari tenderent, non ipsi olum ausi sunt lapides in eos coniicere, sed alios etiam, vt idem facerent, hortari. Quo factum, vt homines hi, tres numero, et legati, lapidibus obruti, vitam cum morte commutarint.

* Al. ἡμῖν.

ιγ΄. Ἐπεὶ δὲ τοῦτο ἐγένετο, ἔρχονται πρὸς ἡμᾶς οἱ Κερασούντιοι, καὶ λέγουσι τὸ πρᾶγμα. καὶ ἡμεῖς οἱ στρατηγοὶ ἀκούσαντες ἠχθόμεθα τοῖς γεγενημένοις, καὶ ἐβουλευόμεθα σὺν τοῖς Κερασουντίοις, πῶς ἂν ταφείησαν οἱ τῶν Ἑλλήνων νεκροί. συγκαθήμενοι δ' ἔξωθεν τῶν ὅπλων, ἐξαίφνης ἀκούομεν θορύβου πολλοῦ, παῖε, παῖε, βάλλε, βάλλε. καὶ τάχα δὴ ὁρῶμεν προσθέοντας, λίθους δ' ἔχοντας ἐν ταῖς χερσὶ, τοὺς δὲ καὶ ἀναιρουμένους.

ιδ΄. Καὶ οἱ μὲν Κερασούντιοι, ὡς ἂν καὶ ἑωρακότες τὸ παρ' ἑαυτοῖς πρᾶγμα, δείσαντες ἀποχωροῦσι πρὸς τὰ πλοῖα. ἦσαν δὲ, νὴ Δία, οἳ καὶ ἡμῶν ἔδεισαν. ἔγωγε μὴν ἦλθον πρὸς αὐτοὺς, καὶ ἠρώτων ὅ, τι ἐστὶ τὸ πρᾶγμα. τῶν δ' ἦσαν μὲν οἳ οὐδὲν ᾔδεσαν, ὅπως δὲ λίθους εἶχον ἐν ταῖς χερσίν. ἐπὶ δὲ καὶ εἰδότι τινὶ ἐνέτυχον, λέγει μοι ὅτι οἱ ἀγορανόμοι δεινότατα ποιοῦσι τὸ στράτευμα.

ιε΄. Καὶ ἐν τούτῳ τὶς ὁρᾷ ἀγορανόμον Ζήλαρχον πρὸς τὴν

13. Hoc facinore defignato, veniunt ad nos Cerafuntii, remque omnem narrant. Ea cognita, nos duces grauiter molefteque ferre, quod accidiffet; et quo pacto Graecorum cadauera fepulturae mandari poffent, cum Cerafuntiis deliberare. Quum forte hoc modo extra caftra confideremus, fubito tumultum ingentem clamantium audimus: Caede, caede, feri, feri. Nec mora, multos adcurrentes videmus, qui partim lapides in manibus habebant, partim eos tollebant.

14. Heic Cerafuntii, qui facinus illud apud fe defignatum vidiffent, territi ad naues fe recipiunt. Etiam nonnulli profecto noftrûm fibi metuebant. Verum ego ad eos acceffi, et quid rei effet, interrogaui. Ignorabant hoc illorum plerique, ac nihilominus lapides manibus tenebant. Tandem quum in quendam incidiffem, qui rem intelligeret, narrat is mihi, forenfis annonae praefectos grauiffime exercitum affligere.

15. Atque heic quidam Zelarchum, annonae praefectum, ad mare

τὴν θάλατταν ἀναχωροῦντα, καὶ ἀνέκραγε· οἱ δ᾽ ὡς ἤκουσαν, ὥσπερ συὸς ἀγρίου ἢ ἐλάφου φανέντος, ἵενται ἐπ᾽ αὐτόν. οἱ δὲ Κερασούντιοι, ὡς εἶδον ὁρμῶντας καθ᾽ ἑαυτοὺς, νομίσαντες ἐπὶ σφᾶς ἵεσθαι, φεύγουσι δρόμῳ, καὶ ἐμπίπτουσιν εἰς τὴν θάλατταν. συνεισέπεσον δὲ καὶ ἡμῶν αὐτῶν τινες, καὶ ἐπνίγετο ὅστις μὴ ἐτύγχανεν ἐπιστάμενος νεῖν.

ιϛ΄. Καὶ τούτους τί δοκεῖτε; ἠδίκουν μὲν οὐδὲν, ἔδεισαν δὲ μὴ λύσσα τις ὥσπερ κυσὶν ἡμῖν ἐμπεπτώκοι. εἰ οὖν ταῦτα τοιαῦτα ἔσται, θεάσασθε οἵα κατάστασις ἡμῖν ἔσται τῆς στρατιᾶς. ὑμεῖς μὲν οἱ πάντες οὐκ ἔσεσθε κύριοι οὔτ᾽ ἀνελέσθαι πόλεμον ᾧ ἂν βούλησθε, οὔτε καταλῦσαι· ἰδίᾳ δὲ ὁ βουλόμενος ἄξει στράτευμα ἐφ᾽ ὅ, τι ἂν ἐθέλῃ. κἄν τινες πρὸς ὑμᾶς ἴωσι πρέσβεις ἢ εἰρήνης δεόμενοι, ἢ ἄλλου τινὸς, κατακαίνοντες τούτους οἱ βουλόμενοι, ποιήσουσιν ὑμᾶς τῶν λόγων μὴ ἀκοῦσαι τῶν πρὸς ὑμᾶς ἰόντων. ἔπειτα δὲ οὓς μὲν ἂν ὑμεῖς ἅπαντες ἕλησθε ἄρχοντας, ἐν οὐδεμιᾷ χώρᾳ ἔσονται·

mare ſe conferentem, conſpiciens, ſublata voce exclamat: ea caeteri audita, non aliter atque ſi ſilueſtris aper, vel ceruus conſpectus fuiſſet, in hominem pergunt. Ceraſuntii, quum eos verſus ſe irruere viderent, quod ſe peti putarent, in fugam ſe coniiciunt, et in mare deſiliunt. Idem ex noſtris etiam nonnulli factitant, omneſque adeo extinguebantur, qui natare neſcirent.

16. Quid autem de iis exiſtimatis? nihil profecto aduerſus nos deſignauerant, ſaltem hoc metuebant, ne rabie tanquam canes correpti eſſemus. Haec ſi erunt huiuſmodi, videte qui futurus ſit exercitus ſtatus. Non omnium veſtrûm auctoritate vel bellum illi facere poteritis, cui viſum fuerit, vel bello finem imponere: ſed priuato conſilio quiſque copias, quo volet, ducet. Quod ſi legati ad vos, vel pacem petituri, vel quid aliud, venerint: eos interficiendo, qui volent, impedient, quominus orationes eorum audiamus, qui ad nos contendunt. Praeterea magiſtratus a vobis vniuerſis lecti nullo erunt loco, ſed

ται. ὅϛις δ᾽ ἂν ἑαυτὸν ἕληται ϛρατηγὸν, καὶ ἐθέλῃ λέγειν· Βάλλε, βάλλε, ὗτος ἔϛαι ἱκανὸς καὶ ἄρχοντα κατακαίνειν καὶ ἰδιώτην ὑμῶν, ὃν ἂν ἐθέλῃ, ἄκριτον, ἂν ὦσιν οἱ πεισόμενοι αὐτῷ, ὥσπερ καὶ νῦν ἐγένετο.

ιζ′. Οἷα δ᾽ ἡμῖν πεπράχασιν οἱ αὐθαίρετοι ὗτοι ϛρατηγοὶ, σκέψασθε. Ζήλαρχος μὲν γὰρ ὁ ἀγορανόμος εἰ μὲν ἀδικεῖ ὑμᾶς, οἴχεται ἀποπλέων, ὐ δὺς ὑμῖν δίκην· εἰ δὲ μὴ ἀδικεῖ, φεύγει ἐκ τῦ ϛρατεύματος, δείσας μὴ ἀδίκως ἄκριτος ἀποθάνῃ. οἱ δὲ καταλεύσαντες τὺς πρέσβεις, διεπράξαντο ὑμῖν μόνοις μὲν τῶν Ἑλλήνων εἰς Κερασῦντα μὴ ἀσφαλὲς εἶναι, ἐὰν μὴ σὺν ἰσχύϊ, ἀφικνεῖσθαι. τὺς δὲ νεκρὺς, ὓς πρόσθεν αὐτοὶ οἱ κατακανόντες ἐκέλευον θάπτειν, τύτυς διεπράξαντο μηδὲ σὺν κηρυκίῳ ἔτι ἀσφαλὲς εἶναι ἀναλέσθαι. τίς γὰρ ἐθελήσει κῆρυξ ἰέναι, κήρυκας ἀπεκτονώς; ἀλλ᾽ ἡμεῖς Κερασυντίων θάψαι αὐτὺς ἐδεήθημεν.

ιη′. Εἰ

sed quisquis suo se arbitratu praetorem creabit, et cui lubebit dicere, Feri, feri; huic satis erit virium siue ad magistratum, seu ad gregarium militem quemlibet e vobis indemnatum opprimendum, si non desint, qui ei pareant, quemadmodum modo accidit.

17. Enimuero cuiusmodi facinora nobis designarint hi, suis ipsorum suffragiis lecti praetores, considerate. Zelarchus annonae praefectus si qua re nos laesit, nullo affectus a nobis supplicio, nauigio euasit: sin omnino nihil commisit, nimirum e castris aufugit, ideo quod vereretur, ne indemnatus iniuste perimeretur. At qui legatos lapidibus obruerunt, hoc effecerunt, vt vobis solis inter Graecos caeteros haud tutum sit Cerasuntem, extraquam armata manu, venire. Effecerunt et illud, vt cadauera, quae prius, vt sepeliremus, hortabantur ipsi interfectores; iam ne quidem cum caduceo tutum sit tollere. Nam quis caduceatoris fungi velit munere, qui caduceatores ipse sustulerit e medio? Nos tamen Cerasuntios rogauimus, vt caesos sepelirent.

18.

ιή. Εἰ μὲν οὖν καλῶς ἔχει ταῦτα, δοξάτω ὑμῖν· ἵνα, ὡς τοιούτων ἐσομένων, καὶ φυλακὴν ἰδίᾳ ποιήσῃ τις, καὶ τὰ ἐρυμνὰ ὑπερδέξια πειρᾶται ἔχων σκηνοῦν. εἰ μέντοι δοκεῖ ὑμῖν θηρίων, ἀλλὰ μὴ ἀνθρώπων εἶναι τὰ τοιαῦτα ἔργα, σκοπεῖτε παῦλάν τιν' αὐτῶν. εἰ δὲ μὴ, πρὸς Διὸς, πῶς ἢ θεοῖς θύσομεν ἡδέως, ποιοῦντες ἔργα ἀσεβῆ, ἢ τοῖς πολεμίοις πῶς μαχούμεθα, ἢν ἀλλήλους κατακαίνωμεν; πόλις δὲ φιλία τις ἡμᾶς δέξεται, ἥτις ἂν ὁρᾷ τοσαύτην ἀνομίαν ἐν ἡμῖν; ἀγορὰν δέ τις ἄξει θαῤῥῶν, ἢν περὶ τὰ μέγιστα τοιαῦτα ἐξαμαρτάνοντες φαινώμεθα; οὗ δὲ δὴ πάνυ οἰόμεθα τεύξεσθαι ἐπαίνου, τίς ἂν ὑμᾶς τοιούτους ὄντας ἐπαινέσειεν; ἡμεῖς μὲν γὰρ οἶδ' ὅτι πονηροὺς ἂν φαίημεν εἶναι τοὺς τὰ τοιαῦτα ποιοῦντας."

ιθ'. Ἐκ τούτου ἀνιστάμενοι πάντες ἔλεγον, τοὺς μὲν τούτων ἄρξαντας δοῦναι δίκην, τοῦ δὲ λοιποῦ οὐκέτι ἐξεῖναι ἀνο-

18. Haec an ita recte gerantur, vestro decreto statuatur; vt, quum huiusmodi facinora sint expectanda, quisque sibi praesidium quaerat, et operam det, vt munitis et opportunis locis tabernaculum figat. Sin autem belluarum haec, non hominum facta sunt: quo pacto sedari possint, considerate. Nam profecto absque eo sit, quonam modo aut sacra Diis alacri animo faciemus, quum impiis facinoribus nosmet polluamus, aut in hostem pugnabimus, si quidem mutuo nos perimemus? quaenam vrbs amica nos excipiet, si tantam inter nos scelerum licentiam videat? quis animo fidente rerum venalium copiam nobis faciet, si maximis in rebus vsque adeo in oculis omnium delinquemus? Iam quod laudem attinet, quam inprimis consequuturos nos existimamus, quis vos ita sese gerentes collaudauerit? Nos ipsi, sat scio, designantes eiusmodi facinora, sceleratos appellaremus.

19. Heic omnes quum assurrexissent, suppliciis multandos auctores aiebant, et in posterum nemini permittendam eiusmodi sce-

ἀνομίας ἄρξαι. ἐὰν δέ τις ἄρξῃ, ἄγεσθαι αὐτοὺς θανάτῳ *, τοὺς δὲ στρατηγοὺς εἰς δίκας πάντας καταστῆσαι· εἶναι δὲ δίκας, καὶ εἴ τι ἄλλο τις ἠδίκητο ἐξ οὗ Κῦρος ἀπέθανε· δικαστὰς δὲ τοὺς λοχαγοὺς ἐποιήσαντο. παραινοῦντος δὲ Ξενοφῶντος, καὶ τῶν μάντεων συμβουλευόντων, ἔδοξε καὶ καθᾶραι τὸ στράτευμα. καὶ ἐγένετο καθαρμός.

ΚΕΦ. ή.

Ἔδοξε δὲ καὶ τοὺς στρατηγοὺς δίκην ὑποσχεῖν τοῦ παρεληλυθότος χρόνου. καὶ διδόντες, Φιλήσιος μὲν ὦφλε καὶ Ξανθικλῆς τῆς φυλακῆς τῶν ** γαυλικῶν χρημάτων, τὸ μείωμα, εἴκοσι μνᾶς· Σοφαίνετος δὲ, ὅτι αἱρεθεὶς *** κατημέλει, δέκα μνᾶς. Ξενοφῶντος δὲ κατηγόρησαν τινὲς, φάσκοντες παίεσθαι ὑπ' αὐτοῦ, καὶ ὡς ὑβρίζοντος τὴν κατηγορίαν ἐποιοῦντο.

β'. Καὶ

ſcelerum licentiam: ſi quis facinoris auctor exiſteret, in eum capitis poenam ſtatuendam. Praeterea conſtituendum a ducibus in omnes iudicium; quo etiam in ea facinora liceret anquirere, quaecunque a morte Cyri eſſent admiſſa. Iudicandi autem poteſtas cohortium ductoribus data eſt. Viſum eſt etiam Xenophontis hortatu, necnon ſuadentibus idem vatibus, luſtrandum eſſe exercitum. Itaque inſtituta eſt luſtratio.

CAP. VIII.

Decretum item, vt praetores ratione praeteriti temporis iudicio ſe ſiſterent. Vbi damnati Phileſius et Xanthicles, quod iuſſi cuſtodire pecuniam de navigiis coactam, minas xx ſuppilaſſent. Multatus eſt et Sophaenetus minis x, quod electus, id muneris ſpreuiſſet. Nonnulli Xenophontem accuſabant, qui caeſos ſe ab ipſo dicerent: eamque accuſationem ſic inſtituebant, vt ipſum iniuriarum arceſſerent.

2. Ibi

* Al. ἐπὶ θανάτῳ.

** Al. Γαυλιτικῶν male. Non eſt enim nomen gentile, ſed deriuatum a γαῦλος, quae vox occurrit Hom. Odyſſ. lib. 9 Γαῦλοί τε σκαφίδες τε etc. Item autore Heſychio, γαυλικὰ χρήματα, τὰ ἀπὸ τῶν πλοίων.

*** Deſiderari cenſet Leuncl. εἰς τόδε poſt αἱρεθεὶς; Al. leg. ἄρχων αἱρεθεὶς κτλ.

β'. Καὶ ὁ Ξενοφῶν ἀναστὰς ἐκέλευσεν εἰπεῖν τὸν πρῶτον, πρῶτον λέξαντα πȣ καὶ ἐπλήγη. ὁ δὲ ἀποκρίνεται, ὅπȣ καὶ τῷ ῥίγει ἀπωλλύμεθα, καὶ χιὼν πλείστη ἦν. ὁ δ' εἶπεν· ἀλλὰ μὴν καὶ χειμῶνός γε ὄντος οἷȣ λέγεις, σίτȣ δὲ ἐπιλελοιπότος, οἴνȣ δὲ μηδ' ὀσφραίνεσθαι παρόντος, ὑπὸ δὲ πόνων πολλῶν ἀπαγορευόντων, πολεμίων δὲ ἑπομένων, εἰ ἐν τοιȣ́τῳ καιρῷ ὕβριζον, ὁμολογῶ καὶ τῶν ὄνων ὑβριστότερος εἶναι, οἷς φασὶν ὑπὸ τῆς ὕβρεως * κόπον ȣ̓κ ἐγγίγνεσθαι. ὅμως δὲ καὶ λέξον, ἐκ τίνος ἐπλήγης; πότερον ᾔτȣν τι σὲ, καὶ, ἐπεὶ ȣ̓κ ἐδίδως, ἔπαιον; ἀλλ' ἀπῄτȣν; ἀλλὰ περὶ παιδικῶν μαχόμενος; ἀλλὰ μεθύων παρῴνησα;

γ'. Ἐπεὶ δὲ τȣ́των ȣ̓δὲν ἔφησεν, ἐπήρετο αὐτὸν, εἰ ὁπλιτεύοι. ȣ̓κ ἔφη. πάλιν, εἰ πελτάζοι. ȣ̓δὲ τȣ̃τ', ἔφη· ἀλλ' ἡμίονον ἤλαυνον, ταχθεὶς ὑπὸ τῶν συ-

2. Ibi quum ſurrexiſſet Xenophon, ante omnia dicere primum iuſſit, quo loco pulſatus eſſet. Eo loco, reſpondebat ille, quo in maxima niuis copia frigus nos perdebat. Enimuero, ſubiecit Xenophon, quum tanta eſſet hyemis aſperitas, quantam fuiſſe tu fateris, quum cibus nos defeciſſet, quum tantum vini non adeſſet, quod vel odoratu poſſet percipi, quum multi prae magnitudine laborum animis frangerentur, quum hoſtis a tergo nos vrgeret; ſi me tali tempore inſolenter geſſi, vel ipſis aſinis eſſe me petulantiorem fatebor, in quos aiunt prae petulantia laſſitudinem nullam cadere. Sed dic mihi, qua de cauſa vapulaueris: num quid abs te petebam, quod quia non dabas, te pulſaui? num meum quid repoſcebam? num pugnans tecum de amoribus tuis? num in vino tibi per ebrietatem illuſi?

3. Quum horum nil diceret, rogat Xenophon, an in grauis armaturae peditum numero eſſet. Negat. Rurſum: an ex cetratis? Non, ſubiecit ille, ſed ingenuus quum eſſem, mulum agebam, quod muneris

* Al· τόκον.

συσκήνων, ἐλεύθερος ὤν. ἐνταῦθα δὴ ἀναγιγνώσκει τε αὐτὸν, καὶ ἤρετο· εἰ σὺ εἶ ὁ τὸν κάμνοντα ἀπάγων; ναὶ μὰ Δί', ἔφη· σὺ γὰρ ἠνάγκαζες· τὰ δὲ τῶν ἐμῶν συσκήνων σκεύη διέῤῥιψας. ἀλλ' ἡ μὲν διάῤῥιψις, ἔφη ὁ Ξενοφῶν, τοιαύτη τις ἐγένετο. διέδωκα ἄλλοις ἄγειν, καὶ ἐκέλευσα πρὸς ἐμὲ ἀπάγειν. καὶ ἀπολαβὼν ἅπαντα σῶα, ἀπέδωκά σοι, ἐπεὶ καὶ σὺ ἐμοὶ ἀπέδειξας τὸν ἄνδρα. οἷον δὲ τὸ πρᾶγμα ἐγένετο, ἀκούσατε (ἔφη) καὶ γὰρ ἄξιον.

δ'. Ἀνὴρ κατελείπετο διὰ τὸ μηκέτι δύνασθαι πορεύεσθαι. καὶ ἐγὼ τὸν μὲν ἄνδρα τοσοῦτον ἐγίγνωσκον, ὅτι εἷς ἡμῶν εἴη, ἠνάγκασα δέ σε τοῦτον ἄγειν, ὡς μὴ ἀπόλοιτο. καὶ γὰρ, ὡς ἐγὼ οἶμαι, πολέμιοι ἐφείποντο. συνέφη τοῦτο ὁ ἄνθρωπος. οὐκοῦν, ἔφη ὁ Ξενοφῶν, ἐπεὶ προὔπεμψά σε, καταλαμβάνω αὖθις σὺν τοῖς ὀπισθοφύλαξι προσιὼν, βόθρον ὀρύττοντα, ὡς κατορύξοντα τὸν ἄνθρωπον. καὶ ἐπιστὰς ἐπῄνουν σε. ἐπεὶ δὲ παρεστηκότων ὑμῶν συν-

ris mihi contubernales dederant. Heic Xenophon agnito demum homine: Tune es, ait, qui hominem aegrotum vehebas? Sum is profecto, inquit. Nam ad hoc tu me cogebas, vasis etiam contubernalium meorum disiectis. Ea vero disiectio, subiecit Xenophon, in hunc modum accidit. Distribui haec impedimenta, vt alii ea veherent, ac mihi deinde vt restituerentur, iussi. Postea quum omnia salua recepissem, tibi rursum ea tradidi, quo tempore mihi tu hominem illum ostendisti. Audite vero, ait, quid istuc rei fuerit. Est enim operae pretium.

4. Relinquebatur a tergo quidam, quod pergere prae debilitate non posset. Noram illum ego hactenus, quod vnus ex nostris esset. Hunc vt tu veheres, iussi; ne nobis periret. Hostes enim, quemadmodum equidem arbitror, a tergo subsequebantur. Verum id esse, miles hic aiebat. At enim, inquit Xenophon, vbi te praemisissem, et ipse cum extremo agmine deinde accederem, scrobem te fodientem offendi, vt hominem illum defoderes. Adstans

συνέκαμψε τὸ σκέλος ὁ ἀνὴρ, ἀνέκραγον οἱ παρόντες, ὅτι ζῇ ὁ ἀνήρ. σὺ δ' εἶπες ὁπόσα γ' ἐβούλου, ὡς ἔγωγε αὐτὸν οὐκ ἄξω· ἐνταῦθα ἔπαισά σε· ἀληθῆ λέγεις. ἔδοξας γάρ μοι εἰδότι ἐοικέναι, ὅτι ἔζη. τί οὖν; ἔφη, ἧττόν τι ἀπέθανεν, ἐπεὶ ἐγώ σοι ἀπέδειξα αὐτόν; καὶ γὰρ ἡμεῖς *, ἔφη ὁ Ξενοφῶν, πάντες ἀποθανούμεθα. τούτου οὖν ἕνεκα ζῶντας ἡμᾶς δεῖ κατορυγῆναι;

ε. Τοῦτον μὲν ἀνέκραγον πάντες, ὡς ὀλίγας παίσειεν. ἄλλον δὲ ἐκέλευον ** λέγειν, διά τι ἕκαστος ἐπλήγη. ἐπεὶ δ' οὐκ ἀνίσταντο, αὐτὸς ἔλεγεν· Ἐγὼ, ὦ ἄνδρες, ὁμολογῶ παῖσαι δὴ ἄνδρας πολλοὺς ἕνεκα ἀταξίας, οἷς σώζεσθαι μὲν ἤρκει δι' ὑμᾶς, ἐν τάξει τε ἰόντων, καὶ μαχομένων ὅπου δέοι· αὐτοὶ δὲ λιπόντες τὰς τάξεις προθέοντες ἁρπάζειν ἤθελον, καὶ ὑμῶν πλεονεκτεῖν. εἰ δὲ τοῦτο πάντες ἐποιοῦμεν, ἅπαντες ἂν ἀπωλόμεθα.

ϛ'. Ηδη

ſtans tum ego te collaudabam. Verum poſteaquam, adſtantibus nobis, ille crus inflexiſſet, et omnes, qui aderant, exclamaſſent, hominem viuere, tu vero, quaecunque liberet, diceres, nolle te ipſum vehere: tum ſcilicet ego te pulſaui: verum dicis. Nam mihi prae te ferre videbaris, quaſi ſcires, eum hominem adhuc viuere. Quid ergo? reſpondit alter, an minus mortem obiit, poſteaquam oſtenſus a me tibi fuit? Atqui, ſubiecit Xenophon, morituri omnes ſumus. Num igitur propterea viuos defodi nos oportet?

5. Heic acclamatum, hominem hunc non ſatis vapulaſſe. Deinde iuſſus eſt alius dicere, quamobrem plagas tuliſſet. Quum nemo ſurgeret, Xenophon ipſe loqui coepit: Fateor multos me, quod ordines desererent, verberaſſe: quibus ſatisfiebat, quod opera veſtra ſalui eſſent, quum vos et ordines ſeruaretis, et quoties opus eſſet, dimicaretis: at ipſi deſertis ordinibus, praedandi cauſa praecurrere volebant; quo maiorem aſportarent praedam. Quod ſi ab omnibus factum, vniuerſi periiſſemus.

6. Quin-

* Al. καὶ γὰρ καὶ ἡμεῖς etc.

** Al. ἄλλους δὲ ἐκέλευε λ.

ς΄. Ἤδη δὲ καὶ μαλακιζόμενόν τινα, καὶ οὐκ ἐθέλοντα ἀνίςασθαι, ἀλλὰ προϊέμενον ἑαυτὸν τοῖς πολεμίοις, καὶ ἔπαισα, καὶ ἐβιασάμην πορεύεσθαι. ἐν γὰρ τῷ ἰσχυρῷ χειμῶνι καὶ αὐτός ποτε ἀναμένων τινὰς συσκευαζομένους, καθεζόμενος συχνὸν χρόνον, κατέμαθον ἀναςὰς μόγις, καὶ τὰ σκέλη μόγις ἐκτείνας. ἐν ἐμαυτῷ οὖν πεῖραν λαβὼν * ἐκ τούτου, καὶ ἄλλον ὁπότε ἴδοιμι καθήμενον καὶ βλακεύοντα, ἤλαυνον. τὸ γὰρ κινεῖσθαι καὶ ἀνδρίζεσθαι παρεῖχε θερμασίαν τινὰ καὶ ὑγρότητα, τὸ δὲ καθῆσθαι καὶ ἡσυχίαν ἔχειν, ἑώρων ὑπουργὸν ὂν τῷ τε ἀποπήγνυσθαι τὸ αἷμα, καὶ τὸ ἀποσήπεσθαι τοὺς τῶν ποδῶν δακτύλους· ἅπερ πολλοὺς καὶ ὑμεῖς ἴςε παθόντας.

ζ΄. Ἄλλον δέ γε ἴσως ὑπολειπόμενον διὰ ῥαςώνην, καὶ κωλύοντα καὶ ὑμᾶς τοὺς πρόσθεν, καὶ ἡμᾶς τοὺς ὄπισθεν πορεύεσθαι, ἔπαισα πὺξ, ὅπως μὴ λόγχῃ ὑπὸ τῶν πολεμίων παίοιτο. καὶ γὰρ οὖν νῦν ἔξεςιν αὐτοῖς σωθεῖσιν, εἴ

6. Quinetiam languentem prae mollitie quendam, qui neque surgere volebat, et hostibus se perdendum ipsemet exponebat, non solum pulsaui, sed etiam vi coegi, vt pergeret. Ipse ego quum acerrimo illo frigore nonnullos aliquando expectarem ad iter sese parantes, postea quam ad aliquod tempus consedissem, difficulter me surgere animaduerti, ac vix crura extendere. Quapropter ex eo tempore, meo periculo doctus, quemcunque sedentem ac torpentem conspicerem, impellebam. Etenim motus ipse, ac virilis animi excitatio, calorem quendam et agilitatem suppeditabat: quum ex sedendo et quiescendo viderem sanguinis concretionem quandam contrahi, cum qua coniunctum esset: vt pedum digiti putrescerent, id quod multis accidisse vos ipsi nostis.

7. Praeterea quendam alium, qui forte quiescendi caussa resistebat, ac tam vos anteriores, quam nos extremo in agmine, quo minus progrederemur, impediebat, pugno verberaui, ne ab hostibus hasta confoderetur. Licet iam his seruatis

* Al. transp. distinct. πεῖραν λαβὼν, ἐκ τούτου καὶ etc.

εἴ τι ὑπ' ἐμοῦ ἔπαθον παρὰ τὸ δίκαιον, δίκην λαβεῖν. εἰ δ' ἐπὶ τοῖς πολεμίοις ἐγένοντο, τί μέγα ἂν οὕτως ἔπαθον, ὅτου δίκην * ἠξίουν λαμβάνειν;

η΄. Ἁπλοῦς μοι, ἔφη, ὁ λόγος. ἐγὼ γὰρ εἰ μὲν ἐπ' ἀγαθῷ ἐκόλασά τινα, ἀξιῶ ὑπέχειν δίκην, οἵαν καὶ γονεῖς υἱοῖς καὶ διδάσκαλοι παισί. καὶ γὰρ ἰατροὶ τέμνουσι καὶ καίουσιν ἐπ' ἀγαθῷ. εἰ δὲ ὕβρει νομίζετέ με ταῦτα πράττειν ἐνθυμήθητε, ὅτι νῦν ἐγὼ θαῤῥῶ σὺν τοῖς Θεοῖς μᾶλλον ἢ τότε, καὶ θρασύτερός εἰμι νῦν ἢ τότε, καὶ οἶνον πλείω πίνω· ἀλλ' ὅμως οὐδένα παίω. ἐν εὐδίᾳ γὰρ ὁρῶ ὑμᾶς.

θ΄. Ὅταν δὲ χειμὼν ᾖ, καὶ θάλαττα μεγάλη ἐπιφέρηται, οὐχ ὁρᾶτε ὅτι νεύματος μόνου ἕνεκα χαλεπαίνει μὲν πρωρεὺς τοῖς ἐν πρῴρᾳ, χαλεπαίνει δὲ κυβερνήτης τοῖς

tis poenas a me repofcere, fi laeli a me funt iniufte. At vero fi hoftium in poteftatem veniffent, ecquid vnquam adeo graue pati potuiffent, cuius nomine poenas a quoquam exigere licuiffet?

8. Simplici ego, milites, oratione vtor. Si quem caftigaui fui ipfius commodi cauffa, poenam illam fubire non recufo, quam liberi parentibus, difcipuli magiftris irrogare velint. Nam et medici nonnunquam fectione, et vftione vtuntur, boni alicuius cauffa. Quod fi me adductum petulantia feciffe haec exiftimatis, cogitate quaefo cum animis veftris, non folum iam mihi (Deûm beneficio) fiduciam effe maiorem: fed etiam longe, quam id temporis fuerim, audentiorem me modo effe, ac multo plus vini bibere. Neque tamen idcirco quenquam pulfo, quoniam vti iam vos tranquillitate quadam video.

9. At vero quum magna tempeftate procellis mare concitatur, an non folius nutus cauffa prorae magiftrum iis irafci videtis, qui funt in prora; itidemque gubernatorem fuis in puppi?

* Al. δίκην ἂν ἠξίουν etc.

ἐν πρύμνῃ; ἱκανὰ γὰρ ἐν τῷ τοιούτῳ καὶ μικρὰ ἁμαρτηθέντα, πάντα συνεπιτρίψαι. ὅτι δὲ δικαίως ἔπαιον αὐτοὺς, καὶ ὑμεῖς κατεδικάσατε τότε. ἔχοντες γὰρ οὐ ψήφους, ἀλλ' ὅπλα παρειστήκειτε, καὶ ἐξῆν ὑμῖν ἐπικουρεῖν αὐτοῖς, εἰ ἐβούλεσθε. ἀλλὰ μὰ Δία οὔτε τούτοις ἐπεκουρεῖτε, οὔτε σὺν ἐμοὶ τὸν ἀτακτοῦντα ἐπαίετε. τοιγαροῦν ἐξουσίαν ἐποιήσατε τοῖς κακοῖς αὐτῶν, ὑβρίζειν ἐῶντες αὐτούς. οἶμαι γὰρ, εἰ ἠθέλετε σκοπεῖν, τοὺς αὐτοὺς εὑρήσεσθαι τότε κακίστους, καὶ νῦν ὑβριστοτάτους.

ι. Βοΐσκος μὲν οὖν ὁ πύκτης ὁ Θετταλὸς τότε μὲν διεμάχετο, ὡς κάμνων, ἀσπίδα μὴ φέρειν. νῦν δὲ, ὡς ἐγὼ ἀκούω, Κοτυωριτῶν πολλοὺς ἀποδέδυκεν. ἂν οὖν σωφρονῆτε, τούτῳ τἀναντία ποιήσετε, ἢ τοὺς κύνας ποιοῦσι. τοὺς μὲν γὰρ κύνας τοὺς χαλεποὺς τὰς μὲν ἡμέρας δεσμεύουσι, τὰς δὲ νύκτας ἀφιᾶσι. τοῦτον δὲ, ἂν σωφρονῆτε, τὴν νύκτα μὲν δήσετε, τὴν δὲ ἡμέραν ἀφήσετε.

ια΄.

pi? Nam vel minima peccata id temporis, omnia ſimul atterere poſſunt. Quinetiam vos ipſi veſtro tunc iudicio declaraſtis, iure illos a me verberatos. Non enim cum ſuffragiorum calculis, ſed cum armis adſtabatis; omninoque vobis opem ferre laeſis licuiſſet, ſi voluiſſetis. At enim neque opem hic profecto ferebatis, neque me in pulſandis deſertoribus ordinum adiuuabatis. Quo factum eſt, vt ignauorum licentiam auxeritis, dum petulantiam eorum non coerceretis. Nam ſi rem conſiderare liberet, mea ſententia, reperiretis eosdem tunc ignauiſſimos fuiſſe, qui modo petulantiſſimi ſunt.

10. Contendebat id temporis Boiſcus ille Theſſalus pugil, propterea quod aegrotaret, ſcutum ſibi ferendum non eſſe. Nunc, vt equidem accepi, Cotyorenſium non paucos ſpoliauit. Quamobrem ſi ſapitis, aliter cum hoc agetis, atque canes tractari ſolent. Etenim canes illi ſaeuiores interdiu vinculis conſtringuntur, noctu dimittuntur. Hunc vos, ſi ſapitis, noctu conſtringetis, interdiu ſolutum eſſe patiemini.

11.

ιά. Ἀλλὰ γὰρ, ἔφη, θαυμάζω, ὅτι, εἰ μέν τινι ὑμῶν ἀπηχθόμην, μέμνησθε, καὶ ἐ σιωπᾶτε. εἰ δέ τῳ ἢ χειμῶνα ἐπεκέρησα, ἢ πολέμιον ἀπήρυξα, ἢ ἀσθενᾶντι, ἢ ἀποροῦντι συνεξευπόρισά τι, τέτων δὲ ἐδεὶς μέμνηται· ἐδ᾽ εἴ τινα καλῶς τι ποιοῦντα ἐπῄνεσα, ἐδ᾽ εἴ τιν᾽ ἄνδρα ἀγαθὸν ὄντα ἐτίμησα ὡς ἐδυνάμην, ἐδὲ τέτων μέμνησθε. ἀλλὰ μὴν καλόν γε, καὶ δίκαιον, καὶ ὅσιον, καὶ ἥδιον, τῶν ἀγαθῶν μᾶλλον ἢ τῶν κακῶν μέμνησθαι. ἐκ τέτε μὲν δὴ ἀνίσαντο καὶ ἀνεμίμνησκον, καὶ περιεγένετο, ὥστε καλῶς ἔχειν.

ΞΕΝΟ-

11. Enimuero miror, inquit, meminiſſe vos, ac minime tacere, ſi quid aliquando feci, quo in odium veſtrum incurrerim: at ſi cui contra vim frigoris opem tuli, vel hoſtem ab eo reieci, vel aegrotanti, vel inopia laboranti aliquid ſuppeditaui, horum neminem amplius recordari. Non etiam, ſi quem praeclare aliquid agentem collaudaui, non ſi virum fortem pro meis facultatibus ornaui, meminiſtis. Atqui et honeſtum eſt, et aequum, et pium, et longe iucundius, beneſactorum quam iniuriarum meminiſſe. Poſteaquam haec dicta eſſent, ſurgebant omnes, et vniuerſa memoria repetebant: atque hic exitus erat, vt omnia belle ſe haberent.

XENO-

ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ

ΚΥΡΟΥ ΑΝΑΒΑΣΕΩΣ

ΙΣΤΟΡΙΩΝ,

ΒΙΒΛΙΟΝ ΕΚΤΟΝ.

ΚΕΦ. ά.

Ἐκ τούτου δὲ ἐν τῇ διατριβῇ οἱ μὲν ἀπὸ τῆς ἀγορᾶς ἔζων, οἱ δὲ λῃζόμενοι ἐκ τῆς Παφλαγονίας. ἐκλόπευον δὲ καὶ οἱ Παφλαγόνες εὖ μάλα τοὺς ἀποσκεδαννυμένους, καὶ τῆς νυκτὸς δὲ τοὺς πρόσω σκηνοῦντας ἐπειρῶντο κακουργεῖν. καὶ πολεμικώτερον πρὸς ἀλλήλους εἶχον ἐκ τούτων.

β'. Ο

XENOPHONTIS

DE CYRI EXPEDITIONE

HISTORIARVM,

LIBER SEXTVS.

CAP. I.

Ex eo tempore, dum iſtic haereretur, quidam ex foro, quidam e praeda, quam agebant ex agro Paphlagonum, victum ſibi comparabant. Nec minore ſolertia Paphlagones viciſſim noſtros furtim aggrediebantur. hinc inde palatos, et noctu eos, qui longius ab agmine caſtra habebant, infeſtare conabantur. Quibus ex cauſſis fiebat, vt hoſtili nonnihil erga ſe inuicem animo eſſent.

2. Prae-

β'. Ο δὲ Κορύλας, ὃς ἐτύγχανε τότε Παφλαγονίας ἄρχων, πέμπει παρὰ τοὺς Ελληνας πρέσβεις, ἔχοντες ἵππους καὶ στολὰς καλὰς, λέγοντας· ὅτι Κορύλας ἕτοιμος εἴη τοὺς Ελληνας μήτ' ἀδικεῖν, μήτ' αὐτὸς ἀδικεῖσθαι. οἱ δὲ στρατηγοὶ ἀπεκρίναντο, ὅτι περὶ μὲν τούτων ἐν τῇ στρατιᾷ βουλεύσοιντο, ἐπὶ ξενία δὲ ἐδέχοντο αὐτούς. παρεκάλεσαν δὲ καὶ τῶν ἄλλων ἀνδρῶν, οὓς ἐδόκει δικαιότατον εἶναι. θύσαντες δὲ τῶν αἰχμαλώτων βοῶν καὶ ἄλλα ἱερεῖα, εὐωχίαν μὲν ἀρκοῦσαν παρεῖχον, κατακείμενοι δὲ ἐν * στιβάσιν ἐδείπνουν, καὶ ἔπινον ἐκ κερατίνων ποτηρίων, οἷς ἐνετύγχανον ἐν τῇ χώρα.

γ'. Επεὶ δὲ αἱ σπονδαί τ' ἐγένοντο, καὶ ἐπαιώνισαν, ἀνέστησαν πρῶτοι Θρᾶκες, καὶ πρὸς αὐλὸν ὠρχήσαντο συν τοῖς ὅπλοις, καὶ ἥλοντο ὑψηλά τε καὶ κούφως, καὶ ταῖς μαχαίραις ἐχρῶντο· τέλος δὲ ὁ ἕτερος τὸν ἕτερον παίει, ὡς πᾶσι δοκεῖν πεπληγέναι τὸν ἄνθρωπον· ὁ δ' ἔπαισε τεχνικῶς πως. καὶ ἀνέκραγον οἱ Παφλαγόνες. καὶ ὁ μὲν, σκυλεύ-

2. Praeerat id temporis Paphlagonibus cum imperio Corylas. Is legatos cum equis et vestimentis elegantibus ad Graecos mittit, qui dicerent: paratum esse Corylam nulla Graecos iniuria prouocare, modo vicissim ipse non laederetur. Respondent duces, se de his apud exercitum deliberaturos: et interea legatos pro iure hospitii excipiunt, arcessitis etiam aliis, quos inuitari aequissimum erat. Ita facta re sacra de bubus abactis, et mactatis aliis victimis, epulum satis largum praebuere, quum in stragulis inter coenandum discumberent, ac poculis e cornu factis, quae illa in regione inuenerant, vterentur.

3. Posteaquam libatum esset, ac decantatus paean, primi Thraces surgebant, et armati ad tibiam saltabant, inque saltando alte et agiliter se mouebant, quum gladiis etiam vterentur. Ad extremum, vnus alterum feriebat; vt nemini non caesus vnus eorum videretur. At alter certo quodam artificio ferierat. Tollebant ad ea Paphlagones clamorem. Hinc quum victor al-

* Al. στίμπσιν.

λεύσας τὰ ὅπλα τȣ̃ ἑτέρȣ, ἐξῄει ᾄδων * Σιδαλκά· ἄλλοι δὲ καὶ τῶν Θρακῶν τὸν ἕτερον ἐξέφερον ὡς τεθνεῶτα· ἦν δὲ ȣ̓δὲν πεπονθώς.

δ´. Μετὰ τȣ̃το Αἰνιᾶνες καὶ Μάγνητες ἀνέστησαν, οἳ ὠρχȣ̃ντο τὴν καρπαίαν καλȣμένην ἐν τοῖς ὅπλοις. ὁ δὲ τρόπος της ὀρχήσεως ἦν ὅδε. ὁ μὲν, παραθέμενος τὰ ὅπλα, σπείρει καὶ ζευγηλατεῖ, πυκνὰ μεταστρεφόμενος, ὡς φοβȣ́μενος. λῃστὴς δὲ προσέρχεται· ὁ δ´, ἐπειδὰν προΐδηται, ἀπαντᾷ ἁρπάσας τὰ ὅπλα, καὶ μάχεται πρὸ τȣ̃ ζεύγȣς· (καὶ ȣ̂τοι ταῦτ᾽ ἐποίȣν ἐν ῥυθμῷ πρὸς τὸν αὐλὸν) καὶ τελος ὁ λῃστὴς δήσας τὸν ἄνδρα, καὶ τὸ ζεῦγος ἀπάγει. ἐνιοτε δὲ καὶ ὁ ζευγηλάτης τὸν λῃστήν· εἶτα παρὰ τȣ̀ς βȣ̃ς ζεύξας, ὀπίσω τὼ χεῖρε δεδεμένον ἐλαύνει.

έ. Μετὰ τȣ̃το Μυσὸς εἰσῆλθεν, ἐν ἑκατέρᾳ τῇ χειρὶ ἔχων πέλτην, καὶ τοτὲ μὲν ὡς δύο ἀντιταττομενων μιμȣ́μενος ὠρχεῖτο, τοτὲ δὲ ὡς πρὸς ἕνα ἐχρῆτο ταῖς πέλταις, τοτὲ

alterum armis ſpoliaſſet, cantans Sidalca exibat: alii vero Thraces victum, veluti mortuum, efferebant. At illi nihil mali acciderat.

4. Deinde cum Aenianenſibus Magnetes ſurgebant, qui ſaltationem eam, quam ſementariam vocant, armati exhibebant. Haec ſaltatio in hunc modum inſtituebatur. Quidam, poſitis armis, ac boues iunctos agens, ſementem facit; ſeque frequenter admodum conuertit, quaſi ſibi metuat. Deinde accedit ad eum praedo, quo praeuiſo, arma corripit, praedoni occurrit, ante iugum dimicat. Geruntur et haec ad tibiae numeros. Tandem praedo, poſtquam ligauit hominem, vna cum ipſo iugum abigit. Nonnunquam iugarius praedonem ſuperat, eumque bubus iungit, ac manibus poſt tergum reuinctis agit.

5. Poſtea Myſus ingreſſus, vtraque manu peltam geſtabat; ac modo quidem ita ſaltabat, vt exprimere geſtu videretur, quaſi cum duobus adverſariis pugnaret; modo ceteris ſic vtebatur, quaſi cum vno congrederetur; modo ſic cir-

* Al. Σιτάλκαν. Videtur fuiſſe cantionis genus, cui nomen fuerit a Sitalce, Thracum rege, de quo Thucyd. lib. 2. c. 9.

τοτὲ δὲ ἐδινεῖτο καὶ ἐξεκυβίςα, ἔχων τὰς πέλτας· ὥςε ὄψιν ἔχων καλὴν φαίνεσθαι. τέλος δὲ τὸ Περσικὸν ὠρχεῖτο, κροτῶν τὰς πέλτας, καὶ ὤκλαζε, καὶ ἀνίςατο· καὶ ταῦτα πάντα ἐν ῥυθμῷ πρὸς τὸν αὐλὸν ἐποίει.

ς'. Ἐπὶ δὲ τέτῳ ἐπιόντες οἱ Μαντινεῖς, καὶ ἄλλοι τινὲς τῶν Ἀρκάδων ἀναςάντες, ἐξοπλισάμενοι ὡς ἐδύναντο κάλλιςα, ᾖεσάν τε ἐν ῥυθμῷ, πρὸς τὸν ἐνόπλιον ῥυθμὸν αὐλέμενοι, καὶ ἐπαιώνισαν, καὶ ὠρχήσαντο, ὥσπερ ἐν ταῖς πρὸς τὲς Θεὲς προσόδοις. ὁρῶντες δὲ οἱ Παφλαγόνες, δεινὰ ἐποιῦντο, πάσας τὰς ὀρχήσεις ἐν ὅπλοις εἶναι.

ζ'. Ἐπὶ τέτῳ ὁρῶν ὁ Μυσὸς ἐκπληττομένες αὐτὲς, πείσας τῶν Ἀρκάδων τινὰ πεπαμένον ὀρχηςρίδα, εἰσάγει, σκευάσας ὡς ἐδύνατο κάλλιςα, καὶ ἀσπίδα δὲς κέφην αὐτῇ. ἡ δὲ ὠρχήσατο Πυρρίχην ἐλαφρῶς. ἐνταῦθα κρότος ἦν πολύς. καὶ οἱ Παφλαγόνες ἠρώτων, εἰ καὶ γυναῖκες

circumagebat, et in caput etiam praecipitem se prouoluebat, quum nihilominus cetras retineret; vt illud adeo spectatu periucundum videretur. Tandem et Persico ritu saltabat, et cetris complosis in genua procumbens, vicissim surgebat. Atque haec omnia faciebat ad tibiae modos.

6. Mantinenses quum successissent, ac de caeteris Arcadibus etiam nonnulli surrexissent, armis quam elegantissime instructi ad numerum incedebant, praecinente tibia modum armatae saltationi convenientem, simulque paeane inchoato perinde saltabant, atque Deorum in supplicationibus fieri consueuit. Quae omnia quum Paphlagones aspicerent, mirificum quiddam esse ducebant, saltationes hasce vniuersas in armis suscipi.

7. Quare quum attonitos esse Mysus ille videret, Arcade quodam persuaso, qui saltatriculam habebat, eam, quam pulcherrime poterat ornatam, introducit, dato ei scuto leuiore. Saltabat illa Pyrricham agiliter. Tum vero plausus ingens excitatus, interrogantibus Pa-

κες συνεμάχοντο αὐτοῖς. οἱ δ' ἔλεγον, ὅτι αὗται καὶ αἱ τρεψάμεναι εἶεν βασιλέα ἐκ τοῦ στρατοπέδου.

η'. Τῇ μὲν οὖν νυκτὶ ταύτῃ τοῦτο τὸ τέλος ἐγένετο. τῇ δὲ ὑστεραίᾳ προσῆγον αὐτοὺς εἰς τὸ στράτευμα, καὶ ἔδοξε τοῖς στρατιώταις, μήτε ἀδικεῖν Παφλαγόνας, μήτε ἀδικεῖσθαι. μετὰ τοῦτο οἱ μὲν πρέσβεις ᾤχοντο. οἱ δ' Ἕλληνες, ἐπειδὴ πλοῖα ἱκανὰ ἐδόκει παρεῖναι, ἀναβάντες ἔπλεον ἡμέραν καὶ νύκτα πνεύματι καλῷ, ἐν ἀριστερᾷ ἔχοντες τὴν Παφλαγονίαν.

θ'. Τῇ δ' ἄλλῃ ἀφικνοῦνται εἰς Σινώπην, καὶ ὡρμίσαντο εἰς Ἁρμήνην τῆς Σινώπης. Σινωπεῖς δὲ οἰκοῦσι μὲν ἐν τῇ Παφλαγονικῇ, Μιλησίων δ' ἄποικοι εἰσίν. οὗτοι ξένια πέμπουσι τοῖς Ἕλλησιν, ἀλφίτων μὲν μεδίμνους τρισχιλίους, οἴνου δὲ κεράμια χίλια καὶ πεντακόσια.

ι'. Καὶ Χειρίσοφος ἐνταῦθα ἦλθε τριήρεις ἔχων. καὶ οἱ μὲν στρατιῶται προσεδόκων ἄγοντά τι σφίσιν ἥκειν. ὁ δὲ ἦγε μὲν οὐδὲν, ἀπηγγέλλετο δὲ, ὅτι ἐπαινοίη αὐτοὺς καὶ Ἀνα-

Paphlagonibus, an et mulieres vna cum ipsis aleam proelii subiissent: responsum his, regem ab iis ipsis eiectum e castris fuisse.

8. Hic ea nocte rerum exitus fuit. Postridie Paphlagones ad exercitum adducunt, factumque decretum a militibus, vltro citroque ab iniuriis abstinendum esse. Qua re confecta, legati discedunt. Graeci, quia satis magna nauium adesse copia videretur, conscensis iis, diem ac noctem vento secundo nauigant, quum Paphlagoniam ad sinistram haberent.

9. Postridie Sinopen perueniunt, et in portum se recepérunt ad Harmenen Sinopae. Sinopenses Paphlagonum finibus continentur, coloni Milesiorum. Mittunt hi Graecis hospitalia munera, nimirum ΙΙΙΙϹΙϽ farinae medimnos, vini ϹΙϽΙϽ amphoras.

10. Hoc loco Cherisophus etiam cum triremibus aderat. Ac milites quidem bona in spe erant, futurum, vt, quum veniret, aliquid eis afferret. At ille nihil afferebat, sed renuntiabat duntaxat, ab Anaxibio nauarcho, et

Ἀναξίβιος ὁ ναύαρχος, καὶ οἱ ἄλλοι, καὶ ὅτι ὑπισχνεῖτο Ἀναξίβιος, εἰ ἀφικνοῖντο ἔξω τοῦ Πόντου, μισθοφορὰν αὐτοῖς ἔσεσθαι.

ιά. Καὶ ἐν ταύτῃ τῇ Ἀρμήνῃ ἔμειναν οἱ στρατιῶται ἡμέρας πέντε. ὡς δὲ τῆς Ἑλλάδος ἐδόκουν ἐγγὺς γίγνεσθαι, ἤδη μᾶλλον ἢ πρόσθεν εἰσῄει αὐτοὺς, ὅπως ἂν καὶ ἔχοντές τι οἴκαδε ἀφίκοιντο. ἡγήσαντο οὖν, εἰ ἕνα ἕλοιντο ἄρχοντα, μᾶλλον ἂν, ἢ πολυαρχίας οὔσης, δύνασθαι τὸν ἕνα χρῆσθαι τῷ στρατεύματι καὶ νυκτὸς καὶ ἡμέρας· καὶ εἴ τι δέοι λανθάνειν, μᾶλλον ἂν καὶ κρύπτεσθαι· καὶ εἴ τι αὖ δέοι φθάνειν, ἧττον ἂν ὑστερίζειν. οὐ γὰρ ἂν λόγων δεῖν πρὸς ἀλλήλους, ἀλλὰ τὸ δόξαν τῷ ἑνὶ περαίνεσθαι ἄν. τὸν δὲ πρόσθεν χρόνον ἐκ τῆς νικώσης ἔπραττον πάντα οἱ στρατηγοί.

ιβ΄. Ὡς δὲ ταῦτα διενοοῦντο, ἐτρέποντο ἐπὶ τὸν Ξενοφῶντα, καὶ οἱ λοχαγοὶ ἔλεγον, προσιόντες αὐτῷ, ὅτι ἡ στρατιὰ οὕτω γιγνώσκει, καὶ εὔνοιαν ἐνδεικνύμενος ἕκαστός τις

et caeteris, magnopere Graecos laudari; eundemque Anaxibium esse pollicitum, quamprimum egressi Pontum essent, habituros stipendium.

11. Apud Harmenem dies quinque sunt commorati. Et quia propius sibi iam a Graecia viderentur abesse, magis etiam, quam prius, subiit animos cogitatio; committendum non esse, vt domum inopes redirent. Existimabant ergo, si ducem vnum crearent, rectius ei die ac noctu pariturum exercitum, quam si multi cum imperio praeessent. Quod si quid esse clam oporteret, eadem ratione facilius occultatum iri; ac si quid anteuertendum esset, minus occasiones negligi. Nec enim hoc pacto requiri colloquia mutua, sed, quod vnus decreuisset, perfici: Superiore vero tempore duces omnia ex suffragiorum numero gessisse.

12. Quum in his cogitationibus versarentur, ad Xenophontem se conuertebant. quem praefecti cohortibus adeuntes, narrant hanc exercitus sententiam esse: simul eorum vnusquisque declarata sui

τις ἔπειθεν αὐτὸν ὑποστῆναι τὴν ἀρχήν. ὁ δὲ Ξενοφῶν τῇ μὲν ἐβούλετο ταῦτα, νομίζων καὶ τὴν τιμὴν μείζω οὕτως ἑαυτῷ γίνεσθαι καὶ πρὸς τοὺς φίλους, καὶ εἰς τὴν πόλιν τοὔνομα μεῖζον ἀφίξεσθαι αὐτοῦ· τυχὸν δὲ καὶ ἀγαθοῦ τινος ἂν αἴτιος τῇ στρατιᾷ γενέσθαι.

ιγ'. Τὰ μὲν δὴ τοιαῦτα ἐνθυμήματα ἐπῇρεν αὐτὸν, ἐπιθυμεῖν αὐτοκράτορα γενέσθαι ἄρχοντα. ὁπότε δ' αὖ ἐνθυμοῖτο, ὅτι ἄδηλον μὲν παντὶ ἀνθρώπῳ, ὅπῃ τὸ μέλλον ἕξει, διὰ τοῦτο δὲ κίνδυνος εἴη, μὴ καὶ τὴν προειργασμένην δόξαν ἀποβάλοι, ἠπορεῖτο.

ιδ'. Ἀπορουμένῳ δὲ αὐτῷ διακρῖναι, ἔδοξε κράτιστον εἶναι τοῖς Θεοῖς ἀνακοινῶσαι. καὶ παραστησάμενος δύο ἱερεῖς, ἐθύετο τῷ Διῒ τῷ βασιλεῖ, ὅσπερ αὐτῷ μαντευτὸς ἦν ἐκ Δελφῶν. καὶ τὸ ὄναρ δὴ ἀπὸ τούτου τοῦ Θεοῦ ἐνόμιζεν ἑωρακέναι, ὃ εἶδεν, ὅτε ἤρχετο ἐπὶ τὸ συνεπιμελεῖσθαι τῆς στρατιᾶς καθίστασθαι.

ιέ. Καὶ

ſui erga ipſum animi beneuolentia, vt imperium acciperet; ſuadebat. Non nolebat haec Xenophon, quum ipſe ſecum exiſtimaret, apud amicos id ſibi honorem ampliorem conciliaturum, et nomen ſuum in patria clarius ex eo futurum: Etiam poſſe fieri, vt emolumenti aliquid ipſe exercitui afferret.

13. Huiuimodi cogitationes excitabant eum, vt ducis munus expeteret, qui vnus poteſtatem ſummam obtineret. E contrario, haerebat in dubio, quum ſecum perpenderet, futuros euentus nemini non obſcuros eſſe; ideoque rem periculo non carere, ne partam hactenus gloriam amitteret.

14. Quum hoc pacto, quidnam eligendum eſſet, dubitaret: viſus eſt ſibi rectiſſime facturus, ſi Deos conſuleret. Itaque duobus ſacerdotibus adhibitis, Ioui Regi rem ſacram facit, quem ex oraculo Delphico de futuris conſulere ſolebat; et ab eodem Deo ſomnium illud eſſe profectum exiſtimabat, quod obiatum id temporis ei fuerat, quo primum fuerat delectus, vt cum aliis curam exercitus gereret.

15.

ιέ. Καὶ ὅτε ἐξ Ἐφέσου δὲ ὡρμᾶτο Κύρῳ συσταθησόμενος, αἰετὸν ἀνεμιμνήσκετο ἑαυτῷ δεξιὸν φθεγγόμενον, καθήμενον μέντοι, ὥσπερ * ὁ μάντις προπέμπων αὐτὸν ἔλεγεν, ὅτι μέγας μὲν οἰωνὸς εἴη οὐκ ἰδιωτικὸς, καὶ εὔδοξος, ἐπίπονος μέντοι. τὰ γὰρ ὄρνεα μάλιστα ἐπιτίθεσθαι τῷ αἰετῷ καθημένῳ· οὐδὲν μέντοι χρηματιστικὸν εἶναι τὸν οἰωνόν· τὸν γὰρ αἰετὸν περιπετόμενον μᾶλλον λαμβάνειν τὰ ἐπιτήδεια.

ιϛ΄. Οὕτω δὲ θυομένῳ αὐτῷ διαφανῶς ὁ Θεὸς σημαίνει μήτε προσδεῖσθαι τῆς ἀρχῆς, μήτ᾽, εἰ αἱροῖντο ἀποδέχεσθαι. τοῦτο μὲν δὴ οὕτως ἐγένετο. ἡ δὲ στρατιὰ συνῆλθε, καὶ πάντες ἔλεγον ἕνα αἱρεῖσθαι. καὶ ἐπεὶ τοῦτο ἔδοξε, προεβάλλοντο αὐτόν. ἐπειδὴ δὲ ἐδόκει δῆλον εἶναι, ὅτι αἱρήσονται αὐτὸν, εἴ τις ἐπιψηφίζοι, ἀνέστη, καὶ ἔλεξε τάδε.

ιζ΄. Ἐγὼ, ὦ ἄνδρες, ἥδομαι μὲν ὑπὸ ὑμῶν τιμώ-

15. Praeterea quum Epheso egressus esset, vt in amicitiam Cyri perueniret; recordabatur, aquilam sibi dextram, eamque sibi oscinem fuisse oblatam, quae tamen sedisset: quod augurium dixerat vates, qui eum comitabatur, esse id quidem insigne, minimeque priuatum in hominem cadere: sed vtut illustre esset, molestiae fore. Reliquas enim aues maxime sedentem aquilam aggredi. Ne lucrum quidem ex hoc augurio sperari debere, propterea quod aquila circumuolitans rapere alimenta consueuerit.

16. Quum ergo Ioui sacrificaret, significatum ei clarissime a Deo est, non magistratum hunc expeteret; neque si maxime ipsi deferretur, acceptandum esse. Atque hoc sane sic accidit. Milites quum conuenissent, omnes vnum esse deligendum censuerunt. Quod vbi decretum fuisset, vniuersi Xenophontem designant. Quum autem palam appareret futurum, vt ipsum deligerent, si quis de concilii sententia decretum faceret, surrexit, et in hanc sententiam loquutus est:

17. Equidem milites, si hominem

* Al. ὅνπερ.

τιμώμενος, εἴπερ ἄνθρωπός εἰμι, καὶ χάριν ἔχω, καὶ εὔχομαι δοῦναί μοι τοὺς Θεοὺς αἴτιον τινὸς ὑμῶν * ἀγαθοῦ γενέσθαι. τὸ μέντοι ἐμὲ προκριθῆναι ὑφ' ὑμῶν ἄρχοντα, Λακεδαιμονίου ἀνδρὸς παρόντος, οὔθ' ὑμῖν, οὔτ' ἐμοὶ δοκεῖ συμφέρον εἶναι, ἀλλ' ἧττον ἂν διὰ τοῦτο τυγχάνειν, εἴ τι δέοισθε, παρ' αὐτῶν· ἐμοὶ δ' αὖ οὐ πάνυ τι νομίζω τοῦτο ἀσφαλὲς εἶναι.

ιη'. Ὁρῶ γάρ, ὅτι καὶ τῇ πατρίδι μου οὐ πρόσθεν ἐπαύσαντο πολεμοῦντες, πρὶν ἐποίησαν πᾶσαν τὴν πόλιν ὁμολογεῖν, Λακεδαιμονίους καὶ αὐτῶν ἡγεμόνας εἶναι. ἐπεὶ δὲ τοῦτο ὁμολόγησαν, εὐθὺς ἐπαύσαντο πολεμοῦντες, καὶ οὐκέτι πέρα ἐπολιόρκησαν τὴν πόλιν. εἰ οὖν ταῦτα ἐγὼ ὁρῶν δοκοίην, ὅπου δυναίμην, ἐνταῦθ' ἄκυρον ποιεῖν τὸ ἐκείνων ἀξίωμα, ἐκεῖνο ἐννοῶ, μὴ λίαν ἂν ταχὺ σωφρονισθείην.

ιθ'. Ὃ δ' ὑμεῖς ἐννοεῖτε, ὅτι ἧττον ἂν στάσις εἴη ἑνὸς ἀρ-

nem me profiteri volo, delectationem ex honore, quem mihi defertis, capere debeo; proque hoc gratiam vobis habeo, ac Deos precor, vt eam mihi facultatem dent, quo vobis me auctore boni quid aliquando eueniat. Enimuero quod me ante alios ducem creatis, quum Lacedaemonius nobis adsit: neque ex mea, neque vestra re esse arbitror. Nam minus ab eis impetrabitis, si quando vobis illorum opus erit opera: et mihi non admodum hoc tutum fore existimo.

18. Video enim prius ipsos non fecisse finem gerendi aduersus patriam meam belli, quam vrbem nostram profiteri coegissent, Lacedaemonios ipsorum etiam duces esse. Quod posteaquam nostri fassi sunt, mox bello finem imposuerunt, neque deinceps amplius patriam nostram oppugnarunt. Si ergo, quum haec perspiciam, nihilominus viderer, vbicunque possem, ipsorum auctoritatem imminuere, animaduerto admodum celeriter ipsos me ad modestiam reuocaturos.

19 Quod autem vos existimatis, minus seditionum futurum in

* Al. ἐμῶν.

ἄρχοντος, ἢ πολλῶν, εὖ ἴςε, ὅτι ἄλλον μὲν ἑλόμενοι ἐχ εὑρήσετε μεςασιάζοντα. νομίζω γὰρ, ὅτι ὅςις ἐν πολέμῳ ὢν ςασιάζει πρὸς ἄρχοντα, πρὸς τὴν ἑαυτȣ̃ σωτηρίαν ςασιάζει. ἂν δὲ ἐμὲ ἕλησθε, ἐκ ἂν θαυμάσαιμι, εἴ τινα εὕροιτε καὶ ὑμῖν καὶ ἐμοὶ ἀχθόμενον.„

κ΄. Ἐπεὶ δὲ ταῦτ᾽ εἶπε, πολὺ πλείονες ἐξανίςαντο, λέγοντες ὡς δέοι αὐτὸν ἄρχειν. Ἀγασίας δὲ ὁ Στυμφάλιος εἶπεν, ὅτι γελοῖον εἴη, εἰ ἔτως ἔχει, ὡς ἐκ ὀργιȣ̃νται * Λακεδαιμόνιοι, καὶ ἐὰν σύνδειπνοι συνελθόντες μὴ Λακεδαιμόνιον συμποσίαρχον αἱρῶνται. ἐπεὶ εἰ ἔτω γε τȣ̃τ᾽, ** ἔφη, ἐδὲ λοχαγεῖν ἡμῖν ἔξεςιν, ὡς ἔοικεν, ὅτι Ἀρκάδες ἐσμέν. ἐνταῦθα δὴ, ὡς εὖ εἰπόντος τȣ̃ Ἀγασίȣ, ἀνεθορύβησαν.

κά. Καὶ ὁ Ξενοφῶν, ἐπειδὴ ἑώρα πλείονος ἐνδέον, παρελθὼν εἶπε· Ἀλλ᾽, ὦ ἄνδρες, ἔφη, ὡς πάνυ εἰδῆτε, ὀμνύω

in vnius quam multorum imperio: fcire vos velim, me, fi alium deligatis, nequaquam feditiofum fore. Arbitror enim, illum qui fe belli tempore contra ducem feditiofe gerit, adverfus fuam ipfius falutem feditiofum effe. Sin me omnino ducem effe voletis, mirum mihi non erit, futurum non neminem, qui non mihi folum, fed vobis etiam fuccenfeat.

20. Poftea quam haec loquutus effet, multo plures furgebant, qui Xenophonti deferendum effe imperium dicerent. Et Agafias Stymphalius ridiculum aiebat effe, fi quidem ita res fe habeat, non tum etiam irafci Lacedaemonios, quum nonnullis, vt vna prandeant, conuenientibus, magifterium homini Lacedaemonio non defertur. Nam fi hoc valebit, ne nobis quidem effe praefectis cohortium licebit, vti videtur, qui Arcades fumus. Tum vero, quod recte loquutum effe Agafiam indicarent, plaufus ingens excitatus.

21. Et Xenophon animaduertens amplius agendum, progreffus in medium, ait: Vt plane rem

* Al. ὡς ὀργίȣνται λ.　　** Al. τȣ̃τ᾽ ἔχει, ἔφη etc.

ὀμνύω ὑμῖν Θεὺς πάντας καὶ πάσας, ἦ μὴν ἐγὼ, ἐπεὶ τὴν ὑμετέραν γνώμην ᾐσθανόμην, ἐθυόμην, εἰ βέλτιον εἴη ὑμῖν τε ἐμοὶ ἐπιτρέψαι ταύτην τὴν ἀρχὴν, καὶ ἐμοὶ ὑποστῆναι· καὶ ἐμοὶ οἱ Θεοὶ ὕτως ἐν τοῖς ἱεροῖς ἐσήμηναν, ὡς καὶ ἰδιώτην ἂν γνῶναι, ὅτι ταύτης τῆς μοναρχίας ἀπέχεσθαί με δεῖ.„

κβ'. Οὕτω δὴ Χειρίσοφον αἱρῦνται. Χειρίσοφος δ' ἐπεὶ ᾑρέθη, παρελθὼν εἶπεν· Ἀλλ', ἔφη, ὦ ἄνδρες, τῦτο μὲν ἴσε, ὅτι ὐκ ἂν ἔγωγε ἐσασίαζον, εἰ ἄλλον εἵλεσθε. Ξενοφῶντα μὲν, ἔφη, ὠνήσατε ὐχὶ ἑλόμενοι· ὡς καὶ νῦν Δέξιππος ἤδη διέβαλεν αὐτὸν πρὸς Αναξίβιον ὅ, τι ἐδύνατο, καὶ * μάλισα ἐμῦ αὐτὸν σιγάζοντος. ὁ δὲ ἔφη νομίζειν αὐτὸν Τιμασίωνι μᾶλλον συνάρχειν ἐθελῆσαι Δαρδανεῖ ὄντι τῦ Κλεάρχυ σρατεύματος, ἢ ἑαυτῷ, Λάκωνι ὄντι. ἐπεὶ μέντοι ἐμὲ εἵλεσθε, ἔφη, καὶ ἐγὼ πειράσομαι ὅ, τι ἂν δύνωμαι, ὑμᾶς ἀγαθὸν ποιεῖν. καὶ ὑμεῖς ὕτω πα-

rem intelligatis, milites, per Deos ac Deas omnes fancte iuro, me, posteaquam voluntatem vestram perspexissem, quaesisse per exta, vobisne consultum esset, imperium hoc in me conferre, ac mihi illud ipsum accipere. Tum Dii rem omnem in extis adeo perspicue mihi significarunt, vt vel rudis extispicinae intelligeret, ab hoc summo imperio mihi abstinendum esse.

22. Ita demum Cherisopho magistratum mandant. Is posteaquam creatus esset, procedens in medium, ait: Scitis, milites, nullam me seditionem excitaturum fuisse, si alium creassetis. Cum Xenophonte quidem certe actum bene est, quod a vobis lectus non fuerit. Nam Dexippus eum apud Anaxibium, quantum potuit, est criminatus, quum quidem ipse inprimis os ei obstruerem. Aiebat, existimare se, malle ipsum collegam habere Timasionem Dardanensem, vnum de Clearchi militibus, quam se, natione Laconem. Enimuero quum me delegeritis, adnitar et ipse, vt vobis pro meis viribus commodem. Vos ad iter sic

* Al. καὶ μάλα ἐμῦ αὐτὸν ἂν δοξάζοντος.

παρασκευάζεσθε, ὡς αὔριον ἐὰν πλοῦς ᾖ, ἀναξόμενοι. ὁ δὲ πλοῦς ἔσται εἰς Ἡράκλειαν. ἅπαντας οὖν δεῖ ἐκεῖσε πειρᾶσθαι ἥκειν· τὰ δὲ ἄλλα, ἐπειδὰν ἐκεῖσε ἔλθωμεν, βουλευσόμεθα.

ΚΕΦ. β'.

Ἐντεῦθεν τῇ ὑστεραίᾳ ἀναγόμενοι πνεύματι καλῷ, ἔπλεον ἡμέρας δύο παρὰ γῆν. καὶ παραπλέοντες ἐθεώρουν τήν τ' Ἰασωνίαν ἀκτὴν, ἔνθα ἡ Ἀργὼ λέγεται ὁρμίσασθαι, καὶ τῶν ποταμῶν τὰ στόματα, πρῶτον μὲν * τοῦ Θερμώδοντος, ἔπειτα δὲ τοῦ Ἅλυος· μετὰ δὲ τοῦτον τοῦ Παρθενίου. τοῦτον δὲ παραπλεύσαντες, ἀφίκοντο εἰς Ἡράκλειαν, πόλιν Ἑλληνίδα, Μεγαρέων ἄποικον, οὖσαν δ' ἐν τῇ Μαριανδυνῶν χώρᾳ.

β'. Καὶ ὡρμίσαντο παρὰ τῇ Ἀχερουσιάδι Χερρονήσῳ. ἔνθα λέγεται Ἡρακλῆς ἐπὶ τὸν Κέρβερον κύνα καταβῆναι, οὗ νῦν τὰ σημεῖα δεικνύουσι τῆς καταβάσεως, τὸ βάθος πλέον ἢ ἐπὶ δύο στάδια. ἐνταῦθα τοῖς Ἕλλησιν οἱ Ἡρακλεῶται

sic vosmet comparate, vt cras, si tempestas idonea fuerit, soluamus. Et quia sumus Heracleam nauigaturi, dare operam debent omnes, vt eo perueniant. De caeteris, quum eo peruentum fuerit, consultabimus.

CAP. II.

Postridie vento secundo soluunt, ac biduum propter litus maris nauigant. Inter nauigandum litus Iasonium adspectant, ad quod Argo fertur appulisse; itemque fluminum ostia, primum Thermodontis, deinde Halyis, tertio Parthenii. Quem praeteruecti, Heracleam perueniunt, vrbem Graecam, Megarensium coloniam, in Maryandenorum finibus sitam.

2. Portum propter Acherusiadem peninsulam ingressi sunt. Descendisse hoc loco Herculem ad Cerberum canem fama est, ac descensus etiam nunc monumenta commonstrantur, loco stadiis duobus profundiore. Mittunt huc Graecis Heraclienses hospitalia

* Al. Θερμ. ἔπ. δ. τ. Τίγριος, ἔπειτα δὲ τοῦ Αλ.

κλεῶται ξένια πέμπουσιν, ἀλφίτων μεδίμνους τρισχιλίους, καὶ οἴνου κεράμια δισχίλια, καὶ βοῦς εἴκοσι, καὶ ὄϊς ἑκατόν. ἐνταῦθα διὰ τοῦ πεδίου ῥεῖ ποταμὸς, Λύκος ὄνομα, εὖρος ὡς δύο πλέθρων.

γ´. Οἱ δὲ στρατιῶται συλλεγέντες ἐβουλεύοντο τὴν λοιπὴν πορείαν *, πότερον κατὰ γῆν, ἢ κατὰ θάλατταν χρὴ πορεύεσθαι ἐκ τοῦ Πόντου. ἀναστὰς δὲ Λύκων Ἀχαιὸς, εἶπε· Θαυμάζω μὲν, ὦ ἄνδρες, τῶν στρατηγῶν, ὅτι οὐ πειρῶνται ἡμῖν ἐκπορίζειν σιτηρέσιον. τὰ μὲν γὰρ ξένια οὐ μὴ γένηται τῇ στρατιᾷ τριῶν ἡμερῶν σῖτα. ὁπόθεν δ' ἐπισιτισάμενοι πορευσόμεθα, οὐκ ἔστιν, ἔφη. ἐμοὶ οὖν δοκεῖ, αἰτεῖν τοὺς Ἡρακλεώτας μὴ ἔλαττον ἢ τρισχιλίους Κυζικηνούς. ἄλλος δ' εἶπε, μηνὸς μισθὸν μὴ ἔλαττον ἢ μυρίους, καὶ ἑλομένους πρέσβεις αὐτίκα μάλα ὑμῶν καθημένων πέμπειν πρὸς τὴν πόλιν, καὶ εἰδέναι ὅ, τι ἂν ἀπαγγέλλωσι, καὶ πρὸς ταῦτα βουλεύεσθαι.

δ´. Εν-

lia munera, ΙΙΙCΙↃ farris medimnos, ΙΙCΙↃ vini amphoras, xx boues, oues c. Labitur ibidem per campum amnis, cui nomen Lycus, latitudine duûm plethrorum.

3. Quum hoc loco milites conuenissent, de reliquo itinere consultabant, terrane potius, an mari esset exeundum e Ponto. Tum surgens Lyco Achaeus, in hanc sententiam loquutus est: Miror equidem, milites, quid caussae sit, quamobrem non dent operam duces, vt stipendium aliquod nobis quaerant. Nam ex donis hospitalibus vix trium dierum victus exercitui suppetet, nec locus vllus est, quo proficisci frumentatum possimus. Quapropter arbitror petendos nobis esse ab Heracliensibus nummos Cyzicenos haud pauciores ΙΙΙCΙↃ. Et alius subiecit, petendum menstruum stipendium, vt minimum CCΙↃↃ Cyzicenorum. Deligendi etiam legati, qui statim nobis heic sedentibus ad vrbem mittantur, vt, quid nobis renuntient, intelligamus, et ad hoc consilia nostra accommodemus.

4. Ita-

* Al. post sublato commate πορείαν ad πορεύεσθαι referunt.

δ'. Εντεῦθεν πρϐβάλλοντο πρέσβεις, πρῶτον μὲν Χειρίσοφον, ὅτι ἄρχων ᾕρητο· εἰσὶ δὲ, οἱ καὶ Ξενοφῶντα, οἱ δ' ἰσχυρῶς ἀπεμάχοντο. ἀμφοῖν γὰρ ταῦτα * ἐδόκει μὴ ἀναγκάζειν πόλιν Ελληνίδα καὶ φιλίαν, ὅ, τι μὴ αὐτοὶ ἐθέλοντες διδοῖεν.

ε. Επεὶ δ' ἐν ἔτοι ἐδόκϐν ἀπρόθυμοι εἶναι, πέμπϐσι Λύκωνα Αχαιὸν, καὶ Καλλίμαχον Παῤῥάσιον, καὶ Αγασίαν Στυμφάλιον. ἔτοι ἐλθόντες ἔλεγον τὰ δεδογμένα, τὸν δὲ Λύκωνα ἔφασαν, καὶ ἐπαπειλεῖν, εἰ μὴ ποιήσαιεν ταῦτα πάντα. ἀκϐσαντες δὲ οἱ Ηρακλεῶται, βϐλεύσεσθαι ἔφασαν· καὶ εὐθὺς τά τε χρήματα ἐκ τῶν ἀγρῶν συνῆγον, καὶ τὴν ἀγορὰν εἴσω ἀνεσκεύασαν, καὶ αἱ πύλαι ἐκέκλειντο, καὶ ἐπὶ τῶν τειχῶν ὅπλα ἐφαίνετο.

ϛ'. Εκ τϐτϐ οἱ ταράξαντες ταῦτα, τϐς ϛρατηγϐς ᾐτιῶντο διαφθείρειν τὴν πρᾶξιν· καὶ συνίϛαντο οἱ Αρκάδες

4. Itaque deinde legatos designant, primum omnium Cherisophum, quod is imperator lectus esset, nonnullis Xenophontem producentibus. Illi vero vehementer repugnabant, quod eadem vterque statueret, Graecam nimirum vrbem, et amicitia coniunctam, non esse cogendam, extra quam si quid lubens donare vellet.

5. Quare quum hi viderentur non satis alacriter rem suscepturi, Lyconem Achaeum, Callimachum Parrhasium, et Agasiam Stymphalium mittunt. Illi quum Heracleam venissent, quid esset ab exercitu decretum, exponunt. Lyconem fama est, etiam minas addidisse, ni haec facerent. Heraclienses, audita illorum oratione, deliberaturos se de re tota respondent, ac mox quidquid esset rerum in agris, ad vrbem comportant, forum eodem transferunt; portis denique clausis, arma in muris conspiciebantur.

6. Ibi tum harum turbarnm auctores criminari duces, quasi caussae obfuissent. Simul et Arcades cum Achaeis coire, impellentibus inprimis eos

* Al. ταυτὰ.

δες καὶ οἱ Ἀχαιοί. προειστήκει δὲ μάλιστα αὐτῶν Καλλίμαχός τε ὁ Παῤῥάσιος, καὶ Λύκων ὁ Ἀχαιός. οἱ δὲ λόγοι ἦσαν αὐτοῖς, ὡς αἰσχρὸν εἴη, ἄρχειν ἕνα Ἀθηναῖον Πελοποννησίων καὶ Λακεδαιμονίων, μηδεμίαν δύναμιν παρεχόμενον εἰς τὴν στρατιάν· καὶ τοὺς μὲν πόνους σφᾶς ἔχειν, τὰ δὲ κέρδη ἄλλους, καὶ ταῦτα τὴν σωτηρίαν σφῶν κατειργασμένων. εἶναι γὰρ τοὺς κατειργασμένους, Ἀρκάδας καὶ Ἀχαιούς, τὸ δ' ἄλλο στράτευμα οὐδὲν εἶναι. (καὶ ἦν δὲ τῇ ἀληθείᾳ ὑπερήμισυ τοῦ ἄλλου στρατεύματος Ἀρκάδες καὶ Ἀχαιοί) εἰ οὖν σωφρονοῖεν οὗτοι, συστάντες, καὶ στρατηγοὺς ἑλόμενοι ἑαυτῶν, καθ' ἑαυτούς τε ἂν τὴν πορείαν ποιοῖντο, καὶ πειρῷντο ἀγαθόν τι λαμβάνειν.

ζʹ. Ταῦτα ἔδοξε· καὶ ἀπολιπόντες Χειρίσοφον, εἴ τινες ἦσαν παρ' αὐτῷ Ἀρκάδες ἢ Ἀχαιοί, καὶ Ξενοφῶντα, συνέστησαν, καὶ στρατηγοὺς αἱροῦνται ἑαυτῶν δέκα. τούτους δ' ἐψηφίσαντο ἐκ τῆς νικώσης ὅ, τι δοκοίη, τοῦτο ποιεῖν. ἡ μὲν οὖν τοῦ παντὸς ἀρχὴ Χειρισόφῳ ἐνταῦθα κατε-

eos Callimacho Parrhaſio, et Achaeo Lycone. Iactare illi voces, indignum eſſe, Peloponneſiis ac Lacedaemoniis vnum quendam Athenienſem cum imperio praeeſſe, qui nullis exercitum copiis auxiſſet. Praeterea labores ab ipſis exhauriri, aliis emolumenta cedere: quod eo ſit indignius, quia ſalutis omnium auctores ipſi extitiſſent: Arcadibus ſcilicet eam, et Achaeis deberi, cum quibus comparatae reliquae copiae, nullae eſſent. Et conſtabat reuera exercitus, amplius dimidia parte, ex Arcadibus et Achaeis. Quod ſi ergo ſaperent, coirent, ducibus lectis ſeorſum iter facerent, operam denique darent, vt aliquod ipſi emolumentum caperent.

7. Hanc in ſententiam facto decreto, ſi qui cum Cheriſopho erant vel Achaei vel Arcades, eum vna cum Xenophonte deſerunt: quumque coiuiſſent, decem ex ſuis duces creant. Decretum hoc quoque, vt illi pro ſuffragiorum numero, quidquid viſum eſſet, gererent. Ita tum Cheriſopho ſummum imperium, die, ex quo man-

κατελύθη, ἡμέρα ἕκτῃ ἢ ἑβδόμῃ, ἀφ' ἧς ᾑρέθη.

ή. Ξενοφῶν μέντοι ἐβούλετο κοινῇ μετ' αὐτῶν τὴν πορείαν ποιεῖσθαι, νομίζων οὕτως ἀσφαλέστερον εἶναι, ἢ ἰδίᾳ ἕκαστον στέλλεσθαι· ἀλλὰ Νέων ἔπειθεν αὐτὸν, καθ' ἑαυτὸν πορεύεσθαι, ἀκούσας τοῦ Χειρισόφου, ὅτι Κλέανδρος ὁ ἐν Βυζαντίῳ ἁρμοστὴς φαίη τριήρεις ἔχων ἥξειν εἰς Κάλπης λιμένα. ὅπως οὖν μηδεὶς μετάσχοι, ἀλλ' αὐτοὶ καὶ οἱ αὐτῶν στρατιῶται ἐκπλεύσειαν ἐπὶ τῶν τριήρων, διὰ ταῦτα συνεβούλευε. καὶ Χειρίσοφος ἅμα μὲν ἀθυμῶν τοῖς γεγενημένοις, ἅμα δὲ μισῶν ἐκ τούτου στράτευμα, ἐπιτρέπει αὐτῷ ποιεῖν ὅ, τι βούλεται.

θ'. Ξενοφῶν δὲ ἔτι μὲν ἐπεχείρησεν ἀπαλλαγεὶς τῆς στρατιᾶς ἐκπλεῦσαι· θυομένῳ δὲ αὐτῷ τῷ ἡγεμόνι Ἡρακλεῖ, καὶ κοινουμένῳ, πότερα λῷον καὶ ἄμεινον εἴη στρατεύεσθαι ἔχοντι τοὺς παραμείναντας τῶν στρατιωτῶν, ἢ ἀπαλλάττεσθαι, ἐσήμηνεν ὁ Θεὸς τοῖς ἱεροῖς συστρατεύεσθαι.

ί. Οὕτω

mandatum ei fuerat, fexto vel feptimo eft abrogatum.

8. Volebat vna cum ipfis Xenophon iter facere, quod exiftimaret id fore tutius, quam fi feorfum quifque pergeret. Verum, hortatu Neonis factum, vt iter ipfe pro fe inftitueret: quod is de Cherifopho audiuiffet, praefectum Byzantii Cleandrum conftituiffe, cum triremibus in Calpae portum venire. Quapropter hoc Xenophonti confilii dabat, ne quis triremium particeps effet, ipfis tantum cum militibus fuis nauigantibus. Praeterea Cherifophus partim eorum, quae acciderant, indignitate motus, partim exercitus odio, quod ex eo tempore conceperat, poteftatem Xenophonti faciebat agendi, quod vellet.

9. Xenophon, quum in eo perfifteret, vt exercitu valere iuffo, nauigaret: forte rem facram Herculi Duci facit, eumque confulit, vtrum rectius cum iis militibus, qui remanferant, expeditionem fufciperet: an vero eos miffos faceret. Significat per exta Deus, apud exercitum manendum effe.

10.

ί. Οὕτω γίνεται τὸ στράτευμα τριχῆ. Ἀρκάδες μὲν καὶ Ἀχαιοὶ, πλείους ἢ τετρακισχίλιοι καὶ πεντακόσιοι, ὁπλῖται πάντες· Χειρισόφῳ δὲ ὁπλῖται μὲν εἰς τετρακοσίους καὶ χιλίους, πελτασαὶ δὲ εἰς ἑπτακοσίους, οἱ Κλεάρχου Θρᾷκες· Ξενοφῶντι δὲ ὁπλῖται μὲν εἰς ἑπτακοσίους καὶ χιλίους, πελτασαὶ δὲ εἰς τριακοσίους, ἱππικὸν δὲ μόνος οὗτος εἶχεν, ἀμφὶ τοὺς τετταράκοντα ἱππέας.

ιά. Καὶ οἱ μὲν Ἀρκάδες, διαπραξάμενοι πλοῖα παρὰ τῶν Ἡρακλεωτῶν πρῶτοι πλέουσιν, ὅπως ἐξαίφνης ἐπιπεσόντες τοῖς Βιθυνοῖς, λάβοιεν ὅτι πλεῖστα· καὶ ἀποβαίνουσιν εἰς Κάλπης λιμένα, κατὰ μέσον πως τῆς Θράκης· Χειρίσοφος δ' εὐθὺς ἀπὸ τῆς πόλεως τῶν Ἡρακλεωτῶν ἀρξάμενος, πεζῇ ἐπορεύετο διὰ τῆς χώρας. ἐπεὶ δ' εἰς Θρᾴκην ἐνέβαλε, παρὰ τὴν θάλατταν ἐπορεύετο. καὶ γὰρ ἤδη ἠσθένει. Ξενοφῶν δὲ πλοῖα λαβὼν, ἀποβαίνει ἐπὶ τὰ ὅρια τῆς Θρᾴκης καὶ τῆς Ἡρακλεώτιδος, καὶ διὰ μεσογαίας ἐπορεύετο.

ΚΕΦ.

10. Quo factum, vt trifariam copiae diuiderentur. Nam Arcades et Achaei erant ſupra ꟾꟾꟾꟾCIƆ et IƆ, omnes grauis armaturae pedites. Cheriſophus armaturae grauis CIƆCCCC habebat, cetratos fere IƆCC, qui Thraces erant, et Clearchum ſequuti fuerant. Xenophon grauis armaturae pedites CIƆ et IƆCC habebat, cetratos CCC. Idem ſolus ab equitatu inſtructus erat, qui XL plus minus equitibus conſtabat.

11. Arcades, poſteaquam naues ab Heraclienſibus impetraſſent, primi nauigarunt; vt ſubito Bithynos adorti, quamplurima auferrent. Deinde ad portum Calpae, qui media prope in Thracia eſt, e nauibus egrediuntur. Cheriſophus inde ab Heraclea, per regionem pedibus iter faciebat; et poſteaquam ingreſſus Thraciam fuiſſet, propter mare pergebat, quum valetudine afflicta vteretur. Xenophon, acceptis nauigiis, in Heraclienſium ac Thraciae finibus exercitum in terram exponit, ac deinde per mediterranea progreditur.

CAP.

ΚΕΦ. γ'.

Ὃν μὲν οὖν τρόπον ἥ τε Χειρισόφου ἀρχὴ τοῦ παντὸς κατελύθη, καὶ τῶν Ἑλλήνων τὸ στράτευμα ἐσχίσθη, ἐν τοῖς ἐπάνω εἴρηται. ἔπραξαν δ' αὐτῶν ἕκαστοι τάδε. οἱ μὲν Ἀρκάδες, ὡς ἀπέβησαν νυκτὸς εἰς Κάλπης λιμένα, πορεύονται εἰς τὰς πρώτας κώμας, στάδια ἀπὸ θαλάττης πεντήκοντα. ἐπεὶ δὲ φῶς ἐγένετο, ἦγεν ἕκαστος στρατηγὸς * τὸ αὐτοῦ λάχος ἐπὶ κώμην. ὁποία δὲ μείζων κώμη ἐδόκει εἶναι, σύνδυο λόχους ἦγον οἱ στρατηγοί. συνεβάλοντο δὲ καὶ λόφον, εἰς ὃν δέοι πάντας ἁλίζεσθαι· καὶ, ἅτε ἐξαίφνης ἐπιπεσόντες, ἀνδράποδά τε πολλὰ ἔλαβον, καὶ πρόβατα πολλὰ περιεβάλοντο.

β'. Οἱ δὲ Θρᾷκες ἠθροίζοντο οἱ διαφεύγοντες· πολλοὶ δὲ διέφυγον πελτασταὶ ὄντες ὁπλίτας ἐξ αὐτῶν τῶν χειρῶν. ἐπεὶ

CAP. III.

Expositum hactenus est, quo pacto summum imperium Cherisopho abrogatum, et Graecorum exercitus diuisus fuerit. A partibus autem singulis haec fuere gesta. Primum Arcades in portum Calpae quum noctu descendissent, ad vicos proximos, stadiis plus minus quinquaginta a mari, pergunt. Quum illuxisset, singuli duces in vicum aliquem eas copias, quae ipsis obuenerant, ducunt. Quod si quis vicus esse videretur amplior, in eum binas cohortes ducebant. Conuenit et de tumulo quodam, in quem vniuersi se congregarent. Et quia repente irruerant, tum mancipia multa capta, tum oues magna copia collectae ab ipsis sunt.

2. Interea Thraces, quotquot elapsi fuerant fuga, se congregabant: et aufugerant multi ex ipsis Graecorum manibus, propterea quod Graeci graui armatura essent onerati, Thraces tantum cetras gestarent. Postequam se collegissent,

* Al. τὸν αὐτοῦ λόχον.

ἐπεὶ δὲ συνελέγησαν, πρῶτον μὲν τῷ Σμίκρητος λόχῳ, ἑνὸς τῶν Ἀρκάδων στρατηγῶν, ἀπιόντι ἤδη εἰς τὸ συγκείμενον, καὶ πολλὰ χρήματα ἄγοντι, ἐπετίθεντο.

γ'. Καὶ τέως μὲν ἐμάχοντο ἅμα πορευόμενοι οἱ Ἕλληνες, ἐπὶ δὲ διαβάσει χαράδρας τρέπονται αὐτούς· καὶ αὐτόν τε τὸν Σμίκρητα ἀποκτιννύουσι, καὶ τοὺς ἄλλους πάντας· ἄλλου δὲ λοχαγοῦ τῶν δέκα στρατηγῶν τοῦ Ἡγησάνδρου ὀκτὼ μόνους κατέλιπον, καὶ αὐτὸς Ἡγήσανδρος ἐσώθη. καὶ ἄλλοι δὲ λοχαγοὶ συνῆλθον, οἱ μὲν σὺν πράγμασιν, οἱ δ' ἄνευ πραγμάτων.

δ'. Οἱ δὲ Θρᾷκες, εὐτυχήσαντες τοῦτο τὸ εὐτύχημα, συνεβόων τε ἀλλήλους, καὶ συνελέγοντο ἐρρωμένως τῆς νυκτός. καὶ ἅμα τῇ ἡμέρᾳ κύκλῳ περὶ τὸν λόφον, ἔνθα οἱ Ἕλληνες ἐστρατοπεδεύσαντο, ἐτάττοντο καὶ ἱππεῖς πολλοί, καὶ πελτασταί, καὶ ἀεὶ πλείονες συνέρρεον, καὶ προσέβαλλον πρὸς τοὺς ὁπλίτας ἀσφαλῶς.

ε. Οἱ μὲν γὰρ Ἕλληνες οὔτε τοξότην εἶχον, οὔτε ἀκοντιστήν,

legiſſent, primum Smicretis cohortem adoriuntur, qui vnus e ducibus Arcadicis erat, ac iam, multa praeda grauis, conſtitutum ad locum pergebat.

3. Pugnabant eodem tempore Graeci, et progrediebantur: donec ad torrentis alveum delati, in ipſo traiiciendi conatu ab hoſtibus in fugam verterentur. In eo conflictu, cum duce Smicrete, milites omnes caeſi ſunt: et cuiuſdam alterius ducis Hegeſandri, qui ex decem ducibus et ipſe vnus erat, milites omnes, octo tantum cum duce ſaluis, perierunt. Tandem reliqui duces conuenere, partim difficulter, partim nullo negotio.

4. Thraces, poſteaquam res feliciter ceſſiſſet, mutuis acclamationibus ſe conuocabant, et noctu magno animorum vigore colligebantur. Prima luce, magna equitum et cetratorum multitudo collem, in quo caſtra Graeci habebant, cingit: quum plures ſemper affluerent, ac ſine periculo ſuo grauem armaturam adorirentur.

5. Nam Graecis nec ſagittarius quiſquam aderat, nec iaculator,

τιςὴν, ὄτε ἱππέα· οἱ δὲ, προσθέοντες καὶ προσελαύνοντες, ἠκόντιζον. ὁπότε δ' αὐτοῖς ἐπίοιεν, ῥαδίως ἀπέφευγον. ἄλλοι δὲ ἄλλῃ ἐπετίθεντο. καὶ τῶν μὲν πολλοὶ ἐτιτρώσκοντο, τῶν δὲ ὀδείς· ὥςε κινηθῆναι οὐκ ἐδύναντο ἐκ τοῦ χωρίου, ἀλλὰ τελευτῶντες καὶ ἀπὸ τοῦ ὕδατος εἶργον αὐτοὺς οἱ Θρᾶκες·

ς'. Ἐπεὶ δὲ ἀπορία πολλὴ ἦν, διελέγοντο περὶ σπονδῶν· καὶ τὰ μὲν ἄλλα ὡμολόγητο αὐτοῖς, ὁμήρους δὲ οὐκ ἐδίδοσαν οἱ Θρᾶκες, αἰτούντων τῶν Ἑλλήνων· ἀλλ' ἐν τούτῳ ἴσχετο. τὰ μὲν δὴ τῶν Ἀρκάδων οὕτως εἶχε.

ζ'. Χειρίσοφος δὲ ἀσφαλῶς πορευόμενος παρὰ θάλατταν, ἀφικνεῖται εἰς Κάλπης λιμένα. Ξενοφῶντι δὲ διὰ τῆς μεσογαίας πορευομένῳ οἱ ἱππεῖς προκαταθέοντες ἐντυγχάνουσι πρεσβευταῖς πορευομένοις ποι. καὶ ἐπειδὴ ἤχθησαν πρὸς Ξενοφῶντα, ἐρωτᾷ αὐτοὺς εἴ που ᾔσθηνται ἄλλου ςρατεύματος Ἑλληνικοῦ.

lator, nec eques: at illi contra procurrebant, et equis aducti iaculabantur: deinde quum quis aduerſus eos pergebat, nullo negotio ſibi fuga conſulebant. Praeterea Thraces diuerſis ex locis Graecos adoriebantur, et Graeci permulti vulnerabantur, Thracum nemo. Ita factum, vt ex eo ſe loco mouere Graeci nullo modo poſſent, et a Thracibus ad extremum etiam ab aqua repellerentur.

6. Poſteaquam ad difficultatem magnam deducta res eſſet, de compoſitione fuit iniecta mentio. Heic de caeteris facile conuentum, ſaltem obſides nullos Thraces dabant, quos Graeci poſtulabant: hac enim in parte haerebatur. Atque illo tunc loco res Arcadum erant.

7. Cheriſophus autem tuto propter mare pergens, ad Calpae portum peruenit. Xenophonte per mediterranea iter faciente, forte procurrentes equites ipſius ante copias reliquas, in legatos, incertum quo pergentes, incidunt. Hi quum ad Xenophontem deducti eſſent, an alicubi alias eſſe copias Graecas animaduertiſſent, ab ipſo

κϐ. οἱ δ' ἔλεγον πάντα τὰ γεγενημένα, καὶ νῦν ὅτι πολιορκοῦνται ἐπὶ λόφου, οἱ δὲ Θρᾶκες πάντες περικεκυκλωμένοι εἶεν αὐτούς. ἐνταῦθα τοὺς μὲν ἀνθρώπους τούτους ἐφύλαττον ἰσχυρῶς, ὅπως ἡγεμόνες εἶεν, ὅπῃ δέοι· σκοποὺς δὲ καταστήσας δέκα, συνέλεξε τοὺς στρατιώτας, καὶ ἔλεξεν·

η΄. "Ἄνδρες στρατιῶται, τῶν Ἀρκάδων οἱ μὲν τεθνᾶσιν, οἱ δὲ λοιποὶ ἐπὶ λόφου τινὸς πολιορκοῦνται. νομίζω δ' ἔγωγε, εἰ ἐκεῖνοι ἀπολοῦνται, οὐδ' ἡμῖν εἶναι οὐδεμίαν σωτηρίαν, οὕτω μὲν πολλῶν ὄντων πολεμίων, οὕτω δὲ τεθαῤῥηκότων. κράτιστον οὖν ἡμῖν ὡς τάχιστα βοηθεῖν τοῖς ἀνδράσιν, ὅπως, εἰ ἔτι εἰσὶ σῶοι, σὺν ἐκείνοις μαχώμεθα, καὶ μὴ, μόνοι λειφθέντες, μόνοι καὶ κινδυνεύσωμεν. νῦν μὲν οὖν στρατοπεδευσώμεθα, προελθόντες ὅσον ἂν δοκῇ καιρὸς εἶναι εἰς τὸ δειπνοποιεῖσθαι. ἕως δ' ἂν πορευώμεθα, Τιμασίων ἔχων τοὺς ἱππεῖς, προελαυνέτω ἐφορῶν ἡμᾶς,

ipſo interrogantur. Tum illi omnia, quae acciderant, commemorant; atque etiam adhuc illas in colle obſideri, vniuerſa Thracum natione locum ex omni parte cingente. Heic illi homines diligenter aſſeruari iuſſi, vt, vbi opus eſſet, itineris duces eſſent. Praeterea ſpeculatoribus decem conſtitutis, coactiſque ad concionem militibus; haec ad illos a Xenophonte habita eſt oratio:

8. Plerique Arcadum, milites, iam interemti ſunt: caeteri quodam in colle obſidentur. Sum vero equidem in ea ſententia, ſi illi pereant, minime nos ſaluos fore; praeſertim quum tanta ſit hoſtium multitudo, tantaque confidentia. Quapropter optime nos facturos arbitror, ſi eis quam maturrime opem feramus: vt, ſi quidem adhuc ſint incolumes, vna cum ipſis in hoſtem dimicemus, ac non, ſoli relicti, ſoli etiam proelii aleam ſubeamus. Atque hoc quidem tempore proficiſcendum nobis erit tantiſper, dum coenandi tempus adſit, ac deinde metanda caſtra. Intereundum Timaſion cum equitibus

ἡμᾶς, καὶ σκοπείτω τὰ ἔμπροσθεν, ὡς μηδὲν ἡμᾶς λάθῃ."

θ'. Παρέπεμψε δὲ καὶ τῶν γυμνητῶν ἀνθρώπους εὐζώνους εἰς τὰ πλάγια καὶ τὰ ἄκρα, ὅπως, εἴ πού τι ποθὲν καθορῶεν, σημαίνοιεν. ἐκέλευε δὲ καίειν ἅπαντα, ὅτῳ ἐντυγχάνοιεν καυσίμῳ. "ἡμεῖς μὲν γὰρ ἀποδραίημεν ἂν οὐδαμοῦ· ἐνθένδε δὲ πολλὴ μὲν, ἔφη, εἰς Ἡράκλειαν πάλιν ἀπιέναι, πολλὴ δὲ εἰς Χρυσόπολιν διελθεῖν· (οἱ δὲ πολέμιοι πλησίον) εἰς Κάλπης λιμένα, ἔνθα Χειρίσοφον νομίζομεν εἶναι, εἰ σέσωσται, ἐλαχίστη ὁδός. ἀλλὰ δὴ ἐκεῖ μὲν οὔτε πλοῖά ἐστιν, οἷς ἀποπλευσούμεθα· μένουσι δὲ αὐτοῦ οὐδεμίας * ἡμέρας ἐστὶ τὰ ἐπιτήδεια.

ι'. Τῶν δὲ πολιορκουμένων ἀπολομένων, σὺν τοῖς Χειρισόφου μόνοις κάκιόν ἐστι διακινδυνεύειν, ἢ σωθέντων πάντας εἰς ταυτὸν ἐλθόντας, κοινῇ τῆς σωτηρίας ἔχεσθαι. ἀλλὰ χρὴ παρεσκευασαμένους τὴν γνώμην

bus antecedat, et nos obferuet; fimul ea confiderans, quae ante nos erunt, ne quid nos lateat.

9. Mifit et armaturae leuis expeditos ad latera montiumque vertices; vt, fi quid ex vlla parte confpicerent, fibi fignificarent. Addidit in mandatis, vt quidquid offenderent, quod exuri poffet, ei flammas fubiicerent. Nec enim fieri poterit, ait, vt hinc euadamus fuga: quum ab altera parte magnum iter habituri fimus, fi redeamus Heracleam; neque minus, fi Chryfopolim contendamus: ne dicam, hoftes vicinos effe. Ad Calpae quidem portum, vbi nunc effe Cherifophum arbitramur, fi quidem incolumis eo peruenit, via breviffima eft. At enim iftic neque funt naues, quibus auehamur; et, fi vel vnum ibi diem haereamus, commeatus nos deficiet.

10. Taceo, quod pereuntibus iis, qui nunc obfidentur, deterius erit cum folis Cherifophi copiis belli aleam fubire; quam, conferuatis illis, omnes ad eundem locum conuenire, communique ftudio faluti confulere. Enimuero fic com-

* Al. ἐστι μιᾶς.

μην πορεύεσθαι, ὡς νῦν ἢ εὐκλεῶς τελευτῆσαί ἐστιν, ἢ κάλλιστον ἔργον ἐργάσασθαι, Ἕλληνας τοσούτους σώσαντας.

ια'. Καὶ ὁ Θεὸς ἴσως ἄγει οὕτως, ὃς τοὺς μεγαληγορήσαντας, ὡς πλεῖον φρονοῦντας, ταπεινῶσαι βούλεται· ἡμᾶς δὲ, τοὺς ἀπὸ τῶν Θεῶν ἀρχομένους, ἐντιμοτέρους ἐκείνων καταστῆσαι. ἀλλ' ἕπεσθαί χρὴ καὶ προσέχειν τὸν νοῦν, ὡς ἂν τὸ παραγγελλόμενον δύνησθε ποιεῖν.,,

ιβ'. Ταῦτ' εἰπὼν ἡγεῖτο. οἱ δ' ἱππεῖς διασπειρόμενοι ἐφ' ὅσον καλῶς εἶχεν, ἔκαιον ᾗ ἐβάδιζον. καὶ οἱ πελτασταὶ ἐπιπαριόντες κατὰ τὰ ἄκρα, ἔκαιον πάντα, ὅσα καύσιμα ἑώρων. καὶ ἡ στρατιὰ δὲ, εἴ τινι παραλειπομένῳ ἐντυγχάνοιεν. ὥστε πᾶσα ἡ χώρα αἴθεσθαι ἐδόκει, καὶ τὸ στράτευμα πολὺ εἶναι. ἐπεὶ δ' ὥρα ἦν, κατεστρατοπεδεύσαντο ἐπὶ λόφον ἐκβάντες, καὶ τά τε τῶν πολεμίων πυρὰ ἑώρων· (ἀπεῖχον γὰρ ὡς τετταράκοντα στάδια) καὶ αὐ-

comparatis animis pergendum nobis est, vt statuamus, hoc tempore vel gloriose occumbendum esse, vel praeclarissimum facinus patrandum, quo tot homines Graeci seruentur.

11. Atque haud scio, an non Deus ipse rem huc deduxerit, qui hos arroganter se iactantes, quasi prudentia praecellerent, deprimere vult: nos vero, qui actionum nostrarum primordia solemus a Diis capere, maiori ornare gloria. Sed enim vestrum iam erit sequi, et inprimis animum attendere, vt imperata quae fuerint, exsequamini.

12. Haec loquutus, copias agere coepit, et equites hinc inde sparsi, quousque tutum esset, incendebant vbique omnia. Cetrati quum ardua in loca euasissent, quaecunque exuri posse viderent, incendebant. Idem faciebat exercitus, si quid offenderet, quod ab iis relictum esset. Hoc modo factum, vt non solum ardere tota regio, sed etiam ingens quoddam agmen esse videretur. Posteaquam ita res posceret, conscenso colle quodam, castra metaban-

αὐτοὶ ὡς ἐδύναντο πλεῖςα πυρὰ ἔκαιον. ἐπεὶ δ' ἐδείπνησαν, τάχιςα παρηγγέλθη τὰ πυρὰ κατασβεννῦναι ἅπαντας.

γ'. Καὶ τὴν μὲν νύκτα Φυλακὰς ποιησάμενοι, ἐκάθευδον. ἅμα δὲ τῇ ἡμέρα προσευξάμενοι τοῖς Θεοῖς, καὶ συνταξάμενοι ὡς εἰς μάχην, ἐπορεύοντο ᾗ ἐδύναντο τάχιςα. Τιμασίων δὲ, καὶ οἱ ἱππεῖς, ἔχοντες τὰς ἡγεμόνας, καὶ προελαύνοντες, ἔλαθον αὐτὰς ἐπὶ τῷ λόφῳ γενόμενοι, ἔνθα ἐπολιορκᾶντο οἱ Ελληνες· καὶ ἀχ ὁρῶσιν ὅτε τὸ Φίλιον ςράτευμα, ὅτε τὸ πολέμιον· (καὶ ταῦτα παραγγέλλασι πρὸς τὸν Ξενοφῶντα, καὶ τὸ ςράτευμα) γραΐδια δὲ, καὶ γερόντια, καὶ προβάτια ὀλίγα, καὶ βᾶς καταλελειμμένας.

ιδ'. Καὶ τὸ μὲν πρῶτον θαῦμα ἦν, τί εἴη τὸ γεγενημένον· ἔπειτα δὲ τῶν καταλελειμμένων ἐπυνθάνοντο, ὅτι οἱ μὲν Θρᾶκες εὐθὺς ἀφ' ἑσπέρας ᾤχοντο ἀπιόντες, ἕωθεν δὲ καὶ τὰς Ελληνας ἔφασαν οἴχεσθαι· ὅπα δὲ, ἀκ εἰδέναι.

ιέ. Ταῦτα

tabantur, quum et hostium ignes cernerent, a quibus XL circiter stadiis aberant, et ipsi quam poterant, plurimos accenderent. Coenatum quum esset, mandatum omnibus, vt quam celerrime ignes extinguerent.

13. Deinde constitutis excubiis, per noctem quiescebant. Prima luce Deos comprecati, et structis ordinibus, tanquam si pugnaturi essent, summa celeritate pergebant. Ibi Timasion, et equites, qui habebant apud se duces itineris, quum ante exercitum pergerent; prius in collem euaserunt, in quo Graeci obsessi erant, quam eo se peruenisse animaduerterent. Neque heic vel socias copias, vel hostiles vsquam vident: idque ipsum et Xenophonti et vniuerso exercitui mox significant: sed aniculas tantum quasdam, et seneciones, et ouiculas paucas, et boues relictos.

14. Erat eis res primum monstri similis, dum, quid accidisset, mirarentur. Postea de relictis illis sciscitando comperiunt, Thraces mox a prima nocte discessisse, Graecos mane: quo abiissent, certum se non scire.

15.

ιέ. Ταῦτα ἀκȣ́σατες οἱ ἀμφὶ Ξενοφῶντα, ἐπεὶ ἠρίϛησαν, συσκευασάμενοι ἐπορεύοντο, βȣλόμενοι ὡς τάχιϛα συμμίξαι τοῖς ἄλλοις εἰς Κάλπης λιμένα. καὶ πορευόμενοι ἑώρων τὸν ϛίβον τῶν Αρκάδων καὶ Αχαιῶν κατὰ τὴν ἐπὶ Κάλπης ὁδόν. ἐπεὶ δ᾽ ἀφίκοντο εἰς τὴν ὁδὸν, ἄσμενοί τε εἶδον ἀλλήλȣς, καὶ ἠσπάζοντο ὥσπερ ἀδελφȣ́ς.

ιϛ΄. Καὶ ἐπυνθάνοντο οἱ Αρκάδες τῶν περὶ Ξενοφῶντα τί τὰ πυρὰ κατασβέσειαν. ἡμεῖς μὲν γὰρ, ἔφασαν, ᾤμεθα ὑμᾶς τὸ μὲν πρῶτον, ἐπειδὴ τὰ πυρὰ ȣ̓χ ἑωρῶμεν, τῆς νυκτὸς ἥξειν ἐπὶ τȣ̀ς πολεμίȣς. καὶ οἱ πολέμιοι, ὥς γε ἡμῖν ἐδόκȣν, τȣ̃το δείσαντες ἀπῆλθον. σχεδὸν γὰρ ἀμφὶ τȣ̃τον τὸν χρόνον ἀπῄεσαν. ἐπεὶ δὲ ȣ̓κ ἀφικνεῖσθε, ὁ δὲ χρόνος ἐξῆκεν, ᾠόμεθ᾽ ὑμᾶς πυθομένȣς τὰ παρ᾽ ἡμῖν, φοβηθέντας οἴχεσθαι ἀποδράντας ἐπὶ θάλατταν· καὶ ἐδόκει ἡμῖν μὴ ἀπολιπέσθαι ὑμῶν. ȣ̔́τως ȣ̓̃ν καὶ ἡμεῖς δεῦρο ἐπορεύθημεν.

ΚΕΦ.

15. Quae quum milites Xenophontis audiiſſent, pranſi vaſa colligunt, et iter ingrediuntur. Cupiebant enim quam maturrime ſe cum ſuis apud Calpae portum coniungere. Dum pergerent, Arcadum Achaeorumque veſtigia, verſus Calpae portum tendentia, vident. Poſteaquam vtrique conveniſſent eodem loco, mutuo ſe cum gaudio adſpexere, ac tanquam fratres ſe inuicem amplexi ſunt.

16. Interrogant deinde Arcades Xenophontis milites, quamobrem ignes extinxiſſent. Nam primum arbitrabamur, inquiunt Arcades, quum ignes nullos amplius videremus, vos noctu hoſtes aggredi ſtatuiſſe. Quod quidem veriti nobis hoſtes videntur, ac propterea diſceſſiſſe. Nam id temporis fere abierunt. At quum non veniretis, et tempus iam praeteriiſſet: putabamus, vos, audito rerum noſtrarum ſtatu, prae metu ad mare fugiſſe. Itaque viſum fuit dandam operam, vt a vobis non abeſſemus. Sic nos etiam huc perreximus.

CAP.

ΚΕΦ. δ'.

Ταύτην μὲν οὖν τὴν ἡμέραν αὐτοῦ ηὐλίζοντο ἐπὶ τοῦ αἰγιαλοῦ πρὸς τῷ λιμένι· τὸ δὲ χωρίον τοῦτο, ὃ καλεῖται Κάλπης λιμὴν, ἔστι μὲν ἐν τῇ Θρᾴκῃ τῇ ἐν τῇ Ἀσίᾳ. ἀρξαμένη δὲ ἡ Θρᾴκη αὕτη ἐστὶν ἀπὸ τοῦ στόματος τοῦ Πόντου μέχρις Ἡρακλείας, ἐπὶ δεξιὰ εἰς τὸν Πόντον εἰσπλέοντι. καὶ τριήρει μέν ἐστιν εἰς Ἡράκλειαν ἐκ Βυζαντίου κώπαις ἡμέρας μάλα μακρᾶς πλοῦς. ἐν δὲ τῷ μέσῳ ἄλλη μὲν πόλις οὐδεμία, οὔτε φιλία, οὔτε Ἑλληνὶς, ἀλλ' ἢ Θρᾷκες, ἢ Βιθυνοί. καὶ οὓς ἂν λάβωσι τῶν Ἑλλήνων ἢ ἐκπίπτοντας, ἢ ἄλλως πως, δεινὰ ὑβρίζειν λέγονται τοὺς Ἕλληνας.

β'. Ὁ δὲ Κάλπης λιμὴν ἐν μέσῳ μὲν κεῖται ἑκατέρωθεν πλεόντων ἐξ Ἡρακλείας καὶ Βυζαντίου. ἔστι δ' ἐν τῇ θαλάττῃ προκείμενον χωρίον, τὸ μὲν εἰς τὴν θάλατταν καθῆκον αὐτοῦ, πέτρα ἀποῤῥὼξ, ὕψος, ὅπη ἐλάχιστον, οὐ μεῖον

CAP. IV.

Atque hoc die tum ibidem in litore propter portum castra sunt habita. Caeterum is locus, qui Calpae portus dicitur, situs est in Asiatica Thracia. Huius Thraciae initium est ab ostio Ponti, et Heracleam vsque se porrigit; in Pontum nauiganti ad dextram sita. Heraclea tantum abest a Byzantio, quantum confici triremis cursu, quae remis agatur, die longissimo potest. In medio nulla neque socia, neque Graeca vrbs est; sed soli Thraces ac Bithyni tractum illum incolunt. Ii quoscunque Graecos homines ceperint, siue illi in litus eiecti fuerint, siue quo alio casu eo venerint; crudelem in modum tractare dicuntur.

2. Calpae vero portus iis, qui Heraclea vel Byzantio nauigant, vtrinque in medio situs est. Locus ipse in mare porrigitur; cuius ea pars, quae ad mare pertinet, abruptus quidam scopulus est, minimum viginti orgyarum al-

μεῖον εἴκοσιν ὀργυιῶν· ὁ δὲ αὐχὴν ὁ εἰς γῆν ἀνήκων τοῦ χωρίου, μάλιστα τεττάρων πλέθρων τὸ εὖρος. τὸ δ' ἐντὸς τοῦ αὐχένος χωρίον, ἱκανὸν μυρίοις ἀνθρώποις οἰκήσειν *. λιμὴν δ' ὑπ' αὐτῇ τῇ πέτρᾳ, τὸ πρὸς ἑσπέραν αἰγιαλὸν ἔχων.

γ'. Κρήνη δὲ ἡδέος ὕδατος καὶ ἀφθόνου, ῥέουσα ἐπ' αὐτῇ τῇ θαλάττῃ, ὑπὸ τῇ ἐπικρατείᾳ τοῦ χωρίου. ξύλα δὲ, πολλὰ μὲν καὶ ἄλλα, πάνυ δὲ πολλὰ καὶ καλὰ ναυπηγήσιμα ἐπ' αὐτῇ τῇ θαλάττῃ. τὸ δὲ ὄρος τὸ ἐν τῷ λιμένι εἰς μεσόγαιαν μὲν ἀνήκει, ὅσον ἐπὶ εἴκοσι σταδίους, καὶ τοῦτο γεῶδες καὶ ἄλιθον· τὸ δὲ παρὰ θάλατταν, πλέον ἢ ἐπὶ εἴκοσι σταδίους, δασὺ πολλοῖς καὶ παντοδαποῖς καὶ μεγάλοις ξύλοις.

δ'. Η δ' ἄλλη χώρα, καλὴ καὶ πολλὴ, καὶ κῶμαι ἐν αὐτῇ εἰσὶ πολλαὶ καὶ εὖ οἰκουμέναι. Φέρει γὰρ ἡ γῆ καὶ κριθὰς, καὶ πυροὺς, καὶ ὄσπρια πάντα, καὶ μελίνας, καὶ σήσαμον, καὶ σῦκα ἀρκοῦντα, καὶ ἀμπέλους πολλὰς

altitudine. Ceruix loci, terram verſus ſita, quatuor plethrûm haud dubie latitudinem aequat. Spatium, quod ea ceruice continetur, tam capax eſt, vt hominum in eo vel decem poſſint habitare. Portus ſub ipſo ſcopulo ſitus eſt, cuius litus ad ſolem occidentem vergit.

3. Eſt ibidem et dulcis ac iugis aquae fons, qui propter ipſum mare ſic labitur, vt ſub huius tamen loci poteſtate ſit. Eſt et lignorum cum aliorum copia iuxta ipſum mare, tum vero illorum maxima, quae ad aedificationem nauigiorum aptiſſima ſunt. Mons, qui eſt in portu, qua verſus mediterranea ſe ad viginti ſtadia porrigit, terrenus eſt, et minime ſaxoſus: qua vero mare reſpicit, vltra viginti ſtadia, multis et omnis generis arboribus, eiſdemque praegrandibus, denſus eſt.

4. Reliquus ager et amoenus eſt, et late patet, et multos, incoliſque frequentes, vicos habet. Nam ſolum et hordei ferax eſt, et tritici, et omnis generis leguminum, et panici, et ſeſami. Nec fici deſunt, et magna vitium eſt copia, quae

* Al. οἰκῆσαι.

λὰς καὶ ἡδυοίνους, καὶ τἄλλα πάντα, πλὴν ἐλαιῶν.

έ. Η μὲν χώρα ἦν τοιαύτη. ἐσκήνουν δὲ ἐν τῷ αἰγιαλῷ ἐπὶ τῇ θαλάττῃ. εἰς δὲ τὸ πόλισμα ἂν γενόμενοι οὐκ ἐβούλοντο στρατοπεδεύεσθαι, ἀλλὰ ἐδόκει καὶ τὸ ἐλθεῖν ἐνταῦθα ἐξ ἐπιβουλῆς εἶναι, βουλομένων τινῶν κατοικίσαι πόλιν. τῶν γὰρ στρατιωτῶν οἱ πλεῖστοι ἦσαν οὐ σπάνει βίου ἐκπεπλευκότες ἐπὶ ταύτην τὴν μισθοφορὰν, ἀλλὰ τὴν Κύρου ἀρετὴν ἀκούοντες, οἱ μὲν καὶ ἄνδρας ἄγοντες προσανηλωκότας χρήματα, οἱ δὲ καὶ τούτων ἕτεροι ἀποδεδρακότες πατέρας καὶ μητέρας, οἱ δὲ καὶ τέκνα καταλιπόντες, ὡς, χρήματα αὐτοῖς κτησάμενοι, ἥξοντες πάλιν. ἀκούοντες καὶ τοὺς ἄλλους τοὺς παρὰ Κύρου πολλὰ καὶ ἀγαθὰ πράττειν. τοιοῦτοι οὖν ὄντες, ἐπεθύμουν εἰς τὴν Ελλάδα σώζεσθαι.

ς'. Επειδὴ δὲ ἡμέρα ἐγένετο τῆς εἰς ταυτὸ συνόδου, ἐπ' ἐξόδῳ ἐθύετο Ξενοφῶν. ἀνάγκη γὰρ ἦν ἐπὶ τὰ ἐπιτήδεια ἐξά-

quae vini fuauiffimi feraces funt. Denique habet omnia, extra vnas oleas.

5. Huiufmodi ea regio erat. Milites in maris litore tabernacula figunt, quod intra oppidi moenia caftra habere nollent. Quinetiam factum infidiofe putabant, quod eo loci venilfent, quafi huc aliqui deducere coloniam cuperent. Nam pars militum maxima, non adducta rerum ad vitam neceffariarum inopia, Cyro militatum iuerat: fed audita virtute Cyri, quidam ad eum viros adduxerant, qui iam prodegerant fua, quidam a patribus et matribus aufugerant, quidam deferuerant liberos fuos, quod redituros fe putarent, vbi rem fecillent: audierant enim alios quoque, qui cum Cyro effent, multa bona fibi adquirere. Hi quum militum animi effent, in Graeciam falui redire cupiebant.

6. Tranfierat iam dies vnus, ex quo rurfum convenerant; quum Xenophon copias educturus, rem facrâm faceret. Nam ipfa flagitabat neceffitas, vt educerentur ad parandum commeatum

ἐξάγειν. ἐπενόει δὲ καὶ τοὺς νεκροὺς θάψαι. ἐπεὶ δὲ τὰ ἱερὰ ἐγένετο, εἵποντο καὶ οἱ Ἀρκάδες, καὶ τοὺς νεκροὺς, τοὺς μὲν πλείστους ἔνθαπερ ἔπεσον, ἑκάστους ἔθαψαν. (ἤδη γὰρ ἦσαν πεμπταῖοι, καὶ οὐχ οἷόν τε ἀναιρεῖν ἔτι ἦν) ἐνίους δὲ, τοὺς ἐκ τῶν ὁδῶν συνενεγκόντες, ἔθαψαν ἐκ τῶν ὑπαρχόντων ὡς ἐδύναντο κάλλιστα· οὓς δὲ μὴ εὕρισκον, κενοτάφιον αὐτοῖς ἐποίησαν μέγα, καὶ πυρὰν μεγάλην, καὶ στεφάνους ἐπέθεσαν.

ζ'. Ταῦτα δὲ ποιήσαντες, ἀνεχώρησαν ἐπὶ τὸ στρατόπεδον. καὶ τότε μὲν δειπνήσαντες ἐκοιμήθησαν· τῇ δ' ὑστεραίᾳ συνῆλθον οἱ στρατιῶται πάντες. συνῆγον δὲ αὐτοὺς μάλιστα Ἀγασίας Στυμφάλιος ὁ λοχαγὸς, καὶ Ἱερώνυμος Ἠλεῖος λοχαγὸς, καὶ ἄλλοι πρεσβύτατοι τῶν Ἀρκάδων.

ή. Καὶ δόγμα ἐποιήσαντο, ἐάν τις τοῦ λοιποῦ μνησθῇ δίχα τὸ στράτευμα ποιεῖν, θανάτῳ αὐτὸν ζημιοῦσθαι· καὶ κατὰ χώραν ἀπιέναι, ᾗπερ πρόσθεν εἶχε τὸ στράτευμα, καὶ ἄρχειν τοὺς πρόσθεν στρατηγούς. καὶ Χει-

tum. Etiam mortuos ſepelire cogitabat. Quum perlitaſſet, Arcades quoque ſequuti ſunt, et mortuos magna ex parte iiſdem in locis, vbi occubuerant, ſepelierunt. Nam propterea, quod ibi dies iam quinque iacuerant, tolli nullo modo poterant. Nonnullos tamen e viis congeſtos, quam honeſtiſſime ſuis pro facultatibus, humarunt. Iis autem, quos nuſquam reperiebant, cenotaphium ingens ſtruxerunt, et rogum ingentem, impoſitis etiam corollis.

7. Quibus ita confectis, ad caſtra reuertunt, ſumtaque coena, ſe quieti dant. Poſtridie milites vniuerſi conueniunt, cogentibus eos inprimis Agaſia Stymphalio, Hieronymo Eleo, ductoribus cohortium, et aliis natu inter Arcades maximis.

8. Factum hoic decretum eſt, vt, ſi quis deinceps diſtrahendi exercitus mentionem faceret, morte multaretur. Praeterea formam exercitus in abitu eandem retinendam eſſe, quae prius fuiſſet, et imperium illis reſtituendum, qui prius duces extitiſſent. Obierat iam

Χειρίσοφος μὲν ἤδη τετελευτήκει, φάρμακον πιὼν, πυρέττων. τὰ δ᾽ ἐκείνου Νέων ὁ Ἀσιναῖος παρελάμβανε.

θ'. Μετὰ δὲ ταῦτα ἐξαναςὰς εἶπε Ξενοφῶν· "Ὦ ἄνδρες ςρατιῶται, τὴν μὲν πορείαν, ὡς ἔοικε, δῆλον ὅτι * πεζῇ ποιητέον. οὐ γάρ ἐςι πλοῖα. ἀνάγκη δὲ πορεύεσθαι ἤδη. οὐ γάρ ἔτι μένουσι τὰ ἐπιτήδεια· ἡμεῖς μὲν οὖν θυσόμεθα. ὑμᾶς δὲ δεῖ παρασκευάζεσθαι ὡς μαχουμένους, εἴ ποτε καὶ ἄλλοτε· οἱ γὰρ πολέμιοι ἀνατεθαρσήκασιν."

ι'. Ἐκ τούτου ἐθύοντο οἱ ςρατηγοὶ, μάντις δὲ παρῆν Ἀρηξίων Ἀρκάς. ὁ δὲ Σιλανὸς ὁ Ἀμβρακιώτης ἤδη ἀποδεδράκει, πλοῖον μισθωσάμενος, ἐξ Ἡρακλείας. θυομένοις δὲ ἐπὶ τῇ ἀφόδῳ οὐκ ἐγίγνετο τὰ ἱερὰ καλά **. ταύτην μὲν οὖν τὴν ἡμέραν ἐπαύσαντο. καί τινες ἐτόλμων λέγειν, ὡς ὁ Ξενοφῶν, βουλόμενος τὸ χωρίον οἰκίσαι, πέπεικε τὸν μάντιν λέγειν, ὡς τὰ ἱερὰ οὐ γίγνεται ἐπὶ ἀφόδῳ.

ιά. Ἐν-

iam diem ſuum Cheriſophus, hauſto medicamento, quum febri laboraret. In eius locum Aſinenſis Neon eſt ſurrogatus.

9. Poſt haec aſſurgens Xenophon: Iter nobis, milites, inquit, pedibus eſſe conficiundum, manifeſto paret. Quippe nulla nobis ſunt nauigia. Cogit autem ipſa neceſſitas, vt itineri noſmet accingamus. Heic enim ſi haereamus, commeatus nos deficiet. Quamobrem nos quidem ſacrificabimus, vos autem, ſi vnquam alias, hoc tempore ſic voſmet comparetis neceſſe eſt, vt quibus ſit in hoſtem pugnandum. Nam is modo animos ſumſit.

10 His dictis, duces hoſtias mactant, quibus hariolus aderat Arexion Arcas. Nam Silanus Ambraciota, nauigio conducto, ex Heraclea ſe ſubduxerat. Quum exta de abitu conſulerent, litatum non eſt. Quapropter hoc die quieuerunt. Erant, qui auderent dicere, perſuaſum fuiſſe vatem a Xenophonte, qui coloniam hoc loco deducere cuperet, vt reſponderet, ad diſcedendum exta non addixiſſe.

11.

* Al δηλονότι.

** Al. omittunt καλά.

ιά. Εντεῦθεν κηρύξας Ξενοφῶν, τῇ αὔριον παρεῖναι ἐπὶ τὴν θυσίαν τὸν βελόμενον, καὶ, μάντις εἴ τις εἴη, παραγγείλας παρεῖναι, ὡς συνθεασόμενον τὰ ἱερὰ, ἔθυε, καὶ ἐνταῦθα παρῆσαν πολλοί. Θυομένων δὲ πάλιν εἰς τρὶς ἐπὶ τῇ ἀφόδῳ, ἐκ ἐγίγνετο τὰ ἱερά. ἐκ τέτε χαλεπῶς εἶχον οἱ στρατιῶται. καὶ γὰρ τὰ ἐπιτήδεια ἐπέλιπεν ἃ ἔχοντες ἦλθον, καὶ ἀγορὰ ἐδεμία παρῆν.

ιβ΄. Εκ τέτε συνελθόντων εἶπε πάλιν Ξενοφῶν· Ω ἄνδρες, ἐπὶ μὲν τῇ πορείᾳ, ὡς ὁρᾶτε, τὰ ἱερὰ ἔπω γίγνεται· τῶν δ' ἐπιτηδείων ὁρῶ ὑμᾶς δεομένες. ἀνάγκη ἐν μοι δοκεῖ θύεσθαι περὶ αὐτε τέτε. ἀναστὰς δέ τις, εἶπε· καὶ εἰκότως ἄρα ἡμῖν ἐ γίγνεται τὰ ἱερά. ὡς γὰρ ἐγὼ, ἀπὸ τε αὐτομάτε χθὲς ἥκοντος πλοιε, ἤκεσα τινὲς, ὅτι Κλέανδρος ἐκ Βυζαντίε ἁρμοστὴς μέλλει ἥξειν, πλοῖα ἔχων καὶ τριήρεις.

ιγ΄. Εκ τέτε δὲ, ἀναμένειν μὲν πᾶσιν ἐδόκει, ἐπὶ δὲ τὰ

11. Xenophon per praeconem ſignificari publice iuſſit, vt poſtridie ſacrificio, quicunque vellet, intereſſet. Quod ſi quis in exercitu eſſet hariolus, is vt ſimul exta conſideraret, mandat. Ita multorum in praeſentia caeſae ſunt hoſtiae. Quumque rurſus exta de abitu ter conſulerent, litatum non eſt. Ea res vehementer milites perturbare, quod iam commeatus ille, quem ſecum attulerant, defeciſſet: forum autem rerum venalium nuſquam haberent.

12. Quum iterum conueniſſent, Xenophon eos in hanc ſententiam compellauit: Necdum auſpicata nobis, milites, vti ſane videtis ipſi, ad iter exta ſunt: et commeatu vos egere video. Quapropter hac ipſa de re nos amplius conſulere Deos neceſſe eſt. Et quidam aſſurgens: Nihil mirum, ait, non poſſe nos perlitare. Nam vt ego de quodam audiui, qui heri fortuito nauigio huc appulit, Cleander Byzantii praefectus cum nauigiis ac triremibus venturus eſt.

13. Itaque viſum quidem eſt vniuerſis, expectandum eſſe: ne-

τὰ ἐπιτήδεια ἀναγκαῖον ἦν ἐξιέναι. καὶ ἐπὶ τούτῳ πάλιν ἐθύετο εἰς τρὶς, καὶ οὐκ ἐγίγνετο τὰ ἱερά. καὶ ἤδη ἐπὶ σκηνὴν ἰόντες τὴν Ξενοφῶντος, ἔλεγον, ὅτι οὐκ ἔχοιεν τὰ ἐπιτήδεια. ὁ δ' οὐκ ἂν ἔφη ἐξαγαγεῖν, μὴ γιγνομένων τῶν ἱερῶν.

ιδ'. Καὶ πάλιν δ' ὑστεραίᾳ ἐθύετο, καὶ σχεδόν τι πᾶσα ἡ στρατιὰ, διὰ τὸ μέλειν πᾶσιν ἐκυκλοῦτο περὶ τὰ ἱερά. τὰ δὲ θύματα ἐπελελοίποι. οἱ δὲ στρατηγοὶ ἐξῆγον μὲν οὔ, συνεκάλεσαν δέ. εἶπεν οὖν ὁ Ξενοφῶν· ἴσως οἱ πολέμιοι συνειλεγμένοι εἰσὶ, καὶ ἀνάγκη μάχεσθαι. εἰ οὖν καταλιπόντες τὰ σκεύη ἐν τῷ ἐρυμνῷ χωρίῳ, ὡς εἰς μάχην παρεσκευασμένοι ἴοιμεν, ἴσως ἂν τὰ ἱερὰ μᾶλλον προχωροίη ἡμῖν.

ιέ. Ακούσαντες δὲ οἱ στρατιῶται ἀνέκραγον, ὡς οὐδὲν δέον εἰς τὸ χωρίον ἄγειν, ἀλλὰ θύειν ὡς τάχιστα. καὶ πρόβατα μὲν οὐκέτι ἦν, βοῦς δὲ ὑφ' ἁμάξης

necessario tamen parandi commeatus caussa erat exeundum. Ea de caussa rursum ter caesis hostiis, nunquam tamen litatum fuit. Et iam milites, ad Xenophontis tabernaculum quum accessissent, commeatum deesse sibi aiebant. Respondebat ille, non educturum se militem, nisi litatum esset.

14. Postridie rursus sacrum faciunt, prope vniuersa militum corona circumstante. Erat enim res omnibus mirifice cordi. Iam hostiae ipsis nullae amplius erant reliquae, quum duces non educerent militem, sed tamen in concionem aduocarent. Quare Xenophon ad eos: Fortassis, ait, collecti iam sunt hostes, ac nobis necessario dimicandum aduersus eos erit. Si ergo relictis sarcinis in hoc loco munito, tanquam ad pugnam instructi progrediemur: fortasse magis exta votis nostris responderint.

15. Hoc quum milites audiissent, reclamabant: nihil esse, quamobrem in eum locum duceret: saltem quam maturrime sacrificium repetendum esse. Nullae iam reliquae pecudes erant; itaque boues de

ἁμάξης πριάμενοι ἐθύοντο. καὶ Ξενοφῶν Κλεάνορος ἐδεήθη τοῦ Ἀρκάδος προθυμεῖσθαι, εἴ τι ἐν τούτῳ εἴη. ἀλλ' οὐδ' ὡς ἐγένετο καλὰ * τὰ ἱερά.

ιϛ'. Νέων δὲ ἦν μὲν στρατηγὸς κατὰ τὸ Χειρισόφου μέρος. ἐπεὶ δὲ ἑώρα τοὺς ἀνθρώπους, ὡς εἶχον δεινῶς τῇ ἐνδείᾳ, βουλόμενος αὐτοῖς χαρίσασθαι, εὑρών τινα ἄνθρωπον Ἡρακλεώτην, ὃς ἔφη κώμας ἐγγὺς εἰδέναι, ὅθεν εἴη λαβεῖν τὰ ἐπιτήδεια, ἐκήρυξε τὸν βουλόμενον ἰέναι ἐπὶ τὰ ἐπιτήδεια, ὡς ἡγεμόνος ἐσομένου. ἐπεξέρχονται δὴ σὺν δορατίοις, καὶ ἀσκοῖς, καὶ θυλάκοις, καὶ ἄλλοις ἀγγείοις, εἰς δισχιλίους ἀνθρώπους.

ιζ'. Ἐπεὶ δὲ ἦσαν ἐν ταῖς κώμαις, καὶ διεσπείροντο ὡς ἐπὶ τὸ λαμβάνειν, ἐπιπίπτουσιν αὐτοῖς οἱ Φαρναβάζου ἱππεῖς πρῶτοι, (βεβοηθηκότες γὰρ ἦσαν τοῖς Βιθυνοῖς) βουλόμενοι σὺν τοῖς Βιθυνοῖς, εἰ δύναιντο, ἀποκωλῦσαι τοὺς Ἕλληνας, μὴ ἐλθεῖν εἰς τὴν Φρυγίαν. οὗτοι οἱ ἱππεῖς ἀποκτείνουσι τῶν Ἑλλήνων οὐ μεῖον

de plauſtris emti mactatique ſunt. Orabat Cleanorem Arcadem Xenophon, alacriter ſe pararet, ſiquid haec exta pollicerentur. Verum ne illa quidem addicebant.

16. Tum Neon, qui Cheriſophi loco dux erat, quum miſere premi homines inopia videret, gratificari eis cupiebat. Itaque quum Heraclienſem quendam reperiſſet, qui ſe diceret vicos noſſe, non procul diſſitos, de quibus peti commeatus poſſet; proclamari per praeconem iubet, vt, quicunque vellet, commeatus parandi cauſſa ſecum exiret, qui ducis heic munere fungi non recuſaret. Ibi plus minus hominum IICIↃ cum haſtis, vtribus, reticulis, vaſis caeteris cum eo pergunt.

17. Ad vicos vbi perueniſſent, ac iam hinc inde quaerendi commeatus cauſſa ſe ſpargerent, primi eos Pharnabazi equites inuadunt. Nam illi Bithynis opem laturi aduenerant, et eorundem viciſſim adiuti copiis, ſi poſſent, auertere volebant Graecos, ne Phrygiam ingrederentur. Trucidant hi equites ex Graecis non pauciores

* In al. deeſt καλά.

μεῖον ἢ πεντακοσίες· οἱ δὲ λοιποὶ ἐπὶ τὸ ὄρος ἀνέφυγον.

ιή. Ἐκ τέτε ἀπαγγέλλει τις ταῦτα τῶν ἀποπεφευγότων εἰς τὸ ςρατόπεδον. καὶ Ξενοφῶν, ἐπειδὴ ἐκ ἐγεγένητο τὰ ἱερὰ ταύτῃ τῇ ἡμέρᾳ, λαβὼν βοῦν ὑπὸ ἁμάξης, (ἐ γὰρ ἦν ἄλλα ἱερεῖα) σφαγιασάμενος ἐβοήθει, καὶ οἱ ἄλλοι οἱ μέχρι * τριάκοντα ἐτῶν πάντες.

ιθ΄. Καὶ ἀναλαβόντες τὲς λοιπὲς ἄνδρας, ἐς τὸ ςρατόπεδον ἀφικνἔνται· καὶ ἤδη μὲν ἀμφὶ ἡλιε δυσμὰς ἦν, καὶ οἱ Ἕλληνες μάλα ἀθύμως ἔχοντες ἐδειπνοποιἔντο. καὶ ἐξαπίνης διὰ τῶν λασίων τῶν Βιθυνῶν τινες ἐπιγενόμενοι τοῖς προφύλαξι, τὲς μὲν κατέκτανον, τὲς δὲ ἐδίωξαν μέχρις εἰς τὸ ςρατόπεδον.

κ΄. Καὶ κραυγῆς γενομένης, εἰς τὰ ὅπλα πάντες ἔδραμον οἱ Ἕλληνες· καὶ διώκειν μὲν, καὶ κινεῖν τὸ ςρατόπεδον νυκτὸς, ἐκ ἀσφαλὲς ἐδόκει εἶναι. λάσια γὰρ ἦν τὰ χωρία. ἐν δὲ τοῖς ὅπλοις ἐνυκτέρευον, φυλαττόμενοι ἱκανοῖς φύλαξι μάχεσθαι.

ΚΕΦ.

res 10, caeteri quendam in montem ſe fuga recipiunt.

18. Eorum, qui fuga euaſerant, aliquis rem, vti geſta erat, in caſtra renuntiat. Ibi Xenophon, quia perlitatum eo die non fuerat, de plauſtro bouem ſumit, quod aliae non ſupereſſent hoſtiae; eoque mactato, ad opem ſuis ferendum properat, facientibus idem caeteris omnibus, qui trigeſimum annum non exceſſiſſent.

19. Ita quum eos, qui ex clade reliqui erant, recepiſſent: ſole iam prope occidente, in caſtra reuertuntur, magnoque cum animi moerore corpora curant. At Bithynorum nonnulli, quum repente per loca ſyluis denſa in primas excubias irruiſſent; partim milites occidunt, partim ad ipſa vſque caſtra perſequuntur.

20. Clamore excitato, ad arma Graeci omnes adcurrunt: et hoſtem quidem perſequi, noctuque caſtra mouere, tutum non eſſe putabant, quod ea loca denſa ſyluis eſſent: in armis tamen pernoctarunt, conſtitutis excubiis, ad dimicandum ſatis validis.

CAP.

* Al. πεντήκοντα.

ΚΕΦ. έ.

Τὴν μὲν νύκτα οὕτω διήγαγον· ἅμα δὲ τῇ ἡμέρᾳ, οἱ στρατηγοὶ εἰς τὸ ἐρυμνὸν χωρίον ἡγοῦντο· οἱ δὲ εἵποντο ἀναλαβόντες τὰ ὅπλα καὶ τὰ σκεύη. πρὶν δὲ ἀρίστου ὥραν εἶναι, ἀπετάφρευσαν ᾗ ἡ εἴσοδος ἦν εἰς τὸ χωρίον, καὶ ἀπεσταύρωσαν ἅπαντα καταλιπόντες τρεῖς πύλας. καὶ πλοῖον ἐξ Ἡρακλείας ἧκεν ἄλφιτα ἄγον, καὶ ἱερεῖα, καὶ οἶνον.

β´. Πρῲ δ' ἀναστὰς Ξενοφῶν ἐθύετο ἐπεξόδια, καὶ γίνεται καλὰ * τὰ ἱερὰ ἐπὶ τοῦ πρώτου ἱερείου. καὶ τέλος ἐχόντων τῶν ἱερῶν, ὁρᾷ αἰετὸν αἴσιον ὁ μάντις Ἀρεξίων ** Παῤῥάσιος, καὶ ἡγεῖσθαι κελεύει τὸν Ξενοφῶντα. καὶ διαβάντες τὴν τάφρον, τὰ ὅπλα τίθενται, καὶ ἐκήρυξαν ἀριστήσαντας ἐξιέναι τοὺς στρατιώτας σὺν τοῖς ὅπλοις, τὸν δὲ ὄχλον καὶ τὰ ἀνδράποδα αὐτοῦ καταλιπεῖν.

γ´. Οἱ

CAP. V.

Ita tum ea nox eſt exacta. Quum illuxiſſet, exercituum praetores ad locum munitum ducunt, quos iam milites, ſumtis et armis et vaſis, ſequebantur. Antequam prandii tempus appeteret, aditum loci foſſa praecludunt, omniaque, tribus tantum portis relictis, obuallant. Tunc et Heraclea nauis appulit, quae farinam, hoſtias, vinum vehebat.

2. Xenophon mane ſurgens, de diſcedendo exta conſulebat, ac ſtatim hoſtiae primae exta pulchra erant. Quumque ſacra iam peracta eſſent, Arexion Parrhaſius hariolus aquilam auſpicatam conſpicit, et Xenophontem copias ducere iubet. Ita tunc foſſam tranſeunt, et in armis conſiſtunt, ac proclamare praecones iubent, exeundum eſſe militibus armatis, vt primum corpora curaſſent: turbam vero imbellem, cum mancipiis, ibidem eſſe relinquendam.

3. Ex-

* Apud al. deeſt καλά.

** Al. Παρνάσιος.

γ'. Οἱ μὲν δὴ ἄλλοι πάντες ἐξῄεσαν, Νέων δὲ οὔ. ἐδόκει γὰρ κάλλιστον εἶναι, τοῦτον φύλακα καταλιπεῖν τῶν ἐπὶ στρατοπέδῳ. ἐπειδὴ δὲ οἱ λοχαγοὶ καὶ οἱ στρατιῶται ἀπέλιπον αὐτοὺς, αἰσχυνόμενοι μὴ ἕπεσθαι τῶν ἄλλων ἐπεξιόντων, κατέλιπον τοὺς ὑπὲρ πέντε καὶ τετταράκοντα ἔτη. καὶ οὗτοι μὲν ἔμενον. οἱ δ' ἄλλοι ἐπορεύοντο.

δ'. Πρὶν δὲ πέντε καὶ δέκα στάδια διεληλυθέναι, ἐνέτυχον ἤδη νεκροῖς. καὶ τὴν οὐρὰν τοῦ κέρατος ποιησάμενοι κατὰ τοὺς πρώτους φανέντας νεκροὺς, ἔθαπτον πάντας ὁπόσους ἐπελάμβανε τὸ κέρας. ἐπειδὴ δὲ τοὺς πρώτους ἔθαψαν, προαγαγόντες, καὶ τὴν οὐρὰν αὖθις ποιησάμενοι κατὰ τοὺς πρώτους τῶν ἀτάφων, ἔθαπτον τὸν αὐτὸν τρόπον ὁπόσους ἐπελάμβανεν ἡ στρατιά. ἐπεὶ δὲ εἰς τὴν ὁδὸν ἧκον τὴν ἐκ τῶν κωμῶν, ἔνθα ἔκειντο ἀθρόοι, συνενεγκόντες αὐτοὺς ἔθαψαν.

ε'. Ηδη

3. Exibant igitur vniuersi, Neone solo excepto. Nam rectissime se facturos existimabant, si hunc eorum custodem, qui manebant in castris, relinquerent. Quum autem ii se viderent a cohortium ductoribus, aliisque militibus relinqui; quod sibi putarent dedecori fore, si, caeteris exeuntibus, non et ipsi sequerentur: tantum eos in castris relinquunt, qui XLV annos excellissent. Ita his remanentibus, reliqui omnes iter ingressi sunt.

4. Vix quindecim stadia processerant, quum caesorum corpora inueniunt. Itaque cornu facto, caudam eius ad cadavera primum oblata dirigunt; et omnia, quae cornu complecti poterant, sepeliunt. Posteaquam primos illos terrae mandassent, acie promota, rursumque constituta eius cauda iuxta primos eorum qui sepulti necdum erant; eodem modo, quoscunque complecti intra aciem poterant, humabant. Posteaquam ad viam peruenissent, qua ex vicis iter erat, quo loco aceruatim cadauera iacebant: omnia in vnum comportata sepulturae mandant.

 5.

έ. Ἤδη δὲ πέρα μεσούσης τῆς ἡμέρας παραγαγόντες * τὸ στράτευμα, ἔξω τῶν κωμῶν ἐλάμβανον τὰ ἐπιτήδεια ὅ, τι τις ὁρῴη ἐντὸς τῆς φάλαγγος. καὶ ἐξαίφνης ὁρῶσι τοὺς πολεμίους ὑπερβάλλοντας κατὰ λόφους τινὰς ἐκ τοῦ ἐναντίου, τεταγμένους ἐπὶ φάλαγγος, ἱππέας δὲ πολλοὺς καὶ πεζούς. καὶ γὰρ Σπιθριδάτης καὶ Ῥαθίνης ἧκον παρὰ Φαρναβάζου ἔχοντες δύναμιν. ἐπεὶ δὲ κατεῖδον τοὺς Ἕλληνας οἱ πολέμιοι, ἔστησαν ἀπέχοντες αὐτῶν ὅσον πεντεκαίδεκα σταδίους.

ς'. Ἐκ τούτου εὐθὺς Ἀρηξίων ὁ μάντις τῶν Ἑλλήνων σφαγιάζεται, καὶ ἐγένετο ἐπὶ τοῦ πρώτου καλὰ τὰ σφάγια. ἐνταῦθα ὁ Ξενοφῶν λέγει· „Δοκεῖ μοι, ὦ ἄνδρες στρατηγοί, ἐπιτάξασθαι τῇ φάλαγγι λόχους φύλακας, ἵνα, ἤν που δέῃ, ὦσιν οἱ ἐπιβοηθήσοντες τῇ φάλαγγι, καὶ οἱ πολέμιοι τεταραγμένοι ἐμπίπτωσιν εἰς τεταγμένους καὶ ἀκεραίους.„ συνεδόκει ταῦτα πάντα πᾶσιν. ὑμεῖς μὲν τοίνυν, ἔφη, προηγεῖσθε τὴν πρὸς τοὺς ἐναντίους, ὡς μὴ ἑστήκωμεν,

5. Praeterierat iam meridies, quum, promotis copiis, extra vicos commeatum, quemcunque quis cerneret, intra phalangem reciperent. Tum vero subito vident hostes sublimibus in locis ad colles quosdam, ac multos tum equites, tum pedites, ex aduerso in phalangem dispositos. Nam Spithridates et Rhathines cum copiis a Pharnabazo missis aduentabant. Posteaquam Graecos illi conspexissent, interuallo stadiorum quindecim ab eis substitere.

6. Tum vero statim Graecorum vates Arexion victimas caedit, ac primae mox hostiae perpulchra fuerunt exta. Et Xenophon: Equidem, duces, ita statuo, inquit, cohortes subsidiarias a tergo phalangis collocandas, vt (si poscat vsus) sint, qui phalangi auxilium ferre possint; et vt hostes, ordinibus suis turbatis, in aciem horum instructam et integram incidant. Id consilium ab omnibus est comprobatum. Et ille: Vos igitur, ait, in hostem aduersum praecedite, ne, posteaquam et conspecti sumus, et hostem vi-

* Al. sic distinguunt: τὸ στράτευμα ἔξω τῶν κωμῶν, ἐλ. τ. etc.

κῶμεν, ἐπεὶ ὤφθημεν καὶ εἴδομεν τοὺς πολεμίους. ἐγὼ δὲ ἥξω τοὺς τελευταίους λόχους καταχωρίσας ᾗπερ ὑμῖν δοκεῖ.,,

ζ'. Ἐκ τούτου οἱ μὲν ἡσύχως προῆγον· ὁ δὲ, τρεῖς ἀφελὼν τὰς τελευταίας τάξεις, ἀνὰ διακοσίους ἄνδρας, τὴν μὲν ἐπὶ τὸ δεξιὸν ἐπέτρεψεν * ἐφέπεσθαι, ἀπολιπόντας ὡς πλέθρον· Σαμόλας Ἀχαιὸς ταύτης ἦρχε τῆς τάξεως· τὴν δ' ἐπὶ τῷ μέσῳ ἐχώρισεν ἕπεσθαι· Πυρίας Ἀρκὰς ταύτης ἦρχε· τὴν δὲ μίαν ἐπὶ τῷ εὐωνύμῳ, Φρασίας Ἀθηναῖος ταύτῃ ἐφειστήκει.

ή. Προϊόντες δὲ, ἐπεὶ ἐγένοντο οἱ ἡγούμενοι ἐπὶ νάπει μεγάλῳ καὶ δυσπόρῳ, ἔστησαν, ἀγνοοῦντες εἰ διαβατὸν εἴη τὸ νάπος, καὶ παρεγγυῶσι στρατηγοὺς καὶ λοχαγοὺς παριέναι ἐπὶ τὸ ἡγούμενον. καὶ ὁ Ξενοφῶν θαυμάσας ὅ, τι τὸ ἴσχον εἴη τὴν πορείαν, καὶ ταχὺ ** ἀκούων τὴν παρεγγυὴν, ἐλαύνει ᾗ ἐδύνατο τάχιστα. ἐπεὶ δὲ συνῆλθον, λέγει Σοφαίνετος, πρεσβύτατος ὢν τῶν στρατηγῶν, ὅτι οὐκ ἄξιον εἴη δια-

vidimus, subsistamus. Ego cohortibus extremis, arbitratu vestro constitutis, adero.

7. Post haec illi copias modice promouebant. Xenophon postremos tres ordines a reliquis abduxit; qui constabant singuli cc militibus. Horum vnum ad dextram subsequi fere plethri internallo iussit. Praeerat ei Samolas Achaeus. Alteri locus medius assignatus, quo phalangem sequeretur, Arcade Pyria duce. Tertius reliquus, cui Phrasias Atheniensis praeerat, ad sinistram sequi iussus fuit.

8. Procedentibus copiis, quum ad ingentem transituque difficilem saltum primi peruenissent, constiterunt. Ignorabant enim, an transiri posset; ideoque duces et cohortium praefectos hortabantur, vt ad aciem primam se conferrent. Xenophon admiratus, quid illud esset, a quo retinerentur; celeriter eorum cohortationem audiens, quamprimum ad ipsos aduolat. Quum conuenissent, Sophaenetus, inter duces natu maximus, operae pretium negat esse, saltum eiusmodi peragrari.

* Al. ἔπεμψεν, al. ex coniectura ἐπέταξεν. ** Al. τάχα.

διαβαίνειν τοιοῦτον ὂν τὸ νάπος. καὶ ὁ Ξενοφῶν σπουδῇ ὑπολαβὼν ἔλεξεν·

θ'. Ἀλλ' ἴστε μέν με, ὦ ἄνδρες, οὐδένα πω κίνδυνον προξενήσαντα ὑμῖν ἐθελούσιον. οὐ γὰρ δόξης ὁρῶ δεομένους ὑμᾶς εἰς ἀνδρειότητα, ἀλλὰ σωτηρίας. νῦν δὲ οὕτως ἔχει· ἀμαχεὶ μὲν ἐνθένδε οὐκ ἔστιν ἀπελθεῖν. ἢν γὰρ μὴ ἡμεῖς ἴωμεν ἐπὶ τοὺς πολεμίους, οὗτοι ἡμῖν, ὅταν ἀπίωμεν, ἕψονται καὶ ἐπιπεσοῦνται. ὁρᾶτε δὲ *, πότερον κρεῖττον ἰέναι ἐπὶ τοὺς ἄνδρας προβαλλομένους τὰ ὅπλα, ἢ μεταβαλλομένους, ὄπισθεν ἡμῶν ἐπιόντας τοὺς πολεμίους θεάσασθαι.

ί. Ἴστε γε μέντοι ὅτι τὸ μὲν ἀπιέναι ἀπὸ πολεμίων, οὐδενὶ καλῷ ἔοικε. τὸ δὲ ἐφέπεσθαι, καὶ τοῖς κακίοσι θάρρος ἐμποιεῖ. ἔγωγ' οὖν ἥδιον ἂν σὺν ἡμίσεσιν ἐπιοίμην, ἢ σὺν διπλασίοις ἀποχωροίην. καὶ τούτους οἶδα ὅτι ἐπιόντων μὲν ὑμῶν οὐδὲ ὑμεῖς ἐλπίζετε δέξασθαι ἡμᾶς· ἀπιόντων δέ, πάντες ἐπιστάμεθα, ὅτι τολμήσουσιν ἐφέπεσθαι.

ιά. Τὸ

agrari. Eius fermone feftinanter excepto, inquit Xenophon:

9. Ego vero fcire vos arbitror, milites, me prudentem fcientemquè nullius vobis vnquam periculi auctorem extitiffe. Nec enim ad fortitudinem gloria vobis opus effe video, fed incolumitate. Iam vero noftrae res eo loco funt, vt hinc fine proelio difcedi non poffit. Nam nifi nos in hoftem pergamus, fequetur ille, nobis abfcedentibus, et in nos irruet. Vos nunc confiderate, potiusne fit, nos adverfos arma hoftibus inferre, an vero auerfos fpectare, dum illi a tergo nos inuadant.

10. Hoc quidem certe fcire vos volo, recedere ab hoftibus honeftum videri non poffe: at eosdem infequi, ignauioribus etiam animos addit. Equidem malim hoftes dimidiis cum copiis infequi, quam cum duplo maioribus cedere. Nec ignoro, minime vos vereri, vt noftram illi impreffionem fuftineant, fi quidem nos aggrediemur ipfos. At vero fi nos recedamus, nemini veftrûm effe dubium poteft, quin aufuri fint illi nos perfequi.

11.

* Al. ὁρᾶτε δή.

ιά. Τὸ δὲ διαβάντας, ὄπισθεν νάπος χαλεπὸν ποιήσασθαι, μέλλοντας μάχεσθαι, ἆρ' οὐχὶ καὶ ἁρπάσαι ἄξιον; τοῖς μὲν γὰρ πολεμίοις ἔγωγε βουλοίμην ἂν εὔπορα πάντα φαίνεσθαι, ὥστε ἀποχωρεῖν· ἡμᾶς δὲ καὶ ὑπὸ τοῦ χωρίου δεῖ διδάσκεσθαι, ὅτι οὐκ ἔστι μὴ νικῶσι σωτηρία. Θαυμάζω δ' ἔγωγε, καὶ τὸ νάπος τοῦτο εἴ τις μᾶλλον φοβερὸν νομίζει εἶναι τῶν ἄλλων, ὧν διαπεπορεύμεθα χωρίων. πῶς μὲν γὰρ οὐ δυσδιάβατον τὸ χωρίον, εἰ μὴ νικήσομεν τοὺς ἱππέας; πῶς δὲ ἃ διεληλύθαμεν ὄρη, ἢν πελτασταὶ τοσοίδε ἐφέπονται; *

ιβ'. Ην δὲ δὴ καὶ σωθῶμεν ἐπὶ θάλατταν, πόσον τι νάπος ὁ Πόντος; ἔνθα οὐδὲ πλοῖά ἐστι τὰ ἀπάξοντα, οὔτε σῖτος ᾧ θρεψόμεθα μένοντες· δεήσει δὲ, ἂν θᾶττον ἐκεῖ γενώμεθα, θᾶττον ἐξιέναι πάλιν ἐπὶ τὰ ἐπιτήδεια. οὐκοῦν νῦν κρεῖττον ἠριστηκότας μάχεσθαι, ἢ αὔριον ἀναρίστους. Ανδρες, τά τε ἱερὰ ἡμῖν καλὰ, οἱ

11. Vt autem ii, qui pugnaturi ſunt, ſaltum impeditum a tergo relinquant, an non etiam vltro ſit accipiendum? Velim equidem, hoſtibus ad diſcedendum omnia peragratu facilia videri: nos ex hoc ipſo loco id capere admonitionis oportet, neminem, niſi vincat, incolumem ex nobis eſſe poſſe. Mirari ſane ſubit, poſſe aliquem putare, ſaltum hunc formidabiliorem eſſe locis aliis, quae peragrauimus. Nam qui fieri poterit, vt locus hic nobis non tranſitu ſit difficilis, ſi equites non vincamus? qui tranſiri montes poterunt, quos iam ſuperauimus, ſi tot cetrati a tergo nos vrgeant?

12. Quod ſi maxime ſalui ad mare perueniamus, quantus quaeſo ſaltus ipſum pelagus Ponticum erit? nec ibi nauigia ſunt, quibus auehamur: nec frumentum, quo alamur, ſi haerendum iſtic erit et ſi celeriter eo peruenerimus, mox rurſum ad parandum commeatum exeundum erit. Quamobrem melius eſt, nos modo pranſos dimicare, quam cras ieiunos. Sunt, milites, exta nobis egregia, ſunt augu-

 guria

* Al. ἐφέπωνται.

οἵ τε οἰωνοὶ αἴσιοι, τά τε σφάγια κάλλιςα. ἴωμεν ἐπὶ τοὺς ἄνδρας. οὐ δεῖ ἔτι τούτους, ἐπεὶ ἡμᾶς πάντας εἶδον, ἡδέως δειπνῆσαι, οὐδ᾽ ὅπου ἂν ἐθέλωσι, σκηνῆσαι."

ιγ'. Εντεῦθεν οἱ λοχαγοὶ ἡγεῖσθαι ἐκέλευον, καὶ οὐδεὶς ἀντέλεγε. καὶ ὃς ἡγεῖτο, παραγγείλας διαβαίνειν ᾗ ἕκαςος ἐτύγχανε τοῦ νάπους ὤν. θᾶττον γὰρ ἂν ἀθρόον ἐδόκει οὕτω πέραν γενέσθαι τὸ ςράτευμα, ἢ εἰ κατὰ τὴν γέφυραν, ἣ ἐπὶ τῷ νάπει ἦν, ἐξεμηρύοντο.

ιδ'. Επεὶ δὲ διέβησαν, παριὼν παρὰ τὴν φάλαγγα, ἔλεγεν· "Ανδρες, ἀναμιμνήσκεσθε ὅσας δὴ μάχας σὺν τοῖς Θεοῖς ὁμόσε ἰόντες νενικήκατε, καὶ οἷα πάσχουσιν οἱ πολεμίους φεύγοντες. καὶ τοῦτ᾽ ἐννοήσατε, ὅτι ἐπὶ ταῖς θύραις τῆς Ελλάδος ἐσμέν. ἀλλ᾽ ἕπεσθε Ηγεμόνι τῷ Ηρακλεῖ, καὶ ἀλλήλους παρακαλεῖτε ὀνομαςί. ἡδύ τοι ἀνδρεῖόν τι καὶ καλὸν νῦν εἰπόντα καὶ ποιήσαντα, μνήμην ἐν οἷς ἐθέλει παρέχειν ἑαυτοῦ."

ιε'. Ταῦ-

guria felicia, et perlitatum eſt pulcherrime. Pergamus aduerſus hoſtes. Ne faciamus eis poteſtatem, poſteaquam nos conſpexere, iucunde coenandi, vel, quo velint loco, pernoctandi.

13. Haec quum dixiſſet, hortati ſunt praefecti cohortium, vt ducendo praecederet. Nam aduerſabatur nemo. Itaque ducebat Xenophon, quum denuntiaſſet, vt, quam ad partem ſaltus forte eſſet quilibet, illac tranſiret. Nam celerius ei videbantur per aduerſum ſaltum hoc pacto caternatim enaturae copiae, quam ſi ad pontem, qui erat in ſaltu, longum velut in filum exporrigerentur.

14. Quum iam tranſiiſſent, phalangem praetergrediens: Reuocate vobis, inquit, in memoriam, milites, in quot pugnis, aduerſus hoſtes comminus pugnatis, Deûm ope viceritis, et cuiuſmodi accidant illis, qui hoſtem fugiunt. Cogitate, nos iam ad Graeciae portas eſſe. Sequimini ducem Herculem, ac vos mutuo nominatim excitate. Iucundum certe eſt, nunc aliquem fortiter ac praeclare aliquid et dicentem

ιέ. Ταῦτα παρελαύνων ἔλεγε, καὶ ἅμα ὑφηγεῖτο φάλαγγος, καὶ τὰς πελταστὰς ἑκατέρωθεν ποιησάμενος ἐπορεύετο ἐπὶ τὰς πολεμίας. παρηγγέλλετο δὲ τὰ δόρατα ἐπὶ τὸν δεξιὸν ὦμον ἔχειν, ἕως σημαίνοι τῇ σάλπιγγι· ἔπειτα δὲ εἰς προσβολὴν καθέντας ἕπεσθαι βάδην, καὶ μηδένα δρόμῳ διώκειν. ἐκ τάτα σύνθημα παρῄει, Ζεὺς Σωτὴρ, Ἡρακλῆς Ἡγεμών.

ις'. Οἱ δὲ πολέμιοι ὑπέμενον, νομίζοντες καλὸν ἔχειν τὸ χωρίον. ἐπεὶ δὲ ἐπλησίαζον, ἀλαλάξαντες οἱ Ἕλληνες πελτασαὶ ἔθεον ἐπὶ τὰς πολεμίας, πρίν τινα κελεύειν. οἱ δὲ πολέμιοι ἀντίοι ὥρμησαν, οἵ τε ἱππεῖς καὶ τὸ σῖφος τῶν Βιθυνῶν, καὶ τρέπονται τὰς πελτασὰς ἅμα.

ιζ'. Επεὶ δὲ ὑπηντίαζεν ἡ φάλαγξ τῶν ὁπλιτῶν ταχὺ πορευομένη, καὶ ἅμα ἡ σάλπιγξ ἐφθέγξατο, καὶ ἐπαιάνιζον, καὶ μετὰ ταῦτα ἠλάλαζον, καὶ ἅμα τὰ δόρατα

centem, et gerentem, apud quos velit, memoriam ſui excitare.

15. Haec, copias praeteruehens, quum dixiſſet Xenophon, ſimul et phalangi dux erat, et peltatis vtrinque diſpoſitis, in hoſtem pergebat. Mandabat etiam, vt haſtas humeris dextris geſtarent, donec tuba ſignum dediſſet: tum vero, demiſſis eis ad feriendum hoſtem, pedetentim ſequerentur, neque quisquam curſu inſequeretur hoſtem. Poſt haec teſſera per exercitum didita, Iupiter Seruator, Dux Hercules.

16. Hoſtes, quod opportuno ſe loco eſſe crederent, perſtabant. At quum iam propius ventum eſſet, qui ex Graecis cetrati erant, clamore bellico ſublato, prius in hoſtem curſu ferebantur, quam quiſquam iuberet. E contrario tum equites hoſtium, tum Bithynorum globus, in hos tendebant, eoſque terga cogebant dare.

17. Verum vbi grauis armaturae peditum phalanx celeriter pergens in ſubſidium venit, ſimulque tuba clangente, paeanem hi exordirentur, et vlulatum Martium tollerent, et haſtas pa-

ρατα καθίεσαν· ἐνταῦθα οὐκέτι ἐδέξαντο οἱ πολέμιοι, ἀλλ' ἔφευγον. καὶ Τιμασίων μὲν ἔχοντες ἱππεῖς ἐφείποντο, καὶ ἀπεκτίνυσαν ὅσους περ ἐδύναντο, ὡς ὀλίγοι ὄντες.

ιή. Τῶν δὲ πολεμίων τὸ μὲν εὐώνυμον εὐθὺς διεσπάρη, καθ' ὃ οἱ Ἕλληνες ἱππεῖς ἦσαν· τὸ δὲ δεξιὸν, ἅτε οὐ σφόδρα διωκόμενον, ἐπὶ λόφου συνέστη. ἐπεὶ δὲ εἶδον οἱ Ἕλληνες ὑπομένοντας αὐτοὺς, ἐδόκει ῥᾷστόν τε καὶ ἀκινδυνότατον εἶναι ἰέναι ἤδη ἐπ' αὐτούς. παιανίσαντες οὖν, εὐθὺς ἐπορεύοντο. οἱ δὲ οὐχ ὑπέμειναν. καὶ ἐνταῦθα οἱ πελτασταὶ ἐδίωκον, μέχρι τὸ δεξιὸν αὖ διεσπάρη· ἀπέθανον δ' ὀλίγοι. τὸ γὰρ ἱππικὸν φόβον παρεῖχε, τὸ τῶν πολεμίων, πολὺ ὄν.

ιθ'. Ἐπεὶ δὲ εἶδον οἱ Ἕλληνες τό τε Φαρναβάζου ἱππικὸν ἔτι συνεστηκὸς, καὶ τοὺς Βιθυνοὺς ἱππέας πρὸς τούτους συναθροιζομένους, καὶ ἀπὸ λόφου τινὸς καταθεωμένους τὰ γιγνόμενα, ἀπειρήκεσαν μὲν, ὅμως δ' ἐδόκει καὶ ἐπὶ τού-

τους

pariter demitterent; tum vero non amplius hostes impetum sustinere, sed totos se fugae dare. Sequebatur eos Timasion cum equitibus: qui sane pro sua paucitate quotcunque poterant, occidebant.

18. Ita sinistrum quidem hostium cornu, cui Graeci equites oppositi fuerant, statim est dissipatum. At enim quia dextrum non admodum a persequentibus premeretur, in colle quodam rursus coiit. Quos Graeci quum consistere viderent, nihil facilius, neque minus periculosum esse putabant, quam si eos inuaderent. Quare paeanem canentes recta pergebant, quumque illi non resisterent, cetrati eos persequebantur, donec dextrum etiam cornu dissiparetur. Interfecti pauci admodum, quod equestres hostium copiae, multae numero, formidini nostris essent.

19. At quum Graeci viderent, etiam Pharnabazi equitatum needum dissipatum esse, ac Bithynos equites ad eos sese aggregare, deque colle quodam, quidquid accideret, spectare; quanquam labore de-

τους ἰτέον εἶναι ἔσω, ὅπως δύναιντο, ὡς μὴ τεθαῤῥηκότες ἀναπαύσαιντο. συνταξάμενοι δὴ πορεύονται.

κ'. Ἐντεῦθεν οἱ πολέμιοι ἱππεῖς φεύγουσι κατὰ τοῦ πρανοῦς ὁμοίως, ὥσπερ ὑπὸ ἱππέων διωκόμενοι. νάπος γὰρ αὐτοὺς ὑπεδέχετο, ὃ οὐκ ᾔδεισαν οἱ Ἕλληνες, ἀλλὰ προαπετράποντο διώκοντες· ὀψία γὰρ ἦν. ἐπανελθόντες δὲ ἔνθα δὴ ἡ πρώτη συμβολὴ ἐγένετο, στησάμενοι τρόπαιον, ἀπῄεσαν ἐπὶ θάλατταν περὶ ἡλίου δυσμάς. στάδιοι γὰρ ἦσαν ὡς ἑξήκοντα ἐπὶ τὸ στρατόπεδον.

ΚΕΦ. ς'.

Ἐντεῦθεν οἱ μὲν πολέμιοι εἶχον ἀμφὶ τὰ ἑαυτῶν, καὶ ἀπήγοντο τοὺς οἰκέτας καὶ τὰ χρήματα ὅπη ἐδύναντο προσωτάτω. οἱ δὲ Ἕλληνες ἀνέμενον μὲν Κλέανδρον, καὶ τὰς τριήρεις, καὶ τὰ πλοῖα, ὡς ἥξοντα. ἐξιόντες δὲ ἑκάστης ἡμέρας σὺν τοῖς ὑποζυγίοις, καὶ τοῖς ἀνδραπόδοις, ἐφέροντο

ροντο

defatigati eſſent, tamen in hos etiam pergere ſtatuunt, quacunque ratione poſſent, ne ſumta ſiducia reſpirarent. Itaque inſtructi in eos tendunt.

20. Tum equitatus hoſtium non aliter per decliuia fugere, atque ſi equites perſequerentur. Nam ſaltus eos excipiebat, quod Graeci ignorabant, iam ante facta conuerſione a perſequendo deſiſtentes; quod aduesperaſceret. Quumque illum ad locum rediiſſent, vbi primum conflixerant, erecto tropaeo, ſole iam occidente, ad mare reuertuntur. Abfuerant enim a caſtris plus minus ſexaginta ſtadiis.

CAP. VI.

Poſt eam pugnam hoſtes ſuis rebus prouidebant, ac domeſticos, et facultates ſuas, quo poterant, longiſſime abducebant. At Graeci dum Cleandrum, et triremes, et naves expectarent, quae venturae dicebantur; quotidie cum iumentis et mancipiis exeuntes, nullo cum metu triticum,

cum,

ϕροντο ἀδεῶς ἤδη πυρὸς, κριθὰς, οἶνον, ὄσπρια, μελίνας, σῦκα· πάντα γὰρ εἶχεν ἡ χώρα, πλὴν ἐλαίου.

β´. Καὶ ὁπότε μὲν καταμένοι τὸ στράτευμα ἀναπαυόμενον, ἐξῆν ἐπὶ λείαν ἰέναι, καὶ ἐλάμβανον ἐξιόντες· ὁπότε δ᾽ ἐξίοι πᾶν τὸ στράτευμα, εἴ τις χωρὶς ἀπελθὼν λάβοι τι, δημόσιον ἔδοξε εἶναι. ἤδη δὲ ἦν πολλὴ πάντων ἀφθονία. καὶ γὰρ ἀγοραὶ πάντοθεν ἀφικνοῦντο ἐκ τῶν Ἑλληνίδων πόλεων, καὶ οἱ παραπλέοντες ἄσμενοι κατέπεμπον * ἀκούοντες ὡς οἰκίζοιτο πόλις, καὶ λιμὴν εἴη.

γ´. Ἔπεμπον δὲ καὶ οἱ πολέμιοι ἤδη πλησίον οἰκοῦντες πρὸς Ξενοφῶντα, ἀκούοντες ὅτι οὗτος πολίζει τὸ χωρίον, ἐρωτῶντες ὅ, τι δέοι ποιοῦντας φίλους εἶναι. ὁ δ᾽ ἐπεδείκνυεν αὐτοὺς τοῖς στρατιώταις. κἂν τούτῳ Κλέανδρος ἀφικνεῖται, δύο τριήρεις ἔχων, πλοῖον δ᾽ οὐδέν.

δ´. Ἐτύγ-

cum, hordeum, vinum, legumina, panicum, ficos congerebant. Nam regio haec omnium ferax erat, extra quam olei.

2. Quod si totus exercitus quiescendi caussa in castris commoraretur, praedatum licebat aliquibus exire, neque deerat exeuntibus, quod acciperent. At vero quum vniversae copiae egrediebantur, tum si quis aliquo secedens nonnihil conquireret; id publicum esse debere, decreto sanxerunt. Iam magna rerum omnium copia instructi erant. Nam et commeatus vndique de Graecis vrbibus aduehebantur, et qui nauigiis praeterlegerent, libenter appellebant. Inaudierant enim oppidum istic extrui, neque portum ei loco deesse.

3. Etiam hostes denique proximi ad Xenophontem mittunt, quem oppidum eo loco condere audiebant, et per legatos interrogant, quid sibi faciundum esset, vt in amicitiam reciperentur. Eos quum Xenophon militibus ostenderet, Cleander cum duabus quidem triremibus venit, sed nauigio nullo.

4. For-

* Al. κατεῖχον, al. κατῆγον.

δ'. Ἐτύγχανε δὲ τότε στράτευμα ἔξω ὄν, ὅτε ἀφίκετο, καὶ ἐπὶ λείαν τινὲς οἰχόμενοι, ἄλλοι εἰς τὸ ὄρος. καὶ εἰλήφεσαν πρόβατα πολλά. ὀκνοῦντες δὲ μὴ ἀφαιρεθεῖεν, τῷ Δεξίππῳ λέγουσιν, (ὃς ἀπέδρα τὴν πεντηκόντορον ἔχων ἐκ Τραπεζοῦντος) καὶ κελεύουσι διασώσαντα τὰ πρόβατα, τὰ μὲν αὐτὸν λαβεῖν, τὰ δὲ σφίσιν αὐτοῖς ἀποδοῦναι.

ε. Εὐθὺς δ' ἐκεῖνος ἀπελαύνει τοὺς περιεστῶτας τῶν στρατιωτῶν, καὶ λέγοντας, ὅτι δημόσια ταῦτ' εἴη. καὶ τῷ Κλεάνδρῳ εὐθὺς ἐλθὼν λέγει, ὅτι ἁρπάζειν ἐπιχειροῦσιν. ὁ δὲ κελεύει τὸν ἁρπάζοντα ἄγειν πρός αὐτόν. καὶ ὁ μὲν λαβὼν ἄγει τινά. περιτυχὼν δ' Ἀγασίας ἀφαιρεῖται, καὶ γὰρ ἦν αὐτῷ ὁ ἀγόμενος λοχίτης. οἱ δὲ ἄλλοι οἱ παρόντες τῶν στρατιωτῶν ἐπιχειροῦσι βάλλειν τὸν Δέξιππον, ἀνακαλοῦντες τὸν προδότην. ἔδεισαν δὲ καὶ τῶν τριηριτῶν πολλοὶ, καὶ ἔφευγον εἰς τὴν θάλατταν. Κλέανδρος δ' ἔφευγε.

ς'. Ξε-

4. Forte id temporis, quo appulit, exercitus aberat; et feorfum nonnulli praedatum iuerant in montem, qui multas pecudes ceperant. Et quia verebantur, ne ipfis adimerentur: Dexippo rem exponunt, illi viro, qui Trapezunte cum quinquaginta remorum naui aufugerat; eumque iubent, conferuati pecoris partem retinere, partem ipfis reftituere.

5. Mox ille milites abigit, qui circumftabant, et oues has publicas effe dicebant. Quumque recta pergeret ad Cleandrum, ait milites hos, fibi pecudes eripere velle. Cleander eum, qui hoc moliretur, duci ad fe iubet. Itaque captum quendam ducit; quem ei forte tum interueniens Agafias eripit, quod is, qui ducebatur, vnus effet ex ipfius cohorte. Heic milites caeteri, qui aderant, iacere lapides in Dexippum coeperunt, et proditorem eum effe clamabant. Tunc et remiges plerique, metu correpti, ad mare fugere, et Cleander ipfe fuga fibi confulere.

6. Xe-

ϛ΄. Ξενοφῶν δὲ, καὶ οἱ ἄλλοι στρατηγοὶ κατεκώλυόν τε, καὶ τῷ Κλεάνδρῳ ἔλεγον, ὅτι οὐδὲν εἴη πρᾶγμα, ἀλλὰ τὸ δόγμα εἴη αἴτιον, τὸ τοῦ στρατεύματος, ταῦτα γενέσθαι. ὁ δὲ Κλέανδρος ὑπὸ τοῦ Δεξίππου ἀνερεθιζόμενος, καὶ αὐτὸς ἀχθεσθεὶς, ὅτι ἐφοβήθη, ἀποπλευσεῖσθαι ἔφη, καὶ κηρύξειν, μηδεμίαν πόλιν δέχεσθαι, ὡς πολεμίους.

ζ΄. Ἦρχον δὲ τότε πάντων τῶν Ἑλλήνων οἱ Λακεδαιμόνιοι. ἐνταῦθα πονηρὸν ἐδόκει τὸ πρᾶγμα ἐκεῖνο εἶναι τοῖς Ἕλλησι, καὶ ἐδέοντο μὴ ποιεῖν ταῦτα. ὁ δ᾽ οὐκ ἂν ἄλλως ἔφη γενέσθαι, εἰ μή τις ἐκδώσει τὸν ἄρξαντα βάλλειν, καὶ τὸν ἀφελόμενον.

η΄. Ἦν δὲ, ὃν ἐζήτει, Ἀγασίας, διὰ τέλους φίλος τῷ Ξενοφῶντι. ἐξ οὗ καὶ διέβαλεν αὐτὸν ὁ Δέξιππος. ἐντεῦθεν, ἐπειδὴ ἀπορία ἦν, συνήγαγον τὸ στράτευμα οἱ ἄρχοντες. καὶ ἔνιοι μὲν αὐτῶν παρ᾽ ὀλίγον ἐποιοῦντο τὸν Κλέανδρον. τῷ δὲ Ξενοφῶντι οὐκ ἐδόκει φαῦλον εἶναι τὸ πρᾶγμα. ἀλλ᾽ ἀναστὰς ἔλεξεν·

θ΄. Ὦ

6. Xenophon autem cum ducibus caeteris militem compescebat, et Cleandrum monebat, nihil esse periculi: saltem decretum exercitus in caussa esse, cur haec accidissent. At Cleander, partim incensus a Dexippo, partim indignatus, quod trepidasset: discessurum se cum nauibus ait, ac per praecones denuntiaturum; ne qua vrbs eos, vt qui hostes essent, exciperet.

7. Et imperabant id temporis Lacedaemonii Graecis omnibus. Quare visa est Graecis militibus ea res fore perniciosa, Cleandrumque rogabant, ne id faceret. At is nequaquam aliter futurum aiebat, extra quam si is, qui primus lapides iecisset, et qui militem eripuisset, dederentur.

8. Erat is, quem quaerebat, Agasias, Xenophonti perpetuus amicus; eaque caussa fuit, cur illum Dexippus criminatus. Quum tam difficilis rerum status esset, duces ad concionem exercitum vocant. Nonnulli eorum non magni Cleandrum faciebant: Xenophon rem minime contemnendam aiebat esse: et assurgens, hanc orationem habuit:

9. Equi-

θʹ. Ὦ ἄνδρες στρατιῶται, ἐμοὶ οὐ φαῦλον δοκεῖ εἶναι τὸ πρᾶγμα, εἰ ἡμῖν οὕτως ἔχων τὴν γνώμην Κλέανδρος ἄπεισιν, ὥσπερ λέγει. εἰσὶ μὲν γὰρ ἤδη ἐγγὺς αἱ Ἑλληνίδες πόλεις· τῆς δ' Ἑλλάδος Λακεδαιμόνιοι προεστήκασιν. ἱκανοὶ δέ εἰσι καὶ εἷς ἕκαστος Λακεδαιμονίων ἐν ταῖς πόλεσιν, ὅ, τι βούλονται διαπράττεσθαι. εἰ οὖν οὗτος πρῶτον μὲν ἡμᾶς Βυζαντίου ἀποκλείσει, ἔπειτα δὲ τοῖς ἄλλοις ἁρμοσταῖς παραγγείλῃ εἰς τὰς πόλεις μὴ δέχεσθαι, ὡς ἀπιστοῦντας Λακεδαιμονίοις, καὶ ἀνόμους ὄντας· ἔτι δὲ πρὸς Ἀναξίβιον τὸν ναύαρχον οὗτος ὁ λόγος περὶ ἡμῶν ἥξει, ὥστε χαλεπὸν εἶναι καὶ μένειν καὶ ἀποπλεῖν. καὶ γὰρ ἐν τῇ γῇ ἄρχουσι Λακεδαιμόνιοι καὶ ἐν τῇ θαλάττῃ τὸν νῦν χρόνον. οὔκουν δεῖ οὔτε ἑνὸς ἀνδρὸς ἕνεκα οὔτε δυοῖν ἡμᾶς τοὺς ἄλλους τῆς Ἑλλάδος ἀποσχέσθαι, ἀλλὰ πειστέον ὅ, τι ἂν κελεύωσι. καὶ γὰρ αἱ πόλεις ἡμῶν, ὅθεν ἐσμέν, πείθονται αὐτοῖς. ἐγὼ μὲν οὖν (καὶ γὰρ ἀκούω Δέξιππον λέγειν πρὸς Κλέανδρον,

9. Equidem, milites, rem non nullius eſſe momenti arbitror, Cleandrum erga nos affectum ita, vti ſe declarat, diſcedere. Nam Graecae iam nobis vrbes proximae ſunt, et Lacedaemonii Graeciae praeſunt. Illorum ea potentia eſt, vt quiuis Lacedaemonius in Graeci nominis vrbibus id, quod cupit, efficere poſſit. Quare ſi nos primum Byzantio Cleander excludet, ac deinde praefectis caeteris denuntiabit, ne nos in vrbes admittant, quaſi qui contumaces adverſus Lacedaemonios, et improbi ſimus: etiam ad Anaxibium nauarchum haec de nobis fama permanabit, quo fiet, vt difficulter et heic manſuri, et hinc nauigiis diſceſſuri ſimus. Quippe tam terra Lacedaemonii, quam mari hoc tempore imperant. Quapropter vnius et alterius hominis cauſſa nos reliquos excludi Graecia minime aequum eſt, ſed parendum ipſis erit, quidquid tandem iuſſerint. Nam et vrbes illae, in quibus nati ſumus, ipſis dicto ſunt audientes. Ego quidem, qui dicere Cleandro Dexippum audio non

δρον, ὡς οὐκ ἂν ἐποίησεν Ἀγασίας ταῦτα, εἰ μὴ ἐγὼ αὐτὸν ἐκέλευσα) ἐγὼ οὖν ἀπολύω καὶ ὑμᾶς τῆς αἰτίας, καὶ Ἀγασίαν, ἂν αὐτὸς Ἀγασίας φήσῃ ἐμὲ τινὸς τούτων αἴτιον εἶναι, καὶ καταδικάζω ἐμαυτοῦ, εἰ ἐγὼ πετροβολίας ἢ ἄλλου τινὸς βιαίου ἐξάρχω, τῆς ἐσχάτης δίκης ἄξιος εἶναι, καὶ ὑφέξω τὴν δίκην. Φημὶ δὲ, καὶ εἴ τινα ἄλλον αἰτιᾶται, ἑαυτὸν χρῆναι παρασχεῖν Κλεάνδρῳ κρῖναι. οὕτω γὰρ ἂν ὑμεῖς ἀπολελυμένοι τῆς αἰτίας εἴητε. ὡς δὲ νῦν ἔχει, χαλεπὸν, εἰ οἰόμενοι ἐν τῇ Ἑλλάδι καὶ ἐπαίνου καὶ τιμῆς τεύξεσθαι, ἀντὶ τούτων μηδ᾽ ὅμοιοι τοῖς ἄλλοις ἐσόμεθα, ἀλλ᾽ εἰρξόμεθα ἐκ τῶν Ἑλληνίδων πόλεων.„

ι. Μετὰ ταῦτα ἀναστὰς Ἀγασίας εἶπεν· Ἐγὼ, ὦ ἄνδρες, ὄμνυμι θεοὺς καὶ θεὰς, ἦ μὴν μήτε ἐμὲ Ξενοφῶντα κελεῦσαι ἀφελέσθαι τὸν ἄνδρα, μήτε ὑμῶν ἄλλον μηδένα· ἰδόντι δέ μοι ἄνδρα ἀγαθὸν ἀγόμενον τῶν ἐμῶν λοχιτῶν ὑπὸ Δεξίππου, ὃν ὑμεῖς ἐπίστασθε ὑμᾶς προδόντα, δεινὸν ἔδοξεν εἶναι· καὶ ἀφειλόμην, ὁμολογῶ. καὶ ὑμεῖς μὲν

non ausurum haec fuisse Agasiam, nisi meo iussu; et vos et Agasiam hac culpa libero, si me Agasias ipse fatebitur horum auctorem esse; adeoque memet condemno, si vel lapidationi, vel alteri violento facinori princeps ipse caussam praebeo, vt tanquam extremi supplicii reus poenis subiiciar. Itidem sentio debere et alium quemuis, in quem Cleander culpam confert, ei se iudicio sistere. Nam ea ratione vos omni culpa liberabimini. Sane qui nunc rerum status est, graue profecto, si ne quidem reliquis pares erimus, Graecis ciuitatibus exclusi: quum ipsi existimemus in Graecia nos et laudem et honorem consequuturos.

11. Post haec Agasias quum surrexisset, inquit: Deos ego, milites, ac Deas sancte testor, neque Xenophontem mihi mandasse, vt hominem illum eriperem, neque quenquam alium ex vobis: sed quum virum fortem ex cohorte mea duci a Dexippo viderem, a quo vos desertos esse scitis, grauis ea res mihi visa est. Itaque hominem eripui, fateor. Nec tamen vos

μὲν μὴ ἐκδῶτε· ἐγὼ δ' ἐμαυτόν, ὥσπερ Ξενοφῶν λέγει, παραστήσω κρίναντι Κλεάνδρῳ, ὅ ἂν βούληται ποιῆσαι. τούτου ἕνεκα μήτε πολεμῆτε Λακεδαιμονίοις, σώζοισθε* τε ἀσφαλῶς, ὅπῃ θέλει ἕκαστος. συμπέμψατε μέντοι ὑμῶν αὐτῶν ἑλόμενοι πρὸς Κλέανδρον, οἵτινες, ἐάν τι ἐγὼ παραλείπω, καὶ λέξουσιν ὑπὲρ ἐμοῦ, καὶ πράξουσιν."

ιά. Ἐκ τούτου ἔδωκεν ἡ στρατιὰ ὅντινας βούλοιτο προελόμενον ἰέναι. ὁ δὲ προείλετο τοὺς στρατηγούς. μετὰ ταῦτα ἐπορεύοντο πρὸς Κλέανδρον Ἀγασίας καὶ οἱ στρατηγοί, καὶ ὁ ἀφαιρεθεὶς ἀνὴρ ὑπὸ Ἀγασίου· καὶ ἔλεγον οἱ στρατηγοί.

ιβ'. "Ἔπεμψεν ἡμᾶς ἡ στρατιὰ πρὸς σε, ὦ Κλέανδρε, καὶ ἐκέλευσέ σε, εἴτε πάντας αἰτιᾷ, κρίναντα σεαυτὸν χρῆσθαι ὅ, τι ἂν βούλῃ· εἴτε ἕνα τινά, ἢ δύο, ἢ καὶ πλείους αἰτιᾷ, τούτους ἀξιοῦσι παρασχεῖν σοι ἑαυτοὺς εἰς κρίσιν. εἰ τι οὖν ἡμῶν τινὰ αἰτιᾷ, πάρεσμεν

vos me Cleandro dedatis, neceſſe eſt: ego me ipſum, vt Xenophon faciundum cenſet, Cleandro tradam, vt mecum pro arbitratu ſuo agat. Non eſt, quod vos hac de cauſſa bellum cum Lacedaemoniis geratis; ſed potius incolumes eo velim perueniatis, quo quisque cupit. Nihilominus quosdam ex vobis ipſis deligite, quos mecum ad Cleandrum mittatis; vt, ſi quid ego praetermiſero, meo nomine tum dicant tum agant.

11. Heic permiſſum ei ab exercitu, deligeret, quos vellet, eosque ſecum ſumeret. Agaſias duces deligit. Quare cum ducibus, et eo milite, quem Dexippo eripuerat, ad Cleandrum pergit Agaſias: ad quem vbi perueniſſent, duces eum in hanc ſententiam compellarunt.

12. Exercitus, Cleander, nos ad te miſit, teque vult, ſiquidem omnes in culpa eſſe arbitreris, iudicio facto, pro arbitratu tuo in ſontes animadvertere: ſin vel in vnum aliquem, vel duos, vel plures culpam conferas; aequum cenſent, vt ipſi ſemet tibi iudicio ſiſtant. Quare ſi quid eſt, in quo noſtrum

* Al. σώζεσθέ τε.

πάρεσμέν σοι ἡμεῖς, εἴ τε καὶ ἄλλον τινὰ, φράσον. ἐδεὶς γάρ σοι ἄπεσαι, ὅςις ἂν ἡμῖν ἐθελήσει πείθεσθαι."

ιγ'. Μετὰ ταῦτα παρελθὼν ὁ Αγασίας εἶπεν· "ἐγώ εἰμι, ὦ Κλέανδρε, ὁ ἀφελόμενος Δεξίππε ἄγοντος τετον τὸν ἄνδρα, καὶ παίειν κελεύσας Δέξιππον. τετον μὲν γὰρ οἶδα ἄνδρα ἀγαθὸν ὄντα, Δέξιππον δὲ αἱρεθέντα οἶδα ὑπὸ τῆς ςρατιᾶς, ἄρχειν τῆς πεντηκοντόρε, ἧς ᾐτησάμεθα παρὰ Τραπεζεντίων, ἐφ' ᾧ τε πλοῖα συλλέγειν, ὡς σωζοίμεθα· καὶ ἀποδράντα Δέξιππον, καὶ προδόντα τὲς ςρατιώτας, μεθ' ὧν ἐσώθη. καὶ τὲς τε Τραπεζεντιες ἀπεςερήκαμεν τὴν πεντηκόντορον, καὶ κακοὶ δοκεμεν εἶναι διὰ τετον· αὐτοί τε, τὸ ἐπὶ τετῳ, ἀπολώλαμεν πάντες. ἤκεε γὰρ, ὥσπερ ἡμεῖς, ὡς ἄπορον εἴη, πεζῇ ἀπιόντας, τὲς ποταμές τε διαβῆναι, καὶ σωθῆναι εἰς τὴν Ελλάδα. τετον ἐν τοιετον ὄντα ἀφειλόμην. εἰ δὲ σὺ ἦγες,

ſium quenquam accuſes, adſumus tibi: ſin eſt alius quispiam, eum nobis edito. Quippe nemo erit, quem non tibi tradituri ſimus, modo nobis parere voluerit.

13. Tum progreſſus in medium Agaſias ait: Ego ſum, Cleander, qui hunc hominem abducenti Dexippo eripui, et qui feriri Dexippum iuſſi. Etenim hunc ego virum fortem eſſe noram. Dexippum autem ſciebam ab exercitu lectum fuiſſe, qui actuariae naui remigum quinquaginta, quam a Trapezuntiis petiueramus, ea de cauſſa praeeſſet; vt nauigia cogeret, quibus incolumes aueheremur. Eundem aufugiſſe ſciebam, atque eos milites prodidiſſe, quibuscum ſaluus eo peruenerat. Ita et a nobis Trapezuntii quinquaginta remigum naue ſpoliati ſunt, et improbi propter hunc eſſe viſi ſumus: per ipſum denique non ſtetit, quominus iam periiſſemus omnes. Nam aeque ac nos audierat, non poſſe, ſi pedeſtri itinere diſcederemus, traiici a nobis fluuios, ac nos ſaluos in Graeciam peruenire. Huic ergo talem hominem eripui.

ἦγες, ἢ ἄλλος τις τῶν παρὰ σοῦ, καὶ μὴ τῶν παρ' ἡμῶν ἀποδράντων, εὖ ἴσθι, ὅτι οὐδὲν ἂν τούτων ἐποίησα. νόμιζε δ', ἐὰν ἐμὲ νῦν ἀποκτείνῃς, δι' ἄνδρα δειλόν τε καὶ πονηρὸν, ἀγαθὸν ἀποκτενῶν.„

ιδ'. Ἀκούσας ταῦτα ὁ Κλέανδρος ἔφη, ὅτι Δέξιππον μὲν οὐκ ἐπαινεῖ, εἰ ταῦτα πεποιηκὼς εἴη· οὐ μέντοι ἔφη νομίζειν, οὐδ' εἰ παμπόνηρος ἦν Δέξιππος, βίαν χρῆναι πάσχειν αὐτὸν, ἀλλὰ κριθέντα, ὥσπερ καὶ ὑμεῖς νῦν, ἀξιοῦσθαι * τῆς δίκης τυχεῖν. νῦν μὲν οὖν ἄπιτε, καταλιπόντες τοῦτον τὸν ἄνδρα· ὅταν δ' ἐγὼ κελεύσω, πάρεστε πρὸς τὴν κρίσιν. αἰτιῶμαι δὲ οὔτε τὴν στρατιὰν, οὔτε ἄλλων ** οὐδένα, ἐπεί γε οὗτος αὐτὸς ὁμολογεῖ ἀφελέσθαι τὸν ἄνδρα.

ιέ. Ὁ δ' ἀφαιρεθεὶς εἶπεν, ἐγὼ, ὦ Κλέανδρε, εἰ καὶ οἴει με ἀδικοῦντά τι ἄγεσθαι, οὔτ' ἔπαιον οὐδένα, οὔτ' ἔβαλλον· ἀλλ' εἶπον, ὅτι δημόσια εἴη τὰ πρόβατα. ἦν γὰρ τῶν στρατιωτῶν δόγμα, εἴ τις,

pui. Ac ſi tu eum abduxiſſes, vel tuorum quispiam, non eorum, qui a nobis aufugerunt; ſcito, me nunquam id facturum fuiſſe. Quod ſi me iam interficies, velim exiſtimes te virum fortem in gratiam ignaui et improbi hominis occidere.

14. Haec quum Cleander audiiſſet, non laudare ſe Dexippum ait, qui haec deſignaverit: neque tamen exiſtimare ſe, vi agendum cum Dexippo fuiſſe, tametſi nequiſſimus eſſet: ſed fuiſſe poſtulandum, vt in iudicium arcellitus, quemadmodum vobiscum modo agitur, ſupplicio multaretur. Vos quidem modo diſcedite, hoc homine relicto; et ad iudicium, quum ego denuntiauero, praeſto eſtote. Neque iam amplius, quod vel de exercitu, vel quoquam alio querar, habeo: quando hic ipſe fatetur, ſe hominem eripuiſſe.

15. Tum is, qui ereptus fuerat, inquit: Tametſi tu me Cleander, iniuſte quid deſignantem abductum fuiſſe putas: ego tamen neque percuſſi quenquam, neque lapidibus petii. Tantum oues illas eſſe publicas dixi. Nam decreto ſancitum

* Al. ἀξιοῦται, al. ἀλλὰ κριθέντα (ὥσπερ καὶ ὑμεῖς νῦν ἀξιοῦτε) τῆς δ. τ.

** Al. ἄλλον

τις, ὁπότε ἡ ϛρατιὰ ἐξίοι, ἰδίᾳ λήΐζοιτο, δημόσια εἶναι τὰ ληφθέντα. ταῦτ' εἶπον, καὶ ἐκ τȣ́τȣ με λαβὼν ȣ̃τος ἦγεν. ἵνα μὴ φθέγγοιτο μηδεὶς, ἀλλ' αὐτὸς λαβὼν τὸ μέρος, διασώσειε τοῖς ληϛαῖς παρὰ τὴν ῥήτραν τὰ χρήματα. πρὸς ταῦτα ὁ Κλέανδρος εἶπεν, ἐπεὶ τοίνυν τοιȣ̃τος εἶ, κατάμενε, ἵνα καὶ περὶ σȣ̃ βȣλευσώμεθα.

ιϛ'. Ἐκ τȣ́τȣ οἱ μὲν ἀμφὶ Κλέανδρον ἠρίϛων· τὴν δὲ ϛρατιὰν συνῆγε Ξενοφῶν, καὶ συνεβȣ́λευε πέμψαι ἄνδρας πρὸς Κλέανδρον, παραιτησομένȣς περὶ τῶν ἀνδρῶν. ἐκ τȣ́τȣ ἔδοξεν αὐτοῖς πέμψαντας ϛρατηγȣ̀ς καὶ λοχαγȣ̀ς, καὶ Δρακόντιον τὸν Σπαρτιάτην, καὶ τῶν ἄλλων, οἳ ἐδόκȣν ἐπιτήδειοι εἶναι, δεῖσθαι Κλεάνδρȣ κατὰ πάντα τρόπον ἀφεῖναι τὼ ἄνδρε. ἐλθὼν ȣ̃ν Ξενοφῶν λέγει·

ιζ'. "Ἔχεις μὲν, ὦ Κλέανδρε, τȣ̀ς ἄνδρας, καὶ ἡ ϛρατιά σοι ἐφεῖτο ὅ, τι ἐβȣ́λȣ ποιῆσαι, καὶ περὶ τȣ́των,

citum a militibus fuerat, vt, si quis, exeuntibus vniuersis copiis, seorsum praedam egisset; quidquid nactus esset, publicum faceret. Haec mea fuere verba, statimque Dexippus me prehensum abduxit, ne quis de ipso quid enuntiaret, adeoque vt contra edictum, iis, qui eam ceperant, praedam conseruaret, cuius ipsi pars cessisset. Ad ea Cleander: Quando, inquit, talis es, heic maneto, vt de te quoque deliberemus.

16. Post haec Cleander cum suis cibum capit: Xenophon autem, vocato ad concionem milite, suadere se dixit; vt quidam ad Cleandrum mittantur, qui pro iis, qui dediti essent, intercederent. Factum decretum, vt ablegatis praetoribus, cohortium praefectis, Dracontio Spartano, aliis, qui viderentur idonei, Cleander omni studio rogaretur, quo vtrumque dimitteret. Quum ad Cleandrum ventum esset, hanc Xenophon orationem habuit:

17. Habes, Cleander, in potestate tua, quos volebas; adeoque permisit exercitus tibi, vt pro

τȣ́των, καὶ περὶ ἑαυτῶν ἁπάντων. νῦν δέ σε αἰτȣ̃νται καὶ δέονται, δȣ̃ναι σφίσι τὼ ἄνδρε, καὶ μὴ κατακαίνειν. πολλὰ γὰρ ἐν τῷ πρόσθεν χρόνῳ περὶ τὴν ϛρατιὰν ἐμοχθησάτην. ταῦτα δὲ σȣ̃ τυχόντες, ὑπισχνȣ̃νταί σοι ἀντὶ τȣ́των, ἐὰν βȣ́λῃ ἡγεῖσθαι αὐτῶν, καὶ ἐὰν οἱ Θεοὶ ἵλεω ὦσιν, ἐπιδείξειν σοι, καὶ ὡς κόσμιοί εἰσι, καὶ ὡς ἱκανοὶ τῷ ἄρχοντι πειθόμενοι τȣ̀ς πολεμίȣς σὺν τοῖς Θεοῖς μὴ φοβεῖσθαι. δέονται δέ σȣ καὶ τȣ̃το, παραγενόμενον καὶ ἄρξαντα αὐτῶν, πεῖραν λαβεῖν καὶ Δεξίππȣ, καὶ σφῶν, καὶ τῶν ἄλλων, οἵοις ἕκαϛός ἐϛι, καὶ τὴν ἀξίαν ἑκάϛοις νεῖμαι."

ιή. Ἀκȣ́σας ταῦτα ὁ Κλέανδρος, "ἀλλὰ ναὶ μὰ τὼ Σιώ, ἔφη, ταχύ τοι ὑμῖν ἀποκρινȣ̃μαι· καὶ τώ τε ἄνδρε ὑμῖν δίδωμι, καὶ αὐτὸς παρέσομαι. καὶ ἐὰν οἱ Θεοὶ παραδιδῶσί τι, ἐξηγήσομαι εἰς τὴν Ἑλλάδα. καὶ πολὺ οἱ λόγοι ȣ̔̃τοι ἀντίοι εἰσὶν, ἢ ȣ̔̃ς ἐγὼ περὶ ὑμȣ̃ν ἐνίων ἤκȣον, ὡς τὸ ϛράτευμα ἀφίϛατο* ἀπὸ Λακεδαιμονίων."

ιθ΄. Ἐκ

pro lubitu tuo non de his solum, sed etiam de ipsis vniuersis statueres. Nunc abs te petunt, teque rogant, vt eis vtrumque condones; neue homines hos interficias. Nam superiori tempore multos pro exercitu labores exantlarunt. Haec abs se si impetrent, vicissim pollicentur, si dux ipsorum esse velis, ac Dii propitii fuerint; declaraturos se tibi, quam modesti sint, quamque periti parendi suo imperatori, nullos adeo, Diis freti, hostes metuant. Hoc etiam petunt, vt, accepto imperio, ad ipsos venias, et tam de Dexippo, quam ipsis, et aliis periculum facias, quam ipsorum quilibet suum cuique tribuere possit.

18. Quum haec audiisset Cleander: Ego vero, per Deos immortales, (*per Dioscuros*) inquit, sine mora vobis respondebo: Me et condonare vobis hos, et ipsum iam adfuturum. Quod si etiam Dii concesserint, dux vobis in Graeciam ero. Longe quidem certe contraria illis est haec oratio, quae de nonnullis vestrum a quibusdam accepi, qui vos exercitum a Lacedaemoniis aiebant ad defectionem impellere.

 19. Eius

* Al. ἀφιϛᾶτε.

ιθ'. Εκ τέτε οἱ μὲν ἐπαινῦντες, ἀπῆλθον ἔχοντες τὼ ἄνδρε· Κλέανδρος δὲ ἐθύετο ἐπὶ τῇ πορείᾳ, καὶ συνῆν Ξενοφῶντι φιλικῶς, καὶ ξενίαν συνεβάλοντο· ἐπεὶ δὲ καὶ ἑώρα αὐτὲς τὸ παραγγελλόμενον εὐτάκτως ποιῦντας, καὶ μᾶλλον ἐπεθύμει ἡγεμὼν εἶναι αὐτῶν.

κ'. Επεὶ μέντοι θυομένῳ αὐτῷ ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας ἐκ ἐγίγνετο τὰ ἱερὰ, συγκαλέσας τὲς στρατηγὲς, εἶπεν· "Εμοὶ μὲν ἐκ ἐθέλει γενέσθαι τὰ ἱερὰ ἐξάγειν· ὑμεῖς μέντοι μὴ ἀθυμεῖτε τέτε ἕνεκα. ὑμῖν μὲν γὰρ, ὡς ἔοικε, δέδοται ἐκκομίσαι τὲς ἄνδρας· ἀλλὰ πορεύεσθε. ἡμεῖς δὲ ὑμᾶς, ἐπειδὰν ἐκεῖσε ἥκετε, δεξόμεθα ὡς ἂν δυνώμεθα κάλλιστα.

κά. Εκ τέτε ἔδοξε τοῖς στρατιώταις δῦναι αὐτῷ τὰ δημόσια πρόβατα. ὁ δὲ δεξάμενος, πάλιν αὐτοῖς ἀπέδωκε. καὶ αὐτὸς μὲν ἀπέπλει. οἱ δὲ στρατιῶται, διαθέμενοι τὸν σῖτον, ὃν ἦσαν συγκεκομισμένοι, καὶ τἆλλα, ἃ εἰλήφεσαν, ἐξεπορεύοντο διὰ τῶν Βιθυνῶν.

κβ'. Επεὶ

19. Eius oratione collaudata duces, et vtroque recepto, discesserunt. At Cleander exta de itinere consulens, amanter Xenophontis consuetudine vtebatur, estque inter eos hospitii necessitudo contracta. Quum vero milites etiam videret composite imperata facere, magis etiam dux ipsorum fieri cupiebat.

20. Verum vbi triduo toto facta re sacra perlitatum non esset, aduocatis ad se ducibus: De copiis educendis, ait, exta consequi ex voto non possum. Ea tamen res vobis molesta ne sit. Nam vobis, vti res ipsa declarat, hoc concessum est, vt hasce copias hinc exportetis. Quapropter pergite. Nam nos quidem certe, posteaquam in Graeciam perueneritis, quam honestissime vos pro virili nostra excipiemus.

21. Tum milites ei publicas oues donandas esse censuerunt. Eas quum accepisset, rursus illis donauit, atque inde soluit. Ac milites frumento, aliisque rebus, quas congesserant, diuiso, per Bithynos proficisci coeperunt.

22. Quum

κβ΄. Επεὶ δὲ ὀυδενὶ ἐνετύγχανον, πορευόμενοι τὴν ὀρθὴν ὁδὸν, ὥς᾽ ἔχοντές τι εἰς τὴν Φιλίαν διεξελθεῖν, ἔδοξεν αὐτοῖς, τοὔμπαλιν ὑποςρέψαντας ἐλθεῖν μίαν ἡμέραν καὶ νύκτα. τοῦτο δὲ ποιήσαντες, ἔλαβον πολλὰ καὶ ἀνδράποδα καὶ πρόβατα· καὶ ἀφίκοντο ἑκταῖοι εἰς Χρυσόπολιν τῆς Χαλκηδονίας. καὶ ἐκεῖ ἔμειναν ἡμέρας ἑπτὰ, τὰ λάφυρα πωλοῦντες.

ΞΕΝΟ-

22. Quum autem, recta incedentes via, nihil vſquam offenderent; viſum eſt vnius diei ac noctis itinere in Bithyniam reuerti, vt aliqua cum praeda in amicorum fines transirent. Id quum feciſſent, amplam et mancipiorum et ouium copiam nancti ſunt. Itaque ſexto die Chryſopolin, quod Chalcedoniae oppidum eſt, perueneruut; vbi dies ſeptem commorati, praedam vendidere.

ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ

ΚΥΡΟΥ ΑΝΑΒΑΣΕΩΣ

ΙΣΤΟΡΙΩΝ,

ΒΙΒΛΙΟΝ ΕΒΔΟΜΟΝ.

ΚΕΦ. α΄.

Ὅσα μὲν δὴ ἐν τῇ ἀναβάσει τῇ μετὰ Κύρου ἔπραξαν οἱ Ἕλληνες μέχρι τῆς μάχης, καὶ ὅσα, ἐπεὶ Κῦρος ἐτελεύτησεν, ἐν τῇ πορείᾳ, μέχρις εἰς τὸν Πόντον ἀφίκοντο, καὶ ὅσα ἐκ τοῦ Πόντου πεζοὶ ἐξιόντες καὶ πλέοντες ἐποίησαν, μέχρις ἔξω τοῦ στόματος ἐγένοντο ἐν Χρυσοπόλει τῆς Ἀσίας πάντα ἐν τῷ πρόσθεν λόγῳ δεδήλωται.

β΄. Ἐκ

XENOPHONTIS

DE CYRI EXPEDITIONE

HISTORIARVM,

LIBER SEPTIMVS.

CAP. I.

Quaecunque a Graecis in expeditione, quam aſcendentes in Aſiam cum Cyro ſuſceperunt, ad pugnam vſque geſta fuerint; et quae poſt Cyri obitum, in itinere, donec in Pontum peruenirent: quaeque deinde, quum vel itinere pedeſtri de Ponto egrederentur, vel mari veherentur, egerint; donec extra Ponti oſtium, ad oppidum Aſiae Chryſopolin acceſſerunt: ea ſunt a nobis vniuerſa ſuperiore commentario expoſita.

2. Poſt

β΄. Ἐκ τούτου δὲ Φαρνάβαζος, φοβούμενος τὸ στράτευμα, μὴ ἐπὶ τὴν αὐτοῦ ἀρχὴν στρατεύηται, πέμψας πρὸς Ἀναξίβιον τὸν ναύαρχον, (ὁ δὲ ἔτυχεν ἐν Βυζαντίῳ ὤν) ἐδεῖτο διαβιβάσαι τὸ στράτευμα ἐκ τῆς Ἀσίας, καὶ ὑπισχνεῖτο πάντα ποιήσειν αὐτῷ, ὅσα δέοι. καὶ Ἀναξίβιος μετεπέμψατο τοὺς στρατηγοὺς καὶ λοχαγοὺς τῶν στρατιωτῶν εἰς Βυζάντιον, καὶ ὑπισχνεῖτο, εἰ διαβαῖεν, μισθοφορὰν ἔσεσθαι τοῖς στρατιώταις.

γ΄. Οἱ μὲν δὴ ἄλλοι ἔφασαν βουλευσάμενοι ἀπαγγέλλειν*· Ξενοφῶν δὲ εἶπεν αὐτῷ, ὅτι ἀπαλλάξοιτο ἤδη ἀπὸ τῆς στρατιᾶς καὶ βούλοιτο ἀποπλεῖν. ὁ δὲ Ἀναξίβιος ἐκέλευσεν αὐτὸν συνδιαβάντα, ἔπειτα οὕτως ἀπαλλάττεσθαι. ἔφη οὖν ταῦτα ποιήσειν.

δ΄. Σεύθης δὲ ὁ Θρᾷξ πέμπει** Μηδοσάδην, καὶ κελεύει Ξενοφῶντα συμπροθυμεῖσθαι, ὅπως διαβῇ τὸ στράτευμα, καὶ ἔφη αὐτῷ ταῦτα συμπροθυμηθέντι οὐ μεταμελήσειν. ὁ δ᾽ εἶπεν, ἀλλὰ τὸ μὲν στράτευμα διαβήσεται·

τοῦτο

2. Poſt haec Pharnabazus, qui metueret, ne Graecae copiae ditionem ſuam bello peterent, ad Anaxibium nauarchum mittit, qui tum forte Byzantii erat, eumque rogat, vti copias ex Aſia tranſportet: ſimul omnia facturum ſe pollicetur, quae fieri velit. Tum Anaxibius, arceſſitis ad ſe Byzantium praetoribus, et cohortium praefectis, ſtipendium militi, ſi traiecissent, pollicetur.

3. Ibi quum alii, re deliberata, ſe reſponſuros dicerent: Xenophon ab exercitu ſe iam diſceſſurum, et cum naui ſoluturum reſpondit. Anaxibius ad ea, debere cum exercitu ipſum traiicere inquit, ac deinde ab eo diſcedere. Facturum id ſe recepit.

4. Eodem tempore Seuthes Thrax, ablegato ad Xenophontem Medoſade, hortatur, vt traiectionem copiarum lubens adiuuet: qua in re ſi promte atque alacriter operam ſibi nauaſſet, facturum Seuthen, vt eius conſilii nunquam ipſum poeniteret. Reſpondet Xenophon, omnino traiecturum exercitum,

* Al. ἀπαγγελεῖν.

** Al. Δημοσάδην, et ſic deinceps.

τύτυ ἕνεκα μηδὲν τελείτω μήτε ἐμοὶ, μήτε ἄλλῳ μηδενί. ἐπειδὰν καὶ * διαβῇ, ἐγὼ μὲν ἀπαλλάξομαι· πρὸς δὲ τὺς διαμένοντας καὶ ἐπικαιρίυς ὄντας προσφερέσθω, ὡς ἂν αὐτῷ δοκῇ.

έ. Ἐκ τύτυ διαβαίνυσι πάντες εἰς Βυζάντιον οἱ ςρατιῶται, καὶ μισθὸν μὲν ὐκ ἐδίδυ ὁ Αναξίβιος· ἐκήρυξε δὲ, λαβόντας τὰ ὅπλα καὶ τὰ σκεύη τὺς ςρατιώτας ἐξιέναι, ὡς ἀποπέμψων τε ἅμα, καὶ ἀριθμὸν ποιήσων. ἐνταῦθα οἱ ςρατιῶται ἤχθοντο, ὅτι ὐκ εἶχον ἀργύριον ἐπισιτίζεσθαι εἰς τὴν πορείαν, καὶ ὀκνηρῶς συνεσκευάζοντο.

ς'. Καὶ ὁ Ξενοφῶν Κλεάνδρῳ τῷ ἁρμοςῇ ξένος γεγενημένος, προσελθὼν ἠσπάζετο αὐτὸν, ὡς ἀποπλευσόμενος ἤδη. ὁ δ' αὐτῷ λέγει, μὴ ποιήσῃς ταῦτα· εἰ δέ μὴ, ἔφη, αἰτίαν ἕξεις· ἐπεὶ καὶ νῦν τινὲς ἤδη σε αἰτιῶνται, ὅτι ὐ ταχὺ ἐξέρπει τὸ ςράτευμα. ὁ δ' εἶπεν,

ercitum, nec eius rei cauſſa quidquam vel mihi, ait, vel alii cuiquam Seuthes pendat, neceſſe eſt. Verum quamprimum traiecerit, equidem diſcedam; poteritque Seuthes cum iis, qui apud exercitum manebunt, et ipſius rebus erunt idonei, ſic agere, vt ipſi viſum fuerit.

5. Inde milites vniuerſi Byzantium traducti ſunt: et Anaxibius ſtipendium non numerabat: proclamari vero per praecones iuſſit, vt, ſumtis armis et ſarcinis, milites oppido excederent, quaſi eadem opera cenſere vellet exercitum, et abducere. Heic grauiter ferre milites, deeſſe pecuniam ſibi, qua commeatum ad iter redimerent, adeoque cunctanter vaſa colligere.

6. Interea Xenophon ad Cleandrum Byzantii praefectum accedens, cum quo neceſſitudinem hoſpitii contraxerat, complexus eſt eum ſalutando, quaſi qui iamiam ſoluere conſtituiſſet. At ille, ne hoc faceret, reſpondit. Caeteroqui culpa te obligabis, inquit. Quippe nunc etiam nonnulli eius in te culpam conferunt, quod exercitus ex oppido (*non celeriter, ſed*) cunctanter velut erependo egreditur. Et Xenophon:

* Al. δὲ pro καὶ.

εἶπεν, ἀλλ᾽ αἴτιος μὲν ἔγωγε ȣ̓κ εἰμὶ τȣ́τȣ· οἱ δὲ ϛρατιῶται αὐτοὶ ἐπισιτισμȣ̃ δεόμενοι, καὶ ȣ̓κ ἔχοντες, διὰ τȣ̃το ἀθυμȣ̃σι πρὸς τὴν ἔξοδον. ἀλλ᾽ ὅμως, ἔφη, ἐγώ σοι συμβȣλεύω ἐξελθεῖν μὲν ὡς πορευσόμενον· ἐπειδὰν δ᾽ ἔξω γένηται τὸ ϛράτευμα, τότε ἀπαλλάττεσθαι. ταῦτα τοίνυν, ἔφη ὁ Ξενοφῶν, ἐλθόντες πρὸς Αναξίβιον, διαπραξόμεθα ȣ̔́τως.

ζ. Ελθόντες ἔλεγον ταῦτα. ὁ δ᾽ ἐκέλευσεν ȣ̔́τω ποιεῖν, καὶ τὴν ταχίϛην ἐξιέναι συνεσκευασμένȣς, καὶ προσανειπεῖν, ὃς ἂν μὴ παρῇ εἰς τὴν ἐξέτασιν καὶ τὸν ἀριθμὸν, ὅτι αὐτὸς αὑτὸν αἰτιάσεται. ἐντεῦθεν ἐξῄεσαν οἵ τε ϛρατηγοὶ πρῶτον, καὶ οἱ ἄλλοι. καὶ ἤδη τε πάντες πλὴν ὀλίγων ἔξω ἦσαν, καὶ Ετεόνικος εἱϛήκει παρὰ τὰς πύλας, ὡς, ὁπόταν ἔξω γένωνται πάντες, ἀποκλείσων τὰς πύλας, καὶ τὸν μοχλὸν ἐμβαλών.

ή. Ο δὲ Αναξίβος, συγκαλέσας τȣ̀ς ϛρατηγȣ̀ς καὶ τȣ̀ς λοχαγȣ̀ς, ἔλεγε· Τὰ μὲν ἐπιτήδεια, ἔφη, λαμβάνετε

nophon: Id vero non a me proficiſcitur, ſed quia milites copia commeatus egent, neque quidquam habent; idcirco ad exeundum ſe difficiles praebent. Ego tamen, inquit Cleander, conſulo tibi, vt, quaſi proficiſci cum eis velis, oppido exeas: quumque iam extra moenia copiae fuerint, diſcedas. Accedamus igitur, ait Xenophon, Anaxibium; remque ita conficiamus.

7. Ad Anaxibium quum perveniſſent, quid eſſent facturi, exponunt. Is ita faciundum reſpondit, ac quamprimum rebus conſarcinatis exeundum: atque hoc addendum etiam, futurum vt is, qui luſtrationi et cenſui non interfuerit, ſeipſum culpa oneret. Inde primum duces, poſtea milites caeteri egrediuntur. Quumque iam vniuerſi, paucis exceptis, exiiſſent; ſtabat ad portas Eteonicus, vt, quamprimum egreſſi eſſent omnes, portas occluderet, ac peſſulum obderet.

8. Tum Anaxibius, conuocatis ad ſe praetoribus, et cohortium praefectis: Commeatus, inquit, petendus

βάνετε ἐκ τῶν Θρακίων κωμῶν. (εἰσὶ δὲ αὐτόθι πολλαὶ κριθαὶ καὶ πυροὶ, καὶ τἄλλα τὰ ἐπιτήδεια) λαβόντες δὲ πορεύεσθε εἰς τὴν Χεῤῥόνησον, ἐκεῖ δὲ Κυνίσκος ὑμῖν μισθοδοτήσει.

θʹ. Επακούσαντες δέ τινες τῶν στρατιωτῶν ταῦτα, ἢ καὶ τῶν λοχαγῶν τις, διαγγέλλει εἰς τὸ στράτευμα. καὶ οἱ μὲν στρατηγοὶ ἐπυνθάνοντο περὶ τοῦ Σεύθου, πότερα πολέμιος εἴη, ἢ φίλος· καὶ πότερα διὰ τοῦ ἱεροῦ ὄρους δέοι πορεύεσθαι, ἢ κύκλῳ διὰ μέσης τῆς Θράκης.

ιʹ. Εν ᾧ δὲ οὗτοι ταῦτα διελέγοντο, οἱ τε* στρατιῶται ἀναρπάσαντες τὰ ὅπλα θέουσι δρόμῳ πρὸς τὰς πύλας, ὡς πάλιν πρὸς τὸ τεῖχος εἰσιόντες. ὁ δὲ Ετεόνικος καὶ οἱ σὺν αὐτῷ, ὡς εἶδον, προσθέοντας τοὺς ὁπλίτας, συγκλείουσι τὰς πύλας, καὶ τὸν μοχλὸν ἐμβάλλουσιν. οἱ δὲ στρατιῶται ἔκοπτον τὰς πύλας, καὶ ἔλεγον, ὅτι ἀδικώτατα πάσχοιεν ἐκβαλλόμενοι εἰς τοὺς πολεμίους καὶ κατασχίσειν τὰς πύλας ἔφασαν, εἰ μὴ ἑκόντες ἀνοίξουσιν.

ιαʹ. Αλλοι δ' αὐτῶν ἔθεον παρὰ τὴν θάλατταν, καὶ παρὰ

petendus vobis erit e Thracum vicis, in quibus et hordei, et tritici, et aliarum rerum necessariarum magna est copia. Post illa pergite in Cherronesum, vbi stipendium vobis Cyniscus numerabit.

9. Ea vel militum nonnulli forte ab se audita, vel aliquis e praefectis cohortium, ad exercitum effert. Interea de Seuthe duces percunctantur, hostis, an amicus esset: num iter per Sacrum montem sit faciundum, an media Thracia circumeunda.

10. Dum illi de his inter se colloquuntur, arma corripiunt milites, et cursu portas oppidi petunt, vt rursus intra moenia se reciperent. Eteonicus, vbi cum suis vidit accurrentes grauis armaturae milites; portas occludunt, ac pessulum obdunt. Eas pulsabant milites, seque indignissima pati aiebant, qui hostibus obiicerentur. Etiam perfracturos se portas aiebant, ni eas sua sponte aperirent.

11. Nonnulli ad mare currebant, et iuxta muri chelen siue

* Al. οἵ γε.

παρὰ τὴν χηλὴν τοῦ τείχους ὑπερβάλλουσιν εἰς τὴν πόλιν. ἄλλοι δὲ, οἳ ἐτύγχανον ἔνδον ὄντες τῶν στρατιωτῶν, ὡς ὁρῶσι τὰ ἐπὶ ταῖς πύλαις πράγματα, διακόψαντες ταῖς ἀξίναις τὰ κλεῖθρα, ἀναπεταννύουσι τὰς πύλας· οἱ δ' εἰσπίπτουσιν.

ιβ'. Ὁ δὲ Ξενοφῶν, ὡς εἶδε τὰ γιγνόμενα, δείσας μὴ ἐφ' ἁρπαγὴν τράποιτο τὸ στράτευμα, καὶ ἀνήκεστα κακὰ γένοιτο τῇ πόλει, καὶ αὐτῷ, καὶ τοῖς στρατιώταις, ἔθει, καὶ συνεισπίπτει εἴσω τῶν πυλῶν σὺν τῷ ὄχλῳ.

ιγ'. Οἱ δὲ Βυζάντιοι, ὡς εἶδον τὸ στράτευμα βίᾳ εἰσπίπτον, φεύγουσιν ἐκ τῆς ἀγορᾶς, οἱ μὲν εἰς τὰ πλοῖα, οἱ δὲ οἴκαδε· ὅσοι δὲ ἔνδον ἐτύγχανον ὄντες, ἔξω· οἱ δὲ καθεῖλκον τὰς τριήρεις, ὡς ἐν ταῖς τριήρεσι σώζοιντο. πάντες δὲ ᾤοντο ἀπολωλέναι, ὡς ἑαλωκυίας τῆς πόλεως. ὁ δὲ Ἐτεόνικος εἰς τὴν ἄκραν ἀποφεύγει. ὁ δὲ Ἀναξίβιος καταδραμὼν ἐπὶ τὴν θάλατταν, ἐν ἁλιευτικῷ πλοίῳ περιέπλει εἰς τὴν ἀκρόπολιν, καὶ εὐθὺς μεταπέμπεται ἐκ Χαλκηδόνος φρουρούς. οὐ γὰρ ἱκανοὶ ἐδόκουν εἶναι οἱ ἐν τῇ ἀκροπόλει σχεῖν τοὺς ἄνδρας.

ιδ'. Οἱ

siue crepidinem in oppidum euadunt. Si qui vero adhuc erant in vrbe milites, quum, quid ad portas ageretur, viderent, asciis clausira perfringebant, ac portas patefaciebant. Ita deinde illi irrumpunt.

12. Xenophon, quum quid accideret, videret: veritus, ne ad vrbis se direptionem converteret miles, deque hoc in vrbem, et sese, et ipsos milites atrocia mala redundarent; pleno cursu cum reliqua turba militum intra portas irrumpit.

13. Ex alia parte Byzantii, vt vi exercitum in vrbem irruere vident, de foro partim in naues, partim domum confugiunt: et quotquot intus erant, foras exeunt: nonnulli triremes deducebant, vt in eis incolumes euaderent. Omnes se iam periisse putabant, tanquam si vrbs esset ab hostibus capta. Fugiebat in arcem Eteonicus. Anaxibius ad mare decurrens, naui piscatoria in arcem circumuehebatur, ac statim Chalcedone praesidiarios arcessit. Nec enim ii, qui erant in arce, sustinere posse vim militum videbantur.

14. Postea-

ιδ'. Οἱ δὲ στρατιῶται ὡς εἶδον τὸν Ξενοφῶντα, προσπίπτουσιν αὐτῷ πολλοὶ, καὶ λέγουσι· Νῦν σοι ἔξεστιν, ὦ Ξενοφῶν, ἀνδρὶ γενέσθαι. ἔχεις πόλιν, ἔχεις τριήρεις, ἔχεις χρήματα, ἔχεις ἄνδρας τοσούτους. νῦν, εἰ βούλοιο, σύ τε ἡμᾶς ὀνήσαις, καὶ ἡμεῖς σε μέγαν ποιήσαιμεν. ὁ δὲ ἀπεκρίνατο, ἀλλ' εὖ τε λέγετε, καὶ ποιήσω ταῦτα. εἰ δὲ τούτων ἐπιθυμεῖτε, θέσθε τὰ ὅπλα ἐν τάξει ὡς τάχιστα, βουλόμενος αὐτοὺς κατηρεμῆσαι, καὶ αὐτὸς παρηγγύα ταῦτα, καὶ τοὺς ἄλλους ἐκέλευσε παρεγγυᾶν, καὶ τίθεσθαι τὰ ὅπλα.

ιε'. Οἱ δ' αὐτοὶ ὑφ' ἑαυτῶν ταττόμενοι, οἵ τε ὁπλῖται ἐν ὀλίγῳ χρόνῳ εἰς πεντήκοντα ἐγένοντο, καὶ οἱ πελτασταὶ ἐπὶ τὸ κέρας ἑκάτερον παραδεδραμήκεσαν. τὸ δὲ χωρίον οἷον κάλλιστον ἐκτάξασθαί ἐστι, τὸ Θράκιον καλούμενον, ἔρημον οἰκιῶν καὶ πεδινόν. ἐπεὶ δὲ ἔκειτο τὰ ὅπλα, καὶ κατηρεμήθησαν, συγκαλεῖ Ξενοφῶν τὴν στρατιὰν, καὶ λέγει τάδε·

ιϛ'. "Οτι

14. Posteaquam milites Xenophontem videre, frequentes ad eum cum his verbis accurrunt: Nunc licet te virum declarare, Xenophon. Oppidum habes, habes triremes, habes pecuniam, tot viros habes. Nunc, si volueris, et tu nos beare poteris, et nos te magnum efficere. Tum Xenophon: Recte dicitis, inquit, et vobis obtemperabo. Verum si haec expetitis, quamprimum in ordine armati consistite. Volebat enim sedare milites, ideoque tum ipse cohortabatur ad hoc eos, tum aliis itidem, vt suos hortarentur, et in armis ordine constituerent, praecepit.

15. Illi sponte sua sic aciem instruebant, vt exiguo tempore grauis armaturae pedites in quinquagenos se componerent, et cetrati ad vtrumque cornu cursu delati consisterent. Locus hic ad struendam aciem longe pulcherrimus erat (nomine Thracius) ab aedificiis vacuus et campestris. Posteaquam in armis suo essent ordine collocati, sedatique iam nonnihil milites: conuocato exercitu, hac oratione vsus est Xenophon:

16. Equi-

ιϛʹ. "Οτι μὲν ὀργίζεσθε, ὦ ἄνδρες στρατιῶται, καὶ νομίζετε δεινὰ πάσχειν ἐξαπατώμενοι, ἐ θαυμάζω. ἐὰν δὲ τῷ θυμῷ χαριζώμεθα, καὶ Λακεδαιμονίους τε τοὺς παρόντας τῆς ἐξαπάτης τιμωρησώμεθα, καὶ τὴν πόλιν τὴν οὐδὲν αἰτίαν διαρπάσωμεν, ἐνθυμήθητε ἃ ἔσται ἐντεῦθεν.

ιζʹ. Πολέμιοι μὲν ἐσόμεθα ἀποδεδειγμένοι Λακεδαιμονίοις τε, καὶ τοῖς συμμάχοις. οἷος δὲ πόλεμος ἂν γένοιτο, εἰκάζειν δὴ πάρεστιν, ἑωρακότας καὶ ἀναμνησθέντας τὰ νῦν δὴ γεγενημένα. ἡμεῖς γὰρ οἱ Ἀθηναῖοι εἰσήλθομεν εἰς τὸν πόλεμον τὸν πρὸς τοὺς Λακεδαιμονίους καὶ τοὺς συμμάχους, ἔχοντες τριήρεις, τὰς μὲν ἐν θαλάττῃ, τὰς δ᾽ ἐν τοῖς νεωρίοις, οὐκ ἐλάττους τετρακοσίων· ὑπαρχόντων δὲ πολλῶν χρημάτων ἐν τῇ πόλει, καὶ προσόδου οὔσης κατ᾽ ἐνιαυτὸν ἀπό τε τῶν ἐνδήμων, καὶ ἐκ τῆς ὑπερορίας, οὐ μεῖον χιλίων ταλάντων· ἄρχοντές τε τῶν νήσων ἁπασῶν, καὶ ἔν τε τῇ Ἀσίᾳ πόλεις πολλὰς ἔχοντες, καὶ ἐν τῇ

16. Equidem, milites, non miror vos irasci, atque existimare, vobis indigna accidisse, qui fraude circumuenti sitis. Atenim irae si gratificabimur, ac in Lacedaemonios, qui heic adsunt, fraudis nomine vindicabimus, vrbem denique nulli affinem culpae diripiemus: quae deinde sequutura sint, apud animos vestros expendite.

17. Primum et Lacedaemonii, et eorum socii nos eo sunt habituri loco, quo haberi hostes iudicati solent. Atque hoc aduersus nos bellum quale futurum sit, existimare licet eis, qui et viderunt, et memoria repetunt ea, quae non ita pridem acciderunt. Bellum nos Athenienses aduersus Lacedaemonios, eorumque socios suscepimus, quum partim in mari, partim in naualibus triremes non pauciores cccc haberemus. Quumque magna esset in vrbe nostra pecuniae copia, et proventus annuus tam de ciuibus quam exteris, non minor quam CIↃ talentorum; iidemque imperio nostro insulas omnes complecteremur, et oppida multa partim in Asia, partim in Europa,

τῇ Εὐρώπῃ ἄλλας τε πολλὰς, καὶ αὐτὸ τοῦτο τὸ Βυζάντιον, ὅπου νῦν ἐσμὲν, ἔχοντες, κατεπολεμήθημεν οὕτως, ὡς πάντες ἐπίστασθε.

ιή. Νῦν δὲ δὴ τί οἰόμεθα παθεῖν, Λακεδαιμονίων μὲν καὶ τῶν Ἀχαιῶν συμμάχων ὑπαρχόντων, Ἀθηναίων δὲ, καὶ ὅσοι ἐκείνοις τότε ἦσαν σύμμαχοι, πάντων προσγεγενημένων, Τισσαφέρνους δὲ, καὶ τῶν ἐπὶ θαλάττῃ ἄλλων βαρβάρων πάντων πολεμίων ἡμῖν ὄντων, πολεμιωτάτου δ᾽ αὐτοῦ τοῦ ἄνω βασιλέως, ὃν ἤλθομεν ἀφαιρησόμενοί τε τὴν ἀρχὴν, καὶ ἀποκτενοῦντες, εἰ δυναίμεθα; τούτων δὴ πάντων ὁμοῦ ὄντων, ἔστι τις οὕτως ἄφρων, ὅστις οἴεται ἂν ὑμᾶς περιγενέσθαι;

ιθ΄. Μὴ, πρὸς Θεῶν, μαινώμεθα, μηδὲ αἰσχρῶς ἀπολώμεθα, πολέμιοι ὄντες καὶ ταῖς πατρίσι, καὶ τοῖς ἡμετέροις αὐτῶν φίλοις τε καὶ οἰκείοις. ἐν γὰρ ταῖς πόλεσιν εἰσὶ πάντες, ταῖς ἐφ᾽ ἡμᾶς στρατευσομέναις, καὶ δικαίως· εἰ βάρβαρον μὲν πόλιν οὐδεμίαν ἠθελήσαμεν κατασχεῖν, καὶ ταῦτα,

pa, quas inter fuit et hoc ipsum Byzantium, vbi nunc sumus, possideremus: ita tamen debellati sumus, vti vobis ipsis constat.

18. Quid autem de nobis futurum existimatis, quum hoc tempore Lacedaemonii et Achaei societate iuncti sint, et ad hos Athenienses etiam cum omnibus, quos tum habuere, sociis accesserint? quum Tissaphernes, et reliqui barbari, quorum ager ad mare pertinet, nobis hostes sint? quum omnium maximum hostem habeamus ipsum Orientis regem, aduersus quem profecti sumus vt et regno eum spoliaremus; et, si fieri posset, etiam de medio tolleremus? Hos omnes si hostes habituri simus, ecquis tam demens est, qui nos superiores euaturos existimet?

19. Per Deos immortales, ne insaniamus, milites, neue denuntiato et patribus, et amicis propinquisque nostris bello, turpissime pereamus. Nam illis hi ciuitatibus omnes continentur, quae bellum nobis acquissimo certe iure facturae sunt: si Graeci nominis vrbem, quae de Graecis vrbibus omnium prima

ταῦτα, κρατῦντες, Ἑλληνίδα δὲ, εἰς ἣν πρῶτον ἤλθομεν πόλιν, ταύτην ἐξαλαπάξομεν. ἐγὼ μὲν τοίνυν εὔχομαι, πρὶν ταῦτα ἐπιδεῖν ὑφ' ἡμῶν γενόμενα, μυρίας ἐμέ γε κατὰ τῆς γῆς ὀργυιὰς γενέσθαι.

κ΄. Καὶ ὑμῖν συμβυλεύσω, Ἕλληνας ὄντας, τοῖς Ἑλλήνων προεστηκόσι πειθομένυς πειρᾶσθαι τῶν δικαίων τυγχάνειν. ἐὰν δὲ μὴ δύνησθε ταῦτα, ἡμᾶς δεῖ ἀδικυμένυς τῆς γῦν Ἑλλάδος μὴ στέρεσθαι. καὶ νῦν μοι δοκεῖ, πέμψαντας Ἀναξιβίῳ εἰπεῖν, ὅτι ἡμεῖς ὐδὲν βίαιον ποιήσοντες παρεληλύθαμεν εἰς τὴν πόλιν, ἀλλ', ἢν μὲν δυνάμεθα, παρ' ὑμῶν ἀγαθόν τι εὑρίσκεσθαι· εἰ δὲ μὴ, ἀλλὰ δηλώσοντες ὑμῖν, ὅτι ὐκ ἐξαπατώμενοι, ἀλλὰ πειθόμενοι ἐξερχόμεθα.„

κα΄. Ταῦτα ἔδοξε. καὶ πέμπυσιν Ἱερώνυμόν τε Ἠλεῖον ἐρῦντα ταῦτα, καὶ Εὐρύλοχον Ἀρκάδα, καὶ Φιλήσιον Ἀχαιόν. οἱ μὲν ταῦτα ᾤχοντο ἐρῦντες. ἔτι δὲ καθη-

prima fuerit, ad quam accessêrimus, depopulabimur: quum nullum barbarorum oppidum, etiam victoria potiti, voluerimus occupare. Opto equidem prius, quam haec a vobis designari videam, vel decies mille orgyas infra terram rapi.

20. Vobis etiam consulo quum Graeci sitis, ita ius vestrum persequamini; vt nihilominus iis, qui sunt inter Graecos principes, pareatis. Quod si aequum impetrare non licebit, quanquam iniuste vobiscum agatur, Graecia tamen vt exulibus, minime committendum vobis erit. In hoc sane tempore censeo, quibusdam ablegatis, significandum Anaxibio, non nos vt vlla vi vteremur, in hanc vrbem rediisse: sed ea tantum gratia, vt, si fieri posset, commodi aliquid a vobis impetraremus: sin autem, vt indicaremus, non fraude nos eiectos, sed parendi studio excessisse.

21. Factum in hanc sententiam decretum, et Hieronymus Eleus, Eurylochus Arcas, Philesius Achaeus ablegati, qui haec exponerent, si dum legationem obirent,

καθημένων τῶν στρατιωτῶν, προσέρχεται Κυρατάδης Θηβαῖος, ὃς οὐ φεύγων τὴν Ἑλλάδα περιῄει, ἀλλὰ στρατηγιῶν, καὶ ἐπαγγελλόμενος, εἴ τις ἢ πόλις ἢ ἔθνος στρατηγοῦ δέοιτο· καὶ τότε προσελθὼν ἔλεγεν, ὅτι ἕτοιμος εἴη ἡγεῖσθαι αὐτοῖς εἰς τὸ Δέλτα καλούμενον τῆς Θρᾴκης, ἔνθα πολλὰ καὶ ἀγαθὰ λήψοιντο· ἔς τε δ' ἂν μολῶσιν, εἰς ἀφθονίαν παρέξειν ἔφη καὶ σῖτα καὶ ποτά.

κβ'. Ἀκούουσι ταῦτα οἱ στρατιῶται, καὶ τὰ παρὰ Ἀναξιβίου ἅμα ἀπαγγελλόμενα. ἀπεκρίνατο γὰρ ὅτι πειθομένοις αὐτοῖς οὐ μεταμελήσει, ἀλλὰ τοῖς τε οἴκοι τέλεσι ταῦτα ἀπαγγελεῖ, καὶ αὐτὸς βουλεύσοιτο περὶ αὐτῶν ὅ, τι δύναιτο ἀγαθόν. ἐκ τούτου οἱ στρατιῶται τόν τε Κυρατάδην δέχονται στρατηγὸν, καὶ ἔξω τοῦ τείχους ἀπῆλθον. ὁ δὲ Κυρατάδης συντάσσεται αὐτοῖς εἰς τὴν ὑστεραίαν παρέσεσθαι ἐπὶ τὸ στράτευμα, ἔχων καὶ ἱερεῖα, καὶ μάντιν, καὶ σῖτα καὶ ποτὰ τῇ στρατιᾷ.

κγ'. Ἐπεὶ

obirent, ac miles eodem adhuc loco subsisteret: Cyratades Thebanus accessit, qui non exilii caussa per Graeciam obuagabatur; sed imperatorii muneris cupidus, et offerens vltro sese, si qua vel vrbs, vel natio ducis egeret. Is quum ad milites accessisset, paratum se aiebat esse ad deducendum ipsos in locum Thraciae, nomine Delta, eamque profectionem ipsis fructuosam fore. Pollicebatur etiam, se, dum iter facerent, magnam ipsis esculentorum potulentorumque copiam suppeditaturum.

22. Audiebant et haec milites eodem tempore, et quae ab Anaxibio renuntiabantur. Is enim futurum respondebat. vt nunquam ipsos obedientiae praestitae poeniteret. Nam et patriae magistratibus haec se per nuntios significaturum, et initurum consilium, quo pacto possit ipsis pro suis viribus commodare. Tum Cyratadem milites imperatorem accipiunt, et extra moenia discedunt. Cyratades postridie se ad exercitum cum hostiis, extispice, potulentis, esculentis ad vsum militis, adfuturum recepit.

23. Post-

κγ΄. Επεὶ δ᾽ ἐξῆλθον, ὁ Αναξίβιος ἔκλεισε τὰς πύλας, καὶ ἐκήρυξεν, ὅτι ὅςις ἂν ἁλῷ ἔνδον ὢν τῶν ςρατιωτῶν, πεπράσεται. τῇ δ᾽ ὑςεραίᾳ ὁ Κυρατάδης μὲν ἔχων τὰ ἱερεῖα, καὶ τὸν μάντιν, ἧκε· καὶ ἄλφιτα φέροντες εἵποντο αὐτῷ εἴκοσιν ἄνδρες, καὶ ἄλλοι οἶνον εἴκοσιν ἄνδρες, καὶ ἐλαιῶν τρεῖς, καὶ σκόρόδων εἷς ἀνὴρ ὅσον ἐδύνατο μέγιςον φορτίον, καὶ ἄλλος κρομμύων. ταῦτα δὲ καταθέμενος ὡς ἐπὶ δάσμευσιν, ἐθύετο.

κδ΄. Ξενοφῶν δὲ μεταπεμψάμενος Κλέανδρον, ἐκέλευέν οἱ διαπρᾶξαι ὅπως εἰς τὸ τεῖχός τε εἰσέλθοι, καὶ ἀποπλεύσαι ἐκ Βυζαντίου. ἐλθὼν δὲ Κλέανδρος, μάλα μόλις, ἔφη, διαπραξάμενος ἥκω. λέγειν γὰρ Αναξίβιον, ὅτι οὐκ ἐπιτήδειον εἴη, τοὺς μὲν ςρατιώτας πλησίον εἶναι τοῦ τείχους, Ξενοφῶντα δὲ ἔνδον. τοὺς Βυζαντίους δὲ ςασιάζειν καὶ πονηροὺς εἶναι πρὸς ἀλλήλους. ὅμως δὲ εἰσιέναι, ἔφη, ἐκέλευσεν, εἰ μέλλει σὺν ἑαυτῷ ἐκπλεῖν.

κέ. Ο μὲν οὖν Ξενοφῶν ἀσπασάμενος τοὺς ςρατιώτας, εἴσω

23. Poſtquam vero exceſſiſſent vrbe, portis Anaxibius occluſis, edici per praeconem iubet; ſi quis militum intra muros deprehenderetur, eum deinceps pro mancipio diſtrahendum eſſe. Poſtridie Cyratades cum hoſtiis, et hariolo aderat, quem ſequebantur viri viginti, qui farinam geſtabant; et viginti alii, qui vinum; tres, qui oleum; vnus, qui farcinam alliorum maximam, itemque alius, qui ceparum faſcem portabat. Haec ubi depoſita in medium fuiſſent, tanquam in ſingulos diuidunda: ſacrum facere inſtituit.

24. Interea Xenophon arceſſitum ad ſe Cleandrum hortatur, impetraret ſibi, vt in vrbem admiſſus, Byzantio ſolveret. Cleander vbi rediiſſet: Vix, inquit, impetrata re ad te venio. Nam dicit Anaxibius, non ex re videri, milites haud procul a muris eſſe, Xenophontem vero intra muros: Byzantiis interim ſeditioſe ſe gerentibus, ac ſibi mutuo infeſtis. Sed tamen, inquit, introire iubet; ſiquidem ſecum ſoluere velit.

25. Quare Xenophon, militibus ſalutatis, cum Cleandro vrbem

εἴσω τοῦ τείχους ἀπήει σὺν Κλεάνδρῳ. ὁ δὲ Κυρατάδης τῇ μὲν πρώτῃ ἡμέρᾳ οὐκ ἐκαλλιέρει, οὐδὲ διεμέρισεν οὐδὲν τοῖς στρατιώταις. τῇ δ' ὑστεραίᾳ τὰ μὲν ἱερεῖα εἱστήκει παρὰ τὸν βωμὸν, καὶ Κυρατάδης ἐστεφανωμένος, ὡς θύσων. προσελθὼν δὲ Τιμασίων ὁ Δαρδανεὺς, καὶ Νέων ὁ Ἀσιναῖος, καὶ Κλεάνωρ ὁ Ὀρχομένιος, ἔλεγον Κυρατάδῃ μὴ θύειν, ὡς οὐχ ἡγησόμενον τῇ στρατιᾷ, εἰ μὴ δώσει τὰ ἐπιτήδεια. ὁ δὲ κελεύει διαμετρεῖσθαι. ἐπεὶ δὲ πολλῶν ἐνέδει αὐτῷ, ὥστε ἡμέρας σῖτον ἑκάστῳ γενέσθαι τῶν στρατιωτῶν, ἀναλαβὼν τὰ ἱερεῖα ἀπήει, καὶ τὴν στρατηγίαν ἀπειπών.

ΚΕΦ. β'.

Νέων δὲ ὁ Ἀσιναῖος, καὶ Φρυνίσκος Ἀχαιὸς,* καὶ Τιμασίων Δαρδανεὺς, ἔπεμενον τῇ στρατιᾷ, καὶ εἰς κώμας τῶν Θρᾳκῶν προσελθόντες τὰς κατὰ Βυζάντιον, ἐστρατοπεδεύοντο. καὶ οἱ στρατηγοὶ ἐστασίαζον, Κλεάνωρ μὲν καὶ Φρυνίσκος

bem ingressus est. At Cyratades, quum die primo non perlitasset, nihil in milites distribuit. Postridie stabant ad aram victimae vna cum Cyratade corona redimito, quippe qui sacrum facturus esset: quum Timasion Dardanensis, et Asinensis Neon, et Orchomenius Cleanor accedentes, sacrificere Cyratadem vetant. Non enim futurum in exercitu cum imperio, nisi commeatum praebuisset. Tum Cyratades omnia distribui iubet. Quum autem adhuc multa deessent, vt vnius duntaxat diei victum milites singuli haberent; receptis hostiis, abdicat imperatorio se munere, ac discedit.

CAP. II.

Manserunt apud exercitum Asinensis Neon, et Phryniscus Achaeus, et Timasion Dardanensis: progressique Thracum in vicos versus Byzantium sitos, castra sunt metati. Tum inter duces orta dissensio, volentibus Cleanore ac Phrynisco ad Seuthen

* Al. Ἀχ. καὶ Φιλήσιος Ἀχαιὸς, καὶ Ξανθικλῆς Ἀχαιὸς, καὶ Τιμ.

νίσκος πρὸς Σεύθην βȣλόμενοι ἄγειν· (ἔπειθε γὰρ αὐτȣ̀ς, καὶ ἔδωκε τῷ μὲν ἵππον, τῷ δὲ γυναῖκα) Νέων δὲ εἰς Χεῤῥόνησον, οἰόμενος, εἰ ὑπὸ Λακεδαιμονίοις γένοιτο, παντὸς ἂν προεστάναι τȣ̃ στρατεύματος· Τιμασίων δὲ προȣ̀θυμεῖτο πέραν εἰς τὴν Ἀσίαν πάλιν διαβῆναι, οἰόμενος ἂν οἴκαδε κατελθεῖν· καὶ οἱ στρατιῶται ταῦτα ἐβȣ́λοντο.

β΄. Διατριβομένȣ δὲ τȣ̃ χρόνȣ, πολλοὶ τῶν στρατιωτῶν, οἱ μὲν τὰ ὅπλα ἀποδιδόμενοι κατὰ τȣ̀ς χώρȣς, ἀπέπλεον ὡς ἐδύναντο. οἱ δὲ καὶ διδόντες τὰ ὅπλα κατὰ τȣ̀ς χώρȣς, εἰς τὰς πόλεις κατεμίγνυντο. Ἀναξίβιος δ' ἔχαιρεν, ἀκȣ́ων διαφθειρόμενον τὸ στράτευμα. τȣ́των γὰρ γιγνομένων, ᾤετο μάλιστα χαρίζεσθαι Φαρναβάζῳ.

γ΄. Ἀποπλέοντι δὲ Ἀναξιβίῳ ἐκ Βυζαντίȣ συναντᾷ Ἀρίσταρχος ἐν Κυζίκῳ, διάδοχος Κλεάνδρῳ, Βυζαντίȣ δὲ ἁρμοστής. ἔλεγε δὲ καὶ ὅτι ναύαρχος διάδοχος Πῶλος ὅσον ȣ̓ παρείη ἤδη εἰς Ἑλλήσποντον.

then copias ducere, quod hos ſuam in ſententiam ille pertraxerat, quum vni equum dediſſet, feminam alteri: Neone vero in Cherſoneſum, quod futurum exiſtimaret, vt, ſi Lacedaemoniorum fines attigiſſet, copiis vniverſis vnus ipſe praeeſſet: Timaſione denique traducere copias rurſum in Aſiam mirifice cupiente, quod hac ratione ſe in patriam poſſe reſtitui exiſtimaret. Quo quidem a conſilio milites non abhorrebant.

2. Sed dum longa mora intercedit, milites partim armis per agros diſtractis, vti ſane poterant, ad ſuos nauigabant: partim iiſdem per agros traditis, hinc inde per oppida ſe ciuibus miſcebant. Anaxibius, vbi diſſipari copias audiiſſet, gaudebat. Nam id ſi contigeret, quam maxime Pharnabazo gratificaturum ſe confidebat.

3. Quum autem Byzantio ſolveret, obuiam ei venit apud Cyzicum Ariſtarchus, Cleandri ſucceſſor, Byzantii praefectus. Hic Anaxibio narrat, etiam ſucceſſorem ipſius in munere nauarchi Polum, tantum non ad Helleſpontum iam veniſſe.

τον. καὶ ὁ Ἀναξίβιος τῷ μὲν Ἀριστάρχῳ ἐπιστέλλει, ὁπόσους ἂν εὕροι ἐν Βυζαντίῳ τῶν Κύρου στρατιωτῶν ὑπολελειμμένους, ἀποδόσθαι. ὁ δὲ Κλέανδρος οὐδένα ἐπεπράκει, ἀλλὰ καὶ τοὺς κάμνοντας ἐθεράπευεν, οἰκτείρων, καὶ ἀναγκάζων οἰκίᾳ δέχεσθαι. Ἀρίσταρχος δ' ἐπεὶ ἦλθε τάχιστα, οὐκ ἐλάττους τετρακοσίων ἀπέδοτο.

δ'. Ἀναξίβιος δὲ παραπλεύσας εἰς Πάριον, πέμπει παρὰ Φαρνάβαζον κατὰ τὰ συγκείμενα. ὁ δ' ἐπεὶ ᾔσθετο Ἀρίσταρχόν τε ἥκοντα εἰς Βυζάντιον ἁρμοστὴν, καὶ Ἀναξίβιον οὐκέτι ναυαρχοῦντα, Ἀναξιβίου μὲν ἠμέλησε, πρὸς Ἀρίσταρχον δὲ διεπράττετό τε τὰ αὐτὰ περὶ τοῦ Κυρείου στρατεύματος, ἅπερ καὶ πρὸς Ἀναξίβιον.

ε'. Ἐκ τούτου δὴ Ἀναξίβιος καλέσας Ξενοφῶντα, κελεύει πάσῃ τέχνῃ πλεῦσαι ἐπὶ τὸ στράτευμα ὡς τάχιστα, καὶ συνέχειν τε τὸ στράτευμα, καὶ συναθροίζειν τῶν διεσπαρμένων ὡς ἂν πλείστους δύνηται, καὶ παραγαγόντα εἰς Πέρινθον, διαβιβάζειν εἰς τὴν Ἀσίαν ὅτι τάχιστα. καὶ δίδωσιν αὐτῷ

veniſſe. Tum Ariſtarchum iubet Anaxibius vendere milites, qui Cyrum ſequuti fuiſſent, quotcunque Byzantii reperiret: Cleander enim neminem eorum emtoribus addixerat, immo etiam aegros curauerat, et miſeratus eos, coëgerat ciues, vt eos ſuis aedibus exciperent. Ariſtarchus autem quamprimum Byzantium venit, non pauciores cccc vendidit.

4. Anaxibius Parium quum nauigaſſet, ad Pharnabazum mittit, qui eum moneret, vt pactis ſtaret. Is vbi Ariſtarchum Byzantii praefectum, aduentare animaduertit nec Anaxibium amplius fungi nauarchi munere: nulla huius habita ratione, tantum ab Ariſtarcho de Cyri copiis impetrat ea, quae prius ab Anaxibio contenderat.

5. Heic Anaxibius, arceſſito Xenophonte, hortatur eum, vt omni artificio quam celerrime ad exercitum nauiget, copias diſſipari prohibeat, ſparſos hinc inde quam poſſit plurimos recolligat, Perinthum deductos in Aſiam ſumma celeritate tranſportet. Eidem Xenophonti triginta remigum nauim

αὐτῷ τριακόντορον καὶ ἐπιςολὴν, καὶ ἄνδρα συμπέμπει κελεύσοντα τοὺς Περινθίους ὠστάχιςα Ξενοφῶντα προπέμψαι τοῖς ἵπποις ἐπὶ τὸ ςράτευμα. καὶ ὁ μὲν Ξενοφῶν διαπλεύσας ἀφικνεῖται ἐπὶ τὸ ςράτευμα· οἱ δὲ ςρατιῶται ἐδέξαντο ἡδέως, καὶ εὐθὺς εἵποντο ἄσμενοι, ὡς διαβησόμενοι ἐκ τῆς Θράκης εἰς τὴν Ασίαν.

ς΄. Ο δὲ Σεύθης ἀκούσας ἥκοντα πάλιν Ξενοφῶντα, πέμψας πρὸς αὐτὸν κατὰ θάλατταν Μηδοσάδην, ἐδεῖτο τὴν ςρατιὰν ἄγειν πρὸς ἑαυτὸν, ὑπισχνούμενος αὐτῷ, ὅ, τι ᾤετο λέγων πείσειν. ὁ δ' ἀπεκρίνατο αὐτῷ, ὅτι οὐδὲν οἷόν τ' εἴη τούτων γενέσθαι. καὶ ὁ μὲν ταῦτα ἀκούσας ᾤχετο. οἱ δὲ Ελληνες ἐπεὶ ἀφίκοντο εἰς Πέρινθον, Νέων μὲν ἀποσπάσας ἐςρατοπεδεύσατο χωρὶς, ἔχων ὡς ὀκτακοσίους ἀνθρώπους. τὸ δ' ἄλλο ςράτευμα πᾶν ἐν τῷ αὐτῷ παρὰ τὸ τεῖχος τῶν Περινθίων ἦν.

ζ΄. Μετὰ ταῦτα Ξενοφῶν μὲν ἔπραττε περὶ πλοίων, ὅπως ὅτιτάχιςα διαβαῖεν εἰς τὴν Ασίαν. ἐν δὲ τούτῳ ἀφικόμενος Αρίςαρχος

nauim dat, cum epiſtola: adiuncto praeterea de ſuis quodam, qui Perinthiis mandaret, vt Xenophontem equis ad exercitum quamprimum deducerent. Ita Xenophon, nauigatione confecta, venit ad exercitum, quem milites, magna cum voluptate exceptum, ſtatim lubenter ſequebantur, quod e Thracia ſe in Aſiam traiecturos ſperarent.

6. At Seuthes, poſteaquam rediiſſe Xenophontem accepit, miſſo ad eum mari Medoſade, rogabat, ad ſe copias traduceret; additis pollicitationibus, quibus id ſe perſuaſurum putabat. Reſpondet Xenophon, eorum nihil omnio fieri poſſe. Quo ille audito abiit. Graeci quum Perinthum veniſſent, Neon, ſuis auulſis ab exercitu, cum 800 plus minus caſtra ſeorſum habebat. Reliquae copiae vniuerſae loco eodem propter Perinthiorum moenia conſiſtere.

7. Secundum haec de nauibus agere Xenophon, vti quamprimum in Aſiam traiiceret: quum Byzantio praefectus Ariſtarchus, cum duabus

Ἀρίσαρχος ἐκ Βυζαντίȣ ἁρμοσὴς, ἔχων δύο τριήρεις, πεπεισμένος ὑπὸ Φαρναβάζȣ, τοῖς τε ναυκλήροις ἀπεῖπε μὴ διάγειν. ἐλθὼν δὲ* ἐπὶ τὸ ςράτευμα, εἶπε τοῖς ςρατιώταις, μὴ περαιȣ̃σθαι εἰς τὴν Ἀσίαν. ὁ δὲ Ξενοφῶν ἔλεγεν, ὅτι Ἀναξίβιος ἐκέλευσε, καὶ ἐμὲ πρὸς τȣ̃το ἔπεμψεν ἐνθάδε. πάλιν δ' Ἀρίσαρχος ἔλεξεν, Ἀναξίβιος μὲν ȣ̓κ ἔςι ναύαρχος, ἐγὼ δὲ τῇδε ἁρμοσής. εἰ δέ τινα ὑμῶν λήψομαι, ἐν τῇ θαλάττῃ καταδύσω. ταῦτα εἰπὼν, ᾤχετο εἰς τὸ τεῖχος.

η'. Τῇ δὲ ὑςεραίᾳ μετεπέμπετο τȣ̀ς ςρατηγȣ̀ς καὶ λοχαγȣ̀ς τȣ̃ ςρατεύματος. ἤδη δὲ ὄντων πρὸς τῷ τείχει, ἐξαγγέλλει τις τῷ Ξενοφῶντι, ὅτι, εἰ εἴσεισι, συλληφθήσεται, καὶ ἤ αὐτȣ̃ τι πείσεται, ἢ καὶ Φαρναβάζῳ παραδοθήσεται· ὁ δὲ, ἀκȣ́σας ταῦτα, αὐτȣ̀ς μὲν προπέμπεται, αὐτὸς δ' εἶπεν, ὅτι θῦσαί τι βȣ́λοιτο. καὶ ἀπελθὼν ἐθύετο, εἰ προεῖεν αὐτὸν οἱ Θεοὶ πειρᾶσθαι πρὸς Σεύθην ἄγειν τὸ ςράτευμα. ἑώρα γὰρ ȣ̓́τε διαβαίνειν ἀσφαλὲς ὂν, τριήρεις,

bus triremibus venit. Is quod ita persuasus a Pharnabazo esset, naucleris, vt neminem veherent, edicit: et pergens ad exercitum, milites monet, ne quis in Asiam traiiciat. Heic quum Xenophon diceret, mandatum id esse sibi ab Anaxibio, qui hac de caussa huc se misisset; respondens Aristarchus: Non est, inquit, Anaxibius hoc tempore nauarcha, quum ego his in locis munere praefecti fungar. Quod si quem vestrum cepero, mari demergam. Quae vbi dixisset, oppidum ingressus est.

8. Postridie praetores, et cohortium in exercitu praefectos ad se vocat; qui quum iam prope a muris abessent, futurum exponit Xenophonti quidam, vt, si oppidum ingrediatur, in vincula coniectus vel istic aliquid supplicii perferat, vel Pharnabazo tradatur. Id vbi audiisset, dimissis caeteris, ait, velle se sacrum aliquod facere. Quum discessisset, exta consulit: an sibi potestatem Dii faciant, traducendi ad Seuthen exercitum: Nec enim traiici tuto posse videbat, quod is, qui

* Al. ἐλθών τε.

τριήρεις ἔχοντος τῦ κωλύσοντος· ὅτ᾽ εἰς Χεῤῥόνησον ἐλθὼν κατακλεισθῆναι ἐβύλετο, καὶ τὸ στράτευμα ἐν πολλῇ σπάνει πάντων γενέσθαι. ἔνθα δὴ πείθεσθαι μὲν ἀνάγκη τῷ ἐκεῖ ἁρμοστῇ, τῶν δὲ ἐπιτηδείων ὐδὲν ἔμελλεν ἕξειν τὸ στράτευμα.

θ΄. Καὶ ὁ μὲν ἀμφὶ ταῦτα εἶχεν. οἱ δὲ στρατηγοὶ, καὶ οἱ λοχαγοὶ, ἥκοντες παρὰ τῦ Ἀριστάρχυ, ἀπήγγελλον, ὅτι νῦν μὲν ἀπιέναι σφᾶς κελεύει, τῆς δείλης δὲ ἥκειν. ἔνθα καὶ δήλη μᾶλλον ἐδόκει εἶναι ἡ ἐπιβυλή. ὁ ὖν Ξενοφῶν, ἐπεὶ ἐδόκει τὰ ἱερὰ καλὰ εἶναι * καὶ ἑαυτῷ, καὶ τῷ στρατεύματι, ἀσφαλῶς πρὸς Σεύθην ἰέναι, παραλαβὼν Πολυκράτην τὸν Ἀθηναῖον λοχαγὸν, καὶ παρὰ τῶν στρατηγῶν ἑκάστυ ἄνδρα (πλὴν παρὰ Νέωνος) ᾧ ἕκαστος ἐπίστευεν, ᾤχετο τῆς νυκτὸς ἐπὶ τὸ Σεύθυ στράτευμα, ἑξήκοντα στάδια.

ι΄. Ἐπεὶ δ᾽ ἐγγὺς ἦσαν αὐτῦ, ἐπιτυγχάνει πυροῖς ἐρήμοις. καὶ τὸ μὲν πρῶτον ᾤετο, μετακεχωρηκέναι ποι τὸν Σεύθην.

qui prohibiturus esset, triremes haberet: neque proficisci in Cherronesum volebat, vt istic concluderetur, et ad omnium rerum penuriam milites adduceret. Simul enim eo loco tum praefecto parendum erat, tum omni commeatu pro exercitu carendum.

9. His tum rebus Xenophontis occupabatur opera. Duces et praefecti cohortium, ab Aristarcho reuersi, commemorabant eum dixisse: nunc quidem abirent, sed redirent vespere. De quo iam magis insidiae patescere videbantur. Itaque Xenophon, quod exta, tum suo tum exercitus nomine, tutam ad Seuthen polliceri profectionem viderentur; sumto secum Athieniensi Polycrate, cohortis ductore, atque uno aliquo, abs quouis duce, (Neone solo excepto) cui duces ipsi maxime fiderent: noctu ad Seuthae castra, quae plus minus sexaginta stadiis aberant, contendit.

10. Ab iis quum prope abessent, ignes quosdam desertos inueniunt. Itaque primum Seuthen aliquo secessisse cum castris arbitrabatur. Verum

* Al. τὰ ἱερὰ γενέσθαι καὶ ἑαυτῷ etc.

Σεύθην. ἐπειδὴ δὲ θορύβου τε ᾔσθετο καὶ σημαινόντων ἀλλήλοις τῶν περὶ Σεύθην, κατέμαθεν, ὅτι τούτου ἕνεκα τὰ πυρὰ προκεκαυμένα εἴη τῷ Σεύθῃ πρὸς* τῶν νυκτοφυλάκων, ὅπως οἱ μὲν φύλακες μὴ ὁρῷντο ἐν τῷ σκότει ὄντες, μήθ' ὅπου εἶεν· οἱ δὲ προσιόντες μὴ λανθάνοιεν, ἀλλὰ διὰ τὸ φῶς καταφανεῖς εἶεν.

ια'. Επεὶ δὲ ᾔσθετο, προπέμπει τὸν ἑρμηνέα, ὃν ἐτύγχανεν ἔχων, καὶ εἰπεῖν κελεύει Σεύθῃ, ὅτι Ξενοφῶν πάρεστι, βουλόμενος συγγενέσθαι αὐτῷ. οἱ δ' ἤροντο, εἰ ὁ Αθηναῖος, ὁ ἀπὸ τοῦ στρατεύματος. ἐπειδὴ δ' ἔφη οὗτος εἶναι, ἀναπηδήσαντες ἐδίωκον· καὶ ὀλίγον ὕστερον παρῆσαν πελτασταὶ ὅσον διακόσιοι, καὶ παραλαβόντες Ξενοφῶντα, καὶ τοὺς σὺν αὐτῷ, ἦγον πρὸς Σεύθην.

ιβ'. Ο δ' ἦν ἐν τύρσει μάλα φυλαττόμενος, καὶ ἵπποι περὶ αὐτὴν κύκλῳ ἐγκεχαλινωμένοι. διὰ γὰρ τὸν φόβον τὰς μὲν ἡμέρας ἐχίλου τοὺς ἵππους, τὰς δὲ νύκτας ἐφυλάττετο. ἐλέγετο γὰρ καὶ πρόσθεν Τήρης, ὁ τούτου πρόγονος, ἐν

Verum audito tumultu, et eorum vocibus, qui ex Seuthae militibus erant, ac inuicem omnia ſibi ſignificabant: intellexit ea de cauſſa Seuthen ignes ante excubias accendiſſe, vt, quo loco excubitores tenebris tecti eſſent, videri non poſſent: at illi contra, qui accederent, per ignium lucem conſpicui, minime laterent.

11. Hac re animaduerſa, quem forte tunc habebat interpretem praemittit, ac dicere Seuthae iubet, adeſſe Xenophontem, qui cupiat ipſum conuenire. Rogant illi, num is ſit Athenienſis ille Xenophon, qui e caſtris adeſſet. Illum ipſum eſſe quum affirmaſſet, exultantes ad Seuthen celeriter pergunt. Neque multo poſt cetrati plus minus cc aderant, receptumque Xenophontem cum ſuis ad Seuthen deducebant.

12. Erat is in turri quadam, et admodum ſibi cauebat: circum turrim equi frenati ſtabant. Nam prae metu equos interdiu paſcebat, noctu cuſtodias agebat. Etenim ferebatur olim etiam Teres, vnus de Seuthae maioribus, quum magnas

* Al. περὶ.

ἐν ταύτῃ τῇ χώρᾳ πολὺ ἔχων στράτευμα, ὑπὸ τούτων τῶν ἀνδρῶν πολλοὺς ἀπολέσαι, καὶ τὰ σκευοφόρα ἀφαιρεθῆναι. ἦσαν δὲ οὗτοι * Θυνοὶ, πάντων λεγόμενοι εἶναι μάλιστα νυκτὸς πολεμικώτατοι.

ιγ΄. Ἐπεὶ δ᾽ ἐγγὺς ἦσαν, ἐκέλευεν εἰσελθεῖν Ξενοφῶντα ἔχοντα δύο, οὓς βούλοιτο. ἐπειδὴ δὲ ἔνδον ἦσαν, ἠσπάζοντο μὲν πρῶτον ἀλλήλους, καὶ κατὰ τὸν Θράκιον νόμον κέρατα οἴνου προὔπινον. παρῆν δὲ καὶ Μηδοσάδης τῷ Σεύθῃ, ὅσπερ ἐπρέσβευεν αὐτῷ πάντοσε.

ιδ΄. Ἔπειτα δὲ Ξενοφῶν ἤρχετο λέγειν· "Ἔπεμψας πρὸς ἐμὲ, ὦ Σεύθη, εἰς Χαλκηδόνα πρῶτον Μηδοσάδην τουτονὶ, δεόμενός μου συμπροθυμηθῆναι, διαβῆναι τὸ στράτευμα ἐκ τῆς Ἀσίας· καὶ ὑπισχνούμενος, εἰ ταῦτα πράξαιμι, εὖ ποιήσειν, ὡς ἔφη Μηδοσάδης οὑτοσί. ταῦτα εἰπὼν, ἐπήρετο τὸν Μηδοσάδην, εἰ ἀληθῆ ταῦτ᾽ εἶπεν. ὁ δ᾽ ἔφη. αὖθις ἦλθε Μηδοσάδης οὗτος, ἐπεὶ ἐγὼ διέβην πάλιν ἐπὶ τὸ στράτευμα ἐκ Παρίου, ὑπισχνούμενος, εἰ ἄγοιμι

magnas in hac ipſa regione haberet copias, earum non exiguam partem,ab incolis caeſam, amiſiſſe;ipſis etiam impedimentis exutum.Erat huic nationi nomen Thyni,qui proeliis nocturnis dicebantur eſſe acerrimi.

13. Quum iam propius acceſſiſſent, iubet Xenophontem Seuthes cum duobus, quos vellet,ingredi.Poſteaquam ingreſſi eſſent, primum ſe mutuo complectebantur, ac more Thracio vini cornua ſibi propinabant. Et aderat Seuthae Medoſades quoque, cuius vbique in legationibus opera vtebatur.

14. Deinde Xenophon in hanc ſententiam loqui coepit: Medoſadem hunc, Seuthe, primum Chalcedonem ad me miſiſti, meque rogaſti, vt in hoc incumberem, quo ex Aſia copiae noſtrae traiicerent. Id ſi perficerem tibi, pollicebaris (vti quidem Medoſades hic commemorabat) bene te de me promeriturum. His dictis, Medoſadem interrogabat, anne verum diceret. Illo confirmante: Rurſus, inquit, Medoſades hic ad me venit, poſteaquam Pario ſum reuerſus ad exercitum, et copias ſi Graecas

* Al. Βιθυνοὶ.

ἄγοιμι τὸ ϛράτευμα πρὸς σὲ, τἄλλα τέ σοι φίλῳ χρήσεσθαι καὶ ἀδελφῷ, καὶ τὰ ἐπὶ θαλάττῃ μοι χωρία, ὧν σὺ κρατεῖς, ἔσεσθαι παρὰ σȣ̃. ἐπὶ τȣ́τοις πάλιν ἐπήρετο Μηδοσάδην, εἰ ἔλεγε ταῦτα. ὁ δὲ συνέφη καὶ ταῦτα.

ιέ. Ἴθι νῦν, ἔφη, ἀφήγησαι τȣ́τῳ, τί σοι ἀπεκρινάμην ἐν Χαλκηδόνι. πρῶτον ἀπεκρίνω, ὅτι τὸ ϛράτευμα διαβήσοιτο εἰς Βυζάντιον, καὶ ȣ̓δὲν τȣ́τȣ ἕνεκα δέοι τελεῖν ȣ̓́τε σοὶ, ȣ̓́τ' ἄλλῳ· αὐτὸς τ', ἐπεὶ διαβαίης, ἀπιέναι ἔφησθα. καὶ ἐγένετο ȣ̓́τως, ὥσπερ σὺ ἔλεγες. τί γὰρ ἔλεγον, ἔφη, ὅτε κατὰ Σηλυμβρίαν ἀφίκȣ; ȣ̓κ ἔφησθα οἷόν τ' εἶναι, ἀλλ' εἰς Πέρινθον ἐλθόντας διαβαίνειν εἰς τὴν Ἀσίαν.

ιϛ΄. Νῦν τοίνυν, ἔφη ὁ Ξενοφῶν, πάρειμι καὶ ἐγὼ, καὶ ȣ̓̃τος Φρυνίσκος, εἷς τῶν ϛρατηγῶν, καὶ Πολυκράτης ȣ̓̃τος, εἷς τῶν λοχαγῶν· καὶ ἔξω εἰσὶν ἀπὸ τῶν ϛρατηγῶν ὁ πιϛότατος ἑκάϛῳ, πλὴν Νέωνος τȣ̃ Λακωνικȣ̃. εἰ ȣ̓̃ν βȣ́λει

eas ad te deducerem, pollicitus est; cum aliis in rebus te pro amico et fratre me habiturum, tum vero ad mare sita oppida, quae tua sunt in potestate, mihi te dante cessura. Tum rursus Medosadem rogat, haeccine dixisset. Ille vero assensus est.

15. Age vero, inquit, tu iam huic commemorato, quid apud Chalcedonem tibi responderim. Primum, ait, respondisti Byzantium traiecturas copias; nec opus esse, vt vel tibi, vel cuivis alii quidquam hoc nomine penderetur. Deinde aiebas, te, quamprimum traiecisses, ab exercitu discessurum: quod vti dicebas, euenit. At enim subiecit Xenophon, quid dicebam, quum ad me Selymbriam veniebas? Negabas fieri posse, propterea quod Perinthum eundum esset, ac in Asiam traiiciendum.

16. Enimuero, subiecit Xenophon, iam ad te venio cum hoc Phrynisco, qui ducum vnus est, et Polycrate cohortis praefecto. Quin etiam foris adsunt homines, quibus fidunt plurimum duces singulis, excepto Neone Laconico. Quare si

βȣ́λει πιςοτέραν εἶναι τὴν πρᾶξιν, καὶ ἐκείνȣς κάλεσον. τὰ δὲ ὅπλα σὺ ἐλθὼν εἰπὲ, ὦ Πολύκρατες, ὅτι ἐγὼ κελεύω καταλιπεῖν, καὶ αὐτὸς ἐκεῖ καταλιπὼν τὴν μάχαιραν εἴσιθι.

ιζ΄. Ακȣ́σας ταῦτα ὁ Σεύθης εἶπεν, ὅτι ȣ̓δενὶ ἂν ἀπιςήσειεν Ἀθηναίων. καὶ γὰρ ὅτι συγγενεῖς εἶεν εἰδέναι, καὶ φίλȣς εὔνȣς ἔφη νομίζειν. μετὰ ταῦτα δ' ἐπεὶ εἰσῆλθον ȣ̔̀ς ἔδει, πρῶτον Ξενοφῶν ἐπήρετο Σεύθην, ὅ, τι οἴοιτο* χρῆσθαι τῇ ςρατιᾷ.

ιη΄. Ο δ' εἶπεν ὧδε· Μαισάδης ἦν μοι πατὴρ, ἐκείνȣ δ' ἦν ἀρχὴ ** Μελανδέπται, καὶ Θυνοὶ, καὶ Θρανίψαι. ἐκ ταύτης ȣ̓̃ν τῆς χώρας, ἐπεὶ τὰ Οδρυσσῶν πράγματα ἐνόσησεν, ἐκπεσὼν ὁ πατὴρ, αὐτὸς μὲν θνήσκει νόσῳ· ἐγὼ δ' ἐξετράφην ὀρφανὸς *** παρὰ Μηδόκῳ τῷ νῦν βασιλεῖ. ἐπεὶ δὲ νεανίσκος ἐγενόμην, ȣ̓κ ἐδυνάμην ζῆν εἰς ἀλλοτρίαν τράπεζαν ἀποβλέπων· καὶ ἐκαθεζόμην ἐνδίφριος αὐτῷ ἱκέτης, δȣ̃ναί μοι ὁπόσȣς δυνατὸς εἴη ἄνδρας, ὅπως καὶ τȣ̀ς ἐκβαλόντας ἡμᾶς, εἴ τι δυναίμην,

si rem maiori fide vis agi, fac et illi arcessantur: Tu Polycrates abi, ac non solum illis dicito, me velle, vt arma foris relinquant: sed etiam ipse, relicto ibidem gladio, ingredere.

17. Quae verba quum Seuthes audisset, nulli se Atheniensi diffidere dixit: scire se, cognatos eos sibi esse, adeoque amicorum illos beneuolorum loco habere. Posteaquam ii, qui debebant, ingressi essent: primum de Seuthe quaerit Xenophon, quam ad rem exercitus opera vti cuperet.

18. Respondit is in hanc sententiam: Maesades mihi pater fuit, cuius imperio Melandeptae, Thyni, Thranipsae parebant. Is, quia res Odrysarum laborabant, pulsus hac regione; morbo interiit. Ego pupillus apud Medocum, qui nunc rerum potitur, sum educatus. Posteaquam adoleui, non potui aequo animo sic viuere, vt alienam ad mensam mihi respiciundum esset. Quare vti considebam in sella, supplex eum rogaui, daret mihi manum hominum, quam magnam posset, vt me de iis, qui nos

* Al. τί δέοιτο pro ὅ, τι οἴοιτο. ** Al. Μελανδῖται, καὶ Θ. καὶ Τρανίψαι. *** Al. παρ' Αμαδόκῳ.

μην, κακὸν ποιοίην, καὶ ζώην μὴ εἰς τὴν ἐκείνȣ τράπεζαν ἀποβλέπων, ὥσπερ κύων. ἐκ τȣ́τȣ μοι δίδωσι τȣ̀ς ἄνδρας καὶ τȣ̀ς ἵππȣς, ȣ̀ς ὑμεῖς ὄψεσθε, ἐπειδὰν ἡμέρα γένηται. καὶ νῦν ἐγὼ ζῶ τȣ́τȣς ἔχων, ληϊζόμενος τὴν ἐμαυτȣ̃ πατρῴαν χώραν. εἰ δέ μοι ὑμεῖς παραγένοισθε, οἶμαι ἂν σὺν τοῖς Θεοῖς ῥαδίως ἀπολαβεῖν τὴν ἀρχήν. ταῦτ' ἐστὶν, ἃ ἐγὼ ὑμῶν δέομαι.

ιθ'. Τί ȣ̂ν ἄν, ἔφη ὁ Ξενοφῶν, σὺ δύναιο, εἰ ἔλθοιμεν, τῇ τε στρατιᾷ διδόναι, καὶ τοῖς λοχαγοῖς, καὶ τοῖς στρατηγοῖς, λέξον, ἵνα ȣ̂τοι ἐπαγγείλωσιν*. ὁ δὲ ὑπέσχετο τῷ μὲν στρατιώτῃ Κυζικηνὸν, τῷ δὲ λοχαγῷ διμοιρίαν, τῷ δὲ στρατηγῷ τετραμοιρίαν, καὶ γῆν ὁπόσην ἂν βȣ́λωνται, καὶ ζεύγη, καὶ χωρίον ἐπὶ θαλάττῃ τετειχισμένον.

κ'. Ἂν δ', ἔφη ὁ Ξενοφῶν, ταῦτα πειρώμενος μὴ διαπράξωμαι, ἀλλά τις φόβος ὑπὸ Λακεδαιμονίων ᾖ, δέξῃ εἰς τὴν σαυτȣ̃, ἄν τις βȣ́ληται ἀπιέναι πρός σε; ὁ δ' εἶπε, καὶ ἀδελφȣ̀ς γε ποιήσομαι, καὶ ἐνδιφρίȣς,

nos eiecissent, pro virili vlciscerer: neque more canis ad ipsius mensam semper respicerem. Tum ille mihi et milites eos, et equos dedit, quos vbi illuxerit, videbitis. Itaque iam ego cum his ita viuo, ut e regione patria mihi praedae sint agendae. Quod si ad me vos accesseritis, facile me, Diis bene iuuantibus, regnum pristinum recuperaturum arbitror. Haec sunt, quae a vobis ego postulo.

19. Heic Xenophon: Quid tu, ait, exercitui, praefectis cohortium, praetoribus, si ad te veniamus, dare possis, exponito: vt hi de eo ad nostros referant. Tum ille militi nummum Cyzicenum pollicetur, cohortis praefecto binos, praetori quaternos, et agri quantum velit, cum boum iugis et oppido munito, quod ad mare situm sit.

20. Quod si, subiecit Xenophon, hanc rem ita moliar, vt eam tamen non perficiam, sed metus quidam a Lacedaemoniis intercedat: tuamne in regionem nostrum aliquem admittes, qui ad te conferre se velit? Ego vero, ait Seuthes, faciam, vt et fratrum loco mihi sitis, et in sellis

* Al. ἀπαγγείλωσιν.

διφρέυς, καὶ κοινωνὺς ἁπάντων, ὧν ἂν δυνώμεθα κτήσασθαι. σοὶ δ', ὦ Ξενοφῶν, καὶ θυγατέρα δώσω, καὶ εἴ τις σοί ἐστι θυγάτηρ, ὠνήσομαι Θρακίῳ νόμῳ· καὶ Βισάνθην οἴκησιν δώσω, ὅπερ ἐμοὶ κάλλιστον χωρίον ἐστι τῶν ἐπὶ θαλάττῃ.

ΚΕΦ. γ'.

Ἀκύσαντες ταῦτα, καὶ δεξιὰς δόντες καὶ λαβόντες, ἀπήλαυνον· καὶ πρὸ ἡμέρας ἐγένοντο ἐπὶ τῷ στρατοπέδῳ, καὶ ἀπήγγειλαν ἕκαστοι τοῖς πέμψασιν· ἐπεὶ δὲ ἡμέρα ἐγένετο, ὁ μὲν Ἀρίσταρχος πάλιν ἐκάλει τὺς στρατηγὺς καὶ λοχαγύς. τοῖς δ' ἔδοξε, τὴν μὲν πρὸς Ἀρίσταρχον ὁδὸν ἐᾶσαι, τὸ δὲ στράτευμα συγκαλέσαι. καὶ συνῆλθον πάντες, πλὴν οἱ Νέωνος. ὗτοι δὲ προεῖχον* ὡς δέκα στάδια. ἐπεὶ δὲ συνῆλθον, ἀναστὰς Ξενοφῶν εἶπε τάδε.

β'. Αν-

ſellis collocemini, et participes ſiatis omnium, quae parare potuerimus. Tibi autem, mi Xenophon, etiam ſiliam dabo, ac ſi tibi filia eſt, eam Thracio more mihi emam, atque illi Biſanthem dabo, vbi habitet: quod oppidum meorum omnium, quae ad mare ſita ſunt, pulcherrimum eſt.

CAP. III.

His auditis, et vltro citroque datis dextris, diſceſſerunt. In caſtra quum ante lucem veniſſent, quiſque rem, vti geſta erat, iis narrabat, a quibus miſſus fuerat. Vbi iam illuxiſſet, Ariſtarchus iterum duces ac praefectos cohortium ad ſe vocabat. At illi cenſuerunt ad Ariſtarchum ſibi eundum non eſſe, ſed militem ad concionem vocandum. Convenerunt vniverſi, exceptis Neonis copiis, quae ab ipſis plus minus decem ſtadiorum interuallo aberant. Poſteaquam coacta iam concio eſſet, Xenophon ſurgens, hac oratione eſt vſus:

2. Quo-

* Al. ἀπεῖχον.

β'. "Ἄνδρες, διαπλεῖν μὲν ἔνθα βουλόμεθα, Ἀρίσταρχος ὅδε, τριήρεις ἔχων, κωλύει· ὥστ' εἰς πλοῖα οὐκ ἀσφαλὲς ἐμβαίνειν. οὗτος δὲ αὐτὸς εἰς Χεῤῥόνησον κελεύει βίᾳ διὰ τοῦ ἱεροῦ ὄρους πορεύεσθαι. ἢν δὲ κρατήσαντες τούτου ἐκεῖσε ἔλθωμεν, οὔτε πωλήσειν ἔτι φησὶν ὑμᾶς, ὥσπερ ἐν Βυζαντίῳ, οὔτε ἐξαπατήσεσθαι ἔτι ὑμᾶς, ἀλλὰ λήψεσθαι μισθὸν μᾶλλον, οὔτε περιόψεσθαι ἔτι, ὥσπερ νυνὶ, ἐνδεομένους τῶν ἐπιτηδείων. οὗτος μὲν ταῦτα λέγει. Σεύθης δὲ φησὶν, ἂν πρὸς ἐκεῖνον ἦτε*, εὖ ποιήσειν ὑμᾶς. νῦν οὖν σκέψασθε, πότερον ἐνθάδε μένοντες τοῦτο βουλεύσεσθε, ἢ εἰς τὰ ἐπιτήδεια ἐπανελθόντες· ἐμοὶ μὲν οὖν δοκεῖ, ἐπεὶ ἐνθάδε οὔτε ἀργύριον ἔχομεν, ὥστε ἀγοράζειν, οὔτε ἄνευ ἀργυρίου ἐῶσι λαμβάνειν τὰ ἐπιτήδεια, ἐπανελθόντας εἰς τὰς κώμας, ὅθεν οἱ ἥττους ἐῶσι λαμβάνειν, ἐκεῖ ἔχοντας τὰ ἐπιτήδεια, καὶ ἀκούοντας ὅ, τι τὶς ὑμῶν δεῖται,

2. Quominus, milites, eo nauigare, quo volumus, possimus, Aristarchus hic, a triremibus instructus, vetat. Quare nobis haud tutum est, naues conscendere. Idem nos per montem sacrum in Cherronesum vi iubet penetrare. Id si, molestiis superatis, praestemus, non iam se amplius vos pro mancipiis venditurum ait, vti Byzantii factum, neque vos amplius circumuenturum: sed stipendium accepturos, neque futurum, ut neglecti, quod modo vobis vsuuenit, commeatu egeatis. Haec Aristarchus promittit. At Seuthes, si ad ipsum vos contuleratis, se bene de vobis promeriturum ait. Nunc igitur consideretis velim, heiccine subsistere, deque hoc deliberare velitis; an potius ad ea reuersi loca, in quibus haberi commeatus poterit. Equidem statuo, quum heic et pecunia desit, qua quid emamus; et sine pecunia quidquam nos rei necessariae sumere vetent: redeundum ad vicos esse, ibique parato commeatu, vnde eum victi sumere permittunt; audiendum, quam ad rem vestra quis indigeat opera; deligendumque quod

* Al. ἴητε.

δεῖται, αἱρεῖσθαι ὅ, τι ἂν ὑμῖν δοκῇ κράτιϛον εἶναι. καὶ ὅτῳ ὑμῖν * ταῦτα δοκεῖ, ἀράτω τὴν χεῖρα. ἀνέτειναν πάντες. ἀπιόντες τοίνυν, ἔφη, συσκευάζεσθε, καὶ ἐπειδὰν παραγγείλῃ τὶς, ἕπεσθε τῷ ἡγουμένῳ."

γ'. Μετὰ τοῦτο Ξενοφῶν μὲν ἡγεῖτο, οἱ δ' εἵποντο. Νέων δὲ καὶ παρὰ Ἀριϛάρχου ἄλλοι ἔπειθον ἀποτρέπεσθαι· οἱ δὲ οὐχ ὑπήκουον. ἐπεὶ δὲ ὅσον τριάκοντα ϛαδίους προεληλύθεσαν, ἀπαντᾷ Σεύθης. καὶ ὁ Ξενοφῶν ἰδὼν αὐτὸν, προσελάσαι ἐκέλευσεν, ὅπως πλείϛων ἀκουόντων εἴποι αὐτῷ, ἃ ἐδόκει συμφέρειν.

δ'. Ἐπεὶ δὲ προσῆλθεν, εἶπεν ὁ Ξενοφῶν. Ἡμεῖς πορευόμεθα, ὅπου μέλλει τὸ ϛράτευμα ἕξειν τροφήν. ἐκεῖ δὲ ἀκούοντες καὶ σοῦ καὶ τῶν τοῦ Λακωνικοῦ, αἱρησόμεθα ἃ ἂν κράτιϛα δοκοίη εἶναι. ἢν οὖν ἡμῖν ἡγήσῃ, ὅπου πλεῖϛά ἐϛιν ἐπιτήδεια, ὑπὸ σοῦ νομιοῦμεν ξενίζεσθαι. καὶ ὁ Σεύθης εἶπεν, ἀλλὰ οἶδα κώμας πολλὰς ἀθρόας, καὶ πάντα ἐχούσας τὰ ἐπιτήδεια, ἀπε-

quod vobis facto videbitur optimum. Cui veſtrum haec ſententia placet, is manum tollat. Suſtulerunt omnes. Abite igitur, inquit, ſarcinisque collectis, ad iter voſmet parate; quumque denuntiabitur vobis, ducem ſequimini.

3. Poſt haec dux erat Xenophon, quem milites ſequebantur; neque vel Neonem, vel alios ab Ariſtarcho miſſos audiebant; qui, vt regrederentur, ſuadebant. Quum ad triginta ſtadia proceſſiſſent, Seuthes eis occurrit. Quem vbi Xenophon vidiſſet, propius adequitaret, monuit; vt ipſi quamplurimis audientibus ea diceret, quae ex re fore arbitraretur.

4. Quum acceſſiſſet, Xenophon ita loquutus eſt: Nos eo pergimus, vbi exercitus alimenta eſt habiturus. Ibi et te, et huius Lacedaemonii nuntiis auditis, quod conſultiſſimum videbitur, eligemus. Quare ſi nos eo duces, vbi commeatus erit copia, hoſpitio nos abs te arbitrabimur excipi. Tum Seuthes: Ego vero, ait, vicos permultos eodem loco ſitos noui, copia rerum omnium abundantes: qui

* Al. ἔφη pro ὑμῖν.

ἀπεχούσας ἡμῶν, ὅσον διελθόντες ἂν ἡδέως ἀριστῶμεν. ἡγοῦ τοίνυν, ἔφη ὁ Ξενοφῶν.

έ. Ἐπεὶ δὲ ἀφίκοντο εἰς αὐτὰς τῆς δείλης, συνῆλθον οἱ στρατιῶται, καὶ εἶπε Σεύθης τοιάδε· Ἐγὼ, ὦ ἄνδρες, δέομαι ὑμῶν στρατεύεσθαι σὺν ἐμοὶ, καὶ ὑπισχνοῦμαι ὑμῖν τοῦ μηνὸς δώσειν Κυζικηνὸν, λοχαγοῖς τε καὶ στρατηγοῖς τὰ νομιζόμενα. ἔξω δὲ τούτων, τὸν ἄξιον τιμήσω. σῖτα δὲ καὶ ποτὰ, ὥσπερ καὶ νῦν, ἐκ τῆς χώρας λαμβάνοντες ἕξετε. ὁπόσα δὲ ἂν ἁλίσκηται, ἀξιώσω αὐτὸς ἔχειν, ἵνα ταῦτα διατιθέμενος ὑμῖν τὸν μισθὸν πορίζω. καὶ τὰ μὲν φεύγοντα καὶ ἀποδιδράσκοντα ἡμεῖς ἱκανοὶ ἐσόμεθα διώκειν καὶ μαστεύειν· ἢν δέ τις ἀνθίστηται, σὺν ὑμῖν πειρασόμεθα χειροῦσθαι. ἐπήρετο Ξενοφῶν, πόσον δὲ ἀπὸ θαλάττης ἀξιώσεις συνέπεσθαί σοι τὸ στράτευμα; ὁ δ' ἀπεκρίνατο, οὐδαμῆ πλεῖον ἑπτὰ ἡμερῶν, μεῖον δὲ πολλαχῆ.

ς'. Μετὰ

qui tanto distant spatio, quanto confecto iucunde pransuri simus. Tu ergo, ait Xenophon, dux esto.

5. Quum tempore pomeridiano ad eos accessissent, ac milites conuenissent, Seuthes ita loquutus est: Peto a vobis, milites, vt mecum expeditionem hanc suscipiatis, eoque nomine me vobis nummum Cyzicenum pro stipendio menstruo daturum polliceor, itidemque praetoribus et cohortium praefectis ea, quae his dari consueuerunt. Praeter haec, dignum praemiis ornabo. Esculenta et potulenta de hoc agro perinde, vt modo, vobis suppeditabunt. Quae autem capta fuerint, vt ea mihi cedant, aequum esse arbitror: quo, iis diuenditis, stipendium vobis suppeditem. Ac nos quidem hostem terga dantem, ac fuga dilapsum, tum persequi tum inuestigare poterimus: sin quis resistat, eum ope vestra nostram in potestatem redigere conabimur. Tum Xenophon interrogans: Quantum, inquit, a mari tecum vt exercitus abeat, aequum censes? Et Seuthes; Nusquam, ait, longius VII dierum itinere; saepe etiam minus.

6. Post

ϛ΄. Μετὰ ταῦτα ἐδίδοτο λέγειν τῷ βϒλομένῳ. καὶ ἔλεγον πολλοὶ κατὰ ταυτὰ, ὅτι παντὸς ἄξια λέγει Σεύθης. χειμὼν γὰρ εἴη, καὶ ϒ̓́τε οἴκαδε ἀποπλεῖν τῷ βϒλομένῳ δυνατὸν εἴη, διαγενέσθαι τε ἐν φιλίᾳ ϒ̓χ οἷόν τ' εἴη, εἰ δέοι ὠνϒμένϒς ζῆν· ἐν δὲ τῇ πολεμίᾳ διατρίβειν καὶ τρέφεσθαι ἀσφαλέστερον μετὰ Σεύθϒ, ἢ μόνϒς· ὄντων ἀγαθῶν τοσϓτων· εἰ δὲ μισθὸν προσλήψοιντο, εὕρημα ἐδόκει εἶναι. ἐπὶ τϓτοις εἶπε Ξενοφῶν, εἴ τις ἀντιλέγει, λεγέτω· εἰ δὲ μὴ, ἐπιψηφίζετε * ταῦτα· ἐπεὶ δὲ ϒ̓δεὶς ἀντελεγεν, ἐπεψήφισαν **, καὶ ἔδοξε ταῦτα· εὐθὺς δὲ Σεύθῃ εἶπεν, ὅτι συστρατεύσοιντο αὐτῷ.

ζ΄. Μετὰ τϒ̃το οἱ μὲν ἄλλοι κατὰ τάξεις ἐσκήνησαν, στρατηγϒ̀ς δὲ καὶ λοχαγϒ̀ς ἐπὶ δεῖπνον Σεύθης ἐκάλεσε, πλησίον κώμην ἔχων. ἐπεὶ δ' ἐπὶ θύραις ἦσαν, ὡς ἐπὶ δεῖπνον ἰόντες, ἦν τις Ηρακλειδης Μαρωνείτης· ϒ̔̃τος προσιὼν ἑνὶ ἑκάστῳ, ϒ̔́ς τινας

6. Post haec potestas facta cuique dicendi, qui quidem vellet. Multi consensere, Seuthen minime contemnenda proponere. Nimirum hyemem adpetiisse, neque domum nauigare, qui velint, posse: et multo minus ipsis suppetere, vt pacato amicorum in loco degant, si coëmtis cibariis viuendum sit. At in hostili agro et commorari eos, et ali posse multo securius, si Seuthen secum habeant, quam si soli sint; praesertim quum tot commoda se offerant. Iam si stipendium praeter haec accipiant, id in lucro ponendum. Post haec Xenophon: Si quis habet, inquit, quod contra haec afferat, dicat: sin autem, suffragiis confirmate. Quum adversaretur nemo, res comprobata, decretoque sancita. Statimque Seuthae narrat Xenophon, velle milites ipsi hoc in bello adesse.

7. Post haec alii quidem secundum ordines suos castra sunt metati, duces ac praefectos cohortium, in vico, qui prope aberat, ad coenam Seuthes inuitat. Quum iam ad fores peruentum esset, vt coenatum ingrederetur: Heraclides quidam, Maronites, singulos accedebat, quos habere

* Al. ἐπιψηφίζεσθε.

** Al. ἐπεψηφίσαντο.

τινας ᾤετο ἔχειν τὶ δοῦναι Σεύθῃ, πρῶτον μὲν πρὸς Παριανούς τινας, οἳ παρῆσαν φιλίαν διαπραξόμενοι πρὸς Μήδοκον τῶν* Οδρυσσῶν βασιλέα, καὶ δῶρα ἄγοντες αὐτῷ τε καὶ τῇ γυναικὶ, ἔλεγεν· ὅτι Μήδοκος μὲν ἄνω εἴη δώδεκα ἡμερῶν ἀπὸ θαλάττης ὁδὸν, Σεύθης δὲ, ἐπειδὴ τὸ στράτευμα τοῦτο εἴληφεν, ἄρχων ἔσοιτο ἐπὶ θαλάττῃ. γείτων οὖν ὢν, ἱκανώτατος ἔσται ὑμᾶς καὶ εὖ καὶ κακῶς ποιεῖν. ἢν οὖν σωφρονῆτε, τούτῳ δώσετε ὅ, τι ἄγετε. καὶ ἄμεινον ὑμῖν διακείσεται, ἢ ἐὰν Μηδόκῳ τῷ πρόσω οἰκοῦντι δῶτε. τούτους μὲν οὕτως ἔπειθεν.

η΄. Αὖθις δὲ Τιμασίωνι τῷ Δαρδανεῖ προσελθὼν, ἐπεὶ ἤκουεν αὐτῷ εἶναι καὶ ἐκπώματα καὶ τάπιδας βαρβαρικὰς, ἔλεγεν· ὅτι νομίζοιτο, ὁπότε ἐπὶ δεῖπνον καλέσαι Σεύθης, δωρεῖσθαι αὐτῷ τοὺς κληθέντας· οὗτος δ' ἂν μέγας ἐνθάδε γένηται, ἱκανὸς ἔσται σε καὶ οἴκαδε κατάγειν, καὶ ἐνθάδε πλούσιον ποιῆσαι. τοιαῦτα προὐμνᾶτο ἑκάστῳ προσιών.

θ΄. Προσελθὼν

bere ſuſpicaretur, quod Seuthae donarent. Primum adibat Parianos quoſdam, qui amicitiae cum Odryſarum rege Medoco ineundae cauſſa venerant, ac tum ipſi tum vxori eius munera afferebant. Ad hos dicebat, Medocum agere in regione ſuperiori, quae XII dierum itinere a mari abeſſet: Seuthen, acceptis hiſce copiis, regioni maritimae imperaturum. Finitimus igitur cum fuerit, vobis et prodeſſe et obeſſe plurimum poterit. Quapropter ſi ſapitis, quidquid attuliſtis, ei dabitis. Melius enim collocabitur, quam ſi Medoco, procul hinc diſſito, donetur. Atque is ſane, vt ita facerent, perſuaſit.

8. Deinde ad Timaſionem Dardanenſem accedit, quem quia cognouerat habere pocula tapeteſque barbaricos, eſſe ait in more, vt, ſi quando ad coenam aliquem vocet Seuthes, inuitati munera quaedam ipſi donent. Quod ſi potens factus fuerit, vel reſtituere te in patriam poterit, vel heic collocupletare. Hoc modo cum ſingulis agebat.

9. Ad

* Al. τὸν.

θ. Προσελθὼν δὲ καὶ Ξενοφῶντι, ἔλεγε. "Σὺ καὶ πόλεως μεγίστης εἶ, καὶ παρὰ Σεύθῃ τὸ σὸν ὄνομα μέγιστόν ἐστι. καὶ ἐν τῇδε τῇ χώρᾳ ἴσως ἀξιώσεις καὶ τείχη λαμβάνειν, ὥσπερ καὶ ἄλλοι τῶν ὑμετέρων ἔλαβον, καὶ χώραν. ἄξιον οὖν σοι καὶ μεγαλοπρεπέστατα τιμῆσαι Σεύθην. εὔνους δέ σοι ὢν παραινῶ. εὖ οἶδα γὰρ ὅτι ὅσῳ ἂν μείζω τούτων δωρήσῃ, τοσούτῳ μείζω ὑπὸ τούτου ἀγαθὰ πείσῃ. ἀκούων ταῦτα ὁ Ξενοφῶν, ἠπόρει. οὐ γὰρ διαβεβήκει ἔχων ἐκ Παρίου, εἰ μὴ παῖδα, καὶ ὅσον ἐφόδιον.

ι. Ἐπεὶ δὲ εἰσῆλθον ἐπὶ τὸ δεῖπνον, τῶν τε Θρακῶν οἱ κράτιστοι τῶν τότε παρόντων, καὶ οἱ στρατηγοὶ, καὶ οἱ λοχαγοὶ τῶν Ἑλλήνων, καὶ εἴ τις πρεσβεία παρῆν ἀπὸ πόλεως, τὸ δεῖπνον μὲν ἦν καθημένοις κύκλῳ. ἔπειτα δὲ τρίποδες εἰσηνέχθησαν πᾶσιν. οὗτοι δ' ὅσον εἴκοσι, κρεῶν μεστοὶ νενεμημένων, καὶ ἄρτοι ζυμῖται μεγάλοι προσπεπερονημένοι ἦσαν πρὸς τοῖς κρέασι.

ιά. Μάλι-

9. Ad Xenophontem quum peruenisset: Tu maxima, inquit, ex vrbe ortus es, ac tuum nomen apud Seuthen amplissimum est. Fortassis etiam mereberis, vt hac in regione castella cum agro consequare, quod et aliis vestrûm euenit. Quamobrem ex dignitate tua fuerit, muneribus amplissimis Seuthen ornare. Atque hac in parte te moneo, quod optime tibi velim. Scio enim, futurum, vt quanto ampliora tua, quam horum munera fuerint: tanto ab hoc praeclariora consequare. Quum haec audiret Xenophon, animi angebatur. Nec enim, quum Pario traiiceret, quidquam habebat, praeter puerum, et viaticum.

10. Vbi iam coenatum ingressi fuissent, partim praestantissima dignitate Thraces, qui tum aderant, partim Graecorum duces, et praefecti cohortium, cum legatis, si qui ab vrbibus aderant, in orbem omnes consedere. Deinde tripodes vniuersis allati, qui plus minus xx numero erant, carnibus diuisis pleni, cum fermentatis panibus, eisque praegrandibus, qui carnibus affixi erant.

11. In

ια'. Μάλιςα δὲ αἱ † τράπεζαι κατὰ τὺς ξένυς ἀεὶ ἐτίθεντο· νόμος γὰρ ἦν. καὶ πρῶτος τῦτο ἐποίει Σεύθης, ἀνελόμενος τὺς παρακειμένυς αὐτῷ ἄρτυς, διέκλα κατὰ μικρὸν, καὶ διεῤῥίπτει οἷς αὐτῷ ἐδόκει, καὶ τὰ κρέα ὡσαύτως, ὅσον μόνον γεύσαθαι ἑαυτῷ καταλιπών. καὶ οἱ ἄλλοι δὲ κατὰ ταῦτα ἐποίυν, καθ' ὓς αἱ τράπεζαι ἔκειντο.

ιβ'. Αρκὰς δέ τις * Αρισος ὄνομα, φαγεῖν δεινὸς, τὸ μὲν διαῤῥίπτειν εἴα χαίρειν, λαβὼν δὲ εἰς τὴν χεῖρα ὅσον †† τριχοίνικον ἄρτον, καὶ κρέα θέμενος ἐπὶ τὰ γόνατα, ἐδείπνει. κέρατα δ' οἴνυ περιέφερον, καὶ πάντες ἐδέχοντο. ὁ δ' Αρισος, ἐπεὶ παρ' αὐτὸν φέρων τὸ κέρας ὁ οἰνοχόος ἦν, εἶπεν, ἰδὼν τὸν Ξενοφῶντα ὐκέτι δειπνῦντα· ἐκείνῳ, ἔφη, δός· σχολάζει γὰρ ἤδη, ἐγὼ δ' ὔπω. ἀκύσας ὁ Σεύθης τὴν φωνὴν, ἠρώτα τὸν οἰνοχόον, τί λέγοι; ὁ δὲ οἰνοχόος εἶπεν. (Ελληνίζειν γὰρ ἠπίςατο) ἐνταῦθα μὲν ἤδη γέλως ἐγένετο.

ιγ'. Επεὶ

11. In primis hoc obferuatum, vt fercula femper iuxta hofpites ponerentur: quod quidem ita erat in more. Factitabat hoc adeo primus Seuthes ipfe. Panes enim iuxta fe fitos fumebat, minutimque frangebat, ac disiiciebat hinc inde ad eos, quos vifum effet. Idem de carnibus fiebat, de quibus modo tantum fibi retinebat, quantum ad guftandum fatis effet. Imitabantur hoc et alii, iuxta quos fercula fita effent.

12. Aderat Arcas quidam, cui nomen Ariftus, vorax admodum. Is omiffo disiiciendi ritu, arreptoque pane trium choenicum, carnes etiam genibus imponebat, et coenabat. Circumferebantur et cornua vino plena, quae omnes fumebant. Verum vbi pincerna cum cornu ad Ariftum acceffiffet, atque ille Xenophontem non amplius coenare videret: Huic, ait, porrige. Nam illi otium eft, at necdum mihi. Eam vocem quum Seuthes audiiffet, de pocillatore quaerebat, quid ille dixiffet. Is quum rem narraffet, quod Graecae linguae non ignarus effet, in rifum omnes foluuntur.

13. Pro-

† τράπεζαι h. l. redditur per lat. *fercula* ex autoritate Pollucis, qui ait, veteres etiam cibaria menfis impofita τραπέζας appellaffe lib. 6. c. 12.

* Al Αρύςας:

†† χοῖνιξ frumenti tantum quantum vno die fatis eft homini, vt patet ex 3 et 7 lib. Herod.

ιγ'. Επεὶ δὲ πρȣ̈χώρει ὁ πότος, εἰσῆλθεν ἀνὴρ Θρᾷξ, ἵππον ἔχων λευκόν· καὶ λαβὼν κέρας μεϛὸν, εἶπε· Προπίνω σοι, ὦ Σεύθη, καὶ τὸν ἵππον τȣ̃τον δωρȣ̃μαι, ἐφ' ȣ̃ καὶ διώκων ὃν ἂν ἐθέλῃς, αἱρήσεις, καὶ ἀποχωρῶν ȣ̓ μὴ δείσῃς τὸν πολέμιον. ἄλλος παῖδα ἀγαγὼν ȣ̈τως ἐδωρήσατο, προπίνων, καὶ ἄλλος ἱμάτια τῇ γυναικί. καὶ Τιμασίων προπίνων ἐδωρήσατο φιάλην ἀργυρᾶν, καὶ τάπιδα ἀξίαν δέκα μνῶν. Γνήσιππος δέ τις Αθηναῖος ἀναϛὰς εἶπεν, ὅτι ἀρχαῖος εἴη νόμος κάλλιϛος, τȣ̀ς μὲν ἔχοντας διδόναι τῷ βασιλεῖ τιμῆς ἕνεκα· τοῖς δὲ μὴ ἔχȣσι διδόναι τὸν βασιλέα· ἵνα κἀγὼ, ἔφη, σοὶ ἔχω δωρεῖσθαι καὶ τιμᾷν.

ιδ'. Ο δὲ ΞενοΦῶν ἠπορεῖτο ὅ, τι ποιήσοι. καὶ γὰρ ἐτύγχανεν, ὡς τιμώμενος, ἐν τῷ πλησιαιτάτῳ δίφρῳ Σεύθῃ καθήμενος. ὁ δὲ Ηρακλείδης ἐκέλευσεν αὐτῷ τὸ κέρας ὀρέξαι τὸν οἰνοχόον. ὁ δὲ ΞενοΦῶν (ἤδη γὰρ ὑποπεπωκὼς ἐτύγχανεν) ἀνέϛη θαῤῥαλέως δεξάμενος τὸ κέρας, καὶ εἶπεν·

ιέ. "Εγὼ

13. Procedente autem potatione, Thrax quidam ingreſſus, cui equus erat albus, arrepto cornu pleno: Propino, inquit, tibi Seuthe, et equum hunc dono do: quo vectus, quemcunque voles, perſequendo capies, et retrocedens non eſt quod hoſtem metuas. Poſtea quidam alius puerum adductum eodem ritu Seuthae donabat, et alius veſtimenta in vſum vxoris. Timaſion quum ei propinaret, argenteam phialam cum tapete, qui decem minarum pretium habebat, dono dabat. Et Athenienſis quidam Gneſippus ſurgens, priſcum eſſe morem aiebat, pulcherrimumque; vt ii, quibus ſint opes, honoris cauſſa regi aliquid dono dent: inopes autem a regibus munerentur. Ita ſiet, vt et ipſe tibi quod donem habeam, et quo te ornem.

14. Dubitabat apud ſe Xenophon, quid faceret. Nam vt vir honoratus, in ſella Seuthae proxima ſedebat. Iam pincernae mandarat Heraclides, vt Xenophonti cornu porrigeret. Et Xenophon, qui paullo largius bibiſſet, confidenter ſurgens, accepto cornu, inquit:

15. Ego

ιέ. "Εγὼ δέ σοι, ὦ Σεύθη, δίδωμι ἐμαυτὸν, καὶ τοὺς ἐμοὺς τούτους ἑταίρους, φίλους εἶναι πιστούς· καὶ οὐδένα ἄκοντα, ἀλλὰ πάντας μᾶλλον ἐμοῦ σοὶ βουλομένους φίλους εἶναι. καὶ νῦν πάρεισιν οὐδέν σε προσαιτοῦντες, ἀλλὰ καὶ προσέμενοι καὶ πονεῖν ὑπὲρ σοῦ καὶ προκινδυνεύειν· μεθ' ὧν, ἂν οἱ Θεοὶ θέλωσι, πολλὴν χώραν τὴν μὲν ἀπολήψῃ, πατρῴαν οὖσαν, τὴν δὲ κτήσῃ· πολλοὺς δὲ ἵππους, πολλοὺς δὲ ἄνδρας καὶ γυναῖκας καλὰς κτήσῃ, οὓς οὐ λῄζεσθαι δεήσει, ἀλλ' αὐτοὶ φέροντες παρέσονται πρός σε δῶρα."

ιϛ'. Ἀναστὰς ὁ Σεύθης συνεξέπιε, καὶ συγκατεσκέδασε τῷ μετ' αὐτοῦ τὸ κέρας. μετὰ ταῦτα εἰσῆλθον Κερασουνταῖοι, οἱ σημαίνουσιν αὐλοῖς τε καὶ σάλπιγξιν ὠμοβοΐναις, ῥυθμούς τε καὶ οἷον μαγάδι σαλπίζοντες· καὶ αὐτὸς Σεύθης ἀναστὰς ἀνέκραγέ τε πολεμικὸν, καὶ ἐξήλατο, ὥσπερ βέλος φυλαττόμενος,

15. Ego vero meipſum tibi dono, mi Seuthe, cum his ſociis meis, vt nobis vtare tanquam fidis amicis. Neque horum quenquam inuitum tibi trado, ſed omnes eo animo, vt vel meipſum in amicitia ſuperare cupiant. Nunc quidem certe adſunt heic tibi, ac tantum abeſt, vt aliquid abs te praeterea petant, vt etiam expetant tua cauſſa labores perpeti, ac pericula ſubire. Horum tu opera, Diis propitiis, partim amplum regnum, idque patrium, recuperabis, partim alia conſequere. Praeterea magnam equorum, virorum, elegantium feminarum copiam, tuam in poteſtatem rediges: neque neceſſe erit hoc rapiendo efſici, ſed ipſimet cum muneribus aderunt.

16. Tum ſurgens Seuthes vna cum Xenophonte bibebat, et illi, qui proximus ab ipſo erat, partem porrigebat †. Poſt haec Cerafuntaei ſunt ingreſſi, qui tibiis ac tubis de crudo bouis corio factis, claſſicum canunt, et ad numeros tanquam in magade clangunt. Heic Seuthes ipſe ſurgens, bellicum quiddam vociferabatur, et quaſi telum

† Al. et cornu in eum, qui vna cum ipſo erat, effudit.

μενος, μάλα ἐλαφρῶς. εἰσήεσαν δὲ καὶ γελωτοποιοί.

ιζ'. Ὡς δ' ἦν ἥλιος ἐπὶ δυσμαῖς, ἀνέστησαν οἱ Ἕλληνες, καὶ εἶπον ὅτι ὥρα εἴη νυκτοφύλακας καθιστάναι, καὶ σύνθημα παραδιδόναι. καὶ Σεύθην ἐκέλευον παραγγεῖλαι, ὅπως εἰς τὰ Ἑλληνικὰ στρατόπεδα μηδεὶς τῶν Θρακῶν εἴσεισι νυκτός. οἵ τε γὰρ πολέμιοι Θρᾶκες ἡμῖν, καὶ ὑμεῖς οἱ φίλοι.

ιή. Ὡς δ' ἐξήεσαν, συνανέστη ὁ Σεύθης, οὐδέν τι μεθύοντι ἐοικώς. ἐξελθὼν δ' εἶπεν, αὐτοὺς τοὺς στρατηγοὺς ἀποκαλέσας. "Ὦ ἄνδρες, οἱ πολέμιοι ἡμῶν οὐκ ἴσασί πω τὴν ὑμετέραν * συμμαχίαν· ἢν οὖν ἔλθωμεν ἐπ' αὐτοὺς, πρὶν φυλάξασθαι ὥστε μὴ ληφθῆναι, ἢ παρασκευάσασθαι ὥστε ἀμύνασθαι, μάλιστα ἂν λάβοιμεν χρήματα καὶ ἀνθρώπους. συνεπῄνουν ταῦτα οἱ στρατηγοὶ, καὶ ἡγεῖσθαι ἐκέλευον. ὁ δ' εἶπε· παρασκευασάμενοι ἀναμένετε, ἐγὼ δ', ὁπόταν καιρὸς εἴη, ἥξω παρ' ὑμᾶς· καὶ τοὺς πελταστὰς,

telum vitaret, agiliter admodum exiliebat. Ingreſſi ſunt et ioculatores.

17. Denique ſub occaſum ſolis Graeci ſurgunt, ac tempus aiunt eſſe conſtituendi excubias dandique teſſeram. Hortabantur etiam Seuthen, vt ſuis denuntiaret, ne quis Thracum noctu Graecorum caſtra ingrederetur. Nam Thraces, aiebant, et hoſtes habemus, et vos amicos.

18. Poſteaquam egrederentur, etiam Seuthes vna cum ipſis ſurgebat, neque vlla ſigna ebrietatis prae ſe ferebat. Quum exiiſſet, vocatis ad ſe ducibus: Nec dum, inquit, hoſtibus noſtris quidquam de ſocietate inter nos inita conſtat. Quare ſi eos adoriemur prius, quam ſibi, ne capiantur, cauerint, vel ad propulſandos nos inſtruxerint; maximam et hominum et opum copiam facile conſequemur. Eam ſententiam duces comprobare, atque hortari, vt in hoſtem duceret. Tum ille: Vbi vos, inquit, ad iter accinxeritis, expectate. Nam ego, quum opportunum fuerit, ad vos veniam; cetratiſque ac vobis

* Al. ἡμετέραν.

ϛὰς, καὶ ὑμᾶς ἀναλαβὼν, ἡγήσομαι σὺν τοῖς Θεοῖς.

ιθ'. Καὶ ὁ Ξενοφῶν εἶπε. σκέψαι τοίνυν, εἴπερ νυκτὸς πορευσόμεθα, εἰ ὁ Ελληνικὸς νόμος κάλλιον ἔχει. μεθ' ἡμέραν μὲν γὰρ ἐν ταῖς πορείαις ἡγεῖσθαι * τȣ̃ ϛρατεύματος, ὁποῖον ἀεὶ πρὸς τὴν χώραν συμφέρει, ἐάν τε ὁπλιτικὸν, ἐάν τε ἱππικόν. νύκτωρ δὲ νόμος τοῖς Ελλησιν ἐϛὶν, ἡγεῖσθαι τὸ βραδύτατον. ȣ̃τω γὰρ ἥκιϛα διασπᾶται τὰ ϛρατεύματα, καὶ ἥκιϛα λανθάνȣσιν ἀποδιδράσκοντες ἀλλήλȣς· οἱ δὲ διασπασθέντες πολλάκις καὶ περιπίπτȣσιν ἀλλήλοις, καὶ ἀγνοȣ̃ντες κακῶς ποιȣ̃σι καὶ πάσχȣσιν.

κ'. Εἶπεν ȣ̃ν Σεύθης· ὀρθῶς τε λέγετε, καὶ τῷ νόμῳ τῷ ὑμετέρῳ πείσομαι. καὶ ὑμῖν μὲν ἡγεμόνας δώσω τῶν πρεσβυτάτων τȣ̀ς ἐμπειροτάτȣς τῆς χώρας, αὐτὸς δ' ἐφέψομαι τελευταῖος, τȣ̀ς ἵππȣς ἔχων. ταχὺ γὰρ πρῶτος, ἂν δέῃ, παρέσομαι. σύνθημα δ' εἶπον ** Αθηναῖοι κατὰ τὴν συγγένειαν. ταῦτ' εἰπόντες, ἀνεπαύοντο.

κά. Ηνίκα

vobis mecum ſumtis, ipſe dux itineris ero, Diis bene iuuantibus.

19. Et Xenophon: Diſpice, inquit, ſi quidem iter noctu faciundum erit, an magis expediat, Graecum nos morem ſequi, quam veſtrum. Nam diurnis in itineribus, pro locorum ratione, vel armatura grauis, vel equitatus anteire copias ſolet: noctu vero, Graecorum inſtituto, pars exercitus tardiſſima praecedit. Nam hoc pacto copiae minime a ſe inuicem diuelluntur, minimeque fieri poteſt, vt clam aliis a ſe diſcedant. Quod ſi copiae diſſipentur, fit nonnunquam vt ſe mutuo adoriantur, ac per ignorationem et errorem ipſimet ſe laedant, ac laedantur.

20. Recte monetis, ait Seuthes, adeoque veſtro huic inſtituto parebo. Nam vobis eos duces dabo, qui inter natu grandes huius regionis peritiſſimi ſint: ipſe a tergo ſubſequar cum equitatu, ac ſi res poſcat, celeriter in frontem me conferam. Teſſeram dabant Athenienſes ob cognationem. His dictis quieuere.

21. Nocte

* Al. ἡγεῖται.

** Al. Αθηναίαν.

κά. Ηνίκα δ' ἦν ἀμφὶ μέσας νύκτας, παρῆν Σεύθης ἔχων τὰς ἱππέας τεθωρακισμένους, καὶ τὰς πελταστὰς σὺν τοῖς ὅπλοις. καὶ ἐπεὶ παρέδωκε τὰς ἡγεμόνας, οἱ μὲν ὁπλῖται ἡγοῦντο, οἱ δὲ πελτασταὶ εἵποντο, οἱ δὲ ἱππεῖς ὠπισθοφυλάκουν.

κβ'. Επεὶ δὲ ἡμέρα ἦν, ὁ Σεύθης παρήλαυνεν εἰς τὸ πρόσθεν, καὶ ἐπήνεσε τὸν Ελληνικὸν νόμον. πολλάκις γὰρ ἔφη νύκτωρ αὐτὸς, καὶ σὺν ὀλίγοις πορευόμενος, ἀποσπασθῆναι σὺν τοῖς ἵπποις ἀπὸ τῶν πεζῶν. νῦν δὲ, ὥσπερ δεῖ, ἀθρόοι πάντες ἅμα τῇ ἡμέρᾳ φαινόμεθα. ἀλλ' ὑμεῖς μὲν περιμένετε αὐτοῦ, καὶ ἀναπαύεσθε· ἐγὼ δὲ σκεψάμενός τι ἥξω.

κγ'. Ταῦτ' εἰπὼν ἤλαυνε δι' ὄρους, ὁδόν τινα λαβών. ἐπεὶ δ' ἀφίκετο εἰς χιόνα πολλὴν, ἐσκέψατο ἐν τῇ ὁδῷ, εἰ εἴη ἴχνη ἀνθρώπων ἢ προηγούμενα, ἢ ἐναντία. ἐπεὶ δὲ ἀτριβῆ ἑώρα τὴν ὁδὸν, ἧκει ταχὺ πάλιν, καὶ ἔλεγε· Καλῶς, ὦ ἄνδρες, ἔσται, ἐὰν Θεὸς θέλῃ· τὰς γὰρ ἀνθρώπους

21. Nocte media Seuthes aderat cum equitibus loricatis, et cum cetratis inſtructis: quumque duces itineris dediſſet, grauis armatura praeceſſit, ſubſequentibus peltatis, et equitatu tergum agminis claudente.

22. Quum illuxiſſet, Seuthes ſuos in frontem promouit, collaudato Graecorum hoc inſtituto. Aiebat enim, ſaepenumero ſibi ipſi accidiſſe, vt quum vel exiguis cum copiis iter faceret, pedites ab equitatu diuellerentur. Nunc, vti fieri debebat, orto die vniuerſi eodem loco conſpicimur. Enimvero vos heic requieſcite, ac nos expectate, donec ego, rebus nonnullis exploratis, rediero.

23. His dictis, quum viam quandam reperiſſet, per montem cum equitatu pergit: inventaque magna niue, media in via, num quae hominum vel antecedentium, vel contraria veſtigia cernere poſſet, conſiderabat. Quum viam non tritam eſſe videret, celeriter revertitur, et: Praeclare, inquit, res nobis ſuccedet, milites, Diis bene iuuantibus. Sic enim hoſtes

ἀνθρώπους λήσομεν ἐπιπεσόντες. ἀλλ' ἐγὼ μὲν ἡγήσομαι τοῖς ἵπποις, ὅπως, ἄν τινα ἴδωμεν, μὴ διαφυγὼν σημήνῃ τοῖς πολεμίοις. ὑμεῖς δ' ἕπεσθε, κἂν λειφθῆτε, τῷ στίβῳ τῶν ἵππων ἕπεσθε. ὑπερβάντες δὲ τὰ ὄρη ἥξομεν εἰς τὰς κώμας, πολλάς τε καὶ εὐδαίμονας.

κδ'. Ἡνίκα δὲ ἦν μέσον ἡμέρας, ἤδη τε ἦν ἐπὶ τοῖς ἄκροις, καὶ κατιδὼν τὰς κώμας, ἧκεν ἐλαύνων πρὸς τοὺς ὁπλίτας, καὶ ἔλεγεν· ἀφήσω ἤδη καταθεῖν τοὺς μὲν ἱππέας εἰς τὸ πεδίον, τοὺς δὲ πελταστὰς ἐπὶ τὰς κώμας. ἀλλ' ἕπεσθε, ὡς ἂν δύνησθε τάχιστα, ὅπως, ἄν τις ὑφιστῆται, ἀλέξησθε.

κέ. Ἀκούσας ταῦτα ὁ Ξενοφῶν, κατέβη ἀπὸ τοῦ ἵππου. καὶ ὃς ἤρετο· τί καταβαίνεις, ἐπεὶ σπεύδειν δεῖ; οἶδα, ἔφη, ὅτι οὐκ ἐμοῦ μόνου δέῃ· οἱ δ' ὁπλῖται θᾶττον δραμοῦνται καὶ ἥδιον, ἂν καὶ ἐγὼ πεζὸς ἡγῶμαι.

κϛ'. Μετὰ

hostes adoriemur, vt illi nos aduentare nequaquam sentiant. Equidem cum equitatu praecedam, vt ne quis a nobis conspectus elabatur, aduentumque nostrum hostibus denunciet. Vos vero sequimini, ac si a tergo manseritis, vestigiis equorum inhaerete. Vbi montes hos superaverimus, ad vicos multos, eosque peropulentos, perueniemus.

24. Quum meridies appetiisset, iam in vertices euaserat; et in vicos despiciens, pergit ad grauis armaturae pedites. Dimittam, inquit, modo equites, vt in planiciem decurrant; et cetratos, vt in vicos se conferant. Quare quam potestis celerrime subsequimini, vt, si quis se nobis opposuerit, opem nobis feratis.

25. Haec verba quum Xenophon audiisset, de equo descendit. Quaerente Seuthe: Quamobrem quaeso ex equo descendis, quum festinatione sit opus? Equidem, ait, scio non mea solius opus esse praesentia: et hi grauis armaturae pedites celerius current ac lubentius, si et ipse pedes agmen duxero.

26. Post

κϛ΄. Μετὰ ταῦτα ᾤχετο καὶ Τιμασίων μετ᾽ αὐτῦ, ἔχων ἱππέας ὡς τετταράκοντα τῶν Ἑλλήνων. Ξενοφῶν δὲ παρηγγύησε τὺς εἰς τριάκοντα ἔτη παριέναι ἀπὸ τῶν λόχων εὐζώνυς. καὶ αὐτὸς μὲν ἐτρόχαζε, τύτυς ἔχων· Κλεάνωρ δὲ ἡγεῖτο τῶν ἄλλων Ἑλλήνων.

κζ΄. Ἐπεὶ δ᾽ ἐν ταῖς κώμαις ἦσαν, Σεύθης ἔχων ὅσον πεντήκοντα ἱππέας, προσελάσας εἶπε. τάδε δὴ, ὦ Ξενοφῶν, ἃ σὺ ἔλεγες, ἔχονται οἱ ἄνθρωποι. ἀλλὰ γὰρ οἱ ἱππεῖς ἔρημοι οἴχονταί μοι, ἄλλος ἀλλαχῆ διώκων· καὶ δέδοικα, μὴ συστάντες ἀθρόοι πυ κακόν τι ἐργάσωνται οἱ πολέμιοι. δεῖ δὲ καὶ ἐν ταῖς κώμαις καταμένειν τινὰς ἡμῶν. μεσαὶ γάρ εἰσιν ἀνθρώπων.

κή. Ἀλλ᾽ ἐγὼ μὲν, ἔφη ὁ Ξενοφῶν, σὺν οἷς ἔχω, τὰ ἄκρα καταλήψομαι, σὺ δὲ Κλεάνορα κέλευε διὰ τῦ πεδίυ παρατεῖναι τὴν φάλαγγα παρὰ τὰς κώμας. ἐπεὶ δὲ ταῦτα ἐποίησαν, συνηλίσθησαν ἀνδράποδα μὲν ὡς χίλια, βόες δὲ δισχίλιοι, καὶ ἄλλα πρόβατα μύρια. καὶ τότε μὲν αὐτῦ ηὐλίσθησαν.

ΚΕΦ.

26. Post haec adiungebat ei se Timasion quoque cum Graecis equitibus plus minus quadraginta. Xenophon milites triginta annos natos, qui expediti essent, ex cohortibus ad se iubet accedere. Cum his ipse raptim pergebat, Cleanore Graecos caeteros ducente.

27. Posteaquam in vicos pervenissent, Seuthes cum equitibus quinquaginta aduectus: Accidit, inquit, ita vti tu dicebas, Xenophon, cepimus hos homines: verum equi mihi dilapsi sunt, aliis alibi hostem persequentibus. Quare metuo, ne, hostes alicubi globo facto, male nostros multent. Nihilominus in his etiam vicis manere quosdam nostrûm necesse est. Sunt enim illi hominibus referti.

28. Tum Xenophon: Ego vero, inquit, cum his, quos mecum habeo, vertices occupabo: tu Cleanori manda, vt per campum phalangem propter vicos extendat. Id quum fecissent, plus minus CIↃ mancipia collecta sunt, boues autem IICIↃ, pecoris reliqui CCIↃↃ. Ac tum quidem ibi pernoctarunt.

CAP.

ΚΕΦ. δ'.

Τῇ δ' ὑστεραίᾳ κατακαύσας ὁ Σεύθης τὰς κώμας παντελῶς, καὶ οὐδεμίαν οἰκίαν λιπὼν, ὅπως φόβον ἐνθείη καὶ τοῖς ἄλλοις οἷα πείσονται, ἂν μὴ πείθωνται, ἀπῄει πάλιν. καὶ τὴν μὲν λείαν ἀπέπεμψε διατίθεσθαι Ἡρακλείδῃ εἰς Πέρινθον, ὅπως μισθὸς γένηται τοῖς στρατιώταις· αὐτὸς δὲ καὶ οἱ Ἕλληνες ἐστρατοπεδεύσαντο ἀνὰ τὸ Θυνῶν πεδίον. οἱ δ' ἐκλιπόντες, ἔφευγον εἰς τὰ ὄρη.

β'. Ἦν δὲ χιὼν πολλὴ, καὶ ψύχος οὕτως, ὥστε τὸ ὕδωρ, ὃ ἐφέροντο ἐπὶ δεῖπνον, ἐπήγνυτο, καὶ οἶνος ἐν τοῖς ἀγγείοις, καὶ τῶν Ἑλλήνων πολλῶν καὶ ῥῖνες * ἀπεκαίοντο καὶ ὦτα. καὶ τότε δῆλον ἐγένετο, οὗ ἕνεκα οἱ Θρᾷκες τὰς ἀλωπεκίδας ἐπὶ ταῖς κεφαλαῖς φοροῦσι καὶ τοῖς ὠσὶ, καὶ χιτῶνας οὐ μόνον περὶ τοῖς στέρνοις, ἀλλὰ καὶ περὶ τοῖς μηροῖς,

CAP. IV.

Postridie Seuthes, vicis prorsus exustis, ac ne vna quidem domo relicta, quod vellet aliis etiam metum incutere, cuiusmodi mala perpessuri essent, nisi parerent ipsius imperio, discessit: ac praedam quidem abigi iussit, vt illam Perinthi Heraclides venderet, deque ea militi stipendium conficeret: ipse cum Graecis in Thynorum planicie castra habebat. Illi vero, sedibus suis relictis, in montes se fuga recipiebant.

2. Iacebat nix ingens, et tantum frigus erat, vt etiam aqua ad coenam allata, et vinum ipsum in vasis congelasceret. Nonulli Graecorum nares et aures, adustas [a frigore] amittebant: perspectumque fuit id temporis, quamobrem vulpinas pelles circum capita Thraces, et circum aures gestent: itemque tunicis non modo pectora, sed ipsa etiam femora muniant: laxa denique sagula, et ad pedes vsque demissa,

* Al. ἀπεκαίνοντο, et ἀπεκείραντο, it. ἀπεκρίναντο.

ϱοῖς, καὶ ζειϱὰς μέχϱι ποδῶν ἐπὶ τῶν ἵππων ἔχȣσιν, ἀλλ' ȣ̓ χλαμύδας.

γ'. Ἀφιεὶς δὲ τῶν αἰχμαλώτων ὁ Σεύθης εἰς τὰ ὄϱη, ἔλεγεν· ὅτι, εἰ μὴ καταβήσονται οἰκήσοντες καὶ πείσονται, ὅτι κατακαύσει καὶ τȣ́των τὰς κώμας, καὶ τὸν σῖτον, καὶ ἀπολȣ̃νται τῷ λιμῷ· ἐκ τȣ́των* κατέβαινον καὶ γυναῖκες, καὶ παῖδες, καὶ οἱ πϱεσβύτεϱοι· οἱ δὲ νεώτεϱοι ἐν ταῖς ὑπὸ τὸ ὄϱος κώμαις ηὐλίζοντο.

δ'. Καὶ ὁ Σεύθης καταμαθὼν, ἐκέλευσε τὸν Ξενοφῶντα τῶν ὁπλιτῶν τȣ̀ς νεωτάτȣς λαβόντα συνέπεσθαι· καὶ ἀναστάντες τῆς νυκτὸς, ἅμα τῇ ἡμέϱᾳ παϱῆσαν ἐπὶ ταῖς κώμαις· καὶ οἱ μὲν πλεῖστοι ἐξέφυγον, (πλησίον γὰϱ ἦν τὸ ὄϱος) ὅσȣς δὲ κατέλαβον, κατηκόντισεν ἅπαντας ὁ Σεύθης.

έ. Ἐπισθένης δὲ ἦν τις Ὀλύνθιος παιδεϱαστὴς, ὃς ἰδὼν καλὸν παῖδα ἡβάσκοντα ἄϱτι, πέλτην ἔχοντα, μέλλοντα ἀποθνήσκειν, πϱοσδϱαμὼν Ξενοφῶντα ἱκέτευσε βοηθῆσαι

demiſſa, in equis induant, non chlamydas.

3. Seuthes, dimiſſis ex iis, qui capti fuerant, nonnullis in montes: denuntiari iuſſit, ni deſcenderent, ac ſecum pacis foedera facerent †, ipſorum etiam ſe villas incenſurum vna cum frumento, vt fame omnes perire neceſſe eſſet. Tum vero et mulieres, et pueri, et ſenes deſcenderunt. Iuniores in vicis, ſub monte ſitis, caſtra locant.

4. Id vbi Seuthes animaduertiſſet, Xenophontem cum manu ex armatura graui delecta iuuenum maxime vegetorum ſequi iuſſit. Itaque noctu ſurgunt, et prima luce ad vicos perueniunt. Tum ex hoſtibus maxima pars fuga dilabi. Etenim mons vicinus erat. Si qui caperentur, iaculis vniuerſi a Seuthe conſigebantur.

5. Erat Olynthius quidam puerorum amator Epiſthenes, qui quum elegantem puerum, tunc primum pubeſcentem, cum cetra, quam tenebat, conſpiceret, cui Seuthes iamiam vitam ademturus erat; ad Xenophontem accurrit, et ſuppliciter ipſum orat, vt opem formoſo

* Al. ἐκ τȣ́τȣ.

** Ad verbum vertitur: *ad ſedes ſuas incolendas, et ipſi parerent.*

σαι παιδὶ καλῷ. καὶ ὃς προσελθὼν τῷ Σεύθῃ δέεται, μὴ ἀποκτεῖναι τὸν παῖδα, καὶ τȣ͂ Επιθένȣς διηγεῖται τὸν τρόπον, καὶ ὅτι λόχον ποτὲ συνελέξατο, σκοπῶν ȣ̓δὲν ἄλλο, ἢ εἴ τινες εἶεν καλοὶ, καὶ μετὰ τȣ́των ἦν ἀνὴρ ἀγαθός.

ϛ'. Ο δὲ Σεύθης ἤρετο, ἦ καὶ ἐθέλοις ἂν, ὦ Επίσθενες, ὑπὲρ τȣ́τȣ ἀποθανεῖν; ὁ δ' ἐπανατείνας τὸν τράχηλον· παῖε, εἶπεν, εἰ κελεύει ὁ παῖς, καὶ μέλλει χάριν εἰδέναι. ἐπήρετο ὁ Σεύθης τὸν παῖδα, εἰ παίσειεν αὐτὸν ἀντὶ ἐκείνȣ. ȣ̓κ εἴα ὁ παῖς, ἀλλ' ἱκέτευε μηδὲ ἕτερον κατακαίνειν. ἐνταῦθα δὴ ὁ Επισθένης περιλαβὼν τὸν παῖδα, εἶπεν, ὥρα σοι, ὦ Σεύθη, περὶ τȣ͂δέ μοι διαμάχεσθαι. ȣ̓ γὰρ μεθήσω τὸν παῖδα. ὁ δὲ Σεύθης γελῶν, ταῦτα μὲν εἴα.

ζ'. Εδοξε δ' αὐτῷ αὐτȣ͂ αὐλισθῆναι, ἵνα μὴ ἐκ τȣ́των τῶν κωμῶν οἱ ἐπὶ τȣ͂ ὄρȣς τρέφοιντο. καὶ αὐτὸς ἐν τῷ πεδίῳ ὑποκαταβὰς ἐσκήνȣ. Ξενοφῶν δὲ ἔχων τȣ̀ς ἐπιλέκτȣς, ἐν τῇ ὑπὸ τὸ ὄρος ἀνωτάτω κώμῃ, καὶ οἱ ἄλλοι Ελληνες, ἐν τοῖς

formoſo puero ferat. Xenophon Seuthen conuenit, eumque rogat, ne perimat puerum, ſimul Epiſthenis ingenium ei narrat, et quod aliquando cohortem collegiſſet, nihil aliud ſpectans, quam ſi qui formoſi eſſent; et cum his egregium ſe virum declarare conſueuiſſet.

6. Heic Seuthes Epiſthenem interrogat: Velleſne, mi Epiſthenes, pro hoc mori? At ille, ceruice extenſa: Ferito, inquit, ſi puer hic ita mandat, et gratiam habiturus eſt. Et Seuthes viciſſim puerum interrogat: Num hunc feriri ſuo loco vellet. Verum is hoc fieri non ſinebat, ſed ſupplex orabat, vt neuter interficeretur. Epiſthenes complexus puerum: Tempus eſt, Seuthes, vt de hoc mecum proelio decertes, inquit. Non enim puerum dimittam. Ille ſubridens, haec omittebat.

7. Viſum eſt autem ei, hoc loco habenda eſſe caſtra: ne ex his vicis ii, qui in montem confugerant, ſeſe alerent. Ipſe ſub monte in planicie caſtra locat, Xenophon cum delectis in villa ſub monte ſuprema, Graeci reliqui prope ab his in agro

τοῖς ὀρεινοῖς τοῖς καλουμένοις Θραξὶ, πλησίον κατεσκήνησαν.

η'. Ἐκ τούτου ἡμέραι οὐ πολλαὶ διετρίβοντο, καὶ οἱ ἐκ τοῦ ὄρους Θρᾶκες καταβαίνοντες πρὸς τὸν Σεύθην περὶ ὁμήρων καὶ σπονδῶν διεπράττοντο. καὶ Ξενοφῶν ἐλθὼν ἔλεγε τῷ Σεύθῃ, ὅτι ἐν πονηροῖς τόποις σκηνῷεν, καὶ πλησίον εἶεν οἱ πολέμιοι. ἥδιον δ' ἂν ἔξω αὐλίζεσθαι ἔφη ἐν ἐχυροῖς ἂν χωρίοις μᾶλλον, ἢ ἐν τοῖς στενοῖς, ὥστε ἀπολέσθαι. ὁ δὲ θαῤῥεῖν ἐκέλευσε, καὶ ἔδειξεν ὁμήρους παρόντας αὐτῷ.

θ'. Ἐδέοντο δὲ καὶ τοῦ Ξενοφῶντος καταβαίνοντές τινες τῶν ἐκ τοῦ ὄρους, συμπρᾶξαι σφίσι τὰς σπονδάς. ὁ δὲ ὡμολόγει, καὶ θαῤῥεῖν ἐκέλευσε, καὶ ἠγγυᾶτο μηδὲν αὐτοὺς κακὸν πείσεσθαι πειθομένους Σεύθῃ. οἱ δ' ἄρα ταῦτ' ἔλεγον κατασκοπῆς ἕνεκα.

ι'. Ταῦτα μὲν τῆς ἡμέρας ἐγένετο· εἰς δὲ τὴν ἐπιοῦσαν νύκτα ἐπιτίθενται ἐλθόντες ἐκ τοῦ ὄρους οἱ Θυνοί. καὶ ἡγεμὼν

agro Thracum, qui Montani dicuntur, habebant castra.

8. Non multis diebus interiectis, Thraces de monte descendunt ad Seuthen, et cum eo de obsidibus, et pacis conditionibus tractant. Tunc Xenophon, ad Seuthen quum accessisset, difficilibus in locis haberi castra monet, ac prope admodum hostes abesse. Lubentius illa se exterius habiturum aliis in locis, quam adeo angustis, in quibus periculum sit, ne ad internecionem caedantur. At Seuthes bono illum esse animo iubet, simulque monstrat obsides ab hostibus missos.

9. Nonnulli etiam descendentes ex iis, qui se in monte continebant, Xenophontem obsecrabant, vt pacis conditiones ipsis impetraret. Ille facturum se recipiebat, bonoque vt animo essent, hortabatur; promittebat etiam, nihil ipsis futurum mali, si Seuthae parere vellent. At illi haec speculandi animo proponebant.

10. Haec illo die tum acta. Nocte insequente Thyni de monte descendunt, et Graecos inuadunt. Paterfamilias cuiusque

μῶν μὲν ἦν ὁ δεσπότης ἑκάστης οἰκίας. χαλεπὸν γὰρ ἦν ἄλλως τὰς οἰκίας, σκότους ὄντος, ἀνευρίσκειν ἐν ταῖς κώμαις. καὶ γὰρ αἱ οἰκίαι κύκλῳ περιεσταύρωντο μεγάλοις σταυροῖς, τῶν προβάτων ἕνεκα.

ια'. Ἐπεὶ δ' ἐγένοντο κατὰ τὰς θύρας ἑκάστου οἰκήματος, οἱ μὲν εἰσηκόντιζον, οἱ δὲ τοῖς σκυτάλοις ἔβαλλον, ἃ ἔχειν ἔφασαν, ὡς ἀποκόψοντες τῶν δοράτων τὰς λόγχας· οἱ δὲ ἐνεπίμπρασαν· καὶ Ξενοφῶντα ὀνομαστὶ καλοῦντες, ἐξιόντα ἐκέλευον ἀποθνήσκειν, ἢ αὐτοῦ ἔφασαν κατακαυθήσεσθαι αὐτόν.

ιβ'. Καὶ ἤδη τε διὰ τοῦ ὀρόφου ἐφαίνετο πῦρ, καὶ ἐντεθωρακισμένοι οἱ περὶ Ξενοφῶντα ἔνδον ἦσαν, ἀσπίδας καὶ μαχαίρας καὶ κράνη ἔχοντες. καὶ Σιλανὸς Μακέστιος, ἐτῶν ὀκτωκαίδεκα ὤν, σημαίνει τῇ σάλπιγγι· καὶ εὐθὺς ἐκπηδῶσιν ἐσπασμένοι τὰ ξίφη καὶ οἱ ἐκ τῶν ἄλλων σκηνωμάτων.

ιγ'. Οἱ δὲ Θρᾷκες φεύγουσιν, ὥσπερ δὴ τρόπος αὐτοῖς, ὄπισθεν περιβαλλόμενοι τὰς πέλτας· καὶ αὐτῶν ὑπεραλλομένων τοὺς σταυροὺς ἐλήφθησάν τινες κρεμασθέντες, ἐνισχομένων

iusque domus, dux erat. Nam aliis domus inuenire per tenebras in vicis erat difficile, praesertim quod domus ipsae magnis essent vallis ouium caussa circumseptae.

11. Postea quam ad aedificii cuiusque fores venissent, partim in eas iacula torquebant, partim clauas, quas habere se aiebant, vt hastarum cuspides decuterent: Nonnulli aedificiis ignes immittebant, nominatimque compellatum Xenophontem exire iubebant, ac mortem occumbere, nisi mallet istic ab igne consumi.

12. Iam per ipsum tectum ignis conspiciebatur, et Xenophontis milites loricati se adhuc in aedibus continebant, scutis, gladiis, galeis armati. Denique Silanus Macestius XIIX natus annos, tuba signum dat. Mox et aliis ex aedificiis milites cum districtis ensibus sese proripiunt.

13. Thraces fuga dilabuntur, cetris in terga more suo reiectis. Quumque sudes transilire vellent, nonnulli in eis haerentes capti

σχομένων τῶν πελτῶν ἐν τοῖς ςαυροῖς· οἱ δὲ καὶ ἀπέθανον, διαμαρτόντες τῶν ἐξόδων. οἱ δ' Ελληνες ἐδίωκον ἔξω τῆς κώμης.

ιδ'. Τῶν τε Θυνῶν ὑποςραφέντες τινὲς ἐν τῷ σκότει, τὲς παρατρέχοντας παρ' οἰκίαν καιομένην ἠκόντιζον εἰς τὸ φῶς ἐκ τῦ σκότες· καὶ ἔτρωσαν Ιερώνυμόν τε καὶ * Ενοδίαν τὸν λοχαγὸν, καὶ Θεαγένην δε Λοκρὸν τὸν λοχαγόν· ἀπέθανε δὲ ὐδείς· κατεκαύθη μέντοι ** καὶ ἐσθής τινων καὶ σκεύη.

ιέ. Σεύθης δὲ ἧκε βοηθήσων σὺν ἑπτὰ ἱππεῦσι τοῖς πρώτοις, καὶ τὸν σαλπιγκτὴν ἔχων τὸν Θράκιον. καὶ ἐπείπερ ᾔσθετο, ὅσον περ χρόνον ἐβοήθει, τοσῦτον καὶ τὸ κέρας ἐφθέγγετο αὐτῷ· ὥςε καὶ τῦτο φόβον συμπαρεῖχε τοῖς πολεμίοις. ἐπεὶ δ' ἦλθεν, ἐδεξιῦτο, *** καὶ ἔλεγεν ὅτι οἴοιτο τεθνεῶτας πολλὲς εὑρίσκειν.

ιϛ'. Εκ τύτυ ο Ξενοφῶν δεῖται τὲς ὁμήρες τε αὐτῷ παραδῦναι, καὶ ἐπὶ τὸ ὄρος, εἰ βύλεται, συςρατεύεσθαι· εἰ δὲ μὴ, αὐτὸν ἐᾶσαι. τῇ ὖν ὑςεραίᾳ παραδίδωσιν ὁ Σεύθης τὲς ὁμήρες, πρεσβυτέρες ἄνδρας, τὲς κρατίςες, ὡς ἔφασαν,

capti ſunt, cetris inter ſudes impeditis; nonnulli occiſi, quod aberrando nequirent exitus reperire. Graeci fugientes extra vicum perſequuti ſunt.

14. Nonnulli tamen ex Thynis reuerſi, per tenebras, eos, qui domum ardentem praetercurrebant, miſſis e tenebris in lucem iaculis petebant. Ita vulnerati Hieronymus, Enodias, et Theagenes Locrenſis, cohortium ductor: nemo tamen mortuus eſt. Fuere quorum veſtis et impedimenta exurerentur.

15. Accurrit et Seuthes cum Thracio tubicine, ac ſeptem equitibus primis, opem laturus: atque ex quo tempore rem animaduertit, quam diu properabat ad opem ferendam, tam diu buccina ſonabat. Quae res et ipſa metum hoſtibus iniecit. Poſteaquam veniſſet, amanter complexus Graecos, exiſtimaſſe ſe dicebat, futurum vt multos mortuos offenderet.

16. Rogat heic Xenophon, vt ſibi tradat obſides; vnaque in montem, ſi velit, tendat: Sin autem, ſibi hoc permittat. Poſtridie Seuthes ei tradit obſides, homines aetate graues; maxima, vti ferebatur,

* Al. Ενοδέα. ** Al. μέντοι ἔςιν ὧν καὶ σκεύη. *** Al. ἐδεξιῦτό τε καὶ ἔλ.

ἔφασαν, τῶν Ορειτῶν *, καὶ αὐτὸς ἔρχεται σὺν τῇ δυνάμει. ἤδη δ᾽ εἶχε καὶ τριπλασίαν δύναμιν ὁ Σεύθης. ἐκ γὰρ τῶν Οδρυσῶν, ἀκούοντες ἃ πράττοι ὁ Σεύθης, πολλοὶ κατέβαινον συστρατευσόμενοι.

ιζ΄. Οἱ δὲ Θυνοὶ, ἐπεὶ εἶδον ἀπὸ τοῦ ὄρους πολλοὺς μὲν ὁπλίτας, πολλοὺς δὲ πελταστὰς, πολλοὺς δὲ ἱππεῖς, καταβάντες ἱκέτευον σπείσασθαι· καὶ πάντα ὡμολόγουν ποιήσειν, καὶ τὰ πιστὰ λαμβάνειν ἐκέλευον. ὁ δὲ Σεύθης καλέσας τὸν Ξενοφῶντα, ἐπεδείκνυεν ἃ λέγοιεν· καὶ οὐκ ἂν ἔφη σπείσεσθαι, εἰ Ξενοφῶν βούλοιτο τιμωρήσασθαι αὐτοὺς τῆς ἐπιθέσεως.

ιή. Ο δ᾽ εἶπεν· Αλλ᾽ ἔγωγε ἱκανὴν νομίζω δίκην ἔχειν, εἰ οὗτοι δοῦλοι ἔσονται ἀντ᾽ ἐλευθέρων. συμβουλεύειν μέντοι ἔφη αὐτῷ, τολοιπὸν ὁμήρους λαμβάνειν τοὺς δυνατωτάτους κακόν τι ποιεῖν, τοὺς δὲ γέροντας οἴκοι ἐᾷν· οἱ μὲν οὖν ταύτῃ πάντες προσωμολόγουν.

ΚΕΦ.

batur, apud Montanos dignitate: atque etiam ipſe cum ſuis copiis venit. Habebat autem iam triplo maiores. Nam quum apud Odryſas, quid rerum Seuthes gereret, auditum eſſet: multi, vti ipſum in eo bello iuvarent, deſcenderant.

17. Thyni, quum de monte proſpectantes, magnas grauis armaturae, magnas cetratorum, et equitum copias viderunt; deſcendunt, ac ſupplices pacem poſcunt, polliciti omnia ſe facturos, eiuſque rei pignora vt accipiantur, petunt. Seuthes, vocato ad ſe Xenophonte, quid illi dicerent, demonſtrabat. Addebat, nullas ſe pacis conditiones admiſſurum, ſi vellet in eos animaduertere Xenophon, propterea quod ipſum adorti fuiſſent.

18. Ego vero, ſubiecit Xenophon, ſatis eos magno malo multatos arbitror, ſi pro liberis ſervi fiant. Hoc ſe tamen Seuthae conſilii dare, vt deinceps obſidum loco illos acciperet, quibus ad laedendum plurimum eſſet virium: ſenes autem domi eſſe relinquendos. Ita tunc omnes eius loci Thraces imperata ſe facturos receperunt.

C A P.

* Al. τῶν ἱερειτῶν.

ΚΕΦ. έ.

Ὑπερβάλλουσι δὲ πρὸς τοὺς ὑπὲρ Βυζαντίου Θρᾶκας, εἰς τὸ Δέλτα καλούμενον. αὕτη δ' ἦν οὐκέτι ἀρχὴ * Μησάδου, ἀλλὰ Τήρου ** τοῦ Ὀδρύσου ἀρχαίου τινός. καὶ ὁ Ἡρακλείδης ἐνταῦθα ἔχων τὴν τιμὴν τῆς λείας παρῆν. καὶ Σεύθης ἐξαγαγὼν ζεύγη ἡμιονικὰ τρία, (οὐ γὰρ ἦν πλείω) τὰ δ' ἄλλα βοεικὰ, καλέσας Ξενοφῶντα ἐκέλευσε λαβεῖν, τὰ δ' ἄλλα διανεῖμαι τοῖς στρατηγοῖς καὶ λοχαγοῖς.

β'. Ξενοφῶν δὲ τάδ' εἶπεν· Ἐμοὶ μὲν τοίνυν ἀρκεῖ, καὶ αὖθις λαβεῖν· τούτοις δὲ τοῖς στρατηγοῖς δώρου, οἳ σὺν ἐμοὶ ἠκολούθησαν, καὶ λοχαγοῖς. καὶ τῶν ζευγῶν λαμβάνει ἓν μὲν Τιμασίων ὁ Δαρδανεὺς, ἓν δὲ Κλεάνωρ ὁ Ὀρχομένιος, ἓν δὲ Φρυνίσκος ὁ Ἀχαιός· τὰ δὲ βοεικὰ ζεύγη τοῖς λοχαγοῖς κατεμέρισε.

γ'. Τὸν

CAP. V.

Poftea profecti altius ad illos funt Thraces, qui fupra Byzantium in loco, cui Delta nomen, fedes habent. Non hi ad Mefadae regnum pertinebant, fed olim fub Terei ditione fuerant, prifci cuiufdam apud Odryfas principis. Venit huc, cum pecunia coacta de manubiis, Heraclides. Et Seuthes, quum mulorum iuga tria produxiffet, (nec enim habebat plura) reliqua boum; Xenophontem arceffit, eaque vt acciperet hortatur, caetera in duces et praefectos cohortium diftribueret.

2. Tum Xenophon, Mihi vero fatis eft, inquit, vt deinceps aliquid accipiam. Tantum his ea ducibus et cohortium praefectis largire, qui me fequuti funt. Ita Dardanenfis Timafion iugum vnum accepit, alterum Cleanor Orchomenius, tertium Phrynifcus Achaeus. Boum iuga in cohortium ductores eft partitus.

 3. Militi

* Al. Μαισάδου.
** Al. Τήρως τοῦ Ὀδρυσσοῦ, al. Τηρέως τοῦ Ὀδρυσοῦ, al. Τήρου τοῦ Ὀδρυσσοῦ.

γ'. Τὸν δὲ μισθὸν ἀποδιδῶσιν, ἐξεληλυθότος ἤδη τȣ͂ μηνὸς, εἴκοσι μόνον ἡμερῶν. ὁ γὰρ Ἡρακλείδης ἔλεγεν, ὅτι ȣ̓ πλεῖον ἐμπωλῆσαι. ὁ ȣ̓͂ν Ξενοφῶν ἀχθεσθεὶς εἶπε, Δοκεῖς μοι, ὦ Ἡρακλείδη, ȣ̓χ ὡς δεῖ κήδεσθαι Σεύθȣ· εἰ γὰρ ἐκήδȣ, ἧκες ἂν πλήρη φέρων τὸν μισθὸν, καὶ προσδανεισάμενος, εἰ μή γ' ἄλλως ἐδύνω, καὶ ἀποδόμενος τὰ σαυτȣ͂ ἱμάτια.

δ'. Εντεῦθεν ὁ Ἡρακλείδης ἤχθέσθη τε, καὶ ἔδεισε, μὴ ἐκ τῆς Σεύθȣ φιλίας ἐκβληθείη· καὶ ὁ, τι ἐδύνατο ἀπὸ ταύτης τῆς ἡμέρας Ξενοφῶντα διέβαλλε πρὸς Σεύθην. οἱ μὲν δὴ ϛρατιῶται Ξενοφῶντι ἐνεκάλȣν, ὅτι ȣ̓κ εἶχον τὸν μισθόν· Σεύθης δὲ ἤχθετο αὐτῷ, ὅτι ἐντόνως τοῖς ϛρατιώταις ἀπήτει τὸν μισθόν. καὶ τέως μὲν ἀεὶ ἐμέμνητο, ὡς ἐπειδὰν ἐπὶ θάλατταν ἀπέλθοι, παραδώσει αὐτῷ Βισάνθην, καὶ Γάνον, καὶ Νεον τεῖχος· ἀπὸ δὲ τȣ́τȣ τȣ͂ χρόνȣ ȣ̓δενὸς ἔτι τȣ́των

3. Militi tantum viginti dierum ſtipendium numerari potuit, tametſi iam menſis exiiſſet. Negabat enim Heraclides, pluris ſe manubias vendere potuiſſe. Quod grauiter Xenophon, moleſteque ferens: Videris, inquit, Heraclides, non ita vti debebas, Seuthae commoda procurare. Nam ea ſi tibi cordi eſſent, ſtipendium integrum attuliſſes, vel foenore accepta praeter hanc pecunia, ſi alia ratione non potuiſſes, tuiſque veſtibus diſtractis.

4. Ex eo grauiter commotus Heraclides, ne amicitia Seuthae excideret, verebatur. Quare ab illo die, quacunque ratione poterat, Xenophontem apud Seuthen criminabatur. At vero milites in Xenophontem culpam conferebant, quod ſtipendium non accepiſſent. Eidem Xenophonti Seuthes etiam ſuccenſebat, quod enixe ſtipendium pro milite poſceret: atque vt ante illum diem ſemper dictitauerat, ſe, poſteaquam ad mare perueniſſet, Biſanthem, Ganum et Caſtellum nouum ei traditurum: ita ex eo tempore nullius horum men-

τέτων ἐμέμνητο. ὁ μὲν γὰρ Ἡρακλείδης καὶ τῦτο διαβεβλήκει, ὡς ἐκ ἀσφαλὲς εἴη, τείχη παραδιδόναι ἀνδρὶ δύναμιν ἔχοντι.

έ. Ἐκ τέτε ὁ μὲν Ξενοφῶν ἐβελεύετο, τί χρὴ ποιεῖν περὶ τῦ ἔτι ἄνω στρατεύεσθαι. ὁ δ' Ἡρακλείδης, εἰσαγαγὼν τὲς ἄλλες στρατηγὲς πρὸς Σεύθην, λέγειν τε ἐκέλευεν αὐτὲς, ὅτι ἐδὲν ἂν ἧττον σφεῖς ἀγάγοιεν τὴν στρατιὰν ἢ Ξενοφῶν, τόν τε μισθὸν ὑπισχνεῖτο αὐτοῖς ἐντὸς ὀλίγων ἡμερῶν ἔκπλεων παρέσεσθαι δυοῖν μηνοῖν. συστρατεύεσθαί τε ἐκέλευε.

ς'. Καὶ ὁ Τιμασίων εἶπεν· ἐγὼ μὲν τοίνυν ἐδ' ἂν πέντε μηνῶν μισθὸς μέλλῃ εἶναι, στρατευσαίμην ἂν ἄνευ Ξενοφῶντος· καὶ ὁ Φρυνίσκος καὶ ὁ Κλεάνωρ συνωμολόγεν Τιμασίωνι. ἐντεῦθεν Σεύθης ἐλοιδόρει τὸν Ἡρακλείδην, ὅτι ἐ παρακαλεῖ τὸν Ξενοφῶντα. ἐκ δὲ τέτε παρακαλῦσιν αὐτὸν μόνον.

ζ'. Ὁ δὲ, γνὲς τῦ Ἡρακλείδε τὴν πανεργίαν, ὅτι βέλοιτο αὐτὸν διαβάλλειν πρὸς τὲς ἄλλες στρατηγὲς,

mentionem faciebat. Nam et hac in parte calumniis vſus Heraclides fuerat, tutum non eſſe, caſtella illi tradere, cui ad manum exercitus eſſet.

5. Deliberabat hinc Xenophon, an eſſet vlterius hac in expeditione cum Seuthe progrediendum. Heraclides, introductis ad Seuthen ducibus caeteris, monebat, vt dicerent, nihilo ſe minus poſſe copias ducere, quam poſſet Xenophon. Addebat, polliceri ſe, ſtipendium integrum duûm menſium paucos intra dies adfuturum: tantum hortabatur, vt expeditioni ſe ſocios adiungerent.

6. Ibi Timaſion: Equidem, ait, non ſi vel quinque menſium ſtipendium mihi numeretur, abſque Xenophonte bello huic interfuero. Idem et Phryniſcus et Cleanor aiebant. Quo factum, vt, quum Heraclidem Seuthes obiurgaret, quod non etiam Xenophontem aduocaſſet, ſolus deinde Xenophon arceſſeretur.

7. Verum ille, animaduerſa Heraclidae vafricie, quod hoc modo vellet ipſum apud duces reliquos

τηγὺς, παρέρχεται λαβὼν τούς τε στρατηγὺς πάντας καὶ τὺς λοχαγύς· καὶ ἐπεὶ πάντες ἐπείσθησαν, συνεστρατεύοντο, καὶ ἀφικνῦνται, ἐν δεξιᾷ ἔχοντες τὸν Πόντον, διὰ τῶν Μελινοφάγων καλυμένων Θρακῶν, εἰς τὸν Σαλμυδησσόν.

ή. Ενθα τῶν εἰς τὸν Πόντον πλεύσῶν νηῶν πολλαὶ ὀκέλλυσι καὶ ἐκπίπτυσι. τέναγος γάρ ἐστιν ἐπιπολὺ τῆς θαλάττης. καὶ οἱ Θρᾶκες οἱ κατὰ ταῦτα οἰκῦντες, στήλας ὁρισάμενοι, τὰ καθ' αὑτὺς ἕκαστοι ἐκπίπτοντα λῄζονται. τέως δ' ἐλέγοντο πρὶν ὁρίσασθαι, ἁρπάζοντες πολλοὶ ὑπ' ἀλλήλων ἀποθνήσκειν. ἐνταῦθα εὑρίσκονται πολλαὶ μὲν κλίναι, πολλὰ δὲ κιβώτια, πολλαὶ δὲ βίβλοι, καὶ τἆλλα πολλὰ, ὅσα ἐν ξυλίνοις τεύχεσι ναύκληροι ἄγυσιν.

θ'. Εντεῦθεν ταῦτα καταστρεψάμενοι, ἀπῄεσαν πάλιν· ἔνθα δὴ Σεύθης εἶχε στράτευμα πλέον τῦ Ελληνικῦ. ἔκ τε γαρ

reliquos suspectum et inuisum reddere: Seuthen vna cum aliis ducibus ac praefectis cohortium conuenit. Quos vbi suam in sententiam Seuthes adduxisset, expeditio coniunctis copiis est suscepta. Quumque sic proficiscerentur, vt Pontum ad dextram haberent; per Thraces, qui Melinophagi vocantur, Salmydessum peruenerunt.

8. Hoc loco pleraeque naues in Pontum profecturae allidun- tur, et in litus eiiciuntur. Nam vadosum istic magna ex parte mare est, ac Thraces iis in locis habitantes, limitibus per cippos distinctis, ea rapiunt singuli, quae in litora singulorum eiiciuntur. Prius sane quam limites illi constituti fuissent, captatores illos praedae mutuis se vulneribus confecisse proditum est. Inuenitur heic magna sponDarum, arcularum, librorum, aliarumque rerum copia, quae res a nauiculatoribus in vasis ligneis vehuntur.

9. Posteaquam haec loca in potestatem Seuthae redacta fuissent, abductus est inde exercitus. Habebat iam Seuthes maiores copias, quam essent Graecae. Nam

γὰρ Ὀδρυσῶν πολὺ ἔτι πλείους καταβεβήκεσαν, καὶ οἱ ἀεὶ πειθόμενοι συνεστρατεύοντο. κατηυλίσθησαν δὲ ἐν τῷ πεδίῳ ὑπὲρ Σηλυμβρίαν, ὅσον πεντήκοντα σταδίους ἀπέχοντες τῆς θαλάττης.

ι. Καὶ μισθὸς μὲν οὐδείς πω ἐφαίνετο, πρὸς δὲ τὸν Ξενοφῶντα, οἵ τε στρατιῶται πάντες χαλεπῶς εἶχον, ὅ, τε Σεύθης οὐκέτι οἰκείως διέκειτο, ἀλλ᾽ ὁπότε συγγενέσθαι αὐτῷ βουλόμενος ἔλθοι, πολλαὶ ἤδη ἀσχολίαι ἐγίνοντο.

ΚΕΦ. ϛʹ.

Ἐν δὲ τούτῳ τῷ χρόνῳ, σχεδὸν ἤδη δύο μηνῶν ὄντων, ἀφικνοῦνται Χαρμῖνός τε ὁ Λάκων, καὶ Πολύνεικος παρὰ Θίμβρωνος· καὶ λέγουσιν, ὅτι Λακεδαιμονίοις δοκεῖ στρατεύεσθαι ὡς ἐπὶ Τισσαφέρνην, καὶ Θίμβρων ἐκπέπλευκεν ὡς πολεμήσων, καὶ δεῖται ταύτης τῆς στρατιᾶς, καὶ λέγει, ὅτι Δαρεικὸς ἑκάστῳ ἔσται μισθὸς τοῦ μηνὸς, καὶ

Nam et multo plures ex Odryſarum natione deſcenderant, et omnes, qui in fidem recipiebantur, vna cum aliis arma coniungebant. Caſtra in campo ſupra Selymbriam habebantur, a mari prope quinquaginta ſtadiorum interuallo.

10. Stipendium nullum vſquam apparebat, et Xenophonti non ſolum milites ſuccenſebant: ſed etiam Seuthes alieno erat in ipſum animo. Quoties hunc conuenire cuperet Xenophon, multis occupationibus diſtineri ſe ſimulabat.

CAP. VI.

Duo iam prope menſes elapſi fuerant, quum Charminus Laco, et Polynicus, a Thimbrone miſſi in caſtra veniunt. Exponunt, decreuiſſe Lacedaemonios bellum Tiſſapherni facere. Eius belli cauſſa iam Thimbronem cum claſſe profectum eſſe, qui exercitus huius opera egeat; ac polliceatur, ſe cuiuis militi ſingulos in menſes Daricum nummum daturum in ſtipendium, praefe-

ctis

καὶ τοῖς λοχαγοῖς διμοιρία, καὶ τοῖς στρατηγοῖς τετραμοιρία.

β'. Επεὶ δ' ἦλθον οἱ Λακεδαιμόνιοι, εὐθὺς ὁ Ηρακλείδης, πυθόμενος ὅτι ἐπὶ τὸ στράτευμα ἥκουσι, λέγει τῷ Σεύθῃ ὅτι κάλλιον γεγένηται. οἱ μὲν γὰρ Λακεδαιμόνιοι δέονται τοῦ στρατεύματος, σὺ δ' οὐ δέῃ. ἀποδιδοὺς δὲ τὸ στράτευμα αὐτοῖς χαριεῖ, σὲ δὲ οὐκέτι ἀπαιτήσουσι τὸν μισθὸν, ἀλλ' ἀπαλλάξονται ἐκ τῆς γῆς.

γ'. Ακούσας ταῦτα ὁ Σεύθης, κελεύει παράγειν· καὶ ἐπεὶ εἶπον, ὅτι ἐπὶ τὸ στράτευμα ἥκουσι, λεγει ὅτι τὸ στράτευμα ἀποδίδωσι, Φίλος τε καὶ σύμμαχος βούλεται εἶναι. καλεῖ τε αὐτοὺς ἐπὶ ξένια *, καὶ ἐξένιζε μεγαλοπρεπῶς. Ξενοφῶντα δὲ οὐ καλεῖ, οὐδὲ τῶν ἄλλων στρατηγῶν οὐδένα.

δ'. Ερωτώντων δὲ τῶν Λακεδαιμονίων, Τίς ἀνὴρ εἴη ΞενοΦῶν, ἀπεκρίνατο, ὅτι τὰ μὲν ἄλλα εἴη οὐ κακὸς, Φιλοστρατιώτης δὲ, καὶ διὰ τοῦτο χεῖρόν ἐστιν αὐτῷ. καὶ οἱ εἶπον, Αλλ' ἦ δημαγωγεῖ ὁ ἀνὴρ τοὺς ἄνδρας;

etis cohortium binos, ducibus quaternos.

2. Posteaquam Lacedaemonii venissent, mox Heraclides, qui eos ad exercitum missos audiisset, melius rem succedere Seuthae narrat. Lacedaemonios enim copiis Graecis egere, quibus ipse non amplius egeat. Quare si exercitum ipsis trades, simul et gratiam inibis, et milites stipendium abs te non petent amplius, sed finibus tuis excedent.

3. Quae quum Seuthes audiisset, deduci eos ad se iubet. Vbi exposuissent, ad exercitum se venisse; concedere se ipsis hasce copias ait, ac Lacedaemoniorum amicitiam societatemque expetere. Deinde hospitaliter inuitatos magnifice excepit. Neque tamen aut Xenophontem, aut quenquam alium ex ducibus vocat.

4. Interrogantibus de Xenophonte Lacedaemoniis, cuiusmodi vir esset: caeteroqui non instrenuum esse respondit, tantum militum peresse studiosum, quae res ipsius etiam commodis plurimum officiat. Tum illi: Num milites, inquiunt, gratia et auctoritate sibi deuinctos

* Al. ἐπὶ ξενίᾳ.

ἄνδρας; καὶ ὁ Ἡρακλείδης, πάνυ μὲν οὖν, ἔφη.

έ. Ἆρ᾽ οὖν, ἔφασαν, μὴ καὶ ἡμῖν ἐναντιώσεται περὶ τῆς ἀπαγωγῆς; ἀλλ᾽ ἢν ὑμεῖς, ἔφη ὁ Ἡρακλείδης, συλλέξαντες αὐτοὺς ὑπόσχησθε τὸν μισθὸν, ὀλίγον ἐκείνῳ προσχόντες, ἀποδραμοῦνται σὺν ὑμῖν. πῶς ἂν οὖν, ἔφασαν, ἡμῖν συλλεγεῖεν; αὔριον ὑμᾶς, ἔφη ὁ Ἡρακλείδης, πρωῒ ἄξομεν πρὸς αὐτοὺς, καὶ οἶδα, ἔφη, ὅτι ἐπειδὰν ὑμᾶς ἴδωσιν, ἄσμενοι συνδραμοῦνται.

ς΄. Αὕτη μὲν ἡ ἡμέρα οὕτως ἔληξε. τῇ δ᾽ ὑστεραίᾳ ἄγουσιν ἐπὶ τὸ στράτευμα τοὺς Λάκωνας Σεύθης τε καὶ Ἡρακλείδης, καὶ συλλέγεται ἡ στρατιά. τὼ δὲ Λάκωνε ἐλεγέτην, ὅτι Λακεδαιμονίοις δοκεῖ πολεμεῖν Τισσαφέρνει τῷ ὑμᾶς ἀδικήσαντι. ἢν οὖν ἴητε σὺν ἡμῖν, τόν τε ἐχθρὸν τιμωρήσεσθε, καὶ Δαρεικὸν ἕκαστος οἴσει τοῦ μηνὸς ὑμῶν, λοχαγὸς δὲ τὸ διπλοῦν, στρατηγὸς δὲ τὸ τετραπλοῦν.

ζ΄. Καὶ

deuinctos habet? Omnino, fubiecit Heraclides.

5. Num igitur, aiunt illi, nobis etiam aduerfabitur, quominus exercitum abducamus? Si vos, refpondit Heraclides, vocatis ad concionem militibus ftipendium promiferitis, neque magnopere, quid ille faciat, curaueritis: vobifcum hinc vel currentes abibunt. At qui fieri poterit, aiunt Lacedaemonii, vt noftra cauffa conueniant? Nos, inquit, cras mane vos ad illos deducemus. Sat fcio, quamprimum vos viderint, libenter concurrent.

6. In hunc modum is tum dies exactus fuit. Poftridie Seuthes et Heraclides Lacedaemonios ad exercitum deducunt: Milites ad concionem veniunt: Exponunt illi duo, decreuiffe Lacedaemonios bellum aduerfus Tiffaphernem gerere; qui vos, inquiunt, affecit iniuria. Quare fi nobis vofmet adiunxeritis, non folum hoftem vlcifcemini: fed etiam finguli in ftipendium menftruum habebitis nummum Daricum vnum, praefecti cohortium binos, duces quaternos.

7. Eam

ζ'. Καὶ οἱ στρατιῶται ἄσμενοί τε ἤκουσαν, καὶ εὐθὺς ἀνίσταταί τις τῶν Ἀρκάδων, τοῦ Ξενοφῶντος κατηγορήσων. παρῆν δὲ καὶ Σεύθης, βουλόμενος εἰδέναι τί πραχθήσεται· καὶ ἐν ἐπηκόῳ εἱστήκει, ἔχων τὸν ἑρμηνέα. συνίει δὲ καὶ αὐτὸς Ἑλληνιστὶ τὰ πλεῖστα.

ή. Ἔνθα δὴ λέγει ὁ Ἀρκάς. Ἀλλ' ἡμεῖς μὲν, ὦ Λακεδαιμόνιοι, καὶ πάλαι ἂν ἦμεν παρ' ὑμῖν, εἰ μὴ Ξενοφῶν δεῦρο ἡμᾶς πείσας ἀπήγαγεν, ἔνθα δὴ ἡμεῖς μὲν τὸν δεινὸν χειμῶνα στρατευόμενοι καὶ νύκτα καὶ ἡμέραν οὐδὲν * πεπάμεθα· ὁ δὲ τοὺς ἡμετέρους πόνους ἔχει. καὶ Σεύθης ἰδίᾳ μὲν ἐκεῖνον πεπλούτικεν, ἡμᾶς δὲ ἀποστερεῖ τὸν μισθόν· ὥστε, ὅγε πρῶτος λέγων, Ἐγὼ μὲν, ἔφη, εἰ τοῦτον ἴδοιμι καταλευσθέντα, καὶ δόντα δίκην ὧν ἡμᾶς περιεῖλκε, καὶ τὸν μισθὸν ἂν μοι δοκῶ ἔχειν, καὶ οὐδὲν ἂν ἐπὶ τοῖς πεποιημένοις ** ἄχθεσθαι. μετὰ τοῦτον ἄλλος ἀνέστη· ὁμοίως καὶ ἄλλος.

θ'. Ἐκ

7. Eam orationem milites perlubenter audiere, ſtatimque ſurrexit Arcadum quidam, vt Xenophontem accuſaret. Aderat et Seuthes, qui euentum rei ſcire cuperet. Stabat autem in loco, de quo audire omnia poſſet, ac ſecum habebat interpretem: quanquam et ipſe pleraque Graece dicta intelligeret.

8. Arcadis illius haec fuit oratio: Iamdudum vobis nosmet adiunxiſſemus, Lacedaemonii, ſi non huc nos Xenophon in ſententiam ſuam pertractos abduxiſſet; quo loco tametſi nos et ſaeuae hyemis tempore, et noctu atque interdiu labores militares pertulerimus: minime tamen rem fecimus, quum ille noſtrorum laborum praemia tulerit. Nam Seuthes ipſum quidem ditauit, at nos ſtipendiis noſtris fraudat. Quo ſit, vt ego, qui primus ſententiam dico, ſi lapidibus hunc obrutum videam, et poenas dantem pro eo, quod nos hinc inde traxit; non ſolum me accepiſſe mercedem meam ſim exiſtimaturus, ſed etiam illa me pertuliſſe, quae tuli, ſuſque deque laturus. Poſt hunc ſurrexit alius, atque alius.

9. Tan-

* Al. πεπάμεθα. ** Al. ἔτι pro ἐπὶ, it. πεπονημένοις pro πεποιημένοις.

θ'. Ἐκ δὲ τούτων Ξενοφῶν ἔλεξεν ὧδε. "Ἀλλὰ πάντα μὲν ἄνθρωπον ὄντα προσδοκᾶν δεῖ, ὁπότε καὶ ἐγὼ μὲν ὑφ' ὑμῶν αἰτίας * ἔχω, ἐν ᾧ πλείστην προθυμίαν ἐμαυτῷ γε δή μοι δοκῶ συνειδέναι περὶ ὑμᾶς παρεσχημένος. ἀπετραπόμην μέν γε ἤδη οἴκαδε ὁρμώμενος μὰ τὸν Δία, οὔτι πυνθανόμενος ὑμᾶς εὖ πράττειν, ἀλλὰ μᾶλλον ἀκούων ἐν ἀπόροις εἶναι, ὡς ὠφελήσων εἴ τι δυναίμην.

ι'. Ἐπεὶ δ' ἦλθον, Σεύθου τουτουῒ πολλοὺς ἀγγέλους πρὸς ἐμὲ πέμποντος, καὶ πολλὰ ὑπισχνουμένου ἐμοὶ, εἰ πείσαιμι ὑμᾶς πρὸς αὐτὸν ἐλθεῖν, τοῦτο μὲν οὐκ ἐπεχείρησα ποιεῖν, ὡς αὐτοὶ ἐπίστασθε. ἦγον δ' ὅθεν ᾤμην τάχιστ' ἂν ὑμᾶς εἰς τὴν Ἀσίαν διαβῆναι. ταῦτα γὰρ καὶ βέλτιστα ἐνόμιζον ὑμῖν εἶναι, καὶ ὑμᾶς ᾔδειν βουλομένους.

ια'. Ἐπεὶ δὲ Ἀρίσταρχος ἐλθὼν σὺν τριήρεσιν ἐκώλυσε διαπλεῖν ἡμᾶς, ἐκ τούτου (ὅπερ εἰκὸς δήπου ἦν) συνέλεξα ὑμᾶς, ὅπως βουλευσαίμεθα ὅ, τι χρὴ ποιεῖν. οὐκοῦν ** ὑμεῖς ἀκούοντες μὲν Ἀριστάρχου ἐπιτάττοντος

9. Tandem Xenophon in hanc ſententiam verba fecit: Nimirum homini nihil non expectandum eſt, quum in eo vos me reum peragatis, in quo beneuolentiae ſummae vobis praeſtitae mihi ſum conſcius. Domum profecto quum proficiſcerer, non quod fortuna vos vti proſpera, ſed potius quod in anguſtias maximas adductos intelligerem; reuerſus ad vos ſum ex itinere, non nihil opis pro virili mea rebus veſtris allaturus.

10. Poſteaquam veni, Seuthes hic multos ad me mittebat nuntios, multa mihi pollicebatur, ſi vobis perſuaſiſſem vt ad ipſum veniretis. Verum ego hac in parte nihil tentaui, quemadmodum ipſi noſtis: ſed eo vos duxi, vnde putabam celerrime in Aſiam traiici poſſe. Nam id plurimum rebus veſtris commodaturum exiſtimabam, et vos non nolle ſciebam.

11. Verum vbi cum triremibus Ariſtarchus venit, ac nos in Aſiam traiicere nauigiis vetuit: vocaui vos ego ad concionem, (quod vtique conſentaneum erat) vt quid eſſet agendum, deliberaremus. Vos quum audiretis Ariſtarchum mandantem

* Al. αἰτίαν.

** In al. haec vſque ad ἐπεψηφίσασθε ταῦτα p. ſequ. interrogatiue ponuntur.

τος ὑμῖν εἰς Χεῤῥόνησον πορεύεσθαι, ἀκούοντες δὲ Σεύθου πείθοντος ἑαυτῷ συστρατεύεσθαι, πάντες μὲν ἐλέγετε σὺν Σεύθῃ ἰέναι, πάντες δ' ἐπεψηφίσασθε ταῦτα.

ιβ'. Εἴ τι οὖν ἐγὼ ἐνταῦθα ἠδίκησα, ἀγαγὼν ὑμᾶς ἔνθα πᾶσιν ὑμῖν ἐδόκει, εἴπατε. ἐπεί γε μὴν ψεύδεσθαι ἤρξατο Σεύθης περὶ τοῦ μισθοῦ, εἰ μὲν ἐπαινῶ αὐτὸν, δικαίως ἄν με αἰτιῷσθε καὶ μισοῖτε. εἰ δὲ πρόσθεν αὐτῷ πάντων μάλιστα φίλος ὢν, νῦν πάντων διαφορώτατός εἰμι, πῶς ἔτι δικαίως, αἱρούμενος ὑμᾶς ἀντὶ Σεύθου, ὑφ' ὑμῶν αἰτίαν ἔχοιμι περὶ ὧν πρὸς τοῦτον διαφέρομαι;

ιγ'. Ἀλλ' εἴποιτε ἂν, ὅτι ἔξεστι καὶ τὰ ὑμέτερα ἔχοντα παρὰ Σεύθου, τεχνάζειν. οὐκοῦν * δῆλον τοῦτό γε, ὅτι εἴπερ ἐμοὶ ἐτέλει τι Σεύθης, οὐχ οὕτως ἐτέλει δήπου, ὡς ὧν τε ἐμοὶ δοίη, στεροῖτο, καὶ ἄλλα ὑμῖν ἀποτίσειεν. ἀλλ' οἶμαι, εἰ ἐδίδου, ἐπὶ τούτῳ ἂν ἐδίδου, ὅπως ἐμοὶ

tem, vt in Cherronesum proficisceremini, et Seuthen simul audiretis suadentem vobis, vt signa sua sequeremini: vos omnes Seuthen sequuturos dixistis, eamque sententiam decreto vestro sanxistis.

12. Quamobrem exponite quaeso, num quid a me factum iniuste fuerit, qui vos eo duxerim, quo duci omnes volueritis. Enimuero si Seuthes a me laudatur, postea quam datam de stipendio fidem fallere coepit: iure culpam in me confertis, iure apud vos in odio sum. Sin autem modo maxime abeo diffideo, quo vno inter omnes hactenus ille amicissimo vsus est: quo iure a vobis eas ob causas accusor, propter quas ipsas ab eo dissideo, quum vos Seuthae praetulerim?

15. Fortasse dicetis fieri posse, vt impetratis iis a Seuthe, quae vobis debebantur, artificiosa dissimulatione vtar. At vero manifestum est, si quid mihi pendit Seuthes, id eum non sic pependisse, vt simul et illa, quae mihi daret, amitteret; et vobis alia persolueret. Nimirum ita statuo, si quid ille mihi dedisset, ea causa daturum fuisse: vt mihi

* Al. ἀκοῦν - - - ἀποτίσειεν; interrogatiue.

ἐμοὶ δȣ̀ς μεῖον, μὴ ἀποδοίη ὑμῖν τὸ πλεῖον. εἰ τοίνυν ȣ̔́τως ἔχειν οἴεσθε, ἔξεστιν ὑμῖν αὐτίκα μάλα ματαίαν ταύτην τὴν πρᾶξιν ἀμφοτέροις ἡμῖν ποιῆσαι, ἐὰν πράττητε αὐτὸν τὰ χρήματα.

ιδʹ. Δῆλον γὰρ, ὅτι Σεύθης, εἰ ἔχω τὶ παρ' αὐτȣ͂, ἀπαιτήσει μέντοι δικαίως, ἐὰν μὴ βεβαιῶ τὴν πρᾶξιν αὐτȣ͂, ἐφ' ᾗ ἐδωροδοκȣ́μην. ἀλλὰ πολλȣ͂ μοι δοκῶ δεῖν, τὰ ὑμέτερα ἔχειν. ὀμνύω γὰρ ὑμῖν Θεȣ̀ς ἅπαντας, καὶ πάσας, μηδὲ ἃ ἐμοὶ ἰδίᾳ ὑπέσχετο Σεύθης, ἔχειν. πάρεστι δὲ αὐτὸς, καὶ ἀκȣ́ων σύνοιδέ μοι, εἰ ἐπιορκῶ.

ιέ. Ἵνα δὲ μᾶλλον θαυμάσητε, συνεπόμνυμι, μηδὲ ἃ οἱ ἄλλοι στρατηγοὶ ἔλαβον, εἰληφέναι, μὴ τοίνυν μηδ' ὅσα τῶν λοχαγῶν ἔνιοι. καὶ τί δὴ ταῦτα ἐποίȣν; ᾤμην, ὦ ἄνδρες, ὅσῳ μᾶλλον συμφέροιμι τȣ́τῳ τὴν τότε πενίαν, τοσȣ́τῳ μᾶλλον αὐτὸν φίλον μοι ἔσεσθαι, ὁπότε δυνηθείη. ἐγὼ δὲ ἅμα ὁρῶ

mihi numerata minore ſumma, vobis maiorem non daret. Quod ſi rem hoc pacto ſe habere exiſtimatis, facillime id, quod geſtum a me atque ipſo eſt, irritum reddetis, ſi pecuniam ab ipſo exegeritis.

14. Nam Seuthes haud dubie, quod ab ipſo accepi, repetet, et quidem merito: ſi id non praeſtitero, quod vt illi effectum darem, muneribus corrumpi me paſſus fueram. Enimuero multum abeſt, vt ego ſtipendia vobis debita interceperim. Nam per omnes Deos Deaſque iuro, mene illa quidem habere, quae mihi priuatim Seuthes promittebat. Adeſt heic ipſe, audit haec, nouit an modo peierem.

15. Atque vti magis etiam, quod admiremini, habeatis: hocquoque iureiurando confirmo, me non illa, quae acceperunt duces caeteri, accepiſſe: immo ne quidem ea, quae nonnulli cohortium praefecti acceperunt. Et quamobrem tandem illud feci? Exiſtimabam, milites, me, quanto aequiore animo paupertatem, qua tum premebatur, vna cum Seuthe perferrem: tanto amiciorem homini fore,

ὁρῶ αὐτὸν εὖ πράττοντα, καὶ γιγνώσκω δὴ αὐτᾶ τὴν γνώμην.

ις΄. Εἴποι δή τις ἄν, ἆκᾶν αἰσχύνῃ ᾆτω μωρῶς ἐξαπατώμενος; ναὶ μὰ Δία ᾐσχυνόμην μέντοι, εἰ ὑπὸ πολεμίᾶ γε ᾆτως ἐξηπατήθην· φίλῳ δ᾽ ὄντι ἐξαπατᾶν αἴσχιόν μοι δοκεῖ εἶναι, ἢ ἐξαπατᾶσθαι. ἐπεὶ εἴ γε πρὸς φίλᾶς ἐςὶ φυλακὴ, πάντας οἶδα ὑμᾶς φυλαξαμένᾶς*, ὡς μὴ παρασχεῖν τᾶτῳ πρόφασιν δικαίαν, μὴ ἀποδιδόναι ὑμῖν, ἃ ὑπέσχετο. ᾆτε γὰρ ἠδικήσαμεν τᾶτον ᾆδὲν, ᾆτε κατεβλακεύσαμεν τὰ τᾶτᾶ, ᾆτε μὴν κατεδειλιάσαμεν ᾆδὲν, ἐφ᾽ ὅ, τι ἡμᾶς ᾆτος παρεκάλεσεν.

ιζ΄. Ἀλλὰ, φαίητε ἂν, ἔδει τὰ ἐνέχυρα τότε λαβεῖν, ὡς μηδὲ, εἰ ἐβᾆλετο, ἐδύνατο ἐξαπατᾷν. πρὸς ταῦτα δὲ ἀκᾆσατε, ἃ ἐγὼ ᾆκ ἄν ποτε εἶπον τᾆτᾆ ἐναντίον, εἰ μή μοι ἢ παντάπασιν ἀγνώμονες ἐδοκεῖτε εἶναι, ἢ λίαν εἰς ἐμὲ ἀχάριςοι. ἀναμνήσθητε γὰρ, ἐν ποίοις τισὶν

fore', posteaquam nactus aliquam potentiam esset. Nunc et secundis eum rebus frui video, et animum cognosco.

16. Fortassis obiecerit heic aliquis mihi: An non igitur erubescis, adeo te stulte circumventum esse? Ego vero erubescerem, si ab hoste in hunc modum circumscriptus essem. At homini amico turpius esse duco, si amicum ipse decipiat, quam si decipiatur. Quod si aliqua est aduersus amicos cautio, eam vos omnino adhibuisse scio, ne huic vllam occasionem iustam praeberetis, quominus id praestaret, quod se praestaturum receperat. Non vlla ipsum affecimus iniuria, non per inertiam rebus ipsius quidquam detrimenti attulimus, non metu deterriti sumus, quominus id faceremus, ad quod nos hortaretur.

17. Forte dixeritis, pignora tunc fuisse capienda; ne nos, etiamsi maxime vellet, posset decipere. Ad ea velim audiatis, quae contra ipsum nunquam ego proferrem; nisi mihi vel omnino iniqui homines, vel admodum erga me ingrati videremini. Recordamini, quo res vestrae

* Al. διαφυλαξαμένᾶς.

τισὶν ὄντες πράγμασιν ἐτυγχάνετε, ἐξ ὧν ὑμᾶς ἐγὼ ἀνήγαγον πρὸς Σεύθην. οὐκ εἰς μὲν Πέρινθον, εἰ προσίητε τῇ πόλει, Ἀρίσταρχος ὑμᾶς ὁ Λακεδαιμόνιος οὐκ εἴα εἰσιέναι, ἀποκλείσας τὰς πύλας; ὑπαίθριοι δὲ ἔξω ἐστρατοπεδεύετε; μέσος δὲ χειμὼν ἦν; ἀγορᾷ δὲ ἐχρῆσθε, σπάνια μὲν ὁρῶντες τὰ ὤνια, σπάνια δὲ ἔχοντες ὅτων ὠνήσεσθε;

ιή. Ἀνάγκη δὲ ἦν μένειν ἐπὶ Θράκης· τριήρεις γὰρ ἐφορμοῦσαι ἐκώλυον διαπλεῖν. εἰ δὲ μένοι τις, ἐν πολεμίᾳ χώρᾳ εἶναι, ἔνθα πολλοὶ μὲν ἱππεῖς ἐναντίοι ἦσαν, πολλοὶ δὲ πελτασταί. ἡμῖν δὲ ὁπλιτικὸν μὲν ἦν, * ᾧ ἀθρόοι μὲν ἰόντες ἐπὶ τὰς κώμας, ἴσως ἂν ἐδυνάμεθα σῖτον λαμβάνειν οὐδέν τι ἄφθονον. ὅτῳ δὲ διώκοντες ἂν ἢ ἀνδράποδα, ἢ πρόβατα καταλαμβάνοιμεν, οὐκ ἦν ἡμῖν. οὔτε γὰρ ἱππικὸν, οὔτε πελταστικὸν ἔτι ἐγὼ συνεστηκὸς κατέλαβον παρ' ὑμῖν.

ιθ'. Εἰ

vestrae loco fuerint, quum vos ad Seuthen duxi. An non vos, ad Perinthi muros accedentes, Aristarchus Lacedaemonius, occlusis portis arcebat, quominus oppidum ingrederemini? non castra sub dio foris habebati? non media hyems erat? Non foro vtebamini, in quo magnam rerum venalium penuriam videbatis, quum vobis ne quidem pecunia suppeteret, qua necessaria coëmeretis?

18. Taceo, quod necessario manendum in Thracia fuerit. Nam triremes in statione nos obseruantes, quominus traiiceremus, impediebant. Iam si in Thracia subsisteremus, necesse erat hostium in solo versari, vbi magnus nobis equitatus opponebatur, magnae cetratorum copiae. Nobis autem grauis sane armatura non deerat, qua cum vniuersi vicos licuisset inuadere, frumentique capere non magnam profecto copiam: verum non erat, quo vel mancipia vel oves persequendo rapere possemus. Nec enim hactenus ego, dum vobiscum sum, vel equitum vel cetratorum frequentes copias apud vos reperi.

19. Si

* Al. ᾧ ἀθρόοι

ιθ'. Εἰ οὖν, ἐν τοιαύτῃ ἀνάγκῃ ὄντων ὑμῶν, μηδ' ὁντιναοῦν μισθὸν προσαιτήσας, Σεύθην σύμμαχον ὑμῖν προσέλαβον, ἔχοντα ἱππέας καὶ πελταστὰς, ὧν ὑμεῖς προσεδεῖσθε, κακῶς ἂν ἐδόκουν ὑμῖν βεβουλεῦσθαι πρὸ ὑμῶν; τούτων γὰρ δήπου κοινωνήσαντες, καὶ σῖτον ἀφθονώτερον ἐν ταῖς κώμαις εὑρίσκετε, διὰ τὸ ἀναγκάζεσθαι τοὺς Θρᾶκας κατὰ σπουδὴν μᾶλλον φεύγειν· καὶ προβάτων καὶ ἀνδραπόδων μετέσχετε.

κ'. Καὶ πολέμιον οὐδένα ἔτι ἑωρῶμεν, ἐπειδὴ τὸ ἱππικὸν ἡμῖν προσεγένετο. τέως δὲ θαρσαλέως ἡμῖν ἐφείποντο οἱ πολέμιοι καὶ ἱππικῷ καὶ πελταστικῷ, κωλύοντες μηδαμῇ κατ' ὀλίγους ἀποσκεδαννυμένους τὰ ἐπιτήδεια ἀφθονώτερα ἡμᾶς πορίζεσθαι.

κα'. Εἰ δὲ δὴ ὁ συμπαρέχων ὑμῖν ταύτην τὴν ἀσφάλειαν, μὴ πάνυ πολὺν μισθὸν προσετέλει τῆς ἀσφαλείας, τοῦτο δὴ τὸ πάθημα τὸ σχέτλιον, καὶ διὰ τοῦτο οὐδαμῇ οἴεσθε χρῆναι ζῶντά * μ' ἀνεῖναι; νῦν δὲ δὴ πῶς ἀπέρχεσθε; οὐ διαχειμάσαντες μὲν ἐν ἀφθόνοις τοῖς ἐπιτη-

19. Si ergo, quum tali necessitate premeremini, nullum ipse stipendium postulans, Seuthen vobis socium conciliarem, cui et equites erant, et cetrati, quibus vos egebatis: malene consuluisse commodis vestris videbar? Nimirum posteaquam his sociis vsi estis, non solum maiore copia frumentum in vicis reperistis, quod fugere maiore festinatione Thraces cogerentur; sed etiam pecudum mancipiorumque participes facti estis.

20. Praeterea nullum amplius hostem vidimus, posteaquam equestribus copiis aucti sumus. At vero prius fidentibus animis hostes a tergo nos cum equitum et cetratorum agmine vrgebant, planeque impediebant, quominus hinc inde parua manu palantes commeatum largiorem pararemus.

21. Qui ergo securitatem hanc vobis peperit, si praeter eam non admodum ampla stipendia *pro securitate* vobis praebuit, ideone vos indignam in calamitatem coniecit, ac mortem vestra sententia meruit? At qui iam quaeso disceditis? an non hyemem in magna commeatus copia

* Al. ἐμὲ οὖν εἶναι.

ἐπιτηδείοις, περιττὸν δ' ἔχοντες τοῦτο ὅ, τι ἐλάβετε παρὰ Σεύθου; τὰ γὰρ τῶν πολεμίων ἐδαπανᾶτε. καὶ ταῦτα πράττοντες, οὔτε ἄνδρας ἐπείδετε ὑμῶν αὐτῶν ἀποθανόντας, οὔτε ζῶντας ἀπεβάλετε.

κβ'. Εἰ δέ τι καλὸν πρὸς τοὺς ἐν τῇ Ἀσίᾳ βαρβάρους ἐπέπρακτο ὑμῖν, οὐκ ἐκεῖνο σῶν ἔχετε, καὶ πρὸς ἐκείνοις νῦν ἄλλην ευκλειαν προσειλήφατε, καὶ τοὺς ἐν τῇ Εὐρώπῃ Θρᾷκας, ἐφ' οὓς ἐστρατεύσασθε, κρατήσαντες; ἐγὼ μὲν ὑμᾶς φημὶ δικαίως ἄν, ὧν ἐμοὶ χαλεπαίνετε, τούτων τοῖς Θεοῖς χάριν εἰδέναι ὡς ἀγαθῶν. καὶ τὰ μὲν ὑμέτερα, τοιαῦτα.

κγ'. Ἄγετε δὴ πρὸς Θεῶν, καὶ τὰ ἐμὰ σκέψασθε ὡς ἔχει. ἐγὼ μὲν γὰρ ὅτε πρῶτον ἀπῄρα οἴκαδε, ἔχων μὲν ἔπαινον πολὺν πρὸς ὑμῶν ἀπεπορευόμην, ἔχων δὲ δι' ὑμᾶς καὶ ὑπὸ τῶν ἄλλων Ἑλλήνων εὔκλειαν· ἐπιστευόμην δὲ ὑπὸ Λακεδαιμονίων. οὐ γὰρ ἄν με ἔπεμπον πάλιν πρὸς ὑμᾶς.

κδ'. Νῦν

copia exegistis, ac praeter hoc, illud etiam habetis, quod a Seuthe consequuti estis? Quae hostium erant, a vobis absumta sunt: et interea neque vestro ex agmine trucidari vidistis vllos, nec viuos amisistis.

22. Quod si quid a vobis praeclare aduersus barbaras in Asia nationes gestum, an non id vobis integrum manet, ac praeterea nunc aliam nacti gloriam estis, victis etiam Thracibus iis, qui in Europa sedes habent, ac bello a vobis lacessiti sunt? Equidem aio, Diis habendam merito a vobis gratiam pro iis ipsis, tanquam pro beneficiis, quorum causa mihi succensetis. Atque haec iam rerum vestrarum est conditio.

23. Nunc quo loco meae sint, per Deos quaeso, consideretis. Ego quum in patriam primum nauigaturus soluerem, sic discedebam, vt et magnam a vobis laudem reportarem, et propter vos a Graecis etiam caeteris insigni ornarer gloria. Quin et Lacedaemonii mihi fidem habebant. Nam absque eo fuisset, nunquam me rursus ad vos ablegassent.

24. Iam

κδ΄. Νῦν δ᾽ ἀπέρχομαι πρὸς Λακεδαιμονίους ὑφ᾽ ὑμῶν διαβεβλημένος, Σεύθῃ δὲ ἀπεχθόμενος ὑπὲρ ὑμῶν, ὃν ἤλπισ᾽ ἂν εὖ ποιήσας μεθ᾽ ὑμῶν, ἀποστροφὴν καὶ ἐμοὶ καλὴν καὶ παισὶν, εἰ γένοιντο, καταθήσεσθαι. ὑμεῖς δ᾽, ὑπὲρ ὧν ἐγὼ ἀπήχθημαί τε πλεῖστα, καὶ ταῦτα πολὺ κρείττοσιν ἐμαυτοῦ, πραγματευόμενός τε οὐδὲ νῦν πω πέπαυμαι ὅ, τι δύναμαι ἀγαθὸν, τοιαύτην γνώμην ἔχετε περὶ ἐμοῦ.

κε΄. Ἀλλ᾽ ἔχετε μέν με οὔτε φεύγοντα λαβόντες, οὔτε ἀποδιδράσκοντα. ἢν δὲ ποιήσετε, ἃ λεγετε, ἴστε ὅτι ἄνδρα κατακανόντες ἔσεσθε, πολλὰ μὲν δὴ πρὸ ὑμῶν ἀγρυπνήσαντα, πολλὰ δὲ σὺν ὑμῖν πονήσαντα καὶ κινδυνεύσαντα, καὶ ἐν τῷ μέρει, καὶ παρὰ τὸ μέρος, Θεῶν δὲ ἵλεων ὄντων, καὶ τρόπαια βαρβάρων πολλὰ δὴ σὺν ὑμῖν στησάμενον· ὅπως δέ γε τῶν Ἑλλήνων μηδενὶ πολέμιοι γένοισθε, πᾶν ὅσον ἐγὼ ἐδυνάμην, πρὸς ὑμᾶς διατεινάμενον.

κϛ΄. Καὶ

24. Iam ita difcedo, vt et Lacedaemoniis fides mea fufpecta per vos reddita fit, et apud Seuthem veftra fim caufa in odio: de quo fi, vobis adiuvantibus, bene meritus effem, fore fperaram, vt apud ipfum ego cum liberis meis, fi quos habiturus effem, honeftiffimum perfugium haberem. Interim vos, quorum ego caufa maximo fum in odio etiam apud multo me potentiores; vos, quibus ne nunc quidem ftudio, quanto poffum maximo, commodare defino; vos inquam ita de me ftatuitis.

25. Enimuero habetis iam me neque retractum ex fuga, neque cupientem fe fubducere. Quod fi ea, quae minamini, feceritis: fcitote vos illum hominem perempturos, qui non parum pro falute veftra vigilauerit, multos vobifcum labores exantlauerit, pericula multa tum fuo tum aliorum loco adierit, atque etiam, Diis fauentibus, multa de barbaris tropaea vobifcum excitarit, omni denique ftudio contenderit, ne cum vllo Graeci nominis inimicitias fufciperetis.

26. Itaque

κϛ'. Καὶ γὰρ ἂν νῦν ὑμῖν ἔξεςιν ἀνεπιλήπτως πορεύεσθαι, ὅποι ἂν θέλητε καὶ κατὰ γῆν καὶ κατὰ θάλατταν. ὑμεῖς δὲ, ὅτι πολλὴ ὑμῖν εὐπορία φαίνεται, καὶ πλεῖτε ἔνθα δὴ ἐπιθυμεῖτε πάλαι, δέονται δὲ ὑμῶν οἱ τὸ μέγιςον δυνάμενοι, μισθὸς δὲ φαίνεται, ἡγεμόνες δὲ ἥκουσι Λακεδαιμόνιοι, κράτιςοι νομιζόμενοι εἶναι, νῦν* δὴ καιρὸς δοκεῖ ὑμῖν εἶναι ὡς τάχιςα ἐμὲ κατακτανεῖν.

κζ'. Οὐ μὴν, ὅτε γε ἐν τοῖς ἀπόροις ἦμεν, ὦ πάντων μνημονικώτατοι· ἀλλὰ καὶ πατέρα ἐμὲ ἐκαλεῖτε, καὶ ἀεὶ ὡς εὐεργέτου μεμνῆσθαι ὑπισχνεῖσθε. οὐ μέντοι ἀγνώμονες οὐδ' οὗτοι εἰσὶν, οἳ νῦν ἥκοντες ἐφ' ὑμᾶς· ὥςε, ὡς ἐγὼ οἶμαι, οὐδὲ τούτοις δοκεῖτε βελτίονες εἶναι, τοιοῦτοι ὄντες περὶ ἐμέ.„

κή. Ταῦτα εἰπὼν ἐπαύσατο. Χαρμῖνος δὲ ὁ Λακεδαιμόνιος ἀναςὰς, εἶπεν οὑτωσί· Ἀλλ' ἐμοὶ μέντοι, ὦ

26. Itaque iam nemine de vobis querente, quocunque lubet, terra marique proficifci poteftis. Et vero quia fe magna vobis offert rerum omnium copia, et quo iam dudum cupiebatis, nauigandi poteftatem nacti eftis: egent opera veftra potentiffimi homines: ftipendium promittitur: Lacedaemonii duces adfunt, vni omnium opinione maximae auctoritatis: idcirco iam vobis opportunum effe videtur, vt me quamprimum e medio tollatis.

27. Non is erat animus in me vefter fummis in rerum anguftiis, o maxime omnium memores! fed me parentem appellabatis, et mei vos ita femper recordaturos pollicebamini, vt qui praeclare de vobis effet promeritus. Equidem hos etiam homines, qui modo ad vos venerunt, minime iniquos indices effe arbitror. Quo fiet, vt, mea fane fententia, nihilo vos exiftimaturi fint effe meliores, quod hoc modo vofmet erga me geratis.

28. Haec proloquutus, finem dicendi fecit. Tum Charminus Lacedaemonius furgens, in hanc fententiam verba fecit; Mihi

* Al. νῦν - - - κατακτανεῖν; cum interrogatione.

ὦ ἄνδρες, ἐ δικαίως γε δοκεῖτε τῷ ἀνδρὶ τέτῳ χαλεπαίνειν. ἔχω γὰρ καὶ αὐτὸς αὐτῷ μαρτυρῆσαι. Σεύθης γὰρ, ἐρωτῶντος ἐμὲ καὶ Πολυνείκε περὶ Ξενοφῶντος, τίς ἀνὴρ εἴη, ἄλλο μὲν ἐδὲν εἶχε μέμφεσθαι, ἄγαν δὲ φιλοστρατιώτην ἔφη αὐτὸν εἶναι· διὸ καὶ χεῖρον αὐτῷ εἶναι πρὸς ἡμῶν τε τῶν Λακεδαιμονίων, καὶ πρὸς αὐτε.

κθ'. Ἀναστὰς ἐπὶ τέτῳ Εὐρύλοχος ὁ Λεσιάτης Ἀρκὰς εἶπε· Καὶ δοκεῖ δε μοι, ὦ ἄνδρες Λακεδαιμόνιοι, τἔτο ὑμᾶς πρῶτον ἡμῶν ςρατηγῆσαι, παρὰ Σεύθε ἡμῖν τὸν μισθὸν πρᾶξαι ἢ ἑκόντος ἢ ἄκοντος, καὶ μὴ πρότερον ἡμᾶς ἀγαγεῖν.

λ'. Πολυκράτης δὲ Ἀθηναῖος εἶπεν ἀναςὰς ὑπὲρ Ξενοφῶντος· Ὁρῶ γε μὴν, ὦ ἄνδρες, ἔφη, καὶ Ἡρακλείδην ἐνταῦθα παρόντα, ὃς παραλαβὼν τὰ χρήματα, ἃ ἡμεῖς ἐπονήσαμεν, ταῦτα ἀποδόμενος, ἔτε Σεύθῃ ἀπέδωκεν, ἔτε ἡμῖν τὰ γινόμενα, ἀλλ' αὐτὸς κλέψας

hi sane, milites, non iure videmini huic viro succensere. Nam et ipse illi esse testimonio possum. Quum enim Polynicus et ego apud Seuthen de Xenophonte sciscitaremur, qui vir esset; nihil ille, quod in eo reprehenderet aliud habebat, quam quod eum per esse militum studiosum diceret. Eadem de caussa fieri, vt minorem tam apud nos Lacedaemonios, quam ipsum, sit in gratia.

29. Post hunc surgens Eurylochus Lusiensis, natione Arcas, ait: Mea vero, Lacedaemonii, haec sententia est, vt primum hac in parte munere imperatorio fungamini nostra causa; nimirum vt nobis a Seuthe vel volente, vel inuito, stipendium impetretis; neque prius, quam id effeceritis, nos hinc abducatis.

30. Surrexit et Polycrates Atheniensis, proque Xenophonte in hanc sententiam loquutus est: Video, milites, Heraclidem heic adesse, qui res nostro labore partas quum vendidisset, coactam ex iis pecuniam neque Seuthae, neque nobis tradidit; sed ea interuersa, seipsum

ψας πέπαται. ἢν οὖν σωφρονῶμεν, ἑξόμεθα αὐτοῦ. οὐ γὰρ δὴ οὗτος γε, ἔφη, Θρᾷξ ἐστιν, ἀλλὰ Ἑλλην ὢν Ἑλληνας ἀδικεῖ.

λά. Ταῦτα ἀκούσας ὁ Ἡρακλείδης, μάλα ἐξεπλάγη. καὶ προσελθὼν τῷ Σεύθῃ λέγει· Ἡμεῖς, ἢν σωφρονῶμεν, ἄπιμεν ἐντεῦθεν ἐκ τῆς τούτων ἐπικρατείας. καὶ ἀναβάντες ἐπὶ τοὺς ἵππους, ᾤχοντο ἀπελαύνοντες εἰς τὸ ἑαυτῶν στρατόπεδον. καὶ ἐντεῦθεν Σεύθης πέμπει * Ἐβοζέλμιον τὸν ἑαυτοῦ ἑρμηνέα πρὸς Ξενοφῶντα, καὶ κελεύει αὐτὸν καταμεῖναι παρ' ἑαυτῷ ἔχοντα χιλίους ὁπλίτας· καὶ ὑπισχνεῖτο αὐτῷ ἀποδώσειν τά τε χωρία τὰ ἐπὶ θαλάττῃ, καὶ τὰ ἄλλα, ἃ ὑπέσχετο. καὶ ἐν ἀποῤῥήτῳ ποιησάμενος, λέγει, ὅτι ἀκήκοε Πολυνείκου, ὡς εἰ ὑποχείριος ἔσται Λακεδαιμονίοις, σαφῶς ἀποθάνοι ὑπὸ Θίμβρωνος.

λβ΄. Ἐπέστελλον δὲ ταῦτα καὶ οἱ ἄλλοι πολλοὶ ξένοι τῷ Ξενοφῶντι, ὡς διαβεβλημένος εἴη, καὶ φυλάττεσθαι δέοι. ὁ δ' ἀκούων ταῦτα, δύο ἱερεῖα λαβὼν, ἔθυε τῷ Διῒ τῷ βασιλεῖ, πότερά οἱ λῷον καὶ ἄμεινον εἴη

μένειν

ſeipſum ditauit. Quare ſi ſapimus, ab ipſo, quod debetur, poſtulabimus. Non enim natione Thrax eſt, ſed Graecus ipſe, nos itidem Graecos homines iniuria afficit.

31. Ea quum Heraclides audiiſſet, exterritus admodum Seuthen adit, et ad eum conuerſus: Si ſapimus, ait, hinc nos ex horum poteſtate ſubducimus. Itaque conſcenſis equis, in ſua caſtra reuerſi ſunt. Inde Seuthes Ebozelmium interpretem ſuum ad Xenophontem mittit, eumque hortatur, vt apud ſe cum CIↃ grauis armaturae peditibus maneat: pollicetur etiam ſe tam ſita ad mare caſtella daturum quam alia, quae promiſiſſet. Secreto etiam renuntiat, audiiſſe ſe de Polynico, futurum: vt, ſi Lacedaemoniorum in poteſtatem veniat, certum ipſi a Thimbrone exitium immineat.

32. Idem et alii non pauci hoſpites Xenophonti ſignificabant, eſſe nimirum gravatum calumniis, omninoque cautione ipſi opus eſſe. Quae quum audiret, duabus mactatis hoſtiis, Iovem regem conſulit; vtrum magis ex ipſius re foret,

* Al. Ἀβροζέλμην.

μένειν παρὰ Σεύθῃ, ἐφ' οἷς Σεύθης λέγει, ἢ ἀπιέναι σὺν τῷ στρατεύματι. ἀναιρεῖ δὲ αὐτῷ, ἀπιέναι.

ΚΕΦ. ζ'.

Ἐντεῦθεν Σεύθης μὲν ἀπεστρατοπεδεύσατο προσωτέρω. οἱ δὲ Ἕλληνες ἐσκήνησαν εἰς κώμας, ὅθεν ἔμελλον πλεῖστα ἐπισιτισάμενοι ἐπὶ θάλατταν ἥκειν. αἱ δὲ κῶμαι αὗται ἦσαν δεδομέναι ὑπὸ Σεύθου Μηδοσάδῃ. ὁρῶν οὖν ὁ Μηδοσάδης δαπανώμενα τὰ ἐν ταῖς κώμαις ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων, χαλεπῶς ἔφερε· καὶ λαβὼν ἄνδρα Ὀδρύσην δυνατώτατον τῶν ἄνωθεν καταβεβηκότων, καὶ ἱππέας ὅσον πεντήκοντα, ἔρχεται, καὶ προσκαλεῖται Ξενοφῶντα ἐκ τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατεύματος· καὶ ὃς, λαβών τινας τῶν λοχαγῶν καὶ ἄλλους τινὰς τῶν ἐπιτηδείων, προσέρχεται.

β'. Ἔνθα δὴ λέγει ὁ Μηδοσάδης· "Ἀδικεῖτε, ὦ Ξενοφῶν, τὰς ἡμετέρας κώμας πορθοῦντες. προλέγομεν

ret, si conditionibus iis, quas Seuthes obtulisset, maneret: an vero si vna cum exercitu discederet. Significatum a Ioue, vt discederet.

CAP. VII.

Posthaec Seuthes longius a Graecis castra mouet, illi vero sua in vicis locant, vnde commeatus quam maxima copia conquisita, mare versus tenderent. Eos vicos Seuthes Medosadae donauerat. Itaque quum Medosades absumi a Graecis ea, quae in vicis essent, videret; grauiter id ferebat, assumtoque, praeter quinquaginta plus minus equites, Odrysa quodam, eorum omnium potentissimo qui e superiore Thracia descenderant; Graecorum ad castra pergit, deque his Xenophontem ad se arcessit. Ille cum nonnullis praefectis cohortium, et aliis hominibus idoneis ad eum propius accedit.

2. Tum Medosades dicere coepit: Iniurii, Xenophon, in nos estis; qui vicos nostros depopulamini.

μεν ȣ̓ν ὑμῖν, ἐγώ τε ὑπὲρ Σεύθȣ, καὶ ὅδε ἀνὴρ παρὰ Μηδόκȣ ἥκων τȣ̃ ἄνω βασιλέως, ἀπιέναι ἐκ τῆς χώρας. εἰ δὲ μὴ, ȣ̓κ ἐπιτρέψομεν ὑμῖν, ἀλλ' ἐὰν ποιῆτε κακῶς τὴν ἡμετέραν χώραν, ὡς πολεμίȣς ἀλεξησόμεθα."

γ'. Ο δὲ Ξενοφῶν ἀκȣ́σας ταῦτα, εἶπεν· "Αλλὰ σοὶ μὲν τοιαῦτα λέγοντι καὶ ἀποκρίνασθαι χαλεπόν. τȣ̃δε δὲ ἕνεκα τȣ̃ νεανίσκȣ λέξω, ἵν' * εἰδῇ οἷοί τε ὑμεῖς ἐςε, καὶ οἷοι ἡμεῖς. ἡμεῖς μὲν, ἔφη, πρὶν φίλοι γενέσθαι ὑμῖν, ἐπορευόμεθα διὰ ταύτης τῆς χώρας ὅποι ἐβȣλόμεθα, ἣν μὲν ἐθέλοιμεν πορθȣ̃ντες, ἣν δ' ἐθέλοιμεν κατακαίοντες. καὶ σὺ, ὁπότε πρὸς ἡμᾶς ἦλθες πρεσβεύων, ηὐλίζȣ παρ' ἡμῖν, ȣ̓δένα φοβȣ́μενος τῶν πολεμίων. ὑμεῖς δὲ ȣ̓κ ἦτε εἰς τήνδε τὴν χώραν, ἤ, εἴ ποτε ἔλθοιτε, ὡς ἐν κρειττόνων χώρᾳ ηὐλίζεσθε ἐγκεχαλινωμένοις τοῖς ἵπποις.

δ'. Επεὶ δὲ ἡμῖν φίλοι ἐγένεσθε, καὶ δι' ἡμᾶς ἔχετε τήνδε

pulamini. Quare vobis, ego Seuthae nomine; hic, Medoci superioris Thraciae regis; edicimus vt finibus his excedatis. Id nisi feceritis, haud impune feretis. Nam si agrum nostrum infestabitis, vicissim nos de vobis vt hostibus vlciscemur.

3. Quum haec audisset Xenophon: Equidem; ait, haec tibi dicenti non sine animi molestia respondere possum. Sed tamen huius adolescentis caussa aliquid dicam; vt, quales vos sitis, et quales item nos, cognoscat. Nos prius, quam vobis amici facti sumus, per hanc regionem, quacunque lubebat, iter faciebamus; et partim eam pro lubitu nostro populabamur, partim incendiis vastabamus. Tu ipse, quoties ad nos legatus veniebas, nobiscum in castris pernoctabas, neque hostium quenquam metuebas. Vos e contrario in hanc regionem non veniebatis, aut si aliquando veniretis, non nisi frenatis equis pernoctabātis, ac si eorum essetis in agro, quos viribus esse superiores fateremini.

4. Postea vero quam nobis amici facti estis, opera nostra regionem

* Al. ἵν' εἰδῆτε οἷοί τε.

τήνδε τὴν χώραν, νῦν δὴ ἐξελαύνετε ἡμᾶς ἐκ τῆς χώρας, ἣν παρ' ἡμῶν ἑκόντων κατὰ κράτος παρελάβετε. ὡς γὰρ αὐτὸς οἶσθα, οἱ πολέμιοι ἐκ ἦσαν ἱκανοὶ ἡμᾶς ἐξελαύνειν. καὶ ἐχ ὅπως δῶρα δὲς καὶ εὖ ποιήσας, ἀνθ' ὧν εὖ ἔπαθες, ἀξιοῖς ἡμᾶς ἀποπέμψασθαι, ἀλλὰ πορευομένες ἡμᾶς ἐδ' ἐναυλισθῆναι, ὅσον δύνασαι, ἐπιτρέπεις.

έ. Καὶ ταῦτα λέγων, ἔτε Θεὲς αἰσχύνῃ, ἔτε τόνδε τὸν ἄνδρα, ὃς νῦν σε ὁρᾷ πλετεντα· πρὶν δὲ ἡμῖν φίλον γενέσθαι, ἀπὸ λῃστείας τὸν βίον ἔχοντα, ὡς αὐτὸς ἔφησθα. ἀτὰρ τί καὶ πρὸς ἐμὲ ταῦτα λέγεις; ἔφη· ἐ γὰρ ἐγὼ ἔτι ἄρχω, ἀλλὰ Λακεδαιμονίοις ὑμεῖς παρεδώκατε τὸ στράτευμα ἀπάγειν, ἐδὲ ἐμὲ παρακαλέσαντες, ὦ θαυμαστότατοι, ὅπως ὥσπερ ἀπηχθανόμην αὐτοῖς, ὅτε πρὸς ὑμᾶς ἦγον, ἔτω καὶ χαρισαίμην νῦν ἀποδιδές.„

ϛ'. Ἐπεὶ δὲ ταῦτα ἤκεσεν ὁ Ὀδρύσης, εἶπεν· ἐγὼ μὲν, ὦ Μηδόσαδες, κατὰ τῆς γῆς καταδύομαι ὑπὸ

regionem hanc possidetis. Ex ea nos iam eiicitis, quum vos illam a nobis assentientibus vi captam acceperitis. Nosti enim ipse, non potuisse hostes hinc nos pellere. Tuque adeo tantum abest, vt nos pro nostris in te meritis muneribus donatos, et affectos beneficiis, ablegare velis; vt etiam, quod in te quidem est, potestatem non facias nobis hac proficiscentibus castra in hac regione habendi.

5. Atque haec dum profers, neque Deos revereris, neque hunc hominem; qui modo te ditatum videt, quum prius, quam nostrae te amicitiae adiunxisses, ex latrocinio, quemadmodum aiebas ipse, victitares. At enim cur haec mihi dicis? Non enim penes me rerum summa est, quum vos, homines maxime suspiciendi, Lacedaemoniis copias abducendas tradideritis, me non monito, vt eas tradendo gratiam apud ipsos inirem, qui id temporis in illorum odium incurri, quo exercitum ad vos adduxi.

6. Haec quum alter ille Odryses audivisset: Ego vero, mi Medosades, inquit, dum haec audio,

ὑπὸ τῆς αἰσχύνης, ἀκȣ́ων ταῦτα. καὶ εἰ μὲν πρόσθεν ἠπιςάμην, ȣ̓κ ἂν συνηκολȣ́θησά σοι· καὶ νῦν ἄπειμι· ȣ̓ γὰρ ἂν Μήδοκός με ὁ βασιλεὺς ἐπαινοίη, εἰ ἐξελαύνοιμι τȣ̀ς εὐεργέτας. ταῦτ' εἰπὼν, ἀναβὰς ἐπὶ τὸν ἵππον ἀπήλαυνε, καὶ σὺν αὐτῷ οἱ ἄλλοι ἱππεῖς, πλὴν τεττάρων ἢ πέντε.

ζ'. Ὁ δὲ Μηδοσάδης (ἐλύπει γὰρ αὐτὸν ἡ χώρα πορθȣμένη) ἐκέλευε τὸν Ξενοφῶντα καλέσαι τὼ Λακεδαιμονίω. ὁ δ' ἀπολαβὼν τȣ̀ς ἐπιτηδειοτάτȣς προσῆλθε τῷ Χαρμίνῳ καὶ τῷ Πολυνείκῳ, καὶ ἔλεξεν, ὅτι καλεῖ αὐτȣ̀ς Μηδοσάδης προσερῶν, ἅπερ αὐτῷ, ἀπιέναι ἐκ τῆς χώρας.

ή. Οἶμαι ἂν ȣ̂ν, ἔφη, ἡμᾶς ἀπολαβεῖν τῇ ςρατιᾷ τὸν ὀφειλόμενον μισθὸν, εἰ εἴποιτε, ὅτι δέοιτο ὑμῶν ἡ ςρατιὰ συναναπρᾶξαι τὸν μισθὸν ἢ παρὰ ἑκόντος, ἢ παρὰ ἄκοντος Σεύθȣ, καὶ ὅτι τȣ́των τυχόντες, προθύμως μὲν ἂν συνέπεσθαι ὑμῖν φασί. καὶ ὅτι δίκαια ὑμῖν δοκȣ̂σι λέγειν, καὶ ὅτι ὑπέσχεσθε αὐτοῖς, τότε

dio, prae pudore ſub terram mergor. Quod ſi ea prius ſciviſſem, non te fuiſſem huc ſequutus, atque adeo nunc diſcedo. Nec enim Medocus rex vnquam me bene de nobis promeritos homines eiicientem laudauerit. Quae quum dixiſſet, equo conſcenſo, diſceſſit: ſequentibus ipſum equitibus caeteris, extra ſolos quatuor aut quinque.

7. Tum Medoſades, cui doleret agrum illum direptionibus vexari, Xenophontem hortatur, vt duos illos Lacedaemonios aduocaret. Xenophon, ſumtis ſecum hominibus maxime idoneis, Charminum ac Polynicum accedit, vocari eos a Medoſade ait, qui ſignificare velit ipſis, vt hac regione excedant, de quo ſecum etiam egiſſet.

8. Atque equidem arbitror, inquit, impetraturos nos ſtipendium exercitui debitum; ſi dixeritis, vos a militibus rogatos eſſe, vt ipſos in extorquendis a Seuthe vel volente, vel inuito, ſtipendiis adiuuetis. Ea ſi impetretis, polliceri milites, ſe libenter vos ſequuturos. Addite, videri vobis haec optimo iure peti; voſque pollicitos eſſe, non prius,

τότε ἀπιέναι, ὅταν τὰ δίκαια ἔχωσιν οἱ ϛρατιῶται.

θ΄. Ἀκȣ́σαντες οἱ Λάκωνες, ταῦτα ἔφασαν ἐρεῖν, καὶ ἄλλα, ὁποῖα ἂν δύνωνται κράτιϛα. καὶ εὐθὺς ἐπορεύοντο ἔχοντες πάντας τȣ̀ς ἐπικαιρίȣς. ἐλθόντων δὲ ἔλεξε Χαρμῖνος· εἰ μέν τι σὺ ἔχεις, ὦ Μηδόσαδες, πρὸς ἡμᾶς λέγειν· εἰ δὲ μὴ, ἡμεῖς πρός σε ἔχομεν.

ι΄. Ὁ δὲ Μηδοσάδης, μάλα ὑφειμένος· ἀλλ᾽ ἐγὼ μὲν, ἔφη, λέγω καὶ Σεύθης ταῦτα, ὅτι ἀξιȣ̃μεν τȣ̀ς φίλȣς ἡμῖν γεγενημένȣς μὴ κακῶς πάσχειν ὑφ᾽ ὑμῶν. ὅ, τι γὰρ ἂν τȣ́τȣς κακῶς ποιῆτε, ἡμᾶς ἤδη ποιεῖτε. ἡμέτεροι γάρ εἰσιν. ἡμεῖς τοίνυν, ἔφασαν οἱ Λάκωνες, ἀπίοιμεν ἂν, ὁπότε τὸν μισθὸν ἔχοιεν οἱ ταῦτα ὑμῖν καταπράξαντες· εἰ δὲ μὴ, ἐρχόμεθα μὲν καὶ νῦν βοηθήσοντες τȣ́τοις, καὶ τιμωρησόμενοι ἄνδρας, οἳ τȣ́τȣς παρὰ τȣ̀ς ὅρκȣς ἠδίκησαν. ἢν δὲ καὶ ὑμεῖς τοιȣ̃τοι ἦτε, ἐνθένδε ἀρξόμεθα τὰ δίκαια λαμβάνειν.

ιά. Ο

prius hinc abituros, quam ſit exercitui ſatisfactum.

9. His auditis, Lacedaemonii reſpondent, ea ſe dicturos, et alia, quae proferri ab ipſis poſſent appoſitiſſima. Statimque cum hominibus maxime idoneis pergunt. Quum ad Medoſadem veniſſent: Charminus; dicito, inquit, ſi quid habes quod nobis dicas, Medoſades: Sin autem. eſt quod tibi nos dicamus.

10. Tum perquam demiſſe Medoſades: Dicimus. ait. Seuthes et ego, rogare nos, vt ab illis laedendis vos abſtineatis, quos in amicitiam noſtram nos recepimus. Nam quidquid horum rebus detrimenti affertur, id totum in nos redundat, quos illi dominos agnoſcunt. Ad ea Lacedaemonii: Diſcedemus, aiunt. poſteaquam illis ſtipendium numeratum fuerit; qui, vt horum domini eſſetis. effecerunt. Id niſi fiat, adſumus iam laturi eis opem. et in illos animaduerſuri, qui in eos contra iurisiurandi religionem iniurii fuerunt. Quod ſi vos huiusmodi homines eſtis, a vobis primis ius noſtrum obtinebimus.

11. Et

ια. Ο δὲ Ξενοφῶν εἶπεν· ἐθέλοιτε δ' ἂν, ὦ Μηδόσαδες, τέτοις ἐπιτρέψαι, ἐπειδὴ φατὲ φίλες εἶναι ὑμῶν, ἐν ὧν τῇ χώρᾳ ἐσμὲν, ὁπότερα ἂν ψηφίσωνται, εἴθ' ὑμᾶς πρόσθεν * ἐκ τῆς χώρας ἀπιέναι, εἴθ' ἡμᾶς; ὁ δὲ ταῦτα μὲν ὀκ ἔφη, ἐκέλευε δὲ μάλιστα αὐτὼ ἐλθεῖν τὼ Λάκωνε παρὰ Σεύθην περὶ τῦ μισθῦ, καὶ οἴεσθαι ἂν Σεύθην ἀκῦσαι· εἰ δὲ μὴ, Ξενοφῶντα σὺν αὐτῷ πέμπειν, καὶ συμπράξειν ὑπισχνεῖτο. ἐδεῖτο δὲ τὰς κώμας μὴ κάειν.

ιβ'. Εντεῦθεν πέμπυσι τὸν Ξενοφῶντα, καὶ σὺν αὐτῷ οἳ ἐδόκυν ἐπιτηδειότατοι εἶναι. ὁ δ' ἐλθὼν, λέγει πρὸς τὸν Σεύθην. "Οὐδὲν ἀπαιτήσων, ὦ Σεύθη, πάρειμί, σε, ἀλλὰ διδάξων ὡς ἂν δύνωμαι, ὡς ὀ δικαίως μοι ἠχθέσθης, ὅτι ὑπὲρ τῶν στρατιωτῶν ἀπήτυν σε, ἃ ὑπέσχυ αὐτοῖς προθύμως. σοὶ γὰρ ἔγωγε ὀχ ἧττον ἐνόμιζον εἶναι συμφέρον ἀποδῦναι, ἢ ἐκείνοις ἀπολαβεῖν.

ιγ'. Πρῶ-

11. Et Xenophon: Velitisne, inquit, Medosades, his ipsis permittere, in quorum regione sumus, et quos amicos esse vestros dicitis; vt vtrum voluerint decernant, vosne his finibus aequum sit excedere, an vero nos? Ei conditioni Medosades non assentiebatur, sed hortabatur, vt ipsi potissimum Lacedaemonii Seuthen stipendii nomine convenirent: existimare se futurum, vt Seuthes illis auscultaret: Sin minus id videretur, Xenophontem secum mitterent. Simul pollicebatur, se negotio conficiundo non defuturum. Rogare tamen, vt ab exurendis vicis abstinerent.

12. Missus deinde Xenophon est, et adiuncti huic, qui maxime viderentur idonei. Quum is ad Seuthen venisset, Adsum, inquit, Seuthe, non petiturus abs te quidquam: sed demonstraturus pro mea virili, non iure te mihi succensuisse, quod abs te militum nomine peterem, quae tu eis alacriter pollicitus fueras. Nam ego non minus existimabam e re tua fore, reddere; quam illorum, accipere.

13. Pri-

* Al. τεθνηκεν pro πρόσθεν.

ιγ'. Πρῶτον μὲν γὰρ οἶδα μετὰ τοὺς Θεοὺς εἰς τὸ φανερόν σε τούτους καταστήσαντας, ἐπεί γε βασιλέα σε ἐποίησαν πολλῆς χώρας καὶ πολλῶν ἀνθρώπων· ὥστε οὐχ οἷόν τ' ἐστὶ λανθάνειν, οὔτε ἤν τι καλὸν, οὔτε ἤν τι αἰσχρὸν ποιήσῃς. τοιούτῳ δ' ὄντι ἀνδρὶ μέγα μέν μοι δοκεῖ εἶναι, μὴ δοκεῖν ἀχαρίστως ἀποπέμψασθαι ἄνδρας εὐεργέτας, μέγα δ' εὖ ἀκούειν ὑπὸ ἑξακισχιλίων ἀνθρώπων· τὸ δὲ μέγιστον, μηδαμῶς ἄπιστον σαυτὸν καταστῆσαι ὅ, τι λέγεις.

ιδ'. Ορῶ γὰρ τῶν μὲν ἀπίστων ματαίους, καὶ ἀδυνάτους, καὶ ἀτίμους τοὺς λόγους πλανωμένους· οἱ δ' ἂν φανεροὶ ὦσιν ἀλήθειαν ἀσκοῦντες, τούτων οἱ λόγοι, ἤν τι δέωνται, οὐδὲν μεῖον δύνωνται ἂν ἔσεσθαι, ἢ ἄλλων ἡ βία· ἤν τε τινὰ σωφρονίζειν βούλωνται, γινώσκω τὰς τούτων ἀπειλὰς οὐχ ἧττον σωφρονιζούσας, ἢ ἄλλων τὸ ἤδη κολάζειν. ἤν τέ τῳ τὶ ὑπισχνῶνται οἱ τοιοῦτοι ἄνδρες, οὐδὲν μείω διαπράττειν, ἢ οἱ ἄλλοι παραχρῆμα διδόντες.

ιέ. Αναμνήσθητι δὲ καὶ σὺ, τί προτελέσας ἡμῖν συμμάχους

13. Primum hos ſcio poſt Deos te illuſtri conſtituiſſe loco, qui te regionis amplae, multorumque hominum regem fecerint. Quo ſit, vt occultum eſſe nequeat, ſiue aliquod honeſtum, ſeu turpe facinus admittis. Magnum autem quiddam ego in eiuſmodi viro eſſe ſtatuo, non videri, bene promeritos homines, nulla relata gratia, ablegaſſe: magnum etiam, a ſex millibus hominum praedicari: maximum omnium, nequaquam committere, vt in iis, quae dixeris, parum ſidei mereare.

14. Video enim, orationem hominum, promiſſa non ſeruantium, vanam et imbellem eſſe, ac ſine honore hinc inde vagari: at qui palam ſe veritatis ſtudioſos declarant, eorum verba petentium aliquid, non minus poſſunt, quam vis aliorum. Si quem caſtigare velint, non minus hos minis caſtigando efficere animaduerto, quam alios, puniendo. Si cui quid polliceantur, nihilo minus aliquid impetrant, quam alii ſtatim largiendo.

15. Tu ipſe tibi in mentem reuocato, quid prius nobis dederis,

μάχυς ἡμᾶς ἔλαβες. οἶδ' ὅτι ὐδέν· ἀλλὰ πιςευθεὶς ἀληθεύσειν ἃ ἔλεγες, ἐπῆρας τοσύτυς ἀνθρώπυς συςρατεύσασθαί τε καὶ κατεργάσασθαί σοι ἀρχὴν ὐ πεντήκοντα μόνον ἀξίαν ταλάντων, ὅσα οἴονται δεῖν ὗτοι νῦν ἀπολαβεῖν, ἀλλὰ πολλαπλασίων.

ιϛ'. Οὐκῦν τῦτο μὲν πρῶτον τὸ πιςεύεσθαί σε (τὸ καὶ τὴν βασιλείαν σοὶ κατειργασμένον) τύτων τῶν χρημάτων ὑπὸ σῦ πιπράσκεται. ἴθι δὴ, ἀναμνήσθητι πῶς μέγα ἡγῦ τῦτο καταπρᾶξαι, ὃ νῦν κατασρεψάμενος ἔχεις. ἐγὼ μὲν οἶδ' ὅτι εὔξω ἂν τὰ νῦν πεπραγμένα μᾶλλον σοὶ καταπραχθῆναι, ἢ πολλαπλάσια τύτων τῶν χρημάτων γενέσθαι.

ιζ'. Εμοὶ τοίνυν μεῖζον βλάβος καὶ αἴσχιον δοκεῖ εἶναι, τὸ ταῦτα νῦν μὴ κατασχεῖν, ἢ τότε μὴ λαβεῖν, ὅσωπερ χαλεπώτερον ἐκ πλυσίυ πένητα γενέσθαι, ἢ ἀρχὴν μὴ πλυτῆσαι, καὶ ὅσῳ λυπηρότερον ἐκ βασιλέως ἰδιώτην

ris, quam ſocietatem tecum coiremus. Nihil profecto, ſed creditus fore verax in iis quae dicebas, tot homines excitaſti ad militandum tecum, et ad occupandum regnum, quod non ſolum quinquaginta talentis, quae hi ſibi deberi abs te putant; ſed multo pluris eſt aeſtimandum.

16. Ergo primum hominis fide digni exiſtimatio, quae quidem etiam regnum tibi peperit, abs te hac pecunia venditur. Iam vero memoria velim repetas, quanti aeſtimaris, vt iis potirere, quae iam, tuam in poteſtatem redacta, poſſides. Noui ego te optaturum potius fuiſſe, vt ea conſequereris, quae nos effecta tibi dedimus; quam vt pecunias multo maiores iis, quae nobis debentur, comparares.

17. Arbitror autem tanto maius damnum, atque etiam turpius eſſe, non iam illa poſſidere, quam tum non occupaſſe: quanto e diuite pauperem fieri grauius eſt, quam ab initio diuitias nullas habuiſſe: quantoque de rege ad priuati hominis fortunam redigi acerbius

ἰδιώτην φανῆναι, ἢ ἀρχὴν μὴ βασιλεῦσαι. οὐκοῦν ἐπίστασαι μὲν, ὅτι οἱ νῦν σοι ὑπήκοοι γενόμενοι, οὐ φιλίᾳ τῇ σῇ ἐπείσθησαν ὑπὸ σοῦ ἄρχεσθαι, ἀλλ᾽ ἀνάγκῃ· καὶ ὅτι ἐπιχειροῖεν ἂν πάλιν ἐλεύθεροι γίγνεσθαι, εἰ μή τις αὐτοὺς φόβος κατέχοι.

ιή. Ποτέρως οὖν οἴει μᾶλλον ἂν φοβεῖσθαί τε αὐτοὺς, καὶ φρονεῖν τὰ πρός σε, εἰ ὁρῷεν σοι τοὺς στρατιώτας οὕτω διακειμένους, ὡς νῦν τε μένοντας ἂν, εἰ σὺ κελεύεις *, αὖθίς τ᾽ ἂν ταχὺ ἐλθόντας, εἰ δέοι, ἄλλους τε, τούτων περὶ σοῦ ἀκούοντας πολλὰ ἀγαθὰ, ταχὺ ἄν σοι πρὸς σὺ βούλοιο παραγίγνεσθαι. ἢ εἰ καταδοξάσειαν μήτε ἂν ἄλλους σοι ἐλθεῖν δι᾽ ἀπιστίαν, ἐκ τῶν νῦν γενομένων, τούτους τε αὐτοῖς εὐνουστέρους εἶναι ἢ σοί;

ιθ΄. Ἀλλὰ μὴν οὐδὲν πλήθει γε ἡμῶν λειφθέντες ὑπεῖξάν σοι, ἀλλὰ προστατῶν ἀπορίᾳ. οὐκοῦν νῦν καὶ τοῦτο κίνδυνος, μὴ λάβωσι προστάτας αὐτῶν τινὰς τούτων οἳ νομίζουσιν ὑπὸ σοῦ ἀδικεῖσθαι, ἢ καὶ τούτων κρείττονας τοὺς Λακεδαιμονίους, ἐὰν οἱ μὲν στρατιῶται

acerbius eſt, quam ab initio non regnaſſe. Tu vero non ignoras, eos, qui ſe nunc imperio tuo ſubiecere, non adductos amicitia fuiſſe, vt tibi parerent, ſed neceſſitate: eoſdem libenter in libertatem ſe vindicaturos, niſi quis eos metus contineret.

18. Vtrum igitur magis eos arbitraris in metu futuros, teque non derſerturos; ſi milites erga te ſic affectos viderint, vt et iam te iubente maneant, et quamprimum, ſi ſit opus, reuertantur; atque etiam alii praeclara de te multa ex his audientes, celeriter ad te pro lubitu tuo confluant: an vero ſi opinionem conceperint, neque venturos ad te alios, ob diffidentiam ex iis ortam, quae modo fiunt; et hos amiciore in ipſos eſſe animo, quam in te?

19. Enimuero non illi, quod numero ſuperarentur, idcirco tibi ceſſere: ſed ducum inopia. Quapropter hac etiam in parte periculum eſt, ne vel ſibi praeficiant eos, qui ſe per iniuriam fraudatos abs te putant, vel etiam Lacedaemonios longe his potentiores: nimirum

* Al. κελεύοις.

ϛρατιῶται ὑπισχνῶνται προθυμότερον αὐτοῖς συϛρατεύεσθαι, ἐὰν παρὰ σȣ̃ ἀναπράξωσιν· οἱ δὲ Λακεδαιμόνιοι, διὰ τὸ δέεσθαι τῆς ϛρατιᾶς, συναινέσωσιν αὐτοῖς ταῦτα.

κ΄. Οτι γε μὴν οἱ νῦν ὑπό σοι Θρᾷκες γενόμενοι πολὺ ἂν προθυμότερον ἴοιεν ἐπί σε ἢ σύν σοι, ȣ̓κ ἄδηλον. σȣ̃ μὲν γὰρ κρατȣ̃ντος, δȣλεία ὑπάρχει αὐτοῖς· κρατȣμένȣ δὲ σȣ̃, ἐλευθερία. εἰ δὲ καὶ τῆς χώρας προνοεῖσθαι ἤδη τι δεῖ, ὡς σῆς ȣ̓́σης, ποτέρως ἂν οἴει ἀπαθῆ κακῶν αὐτὴν εἶναι μᾶλλον, εἰ ȣ̔̃τοι οἱ ϛρατιῶται ἀπολαβόντες ἃ ἐγκαλȣ̃σιν, εἰρήνην καταλιπόντες οἴχοιντο, ἢ εἰ ȣ̔̃τοί τε μένοιεν ὡς ἐν πολεμίᾳ, σύ τε ἄλλȣς πειρῷο πλείονας τȣ́των ἔχων ἀντιϛρατοπεδεύεσθαι, δεομένȣς τῶν ἐπιτηδείων;

κά. Αργύριον δὲ ποτέρως ἂν πλεῖον ἀναλωθείη, εἰ τȣ́τοις τὸ ὀφειλόμενον ἀποδοθείη, ἢ εἰ ταῦτά τε ὀφείλοιτο, ἄλλȣς τε κρείττονας τȣ́των δέοι μισθȣ̃σθαι; ἀλλὰ

rum si milites alacrius se cum illis expeditionem suscepturos polliceantur, extortis abs te per ipsos stipendiis: Lacedaemonii vero conditionem accipiant, quum exercitus opera indigeant.

20. Obscurum quidem certe non est, eos Thraces, quos imperio tuo subiecisti, multo alacrius aduersus te, quam tecum militaturos. Etenim quamdiu tu cum potestate es, seruitutem seruiunt: te superato, libertate fruuntur. Quod si etiam regioni consulendum est, quippe quae iam tua sit: vtro modo minus eam detrimenti accepturam existimas, si milites hi, receptis iis, de quibus queruntur, pace post se relicta discedant: an vero si et ipsi maneant tanquam in hostico, et tu des operam, vt cum maioribus, quam illorum sint, copiis aduersus eos arma sumas, quae tamen et ipsae commeatu carere non possint?

21. Vtro itidem modo plus expendetur pecuniae; si his debitum stipendium persoluatur; an vero si et illud debeatur, et maioribus copiis stipendium numerandum sit?

 At

ἀλλὰ γὰρ Ἡρακλείδῃ, ὡς πρὸς ἐμὲ ἐδήλȣ, πάμπολυ τȣ̃το δοκεῖ τὸ ἀργύριον εἶναι. ἦ μὴν πολύ γέ ἐστιν ἔλαττον νῦν σοι καὶ λαβεῖν τȣ̃το καὶ ἀποδȣ̃ναι, ἤ, πρὶν ἡμᾶς ἐλθεῖν πρός σε, τὸ δέκατον τȣ́τȣ μέρος. ȣ̓ γὰρ ὁ ἀριθμὸς ὁρίζων ἐστὶ τὸ πολὺ καὶ ὀλίγον, ἀλλ' ἡ δύναμις τȣ̃ τε ἀποδιδόντος καὶ τȣ̃ λαμβάνοντος. σοὶ δὲ νῦν ἡ κατ' ἐνιαυτὸν πρόσοδος πλείων ἐστὶν, ἢ πρόσθεν τὰ παρόντα, ἃ ἐκέκτησο.

κβ. Ἐγὼ μὲν, ὦ Σεύθη, ταῦτα, ὡς φίλȣ σȣ ὄντος, σȣ̃ προενοȣ́μην, ὅπως σύ τε ἄξιος δοκοίης εἶναι ὧν οἱ Θεοί σοι ἔδωκαν ἀγαθῶν, ἐγώ τε μὴ διαφθαρείην ἐν τῇ στρατιᾷ. εὖ γὰρ ἴσθι, ὅτι νῦν ἐγὼ ȣ̓́τ' ἂν ἐχθρὸν κακῶς ποιῆσαι βȣλόμενος δυνηθείην σὺν ταύτῃ τῇ στρατιᾷ, ȣ̓́τ' ἂν, εἴ σοι πάλιν βȣλοίμην βοηθῆσαι, ἱκανὸς ἂν γενοίμην. ȣ̓́τω γὰρ πρὸς ἐμὲ ἡ στρατιὰ διάκειται.

κγ'. Καίτοι αὐτόν σε μάρτυρα σὺν τοῖς Θεοῖς εἰδόσι ποιȣ̃μαι, ὅτι ȣ̓́τε ἐγὼ ἔχω παρὰ σȣ̃ ἐπὶ τοῖς στρατιώταις ȣ̓δὲν, ȣ̓́τε ᾔτησα πώποτε εἰς τὸ ἴδιον τὰ ἐκείνων, ȣ̓́τε ἃ ὑπεσχȣ

At enim Heraclidae, ficut et ipfe mihi narrabat, haec pecunia per effe magna videbatur. Profecto multo facilius eft iam tibi pecuniam hanc alicunde fumere atque expendere, quam partem eius decimam id temporis, quum necdum ad te veniffemus. Non enim numero multum ac parum definiuntur, fed illius poteftate, qui vel dat, vel accipit. Tibi vero iam maior eft in annos fingulos prouentus, quam prius id totum effet, quod poffidebas.

22. In his ego, mi Seuthes, tuis tanquam amici rebus profpiciebam, vt et tu dignus iis bonis videreris, quae Dii tibi largiti funt, et ego in exercitu non opprimerer. Nam fcire te volo, me iam harum copiarum ope, fi ita velim, neque hoftem afficere damno poffe, neque tibi auxilio effe. Eo fcilicet erga me animo eft exercitus.

23. Atqui teipfo, praeter Deos, qui omnia norunt, tefte vtar: me neque huius exercitus caufa quidquam abs te habere, neque vnquam ad vfum priuatum ea petiiffe, quae ipfis debebantur; denique ne illa quidem

ὑπέσχε μοι ἀπήτησα. ὄμνυμι δέ σοι μηδ' ἀποδιδόντος δέξασθαι ἂν, εἰ μὴ καὶ οἱ στρατιῶται ἔμελλον τὰ ἑαυτῶν συναπολαμβάνειν. αἰσχρὸν γὰρ ἦν τὰ μὲν ἐμὰ διαπεπρᾶχθαι, τὰ δὲ ἐκείνων περιορᾶν ἐμὲ κακῶς ἔχοντα, ἄλλως τε καὶ τιμώμενον ὑπ' ἐκείνων.

κδ'. Καίτοι γε Ἡρακλείδη λῆρος πάντα ἐδόκει εἶναι πρὸς τὸ ἀργύριον ἔχειν ἐκ παντὸς τρόπου. ἐγὼ δὲ, ὦ Σεύθη, οὐδὲν νομίζω γε ἀνδρὶ, ἄλλως τε καὶ ἄρχοντι, κάλλιον εἶναι κτῆμα, οὐδὲ λαμπρότερον ἀρετῆς, καὶ δικαιοσύνης, καὶ γενναιότητος. ὁ γὰρ ταῦτα ἔχων πλουτεῖ μὲν ὄντων φίλων πολλῶν, πλουτεῖ δὲ καὶ ἄλλων βουλομένων γενέσθαι. καὶ εὖ μὲν πράττων ἔχει τοὺς συνησθησομένους· ἐὰν δέ τι σφαλῇ, οὐ σπανίζει τῶν βοηθησόντων.

κέ. Ἀλλὰ γὰρ εἰ μήτε ἐκ τῶν ἐμῶν ἔργων κατέμαθες, ὅτι σοι ἐκ τῆς ψυχῆς φίλος ἦν, μήτε ἐκ τῶν ἐμῶν λόγων δύνασαι τοῦτο γνῶναι, ἀλλὰ τοὺς τῶν

quidem postulasse, quae mihi es pollicitus. Immo sacramento tibi confirmo, me non accepturum ea fuisse, nisi etiam milites simul acciperent stipendium ipsis debitum. Nam turpe mihi fuisset, rem meam confectam esse, ipsorum caussa neglecta, praesertim quum ab illis magno fuerim honore affectus.

25. At enim nugas esse putabat Heraclides omnia, prae studio argenti quauis ratione cogendi. Ego vero, mi Seuthes, nullam arbitror esse homini, ac praesertim ei qui cum imperio sit, possessionem vel pulchriorem, vel splendidiorem virtute, iustitia, generositate animi: quae cui adsunt, non potest non diues esse, quum multos amicos habeat, atque etiam alii se ad ipsius amicitiam adiungere cupiant. Quod si fortuna prospera vtitur, habet qui vna gaudeant; sin aduersi quid accidat, non desunt qui opitulentur.

25. Enimuero si neque de factis meis perspexisti, me amicum tibi ex animo fuisse, neque idem ex oratione mea cognoscere

τῶν ϛρατιωτῶν λόγȣς κατανόησον. παρῆϑα γὰρ, καὶ ἤκȣες ȣ̔ς ἔλεγον οἱ ψέγειν ἐμὲ βȣλόμενοι. κατηγόρȣν μὲν γάρ μȣ πρὸς Λακεδαιμονίȣς, ὡς σὲ περὶ πλείονος ποιοίμην, ἢ Λακεδαιμονίȣς· αὐτοὶ δ' ἐνεκάλȣν ἐμοὶ, ὡς μᾶλλον ἑλοίμην, ὅπως τὰ σὰ καλῶς ἔχοι, ἢ ὅπως τὰ ἑαυτῶν. ἔφασαν δέ με καὶ δῶρα ἔχειν παρὰ σȣ̃. καίτοι τὰ δῶρα ταῦτα πότερον οἴει αὐτȣ̀ς, κακόνοιάν τινα ἐνιδόντας μοι πρός σε, αἰτιᾶϑαί με ἔχειν παρὰ σȣ̃, ἢ προϑυμίαν πολλὴν περὶ σὲ κατανοήσαντας;

κϛ'. Ἐγὼ μὲν οἶμαι πάντας ἀνϑρώπȣς εὔνοιαν δεῖν ἀποδείκνυϑαι τȣ́τῳ, παρ' ȣ̔ ἄν τις δῶρα λαμβάνῃ. σὺ δὲ, πρὶν μὲν ὑπηρετῆσαί τι σοὶ ἐμὲ, ἐδέξω ἡδέως καὶ ὄμμασι καὶ φωνῇ καὶ ξενίοις, καὶ ὅσα ἔσοιτο ὑπισχνȣ́μενος ȣ̓κ ἐνεπίμπλασο· ἐπεὶ δὲ κατέπραξας ἃ ἐβȣ́λȣ, καὶ γεγένησαι, ὅσον ἐγὼ ἐδυνάμην, μέγιϛος, νῦν ȣ̔́τω με ἄτιμον ὄντα ἐν τοῖς ϛρατιώταις τολμᾷς περιορᾶν *.

κζ'. Ἀλλὰ

ſcere potes: ſaltem militum verba conſiderato: Etenim aderas, et quae illi dicerent, qui vituperare me volebant, audiebas. Nam ita me coram Lacedaemoniis accuſabant, quaſi te pluris quam Lacedaemonios facerem. Reprehendebant, quod tuis conſultum mallem, quam ipſorum rebus. Etiam munera me aiebant abs te cepiſſe. Num igitur exiſtimas, eos, animadverſa in me quadam erga te maleuolentia, captorum munerum me inſimulaſſe; an vero, quod inſigne ſtudium erga te meum perſpicerent?

26. Equidem ſtatuo, nemini non debere animi ſui beneuolentiam erga illum declarare, a quo munera accipit. Tu vero me, prius, quam vlla in te officia mea extarent, perhumaniter et vultu, et voce, et donis hoſpitalibus excepiſti: quum quidem promittendi finem nullum faceres. Poſteaquam perfeciſti, quae volebas, et opera mea, quantum quidem in me fuit, maximus euaſiſti; nunc tandem apud milites, honore ſpoliatum priſtino, etiam ipſe contemnere audes.

27. At

* Al. hic notam interrogandi ponunt.

κζ'. Ἀλλὰ μὴν ὅτι σοὶ δόξει ἀποδοῦναι, πιστεύω καὶ τὸν χρόνον διδάξειν σε, καὶ αὐτόν γέ σε οὐκ ἀνέξεσθαι τοὺς σοὶ προεμένους εὐεργεσίαν ὁρῶντα ἐγκαλοῦντάς σοι, δέομαι οὖν σοῦ, ὅταν ἀποδιδῶς, προθυμεῖσθαι ἐμὲ παρὰ τοῖς στρατιώταις τοιοῦτον ποιῆσαι, οἷόν περ καὶ παρέλαβες."

κη'. Ἀκούσας ταῦτα ὁ Σεύθης κατηράσατο τῷ αἰτίῳ τοῦ μὴ πάλαι ἀποδεδόσθαι τὸν μισθόν· καὶ πάντες τὸν Ἡρακλείδην ὑπώπτευσαν εἶναι· Ἐγὼ γὰρ, ἔφη, οὔτε διενοήθην πώποτε ἀποστερῆσαι, ἀποδώσω τε.

κθ'. Ἐντεῦθεν πάλιν εἶπεν ὁ Ξενοφῶν, ἐπεὶ τοίνυν ἀποδιδόναι βούλει, νῦν ἐγώ σου δέομαι δι' ἐμοῦ ἀποδιδόναι, καὶ μὴ περιϊδεῖν με διά σε ἀνομοίως ἔχοντα ἐν τῇ στρατιᾷ νῦν τε καὶ ὅτε πρός σε ἀφικόμεθα. ὁ δ' εἶπεν· ἀλλ' οὔτε τοῖς στρατιώταις ἔσῃ δι' ἐμὲ ἀτιμότερος. ἄν τε μένῃς παρ' ἐμοὶ χιλίους μόνους ὁπλίτας ἔχων, ἐγώ σοι τά τε χωρία ἀποδώσω, καὶ τἄλλα ἃ ὑπεσχόμην.

λ'. Ο

27. At enim confido, tempus ipsum te docturum, vt statuas, pecuniam hanc numerandam esse: neque teipsum laturum amplius, vt eos, qui sua profuderunt in te beneficia, queri de te videas. Te quidem oro, vt numerata pecunia, in eum me apud milites locum, in quem accepisti, restituere studeas.

28. Haec quum Seuthes audiisset, exerabatur eum, per quem stetisset, quominus iamdudum stipendium persolutum fuisset. Eum suspicabantur omnes Heraclidem esse. Equidem, ait Seuthes, stipendium numerabo, neque vnquam in animo habui, vt vos illo fraudarem.

29. Tum Xenophon: Si omnino, inquit, persoluere statuisti: rogo te, vt per me id fiat, neque committas, vt propter te alio nunc sim apud exercitum loco, quam id temporis fuerim, quum ad te veniremus. Et Seuthes: Per me, ait, contemtui militibus non eris, et si vel cum solis cIↃ grauis armaturae peditibus manseris, dabo castella tibi cum aliis omnibus quae promisi.

30 At-

λ'. Ο δὲ πάλιν εἶπε, ταῦτα μὲν ἔχειν ὅτως ὀχ οἷόν τε· ἀπόπεμπε δὲ ἡμᾶς· καὶ μὴν, ἔφη ὁ Σεύθης, καὶ ἀσφαλέςερόν γέ σοι οἶδα ὂν παρ' ἐμοὶ μένειν ἢ ἀπιέναι. ὁ δὲ πάλιν εἶπεν· ἀλλὰ τὴν μὲν σὴν πρόνοιαν ἐπαινῶ· ἐμοὶ δὲ μένειν ὀχ οἷόν τε. ὅπȣ δ' ἂν ἐγὼ ἐντιμότερος ὦ, νόμιζε καί σοι τȣ̃το ἀγαθὸν ἔσεσθαι.

λά. Ἐντεῦθεν λέγει Σεύθης· Ἀργύριον μὲν ὀκ ἔχω, ἀλλ' ἢ μικρόν τι, καὶ τȣ̃τό σοι δίδωμι, τάλαντον· βȣ̃ς δ' ἑξακοσίȣς, καὶ πρόβατα εἰς τετρακισχίλια, καὶ ἀνδράποδα εἰς εἴκοσι καὶ ἑκατόν. ταῦτα λαβὼν, καὶ τȣ̀ς τῶν ἀδικησάντων σε ὁμήρȣς προσλαβὼν, ἄπιθι.

λβ'. Γελάσας ὁ Ξενοφῶν εἶπεν. ἢν ȣ̃ν μὴ ἐξαρκῇ ταῦτα εἰς τὸν μισθὸν, τινος τάλαντον φήσω ἔχειν; ἆρ' ὀκ, ἐπειδή μοι καὶ ἐπικίνδυνόν ἐςιν ἀπιόντι, ἄμεινον φυλάττεσθαι τȣ̀ς πέτρȣς; ἤκȣες δὲ τὰς ἀπειλάς. τότε μὲν δὴ αὐτȣ̃ ἔμειναν.

λγ'. Τῇ

30. Atenim, subiecit Xenophon, id fieri nequaquam potest. Tantum nos abs te dimittito. Atqui, ait Seuthes, noui ego tutius futurum tibi, si mecum maneas, quam si discedas. Cui Xenophon: Laudo, inquit, sollicitudinem de me tuam. Mihi tamen nequaquam integrum est heic manere; Velim tu existimes, e re tua futurum, vbicunque tandem dignitate auctus fuero.

31. Post haec Seuthes: Argenti, ait, copiam hoc tempore non magnam habeo, vnum videlicet talentum, quod tibi do. Boues mihi sunt IↃC, ouium plus minus IIIICIↃ, mancipia CXX. Haec tu accipe, vna cum illorum, qui te laeserunt, obsidibus; atque ita discedito.

32. Ibi subridens Xenophon: Quod si haec, ait, non sufficerint ad stipendii persolutionem, cuius talentum habere me dicam? annon magis expediet, a lapidibus vt mihi caueam, quum iter hoc periculo non careat? Audisti certe ipsorum minas. Ita tum istic manserunt.

33. Postridie

λγ΄. Τῇ δ' ὑστεραίᾳ ἀπέδωκεν αὐτοῖς ἃ ὑπέσχετο, καὶ τοὺς ταῦτα ἐλάσοντας συνέπεμψεν. οἱ δὲ στρατιῶται τέως μὲν ἔλεγον, ὡς Ξενοφῶν οἴχοιτο πρὸς Σεύθην οἰκήσων, καὶ ἃ ὑπέσχετο αὐτῷ ἀποληψόμενος· ἐπεὶ δὲ αὐτὸν ἥκοντα εἶδον, ἥσθησάν τε καὶ προσέθεον.

λδ΄. Ξενοφῶν δ', ἐπεὶ εἶδε Χαρμῖνον καὶ Πολύνεικον, ταῦτα, ἔφη, καὶ σέσωσται δι' ὑμᾶς τῇ στρατιᾷ, καὶ παραδίδωμι αὐτὰ ἐγὼ ὑμῖν· ὑμεῖς δὲ διατιθέμενοι διάδοτε τῇ στρατιᾷ. οἱ μὲν οὖν, παραλαβόντες καὶ λαφυροπώλας καταστήσαντες, ἐπώλουν, καὶ πολλὴν εἶχον αἰτίαν.

λέ. Ξενοφῶν δὲ οὐ προσῄει, ἀλλὰ φανερὸς ἦν οἴκαδε παρασκευαζόμενος. οὐ γάρ πω ψῆφος αὐτῷ ἐπῆκτο Ἀθήνησι περὶ φυγῆς. προσελθόντες δὲ αὐτῷ οἱ ἐπιτήδειοι ἐν τῷ στρατεύματι, ἐδέοντο μὴ ἀπελθεῖν πρὶν ἀπαγάγοι τὸ στράτευμα, καὶ Θίμβρωνι παραδοίη.

ΚΕΦ.

33. Postridie Seuthes, quae pollicitus eis fuerat, tradit: simul adiungit suos, qui ea abigerent. Interea milites aiebant, Xenophontem profectum esse ad Seuthen, vt apud ipsum maneret, eaque reciperet, quae ipsi Seuthes promisisset. Verum vbi redeuntem videre, magnopere gaudebant, et ad ipsum accurrebant.

34. Posteaquam Charminum et Polynicum vidit: Haec, inquit, per vos exercitui conseruata sunt, quae quidem ego vobis trado. Vos arbitratu vestro ea distribuite inter milites. Illi, receptis omnibus, et manubiarum venditoribus constitutis, ea distrahebant, et magnopere accusabantur.

35. Xenophon minime accedebat, sed palam se ad iter in patriam comparabat. Necdum enim suffragiis damnatus erat, vt Athenis exularet. Veniunt heic ad eum homines, e toto exercitu lectissimi, atque orant, ne prius discedat, quam copias abduxisset, ac Thimbroni tradidisset.

CAP.

ΚΕΦ. η'.

Ἐντεῦθεν διέπλευσαν εἰς Λάμψακον, καὶ ἀπαντᾷ τῷ Ξενοφῶντι Εὐκλείδης μάντις Φλιάσιος, Κλεαγόρου υἱὸς, τοῦ τὰ ἐνύπνια ἐν Λυκείῳ γεγραφότος. οὗτος συνήδετο τῷ Ξενοφῶντι ὅτι ἐσέσωστο· καὶ ἠρώτα αὐτὸν, πόσον χρυσίον ἔχει. ὁ δ' αὐτῷ ἐπομόσας εἶπεν, ἦ μὴν ἔσεσθαι μηδ' ἐφόδιον ἱκανὸν οἴκαδε ἀπιόντι, εἰ μὴ ἀπόδοιτο τὸν ἵππον καὶ ἃ ἀμφὶ αὐτὸν εἶχεν. ὁ δ' αὐτῷ οὐκ ἐπίστευεν.

β'. Ἐπεὶ δ' ἔπεμψαν Λαμψακηνοὶ ξένια τῷ Ξενοφῶντι, καὶ θύων τῷ Ἀπόλλωνι παρεστήσατο τὸν Εὐκλείδην, ἰδὼν τὰ ἱερὰ ὁ Εὐκλείδης, εἶπεν ὅτι πείθοιτο, αὐτῷ μὴ εἶναι χρήματα. ἀλλ' οἶδα, ἔφη, ὅτι, κἂν μέλλῃ ποτὲ γενήσεσθαι, φαίνεταί τι ἐμπόδιον, ἐὰν μηδὲν ἄλλο, σὺ σαυτῷ. συνωμολόγει ταῦτα ὁ Ξενοφῶν.

CAP. VIII.

Hinc Lampſacum nauigio traiecerunt, vbi Euclides Phliaſius vates in Xenophontem incidit; eius Cleagorae filius, qui ſomnia in Lyceo pinxit. Is Xenophonti, quod ſaluus rediiſſet, gratulabatur; eumque interrogabat, quantum auri haberet. Cui Xenophon iureiurando ſancto confirmat, ne quidem redituro domum viatici ſatis fore, niſi et equum venderet, et quae circa ſe haberet. Non habebat ei fidem Euclides.

2. Poſtea quum Lampſaceni hoſpitalia munera Xenophonti miſiſſent, atque ille, ſacrum Apollini faciens, Euclidem iuxta ſe ſiſteret; viſis extis, Euclides habere ſe fidem ipſi aiebat, quod a pecunia non eſſet inſtructus. Atque equidem animaduerto, inquit, etiamſi opes olim ſis conſequuturus, quoddam impedimentum apparere; ac ſi nullum aliud fuerit, ipſemet tibi eris impedimento. Fatebatur hoc verum eſſe Xenophon:

φῶν. ὁ δ' εἶπεν, ἐμπόδιος γάρ σοι ὁ Ζεὺς ὁ * Μειλίχιός ἐστι· καὶ ἐπήρετο, εἰ ἤδη ποτὲ θύσειεν, ὥσπερ οἴκοι, ἔφη, εἰώθειν ἐγὼ ὑμῖν θύεσθαι καὶ ὁλοκαυτεῖν. ὁ δὲ οὐκ ἔφη ἐξ ὅτου ἀπεδήμησε τεθυκέναι τούτῳ τῷ Θεῷ. συνεβούλευσεν οὖν αὐτῷ θύεσθαι, καὶ ἃ εἰώθει,** καὶ ἔφη συνοίσειν ἐπὶ τὸ βέλτιον.

γ'. Τῇ δ' ὑστεραίᾳ ὁ Ξενοφῶν προελθὼν εἰς Ὀφρύνιον ἐθύετο, καὶ ὡλοκαύτει χοίρους τῷ πατρίῳ νόμῳ, καὶ ἐκαλλιέρει. καὶ ταύτῃ τῇ ἡμέρᾳ ἀφικνεῖται Βίτων καὶ ἅμα Εὐκλείδης χρήματα δώσοντες τῷ στρατεύματι. καὶ ξενοῦνταί τε τῷ Ξενοφῶντι, καὶ ἵππον ὃν ἐν Λαμψάκῳ ἀπέδοτο πεντήκοντα Δαρεικῶν, ὑποπτεύοντες αὐτὸν δι' ἔνδειαν πεπρακέναι, ὅτι ἤκουον αὐτὸν ἥδεσθαι τῷ ἵππῳ, λυσάμενοι ἀπέδοσαν, καὶ τὴν τιμὴν οὐκ ἤθελον ἀπολαβεῖν.

δ'. Ἐντεῦθεν ἐπορεύοντο διὰ τῆς *** Τρῳάδος, καὶ ὑπερβάντες τὴν Ἴδην, εἰς Ἄντανδρον ἀφικνοῦνται πρῶτον. εἶτα παρὰ θάλατταν

Xenophon: et Euclides porro: Impedimento tibi eſt, inquit, Iupiter Milichius. Simul interrogat, anne rem ſacram feciſſet, quemadmodum in patria, inquit, ego vobis ſacrificare, totaſque victimas exurere ſolebam. Negabat ille, ſe interea, dum patria abſuiſſet, huic Deo ſacrificaſſe. Quare ſuadebat Euclides, vt in hunc modum rem ſacram faceret, idque ipſi profuturum aiebat.

3. Poſtridie Xenophon Ophrynium progreſſus ſacrificabat, et porcos integros ritu patrio exurebat, eſtque tum perlitatum. Venit eodem die Biton cum Euclide, qui pecuniam exercitui daturi erant. Hi cum Xenophonte hoſpitii neceſſitudine ineunt, gratis ei reſtituunt equum ab ſe redemtum, quem Lampſaci quinquaginta nummis Daricis vendiderat; quod ſuſpicarentur illum propter inopiam fuiſſe venditum, quum Xenophon eo mirifice delectaretur, vt ab aliis acceperant.

4. Hinc per Troiam profecti, ſuperata Ida, primo Antandrum perueniunt, inde propter oram maris

* Cognomentum Iouis apud Athenienſes, quaſi dicas: Mitis ſeu clemens.

** Al. omittunt verba: καὶ ἃ εἰώθει.   *** Al. Τρωάδος.

θάλατταν πορευόμενοι τῆς * Ἀσίας, εἰς Θήβης πεδίον. ἐντεῦθεν δι' Ἀτραμυττίου καὶ Κερτονίου παρ' Ἀταρνέα εἰς Καΐκου πεδίον ἐλθόντες, Πέργαμον καταλαμβάνουσι τῆς ** Ἀσίας. ἐνταῦθα δὲ ξενοῦται Ξενοφῶν παρ' Ἑλλάδι τῇ Γογγύλου τοῦ Ἐρετριέως γυναικὶ, καὶ Γοργίωνος καὶ Γογγύλου μητρί.

ε'. Αὕτη δ' αὐτῷ φράζει, ὅτι Ἀσιδάτης ἐστὶν ἐν τῷ πεδίῳ ἀνὴρ Πέρσης. τοῦτον ἔφη αὐτὸν, εἰ ἔλθοι τῆς νυκτὸς σὺν τριακοσίοις ἀνδράσι, λαβεῖν ἂν, καὶ αὐτὸν, καὶ γυναῖκα, καὶ παῖδας, καὶ τὰ χρήματα· εἶναι δὲ πολλά. ταῦτα δὲ καθηγησομένους ἔπεμψε τόν τε αὐτῆς ἀνεψιὸν, καὶ Δαφναγόραν, ὃν περὶ πλείστου ἐποιεῖτο.

ς'. Ἔχων οὖν ὁ Ξενοφῶν τούτους παρ' ἑαυτῷ, ἐθύετο. καὶ *** Ἀγασίας ὁ Ἠλεῖος μάντις παρὼν εἶπεν, ὅτι κάλλιστα εἶεν τὰ ἱερὰ αὐτῷ, καί οἱ ὁ ἀνὴρ ἂν ἁλώσιμος εἴη. δειπνήσας οὖν ἐπορεύετο, τούς τε λοχαγοὺς τοὺς μάλιστα φίλους λαβὼν καὶ πιστοὺς γεγενημένους διαπαντὸς, ὅπως εὖ ποιήσαι αὐτούς. συνεξέρχονται δὲ αὐτῷ καὶ ἄλλοι βιασά-

maris Asiae, ad Thebes campum. Illinc per Atramyttium et Certonium haud procul ab Atarnis ad Caici campum delati, Pergamum Lydiae ciuitatem attigerunt. Heic Xenophon hospitio excipitur ab Hellade, Gongyli Eretriensis vxore, quae Gorgionis et Gongyli mater erat.

5. Significat haec ipsi, Asidaten in illa esse planitie campestri, hominem natione Persam. Quod si noctu cum ccc aduersus hunc pergeret, posse et ipsum, et vxorem eius, et liberos, et opes, quae quidem magnae sint, capi. Addit etiam, qui duces itineris essent, consobrinum suum, et Daphnagoram, quem maximi faciebat.

6. Quos vbi secum habebat Xenophon, exta consulit. Tum Eleus Agasias hariolus perpulchra esse dixit exta, et posse omnino hominem capi. Quare quum coenasset, sumtis secum praefectis cohortium, amicissimis sibi, et quorum semper ei perspecta fuerat fides, vt aliquo eos beneficio afficeret, proficiscitur. Egrediuntur et alii cum eo quidam, id ferre coacto.

* Al. Λυδίας sed perperam. ** Al. Μυσίας. *** Al. Βασίας.

βιασάμενοι, εἰς ἑξακοσίȣς. οἱ δὲ λοχαγοὶ ἀπήλαυνον, ἵνα μὴ μεταδοῖεν τὸ μέρος, ὡς ἑτοίμων δὴ χρημάτων.

ζ'. Ἐπεὶ δὲ ἀφίκοντο περὶ τὰς μέσας νύκτας, τὰ μὲν πέριξ ὄντα ἀνδράποδα τῆς τύρσιος καὶ χρήματα πλεῖςα ἀπέδρα αὐτȣ̀ς παραμελȣ̃ντας, ὡς τὸν Ἀσιδάτην αὐτὸν λάβοιεν, καὶ τὰ ἐκείνȣ. πυργομαχȣ̃ντες δ' ἐπεὶ ȣ̓κ ἐδύναντο λαβεῖν τὴν τύρσιν, (ὑψηλὴ γὰρ ἦν, καὶ μεγάλη, καὶ προμαχῶνας καὶ ἄνδρας πολλȣ̀ς καὶ μαχίμȣς ἔχȣσα) διορύττειν ἐπεχείρησαν τὸν πύργον. ὁ δὲ τοῖχος ἦν ἐπὶ ὀκτὼ πλίνθων γηΐνων τὸ εὖρος.

ή. Ἅμα δὲ τῇ ἡμέρᾳ διωρώρυκτο· καὶ ὡς τὸ πρῶτον διεφάνη, ἐπάταξεν ἔνδοθεν βȣπόρῳ τις ὀβελίσκῳ διαμπερὲς τὸν μηρὸν τȣ̃ ἐγγυτάτω· τὸ δὲ λοιπὸν, ἐκτοξεύοντες, ἐποίȣν μηδὲ παριέναι ἔτι ἀσφαλὲς εἶναι. κεκραγότων δ' αὐτῶν καὶ πυρσευόντων, ἐκβοηθȣ̃σιν Ἰταβέλιος μὲν ἔχων τὴν ἑαυτȣ̃ δύναμιν, ἐκ Κομανίας δὲ ὁπλῖται * Φρȣροὶ, καὶ ἱππεῖς

coacta, plus minus 100. Verum ab eis praefecti cohortium discedunt, ne pars pecuniae, quam paratam fore putabant, ipsis cederet.

7. Quum ad locum nocte media peruenissent, mancipia, quae circum turrim erant, aliasque res plurimas dilabi sinunt; vt ipso, cum suis, Asidate potirentur. Quumque turrim oppugnando capere non possent, quod esset alta, et ampla, neque propugnacula et homines complures ad pugnandum idonei desiderarentur, conati sunt eam perfodere. Habebat murus octo laterculorum fictilium latitudinem.

8. Quamprimum illucesceret, iam perfossus erat et peruius; quum quidam eorum, qui erant intus, veru pungendis bobus facto, femur eius, qui ad turrim proxime accesserat, ictu transfodit. Deinde sagittas excutiendo efficiebant, vt amplius aliquis accedere tuto non posset. Simul clamantibus ipsis, et per ignes signum dantibus, Itabelius cum copiis suis, itemque ex Comania grauis armaturae praesidiarii, cum equitibus Hyrcaniis,

* Al. ὁπλῖται Ἀσσύριοι καὶ Ὑρκάνιοι ἱππεῖς.

ἱππεῖς Ὑρκάνιοι, καὶ ὗτοι βασιλέως μισθοφόροι, ὡς ὀγδοήκοντα, καὶ ἄλλοι πελτασαὶ εἰς ὀκτακοσίȣς. ἄλλοι δ' ἐκ * Παρθενίȣ, ἄλλοι δ' ἐξ Απολλωνίας, καὶ ἐκ τῶν πλησίον χωρίων, καὶ ἱππεῖς.

θ'. Ενταῦθα δὴ ὥρα ἦν, πῶς ἔσαι ἡ ἄφοδος, σκοπεῖν. καὶ λαβόντες ὅσοι ἦσαν βόες, καὶ πρόβατα, ἤλαυνον, καὶ τὰ ἀνδράποδα, ἐντὸς πλαισίȣ ποιησάμενοι, ȣ̓ τοῖς χρήμασιν ἔτι προσέχοντες τὸν νȣ̃ν, ἀλλὰ μὴ φυγὴ εἴη ἡ ἄφοδος, εἰ καταλιπόντες τὰ χρήματα ἀπίοιεν, καὶ οἵ τε πολέμιοι θρασύτεροι εἶεν, καὶ οἱ ςρατιῶται ἀθυμότεροι. νῦν δὲ ἀπῄεσαν ὡς περὶ τῶν χρημάτων μαχȣ́μενοι.

ί. Επεὶ δὲ ἑώρα Γογγύλος ὀλίγȣς μὲν τȣ̀ς Ελληνας, πολλȣ̀ς δὲ τȣ̀ς ἐπικειμένȣς, ἐξέρχεται καὶ αὐτὸς βίᾳ τῆς μητρὸς, τὴν ἑαυτȣ̃ δύναμιν ἔχων, βȣλόμενος συμμετασχεῖν τȣ̃ ἔργȣ. συνεβοήθει δὲ καὶ Προκλῆς, ἐξ ** Ελισάρνης καὶ Τευθρανίας, ὁ ἀπὸ Δαμαράτȣ.

ιά. Οἱ δὲ περὶ Ξενοφῶντα, ἐπεὶ πάνυ ἤδη ἐπιέζοντο ὑπὸ τῶν

Hyrcaniis, regis stipendiariis, plus minus octoginta, et aliis cetratis prope ıɔccc, opis ferendae causa accurrunt. Idem alii faciunt equites e locis vicinis, Parthenio, Apollonia, caeteris.

9. Iam tempus erat, vt quomodo discedendum esset, consideraretur. Quare bobus, quotquot istic erant, et ouibus, et mancipiis intra quadratum agmen receptis, abigebant omnia: nec iam de pecunia cogitabant, sed ne discessus fugae similis esset, si relictis rebus iam partis abscederent: ac non solum hostes audaciores euaderent, sed etiam milites animis deiectiores: Ita tamen discessum, vt pugnaturi pro praeda viderentur.

10. Quum autem Gongylus Graecos numero paucos esse videret, ac multos, a quibus vrgerentur: inuita matre cum copiis suis egreditur, vt huius facti particeps esset. Ferebat et Procles ex Elisarne ac Teuthrania nostris opem, qui genus a Damarato ducebat.

11. Milites Xenophontis, quum iam sagittis et fundis grauiter

*. Al. Παρθενικȣ̃.

** Al. Αλιζάρνης.

τῶν τοξευμάτων καὶ σφενδονῶν, πορευόμενοι κύκλῳ, ὅπως τὰ ὅπλα ἔχοιεν πρὸ τῶν τοξευμάτων, μόλις διαβαίνουσι τὸν Κάϊκον ποταμὸν, τετρωμένοι ἐγγὺς οἱ ἡμίσεις. ἐνταῦθα καὶ Ἀγασίας Στυμφάλιος ὁ λοχαγὸς τιτρώσκεται, τὸν πάντα χρόνον μαχόμενος πρὸς τοὺς πολεμίους. καὶ διασώζονται, ἀνδράποδα ὡς διακόσια ἔχοντες, καὶ πρόβατα ὅσον θύματα.

ιβ. Τῇ δὲ ὑστεραίᾳ θυσάμενος ὁ Ξενοφῶν, ἐξάγει νύκτωρ πᾶν τὸ στράτευμα, ὅπως ὁτιμακροτάτην ἔλθοι τῆς Λυδίας, ὥστε μὴ διὰ τὸ ἐγγὺς εἶναι φοβεῖσθαι, ἀλλ' ἀφυλακτεῖν. ὁ δ' Ἀσιδάτης ἀκούσας, ὅτι πάλιν ἐπ' αὐτὸν τεθυμένος εἴη Ξενοφῶν, καὶ παντὶ τῷ στρατεύματι ἥξει, ἐξαυλίζεται εἰς κώμας ὑπὸ τὸ Παρθενικὸν πόλισμα ἐχούσας. ἐνταῦθα οἱ περὶ Ξενοφῶντα συμπεριτυγχάνουσιν αὐτῷ, καὶ λαμβάνουσιν αὐτὸν, καὶ γυναῖκα, καὶ παῖδας, καὶ τοὺς ἵππους, καὶ πάντα τὰ ὄντα· καὶ οὕτω τὰ πρότερα ἱερὰ ἀπέβη.

ιγ'. Ἔπειτα πάλιν ἀφικνοῦνται εἰς Πέργαμον. ἐνταῦθα τὸν

viter premerentur, agmine in orbem conuerſo, vt haberent arma telis oppoſita, difficulter Caicum amnem tranſeunt, pene dimidia parte ſaucii. Fuit et Agaſias Stymphalius, cohortis ductor, vulneratus; qui perpetuo aduerſus hoſtes dimicabat. Ita ſalui ſe recipiunt, quum mancipia cc plus minus haberent, et oues, quae ad ſacrificia ſufficerent.

12. Poſtridie Xenophon, facta re ſacra, copias omnes noctu educit, vt quam longiſſime progrederetur in Lydiam, ne propter viciniam metueretur, ac negligentius hoſtes ſibi cauerent. Aſidates poſteaquam intellexit, Xenophontem iterum de copiis aduerſus ſe ducendis exta conſuluiſſe, totoque cum exercitu venturum: caſtra mouet in vicos, ſub oppidum Parthenicum pertinentes. Heic in eum Xenophontis milites incidunt, et ipſum cum vxore, liberis, equis, fortunis omnibus capiunt. Ita priori ſacrificio tum reſpondit euentus.

13. Redeunt deinde Pergamum. Ibi vero Xenophon non

τὸν Θεὸν οὐκ ᾐτιάσατο ὁ Ξενοφῶν. συνέπραττον γὰρ καὶ οἱ Λάκωνες, καὶ οἱ λοχαγοὶ, καὶ οἱ ἄλλοι στρατηγοὶ, καὶ οἱ στρατιῶται, ὥστε ἐξαίρετα λαμβάνειν, καὶ ἵππους, καὶ ζεύγη, καὶ τἄλλα· ὥστε ἱκανὸν εἶναι καὶ ἄλλους ἤδη εὖ ποιεῖν.

ιδ'. Ἐκ τούτου Θίμβρων παραγενόμενος παρέλαβε τὸ στράτευμα, καὶ συμμίξας τῷ ἄλλῳ Ἑλληνικῷ ἐπολέμει πρὸς Τισσαφέρνην καὶ Φαρνάβαζον. ἄρχοντες δὲ οἵδε τῆς βασιλέως χώρας, ὅσην ἐπήλθομεν· Λυδίας, Ἀρτίμας· Φρυγίας, Ἀρτακάμας· Λυκαονίας καὶ Καππαδοκίας, Μιθραδάτης· Κιλικίας, Συέννεσις· Φοινίκης καὶ Ἀραβίας, Δέρνης· Συρίας καὶ Ἀσσυρίας, Βέλεσις· Βαβυλῶνος, Ῥωπάρας· Μηδείας, Ἀρβάκας· Φασιανῶν καὶ Ἑσπεριτῶν, Τηρίβαζος. (Καρδοῦχοι δὲ, καὶ Χάλυβες, καὶ Χαλδαῖοι, καὶ Μάκρωνες, καὶ Κόλχοι, καὶ Μοσσύνοικοι, * καὶ Κοῖτοι, καὶ Τιβαρηνοὶ, αὐτόνομοι) Παφλαγονίας, Κορύλας· Βιθυνῶν, Φαρνάβαζος· τῶν ἐν Εὐρώπῃ Θρακῶν, Σεύθης.

ιέ. Ἀριθμὸς

non iam de illo Deo querebatur amplius. Nam et Lacedaemoniis, et cohortium praefectis, et caeteris ducibus, ipsisque militibus adiuuantibus impetrarat, vt et equos, et iuga, et alia quaedam eximia acciperet: quo factum est, vt iam ei facultas etiam benefaciendi aliis non deesset.

14. Secundum haec quum Thimbron venisset, exercitus ei traditus est: isque copias has cum reliquo agmine Graeco coniungens, bellum Tissapherni et Pharnabazo intulit. Praeerant autem hi ditioni regiae, quam nos ingressi peragrauimus: Lydiae, Artimas: Phrygiae, Artacamas: Lycaoniae et Cappadociae, Mithradates: Ciliciae, Syennesis: Phoeniciae et Arabiae, Dernes: Syriae et Assyriae, Belesis: Babyloni, Roparas: Mediae, Arbacas: Phasianis et Hesperitis, Teribazus. (Carduchi, Chalybes, Chaldaei, Macrones, Colchi, Mosynoeci, Coeti, Tibareni, sui iuris erant.) Paphlagoniae cum imperio praeerat Dorylas: Bithynis, Pharnabazus: Thracibus, qui in Europa sedes habent, Seuthes.

15. To-

* Al. Κοῖται.

ιέ. Ἀριθμὸς συμπάσης τῆς ὁδοῦ τῆς ἀναβάσεως καὶ καταβάσεως, σταθμοὶ διακόσιοι δεκαπέντε, παρασάγγαι χίλιοι ἑκατὸν πεντήκοντα, στάδια τρισμύρια τετρακισχίλια διακόσια πεντήκοντα πέντε. χρόνου πλῆθος τῆς ἀναβάσεως καὶ καταβάσεως, ἐνιαυτὸς καὶ τρεῖς μῆνες.

15. Totum iter cum in afcendendo, tum defcendendo, caftris CCXV confectum, parafangas habuit CIↃCL, ftadia vero XXXIVCIↃ, et CCLV. Temporis interuallum, quo afcendimus et defcendimus, annus vnus, ac tres menfes.

ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ

ΛΟΓΟΣ

Εἰς Αγησίλαον τὸν Βασιλέα.

ΚΕΦ. ά.

Οἶδα μὲν, ὅτι τῆς Αγησιλάȣ ἀρετῆς τε καὶ δόξης ȣ̓ ῥᾴδιον ἄξιον ἔπαινον γράψαι, ὅμως δ' ἐγχειρητέον. ȣ̓ γὰρ ἂν καλῶς ἔχοι, εἰ, ὅτι τελέως ἀνὴρ ἀγαθὸς ἐγένετο, διὰ τȣ̃το * δὲ μειόνων ἂν τυγχάνοι ἐπαίνων.

β'. Περὶ μὲν ȣ̓̃ν εὐγενείας αὐτȣ̃, τί ἄν τις μεῖζον καὶ κάλλιον εἰπεῖν ἔχοι, ἢ ὅτι ἔτι καὶ νῦν τοῖς προγόνοις ὀνομαζομένοις ἀπομνημονεύεται ὁποστὸς ἀφ' Ηρακλέȣς ἐγένετο, καὶ τȣ́τοις ȣ̓κ ἰδιώταις, ἀλλ' ἐκ βασιλέων βασιλεῦσιν;

γ'. Αλλὰ

XENOPHONTIS

ORATIO

De Ageſilao Rege.

CAP. I.

Equidem ſcio non eſſe facile, laudationem Ageſilai virtute ac gloria dignam ſcribere; nihil tamen minus erit mihi hoc conandum. Non enim recte ſe res habeat, eum, quod vir conſummatae virtutis fuerit, propterea minores laudes conſequi.

2. De ipſius igitur generis nobilitate, quid vel maius vel honeſtius dici poſſit, quam quod hac etiam tempeſtate commemoratur, quotus inter illuſtres maiores ſuos ab ipſo Hercule fuerit; neque illos certe priuatos homines, ſed reges ortos ex regibus?

3. Itidem.

* Sunt quibus videtur particula δὲ mutanda eſſe in ȣ̓δὲ, vt eiuſmodi ſit ſenſus: Non aequum eſt, Ageſilaum, quod digne laudari nequeat, propterea nec minores, *ſuis meritis*, conſequi laudes.

γ΄. Ἀλλὰ μὴν ἐδὲ ταύτῃ γ᾽ ἄν τις ἔχοι καταμέμψασθαι αὐτὲς, ὡς βασιλεύεσι μὲν, πόλεως δὲ τῆς ἐπιτυχέσης· ἀλλ᾽ ὥσπερ τὸ γένος αὐτῶν τῆς πατρίδος ἐντιμότατον, ἕτω καὶ ἡ πόλις ἐν τῇ Ἑλλάδι ἐνδοξοτάτη· ὥςε ἐ δευτέρων πρωτεύεσιν, ἀλλ᾽ ἡγεμόνων ἡγεμονεύεσι.

δ΄. Τῇδέ γε μὴν καὶ κοινῇ ἄξιον ἐπαινέσαι τήν τε πατρίδα καὶ τὸ γένος αὐτἕ. ἥ τε γὰρ πόλις ἐδεπώποτε φθονήσασα τἕ προτετιμῆσθαι αὐτὲς, ἐπεχείρησε καταλῦσαι τὴν ἀρχὴν αὐτῶν· οἵ τε βασιλεῖς ἐδεπώποτε μειζόνων ὠρέχθησαν, ἢ ἐφ᾽ οἷσπερ ἐξ ἀρχῆς τὴν βασιλείαν παρέλαβον. τοιγαρἕν ἄλλη μὲν ἐδεμία ἀρχὴ φανερά ἐςι διαγεγενημένη ἀδιασπάςως, ἕτε δημοκρατία, ἕτε ὀλιγαρχία, ἕτε τυραννὶς, ἕτε βασιλεια· αυτη δὲ μόνη διαμένει συνεχὴς βασιλεια.

ε΄. Ὡς γε μὴν καὶ πρὶν ἄρξαι ἄξιος τῆς βασιλειας ἐδόκει εἶναι Ἀγησίλαος, τάδε τὰ σημεῖα. ἐπεὶ γὰρ Ἆγις βασι-

3. Itidem ne hac quidem in parte eos quisquam vituperare poteſt, quod reges ſane fuerint, at vrbis obſcurae: ſed quemadmodum eorum gens inter alias patriae ornatiſſima eſt, ſic et vrbs ipſa in Graecia maxime eſt illuſtris. Quo fit, vt inter ſecundos non primas obtineant, ſed inter principes principe loco ſint.

4. Hanc etiam ob cauſam aequum eſt, vna et patriam et gentem ipſius laudare. Quippe nunquam vrbs inuidia mota, quod eximiis fruerentur honoribus, euertere eorum imperium molita eſt; et reges nunquam maiora concupiuere, quam pro conditionibus, quibus initio regnum acceperant. Itaque nullum aliud imperium, non popularem ciuitatis ſtatum, non dominationem paucorum, non tyrannidem, non regnum inconuulſum permanſiſſe conſtat; quum ſolum hoc regnum perpetuum ſit.

5. Quod autem Ageſilaus, antequam regnaret, dignus regno videretur, haec ſunt indicia. Nam quum rex Agis vivendi

βασιλεὺς ὢν ἐτελεύτησεν, ἐρισάντων περὶ τῆς ἀρχῆς Λεωτυχίδα μὲν, ὡς Ἄγιδος ὄντος υἱοῦ, Ἀγησιλάου δὲ, ὡς Ἀρχιδάμου, κρίνασα ἡ πόλις ἀνεπικλητότερον εἶναι Ἀγησίλαον καὶ τῷ γένει καὶ τῇ ἀρετῇ, τοῦτον ἐστήσατο βασιλέα. καίτοι τὸ ἐν τῇ κρατίστῃ πόλει ὑπὸ τῶν ἀρίστων κριθέντα τοῦ καλλίστου γέρως ἀξιωθῆναι, ποίων ἔτι τεκμηρίων προσδεῖται τῆς γε, πρὶν ἄρξαι αὐτὸν, ἀρετῆς;

ϛ'. Ὅσα γεμὴν ἐν τῇ βασιλείᾳ διεπράξατο, νῦν διηγήσομαι. ἀπὸ γὰρ τῶν ἔργων καὶ τοὺς τρόπους αὐτοῦ κάλλιστα νομίζω καταδήλους ἔσεσθαι. Ἀγησίλαος τοίνυν, ἔτι μὲν νέος ὢν, ἔτυχε τῆς βασιλείας. ἄρτι δὲ ὄντος αὐτοῦ ἐν τῇ ἀρχῇ, ἐξηγγέλθη βασιλεὺς ὁ Περσῶν ἀθροίζων καὶ ναυτικὸν καὶ πεζὸν πολὺ στράτευμα, ὡς ἐπὶ τοὺς Ἕλληνας.

ζ'. Βουλευομένων δὲ περὶ τούτων Λακεδαιμονίων καὶ τῶν συμμάχων, Ἀγησίλαος ὑπέστη, ἐὰν δῶσιν αὐτῷ * πεντήκοντα μὲν Σπαρτιατῶν, ** τρισχιλίους δὲ νεοδαμώδεις, εἰς ἑξακισχιλίους

vendi finem feciſſet, contendentibus de regno Leotychida, vt Agidis, et Ageſilao, vt Archidami filio, vrbs ipſa, vbi Ageſilaum tum genere, tum virtute, illuſtriorem diiudicaſſet, eum regem conſtituit. At vero quum in vrbe potentiſſima dignus munere pulcerrimo iudicatus fuerit, et quidem a viris optimis, cuiuſmodi amplius opus eſt argumentis virtutis, quae in eo fuerit, antequam imperaret?

6. Quas autem res in imperio ſuo geſſerit, iam commemorabo. Nam de rebus geſtis etiam mores ipſius, mea quidem ſententia, optime indicari poterunt. Ageſilaus itaque regnum adhuc iuuenis conſequutus eſt. Quumque recens imperio potitus eſſet, nuntiatum fuit, Perſarum regem magnas tum nauales, tum terreſtres, copias aduerſus Graecos cogere.

7. Qua de re quum Lacedaemonii ac ſocii deliberarent, pollicitus eſt Ageſilaus, ſe, ſi quinquaginta Spartanos ſibi concederent, cum ter mille libertinis, et ſex millium agmine

* Al. τριάκοντα rectius et

** rectius δισχιλίους, quibus numeris non ſemel fidem faciunt Autoris Hellenica.

κισχιλίους δὲ τὸ σύνταγμα τῶν συμμάχων, διαβήσεσθαι εἰς τὴν Ασίαν, καὶ πειράσεσθαι εἰρήνην ποιῆσαι, ἤ, ἂν πολεμεῖν βούληται ὁ βάρβαρος, ἀσχολίαν αὐτῷ παρέξειν τοῦ στρατεύειν ἐπὶ τοὺς Ελληνας.

η'. Εὐθὺς μὲν οὖν πολλοὶ πάνυ ἠγάσθησαν αὐτὸ τοῦτο τὸ ἐπιθυμῆσαι, ἐπειδὴ ὁ Πέρσης πρόσθεν ἐπὶ τὴν Ελλάδα διέβη, ἀντιδιαβῆναι ἐπ' αὐτόν· τό, τε αἱρεῖσθαι ἐπιόντα μᾶλλον, ἢ ὑπομένοντα, μάχεσθαι αὐτῷ· καὶ τὸ τἀκείνου δαπανῶντα βούλεσθαι μᾶλλον, ἢ τὰ τῶν Ελλήνων, πολεμεῖν· κάλλιστον δὲ πάντων ἐκρίνετο, μὴ περὶ τῆς Ελλάδος, ἀλλὰ περὶ τῆς Ασίας τὸν ἀγῶνα καθιστάναι.

θ'. Επεὶ γε μὴν λαβὼν τὸ στράτευμα ἐξέπλευσε. πῶς ἄν τις σαφέστερον ἐπιδείξειεν ὡς ἐστρατήγησεν, ἢ εἰ αὐτὰ διηγήσαιτο ἃ ἔπραξεν; ἐν τοίνυν τῇ Ασίᾳ ἥδε πρώτη πρᾶξις ἐγένετο.

ι'. Τισσαφέρνης μὲν ὤμοσεν Αγησιλάῳ, εἰ σπείσαιτο, ἕως ἔλθοιεν οὓς * πέμψοιεν πρὸς βασιλέα ἀγγέλους, δια-

agmine de ſociis coacto, traiecturum in Aſiam, operamque daturum, vt vel pacem faceret, vel, ſi quidem bellum gerere barbarus mallet, nullum ei praeberet otium ad ducendum contra Graecos exercitum.

8. Confeſtim permulti vehementer illum admirabantur, quod hoc ipſum concupiſceret; quod, quum rex Perſicus ante id temporis in Graeciam traiecisſet, ipſe aduerſus illum vice verſa traiicere vellet, potiusque putaret inuadendo, quam ſuſtinendo, cum illo pugnandum, malletque facultates eius, quam Graecorum, bello abſumendas. Longe autem pulcerrimum eſſe indicabatur, quod non de Graecia, ſed de Aſia certamen inſtitueret.

9. Poſteaquam, acceptis copiis, enauigaſſet, quinam clarius demonſtrari poſſit, quo pacto ſe in imperatorio munere geſſerit, quam ſi ea commemorentur, quae ſunt ab eo geſta? Primum igitur in Aſia facinus eius hoc fuit.

10. Iurauerat Ageſilao Tiſſaphernes, ſi ſecum inducias pangeret, donec nuntii, quos ad regem

* Al. rectius πέμψειε.

διαπράξεσθαι αὐτῷ ἀφεθῆναι αὐτονόμους τὰς ἐν τῇ Ἀσίᾳ πόλεις Ἑλληνίδας. Ἀγησίλαος δὲ ἀντώμοσε, σπονδὰς ἄξειν ἀδόλως, ὁρισάμενος τῆς πράξεως τρεῖς μῆνας.

ιά. Ὁ μὲν δὴ Τισσαφέρνης ἃ ὤμοσεν εὐθὺς ἐψεύσατο. ἀντὶ γὰρ τοῦ εἰρήνην πράσσειν, στράτευμα πολὺ παρὰ βασιλέως, πρὸς ᾧ πρόσθεν εἶχε, μετεπέμπετο· Ἀγησίλαος δὲ, καίπερ αἰσθόμενος ταῦτα, ὅμως ἐνέμεινε ταῖς σπονδαῖς.

ιβ'. Ἐμοὶ οὖν τοῦτο πρῶτον καλὸν δοκεῖ διαπράξασθαι, ὅτι Τισσαφέρνην μὲν ἐμφανίσας ἐπίορκον, ἄπιστον πᾶσιν ἐποίησεν. ἑαυτὸν δ' ἀντεπιδείξας, πρῶτον μὲν ὅρκους ἐμπεδοῦντα, ἔπειτα συνθήκας μὴ ψευδόμενον, πάντας ἐποίησε καὶ Ἕλληνας καὶ βαρβάρους θαρροῦντας συντίθεσθαι ἑαυτῷ, εἴ τι βούλοιτο.

ιγ'. Ἐπεὶ δὲ μέγα φρονήσας ὁ Τισσαφέρνης ἐπὶ τῷ καταβάντι στρατεύματ', προεῖπεν Ἀγησιλάῳ πόλεμον, εἰ μὴ ἄπιοι ἐκ τῆς Ἀσίας, οἱ μὲν ἄλλοι σύμμαχοι, καὶ Λακεδαιμονίων

gem mitteret, reuerſi eſſent, impetraturum ſe ipſi, vt oppida Graeci nominis in Aſia ſui iuris eſſe permitterentur. Ageſilaus ab altera parte iurauerat, ſeruaturum ſe inducias ſine fraude, tribus menſibus ad rem conficiendam definitis.

11. Verum Tiſſaphernes quae iurarat mox ementitus eſt. Nam pro facienda pace, ingentem, praeter eum quem prius habuit, exercitum a rege arceſſebat. Haec tametſi animaduerteret Ageſilaus, nihilominus in induciis perſtitit.

12. Quamobrem mihi primum hoc feciſſe praeclare videtur, quod, dum Tiſſaphernem periurum eſſe declararet, ſuſpectam eius apud omnes fidem reddiderit: contra, dum ſe primo iusiurandum conſtanter ſeruare demonſtraret, deinde foedera minime violare, perfecit vt omnes tam Graeci quam barbari, fidentibus animis cum eo foedus inirent, ſiquod ei viſum eſt [inire.]

13. Vbi vero Tiſſaphernes, plurimum elatus ob deductum exercitum, bellum Ageſilao denunciaſſet, ni Aſia excederet; cum caeteri quidem ſocii, tum Lace-

κεδαιμονίων οἱ παρόντες, μάλα ἀχθεσθέντες Φανεροὶ ἐγένοντο, νομίζοντες μείονα τὴν παρῦσαν δύναμιν Αγησιλάῳ τῆς βασιλεως παρασκευῆς εἶναι· Αγησιλαος δὲ μάλα Φαιδρῷ τῷ προσώπῳ ἀπαγγεῖλαι τῷ ΤισσαΦερνῃ τὺς πρεσβεις ἐκέλευσεν, ὡς πολλὴν χάριν αὐτῷ ἔχοι, ὅτι ἐπιορκήσας αὐτὸς μὲν πολεμίυς τὺς θεὺς ἐκτήσατο, τοῖς δὲ Ελλησι συμμάχυς ἐποίησεν.

ιδ′. Εκ δὲ τύτυ εὐθὺς τοῖς μὲν ϛρατιώταις παρήγγειλε συσκευάζεσθαι ως εἰς ϛρατείαν· ταῖς δὲ πόλεσιν, εἰς ας ἀνάγκη ἦν ἀΦικνεῖσθαι ϛρατευομένῳ ἐπὶ Καρίαν, προεῖπεν ἀγορὰν παρασκευάζειν. ἐπέϛειλε δὲ καὶ Ιωσι, καὶ Αιολεῦσι, καὶ Ελλησποντίοις, πέμπειν πρὸς αὐτὸν εἰς ΕΦεσον τὺς συϛρατευσομένυς.

ιέ. Ο μὲν ὖν ΤισσαΦέρνης, καὶ ὅτι ἱππικὸν ὐκ εἶχεν ὁ Αγησίλαος, ἡ δὲ Καρία ἄΦιππος ἦν, καὶ ὅτι ἡγεῖτο αὐτὸν ὀργίζεσθαι αὐτῷ διὰ τὴν ἀπάτην, τῷ ὄντι νομίσας ἐπὶ τὸν αὐτὺ οἶκον εἰς Καρίαν ὁρμήσειν αὐτὸν, τὸ μὲν πεζὸν ἅπαν διεβίβασεν ἐκεῖσε, τὸ δὲ ἱππικὸν εἰς τὸ Μαιάνδρυ πεδίον

Lacedaemonii qui aderant, vehementer manifesteque angebantur, quod Agesilaum putarent copias in praesentia habere, apparatu regio minores. Agesilaus autem hilari admodum vultu renuntiare legatos Tissapherni iussit, habere se magnam ipsi gratiam, quod periurio Deos sibi quidem infestos reddidisset, Graecis vero belli socios.

14. Deinde militibus mox imperat, ad expeditionem vti se accingerent: oppidis autem, ad quae ipsum, in Cariam expeditionem facturum, accedere necesse erat, vt commeatum sibi pararent, denunciat. Etiam Ionibus, Aeolensibus, Hellespontiis mandat, vt Ephesum ad se mitterent eos, qui secum essent militaturi.

15. Tissaphernes, partim quod equitatu Agesilaus non esset instructus, et Caria equitatui esset incommoda, partim quod eum succensere sibi putaret ob fraudem, reipsa statuens, eum in Cariam ipsius sedem irrupturum, vniuersum peditatum eo transportat, equitatum vero in Maeandri planitiem circumducit, quod existimaret

δίον περιήγαγε, νομίζων ἱκανὸς εἶναι καταπατῆσαι τῇ ἵππῳ τοὺς Ἕλληνας, πρὶν εἰς τὰ δύσιππα ἀφικέσθαι.

ιϛ'. Ὁ δὲ Ἀγησίλαος, ἀντὶ τοῦ ἐπὶ Καρίαν ἰέναι, εὐθὺς ἀντιστρέψας, ἐπὶ Φρυγίαν ἐπορεύετο· καὶ τάς τε ἐν τῇ πορείᾳ ἀπαντώσας δυνάμεις ἀναλαμβάνων ἦγε, καὶ τὰς πόλεις κατεστρέφετο, καὶ ἐμβαλὼν ἀπροσδοκήτως, παμπληθῆ χρήματα ἔλαβε.

ιζ'. Στρατηγικὸν οὖν καὶ τοῦτο ἐδόκει διαπράξασθαι, ὅτι, ἐπεὶ πόλεμος προεῤῥήθη, καὶ τὸ ἐξαπατᾷν ὅσιόν τε καὶ δίκαιον ἐξ ἐκείνου ἐγενετο, παῖδα ἀπέδειξε τὸν Τισσαφέρνην τῇ ἀπάτῃ, φρονίμως δὲ καὶ τοὺς φίλους ἐνταῦθα ἔδοξε πλουτίσαι.

ιή. Ἐπεὶ γὰρ διὰ τὸ πολλὰ χρήματα εἰλῆφθαι, ἀντίπροικα τὰ πάντα ἐπωλεῖτο, τοῖς μὲν φίλοις προεῖπεν ὠνεῖσθαι, εἰπὼν, ὅτι καταβήσοιτο ἐπὶ θάλασσαν ἐν τάχει τὸ στράτευμα κατάγων· τοὺς δὲ λαφυροπώλας ἐκέλευσε γραφομένους ὁπόσου τι πρίαιντο, προΐεσθαι τὰ χρήματα· ὥστ' οὐδὲν προτελέσαντες οἱ φίλοι αὐτοῦ,

ſtimaret, ſatis ſibi eſſe virium ad proculcandos, equitatûs opera, Graecos, priusquam ad loca equitibus non idonea peruenissent.

16. Ageſilaus autem, omiſſa in Cariam profectione, ſtatimque diuerſam in partem ſe flectens Phrygiam petebat: et occurrentes in itinere copias ſecum ſumens vna ducebat, et occupabat oppida; quodque praeter expectationem irruiſſet, magnam opum vim capiebat.

17. Atque hoc ipſius facinus dignum imperatore iudicabatur: quod, quum bellum eſſet denuntiatum, atque ex eo fraude vti fas et ius eſſet; non ſolum Tiſſaphernem puerum eſſe dolo declarauit, ſed etiam viſus ſit amicos ſingulari prudentia collocupletare.

18. Nam quia vili omnia pretio vendebantur, propterea quod magnae opes captae eſſent; praemonebat amicos vt emerent, ſe enim celeriter exercitum ad mare deducturum. Manubiarum vero venditoribus imperabat, vt, quanti quid emerent, conſignarent, ſimulque res illis traderent: quo pacto

τȣ̃, ȣ̓δὲ τὸ δημόσιον βλάψαντες, πάντες παμπληθῆ χρήματα ἔλαβον.

ιθʹ. Ετι δὲ ὁπότε αὐτόμολοι (ὡς εἰκὸς) πρὸς βασιλέα ἰόντες χρήματα ἐθέλοιεν υφηγεῖσθαι, καὶ ταῦτα ἐπεμέλετο ὡς διὰ τῶν φίλων* αλισκοιεν, ὅπως ἅμα μὲν χρηματίζοιντο, ἅμα δὲ ἐνδοξότεροι γιγνοιντο. διὰ μὲν δὴ ταῦτα εὐθὺς πολλȣ̀ς ἐραστὰς της αυτȣ̃ φιλίας ἐποιήσατο.

κʹ. Γιγνώσκων δὲ, ὅτι η μὲν πορθȣμένη καὶ ἐρημȣμένη χώρα ȣ̓κ ἂν δύναιτο πολὺν χρόνον στράτευμα φέρειν, ἡ δ᾽ οἰκȣμένη μὲν, σπειρομένη δὲ, ἀένναον ἂν τὴν τροφὴν παρέχοι, ἐπεμέλετο ȣ̓ μόνον τȣ̃ βίᾳ χειρȣ̃σθαι τȣ̀ς ἐναντίȣς, ἀλλὰ καὶ τȣ̃ πρᾳότητι προσάγεσθαι.

κά. Καὶ πολλάκις μὲν προηγόρευε τοῖς στρατιώταις, τȣ̀ς ἁλισκομένȣς μὴ ὡς ἀδίκȣς τιμωρεῖσθαι, ἀλλ᾽ ὡς ἀνθρώπȣς ὄντας φυλάσσειν. πολλάκις δὲ, ὁπότε μετεστρατοπεδεύετο **, εἰ αἴσθοιτο καταλελειμμένα παιδάρια μικρὰ ἐμπόρων, ἃ πολλοὶ ἐπώλȣν, διὰ τὸ νομίζειν,

eto eius amici, nihil quicquam prius perſoluentes, abſque detrimento publicae rei, facultates ingentes vniuerſi conſequerentur,

19. Praeterea quoties transfugae, ita vt ſit, ad regem transeuntes, viam ad opes intervertendas commonſtrare volebant; operam dabat, vt opes eae per amicos caperentur, quo illi ſimul et ditarentur, et maiore in hominum eſſent opinione. Has ob cauſas ſtatim perficiebat, vt amicitiam ipſius multi expeterent.

20. Quum autem intelligeret, regionem vaſtatam et ad ſolitudinem redactam, non poſſe diu militum copias ſuſtinere, quum cultus ager, et qui ſeritur, victum perennem ſuppeditet: curam adhibebat, vt non vi tantum aduerſarios ſubigeret, ſed etiam lenitate ſuas ad partes traduceret.

21. Militibus quoque ſaepenumero denuntiabat, vt captivos non tanquam reos iniuriarum plecterent; ſed velut homines, ſeruarent. Saepe, quoties mutabat caſtra, ſi animadverteret paruos a mercatoribus relictos eſſe pueros, quos ſane multi

* Al. rectius ἁλίσκοιντο, al. ἁλίσκοιτε.

** Al. μεταστρατοπεδεύοιτο.

ζειν, μὴ δύναϑαι ἂν φέρειν αὐτὰ καὶ τρέφειν, ἐπεμέλετο καὶ τέτων, ὅπως συγκομίζοιντό ποι.

κβ'. Τοῖς δ' αὖ διὰ γῆρας καταλειπομένοις αἰχμαλώτοις προσέταττεν ἐπιμελεῖσϑαι αὐτῶν, ὡς μήτε ὑπὸ κυνῶν, μήϑ' ὑπὸ λύκων διαφϑείροιντο· ὥστε ἐ μόνον οἱ πυνϑανόμενοι ταῦτα, ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ οἱ ἁλισκόμενοι εὐμενεῖς αὐτῷ ἐγίγνοντο. ὁπόσας δὲ πόλεις προσαγάγοιτο, ἀφαιρῶν αὐτῶν ὅσα δἔλοι δεσπόταις ὑπηρετἔσι, προσέταττεν ὅσα ἐλεύϑεροι ἄρχεσι πείϑονται. καὶ τῶν κατὰ κράτος ἀναλώτων * τειχέων τῇ φιλανϑρωπίᾳ ὑπὸ χεῖρα ἐποιεῖτο.

κγ'. Ἐπεὶ μέντοι ἀνὰ τὰ πεδία, ἐδὲ ἐν τῇ Φρυγίᾳ ἐδύνατο στρατεύεσϑαι, διὰ τὴν Φαρναβάζε ἱππείαν, ἔδοξεν αὐτῷ ἱππικὸν κατασκευαστέον εἶναι, ὡς μὴ δραπετεύοντα πολεμεῖν δέοι αὐτόν. τὲς μὲν ἒν πλεσιωτάτες τῶν ἐκεῖ πόλεων ἱπποτροφεῖν κατέλεξε.

κδ'. Προεῖπε

multi vendebant, quod exiſtimarent, eos ſe vehere ac nutrire non poſſe; curabat, vt hi quoque ſimul aliquo deportarentur.

22. Si qui captiui ob ſenectutem relinquerentur, imperabat vt horum etiam haberetur cura, ne vel a canibus vel lupis diſcerperentur. Quo fiebat, vt non tantum illi, qui haec audiebant, ſed etiam ipſi captiui; beneuolo eſſent in eum animo. Quaſcunque vero ciuitates ſuas ad partes traduceret, eis adimebat ea miniſteria, que ſerui dominis ſuis praeſtant; et imperabat vt dicto audientes eſſent, in quibus homines liberi magiſtratibus parent. Etiam oppida quaedam, nulla vi expugnabilia, ſuam in poteſtatem clementia redigebat.

23. Caeterum quod in locis campeſtribus, nec in Phrygia cum exercitu, propter equitatum Pharnabazi, ſubſiſtere poſſet; viſum eſt ei, copias quasdam equeſtres inſtruendas eſſe, ne inter fugiendum dimicare cogeretur. Itaque ditiſſimos quosque iis in vrbibus delegit, qui equos alerent.

 24. Prae-

* Deſideratur poſt τειχέων accuſatiuus τινά

κδ'. Προεῖπε δὲ, ὅστις παρέχοι τὸ ἱππικὸν*, καὶ ὅπλα, καὶ ἄνδρα δόκιμον, ὡς ἐξέσοιτο αὐτῷ μὴ στρατεύεσθαι· καὶ ἐποίησεν οὕτως ἕκαστον προθύμως μαστεύειν. ἔταξε δὲ καὶ πόλεις, ἐξ ὧν δέοι τοὺς ἱππέας παρασκευάζειν, νομίζων ἐκ τῶν ἱπποτρόφων πόλεων εὐθὺς καὶ φρονηματίας ** μάλιστα ἂν ἐπὶ τῇ ἱππικῇ γενέσθαι. καὶ τοῦτ' οὖν ἀγαστῶς ἔδοξε πρᾶξαι, ὅτι κατεσκεύαστο τὸ ἱππικὸν αὐτῷ, καὶ εὐθὺς ἐῤῥωμένον ἦν καὶ ἐνεργόν.

κέ. Ἐπειδὴ δὲ ἔαρ ὑπέφαινε, συνήγαγε *** πᾶν τὸ στράτευμα εἰς Ἔφεσον, ἀσκῆσαι καὶ αὐτὸ βουλόμενος· ἆθλα τε προὔθηκε καὶ ταῖς ἱππικαῖς τάξεσιν, ἥτις κράτιστα ἂν ἱππεύοι, καὶ ταῖς ὁπλιτικαῖς, ἥτις ἂν ἄριστα σωμάτων ἔχοι· καὶ πελτασταῖς δὲ, καὶ τοξόταις ἆθλα προὔθηκεν, οἵτινες κράτιστοι τὰ προσήκοντα ἔργα φαίνοιντο. ἐκ τούτου δὲ παρῆν ὁρᾷν τὰ μὲν γυμνάσια μεστὰ τῶν ἀνδρῶν γυμναζομένων, τὸν δὲ ἱππόδρομον, ἱππέων ἱππαζομένων, τοὺς δὲ ἀκοντιστὰς καὶ τοὺς τοξότας ἐπὶ στοίχων ἰόντας.

ἐπὶ στόχον ἱέντας

κς'. Ἀξίαν

24. Praedixit etiam futurum vt, quicunque ſuppeditaret equum, arma, et ſpectata virtute virum, immunis eſſet a militia. Qua re fecit, vt haec quiſque lubenter ſibi conquireret. Conſtituit item, quibus ex vrbibus equites parandi eſſent; quod exiſtimaret ex illis vrbibus, quae equorum erant altrices, mox etiam prodituros quoſdam in equeſtri re maxime animoſos. Quin et illud admiratione dignum feciſſe videtur, quod equitatum inſtituerit, qui et robore ſtatim, et rebus gerendis praeſtabat.

25. Ineunte vere, copias vniuerſas Epheſum cogebat, vt eas exerceret. Proponebat autem turmis equeſtribus praemia, quaecunque ex iis equitandi artem optime teneret: itidemque pedeſtribus, quaecunque corporibus eſſet egregie exercitis; ſic et cetratis, et ſagittariis praemia proponebat, quicunque praeclare ſuis functi muneribus eſſent. Secundum haec videre erat gymnaſia plena viris ſeſe exercentibus, hippodromum, equitibus equos agentibus, iaculatores ac ſagittarios per ſeries incedentes.

26. Sed

* Al. παρέχοιτο ἵππον.

** Al. φρονηματίαν.

*** Al. συνήγαγε πᾶν τὸ στράτευμα εἰς Ἔφεσον· ἀσκῆσαι δὲ καὶ αὐτὸ βουλόμενος, ἆθλά τε etc.

κϛʹ. Αξίαν δὲ καὶ ὅλην τὴν πόλιν, ἐν ᾗ ἦν, θέας ἐποίησεν. ἥ τε γὰρ ἀγορὰ μεςὴ ἦν παντοδαπῶν καὶ ὅπλων καὶ ἵππων ὠνίων· οἵ τε χαλκοτύποι, καὶ οἱ τέκτονες, καὶ οἱ σιδηρεῖς, καὶ σκυτεῖς, καὶ κναφεῖς *, πάντες πολεμικὰ ὅπλα κατεσκεύαζον· ὥςε τὴν πόλιν ὄντως ** ἡγήσω πολέμυ ἐργαςήριον εἶναι.

κζʹ. Επερρώσθη δ' ἄν τις κἀκεῖνα ἰδὼν, Αγησίλαον μὲν πρῶτον, ἔπειτα δὲ καὶ τὺς ἄλλυς ςρατιώτας ἐςεφανωμένυς τε, ὅπυ ἀπὸ τῶν γυμνασίων ἴοιεν, καὶ ἀνατιθέντας τὺς ςεφάνυς τῇ Αρτέμιδι. ὅπυ γὰρ ἄνδρες θεὺς μὲν σέβοιεν, πολεμικὰ δὲ ἀσκοῖεν, πειθαρχίαν δὲ μελετῷεν, πῶς ὐκ εἰκὸς ἐνταῦθα πάντα μεςὰ ἐλπίδων ἀγαθῶν εἶναι;

κηʹ. Ηγύμενος δὲ καὶ τὸ καταφρονεῖν τῶν πολεμίων ῥώμην τινὰ ἐμβαλεῖν πρὸς τὸ μάχεσθαι, προεῖπε τοῖς κήρυξι, τὺς ὑπὸ τῶν λῃςῶν ἁλισκομένυς βαρβάρυς γυμνὺς πωλεῖν. ὁρῶντες ὖν οἱ ςρατιῶται λευκὺς μὲν, διὰ τὸ μηδέποτε ἐκδύεσθαι, πίονας δὲ καὶ ἀπόνυς, διὰ τὸ ἀεὶ ἐπ'

26. Sed et totam Ephefum, vbi tum degebat, fpectatu dignam effecit. Nam forum omnis generis armis et equis venalibus plenum erat; et fabri aerarii, lignarii, ferrarii, futores, pictores, omnes adeo bellica parabant arma, vt reverà putaffes, vrbem belli officinam effe.

27. Confirmabat hoc quoque animum alicuius, quod primum ipfum Agefilaum, deinde milites caeteros, fertis redimitos, e gymnafiis difcedere videret, ipfafque corollas Dianae fufpendere: Nam vbi homines religiofe Deos venerantur, et bellicis in rebus exercentur, et debitum praeftare obfequium curant, qui non iftic confentaneum fit, optima fpe cuncta plena effe?

28. Quum item exiftimaret, contemtum hoftium robur quoddam in animis ad pugnandum excitare; praeconibus edixit, vt capti a praedonibus barbari, nudi venderentur. Itaque milites, qui albos quidem eos effe cernerent, quod fe nunquam exuere folerent; fed pingues, nullifque laboribus exercitos,

* Al. γραφεῖς.

** Al. ὄντως ἂν ἡγήσω.

ἐπ' ὀχημάτων εἶναι, ἐνόμισαν μηδὲν διοίσειν τὸν πόλεμον ἢ εἰ γυναιξὶ δέοι μάχεσθαι. προεῖπε δὲ καὶ τοῦτο τοῖς στρατιώταις, ὡς εὐθὺς ἡγήσοιτο τὴν συντομωτάτην ἐπὶ τὰ κράτιστα τῆς χώρας, ὅπως αὐτόθεν * αὐτῷ τὰ σώματα καὶ τὴν γνώμην παρασκευάζοιντο, ὡς ἀγωνιούμενοι.

κθ. Ὁ μέντοι Τισσαφέρνης ταῦτα μὲν ἐνόμισε λέγειν αὐτὸν, πάλιν βουλόμενον ἐξαπατῆσαι, εἰς Καρίαν δὲ νῦν τῷ ὄντι ἐμβαλεῖν. τό, τε οὖν πεζὸν, καθάπερ τὸ πρόσθεν, εἰς Καρίαν διεβίβασε, καὶ τὸ ἱππικὸν εἰς τὸ Μαιάνδρου πεδίον κατέστησεν. ὁ δὲ Ἀγησίλαος οὐκ ἐψεύσατο, ἀλλ', ὥσπερ προεῖπεν, ** εὐθὺς τὸν Σαρδιανὸν τόπον ἐχώρησε. καὶ τρεῖς μὲν ἡμέρας δι' ἐρημίας πολεμίων πορευόμενος, πολλὰ τὰ ἐπιτήδεια τῇ στρατιᾷ παρεῖχε· τῇ δὲ τετάρτῃ ἡμέρᾳ ἧκον οἱ τῶν πολεμίων ἱππεῖς.

λ'. Καὶ τῷ μὲν ἄρχοντι τῶν σκευοφόρων εἶπεν ὁ ἡγεμὼν, διαβάντι τὸν Πακτωλὸν *** στρατοπεδεύεσθαι· αὐτοὶ δὲ κατιδόντες τοὺς τῶν Ἑλλήνων ἀκολούθους **** ἐπηρμένους καθ'

ercitos, quod vehiculis ſemper vterentur; bellum hoc non aliud fore putabant, atque ſi praelio cum faeminis decernendum eſſet. Praedixit etiam militibus, mox ſe ducturum ad opulentiſſimam regionis partem, via maxime compendiaria: vt ſi hoc ipſo tum corpora, tum animi, ad pugnam praepararentur.

29. Enimuero Tiſſaphernes haec Ageſilaum dicere putabat, qui rurſum dolo ſe circumuenire vellet: quum tamen reapſe iam impetum in Cariam facturus eſſet. Itaque peditatum, vti prius quoque factum erat, in Cariam traducit; equitatu in Maeandri planitie ſubſiſtere iuſſo. At vero Ageſilaus, quod praedixerat, praeſtitit; ac recta Sardianam in regionem progreſſus eſt. Quumque triduum, hoſte nullo conſpecto, progrederetur, magnam rerum neceſſariarum copiam exercitui ſuppeditabat. Die quarto equites hoſtium aderant.

30. Eorum dux impedimentorum praefecto mandat, vt amne Pactolo traiecto, caſtra metaretur. Ipſi vero conſpicati eos, qui Graecorum agmen

* Al. rectius οὕτω pro αὐτῷ. ** Lege: εὐθὺς εἰς τὸν etc. ex Hellen.
*** Al. hic inſerunt ποταμόν.
**** Pro ἐπηρμένους rectius ſcribitur ἐσπαρμένους in Hellen.

καθ' ἁρπαγὴν, πολλὰς αὐτῶν ἀπέκτειναν. αἰσθόμενος δὲ ὁ Ἀγησίλαος, βοηθεῖν ἐκέλευσε τοὺς ἱππέας. οἱ δ' αὖ Πέρσαι, ὡς εἶδον τὴν βοήθειαν, ἠθροίσθησαν καὶ ἀντιπαρετάξαντο παμπληθέσι τῶν ἱππέων τάξεσιν.

λά. Ἔνθα δὴ ὁ Ἀγησίλαος γιγνώσκων, ὅτι τοῖς μὲν πολεμίοις οὔπω παρείη τὸ πεζὸν, αὐτῷ δὲ οὐδὲν ἀπείη τῶν παρεσκευασμένων, καιρὸν ἡγήσατο μάχην συνάψαι, εἰ δύναιτο. σφαγιασάμενος οὖν, τὴν μὲν φάλαγγα εὐθὺς ἦγεν ἐπὶ τοὺς ἀντιτεταγμένους ἵππεας, ἐκ δὲ τῶν ὁπλιτῶν ἐκέλευσε * τινὰς ἀφ' ἥβης θεῖν ὁμόσε αὐτῷ, τοῖς δὲ πελτασταῖς εἶπε δρόμῳ ὑφηγεῖσθαι. παρήγγειλε δὲ καὶ τοῖς ἱππεῦσιν ἐμβαλεῖν **, ὡς αὐτοῦ τε καὶ παντὸς τοῦ στρατεύματος ἑπομένου.

λβ'. Τοὺς μὲν δὴ ἱππέας ἐδέξαντο οἱ ἀγαθοὶ τῶν Περσῶν. ἐπειδὴ δὲ ἅμα *** δεινα παρῆν ἐπ' αὐτοὺς, ἐνέκλιναν, καὶ οἱ μὲν αὐτῶν εὐθυς ἐν τῷ ποταμῷ ἔπεσον,

agmen sequebantur, hinc inde palatos praedam agere; complures ex iis trucidant. Id animaduertens Agesilaus, equites suis opem ferre iubet. Persae quum viderent copias his auxiliares summitti; colligunt sese, ac vniuersas equestres thurmas, in aciem explicatas, Graecis opponunt.

31. Ibi vero Agesilaus secum ipse cogitans, necdum hostibus peditatum adesse, sibi vero nihil eorum, quae ad bellum parauerat, deesse: opportune se pugnam commissurum arbitrabatur, si posset. Itaque caesis victimis, recta phalangem adversus instructos equites ducebat; mandans, vt ex peditibus armaturae grauis, qui pubertatem excellerant, secum in hostem cursu ferrentur, et iussis itidem cetratis cursu subsequi; equitatui quoque denuntiat, vt impetum faceret; se, cum copiis vniuersis, subsequuturum pollicitus.

31. Exceperunt impressionem equitum Persae, quotquot erant viri fortes. At vbi simul imminere omnia terribilia vident, acie inclinata, partim recta in flumen decidunt, partim

* Pro τινὰς ἀφ' ἥβης ibid. scribitur τὰς δέκα ἀφ' ἥβης, vt sit sensus: eos qui annis decem pubertatem excellerant.

** Al. ἐμβάλλειν.

*** Al. ἅμα πάντα τὰ δεινὰ.

σον, οἱ δὲ ἄλλοι ἔφευγον. οἱ δὲ Ἕλληνες ἑπόμενοι αἱρῦσι καὶ τὸ ςρατόπεδον αὐτῶν. καὶ οἱ μὲν πελτας αὶ, ὥσπερ εἰκὸς, ἐφ' ἁρπαγὴν ἐτρέποντο. ὁ δὲ Ἀγησίλαος ἔχων κύκλῳ πάντα καὶ φίλια καὶ πολέμια, περιεςρατοπεδεύσατο.

λγ'. Ὡς δὲ ἤκϰσε τὺς πολεμίυς ταράσσεσθαι, διὰ τὸ αἰτιᾶσθαι ἀλλήλυς τῦ γεγενημένυ, εὐθὺς ἦγεν ἐπὶ Σάρδεις· κἀκεῖ ἅμα μὲν ἔκαιε καὶ ἐπόρθει τὰ περὶ τὸ ἄςυ, ἅμα δὲ καὶ κήρυγμά τι * ἐδήλυ, τὺς μὲν ἐλευθερίας δεομένυς ὡς πρὸς σύμμαχον αὐτὸν παρεῖναι· εἰ δέ τινες τὴν Ἀσίαν ἑαυτῶν ποιῦνται, πρὸς τὸ ἐλευθερῦν τὺς διακρινομένυς **, ἐν ὅπλοις παρεῖναι.

λδ'. Ἐπεὶ μέντοι ὐδεὶς ἀντεξῄει, ἀδεῶς δὴ τὸ ἀπὸ τύτυ ἐςρατεύετο, τὺς μὲν πρόσθεν προσκυνεῖν Ἕλληνας ἀναγκαζομένυς ὁρῶν τιμωμένυς ὑφ' ὧν ὑβρίζοντο, τὺς δ' ἀξιῦντας καὶ τὰς τῶν θεῶν τιμὰς καρπῦσθαι, τύτυς ποιήσας μηδ' ἀντιβλέπειν τοῖς Ἕλλησι δύνασθαι, καὶ τὴν μὲν τῶν φίλων χώραν ἀδήωτον

tim fuga sibi consulunt. Eos subsequuti Graeci, etiam castris hostium potiuntur. Tum vero cetrati, vt fit, ad praedas se conuertunt. Agesilaus vndique omnes tum hostium, tum suorum res, castris positis, complectitur.

33. Quumque perturbari hostes audiisset, quod alter in alterum rei male gestae culpam conferret; confestim Sardes exercitum ducit. Ibi simul ferro ac flamma, quae circum vrbem erant, vastabat, et proclamationem quandam edebat, vt, quicunque liberi esse vellent, ad se tanquam opitulatorem accederent. Sin aliqui Asiam sibi vindicarent, ad liberandum eos, de quibus disceptaretur, armati adessent.

34. Postea quam nemo aduersus eum prodiret, libere, metu posito, deinceps bellum gerebat; quum quidem videret Graecos, qui prius summisse venerari Persas cogerentur, ab ipsis honore adfici, a quibus petulanter tractati fuerant: quum illos, qui antehac diuinis frui voluissent honoribus, eo redegisset, vt ne quidem aspicere Graecos possent: quum denique

* Al. κηρύγματι ἐδήλυ.

** Al. sublato commate: τὺς διακρινομένυς ἐν etc. vt intelligatur de Agesilai copiis, qui decertaturi in armis adsint.

τον παρέχων, τὴν δὲ τῶν πολεμίων ὅτω καρπέμενος, ὥςε ἐν δυοῖν ἐτοῖν πλεον τῶν ἑκατὸν ταλάντων τῷ θεῷ ἐν Δελφοῖς δεκάτην ἀποθυσαι.

λε. Ο μέντοι Περσῶν βασιλεὺς, νομίσας ΤισσαΦέρνην αἴτιον εἶναι τȣ͂ κακῶς Φέρεσθαι τὰ ἑαυτȣ͂, Τιθραύςην καταπεμψας, ἀπέτεμεν αὐτȣ͂ τὴν κεΦαλήν. μετὰ δὲ τȣ͂το τὰ μὲν τῶν βαρβάρων ἔτι αθυμότερα ἐγένετο, τὰ δὲ Αγησιλάȣ πολὺ ἐῤῥωμενέςερα. ἀπὸ πάντων γὰρ τῶν ἐθνῶν ἐπρεσβεύοντο περὶ Φιλίας, πολλοὶ δὲ καὶ ἀΦίςαιντο πρὸς αὐτὸν, ὀρεγόμενοι τῆς ἐλευθερίας· ὥςε ȣ̓κετι Ελλήνων μόνον, ἀλλὰ καὶ βαρβάρων πολλῶν ἡγεμὼν ἦν Αγησίλαος.

λϛ'. Ἄξιον γε μὴν καὶ ἐντεῦθεν ὑπερβαλλόντως ἄγασθαι αὐτȣ͂, ὅςις ἄρχων μὲν παμπόλλων ἐν τῇ ἠπείρῳ πόλεων, ἄρχων δὲ καὶ νήσων, ἐπεὶ καὶ τὸ ναυτικὸν προσῆψεν αὐτῷ ἡ πόλις, αὐξανόμενος καὶ εὐκλεία καὶ δυνάμει, παρὸν δ' αυτῷ πολλοῖς καὶ αγαθοῖς χρῆσθαι ὅ, τι ἐβȣ́λετο, πρὸς δὲ τȣ́τοις, τὸ μεγιςον, ἐπινοῶν καὶ ἐλπίζων κατα-

que effeciffet, vt amicorum ager minime vaftaretur; dum ipfe de hoftili fructus eos percepit, vt intra biennium decumam Delphico Deo confecraret, centum talentis ampliorem.

35. Caeterum Perfarum rex, arbitratus Tiffaphernem in culpa effe, quamobrem res fuae male procederent; miffo Tithraufie, caput ei praecidi iuffit. Secundum ea barbari magis abiectis effe animis. Agefilai rebus multum roboris accedere. Nam legati ad amicitiam ineundam omnibus a nationibus mittebantur, et plerique ad eum deficiebant, libertatis defiderio ducti. Quare iam non Graecorum modo, fed multorum etiam barbarorum dux erat Agefilaus.

36. Aequum eft etiam, ex hoc fumma hominem admiratione profequi; quod, quum imperium teneret complurium in continente ciuitatum, atque etiam infularum, pofteaquam ei claffem quoque patria tradidit, iam fuccrefcens famae celebritate ac potentia, nanctufque poteftatem vtendi multis commodis, et quod maximum erat, iam voluens animo fpeque concipiens, euerfionem eius imperii,

καταλύσειν τὴν ἐπὶ τὴν Ελλάδα ϛρατεύσασαν πρότερον ἀρχὴν, ὅμως ὑπ' ὐδενὸς τύτων ἐκρατήθη· ἀλλ' ἐπειδὴ ἦλθεν αὐτῷ ἀπὸ τῶν οἴκοι * τελῶν . . . βοηθεῖν τῇ πατρίδι, ἐπείθετο τῇ πόλει, ὐδὲν διαφερόντως ἢ εἰ ἐν τῷ ** Φορεῖ ἔτυχεν ἑϛηκὼς μόνος παρὰ τὺς πέντε· μάλα ἔνδηλον ποιῶν, ὡς ὔτε ἂν πᾶσαν τὴν γῆν δέξαιτο ἀντι πατρίδος, ὔτε τὺς ἐπικτήτυς ἀντὶ τῶν ἀρχαίων Φίλων, ὔτε αἰσχρὰ καὶ ἀκίνδυνα κέρδη μᾶλλον, ἢ μετὰ κινδύνων τὰ καλὰ καὶ δίκαια.

λζ'. Ὅτον γεμὴν χρόνον ἐπὶ τῆς ἀρχῆς ἔμεινε, πῶς ὐκ ἀξιέπαινυ βασιλέως καὶ τῦτ' ἔργον ἐπεδείξατο, ὅϛις παραλαβὼν πάσας πόλεις, ἐφ' ἃς ἄρχων ἐξέπλευσε, ϛασιαζύσας, διὰ τὸ τὰς πολιτείας κινηθῆναι, ἐπεὶ οἱ Ἀθηναῖοι τῆς ἀρχῆς ἔληξαν, ἐποίησεν, ὥϛ' ἄνευ Φυγῆς καὶ θανάτων, ἕως αὐτὸς παρῆν, ὁμονόως πολιτευομένας καὶ εὐδαίμονας τὰς πόλεις διατελέσαι;

λή. Τοιγαρῦν οἱ ἐν τῇ Ἀσίᾳ Ἕλληνες ὐχ ὡς ἄρχοντος μόνον,

imperii; quod prius Graeciam armis inuaserat: nihilominus ab harum rerum nulla vinci se passus sit, sed vbi domo venisset ad eum quidam a magistratibus, qui eum opitulari patriae iuberet; parebat perinde reipublicae, ac si tunc forte solus in Ephororum curia propter Quinqueuiros constitisset. Qua quidem re insigniter declarauit, non se terram vniuersam patriae, nec posterius adquisitos amicis veteribus, nec turpia lucra, nullo cumpericulo coniuncta, honestis ac iustis, quae periculum habeant, anteferre.

37. Qui non etiam hoc regis laude digni facinus sit, quod imperii sui tempore, quum ciuitates omnes, ad quas imperans domo nauigauerat, intestinis dissidiis laborantes accepisset (quoniam essent mutatae respublicae, posteaquam ademtum Atheniensibus imperium fuerat) perfecerit, vt absque exiliis et caedibus, quam quidem diu aderat ipse, magna cum animorum concordia semper administrarentur, et felices essent?

38. Enimuero Graeci, quotquot incolunt Asiam, non eius ex Asia

* Inferenda sunt vocabula ὁ ἐπιϛέλλων, vti recte colligit Leuncl. ex lib. 4to Hellen.

** Rectius ἐφορείῳ.

μόνον, ἀλλὰ καὶ ὡς πατρὸς, καὶ ἑταίρȣ ἀπιόντος αὐτȣ̃ ἐλυπȣ̃ντο. καὶ τέλος ἐδήλωσαν, ὅτι ȣ̓ πλαςὴν τὴν Φιλίαν παρείχοντο· ἐθελȣ́σιοι γȣ̃ν αὐτῷ συνεβοήθησαν τῇ Λακεδαίμονι, καὶ ταῦτα, εἰδότες, ὅτι ȣ̓ χείροσιν ἑαυτῶν δεήσει μάχεσθαι. τῶν μὲν δὴ ἐν τῇ Ἀσίᾳ πράξεων τȣ̃το τέλος ἐγένετο.

ΚΕΦ. β'.

Διαβὰς δὲ τὸν Ἑλλήσποντον, ἐπορεύετο διὰ τῶν αὐτῶν ἐθνῶν, ὧνπερ ὁ Πέρσης τῷ παμπληθεῖ ςόλῳ· καὶ ἣν ἐνιαυσίαν ὁδὸν ὁ βάρβαρος ἐποιήσατο, ταύτην μεῖον ἢ ἐν μηνὶ κατήνυσεν ὁ Ἀγησίλαος. ȣ̓ γὰρ ὡς ὑςερήσειε τῆς πατρίδος ἐπροθυμεῖτο.

β'. Ἐπεὶ δὲ ἐξαμείψας Μακεδονίαν, εἰς Θετ]αλίαν ἀφίκετο, Λαρισσαῖοι μὲν, καὶ Κρανώνιοι, καὶ Σκοτȣσαῖοι, καὶ Φαρσάλιοι σύμμαχοι ὄντες Βοιωτοῖς, καὶ πάντες δὲ Θετ]αλοὶ, πλὴν ὅσοι αὐτῶν φυγάδες τότε ὄντες ἐτύγχανον, ἐκακȣ́ργȣν ἐφεπόμενοι. ὁ δὲ τέως μὲν ἦγεν ἐν πλαισίῳ

Asia discessum, ceu principis tantum, sed etiam vt patris, ac sodalis dolebant, et tandem declarabant, non ei se fictitiam beneuolentiam exhibere. Nam sponte cum eo profecti sunt, ad ferendum suppetias Lacedaemoni; quum quidem scirent, sibi non aduersus deteriores se pugnandum esse. Atque hic rerum in Asia gestarum finis fuit.

CAP. II.

Caeterum Hellesponto traiecto, per easdem nationes iter faciebat, per quas Persarum rex illo ingenti cum exercitu: et quae via confecta totius anni spatio fuerat a rege barbaro, eam minori quoque quam mensis spatio Agesilaus confecit. Non enim hoc propositum eius erat animo, vt serius patriae succurreret.

2. Posteaquam Macedonia peragrata, Thessaliam ingressus est; Larissaei, Cranonii, Scotussaei, Pharsalii, Boeotorum socii, omnesque adeo Thessali, exceptis qui tunc in exilio degerent, a tergo sequentes eum infestabant. Ducebat antehac Agesilaus

πλαισίῳ τὸ ϛράτευμα, τὰς ἡμίσεις μὲν ἔμπροσθεν, τὰς ἡμίσεις δὲ ἐπ' ἐρὰν ἔχων τῶν ἱππέων. ἐπεὶ δ' ἐκώλυον τῆς πορείας αὐτὸν οἱ Θετ]αλοὶ ἐπιτιθέμενοι τοῖς ὄπισθεν, παραπέμπει ἐπ' ἐρὰν καὶ τὸ ἀπὸ τῦ προηγεμένε ϛρατεύματος, ~~καὶ~~ ἱππικὸν πλὴν * τῶν περὶ αὐτόν.

γ'. Ὡς δὲ παρετάξαντο ἀλλήλοις, οἱ μὲν Θετ]αλοὶ νομίσαντες ἐκ ἐν καλῷ εἶναι πρὸς τὰς ὁπλίτας ἱππομαχεῖν, τρέψαντες **, βάδην ἀπεχώρεν· οἱ δὲ μάλ' [ἀφρόνως] σωφρόνως ἐφείποντο. γνὰς δὲ ὁ Αγησίλαος ἃ ἑκάτεροι ἡμάρτανον, παραπέμπει τὰς ἀμφ' αὐτὸν μάλα εὐρώϛες ἱππέας, καὶ κελεύει τοῖς τε ἄλλοις παραγγέλλειν, καὶ αὐτὰς διώκειν κατὰ κράτος, καὶ μηκέτι δὲναι αὐτοῖς ἀναϛροφήν. οἱ δὲ Θετ]αλοὶ ὡς εἶδον παρὰ δόξαν ἐλαύνοντας, οἱ μὲν αὐτῶν ἐδ' ἀνέϛρεψαν, οἱ δὲ καὶ αναϛρέφειν πειρώμενοι, πλαγίες ἔχοντες *** τὰς ἵππες, ἡλίσκοντο.

δ'. Πολύχαρμος μέντοι ὁ Φαρσάλιος ἱππαρχῶν ἀνέϛρεψε

laus copias quadrato agmine, quum partem equitum dimidiam a fronte, dimidiam a tergo haberet. Verum postea quam Thessali extremos adorti, quo minus in itinere pergeret, prohibebant: partem eorum qui primo erant in agmine, partem satellitum suorum ad agmen vltimum mittit.

3. Quumque acies essent vtrinque instructae, Thessali non satis commode se praelio equestri congressuros cum grauis armaturae peditibus arbitrati; terga dabant, ac pedetentim discedebant, illis imprudenter admodum eos persequentibus. Agesilaus, erratis vtrorumque animaduersis, equites, quos secum habebat, robustos admodum mittit; vtque tum ipsi hostem summo persequerentur impetu, nec conuertendi se potestatem ei facerent, tum aliis idem denuntiarent, mandat. Eos quum Thessali praeter opinionem equos adigere viderent, hi quidem se non conuertebant, illi vero id facere conati, ab equitibus, quos transuersos habebant, intercipiebantur.

4. Conuertit inter alios sese Polycharmus Pharsalius, equitum

* Al. πλὴν τῶν περὶ αὐτόν. ** Al. ϛρέψαντες. *** Al. τὰς ἵππες.

στρεψέ τε, καὶ μαχόμενος σὺν τοῖς ἀμφ' αὐτὸν ἀποθνήσκει. ὡς δὲ τοῦτο ἐγένετο, φυγὴ γίνεται ἐξαισία· ὥστε οἱ μὲν ἀπέθνησκον αὐτῶν, οἱ δὲ καὶ ζῶντες ἡλίσκοντο. ἔστησαν δ' οὖν οὐ πρόσθεν, πρὶν ἢ ἐπὶ τῷ ὄρει τῶν Ἀνθρακίων* ἐγένοντο.

ε'. Καὶ τότε μὲν δὴ ὁ Ἀγησίλαος τρόπαιόν τε ἐστήσατο μεταξὺ Πραντὸς καὶ * Ναρθηκίου· καὶ αὐτοῦ κατέμεινε, μάλα ἡδόμενος τῷ ἔργῳ, ὅτι τοὺς μέγιστον φρονοῦντας ἐφ' ἱππικῇ ἐνενικήκει σὺν ᾧ αὐτὸς ἐμηχανήσατο ἱππικῷ. τῇ δὲ ὑστεραίᾳ ὑπερβάλλων τὰ Ἀχαϊκὰ τῆς Φθίας ὄρη, τὴν λοιπὴν ἤδη πᾶσαν διὰ φιλίας ἐπορεύθη εἰς τὰ τῶν Βοιωτῶν ὅρια.

ϛ'. Ἐνταῦθα δὴ ἀντιτεταγμένους εὑρὼν Θηβαίους, **Ἀθηναίους, Κορινθίους, Αἰνιᾶνας, Εὐβοέας, καὶ Λοκροὺς ἀμφοτέρους, οὐδὲν ἐμέλλησεν, ἀλλ' ἐκ τοῦ φανεροῦ ἀντιπαρετάττετο, Λακεδαιμονίων μὲν ἔχων μόραν καὶ ἥμισυ, τῶν δ' αὐτόθεν συμμάχων Φωκέας καὶ Ὀρχομενίους μόνους, τό, τ' ἄλλο *** στράτευμα, ὅπερ ἠγάγετο αὐτός.

ζ'. Καὶ

tum magiſter, et vna cum ſuis dimicans interfectus eſt. Quod vbi accidiſſet, ingens fuga facta fuit, ita vt alii occiderentur, alii viui caperentur. Neque prius ſubſiſtere, quam ad montem Narthacienſium perveniſſent.

5. Statuit tunc Ageſilaus tropaeum inter Prantem ac Narthacium, et manſit ibi, mirifice delectatus hoc facinore; quod eos, qui ſe plurimum ob rem equeſtrem efferunt, viciſſet eo cum equitatu, quem ipſemet inſtituiſſet. Poſtridie Achaicis Phthiae montibus ſuperatis, deinceps per regionem pacatam profectus eſt ad Boeotorum vſque fines.

6. Ibi quum in acie ſtantes adverſus ſe reperiſſet Thebanos, Athenienſes, Corinthios, Aenianes, Euboenſes, Locros vtrosque; nihil cunctatus, aperte ſtruebat aciem, quum cohortem ſecum Lacedaemoniorum unam cum ſemiſſe haberet, et ex ſociis, qui habitant iis in locis, ſolos Phocenſes et Orchomenios, cum reliquis copiis, quas ipſe ducebat.

Hh 2

7. Nec

* Male pro Ναρθακίων vti conſtat ex Hellen. IV. 3. 4. ſic paulo poſt male Ναρθηκίου pro Ναρθακίου.

** Hellenica poſt Ἀθηναίους habent Ἀργείους ibid. §. 8.

*** Al. τὸ δὲ ἄλλο.

ζ'. Καὶ ἐ τῦτο λέξων ἔρχομαι, ὡς πολὺ μὲν ἐλάττες, πολὺ δὲ χείρονας ἔχων, ὅμως συνέβαλλεν· * (εἰ γὰρ ταῦτα λέγοιμι, Αγησίλαόν τ' ἄν μοι δοκῶ ἄφρονα ἀποφαίνειν, καὶ ἐμαυτὸν μωρὸν, εἰ ἐπαινοίην τὸν περὶ τῶν μεγίςων εἰκῆ κινδυνεύοντα) ἀλλὰ μᾶλλον τὰ δ' αὐτῦ ἄγαμαι, ὅτι πλῆθός τε ἐδὲν μεῖον, ἢ τὸ τῶν πολεμίων παρεσκευάσατο, ὥπλισέ τε ἕτως, ὡς ἄπαντα μὲν χαλκὸν, ἄπαντα δὲ φοίνικα φαίνεσθαι.

ή. Επεμελήθη δὲ, ὅπως οἱ ςρατιῶται τὲς πόνες δυνήσαιντο ** ὑποφέρειν. ἐνέπλησε δὲ καὶ φρονήματος τὰς ψυχὰς αὐτῶν, ὡς ἱκανοὶ εἶεν πρὸς ἕςινας δέοι μάχεσθαι. ἔτι δὲ φιλονεικίαν ἐνέβαλε πρὸς ἀλλήλες τοῖς μετ' αὐτῦ, ὅπως ἕκαςοι αὐτῶν ἄριςοι φαίνοιντο. ἐλπίδων γεμὴν πάντας ἐνέπλησεν, ὡς πᾶσι πολλὰ κἀγαθὰ ἔσοιτο, εἰ ἄνδρες ἀγαθοὶ γίγνοιντο· νομίζων ἐκ τῶν τοιέτων ἀνθρώπων προθυμότατα τοῖς πολεμίοις μάχεσθαι· καὶ μέντοι ἐκ ἐψεύσθη.

θ'. Διηγήσομαι δὲ καὶ τὴν μάχην· καὶ γὰρ ἐγένετο

7. Nec iam hoc dicturus ſum, quod, quum multo pauciores et imbecilliores haberet, nihilominus conflixerit; (quandoquidem id ſi dicam, videar Ageſilaum amentem, ac me ſtultum pronuntiare, qui hominem temere periclitantem de ſumma rerum laudem) ſed hoc apud me potius in admirationem venit, quod copias non minores hoſtilibus comparauerit, et ſic armis inſtruxerit, vt omnia merum aes, omnia eſſe mera purpura viderentur.

8. Dederat itidem operam, vt milites poſſent labores perferre; animoſque ipſorum ea compleuerat ferocia, vt ad pugnandum aduerſus quoſuis ſatis eſſent idonei. Praeterea contentionem mutuam inter ſuos excitarat, vt ſinguli ſe praeſtantiſſimos declararent. Spe denique repleuerat omnes, vt vniuerſi multa bona adipiſcerentur, ſi viros ſe fortes gererent. Exiſtimabat enim, viros eiuſmodi promtiſſime in hoſtem dimicaturos. Quae ſane ipſum opinio minime fefellit.

9. Pugnam quoque narrabo, quod

* Al. συνέβαλεν.

** Al. δυνήσαιντο.

το οἷαπερ ἐκ ἄλλη τῶν ἐφ' ἡμῶν. συνήεσαν μὲν γὰρ εἰς τὸ κατὰ Κορώνειαν πεδίον, οἱ μὲν σὺν Αγησιλάῳ, ἀπὸ τȣ̃ Κηφισσȣ̃, οἱ δὲ σὺν τοῖς Θηβαίοις, ἀπὸ τȣ̃ Ελικῶνος. ἑώρων δὲ τάς τε φάλαγγας ἀλλήλων μάλα * ἰσομάλȣς· σχεδὸν δὲ καὶ οἱ ἱππεῖς ἦσαν ἑκατέρων ἰσοπληθεῖς. εἶχε δὲ ὁ Αγησίλαος μὲν τὸ δεξιὸν τȣ̃ μεθ' ἑαυτȣ̃, Ορχομένιοι δὲ ἔσχατοι ἦσαν αὐτῷ τȣ̃ εὐωνύμȣ. οἱ δ' αὖ Θηβαῖοι αὐτοὶ μὲν δεξιοὶ ἦσαν, Αργεῖοι δ' αὐτοῖς τὸ εὐώνυμον εἶχον.

ι΄. Συνιόντων δὲ, τέως μὲν σιγὴ πολλὴ ἦν ἀπ' ἀμφοτέρων. ἡνίκα δὲ ἀπεῖχον ἀλλήλων ὅσον ςάδιον, ἀλαλάξαντες οἱ Θηβαῖοι δρόμῳ ὁμόσε ἐφέροντο. ὡς δὲ τριῶν ἔτι πλέθρων ἐν μέσῳ ὄντων, ἀντεξέδραμον ἀπὸ τῆς Αγησιλάȣ φάλαγγος, ὧν Ηριππίδας ἐξενάγει.

ιά. Ησαν δ' αὐτοὶ τῶν τε ἐξ οἴκȣ αὐτῷ συςρατευσαμένων, καὶ τῶν ** Κυρειείων τινὲς, καὶ Ιωνες δὲ, καὶ Αἰολεῖς, καὶ Ελλησπόντιοι ἐχόμενοι· καὶ πάντες ἅτοι τῶν συνεκδραμόντων

quod eiusmodi fuerit, qualis alia, nostro quidem aeuo, nulla. Nam in campum ad Coroneam conuenerunt, Agesilai quidem exercitus a Cephisso; Thebani vero cum suis, ab Helicone. Et videbant phalanges suas admodum praelio committendo pares, propeque multitudo equitum vtrinque par erat. Agesilaus dextrum cornu apud suos tenebat, in laeuo postremi erant Orchomenii. Contra, Thebani dextro suorum in cornu erant, in laeuo Argiui.

10. Et hactenus dum congrederentur, vtraque in parte magnum erat silentium. Quum vero a se inuicem vnius abessent stadii spatio, clamore Thebani sublato, cursu in adversos ferebantur. Vbi tria restarent inter vtrosque plethra, de Agesilai phalange adversi ruebant, quos Herippidas ducebat.

11. Erant autem illi partim, quos domo secum in expeditionem duxerat; partim, qui Cyro militauerant, et Iones, et Aeolenses, et Hellespontii, horum vicini. Hi omnes illorum erant in numero, qui vna pro-

* Lege ἰσοπάλȣς.

** Al. Κυρείων.

δραμόντων τε ἐγίνοντο, καὶ εἰς δόρυ ἀφικόμενοι ἐτρέψαντο τὸ καθ' ἑαυτούς. Ἀργεῖοι μὲν οὐκ ἐδέξαντο τοὺς ἀμφ' Ἀγησίλαον, ἀλλ' ἔφυγον ἐπὶ τὸν Ἑλικῶνα. κἀνταῦθα οἱ μέν τινες τῶν ξένων ἐστεφάνουν ἤδη τὸν Ἀγησίλαον. ἀγγέλλει δέ τις αὐτῷ, ὅτι Θηβαῖοι τοὺς Ὀρχομενίους διακόψαντες, ἐν τοῖς σκευοφόροις* εἰσί. καὶ ὁ μὲν εὐθὺς ἐξελίξας τὴν φάλαγγα ἦγεν ἐπ' αὐτούς· οἱ δ' αὖ Θηβαῖοι ὡς εἶδον τοὺς συμμάχους πρὸς τῷ Ἑλικῶνι πεφευγότας, διαπεσεῖν βουλόμενοι πρὸς τοὺς ἑαυτῶν, ἐχώρουν ἐρρωμένως.

ιβ'. Ἐνταῦθα δὴ Ἀγησίλαον ἀνδρεῖον μὲν ἔξεστιν εἰπεῖν ἀναμφιλόγως, οὐ μέντοι εἵλετό γε τὰ ἀσφαλέστατα. ἐξὸν γὰρ αὐτῷ παρέντι τοὺς διαπίπτοντας, ἑπομένῳ χειροῦσθαι τοὺς ὄπισθεν, οὐκ ἐποίησε τοῦτο, ἀλλ' ἀντιμέτωπος συνέρραξε τοῖς Θηβαίοις. καὶ συμβάλλοντες** τὰς ἀσπίδας ἐωθοῦντο, ἐμάχοντο, ἀπέκτεινον, ἀπέθνησκον. καὶ κραυγὴ μὲν οὐδεμία παρῆν, οὐ μὴν οὐδὲ σιγή· φωνὴ δέ τις ἦν τοιαύτη, οἵαν ὀργή τε καὶ μάχη παράσχοιτ' ἄν. τέλος δὲ

procurrebant; ac intra ictum hastae quum venissent, hostes sibi oppositos in fugam verterunt. Argiui quidem illorum impetum, qui apud Agesilaum erant, haud sustinuere; sed ad Heliconem fuga se receperunt. Atque heic iam nonnulli hospites corona cingebant Agesilaum. quum ei quidam nuntiat, Thebanos, perruptis Orchomeniis, ad impedimenta peruenisse. Quapropter in eos enolutam phalangem ducebat. Thebani quum socios suos ad Heliconem fugisse viderent, magna vi pergebant, vt ad suos elaberentur.

12. Tum vero fortem virum fuisse Agesilaum haud dubie dicere possumus, quamquam tutissima non eligeret. Nam quum, dimissis illis, qui elabi conabantur, sequi a tergo posset, et vltimos capere; non hoc fecit, sed aduersa fronte cum Thebanis est congressus. Itaque collatis clypeis vrgebantur, pugnabant, interficiebant, interficiebantur. Nullus quidem excitabatur clamor, non tamen erat silentium: sed eiusmodi quaedam vox, qualis ex ira praelioque proficisci potest. Tandem Thebanorum

* Al. εἴησαν.

** Al. συμβαλόντες.

δὲ τῶν Θηβαίων οἱ μὲν διαπίπλϛσι πρὸς τὸν Ἑλικῶνα, πολλοὶ δ' ἀποχωρϛντες ἀπέθανον.

ιγ'. Ἐπειδὴ δὲ ἡ μὲν νίκη σὺν Ἀγησιλάῳ ἐγένετο, τετρωμένος δ' αὐτὸς * προσηνέχθη πρὸς τὴν φάλαγγα, προσελάσαντές τινες τῶν ἱππέων λέγϛσιν αὐτῷ, ὅτι τῶν πολεμίων ὀγδοήκοντα σὺν τοῖς ὅπλοις ὑπὸ τῷ ναῷ εἰσί. καὶ ἠρώτων, τι χρὴ ποιεῖν. ὁ δὲ, καίπερ πολλὰ τραύματα ἔχων πάντοσε καὶ παντοίοις ὅπλοις, ὅμως ϛκ ἐπελάθετο τϛ θείϛ, ἀλλ' ἐᾷν τε ἀπιέναι ὅποι βϛλοιντο ἐκέλευε, καὶ ἀδικεῖν ϛκ ἕνα **, καὶ προπέμψαι ἐπέταξε τϛς ἀμφ' αὐτὸν ἱππεῖς ἐς τε ἐν τῷ ἀσφαλεῖ ἐγένοντο.

ιδ'. Ἐπεὶ γεμὴν ἔληξεν ἡ μάχη, παρῆν δὴ θεάσασθαι, ἔνθα συνέπεσον ἀλλήλοις, τὴν μὲν γῆν αἵματι πεφυρμένην, νεκρϛς δὲ κειμένϛς φιλίϛς καὶ πολεμίϛς μετ' ἀλλήλων, ἀσπίδας δὲ διατεθρυμμένας, δόρατα συντεθραυσμένα, ἐγχειρίδια γυμνὰ κϛλεῶν, τὰ μὲν χαμαὶ, τὰ δ' ἐν σώμασι, τὰ δ' ἔτι μετὰ χεῖρας.

ιέ. Τότε

banorum alii ad Heliconem elabuntur, multi dum pedem referunt, interimuntur.

13. Posteaquam victoria cessit Agesilao, et ipse ad phalangem adlatus esset, accepto vulnere: quidam equites, adactis equis, ei dicunt: ex hostibus LXXX viros armatos esse sub fano, quidque de his faciendum esset, interrogabant. Ille vero, quamquam accepisset multa toto passim corpore vulnera, et ab omnis generis telis inflicta; non tamen numinis obliuiscebatur, sed mandabat, vti copiam eis facerent abeundi quo vellent, nec vnus quidem laederetur. Quin equitibus etiam suis imperabat, vt eos deducerent, donec ad loca tuta peruenissent.

14. Commisso iam praelio, videre erat illo in loco quo congressi fuerant, terram sanguine conspersam, cadauera tam amicorum quam hostium sparsim inter se iacentia, pertusos clypeos, confractas hastas, pugiones vaginis nudatos, partim humi, partim in corporibus, partim ipsis in manibus haerentes.

 15. Ac

* Al. προσενήνεκτο.

** Al. ϛκ εἴα.

ιέ. Τότε μὲν ὖν (καὶ γὰρ ἦν ἤδη ὀψὲ) συνελκύσαντες τὺς τῶν πολεμίων νεκρὺς εἴσω φάλαγγος, ἐδειπνοποιήσαντο καὶ ἐκοιμήθησαν. πρωὶ δὲ * Γύλον τὸν πολέμαρχον παρατάξαι τε ἐκέλευσε τὸ στράτευμα, καὶ τρόπαιον ἵςαθαι, καὶ στεφανῦσθαι πάντας τῷ θεῷ, καὶ τὺς αὐλητὰς πάντας αὐλεῖν.

ιϛ΄. Καὶ οἱ μὲν ταῦτ᾽ ἐποίὑν· οἱ δὲ Θηβαῖοι ἔπεμψαν κήρυκα, ὑποσπόνδὑς τὺς νεκρὺς αἰτῦντες θάψαι. καὶ ὕτω δὴ αἵ τε σπονδαὶ γίνονται, καὶ ὁ Αγησιλαος οἴκαδε ἀπεχώρει, ἑλόμενος ἀντὶ τὺ μεγιςος εἶναι ἐν τῇ Ασίᾳ, οἴκοι τὰ νόμιμα μὲν ἄρχειν, τὰ νόμιμα δὲ ἄρχεσθαι.

ιζ΄. Εκ δὲ τύτυ κατανοήσας τὺς Αργείὑς τὰ μὲν οἴκοι καρπυμένὑς, Κόρινθον δὲ προσειληφότας, ἡδομένὑς δὲ τῷ πολέμῳ, στρατεύει ἐπ᾽ αὐτὺς· καὶ δῃώσας πᾶσαν αὐτῶν τὴν χώραν, εὐθὺς ἐκεῖθεν ὑπερβαλὼν κατὰ τὰ στενὰ εἰς Κόρινθον, αἱρεῖ τὰ ἐπὶ τὸ Λέχαιον τείνοντα τείχη. καὶ ἀναπετάσας τῆς Πελοποννήσυ τὰς πύλας, ὕτως οἴκαδε

15. Ac tum quidem, quia vefper aduenerat, tractis hoftium cadaueribus intra phalangem, coenaque fumta, quieti fe dederunt. Poftridie vero Gylum, tribunum militum, aciem mane iubet inftruere, ac tropaeum excitare, inque honorem Dei corollis omnes fe redimire, tibicines denique omnes tibiis canere.

16. Interea dum hoc illi faciunt, Thebani, praecone miffo, mortuorum cadauera per inducias ad fepulturam pofcunt. Itaque fiunt induciae, ac domum Agefilaus difcedit; quum mallet domi potius legitime imperare, ac imperium legitimum pati, quam in Afia effe maximus.

17. Secundum haec animaduertens, Argiuos copia rerum domefticarum frui, et Corinthum adiecifle imperio fuo, et bello delectari; expeditionem aduerfos eos fufcipit, vaftatoque omni eorum agro, mox inde fuperatis anguftiis Corinthum verfus, muros Lechaeum vfque pertinentes capit: et patefactis Peloponnefi portis, domum revertens

* Al. γέλων.

οἴκαδε ἀπελθὼν εἰς τὰ Ὑακίνθια, ὅπȣ ἐτάχθη ὑπὸ τȣ̃ χοροποιȣ̃, τὸν παιᾶνα τῷ θεῷ συνεπετέλει.

ιή. Ἐκ τȣ́τȣ δὲ αἰσθανόμενος τȣ̀ς Κορινθίȣς πάντα μὲν τὰ κτήνη ἐν τῷ Πειραίῳ σωζομένȣς, μέγιςον δὲ ἡγησάμενος, ὅτε Βοιωτοὶ ταύτῃ ἐκ Κρεύσιος ὁρμώμενοι εὐπετῶς τοῖς Κορινθίοις συνεγίγνοντο *, ςρατεύει ἐπὶ τὸ Πείραιον. ἰδὼν δὲ ὑπὸ πολλῶν φυλαττόμενον, ὡς ἐνδιδομένης τῆς πόλεως, ἐξ ἀρίςȣ μετεςρατοπεδεύετο πρὸς τὸ ἄςυ.

ιθ′. Αἰσθόμενος δὲ, ὑπὸ νύκτα βεβοηθηκότας ἐκ τȣ̃ Πειραίȣ εἰς τὴν πόλιν πασσυδὶ, ὑποςρέψας ἅμα τῇ ἡμέρᾳ, αἱρεῖ τὸ Πείραιον, ἔρημον εὑρὼν φυλακῆς· καὶ τά τε ἄλλα τὰ ἐνόντα λαμβάνει, καὶ τὰ ** τείχη ἀνατετείχιςο. ταῦτα δὲ ποιήσας, οἴκαδε ἀπεχώρησε.

κ′. Μετὰ δὲ ταῦτα προθύμων ὄντων τῶν Ἀχαιῶν εἰς τὴν συμμαχίαν, καὶ δεομένων συςρατεύειν αὐτοῖς εἰς Ἀκαρνανίαν, καὶ ἐπιθεμένων ἐν ςενοῖς τῶν Ἀκαρνάνων, καταλαβὼν τοῖς ψιλοῖς τὰ ὑπὲρ κεφαλῆς αὐτῶν, μάχην συνάπτει·

vertens ad Hyacinthia, quo conſtitutus erat loco a chori magiſtro, paeana cum aliis Apollini abſoluit.

18. Poſt haec certior factus, Corinthios omnia iumenta in Piraeo cuſtodire, ac maximum quiddam eſſe ducens, quod illac Boeoti e Creuſi profecti, facile ſe cum Corinthiis coniungerent; Piraeum copias ducit. Quod quum praeſidio multorum teneri videret, a prandio mutatis caſtris, ad vrbem propius pergit, quaſi ea ſpectaret ad deditionem.

19. Sub noctem animaduerſo, eos omnibus cum copiis e Piraeo in vrbem, opis ferendae cauſſa, ſe contuliſſe; prima luce conuerſo itinere, Piraeum capit a praeſidio nudum, neque ſolum ea, quae intus erant; ſed etiam illa caſtella, quae iſtic inſtaurata fuerant. His rebus geſtis, domum rediit.

20. Poſt haec quum Achaei lubentes ad ſocietatem ſemet offerrent, et, vt ſecum in Acarnaniam expeditio ſuſciperetur, orarent; Acarnanes autem in anguſtiis viarum eos adgrederentur: occupatis per velites ſuperioribus locis, pugnam cum

* Al. παρεγίγνοντο, al. ἐγίγνοντο.

** Lege τείχη, ἃ ἀνετετείχιςο. Al. τὰ τείχη ἃ ἐνετετείχιςο.

συνάπτει· καὶ πολλοὺς ἀποκτείνας αὐτῶν, τρόπαιον ἐστήσατο, καὶ οὐ πρότερον ἔληξε, πρὶν μὲν Ἀχαιοῖς φίλους ἐποίησεν Ἀκαρνᾶνας, καὶ Αἰτωλοὺς, καὶ Ἀργείους, ἑαυτῷ δὲ καὶ συμμάχους.

κά. Ἐπειδὴ δὲ εἰρήνης ἐπιθυμήσαντες οἱ πολέμιοι ἐπρεσβεύοντο, Ἀγησίλαος ἀντεῖπε τῇ εἰρήνῃ, ἕως τοὺς διὰ Λακεδαιμονίους φυγόντας Κορινθίων καὶ Θηβαίων ἠνάγκασε τὰς πόλεις οἴκαδε καταδέξασθαι. ὕστερον δ' αὖ καὶ Φλιασίων τοὺς διὰ Λακεδαιμονίους φυγόντας κατήγαγεν, αὐτὸς στρατευσάμενος ἐπὶ Φλιοῦντα.

κβ'. Εἰ δέ τις ἄλλῃ πῃ ταῦτα μέμφεται, ἀλλ' οὖν φιλεταιρείᾳ γε πραχθέντα φανερά ἐστι. καὶ γὰρ ἐπεὶ τοὺς ἐν Θήβαις τῶν Λακεδαιμονίων κατέκτανον οἱ ἐναντίοι, βοηθῶν αὖ τούτοις στρατεύει ἐπὶ τὰς Θήβας. εὑρὼν δὲ ἀποτεταφρευμένα καὶ ἀπεσταυρωμένα ἅπαντα, ὑπερβὰς τὰς Κυνὸς κεφαλὰς, ἐδῄου τὴν χώραν μέχρι τοῦ ἄστεος, παρέχων καὶ ἐν πεδίῳ καὶ ἀνὰ τὰ ὄρη μάχεσθαι Θηβαίοις, εἰ βούλοιντο. ἐστράτευσε δὲ καὶ τῷ ἐπιόντι πάλιν ἔτει ἐπὶ Θήβας.

cum ipſis conſerit, ac multis interfectis tropaeum ſtatuit; neque prius finem facit, quam Achaeis Acarnanes, Aetolos, Argiuos amicos, ſibi foederatos effeciſſet.

21. Caeterum pacem poſcentibus per legatos aduerſariis, Ageſilaus paci refragatus eſt, donec vi feciſſet, vt ii ex Corinthiis et Thebanis, qui ob Lacedaemonios exulabant, a ciuitatibus ſuis domum reducerentur. Deinde Phliaſios etiam, ob Lacedaemoniorum amicitiam patria pulſos, reduxit; ipſemet expeditione aduerſus Phliuntem ſuſcepta.

22. Quod ſi quis haec alia quadam ratione vituperat, certe in ſocietatis ac amicitiae gratiam geſta eſſe conſtat. Nam quum Thebis Lacedaemonios aduerſarii necaſſent, vt eis ſuccurreret, expeditionem aduerſus Thebas ſuſcepit. Quumque foſſa valloque munita cuncta recepiſſet, ſuperatis Cynoſcephalis, ad vrbem vſque vaſtabat agrum; facta Thebanis pugnae copia, tam in planicie quam in montibus, ſi ita vellent. Rurſum anno ſequenti cum exercitu Thebas

βας. καὶ ὑπερβὰς τὰ κατὰ Σκῶλον ςαυρώματα καὶ τάφρȣς, ἐδήωσε τὰ λοιπὰ τῆς Βοιωτίας.

κγ΄. Τὰ μὲν δὴ μέχρι τȣ́τȣ κοινῇ αὐτός τε καὶ ἡ πόλις εὐτύχει. ὅσα γεμὴν μετὰ τȣ͂το σφάλματα ἐγένοντο, ȣ̓δεὶς ἂν εἴποι ὡς Αγησιλάȣ ἡγȣμένȣ ἐπράχθη. ἐπεὶ δ', αὐτοῖς ἐν Λεύκτροις συμφορᾶς γεγενημένης, κατακαίνȣσι τȣ̀ς ἐν Τεγέᾳ φίλȣς καὶ ξένȣς αὐτȣ͂ οἱ ἀντίπαλοι σὺν Μαντινεῦσι, συνεςηκότων ἤδη Βοιωτῶν τε πάντων, καὶ Αρκάδων, καὶ Ηλείων, ςρατεύει σὺν μόρᾳ, πολλῶν νομιζόντων ȣ̓δ' ἂν ἐξελθεῖν Λακεδαιμονίȣς * πολλȣ͂ χρόνȣ ἐκ τῆς αὐτῶν. δηώσας δὲ τὴν χώραν τῶν κατακανόντων τȣ̀ς φίλȣς, ȣ̔́τως αὖ οἴκαδε ἀπεχώρησεν.

κδ΄. Απὸ γεμὴν τȣ́τȣ ἐπὶ τὴν Λακεδαίμονα ςρατευσαμένων Αρκάδων τε πάντων, καὶ Αργείων, καὶ Ηλείων, καὶ Βοιωτῶν, καὶ σὺν αὐτοῖς Φωκέων, καὶ Λοκρῶν ἀμφοτέρων, καὶ Θετταλῶν, καὶ Αἰνιάνων, καὶ Ακαρνάνων, καὶ Εὐβοέων, πρὸς δὲ τȣ́τοις ἀφεςηκότων μὲν τῶν δȣ́λων, πολλῶν δὲ περιοικίδων πόλεων, καὶ αὐτῶν Σπαρτιατῶν ȣ̓ μειόνων

Thebas petit, ſuperatiſque vallis ac foſſis ad Scolum, reliquas Boeotiae partes depopulatur.

23. Atque hactenus ipſe cum patria communi felicitate fuit vſus. Quicunque deinceps caſus aduerſi acciderunt, hos Ageſilai ductu contigiſſe, nemo eſt qui dixerit. Poſteaquam ad Leuctra clades fuiſſet accepta, et amicos ac hoſpites ipſius Tegeae necaſſent tum aduerſarii, tum Mantinei, iamque ſe coniunxiſſent Boeoti omnes, et Arcades et Elei: vnam cohortem eduxit, exiſtimantibus multis, longo tempore Lacedaemonios extra fines ſuos non egreſſuros. Quumque vaſtaſſet agrum eorum, qui amicos ipſius occiderant; ita deinde domum ſe rurſus recepit.

24. Secundum haec Arcadibus vniuerſis, et Argiuis, et Eleis, et Boeotis, quibus Phocenſes aderant, et vtriſque Locris, et Theſſalis, et Aenianibus, et Acarnanibus, et Euboenſibus, cum infeſtis copiis Lacedaemonem profectis, quum ſerui praeterea, multaeque finitimae ciuitates defeciſſent, ac Spartanorum

* Al. πολὺν χρόνον.

νων ἀπολωλότων ἐν τῇ ἐν Λεύκτροις μάχῃ ἢ λειπομένων, ὅμως διεφύλαξε τὴν πόλιν, καὶ ταῦτα ἀτείχιστον οὖσαν· ὅπου μὲν παντὶ πλεῖον ἂν εἶχον οἱ πολέμιοι, οὐκ ἐξάγων ἐνταῦθα, ὅπου δὲ οἱ πολῖται πλέον ἕξειν ἔμελλον, εὐρώστως παρατεταγμένος· νομίζων, εἰς μὲν τὸ πλατὺ ἐξιὼν πάντοθεν ἂν περιέχεσθαι, ἐν δὲ τοῖς στενοῖς καὶ ὑπερδεξίοις τόποις ὑπομένων, τῷ παντὶ κρατεῖν ἄν.

κέ. Επεὶ γε μὴν ἀπεχώρησε τὸ στράτευμα, πῶς οὐκ ἂν φαίη τις αὐτὸν χρῆσθαι εὐγνωμόνως ἑαυτῷ; ὡς γὰρ τοῦ στρατεύεσθαι* καὶ πεζῇ καὶ ἐφ' ἵππων ἀπεῖργεν ἤδη τὸ γῆρας, χρημάτων δὲ ἑώρα τὴν πόλιν δεομένην, εἰ μέλλοι σύμμαχόν τινα ἕξειν, ἐπὶ τὸ πορίζειν ταῦτα ἑαυτὸν ἔταξε. καὶ ὅσα μὲν ἐδύνατο, οἴκοι μένων ἐμηχανᾶτο· ἃ δὲ καιρὸς ἦν, οὐκ ὤκνει μετιέναι **.

κστ'. Οὐ δ' ᾐσχύνετο, εἰ μέλλοι τὴν πόλιν ὠφελήσειν, πρεσβευτὴς ἐκπορευόμενος ἀντὶ στρατηγοῦ. ὅμως δὲ καὶ ἐν τῇ πρεσβείᾳ μεγάλου στρατηγοῦ ἔργα

norum non pauciores in commiſſo ad Leuctra praelio fuiſſent interemti, quam ſuperſtites eſſent: nihilominus vrbem tutatus eſt, quamquam ea careret moenibus. Neque tamen illac ſuos educebat, vbi rebus omnibus potiores erant hoſtes, ſed vbi ciues ſuperiores futuri erant, magno cum animi robore ſuorum ibidem inſtruebat aciem. Exiſtimabat enim, ſe, ſi ſpatioſa quaedam in loca progreſſus eſſet, ab omni parte circumueniri poſſe: ſin arctis et ſuperioribus in locis ſe contineret, rebus omnibus hoſte potiorem futurum.

25. Quum vero exercitus diſceſſiſſet, cur non dixerit aliquis, eum egregie ſe geſſiſſe? Nam quum ſenectus eum tam a militia pedeſtri quam equeſtri arceret, ac patriae pecuniis opus fore cerneret, ſi quidem ea ſocium vllum retinere vellet: harum ipſe parandarum onus in ſe recepit. Quicquid omnino poterat, domi manens moliebatur; et ſi quae ferret occaſio, in iis inquirendis minime ſegnis erat.

26. Quin etiam minime erubeſcebat, modo reipublicae profuturus eſſet, pro Imperatore legatus ire. Veruntamen et in ipſa legatione, magni Imperatoris

* In al. hic inſeritur αὐτὸν.

** Al. μετιέναι· οὐδ' ᾐσχύνετο.

ἔργα διεπράξατο. Αὐτοφραδάτης γάρ τε πολιορκῶν ἐν Ἀσσῷ Ἀριοβαρζάνην σύμμαχον ὄντα, δείσας Ἀγησίλαον, φεύγων ᾤχετο. Κότυς δ' αὖ Σηστὸν πολιορκῶν, Ἀριοβαρζάνȣ ἔτι ὖσαν, λύσας καὶ ὗτος τὴν πολιορκίαν, ἀπηλλάγη· ὥστ' ȣ̓κ ἀλόγως καὶ ἀπὸ τῆς πρεσβείας τρόπαιον τῶν πολεμίων εἱστήκει αὐτῷ. Μαύσωλος γεμὴν κατὰ θάλασσαν ἑκατὸν ναυσὶ πολιορκῶν ἀμφότερα τὰ χωρία ταῦτα, ȣ̓κέτι δείσας, ἀλλὰ πεισθεὶς, ἀπέπλευσεν οἴκαδε.

κζ'. Ἄξια θαύματος διεπράξατο. οἵ τε γὰρ εὖ πεπονθέναι νομίζοντες ὑπ' αὐτȣ̃, καὶ οἱ φεύγοντες αὐτὸν, χρήματα ἀμφότεροι ἔδοσαν. ταχέως γεμὴν καὶ Μαύσωλος, διὰ τὴν πρόσθεν Ἀγησιλάȣ ξενίαν συμβαλόμενος καὶ ὗτος χρήματα τῇ Λακεδαίμονι, * ἀπέπεμψαν αὐτὸν οἴκαδε, προπομπὴν δόντες μεγαλοπρεπῆ.

κή. Ἐκ δὲ τȣ́τȣ ἤδη μὲν ἐγεγόνει ἔτη ἀμφὶ τὰ ὀγδοήκοντα. κατανενοηκὼς δὲ τὸν Αἰγυπτίων βασιλέα ἐπιθυμȣ̃ντα τῷ Πέρσῃ πολεμεῖν, καὶ πολλȣ̀ς μὲν πεζȣ̀ς, πολλȣ̀ς

peratoris munera obibat. Nam quum Autophradates ad Affum Ariobarzanem foederatum obsideret Agefilaum veritus, fuga inde difceffit. Cotys item, quum Seftum obfideret, vrbem Ariobarzanis; et ipfe foluta obfidione difceffit: ita vt non abs re tropaeum de hoftibus etiam ex legatione ftatutum ei fuerit. Quin etiam quum Maufolus mari centum nauibus vtrumque locum hunc obfideret, non metu adductus, fed perfuafione, domum cum claffe abiit.

27. Dignas profecto res admiratione geffit. Nam et illi, qui ab eo fe adfectos beneficio putabant, et qui fugiebant ipfum, vtrique pecunias ei dabant. Atqui et Maufolus quum celeriter ob priftinum fibi cum Agefilao hofpitium pecunias in vfum Lacedaemoniis contuliffet, eum remifit in patriam, magna cum pompa deductum.

28. Erat iam annos natus LXXX quumque animaduertiffet, regem Aegyptiorum Perfico regi arma inferre cupere, peditatu,

* Al. rectius ἀπέπεμψεν, vocab. δόντες (verfu fequ.) in δȣ̀ς mutato.

πολλȣ̀ς δὲ ἱππέας, πολλὰ δὲ χρήματα ἔχοντα, ἄσμενος ἤκȣσεν, ὅτι μετεπέμπετο αὐτόν· καὶ ταῦτα, ἡγεμονίαν ὑπισχνȣ́μενος.

κθ′. Ενόμιζε γὰρ τῇ αὐτῇ ὁρμῇ τῷ μὲν Αἰγυπτίῳ χάριν ἀποδώσειν ἀνθ᾽ ὧν εὐεργετήκει τὴν Λακεδαίμονα, τȣ̀ς δ᾽ ἐν τῇ Ασίᾳ Ελληνας πάλιν ἐλευθερώσειν, τῷ δὲ Πέρσῃ δίκην ἐπιθήσειν καὶ τῶν πρόσθεν, καὶ ὅτι νῦν σύμμαχος εἶναι φάσκων, ἐπέταττε Μεσσήνην ἀφιέναι. ἐπεὶ μέντοι ὁ μεταπεμψάμενος ȣ̓κ ἀπεδίδȣ τὴν ἡγεμονίαν αὐτῷ, ὁ μὲν Αγησίλαος, ὡς τὸ μέγισον ἐξηπατημένος, ἐφρόντιζε τί δεῖ ποιεῖν. ἐκ τȣ́τȣ δὲ, πρῶτον μὲν οἱ δίχα σρατευόμενοι τῶν Αἰγυπτίων ἀφίσανται τȣ̃ βασιλέως· ἔπειτα δὲ καὶ οἱ ἄλλοι πάντες ἀπέλιπον αὐτόν· καὶ αὐτὸς μὲν δείσας, ἀπεχώρησε φυγῇ εἰς Σιδῶνα τῆς Φοινίκης· οἱ δ᾽ Αἰγύπτιοι σασιάζοντες, δισσȣ̀ς βασιλέας αἱρȣ̃νται.

λ′. Ενταῦθα δὴ Αγησίλαος γνȣ̀ς, ὅτι εἰ μὲν μηδετέρῳ συλλήψοιτο, μισθὸν ȣ̓δέτερος λύσει τοῖς Ελλησιν, ἀγορὰν δὲ ȣ̓δέτερος παρέξει, ὁπότερός τ᾽ ἂν κρατήσῃ, ȣ̃τος

ditatu, equitatu, pecuniis amplissimis instructum: perlubenter ab hoc arcessiri se audiuit, praesertim quod Imperatoris ei munus polliceretur.

29. Existimabat enim, eadem profectione se gratiam Aegyptio, pro collatis in Lacedaemonem beneficiis, relaturum, Graecosque Asiaticos rursus in libertatem adserturum, et Persae poenam irrogaturum, cum ob iniurias iam praeteritas, tum quod tunc se socium esse professus, Messenem [Lacedaemonios] dimittere iussisset. Posteaquam vero ille, qui Agesilaum arcessiuerat, munus Imperatoris ei non mandabat; maximopere deceptus, quid faciendum esset, cogitabat. Hinc Aegyptii, qui seorsum militabant, a regis fide deficiunt: mox et reliqui omnes eum deserunt. Rex ipse metuens sibi, Sidonem Phoeniciae fuga se recepit. Aegyptii, orta seditione, reges duos creant.

30. Atque heic Agesilaus, qui futurum intelligeret, vt, si neutrum adiuuaret, neuter Graecis stipendium solueret, neuter rerum venalium forum suppeditaret, et vtercunque superior

οὗτος ἐχθρὸς ἔσται· εἰ δὲ τῷ ἑτέρῳ συλλήψοιτο οὗτος γε εὖ παθὼν, ὡς τὸ εἰκὸς, φίλος ἔσοιτο· οὕτω δὲ κρίνας, ὁπότερος φιλέλλην μᾶλλον ἐδόκει εἶναι, στρατευσάμενος μετὰ τούτου, τὸν μὲν μισέλληνα μάχῃ νικήσας χειροῦται, τὸν δὲ ἕτερον συγκαθίστησι, καὶ φίλον ποιήσας τῇ Λακεδαίμονι, καὶ χρήματα πολλὰ προσλαβὼν, οὕτως ἀποπλεῖ οἴκαδε, καίπερ μέσου χειμῶνος ὄντος, σπεύδων ὡς μὴ ἀργὸς ἡ πόλις εἰς τὸ ἐπιὸν θέρος πρὸς τοὺς πολεμίους γένοιτο.

ΚΕΦ. γ΄.

Καὶ ταῦτα μὲν δὴ εἴρηται, ὅσα τῶν ἐκείνου ἔργων μετὰ πλείστων μαρτύρων ἐπράχθη. τὰ γὰρ τοιαῦτα οὐ τεκμηρίων προσδεῖται, ἀλλ᾽ ἀναμνῆσαι μόνον ἀρκεῖ, καὶ εὐθὺς πιστεύεται. νῦν δὲ τὴν ἐν τῇ ψυχῇ αὐτοῦ ἀρετὴν πειράσομαι δηλοῦν, δι᾽ ἣν ταῦτα ἔπραττε, καὶ πάντων τῶν καλῶν ἤρα, καὶ πάντα αἰσχρὰ ἐδίωκεν.

β΄. Αγη-

perior euaderet, is hoſtis eſſet: ſin alteri ſuppetias ferret, eum, accepto beneficio, ceu par eſſet, amicum futurum: facto iudicio, vter magis Graecorum ſtudioſus eſſe videretur, eiusque militiam ſequutus; alterum quidem illum, Graecis iniquum, victum praelio capit, alterum vero in regno conſtituit. Eundem quum Lacedaemoni amicum feciſſet, multaſque pecunias impetraſſet, domum deinde nauigat, quamquam media hyeme; idcirco feſtinans, ne ſequenti aeſtate ciuitas aduerſus hoſtes otioſa foret.

CAP. III.

Atque hactenus de rebus ab eo geſtis diximus, quaecunque plurimorum teſtimoniis confirmantur. Nam res eiuſmodi argumentorum probationibus haud egent, adeoque ſatis eſt, tantum in memoriam eas redigi, quum ita mox fidem mereantur. Nunc quae fuerit in eius animo virtus, indicare conabor, qua et res haſce gerebat, et omnia honeſta diligebat, auerſatus omnia turpia.

2. Tanta

β΄. Ἀγησίλαος γὰρ τὰ μὲν θεῖα οὕτως ἐσέβετο, ὡς καὶ οἱ πολέμιοι τοὺς ἐκείνου ὅρκους, καὶ τὰς ἐκείνου σπονδὰς πιστοτέρας ἐνόμιζον, ἢ τὴν ἑαυτῶν φιλίαν.* . . . . μὲν ὤκνουν εἰς ταὐτὸν ἰέναι, Ἀγησιλάῳ δὲ αὑτοὺς ἐνεχείριζον. ὅπως δὲ μή τις ἀπιστῇ, καὶ ὀνομάσαι βούλομαι τοὺς ἐπιφανεστάτους αὐτῶν.

γ΄. Σπιθριδάτης μέν γε ὁ Πέρσης, εἰδὼς ὅτι Φαρνάβαζος γῆμαι μὲν τὴν βασιλέως ἔπραττε θυγατέρα, τὴν δ᾽ αὐτοῦ ἄνευ γάμου λαβεῖν ἐβούλετο, ὕβριν νομίσας τοῦτο, Ἀγησιλάῳ ἑαυτὸν, καὶ τὴν γυναῖκα, καὶ τὰ τέκνα, καὶ τὴν δύναμιν ἐνεχείρισε.

δ΄. Κότυς δὲ, ὁ τῶν Παφλαγόνων ἄρχων, βασιλεῖ μὲν οὐχ ὑπήκουσε δεξιὰν πέμποντι, φοβούμενος μὴ ληφθεὶς, ἢ χρήματα πολλὰ ἀποτίσειεν, ἢ καὶ ἀποθάνοι· Ἀγησιλάου δὲ καὶ οὗτος ταῖς σπονδαῖς πιστεύσας, εἰς τὸ στρατόπεδόν τε ἦλθε, καὶ συμμαχίαν ποιησάμενος, εἵλετο σὺν Ἀγησιλάῳ στρατεύεσθαι, χιλίους

2. Tanta erat in Ageſilao rerum diuinarum reuerentia, vt etiam hoſtes ſacramenta eius et foedera maiorem mereri fidem arbitrarentur, quam ipſorum inter ſe amicitiam. Et ſuis quidem cum hominibus ad eundem locum conuenire reformidabant, at Ageſilao in manus ipſimet ſe tradebant. Vt autem nemo ſit, qui fidem mihi non habeat: lubet eorum nomina recenſere, qui fuerunt imprimis illuſtres.

3. Spithridates Perſa, quum Pharnabazum ſciret id agere, vt filiam regis vxorem duceret, ac ipſius filia ſine legitimis nuptiis potiretur: ratus hoc inſigne ſibi fore dedecus, ſeipſum cum vxore, liberis, facultatibus in manus Ageſilao tradidit.

4. Et Cotys Paphlagonum princeps, regi quidem dextram mittenti non paruit, veritus ne, ſi comprehenderetur, vel magnis pecuniis vel etiam morte multaretur: verum idem Ageſilai foederibus fidem quum adhibuiſſet, in caſtra eius venit, initaque ſocietate, cum Ageſilao militare maluit, quum quidem

* Lacunam hanc optime ſuppleas iniectis vocab. καὶ τοῖς ἑαυτῶν.

χιλίους μὲν ἱππέας, δισχιλίους δὲ πελτοφόρους ἔχων.

έ. Ἀφίκετο δὲ καὶ Φαρνάβαζος Ἀγησιλάῳ εἰς λόγους, καὶ διωμολόγησεν, εἰ μὴ αὐτὸς πάσης τῆς στρατιᾶς στρατηγὸς καταστᾳθείη, ἀποστήσεσθαι βασιλέως· ἢν μέντοι ἐγὼ γένωμαι στρατηγὸς, ἔφη, πολεμήσω σοι, ὦ Ἀγησίλαε, ἕως ἂν ἐγὼ δύνωμαι κράτιστα. καὶ ταῦτα λέγων, ἐπίστευε μηδὲν ἂν παράσπονδον παθεῖν. οὕτω μέγα καὶ καλὸν κτῆμα τοῖς τε ἄλλοις ἅπασι, καὶ ἀνδρὶ δὴ στρατηγῷ, τὸ ὅσιόν τε καὶ πιστὸν εἶναί τε, καὶ ὄντα ἐγνῶσθαι. καὶ περὶ μὲν εὐσεβείας ταῦτα.

ΚΕΦ. δ'.

Περὶ γε μὴν τῆς εἰς χρήματα δικαιοσύνης ποῖα ἄν τις μείζω τεκμήρια ἔχοι τῶνδε; ὑπὸ γὰρ Ἀγησιλάου στέρεσθαι μὲν οὐδεὶς οὐδὲν πώποτε ἐνεκάλεσεν, εὖ δὲ πεπονθέναι πολλοὶ πολλὰ ὡμολόγουν. ὅτῳ δὲ ἡδὺ τὰ αὑτοῦ διδόναι ἐπ' ὠφελείᾳ ἀνθρώπων, πῶς ἂν οὗτος ἐθέλοι τὰ ἀλλότρια

quidem equites mille, bis mille cetratos haberet.

5. Praeterea Pharnabazus quoque cum Agesilao in colloquium venit, aperteque professus est, se, ni totius exercitus fieret Imperator, defecturum a rege. Sin Imperator ego creer, inquit, mi Agesilae, fortissime bellum aduersus te geram, quam quidem diu potero. Atque haec quum diceret, futurum credebat, vt ipsi contra foedera nihil accideret. Tanta tamque praeclara res est, cum in aliis vniversis, tum in Imperatore, religiosum esse, ac fidei seruantem, talemque cognitum esse. Haec de Agesilai pietate.

CAP. IV.

Iustitiae vero in re pecuniaria qualia quis argumenta maiora proferat, quam haec sunt? Nemo vnquam ab Agesilao se vlla re spoliatum esse questus est, quum multi multa faterentur ab eo se accepisse beneficia. Cui vero volupe est, sua hominum ad vtilitatem largiri, quinam is aliena rapere ve-

lit,

ἀλλότρια ἀποστερεῖν, ἐφ' ᾧ κακόδοξος εἶναι; εἰ γὰρ χρημάτων ἐπιθυμοίη, πολὺ ἀπραγμονέστερον τὰ αὑτοῦ φυλάττειν, ἢ τὰ μὴ προσήκοντα λαμβάνειν.

β'. Ος δὲ δὴ καὶ χάριτας ἀποστερεῖν μὴ ἐθέλοι, ὧν οὐκ εἰσὶ δίκαι πρὸς τὸν μὴ ἀποδιδόντα, πῶς ἅ γε καὶ νόμος κωλύει, ἐθέλοι ἂν ἀποστερεῖν; Αγησίλαος δὲ οὐ μόνον τὸ μὴ ἀποδιδόναι χάριτας ἄδικον ἔκρινεν, ἀλλὰ καὶ τὸ μὴ πολὺ μείζους τὸν μείζω δυνάμενον.

γ'. Τὰ γεμὴν τῆς πόλεως κλέπτειν πῶς ἂν τις αὐτὸν εἰκότως αἰτιάσαιτο, ὃς καὶ τὰς αὐτῷ χάριτας ὀφειλομένας τῇ πατρίδι καρποῦσθαι παρεδίδου; τὸ δ', ὁπότε βούλοιτο εὖ ποιεῖν ἢ πόλιν ἢ φίλους χρήμασι, δύνασθαι παρ' ἑτέρων λαμβάνοντα ὠφελεῖν, οὐ τοῦτο καὶ μέγα τεκμήριον ἐγκρατείας χρημάτων;

δ'. Εἰ γὰρ ἐπώλει τὰς χάριτας, ἢ μισθοῦ εὐηργέτει, οὐδεὶς ἂν οὐδὲν ὀφείλειν αὐτῷ ἐνόμισεν. ἀλλ' οἱ προῖκα εὖ πεπονθότες, οὗτοι ἀεὶ ἡδέως ὑπηρετοῦσι

lit, quo male audiat? Nam si pecuniarum cupidus sit, multo minori sit cum negotio, vt sua quis seruet, quam vt aliena rapiat.

2. At qui non vult in iis ingratus esse, quibus poenae nullae constitutae sunt, si quis gratiam non referat; quonam modo in aliis ille gratias non referat, in quibus lex ingratum esse vetat? Agesilaus autem non tantum iniustum esse indicabat, non referre gratias; sed hoc etiam, si is qui plus posset, non maiores quoque gratias referret.

3. Iam de peculatu qui possit aliquis eum insimulare merito, qui beneficia sibi debita patriae fruenda concesserit? Itidem quod, quum bene mereri vel de vrbe aliqua, vel amicis, pecunias largiendo volebat, ab aliis eas accipiendo iuuare poterat; annon ingens hoc est argumentum continentiae ipsius in pecunia non adpetenda?

4. Nam si venderet beneficia, vel spe mercedis beneficus esset; nemo se quidquam ei debere statuisset. Nimirum qui gratis beneficium acceperunt, illi perlubenter auctori

τῦσι τῷ εὐεργέτῃ, καὶ διότι εὖ ἔπαθον, καὶ διότι προεπιςεύθησαν ἄξιοι εἶναι παρακαταθήκην χάριτος φυλάττειν.

ε΄. Οςις δὲ ᾕρεῖτο καὶ σὺν αὐτῷ γενναίῳ μειονεκτεῖν, ἢ σὺν αὐτῷ ἀδίκῳ πλέον ἔχειν, πῶς ὗτος ὐκ ἂν πολὺ τὴν αἰσχροκέρδειαν ἀποφεύγοι; ἐκεῖνος τοίνυν κριθεὶς ὑπὸ τῆς πόλεως ἅπαντα ἔχειν τὰ Ἄγιδος, τὰ ἡμίσεα τοῖς ἀπὸ μητρὸς αὐτῦ * ὁμογόνοις μετέδωκεν, ὅτι πενομένυς αὐτὺς ἑώρα. ὡς δὲ ταῦτα ἀληθῆ, πᾶσα μάρτυς ἡ τῶν Λακεδαιμονίων πόλις.

ς΄. Διδόντος δ᾽ αὐτῷ πάμπολλα δῶρα Τιθραύςυ, εἰ ἀπέλθοι ἐκ τῆς χώρας, ἀπεκρίνατο ὁ Αγησίλαος· Ω Τιθραύςα, νομίζεται παρ᾽ ἡμῖν, τῷ ἄρχοντι κάλλιον εἶναι τὴν ςρατιὰν, ἢ ἑαυτὸν πλυτίζειν, καὶ παρὰ τῶν πολεμίων λάφυρα μᾶλλον, ἢ δῶρα λαμβάνειν.

ΚΕΦ.

auctori beneficii ſemet obſequentes praebent; partim quod adſecti ſint beneficio, partim quod eſſe digni crediti ſunt, qui beneficii depoſitum cuſtodiant.

5. Iam qui minus habere malebat, dum generoſus eſſe poſſet, quam plus, cum nota iniuſtitiae; qui non ille a turpis lucri cupiditate multo magis abhorrebat? Ageſilaus certe, quum ciuitatis indicio facultates Agidis omnes ipſi eſſent addictae, ſemiſſem earum cum matris ſuae propinquis communicauit, quod eos premi paupertate videret. Id verum eſſe, teſtis vniuerſa Lacedaemoniorum eſt ciuitas.

6. Quum vero dona ei complura Tithrauſtes offerret, ſi ſuis finibus excederet: Exiſtimatur apud nos, inquit, honeſtius imperatori eſſe, Tithrauſta, exercitum ſuum ditare, quam ſeipſum; et ab hoſtibus ſpolia potius, quam dona referre.

 CAP.

* Al. αὐτῷ.

ΚΕΦ. ε.

Ἀλλὰ μὴν καὶ ὅσαι γε ἡδοναὶ πολλῶν κρατοῦσιν ἀνθρώπων, ποίας οἶδέ τις Ἀγησίλαον ἡττηθέντα; ὃς μέθης μὲν ἀποσχέσθαι ὁμοίως ᾤετο χρῆναι καὶ λαιμαργίας*, σίτων δὲ ὑπὲρ καιρὸν ὁμοίως ὡς καὶ** ἁμαρτίας. διμοιρίαν γε μὴν λαμβάνων ἐν ταῖς θοίναις, οὐχ οὕτος ἀμφοτέραις ἐχρῆτο, ἀλλὰ διαπέμπων, οὐδετέραν αὐτῷ κατέλιπε· νομίζων βασιλεῖ τοῦτο διπλασιασθῆναι, οὐχὶ πλησμονῆς ἕνεκα, ἀλλ' ὅπως ἔχοι καὶ τούτῳ τιμᾶν, εἴ τινα βούλοιτο.

β'. Οὐ μὴν ὕπνῳ γε δεσπότῃ, ἀλλ' ἀρχομένῳ ὑπὸ τῶν πράξεων ἐχρῆτο. καὶ εὐνήν γε εἰ μὴ τῶν συνόντων φαυλοτάτην ἔχοι, αἰδούμενος οὐκ ἄδηλος ἦν, ἡγεῖτο γὰρ ἄρχοντι προσήκειν, οὐ μαλακίᾳ ἀλλὰ καρτερίᾳ, τῶν ἰδιωτῶν περιεῖναι.

γ'. Τάδε μέντοι πλεονεκτῶν οὐκ ᾐσχύνετο, ἐν μὲν τῷ θέρει,

CAP. V.

Caeterum a quanam earum voluptatum, a quibus multi vincuntur homines, Agesilaum quis superatum vidit? qui ab ebrietate perinde putabat abstinendum, atque ab ingluuie: a cibis immodicis perinde, atque a grandi quodam flagitio. Quoties portionem duplicem in conuiuiis accipiebat, non vtraque vescebatur: sed iis hinc inde missis, neutrâm sibi reliquam faciebat. Existimabat enim, regi eam duplicari, non satietatis nimiae causa: sed vt ea posset, quem ipse vellet, honorare.

2. Itidem somno, non vt domino, sed eo, qui negotiis ipsis pareret, vtebatur. Quod si lectum inter familiares vilissimum non haberet, non obscurum erat, ipsum pudore adfici. Existimabat enim, Imperatorem decere potius, vt, tolerantia quam mollitie, priuatis hominibus praestaret.

3. Non tamen eum pudebat, in aliis huiusmodi rebus, maiorem sibi partem poscere, nimirum

* Al. pro λαιμαργίας leg. μανίας.

** Al. pro ἁμαρτίας leg. ἀργίας.

θέρει, τȣ̃ ἡλίȣ, ἐν δὲ τῷ χειμῶνι, τȣ̃ ψύχȣς. καὶ μὲν εἴ ποτε μοχθῆσαι ϛρατιᾷ συμβαίη, ἑκὼν ἐπόνει παρὰ τȣ̀ς ἄλλȣς· νομίζων πάντα τοιαῦτα παραμυθίαν εἶναι τοῖς ϛρατιώταις. ὡς δὲ συνελόντι εἰπεῖν, Αγησίλαος πονῶν μὲν ἠγάλλετο, ῥαϛώνην δὲ πάμπαν ȣ̓ προσίετο.

δ'. Περὶ γεμὴν ἀφροδισίων ἐγκρατείας αὐτȣ̃, ἆρ' ȣ̓χὶ, εἰ μή τȣ ἄλλȣ, ἀλλὰ θαύματος ἕνεκα, ἄξιον μνηϛθῆναι; τὸ μὲν γὰρ, ὧν μὴ ἐπεθύμησεν, ἀπέχεσθαι, ἀνθρώπινον ἄν τις φαίη εἶναι· τὸ δὲ, Μεγαβάτȣ τȣ̃ Σπιθειδάτȣ παιδὸς ἐρασθέντα, (ὥσπερ ἂν τȣ̃ καλλίϛȣ ἡ σφοδροτάτη φύσις ἐρασθείη) ἔπειτα ἡνίκα (ἐπιχωρίȣ ὄντος τοῖς Πέρσαις φιλεῖν ȣ̓̀ς ἂν τιμῶσιν) ἐπεχείρησε καὶ ὁ Μεγαβάτης φιλῆσαι τὸν Αγησίλαον, διαμάχεσθαι ἀνὰ κράτος τὸ μὴ φιληθῆναι, ἆρ' ȣ̓ τȣ̃τό γε ἤδη τὸ σωφρόνημα καὶ λίαν μανικόν;

έ. Επεὶ δὲ, ὥσπερ ἀτιμασθῆναι νομίσας ὁ Μεγαβάτης, τȣ̃ λοιπȣ̃ ȣ̓κέτι φιλεῖν ἐπειρᾶτο, προσφέρει τινὶ λόγον

rum per aestatem, solis: per hyemem, frigoris. Quod si aliquando vsu veniret, vt laborandum exercitui esset; sponte sua supra caeteros laborabat: quod arbitraretur, eiusmodi omnia militibus esse solatio. Denique summatim vt dicam, inter laborandum quidem exsultabat Agesilaus, otium vero nullum prorsus admittebat.

4. De ipsius in venereis rebus continentia, cur, si non alia, saltem miraculi causa, dignum non sit mentionem fieri? Nam quod ab iis, quae non expeteret, abstinuerit; id factum aliquis humanitus dicere possit: quod autem Megabaten, Spithridatae filium, amans, (quemadmodum indolis acerrimae natura formosissimum adamare possit) quum (recepto apud Persas more osculandi eos, quos in honore haberent) etiam Megabates Agesilaum osculari adgrederetur, quominus id fieret, totis viribus repugnauerit; an non id insane pudicum quoddam facinus est?

5. Postea quum Megabates, quasi qui se ignominia putaret adfectum, non iamdeinceps amplius

λόγον τῶν ἑταίρων ὁ Αγησίλαος, πείθειν τὸν Μεγαβάτην πάλιν τιμᾷν αὐτόν. ἐρομένȣ δὲ τȣ̃ ἑταίρȣ, ἢν πειθῆ ὁ Μεγαβάτης, εἰ φιλήσει, ἐνταῦθα διασιωπήσας ὁ Αγησίλαος, εἶπεν ȣ̓τωσί· ȣ̓δ᾽ εἰ μέλλοιμί γε αὐτίκα μάλα κάλλιςός τε, καὶ ἰσχυρότατος, καὶ τάχιςος ἀνθρώπων ἔσεσθαι· μάχεσθαί γε μέντοι πάλιν τὴν αὐτὴν μάχην, ὄμνυμι πάντας τȣ̀ς θεȣ̀ς, μᾶλλον βȣ́λεσθαι, ἢ πάντα μοι, ὅσα ὁρῶ χρύσεα γενέσθαι.

ϛ'. Καὶ ὅτι μὲν δὴ ὑπολαμβάνȣσί τινες ταῦτα, ȣ̓κ ἀγνοῶ. ἐγὼ μέντοι δοκῶ εἰδέναι, ὅτι πολὺ πλέονες τῶν πολεμίων, ἢ τῶν τοιȣ́των δύνανται κρατεῖν· ἀλλὰ ταῦτα μὲν ὀλίγων εἰδότων, πολλοῖς ἔξεστιν ἀπιςεῖν· ἃ δὲ* πάντες ἐπιςάμεθα, ὅτι ἥκιςα μὲν οἱ ἐπιφανέςατοι τῶν ἀνθρώπων λανθάνȣσιν, ὅ, τι ἂν ποιῶσιν· Αγησίλαον δέ τι πράξαντα μὲν τοιȣ̃τον ȣ̓́τε ἰδὼν πώποτε ȣ̓δεὶς ἀνήγγειλεν, ȣ̓́τε εἰκάζων πιςὰ ἂν ἔδοξε λέγειν.

ζ'. Καὶ

plius eum osculari adgrederetur; quendam ex sodalibus eius compellabat Agesilaus, qui Megabatae persuaderet, vt rursum se honore adficeret. Eo quaerente, si pareret Megabates, an ipsum osculaturus esset: tum vero subticuit Agesilaus, ac deinde, Minime, inquit, non si confestim et formosissimus, et robustissimus, et celerrimus omnium hominum futurus sim. Sed tamen pugnam eandem pugnare me malle, Deos omnes testor; quam omnia, quae cerno, aurea fieri.

6. Atque horum fidem plerisque suspectam esse, non ignoro. Id quidem scire videor, multo plures posse in vincendis hostibus, quam eiusmodi rebus, superiores euadere. Quum autem pauci haec habeant cognita, fieri potest, vt fidem apud multos non inueniant. Id vero scimus omnes, quod, quum minime occultum esse possit, quidquid homines illustrissimi agant, Agesilaum tamen aliquid huiusmodi designasse, nemo vnquam vel viderit, vel dixerit; ac ne probabiliter quidem dicere visus sit, si ex coniecturis suspicaretur.

7. Nam

* Al. τάδε pro ἃ δὲ.

ζ'. Καὶ γὰρ εἰς οἰκίαν μὲν οὐδεμίαν ἰδίᾳ ἐν ἀποδημίᾳ κατήγετο, ἀεὶ δὲ ἢ * ἐν ἱερῷ, ἔνθα δὴ ἀδύνατον τὰ τοιαῦτα πράττειν, ἢ ἐν φανερῷ, μάρτυρας τοὺς πάντων ὀφθαλμοὺς τῆς σωφροσύνης ποιούμενος. εἰ δ' ἐγὼ ταῦτα ψεύδομαι ἀντία τῆς Ἑλλάδος ἐπισταμένης, ἐκεῖνον μὲν οὐδὲν ἐπαινῶ, ἐμαυτὸν δὲ ψέγω.

ΚΕΦ. ϛ'.

Ἀνδρείας γε μὴν οὐκ ἀφανῆ τεκμήρια μοι δοκεῖ παρασχέσθαι, ὑφιστάμενος μὲν ἀεὶ πολεμεῖν πρὸς τοὺς ἰσχυροτάτους τῶν ἐχθρῶν τῇ τε πόλει καὶ τῇ Ἑλλάδι, ἐν δὲ τοῖς πρὸς τούτους ἀγῶσι πρῶτον μὲν ἑαυτὸν τάττων.

β'. Ἔνθα γε μὴν ἠθέλησαν αὐτῷ οἱ πολέμιοι μάχην συνάψαι, οὐ φόβῳ τρεψάμενος νίκης ἔτυχεν, ἀλλὰ μάχῃ ἀντιτύπῳ κρατήσας τρόπαιον ἐστήσατο, ἀθάνατα μὲν τῆς ἑαυτοῦ ἀρετῆς μνημεῖα καταλιπὼν, σαφῆ δὲ καὶ αὐτὸς σημεῖα ἀπενεγκάμενος τοῦ θυμῷ μάχεσθαι· ὥστ' οὐκ ἀκούοντας,

7. Nam in itineribus nullam in domum priuatim diuertebat, ſed ſemper vel in fanum aliquod, vbi fieri non poteſt, vt eiuſmodi patrentur, vel in propatulo: quo ſuae pudicitiae teſtes omnium oculos faceret. Quod ſi haec ego coram Graecia ſciente mentior, non iam ipſum laudo, ſed meipſum vitupero.

CAP. VI.

Caeterum fortitudinis documenta non obſcura mihi quidem dediſſe videtur, quum ſemper ad gerendum aduerſus hoſtes reipublicae ſuae ac Graeciae potentiſſimos bellum ſe obtulerit, et in praeliis aduerſus eos prima ſe in acie collocarit.

2. Quod ſi hoſtes manum cum eo conferere vellent, non, ipſis metu terga dare coactis, potitus eſt victoria: ſed aduerſo praelio ſuperatis, tropaeum excitauit, immortalibus virtutis ſuae monumentis relictis, et ſignis haud obſcuris ſecum ablatis, quod animoſe pugnaret: adeo quidem, vt non audiendo

* Al. ἀεὶ δὲ ἦν ἢ ἐν ἱερῷ etc.

τας, ἀλλ' ὁρῶντας ἐξῆν αὐτῷ * τὴν ψυχὴν δοκιμάζειν.

γ'. Τρόπαια μὴν Αγησιλάȣ ȣ̓χ ὅσα ἐςήσατο, ἀλλ' ὅσα ἐςρατεύσατο, δίκαιον νομίζειν. μεῖον μὲν γὰρ ȣ̓δὲν ἐκράτει, ὅτι ȣ̓κ ἤθελον αὐτῷ οἱ πολέμιοι μάχεσθαι, ἀκινδυνότερον δὲ καὶ συμφορώτερον τῇ τε πόλει καὶ τοῖς συμμάχοις· καὶ ἐν τοῖς ἀγῶσι δὲ ȣ̓δὲν ἧττον τȣ̀ς ἀκονιτὶ ἢ τȣ̀ς διὰ μάχης νικῶντας, ςεφανȣ̃σι.

δ'. Τὴν γεμὴν σοφίαν αὐτȣ̃ ποῖαι τῶν ἐκείνȣ πράξεων ȣ̓κ ἐπιδεικνύȣσιν; ὃς τῇ μὲν πατρίδι ȣ̓́τως ἐχρῆτο, ὥςε μάλιςα ** πειθόμενος ἑτέροις πρόθυμος ὢν, ἀπροφασίςȣς τȣ̀ς φίλȣς ἐκέκτητο· τȣ̀ς δέ γε ςρατιώτας ἅμα πειθομένȣς καὶ φιλȣ̃ντας αὐτὸν παρεῖχε. καίτοι πῶς ἂν ἰσχυροτέρα γένοιτο φάλαγξ, ἢ διὰ τὸ μὲν πείθεσθαι εὔτακτος ȣ̓̃σα, διὰ δὲ τὸ φιλεῖν τὸν ἄρχοντα πιςῶς παρȣ̃σα;

ε'. Τȣ̀ς γεμὴν πολεμίȣς εἶχε ψέγειν μὲν ȣ̓ δυναμένȣς, μισεῖν δὲ ἀναγκαζομένȣς. τȣ̀ς γὰρ συμμά-

χȣς

do, sed intuendo liceret animum ipsius explorare.

3. Agesilai vero tropaea non ea solum esse, quae ipse statuit, putare aequum est: sed quae in expeditionibus promeruit. Nam propterea nihilo minorem reportabat victoriam, quod cum eo dimicare hostes nollent, sed magis expertem periculi, et cum reipublicae tum foederatis vtiliorem: sicut in certaminibus nihilo minus ii qui sine labore, quam qui pugnando vincunt, coronantur.

4. Sapientiam autem Agesilai quae illius actiones non demonstrant? qui sic erga patriam se gerebat, vt, quum alacri animo aliis obsequeretur, amicos sibi promtissimos compararit. Milites autem non modo dicto audientes, sed etiam sui amantissimos effecit. Et quonam pacto phalanx esse firmior possit, quam si propter obediendi studium in officio se contineat, et propter amorem erga ducem fideliter ei praesto sit?

5. Hostes, quos habuit, vituperare quidem ipsum non poterant, odisse vero cogebantur.

Semper

* Al. αὐτȣ̃.

** Al. πειθόμενος ἑταίροις.

χ8ς ἀεὶ πλέον ἔχειν αὐτῶν ἐμηχανᾶτο, ἐξαπατῶν μὲν ὅπ8 καιρὸς εἴη, φθάνων δὲ ὅπ8 τάχ8ς δέοι, λήθων δὲ ὅπ8 τ8το συμφέροι, πάντα δὲ τἀναντία πρὸς τ8ς πολεμίʹ8ς, ἢ πρὸς τ8ς φίλ8ς ἐπιτηδεύων.

ϛ΄. Καὶ γὰρ νυκτὶ μὲν ὅσαπερ ἡμέρα ἐχρῆτο, ἡμέρα δὲ ὅσαπερ νυκτὶ, πολλάκις ἄδηλος γιγνόμενος ὅπ8 τε εἴη, καὶ ὅπ8 ἴοι, καὶ ὅ, τι ποιήσοι· ὥστε καὶ τὰ ἰσχυρὰ* ἀνώχυρα τοῖς ἐχθροῖς καθίστη, τὰ μὲν παριὼν, τὰ δὲ ὑπερβαίνων, τὰ δὲ κλέπτων.

ζ΄. Ὁπότε γεμὴν πορεύοιτο, εἰδὼς ὅτι ἐξείη τοῖς πολεμίοις μάχεσθαι, εἰ β8λοιντο, συντεταγμένον μὲν 8τως ἦγε τὸ στράτευμα, ὡς ἂν ἐπικ8ρεῖν μάλιστα ἑαυτῷ δύναιτο, ἡσύχως δὲ, ὥσπερ ἂν παρθένος ἡ σωφρονεστάτη, προβαίνοι· νομίζων ἐν τῷ τοι8τῳ τό, τε ἀτρεμὲς, καὶ ἀνεκπληκτότατον, καὶ ἀθορυβητότατον, καὶ ἀναμαρτητότατον, καὶ δυσεπιβ8λευτότατον εἶναι.

ή. Τοιγαρ8ν τοιαῦτα ποιῶν, τοῖς μὲν πολεμίοις δεινὸς ἦν, τοῖς

Semper enim hoc moliebatur, vt foederatis melius esset, quam hostibus: quos quidem fraude circumueniebat, vbi ferret occasio: et anteuertebat, si celeritate foret opus: delitescens etiam, vbi hoc ex vsu foret. Denique aduersus hostes instituebat omnia illis contraria, quae amicis praestaret.

6. Nam nocte perinde ac die vtebatur; die perinde ac nocte: nonnunquam vbi esset, quo iret, quid faceret, non constabat. Quo pacto ex munitis hostium locis, non munita reddebat, vel praetereundo, vel superando, vel furtim intercipiendo.

7. Quoties iter faceret, quia sciret hostibus pugnandi potestatem esse, si vellent: ita instructum ducebat exercitum, vt sibi ipsi posset imprimis opitulari; et tranquille, instar pudicissimae virginis, incederet. Existimabat enim, in hoc sitam esse quietem [exercitus.] et summam immunitatem ab omni terrore, perturbatione, peccatis, insidiis.

8. Quare dum ita se gereret, hostibus erat formidini, et amicis

* Al. ἰσχυρ.

τοῖς δὲ φίλοις θάρσος καὶ ῥώμην ἐνεποίει· ὥςε ἀκαταφρόνητος μὲν ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν διετέλεσεν, ἀζήμιος δὲ ὑπὸ τῶν πολιτῶν, ἄμεμπτος δὲ ὑπὸ τῶν φίλων, πολυεραςότατος δὲ καὶ πολυεπαινότατος * ὑπὸ πάντων ἀνθρώπων.

ΚΕΦ. ζ'.

Ως γεμὴν φιλόπολις ἦν, καθ' ἓν μὲν ἕκαςον μακρὸν ἂν εἴη γράφειν. οἴομαι γὰρ ȣ̓δὲν εἶναι τῶν πεπραγμένων αὐτῷ, ὅ, τι ȣ̓κ εἰς τȣ̃το συντείνει. ὡς δ' ἐν βραχεῖ εἰπεῖν, ἅπαντες ἐπιςάμεθα, ὅτι Ἀγησίλαος ὅπȣ ᾤετο τὴν πατρίδα ὠφελήσειν, ȣ̓ πόνων ὑφίετο, ȣ̓ κινδύνων ἀφίςατο, ȣ̓ χρημάτων ἐφείδετο, ȣ̓ σῶμα, ȣ̓ γῆρας πρȣ̈φασίζετο, ἀλλὰ καὶ βασιλέως ἀγαθȣ̃ τȣ̃το ἔργον ἐνόμιζε, τὸ τȣ̀ς ἀρχομένȣς ὡς πλεῖςα ἀγαθὰ ποιεῖν.

β'. Ἐν τοῖς μεγίςοις δὲ ὠφελήμασι τῆς πατρίδος καὶ τόδε ἐγὼ τίθημι αὐτȣ̃, ὅτι δυνατώτατος ὢν ἐν τῇ πόλει, φανερὸς ἦν μάλιςα τοῖς νόμοις λατρεύων. τίς γὰρ ἂν ἠθέλησεν

amicis fiduciam animique robur addebat. Quo factum, vt hostibus nunquam esset contemtui, ab ciuibus non multaretur, ab amicis non vituperaretur, ab hominibus denique vniuersis plurimum et diligeretur et praedicaretur.

CAP. VII.

Caeterum quam patriae fuerit studiosus, singulatim perscribere longum fuerit. Nam nihil ab eo gestum arbitror, quod eo non spectet. Atque, vt breuiter dicam, scimus omnes, Agesilaum, vbicunque se profuturum patriae putaret, non labores subterfugisse, non recusasse pericula, non pepercisse facultatibus, non corporis, non senectutis vsum excusatione fuisse. Immo boni regis esse putabat, quamplurimis beneficiis subditos adlicere.

2. Atque equidem in maximis commodis, quae adtulit patriae, hoc etiam pono: quod, quum in republica plurimum posset, maxime tamen legibus se seruire declararet. Nam quis tandem obedire

* Al. πολυεπαινετώτατος.

λησεν ἀπειθεῖν, ὁρῶν τὸν βασιλέα πειθόμενον; τίς δ᾽ ἂν ἡγέμενος μειονεκτεῖν, νεώτερόν τι ἐπεχείρησε ποιεῖν, εἰδὼς τὸν βασιλέα νομίμως καὶ τὸ κρατεῖσθαι φέροντα; ὃς καὶ πρὸς τὰς διαφόρας ἐν τῇ πόλει, ὥσπερ πατὴρ πρὸς παῖδας, προσεφέρετο.

γ΄. Ελοιδορεῖτο μὲν γὰρ ἐπὶ τοῖς ἁμαρτήμασιν, ἐτίμα δ᾽ εἴ τι καλὸν πράσσοιεν, παρίστατο δ᾽ εἴ τις συμφορὰ συμβαίνοι, ἐχθρὸν μὲν ὀδένα ἡγέμενος πολίτην, ἐπαινεῖν δὲ πάντας ἐθέλων, σώζεσθαι δὲ πάντας κέρδος νομίζων, ζημίαν δὲ τιθεὶς, εἰ καὶ ὁ μικρᾶ ἄξιος ἀπόλοιτο· εἰ δ᾽ ἐν τοῖς νόμοις ἠρεμᾶντες διαμένοιεν, δῆλος ἦν εὐδαίμονα μὲν αἰεὶ ἔσεσθαι τὴν πατρίδα λογιζόμενος, ἰσχυρὰν δὲ τότε, ὅταν οἱ Ελληνες σωφρονῶσιν.

δ΄. Εἰ γεμὴν αὖ καλὸν Ελληνα ὄντα φιλέλληνα εἶναι, τίνα τις εἶδεν ἄλλον στρατηγὸν ἢ πόλιν ὀκ ἐθέλοντα αἱρεῖν, ὅταν οἴηται πορθήσειν; ἢ συμφορὰν νομίζοντα

obedire his noluiſſet, quum eis regem obtemperantem videret? quis nouas res moliri tentaſſet, propterea quod ipſe inferiori eſſet loco, quum regem pati ſciret, vt ſibi legitime imperaretur? qui quidem etiam in illos, qui ab eo diſſentiebant in republica, non aliter ſe gerebat, atque pater erga filios.

3. Nam ſi quid deliquiſſent, obiurgabat: honore proſequebatur, ſi praeclare quid geſſiſſent: ferebat auxilium, ſi qua accidiſſet calamitas: hoſtis loco ciuem nullum habebat: collaudare cupiebat omnes: ſeruari omnes pro lucro ducebat; et e contrario, pro iactura, ſi quis etiam non magni pretii homo periiſſet. Quod ſi pacate in legibus permanerent, patriam vſque beatam fore plane arbitrabatur: tum vero potentem, quandocunque Graeci frugi eſſent.

4. Iam ſi praeclarum eſt, Graecum hominem Graeci nominis eſſe ſtudioſum: quisnam alium imperatorem vidit, qui vel vrbem capere nollet, ſi eam ſe vaſtaturum putaret, vel pro calamitate duceret.

μίζοντα τὸ νικᾶν ἐν τῷ πρὸς Ἕλληνας πολέμῳ;

έ. Ἐκεῖνος τοίνυν, ἀγγελίας μὲν ἐλθούσης αὐτῷ, ὡς ἐν τῇ ἐν Κορίνθῳ μάχῃ ὀκτὼ μὲν Λακεδαιμονίων, ἐγγὺς δὲ * . . . μύριοι τεθναῖεν, οὐκ ἐφησθεὶς φανερὸς ἐγένετο, ἀλλ' εἶπεν ἄρα, Φεῦ ὦ Ἑλλάς, ὁπότε οἱ νῦν τεθνηκότες ἱκανοὶ ἦσαν ζῶντες νικᾷν μαχόμενοι πάντας βαρβάρους.

ϛ'. Κορινθίων γε μὴν τῶν φευγόντων, λεγόντων ὅτι ἐνδιδοῖτο αὐτοῖς ἡ πόλις, καὶ μηχανὰς ἐπιδεικνύντων, αἷς πάντες ἤλπιζον ἑλεῖν τὰ τείχη, οὐκ ἤθελε προσβάλλειν, λέγων, ὅτι οὐκ ἀνδραποδίζεσθαι δέοι Ἑλληνίδας πόλεις, ἀλλὰ σωφρονίζειν. εἰ δὲ τοὺς ἁμαρτάνοντας, ἔφη, ἡμῶν αὐτῶν ἀφανιοῦμεν, ὁρᾷν χρὴ μὴ οὐδ' ἔχωμεν μεθ' ὅτου τῶν βαρβάρων κρατήσομεν.

ζ'. Εἰ δ' αὖ καλὸν καὶ μισοπέρσην εἶναι, ὅτι καὶ ὁ πάλαι ἐξεστράτευσεν ὡς δουλωσόμενος **, καὶ ὁ νῦν συμμαχεῖ μὲν τούτοις, μεθ' ὁποτέρων ἂν οἴηται μείζω βλάψειν, δωρεῖται

duceret, in bello, quod cum Graecis gereretur, victoria potiri?

5. Agesilaus quidem certe, quum nuntium accepisset, in pugna Corinthia Lacedaemonios octo duntaxat, [hostium] vero propemodum innumeros periisse, nulla laetitiae significatione data: Heu Graeciam, inquit, nostram! hi sane, qui nunc interemti sunt, viui barbaros omnes praelio vincere potuissent.

6. Idem, quum exsules Corinthii dicerent vrbem deditionem facturam, ac machinas ostenderent, quibus moenia se capturos sperabant omnes: copias tamen admouere noluit, quod diceret, Graeci nominis vrbes minime vastandas esse, sed castigandas. Quod si delinquentes, ait, e medio nostrum tollere volemus, cauendum est ne, quo barbaros superemus, non habeamus.

7. Rursus si praeclarum est, Persas odio prosequi, propterea quod is, qui olim vixit [Rex Persicus] exercitum eduxit, vt Graeciam in seruitutem redigeret; et qui nunc rerum potitur, auxilium fert iis qui-

* Scribe ex Hellen. ἐγγὺς δὲ τῶν πολεμίων μύριοι.
** In al. additur τὴν Ἑλλάδα.

δωρεῖται δ' ἐκείνοις, ὃς ἂν νομίζῃ λαβόντας, πλεῖστα κακὰ τοὺς Ἕλληνας ποιήσειν, εἰρήνην δὲ συμπράττει, ἐξ ἧς ἂν ἡγῆται μάλιστ' ἂν ἡμᾶς ἀλλήλοις πολεμήσειν· (ὁρῶσι μὲν οὖν ἅπαντες ταῦτα) ἐπεμελήθη δέ τις ἄλλος πώποτε πλὴν Ἀγησίλαος, ἢ ὅπως τι φῦλον ἀποστήσεται τοῦ Πέρσου, ἢ ὅπως τὸ ἀποστὰν μὴ ἀπόληται, ἢ τὸ παράπαν ὡς καὶ βασιλεὺς κακὰ ἔχων μὴ δύνηται τοῖς Ἕλλησι πράγματα παρέχειν; ὃς καὶ πολεμούσης τῆς πατρίδος πρὸς Ἕλληνας, ὅμως τοῦ κοινοῦ ἀγαθοῦ τῇ Ἑλλάδι οὐκ ἠμέλησεν, ἀλλ' ἐξέπλευσεν ὅ, τι δύναιτο κακὸν ποιήσων τὸν βάρβαρον.

ΚΕΦ. η'.

Ἀλλὰ μὴν ἄξιόν γε αὐτοῦ καὶ τὸ εὔχαρι μὴ σιωπᾶσθαι· ᾧ γε ὑπαρχούσης μὲν τιμῆς, ὑπαρχούσης * δὲ δυνάμεως, πρὸς δὲ τούτοις βασιλείας, καὶ ταύτης οὐκ ἐπιβουλευομένης, ἀλλ' ἀγαπωμένης, τὸ μὲν μεγάλαυχον οὐκ ἂν εἶδέ τις,

quibuscum coniunctus maius se damnum illaturum existimat: munera dat illis quos putat, eis acceptis, Graecos maximo detrimento adfecturos: pax vt constituatur adiuuat, ex qua nosmet inter nos maxime bellum gesturos censet: (vti sane fieri nemo non videt) an quis alius vnquam, excepto Agesilao, in hoc incubuit, vt vel aliqua natio a rege Persico deficeret, vel quae defecisset, non periret; vel omnino, vt rex malis pressus, Graecis negotium facessere non posset? qui quidem, patria sua bellum adversus Graecos gerente, nihilominus publicum Graeciae commodum non neglexit: sed cum classe domo profectus est, barbarum illum pro suis viribus male multaturus.

CAP. VIII.

Est etiam operae pretium, comitatem ipsius silentio non praeterire, qui quum honore, potentia, regno, eoque sine insidiis, omnium cum amore potiretur; a nemine obnoxius esse iactantiae

* Al. παρέσης.

τις, τὸ δὲ φιλόστοργον, καὶ θεραπευτικὸν τῶν φίλων, καὶ μὴ ζητῶν κατενόησεν ἄν.

β'. Καὶ μὴν μετεῖχε μὲν ἥδιστα παιδικῶν λόγων, συνεσπούδαζε δὲ πᾶν ὅ, τι δέοι φίλοις. διὰ δὲ τὸ εὔελπις, καὶ εὔθυμος, καὶ ἀεὶ ἱλαρὸς εἶναι, πολλοὺς ἐποίει μὴ τοῦ διαπράξασθαί τι μόνον ἕνεκα πλησιάζειν, ἀλλὰ καὶ τοῦ ἥδιον διημερεύειν. ἥκιστα δ' ὢν οἷος μεγαληγορεῖν, ὅμως τῶν ἐπαινούντων αὐτοὺς οὐ βαρέως ἤκουεν, ἡγούμενος βλάπτειν οὐδὲν αὐτοὺς, ὑπισχνεῖσθαι δὲ ἄνδρας ἀγαθοὺς ἔσεσθαι.

γ'. Αλλὰ μὴν καὶ τῇ μεγαλογνωμοσύνῃ γε ὡς εὐκαίρως ἐχρῆτο, οὐ παραλειπτέον. ἐκεῖνος γὰρ, ὅτ' ἦλθεν αὐτῷ ἐπιστολὴ παρὰ βασιλέως, ἣν ὁ μετὰ Καλλία τοῦ Λακεδαιμονίου Πέρσης ἤνεγκε, περὶ ξενίας τε καὶ φιλίας αὐτοῦ, ταύτην μεν οὐκ ἐδέξατο, τῷ δὲ φέροντι εἶπεν, ἀπαγγεῖλαι βασιλεῖ, ὡς ἰδίᾳ μὲν πρὸς αὐτὸν οὐδὲν δέοι ἐπιστολὰς πεμ-

iactantiae visus est, quum eum suorum amantissimum, et in amicis colendis studiosum esse, quiuis, vel aliud agens, animaduertere posset.

2. Perlubenter haberi secum verba de amoribus ferebat, atque idem amicis in rebus seriis operam dabat, sicubi opus esset. Et quia bona spe plenus erat, alacrique et hilari animo; efficiebat, vt multi eum familiariter conuenirent, non tantum vt aliquid impetrarent; sed vti iucundius diem exigerent. Praeterea quum longissime abesset a iactantia, nihilominus haud grauatim audiebat eos, qui seipsos praedicarent: quod eos nulli esse damno putaret, potiusque polliceri, se viros fortes futuros.

3. Ne id quidem omittendum, quam opportune animi magnitudine soleret vti. Nam quum a rege Persarum ei litterae redderentur, quas de necessitudine hospitii, et de amicitia regis perscriptas adtulerat is Persa, qui cum Callia Lacedaemonio venerat; minime illas accepit, sed eum, a quo adlatae fuerant, renuntiare iussit regi; non esse, quamobrem priuatim litteras

πέμπειν· ἦν δὲ φίλος τῇ Λακεδαίμονι, καὶ τῇ Ἑλλάδι εὔνους ὢν φαίνηται, ὅτι καὶ αὐτὸς φίλος ἀνὰ κράτος αὐτῷ ἔσοιτο· ἦν μέντοι, ἔφη, ἐπιβουλεύων ἁλίσκηται, μηδ' ἂν πάνυ πολλὰς ἐπιστολὰς δέχωμαι, φίλον ἕξειν ἐμὲ οἰέσθω.

δʹ. Ἐγὼ οὖν καὶ τοῦτο ἐπαινῶ Ἀγησιλάου, τὸ, πρὸς τὸ ἀρέσκειν τοῖς Ἕλλησιν, ὑπεριδεῖν τὴν βασιλέως ξενίαν. ἄγαμαι δὲ κἀκεῖνο, ὅτι οὐχ ὁπότερος πλείω τε χρήματα ἔχει, καὶ πλειόνων ἄρχει, * τοῦτο ἡγήσατο μεῖζον φροντιστέον εἶναι, ἀλλ' ὁπότερος αὐτός τε ἀμείνων εἴη, καὶ ἀμεινόνων ἡγοῖτο.

έ. Ἐπαινῶ δὲ κἀκεῖνο τῆς προνοίας αὐτοῦ, ὅτι νομίζων ἀγαθὸν τῇ Ἑλλάδι ἀφίστασθαι τοῦ βασιλέως ὡς πλείστους σατράπας, οὐκ ἐκρατήθη οὔθ' ὑπὸ δώρων, οὔθ' ὑπὸ τῆς βασιλέως ῥώμης, ἐθελήσας ξενωθῆναι αὐτῷ· ἀλλ' ἐφυλάξατο μὴ ἄπιστος γενέσθαι τοῖς ἀφίστασθαι βουλομένοις.

ϛʹ. Ἐκεῖνο γε μὴν αὐτοῦ τις οὐκ ἂν ἀγασθείη; ὁ μὲν γὰρ Πέρσης

litteras ad se missitaret: quod si Lacedaemoni se amicum, et Graeciae beneuolum declararet; vicissim se quoque omni studio amicitiam cum eo culturum. Sin deprehensus fuerit, insidias nobis facere; non est, quod se existimet me amicum habiturum, etiamsi permultas ab eo litteras accipiam.

4. Equidem hac etiam in parte Agesilaum laudo, quod, vt Graecis placeret, oblatam a rege necessitudinem hospitii sit aspernatus. Nec minus illud amiror, quod, non vter esset opulentior, ac pluribus imperaret, ei maiores esse gerendos spiritus arbitraretur: sed qui tum ipse melior esset, tum in meliores imperium haberet.

5. Laudo et prouidentiam ipsius, quod, quum vtile duceret Graeciae, quamplurimos satrapas a rege deficere; non vel a muneribus, vel a regis potentia victus sit, vt ei hospitio iungi vellet: sed omni studio cauerit, ne fidem iis violaret, qui a rege deficere cogitabant.

6. Et quis in ipso non hoc quoque miretur? Existimabat rex

* Rectius τότε.

Πέρσης νομίζων, ἢν χρήματα πλεῖςα ἔχῃ, πάνθ' ὑφ' ἑαυτῷ ποιήσαθαι, διὰ τῦτο πᾶν μὲν τὸ ἐν ἀνθρώποις χρυσίον, πᾶν δὲ τὸ ἀργύριον, πάντα δὲ τὰ πολυτελέςατα ἐπειρᾶτο πρὸς ἑαυτὸν ἀθροίζειν· ὁ δὲ ὕτως ἀντεσκευάσατο τὸν οἶκον, ὥςε τύτων μηδενὸς προσδεῖσθαι.

ζ'. Εἰ δέ τις ταῦτα ἀπιςεῖ, ἰδέτω μὲν οἵα οἰκία ἤρκει αὐτῷ, θεάσθω δὲ τὰς θύρας αὐτῦ· εἰκάσειε γὰρ ἄν τις ἔτι ταύτας ἐκείνας εἶναι, ἅσπερ Ἀριςόδημος ὁ Ἡρακλέυς, ὅτε κατῆλθε, λαβὼν ἐπεςήσατο· πειράσθω δὲ θεάσασθαι τὴν ἔνδον κατασκευήν· ἐννοησάτω δὲ, ὡς ἐθοίναζεν ἐν ταῖς θυσίαις· ἀκυσάτω δὲ, ὡς ἐπὶ πολιτικῦ κανάθρυ κατήει εἰς Ἀμύκλας.

η. Τοιγαρῦν ὕτως ἐφαρμόσας τὰς δαπάνας ταῖς προσόδοις, ὐδὲν ἠναγκάζετο χρημάτων ἕνεκα ἄδικον πράτ]ειν. καίτοι καλὸν μὲν δοκεῖ εἶναι, τείχη ἀνάλωτα ἡτ]ᾶσθαι * ὑπὸ πολεμίων· πολὺ μέντοι ἔγωγε κάλλιον κρίνω, τὸ τὴν αὐτῦ ψυχὴν ἀνάλωτον κατασκευάσαι καὶ ὑπὸ χρημάτων, καὶ ὑπὸ ἡδονῶν, καὶ ὑπὸ φόβυ.

ΚΕΦ.

rex Perficus, fe, fi amplisſimas pecunias haberet, omnia redacturum in poteftatem fuam: ideoque, quidquid eſſet inter homines auri, quidquid argenti, quidquid maximi pretii rerum, id totum ad fe colligere nitebatur. At Agefilaus contra, fic domum fuam inſtituerat, vt horum nullo egeret.

7. Quod fi quis fidem nobis non habet, is velim adſpiciat, qualis ei domus fuffecerit, atque etiam fores intueatur. Nam fufpicari quis poſſit, has adhuc illas ipfas eſſe, quas Ariſtodemus Herculis filius, in patriam reuerfus, exſtruxerit. Idem domeſticam fupellectilem contempletur. Quo pacto in facrificiis epularetur, fecum ipfe cogitet. Audiat eum Amyclas in canathro ciuico profectum eſſe.

8. Quum fumtus ad prouentus ita accommodaret, iniuſti nil cogebatur pecuniarum cauſſa facere. Praeclarum quiddam eſſe putatur, inexpugnabiles muros ab hoſtibus fuperari; verum ego multo praeclarius eſſe iudico, parare animum fuum, vt a pecuniis, voluptatibus, metu fit inexpugnabilis.

CAP.

* Al. κτᾶσθαι.

ΚΕΦ. θ'.

Ἀλλὰ μὴν ἐρῶ γε, ὡς καὶ τὸν τρόπον ὑπεστήσατο τῇ τοῦ Πέρσου ἀλαζονείᾳ. πρῶτον γάρ, ὁ μὲν τῷ σπανίως ὁρᾶσθαι ἐσεμνύνετο, Ἀγησίλαος δὲ τῷ ἀεὶ ἐμφανὴς εἶναι ἠγάλλετο· νομίζων, αἰσχρουργίᾳ μὲν τὸ ἀφανίζεσθαι πρέπειν, τῷ δὲ εἰς κάλλος βίῳ τὸ φῶς μᾶλλον κόσμον παρέχειν.

β'. Ἔπειτα δὲ, ὁ μὲν τῷ δυσπρόσοδος εἶναι ἐσεμνύνετο, ὁ δὲ τῷ πᾶσιν εὐπρόσοδος εἶναι ἔχαιρε. καὶ ὁ μὲν ἡβρύνετο τῷ βραδέως διαπράττειν, ὁ δὲ τότε μάλιστα ἔχαιρεν, ὁπόταν τάχιστα τυχόντας, ὧν δέοιντο, ἀποπέμποι.

γ'. Ἀλλὰ μὴν καὶ τὴν εὐπάθειαν ὅσω ῥάονα καὶ εὐπορωτέραν Ἀγησίλαος ἐπετήδευσεν, ἄξιον κατανοῆσαι. τῷ μὲν γὰρ Πέρσῃ πᾶσαν γῆν περιέρχονται μαστεύ-

CAP. IX.

Equidem exponam, quo pacto etiam moribus Persico fastui sit aduersatus. Primum Rex Persicus autoritatem sibi quaerebat ex eo, quod raro conspiceretur: Agesilaus eo ipso delectabatur, quod semper hominum in conspectu versaretur. Existimabat enim, decere vitam facinorosam, vt in obscuro lateret: honestae vero lucem ipsam maius ornamentum conciliare.

2. Deinde grauitatem ille captabat ex eo, quod difficilis ad ipsum accessus esset: hic gaudium ex eo, quod facilis aditus vniuersis ad se pateret. Putabat ille splendidum esse, quod negotia tardius conficeret: hic maxime tum laetabatur, quum homines id quod cupiebant, celerrime consequutos dimitteret.

3. Operae pretium est etiam considerare, quanto faciliorem ac parabiliorem voluptatem Agesilaus consectaretur. Sunt enim Persico regi, qui terram vniuer-

μαστεύοντες, τί ἂν ἡδέως πίοι. μυρίοι δὲ τεχνῶνται τί ἂν ἡδέως φάγοι· ὅπως γεμὴν καταδάρθοι, οὐδ' ἂν εἴποι τις ὅσα πραγματεύονται. Ἀγησίλαος δὲ, διὰ τὸ φιλόπονος εἶναι, πᾶν μὲν τὸ παρὸν ἡδέως ἔπινε, πᾶν δὲ τὸ συντυχὸν ἡδέως ἤσθιεν· εἰς δὲ τὸ ἀσμένως κοιμηθῆναι, πᾶς τόπος ἱκανὸς ἦν αὐτῷ.

δ'. Καὶ ταῦτα οὐ μόνον πράττων ἔχαιρεν, ἀλλὰ καὶ ἐνθυμούμενος ἠγάλλετο, ὅτι αὐτὸς μὲν ἐν μέσαις ταῖς εὐφροσύναις ἀναστρέφοιτο· τὸν δὲ βάρβαρον ἑώρα, εἰ μέλλοι ἀλύπως βιώσεσθαι, συνελκυστέον αὐτῷ ἀπὸ περάτων τῆς γῆς τὰ τέρψοντα.

ε'. Εὔφραινον δὲ καὶ τάδε, ὅτι αὐτὸς μὲν ᾔδει τῇ τῶν θεῶν κατασκευῇ δυνάμενος ἀλύπως χρῆσθαι· τὸν δὲ ἑώρα φεύγοντα μὲν θάλπη, φεύγοντα δὲ ψύχη, δι' ἀσθένειαν ψυχῆς, οὐκ ἀνδρῶν ἀγαθῶν, ἀλλὰ θηρίων τῶν ἀσθενεστάτων βίον μιμούμενον.

ϛ'. Ἐκεῖνό

vniuerſam circumeunt, et quid cum voluptate bibat, inueſtigant; innumeri alii, quo cum voluptate veſcatur, excogitant: vt dormiat, dici non poteſt, quam multa moliantur. Ageſilaus vero, quod patiens laboris eſſet, quidquid aderat, cum voluptate bibebat: quidquid oblatum forte fuiſſet, cum voluptate comedebat: vt ſuauiter ſomno frueretur, quiuis ei locus idoneus erat.

4. Atque haec ſe facere non modo gaudebat, ſed etiam exultabat laetitia, quoties cogitaret, ſe quidem verſari mediis in voluptatibus: illum vero barbarum videret, ſiquidem abſque dolore vellet viuere, neceſſe habere, vt ab extremis terrae finibus ea comportaret, de quibus voluptatem capturus eſſet.

5. Augebant ei laetitiam et illa, quod ſe quidem ſciret absque animi aegritudine poſſe diuina [tempeſtatum] diſpoſitione vti: illum vero videret aeſtus et frigora fugere, ac propter imbecillitatem animi non fortium virorum, ſed debiliſſimarum beſtiarum vitam imitari.

6. Hoc

ϛʹ. Ἐκεῖνο γε μὴν πῶς οὐ καλὸν καὶ μεγαλόγνωμον, τὸ αὐτὸν μὲν ἀνδρὸς ἔργοις καὶ κτήμασι κοσμεῖν τὸν ἑαυτοῦ οἶκον, κύνας τε πολλοὺς θηρευτὰς, καὶ ἵππους πολεμιστηρίους τρέφοντα· Κυνίσκαν δὲ ἀδελφὴν οὖσαν πεῖσαι ἁρματοτροφεῖν, καὶ ἐπιδεῖξαι, νικώσης αὐτῆς, ὅτι τὸ θρέμμα τοῦτο οὐκ ἀνδραγαθίας, ἀλλὰ πλούτου ἐπίδειγμά ἐστι;

ζʹ. Τόδε γε μὴν πῶς οὐ σαφῶς πρὸς τὸ γενναῖον ἔγνω, ὅτι ἅρματι μὲν νικήσας τοὺς ἰδιώτας, * οὐδὲ ὀνομαστότερος ἂν γένοιτο· εἰ δὲ φίλην μὲν πάντων μάλιστα τὴν πόλιν ἔχοι, πλείστους δὲ φίλους καὶ ἀρίστους ἀνὰ πᾶσαν τὴν γῆν κέκτηται, νικῴη δὲ τὴν μὲν πατρίδα καὶ τοὺς ἑταίρους εὐεργετῶν, τοὺς δὲ ἀντιπάλους τιμωρούμενος, ὅτι οὕτως ἂν εἴη νικηφόρος τῶν καλλίστων καὶ μεγαλοπρεπεστάτων ἀγωνισμάτων, καὶ ὀνομαστότατος καὶ ζῶν καὶ τελευτήσας γένοιτ᾽ ἄν;

ΚΕΦ.

6. Hoc quidem certe qui non praeclarum ac magnanimum erat, quod, quum ipſe factis ac rebus ad virum pertinentibus domum ſuam ornaret, multoſque canes venaticos, et equos ad bellum idoneos aleret; Cyniſcae ſorori, vt ad agendos currus aleret iumenta, perſuaſerit, eaque vincente demonſtrarit, his alendis nullum edi fortitudinis ſpecimen, ſed opes duntaxat oſtentari?

7. Iam vero quis neget hoc animo generoſo convenire, quod cenſuit, hominibus priuatis curru victis, nihilo ſe clariorem fieri; at ſi patriam haberet amiciſſimam, amicos plurimos optimoſque per vniuerſum terrarum orbem comparaſſet, patriam et ſodales beneficiis, aduerſarios vlciſcendo ſuperaſſet; reapſe pulcherrimis ac magnificentiſſimis in certaminibus victorem ſe futurum, atque clariſſimum nomen, non ſolum ſuperſtitem, ſed etiam a morte conſequuturum?

* Rectius οὐδέν.

C A P.

ΚΕΦ. ί.

Ἐγὼ μὲν οὖν τοιαῦτα ἐπαινῶ Ἀγησίλαον. ταῦτα γὰρ οὐχ ὥσπερ εἰ θησαυρῷ τις ἐντύχοι, πλουσιώτερος μὲν ἂν εἴη, οἰκονομικώτερος δὲ οὐδὲν ἄν· καὶ εἰ νόσου δὲ πολεμίοις ἐμπεσούσης κρατήσειεν, εὐτυχέστερος μὲν ἂν εἴη, στρατηγικώτερος δὲ οὐδὲν ἄν. ὁ δὲ καρτερίᾳ μὲν πρωτεύων, ἔνθα πονεῖν καιρός, ἀλκῇ δέ, ὅπου ἀνδρίας* ἀγών, γνώμῃ δέ, ὅπου βουλῆς ἔργον, οὗτος ἔμοιγε δοκεῖ δικαίως ἀνὴρ ἀγαθὸς παντελῶς ἂν νομίζεσθαι.

β'. Εἰ δὲ καλὸν εὕρημα ἀνθρώποις στάθμη καὶ κανὼν πρὸς τὸ ἀγαθὰ ἐργάζεσθαι, καλὸν ἄν μοι δοκεῖ [εἶναι] ἡ Ἀγησιλάου ἀρετὴ παράδειγμα γενέσθαι τοῖς ἀνδραγαθίαν ἀσκεῖν βουλομένοις. τίς γὰρ ἂν ἢ θεοσεβῆ μιμούμενος, ἀνόσιος γένοιτο· ἢ δίκαιον, ἄδικος· ἢ σώφρονα, ὑβριστής· ἢ ἐγκρατῆ, ἀκρα-

CAP. X.

Ob res igitur huiusmodi laudo equidem Agesilaum. Haec enim non ita sunt, veluti si quis thesaurum forte reperiat, opulentior quidem efficitur. non tamen administrandae rei familiaris peritior: vel si morbo hostes inuadente victoria potiatur, felicior quidem esse potest, nihilo tamen arte imperatoria instructior. Qui scilicet tolerantia laborum praestat aliis, vbi res ita postulat; et fortitudine, vbi agendum est fortiter; et iudicio, quum consilio quid suscipiendum est; is mihi quidem videtur optimo iure vir omnino bonus esse putandus.

2. Quod si trutina et norma pro inuento vtili mortalibus haberi debent, ad efficiunda praeclara opera; etiam mihi egregium exemplum Agesilai virtus esse videtur, iis qui fortitudinem exercere volunt. Nam quis impius fiat, si religiosum imitetur? quis iniustus, si iustum? quis petulans, si modestum? quis intemperans,

* Al. ἀνδρείας.

ἀκρατής; καὶ γὰρ δὴ οὐχ οὕτως ἐπὶ τῷ ἄλλων βασιλεύειν, ὡς ἐπὶ τῷ ἑαυτοῦ ἄρχειν ἐμεγαλύνετο· οὐδ᾽ ἐπὶ τῷ πρὸς τοὺς πολεμίους, ἀλλ᾽ ἐπὶ τῷ πρὸς πᾶσαν ἀρετὴν ἡγεῖσθαι τοῖς πολίταις.

γ′. Ἀλλὰ γὰρ μὴ, ὅτι τετελευτηκὼς ἐπαινεῖται, τούτου ἕνεκα θρῆνόν τις τοῦτον τὸν λόγον νομισάτω, ἀλλὰ πολὺ μᾶλλον ἐγκώμιον. πρῶτον μὲν γὰρ, ἅπερ ζῶν ἤκουε, ταῦτα καὶ νῦν λέγεται περὶ αὐτοῦ. ἔπειτα δὲ, τί καὶ πλέον θρήνου ἄπεστιν, ἢ βίος τε εὐκλεὴς, καὶ θάνατος ὡραῖος; ἐγκωμίων δὲ τί ἀξιώτερον, ἢ νῖκαί τε αἱ κάλλισται, καὶ ἔργα τὰ πλείστου ἄξια;

δ′. Δικαίως δ᾽ ἂν ἐκεῖνός γε μακαρίζοιτο, ὃς εὐθὺς μὲν ἐκ παιδὸς ἐρασθεὶς τοῦ εὐκλεὴς γενέσθαι, ἔτυχε τούτου μάλιστα τῶν καθ᾽ ἑαυτόν· φιλοτιμότατος δὲ πεφυκὼς, ἀήττητος διετέλεσεν, ἐπεὶ βασιλεὺς ἐγένετο· ἀφικόμενος δὲ ἐπὶ τὸ μήκιστον ἀνθρωπίνου αἰῶνος, ἀναμάρτητος ἐτελεύτησε καὶ

περὶ

rans, ſi temperantem? Ageſilaus enim non tam eo, quod aliorum rex eſſet, quam quod imperare ſibi poſſet, gloriabatur: neque tam quod adverſus hoſtes, quam quod ad omnem virtutem ciuibus ſuis dux eſſet.

3. Enimuero quod a morte laudatur, non idcirco quiſquam hanc orationem putet eſſe naeniam, ſed celebrationem potius exiſtimet. Nam primum de ipſo commemorantur ea, quae de viuo praedicabantur. Deinde quid a lamentatione longius abeſt, quam glorioſa vita, et mors decora? Quid encomiis item conuenientius, quam victoriae pulcherrimae, maximique momenti facinora?

4. Ac iure quidem ille beatus praedicetur, qui quum ſtatim a puero cupiditate famae incenſus eſſet, illam conſecutus eſt magis, quam omnes aetatis ſuae homines: qui quum honoris ac dignitatis a natura imprimis eſſet adpetens, ex quo rex factus fuit, perpetuo inuictus exſtitit. Quumque longiſſimam vitae humanae metam attigiſſet, inculpatus obiit, tum ab

iis

περὶ τούτους ὧν ἡγεῖτο, καὶ πρὸς ἐκείνους οἷς ἐπολέμει.

ΚΕΦ. ιά.

Βούλομαι δὲ καὶ ἐν κεφαλαίοις ἐπανελθεῖν τὴν ἀρετὴν αὐτοῦ, ὡς ἂν ὁ ἔπαινος εὐμνημονεστέρως ἔχοι. Ἀγησίλαος μὲν ἱερὰ καὶ τὰ ἐν τοῖς πολεμίοις ἐσέβετο, ἡγούμενος τοὺς θεοὺς οὐχ ἧττον ἐν τῇ πολεμίᾳ χρῆναι, ἢ ἐν τῇ φιλίᾳ συμμάχους ποιεῖσθαι. ἱκέτας δὲ θεῶν οὐδὲ ἐχθροὺς ἐβιάζετο, νομίζων ἄλογον εἶναι τοὺς μὲν ἐξ ἱερῶν κλέπτοντας, ἱεροσύλους καλεῖν. τοὺς δὲ βωμῶν ἱκέτας ἀποσπῶντας, εὐσεβεῖς ἡγεῖσθαι.

β'. Ἐκεῖνος γε μὴν ὑμνῶν οὔποτ' ἔληγεν, ὡς τοὺς θεοὺς οἴοιτο οὐδὲν ἧττον ὁσίοις ἔργοις ἢ ἁγνοῖς ἱεροῖς ἥδεσθαι. ἀλλὰ μὴν καὶ ὁπότε εὐτυχοίη, οὐκ ἀνθρώπων ὑπερεφρόνει, ἀλλὰ θεοῖς χάριν ᾔδει· καὶ θαρρῶν πλείονα ἔθυσεν,

iis quibus praeerat, tum ab iis aduersus quos bellum gerebat.

CAP. XI.

Libet autem virtutem eius summatim repetere, quo facilius haec laudatio memoriae inhaereat. Venerabatur Agesilaus delubra etiam in hostico: quód existimaret, Deorum auxilia non minus in hostili, quam pacato solo quaerenda esse. Quod si qui Diis essent supplices, eos non violabat, ne si hostes quidem essent; quod absurdum esse duceret, eos qui a fanis aliquid furto subtrahant, sacrilegos adpellare; qui autem supplices ab aris auellant, pro religiosis habere.

2. Nunquam hymnos dicere desinebat, quod Deos arbitraretur non minus factis religiosis, quam sacrificiis puris delectari. Quinetiam, quoties fortuna vtebatur prospera, non homines contemnebat, sed Diis habebat gratias: et fiduciae plenus, plures mactabat hostias, quam rebus

στεν, ἢ ὀκνῶν ηὔχετο· εἴθιστο δὲ φοβούμενος μὲν, ἱλαρὸς φαίνεσθαι, εὐτυχῶν δὲ, πρᾶος εἶναι.

γ΄. Τῶν γεμὴν φίλων οὐ τοὺς δυνατωτάτους, ἀλλὰ τοὺς προθυμοτάτους μάλιστα ἠσπάζετο. ἐμίσει δὲ, οὐκ εἴ τις κακῶς πάσχων ἠμύνετο, ἀλλ' εἴ τις εὐεργετούμενος ἀχάριστος φαίνοιτο. ἔχαιρε δὲ τοὺς μὲν αἰσχροκερδεῖς πένητας ὁρῶν, τοὺς δὲ δικαίους πλουσίους ποιῶν, βουλόμενος τὴν δικαιοσύνην τῆς ἀδικίας κερδαλεωτέραν καθιστάναι.

δ΄. Ἤσκει δὲ ἐξομιλεῖν μὲν παντοδαποῖς, χρῆσθαι δὲ τοῖς ἀγαθοῖς. ὁπότε δὲ ψεγόντων ἢ ἐπαινούντων τινὰς ἀκούοι, οὐχ ἧττον ᾤετο καταμανθάνειν τῶν λεγόντων τρόπους, ἢ περὶ ὧν λέγοιεν. καὶ τοὺς μὲν ὑπὸ φίλων ἐξαπατωμένους οὐκ ἔψεγε, τοὺς δὲ ὑπὸ πολεμίων, πάμπαν κατεμέμφετο. καὶ τὸ μὲν ἀπιστοῦντας ἐξαπατᾶν, σοφὸν ἔκρινε, τὸ δὲ πιστεύοντας, ἀνόσιον.

έ. Ἐπαινοῦ-

bus ſuis metuens voueret. Et conſuefecerat ſe, vt, quoties in metu eſſet, hilaritatem prae ſe ferret: rebus contra ſecundis humilis eſſet.

3. Ex amicis, non eos qui plurimum poterant, ſed qui promptiſſimi erant, complectebatur. Odio proſequebatur non eum, qui laeſus ſe vlciſcebatur: ſed qui beneficiis adfectus, ingratum ſe declarabat. Erat illi voluptati, turpis quidem lucri auidos pauperes videre; iuſtos autem collocupletare: quod efficere cuperet, vt plus ex iuſtitia, quam ex iniuſtitia, lucri perciperetur.

4. Cum hominibus cuiuscunque ordinis verſari, bonis vti ſolebat. Quod ſi quos aliquando vituperantes, vel laudantes alios audiret; exiſtimabat, non minus illorum ſe mores agnoſcere, qui ea proferebant; quam eorum, de quibus diceretur. Quotquot ab amicis circumuenirentur, non vituperabat: qui autem ab hoſtibus, eos maximoperè reprehendebat. Diffidentes fallere, ſapientis eſſe: credentes, nefarium putabat.

5 Si

ε'. Ἐπαινούμενος δὲ ἔχαιρεν ὑπὸ τῶν καὶ ψέγειν ἐθελόντων τὰ μὴ ἀρεστά, καὶ τῶν παῤῥησιαζομένων οὐδένα ἤχθραινε· τοὺς δὲ κρυψίνους ὥσπερ ἐνέδρας ἐφυλάττετο. τοὺς γεμὴν διαβόλους μᾶλλον, ἢ τοὺς κλέπτας ἐμίσει, μείζω ζημίαν ἡγούμενος, φίλων ἢ χρημάτων στερίσκεσθαι.

ς'. Καὶ τὰς μὲν τῶν ἰδιωτῶν ἁμαρτίας πράως ἔφερε, τὰς δὲ τῶν ἀρχόντων μεγάλας ἦγε· κρίνων, τοὺς μὲν ὀλίγα, τοὺς δὲ πολλὰ κακῶς διατιθέναι. τῇ βασιλείᾳ προσήκειν ἐνόμισεν οὐ ῥᾳδιουργίαν, ἀλλὰ καλοκἀγαθίαν.

ζ'. Καὶ τοῦ μὲν σώματος εἰκόνα στήσασθαι ἀπέσχετο, πολλῶν αὐτῷ τοῦτο δωρεῖσθαι θελόντων· τῆς δὲ ψυχῆς οὐδέποτε ἐπαύετο μνημεῖα διαπονούμενος· ἡγούμενος τὸ μὲν, ἀνδριαντοποιῶν, τὸ δὲ, αὐτοῦ ἔργον εἶναι· καὶ τὸ μὲν, πλουσίων, τὸ δὲ, τῶν ἀγαθῶν.

η'. Χρήμασι γεμὴν οὐ μόνον δικαίως, ἀλλὰ καὶ ἐλευθερίως ἐχρῆτο· τῷ μὲν δικαίῳ ἀρκεῖν ἡγούμενος τὸ

ἐᾷν

5. Si ab iis laudaretur, qui vellent etiam vituperare quae displicerent, gaudebat; neque cuiquam illorum, qui libertate in dicendo vterentur, infensius erat: ab iis, tanquam ab insidiis, sibi cauens, qui mentem suam astute celarent. Delatores maiori prosequebatur odio, quam fures: quod maius esse detrimentum duceret, amicis quam rebus suis spoliari.

6. Priuatorum hominum errata miti ferebat animo. principum vero, magni esse momenti censebat: quod, ab illis exigua proficisci, ab his magna mala, iudicaret. Regno non desidiam, sed strenuitatem conuenire putabat.

7. A statuenda corporis imagine abstinebat, multis in hoc ei gratificari volentibus: animi vero monumenta nunquam elaborare desinebat. Arbitrabatur enim illud statuarii, hoc sui muneris esse: ac rursus illud diuitum, hoc bonorum.

8. Facultatibus non iuste tantum, sed etiam liberaliter vtebatur: quod homini iusto satis esse

duceret.

ἐᾷν τὰ ἀλλότρια, τῷ δὲ ἐλευθερίῳ καὶ τῶν ἑαυτῦ προσωφελητέον εἶναι. αἰεὶ δὲ δεισιδαίμων ἦν, νομίζων τὺς μὲν καλῶς ζῶντας, ὔπω εὐδαίμονας· τὺς δ' εὐκλεῶς τετελευτηκότας, ἤδη μακαρίυς.

θ'. Μείζω δὲ συμφορὰν ἔκρινε τὸ, γιγνώσκοντα ἢ ἀγνοῦντα, ἀμελεῖν τῶν ἀγαθῶν. δόξης δὲ ὐδεμίας ἤρα, ἧς ὐκ ἐξεπονεῖτο* ἴδια. μετ' ὀλίγων δέ μοι ἐδόκει ἀνθρώπων ὐ καρτερίαν τὴν ἀρετὴν, ἀλλ' εὐπάθειαν νομίζειν. ἐπαινύμενος γῦν ἔχαιρε μᾶλλον, ἢ χρήματα κτώμενος. ἀλλὰ μὴν ἀνδρείαν γε τὸ πλέον μετ' εὐβυλίας, ἢ μετὰ κινδύνων ἐπεδείκνυτο· καὶ σοφίαν ἔργῳ μᾶλλον ἢ λόγῳ ἤσκει.

ι'. Πρᾳότατος γεμὴν φίλοις ὢν, ἐχθροῖς φοβερώτατος ἦν· καὶ πόνοις μάλιστα ἀντέχων, ἑταίροις ἥδιστα ὑπεῖκε, καλῶν ἔργων μᾶλλον ἢ τῶν καλῶν σωμάτων ἐπιθυμῶν. ἐν γεμὴν ταῖς εὐπραξίαις σωφρονεῖν ἐπιστάμενος, ἐν τοῖς δεινοῖς εὐθαρσὴς ἐδύνατο εἶναι.

ιά. Καὶ

duceret, ab alienis abſtinere, liberalem putaret etiam ſua debere hominum ad vtilitatem conferre. Semper religioſus erat, et honeſte quidem viuentes, necdum felices, qui vero glorioſe mortem oppetiiſſent, eos iam beatos exiſtimabat.

9. Maiorem eſſe calamitatem putabat, ſcientem, quam inſcium, res praeclaras negligere. Gloriae nullius cupiditate ducebatur, quam non ſuis ſibi laboribus compararet. Cum paucis hominibus videbatur mihi indicare, virtutem non tolerantiam eſſe, ſed voluptatem. Si laudaretur, magis gaudebat, quam ſi opes adquiſiuiſſet. Fortitudinem plerumque potius cum conſilio quam periculis oſtendebat: et ſapientiam re potius quam verbis exercebat.

10. In amicos mitiſſimus, hoſtibus maximo terrori erat. Quum labores egregie toleraret, ſodalibus tamen libentiſſime cedebat, magis actiones pulchras quam pulchra corpora deſiderans. Norat modeſte rebus vti ſecundis. aduerſis ſpei plenus eſſe poterat.

 11. Comi-

* Al. ἐξεπόνει τὰ ἴδια.

ιά. Καὶ τὸ εὔχαρι ἐ σκώμμασιν, ἀλλὰ τρόπῳ ἐπετήδευε. καὶ τὸ μεγαλόφρον ἐ σὺν ὕβρει, ἀλλὰ σὺν γνώμῃ ἐχρῆτο. τῶν γἐν ὑπεραύχων καταφρονῶν, τῶν μετρίων ταπεινότερος ἦν. καὶ γὰρ ἐκαλλωπίζετο τῇ μὲν ἀμφὶ τὸ σῶμα φαυλότητι, τῷ δ' ἀμφὶ τὸ στράτευμα κόσμῳ, τῷ δ' αὐτὸς ὡς ἐλαχίστων δεῖσθαι, τῷ δὲ τὲς φίλες ὡς πλεῖστα ὠφελεῖν.

ιβ'. Πρὸς δὲ τέτοις, βαρύτατος μὲν ἀνταγωνιστὴς ἦν, κεφότατος δὲ, κρατήσας. ἐχθροῖς μὲν δυσεξαπάτητος, φίλοις δὲ εὐπαραπειστότατος *. αἰεὶ δὲ τιθεὶς τὰ τῶν φίλων ἀσφαλῶς, αἰεὶ ἀμαυρἐν τὰ τῶν πολεμιων ἔργον εἶχεν.

ιγ'. Ἐκεῖνον οἱ μὲν συγγενεῖς, φιλοκηδεμόνα ἐκάλεν· οἱ δὲ χρώμενοι, ἀπροφάσιστον· οἱ δ' ὑπεργήσαντές τι, μνήμονα· οἱ δ' ἀδικέμενοι, ἐπίκερον· οἱ γεμὴν συγκινδυνεύοντες, μετὰ θεὲς σωτῆρα.

ιδ'. Δοκεῖ

11. Comitatem non iocis, ſed moribus ſtudebat adſequi. Animi magnitudine non cum iniuria, ſed iudicio vtebatur. Itaque ſpretis iactabundis, etiam mediocribus erat humilior. Etenim gloriam ſibi captabat ex vili corporis cultu, ex pulchro exercitus apparatu, ex eo quod ipſe quam paucilſimis egeret, amicis quamplurimum prodeſſet.

12. Praeterea dum certaret, grauiſſimus aduerſarius: vbi vero victoria potitus eſſet, admodum facilem ſe praebuit. Idem ab hoſtibus difficulter circumueniri poterat, ab amicis facillime falſa perſuaſione decipiebatur. Semper hoc ſibi propoſitum habebat, vt res amicorum in tuto locaret, hoſtium labefactatas euerteret.

13. Illum cognati nominabant propinquorum ſtudioſum; qui opera eius vtebantur, nihil recuſantem; qui aliquid officii exhibuiſſent, memorem; per iniuriam laeſi, opitulatorem; in eodem periculo conſtituti, poſt Deos ſervatorem.

14. Vide-

* Al. εὐπαραπιστότατος.

ιδ΄. Δοκεῖ δ' ἔμοιγε καὶ τόδε μόνος ἀνθρώπων ἐπιδεῖξαι, ὅτι ἡ μὲν τοῦ σώματος ἰσχὺς γηράσκει, ἡ δὲ τῆς ψυχῆς ῥώμη τῶν ἀγαθῶν ἀνδρῶν ἀγήρατός ἐστιν. ἐκεῖνος γοῦν οὐκ ἀπεῖπε μεγάλην καὶ καλὴν ἐφιέμενος . . . . τὸ * σῶμα φέρειν ἠδύνατο τὴν τῆς ψυχῆς αὐτοῦ ῥώμην.

ιε. Τοιγαροῦν ποίας οὐ νεότητος κρεῖττον τὸ ἐκείνου γῆρας ἐφάνη; τίς μὲν γὰρ τοῖς ἐχθροῖς ἀκμάζων οὕτω φοβερὸς ἦν, ὡς Ἀγησίλαος, τὸ μήκιστον τοῦ αἰῶνος ἔχων; τίνος δ' ἐκποδὼν γενομένου μᾶλλον ἥσθησαν οἱ πολέμιοι, ἢ Ἀγησιλάου, καίπερ γηραιοῦ τελευτήσαντος; τίς δὲ συμμάχοις θάρρος παρέσχεν, ὅσον Ἀγησίλαος, καίπερ ἤδη πρὸς τῷ στόματι ** τοῦ βίου ὤν; τί δὲ νέοι φίλοι *** πλέον ἐπόθησαν, ἢ Ἀγησίλαον γηραιὸν ἀποθανόντα;

ιϛ΄. Οὕτω δὲ τελέως ὁ ἀνὴρ τῇ πατρίδι ὠφέλιμος ὢν διεγένετο, ὡς καὶ τετελευτηκὼς ἤδη, ἔτι μεγαλείως

14. Videtur idem mihi solus inter homines declarasse, corporis quidem robur senescere, sed animi vires in viris fortibus senectutis expertes esse. Nunquam ille ita despondit, quominus magnae ac pulchrae virtutis studio duceretur, quamdiu corpus ferre robur animi poterat.

15. Qua igitur iuuentute non ipsius senecta praestare visa fuit? Quis aetate vegeta hostibus adeo fuit terrori, vt Agesilaus extrema in senectute? Quonam sublato maiorem hostes voluptatem cepere, quam Agesilao, tametsi senex admodum vita fungeretur? Quis tantum fiduciae sociis praebuit, quantum Agesilaus, licet ad vitae ostium peruenisset? Quid amici iuuenes magis desiderarunt, quam Agesilaum, qui senex e viuis excesserat?

16. Is adeo perfecte semper vtilis patriae fuit, vt etiam iam defunctus, plurimam adhuc rem-

* Locum hunc ita integrum legisse videtur Philelphus, huius orationis (in edit. Genev.) interpres: ἐφιέμενος ἀρετὴν, ἕως τὸ. sed al. ἐφιέμενος δόξαν, ἕως τὸ etc.

** Al. ex coniectura τέρματι.

*** Al. τίνα δὲ νέον οἱ φίλοι etc.

γαλείως ὠφελῶν τὴν πόλιν εἰς τὴν ἀΐδιον οἴκησιν κατηγάγετο· μνημεῖα μὲν τῆς ἑαυτȣ̃ ἀρετῆς ἀνὰ πᾶσαν τὴν γῆν κτησάμενος, τῆς δὲ βασιλικῆς ταφῆς ἐν τῇ πατρίδι τυχών.

ΞΕΝΟ-

rempublicam iuuans, ad illud aeternum domicilium diverterit. Monumenta quidem virtutis ſuae veluti per vniverſum terrarum orbem conſequutus fuit, ita ſepulturam in patria regiam obtinuit.

XENO-

ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ

ΛΑΚΕΔΑΙΜΟΝΙΩΝ ΠΟΛΙΤΕΙΑ.

ΚΕΦ. ά.

Ἀλλ' ἐγὼ ἐννοήσας ποτὲ, ὡς ἡ Σπάρτη, τῶν ὀλιγανθρωποτάτων πόλεων οὖσα, δυνατωτάτη τε καὶ ὀνομαστοτάτη ἐν τῇ Ἑλλάδι ἐφάνη· ἐθαύμασα, ὅτῳ ποτὲ τρόπῳ τοῦτ' ἐγένετο. ἐπεὶ μέντοι κατενόησα τὰ ἐπιτηδεύματα τῶν Σπαρτιατῶν, οὐκέτι ἐθαύμαζον.

β'. Λυκοῦργον μέντοι, τὸν θέντα αὐτοῖς τοὺς νόμους, οἷς πειθόμενοι ηὐδαιμόνησαν, τοῦτον καὶ θαυμάζω, καὶ εἰς τὰ ἔσχατα μάλα σοφὸν ἡγοῦμαι. ἐκεῖνος γὰρ οὐ μιμησάμενος τὰς

XENOPHONTIS

LACEDAEMONIORUM RESPUBLICA.

CAP. I.

Cogitanti mihi aliquando Spartam, quum vna ex vrbibus minime populoſis ſit, nihilominus et potentiſſimam, et clariſſimam in Graecia exſtitiſſe; mirum videbatur, quonam modo id fieri potuerit. Sed poſtea quam Spartanorum inſtituta perſpexi; non amplius mirabar.

2. Lycurgum ſane, qui leges eis tulit, quibus parendo felices euaſere, non ſolum admiror; ſed etiam ſumme ſapientem fuiſſe arbitror. Nam is haudquaquam alias ciuitates

τὰς ἄλλας πόλεις, ἀλλὰ καὶ ἐναντία γνοὺς ταῖς πλείσταις, προέχουσαν εὐδαιμονίᾳ τὴν πατρίδα ἐπέδειξεν.

γʹ. Αὐτίκα γὰρ περὶ τεκνοποιΐας (ἵνα ἐξ ἀρχῆς ἄρξωμαι) οἱ μὲν ἄλλοι τὰς μελλούσας τίκτειν, καὶ καλῶς δοκούσας κόρας παιδεύεσθαι, καὶ σίτῳ ᾗ ἀνυστὸν μετριωτάτῳ τρέφουσι, καὶ ὄψῳ ᾗ δυνατὸν μικροτάτῳ· οἴνου γε μὴν ἢ πάμπαν ἀπεχομένας, ἢ ὑδαρεῖ χρωμένας διάγουσιν. ὥσπερ δὲ οἱ πολλοὶ τῶν τὰς τέχνας ἐχόντων ἑδραῖοί εἰσιν, οὕτω καὶ τὰς κόρας οἱ ἄλλοι Ἕλληνες ἠρεμιζούσας ἐριουργεῖν ἀξιοῦσι. τὰς μὲν οὕτω τρεφομένας πῶς χρὴ προσδοκῆσαι μεγαλεῖόν ἄν τι γεννῆσαι;

δʹ. Ὁ δὲ Λυκοῦργος ἐσθῆτας μὲν καὶ δούλας παρέχειν ἱκανὰς ἡγήσατο εἶναι, ταῖς δ᾽ ἐλευθέραις μέγιστον νομίσας εἶναι τὴν τεκνοποιΐαν, πρῶτον μὲν σωμασκεῖν ἔταξεν οὐδὲν ἧττον τὸ θῆλυ τοῦ ἄῤῥενος φύλου· ἔπειτα δὲ δρόμου καὶ ἰσχύος, ὥσπερ καὶ τοῖς ἀνδράσιν, οὕτω καὶ ταῖς θηλείαις

tes imitatus, immo etiam contraria plurimis ſtatuens, vt patria ſua felicitate caeteris praeſtaret, effecit.

3. Quippe ſtatim (vt ab ipſo principio rem ordiar) quod ſobolis procreationem adtinet, alii puellas, quae pariturae ſunt, et recte videntur educari, modico quam maxime fieri poteſt pane, ac prout licet obſonio pertenui alunt: et quidem eas ita regunt, vt a vino vel prorſus abſtineant, vel diluto vtantur. Vt autem plerique opifices ſedentarii ſunt, ſic Graeci caeteri puellas ſine omni motu lanificium exercere volunt. At quomodo poteſt expectari, vt, quae ſic educantur, inſigne quid pariant?

4. Lycurgus autem exiſtimabat, vel ipſas ancillas ad veſtem parandam ſufficere: ingenuarum munus in primis eſſe ratus, procreare liberos. Itaque primum non minus foemineum ſexum habere corporis exercitia iuſſit, quam maſculum. Deinde, ſicut viris inter ſe certamina curſus et roboris inſtituit, ſic etiam foeminis:

λείαις ἀγῶνας πρὸς ἀλλήλας ἐποίησε, νομίζων ἐξ ἀμφοτέρων ἰσχυρῶν καὶ τὰ ἔκγονα ἐῤῥωμενέςερα γίγνεσθαι.

έ. Ἐπεὶ γεμὴν γυνὴ πρὸς ἄνδρα ἔλθοι, ὁρῶν τὰς ἄλλας τὸν πρῶτον τȣ̃ χρόνȣ ἀμέτρως ταῖς γυναιξὶ συνόντας, καὶ τȣ́τȣ τἀναντία ἔγνω. ἔθηκε γὰρ, αἰδεῖσθαι μὲν εἰσιόντα ὀφθῆναι, αἰδεῖσθαι δ' ἐξιόντα. ȣ̔́τω δὲ συνόντων, ποθεινοτέρως μὲν ἀνάγκη σφῶν αὐτῶν ἔχειν, ἐῤῥωμενέςερα δὲ γίγνεσθαι * εἴ τι βλαςάνοιεν, ȣ̔́τω μᾶλλον, ἢ εἰ διάκοροι ἀλλήλων εἶεν.

ς'. Πρὸς δὲ τȣ́τοις, καὶ ἀποπαύσας τȣ̃ ὅποτε βȣ́λοιντο ἕκαςοι γυναῖκα ἄγεσθαι, ἔταξεν ἐν ἀκμαῖς τῶν σωμάτων τὰς γάμȣς ποιεῖσθαι, καὶ τȣ̃το συμφέρον τῇ εὐγονίᾳ νομίζων.

ζ'. Εἴ γε μέντοι συμβαίη γεραιῷ νέαν ἔχειν, ὁρῶν τὰς τηλικȣ́τȣς φυλάσσοντας μάλιςα τὰς γυναῖκας τἀναντία καὶ τȣ́τȣ ἐνόμισε. τῷ γὰρ πρεσβύτῃ ἐποίησεν, ὁποίȣ ἀνδρὸς σῶμά τε καὶ ψυχὴν

foeminis: quod statueret, ex vtroque parente robusto, etiam sobolem robustiorem nasci.

5. Iam vbi ad virum accedit mulier, quod alios immodice videret initio cum vxoribus consuescere; hac etiam in parte quiddam diuersum statuit. Quippe sanxit pudorem esse, vt quis [ad vxorem] vel ingrediens, vel egrediens, conspiceretur. Hoc modo si consuescant, maiori eos erga se desiderio teneri necesse est; et foetus, si qui producantur, fieri robustiores, quam si satietas inter eos obrepat.

6. Praeterea potestate ademta, ne quiuis vxores ducerent, quum ipsis lubitum esset; iussit, vt, dum vigerent corpora, matrimonia contraherent; idque non minus ad rectam procreandi rationem conducere putabat.

7. Quod si vsu veniret, vt vetulus vxorem iuuenculam haberet: quia complures in hac aetate videbat esse, qui vxores diligentissime custodiant, etiam hac in parte contrarium quiddam statuit. Iussit enim, vt hic senex, eo viro, quem ob corporis et animi

* Leuncl. εἴ τινα βλας.

χὴν ἀγαθείη, τῦτον ἐπαγομένῳ τεκνοποιήσασθαι.

η΄. Εἰ δέ τις αὖ γυναικὶ μὲν συνοικεῖν μὴ βϋλοιτο, τέκνων δὲ ἀξιολόγων ἐπιθυμοίη, καὶ τϋτῳ νόμιμον ἐποίησεν, ἥντινα ἂν εὔτεκνον καὶ γενναίαν ὁρῴη, πείσαντα τὸν ἔχοντα, ἐκ ταύτης τεκνοποιεῖσθαι.

θ΄. Καὶ πολλὰ μὲν τοιαῦτα συνεχώρει. αἵ τε γὰρ γυναῖκες διτlϋς οἴκϋς βϋλονται κατέχειν, οἵ τε ἄνδρες ἀδελφϋς τοῖς παισὶ προσλαμβάνειν, οἳ τϋ μὲν γένϋς καὶ τῆς δυνάμεως κοινωνϋσι, τῶν δὲ χρημάτων ὀκ ἀντιποιϋνται.

ι΄. Περὶ μὲν δὴ τεκνοποιΐας ὅτω τἀναντία γνϋς τοῖς ἄλλοις, εἴ τι διαφέροντας καὶ κατὰ μέγεθος καὶ κατ᾽ ἰσχὺν ἄνδρας τῇ Σπάρτῃ ἀπετέλεσεν, ὁ βϋλόμενος ἐπισκοπείτω.

ΚΕΦ. β΄.

Ἐγὼ μέντοι ἐπεὶ καὶ περὶ γενέσεως ἐξήγημαι, βϋλομαι καὶ τὴν παιδείαν ἑκατέραν σαφηνίσαι. τῶν μὲν τοίνυν ἄλλων Ἑλλήνων οἱ φάσκοντες κάλλιστα τϋς υἱεῖς

mi dotes suspiceret, ad vxorem adducto, sobolem susciperet.

8. Quod si quis foeminae coniugium auersaretur, ac nihilominus praestantium liberorum cupidus esset; etiam huic lege permisit, vt quamcunque foecundam et indolis generosae conspexisset, persuaso eius marito, prolem ex ea procrearet.

9. Atque huiusmodi multa concessit. Etenim foeminae binas domos occupant, et mariti earum liberis suis fratres adiungunt, qui in generis quidem ac virium societatem veniunt, a facultatibus tamen excluduntur.

10. Hoc modo quum de procreatione sobolis statueret aliud quam caeteri, num Spartae viros tam proceritate quam robore praestantes produxerit; consideret, qui volet.

CAP. II.

Equidem quia de procreatione dixi, etiam vtriusque sexus institutionem exponam. Ex Graecis ergo caeteris ii qui rectissime liberos

υἱεῖς παιδεύειν, ἐπειδὰν τάχιςα αὐτοῖς οἱ παῖδες τὰ λεγόμενα ξυνιῶσιν, εὐθὺς μὲν ἐπ᾽ αὐτοῖς παιδαγωγὺς θεράποντας ἐφιςᾶσι, εὐθὺς δὲ πέμπυσιν εἰς διδασκάλων, μαθησομένυς καὶ γράμματα, καὶ μυσικὴν, καὶ τὰ ἐν παλαίςρᾳ. πρὸς δὲ τύτοις, τῶν παίδων πόδας μὲν ὑποδήμασιν ἁπαλύνυσιν, σώματα δὲ ἱματίων μεταβολαῖς διαθρύπτυσι· σίτυ γεμὴν αὐτοῖς γαςέρα μέτρον νομίζυσιν.

β΄. Ο δὲ Λυκῦργος, ἀντὶ μὲν τῦ ἰδίᾳ * ἑκάςοις παιδαγωγὺς δύλυς ἐφιςᾶναι, ἄνδρα ἐπέςησε κρατεῖν αὐτῶν, ἐξ ὧνπερ αἱ μέγιςαι ἀρχαὶ καθίςανται, ὃς δὴ καὶ παιδονόμος καλεῖται. τῦτον δὲ κύριον ἐποίησε καὶ ** ἀθροίζειν τὺς παῖδας, καὶ ἐπισκοπῦντα εἴ τις ῥᾳδιυργοίη, ἰσχυρῶς κολάζειν. ἔδωκεν αὐτῷ καὶ τῶν ἡβώντων μαςιγοφόρυς, ὅπως τιμωροῖεν ὅτε δέοι· ὥςε πολλὴν μὲν αἰδῶ, πολλὴν δὲ πειθῶ ἐκεῖ συμπαρεῖναι.

γ΄. Αντὶ

liberos suos instituere se aiunt, vbi primum pueri ea quae dicuntur, intelligunt; mox seruos eis paedagogos praeficiunt, mox eos ad magistrorum ludos mittunt; vt et litteras, et musicam, et quae ad palaestram pertinent, discant. Praeterea puerorum pedes calceis teneriores reddunt, et corpora vestium mutationibus ad mollitiem consuefaciunt; cibi modum ventre metiuntur.

2. Lycurgus autem, pro eo quod illi seorsim singulis seruos paedagogos praeficiunt, virum eis praeesse voluit, ex illorum numero, qui magistratus summos obeunt. Huic [a puerorum gubernatione] Paedonomi est inditum nomen, cui quidem potestatem plenam colligendi pueros concessit, et eosdem puniendi grauiter, inspectanti, an quis nequiter agat. Eidem ex ephebis quosdam, qui flagella gestarent, adiunxit: vt, quum res posceret, poenas pueris irrogarent. Quo factum, vt magnum verecundiae, magnum in pueris obedientiae studium esset.

3. Pro

* Al. ἑκάςων.

** Al καλίζειν.

γ'. Ἀντὶ γεμὴν τοῦ ἀπαλύνειν τοὺς πόδας ὑποδήμασιν, ἔταξεν ἀνυποδησίᾳ κρατύνειν· νομίζων, εἰ τοῦτ' ἀσκήσειαν, πολὺ μὲν ῥᾷον ἂν ὀρθιάδε βαίνειν, ἀσφαλέστερον δὲ πρανῆ καταβαίνεν, καὶ πηδῆσαι, καὶ ἀναθορεῖν, καὶ δραμεῖν θᾶττον ἀνυπόδετον, εἰ ἠσκηκὼς εἴη τοὺς πόδας, ἢ ὑποδεδεμένον.

δ'. Καὶ ἀντί γε τοῦ ἱματίοις διαθρύπτεσθαι, ἐνόμισεν ἑνὶ ἱματίῳ δι' ἔτους προσεθίζεσθαι· νομίζων οὕτω καὶ πρὸς ψύχη, καὶ πρὸς θάλπη ἄμεινον ἂν παρασκευάσασθαι.

έ. Σῖτον γεμὴν * ἔταξε τοσοῦτον ἔχοντα συμβουλεύειν τόν ἄῤῥενα, ὡς ὑπὸ πλησμονῆς μὲν μήποτε βαρύνεσθαι, τοῦ δὲ ἐνδεεστέρως διάγειν μὴ ἀπείρως ἔχειν· νομίζων τοὺς οὕτω παιδευομένους μᾶλλον μὲν ἂν δύνασθαι, εἰ δεήσειεν, ἀσιτήσαντας ἐπιπονῆσαι, μᾶλλον δ' ἄν, εἰ παραγγελθείη, ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ σίτου πλείω χρόνον ἐπιταθῆναι, ἧττον δ' ἂν ὄψου δεῖσθαι, εὐχερέστερον δὲ πρὸς πᾶν ἔχειν βρῶμα.

ς'. Καὶ

3. Pro eo vero, quod alii calceis pedes emollirent; iussit vt nuditate pedes duriores efficerent. Existimabat enim futurum, si ad hoc semper se exercitarent, vt multo facilius ardua loca conscenderent, per decliuia tutius descenderent; exsilirent, prosilirent, currerent discalceati, si quidem pedes adsuefecissent, multo expeditius quam calceati.

4. Itidem pro eo, quod illi vestibus sese emollirent, statuit vt ad vnum se vestimentum anno toto adsuefacerent: quod putaret hac ipsos ratione tum ad frigora tum calores rectius instructos fore.

5. Cibi tantum masculo sumendum censuit, vt prae repletione non grauetur, et penuriam tolerandi non ignarus sit. Existimabat enim, illos qui sic instituerentur, magis, vbi vsus ita posceret, labores sine cibo toleraturos; magisque futurum, vt, si esset imperatum, ab eodem cibo longius ad tempus abstinendo durarent, minus obsonii requirerent, quamuis escam denique facilius admitterent.

6. Prae-

* Vitiosum hunc locum ita corrigas: σῖτον γεμὴν τοσ. ἔχειν συνεβούλευεν.

ϛ'. Καὶ ὑγιεινοτέρως δ' ἂν διάγειν, καὶ εἰς μῆκος ἂν αὐξάνεσθαι, τὴν ῥαδινὰ τὰ σώματα ποιοῦσαν τροφὴν μᾶλλον συλλαμβάνειν ἡγήσατο, ἢ τὴν διαπλατύνουσαν τῷ σίτῳ.

ζ'. Ὡς δὲ μὴ ὑπὸ λιμοῦ ἄγαν αὖ πιέζοιντο, ἀπραγμόνως μὲν αὐτοῖς οὐκ ἔδωκε λαμβάνειν ὧν ἂν δέωνται, κλέπτειν δ' ἐφῆκεν ἔστιν ἃ τῷ λιμῷ ἐπικουροῦντας. καὶ ὡς μὲν οὐκ ἀπορῶν ὅ, τι δοίη, ἐφῆκεν αὐτοῖς γε μηχανᾶσθαι τὴν τροφὴν, οὐδένα οἶμαι τοῦτο ἀγνοεῖν.

ή. Δῆλον δὲ, ὅτι τὸν μέλλοντα κλωπεύειν, καὶ νυκτὸς ἀγρυπνεῖν δεῖ, καὶ μεθ' ἡμέραν ἀπατᾷν καὶ ἐνεδρεύειν, καὶ κατασκόπους δὲ ἑτοιμάζειν τὸν μέλλοντά τι λήψεσθαι. ταῦτα οὖν δὴ πάντα δηλονότι μηχανικωτέρους τῶν ἐπιτηδείων βουλόμενος τοὺς παῖδας ποιεῖν, καὶ πολεμικωτέρους, οὕτως ἐπαίδευσεν.

θ'. Εἴποι δ' ἂν οὖν τις· τί δῆτα, εἴπερ τὸ κλέπτειν ἀγαθὸν ἐνόμιζε, πολλὰς πληγὰς ἐπέβαλλε

6. Praeterea putabat, alimentum, quod corpora gracilia potius efficeret, quam cibo dilataret, ad falubrius viuendum, et ad incrementum proceritatis, adiumenti plus adferre.

7. Vt autem a fame non nimium premerentur, non conceffit eis, vt fine negotio confequerentur, quibus ipfis opus effet; fed permifit, vt ea furto fubtraherent, quibus leuari fames poffet. Non tamen eum idcirco ipfis conceffiffe, vt artificiofa induftria fibi victum pararent, quia non haberet, quod aliud illis daret; neminem ignorare arbitror.

8. Nimirum patet, eum qui aliquid furto fit ablaturus, neceffe habere, vt noctu vigilet, interdiu fallat, infidias locet, atque etiam exploratores paret, fi quidem aliquid accipere velit. Quamobrem pueros ad haec omnia condocefaciebat quod eos ad paranda neceffaria follertiores, adeoque bellicofiores facere vellet.

9. Fortaffe quis dixerit: Cur igitur, fi quidem furari bonum quid effe arbitrabatur, multis

βαλλε τῷ ἁλισκομένῳ; ὅτι, φημὶ ἐγὼ, καὶ τἄλλα ὅσα ἄνθρωποι διδάσκουσι, κολάζουσι τὸν μὴ καλῶς ὑπηρετοῦντα. κἀκεῖνοι οὖν τοὺς ἁλισκομένους, ὡς κακῶς κλέπτοντας, τιμωροῦνται.

ι. Καὶ ὡς πλείστους δὴ ἁρπάσαι * τυροὺς παρ' Ὀρθίας καλὸν θεὶς, μαστιγοῦν τούτους ἄλλοις ἐπέταξε· τοῦτο δὲ δηλῶσαι καὶ ἐν τούτῳ βουλόμενος, ὅτι ἔστιν, ὀλίγον χρόνον ἀλγήσαντα, πολὺν χρόνον εὐδοκιμοῦντα εὐφραίνεσθαι. δηλοῦται δὲ ἐν τούτῳ, ὅτι καὶ ὅπου τάχους δεῖ, ὁ βλακεύων ἐλάχιστα μὲν ὠφελεῖται, πλεῖστα δὲ πράγματα λαμβάνει.

ια. Ὅπως δὲ μηδ' εἰ ὁ παιδονόμος ἀπέλθοι, ἔρημοί ποτε οἱ παῖδες εἶεν ἄρχοντος, ἐποίησε τὸν ἀεὶ παρόντα τῶν πολιτῶν κύριον εἶναι, καὶ ἐπιτάττειν τοῖς παισὶν ὅ, τι ἂν ἀγαθὸν δοκείη εἶναι, καὶ κολάζειν εἴ τι ἁμαρτάνοιεν. τοῦτο δὲ ποιήσας, διέπραξε

cum verberibus castigabat, qui deprehendebatur? Nimirum ideo, mea quidem sententia, quod aliis etiam in rebus, quas homines docent, non recte aliquid exsequentem plectant. Quamobrem illi quoque in deprehensos, in parum peritos fures, animaduertunt.

10. Quumque ingeniosum esse statuisset, si qui plurimum tritici raperent: eos tamen ab aliis ad aram Orthiae flagris caedi iussit. Quo quidem significare voluit, quod is, qui exiguo tempore dolores persert, diuturna voluptate cum gloria frui possit. Praeterea significatur hoc ipso, mollem ac ignavum hominem, quum celeritate opus est, vtilitatis minimum capere, molestiae plurimum.

11. Vt autem pueri etiam moderatore suo absente, nunquam aliquo destituerentur, qui eis praeesset: instituit, vt ex ciuibus, quicumque praesens quouis esset tempore, potestatem haberet tum imperandi pueris, quod ex vsu esse videretur, tum plectendi, si quid delinquerent. Quare

* Lege cum Leuncl. πυρὰς καλὸν θεὶς, παρ' Ὀρθίας μαστιγοῦν. vt vero constet emendationis ratio, consule Pausaniam in Laconicis, et Plutarchum in Lycurgo.

διέπραξε καὶ αἰδημονεστέρους εἶναι τοὺς παῖδας. οὐδὲν γὰρ οὕτως αἰδοῦνται οὔτε παῖδες, οὔτε ἄνδρες, ὡς τοὺς ἄρχοντας.

ιβ΄. Ὡς δὲ καὶ, εἴ ποτε μηδεὶς τύχοι ἀνὴρ παρὼν, μηδ᾽ ὡς ἔρημοι οἱ παῖδες ἄρχοντος εἶεν, ἔθηκε τῆς ἴλης ἑκάστης τὸν τορώτατον τῶν ἀῤῥένων ἄρχειν· ὥστε οὐδέποτε ἐκεῖ οἱ παῖδες ἔρημοι ἄρχοντός εἰσι.

ιγ΄. Λεκτέον δέ μοι δοκεῖ εἶναι καὶ περὶ τῶν παιδικῶν ἐρώτων. ἔστι γάρ τι καὶ τοῦτο πρὸς παιδείαν. οἱ μὲν τοίνυν ἄλλοι Ελληνες ἢ (ὥσπερ Βοιωτοὶ) ἀνὴρ καὶ παῖς συζυγέντες ὁμιλοῦσιν, ἢ (ὥσπερ Ηλεῖοι) διὰ χαρίτων τῇ ὥρᾳ χρῶνται. εἰσὶ δὲ καὶ οἳ παντάπασι τοῦ διαλέγεσθαι τοὺς ἐραστὰς εἴργουσιν ἀπὸ τῶν παίδων.

ιδ΄. Ο δὲ Λυκοῦργος ἐναντία καὶ τούτοις πᾶσι γνοὺς, εἰ μέν τις αὐτὸς ὢν οἷον δεῖ, ἀγασθεὶς ψυχὴν παιδὸς, πειρῷτο ἄμεμπτον φίλον ἀποτελέσασθαι καὶ συνεῖναι, ἐπῄνει, καὶ καλλίστην παιδείαν ταύτην ἐνόμιζεν.

ιέ. Εἰ

re perfecit, vt etiam pueri verecundiores essent. Quippe nihil ita neque pueri, neque viri reuerentur, atque praefectos suos.

12. Vt autem ne tunc quidem, vbi forte nullus aetatis virilis adesset, rectore pueri suo carerent: sanxit, vt is qui esset in classe qualibet acerrimus, maribus imperaret. Quo fit, vt illic pueri nunquam rectore careant.

13. Etiam de puerorum amoribus dicendum mihi videtur; quod hoc quoque ad institutionem pertineat. Aliis in more Graecis est, vt vel coniuncti vir ac puer degant, quod fit apud Boeotos; vel formae venustate muneribus potiantur, quod Eleis in vsu est. Nonnulli sunt, qui prorsus amatores cum pueris etiam colloqui vetant.

14. Lycurgus autem his omnibus contraria statuens, si quis vir esset eiusmodi, qualem esse deceret, indolemque pueri admiratus, amicum sibi sincerum efficere cuperet, et cum eo versari: hoc ipsum laudabat, eamque putabat institutionem esse optimam.

15. Sin

ιέ. Εἰ δέ τις παιδὸς σώματος ὀρεγόμενος φανείη, αἴσχιστον τοῦτο θεὶς, ἐποίησεν ἐν Λακεδαίμονι μηδὲν ἧττον ἐραστὰς παιδικῶν ἀπέχεσθαι, ἢ γονεῖς παίδων, ἢ καὶ ἀδελφοὶ ἀδελφῶν εἰς ἀφροδίσια ἀπέχονται. τὸ μέντοι, ταῦτα ἀπιστεῖσθαι ὑπό τινων, οὐ θαυμάζω. ἐν πολλαῖς γὰρ τῶν πόλεων οἱ νόμοι οὐκ ἐναντιοῦνται ταῖς πρὸς τοὺς παῖδας ἐπιθυμίαις.

ΚΕΦ. γ΄.

Ἡ μὲν δὴ παιδεία εἴρηται ἥτε Λακωνικὴ, καὶ ἡ τῶν ἄλλων Ἑλλήνων. ἐξ ὁποτέρας δ᾽ αὐτῶν καὶ εὐπειθέστεροι, καὶ αἰδημονέστεροι, καὶ ὧν δεῖ ἐγκρατέστεροι ἄνδρες ἀποτελοῦνται, ὁ βουλόμενος καὶ ταῦτα ἐπισκοπείσθω.

β΄. Ὅταν γεμὴν ἐκ παίδων εἰς τὸ μειρακιοῦσθαι ἐκβαίνωσι, τηνικαῦτα οἱ μὲν ἄλλοι παύουσι μὲν ἀπὸ παιδαγωγῶν, παύουσι δὲ καὶ ἀπὸ διδασκάλων, ἄρχουσι δὲ

15. Sin aliquem pueri corpore duntaxat capi adpareret, id vero turpissimum esse statuit: adeoque perfecit, vt apud Lacedaemonios nihilo vtique minus amatores a puerorum amatorum congressu abstinerent, quam vel parentes a filiis, vel a fratribus fratres venereis in rebus abstinent. Quae sane fidem apud quosdam non mereri, nihil miror. Nam leges in plerisque ciuitatibus libidines eiusmodi non coërcent.

CAP. III.

Atque hactenus de institutione tam Laconica, quam caeterorum Graecorum dictum est. Vtra vero promtiores ad parendum, et verecundiores, et continentiores in iis, vbi necesse est, viros efficiat; id etiam consideret, qui volet.

2. Enimuero posteaquam e pueritia transeunt ad adolescentiam, tum Graeci quidem caeteri paedagogis magistrisque liberos suos committere desinunt, neque

δὲ ἐδένες ἔτι αὐτῶν, ἀλλ' αὐτονόμες ἀφιᾶσιν. ὁ δὲ Λυκῆργος καὶ τέτων τἀναντία ἔγνω.

γ΄. Καταμαθὼν γὰρ τοῖς τηλικέτοις μέγισον μὲν φρόνημα ἐμφυόμενον, μάλισα δὲ ὕβριν ἐπιπολάζεσαν, ἰσχυροτάτας δὲ ἐπιθυμίας τῶν ἡδονῶν παρισαμένας, τηνικαῦτα πλείσες μὲν πόνες αὐτοῖς ὑπέβαλε, πλείσην δὲ ἀσχολίαν ἐμηχανήσατο.

δ΄. Επιθεὶς δὲ, καὶ εἴ τις ταῦτα φύγοι, μηδενὸς ἔτι τῶν καλῶν τυγχάνειν, ἐποίησε μὴ μόνον τὲς ἐκ δημοσίε, ἀλλὰ καὶ τὲς κηδομένες ἑκάσων ἐπιμελεῖσθαι, ὡς μὴ ἀποδειλιάσαντες ἀδόκιμοι παντάπασιν ἐν τῇ πόλει γένοιντο.

έ. Πρὸς δὲ τέτοις τὸ αἰδεῖσθαι ἰσχυρῶς ἐμφῦσαι βελόμενος αὐτοῖς, καὶ ἐν ταῖς ὁδοῖς ἐπέταξεν ἐντὸς μὲν τῦ ἱματίε τὼ χεῖρε ἔχειν, σιγῇ δὲ πορεύεσθαι, περιβλέπειν δὲ μηδαμοῖ, ἀλλ' αὐτὰ τὰ πρὸ τῶν ποδῶν ὁρᾶν. ἔνθα δὴ καὶ δῆλον γεγένηται, ὅτι τὸ ἄῤῥεν φῦλον καὶ εἰς τὸ σωφρονεῖν ἰσχυρότερόν ἐσι τῶν τῆς θηλείας φύσεως.

ς΄. Εκεί-

neque quiſquam amplius eis imperat, ſed iuris ſui fiunt: Lycurgus autem his quoque contraria ſtatuit.

3. Nam quod animaduerteret, illis, qui hac eſſent aetate, ſpiritus a natura maximos ineſſe, maximamque petulantiam redundare, cupiditates denique voluptatum vehementiſſimas adeſſe: idcirco tunc plurimis eos laboribus ſubiecit, et occupationes eorum plurimas excogitauit.

4. Quumque addidiſſet, eum, qui haec fugeret, expertem fore deinceps rerum egregiarum omnium: perfecit, vt non tantum publice conſtituti, ſed illi etiam, qui gererent priuatim curam ſingulorum, operam darent, ne prae ignauia contemtui ciuibus vniuerſis eſſent.

5. Praeterea quum vehementer animis eorum pudorem inſerere cuperet, inſtituit, vt in via manum vtramque intra veſtem continerent, incederent taciti, nuſquam circumſpicerent ea tantum intuerentur, quae ante pedes eſſent. Vnde patuit, ſexum marem etiam foemineo ſe modeſtius poſſe gerere.

6. Sane

ϛʹ. Ἐκείνων γ᾽ οὖν ἧττον μὲν ἂν φωνὴν ἀκούσαις, ἢ τῶν λιθίνων, ἧττον δ᾽ ἂν ὄμματα μεταστρέψαις, ἢ τῶν χαλκῶν, αἰδημονεστέρους δ᾽ ἂν αὐτοὺς ἡγήσαιο καὶ αὐτῶν τῶν *ἐν τοῖς θαλάμοις παρθένων. καὶ ἐπειδὰν εἰς τὸ ** φιλίτιόν γε ἀφίκωνται, ἀγαπητὸν αὐτῶν καὶ τὸ ἐρωτηθὲν ἀκοῦσαι. καὶ τῶν μὲν αὖ παιδικῶν οὕτως ἐπεμελήθη.

ΚΕΦ. δʹ.

Περὶ γε μὴν τῶν ἡβώντων πολὺ μάλιστα ἐσπούδασε, νομίζων, τούτους, εἰ γένοιντο οἵους δεῖ, πλεῖστον ῥέπειν ἐπὶ τὸ ἀγαθὸν τῇ πόλει.

βʹ. Ὁρῶν οὖν, οἷς ἂν μάλιστα φιλονεικία ἐγγένηται, τούτων καὶ χοροὺς ἀξιακροατωτάτους γιγνομένους, καὶ γυμνικοὺς ἀγῶνας ἀξιοθεατωτάτους, ἐνόμιζεν, εἰ καὶ τοὺς ἡβῶντας συμβάλλοι εἰς ἔριν περὶ ἀρετῆς, οὕτως ἂν καὶ τούτους ἐπὶ πλεῖστον ἀφικνεῖσθαι ἀνδραγαθίας. ὡς οὖν τούτους αὖ συνέβαλεν, ἐξηγήσομαι.

γʹ. Αἰ-

6. Sane vocem illorum minus audias, quam si lapidei; minus oculos flexeris, quam si essent ahenei: denique verecundiores esse duxeris, quam sint eae, quae in thalamis degunt, virgines. Quod si etiam ad philitium veniant, satis habendum hoc ex eis audiri, de quo interrogati sunt. Atque hanc Lycurgus aetati puerili curam adhibuit.

CAP. IV.

Caeterum multo maximam diligentiam puberibus impendit, quod eos duceret, si tales euaderent, quales esse conveniret, plurimum momenti ciuitatis commodis allaturos.

2. Itaque quum videret, quibuscunque maxime studium contentionis innatum esset, horum et choros auditu, et certamina gymnica spectatu esse dignissima; arbitrabatur, si puberes in contentionem virtutis inter se committeret, etiam illos hoc modo euasuros esse fortissimos. Exponam autem, quo modo inter se hos commiserit.

3. Eli-

* Al. ἐν τοῖς ὀφθαλμοῖς.

** Al. φιδίτιον.

γ'. Αἱρῦνται τοίνυν αὐτῶν οἱ Ἔφοροι ἐκ τῶν ἀκμαζόντων τρεῖς ἄνδρας. ὗτοι δὲ Ἱππαγρέται καλῦνται. τύτων δὲ ἕκαστος ἄνδρας ἑκατὸν καταλέγει, διασαφηνίζων ὅτυ ἕνεκα τὺς μὲν προτιμᾷ, τὺς δὲ ἀποδοκιμάζει.

δ'. Οἱ ὖν μὴ τυγχάνοντες τῶν καλῶν, πολεμῦσι τοῖς τε ἀποστείλασιν αὐτὺς, καὶ τοῖς αἱρεθεῖσιν ἀνθ' αὐτῶν, καὶ παραφυλάττυσιν ἀλλήλυς, ἐάν τι παρὰ τὰ καλὰ νομιζόμενα ῥαδιυργῶσι.

ε'. Καὶ αὕτη δὴ γίγνεται ἡ θεοφιλεστάτη τε, καὶ πολιτικωτάτη ἔρις, ἐν ᾗ ἀποδέδεικται μὲν, ἃ δεῖ ποιεῖν τὸν ἀγαθόν· χωρὶς δ' ἑκάτεροι ἀσκῦσιν, ὅπως ἀεὶ κράτιστοι ἔσονται· ἐὰν δέ τι δέῃ, καθ' ἕνα ἀρήξυσι τῇ πόλει παντὶ σθένει.

ς'. Ἀνάγκη δ' αὐτοῖς καὶ εὐεξίας ἐπιμελεῖσθαι. καὶ γὰρ πυκτεύυσι διὰ τὴν ἔριν, ὅπυ ἂν συμβάλωσι· διαλύειν μέντοι τὺς μαχομένυς πᾶς ὁ παραγενόμενος κύριος.

ἢν

3. Eligunt Ephori ex eorum numero, qui aetate ſunt vegeta, tres viros, quos Hippagretas vocant. Eorum quisque centum ſibi viros deligit, ac ſimul declarat, quamobrem alios praeferat, alios reiiciat.

4. Itaque illi, qui honorem hunc non conſequuntur, inimici ſiunt tam iis, a quibus reiecti ſunt, quam his in electione ſibi praelatis; ſeque obſervant mutuo, num aliquid adverſus ea quae honeſta ducuntur, nequiter committant.

5. Atque haec eſt Diis acceptiſſima, et imprimis vtilis reipublicae contentio; qua demonſtratur, quid viro forti faciendum ſit; et vtrique ſemet in eo ſeorſum exercent, vt ſemper ſint praeſtantiſſimi; ac res ſi poſtulet, ſingillatim reipublicae totis viribus opitulentur.

6. Praeterea neceſſe eſt, vt bonae conſtitutioni ſtudeant. Nam vbicunque congreſſi fuerint, ob hanc inter ſe rixam colluctando pugnant. Et dirimere pugnantes cuiuſuis eſt in poteſtate, qui forte interuenerit.

Quod

ἢν δέ τις ἀπειθῇ τῷ διαλύοντι, ἄγει αὐτὸν ὁ παιδονόμος ἐπὶ τοὺς Ἐφόρους· οἱ δὲ ζημιοῦσι, μεγαλείως καθιστάναι βουλόμενοι, εἰς τὸ μήποτε ὀργὴν τοῦ μὴ πείθεσθαι τοῖς νόμοις κρατῆσαι.

ζ′. Τοῖς γεμὴν τὴν ἡβητικὴν ἡλικίαν πεπερακόσιν (ἐξ ὧν ἤδη καὶ αἱ μέγισται ἀρχαὶ καθίστανται) οἱ μὲν ἄλλοι Ἕλληνες ἀφελόντες αὐτῶν τὸ ἰσχύος ἔτι ἐπιμελεῖσθαι, στρατεύεσθαι ὅμως αὐτοῖς ἐπιτάττουσιν.

ή. Ὁ δὲ Λυκοῦργος τοῖς τηλικούτοις νόμιμον ἐποίησε, κάλλιστον εἶναι τὸ θηρᾷν, εἰ μή τι δημόσιον κωλύοι, ὅπως δύναιντο καὶ οὗτοι μηδὲν ἧττον τῶν ἡβώντων στρατιωτικοὺς πόνους ὑποφέρειν.

ΚΕΦ. έ.

Ἃ μὲν οὖν ἑκάστῃ ἡλικίᾳ ἐνομοθέτησεν ὁ Λυκοῦργος ἐπιτηδεύματα, σχεδὸν εἴρηται. οἵαν δὲ καὶ πᾶσι δίαιταν κατεσκεύασε, νῦν πειράσομαι διηγεῖσθαι.

β′. Λυκοῦργος τοίνυν παραλαβὼν τοὺς Σπαρτιάτας, ὥσπερ

Quod si quis dirimenti non obtemperet, eum moderator iuventutis ad Ephoros deducit: a quibus ille multatur, accerrimo studio id efficere volentibus, ne quis vnquam ab ira superatus impediatur, quo minus legibus pareat.

7. Qui vero iam pubertatis annos excesserunt, e quorum numero magistratus summi creantur, eos Graeci caeteri, detracta virium exercendarum cura, in militiam nihilominus proficisci iubent.

8. Lycurgus autem introduxit, vt illa in aetate quam honestissimum habeatur, venationi operam dare, nisi quod publicum munus impediat: vt etiam hi non minus quam puberes, perferre labores militares possint.

CAP. V.

Ac prope iam explicatum est, quae cuilibet aetati studia Lycurgus praescripserit. Qualem vero victus rationem vniuersis instituerit, iam exponere conabor.

2. Quum igitur Lycurgus Spartanos accepisset, pro Graecorum

ὥσπερ τὰς ἄλλας Ἕλληνας, οἴκοι σκηνᾶντας, γνὰς ἐν τάτοις πλείςας ῥαδιαργεῖσθαι, εἰς τὸ φανερὸν ἐξήγαγε τὰ συσκήνια, ἄτως ἡγάμενος ἥκις' ἂν παραβαίνεσθαι τὰ προςατλόμενα.

γ'. Καὶ σῖτόν γε ἔταξεν αὐτοῖς, ὡς μήτε ὑπερπληρᾶσθαι, μήτε ἐνδεεῖς γίγνεσθαι. πολλὰ δὲ καὶ παράλογα γίγνεται ἀπὸ τῶν ἀγρευομένων. οἱ δὲ πλάσιοι ἔςιν ὅτε καὶ ἄγραν ἀντιπαραβάλλασιν· ὥςε ἄτε ἔρημός ποτε ἡ τράπεζα βρωτῶν γίγνεται, ἔς' ἂν διασκηνῶσιν, ἄτε πολυδάπανος.

δ'. Καὶ μὴν τᾶ πότα ἀποπαύσας τὰς ἀκ ἀναγκαίας πόσεις, αἳ σφάλλασι μὲν σώματα, σφάλλασι δὲ γνώμας, ἐφῆκεν ὁπότε διψώη ἕκαςος πίνειν· ἄτω νομίζων ἀβλαβέςατόν τε, καὶ ἥδιςον ποτὸν γίγνεσθαι. ἄτω γε μὴν * σκηνάντων, πῶς ἄν τις ἢ ὑπὸ λιχνείας, ἢ οἰνοφλυγίας ἢ αὑτὸν, ἢ οἶκον διαφθείρειεν;

ἐ. Καὶ

corum reliquorum conſuetudine domi ſuae victitantes: quumque animaduertiſſet, in his plurimos nequiter ſe gerere, conuictus illos in publicum eduxit, quod ea ratione futurum exiſtimaret, vt minime imperata tranſgrederentur.

3. Cibum etiam eis ita inſtituit, vt neque nimium replerentur, neque penuria laborarent. Multa vero etiam praeter expectationem fiunt de illis, quae venando capiuntur. Et locupletes nonnunquam praedam venatu captam in commune conferunt. Quo fit, vt menſa nunquam careat iis rebus, quibus veſcantur, quam quidem diu conuictus ille durat; nec tamen ſumtuoſa ſit.

4. Sublatis etiam potationibus non neceſſariis, quae tum corpora, tum animos labefactant, poteſtatem eis bibendi reliquit, vbi quiſque ſitiret. Nam hac ratione putabat potum minime noxium, et longe ſuauiſſimum effici. Quamobrem qui fieri poteſt, vt aliquis ex iis, qui ſimul hoc modo victitant, vel gula, vel temulentia ſe, remue ſuam familiarem perdat?

5. Etenim

* Rectius συσκηνάντων.

έ. Καὶ γὰρ δὴ ἐν μὲν ταῖς ἄλλαις πόλεσιν ὡς τὸ πολὺ οἱ ἥλικες ἀλλήλοις σύνεισι, μεθ' ὧνπερ καὶ ἐλαχίστη αἰδὼς παραγίγνεται. ὁ δὲ Λυκοῦργος ἐν τῇ Σπάρτῃ ἀνέμιξε παιδεύεσθαι τὰ πολλὰ τοὺς νεωτέρους ὑπὸ τῆς τῶν γεραιτέρων ἐμπειρίας.

ς'. Καὶ γὰρ δὴ ἐπιχώριον ἐν τοῖς Φιλιτίοις λέγεσθαι ὅ, τι ἂν καλῶς τις ἐν τῇ πόλει ποιήσῃ· ὥστ' ἐκεῖ ἥκιστα μὲν ὕβριν, ἥκιστα δὲ παροινίαν, ἥκιστα δὲ αἰσχρουργίαν καὶ αἰσχρολογίαν ἐγγίγνεσθαι.

ζ'. Ἀγαθὰ γεμὴν ἀπεργάζεται καὶ τάδε ἡ ἔξω σίτισις. περιπατεῖν τε γὰρ ἀναγκάζονται ἐν τῇ οἴκαδε ἀφόδῳ, καὶ μὴν τὸ ὑπὸ οἴνου μὴ σφάλλεσθαι ἐπιμελεῖσθαι, εἰδότας ὅτι οὐκ ἔνθαπερ ἐδείπνουν, καταμενοῦσι, καὶ τῇ ὄρφνῃ ὅσα ἡμέρᾳ χρηστέον. οὐδὲ γὰρ ὑπὸ φανοῦ τὸν ἔτι ἔμφρουρον ἔξεστι πορεύεσθαι.

ή. Καταμαθὼν γεμὴν ὁ Λυκοῦργος καὶ ὅτι ἀπὸ τῶν σίτων οἱ μὲν διαπονούμενοι, εὔχροοί τε, καὶ εὔσαρκοι, καὶ εὔρωστοί εἰσιν, οἱ δ' ἄπονοι, πεφυσημένοι τε,

5. Etenim aliis in vrbibus plerumque aequales inter ſe verſantur, inter quos minimum eſt pudoris. Lycurgus vero Spartae ſic omnia miſcuit, vt illic iuniores ab experientia ſeniorum vt plurimum erudiantur.

6. Nam. more patrio. commemoretur in publicis illis epulis quidquid in republica quiſque praeclare fecerit. Quo fit. vt illic minime vel iniuria. vel ex vino petulantia, vel factum turpe, vel turpe dictum interueniat.

7. Etiam ad hoc vtiles ſunt epulae foris publicae, quod obambulare cogantur. vbi domum diſcedere volunt; atque operam dare. ne prae vino titubent: quippe qui ſciant ſe non ibi manſuros. vbi coenauerint. et tenebris perinde ſibi vtendum ac die. Non enim cum face licet ei.qui necdum militiae vacationem impetrauit. incedere.

S Quum autem animaduertiſſet Lycurgus. eos. qui a cibo ſe laboribus exercent. et boni coloris et ſucculentos et robuſtos eſſe; qui vero a laboribus abſtinereni. tumentes,

τε, καὶ αἰσχροὶ, καὶ ἀσθενεῖς ἀναφαίνονται, οὐδὲ τούτου ἠμέλησεν, ἀλλ' ἐννοῶν, ὅτι καὶ ὅταν αὐτός τις τῇ ἑαυτοῦ γνώμῃ φιλοπονῇ, * ἀρκοῦν τὸ σῶμα ἔχων ἀναφαίνεται, ἐπέταξε τὸν ἀεὶ πρεσβύτατον ἐν τῷ γυμνασίῳ ἑκάστῳ ἐπιμελεῖσθαι, ὡς μήποτε αὐτοὶ ἐλάττους ** τῶν σιτίων γίγνεσθαι.

θ'. Καὶ ἐμοὶ μὲν οὐδ' ἐν τούτῳ σφαλῆναι δοκεῖ. οὐκ ἂν οὖν ῥαδίως γέ τις εὕροι Σπαρτιατῶν οὔτε ὑγιεινοτέρους, οὔτε τοῖς σώμασι χρησιμωτέρους. ὁμοίως γὰρ ἀπό τε τῶν σκελῶν, καὶ ἀπὸ χειρῶν, καὶ ἀπὸ τραχήλου γυμνάζονται.

ΚΕΦ. ϛ'.

Ἐναντία γεμὴν ἔγνω καὶ τάδε τοῖς πλείστοις. ἐν μὲν γὰρ ταῖς ἄλλαις πόλεσι τῶν ἑαυτοῦ ἕκαστος καὶ παίδων, καὶ οἰκετῶν, καὶ χρημάτων ἄρχουσιν· ὁ δὲ Λυκοῦργος, κατασκευάσαι βουλόμενος, ὡς ἂν μηδὲν βλάπτοντες, ἀπολαύοιέν τι οἱ πολῖται ἀλλήλων ἀγαθὸν, ἐποίησε

tes, ac deformes imbecilloſque conſpici: ne id quidem neglexit, ſed conſiderans, eum qui ſponte ſua labores ſuſciperet, exhibere corpus ad quaeuis idoneum ac ſufficiens: praecepit, vt ſemper is, qui quolibet eſſet in gymnaſio natu maximus, curam adhiberet, ne vnquam ipſi deteriores euaderent inter eos, qui conuictu eodem vterentur.

9. Qua in re mihi quidem non aberraſſe videtur. Nec enim facile quis homines inueniat, qui Spartanis aut bona valetudine, aut corporis viribus praeſtent. Nam pariter et cruribus, et manibus, et ceruicibus exercentur.

CAP. VI.

Praeterea ſecus hac etiam in parte iudicabat, quam alii plurimi. Nam caeteris in vrbibus quiſque ſuis liberis, ſeruis, facultatibus praeſt. Lycurgus autem, qui efficere vellet, vt ciues, nullo ſibi inuicem damno dato, etiam commodis quibusdam opera mutua fruerentur, inſtituit,

* Al. ἀρκέντως.

** Leuncl. non male pro σιτίων legit συσσίτων. Poteſt quidem retineri vulg. lectio, atque ita reddi; *ne quando vincerentur a cibis.*

σε παίδων ἕκαςον ὁμοίως τῶν ἑαυτȣ̃ καὶ τῶν ἀλλοτρίων ἄρχειν.

β'. Οταν δέ τις εἰδῆ, ὅτι ὗτοι πατέρες εἰσὶ τῶν παίδων, ὧν αὐτὸς ἄρχει, ἀνάγκη ὕτως ἄρχειν, ὥσπερ ἂν καὶ τὸν ἑαυτȣ̃ ἄρχεσθαι βέλοιτο. ἢν δέ τις παῖς ποτὲ πληγὰς λαβὼν ὑπ' ἄλλȣ, κατείπῃ πρὸς τὸν πατέρα, αἰσχρόν ἐςι μὴ ȣ̓κ ἄλλας πληγὰς ἐμβάλλειν τῷ υἱεῖ. ὕτω πιςεύȣσιν ἀλλήλȣς μηδὲν αἰσχρὸν προςάττειν τοῖς παισίν.

γ'. Εποίησε δὲ καὶ οἰκέταις, εἴ τις δεηθείη, χρῆσθαι καὶ τοῖς ἀλλοτρίοις· καὶ κυνῶν δὲ θηρευτικῶν συνῆψε κοινωνίαν· ὥςε οἱ μὲν δεόμενοι παρακαλȣ̃σιν ἐπὶ θήραν· ὁ δὲ μὴ αὐτὸς σχολάζων, ἡδέως ἐκπέμπει. καὶ ἵπποις δὲ ὡσαύτως χρῶνται. ὁ γὰρ ἀσθενήσας, ἢ δεηθεὶς ὀχήματος, ἢ ταχύ πȣ βȣληθεὶς ἀφικέσθαι, ἤν πȣ ἴδῃ ἵππον ὄντα, λαβὼν καὶ χρησάμενος καλῶς, ἀποκαθίςησιν.

δ'. Οὐ μὴν ȣ̓δ' ἐκεῖνο τὸ παρὰ τοῖς ἄλλοις εἰθισμένον ἐποίησεν

instituit, vt quisque tam suis quam alienis liberis imperaret.

2. Quod si quis sciat, eos pueros, in quos imperium ipse sibi sumit, hos vel illos habere patres: necesse est sic eis imperet, quemadmodum et suo velit imperari. Si quis autem puer verberibus aliquando caesus ab alio, patri suo id enunciet: turpe est, non eidem alias insuper plagas addere. Vsque adeo fidem sibi inuicem habent, nequaquam futurum vt turpia pueris praecipiant.

3. Sanxit etiam, vt famulis, si eorum opera quis egeat, alienis vti liceat: instituta venaticorum quoque canum communione. Itaque si qui canibus egent, ad venationem alios inuitant; ac si cui non sit otium, lubenter canes concedit. Itidem vtuntur et equis. Nam qui aeger est, aut vehiculo indiget, vel celeriter aliquo pergere cupit, sicubi equum videat, eum sumit; ac posteaquam illo recte vsus est, restituit.

4. Ne id quidem apud suos fieri voluit, quod caeteris est in

ἐποίησεν ἐπιτηδεύεσθαι. ὅπου γὰρ ἂν ὑπὸ θήρας ὀψισθέντες δεηθῶσι τῶν ἐπιτηδείων, ἢν μὴ συνεσκευασμένοι τύχωσι, καὶ ἐνταῦθα ἔθηκε τοὺς μὲν πεπαυμένους καταλείπειν τὰ πεποιημένα, τοὺς δὲ δεομένους, ἀνοίξαντας τὰ σήμαντρα, λαβόντας ὅσων ἂν δέονται, σημηναμένους καταλιπεῖν. τοιγαροῦν οὕτως μεταδιδόντες ἀλλήλοις, καὶ οἱ τὰ μικρὰ ἔχοντες μετέχουσι πάντων τῶν ἐν τῇ χώρᾳ, ὁπόταν τινὸς δεηθῶσιν.

ΚΕΦ. ζ'.

Ἐναντία γε μὴν καὶ τάδε τοῖς ἄλλοις Ἕλλησι κατέστησεν ὁ Λυκοῦργος ἐν τῇ Σπάρτῃ νόμιμα. ἐν μὲν γὰρ δήπου ταῖς ἄλλαις πόλεσι πάντες χρηματίζονται ὅσα δύνανται. ὁ μὲν γὰρ γεωργεῖ, ὁ δὲ ναυκληρεῖ, ὁ δ' ἐμπορεύεται, οἱ δὲ καὶ ἀπὸ τεχνῶν τρέφονται.

β. Ἐν δὲ τῇ Σπάρτῃ ὁ Λυκοῦργος τοῖς μὲν ἐλευθέροις τῶν μὲν ἀμφὶ χρηματισμὸν ἀπεῖπε μηδενὸς ἅπτεσθαι· ὅσα

in vſu. Quippe quum prae venandi ſtudio ita nox eos oppreſſit, vt neceſſariis ad victum egeant, eorumque paratum nihil habeant: ſanxit, vt illi, qui venari deſierunt, inſtructa relinquant; qui vero iis egent, apertis ſigillis, et acceptis neceſſariis, caetera rurſus obſignata relinquant. Atque hoc modo communicatis inter ſe rebus, etiam illi, qui pauca poſſident, participes omnium ſiunt, quae regio illa fert, vbi quid ſuum ad vſum requirunt.

CAP. VII.

Etiam hoc ratione quadam, diuerſa reliquorum a Graecorum conſuetudine, Lycurgus Lacedaemone ſanxit. Nam aliis in vrbibus omnes, quocunque modo poſſunt, rem faciunt. hic agrum colit, ille nauicularoriae deditus eſt: hic mercatura, ille opificio exercendo ſe alit.

2. Spartae vero Lycurgus ingenuis interdixit, quominus ea, quibus rem facere poſſint, attingant;

ὅσα δ' ἐλευθερίαν ταῖς πόλεσι παρασκευάζει, ταῦτα ἔταξε μόνα ἔργα αὐτῶν νομίζειν.

γ'. Καὶ γὰρ δὴ τί πλοῦτος ἐκεῖ γε σπουδαστέος, ἔνθα ἴσα μὲν φέρειν εἰς τὰ ἐπιτήδεια, ὁμοίως δὲ διαιτᾶσθαι τάξας, ἐποίησε μὴ ἡδυπαθείας ἕνεκα χρημάτων ὀρέγεσθαι; ἀλλὰ μὴν οὐδὲ ἱματίων γε ἕνεκα χρηματιστέον. οὐ γὰρ ἐσθῆτος πολυτελείᾳ, ἀλλὰ σώματος εὐεξίᾳ κοσμοῦνται.

δ'. Οὐδὲ μὴν τοῦ γε εἰς τοὺς συσκήνους ἕνεκα ἔχειν δαπανᾷν, χρήματα ἀθροιστέον. ἐπεὶ τὸ τῷ σώματι πονοῦντα ὠφελεῖν τοὺς συνόντας εὐδοξότερον ἐποίησεν, ἢ τὸ δαπανῶντας· ἐπιδείξας τὸ μὲν ψυχῆς, τὸ δὲ πλούτου ἔργον.

ε. Τὸ γεμὴν ἐξ ἀδίκων χρηματίζεσθαι καὶ ἐν τοῖς τοιούτοις διεκώλυσε. πρῶτον μὲν γὰρ νόμισμα τοιοῦτον κατεστήσατο, ὃ δέκα μνῶν μόνον ἂν εἰς οἰκίαν εἰσελθὸν, οὔποτε δεσπότας οὔτε οἰκέτας λάθοι. καὶ γὰρ

gant: iussitque vt illa tantum ad se pertinere ducerent, quaecunque ad libertatem ciuitatibus parandam faciant.

3. Nam cur istic opes aliquis affectaret, vbi quum ipse instituisset, vt omnes ex aequo rebus ad vitam necessariis potirentur, eademque ratione victus vterentur, hoc ipsum effectum erat, vt opes voluptatis caussa non expeterentur? Ne vestium quidem caussa pecuniae studendum. Non enim magni pretii veste, sed corporis egregia constitutione ornantur.

4. Non item propterea, vt contubernalium caussa facere sumtum possint, pecuniae ipsis cogendae sunt. Sanxit enim, vt gloriosius habeatur, corporis labore prodesse sodalibus, quam faciendis sumtibus: quorum alterum ab animo, alterum ab opulentia proficisci demonstrabat.

5. Etiam per nefas rem facere, his ipsis rebus vetuit. Nam primum eiusmodi monetam instituit, cuius si tantum decem minae in domum inferrentur, nec dominos nec seruos latere possent. Etenim et

γὰρ χώρας μεγάλης, καὶ ἁμάξης ἀγωγῆς δέοιτ' ἄν.

ϛ'. Χρυσίον γεμὴν, καὶ ἀργύριον ἐρευνᾶται· καὶ ἄν τί πȣ φανῇ, ὁ ἔχων ζημιȣ̃ται. τί ȣ̃ν ἂν ἐκεῖ χρηματισμὸς σπȣδάζοιτο, ἔνθα ἡ κτῆσις πλείȣς λύπας, ἢ ἡ χρῆσις εὐφροσύνας παρέχει;

ΚΕΦ. η'.

Ἀλλὰ γὰρ ὅτι μὲν ἐν Σπάρτῃ μάλιστα πείθονται ταῖς ἀρχαῖς τε καὶ τοῖς νόμοις, ἴσμεν ἅπαντες. ἐγὼ μέντοι ȣ̓δ' ἐγχειρῆσαι οἶμαι πρότερον τὸν Λυκȣ̃ργον ταύτην τὴν εὐεξίαν καθιστάναι, πρὶν ὁμογνώμονας ἐποιήσατο τȣ̀ς κρατίστȣς τῶν ἐν τῇ πόλει.

β'. Τεκμαίρομαι δὲ ταῦτα, ὅτι ἐν μὲν ταῖς ἄλλαις πόλεσιν οἱ δυνατώτεροι ȣ̓́τε βȣ́λονται δοκεῖν τὰς ἀρχὰς φοβεῖσθαι, ἀλλὰ νομίζȣσι τȣ̃το ἀνελεύθερον εἶναι. ἐν δὲ τῇ Σπάρτῃ οἱ κράτιστοι καὶ ὑπέρχονται μάλιστα τὰς ἀρχὰς, καὶ τῷ ταπεινοὶ εἶναι μεγαλύνονται, καὶ τῷ, ὅταν καλῶνται,

et amplo id collocari ſpatio, et plauſtro neceſſe eſſet vehi.

6. Aurum autem argentumque perquiri ſolet, ac ſicubi conſpectum fuerit, poſſeſſor multatur. Cur igitur iſtic quaerendis opibus opera detur, vbi comparatio plus moleſtiae, quam vſus voluptatis exhibeat?

CAP. VIII.

Enimuero ciues Spartanos inprimis et magiſtratibus et legibus parere, ſcimus omnes. At ego Lycurgum ne quidem adgreſſum arbitror egregiam illam reipublicae conſtitutionem, prius quam ciuitatis optimates ſuam in ſententiam adduxiſſet.

3. Eius rei hoc argumentum habeo, quod, qui aliis in vrbibus potentiores ſunt, ne videri quidem volunt metuere magiſtratus: adeoque ducunt hoc eſſe ab homine libero alienum. Spartae vero praeſtantiſſima dignitate viri maxime magiſtratus obſeruant, ac ſibi glorioſum putant, ſi humiles ſint; et arceſſiti non gradatim ince-

καλῶνται, τρέχοντες, ἀλλὰ μὴ βαδίζοντες ὑπακούειν· νομίζοντες, ἢν αὐτοὶ κατάρχωσι τοῦ σφόδρα πείθεσθαι, ἕψεσθαι καὶ τοὺς ἄλλους· ὅπερ καὶ γεγένηται.

γ. Εἰκὸς δὲ καὶ τὴν τῆς Ἐφορείας δύναμιν τοὺς αὐτοὺς τούτους συγκατασκευάσαι, ἐπείπερ ἔγνωσαν τὸ πείθεσθαι μέγιστον ἀγαθὸν εἶναι καὶ ἐν πόλει, καὶ ἐν στρατιᾷ, καὶ ἐν οἴκῳ. ὅσῳ γὰρ μείζω δύναμιν ἔχει ἡ ἀρχὴ, τοσούτῳ μᾶλλον ἂν ἡγήσατο αὐτὴν καὶ καταπλήξειν τοὺς πολίτας, τοῦ ὑπακούειν.

δ'. Ἔφοροι οὖν ἱκανοὶ μέν εἰσι ζημιοῦν ὃν ἂν βούλωνται, κύριοι δ' ἐκπράττειν παραχρῆμα, κύριοι δὲ καὶ ἄρχοντας μεταξὺ καὶ καταπαῦσαι, καὶ εἶρξαί γε, καὶ περὶ τῆς ψυχῆς εἰς ἀγῶνα καταστῆσαι. τοσαύτην δὲ ἔχοντες δύναμιν, οὐχ (ὥσπερ αἱ ἄλλαι πόλεις) ἐῶσι τοὺς αἱρεθέντας ἀεὶ ἄρχειν τὸ ἔτος ὅπως ἂν βούλωνται, ἀλλ' ὥσπερ οἱ τύραννοι, καὶ οἱ ἐν τοῖς γυμνικοῖς ἀγῶσιν ἐπιστάται, ἤν τινα

incedendo, ſed currendo dictis ſint audientes. Exiſtimant enim, ſi ad ſummam obedientiam praeſtandam duces ipſi fuerint, etiam alios ipſorum exemplum ſequuturos: quod quidem ita accidit.

3. Et conſentaneum vero eſt, hos ipſos Ephororum poteſtatem vna [cum Lycurgo] inſtituiſſe: quod animaduerterent, obedientiam ſummum et in vrbe, et apud exercitum, et in familia bonum eſſe. Nam quanto maior magiſtratus poteſtas eſſet, tanto plus terroris ciuibus adlaturam arbitrabatur ad hoc, vt dicto eſſent audientes.

4. Igitur Ephoris poteſtas eſt mulctandi, quem velint, et ſubito multam exigendi, atque etiam magiſtratus, dum adhuc cum imperio ſunt, loco mouendi, vel carceribus conſtringendi, vel in iudicium de vita vocandi. Tanta quum eorum poteſtas ſit, non quemadmodum aliis ſit in vrbibus, magiſtratus creatos ex animi arbitratu toto anno vti permittunt imperio ſuo: ſed regum inſtar, eorumve praeſidum, qui certaminibus gymnicis moderantur, ſi quem

τινα αἰσθάνωνται παρανομοῦντά τι, εὐθὺς παραχρῆμα κολάζουσι.

έ. Πολλῶν δὲ καὶ ἄλλων ὄντων μηχανημάτων καλῶν τῷ Λυκούργῳ εἰς τὸ πείθεσθαι τοῖς νόμοις ἐθέλειν τοὺς πολίτας, ἐν τοῖς καλλίστοις καὶ τοῦτό μοι δοκεῖ εἶναι, ὅτι οὐ πρότερον ἀπέδωκε τῷ πλήθει τοὺς νόμους, πρὶν ἐλθὼν σὺν τοῖς κρατίστοις εἰς Δελφοὺς ἐπήρετο τὸν θεὸν, εἰ λῷον καὶ ἄμεινον εἴη τῇ Σπάρτῃ πειθομένῃ οἷς αὐτὸς ἔθηκε νόμοις. ἐπεὶ δὲ ἀνεῖλε τῷ παντὶ ἄμεινον εἶναι, τότε ἀπέδωκεν, οὐ μόνον ἄνομον, ἀλλὰ καὶ ἀνόσιον θεὶς τὸ πυθοχρήστοις νόμοις μὴ πείθεσθαι.

ΚΕΦ. δ'.

Ἄξιον δὲ τοῦ Λυκούργου καὶ τόδε ἀγασθῆναι, τὸ κατεργάσασθαι ἐν τῇ πόλει, αἱρετώτερον εἶναι τὸν καλὸν θάνατον ἀντὶ τοῦ αἰσχροῦ βίου. καὶ γὰρ δὴ ἐπισκοπῶν τις ἂν εὕροι μείους ἀποθνήσκοντας τούτων, τῶν ἐκ τοῦ φοβεροῦ ἀποχωρεῖν αἱρουμένων.

β'. Ὡς

quem in leges aliquid committere animaduertunt, eum mox puniunt.

5. Quumque multa praeclare Lycurgus excogitauerit, vt ciues legibus obtemperare vellent: in primis hoc pulchrum equidem statuo, quod multitudini leges non prius tradiderit, quam cum optimatibus Delphos profectus Apollinem consuluisset, an Spartae status melior feliciorque futurus esset, si legibus, quas tulisset ipse, pareret. Is vero quum oraculo respondisset, omnino id ex vsu fore: tum demum eas tradidit, non modo contra leges, sed etiam pietatem, facturos statuens, si legibus oraculo Pythio comprobatis non obtemperassent.

CAP. IX.

Hoc etiam in Lycurgo admiratione dignum est, quod in ciuitate sua perfecerit, vt vitae turpi mors honesta praeferretur. Nam si quis rem consideret, inueniet pauciores ex his perire, quam ex illis, qui e periculo subducere se malunt.

β΄. Ὡς ἀληθὲς εἰπεῖν, καὶ ἕπεται τῇ ἀρετῇ σώζεσθαι εἰς τὸν πλειω χρόνον μᾶλλον, ἢ τῇ κακίᾳ. καὶ γὰρ ῥάων, καὶ ἡδίων, καὶ εὐπορωτέρα, καὶ ἰσχυροτέρα. δῆλον δὲ, ὅτι καὶ εὔκλεια μάλιστα ἕπεται τῇ ἀρετῇ· καὶ γὰρ συμμαχεῖν πως πάντες τοῖς ἀγαθοῖς βούλονται.

γ΄. Ηι μέντοι, ὥστε ταῦτα γίγνεσθαι, ἐμηχανήσατο, καὶ τοῦτο καλὸν μὴ παραλιπεῖν. ἐκεῖνος τοίνυν σαφῶς παρεσκεύασε τοῖς μὲν ἀγαθοῖς εὐδαιμονίαν, τοῖς δὲ κακοῖς κακοδαιμονίαν.

δ΄. Εν μὲν γὰρ ταῖς ἄλλαις πόλεσιν, ὁπόταν τις κακὸς γενηται, ἐπίκλησιν μονον ἔχει κακὸς εἶναι· ἀγοράζει δὲ ἐν τῷ αὐτῷ ὁ κακὸς τἀγαθῷ, καὶ κάθηται, καὶ γυμνάζεται, ἐὰν βούληται. ἐν δὲ τῇ Λακεδαίμονι πᾶς μὲν ἂν τις αἰσχυνθειη τὸν κακὸν σύσκηνον παραλαβεῖν, πᾶς δ᾽ ἂν ἐν παλαίσμασι συγγυμναστήν.

ε΄. Πολλάκις δὲ ὁ τοιοῦτος, καὶ διαιρουμένων τοὺς ἀντισφαιρίζοντας,

2. Adeo verum vt dicam, magis virtutem comitatur incolumitas diuturnior, quam ignauiam. Nam [virtus] et facilior est, et suauior, et expeditior, et firmior. Etiam hoc manifestum est, gloriam imprimis comitem virtutis esse. Etenim viris fortibus omnes in bello socii esse volunt.

3. Qua vero arte consequutus sit, vt hoc efficeret; id quoque rectum erit haud omittere. Nimirum Lycurgus plane praestitit, vt viri fortes beatam, ignaui miseram vitam agerent.

4. Nam aliis in vrbibus, quum ignauiter aliquis se gerit, duntaxat hominis ignaui cognomento notatur: ac nihilominus negotiatur in eodem foro vir ignauus, quo strenuus; ibidem et sedet, et exerceret se, si velit. At Lacedaemone quiuis pudendum duxerit, hominem ignauum vel in idem contubernium, vel ad eadem exercitia in luctis admittere.

5. Saepenumero etiam vir huiusmodi, quum diuiduntur, qui pila ex aduerso ludant, neutram ad partem admissus, pro superuacaneo

ριὄντας. ἀχώριστος περιγίγνεται· καὶ ἐν χοροῖς δ' εἰς τὰς ἐπονειδίστους χώρας ἀπελαύνεται· καὶ μὲν ἐν ὁδοῖς παραχωρητέον αὐτῷ, καὶ ἐν θάκοις, καὶ ἐν τοῖς νεωτέροις ὑπαναστατέον· καὶ τὰς μὲν προσηκούσας κόρας οἴκοι θρεπτέον, καὶ ταύταις τῆς ἀνανδρείας αἰτίαν ὑφεκτέον· γυναικὸς δὲ κενὴν ἑστίαν οὐ περιοπτέον, καὶ ἅμα τούτου ζημίαν ἀποτιστέον. λιπαρὸν δὲ οὐ πλανητέον. οὐδὲ μιμητέον τοὺς ἀνεγκλήτους, ἢ πληγὰς ὑπὸ τῶν ἀμεινόνων ληπτέον.

ϛʹ. Εγὼ μὲν δὴ, τοιαύτης τοῖς κακοῖς ἀτιμίας ἐπικειμένης. οὐδὲν θαυμάζω τὸ προαιρεῖσθαι ἐκεῖ θάνατον ἀντὶ τοῦ οὕτως ἀτίμου τε καὶ ἐπονειδίστου βίου.

ΚΕΦ. ί.

Καλῶς δέ μοι δοκεῖ ὁ Λυκοῦργος νομοθετῆσαι καὶ ᾗ μέχρι γήρως ἀσκοῖτ' ἂν ἀρετή. ἐπὶ γὰρ τῷ τέρματι τοῦ βίου τὴν κρίσιν τῆς γεροντίας προσθεὶς, ἐποίησε μηδὲ ἐν τῷ γήρᾳ ἀμελεῖσθαι τὴν καλοκαγαθίαν.

βʹ. Αξιά-

vacaneo relinquitur: itidemque in choris ad ignominiofa locá reiicitur. In via quoque aliis vt cedat neceffe habet, et in confeffibus, et inter iuniores vt adfurgat. Praeterea vt puellas ad fe pertinentes alat domi, quae et ipfae culpam alienae ignauiae fuftineant: vt caueat, ne domo prodeat vxor, eoque nomine multam perfolvat: vt vnctus nitidufque non obambulet, honeftae famae homines non imitetur, nifi a melioribus verberari velit.

6. Huiufmodi quum ignauos infamia premat, nihil miror, iftic mortem adeo probrofae infamique vitae anteferri.

CAP. X.

Videtur etiam mihi Lycurgus egregie fanxiffe, qua ratione virtus ad fenectutem vfque poffit exerceri. Nam quia iudicium de fenatoribus ad vitae metam retulit, hoc ipfo effecit, vt ne quidem in fenecta laudis et honefti ftudium negligeretur.

2. Hoc

β'. Ἀξιάγαστον δ' αὐτοῦ καὶ τὸ ἐπικουρῆσαι τῷ τῶν ἀγαθῶν γήρᾳ. θεὶς γὰρ τοὺς γέροντας κυρίους τοῦ περὶ τῆς ψυχῆς ἀγῶνος, διέπραξεν ἐντιμότερον εἶναι τὸ γῆρας τῆς τῶν ἀκμαζόντων ῥώμης.

γ'. Εἰκότως δέ τοι καὶ σπουδάζεται οὗτος ὁ ἀγὼν μάλιστα τῶν ἀνθρώπων. καλοὶ μὲν γὰρ καὶ οἱ γυμνικοὶ, ἀλλ' οὗτοι μὲν σωμάτων εἰσίν· ὁ δὲ περὶ τῆς γεροντίας ἀγὼν ψυχῶν ἀγαθῶν κρίσιν παρέχει. ὅσῳ οὖν κρεῖττον ψυχὴ σώματος, τοσούτῳ καὶ οἱ ἀγῶνες οἱ τῶν ψυχῶν, ἢ οἱ τῶν σωμάτων ἀξιοσπουδαστότεροι.

δ'. Τόδε γε μὴν τοῦ Λυκούργου πῶς οὐ μεγάλως ἄξιον ἀγασθῆναι; ὃς ἐπειδὴ κατέμαθεν, ὅτι οἱ μὴ βουλόμενοι ἐπιμελεῖσθαι τῆς ἀρετῆς, οὐχ ἱκανοί εἰσι τὰς πατρίδας αὔξειν, ἐκεῖνος ἐν τῇ Σπάρτῃ ἠνάγκασε δημοσίᾳ πάντας, πάσας ἀσκεῖν τὰς ἀρετάς. ὥσπερ οὖν ἰδιῶται τῶν ἰδιωτῶν διαφέρουσιν ἀρετῇ, οἱ ἀσκοῦντες τῶν ἀμελούντων, οὕτω καὶ η Σπάρτη εἰκότως

2. Hoc quoque dignum admiratione, quod fortium virorum senectuti consuluerit. Quia enim sanxit vt iudicandi de animo ius penes seniores esset: perfecit, vt hominum vegetorum robore senectus sit honoratior.

3. Ac merito sane certamini huic inter alia mortalium certamina studium maximum adhibetur. Nam et ludi gymnici sunt illi quidem egregii, verum ad corpora pertinent; quum in hoc de ordine senum certamine, iudicium de fortibus animis exhibetur. Quanto igitur animus corpore praestat, tanto maioris animorum certamina, quam corporum, fieri debent.

4. Iam illud etiam in Lycurgo qui non insignem admirationem meretur? quod quum animaduertisset, eos, qui virtutis studiosi non sunt, non posse patriam maiorem ad potentiam euehere; omnes Spartae coëgerit in omni se genere virtutum publice exercere. Itaque vt homines priuati priuatis virtute praestant, et studiosi negligentibus: sic vrbibus haud dubie cunctis

εἰκότως πασῶν τῶν πόλεων ἀρετῇ διαφέρει, μόνη δημοσίᾳ ἐπιτηδεύȣσα τὴν καλοκαγαθίαν.

έ. Οὐ γὰρ κἀκεῖνο καλὸν, τὸ τῶν ἄλλων πόλεων κολαζȣσῶν ἤν τίς τι ἕτερος ἕτερον ἀδικῇ, ἐκεῖνον ζημίας μὴ ἐλάττȣς ἐπιθεῖναι, εἴ τις φανερὸς εἴη ἀμελῶν τȣ͂ ὡς βέλτιςος εἶναι;

ϛ΄. Ενόμιζε γὰρ, ὡς ἔοικεν, ὑπὸ μὲν τῶν ἀνδραποδιζομένων τινὰς, ἢ ἀποςερȣ́ντων τι, ἢ κλεπτόντων, τȣ̀ς βλαπτομένȣς μόνον ἀδικεῖσθαι, ὑπὸ δὲ τῶν κακῶν καὶ ἀνάνδρων ὅλας τὰς πόλεις προδίδοσθαι. ὥςε εἰκότως ἔμοιγε δοκεῖ τȣ́τοις μεγίςας ζημίας ἐπιθεῖναι.

ζ΄. Επέθηκε δὲ καὶ τὴν ἀνυπόςατον ἀνάγκην ἀσκεῖν ἅπασαν πολιτικὴν ἀρετήν. τοῖς μὲν γὰρ τὰ νόμιμα ἐκτελȣ͂σιν ὁμοίως ἅπασι τὴν πόλιν οἰκείαν ἐποίησε, καὶ ȣ̓δὲν ὑπελογίσατο ȣ̓͂τε σωμάτων ȣ̓͂τε χρημάτων ασθένειαν. εἰ δέ τις ἀποδειλιάσειε τȣ͂ τὰ νόμιμα διαπονεῖσθαι, τȣ͂τον ἐκεῖ

cunctis Sparta virtute praestat, quippe quae sola publice honesti studio teneatur.

5. An non enim hoc quoque praeclarum, quod quum vrbes caeterae plectant, si quis in alium iniurius extiterit; Lycurgus nihilo minus in eum animaduertat, qui se negligentem in hoc declarat, vt sit vir optimus?

6. Existimabat scilicet, vti quidem apparet, a plagiariis, vel fraudatoribus, vel furibus, tantum eos iniuria adfici, qui damnum accipiunt: ab ignauis autem, effeminatisque totas ciuitates prodi. Quo fit, vt, mea sententia, maximas his poenas iure constituerit.

7. Praeterea suis necessitatem quandam, quae recusari nequeat, colendi omnem virtutem ciuilem imposuit. Nam iis, qui praescripta legibus perficerent, pariter vniuersis rempublicam propriam esse voluit; nulla neque corporum imbecillitatis, neque tenuitatis facultatum habita ratione. At si quis prae ignauia defugeret labores in obeundis iis, quae leges iubent; eum Lacedaemone in numero

ἐκεῖ ἀπέδειξε μήτε νομίζεσθαι ἔτι τῶν ὁμοίων εἶναι.

η΄. Ἀλλὰ γὰρ ὅτι μὲν παλαιότατοι οὗτοι οἱ νόμοι εἰσὶ, σαφές. ὁ γὰρ Λυκοῦργος κατὰ τοὺς Ἡρακλείδας λέγεται γενέσθαι. οὕτω δὲ παλαιοὶ ὄντες, ἔτι καὶ νῦν τοῖς ἄλλοις καινότατοί εἰσι. καὶ γὰρ, τὸ πάντων θαυμαστότατον, ἐπαινοῦσι μὲν πάντες τὰ τοιαῦτα ἐπιτηδεύματα, μιμεῖσθαι δὲ αὐτὰ οὐδεμία πόλις ἐθέλει. καὶ ταῦτα μὲν δὴ κοινὰ ἀγαθὰ καὶ ἐν εἰρήνῃ, καὶ ἐν πολέμῳ.

ΚΕΦ. ια΄.

Εἰ δέ τις βούλεται καταμαθεῖν, ὅτι καὶ εἰς τὰς στρατιὰς * βέλτιον τῶν ἄλλων ἐμηχανήσατο, ἔξεστι καὶ τούτων ἀκούειν. πρῶτον μὲν τοίνυν οἱ Ἔφοροι προκηρύττουσι τὰ ἔτη, εἰς ἃ δεῖ στρατεύεσθαι καὶ ἱππεῦσι, καὶ ὁπλίταις, ἔπειτα δὲ καὶ τοῖς χειροτέχναις.

β΄. Ὥστε ὅσοις περ ἐπὶ πόλεως χρῶνται ἄνθρωποι, πάντων τούτων καὶ ἐπὶ στρατιᾶς οἱ Λακεδαιμόνιοι εὐποροῦσι. καὶ

numero parium ne quidem haberi debere decreuit.

8. Iam quod hae leges antiquissimae sint, patet. Nam Lycurgus temporibus Herculeorum nepotum vixisse perhibetur. Sed licet antiquae sint, tamen nunc adhuc maxime nouae sunt aliis. Etenim, quod admiratione dignissimum est, huiusmodi vitae studia collaudant omnes, imitari nulla ciuitas cupit. Atque haec quidem communia sunt pacis ac belli bona.

CAP. XI.

Si quis autem cognoscere vult, Lycurgum bellicis etiam in rebus quiddam inuenisse rectius, quam caeteri; de eo licet haec audiat. Primum Ephori annos aetatis indicant publice, quibus in militiam tum equitibus tum peditibus armatis, atque etiam opificibus eundum sit.

2. Quo fit, vt quorumcunque opera in vrbibus homines vtuntur, eorum omnium Lacedaemonii copiam in castris habeant. Itidem

* Al. στρατείας.

καὶ ὅσα δὲ ὀργάνων ἡ στρατιὰ κοινῇ δεηθείη ἂν ἁπάντων, τὰ μὲν ἁμάξῃ προστέτακται παρέχειν, τὰ δὲ ὑποζυγίῳ. οὕτω γὰρ ἥκιστ' ἂν τὸ ἐκλεῖπον διαλάθοι.

γ'. Εἰς γεμὴν τὸν ἐν τοῖς ὅπλοις ἀγῶνα τοιάδ' ἐμηχανήσατο. στολὴν μὲν ἔχειν Φοινικίδα, καὶ χαλκῆν ἀσπίδα· ταύτην νομίζων ἥκιστα μὲν γυναικεία κοινωνεῖν, * πολεμικωτάτην δ' εἶναι. καὶ γὰρ τάχιστα λαμπρύνεται, καὶ σχολαιότατα ῥυπαίνεται. ἐφῆκε δὲ καὶ κομᾶν τοῖς ὑπὲρ τὴν ἡβητικὴν ἡλικίαν· νομίζων οὕτω καὶ μείζους ἄν, καὶ ἐλευθεριωτέρους, καὶ γοργοτέρους φαίνεσθαι.

δ'. Οὕτω γεμὴν κατεσκευασμένων, μόρας μὲν διεῖλεν ἓξ καὶ ἱππέων καὶ ὁπλιτῶν. ἑκάστη δὲ τῶν πολιτικῶν τούτων μορῶν ἔχει πολέμαρχον ἕνα, λοχαγοὺς τέσσαρας, πεντηκοστῆρας ὀκτὼ, ἐνωμοτάρχους

Itidem quibuscunque instrumentis exercitui communiter opus est, ea partim plaustris suppeditari mandatum est, partim iumentorum subuectione. Nam ea ratione, si quid deest, obscurum minus esse possit.

3. Ad armorum certamina, huiusmodi quaedam excogitavit: Vestem eos puniceam habere voluit, et scutum aereum. Existimabat enim, illam minime cum muliebri commune quidquam habere, hoc autem bello aptissimum esse. Nam et celerrime nitescit, et sordes haud facile contrahit. Fecit etiam illis, qui pubertatis annos excessissent, comam alendi copiam: quod eos hoc pacto grandiores, ac vultu magis liberali, terribilioresque visum iri arbitraretur.

4. Quibus in hunc modum instructis, in sex cohortes equitatum ac grauem armaturam distribuit. Quaelibet autem civium cohors polemarchum vnum habet, centuriones quatuor, quinquagenum praefectos octo,

* Scribendum videtur πολεμικωτάτην δὲ τήνδε εἶναι, et vocab. τήνδ' (quod periit propter similitudinem cum literis proxime praecedentibus) ad ἀσπίδα referendum. Nec enim video, cur rationem redderet Xenophon instituti vestimenti punicei, non item scuti aerei: certe verba proxime sequentia scrupulum omnino eximunt, quum non possint nisi de scuto aeneo intelligi.

χȣς ἑκκαίδεκα. ἐκ δὲ τȣ́των τῶν μορῶν διὰ παρεγγυήσεως καθίςανται τοτὲ μὲν εἰς ἐνωμοτίας, τοτὲ δὲ εἰς τρεῖς, τοτὲ δὲ εἰς ἕξ.

έ. Ὃ δὲ οἱ πλεῖςοι οἴονται, πολυπλοκωτάτην εἶναι τὴν ἐν ὅπλοις Λακωνικὴν τάξιν, τὸ ἐναντιώτατον ὑπειλήφασι τȣ̃ ὄντος. εἰσὶ μὲν γὰρ ἐν τῇ Λακωνικῇ τάξει οἱ πρωτοςάται ἄρχοντες, καὶ ὁ ςίχος ἕκαςος πάντ᾽ ἔχων, ὅσα δεῖ παρέχεσθαι.

ϛ΄. Οὕτω δὲ ῥάδιον ταύτην τὴν τάξιν μαθεῖν, ὡς ὅςις τȣ̀ς ἀνθρώπȣς δύναται γιγνώσκειν, ȣ̓δεὶς ἂν ἁμάρτοι. τοῖς μὲν γὰρ ἡγεῖσθαι δέδοται, τοῖς δὲ ἕπεσθαι τέτακται. αἱ δὲ παραγωγαὶ, ὥσπερ ὑπὸ κήρυκος, ὑπὸ τȣ̃ ἐνωμοτάρχȣ λόγῳ δηλȣ̃νται, ἀραιαί τε καὶ βαθύτεραι αἱ φάλαγγες γίγνονται· ὧν δὴ ȣ̓δ᾽ ὁπωστιȣ̃ν χαλεπὸν μαθεῖν.

ζ΄. Τὸ μέντοι, κἂν ταραχθῶσι, μετὰ τȣ̃ παρατυχόντος ὁμοίως

octo, manipulorum duces fexdecim. Ex his vero cohortibus, vbi fic imperatur, nonnunquam milites per manipulos difponuntur, nonnunquam in ternos, nonnunquam in fenos.

5. Quod autem complures exiftimant, armatorum aciem Laconicam valde implicatam effe: ii vero fequius opinantur quam fefe res habeat. Nam in acie Laconica praefecti loco principe confiftunt, et feries quaelibet habet omnia, quibus fuppeditatis opus eft.

6. Tam facile eft autem, hanc aciei rationem intelligere; vt nemo, qui homines queat agnofcere, poffit vnquam errare. Nam aliis praecedendi munus datum eft, aliis imperatum, vt fequantur. Ordinum vero promotiones, tanquam a praecone, manipularis praefecti verbis indicantur; fiuntque phalanges tum rariores dum denfiores: quarum rerum nihil omnino cognitu eft difficile.

7. Quod autem haec acies, etiamfi turbata fuerit, cum obvio

ὁμοίως μάχεσθαι ταύτην τὴν τάξιν, οὐκέτι ῥᾴδιόν ἐστι μαθεῖν, πλὴν τοῖς ὑπὸ τῶν Λυκούργου νόμων πεπαιδευμένοις.

η΄. Εὐπορώτατα δὲ καὶ ἐκεῖνα Λακεδαιμόνιοι ποιοῦσι, τὰ τοῖς ὁπλομάχοις πάνυ δοκοῦντα χαλεπὰ εἶναι. ὅταν μὲν γὰρ ἐπὶ κέρως πορεύωνται, κατ᾽ οὐρὰν δήπου ἐνωμοτία ἕπεται. ἐὰν δ᾽ ἐν τῷ τοιούτῳ ἐκ τοῦ ἐναντίου πολεμία φάλαγξ ἐπιφανῇ, τῷ ἐνωμοτάρχῃ παρεγγυᾶται εἰς μέτωπον † παρ᾽ ἀσπίδα καθίστασθαι· καὶ διὰ παντὸς οὕτως, ἔστ᾽ ἂν ἡ φάλαγξ ἐναντία καταστῇ. ἢν γε μὴν οὕτως ἐχόντων ἐκ τοῦ ὄπισθεν οἱ πολέμιοι ἐπιφανῶσιν, ἐξελίττεται ἕκαστος ὁ στίχος, ἵνα οἱ κράτιστοι ἐναντίοι ἀεὶ τοῖς πολεμίοις ὦσιν.

θ΄. Ὅτε δὲ ὁ ἄρχων εὐώνυμος γίγνεται, οὐδ᾽ ἐν τούτῳ μειονεκτεῖν ἡγοῦνται, ἀλλ᾽ ἔστιν ὅτε καὶ πλεονεκτεῖν. εἰ γάρ τινες κυκλοῦσθαι ἐπιχειροῖεν, οὐκ ἂν κατὰ τὰ γυμνά, ἀλλὰ κατὰ τὰ ὡπλισμένα περιβάλλοιεν ἄν. ἢν δέ ποτε ἕνεκά τινος

vio quouis ſimiliter dimicari poſſit: id intellectu facile non eſt, extraquam iis, qui Lycurgi legibus inſtituti fuerint.

8. Facillima ſunt et ea Lacedaemoniis factu, quae vel gladiatoribus per eſſe difficilia videntur. Nam quum in cornu pergunt, ſequitur a tergo manipularia ſeries. At ſi phalanx hoſtilis ex aduerſo interea ſe oſtentauerit, manipulario duci denuntiatur, vt ad frontem clypeum verſus conſiſtat; atque ita ſit penitus, donec phalanx hoſtibus aduerſa ſteterit. Iam ſi, acie ipſorum hoc pacto diſpoſita, hoſtes a tergo venientes apparuerint; quaelibet ſeries euoluitur, vt fortiſſimi quique ſemper hoſtibus oppoſiti ſint.

9. Quod ſi aliquando dux agminis ad latus laeuum ſit, ne tum quidem conditione ſe deteriore eſſe putant, immo nonnunquam meliore. Nam ſi qui eos vndique cingere conarentur, non verſus partes nudas, ſed armis munitas, eos circumdarent. Si certa de cauſſa viſum aliquando

† Hoc eſt: *Siniſtram verſus.*

τινος δοκῇ συμφέρειν τὸν ἡγεμόνα δεξιὸν κέρας ἔχειν, στρέψαντες τὸ ἄγημα ἐπὶ κέρας, ἐξελίττουσι τὴν φάλαγγα, ἔστ' ἂν ὁ μὲν ἡγεμὼν δεξιὸς ᾖ, ἡ δὲ οὐρὰ εὐώνυμος γένηται.

ί. Ην δ' αὖ ἐκ τῶν δεξιῶν πολεμίων τάξις ἐπιφαίνηται ἐπὶ κέρως πορευομένων, οὐδὲν ἄλλο πραγματεύονται, ἢ τὸν λόχον ἕκαστον, ὥσπερ τριήρη, ἀντίπρωρον τοῖς ἐναντίοις στρέφουσι· καὶ οὕτως αὖ γίνεται ὁ κατ' οὐρὰν λόχος † παρὰ δόρυ. ἢν γε μὴν κατὰ τὰ εὐώνυμα πολέμιοι προσίωσιν, οὐδὲ τοῦτο ἐῶσιν, ἀλλ' ἀπωθοῦσιν, ἢ ἐναντίους ἀντιπάλοις τοὺς λόχους στρέφουσι· καὶ οὕτως αὖ ὁ κατ' οὐρὰν λόχος παρ' ἀσπίδα καθίσταται.

ΚΕΦ. β'.

Ερῶ δὲ καὶ ᾗ στρατοπεδεύεσθαι ἐνόμισε χρῆναι Λυκοῦργος. διὰ μὲν γὰρ τὸ τὰς γωνίας τοῦ τετραγώνου ἀχρήστους εἶναι, κύκλον ἐστρατοπεδεύσατο, εἰ

quando sit expedire, vt cornu dextrum ductor obtineat; verso in cornu agmine phalangem euoluunt, donec ad dextram sit ductor, et agmen extremum ad laeuam.

10. Rursus si ab hostibus ad dextram constitutis acies sese ostenderit progredientium in cornu, nihil agunt aliud, quam quod centurias singulas, triremis instar, hostibus velut obiecta prora, conuertunt; qua ratione series ea, quae extremo est in agmine, hastam versus constituitur. At si a laeuo latere accesserint hostes, ne hoc quidem permittunt; sed repellunt eos, vel aduersas series aduersariis obuertunt. Qua ratione fit, vt extremi agminis series clypeum versus constituatur.

CAP. XII.

Dicam etiam, quo pacto Lycurgus castra esse metanda censuerit. Nam quia quadrati agminis anguli sunt inutiles, in orbem castra ponebat, extra-

† Intelligendum est: *versus dextram.*

εἰ μὴ ὄρος ἀσφαλὲς εἴη, ἢ τεῖχος, ἢ ποταμὸν ὄπισθεν ἔχοιεν.

β'. Φύλακας γεμὴν ἐποίησε μεθημερινὰς τὰς μὲν πρὸς τὰ ὅπλα εἴσω βλεπȣ́σας· ȣ̓ γὰρ πολεμίων ἕνεκα, ἀλλὰ Φίλων αὗται καθίσανται. τȣ̀ς γεμὴν πολεμίȣς ἱππεῖς φυλάτlȣσιν ἀπὸ χωρίων, ὧν ἂν ἐκ πλείςȣ προορῷεν.

γ'. Εἰ δέ τις προίοι νύκτωρ ἔξω τῆς φάλαγγος, ἐνόμισεν ὑπὸ Σκιριτῶν προφυλάτlεσθαι, νῦν δ' ἤδη καὶ υπὸ ξένων, αὐτῶν τινων συμπαρόντων.

δ'. Τὸ δὲ, ἔχοντας τὰ δόρατα ἀεὶ περιϊέναι, εὖ καὶ τȣ̃το δεῖ εἰδέναι, ὅτι τȣ̃ αὐτȣ̃ ἕνεκά ἐςιν, ȣ̃περ καὶ τȣ̀ς δȣ́λȣς εἴργȣσιν ἀπὸ τῶν ὅπλων. καὶ τȣ̀ς ἐπὶ τὰ ἀναγκαῖα ἀπιόντας ȣ̓ δεῖ θαυμάζειν,* ὅτι ȣ̓́τε ἀλλήλων, ȣ̓́τε τῶν ὅπλων πλέον, ἢ ὅσον μὴ λυπεῖν ἀλλήλȣς, ἀπέρχονται. καὶ γὰρ ταῦτα ἀσφαλείας ἕνεκα ποιȣ̃σιν.

έ. Μεταςρατοπεδεύονται γεμὴν πυκνὰ, καὶ τȣ̃ σίνεσθαι

extraquam ſi monte tuti eſſent, vel a tergo murum fluuiumue haberent.

2. Excubias quidem diurnas inſtituit, quae interius caſtra verſus ſpectarent. Nam amicorum, non hoſtium cauſſa, illae conſtituuntur. Hoſtes ab equitibus obſeruantur iis e locis, de quibus proſpici longiſſime poteſt.

3. Quod ſi quis noctu extra phalangem progrediatur, a Sciritis ea de cauſſa inſtituit habendas excubias; et hoc tempore praeſtant id mercenarii milites, quibus aliqui Lacones adſunt.

4. Iam quod cum haſtis ſemper obuerſantur, id ſciendum eadem de cauſſa fieri, ob quam ſeruos etiam ab armis arcent. Praeterea mirum videri non debet, eos, qui ad naturae neceſſaria ſecedunt, neque ab ſe inuicem, neque ab exercitu longius progredi, quam vti caueant, ne ſibi mutuo moleſtiam creent. Haec enim ſecuritatis cauſſa faciunt.

5. Caſtra ſaepius mutant, partim

σίνεσθαι τοὺς πολεμίους ἕνεκα, καὶ τοῦ ὠφελεῖν τοὺς φίλους· καὶ γυμνάζεσθαι δὲ προαγορεύεται ὑπὸ τοῦ νόμου ἅπασι Λακεδαιμονίοις, ὅσοιπερ ἂν στρατεύωνται· ὥστε μεγαλοπρεπεστέρους μὲν αὐτοὺς ἐφ' ἑαυτοῖς γίγνεσθαι, ἐλευθεριωτέρους δὲ τῶν ἄλλων φαίνεσθαι. δεῖ δὲ εἴτε περίπατον, εἴτε δρόμον ἐλάσσω ποιεῖσθαι, ἢ ὅσον ἂν ἡ μόρα ἐφήκῃ, ὅπως μηδεὶς τῶν αὐτοῦ ὅπλων πόῤῥω γίγνηται.

ϛʹ. Μετὰ δὲ τὰ γυμνάσια καθίζειν μὲν ὁ πρῶτος πολέμαρχος κηρύττει· (ἔστι δὲ τοῦτο ὥσπερ ἐξέτασις) ἐκ τούτου δὲ ἀριστοποιεῖσθαι, καὶ ταχὺ τὸν πρόσκοπον ὑπολύεσθαι. ἐκ τούτου δ' αὖ διατριβαὶ καὶ ἀναπαύσεις πρὸ τῶν ἑσπερινῶν γυμνασίων.

ζʹ. Μετὰ γε μὴν ταῦτα δειπνοποιεῖσθαι κηρύττεται, καὶ, ἐπειδὰν ᾄσωσιν εἰς τοὺς θεοὺς οἷς ἂν κεκαλλιερηκότες ὦσιν, ἐπὶ τῶν ὅπλων ἀναπαύεσθαι. ὅτι δὲ πολλὰ γράφω, οὐ δεῖ θαυμάζειν. ἥκιστα γὰρ

ſint vt hoſtibus detrimentum adferant, partim vt amicis proſint. Etiam a lege mandatur Lacedaemoniis omnibus, qui expeditionibus interſunt, vt exercitiis vtantur. Quo fit, vt ipſi magis inter ſe magnanimi euadant, ac ſupra caeteros indole magis eſſe liberali videantur. Locus exercitationis et curſus intra id ſpatium neceſſario deſcribitur, quouſque cohors ipſa pertinet, ne quis ab ſuis armis recedat longius.

6. Peractis exercitiis, polemarchus primus, vti ſedeant, per praeconem edicit: quod quidem luſtrationis cuiuſdam inſtar eſt: deinde prandium vti ſumant, ac ſpeculatorem mox dimittant. Hinc inter ſe conuerſantur milites, ac ſe quieſcendo recreant ante veſpertina exercitia.

7. Secundum haec per praeconem denuntiatur, ſumendam eſſe coenam: et poſteaquam hymnos Diis cecinerint, quibus eſt facta res ſacra, armis incubando quietem capiendam. Nemo vero miretur, tam multa me ſcribere. Nam

γὰρ Λακεδαιμονίοις εὕροι ἄν τις παραλελειμμένα ἐν τοῖς στρατιωτικοῖς, ὅσα δεῖ ἐπιμελείας.

ΚΕΦ. ιγ'.

Διηγήσομαι δὲ καὶ ἣν ἐπὶ στρατιᾶς ὁ Λυκοῦργος βασιλεῖ δύναμιν καὶ τιμὴν παρεσκεύασε. πρῶτον μὲν γὰρ ἐπὶ φρουρᾶ τρέφει ἡ πόλις βασιλέα καὶ τοὺς σὺν αὐτῷ. συσκηνοῦσι δὲ αὐτῷ οἱ πολέμαρχοι, ὅπως ἀεὶ συνόντες, μᾶλλον καὶ κοινοβουλῶσιν, ἤν τι δέωνται. συσκηνοῦσι δὲ καὶ ἄλλοι τρεῖς ἄνδρες τῶν ὁμοίων· οὗτοι τούτοις ἐπιμελοῦνται πάντων τῶν ἐπιτηδείων, ὡς μηδεμία ἀσχολία ᾖ αὐτοῖς τῶν πολεμικῶν ἐπιμελεῖσθαι.

β'. Επαναλήψομαι δὲ ὡς ἐξορμᾶται σὺν στρατιᾷ ὁ βασιλεύς. θύει μὲν γὰρ πρῶτον οἴκοι ὢν Διῒ ἀγήτορι, καὶ τοῖς σὺν αὐτῷ· ἢν δὲ ἐνταῦθα καλλιερήσῃ, λαβὼν

Nam minime quis a Lacedaemoniis omissum aliquid reperiat in re militari, quod quidem curandum veniat.

CAP. XIII.

Commemorabo etiam, quam Lycurgus regi potestatem et dignitatem in exercitu adsignauerit. Primo regem cinctum satellitio, cum iis qui adsunt regi, ciuitas alit. In eius contubernio sunt polemarchi, vt semper illi praesto sint communicandorum consiliorum caussa, si quidem vsus ita postulet. In eodem regis contubernio viri praeterea tres ex parium numero degunt, qui quidem eis omnia necessaria procurant; ne ab vlla impediantur occupatione, quominus res bellicas studiose tractent.

2. Repetam vero altius, quo pacto Rex cum copiis in expeditionem domo proficiscatur. Primum domi adhuc sacrum Ioui ductori, et adiunctis ei Diis facit; ac si litatum illic fuerit, ignifer [siue

λαβὼν ὁ πυρφόρος πῦρ ἀπὸ τοῦ βωμοῦ, προηγεῖται ἐπὶ τὰ ὅρια τῆς χώρας. ὁ δὲ βασιλεὺς ἐκεῖ αὖ θύεται Διῒ καὶ Ἀθηνᾷ.

γ΄. Ὅταν δὲ ἀμφοῖν τούτοιν τοῖν θεοῖν καλλιερηθῇ, τότε διαβαίνει τὰ ὅρια τῆς χώρας. καὶ τὸ πῦρ μὲν ἀπὸ τούτων τῶν ἱερῶν προηγεῖται οὔποτε ἀποσβεννύμενον, σφάγια δὲ παντοῖα ἕπεται. ἀεὶ δέ, ὅταν θύηται, ἄρχεται μὲν τούτου τοῦ ἔργου ἔτι κνεφαῖος, προλαμβάνειν βουλόμενος τὴν τοῦ Θεοῦ εὔνοιαν.

δ΄. Πάρεισι δὲ περὶ τὴν θυσίαν πολέμαρχοι, λοχαγοί, πεντηκοστῆρες, ξένων στρατίαρχοι, στρατοῦ σκευοφορικοῦ ἄρχοντες, καὶ τῶν ἀπὸ τῶν πόλεων δὲ στρατηγῶν ὁ βουλόμενος.

ε΄. Πάρεισι δὲ καὶ τῶν ἐφόρων δύο, οἳ πολυπραγμονοῦσι μὲν οὐδέν, ἢν μὴ ὁ βασιλεὺς προσκαλῇ· ὁρῶντες δὲ ὅ, τι ποιεῖ ἕκαστος, πάντας σωφρονίζουσιν, ὡς τὸ εἰκός.

ϛ΄. Ὅταν δὲ τελεσθῇ τὰ ἱερά, ὁ βασιλεὺς προσκαλέσας πάντας, παραγγέλλει τὰ ποιητέα· ὥστε ὁρῶν

[fiue fecialis] fublato ab ara igne, ad regionis fines praecedit, vbi Rex Ioui Mineruaeque rurfum facrificat.

3. Vbi Diis hifce litatum ambobus eft, tum deinde limites regionis tranfit. Atque ab his facris fublatus ignis praefertur, et nunquam extinguitur, fequente omni hoftiarum genere. Quoties autem Rex facrificat, primo id crepufculo facere occipit, quafi beneuolentiam Dei cupiens anteuertere.

4. Adfunt facrificio polemarchi, centuriones, quinquagenum praefecti, militum ftipendiariorum duces, impedimentis praefecti, ex ciuitatum denique praetoribus cui lubet.

5. Adfunt praeterea duo Ephori, qui nihil illi quidem agunt curiofius, nifi a rege adhibiti: fed confiderantes tamen, quid quifque faciat, omnes (ceu fieri par eft) modeftiores reddunt.

6. Pofteaquam facta eft res facra, Rex, arceffitis omnibus, quid faciendum fit, imperat. Quo

ῥῶν ταῦτα, ἡγήσαιο ἂν τοὺς μὲν ἄλλους αὐτοσχεδιαστὰς εἶναι τῶν στρατιωτικῶν, Λακεδαιμονίους δὲ μόνους τῷ ὄντι τεχνίτας τῶν πολεμικῶν.

ϛʹ. Ἐπειδὰν γεμὴν ἡγῆται ὁ βασιλεὺς, ἢν μὲν μηδεὶς ἐναντίος φαίνηται, οὐδεὶς αὐτοῦ πρόσθεν πορεύεται, πλὴν Σκιρῖται, καὶ οἱ προερευνώμενοι ἱππεῖς· ἢν δέ ποτε μάχην οἴωνται ἔσεσθαι, λαβὼν τὸ ἄγημα τῆς πρώτης μόρας ὁ βασιλεὺς, ἄγει στρέψας ἐπὶ δόρυ, ἔστ' ἂν γένηται ἐν μέσῳ δυοῖν μόραιν, καὶ δυοῖν πολεμάρχοιν.

ζʹ. Οὓς δὲ δεῖ ἐπὶ τούτοις τετάχθαι, ὁ πρεσβύτατος τῶν περὶ δημοσίαν συντάττει. εἰσὶ δὲ οὗτοι, ὅσοι ἂν σύσκηνοι ὦσι τῶν ὁμοίων, καὶ μάντεις, καὶ ἰατροὶ, καὶ αὐληταὶ, οἱ τοῦ * στρατοῦ . . . ἄρχοντες, καὶ ἐθελούσιοι

...uo sit, vt si haec videas, ...xistimes caeteros quidem ho...ines studio subitario rem ...ilitarem tractare; Lacedae...onios autem solos reapse ...ellicorum operum artifices ...sse.

6. Posteaquam Rex ducere ...opias coepit, si quidem ho...is se nullus ostendat; nemo ...sum praecedit, praeter Sci...tas, et equites exploratores. ...in proelium committendum ...sse putant, Rex, agmine pri...ae cohortis secum sumto, conuersoque ad hastam, pergit, donec medio inter duas cohortes ac duos polemarchos loco sit.

7. Qui vero post hos collocandi sunt, illos maximus natu inter eos, qui ad tabernaculum publicum pertinent, ordinat. Sunt autem hi, quicunque contubernio cum paribus eodem vtuntur, et haruspices, et medici, et tibicines, et copiarum apud impedimenta praefecti, et si qui sponte

* Polemarchi profecto non post haruspices, medicos, tibicines, recensendi erant. Quapropter alios minorum gentium praefectos hoc loco fuisse positos a Xenophonte statuendum est, adeoque supplendum, quod deest ex pag. praeced. med. vbi leguntur στρατοῦ σκευοφορικοῦ ἄρχοντες.

σιοι ἤν τινες παρῶσιν· ὥστε τῶν δεομένων γίγνεσθαι, οὐδὲν ἀπορεῖται· οὐδὲν γὰρ ἀπρόσκεπτόν ἐστι.

η'. Καλὰ δὲ καὶ ὠφέλιμα τάδε, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ, ἐμηχανήσατο Λυκοῦργος εἰς τὸν ἐν ὅπλοις ἀγῶνα. ὅταν γὰρ, ὁρώντων ἤδη τῶν πολεμίων, χίμαιρα σφαγιάζηται, αὐλεῖν τε πάντας τοὺς παρόντας αὐλητὰς νόμος, καὶ μηδένα Λακεδαιμονίων ἀστεφάνωτον εἶναι· καὶ ὅπλα δὲ λαμπρύνεσθαι προαγορεύεται.

θ'. Ἔξεστι δὲ τῷ νέῳ, καὶ κεκριμένῳ εἰς μάχην συνιέναι, καὶ φαιδρὸν εἶναι, καὶ εὐδόκιμον. καὶ παρακελεύονται δὲ τῷ ἐνωμοτάρχῃ. οὐδ' ἀκούεται γὰρ εἰς ἑκάστην πᾶσαν τὴν ἐνωμοτίαν ἀφ' ἑκάστου ἐνωμοτάρχου ἔξω. ὅπως δὲ καλῶς γίγνηται, πολεμάρχῳ δεῖ μέλειν.

ι'. Ὅταν γε μὴν καιρὸς δοκῇ εἶναι στρατοπεδεύεσθαι, τούτου μὲν κύριος βασιλεὺς, καὶ τοῦ δεῖξαι γε, ὅπου δεῖ. τὸ μέντοι πρεσβείας ἀποπέμπεσθαι καὶ φιλίας καὶ πολεμίας

ſponte ſua expeditioni adſunt. Quo ſit, vt eorum, quae fieri neceſſe eſt, nihil deſideretur: quippe quod nihil non ante proſpectum ſit.

8. Etiam haec praeclare Lycurgus vtiliterque, mea ſane ſententia, ad armatum certamen excogitauit. Nam quum iam hoſtium in conſpectu capra mactatur, lege conſtitutum eſt, vt omnes, quotquot adſunt, tibicines tibia canant, ac nemo Lacedaemoniorum ſerto careat. Etiam vt arma polita niteant, edicitur.

9. Iuueni quoque, ac delecto ad pugnam ineundam permittitur, vt hilarem et egregium ſe gerat. Atque hi etiam manipularium praefectum incitando cohortantur. Nam a quouis manipularium praefecto exterius ad vnumquemque manipulum nihil auditur. Vt autem omnia recte fiant, polemarchi curae committitur.

10. Quodnam tempus eſſe metandi caſtra videatur, regis eſt in arbitrio ſitum: itemque locum commonſtrandi. Praeterea ſiue foederatorum, ſeu hoſtium dimittere legationes, ad

μίας, τȣ̃τ᾽ αὖ βασιλέως. καὶ ἄρχονται μὲν πάντες ἀπὸ βασιλέως, ὅταν βȣ́λωνται πρᾶξαί τι.

ιά. Ην δ᾽ ȣ̃ν δίκης δεόμενός τις ἔλθῃ, πρὸς Ἑλλανοδίκας τȣ̃τον ὁ βασιλεὺς ἀποπέμπει· ἢν δὲ χρημάτων, πρὸς ταμίας· ἢν δὲ λῃίδα ἄγων, πρὸς λαφυροπώλας. ȣ̃τω δὲ πραττομένων, βασιλεῖ ȣ̉δὲν ἄλλο ἔργον καταλείπεται ἐπὶ φρȣρᾶς, ἢ ἱερεῖ μὲν, τὰ πρὸς τȣ̀ς θεȣ̀ς εἶναι, στρατηγῷ δὲ, τὰ πρὸς τȣ̀ς ἀνθρώπȣς.

ΚΕΦ. ιδ΄.

Εἰ δέ τις με ἔροιτο, εἰ ἔτι καὶ νῦν μοι δοκȣ̃σιν οἱ Λυκȣ́ργȣ νόμοι ἀκίνητοι διαμένειν, τȣ̃το μὰ Δια ȣ̉κ ἂν ἔτι θρασέως εἴποιμι.

β΄. Οἶδα γὰρ πρότερον μὲν Λακεδαιμονίȣς αἱρȣμένȣς οἴκοι τὰ μέτρια ἔχοντας ἀλλήλοις συνεῖναι μᾶλλον, ἢ ἁρμόζοντας ἐν ταῖς πόλεσι, καὶ κολακευομένȣς διαφθείρεσθαι.

γ΄. Καὶ

ad regem pertinet. Quoties aliquid agendum eſt, omnes a rege initium ſumunt.

11. Si quis iudicio diſceptaturus ad regem veniat, ad Hellanodicas [ſiue Graecorum iudices] a rege remittitur: ſi pecunia quis egeat, ad quaeſtores: ſin praedam adferat, ad manubiarum diſtractores. Quae quum ita gerantur, regi nihil aliud in exercitu reſtat negotii, quam vt rerum diuinarum reſpectu ſit ſacerdos, humanarum vero, imperator.

CAP. XIV.

Quod ſi quis me roget, an hac etiam tempeſtate Lycurgi leges immotae mihi permanere videantur; id profecto non audacter dixero.

2. Nam ſcio Lacedaemonios pridem maluiſſe, domi modicis cum facultatibus conſuetudine mutua vti, quam in praefecturis ciuitatum per adſentationes degenerare.

3. Scio

γ΄. Καὶ πρόσθεν μὲν οἶδα αὐτὲς φοβεμένες, χρυσίον ἔχοντας φαίνεσθαι· νῦν δ᾽ ἔςιν ὃς καὶ καλλωπιζομένες ἐπὶ τῷ κεκτῆσθαι.

δ΄. Επιςαμαι δὲ καὶ πρόσθεν τέτε ἕνεκα ξενηλασίας γιγνομένας, καὶ ἀποδημεῖν ἐκ ἐξὸν, ὅπως μὴ ῥᾳδιεργίας οἱ πολῖται ἀπὸ τῶν ξένων ἐμπίπλαιντο· νῦν δ᾽ ἐπίςαμαι τὲς δοκῦντας πρώτες εἶναι, ἐσπεδακότας, ὡς μηδέποτε παύωνται ἁρμόζοντες ἐπὶ ξένης.

έ. Καὶ ἦν μὲν ὅτε ἐπεμελῦντο, ὅπως ἄξιοι εἶεν ἡγεῖσθαι· νῦν δὲ πολὺ μᾶλλον πραγματεύονται, ὅπως ἄρξεσιν, ἢ ὅπως ἄξιοι τέτων ἔσονται.

ς΄. Τοιγαρῦν οἱ Ελληνες πρότερον μὲν ἰόντες εἰς Λακεδαίμονα, ἐδέοντο αὐτῶν ἡγεῖσθαι ἐπὶ τὲς δοκῦντας ἀδικεῖν· νῦν δὲ πολλοὶ παρακαλῦσιν ἀλλήλες

3. Scio metuisse antehac eos sibi, ne aurum possidere deprehenderentur; iam nonnulli sunt, qui hoc ipso semet ostentant, quod aurum possideant.

4. Praeterea scio peregrinos ob eam caussam olim eiectos fuisse, neque concessas peregrinationes; ne ab exteris ciues improbitatem haurirent. Nunc mihi constat, eos, qui loco videntur apud ipsos esse principe, studiose in hoc incubuisse; vt nunquam non apud exteros vrbium praefecti essent.

5. Fuit item aliquando tempus, quum in id operam dabant, vt principatu digni essent: nunc id magis enituntur, vt imperent, quam vt imperio digni sint.

6. Itaque fit, vt Graeci, qui olim Spartam profecti Lacedaemonios orabant, vt duces aduersus illos essent, qui iniuste agere viderentur, nunc magna ex parte seipsos ad impediendum cohortentur, ne ad Lacedaemonios

λήλους ἐπὶ τὸ διακωλύειν ἄρξαι πάλιν αὐτοὺς.

ζ΄. Οὐδὲν μέντοι δεῖ θαυμάζειν τούτων τῶν ἐπιψόγων αὐτοῖς γιγνομένων, ἐπειδὴ φανεροί εἰσιν οὔτε τῷ θεῷ πειθόμενοι, οὔτε τοῖς Λυκούργου νόμοις.

ΚΕΦ. ιέ.

Βούλομαι δὲ καὶ, ἃς βασιλεῖ πρὸς τὴν πόλιν συνθήκας ὁ Λυκοῦργος ἐποίησε, διηγήσασθαι. μόνη γὰρ δὴ αὕτη ἀρχὴ διατελεῖ οἵαπερ ἐξ ἀρχῆς κατεστάθη· τὰς δὲ ἄλλας πολιτειας εὕροι ἂν τις μετακεκινημένας, καὶ ἔτι καὶ νῦν μετακινουμένας.

β΄. Εθηκε γὰρ θύειν μὲν βασιλέα πρὸ τῆς πόλεως τὰ δημόσια ἅπαντα, ὡς ἀπὸ τοῦ θεοῦ ὄντα· καὶ στρατιὰν ὅποι ἂν ἡ πόλις ἐκπέμπῃ, ἡγεῖσθαι.

γ΄. Εδωκε

daemonios rerum fumma redeat.

7. Neque vero mirum videri debet, quod in has reprehenfiones incurrant; quando palam eft, eos neque Apollini, neque Lycurgi legibus parere.

CAP. XV.

Lubet etiam commemorare, quae pacta Lycurgus inter regem et ciuitatem conftituit. Nam folus hic principatus in eodem permanet ftatu, quo fuit ab initio: caeteras adminiftrationum publicarum formas vel immutatas, vel etiam nunc aliquis mutari comperiat.

2. Sanxit igitur, vt Rex pro falute ciuitatis rem diuinam in omnibus facris publicis faceret, veluti ortus a Deo: vt, quocunque ciuitas militum copias mitteret, ducis munere fungeretur.

 3. Ad-

γ'. Εδωκε δὲ καὶ γέρα ἀπὸ τῶν θυομένων λαμβάνειν, καὶ γῆν τε ἐν πολλαῖς τῶν περιοίκων πόλεων ἀπέδειξεν ἐξαίρετον τοσαύτην, ὥςε μήτε δεῖσθαι τῶν μετρίων, μήτε πλούτῳ ὑπερφέρειν.

δ'. Οπως δὲ καὶ οἱ βασιλεῖς ἔξω σκηνοῖεν, σκηνὴν αὐτοῖς δημοσίαν ἀπέδειξε· καὶ διμοιρίᾳ γε ἐπὶ τῷ δείπνῳ ἐτίμησεν, οὐχ ἵνα διπλάσια καταφάγοιεν, ἀλλ' ἵνα καὶ ἀπὸ τοῦδε τιμῆσαι ἔχοιεν εἴ τινα βούλοιντο.

έ. Εδωκε δ' αὖ καὶ συσκήνους δύω ἑκατέρῳ προσελέσθαι, οἳ δὴ καὶ Πύθιοι καλοῦνται. ἔδωκε δὲ καὶ πασῶν τῶν συῶν ἀπὸ τόκου χοῖρον λαμβάνειν, ὡς μήποτε ἀπορήσαι βασιλεὺς ἱερῶν, ἤν τι δεηθῇ θεοῖς συμβουλεύσασθαι.

ς'. Καὶ πρὸς τῇ οἰκίᾳ δὲ λίμνη ὕδατος ἀφθονίαν

3. Adtribuit hoc quoque, vt de victimis caesis honoris causa quaedam ipse caperet. Praeterea tantum agri eximii multis in vrbibus finitimis secreuit, vt mediocrium quidem illi facultatum copia non deesset, non tamen opibus antecellat.

4. Atque vti reges etiam foris vti contubernio possent, ad hoc eis tabernaculum publicum ordinauit, eumque honorem illic addidit, vt in coena duplex ipsis portio cederet: non id quidem, vt duplo plus, quam alii, vorarent; sed vt aliquid inde honoris causa dare possent, cui libuisset.

5. Praeterea regi vtrique potestatem deligendi contubernales binos concessit, quos Pythios vocant. Permisit etiam, vt de omnium scrofarum partu porcum acciperet, ne vnquam Rex victimis careret, si qua in re Dii consulendi essent.

6. Propter domum regiam stagnum

ἀφθονίαν παρέχει. ὅτι δὲ καὶ τῦτο πρὸς πολλὰ χρήσιμον, οἱ μὴ ἔχοντες αὐτὸ μᾶλλον γιγνώσκεσι. καὶ ἕδρας δὲ πάντες ὑπανίςανται βασιλεῖ, πλὴν ἐκ Εφόροι ἀπὸ τῶν Εφορικῶν δίφρων.

ζ'. Καὶ ὅρκες δὲ ἀλλήλοις κατὰ μῆνα ποιῦνται, Εφοροι μὲν ὑπὲρ τῆς πόλεως, βασιλεὺς δ' ὑπὲρ ἑαυτῦ. ὁ δὲ ὅρκος ἐςὶ τῷ μὲν βασιλεῖ, κατὰ τὲς τῆς πόλεως κειμένες νόμες βασιλεύσειν· τῇ δὲ πόλει, ἐμπεδορκῦντος ἐκείνε ἀςυφέλικτον τὴν βασιλείαν παρέξειν.

ή. Αὗται μὲν ὖν αἱ τιμαὶ οἴκοι ζῶντι βασιλεῖ δέδονται, ὐδέν τι πολὺ ὑπερφέρεσαι τῶν ἰδιατικῶν. ὐ γὰρ ἐβελήθη ὔτε τοῖς βασιλεῦσι τυραννικὸν φρόνημα παραςῆσαι, ὔτε τοῖς πολίταις φθόνον ἐμποιῆσαι τῆς δυνάμεως.

θ'. Αἱ δὲ τελευτήσαντι τιμαὶ βασιλεῖ δέδονται, τῇδε βέλονται δηλῦν οἱ Λυκέργε νόμοι, ὅτι

gnum aquae copiam suppeditat. Quod quidem ad multa per esse vtile, magis intelligunt ii qui eo carent. Etiam de sella regi adsurgunt omnes, praeterquam Ephori de sellis Ephoricis.

7. Mensibus singulis iureiurando se inuicem adstringunt, Ephori quidem nomine ciuitatis, Rex autem suo. Regis iusiurandum est, regnum se gesturum ex praescripto legum latarum; ciuitatis, conseruaturam se regnum ipsius inconcussum, si quidem iusiurandum hoc sancte seruaret.

8. Atque hi honores in patria regi, quamdiu viuit, concessi sunt; non multum priuatorum honoribus potiores. Etenim neque regibus animos addere tyrannicos voluit, neque ciuibus eorum potestatem inuisam reddere.

9. Qui autem regi mortuo concessi sunt honores, iis Lycurgi leges indicare volunt, non

ὅτι ȣ̓χ ὡς ἀνθρώπȣς, ἀλλ᾽ ὡς ἥρωας τȣ̀ς Λακεδαιμονίων βασιλεῖς προτετιμήκασιν.

ΞΕΝΟ-

non se Lacedaemoniorum reges vt homines, sed tanquam heroas honore eximio adfecisse.

XENO-

ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ

ΑΘΗΝΑΙΩΝ ΠΟΛΙΤΕΙΑ.

ΚΕΦ. ά.

Περὶ δὲ τῆς Ἀθηναίων πολιτείας, ὅτι μὲν εἵλοντο τȣ̃τον τὸν τρόπον τῆς πολιτείας, ȣ̓κ ἐπαινῶ διὰ τόδε, ὅτι ταῦθ' ἑλόμενοι, εἵλοντο τȣ̀ς πονηρȣ̀ς ἄμεινον πράττειν ἢ τȣ̀ς χρηστȣ́ς. διὰ μὲν ȣ̓̃ν τȣ̃το ȣ̓κ ἐπαινῶ. ἐπεὶ δὲ ταῦτα ȣ̓́τως ἔδοξεν αὐτοῖς, ὡς εὖ διασώζονται τὴν πολιτείαν, καὶ τἄλλα διαπράττονται, ἃ δοκȣ̃σιν ἁμαρτάνειν τοῖς ἄλλοις Ἕλλησι, τȣ̃τ' ἀποδείξω.

β'. Πρῶτον μὲν ȣ̓̃ν τȣ̃το ἐρῶ, ὅτι δικαίως αὐτόθι καὶ οἱ πένητες καὶ ὁ δῆμος πλέον ἔχει τῶν γενναίων καὶ τῶν πλȣσίων,

XENOPHONTIS

ATHENIENSIUM RESPUBLICA.

CAP. I.

Iam de Athenienſium republica, quod eam reipublicae formam ſecuti ſint, propterea non laudo; quia dum illam voluerunt, voluerunt improbos homines meliori eſſe conditione, quam probos. Hanc itaque ob cauſam non laudo. Quia vero ita eis viſum eſt, equidem oſtendam, rempublicam eos ſuam incolumem conſeruare, atque etiam alia perficere, in quibus aberrare Graecis caeteris exiſtimentur.

2. Primum igitur hoc dicam, merito pauperes ac plebem ibi plus eſſe, quam nobiles et diuites, idque ob hanc cauſam,

πλȣσίων, διὰ τόδε, ὅτι ὁ δῆμός ἐςιν ὁ ἐλαύνων τὰς ναῦς, καὶ ὁ τὴν δύναμιν περιτιθεὶς τῇ πόλει· καὶ οἱ κυβερνῆται, καὶ οἱ κελευςαὶ, καὶ οἱ πεντηκόνταρχοι, καὶ οἱ πρωρᾶται, καὶ οἱ ναυπηγοί· ȣ̓̃τοί εἰσιν οἱ τὴν δύναμιν περιτιθέντες τῇ πόλει πολὺ μᾶλλον, ἢ οἱ πολῖται καὶ οἱ γενναῖοι καὶ οἱ χρηςοί. ἐπειδὴ ȣ̓̃ν ταῦτα ȣ̓̃τως ἔχει, δοκεῖ δίκαιον εἶναι πᾶσι τῶν ἀρχῶν μετεῖναι, ἔν τε τῷ κλήρῳ, καὶ ἐν τῇ χειροτονίᾳ· καὶ λέγειν ἐξεῖναι τῷ βȣλομένῳ τῶν πολιτῶν.

γ'. Επειτα ὁπόσαι μὲν σωτηρίαν φέρȣσι τῶν ἀρχῶν, χρηςαὶ ȣ̓̃σαι καὶ μὴ χρηςαὶ, ἢ κίνδυνον τῷ δήμῳ ἅπαντι, τȣ́των μὲν τῶν ἀρχῶν ȣ̓δὲν δεῖται ὁ δῆμος μετεῖναι, ȣ̓́τε τῶν ςρατηγικῶν κλήρων οἴονται σφίσι χρῆναι μετεῖναι, ȣ̓́τε τῶν ἱππαρχιῶν. γιγνώκει γὰρ ὁ δῆμος, ὅτι πλείω ὠφελεῖται ἐν τῷ μὴ αὐτὸς ἄρχειν ταύτας τὰς ἀρχὰς, ἀλλ' ἐᾶν τȣ̀ς δυνατωτάτȣς ἄρχειν. ὁπόσαι δ' εἰσὶν ἀρχαὶ μισθοφορίας ἕνεκα καὶ ὠφελείας εἰς τὸν οἶκον, ταύτας ζητεῖ ὁ δῆμος ἄρχειν.

δ'. Επειτα

caussam, quod plebs et naues agat, et potentiam ciuitati conciliet: adeoque gubernatores, et incitatores nautarum, et quinquaginta remigibus praefecti, et proretae, et nauium fabricatores, hi sunt, qui multo magis reipublicae potentiam amplificant, quam ciues, quam nobiles, quam homines frugi. Haec quum ita se habeant, aequum esse videtur, vt omnes magistratuum participes fiant, siue per sortem, seu per suffragium; vtque cuivis ciuium dicere liceat, qui quidem velit.

3. Deinde quotquot magistratus, siue superiores seu inferiores, vniuerso populo vel salutis vel periculorum auctores sunt, eorum vti particeps sit vulgus, non est necesse: neque plebs sortes praetorias, neque praefecturas equitum ad se pertinere putat. Animaduertit enim, se plus emolumenti capere, tum magistratus hosce non obit, sed illis relinquit gerendos, qui plurimum possunt. Quotquot vero magistratus habent stipendia, reique familiari conducunt, hos etiam vulgus ambit,

4. Quod

δʹ. Ἔπειτα δὲ, ὃ ἔνιοι θαυμάζουσιν, ὅτι πανταχοῦ πλέον νέμουσι τοῖς πονηροῖς, καὶ πένησι, καὶ δημοτικοῖς, ἢ τοῖς χρηστοῖς, ἐν αὐτῷ τούτῳ φανοῦνται τὴν δημοκρατίαν διασώζοντες. οἱ μὲν γὰρ πένητες καὶ οἱ δημόται καὶ οἱ χείρους εὖ πράττοντες, καὶ πολλοὶ οἱ τοιοῦτοι γιγνόμενοι, τὴν δημοκρατίαν αὔξουσιν. ἐὰν δὲ εὖ πράττωσιν οἱ πλούσιοι καὶ οἱ χρηστοὶ, ἰσχυρὸν τὸ ἐναντίον σφίσιν αὐτοῖς καθιστᾶσιν οἱ δημοτικοί.

εʹ. Ἔστι δὲ πάσῃ γῇ τὸ βέλτιστον ἐναντίον τῇ δημοκρατίᾳ. ἐν γὰρ τοῖς βελτίστοις ἔνι ἀκολασία τε ὀλιγίστη καὶ ἀδικία, ἀκρίβεια δὲ πλείστη εἰς τὰ χρηστά· ἐν δὲ τῷ δήμῳ ἀμαθία τε πλείστη καὶ ἀταξία καὶ πονηρία. ἥτε γὰρ πενία αὐτοὺς μᾶλλον ἄγει ἐπὶ τὰ αἰσχρὰ, καὶ ἡ ἀπαιδευσία καὶ ἡ ἀμαθία δι' ἔνδειαν χρημάτων * ἐνίοις τῶν ἀνθρώπων.

ϛʹ. Εἴποι δ' ἄν τις, ὡς ἐχρῆν αὐτοὺς μὴ ἐᾶν λέγειν πάντας ἑξῆς, μηδὲ βουλεύειν, ἀλλὰ τοὺς δεξιωτάτους καὶ

4. Quod autem nonnulli mirantur, vbique plus eos hominibus nullius momenti, et pauperibus, et plebeiis, quam egregiis viris tribuere; in hoc ipso popularem ciuitatis statum aperte conseruant. Quippe dum pauperes, et plebeii, et nauci homines bene agunt, et ad aliquem numerum excrescunt, statum ciuitatis popularem augent. Sin diuitibus et egregiis hominibus bene sit; tum vero plebeii contrariam sibi partem corroborant.

5. Sunt autem vbique terrarum optimates dominatui plebeio contrarii. Nam in optimatibus petulantiae ac iniustitiae minimum est, studium vero rerum honestarum accuratissimum: contra, in plebe plurimum inscitiae, confusionis, improbitatis. Etenim paupertas magis eos adducit ad turpia, et plerique mortalium propter penuriam neque liberaliter educari, neque recte instítui possunt.

6. Fortasse dixerit aliquis, non permittendum esse, vt omnes vel dicendi potestatem habeant, vel consulendi: sed peritissimos tantum et praestantissimos

* Desideratur vocab. ἔνεστιν (aut aliquod tale) ante ἐνίοις.

καὶ ἄνδρας ἀρίστους. οἱ δὲ καὶ ἐν τούτῳ ἄριστα βουλεύονται, ἐῶντες καὶ τοὺς πονηροὺς λέγειν. εἰ μὲν γὰρ οἱ χρηστοὶ ἔλεγον καὶ ἐβουλεύοντο, τοῖς ὁμοίοις σφίσιν αὐτοῖς ἦν ἀγαθὰ, τοῖς δὲ δημοτικοῖς οὐκ ἀγαθά· νῦν δὲ λέγων ὁ βουλόμενος ἀναστὰς ἄνθρωπος πονηρὸς, ἐξευρίσκει τὸ ἀγαθὸν αὐτῷ τε καὶ τοῖς ὁμοίοις αὐτῷ.

ζ'. Εἴποι τις ἄν, τί ἂν οὖν γνοίη ἀγαθὸν αὐτῷ ἢ τῷ δήμῳ τοιοῦτος ἄνθρωπος; οἱ δὲ γιγνώσκουσιν, ὅτι ἡ τούτου ἀμαθία καὶ πονηρία καὶ εὔνοια μᾶλλον λυσιτελεῖ, ἢ ἡ τοῦ χρηστοῦ ἀρετὴ καὶ σοφία καὶ κακόνοια.

η'. Εἴη μὲν οὖν ἂν πόλις οὐκ ἀπὸ τοιούτων διαιτημάτων ἡ βελτίστη, ἀλλ' ἡ δημοκρατία μάλιστ' ἂν σώζοιτο οὕτως. ὁ γὰρ δῆμος οὐ βούλεται εὐνομουμένης τῆς πόλεως αὐτὸς δουλεύειν, ἀλλ' ἐλεύθερος εἶναι, καὶ ἄρχειν· τῆς δὲ κακονομίας αὐτῷ ὀλίγον μέλει. ὃ γὰρ σὺ νομίζεις οὐκ εὐνομεῖσθαι, αὐτὸς ἀπὸ τούτου ἰσχύει ὁ δῆμος, καὶ ἐλεύθερός ἐστι.

θ'. Εἰ

ſtantiſſimos viros. At illi in hoc quoque ſibi rectiſſime conſulunt, dum futilibus etiam dicendi poteſtatem faciunt. Nam ſi duntaxat egregii viri et orationes haberent, et ſententias dicerent, ſui ſimilibus prodeſſent, non autem plebeiis: nunc quum ſurgat [ad concionandum] aliquis nullius pretii, quicunque voluerit; facile tum ſibi, tum ſui ſimilibus quod expediat, inuenit.

7. At inquiet aliquis, ecquid huiuſmodi homo boni vel ſibi vel populo poſſit excogitare? Nimirum intelligunt illi, huius imperitiam ac futilitatem, cum beneuolentia, plus ſibi prodeſſe, quam viri egregii virtutem ac ſapientiam, cum maleuolentia.

8. Poteſt igitur fieri, vt his moribus ciuitas non efficiatur optima: ſed ſtatus tamen popularis hac ratione conſeruabitur. Populus enim non vult rempublicam bene conſtitutam, in qua ſibi ſit ſeruiendum; ſed liber eſſe vult, et imperio potiri, ac malum interim ciuitatis ſtatum flocci pendit. Nam quod tu non recte conſtitutum exiſtimas, id ipſum potentiam plebis libertatemque ſuſtinet.

9. Quod

θʹ. Εἰ δ᾽ εὐνομίαν ζητεῖς, πρῶτα μὲν ὄψει τὰς δεξιωτάτας αὐτοῖς τὰς νόμας τιθέντας· ἔπειτα κολάσασιν οἱ χρηστοὶ τὰς πονηρὰς, καὶ βαλεύσασιν οἱ χρηστοὶ περὶ τῆς πόλεως, καὶ ἀκ ἐάσασι μαινομένας ἀνθρώπας βαλεύειν, ἀδὲ λέγειν, ἀδὲ ἐκκλησιάζειν. ἀπὸ τάτων τοίνυν τῶν ἀγαθῶν τάχις᾽ ἂν ὁ δῆμος εἰς δαλείαν καταπέσοι. τῶν δάλων δ᾽ αὖ καὶ τῶν μετοίκων πλείςη ἐςὶν Ἀθήνησιν ἀκολασία, καὶ ἄτε πατάξαι ἔξεςιν αὐτόθι, ἄτε ὑπεκςήσεταί σοι ὁ δᾶλος. ὃ δ᾽ ἕνεκέν ἐςι τᾶτο ἐπιχώριον, ἐγὼ φράσω.

ιʹ. Εἰ νόμος ἦν τὸν δᾶλον ὑπὸ τὰ ἐλευθέρα τύπτεσθαι, ἢ τὸν μέτοικον, ἢ τὸν ἀπελεύθερον, πολλάκις ἂν οἰηθείς εἶναι τὸν Ἀθηναῖον δᾶλον, ἐπάταξεν ἄν. ἐσθῆτα τε γὰρ ἀδὲν βελτίων ὁ δῆμος αὐτόθι, ἢ οἱ δᾶλοι καὶ οἱ μέτοικοι· καὶ τὰ εἴδη ἀδὲν βελτίας εἰσίν.

ιαʹ. Εἰ δέ τις καὶ τᾶτο θαυμάζει, ὅτι ἐῶσι τὰς δάλας τρυφᾷν αὐτόθι καὶ μεγαλοπρεπῶς διαιτᾶσθαι ἐνίας, καὶ τᾶτο γνώμῃ φανεῖεν ἂν ποιᾶντες. ὅπα γὰρ ναυτικὴ δύναμις ἐςιν ἀπὸ χρημάτων, ἀνάγκη τοῖς ἀνδραπόδοις δαλεύειν,

9. Quod si bonam reipublicae statum requiris, primum videbis in eo peritissimos leges ferre; deinde boni malos punient, deque republica consultabunt, et homines insanos neque consiliis adesse, neque orationem habere, neque concionari permittent. Quapropter ex his bonis celerrime plebs ad seruitutem reciderit. Seruorum autem et aduenarum maxima est Athenis petulantia, neque pulsandi eos cuiquam illic ius est, neque seruus tibi cedet. Cur autem hoc moribus illic ita receptum sit, equidem exponam.

10. Si consuetudo ferret seruum hominem ab ingenuo verberari, vel aduenam, vel libertum; saepe quis Atheniensem pulsaret, seruum esse ratus. Nam neque vestitu, neque forma, quidquam istic plebs seruis aduenisue praestat.

11. Iam siquis etiam miratur, quod istic et delicate seruos et splendide quidem nonnullos viuere patiantur, hoc quoque certo eos iudicio facere constat. Nam vbi potentia naualis ab opibus pendet, ibi posthabitis hominibus liberis, seruire

δουλεύειν, ἵνα * λαμβάνων μὲν πράττῃ τὰς ἀποφοράς, καὶ ἐλευθέρους ἀφιέναι. ὅπου δ' εἰσὶ πλούσιοι δοῦλοι, οὐκέτι ἐνταῦθα λυσιτελεῖ τὸν ἐμὸν δοῦλον σὲ δεδιέναι. ἐν δὲ τῇ Λακεδαίμονι ὁ ἐμὸς δοῦλος σὲ δέδοικεν. ἂν δὲ δεδίῃ ὁ σὸς δοῦλος ἐμὲ, κινδυνεύσει καὶ τὰ χρήματα διδόναι τὰ ἑαυτοῦ, ὥστε μὴ κινδυνεύειν περὶ ἑαυτοῦ.

ιβ'. Διὰ τοῦτ' οὖν ἰσηγορίαν καὶ τοῖς δούλοις πρὸς τοὺς ἐλευθέρους ἐποιήσαμεν, καὶ τοῖς μετοίκοις πρὸς τοὺς ἀστοὺς, διότι δεῖται ἡ πόλις μετοίκων, διά τε τὸ πλῆθος τῶν τεχνῶν, καὶ διὰ τὸ ναυτικόν. διὰ τοῦτο οὖν καὶ τοῖς μετοίκοις εἰκότως τὴν ἰσηγορίαν ἐποιήσαμεν.

ιγ'. Τοὺς δὲ γυμναζομένους αὐτόθι, καὶ τὴν μουσικὴν ἐπιτηδεύοντας καταλέλυκεν ὁ δῆμος, νομίζων τοῦτο ** οὐ καλὸν εἶναι, γνοὺς ὅτι οὐ δυνατὰ ταῦτά ἐστιν ἐπιτηδεύειν. ἐν ταῖς χορηγίαις αὖ καὶ γυμνασιαρχίαις καὶ τριηραρχίαις

seruire mancipiis oportet, vt, qui ea capit, quaestum faciat; vbi vero serui opulenti sunt, ibi meus vt seruus te metuat, non expedit. Lacedaemone quidem meus seruus te metuit. Iam si me seruus tuus metuat, sane verendum, vt res suas mihi det, ne quo ipse sit in periculo.

12. Quamobrem aequalitatem quandam seruis et liberis concessimus, itemque aduenis et ciuibus, quod aduenarum egeat opera ciuitas, cum propter opificiorum multitudinem, tum ob rem naualem. Igitur hac de causa merito quaedam aequalitas inter ciues et aduenas a nobis facta est.

13. Caeterum eos, qui corporum exercitiis ibi Musicaeque dediti sunt studiis, plebs non sustulit; quod existimaret id expedire, ac ne posse quidem ab se his dari operam sentiret. In chori vero principatu, ac gymnasiorum triremiumque prae-

* Locum hunc ita legendum esse censet Leuncl. ἵνα λαμβάνωμεν ὡς πράτ-τοι (scil. τὰ ἀνδράποδα) ἀποφοράς.

** Vocab. οὐ deletum ante καλὸν, reponendum est ante καταλέλυκεν, quo minus sibi contradicat Auctor, qui infra Κεφ. β'. ι. exercitia corporum etc. minime sublata dicit ab Atheniensibus.

χίαις γιγνώσκουσιν, ὅτι [a] χορηγοῦσι μὲν οἱ πλούσιοι, χορηγεῖται δὲ ὁ δῆμος· καὶ τριηραρχοῦσι καὶ γυμνασιαρχοῦσιν οἱ πλούσιοι, ὁ δὲ δῆμος τριηραρχεῖται καὶ γυμνασιαρχεῖται. ἀξιοῖ οὖν ἀργύριον λαμβάνειν ὁ δῆμος, καὶ ᾄδων, καὶ τρέχων, καὶ ὀρχούμενος, καὶ πλέων ἐν ταῖς ναυσίν· ἵνα αὐτός τε ἔχῃ, καὶ οἱ πλούσιοι πενέστεροι γίγνωνται. ἔν τε τοῖς δικαστηρίοις οὐ τοῦ δικαίου αὐτοῖς μέλει μᾶλλον, ἢ τοῦ αὐτοῖς συμφέροντος.

ιδ΄. Περὶ δὲ τῶν συμμάχων, ὅτι ἐκπλέοντες συκοφαντοῦσιν, ὡς δοκοῦσι, καὶ μισοῦσι τοὺς χρηστούς, γιγνώσκοντες ὅτι μισεῖσθαι μὲν ἀνάγκη τὸν ἄρχοντα ὑπὸ τοῦ ἀρχομένου. εἰ δὲ ἰσχύσουσιν οἱ πλούσιοι καὶ οἱ ἰσχυροὶ ἐν ταῖς πόλεσιν, ὀλίγιστον χρόνον ἡ ἀρχὴ ἔσται τοῦ δήμου τοῦ Ἀθήνησιν. διὰ ταῦτα οὖν τοὺς μὲν χρηστοὺς ἀτιμοῦσι, καὶ χρήματα ἀφαιροῦνται, καὶ ἐξελαύνονται, καὶ ἀποκτείνουσι, τοὺς δὲ πονηροὺς αὔξουσιν. οἱ δὲ χρηστοὶ Ἀθηναίων τοὺς χρηστοὺς ἐν ταῖς συμμαχίσι πόλεσι σώζουσι, γιγνώσκοντες ὅτι σφίσιν

praefecturis, intelligunt penes opulentos esse chori principatum, vulgus vero in choris versari: eodemque modo locupletes triremibus et gymnasiis praeesse, vulgus autem in triremibus et gymnasiis parere. Vult igitur pecuniam accipere vulgus, atque ita canere, currere, saltare, nauigare; vt et ipsum habeat aliquid, et diuites reddantur tenuiores. Nec in iudiciis quidem magis eius quod iustum est, quam commodi sui rationem habent.

14. De sociis autem, quod nauigiis eos adeuntes, calumniari et odisse videntur egregios illic viros, ita sentiunt, fieri non posse, quin qui sub imperio est, oderit eum, qui est cum imperio: ac si maiores locupletum et potentium vires sint in ciuitatibus, imperium populi Atheniensis haud diu duraturum. Ob has inquam causas viris egregiis honores adimunt, facultates auferunt, exilia capitisque poenas irrogant, dum nihili homines euehunt. Contra qui Athenienses frugi sunt, ii salutem virorum egregiorum in ciuitatibus sociis tuentur, quod animaduertant sibi

[a] Leuncl. male accipit act. χορηγεῖν in primaria sua significatione, et pass. χορηγεῖσθαι in secundaria; vtrumque enim eodem sensu hic loci accipiendum esse, ex Antithesi constat.

σιν ἀγαθὸν ἐςὶ τὲς βελτίςες σώζειν ἀεὶ ἐν ταῖς πόλεσιν.

ιέ. Εἴποι δέ τις ἂν, ὅτι ἰσχύς ἐςιν αὕτη Ἀθηναίων, ἐὰν οἱ σύμμαχοι δυνατοὶ ὦσι χρήματα εἰσφέρειν. τοῖς δὲ δημοτικοῖς δοκεῖ μεῖζον ἀγαθὸν εἶναι, τὰ τῶν συμμάχων χρήματα ἕνα ἕκαςον ἔχειν Ἀθηναίων, ἐκείνες δὲ ὅσον ζῆν καὶ ἐργάζεσθαι, ἀδυνάτες ὄντας ἐπιβελεύειν.

ις΄. Δοκεῖ δὲ ὁ δῆμος Ἀθηναίων καὶ ἐν τῷδε κακῶς βελεύεσθαι, ὅτι τὲς συμμάχες ἀναγκάζεσι πλεῖν ἐπὶ δίκας Ἀθήναζε. οἱ δὲ ἀντιλογίζονται ὅσα ἐν τέτῳ ἔνι ἀγαθὰ τῷ δήμῳ τῶν Ἀθηναίων. πρῶτον μὲν, ἀπὸ τῶν πρυτανείων τὸν μισθὸν δι' ἐνιαυτῦ λαμβάνειν. εἶτ' οἴκοι καθήμενοι, ἄνευ νεῶν ἔκπλε, διοικῦσι τὰς πόλεις τὰς συμμαχίδας, καὶ τὲς μὲν τῦ δήμε σώζεσι, τὲς δ' ἐναντίες ἀπολλύεσιν ἐν τοῖς δικαςηρίοις. εἰ δὲ οἴκοι εἶχον ἕκαςοι τὰς δίκας, ἅτε ἀχθόμενοι Ἀθηναίοις, τέτες ἂν σφῶν αὐτῶν ἀπώλλυσαν, οἵτινες φίλοι μάλιςα ἦσαν Ἀθηναίων τῷ δήμῳ.

ιζ΄. Πρὸς

ſibi ex vſu eſſe, conſeruari ſemper in vrbibus optimates.

15. At dixerit aliquis, in eo potentiam Athenienſium eſſe ſitam, ſi pecunias eorum ſocii conferre poſſint. At plebeiis hominibus magis expedire videtur, vt Athenienſium vnusquiſque facultates ſociorum obtineat; illi, quantum opus ſit ad victum et opera, ne poſſint inſidiari.

16. Hac etiam in parte populus Athenienſis vti conſilio malo exiſtimatur, quod ſocios Athenas nauigare ad petendum ius cogant. Verum illi contra ratiocinantur. quantum in hoc inſit Athenienſium populo commodi. Primum eſt, quod e Prytaneis anno toto mercedem percipiant. Deinde, quod domi reſidentes, nullis emiſſis nauibus, ciuitates ſocias adminiſtrent; plebeioque ſtatui addictos incolumes ſeruent, aduerſariis eorum in iudiciis oppreſſis. Quod ſi iudicia ſinguli exercerent in patria, nimirum Athenienſibus infenſi, eos ipſos de numero ſuorum opprimerent, quicunque populo Athenienſium imprimis amici eſſent.

17. Praeterea

ιζ΄. Πρὸς δὲ τούτοις, ὁ δῆμος τῶν Ἀθηναίων τάδε κερδαίνει τῶν δικῶν Ἀθήνησιν οὐσῶν τοῖς συμμάχοις. πρῶτον μὲν γὰρ ἡ ἑκατοστὴ τῇ πόλει πλείων ἡ ἐν Πειραιεῖ· ἔπειτα εἴ τῳ συνοικία ἐστὶν, ἢ ἀνδράποδον μισθοφοροῦν· ἔπειτα οἱ κήρυκες ἄμεινον πράττουσι διὰ τὰς ἐπιδημίας τὰς τῶν συμμάχων.

ιη΄. Πρὸς δὲ τούτοις, εἰ μὲν μὴ ἐπὶ δίκας ᾔεσαν οἱ σύμμαχοι, τοὺς ἐκπλέοντας Ἀθηναίων ἐτίμων ἂν μόνους, τούς τε στρατηγοὺς, καὶ τοὺς τριηράρχους, καὶ πρέσβεις. νῦν δ' ἠνάγκασται τὸν δῆμον κολακεύειν τῶν Ἀθηναίων εἷς ἕκαστος τῶν συμμάχων, γιγνώσκων, ὅτι δεῖ μὲν ἀφικόμενον Ἀθήναζε δίκην δοῦναι καὶ λαβεῖν οὐκ ἐν ἄλλοις τισὶν, ἀλλ' ἐν τῷ δήμῳ· ὅς ἐστι δὴ νόμος Ἀθήνησι. καὶ ἀντιβολῆσαι ἀναγκάζεται ἐν τοῖς δικαστηρίοις, καὶ εἰσιόντος του, ἐπιλαμβάνεσθαι τῆς χειρός. διὰ τοῦτο οὖν οἱ σύμμαχοι δοῦλοι τοῦ δήμου τῶν Ἀθηναίων καθεστᾶσι μᾶλλον.

ιθ΄. Πρὸς δὲ τούτοις διὰ τὴν κτῆσιν τὴν ἐν τοῖς ὑπερορίοις, καὶ

17. Praeterea populus Atheniensis, dum ius Athenis socii petunt, haec lucratur. Primum e centesima in Piraeo ciuitati prouentus maior accedit. Deinde [lucrum percipit,] cui vel coenaculis instructa domus est, vel iumentum meritorium. Itidem sociorum adventus emolumentum praeconibus adfert.

18. Praeterea si [Athenas] socii ius petitum non irent, solos ex Atheniensibus illos honoribus adficerent, qui ad ipsos nauigant; nimirum praetores, triremium praefectos, legatos. Nunc vero sociorum vnusquisque populum Atheniensem blandiendo demereri cogitur: quippe qui intelligat, Athenas sibi proficiscendum, caussamque agendam, non apud alios, quam apud populum: quae sane lex Athenis est. Etiam in iudiciis supplicare cogitur, et si quis ingrediatur, manum eius prensare. Quae caussa est, quamobrem socii multo magis populo Atheniensi seruiant.

19. Praeterea propter id quod extra fines patriae possident, et propter

καὶ διὰ τὰς ἀρχὰς τὰς εἰς τὴν ὑπερορίαν, λελήθασι μανθάνοντες ἐλαύνειν τῇ κώπῃ αὐτοί τε καὶ οἱ ἀκόλουθοι. ἀνάγκη γὰρ ἄνθρωπον πολλάκις πλέοντα κώπην λαβεῖν καὶ αὐτὸν, καὶ τὸν οἰκέτην, καὶ ὀνόματα μαθεῖν τὰ ἐν τῇ ναυτικῇ.

κʹ. Καὶ κυβερνῆται ἀγαθοὶ γίγνονται, δι' ἐμπειρίαν τε τῶν πλοίων, καὶ διὰ μελέτην. ἐμελέτησαν δὲ οἱ μὲν, πλοῖον κυβερνῶντες, οἱ δὲ, ὁλκάδα. οἱ δ' ἐντεῦθεν ἐπὶ τριήρη κατέστησαν. οἱ δὲ πολλοὶ * ἐλαύνειν εὐθὺς ὡς οἷόν τε εἰσβάντες εἰς ναῦς, ἅτε ἐν παντὶ τῷ βίῳ προμεμελετηκότες.

ΚΕΦ. βʹ.

Τὸ δὲ ὁπλιτικὸν αὐτοῖς, ὃ ἥκιστα δοκεῖ εὖ ἔχειν Ἀθήνησιν, οὕτω καθέστηκε. καὶ τῶν μὲν πολεμίων ἥττους τε σφᾶς αὐτοὺς ἡγοῦνται εἶναι, καὶ μείζους. τῶν δὲ συμμάχων, οἳ φέρουσι τὸν φόρον, καὶ κατὰ γῆν κράτιστοί εἰσι, καὶ νομίζουσι

propter magiſtratus gerendos apud exteros, ſenſim remo nauem agere, tum ipſi, tum comites, diſcunt. Eſt enim neceſſe, vt, qui ſaepius nauigat, remum in manus ſumat, tam ipſe, quam famulus, reique naualis adpellationes diſcat.

20. Etiam boni gubernatores ſiunt, partim propter vſum nauigiorum, partim propter exercitationem. Exercent autem ſeſe alii nauigium minus gubernando, alii nauim onerariam: ad nonnulli ac triremes hinc tranſeunt. Complures ſtatim in ipſo ingreſſu in naves, remigare poſſunt, exercitati iam ita nimirum in hoc per omnem vitam.

CAP. II.

Caeterum terreſtris militiae, quae Athenis non ſatis bene comparata eſſe videtur, haec eſt ratio: Arbitrantur Athenienſes, hoſtibus ſe et inferiores, et ſuperiores eſſe: Sociis vero, qui tributum eis pendunt, longe etiam terra praeſtant, ac ſe

* Hunc locum ſic emendat Leuncl. ἐλαύνουσιν εὐθὺς οἷον εἰσβάντες; malim ego: ἐλαύνειν εὐθέως οἷοί τ' εἰσὶν εἰσβάντες.

νομίζουσι τὸ ὁπλιτικὸν ἄρχειν, εἰ τῶν συμμάχων κρείττονές εἰσι.

β'. Πρὸς δὲ καὶ κατὰ τύχην τι αὐτοῖς τοιοῦτον καθέστηκε. τοῖς μὲν κατὰ γῆν ἀρχομένοις οἷόντ' ἐστὶν ἐκ μικρῶν πόλεων συνοικισθέντας, ἀθρόους μάχεσθαι· τοῖς δὲ κατὰ θάλατταν ἀρχομένοις, ὅσοι νησιῶταί εἰσιν, οὐχ οἷόν τε συνάρασθαι εἰς τὸ αὐτὸ τὰς πόλεις. ἡ γὰρ θάλαττα ἐν τῷ μέσῳ, οἱ δὲ κρατοῦντες θαλασσοκράτορές εἰσιν. εἰ δὲ οἷόν τε καὶ λαθεῖν συνελθοῦσιν εἰς ταυτὸ τοῖς νησιώταις εἰς μίαν νῆσον, ἀπολοῦνται λιμῷ.

γ'. Ὁπόσαι δὲ ἐν τῇ ἠπείρῳ εἰσὶ πόλεις ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων ἀρχόμεναι, αἱ μὲν μεγάλαι διὰ δέος ἄρχονται, αἱ δὲ μικραὶ πάνυ διὰ χρείαν. οὐ γάρ ἐστι πόλις οὐδεμία, ἥτις οὐ δεῖται εἰσάγεσθαί τι ἢ ἐξάγεσθαι. ταῦτα τοίνυν οὐκ ἔσται αὐτῇ, ἐὰν μὴ ὑπήκοος ᾖ τῶν ἀρχόντων τῆς θαλάττης.

δ'. Ἔπειτα δὲ τοῖς ἄρχουσι τῆς θαλάττης οἷόντ' ἐστὶ ποιεῖν, ἅπερ οὐ τοῖς τῆς γῆς, ἐνίοτε τέμνειν τὴν γῆν τῶν κρειτ-

se terrestribus copiis praecipue valere putant, si sociis sint superiores.

2. Praeterea fortuna quadam talis ipsorum est conditio. Possunt subditi in continenti paruis ex oppidis coire, coniunctisque copiis pugnare. At vero maritimorum subditorum, hominum videlicet insularium, oppida coniungere vires non possunt. Est enim in medio mare, quique rerum potiuntur, etiam maris imperium obtinent. Quod si etiam fieri possit, vt insulares clam in vnam conueniant insulam, fame peribunt.

3. Quotquot autem ciuitates subiectae Atheniensium imperio, in continenti sitae sunt; earum quae maiusculae sunt, metus caussa parent: quae minores, propter penuriam. Nec enim oppidum vllum est, cui non opus sit aliquid vel importari, vel exportari. Nequit autem haec consequi, si non iis obtemperet, qui maris imperio potiuntur.

4. Deinde possunt ii, qui mare sua in potestate habent, ea facere, quae rerum terra domini non possunt, nimirum nonnunquam vastare agrum etiam potentiorum. Possunt enim

κρειττόνων. παραπλεῖν γὰρ ἔξεστιν, ὅπου ἂν μηδεὶς ᾖ πολέμιος, ἢ ὅπου ἂν ὀλίγοι· ἐὰν δὲ προσίωσιν, ἀναβάντα ἀποπλεῖν. καὶ τοῦτο ποιῶν ἧττον ἀπορεῖ, ἢ ὁ πεζῇ παραβοηθῶν.

έ. Επειτα δὲ τοῖς μὲν κατὰ θάλατταν ἄρχουσιν οἷόντ' ἀποπλεῦσαι ἀπὸ τῆς σφετέρας αὐτῶν, ὁπόσον βούλει πλοῦν, τοῖς δὲ κατὰ γῆν οὐχ οἷον τε ἀπὸ τῆς σφετέρας αὐτῶν ἀπελθεῖν πολλῶν ἡμερῶν ὁδόν. βραδεῖαί τε γὰρ αἱ πορεῖαι, καὶ σῖτον οὐχ οἷόν τε ἔχειν πολλοῦ χρόνου πεζῇ ἰόντα. καὶ τὸν μὲν πεζῇ ἰόντα δεῖ διὰ φιλίας ἰέναι, ἢ νικᾶν μαχόμενον· τὸν δὲ πλέοντα, οὗ μὲν ἂν ᾖ κρείττων, ἔξεστιν ἀποβῆναι· * . . . . ταύτης τῆς γῆς ἀλλὰ παραπλεῦσαι, ἕως ἂν ἐπὶ φιλίαν χώραν ἀφίκηται, ἢ ἐπὶ ἥττους αὐτοῦ.

ς'. Επειτα νόσους τῶν καρπῶν, αἳ ἐκ Διός εἰσιν, οἱ μὲν κατὰ γῆν κράτιστοι χαλεπῶς φέρουσι, οἱ δὲ κατὰ θάλατταν, ῥᾳδίως. οὐ γὰρ ἅμα πᾶσα

enim propter ea loca naues adpellere, vbi vel nullus ſit hoſtis, vel pauci: at ſi hoſtes adcurrant, conſcenſis nauibus, diſcedere licet. Atque hoc qui facit, minori eſt in difficultate, quam qui terreſtribus cum copiis expeditionem ſuſcipit.

5. Deinde poſſunt ii, qui maris imperium tenent, ſuis a finibus quamlibet longo itinere nauigare: quum iis, quibus eſt potentia terreſtris, non liceat multorum dierum itinere ab agro ſuo diſcedere. Sunt enim tardi progreſſus, et fieri non poteſt, vt is, qui terra facit iter, commeatum longo tempore ſufficientem ſecum ferat. Itidem qui pedes incedit, neceſſe habet, vti vel per amicorum fines eat, vel pugnando vincat: qui autem nauigat, vbi ſuperior eſt, de nauibus poteſt egredi; vbi inferior, praeterlegere licet mare proximum ei terrae, donec vel amicorum ad fines peruenerit, vel eorum qui ſunt ipſo inferiores.

6. Deinde frugum labes, quae a Ioue ſunt, graues illis accidunt, qui terra rerum potiuntur: qui vero mari, facile has ferunt. Non enim omnes vna

* Locus hic ita cum Leuncl. in integrum reſtituendus eſt, ἀποβῆναι. ἂν δ' ἥττων ταύτης etc.

πᾶσα γῆ νοσεῖ· ὥςε ἐκ τῆς εὐθηνέσης ἀφικνεῖται τοῖς τῆς θαλάσσης ἄρχεσιν.

ζ'. Εἰ δὲ δεῖ καὶ σμικροτέρων μνησθῆναι, διὰ τὴν ἀρχὴν τῆς θαλάτlης πρῶτον μὲν τρόπες εὐωχιῶν ἐξεῦρον ἐπιμισγόμενοι ἀλλήλοις. ὅ, τι ἐν Σικελίᾳ ἡδὺ, ἢ ἐν Ιταλίᾳ, ἢ ἐν Κύπρῳ, ἢ ἐν Αἰγύπτῳ, ἢ ἐν Λυδίᾳ, ἢ ἐν τῷ Πόντῳ, ἢ ἐν Πελοποννήσῳ, ἢ ἄλλοθί πε, ταῦτα πάντα εἰς ἓν * ἠθροῖσθαι, διὰ τὴν ἀρχὴν τῆς θαλάτlης.

ή. Επειτα φωνὴν τὴν πᾶσαν ἀκέοντες, ἐξελέξαντο τῦτο μὲν ἐκ τῆς, τῦτο δ' ἐκ τῆς. καὶ οἱ μὲν Ελληνες ἰδίᾳ μᾶλλον καὶ φωνῇ, καὶ διαίτῃ, καὶ σχήματι χρῶνται· Αθηναῖοι δὲ κεκραμένῃ ἐξ ἁπάντων τῶν Ελλήνων καὶ βαρβάρων.

θ'. Θυσίας δὲ, καὶ ἱερὰ, καὶ ἑορτὰς, καὶ τεμένη, γνὺς ὁ δῆμος ὅτι ὐχ οἷόν τέ ἐςιν ἑκάςῳ τῶν πενήτων θύειν, καὶ εὐωχεῖσθαι, καὶ κτᾶσθαι ἱερὰ, καὶ πόλιν οἰκεῖν καλὴν καὶ μεγάλην, ἐξεῦρεν ὅτῳ τρόπῳ ἔςαι ταῦτα. θύυσιν ὖν

vna regiones iis laborant. Quo ſit, vt ex ea, quae fructus vberes tulit, commeatus ad illos perueniat, quibus mare paret.

7. Quod ſi etiam leuiorum quorundam facienda eſt mentio, primum propter imperium maris Athenienſes ex commerciis mutuis varios epulandi modos inuenerunt. Quidquid vei ſuauis vel in Sicilia, vel in Italia, vel Cypro, vel Aegypto, vel Lydia, vel Ponto, vel Peloponneſo, vel alibi erat: haec omnia in vnum congeſta ſunt, propter maris imperium.

8. Deinde quum linguas omnes audiant, aliud ex alia delegerunt. Et Graeci quidem magis peculiari tum lingua, tum victus ratione, tum habitus, vtuntur: Athenienſes vero miſta quadam ex omnibus, tum Graecis, tum barbaris.

9. Iam ſacrificia, ſana, feſta, lucos et delubra quod adtinet, quia populus intelligebat, non poſſe quemuis pauperem ſacrificare, epulari, ſana ſua poſſidere, ciuitatem pulchram et amplam incolere: quo pacto haec quoque fierent, excogitauit. Itaque ciui-

* Rectius ἠθροίσθη.

ὧν δημοσίᾳ μὲν ἡ πόλις ἱερεῖα πολλά· ἔστι δὲ ὁ δῆμος ὁ εὐωχούμενος, καὶ διαλαγχάνων τὰ ἱερεῖα.

ί. Καὶ γυμνάσια, καὶ λουτρὰ, καὶ ἀποδυτήρια, τοῖς μὲν πλουσίοις ἐστὶν ἴδια ἐνίοις, ὁ δὲ δῆμος αὐτὸς αὑτῷ οἰκοδομεῖται ἰδίᾳ παλαίστρας πολλὰς, ἀποδυτήρια, λουτρῶνας. καὶ πλείω τούτων ἀπολαύει ὁ ὄχλος, ἢ οἱ ὀλίγοι, καὶ οἱ εὐδαίμονες.

ιά. Τὸν δὲ πλοῦτον μόνοι οἷοίτ' ἔχειν τῶν Ἑλλήνων καὶ τῶν βαρβάρων. εἰ γάρ τις πόλις πλουτεῖ ξύλοις ναυπηγησίμοις, ποῖ διαθήσεται, ἐὰν μὴ πείσῃ τὸν ἄρχοντα τῆς θαλάσσης; εἰ δέ τις σιδήρῳ, ἢ χαλκῷ, ἢ λίνῳ πλουτεῖ πόλις, ποῖ διαθήσεται, ἐὰν μὴ πείσῃ τὸν ἄρχοντα τῆς θαλάττης; ἐξ αὐτῶν μέντοι τούτων καὶ δὴ νῆές μοι εἰσὶ, παρὰ μὲν τοῦ, ξύλα· παρὰ δε τοῦ, σίδηρος· παρὰ δὲ τοῦ, χαλκός· παρὰ δὲ τοῦ, λῖνον· παρὰ δὲ τοῦ, κηρός.

ιβ'. Πρὸς δὲ τούτοις, ἄλλοσε ἄγειν οὐκ ἐάσουσιν οἵτινες ἀντίπαλοι ἡμῖν εἰσὶν, ἢ οὐ χρήσονται τῇ θαλάττῃ. καὶ ἐγὼ μὲν οὐδὲν ποιῶν ἐκ τῆς γῆς, πάντα ταῦτα ἔχω διὰ τὴν

ciuitatis ſumtu multae hoſtiae publice mactantur: et populus eſt is, qui epulatur, et ſorte victimas inter ſe partitur.

10. Gymnaſia, lauacra, apodyteria, priuatim homines quidam opulenti habent: at populus ſibi peculiariter multas palaeſtras, apodyteria, lauacra aedificat: eorumque pluribus fruitur vulgus, quam pauci ac beati.

11. Diuitias etiam ſoli ex Graecis ac barbaris Athenienſes habere poſſunt. Nam ſi qua ciuitas lignis abundat ad naues fabricandas, vbinam ea vendet, ſi non dominum maris prius ſibi conciliauerit? Rurſum ſi qua ciuitas ferri, vel aeris, vel lini copiam habeat, vbinam ea vendet, ſi non prius eum, qui mari potitur, ſibi conciliauerit? Atqui ab his ipſis naues mihi ſunt, et ab vno ligna, ferrum ab alio, ab alio aes, ab alio linum, ab alio cera.

12. Praeterea non patientur, qui aduerſarii nobis ſunt, haec exportari alio, vel mari non vtentur. Equidem qui nihil ex terra comparo, per mare omnia haec habeo. Nulla

τὴν θάλατταν· ἄλλη δ' ὐδεμία πόλις δύο τύτων ἔχει, ὐδ' ἔςι τῇ αὐτῇ ξύλα καὶ λῖνον. ἀλλ' ὅπυ λῖνόν ἐςι πλεῖςον, λεία χώρα καὶ ἄξυλος, ὐδὲ χαλκὸς καὶ σίδηρος ἐκ τῆς αὐτῆς πόλεως, ὐδὲ τἄλλα δύο, ἢ τρία, μιᾷ πόλει· ἀλλὰ τὸ μὲν τῇ, τὸ δὲ τῇ.

ιγ'. Ετι δὲ πρὸς τύτοις παρὰ πᾶσαν ἤπειρόν ἐςιν ἢ ἀκτὴ προέχυσα, ἢ νῆσος προκειμένη, ἢ ςενόπορόν τι· ὥςε ἔξεςιν ἐνταῦθα ἐφορμῦσι τοῖς τῆς θαλάττης ἄρχυσι λωβᾶσθαι τὺς τὴν ἤπειρον οἰκῦντας.

ιδ'. Ενὸς δὲ ἐνδεεῖς εἰσιν· εἰ γὰρ νῆσον οἰκῦντες θαλασσοκράτορες ἦσαν Αθηναῖοι, ὑπῆρχεν ἂν αὐτοῖς ποιεῖν μὲν κακῶς, εἰ ἤθελοντο, πάσχειν δὲ μηδὲν, ἕως τῆς θαλάττης ἦρχον, μηδὲ τμηθῆναι τὴν ἑαυτῶν γῆν, μηδὲ προσδέχεσθαι τὺς πολεμίυς. νῦν δὲ οἱ γεωργῦντες καὶ οἱ πλύσιοι Αθηναίων ὑπέρχονται τὺς πολεμίυς μᾶλλον· ὁ δὲ δῆμος, ἅτε εὖ εἰδὼς, ὅτι ὐδὲν τῶν σφῶν ἐμπρήσυσιν, ὐδὲ τεμῦσιν, ἀδεῶς ζῇ, καὶ ὐχ ὑπερχόμενος αὐτύς.

ιέ. Πρὸς

la vero ciuitas alia vtrumque horum habet, nec ſuppetunt eidem ligna et linum: ſed vbi maxima lini eſt copia, ibi regio laeuis eſt, et ſyluis caret. Ne quidem aes, ac ferrum, ex eadem eſt ciuitate: neque alterius generis duo, vel tria, oppido vni ſuppetunt; ſed hoc huic, illud iſti.

13. Praeterea iuxta quamuis continentem, vel littus eſt porrectum, vel adiacet inſula, vel fretum aliquod. Itaque domini maris iſtis in locis adpellere poſſunt, ac illos qui continentem incolunt, damno adficere.

14. Vnum tamen eis deeſt: Nam ſi Athenienſes inſulam incolerent, ſimulque maris imperio potirentur, facultatem haberent ex arbitratu ſuo laedendi alios, neque tamen detrimenti quidquam acciperent, quam quidem diu mari dominarentur, neque vaſtationem agri paterentur, neque hoſtis aduentum metuerent. Nunc vero cultores agrorum, et quotquot ex Athenienſibus locupletes ſunt, hoſtibus ſe ſummittunt; plebs autem, quod ſciat eos nihil rerum ſuarum, neque igni neque ferro vaſtaturos, ab omni metu libera viuit, nec hoſtibus ſe ſummittit.

15. Prae-

ιέ. Πρὸς δὲ τέτοις, καὶ ἑτέρε δέες ἀπηλλαγμένοι ἂν ἦσαν, εἰ νῆσον ᾤκεν, μηδέποτε προδοθῆναι τὴν πόλιν ὑπ' ὀλίγων, μηδὲ πύλας ἀνοιχθῆναι, μηδὲ πολεμίες ἐπεισπεσεῖν. πῶς γὰρ νῆσον οἰκέντων ταῦτ' ἐγίγνετο; μηδ' αὖ ϛασιάσαι τῷ δήμῳ μηδὲν, εἰ νῆσον ᾤκεν. νῦν μὲν γὰρ, εἰ ϛασιάσαιεν, ἐλπίδα ἂν ἔχοντες τοῖς πολεμίοις ϛασιάσειαν, ὡς κατὰ γῆν ἀπαξόμενοι. εἰ δὲ νῆσον ᾤκεν, καὶ ταῦτα ἂν ἀδεῶς αὐτοῖς εἶχεν.

ιϛ'. Ἐπειδὴ ἒν ἐξ ἀρχῆς ἐκ ἔτυχον οἰκήσαντες νῆσον, νῦν τάδε ποιἕσι· τὴν μὲν ἕσιαν ταῖς νήσοις παρατίθενται, πιϛεύοντες τῇ ἀρχῇ τῇ κατὰ θάλατταν, τὴν δὲ Ἀττικὴν γῆν περιορῶσι τεμνομένην· γιγνώσκοντες, ὅτι εἰ αὐτὴν ἐλεήσεσιν, ἑτέρων ἀγαθῶν μειζόνων ϛερήσονται.

ιζ'. Ἔτι δὲ συμμαχίας καὶ τὲς ὅρκες ταῖς μὲν ὀλιγαρχεμέναις πόλεσιν ἀνάγκη ἐμπεδἕν. ἢν δὲ μὴ ἐμμένωσι ταῖς συνθήκαις, * ἢ ὑφ' ὅτε ἀδικεῖν ὀνόματα ἀπὸ τῶν

15. Praeterea si insulam incolerent, ab alio etiam metu essent liberi: nimirum vt nunquam ciuitas a paucis proderetur, neque portae aperirentur, neque hostes vna irrumperent. Nam quo pacto haec insulam incolentibus acciderent? Nec populus inter se dissideret, si insulam habitarent. Nunc enim, si existerent inter eos seditiones, hac spe tumultuarentur, quod terra hostes arcessituri essent. At vero si incolerent insulam, nihil esset cur illud metuerent.

16. Postea quam igitur ab initio insulam non habitarunt, nunc id agunt, vt facultates suas committant insulis, maris imperio freti; atque interim vastari agrum Atticum patiantur. Animaduertunt enim se, si eius misereantur, alia quaedam maiora bona amissuros.

17. Praeterea necesse est, vt in societatibus ac foederibus ciuitates eae constanter persistent, quaecunque paucos rerum administrationi praeficiunt. Quod si pactis conventis non steterint, a quonam profecta esse iniuria putari possit, quam ab illis paucis.

* Vitiosum hunc locum ita corrigas, ὑφ' ὅτε ἀδικεῖσθαι νομίσει τις, ἢ ὑπὸ τῶν ὀλίγων etc.

τῶν ὀλίγων, οἳ συνέθεντο; ἅσσα δὲ ἂν ὁ δῆμος συνθῆται, ἔξεστιν αὐ τῷ * ἑνὶ ἀνατιθέντι τὴν αἰτίαν τῷ λέγοντι, καὶ τῷ ἐπιψηφίσαντι, ἀρνεῖσθαι τοῖς ἄλλοις ὅτι ἐ παρῆν, ἐδὲ ἀρέσκει, οἵ γε τὰ συγκείμενα πυνθάνονται ἐν πλήρει τῷ δήμῳ. καὶ εἰ μὴ δόξαι εἶναι ταῦτα, προφάσεις μυρίας ἐξεύρηκε τῶ μὴ ποιεῖν ὅσον ἂν μὴ βὄλωνται. καὶ ἂν μέντοι** κακὸν ἀναβαίνῃ ἀπὸ ὧν ὁ δῆμος ἐβέλευσεν, αἰτιᾶται ὁ δῆμος, ὡς ὀλίγοι ἄνθρωποι αὐτῷ ἀντιπράττοντες διέφθειραν· ἐὰν δέ τι ἀγαθὸν, σφισιν αὐτοῖς τὴν αἰτίαν ἀνατιθέασι.

ιή. Κωμῳδεῖν δ' αὖ, καὶ κακῶς λέγειν τὸν μὲν δῆμον ἐκ ἐῶσιν, ἵνα μὴ αὐτοὶ ἀκέωσι κακῶς· ἰδίᾳ δὲ κελεύεσιν, εἴ τις τινὰ θέλεται, εὖ εἰδότες, ὅτι ἐχὶ τῶ δήμε ἐςὶν, ἐδὲ τῶ πλήθες ὁ κωμῳδέμενος ὡς ἐπιτοπολὺ, ἀλλ' ἢ πλέσιος, ἢ γενναῖος, ἢ δυνάμενος. ὀλίγοι δέ τινες τῶν πενήτων καὶ τῶν δημοτικῶν κωμῳδῶνται· καὶ ἐδὲ ἔτοι, ἐὰν μὴ διὰ πολυπραγμοσύνην, καὶ διὰ τὸ ζητεῖν πλέον τι ἔχειν τῶ δήμε·

cis, qui pepigere? At quae populus pepigerit, in iis licet ei conferenti culpam in illum, qui vel suaserit, vel decretum fecerit, negare se aliis adfuisse, neque sententiam illorum probasse, qui de iis, de quibus convenerit, populum frequentem sciscitantur. Idem si aliter sentiat, praetextus innumeros invenerit, quominus id faciat, quod nolint. Quod si mali quiddam acciderit ex eo quod populus sciuit; queritur populus, paucos quosdam homines, aduersantes sibi, rem totam corrupisse: sin boni quid euenerit, eius causam ad seipsum refert.

18. Salibus comicis in populum agi, eumque proscindi conviciis non patiuntur, ne ipsimet male audiant, sed priuatim praecipiunt, siquis aliquem velit. Norunt enim plerumque non e populo, neque de plebe illum esse, qui in comoediis exagitetur: sed vel opulentum, vel nobilem, vel potentem. Nimirum pauci ex egentibus ac plebeiis exagitantur; ac ne illi quidem aliam ob caussam, quam propter curiositatem, et quod populo esse potiores quaerant.

* Alii αὐτῷ vno verbo.   ** Al. μέν τι pro μέντοι.

μȣ· ὥςε ȣ̓δὲ τȣ̀ς τοιȣ́τȣς ἄχθονται κωμῳδȣμένȣς.

ιθ΄. Φημὶ μὲν ȣ̓͂ν ἔγωγε τὸν δῆμον τὸν Ἀθήνησι γιγνώσκειν, οἵτινες χρηςοί εἰσι τῶν πολιτῶν, καὶ οἵτινες πονηροί. γιγνώσκοντες δὲ, τȣ̀ς μὲν σφίσιν αὐτοῖς ἐπιτηδείȣς καὶ συμφόρȣς φιλȣ͂σι, κἂν πονηροὶ ὦσι, τȣ̀ς δὲ χρηςȣ̀ς μισȣ͂σι μᾶλλον. ȣ̓ γὰρ νομίζȣσι τὴν ἀρετὴν αὐτοῖς πρὸς τῷ σφετέρῳ ἀγαθῷ πεφυκέναι, ἀλλ᾽ ἐπὶ τῷ κακῷ. καὶ τȣ̓ναντίον γε τȣ́τȣ, ἔνιοι ὄντες ὡς ἀληθῶς τȣ͂ δήμȣ τὴν φύσιν, ȣ̓ δημοτικοί εἰσι.

κ΄. Δημοκρατίαν δ᾽ ἐγὼ μὲν αὐτῷ τῷ δήμῳ συγγιγνώσκω· αὐτὸν μὲν γὰρ εὖ ποιεῖν παντὶ συγγνώμη ἐςιν. ὅςις δὲ μὴ ὢν τȣ͂ δήμȣ εἵλετο ἐν δημοκρατȣμένῃ πόλει οἰκεῖν μᾶλλον, ἢ ἐν ὀλιγαρχȣμένῃ, ἀδικεῖν παρεσκευάσατο, καὶ ἔγνω, ὅτι μᾶλλον οἷόν τε διαλαθεῖν κακῷ ὄντι ἐν δημοκρατȣμένῃ πόλει, ἢ ἐν ὀλιγαρχȣμένῃ.

ΚΕΦ.

Quo ſit vt homines huiusmodi exagitari moleſte non ſerant.

19. Equidem dico, intelligere populum Athenienſem, qui ſint egregii ciues, qui nullius momenti. Quumque hoc intelligant, amant eos qui ſunt vtiles ipſis, et commodi, licet nullius pretii ſint: egregios autem potius odere. Non enim exiſtimant, virtutem multitudini vtilem eſſe, ſed damnoſam. Contra, quum nonnulli natura ſint ex plebe, idque reipſa; non tamen indole plebeia praediti ſunt.

20. Ac populi quidem dominatum ipſi populo condono. Nam cuiuis conceſſum eſt ſibi ipſi benefacere. Verum qui, quum ex populo non ſit, mauult habitare in vrbe populi dominatui ſubiecta, quam in ea quae a paucis regatur; is iniuſte agere conſtituit. et ſcit facilius latere ſe poſſe, ſi malus ſit, in republica populari, quam quae a paucis adminiſtretur.

C A P.

ΚΕΦ. ιγ'.

Καὶ περὶ τῆς Ἀθηναίων πολιτείας τὸν μὲν τρόπον οὐκ ἐπαινῶ· ἐπειδὴ δὲ παρέδοξεν αὐτοῖς δημοκρατεῖσθαι, εὖ μοι δοκοῦσι διασώζεσθαι τὴν δημοκρατίαν, τούτῳ τῷ τρόπῳ χρώμενοι, ᾧ ἐγὼ ἐπέδειξα. ἔτι δὲ καὶ τῷδέ τινας ὁρῶ μεμφομένους Ἀθηναίους, ὅτι ἐνίοτε οὐκ ἔστιν αὐτόθι χρηματίσαι τῇ βουλῇ, οὐδὲ τῷ δήμῳ, ἐνιαυτὸν καθημένῳ ἀνθρώπῳ. καὶ τοῦτο Ἀθήνησι γίγνεται οὐδὲν δι' ἄλλο, ἢ ὅτι διὰ τὸ πλῆθος τῶν πραγμάτων οὐχ οἷοί τε πάντας ἀποπέμπειν εἰσὶ χρηματίσαντες.

β'. Πῶς γὰρ ἂν καὶ οἷοί τε εἶεν; οὕς τινας πρῶτον μὲν δεῖ ἑορτάσαι ἑορτὰς, ὅσας οὐδεμία τῶν Ἑλληνίδων πόλεων, ἐν δὲ ταύταις ἧττόν τινα δυνατόν ἐστι διαπράττεσθαι τῶν τῆς πόλεως. ἔπειτα δὲ δίκας, καὶ γραφὰς, καὶ εὐθύνας ἐκδικάζειν, ὅσας οὐδὲ οἱ σύμπαντες ἄνθρωποι ἐκδικάζουσι. τὴν δὲ βουλὴν βουλεύεσθαι πολλὰ μὲν περὶ τοῦ

CAP. III.

De Atheniensium republica institutum quidem non probo: sed quia sic visum est ipsis, vt imperio populi pareant, recte mihi statum popularem ciuitatis incolumem seruare videntur, idque hoc pacto quo demonstraui. Praeter hoc, video nonnullos eam ob caussam Athenienses reprehendere, quod interdum illic responsum nec a senatu aliquis, nec a populo possit impetrare, qui totum istic annum haeret. Fitque hoc Athenis nullam aliam ob caussam, quam quod ob negotiorum multitudinem omnes, responso dato, dimittere non possint.

2. Nam qui possint? quum eos necesse sit primum tot dies festos celebrare, quot nulla Graeci nominis ciuitas celebrat; quibus occupati minus expedire reipublicae negotia possunt. Deinde de tot litibus, caussis publicis, actorum rationibus cognoscere, de quot ne homines quidem vniuersi cognoscunt. Itidem senatus necessario multa de bello

τοῦ πολέμου, πολλὰ δὲ περὶ πόρου χρημάτων, πολλὰ δὲ περὶ νόμων θέσεως, πολλὰ δὲ περὶ τῶν κατὰ πόλιν ἀεὶ γιγνομένων, πολλὰ δὲ καὶ τοῖς συμμάχοις, καὶ φόρον δέξασθαι, καὶ νεωρίων ἐπιμεληθῆναι, καὶ ἱερῶν. ἆρα δή τι θαυμαστόν ἐστιν, εἰ τοσούτων ὑπαρχόντων πραγμάτων μὴ οἷοί τ' εἰσὶ πᾶσιν ἀνθρώποις χρηματίσαι;

γ'. Λέγουσι δέ τινες, ἤν τις ἀργύριον ἔχων προσίῃ πρὸς βουλὴν ἢ δῆμον, χρηματίσαι. ἐγὼ δὲ τούτοις ὁμολογήσαιμ' ἄν, ἀπὸ χρημάτων πολλὰ διαπράττεσθαι Ἀθήνησι, καὶ ἔτι ἂν πλείω διαπράττεσθαι, εἰ πλείους ἐπεδίδοσαν ἀργύριον. τοῦτο μέντοι εὖ οἶδα, διότι πᾶσι διαπράττεσθαι ἡ πόλις τῶν δεομένων οὐχ ἱκανή, οὐδ' εἰ ὁποσονοῦν χρυσιον καὶ ἀργύριον διδοίη τις αὐτοῖς.

δ'. Δεῖ δὲ καὶ τάδε διαδικάζειν, εἴ τις τὴν ναῦν μὴ ἐπισκευάζει, ἢ κατοικοδομεῖ τι τὸ δημόσιον. πρὸς δὲ τούτοις, χορηγοῖς διαδικάσαι εἰς Διονύσια, καὶ Θαργήλια, καὶ Παναθήναια, καὶ Προμήθεια, καὶ Ἡφαίστια, ὅσα

bello deliberat, multa de ratione pecuniae conficiundae, multa de legum latione, multa de iis, quae in vrbe quouis tempore accidunt, multa sociorum agit in negotiis, tributum exigit, naualium pariter et templorum curam gerit. An vero fuerit mirandum, si, quum tot sint negotia, dare omnibus responsa nequeant?

3. Verum dicunt nonnulli, dari responsa, siquis cum pecunia vel senatum vel populum adeat. His ego fatebor, multa posse Athenis pecunia impetrari; atque etiam futurum, vt plura impetrentur, si plures pecuniam numerent. Sed scio tamen, ciuitatem non posse sufficere ad hoc, vt omnibus ea conficiantur, quae requirunt: ne quidem si multo plus auri et argenti quis eis donet.

4. De his etiam cognosci necesse est, si quis nauim non reficit, vel si publicum aliquid inaedificat. Praeterea danda iudicia choragis ad Bacchanalia, Thargelia, Panathenaea, Promethealia, Vulcanalia, idque

ὅσα ἔτη. καὶ τριήραρχοι καθίστανται τετρακόσιοι ἑκάστου ἐνιαυτοῦ, καὶ τούτων τοῖς βουλομένοις διαδικάσαι ὅσα ἔτη. πρὸς δὲ τούτοις ἀρχὰς δοκιμάσαι καὶ διαδικάσαι, καὶ ὀρφανοὺς δοκιμάσαι, καὶ φύλακας δεσμωτῶν καταστῆσαι.

ε΄. Ταῦτα μὲν οὖν ὅσα ἔτη. διὰ δὲ χρόνου διαδικάσαι δεῖ στρατιᾶς, καὶ ἐάν τι ἄλλο ἐξαπιναῖον ἀδίκημα γίγνηται, ἐάν τε ὑβρίζωσί τινες ἄηθες ὕβρισμα, ἐάν τε ἀσεβήσωσι. πολλὰ ἔτι πάνυ παραλείπω· τὸ δὲ μέγιστον εἴρηται, πλὴν αἱ τάξεις τοῦ φόρου. τοῦτο δὲ γίγνεται ὡς τὰ πολλὰ δι' ἔτους πέμπτου.

ς΄. Φέρε δὴ τοίνυν, ταῦτα οὐκ οἴεσθαι χρὴ διαδικάζειν ἅπαντα; εἰπάτω γάρ τις, ὅτι οὐ χρῆν αὐτόθι διαδικάζεσθαι. εἰ δ' αὖ ὁμολογεῖν δεῖ ἅπαντα χρῆναι διαδικάζειν, ἀνάγκη δι' ἐνιαυτοῦ. ὡς οὐδὲ νῦν δι' ἐνιαυτοῦ δικάζοντες * ὑπάρχουσιν, ὥστε παύειν τοὺς ἀδικοῦντας ὑπὸ τοῦ πλήθους τῶν ἀνθρώπων.

ζ΄. Φέρε

que quotannis. Et triremibus quadringenti ſingulis annis praeficiuntur, quibus petentibus iudicia quotannis danda ſunt. Praeterea in magiſtratus examina iudiciaque habenda ſunt, inquirendae cauſſae pupillares, cuſtodes captiuorum conſtituendi.

5. Et haec quidem ſingulis annis. Interdum et cauſſae militares diſceptandae ſunt, et ſi quod aliud iniuſtum facinus repente exſtiterit, et ſi nonnulli petulantiam inſolitam et impium facinus commiſerint. Praeter haec valde multa ſunt, quae ſilentio praetereo. Maxima vero pars commemorata eſt, exceptis tributorum indictionibus. Eae plerumque quinto quolibet anno fiunt.

6. Age igitur, nonne exiſtimandum eſt, de his omnibus cognoſci debere? Dicat aliquis, ibi non eſſe cognoſcendum. At ſi fateri oportet, omnino cognoſcendum eſſe de omnibus; neceſſe eſt, per annum id fieri. Sed nunc ne quidem ad hoc anno toto iudicando ſufficiunt, vt iniuſte agentes coërceant, idque prae hominum multitudine.

7. Age

* Lege ἐπαρκοῦσιν.

ζ'. Φέρε δὴ, ἀλλά φησί τις χρῆναι δικάζειν μὲν, ἐλάττους δὲ δικάζειν. ἀνάγκη τοίνυν, ἐὰν μὲν ὀλίγα ποιῶνται δικαστήρια, ὀλίγοι ἐν ἑκάστῳ ἔσονται τῷ δικαστηρίῳ, ὥστε καὶ διασκευάσασθαι ῥάδιον ἔσται πρὸς ὀλίγους δικαστὰς, καὶ συνδικάσαι * πολὺ ἧττον δικαίως δικάζειν.

ή. Πρὸς δὲ τούτοις οἴεσθαι χρὴ, καὶ ἑορτὰς ἄγειν χρῆναι Ἀθηναίους, ἐν αἷς οὐχ οἷοί τε δικάζειν. καὶ ἄγουσι μὲν ἑορτὰς διπλασίους ἢ οἱ ἄλλοι· ἀλλ' ἐγὼ μὲν τίθημι ἴσας τῇ ὀλιγίστας ἀγούσῃ πόλει. τούτων τοίνυν τοιούτων ὄντων, οὔ φημι οἷόν τ' εἶναι ἄλλως ἔχειν τὰ πράγματα Ἀθήνησιν, ἢ ὥσπερ νῦν ἔχει· πλὴν εἰ κατὰ μικρόν τι οἷόν τε τὸ μὲν ἀφελεῖν, τὸ δὲ προσθεῖναι.

θ'. Πολὺ δ' οὐχ οἷόν τε μετακινεῖν, ὥστε μὴ οὐχὶ τῆς δημοκρατίας ἀφαιρεῖν τι. ὥστε μὲν γὰρ βέλτιον ἔχειν τὴν πολιτείαν, οἷόν τε πολλὰ ἐξευρεῖν· ὥστε μέντοι ὑπάρχειν, δημοκρατίαν μὲν εἶναι, ἀρκούντως δὲ τοῦτο ἐξευρεῖν. ὅπως δὴ βέλτιον πολιτεύσονται, οὐ ῥάδιον· πλὴν (ὅπερ ἄρτι εἶπον) κατὰ μικρόν τι προσθέντα, ἢ ἀφελόντα.

ί. Δοκοῦσι

7. Age vero, dixerit aliquis, iudicare quidem debent, sed pauciores. Ergo necesse est, si tribunalia pauca instituant, vt quolibet in iudicio pauci sint. Itaque facile fiet, vt ad paucos iudices machinatio quaedam instituatur, et per aduocationes sententiae ferantur iniustiores.

8. Praeterea cogitandum est, necessarium esse Atheniensibus, vt festos dies agant, quibus exerceri iudicia non possint. Et agunt illi dies festos duplo plures, quam alii; quamquam ego pares ponam ciuitati, quae paucissimos agit. Quae quum ita se habeant, nego posse rerum Athenis alium esse statum, quam qui modo sit: nisi paullatim tolli hoc, illud addi queat.

9. Multum certe immutari non potest, vt non aliquid de populi potestate decedat. Nam vt respublica melius adfecta sit, excogitari multa possunt: vt autem forma popularis maneat, et simul hoc idonee reperiatur: quo melius administretur, id facile non est: extra quam, si paullatim, vt modo aiebam, vel aliquid addatur, vel detrahatur.

10. In

* Forte ἐς τὸ πολύ.

ί. Δοκοῦσι δὲ Αθηναῖοι καὶ τοῦτό μοι οὐκ ὀρθῶς βουλεύεσθαι, ὅτι τοὺς χείρους αἱροῦνται ἐν ταῖς πόλεσι ταῖς στασιαζούσαις. οἱ δὲ τοῦτο γνώμῃ ποιοῦσιν. εἰ μὲν γὰρ ᾑροῦντο τοὺς βελτίους, ᾑροῦντ' ἂν οὐχὶ τοὺς ταυτὰ γιγνώσκοντας σφίσιν αὐτοῖς. ἐν οὐδεμιᾷ γὰρ πόλει τὸ βέλτιστον εὔνουν ἐστὶ τῷ δήμῳ, ἀλλὰ τὸ κάκιστον ἐν ἑκάστῃ ἐστὶ πόλει εὔνουν τῷ δήμῳ. οἱ γὰρ ὅμοιοι τοῖς ὁμοίοις εὖνοί εἰσι.

ιά. Διὰ ταῦτα οὖν Αθηναῖοι τὰ σφίσιν αὐτοῖς προσήκοντα αἱροῦνται. ὁποσάκις δ' ἐπεχείρησαν αἱρεῖσθαι τοὺς βελτίστους, οὐ συνήνεγκεν αὐτοῖς, ἀλλ' ἐντὸς ὀλίγου χρόνου ὁ δῆμος ἐδούλευσεν· τὸ μὲν Βοιωτοῖς· τοῦτο δὲ, ὅτε Μιλησίων εἵλοντο τοὺς βελτίστους, ἐντὸς ὀλίγου χρόνου ἀποστάντες τὸν δῆμον κατέκοψαν· τοῦτο δὲ, ὅτε εἵλοντο Λακεδαιμονίους ἀντὶ Μεσσηνίων, ἐντὸς ὀλίγου χρόνου Λακεδαιμόνιοι καταστρεψάμενοι Μεσσηνίους, ἐπολέμουν Αθηναίοις.

ιβ'. Ὑπο-

10. In hoc quoque Athenienſes non rectum mihi ſequi conſilium videntur, quod in oppidis ſeditione agitatis deteriores aliis praeferant. Faciunt hoc autem certo iudicio. Nam ſi meliores anteferrent, anteferrent eos, qui non in eadem cum ipſis eſſent ſententia. Quippe nulla in ciuitate beneuoli ſunt optimates vulgo, ſed deterrimini quique ſingulis in vrbibus vulgo bene volunt. Exiſtit enim in paribus erga pares beneuolentia.

11. Quapropter etiam Athenienſes ſibi congruentia praeferunt. Quoties autem partes optimatum ſequi conſtituerunt, nequaquam hoc eis profuit, ſed breui plebs in ſeruitutem redacta fuit. Id a Boeotis contigit. Rurſus vbi Mileſiorum optimates amplexi fuiſſent, intra modicum tempus illi defecerunt, et plebem trucidarunt. Itidem quum Lacedaemonios Meſſeniis praetuliſſent, non multo poſt ſubactis Lacedaemonii Meſſeniis, bellum aduerſus Athenienſes ſuſceperunt.

12. For-

ιβ΄. Ὑπολάβοι δέ τις ἂν, ὡς ὀδεὶς ἄρα ἀδίκως ἠτίμωται Ἀθήνησιν. ἐγὼ δέ φημι τινας εἶναι οἱ ἀδίκως ἠτίμωνται, ὀλίγοι μέντοι τινές. ἀλλ' ὀκ ὀλίγων δεῖ τῶν ἐπιθησομένων τῇ δημοκρατίᾳ τῇ Ἀθήνησιν. ἐπει τοι καὶ ὅτως ἔχει, ὀδὲν ἐνθυμεῖσθαι ἀνθρώπους, οἵτινες δικαίως ἀτιμῶνται, ἀλλ' οἵτινες ἀδίκως.

ιγ΄. Πῶς ἂν ὖν ἀδίκως οἴοιτό τις ἂν τὸς πολλὸς ἠτιμῶσθαι Ἀθήνησιν, ὅπου ὁ δῆμός ἐστιν ὁ ἄρχων τὰς ἀρχάς; ἐκ δὲ τῦ μὴ δικαίως ἄρχειν, μηδὲ λεγειν τὰ δίκαια, ἢ πράττειν, ἐκ τοιότων ἄτιμοί εἰσιν Ἀθήνησι. ταῦτα χρὴ λογιζόμενον μὴ νομίζειν εἶναι τι δεινὸν ἀπὸ τῶν ἀτίμων Ἀθήνησιν.

ΞΕΝΟ-

12. Fortaſſis autem ſuſpicetur aliquis, neminem Athenis iniuſte ſuis honoribus ſpoliari. Ego vero quoſdam eſſe dico, qui per iniuriam ab honoribus remoti fuerint, ſed paucos. At paucos eſſe non oportet, qui popularem Athenis ſtatum adgredi velint. Quippe ſic ſe res habet, vt nihil animis ii concipiant, quibus iure honores ademti ſunt, ſed quibus iniuria.

13. Quonam autem modo putare poſſit aliquis, multos Athenis infamia notari, quum illic vulgus hominum magiſtratus gerat? Ex eo vero quod non iuſte gerant imperia, neque iuſta dicant aut faciant, ex his, inquam, cauſis Athenis ſunt inhonorati. Haec qui ſecum expendit, non eſt quod cogitet; Athenis quidquam eſſe periculi ab inhonoratis.

XENO-

ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ

ΠΟΡΟΙ,

Η ΠΕΡΙ ΠΡΟΣΟΔΩΝ.

ΚΕΦ. α΄.

Ἐγὼ τοῦτο μὲν ἀεί ποτε νομίζω, ὁποῖοί τινες οἱ προστάται ὦσι, τοιαύτας καὶ τὰς πολιτείας γίγνεσθαι. ἐπεὶ δὲ τῶν Ἀθήνησι προεστηκότων ἔλεγόν τινες, ὡς γιγνώσκουσι μὲν τὸ δίκαιον οὐδενὸς ἧττον τῶν ἄλλων ἀνθρώπων, διὰ δὲ τὴν τοῦ πλήθους πενίαν ἀναγκάζεσθαι ἔφησαν ἀδικώτεροι εἶναι περὶ τὰς πόλεις· ἐκ τούτου ἐπεχείρησα σκοπεῖν, εἴ πῃ δύναιντ' ἂν οἱ πολῖται δια-

XENOPHONTIS

RATIONES REDITVVM,

SEV DE PROVENTIBVS.

CAP. I.

Equidem in hac ſententia ſum perpetuo, quales ſint praeſides, tales et reſpublicas eſſe. Quia vero nonnulli ex iis qui hactenus Athenienſium reipublicae praeſunt, ſcire quidem illi, quid iuſtum ſit, non minus quam homines caeteri, perhibentur, ac propter inopiam plebis cogi, vt paulo ſe gerant erga ciuitates ſuas iniquius: conſiderare mecum ipſe adgreſſus ſum, an aliqua ratione ciues ſuis ex

διατρέφεσθαι ἐκ τῆς ἑαυτῶν, ὅθεν περ καὶ δικαιότατον· νομίζων, εἰ τοῦτο γένοιτο, ἅμα τῇ τε πενίᾳ αὐτῶν ἐπικεκουρῆσθαι ἄν, καὶ τὸ ἀνυπόπτους τοῖς Ἕλλησιν εἶναι.

β΄. Σκοποῦντι δέ μοι ἃ ἐπενόησα, τοῦτο μὲν εὐθὺς ἀνεφαίνετο, ὅτι ἡ χώρα πέφυκεν οἷα πλείστας προσόδους παρέχεσθαι. ὅπως δὲ γνωσθῇ, ὅτι ἀληθὲς τοῦτο λέγω, πρῶτον διηγήσομαι τὴν φύσιν τῆς Ἀττικῆς.

γ΄. Οὐκοῦν τὸ μὲν τὰς ὥρας ἐνθάδε πραοτάτας εἶναι, καὶ αὐτὰ τὰ γιγνόμενα μαρτυρεῖ. ἃ γοῦν πολλαχοῦ οὐδὲ βλαστάνειν δύναιτ᾽ ἄν, ἐνθάδε καρποφορεῖ. ὥσπερ δὲ ἡ γῆ, οὕτω καὶ ἡ περὶ τὴν χώραν θάλαττα παμφορωτάτη ἐστί. καὶ μὴν ὅσα περ οἱ θεοὶ ἐν ταῖς ὥραις ἀγαθὰ παρέχουσι, καὶ ταῦτα πάντα ἐνταῦθα πρωϊαίτατα μὲν ἄρχεται, ὀψιαίτατα δὲ λήγει.

δ΄. Οὐ μόνον δὲ κρατεῖ τοῖς ἐπ᾽ ἐνιαυτὸν θάλλουσί τε καὶ

ex finibus ali possint: quae quidem ratio esset iustissima. Existimabam enim, si id accideret, eadem opera consultum inopiae ipsorum esse; ipsosque Graecis aliis minime suspectos euadere.

2. Consideranti vero mihi ea, quae cogitaram, primum visa est ipsa regio esse talis a natura, quae maximam prouentuum vim suppeditare possit. Atque vt intelligatur, hoc vere me dicere; primum, quae Atticae natura sit, commemorabo.

3. Anni ergo tempora heic admodum esse mitia, fructus ipsi, qui proueniunt, testantur. Etenim multa, quae alibi ne pullulare quidem possent, heic fructus suos proferunt. Atque vt solum ipsum, ita etiam mare, quod regionem ambit, omnium rerum feracissimum est. Quinetiam quaecunque bona Dei singulis anni temporibus suppeditant, ea bona omnia heic et tempestiue admodum incipiunt, et tardissime desinunt.

4. Neque tantum potior est iis, quae in annos singulos et florent,

καὶ γηράσκουσιν, ἀλλὰ καὶ ἀΐδια ἀγαθὰ ἔχει ἡ χώρα. πέφυκε μὲν γὰρ * λίθος ἐν αὐτῇ ἄφθονος, ἐξ οὗ κάλλιστοι μὲν ναοὶ, κάλλιστοι δὲ βωμοὶ γίγνονται, εὐπρεπέστατα δὲ θεοῖς ἀγάλματα. πολλοὶ δ᾽ αὐτοῦ καὶ Ἕλληνες καὶ βάρβαροι προσδέονται.

έ. Ἔστι δὲ καὶ γῆ, ἣ σπειρομένη οὐ φέρει καρπὸν, ὀρυσσομένη δὲ πολλαπλασίους τρέφει, ἢ εἰ σῖτον ἔφερε. καὶ μὴν ὑπάργυρός ἐστι σαφῶς θείᾳ μοίρᾳ. πολλῶν γοῦν πόλεων παροικουσῶν καὶ κατὰ γῆν καὶ κατὰ θάλατταν, εἰς οὐδεμίαν τούτων οὐδὲ μικρὰ φλὲψ ἀργυρίτιδος διήκει.

ς'. Οὐκ ἂν ἀλόγως δέ τις οἰηθείη τῆς Ἑλλάδος καὶ πάσης δὲ τῆς οἰκουμένης ἀμφὶ τὰ μέσα ᾠκῆσθαι τὴν πόλιν. ὅσῳ γὰρ οὖν τινες πλεῖον ἀπέχωσιν αὐτῆς, τοσούτῳ χαλεπωτέροις ἢ ψύχεσιν ἢ θάλπεσιν ἐντυγχάνουσιν· ὁπόσοι τ᾽ ἂν οὖν βουληθῶσιν ἀπ᾽ ἐσχάτων τῆς Ἑλλάδος ἐπ᾽ ἔσχατα ἀφικέσθαι, πάντες οὗτοι ὥσπερ κύκλου τόρνον τὰς Ἀθήνας ἢ παραπλέουσιν, ἢ παρέρχονται.

ζ'. Καὶ

rent, et fenefcunt: fed habet etiam haec regio perpetua quaedam bona. Nam faxi natiui prennis eft in ea copia, de quo fana pulcherrima, pulcherrimae arae, figna Deorum maxime decora fiunt: quod quidem faxum complures et Graeci et barbari defiderant.

5. Praeterea folum quoddam eft, quod aratum non ferret fructum: at fi fodiatur, multo plures alit, quam fi frumenti ferax effet. Etenim diuino quodam munere haud dubie fub eo eft argentum. Quumque multae fint vrbes tum terra tum mari finitimae, ne quidem in vllam earum vel exigua terrae argentiferae vena pertinet.

6. Neque vero abfque ratione quis exiftimet, vrbem hanc Graeciae, immo vero totius terrarum orbis in medio fitam effe. Quanto fcilicet longius abfunt aliqui ab ea, tanto molefiiora vel frigora vel aeftus experiuntur. Quotquot item ab extremis Graeciae finibus ad alios itidem extremos pergere voluerint, omnes tanquam circuli vmbilicum Athenas vel praeternauigant, vel praetereunt.

* Marmor Hymetti montis in Attica.

ζ'. Καὶ μὴν ὀ περίῤῥυτός γε ὖσα, ὅμως (ὥσπερ νῆσος) πᾶσιν ἀνέμοις προσάγεταί τε ὧν δεῖται, καὶ ἀποπέμπεται ἃ βόλεται· ἀμφιθάλασσος γάρ ἐςι. καὶ κατὰ γῆν δὲ πολλὰ δέχεται ἐμπόρια· ἤπειρος γάρ ἐςι.

ή. Ετι δὲ ταῖς μὲν πλείςαις πόλεσι βάρβαροι προσοικῦντες πράγματα παρέχυσιν, Αθηναίοις δὲ γειτονεύυσιν αἱ καὶ αὐταὶ πλεῖςον ἀπέχυσι τῶν βαρβάρων.

ΚΕΦ. β'.

Τύτων μὲν ὖν ἁπάντων (ὥσπερ εἶπον) νομίζω αὐτὴν τὴν χώραν αἰτίαν εἶναι. εἰ δὲ * πρὸς τοῖς αὐτοφυέσιν ἀγαθοῖς πρῶτον μὲν τῶν μετοίκων ἐπιμέλεια γένοιτο. αὕτη γὰρ ἡ πρόσοδος τῶν καλλίςων ἔμοιγε δοκεῖ εἶναι, ἐπείπερ αὐτὸς τρέφοντες, καὶ πολλὰ ὠφελῦντες τὰς πόλεις, ὀ λαμβάνυσι μισθὸν, ἀλλὰ μετοίκιον προσφέρυσιν.

β'. Επιμέλεια γε μὴν ἥδ' ἂν ἀρκεῖν μοι δοκεῖ,

7. Ac tametsi aquis non circumfusa est, nihilominus (tanquam insula) quouis vento, quae necessaria sunt, adfert; et quae vult, exportat; quippe quae a mari vtrinque ambiatur. Etenim terra mercatus multos admittit, quod terra sit continens.

8. Praeterea quum barbari plurimis vrbibus vicini negotia facessant, Athenienses vicinas illas habent ciuitates, quae maximo a barbaris interuallo distant.

CAP. II.

Horum igitur omnium caussam (vt dixi) positam in ipso esse solo arbitror. Quod si ad natiua bona, primum accedat aduenarum cura. Nam hic mihi prouentus ex optimis esse videtur. Quippe quum illi seipsos alant, et multis commodis ciuitates adficiant; non tamen vllam mercedem accipiunt, sed potius etiam pensionem aduenis impositam offerunt.

2. Existimo autem curam eam fuisse iteram,

* Stephanus malit ἔτι δὲ etc. Camerarius vertit: *quid vero, si accedat etc.*

κεῖ, εἰ ἀφέλοιμεν μὲν ὅσα μηδὲν ὠφελῦντα τὴν πόλιν ἀτιμίας δοκεῖ τοῖς μετοίκοις παρέχειν, ἀφέλοιμεν δὲ καὶ τὸ συςρατεύεσθαι ὁπλίτας μετοίκους τοῖς ἀςοῖς. μέγα μὲν γὰρ ὁ κίνδυνος ἀπών, μέγα δὲ καὶ τὸ ἀπὸ τῶν τέκνων καὶ τῶν οἰκιῶν ἀπιέναι.

γ΄. Ἀλλὰ μὴν καὶ ἡ πόλις γ᾽ ἂν ὠφεληθείη, εἰ οἱ πολῖται μετ᾽ ἀλλήλων ςρατεύοιντο μᾶλλον, ἢ εἰ συντάττοιντο αὐτοῖς (ὥσπερ νῦν) Λυδοὶ, καὶ Φρύγες, καὶ Σύροι, καὶ ἄλλοι παντοδαποὶ βάρβαροι. πολλοὶ γὰρ τοιῦτοι τῶν μετοίκων.

δ΄. Πρὸς δὲ τῷ ἀγαθῷ τῷ τύτους ἐκ τῦ συντάττεσθαι ἀφεθῆναι, καὶ κόσμος ἂν τῇ πόλει εἴη, εἰ δοκοῖεν Ἀθηναῖοι εἰς τὰς μάχας αὐτοῖς μᾶλλον πιςεύειν, ἢ ἀλλοδαποῖς.

έ. Καὶ μεταδιδόντες δ᾽ ἄν μοι δοκῦμεν τοῖς μετοίκοις τῶν ἄλλων, ὧν καλὸν μεταδιδόναι, καὶ τῦ ἱππικῦ, εὐνυςέρυς ἂν ποιεῖσθαι, καὶ ἅμα ἰσχυροτέραν ἂν καὶ μείζω τὴν πόλιν ἐπιδεικνύναι.

ϛ΄. Εἶτα,

ſuffecturam, ſi adimamus illa, quaecunque reipublicae nulli ſunt vſui, ac potius aduenis infamiae notam inurere videntur: itemque ſi adimamus id, quod aduenae vna cum ciuibus armati pedites militatum eant. Etenim magnum quiddam eſt, ſi periculum ab eis abſit; magnum, liberis et domo quemque ſua diſcedere.

3. Quinetiam vtile ciuitati fuerit, ſi potius ciues vna militatum eant, quam ſi (quod modo fit) eorum ordinibus adiungantur Lydi, Phryges, Syri, aliique diuerſi generis barbari, cuiuſmodi plerique ſunt aduenae.

4. Praeter hoc vero bonum, quod, his ordinum militarium ſocietate liberatis, exiſteret, etiam ornamento eſſet ciuitati, ſi viderentur Athenienſes in proeliis ſibimet ipſis potius fidere, quam exteris.

5. Quod ſi cum aduenis communicemus praeter alia, quae communicari conuenit, etiam rei equeſtris vſum: arbitror nos id effecturos, vt magis beneuolo ſint animo, et ciuitas viribus augeatur maiorque reddatur.

6. Deinde

ϛʹ. Εἶτα, ἐπειδὴ καὶ πολλὰ οἰκιῶν ἔρημά ἐστιν ἐντὸς τῶν τειχῶν, καὶ οἰκόπεδα, εἰ καὶ ἡ πόλις διδοίη οἰκοδομησαμένοις ἐγκεκτῆσθαι, οἳ ἂν αἰτούμενοι ἄξιοι δοκῶσιν εἶναι, πολὺ ἂν οἴομαι καὶ διὰ ταῦτα πλείους τε καὶ βελτίους ὀρέγεσθαι τῆς Ἀθήνησιν οἰκήσεως.

ζʹ. Καὶ εἰ μετοικοφύλακάς γε, ὥσπερ ὀρφανοφύλακας, ἀρχὴν καθισταῖμεν, καὶ τούτοις τιμή τις ἐπείη, οἵτινες πλείους μετοίκους ἀποδείξειαν, καὶ τοῦτο εὐνουστέρους ἂν τοὺς μετοίκους ποιοίη, (ὡς τὸ εἰκὸς) πάντες ἂν οἱ ἀπόλιδες τῆς Ἀθήνηθεν μετοικίας ὀρέγοιντο, καὶ τὰς προσόδους ἂν αὔξοιεν.

ΚΕΦ. γʹ.

Ὡς γε μὴν ἐμπορεύεσθαι ἡδίστη τε καὶ κερδαλεωτάτη ἡ πόλις, νῦν ταῦτα λέξω. πρῶτον μὲν γὰρ

6. Deinde quum magna pars vrbis intra muros, et areae domorum vacuae sint, si decreto ciuitatis concederetur, vt domos exstructas possiderent, quicunque hoc petentes digni esse viderentur: multo plures ac praestantiores etiam ob has caussas arbitror expetituros, vt Athenis habitent.

7. Quod si etiam magistratum institueremus, qui, vt pupillorum sunt custodes, ita et ipse inquilinorum custos diceretur, atque illis praemium quoddam proponeretur, quorum opera plures inquilini existerent: hoc quoque inquilinos efficeret magis beneuolos: et omnes (vti quidem consentaneum est) quotquot alibi ciues non essent, Athenis consequi ius inquilinorum cuperent, et prouentus augerent.

CAP. III.

Vrbem vero hanc nostram ad exercendam mercaturam tum optatissimam esse, tum maxime quaestuosam, nunc exponam. Primum enim nauis

γὰρ δήπȣ ναῦς καλλίςας καὶ ἀσφαλεςάτας ὑποδοχὰς ἔχει, ὅπȣ γ' ἐςὶν εἰσορμισθέντας ἡδέως ἕνεκα χειμῶνος ἀναπαύεσθαι.

β'. Αλλὰ μὴν καὶ τοῖς ἐμπόροις ἐν μὲν ταῖς πλείςαις τῶν πόλεων ἀντιφορτίζεσθαί τι ἀνάγκη· νομίσμασι γὰρ ȣ̓ χρησίμοις ἔξω χρῶνται· ἐν δὲ ταῖς Αθήναις πλεῖςα μέν ἐςιν ἀντεξάγειν, ὧν ἂν δέωνται ἄνθρωποι. ἢν δὲ μὴ βȣ́λωνται ἀντιφορτίζεσθαι, καὶ οἱ ἀργύριον ἐξάγοντες καλὴν ἐμπορίαν ἐξάγȣσιν. ὅπȣ γὰρ ἂν πωλῶσιν αὐτὸ, πανταχȣ̃ πλεῖον τȣ̃ ἀρχαίȣ λαμβάνȣσιν.

γ'. Εἰ δὲ καὶ τῇ τȣ̃ ἐμπορίȣ ἀρχῇ ἆθλα προτιθείη τις, ὅςις δικαιότατα καὶ τάχιςα διαιροίη τὰ ἀμφίλογα, ὡς μὴ ἀποκωλύεσθαι ἀποπλεῖν τὸν βȣλόμενον, πολὺ ἂν καὶ διὰ ταῦτα πλείȣς τε καὶ ἥδιον ἐμπορεύοιντο.

δ'. Αγαθὸν δὲ καὶ καλὸν καὶ προεδρίαις τιμᾶσθαι ἐμπόρȣς καὶ ναυκλήρȣς, καὶ ἐπὶ ξένια γ' ἔςιν ὅτε καλεῖσθαι,

nauis quaelibet heic pulcherrimos ac tutiſſimos receptus habet, vbi licet adpulſis tempeſtatis cauſſa ſuauiter quieſcere.

2. Praeterea mercatores plurimis in ciuitatibus commutare oneribus onera neceſſe eſt; quod nummis illae foris inutilibus vtantur. Athenis vero maxima rerum eſt ad exportandum copia, quibus homines egent: ſin onerare nauem mercibus permutatis nolint, egregias auehunt merces, quicunque argentum auehunt. Nam vbicunque tandem illud vendiderint, vbique plus recipiunt, quam prius habebant.

3. Quod ſi quis mercaturae praefecto praemia proponat, qui aequiſſime celerrimeque diiudicet ea, de quibus controuertitur, vt non impediantur ii, qui nauigiis diſcedere volunt: etiam has ob cauſſas, longe plures, et quidem libentius heic negotiarentur.

4. Eſſet etiam tum vtile, tum honeſtum, mercatores et naucleros loco magis honorato in conſeſſibus ornari; atque illos etiam ad hoſpitii neceſſitudinem inuitari,

θαι, οἳ ἂν δοκῶσιν ἀξιολόγοις καὶ πλοίοις καὶ ἐμπορεύμασιν ὠφελεῖν τὴν πόλιν. ταῦτα γὰρ τιμώμενοι, οὐ μόνον τοῦ κέρδους ἀλλὰ καὶ τῆς τιμῆς ἕνεκεν πρὸς φίλους ἐπισπεύδοιεν ἄν.

έ. Οσῳ γεμὴν πλείονες εἰσοικίζοιντό τε, καὶ ἀφικνεῖντο, δῆλον ὅτι τοσούτῳ ἂν πλεῖον καὶ εἰσάγοιτο, καὶ ἐξάγοιτο, καὶ ἐκπέμποιτο, καὶ πωλοῖτο, καὶ μισθοφοροῖτο, καὶ τελεσφοροίη.

ς'. Εἰς μὲν οὖν τὰς τοιαύτας αὐξήσεις τῶν προσόδων οὐδέ πως δαπανῆσαι δεῖ οὐδὲν, ἀλλὰ ψηφίσματά τε φιλάνθρωπα καὶ ἐπιμελείας. ὅσαι δ' ἂν ἄλλαι δοκοῦσί μοι πρόσοδοι γίγνεσθαι, γιγνώσκω ὅτι ἀφορμῆς δεήσει εἰς αὐτάς.

ζ'. Οὐ μέντοι δύσελπίς εἰμι, τὸ μὴ οὐχὶ προθύμως ἂν τοὺς πολίτας εἰς τὰ τοιαῦτα εἰσφέρειν, ἐνθυμούμενος ὡς πολλὰ μὲν εἰσήνεγκεν ἡ πόλις, ὅτε Αρκάσιν ἐβοήθει ἐπὶ Λυσιστράτου ἡγουμένου, πολλὰ δὲ ἐπὶ Ηγησιλεω.

ή. Επίσταμαι δὲ καὶ τριήρεις πολλάκις ἐκπεμπομένας σὺν πολλῇ δαπάνῃ, καὶ ταύτας γεινομένας, τούτου μὲν

οὐδὲν

qui nauibus ac mercibus egregiis ciuitati prodesse viderentur. Hoc enim honore adfecti, non tam quaestus, quam honoris caussa redire ad amicos properarent.

5. Enimuero quo plures in vrbem admitterentur, Athenasque venirent, eo plus mercium importaretur, exportaretur, emitteretur, venderetur, tributi acciperetur.

6. Nec ad haec prouentuum incrementa sumtus vlli requirerentur, praeter decreta humanitatis plena, et ipsam diligentiam. Quotquot autem prouentus alios nobis accedere posse puto, ad eos impensis opus fore animaduerto.

7. Neque tamen despero, quin ciues perlubenter ad has collaturi sint, quum mecum cogito, ciuitatem hanc multa contulisse, quum Lysistrato duce opem Arcadibus ferret: multa item, duce Hegesilao.

8. Scio item, saepenumero triremes magno sumtu emissas esse, quum quidem, illis effectis, esset obscurum, vtrum id

profuturum

ἀδήλου ὄντος, εἴτε βέλτιον εἴτε κάκιον ἔσται· ἐκείνου δὲ δήλου, ὅτι οὐδέποτε ἀπολήψονται ἃ ἂν εἰσενέγκωσιν, οὐδὲ μεθέξουσιν ὧν ἂν εἰσενέγκωσιν.

θʹ. Κτῆσιν δὲ ἀπ' οὐδενὸς ἂν οὕτω καλὴν κτήσαιντο, ὥσπερ ἀφ' οὗ ἂν προτελέσωσιν εἰς τὴν ἀφορμήν. ᾧ μὲν γὰρ ἂν δέκα μναῖ εἰσφορὰ γένηται, ὥσπερ ναυτικὸν σχεδὸν ἐπίπεμπτον αὐτῷ γίγνεται τριώβολον τῆς ἡμέρας λαμβάνοντι· ᾧ δὲ γ' ἂν πέντε μναῖ, πλεῖον ἢ ἐπίτριτον.

ιʹ. Οἵ δέ γε πλεῖστοι Ἀθηναίων πλείονα λήψονται κατ' ἐνιαυτὸν, ἢ ὅσα ἂν εἰσενέγκωσιν. οἱ γὰρ μνᾶν προτελέσαντες, ἐγγὺς δυοῖν μναῖν πρόσοδον ἕξουσι, καὶ ταῦτα ἐν πόλει· ὃ δοκεῖ τῶν ἀνθρωπίνων ἀσφαλέστατόν τε καὶ πολυχρονιώτατον εἶναι.

ιαʹ. Οἶμαι δὲ ἔγωγε, εἰ μέλλοιεν ἀναγραφήσεσθαι εὐεργέται εἰς τὸν ἅπαντα χρόνον, καὶ ξένους ἂν πολλοὺς εἰσενεγκεῖν· ἔστι δὲ ἃς ἂν καὶ πόλεις, τῆς ἀναγραφῆς ὀρεγομένας. ἐλπίζω δὲ καὶ βασιλέας ἄν τινας, καὶ

profuturum potius, quam obfuturum esset: minime autem dubitaretur, nunquam recepturos quae contulissent, nec participes futuros eorum, quae contribuissent.

9. Neque vero tam egregium aliunde lucrum parauerint, quam ex illis ipsis, in quae factae prius impensae fuerint. Etenim qui decem minas contribueret, is singulos in dies sesquiquintum velut tribolum nauticum reciperet: qui vero quinque minas, amplius sesquitertio.

10. Plurimi autem Athenienses quotannis plura recepturi essent, quam contribuerent. Nam qui minam prius expenderint, prope duarum minarum prouentum habituri sunt, et eum quidem in vrbe; quod humanis in rebus tutissimum esse, maximeque durabile videtur.

11. Atque arbitror equidem, si litteris mandaturi simus eorum nomina, qui beneficium reipublicae praestituri sint, ad omnem posteritatem: etiam multos hospites contributuros, et quidem vrbes quoque nonnullas id expetituras, vt monumentis litterarum inferantur. Quinetiam reges quosdam

καὶ τυράννȣς, καὶ σατράπας ἐπιθυμῆσαι μετασχεῖν ταύτης τῆς χάριτος.

ιβ΄. Ὁπότε γε μὴν ἀφορμὴ ὑπάρχοι, καλὸν μὲν καὶ ἀγαθὸν ναυκλήροις οἰκοδομεῖν καταγώγια περὶ λιμένας πρὸς τοῖς ὑπάρχȣσι, καλὸν δὲ καὶ ἐμπόροις ἐπὶ προσήκοντας τόπȣς ὠνῇ τε καὶ πράσει, καὶ τοῖς εἰσαφικνȣμένοις δὲ δημόσια καταγώγια.

ιγ΄. Εἰ δὲ καὶ τοῖς ἀγοραίοις οἰκήσεις τε, καὶ πωλητήρια κατασκευασθείη, καὶ ἐν Πειραιεῖ, καὶ ἐν τῷ ἄστει, ἅμα τ᾽ ἂν κόσμος εἴη τῇ πόλει, καὶ πολλαὶ ἂν ἀπὸ τȣ́των πρόσοδοι γίγνοιντο.

ιδ΄. Ἀγαθὸν δέ μοι δοκεῖ εἶναι πειραθῆναι, εἰ καὶ, ὥσπερ τριήρεις δημοσίας ἡ πόλις κέκτηται, ȣ̓́τω καὶ ὁλκάδας δημοσίας δυνατὸν ἂν γένοιτο κτήσασθαι, καὶ ταύτας ἐκμισθȣ̃ν ἐπ᾽ ἐγγυητῶν, ὥσπερ καὶ τἄλλα δημόσια. εἰ γὰρ καὶ τȣ̃το οἷόν τε ὂν φανείη, πολλὴ ἂν καὶ ἀπὸ τȣ́των πρόσοδος γίγνοιτο.

ΚΕΦ.

dam, et tyrannos, et satrapas fore spero, qui desideraturi sint, vt huius beneficii participes fiant.

12. Caeterum, vbi iam subsidium comparatum erit, bonum atque vtile fuerit, naucleris diuersoria quaedam, praeter illa, quae iam facta sunt, exstrui propter ipsos portus: bonum item mercatoribus, ad loca emtioni ac venditioni opportuna: denique publica diuersoria venientibus [Athenas] adsignari.

13. Quod si etiam nundinatoribus habitationes et tabernae, vendendis mercibus idoneae, tum in Piraeeo tum in vrbe parentur; simul id et ciuitati ornamento foret, et multi prouentus inde perciperentur.

14. Videtur etiam mihi conducere, vt periculum fiat, num, quemadmodum triremes publicas habet ciuitas, ita et onerarias naues publicas parare possit, vt eas, acceptis fideiussoribus, locet, velut alia quoque publica. Nam si hoc fieri posse videretur, magnus etiam hinc prouentus accederet.

CAP.

ΚΕΦ. δ'.

Τὰ γεμὴν ἀργυρεῖα εἰ κατασκευασθείη ὡς δεῖ, πάμπολλα ἂν νομίζω χρήματα ἐξ αὐτῶν καὶ ἄνευ τῶν ἄλλων προσόδων προσιέναι. βούλομαι δὲ καὶ τοῖς μὴ εἰδόσι τὴν τούτων δύναμιν δηλῶσαι. ταύτην γὰρ γνόντες, καὶ ὅπως χρῆσθαι δεῖ αὐτοῖς, ἄμεινον ἂν βουλεύοισθε.

β'. Οὐκοῦν ὅτι μὲν παλαιὰ ἐνεργά ἐστι, πᾶσι σαφές. οὐδεὶς γοῦν οὐδὲ πειρᾶται λέγειν, ἀπὸ ποίου χρόνου ἐπεχειρήθη. οὕτω δὲ πάλαι ὀρυσσομένης τε καὶ ἐκφορουμένης τῆς ἀργυρίτιδος, κατανοήσατε τί μέρος οἱ ἐκβεβλημένοι σωροὶ τῶν αὐτοφυῶν τε καὶ ὑπαργύρων λόφων.

γ'. Οὐδὲ μὴν ὁ ἀργυρώδης τόπος εἰς μεῖόν τι συστελλόμενος, ἀλλ' ἀεὶ ἐπὶ πλεῖον ἐκτεινόμενος φανερός ἐστιν. ἐν ᾧ γεμὴν χρόνῳ οἱ πλεῖστοι ἄνθρωποι ἐγένοντο ἐν αὐτοῖς, οὐδεὶς πώποτε ἔργου ἠπόρησεν, ἀλλ'

CAP. IV.

Praeterea ſi argenti fodinae inſtruerentur, ita vt debebant, exiſtimarem ex iis inſignem pecuniae vim, praeter fructus caeteros, prouenturam. Lubet autem ignaris, quae potiſſimum vis atque commoditas earum ſit, exponere; qua cognita, rectius etiam inиri a vobis ratio poterit, quo pacto ſit eis vtendum.

2. Ignotum autem nemini eſt, et veteres illas eſſe, et operas in eas fieri: ac ne conatur quidem indicare quisquam a quo tempore coeptae ſint. Quum audem hoc modo iam ab antiquo argentiſera terra fodiatur, et egeratur; velim conſideretis, quantula pars ſint eiecti hactenus acerui collium ſponte naſcentium, quique ſubargentei ſunt.

3. Neque locum illum argento abundantem diminui conſtat, ſed amplius ſemper extendi. Quo etiam tempore maxima hominum in eis copia fuit, nemini vnquam defuit, quod ageret: ſed

ἀλλ' ἀεὶ τὰ ἔργα τῶν ἐργαζομένων περιῆν.

δ'. Καὶ νῦν δὲ οἱ κεκτημένοι ἐν τοῖς μετάλλοις ἀνδράποδα, ὀδεὶς τȣ̃ πλήθȣς ἀφαιρεῖ, ἀλλ' ἀεὶ προσκτᾶται, ὁπόσα ἂν πλεῖστα δύνηται. καὶ γὰρ δή, ὅταν μὲν ὀλίγοι ὀρύσσωσι καὶ ζητῶσιν, ὀλίγα (οἶμαι) καὶ τὰ χρήματα εὑρίσκεται. ὅταν δὲ πολλοί, πολλαπλασία ἡ ἀργυρῖτις ἀναφαίνεται· ὥστε ἐν μόνῳ τȣ́τῳ ᾧ * ἐγὼ οἶδα ἔργων ὀδὲ φθονεῖ ὀδεὶς τοῖς ἐπισκευαζομένοις.

έ. Ετι δὲ οἱ μὲν ἀγρȣ̀ς κεκτημένοι πάντες ἔχοιεν ἂν εἰπεῖν, ὁπόσα ζεύγη ἀρκεῖ εἰς τὸ χωρίον, καὶ ὁπόσοι ἐργάται· ἢν δ' ἐπὶ πλεῖον τῶν ἱκανῶν ἐμβάλλῃ τις, ζημίαν λογίζονται. ἐν δὲ τοῖς ἀργυρείοις ἔργοις πάντας δή φασιν ἐνδεῖσθαι ἐργατῶν.

ϛ'. Καὶ γὰρ ὀδὲ ὥσπερ, ὅταν πολλοὶ χαλκοτύποι γένωνται, ἀξίων γενομένων τῶν χαλκευτικῶν ἔργων, καταλύονται οἱ χαλκοτύποι, καὶ οἱ σιδηρεῖς γε ὡσαύτως· καὶ ὅταν γε πολὺς σῖτος καὶ οἶνος γένηται, ἀξίων

ſed ſemper ea, quae agenda erant, operarum numerum ſuperabant.

4. Et nunc quoque illorum, qui in metallis habent mancipia, nemo diminuere numerum cupit: ſed plura potius, quantum poteſt, adquirit. Etenim quum pauci fodiunt et quaerunt, etiam paucae (vt equidem arbitror) opes reperiuntur: ſin multi, multis partibus copioſior argenti materies prodit. Quo fit, vt hoc ſolo in opere, quod quidem ſciam, nemo fabricas nouas inſtituentibus inuideat.

5. Praeterea qui agros poſſident, norunt omnes dicere, quot iumentorum iuga, quot operarii ad fundum colendum ſatis ſint: ac ſi plures, quam ſufficiant, adhibeantur, hoc ipſum in damno ponunt. At in his eruendi argenti operibus omnes operariis egere dicunt.

6. Nec enim heic idem accidit, quod in artificum aerariorum copia, vbi quum facta ex aere opera vili vendantur, euerti fortunae horum ſolent, et ferrariorum ſimiliter: itemque vbi magna frumenti vinique copia prouenit, fructibus

* Steph. leg. ἄν.

ἀξίων ὄντων τῶν καρπῶν, ἀλυσιτελεῖς αἱ γεωργίαι γίγνονται· ὥστε πολλοὶ ἀφιέμενοι τοῦ τὴν γῆν ἐργάζεσθαι, ἐπ' ἐμπορίας καὶ καπηλείας καὶ τοκισμοὺς τρέπονται.

ζ'. Ἀργυρίτις δὲ ὅσῳ ἂν πλείων φαίνηται, καὶ ἀργύριον πλεῖον γίγνηται, τοσούτῳ πλείονες ἐπὶ τὸ ἔργον τοῦτο ἔρχονται. καὶ γὰρ δὴ ἔπιπλα μὲν ἐπειδὰν ἱκανά τις κτήσηται τῇ οἰκίᾳ, οὐ μάλα ἔτι προσωνοῦνται· ἀργύριον δὲ οὐδεὶς πω οὕτω πολὺ ἐκτήσατο, ὥστε μὴ ἔτι προσδεῖσθαι· ἀλλ' ἤν τισι γένηται παμπληθές, τὸ περιττεῦον κατορύττοντες, οὐδὲν ἧττον ἥδονται ἢ χρώμενοι αὐτῷ.

η'. Καὶ μὴν ὅταν γε εὖ πράττωσιν αἱ πόλεις, ἰσχυρῶς οἱ ἄνθρωποι ἀργυρίου δέονται. οἱ μὲν γὰρ ἄνδρες ἀμφὶ ὅπλα τε καλά, καὶ ἵππους ἀγαθούς τε, καὶ οἰκίας, καὶ κατασκευὰς μεγαλοπρεπεῖς βούλονται δαπανᾶν· αἱ δὲ γυναῖκες εἰς ἐσθῆτα πολυτελῆ, καὶ χρυσοῦν κόσμον τρέπονται.

θ'. Ὅταν τε αὖ νοσήσωσι πόλεις ἢ ἀφορίαις καρπῶν ἢ πολέμῳ, ἔτι καὶ πολὺ μᾶλλον ἀργοῦ τῆς γῆς γιγνο-

fructibus vili vaeneuntibus, agrorum culturae ſunt inutiles; adeo quidem, vt multi, relicta ſoli cultione, ad mercaturam, ad cauponariam, ad vſuras ſe conuertant.

7. Nimirum argenti materies quanto copioſior extiterit, et argenti plus fuerit, tanto plures ad illud opus ſe conferre ſolent. Etenim ſupellectili familiae neceſſaria comparata, non multum vlterius coëmi ſolet: at argenti nemo adhuc tam multum habuit, vt nihil amplius requireret: ſed ſi qui permultum nacti fuerint, quod redundat, defodiunt: quo quidem non minus delectantur, quam ſi eo vterentur.

8. Quinetiam quum ciuitates ſecunda vtuntur fortuna, tum ciuibus maxime argento eſt opus. Viri enim in arma elegantia, et generoſos equos, in aedes et ſtructuras magnificas pecuniam impendere volunt: mulieres vero ad cultum ſumtuoſum, et mundum aureum animos adiiciunt.

9. Rurſus quum ciuitates caritate annonae laborant, aut bello, quia terra nullo cultu adhibito

γιγνομένης, καὶ εἰς ἐπιτήδεια καὶ εἰς ἐπικούρους νομίσματος δέονται.

ί. Εἰ δέ τις φήσειε καὶ χρυσίον μηδὲν ἧσσον χρήσιμον εἶναι ἢ ἀργύριον, τοῦτο μὲν οὐκ ἀντιλέγω· ἐκεῖνο μέντοι οἶδα, ὅτι καὶ χρυσίον, ὅταν πολὺ παραφαίνῃ, αὐτὸ μὲν ἀτιμότερον γίγνεται, τὸ δὲ ἀργύριον τιμιώτερον ποιεῖ.

ιά. Ταῦτα μὲν οὖν ἐδήλωσα τούτου ἕνεκα, ὅπως θαρσοῦντες μὲν ὁτιπλείστους ἀνθρώπους ἐπὶ τὰ ἀργυρεῖα ἄγωμεν, θαρσοῦντες δὲ κατασκευαζώμεθα ἐν αὐτοῖς, ὡς οὔτε ἐπιλειψούσης ποτὲ ἀργυρίτιδος, οὔτε τοῦ ἀργυρίου ἀτίμου ποτὲ ἐσομένου.

ιβ΄. Δοκεῖ δέ μοι καὶ ἡ πόλις προτέρα ἐμοῦ ταῦτα ἐγνωκέναι· παρέχει γοῦν ἐπὶ ἰσοτελείᾳ καὶ τῶν ξένων τῷ βουλομένῳ ἐργάζεσθαι ἐν τοῖς μετάλλοις.

ιγ΄. Ἵνα δὲ καὶ σαφέστερον περὶ τῆς τροφῆς εἴπω, νῦν διηγήσομαι ὡς κατασκευασθέντα τὰ ἀργυρεῖα ὠφελιμώτατ᾽ ἂν εἴη τῇ πόλει. ἀπ᾽ αὐτῶν μὲν οὖν ἔγωγε, ἀφ᾽ ὧν μέλλω λέγειν, οὐδέν τι ἀξιῶ θαυμάζεσθαι,

hibito] otiosa est, tum ad commeatum, tum ad auxiliares copias nummos requirunt.

10. Quod si quis dixerit, aurum nihilo esse minus vtile quam argentum; huic non repugnabo. Illud tamen scio, quod etiam aurum, si magna eius esse copia videatur, minoris esse soleat aestimationis, et argentum reddat pretiosius.

11. Atque haec a me idcirco explicata sunt, vt fidenter quamplurimos homines in argenti fodinas mittamus, atque illic substruamus haud dubitanter; quum neque argentifera terra defectura, neque futurum sit, vt argentum vllo vnquam tempore vilescat.

12. Videtur autem mihi ciuitas ipsa haec ante me perspexisse. Nam peregrinis etiam, si qui velint, excolendi metalla potestatem facit aequali pensione.

13. Vt autem etiam apertius de adquirendo victu loquar, nunc exponam, qua ratione instauratae argenti fodinae ciuitati possint esse vtilissimae. Nec ex iis, quae dicturus sum, vllam quaero mei admirationem.

ζεσθαι, ὡς δυσεύρετόν τι ἐξευρηκώς. τὰ μὲν γὰρ ὧν λέξω, καὶ νῦν ἔτι πάντες ὁρῶμεν, τὰ δὲ παροιχόμενα τῶν πραγμάτων κατὰ ταῦτα ἂν ἀκούοιμεν.

ιδ΄. Τῆς μέντοι πόλεως πάνυ ἄξιον θαυμάσαι, τὸ αἰσθανομένην πολλοὺς πλουτιζομένους ἐξ αὐτῆς ἰδιώτας, μὴ μιμεῖσθαι τούτους. πάλαι μὲν γὰρ δήπου οἷς μεμέληκεν, ἀκηκόαμεν, ὅτι Νικίας ποτὲ ὁ Νικηράτου ἐκτήσατο ἐν τοῖς ἀργυρείοις χιλίους ἀνθρώπους, οὓς ἐκεῖνος Σωσίᾳ τῷ Θρᾳκὶ ἐξεμίσθωσεν, ἐφ᾽ ᾧ ὀβολὸν μὲν ἀτελῆ ἑκάστου τῆς ἡμέρας ἀποδιδόναι, τὸν δ᾽ ἀριθμὸν ἴσως ἀεὶ παρέχειν.

ιε. Εγενετο δὲ καὶ Ιππονίκῳ ἑξακόσια ἀνδράποδα κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον τοῦτον ἐκδεδομένα, ἃ προσέφερε μνᾶν ἀτελῆ τῆς ἡμέρας· Φιλημονίδῃ δὲ τριακόσια ἡμιμναῖον, ἄλλοις δέ γε, ὡς (οἶμαι) δύναμις ἑκάστοις ὑπῆρχεν.

ις΄. Αλλὰ τί τὰ παλαιὰ δεῖ λέγειν; καὶ γὰρ νῦν πολλοί εἰσιν ἐν τοῖς ἀργυρείοις ἄνθρωποι οὕτως ἐκδεδομένοι.

ιζ΄. Περαι-

tionem, quaſi aliquid difficile repertu inuenerim. Nam quae dicturus ſum, partim etiam nunc omnes cernimus, partim vero eadem ratione ſe habere praeterita, licet audiendo cognoſcere.

14. Illud admodum admiratione dignum eſt, quod quum ſentiat ciuitas multos priuatos ex ſe locupletatos eſſe, tales non imitetur. Iampridem enim de iis, quibus ea res curae fuit, audiuimus; Niciam, Nicerati filium, in argenti fodinis mille homines habuiſſe, quos Soſiae Thraci locarit, qui vltra impenſas obolum pro ſingulis quotidie perſolueret, numerumque ſemper parem exhiberet.

15. Fuerunt et Hipponico ſexcenta mancipia eodem iſto modo elocata, quae quotidie minam ferebant vltra impenſas: et Philemonidi mancipia trecenta minae ſemiſſem: aliis, vt ciuique facultates ſuppetebant.

16. Sed quid neceſſe eſt vetera commemorare? quum et hoc tempore multi ſint homines in argenti fodinis iſta ratione locati.

17. Et

ιζ'. Περαινομένων γεμὴν ὧν λέγω, τȣ̃τ' ἂν μόνον καινὸν γένοιτ', εἰ, ὥσπερ οἱ ἰδιῶται κτησάμενοι ἀνδράποδα, πρόσοδον ἀέννααν κατεσκευασμένοι εἰσὶν, ȣ̔́τω καὶ ἡ πόλις κτῷτο δημοσίᾳ ἀνδράποδα, ἕως γίγνοιτο τρία ἑκάστῳ Ἀθηναίων.

ιή. Εἰ δὲ δυνατὰ λέγομεν, καθ' ἓν ἕκαστον αὐτῶν σκοπῶν ὁ βȣλόμενος κρινέτω. ȣ̓κȣ̃ν τιμὴν μὲν ἀνθρώπων εὔδηλον ὅτι μᾶλλον ἂν τὸ δημόσιον δύναιτο, ἢ οἱ ἰδιῶται παρασκευάσασθαι· τῇ γεμὴν βȣλῇ ῥᾴδιον καὶ κηρύξαι, ἄγειν τὸν βȣλόμενον ἀνδράποδα, καὶ τὰ προσαχθέντα πρίασθαι.

ιθ'. Ἐπειδὰν δὲ ὠνηθῇ, τί ἂν ἧττον μισθοῖτό τις παρὰ τȣ̃ δημοσίȣ, ἢ παρὰ τȣ̃ ἰδιώτȣ, ἐπὶ τοῖς αὐτοῖς μέλλων ἕξειν; μισθȣ̃νται γȣ̃ν καὶ τεμένη, καὶ ἱερὰ, καὶ οἰκίας, καὶ τέλη ὠνȣ̃νται παρὰ τῆς πόλεως.

κ'. Ὅπως γεμὴν τὰ ὠνηθέντα σώζηται, τῷ δημοσίῳ ἔστι λαμβάνειν ἐγγύȣς παρὰ τῶν μισθȣμένων, ὥσπερ καὶ

17. Et haec quidem, quae a me dicuntur, ſi peragantur; illud tantum noui ſit, vt, quemadmodum priuati, comparatis mancipiis, prouentum ſibi perennem adquiſiuerunt; ita coëmat et ipſa ciuitas mancipia publica, donec vnicuique Athenienſium tria contigerint.

18. An haec autem, quae dicimus, fieri poſſint; ſecum de ſingulis cogitans, qui volet, iudicet. Hoc quidem plane perſpicuum eſt, poſſe fiſcum facilius, quam priuatos, pretium mancipiorum cogere. Senatui quidem certe facile eſt, per praeconem edicere, vt qui volet, adducat ſua mancipia; atque ita quae oblata fuerint, pretio redimere.

19. Poſteaquam autem coëmta fuerint, cur aliquis minus velit a republica conducere, quam a priuato, quum iiſdem conditionibus obtenturus ſit? Conducunt enim a republica lucos, ſacra, domos; et ab eadem vectigalia redimunt.

20. Vt autem redemtae res ſaluae ſint, licet fiſco fideiuſſores a conductoribus accipere, quemadmodum

καὶ παρὰ τῶν ὠνουμένων τὰ τέλη. ἀλλὰ μὴν καὶ ἀδικῆσαί γε ῥᾷον τῷ τέλος πριαμένῳ, ἢ τῷ ἀνδράποδα μισθουμένῳ.

κά. Ἀργύριον μὲν γὰρ πῶς καὶ φωράσειεν ἄν τις τὸ δημόσιον ἐξαγόμενον, ὁμοίου τοῦ ἰδίου ὄντος αὐτῷ; ἀνδράποδα δὲ σεσημασμένα τῷ δημοσίῳ σημάντρῳ, καὶ προσκειμένης ζημίας τῷ τε πωλοῦντι καὶ τῷ ἐξάγοντι, πῶς ἄν τις ταῦτα κλέψειεν; οὐκοῦν μέχρι μὲν τούτου δυνατὸν ἐφάνη τῇ πόλει εἶναι, τὸ ἀνθρώπους καὶ κτήσασθαι καὶ φυλάξαι.

κβ΄. Εἰ δ᾽ αὖ τις τοῦτ᾽ ἐνθυμεῖται, ὡς ἐπειδὰν πολλοὶ ἐργάται γένωνται, πολλοὶ φανοῦνται καὶ οἱ μισθωσόμενοι, ἐκεῖνο κατανοήσας θαῤῥείτω, ὅτι πολλοὶ μὲν τῶν κατεσκευασμένων προσμισθώσονται τοὺς δημοσίους (πολλὰ γάρ ἐστι τὰ ὑπάρχοντα,) πολλοὶ δ᾽ εἰσὶ καὶ αὐτῶν τῶν ἐν τοῖς ἔργοις γηρασκόντων, πολλοὶ δὲ καὶ ἄλλοι Ἀθηναῖοί τε καὶ ξένοι, οἳ τῷ σώματι μὲν οὔτε βούλοιντ᾽ ἄν, οὔτε δύναιντ᾽ ἂν ἐργάζεσθαι, τῇ δὲ γνώμῃ ἐπιμελούμενοι ἡδέως ἂν τὰ ἐπιτήδεια πορίζοιντο.

κγ΄. Ἦν

admodum etiam ab iis qui vectigalia redimunt. Immo vero facilius est emtori vectigalis fraudare, quam conductori mancipiorum.

21. Nam quo pacto deprehendere quis possit, argentum publicum auerti, quum sit huic simile priuatum? Mancipia vero signo publico notata, si poena constituta sit et vendenti et exportanti, quomodo subduci furto possint? Atque hactenus ciuitatem et comparare huiusmodi homines, et conseruare posse patuit.

2. Si quis rursus cogitet, existentibus multis operariis, extituros etiam multos, qui mancipia locare velint; illud animadvertat et confidat fore vt multi, iam a mancipiis instructi, alios insuper homines publicos conducant (nam magnae sunt opum facultates) et in ipsis operibus multi senescunt, et multi quoque alii tum Athenienses, tum peregrini, corpore quidem illi nec velint nec possint opus facere; sed animi tamen adhibita cura, libenter necessaria sibi adquisiuerint.

 23. Itaque

κγ΄. Ἦν γε μέντοι τὸ πρῶτον συςῇ διακόσια καὶ χίλια ἀνδράποδα, εἰκὸς ἤδη ἀπ' αὐτῆς τῆς προσόδε ἐν ἔτεσι πέντε ἢ ἓξ μὴ μεῖον αὐτῇ ἑξακισχιλίων γενέσθαι· ἀπὸ γεμὴν τέτε τε ἀριθμε, ἢν ὀβολὸν ἕκαςος ἀτελῆ τῆς ἡμέρας Φέρῃ, ἡ μὲν πρόσοδος ἑξήκοντα τάλαντα τε ἐνιαυτε.

κδ΄. Ἀπὸ δὲ τέτων ἢν εἰς ἄλλα ἀνδράποδα τίθεται εἴκοσι, τοῖς τεσσαράκοντα ἤδη ἐξέςαι τῇ πόλει χρῆσθαι εἰς ἀλλ' ὅ, τι ἂν δέῃ. ὅταν δέ γε μύρια ἀναπληρωθῇ, ἑκατὸν τάλαντα ἡ πρόσοδος ἔςαι.

κέ. Ὅτι δὲ δέξεται πολλαπλάσια τέτων, μαρτυρήσαιεν ἄν μοι εἴ τινες ἔτι εἰσὶ τῶν μεμνημένων, ὅσον τὸ τέλος εὕρισκε τῶν ἀνδραπόδων πρὸ τῶν ἐν Δεκελείᾳ· μαρτυρεῖ δὲ κἀκεῖνο, ὅτι εἰργασμένων ἀνθρώπων ἐν τοῖς ἀργυρείοις ἐν τῷ παντὶ χρόνῳ ἀναριθμήτων, νῦν ἐδὲν διαφέρει τὰ ἀργυρεῖα, ἢ ἃ οἱ πρόγονοι ἡμῶν ὄντα ἐμνημόνευον αὐτά.

κς΄. Καὶ

23. Itaque ſi primum cogantur mille ducenta mancipia, coniici poteſt, intra quinque annos, aut ſex, de hoc ipſo prouentu ciuitatem non pauciora ſex millibus habituram. Iam ex hoc numero, ſi obolum vnusquisque diebus ſingulis immunem adferat, ſexaginta talentorum prouentus annuus erit.

24. Ex iis autem ſi viginti talenta in alia mancipia impendantur, reliqua quadraginta, prout res poſtulabit, in alium aliquem vſum conferre ciuitati licebit. Quumque numerus ad decem millia excreverit, iam centum talentorum prouentus exiſtet.

25. Verum longe plus accepturam rempublicam, teſtes mihi eſſe poſſunt, ſi qui ſunt adhuc, qui meminere, quantum vectigal ex mancipiis ciuitas ante res ad Deceleam geſtas perceperit. Illud quoque teſtimonio eſt, quod quum innumerabiles omni tempore in argentifodinis opus fecerint, nihil hae tamen ab illis hoc tempore differant, quarum mentionem maiores noſtri fecerunt.

26. Et

κϛ′. Καὶ τὰ νῦν δὲ γιγνόμενα πάντα μαρτυρεῖ, ὅτι ἐκ ἄν ποτε πλείω ἀνδράποδα ἐκεῖ γένοιτο, ἢ ὅσων ἂν τὰ ἔργα δεῖται. ἔτε γὰρ βάθȣς πέρας, ἔτε ὑπόνομον * οἱ ὀρύσσοντες εὑρίσκȣσι.

κζ′. Καὶ μὴν καινοτομεῖν γε ἐδὲν ἧττον ἔξεςι νῦν, ἢ πρότερον. ἐ τοίνυν ἐδ' εἰπεῖν ἂν ἔχοι εἰδὼς ἐδεὶς, πότερον ἐν τοῖς κατατετμημένοις πλείων ἀργυρῖτις, ἢ ἐν τοῖς ἀτμήτοις ἐςί.

κη′. Τί δῆτα, φαίη ἄν τις, ἐ καὶ νῦν, ὥσπερ ἔμπροσθεν, πολλοὶ καινοτομȣ̃σιν; ὅτι πενέςεροι μὲν εἰσιν οἱ περὶ τὰ μέταλλα. νεωςὶ γὰρ πάλιν κατασκευάζονται.

κθ′. Κίνδυνος δὲ μέγας τὸ καινοτομȣ̃ντι. ὁ μὲν γὰρ εὑρὼν ἀγαθὴν ἐργασίαν, πλȣ́σιος γίγνεται· ὁ δὲ μὴ εὑρὼν, πάντα ἀπόλλυσιν, ὅσα ἂν δαπανήσῃ. εἰς τȣ̃τον ȣ̃ν τὸν κίνδυνον ἐ μάλα πως ἐθέλȣσιν οἱ νῦν ἰέναι.

λ′. Εγὼ μέντοι ἔχειν μοι δοκῶ καὶ περὶ τȣ́τȣ συμ-

21. Et ea quidem, quae nunc fiunt, omnia teſtantur; nunquam plura mancipia illic eſſe poſſe, quam ipſa requirant opera. Nec enim illi, qui fodiunt, vel profunditatis vel cuniculorum finem inueniunt.

27. Atqui licet hoc tempore nihilo minus nouum opus facere, quam prius. Neque quisquam certo ſe ſcire poſſit dicere, num in locis hactenus excisis plus argenteae materiei ſit, an necdum apertis.

28. Cur igitur, dicat aliquis, non nunc etiam, ſicut antea, multi nouum opus faciunt? Quia pauperiores ſunt, qui res metallicas faciunt, non ita pridem inſtaurari coeptas.

29. Operis etiam noui adgreſſio periculoſa eſt. Nam qui fructuoſum opus excolendum inuenit, copioſus et diues efficitur: qui vero non inuenit, ei ſumptus impenſi pereunt. Itaque periculum illud non admodum adire huius aetatis homines volunt.

30. Mihi tamen habere videor, quod dem, conſilium in hoc que-

* Leuncl. coniicit ἀποτίμων ſcil. τέρας.

συμβουλεῦσαι, ὡς ἂν ἀσφαλέστατα καινοτομοῖτο. εἰσὶ μὲν γὰρ δήπου Ἀθηναίων δέκα φυλαί· εἰ δὲ ἡ πόλις δοίη ἑκάστῃ αὐτῶν ἴσα ἀνδράποδα, αἱ δὲ κοινωσάμεναι τὴν τύχην καινοτομοῖεν, οὕτως ἄν, εἰ μία εὕροι, πάσαις ἂν λυσιτελὲς ἀποδείξειεν.

λα'. Εἰ δὲ δύο, ἢ τρεῖς, ἢ τέτταρες, ἢ αἱ ἡμίσειαι εὕροιεν, δῆλον ὅτι λυσιτελέστερα ἂν τὰ ἔργα ταῦτα γίγνοιτο. τὸ γε μὴν πάσας ἀποτυχεῖν, οὐδενὶ τῶν παρεληλυθότων ἐοικός.

λβ'. Οἷόν τε δὲ οὕτως καὶ ἰδιώτας συνισταμένους καὶ κοινουμένους τὴν τύχην ἀσφαλέστερον κινδυνεύειν· μηδὲν μέντοι τοῦτο φοβεῖσθαι, ὡς ἢ τὸ δημόσιον οὕτω κατασκευαζόμενον παραλυπήσῃ τοὺς ἰδιώτας, ἢ οἱ ἰδιῶται τὸ δημόσιον· ἀλλ' ὥσπερ σύμμαχοι, ὅσῳ ἂν πλείους συνιῶσιν, ἰσχυροτέρους ἀλλήλους ποιοῦσιν, οὕτω καὶ ἐν τοῖς ἀργυρείοις ὅσῳ περ ἂν πλείους ἐργάζωνται, τόσῳ πλείον τἀγαθὰ εὑρήσουσί τε καὶ φορήσουσι.

λγ'. Καὶ ἐμοὶ μὲν δὴ εἴρηται, ὡς ἂν ἡγοῦμαι κατασκευασθείσης

quoque negotio, quomodo nouum opus tutiffime inftituatur. Athenis enim decem funt tribus; quarum cuique fi ciuitas parem mancipiorum numerum concederet, ipfae vero fortuna communi nouum opus adgrederentur; ita fieret, vt inuentum ab vna quidpiam, vniuerfis vtilitatem exhiberet.

31. Sin duae, aut tres, aut quatuor, aut etiam dimidia pars tribuum inueniret, haud dubie maiores ex eiusmodi operibus vtilitates caperentur. Omnes enim fpe fua fruftrari, praeteritorum exemplo caret.

32. Poffent etiam priuati eadem ratione fe coniungendo et confociando, fortunam tutius periclitari. Neque vero metuendum eft, ne vel fifcus ita conftitutus priuatos laedat, vel priuati fifcum: fed vt armorum ac belli focii, quo plures coniuncti fuerint, hoc fe mutuo firmiores reddunt, fic in argenti fodinis, quo plures erunt, qui faciant opus, eo plus bonorum et reperient et reportabunt.

33. Expofitum, qua ratione conftituta republica, vniuerfis Athe-

θείσης τῆς πόλεως ἱκανὴν ἂν πᾶσιν Ἀθηναίοις τροφὴν ἀπὸ κοινοῦ γενέσθαι.

λδ'. Εἰ δέ τινες, λογιζόμενοι παμπόλλης ἂν δεῖν ἀφορμῆς εἰς ταῦτα πάντα, οὐχ ἡγοῦνται ἱκανὰ ἄν ποτε χρήματα εἰσενεχθῆναι, μηδὲ οὕτως ἀθυμούντων.

λέ. Οὐ γὰρ οὕτως ἔχει, ὡς ἀνάγκη ἅμα πάντα ταῦτα γίγνεσθαι, ἢ μηδὲν ὄφελος αὐτῶν εἶναι· ἀλλ' ὁπόσα ἂν ἢ οἰκοδομηθῇ, ἢ ναυπηγηθῇ, ἢ ἀνδράποδα ὠνηθῇ, εὐθὺς ταῦτα ἐν ὠφελείᾳ ἔσται.

λς'. Ἀλλὰ μὴν καὶ τῇ γε * συμφορώτερον τὸ κατὰ μέρος, ἢ τὸ ἅμα πάντα πράττεσθαι. οἰκοδομοῦντές τε γὰρ ἀθρόοι, πολυτελέστερον ἂν καὶ οὐ κάλλιον, ἢ κατὰ μέρος ἀποτελοῖμεν. ἀνδράποδα δὲ παμπληθῆ ζητοῦντες ἀναγκαζοίμεθ' ἂν καὶ χείρω καὶ τιμιώτερα ὠνεῖσθαι.

λζ'. Κατὰ γοῦν τὸ δυνατὸν περαίνοντες, τὰ μὲν καλῶς γνωσθέντα καὶ αὖθις ἂν μιμοίμεθα. εἰ

Athenienfibus de publico ad victum neceffaria fuppeditari poffe arbitrer.

34. Quod fi qui exiftiment, ad haec conficienda permagnis impenfis opus effe, nec vnquam fatis magnam pecuniam conferri poffe; ne fic quidem animum defpondere debent.

35. Non enim ita comparata res eft, vt aut fimul omnia fieri, aut ex eis vtilitatem nullam capi neceffe fit; fed vbi quaeque primum aedificata fuerint, vel domus, vel naues, vel emta fuerint mancipia, ftatim haec vtilitatem adlatura funt.

36. Quin etiam vel ob hanc caufam vtilius erit haec particulatim, quam fimul omnia fieri. Nam fi fubito aedificemus multi, maiori cum fumtu, et peius abfoluemus, quam fi res particulatim fiat. Mancipiorum autem permagnum quaerentes numerum, et deteriora, et carius emere cogemur.

37. Sin vero pro ratione facultatum rem conficiemus, quae erunt recte inftituta, rurfus imitari

* Stephanus legit τῇδέ γε.

εἰ δέ τι ἁμαρτηθείη, ἀπεχοίμεθα ἂν αὐτȣ̃.

λή. Ετι δὲ, πάντων ἅμα γιγνομένων, ἡμᾶς ἂν ἅπαντα δέοι ἐμποϱίζεσθαι *. εἰ δὲ τὰ μὲν πεϱαίνοιτο, τὰ δὲ μέλλοι, ἡ ὑπάϱξασα πϱόσοδος τὸ ἐπιτήδειον συγκατασκευάζοι ἄν.

λθ'. Ο δὲ ἴσως φοβεϱώτατον δοκεῖ πᾶσιν εἶναι, μὴ, εἰ ἄγαν πολλὰ κτήσαιτο ἡ πόλις ἀνδϱάποδα, ὑπεϱγεμισθῇ ἂν τὰ ἔϱγα, καὶ τȣ́τȣ τȣ̃ φόβȣ ἀπηλλαγμένοι εἴημεν, εἰ μὴ πλείονας ἀνθϱώπȣς, ἢ ὅσȣς αὐτὰ τὰ ἔϱγα πϱοσαιτοίη, κατ' ἐνιαυτὸν ἐμβάλοιμεν.

μ'. Οὕτως ἔμοιγε δοκεῖ, ἧπεϱ ῥᾷστον, ταύτῃ καὶ ἄϱιστον εἶναι ταῦτα πϱάσσειν. εἰ δ' αὖ διὰ τὰς ἐν τῷ νῦν πολέμῳ γεγενημένας εἰσφοϱὰς νομίζετ' ἂν μηδ' ὁτιȣ̃ν δύνασθαι εἰσενεγκεῖν, ὑμεῖς δὲ, ὅσα μὲν πϱὸ τῆς εἰϱήνης χϱήματα εὕϱισκε τὰ τέλη, ἀπὸ τοσȣ́των καὶ τὸ ἐπιὸν ἔτος διοικεῖτε τὴν πόλιν· ὅσα δ' ἂν ἐφευϱίσκῃ διὰ τὸ εἰϱήνην τε εἶναι, καὶ διὰ τὸ θεϱαπεύεσθαι μετοίκȣς καὶ ἐμπόϱȣς, καὶ διὰ τὸ πλειόνων συναγειϱομένων ἀνθϱώπων πλείω εἰσα-

tari licebit: ſin autem in aliquo peccatum fuerit, ab eo abſtinebimus.

38. Praeterea ſi omnia ſimul fierent, paranda quoque nobis eſſet omnium copia. Sin alia perſiciantur, alia differantur; adquiſitus iam ante prouentus neceſſaria ſuppeditabit.

39. Illud fortaſſe videri poſſit ſummopere metuendum, ne, ſi ciuitas valde multa mancipia compararit, etiam opera nimis magna copia onerentur. Verum hoc quoque metu liberati erimus, ſi non plures, quam ipſa requirunt opera, ſingulis annis immittemus.

40. Ita mihi quidem videtur in his rebus eam ſequi rationem optimum eſſe, quae ſit facillima. Quod ſi rurſus exiſtimatis, ob tributa, hoc bello exacta, ne tantulum quidem poſſe contribui: ſane quantum ante factam pacem vectigalia reddebant, tantum in adminiſtratione reipublicae anno proximo impendite: quae vero amplius illa reddent, tum propterea quia pax eſt, tum quia inquilinorum et mercatorum ratio habebitur, ac pluribus huc confluentibus et

* Stephanus legit ἐκποϱίζεσθαι.

εἰσάγεσθαι καὶ ἐξάγεσθαι, καὶ διὰ τὸ ἐν λιμένι καὶ τὰς ἀγορὰς αὐξάνεσθαι, ταῦτα λαμβάνοντες κατασκευάσθαι, ὡς ἂν πλεῖστοι πρόσοδοι γίγνοιντο.

μα΄. Εἰ δέ τινες αὖ φοβοῦνται, μὴ ματαία ἂν γένοιτο αὕτη ἡ κατασκευὴ, εἰ πόλεμος ἐγερθείη, ἐννοησάτω ὅτι τούτων γιγνομένων πολὺ φοβερώτερος ὁ πόλεμος τοῖς ἐπιφέρουσιν, ἢ τῇ πόλει.

μβ΄. Τί γὰρ δὴ εἰς πόλεμον κτῆμα χρησιμώτερον ἀνθρώπων; πολλὰς μὲν γὰρ ναῦς πληροῦν ἱκανοὶ ἂν εἶεν δημοσίᾳ, πολλοὶ δ' ἂν καὶ πεζοὶ δημοσίᾳ δύναιντ' ἂν βαρεῖς εἶναι τοῖς πολεμίοις, εἴ τις αὐτοὺς θεραπεύοι.

μγ΄. Λογίζομαι δ' ἔγωγε καὶ πολέμου γιγνομένου οἷόν τ' εἶναι μὴ ἐκλείπεσθαι τὰ ἀργυρεῖα. ἔστι μὲν γάρ δήπου περὶ τὰ μέταλλα ἐν τῇ πρὸς μεσημβρίαν θαλάττῃ τεῖχος ἐν * Ἀναφαύστῳ, ἔστι δ' ἐν τῇ πρὸς ἄρκτον τεῖχος ἐν Θορικῷ, ἀπέχει δὲ ταῦτα ἀπ' ἀλλήλων ἀμφὶ τὰ ἑξήκοντα στάδια.

μδ΄. Εἰ οὖν καὶ ἐν μέσῳ τούτων γένοιτο ἐπὶ τῷ ὑψηλοτάτῳ

et importabuntur, et exportabuntur plurima, et ad portum mercatus erunt frequentiores; haec, inquam, recipientes, vt quam maximi fint prouentus, efficere debetis.

41. At fi quis eft, qui vereatur, ne, fi bellum ingruat, hoc fit inane inftitutum: is cogitare debebit, fiquidem haec efficiantur, bellum fore formidolofius iis ipfis, qui inferent, quam ciuitati noftrae.

42. Quid enim ad belli vfum hominum multitudine vtilius? Nimirum hi multis reipublicae nauibus explendis idonei fuerint, multi terra graues hoftibus effe pro republica poffint, modo quis eorum curam fufcipiat.

43. Mea quoque fert ratio, belli etiam tempore fieri poffe, vt argentifodinae non deferantur: quum non procul a metallis ad mare, quod meridiem verfus extenditur, vna fit munitio in Anaphaufto, altera vero in Thorico, verfus mare aquilonale: quorum locorum alter ab altero ftadiis circiter LX diftat.

44. Si igitur inter haec duo ter-

* Leuncl. mallet legere Ἀναφλύστῳ.

τάτῳ βήσσης τρίτον ἔρυμα, συνήκοιτ' ἂν τὰ ἔργα εἰς ἓν ἐξ ἁπάντων τῶν τειχῶν· καὶ εἴ τι αἰσθάνοιτο πολεμικὸν, βραχὺ ἂν εἴη ἑκάστῳ εἰς τὸ ἀσφαλὲς ἀποχωρῆσαι.

με'. Εἰ δὲ καὶ ἔλθοιεν πλείους πολέμιοι, δηλονότι εἰ μὲν σῖτον ἢ οἶνον ἢ πρόβατα ἔξω εὕροιεν, ἀφέλοιντ' ἂν ταῦτα. ἀργυρίτιδος δὲ κρατήσαντες, τί ἂν μᾶλλον, ἢ λίθοις ἔχοιεν χρῆσθαι;

μς'. Πῶς δὲ καὶ ὁρμήσειάν ποτε πολέμιοι πρὸς τὰ μέταλλα; ἀπέχει μὲν γὰρ δήπου τῶν ἀργυρείων ἐγγύτατα πόλις Μέγαρα πολὺ πλεῖον τῶν πεντακοσίων σταδίων· ἀπέχει δὲ ἡ μετὰ ταῦτα πλησιαίτατα Θῆβαι πολὺ πλεῖον τῶν ἑξακοσίων.

μζ'. Ην οὖν πορεύωνται ἐντεῦθέν ποθεν ἐπὶ τὰ ἀργυρεῖα, παριέναι αὐτοὺς δεήσει τὴν πόλιν· κἂν μὲν ὦσιν ὀλίγοι, εἰκὸς αὐτοὺς ἀπόλλυσθαι καὶ ὑπὸ ἱππέων καὶ ὑπὸ περιπόλων. πολλῇ γε μὴν δυνά-

tertium aliquod castellum in editissimo saltus loco excitetur, in vnum locum ex omnibus his castellis operas convenire licebit; ac si quid hostile senserint, breue spatium quilibet ad tutum receptum habebit.

45. Quod si maiores hostium copiae irruerint, ac frumentum, aut vinum, aut pecudes inuenerint extra munitiones; ea nimirum secum auferent. Si maxime argenti metallis potiti fuerint, quid aliud habituri sunt, quo vtantur, nisi saxa?

46. Et quo tandem modo in metalla hostes irruptionem facere possint? Abest enim a metallis ex interuallo proximo vrbs Megara multo longius quingentis stadiis: absunt deinde proximo ex interuallo Thebae multo amplius sexcentis.

47. Itaque si ad argenti fodinas illinc alicunde venerint, vt ipsam vrbem praetereant, necesse est: ac si pauci fuerint, ab equitibus, et illis, qui praesidii caussa regionem circumeunt, eos interemtum iri consentaneum est. Vt vero, deserta

δυνάμει πορεύεσθαι ἐξερημῦντας τὰ ἑαυτῶν χαλεπόν. πολὺ γὰρ ἐγγύτερον ἂν εἴη ταῖς πόλεσιν αὐτῶν τὸ τῶν Ἀθηναίων ἄςυ, ἢ αὐτοὶ οἱ πρὸς τοῖς μετάλλοις ὄντες.

μή. Εἰ δὲ καὶ ἔλθοιεν, πῶς ἂν καὶ δύναιντο μένειν, μὴ ἔχοντες τὰ ἐπιτήδεια; ἐπισιτίζεσθαι γεμὴν μέρει μὲν κίνδυνος καὶ περὶ τῶν μετιόντων καὶ περὶ ὧν ἀγωνίζονται· πάντες δὲ ἀεὶ μετιόντες πολιορκοῖντ' ἂν μᾶλλον, ἢ πολιορκοῖεν.

μθ΄. Οὐ τοίνυν μόνον ἡ ἀπὸ τῶν ἀνδραπόδων εἰσφορὰ τὴν διατροφὴν τῇ πόλει αὔξοι ἄν, ἀλλὰ πολυανθρωπίας περὶ τὰ μέταλλα ἀθροιζομένης, καὶ ἀπ' ἀγορᾶς τῆς ἐκεῖ ὔσης, καὶ ἀπ' οἰκιῶν περὶ τἀργυρεῖα δημοσίων, καὶ ἀπὸ καμίνων, καὶ ἀπὸ τῶν ἄλλων ἁπάντων πρόσοδοι ἂν πολλαὶ γίγνοιντο.

ν΄. Ἰσχυρῶς γὰρ καὶ αὕτη πολυάνθρωπος γένοιτο πόλις, εἰ ὕτω κατασκευασθείη. καὶ οἵ γε χῶροι ὐδὲν ἂν εἶεν

serta regione sua, cum magnis copiis e finibus suis exeant, non facile fuerit; propterea quod vrbs Atheniensis ita longe propior esset futura ciuitatibus eorum, quam illi ipsi, qui ad metalla se conferrent.

48. Si tamen accedant, quonam modo illic manere possint, a commeatu destituti? Quod si copiarum aliqua cum parte pabulando necessaria parare velint, erint in periculo tum pabulatores, tum res ipsae, de quibus contendendum: sin exeant semper omnes, non tam oppugnabunt alios, quam ipsi oppugnabuntur.

49. Non igitur illa tantum de mancipiis pensio ciuitati ad alendos suos incrementum adferet, verum etiam vbi magnus hominum ad metalla concursus erit, plures et ex foro, quod illic instituetur, et ex publicis ad argenti fodinas aedificiis, et ex fornacibus, et omnibus aliis, prouentus accedent.

50. Fiet enim et illic ciuitas admodum populosa, si ad hunc modum instructa fuerit: nec fundi minoris erunt istic dominis

εἶεν μείονος ἄξιοι τοῖς κεκτημένοις ἐνταῦθα, ἢ τοῖς περὶ τὸ ἄστυ.

να΄. Πραχθέντων γεμὴν ὧν εἴρηκα, ξύμφημι ἐγὼ οὐ μόνον ἂν χρήμασιν εὐπορωτέραν τὴν πόλιν εἶναι, ἀλλὰ καὶ εὐπειθεστέραν, καὶ εὐτακτοτέραν, καὶ εὐπολεμωτέραν γενέσθαι.

νβ΄. Οἵ τε γὰρ ταχθέντες γυμνάζεσθαι, πολὺ ἂν ἐπιμελέστερον πράττοιεν τὰ ἐν τοῖς γυμνασίοις, τὴν τροφὴν ἀπολαμβάνοντες πλείω ἢ ἐν ταῖς λαμπάσι γυμνασιαρχούμενοι· οἵ τε φρουρεῖν ἐν τοῖς φρουρίοις, οἵ τε πελτάζειν, καὶ περιπολεῖν τὴν χώραν, πάντα ταῦτα μᾶλλον ἂν πράσσοιεν, ἐφ᾽ ἑκάστοις τῶν ἔργων τῆς τροφῆς ἀποδιδομένης.

ΚΕΦ. ε΄.

Εἰ δὲ σαφὲς δοκεῖ εἶναι, ὡς εἰ μέλλουσι πᾶσαι αἱ πρόσοδοι ἐκ πόλεως προσιέναι, ὅτι εἰρήνην δεῖ υπάρχειν, ἆρ᾽ οὐκ ἄξιον καὶ εἰρηνοφύλακας καθιστάναι; πολὺ γὰρ ἂν καὶ αὕτη αἱρεθεῖσα ἡ ἀρχὴ προσφιλεστέραν καὶ πυκνοτέραν εἰσαφικνεῖσθαι πᾶσιν ἀνθρώποις ποιήσειε τὴν πόλιν.

β΄. Εἰ

nis suis, quam heic ad vrbem fundos possidentibus.

51. Itaque, si quae dixi, facta fuerint, non solum pecuniis copiosiorem, verum etiam magis obedientem, magisque studiosam ordinis, et bellicosiorem fore ciuitatem nostram confirmo.

52. Nam qui se iussi fuerint exercere, multo diligentius obibunt in exercitiis peragenda, si victus eis copiosior suppetet, quam qui gymnasiarchae parent in decursione cum facibus: itidemque constituti ad praesidia castellorum, et gestare parmas, et regionem obire iussi, haec omnia maiore studio facient, si victus cuique pro laboribus suis tribuatur.

CAP. V.

Quod si euidens esse videtur, pace ad hoc opus fore, si prouentibus hisce potiri ciuitas velit: an non par fuerit, etiam pacis custodes quosdam constitui? Nam delectus hic magistratus efficiet, vt omnes mortales et lubentius et frequentius ciuitatem adeant.

2. Si

β'. Εἰ δέ τινες ὅτω γιγνώσκουσιν, ὡς ἐὰν ἡ πόλις εἰρήνην ἄγουσα διατελῇ, ἀδυνατωτέρα τε, καὶ ἀδοξοτέρα, καὶ ἧττον ὀνομαστὴ ἐν τῇ Ἑλλάδι ἔσται, καὶ οὗτοί γε, ὡς ἐμῇ δόξῃ παραλόγως σκοποῦσιν. εὐδαιμονέσταται μὲν γὰρ δήπου πόλεις λέγονται, αἳ ἂν πλεῖστον χρόνον ἐν εἰρήνῃ διατελῶσι. πασῶν δὲ πόλεων Ἀθῆναι μάλιστα πεφύκασιν ἐν εἰρήνῃ αὔξεσθαι.

γ'. Τίνες γὰρ, ἡσυχίαν ἀγούσης τῆς πόλεως, οὐ προσδέοιντ᾽ ἂν αὐτῆς; ἀρξάμενοι ἀπὸ ναυκλήρων καὶ ἐμπόρων, οὐχ οἱ πολύσιτοι, οὐχ οἱ πολύοινοι, οὐχ οἱ ἡδύοινοι; τί δὲ οἱ πολυέλαιοι; τί δὲ οἱ πολυπρόβατοι; οἱ δὲ γνώμῃ καὶ ἀργυρίῳ δυνάμενοι χρηματίζεσθαι;

δ'. Καὶ μὴν χειροτέχναι γε, καὶ σοφισταὶ, καὶ φιλόσοφοι, οἱ δὲ ποιηταὶ, οἱ δὲ τὰ τούτων μεταχειριζόμενοι, οἱ δὲ ἀξιοθεάτων ἢ ἀξιακούστων, ἱερῶν ἢ * ὁσίων ἐπιθυμοῦντες. ἀλλὰ μὴν καὶ οἱ δεόμενοι πολλὰ ταχὺ ἀποδίδοσθαι ἢ πρίασθαι, ἢ οὐ τούτων μᾶλλον ἂν τύχοιεν Ἀθήνησιν;

ε'. Εἰ

2. Si qui vero iudicant, eandem ciuitatem in pace perpetua minus potentiae, gloriae, celebritatis habituram in Graecia: hi ſane rem opinione mea non rite conſiderant. Nam beatiſſimae dicuntur respublicae, quae longiſſimo tempore in pace permanſerint. Et Athenarum ea ratio eſt, vt in pace ſupra ciuitates alias omnes incrementum ſumant.

3. Quis eſt enim omnium, qui huius vrbis, ſi quieta ſit, adiumento non indigeat? Atque vt a naucleris et mercatoribus ordiamur, annon qui frumento, vino, eoque ſuaui, oleo, pecudibus abundant, item qui et conſilio, et re quaeſtum facere poſſunt.

4. His addantur opifices, ſapientiae profeſſores, philoſophi, poëtae, quique iſtorum opera tractant, et qui rerum ſpectatu, qui auditu dignarum, qui ſacrarum et religioſarum ſtudio tenentur. Praeterea ſi qui multa cito vendere vel emere velint, vbi facilius, quod cupiunt, adſequentur, quam Athenis?

5. Quod

* Forte δημοσίων.

έ. Εἰ δὲ πρὸς ταῦτα μὲν ἐδεὶς ἀντιλέγει, τὴν δὲ ἡγεμονίαν βελόμενοί τινες ἀναλαβεῖν τῇ πόλει, ταύτην διὰ πολέμε μᾶλλον, ἢ δι' εἰρήνης ἡγενται ἂν καταπραχθῆναι, ἐννοησάτωσαν πρῶτον μὲν τὰ Μηδικὰ, πότερον βιαζόμενοι ἢ εὐεργετεντες τὲς Ελληνας ἡγεμονίας τε τε ναυτικε καὶ Ελληνοταμίας ἐτύχομεν.

ς'. Ετι δ', ἐπεὶ ὠμῶς ἄγαν δόξασα προςατεύειν ἡ πόλις ἐςερήθη τῆς ἀρχῆς, ἐ καὶ τότ', ἐπεὶ τε ἀδικεῖν ἀπεχόμεθα, πάλιν ὑπὸ τῶν νησιωτῶν ἑκόντων προςάται τε ναυτικε ἐγενόμεθα;

ζ'. Οὐκεν καὶ Θηβαῖοι εὐεργετέμενοι, ἡγεμονεύειν αὐτῶν ἔδωκαν Αθηναίοις; ἀλλὰ μὴν καὶ Λακεδαιμόνιοι ἐ βιαθέντες ὑφ' ἡμῶν, ἀλλ' εὖ πάσχοντες, ἐπέτρεψαν Αθηναίοις περὶ τῆς ἡγεμονίας θέσθαι ὅπως βέλοιντο.

ή. Νῦν δε γε διὰ τὴν ἐν τῇ Ελλάδι ταραχὴν παραπεπλωκέναι μοι δοκεῖ τῇ πόλει, ὥςε καὶ ἄνευ πόνων, καὶ ἄνευ κινδύνων, καὶ ἄνευ δαπάνης ἀνακτᾶσθαι τὲς

5. Quod si nemo his contradicit, sed nonnulli dum ciuitati principatum recuperare cupiunt, bello magis, quam pace, id effici posse arbitrantur: ii velim primum Medica mihi bella considerent, vtrum vi potius, an nostris erga Graecos beneficiis et maris principatum, et Graeciae quaesturam adepti simus.

6. Praeterea quum saeuius vti hac praefectura visa ciuitas, imperium amisisset; annon tum quoque ab iniuriis abstinentes, rursus ab insulanis, ad hoc sponte sua permotis, naualem praefecturam consequuti sumus?

7. Quid? an non Thebani quoque prouocati beneficiis imperii summam Atheniensibus concesserunt? Quin et Lacedaemonii non vi coacti a nobis, sed beneficiis adfecti, Atheniensibus, vt quod vellent de principatu constituerent, permiserunt.

8. Nunc vero propter hanc rerum in Graecia perturbationem hoc accidisse ciuitati nostrae videtur, vt nullo negotio, sine periculo, sine sumtu, Graecos sibi rursus adiungere

τὺς Ελληνας. ἔςι μὲν γὰρ πειρᾶσθαι διαλλάτϊειν τὰς πολεμύσας πρὸς ἀλλήλας πόλεις, ἔςι δὲ συναλλάτϊειν εἴ τινες ἐν αὐταῖς ςασιάζυσιν.

θ'. Εἰ καὶ ὅπως τὸ ἐν Δελφοῖς ἱερὸν αὐτόνομον (ὥσπερ πρόσθεν) γένοιτο, φανεροὶ εἴητε ἐπιμελύμενοι, μὴ συμπολεμῦντες, ἀλλὰ πρεσβεύοντες ἀνὰ τὴν Ελλάδα, ἐγὼ μὲν ὐδὲν ἂν οἶμαι θαυμαςὸν εἶναι, εἰ καὶ πάντας τὺς Ελληνας ὁμογνώμονάς τε, καὶ συνόρκυς, καὶ συμμάχυς λάβοιτε ἐπ' ἐκείνυς, οἵτινες ἐκλιπόντων Φωκέων τὸ ἱερὸν καταλαμβάνειν ἐπειρῶντο.

ί. Εἰ δὲ καὶ, ὅπως ἀνὰ πᾶσαν γῆν καὶ θάλατϊαν εἰρήνη ἔςαι, φανεροὶ εἴητε ἐπιμελόμενοι, ἐγὼ μὲν οἶμαι πάντας ἂν εὔχεσθαι, μετὰ τὰς ἑαυτῶν πατρίδας, Αθήνας μάλιςα σώζεσθαι.

ια'. Εἰ δέ τις αὖ εἰς χρήματα κερδαλεώτερον νομίζει εἶναι τῇ πόλει πόλεμον, ἢ εἰρήνην, ἐγὼ μὲν ὐκ οἶδα, πῶς ἂν ἄμεινον ταῦτα κριθείη, ἢ εἴ τις τὰ προγεγενημένα ἔτι ἀνασκοποίη τῇ πόλει πῶς ἀποβέβηκεν.

ιβ'. Εὐ-

adiurgere possit. Ciuitates enim, quae inter se bella gerunt, niti licet vt reconciliemus: licet etiam, si qui in illis dissideant, in gratiam vt redeant, efficere.

9. Si declaretis vobis esse curae, vt templo Delphico libertas pristina restituatur, idque efficiatis non belli cum aliis societate, sed mittendis per Graeciam legatis: nihil erit mirum, si Graecos omnes vobiscum vnanimes, confoederatos, socios habebitis aduersus illos, qui templum Delphicum a Phocensibus desertum occupare conati sunt.

10. Quod si etiam aperte detis operam, vt terra marique omnia pacata sint: equidem cunctos existimo votis expetituros, vt Athenae, secundum patriam cuiusque suam, maxime saluae sint.

11. Si rursus quisquam est, qui existimet, bellum, quam pacem, esse reipublicae nostrae magis fructuosum ad pecuniam conficiundam; non video, qua ratione haec melius diiudicari possint, quam si quis res ante gestas consideret, qui fuerint earum euentus ciuitati nostrae.

12. Re-

ιβ΄. Εὑρήσει γὰρ τό, τε παλαιὸν ἐν εἰρήνῃ μὲν πάνυ πολλὰ χρήματα εἰς τὴν πόλιν ἀνενεχθέντα, ἐν πολέμῳ δὲ ταῦτα πάντα καταδαπανηθέντα· γνώσεται δὲ, ἢν σκοπῇ, καὶ ἐν τῷ νῦν χρόνῳ διὰ μὲν τὸν πόλεμον καὶ τῶν προσόδων πολλὰς ἐκλειπέσας, καὶ τὰς εἰσελθέσας εἰς παντοδαπὰ [πολλὰ] καταδαπανηθείσας. ἐπεὶ δὲ εἰρήνη κατὰ θάλατταν γεγένηται, ηὐξημένας τε προσόδες, καὶ ταύταις ἐξὸν τοῖς πολίταις χρῆσθαι ὅ, τι βέλοιντο.

ιγ΄. Εἰ δέ τις με ἐπερωτῴη, εἰ καὶ, ἄν τις ἀδικοίη τὴν πόλιν, λέγεις ὡς χρὴ καὶ πρὸς τῦτον εἰρήνην ἄγειν; ὐκ ἂν φαίην· ἀλλὰ μᾶλλον λέγω, ὅτι πολὺ θᾶττον ἂν τιμωροίμεθα αὐτὺς, εἰ μηδένα παρέχοιμεν ἀδικῦντα· ὐδένα γὰρ ἂν ἔχοιεν σύμμαχον.

ΚΕΦ. ϛ΄.

Ἀλλ᾽ εἰ γε μὴν τῶν εἰρημένων ἀδύνατον μὲν μηδὲν ἐστι, μηδὲ χαλεπὸν, πραττομένων δὲ αὐτῶν προσφιλέστεροι μὲν τοῖς Ἕλλησι γενησόμεθα, ἀσφαλέστερον δὲ οἰκήσομεν,

12. Reperiet enim, quondam in pace permultum pecuniae in vrbem inuectum, quae omnis bello abſumta fuerit. Intelliget etiam, ſi conſiderare volet, hoc quoque tempore multos prouentus bello defeciſſe; et eos, qui percepti ſint, in omnis generis vſus exhauſtos eſſe. Iam vero pacato mari, eoſdem et auctos eſſe, et iis vti licere ciuibus arbitratu ſuo.

13. Si quis autem me roget, an etiam, aliquo iniuria ciuitatem hanc adficiente, cenſeam cum eo pacem colendam? equidem id dicere nolim; ſed hoc potius adfirmo, nos hoſtes facilius vlciſci poſſe, ſiquidem a nobis auctor iniuriae nullus exiſtat. Quippe ſic aduerſarii nullos habebunt belli ſocios.

CAP. VI.

Sed enim ſi nihil eſt eorum, quae a me dicta ſunt, quod fieri non poſſit, et quidem facile; ac iſtaec agendo ſi Graecis amiciores et gratiores erimus, vrbem tutius incolemus, glo-

μεν, εὐκλεέστεροι δὲ ἐσόμεθα, καὶ ὁ μὲν δῆμος τροφῆς εὐπορήσει, οἱ δὲ πλούσιοι τῆς εἰς τὸν πόλεμον δαπάνης ἀπαλλαγήσονται· περιουσίας δὲ πολλῆς γενομένης, μεγαλοπρεπέστερον μὲν ἔτι ἢ νῦν ἑορτὰς ἄξομεν, ἱερὰ δὲ ἐπισκευάσομεν, τείχη δὲ καὶ νεώρια ἀνορθώσομεν, ἱερεῦσι δὲ καὶ βουλῇ, καὶ ἀρχαῖς, καὶ ἱππεῦσι τα πάτρια ἀποδώσομεν· πῶς οὐκ ἄξιον ὡς τάχιστα τούτοις ἐγχειρεῖν, ἵνα ἔτι ἐφ' ἡμῶν ἐπίδωμεν τὴν πόλιν μετ' ἀσφαλείας εὐδαιμονοῦσαν;

β'. Εἰ γεμὴν ταῦτα δόξειεν ὑμῖν πράττειν, συμβουλεύσαιμ' ἂν ἔγωγε πέμψαντας καὶ εἰς Δωδώνην καὶ εἰς Δελφοὺς, ἐπέρεσθαι τοὺς θεοὺς, εἰ λῷον καὶ ἄμεινον εἴη ἂν τῇ πόλει οὕτω κατασκευαζομένῃ, καὶ αὐτίκα καὶ εἰς τὸν ἔπειτα χρόνον.

γ'. Εἰ δὲ ταῦτα συναινοῖεν, τότ' ἂν αὖ φαίην χρῆναι ἐπερωτᾷν, τίνας θεῶν προσποιούμενοι, ταῦτα κάλλιστα καὶ ἄριστα πράττοιμεν ἄν. οὓς δ' ἂν ἕλοιεν θεοὺς,

gloria maiore fruemur, plebs rebus omnibus ad victum necessariis abundabit, locupletes impensis bellicis liberabuntur: quumque futura sit maior omnium rerum copia, magnificentius etiam quam nunc dies festos celebrabimus et templa instaurabimus, itemque muros et naualia reficiemus; sacerdotibus, senatui, magistratibus, equitibus more patrio praebere solita restituemus: quo pacto non fuerit operae pretium, nos haec quam primum adgredi, vt etiam nobis adhuc superstitibus rempublicam in tuto collocatam felicemque videamus?

2. Quod si vobis haec agenda placuerit, equidem id consilii dederim, vt, aliquibus Dodonam Delphosque missis, deos illos consulatis: an satius meliusue sit huic ciuitati, tam in praesentia, quam in posterum, hanc eius formam institui.

3. Si adnuerint, censerem rursus interrogandos, quosnam deos nobis conciliando, quam rectissime atque optime simus haec effecturi. Quoscunque vero deos illi selegerint,

θεὺς, τύτοις εἰκὸς καλλιερήσαντας ἄρχεσθαι τῦ ἔργυ. σὺν γὰρ θεῷ πραττομένων εἰκὸς καὶ τὰς πράξεις προϊέναι ἐπὶ τῷ λῷον καὶ ἄμεινον ἀεὶ τῇ πόλει.

rint, iis litando placatis, rem ordiri par erit. Nam quae res numine propitio fuſcipiuntur, eas ſemper reipublicae melius feliciuſque ceſſuras, conſentaneum eſt.

…εώτερον τι ἐπιχειρεῖν = novas res moliri